د رښتيا په لټه کې

Ketabton.com

لیکوال: محمد آصف خواتي

کال ۱۴۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رښتيا په لټه کې

ليکوال : محمدآصف خواتي

د چاپ حق د ليکوال سره خوندي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه — مخ

١. سريزه .... و
٢. ولې مې سياست ته مخه کړه؟ .... ي
٣. د افغانستان د سياسي غورځنګ غم لړلی برخليک ١
٤. د يحيی کورنۍ ٨
٥. د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ ١٤
٦. د دموکراسۍ لسيزه ١٧
٧. نوی اساسي قانون ٢١
٨. د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ګوندونه ٢٢
٩. د انديښنې وړتوپير ٣٠
١٠. د عقرب د دريمې پيښه ٣١
١١. د دموکراسۍ د لسيزې رسنۍ ٣٥
١٢. د دموکراسۍ د لسيزې پارلمان ٣٧
١٣. سلطنتي کورنۍ او نوی سياسي بهير ٤٣
١٤. د پل خشتي په جومات کې انقلابي ملايان ٤٤
١٥. په پوهنيزو بنسټونو او پارلمان کې نښتې ٤٩
١٦. پټ جوړجاړی ٥٣
١٧. د دموکراسۍ لسيزې ته کتنه ٥٩
١٨. د جمهوريت ټينګښت ٦٤
١٩. مصيبت جوړوونکی برى ٦٦
٢٠. تر ارګه يارانه ٦٨
٢١. پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل ٧١
٢٢. خلکو ته د خطاب وينا ٧٤
٢٣. ويل کېږل نه دي ٧٦
٢٤. کشمکشونه او مخالفتونه ٧٩
٢٥. ځان وژنه که له منځه وړنه ؟ ٨٣
٢٦. معکوسې پايلې ٨٨
٢٧. اختيار که اجبار ؟ ٩٠
٢٨. د ستر لاربنود د تجريد او انزوا پړاو ٩٣
٢٩. د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه ٩٧
٣٠. دويم څپرکی ١٠١
٣١. د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ اېښودونکې کنګره ١٠٤
٣٢. په ګوند کې دوې تلوالې او انشعابونه ١٠٩
٣٣. د همکارۍ او نه همکارۍ ستراتېژي ١١٦
٣٤. د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او شوروي اتحاد ١١٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵. د پښتونستان مسآله ۱۲۳
۳٦. گوند څه غوښتل ؟........ ۱۳۱
۳۷. گوند د مبارزې په ډگر کي ۱۳۳
۳۸. په گوند کي د انشعاب لاملونه........ ۱۳۷
۳۹. د یوه نامه لاندې دوه گوندونه ۱٤۷
٤۰. په گوند کي پټ تشکیلات ۱٤۸
٤۱. گوند او جمهوریت ۱٥۰
٤۲. د خلق او پرچم یووالی ۱٥۳
٤۳. تاریخي امانت........ ۱٥۹
٤٤. هغه ترور چي د هیواد د تاریخ پاڼه یې واړوله........ ۱٦۲
٤٥. **د خیبر په ترور کي د اسلامي ښنسټپالو لاس**........ ۱٦۷
٤٦. **د خیبر په ترورکي د حفیظ الله امین لاس**........ ۱٦۸
٤۷. د گوند وتلي څیرې........ ۱٦۹
٤۸. نورمحمد تره کی........ ۱۷۲
٤۹. ببرک کارمل ۱۷۷
٥۰. میراکبر خیبر ۱۸۲
٥۱. ډاکترعبدالکریم زرغون ۱۸۳
٥۲. ډاکترنجیب الله........ ۱۸٥
٥۳. شاه محمود حصین ۱۸٦
٥٤. دریم څپرکی........ ۱۸۸
٥٥. د ثور انقلاب برى(خلقي واکمني)........ ۱۸۸
٥٦. هغو مراسمو چي کابل ولړزاوه ۱۹۰
٥۷. برخلیک ټاکونکي ورځ ۱۹۳
٥۸. د محمدداود د کورنی د وژني ربښتیا........ ۲۰۰
٥۹. مسکو او د ثور د اوومي پوځي پاڅون........ ۲۰٥
٦۰. د انقلاب خبره........ ۲۰۸
٦۱. د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهیر ۲۱۲
٦۲. د انقلاب په وړاندي غبرگونونه........ ۲۱٦
٦۳. د واک درى مرکزه ۲۲۰
٦٤. بې تاجه ټولواک ۲۲۳
٦٥. د دولت او ټولني لارښوونکی ځواک........ ۲۲۷
٦٦. تور که واقعیت ؟........ ۲۲۹
٦۷. سمونونه اوغبرگونونه........ ۲۳٦
٦۸. د جهاد واقعیتونه........ ۲٤۱
٦۹. اړې دوړې او بغاوتونه........ ۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰. د امریکې د سفیر وژنه.. ۲۵۹
۷۱. د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستۍ او همکارۍ تړون ۲۶۳
۷۲. د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نیټه ۲۶۶
۷۳. د ګټو او موخو ټکر ۲۶۸
۷۴. د صداقت او منافقت ملګرتیا ۲۷۳
۷۵. د نورمحمد تره کي او حفیظ الله امین د اختلافونو بربنډېدل ۲۷۶
۷۶. ولې حفیظ الله امین کیوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟ ۲۸۳
۷۷. د شاګرد بریالی بغاوت ۲۸۶
۷۸. تورپلنوم.. ۲۹۴
۷۹. د نورمحمد تره کي وژنه.. ۲۹۹
۸۰. د حفیظ الله امین لنډه واکمني.. ۳۰۴
۸۱. د حفیظ الله امین ترور او د خلقي واکمنۍ پای.. ۳۰۸
۸۲. حفیظ الله امین د شوروي دوست یا دښمن !؟.. ۳۱۳
۸۳. د افغانستان د اشغال لاملونه.. ۳۱۶
۸۴. څلورم ځپرکی ۳۱۹
۸۵. افغانستان د شوروي اشغال پرمهال.. ۳۱۹
۸۶. کارمل ته د خلقي مشرانو بیعت.. ۳۲۳
۸۷. څه ډول وګړي یې واک ته ورسول ؟ ۳۲۷
۸۸. خپلواکي یا بلواکي ؟ ۳۳۰
۸۹. د پاک زړو خلقیانو فرصت غوښتونکي مشران.. ۳۳۲
۹۰. د نظام کاتبان او ساتونکي ۳۳۶
۹۱. د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره ۳۳۹
۹۲. د اشغال په وړاندې غبرګونونه ۳۴۴
۹۳. کرملن ته ترخه پیغامونه.. ۳۴۸
۹۴. په افغانستان کې د شوروي لښکر جګړه.. ۳۵۰
۹۵. ګوندي ناندرۍ ، شخړې او وژنې.. ۳۵۲
۹۶. بې سره لښکر.. ۳۵۶
۹۷. د وسله والو مخالفینو ښکار.. ۳۶۰
۹۸. مسکو د وتلو په لټه کې.. ۳۶۴
۹۹. ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتنې.. ۳۶۵
۱۰۰. په دولت کې دولت ۳۶۸
۱۰۱. پرچمیان یې هم د بې اتفاقۍ په ویروس ککړ کړل ۳۷۰
۱۰۲. د نجیب الله د واکمنېدلو ربښتیا ۳۷۲
۱۰۳. ملي روغه جوړه ۳۷۷
۱۰۴. طرحه که عریضه !؟.. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰۵. نجیب الله او ورسره زیاتیدونکي مخالفتونه ۳۸۲
۱۰۶. د ژنیو لوزنامې ۳۸۵
۱۰۷. د شوروي ځواکونو د وتلو بهیر ۳۸۹
۱۰۸. خپلواکه دفاع ۳۹۲
۱۰۹. د پوځ د دړې وړې کولو نقشه ۳۹۵
۱۱۰. د کب د شپاړلسمې ډرامه ٤۰۱
۱۱۱. د مخامختیا پر ځای ملګرتیا ٤۱٦
۱۱۲. خاینانه لوبې ٤۱۸
۱۱۳. نجیب الله پلوي خلقیان څوک وو ؟ ٤۲۰
۱۱٤. د ګوند دوهمه کنګره ٤۲۳
۱۱۵. د ببرک کارمل نوی ماموریت ٤۲۵
۱۱٦. د دسترخوان یاران په غلیمانو واوښتل ٤۲۷
۱۱۷. نه وطن نه کفن ٤۳۳
۱۱۸. د نجیب الله ناکامه تیښته ٤۳۷
۱۱۹. د شوروي - پرچمي واکمنی پای ٤٤۲
۱۲۰. د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند واکمنۍ ته کتنه ٤٤۵
۱۲۱. پنځم څپرکی ٤٤۹
۱۲۲. د اسلامي انقلاب بری ٤٤۹
۱۲۳. ولې تنظیمي جګړې پیل شولې ؟ ٤۵۰
۱۲٤. د افغانستان خلق د موکراتیک ګوند(وطن ګوند) د نسکورېدو وروسته ٤۵۵
۱۲۵. ولسمشران یا ممثلان ٤٦۰
۱۲٦. قرآن وهلي لوزنامه ٤٦۲
۱۲۷. د افغانستان د اسلامي امارت لومړۍ واکمني ٤٦۷
۱۲۸. شپږم څپرکی ٤۷۳
۱۲۹. د ترهګرۍ ضد که ډېرمخیزه نه ختمیدونکي جګړه ؟ ٤۷۳
۱۳۰. پر افغانستان له پخوا پلان شوی یرغل ٤۷۷
۱۳۱. حمله که توطېه ؟ ٤۸۰
۱۳۲. د ناین اېلېون وروسته بله نړۍ ٤۸۳
۱۳۳. د بن ناولې کنفرانس ٤۹۰
۱۳٤. د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنۍ تګلارې ٤۹٤
۱۳۵. د امریکایي اشغال پرمهال پخواني خلقیان او پرچمیان ۵۰۲
۱۳٦. ناکامي هڅې ۵۰۷
۱۳۷. خلقي خونې ۵۰۸
۱۳۸. له جګړې ترمصالحې ۵۱۲
۱۳۹. د شوروي او امریکایي اشغالونو پرتله ۵۲٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤۰. اخځونه ٥۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

څه کم نیمه پېړۍ افغانستان د سیاسي ټیکاو څخه بې برخې دی. د اسلامي امارت د بیا واکمنېدو پورې په افغانستان کې د جګړو اوروبه بل وو او د پردیو د لاسوهنو، تېریو او اشغالونو هدف ګرځېدلی وو.د افغانستان د دې اوږد مهال ناورین د لاملونو په هکله ارزوني وېشلې دي. یوه ډله د ناورین لامل د۱۳۵۲ کال د چنګابښ د شپږویشتمې پوځي کودتا ، بله ډله د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې سیاسي بدلون او نور د شوروي اتحاد اشغال ګڼي. تردې چې ځینې د دموکراسۍ لسیزه د کړکیچ په منځته راتګ کې بې اغیزې نه ګڼي. دا بیا ښیي چې د ټولنیزو پدیدو څېړل خورا پیچلې بهیردی. دا څېړنه هغه مهال واقعیت ته نږدې پایلې لرلی شي چې د پیښو ګڼ شمېرلاملونه او تسلسل له پامه و نه غورزول شي یعنې دا چې د پیښو دینامیکه څېړنه کولی شي د واقعیتونو د درک شونتیا برابره کړي نه ستاتیکه څېړنه . سربېره پردې پدې څېړنه کې د هېواد سیاسي تاریخ ، فرهنګ ، موقعیت، طبیعي جوړښت او د افغانستان په اړوند د زبرځواکونو سیاستونه هم په پام کې و نیول شي. د افغانستان د روان ناورین په اړه د صباح الدین کشککي دا ارزونه چې« د دې غمیزې اوغم لړلي کیسې پېره د پاچا او سلطنتي کورنۍ نه نیولې تر ټولو پورې چې کولای یې شول د هېواد د ژغورنې لپاره څه وکړي خو یا یې بې کفایتي وښودله ، یا لاس تر زنې کیناستل یا د غلیمانو د لاس وسیله شول» واقعبینانه بریښي . د پورتنۍ ارزونې او د افغانستان د تاریخ د دې خونړي پړاو د پیښو څخه دا پایله راوزي چې د روان ناتار تخمونه د محمدظاهر د واکمنۍ پرمهال چمتو، په جمهوري نظام کې وکرل شول او نورو په خپل وار تر دې تاوده تناره را ورسول. د هېواد د رواني غمیزې نه داسې بریښي چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ولس ته دا امکانات ورکړل شول چې له اوږده استبداد وروسته سیاسي او ټولنېز سازمانونه جوړ کړي. خو د پاچا د ارادې له مخې واکمنۍ د دې سازمانو د جوړولو او د فعالیت څرنګوالی د قانون په چوکاټ کې تنظیم نکړاو د قانون پرته د سیاسي فعالیتونو پایله انارشي او د حکومتونو پرله پسې رنګېدل شي او د۱۳۵۲ کال د چنګاښ پوځي کودتا په هیواد کې سیاسي ټیکاو زیانمن، کودتاوو او کودتایي هڅو،بغاوتونو ، ترهګریزو فعالیتونو ، جګړو، د پردیو لاسوهنو او اشغالونو ته لار هواره کړله . پردې بنسټ دا ارزونه چې د افغانستان « د دغې اوږدې بې ثباتۍ سرچینه د محمد داود په سرولۍ د سرطان کودتا ده» ۱/ ۵۷ د منلو وړ ښکاري. زموږ د هېواد د تاریخ دا خونړی پړاو د څېړونکو ، لیکوالو ، خبریالانو او حتی د فلمونو د ډایرکټرانو لپاره د څېړنې ، تبلیغاتو او شتمن کیدو یوه وسیله ګرزیدلې ده. خو په دې اړه تریخ واقعیت دا دی چې په افغانانو ددې تپل شوي ناورین عاملان (زبرځواکونه)، واکمنۍ او زیاتره خبریالان او څېرونکي د پټونې او ډیرونې د اصل له مخې عمل کوي پدې معنی چې په جګړه کې د ښکیلو اړخونو د یوه اړخ منفي کړنې پټوي او د مقابل لوري په هکله مبالغه کوي. د دا ډول چلند موخه دا ده چې د افغانستان د ناورین د لاملونو، د جګړې د ډګر خونړۍ پیښې او واقعیتونه او د افغان ولس کړاوونه داسې انځور شي چې د دوی موخې او بشري ضد جنایتونه بربنډ نشي او ډیر واقعیتونه پټ په تیارو کې پاتې شي. لکه څرنګه چې هره جګړه په دوو برخو، د جګړې په ډګر او عامه اذهانو کې پرمخ ځي. لدې کبله د افغانستان د جګړې اصلي لوبغاړو که له یوې خوا پر افغانانو جګړه تپلې ده له بله پلوه هغوی د خپل ستر تبلیغاتي ماشین پواسطه د افغانانو او نړیوالو د تیرایستلو په موخه په اذهانو کې هم جګړه پرمخ وړي او ټولې هڅې یې پردې راټولې کړې دي چې خپلې موخې او د افغانستان د جګړې او بې ثباتۍ پیچلې لاملونه بربنډ نشي ، د افغانستان د روان ناورین د ربښتیني انځور د کښلو مخه ونیسي او غولوونکي اطلاعات خپاره کړي. که چیرې د افغانستان د جګړې د سمبالوونکو تبلیغاتي جګړې ته چې څرګنده رواني جګړه ده ځیر شو هغه د افغانانو لپاره د تودې جګړې نه ګواښمنه ده ځکه چې هغه د افغان ولس د تاریخ، فرهنګ او هویت په وړاندې ترسره کیږي او موخه یې د افغان ولس د معنوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحران سره مخامخول، په خپل ځان بې باوره کول او پخپلو کې اچول دي .دا تشه د دې لامل ګرزيدلي ده چې د افغانستان د ناتار په اړه هغه څه خپاره شي چې نړيوال ستر استکباري ځواکونه يې غواړي . البته د دې تبليغاتو اصلي هدف افغان ولس دی چې هغه د خپل هيواد د دې ناورين په لاملونو، د زبرځواکونو په موخو او شيطاني لوبو پوه نشي .

د بېلګې په توګه څه کم دوې لسيزې ناټويي اشغالګر د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه په افغانستان کې وجنګېدل. په داسې حال کې چې د امريکې د دفاع وزير په۲۰۱۰ کال کې په افغانستان کې د القاعده غړي (۲۵ – ۳۰) تنه ګڼلي وو خو بيا هم ناټويي ځواکونه چې په پرمختللي پوځي تخنيک سمبال وو د ديرشو تنو له منځه وړلو جوګه نه شول. پدې هکله دا پوښتنه راپورته کيږي چې دا د ګوتو په شمير جنګياليو چې نه يې الوتکې لرلې او نه اوږد واټن توغندي څرنګه د ناټويي او افغاني ځواکونو په وړاندې جنګيدل. دا پوښتنه د شل کلنې جګړې ماهيت بربنډوي چې هغه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه د افغان ولس سره پرمخ تلله. دا شل کاله هغوافغانانو چې د ناټويي پوځيانو شتون د افغانانو لپاره يو مصيبت او د جګړې د دوام اصلي لامل ګڼلو دا خبره نه کوله چې القاعده چا او د څه لپاره را وپنځوله او په افغانستان کې يې وجنګوله خو د دې پوښتنې حق يې درلود چې آيا دا شل کاله د القاعده ګواښ د منځنۍ آسيا د ځمکې لاندې پريمانه طبيعي زيرمو د خپلولو او نورو موخو ته د رسيدو لپاره يوه پلمه نه وه ؟ ددې سره سره وليدل شول چې ګڼ شمير افغان سياستوالو په افغانستان کې د ناټويي پوځيانوجګړې ته د ترهګرۍ ضد نړيواله جګړه ويله.
د امريکې د متحده ايالتونو په مشرۍ لويديځ د شوروي اشغالګرو په وړاندې د افغانانو د سراو مال زيانونو او بيا د تنظيمونو خپلنځي او د طالبانو او شمال تلوالې تر منځ جګړو ته په کتو سره داسې انګيرله چې افغانان نور د دوی په وړاندې د دريدلو وس نلري، د هغوی د مرئيتوب کړی به په غاړو کې واچوي او پدې توګه به وکولای شي په آسانۍ سره د منځنۍ آسيا د ځمکې لاندې په پريمانه طبيعي زيرمو خيټه واچوي او خپل سيالان (چين او روسيه) او سيمه کنترول کړي. هماغه وو چې د۲۰۰۱ کال د سپتمبر د يوولسمې مرموزې پېښې وروسته د اکتوبر په اوومه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان تيری وکړ.خو افغانانو د دوی ټول خوبونه او خيالونه د اوبو په ځګ واړول او اړشول له طالبانو سره د سولې تړون لاسليک او د ۲۰۲۱ کال د اګست په يودېرشمه د کابل له هوايي ډګرڅخه پداسې حال کې ووزي چې د هوايي ډګر تجهيزات اوملکي او پوځي الوتکې او چورلکې ويجاړ کړي. د دې لپاره چې نيواکګر په افغانستان کې خپلې لاسوهنې پټې، ولسونه تير باسي د لکونو افغانانو د قربانۍ پړه يوازې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند (ا.خ.د. ګ) او پخواني شوروي اتحاد واچوي. دا ډول تبليغاتو ښودل چې د کړکيچ په واکمنيدو او ژوريدو کې ډير لږ لويديځ او جهادي ډلو ته ګوته نيول کېدله اوهڅه کېده چې يوازې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند او شوروي اتحاد پړ او ملامت وګڼل شي. د ا، خ، د،ګ د مخالفانو د تبليغاتو منځپانګه دا پاتې شوې چې د دې ګوند واکمنۍ مشروعيت نه درلود ځکه چې واک يې د پوځي کودتا له لارې غضب کړی، نور يې په واک کې شريک نکړل، د مخالفينو سره يې له زورزياتي کار واخيست او...

پورتنۍ څرګندونې د لويديځ له معيارونو سره بشپړ سرخوري. خو په افغانستان کې هيڅکله هم د لويديځ له معيارونو سره سم واکمنۍ ندي ټينګې شوې.سربيره پردې د دې هيواد تاريخي واقعيتونه د واک پر سر د خپلمنځي شخړو او جګړو يوه ټوليزه ده او غوڅ اکثريت واکمنان د جګړو، توطئو ، بغاوتونو، کودتاګانو، د بهرنيو د مستقيم يا غيرمستقيم ملاتړ پرمټ واک ته رسيدلي دي او د دې ګوند د واکمنۍ له نسکوريدو وروسته هم په همدې سناريو سياسي اوښتونو ادامه موندلې ده. پردې بنسټ د ډيرو مشروعيت چې د خلکو اراده تمثيل کړي د پوښتنې لاندې راځي. له بلې خوا د دې هيواد سياسي تاريخ د استبداد ، زورزياتۍ او د واک د انحصار غم لړلی تاريخ دی. د پېريو پېريو واکمن استبداد پايله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنیدل دي. د ټولنې د قبیلوي جوړښت سربیره په ټولنه کې د دودیزو او مذهبي بنسټونو او روحانیونو ژوراغیز، اقتصادي فقر، بیسوادي او د سیاسي فرهنګ ټیټه کچه ، د مرکزي واکمنیو کمزوري او د موډرن دولت او مدني ټولنې د پیاوړو بنسټونو نشتون هغه منفي پدیدې وې چې د ا ،خ، د، ګ واکمنۍ ته په میراث پاتې وې. له بله پلوه دا ګوند له آسمان څخه نه وو رالویدلی بلکه د همدې ټولنې له ګیډې راوتلی دی.

په افغانستان کې کورنۍ ننګونې او د مرکز څخه د تینښتې واکمن تفکر ټولې واکمنۍ اړ ایستلې دي چې خپل ظرفیتونه د واک د ساتلو او غزولو په موخه ولګوي او د هر مخالف غږ د خاموشولو په فکر کې وي. واکمنیو ته د شته ننګونو د لاملونو ریښې د هیواد د طبیعي جوړښت، جیوپولټیک او جیوستراتژیک ارزښت سره هم تړاو لري. د هېواد جغرافیایي موقعیت د دې سبب شوی چې افغانستان د وخت د زبرځواکونو د تیریو هدف او د هغوی د سیالیو په ډګر واوړي او هیواد پراخه سیمې له لاسه ورکړي. کله چې واقعیت داسې وي او یوازې د ا، خ، د، ګ واکمنې تر نیوکو لاندې نیول کیږي او ددې ګوند د فعالیت او د هغه د واکمنۍ په اړه واقعیتونه تحریفیږي دا د تاریخ ړندول او یا د تاریخ د یوه اړخ بیانول دي. پدې اړه تریخ واقعیت دا هم دی چې نه یوازې ددې ګوند مخالفانو د دې ګوند په هکله واقعیتونه تحریف کړي بلکې ددې ګوند ځینومشرانو او کدرونو د دې پرځای چې د دې ګوند ربښتیني تاریخ ته که ښه دی یا بد، انتقادي نظر واچوي د لیکلو موخه یې د دې ګوند په وړتیا او سلامتیا راتاویږي او په خپل ګوند کې هرڅه سپین او ښه ګڼي. د ګوند مخالفین پدې ګوند او د هغه په واکمنۍ کې یوازې تیروتنې ، ناروا وې ،تور ټکې او ناولې خیرې وینې او هلته ښه نیت، وړ سړی او مثبت ګام نه وینې . که چیرې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د هغه د واکمنۍ په اړه لیکنو ته وکتل شي زیاتره یې ستاینلیکونو، ښکنځلنامو او یا تبلیغاتي بروشورونو ته ورته دي . د دې ګوند ځینو مشرانو او کدرونو د خپل ګوند په پته ستاینلیکونه چمتوکړي ،سیالانو او مخالفانو یې بیا ښکنځلنامې پرې لیکلي دي. د ساري په توګه د دې ګوند یو مشر په ۱۹۷۷ کې د خلقیانو او پرچمیانو د یووالي په اړوند د ښکلو جملو په کتارولو سره داسې لیکي:« ...دا ستره پریکړه په انتقادي توګه د ګډې ملګرتیا په درک سره په یوه دموکراتیک چاپیریال کې ونیول شوه» ۲/ ۱۸۲خو واقعیت دا دی چې د یووالي په اړه پریکړه په یوه دموکراتیک چاپیریال کې نه ده نیول شوې بلکې هغو کدرونو چې د ګوند د یووالي سند یې لاسلیک کړ د حکومت له وېرې یا د ګوند د مشرتابه د نه لیوالتیا له امله ونشوای کړای تر یوه چتر لاندې کښیني او د ګوند د یووالي پر اړتیا او څرنګوالي بحث وکړي. یا دا چې ددې ګوند یو مخالف چې د دې ګوند سره د هیواد د روڼ اندو مخالفت او د ګوند متقابل غبرګون ننداری ته کیږدي د هغه مهال د کابل پوهنتون وضعیت داسې انځوروي : «په ۱۹۷۷ کې د کابل پوهنتون د محصلینو شمیر ۱۴۰۰۰۰ تنه او د نوموړې تحصیلي مؤسسې د استادانو شمېر ۱۰۰۰ تنه و.اووه سوه تنه استادان یا بندیان شول او یا له هیواده وتښتیدل.» ۳/ ۲۷۹ د اته دیرشو کلو په تیریدو سره« په کال ۲۰۱۳ کې د کابل په پوهنتون کې ۲۱۰۰۰ تنه محصلین په زده کړو بوخت وو چې د ۷۷۷ تنو استادانو لخوا ور ته تدریس کیده. » ۴ یا دا چې یو تاریخپوه د یوه مبلغ په رول کې راڅرګندیږي او لیکي:« تره کي چې لومړی فرمان صادر کړ باسواده او بېسواده یې برابر اعلان کړل» ۵/ ۱۰۸ ټولو ته څرګنده ده چې نور محمد تره کي د تحصیل په اړه کوم فرمان نه دی صادر کړی او لومړی فرمان یې د ثور د اوومې نېټې د سیاسي بدلون وروسته د لوړ دولتي ارګان د جوړښت په اړه وو.

دې واقعیتونو ته په کتنې سره مې وغوښتل د دې ګوند د فعالیت په اړه خپلې اخیستنې پدې کتاب کې راونغاړم .د دې پریکړې د نیولو پرمهال مې دا پوښتنه په سرکې کرزیدله چې اوس مهال پدې اړه خبرې چا ته په زړه پورې دي. له بله پلوه د دې ګوند مخالفان ددې ګوند کړنې د کرغیړنو کړنو یوه ټولیزه ګڼي. هغوی د نوموړي ګوند د سیالو ډلو(خلق او پرچم) تر منځ او د دې ګوند د مشرانو او د څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاسه يونيم لکو غرو ترمنځ هيڅ توپير نه ويني. د ا، خ، د،ګ د پرچم د ډلې د دوو مشرانو(ببرک کارمل او سليمان لايق) لاندې ځرګندوني کولی شي په نوموړې ډله کې د ځيرو توپير وښيي.

کارمل د ۱۳۵۹ کال د نوي کال په مناسبت په خپله وينا کې وايي : « د شوروي محدود قطعات چې د افغانستان د جمهوري دولت د قانوني غوښتني پربنسټ د بهرني تيري د دفعې، د افغانستان د خپلواکۍ، واکمنۍ او ځمکنۍ بشپړتيا د ساتني لپاره افغانستان ته راغلي دي ترهغه وخته پورې به دلته پاتې کيږي چې د لاسوهنو کوچنۍ نښې له منځه ولاړې نشي.» ۶ پداسې حال کې چې لايق په همدې کال کې د کارمل شوروي پوځي سلاکار ته ويلي وو:«هيڅوک بريالي شوي نه دي چې افغانستان لاندې کړي. نه مقدوني سکندر، نه چنګيزخان او نه هم انګريزان. او تاسې دا کار نشوای کولی . افغانستان يوازې پير(اخيستلی) شئ. خو تاسې خوار ياست. تاسې له اسلامي نړۍ ، له نفتي شيخانو او هم له امريکې سره سيالي نه شوای کولی. ځئ له افغانستانه لاړ شئ ، په سمه ووځئ ، په حيا سره» ۷/ ۳۲۵ ــ ۳۲۶ په افغانستان کې د شوروي لښکر په هکله د دوو پرچمي مشرانو دريځونو ته په کتو سره به يوازې د سليم عقل څخه بې برخې کسان د نوموړو تر منځ توپير و نه ويني.

لدې کبله د سياسي پديدو څيړونکو او تاريخ پوهانو ته ښايي راتلونکو نسلونو ته روڼ او ښکاره تاريخ په ميراث پرېږدي او ملي فکر ولېږدوي.همدا لامل دی چې ليکوال د دې ګوند د فعاليت په اړه د ربښتيا موندلې په لټه کې دی او په ليکنه کې هڅه شوې ده چې تر ممکني کچې د ا، خ، د،ګ په اړه ربښتيا وړاندې شي. دا ادعا به سمه نه وي چې په ليکنه کې د دې ګوند د جوړېدو، واکمنېدو، راپرزيدو، کورنيو کشمکشونو، د واک پر سر سياليو ، د شوروي اتحاد سره د اړيکو د څرنګوالي او همداراز د هغه د مخالفينو او د هغوی د نړيوالو ملاتړو د نقشو او کړنو واقعيتونه او ټول اړخونه تر سترګو کيږي. د محمد انور نوميالي دا وينا چې« د دې تاريخي بهير خارجي ماهيت تر هغو پورې څوک په واقعي ډول نشي پيژندلای څو چې د شوروي د کې جي بې اصلي اسناد يې د امريکا د سي آی اې له اصلي اسنادو سره يو ځای د کمپيوټر پلټنې په رڼا کې تر کتنې نه وي ايستلي . د دې معنا دا وي چې زموږ د بدمرغيو خارجي عوامل به د قيامت تر ورځې پورې يو مخ پټ پاته سي .» ۸ د نوميالي وينا د دې واقعيت ښکارندوی ده چې د افغانستان د غميزې په راتګ او ژوريدو کې چې ټاکونکی رول پکې د وخت زبرځواکونو درلود بشپړه پوهيدنه ناشوني ده. دا ځکه چې هغوی هغه اسناد چې د دوی موخې ،ستراتيژۍ او لاسوهنې بربنډې کړي نه خپروي او هغه څه يې چې خپاره کړي دي بيله شکه پکې د جعل تله ډېره درنه ده.

پورتنيو ځرګندونو ته په کتنې سره پدې کتاب کې نيمګړتياوې لږ نه دي او د دې ګوند په اړه د بشپړو معلوماتو د وړاندې کولو جوګه هم نه دی . البته دا کتاب نه د ټولو واقعيتونو هنداره ده او نه هم ټول واقعيتونه همدا دي او نه هم يو کتاب د ټولو پيښو او واقعيتونو د ځايونې ځای لري. سره لدې ښايي په هغه کې د افغانستان د روان ناورين او په ځانګړې توګه د ا،خ، د، ګ د مبارزې او فعاليت يو لړ واقعيتونه د نويو کتنو او ځيرنو مينه وال راوهڅوي.

په کتاب کې د لوستونکو پام دريو ټکو ته راګرزول کيږي .يو دا چې د شخصيتونو نومونه بېله دې چې د هغوی علمي او ټولنيز لقبونه ياد شي راوړل شوي ، خو د هغوی کړه وړه تر انتقادي کتنې لاندې نيول شوي دي. دوهم دا چې سياسي پيښې او سياسي بدلونونه په هغو نومونو راغلي دي چې هغسې يادېدل لکه سرطان انقلاب، ثور انقلاب او اسلامي انقلاب . وروستۍ دا چې په ليکنه کې زيار ايستل شوی د ا، خ، د، ګ او د هغه په واکمنۍ کې د يو لړ مهمو پيښو د پيښيدو په اړه دې پوښتنې ته ځواب وموندل شي چې ولې دا پيښې منځته راغللې نه دا چې چا وکړل ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې مې سیاست ته مخه کړه؟

په ژوند کې کله داسې هم پېښېږي چې یوانسان په خپله خوښه داسې پرېکړه وکړي چې د زندان او مرګ ګواښ پکې لیدل کېږي. د یوه انسان د دا ډول پرېکړې د نیولو لامل د نوموړي په طبیعي او ذاتي ځانګړتیاوو کې نه بلکې په هغه ټولنیز چاپېریال کې باید ولټول شي چې پکې ژوند کوي او یا دا چې د دې پریکړې علت پیدا شي. یو انسان ښه یا بد دې نړۍ ته نه راځي بلکه په هغه چاپېریال کې چې دی ژوند کوي، روزل کېږي ،ښو او بدو یا ګټورو او ناوړه فعالیتونو ته مخه کوي او پدې ډول یې شخصیت بشپړېږي .بیځایه یې ندي ویلي «که د انسان کړه وړه د چاپېریال زېږنده دي باید چاپېریال انساني شي.» پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره غواړم دې پوښتنې ته ځواب ووایم چې ولې مې سیاست ته مخه کړه؟ د خپلو لومړنیو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې شامل شوم. هغه مهال دې مؤسسې ته د شاملېدو طرزالعمل داسې وو چې د دفاع وزارت او حربي ښوونځي نه پلاوي ولایتونو ته استول کېدل چې د لومړنیو ښوونځیو ممتاز فارغان دې مؤسسې ته غوره کړي. د کابل ولایت لیوال د کانکور د آزموینې تابع کېدل. ما په آزموینه کې ګډون وکړ.پلار مې د یوه جنرال څخه ددې مؤسسې د قوماندان په نامه یو سفارشي لیک هم اخیستی وو. قوماندان د لیک او د آزموینې د نتیجې له مخې په دې مؤسسه کې د شاملېدو امر ورکړی وو. په کانکور کې زموږ د ټولګي اول نمره هم ګډون کړی وو خو هغه ناکام شو. ښایې د ناکامۍ علت یې دا وي چې د هغه پلار د کوم جګپوړي سره پېژندګلوي نلرله او د بډو ورکولو وس یې هم نه درلود. پدې مؤسسه کې مې په خورا مینه زده کړې پیل کړې خو هلته د کړاوونو ډک ژوند سربېره د زده کوونکو سره د قوماندانانو او ځینو استادانو چلند د جنایي بندیانو سره توپیر نه درلود. د مقرراتو څخه سرغړونې او حتی د درسي موضوعاتو د نه پوهېدو له امله ډول ډول سزاګانې ور کول کېدې. سره لدې د زده کوونکو ترمنځ قومي ، ژبني او مذهبي تړاوونو ته په نه کتو سره د ملګرتیا او دوستۍ مزي ټینګېدل. پدې مؤسسه کې د درسي کتابونه پرته د نورو کتابونو، مجلو او اخبارونو د لوستلو اجازه نه وه خو لیدل کېدل چې ځینو زده کوونکو او په هغو کې زموږ په ټولګي کې دریو تنو دا کتابونه لوستل. دا کتابونه هغه زده کوونکو لوستل چې ځیرک او د وخت د سیاسي ډلو سره یې لیوالتیا یا سازماني تړاو درلود. ما د هغوی سره ملګرتوب درلود، له هغوی نه مې دا کتابونه ترلاسه کول او د هغه مهال د اړونده سازمانونو په اړه مې اړین معلومات تر لاسه کول. د حربي ښوونځي له پای ته رسولو وروسته مې په حربي پوهنتون کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او دا مهال د محمد داود په مشرۍ پوځي کودتا وشوه او جمهوریت اعلان شو. د هماغه کال په مني کې شوروي اتحاد ته د پیلوټۍ په برخه کې د زده کړو لپاره واستول شوم. د دوبي د رخصتۍ پر مهال یوه محصل چې د ا. خ . د .ګ د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې د غړي عبدالحکیم شرعي جوزجاني سره خپلوي لرله هغه ته یوه تحفه راکړه . د شرعي سره د خبرو په ترڅ کې هغه خلقي ګوند ته دعوت کړم. ما د نوموړي نه د یو لړ پوښتنو سربېره د پرچمیانو د انشعاب او د خلقیانو په مشرتابه کې د حفیظ الله امین په پټه د ځینو منفي څرګندونو په اړه وضاحت وغوښت خو د نوموړي څرګندونې د قناعت وړ نه وې. د هغه د وړاندیز له مخې د ګوند دفتر ته ولاړم چې کوم ګوندي مشر پدې اړه قناعت راکړي. لومړی ځل مې د صالح محمد زېري سره وکتل ، هغه قانع نکړم خو د نوموړي له تونده غبرګون څخه ښکارېدل چې د ګوند د مشرتابه په اړوند شک ښودل جواز نلري. هغه هم را څخه وغوښتل چې سبا ته بیا راشم ترڅو بل ملګری را سره وګوري او دا ځل غلام دستګیر پنجشېري قناعت راکړ چې خلقي شم. د دې لپاره چې زما ګوندي اړیکې په شوروي اتحاد کې تنظیم شي زه یې په بهر کې د محصلینو مسئول شاه ولي ته واستولم او د نوموړي سره مې د هغه د کار په دفتر ثانوي تخنیک کې وکتل. په شوروي اتحاد کې افغاني پیلوټان د منځنۍ آسیا د جمهوریتو(قزاقستان او قرغزستان) په مختلفو ښارونو کې روزل کېدل او زما د زده کړو ځای لا څرګند نه وو هغه خپله پوستي پته راکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کړو د ځای له څرګندیدو وروسته ده ته لیک واستوم ما هم ورسره ومنل او له دفتر څخه یې ووتلم. وروسته اندیښنه را ته پیدا شوه که زه نوموړي ته د پوستې له لارې لیک واستوم خطر لري .هغه را ته د پټې سیاسي مبارزې څخه بې خبر سړی معلوم شو. د شاه ولي دا ډول نه ځیرکتیا او د زړې عجیب چلند د دې لامل شول چې د دې ګوند له غړیتوب څخه لاس پرسر شم. په شوروي اتحاد کې په هرو شپږو میاشتو کې د محصلینو صحي کنټرول ترسره کیده. د صحي کنترول په پایله کې بستري شوم او د صحی کمیسیون پریکړه دا شوه چې د پرواز اجازه نلرم او په نورو برخو کې د زده کړو واک د افغان حکومت سره دی. له روغتون نه ووتم او د حکومت د پریکړې انتظار مې یوست. د دوو میاشتو انتظار وروسته راته وویل شول چې باید افغانستان ته ولاړ شم. ما د پوځې آتشې مرستیال ته پدې هکله ټلیفون وکړ هغه راته وویل: « دا چې لاس تړلی دې هیواد ته نه استوم خوښ اوسه !» نوموړي دا ونه ویل چې لیکوال کوم جرم کړی دی چې له زده کړو محرومیږي. ښایي افغنستان ته د لیکوال د استولو لامل دا وي چې د روسی ژبې د آمادګی په کورس کې یې مور. شپیته تنه محصلین د ځمکې لاندې یوه دیپو کې چې شپه او ورځ له بریښنا ګټه اخېستل کېدله ځای پرځای کړو او را ته وویل شول چې څو ورځې به دلته ژوند وکړئ خو دا موده ډېره اوږده شوه او مور د ډوډی نه خوړلو اعتصاب وکړ. د دې ستونزې د حل لپاره د مسکو نه د پوځې آتشې مرستیال راغی. پوځې آتشې ټول محصلین په یوه صالون کې را غونډ کړو تر څو زموږ د ډوډی د نه خوړلو په لامل او نورو ستونزو ځان پوه کړي. څو تنو چې په هغو کې لیکوال هم وو د ډوډی نه خوړلو د علت او خپلې ستونزې له هغه سره شریکې کړلی. ددې وروسته پوځې آتشه یوې کوټې ته لاړ او یو یو محصل یې وروغوښت چې جلا جلا ورسره وګوري . دا د لیکوال له یاده وتلي دي چې ټول محصلین یې وروغوښتل یا څو تنه . کله چې زه لیکوال هغې کوټې ته ورننوتلم سمدلاسه یې را ته وویل په صالون کې دې ډېرې غټې غټې خبرې وکړې اوس څه وایې . ما هغه څه چې په صالون کې ویلي وو تکرار او لږشانتې نور توضیحات ورکړل . فکر کوم چې د لیکوال خبرې ددې لامل ګرزېدلې وي پوځې آتشه فکر وکړي چې د اعتصاب د هڅوونکو څخه به وم او یا د کوم سیاسي سازمان سره تړاو لرم . پدې توګه د بې مفهومه څوارلسو میاشتو زده کړو وروسته هیواد ته را ستون شوم او په حربي پوهنتون کې مې له سره زده کړې پیل کړې. هیواد ته بیرته راستنیدل او هغه هم پدې ډول د دې سبب شو چې د نظام خلاف سیاسی مبارزه وکړم یا سیاست ته مخه کړم.

که چیرې په شوروي اتحاد کې له زده کړو نه وای محروم شوی ښایي سیاسي فعالیت ته مې مخه نه وای کړې.دا بیا ښیي چې ځانګړي شرایط او پیښې د دې لامل ګرزي چې د یوه انسان د ژوند پاڼه په بل مخ واړوي. کارل مارکس او خان عبدالغفار خان یې ښې بېلګې دي. وایي مارکس د پوهنتون څخه غوره دپلوم ترلاسه کړغوښتل یې په پوهنتون کې په تدریس لګیا شي خو د سیاسي افکارو له امله هغه ته اجازه ورنکړل شوه. ځینې مارکس پیژندونکي په پوهنتون کې د استادۍ څخه د هغه محروموول د هغه د انقلابي کیدو لامل ګڼي او پدې اند دي که په پوهنتون کې د مارکس د تدریس مخه نه وای نیول شوې ښایي هغه انقلابي مبارزې ته مخه نه وای کړې او د یوه نظریه ورکوونکي په توګه پاتې شوی وای . غفارخا ن ورته برخلیک لري د هغه په اړه ویل کیږي:« هوډ یې وکړ چې په پوځ کې برتي شي.خو د مخه تر دې چې په پوځ کې شامل شي هغه د یوه ملګري لیدو ته ،چې پوځي افسر و، لاړ او هلته د نوموړي د ملګري سره د یوه انګریز افسر له خوا د ده په وړاندې ډېر سپک سلوک و شو. دغې پیښې په غفارخان دومره ناوړه اغیز وکړ چې نه یوازې یې په پوځ کې د برتي کولو څخه ډډه وکړه بلکې د انګلیسانو پر ضد د ده د مبارزې د پیل ټکی هم شو. » ۹/ ۱۷ زما په وړاندې د حکومت دا ډول ظالمانه چلند د دې سبب شو چې د (ا، خ ،د ،ګ) د خلقي له اړخ سره سازماني اړیکې ټینګې کړم. هماغه دي چې یوه خلقي دوست ته مې پدې ګوند کې د غړیتوب وړاندیز وکړ او هغه را څخه وغوښتل چې په لیکلي ډول دا وړاندیز ولیکم. څو ورځې وروسته یې وویل چې حفیظ الله امین تا ګوند ته نه مني او وایي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند ضد دی. ما ور ته وویل دا خو په هېڅ منطق سره د منلو وړ نه دي چې غواړم ګوندي شم او د ګوند ضد اوسم. هغه وویل دا موضوع به له ملګرو سره شریکه کړم او څو ورځې وروسته یې راته وویل چې د ګوند په ملکي برخه کې به تنظیم شې. د امین مخالفت ښیي چې هغه له یوې خوا نه یوازې په ګوند کې تنظیم پوځیان پېژندل بلکه هغه پوځیان یې هم پېژندل چې د سیاست سره یې لیوالتیا لرله.د امین د دې ځانګړتیا په اړه د هغه یو ملګری لیکي: « دی (امین) د ډېر قوي فکر خاوند و او که یو سړی به یې یو ځل ولید نو وروسته له کلونو به یې د هغه نوم او خصوصیات په یاد وو. د ګوند د اکثرو غړو او په خاص ډول په اردو کې چې هغه ورسره اړیکې درلودل نژدې ټول د ګوند غړي په نوم پېژندل.» ۱۰/ ۴۳ د (ا، خ،د، ګ) خلقي اړخ سره د سازماني اړیکو د ټینګېدو لاملونه دا وو :

الف – غوڅ اکثریت خلقیان خوار او بېوزلې وو او د دې ګوند د کړنلارې مرکزي ټکی طبقاتي مبارزه او د ؟تولنیز انقلاب برى وو. لدې امله خلقیان د خپل دا ډول طبقاتي جوړښت او ټولنیز دریځ له مخې د زبېښونکو طبقو په وړاندې مبارزه کې هوډمن او رښتیني وو او د انقلاب په بري کې یې هېڅ له لاسه نه ورکول.

ب - د دې سازمان په مشرتابه کې د هیواد د ورونو قومونو د استازو متناسب شتون دا تصور راکړی وو چې دا سازمان د قام ، ژبې او سیمې په کوچني چوکاټ کې ایسار نه دی .

ج - د چنګاښ انقلاب وروسته په پوځ کې د دې ډلې ګړندۍ ودې ښودل چې دا سازمان په یوه ځواکمن سیاسي ځواک اوړي.

د ثور انقلاب د بري څه د پاسه دوې میاشتې مخکې مې د افسر په توګه د کندهار په قوا کې دنده پیل کړې وه او سازماني اړیکې مې لا نه وې ټینګې شوې چې ګوند واک ته ورسېدلو . د انقلاب وروسته د خپلو ګوندي اړیکو د ټینګېدو په موخه کابل ته ولاړم ترڅو خپل پخوانی ارتباطي غړی ووینم .هغه د ګوند د سیاسی بیرو غړي او د کرهنې وزیر زیري او هغه بیا د اطلاعاتو او کلتور وزارت نشراتي معیین عبدالرشید آرین ته ولیږلم . آرین د کندهار د ګوندي کمیټې منشي سره ټلیفوني اړیکه ونیوله تر څو زما سازماني اړیکې ټینګې کړي خو اړیکې ټینګې نشوې. بیا مې خپل ارتباطي غړي ته د ټلیفون له لارې د اړیکو د نه ټینګیدو خبر ورکړ. څو ورځې وروسته په قول اردو کې اوازه شوه ، حفیظ الله امین ټلفون کړی چې لیکوال د ګوند غړی دی او وروسته لدې د قطعي په ګوندي سازمان کې تنظیم شوم. کله مې چې له خپل ارتباطي غړي وپوښتل چې تا زما د اړیکو خبره د امین سره شریکه کړې وه هغه وویل چې دا موضوع یې د صالح محمد پیروز سره شریکه کړه . زما د اړیکو د ټینګیدو څرنګوالی ښیي چې د ګوند د واکمنۍ په هماغه لومړیو کې د سیاسي بیرو د غړي او وزیر خبره نه اورېدل کېده خو د صالح محمد پیروز د ټیلیفون له امله چې نه د مرکزي کمیټې غړی وو او نه وزیر، خو د امین له پلویانو څخه شمیرل کیده زما سازماني اړیکې ټینګې شوې. دې ډول عجیب حالت ښودل چې د ثور انقلاب وروسته د واک اصلي مرکز امین دی او د هغه پلویان د بشپړ واک څخه برخمن دي . دې حالت هغه ګوندیان چې په هیواد کې د قانونیت او ټولنیز عدالت د ټینګیدو په هیله د دې ګوند په لیکو کې مبارزې ته مخه کړې وه او پدې لار کې یې زندان او مرګ منلی وو نهیلي کړل. ښایي د ثور انقلاب مخکې د پنځوسوو تنو څخه زیات ګوندیان نه وي بندیان شوي . خو د ګوند د واکمنۍ پر مهال د زرګونو غیر ګوندي هېوادوالو سربېره زرګونه ګوندیان د زندانونو مېلمانه او یو شمېر چانواري شول . د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغه ګوندیان د واکمن وضعیت څخه ناراضه او تر فشار لاندې وو، بندیان کېدل او وژل کیدل چې د ګوندي اصولو او قانون څخه سرغړونې ور ته د منلو وړ نه وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ څپرکی

د افغانستان د سیاسي غورځنګ غم لړلی برخلیک

له بده مرغه د افغانستان سیاسي تاریخ د استبداد او زورزیاتی یو غم لړلی داستان دی. واکمنانو، واکمنیو او همدا رنګه د واک مدعیانو خپل مخالفان او سیالان په پوره بیرحمۍ سره ځپلي دي. له بله پلوه افغانستان د خپل جیوپولیتیک او جیوستراتژیک موقعیت له امله د وخت د زبرځواکونو د تیریو هدف ګرزیدلی دی. دې تیریو واکمنۍ اړایستلي دي چې سیاسي مخالفان او شکمن کسان وځپي او شته ظرفیتونه د هېواد د دفاع په موخه وکاروي او ولس د خپلې خاورې د ساتلو او د خپلواکۍ د ګټلو لپاره وجنګیږي. په نولسمه پیړۍ کې چې اروپایي ولسونو د صنعتي انقلاب له برکته د پرمختګ په لور ګړندي ګامونه اوچتول افغانستان د لويې بريتانيا او تزاري روسيې د تيريو هدف ګرزيدلی وو او هر لوري هڅه کوله پدې« ستراتژيک معبر» واکمن شي.ترڅو هغوی د افغانستان په اړه يوه جوړجاړي ته چې افغانستان د دوی ترمنځ د يوه حايل په توګه ومنل شو ورسېدل او روسانو دې ته غاړه کېښودله چې افغانستان د انګريزانو د نفوذ د ساحې په توګه ومني . د شاه امان الله د لس کلنې واکمنۍ پرته د جمهوري نظام تر ټينګيدو پورې د واکمنيو تګلارې تر ډيره بريده د انګريزانو د پاليسيو څخه اغيزمنې وې چې هغه د ملي-دموکراتيکو خوځښتونو په ځپلو او په تياره کې د ولس په ساتلو څرخيدلې.د دې ادعا د اثبات لپاره به دوې بيلګې راوړو.«د انګليس سفارت د جګړې (دوهمه نړيواله جګړه) پرمهال د هاشم خان موافقه ترلاسه کړې وه چې د جګړې تر پايه د ټول افغانستان د کنترول لپاره د انګريزانو د جاسوسی دستګاه په کابل کې د انګليس د سفارت تر څارنې لاندې جوړه شي.» ۱۱/ ۲۰۴ د دوهمې نړيوالې جګړې پرمهال په کال ۱۹۴۳ کې په افغانستان کې وچکالي راغله او خلک له لوږې سره مخامخ وو خو حکومت د دې پرځای چې خلکو ته لومړني توکي برابرکړي د لرګيو په سوداګرۍ او د هيواد څخه په صادراتي توکو حکومتي انحصار ټينګ کړ او جبراً يې د خلکو څخه غنم او نور محصولات د جګړې مخکې کلونو په بيه اخيستل .د لرګيو په سوداګرۍ حکومتي انحصار چې د هيواد د جنوبي او مشرقي ولسونو دوديزه بوختيا ګڼل کيده د دې سيمو د خلکو د مخالفت سره مخامخ شو او د زمرک خان ځدران په مشرۍ ځدرانو پاڅون وکړ. وروسته منګل ، تني ، ساپي او سليمانخيل ورسره ودريدل او د پولې د هغې خوا وزيرو هم ورسره همغږي وښودله. هاشم خان د افغانستان د سويل د پښتنو د پاڅون والو سره د وزيرستان د قبايلو د يوځای کيدو د مخنيوي په موخه د برتانوي هند حکومت ته مراجعه وکړه ترڅو وزير اړ باسي چې د زمرک خان سره مرسته ونکړي. په کابل کې د انګليس سفارت د خپل حکومت په استازيتوب د هاشم خان سره ژمنه وکړه چې آزاد قبايل به له ځدرانو سره مرسته نه کوي. لويه بريتانيا په خپله ژمنه ودرېدله. ځکه چې غوښتل يې د انګريزانو طرفدار د هاشم خان حکومت په واک کې پاتې شي. د۱۹۴۴ کال د جون په مياشت کې د انګليس سفير اسکواير په خپله يوه ليدنه کې په کابل کې د شوروي سفير باکولين سره د افغانستان او هند په پولو کې د زمرک خان د پاڅون له امله د وضعيت داسې انځور کاږي:« اوس په قبايلو کې دوې څيرې ليدل کيږي ، زمرک خان په افغانستان کې او ايپي په هند کې. ايپي د انګريزانو د حکومت په وړاندې جنګيږي او زمرک د افغانستان د حکومت خلاف مبارزه کوي. فقير او زمرک کولی شي د افغانستان د حکومت خلاف سره يو شي دا مهال به قبايل له دولتي سپاهيانو نه ځواکمن شي. د قبايلو زور ټولو ته څرګند دی. نادرشاه په همدې زور د سقاو زوی را نسکور کړ. دا چې امان الله ونشوای کړی په تخت پاتې شي ،يوازينی دليل يې دا وو چې قبايلو د هغه په وړاندې ښورښ کړی وو...، د هند د شمال لويديځ، سرحدي ايالت مشر د هاشم خان د انګريزي پلوي حکومت د ژغورنې لپاره د وزيرستان د قبايلو مشران د بنو ښار ته راوبلل چې په تهديد او تطميع سره يې اړ کړي د افغانستان په پيښو کې د خپلې نه لاسوهنې تضمين ورکړي، خو بيا هم وزيرو د ځدرانو کورنيو ته پناه ور کړه...، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د حکومت په غوښتنه ، د بریتانیا هوایي ځواکونو هغه کلي چې ځدرانو پکې د پټیدو امکان درلود په وزیرستان کې بمباري کړل...، د انګلیس قوماندانی د افغانستان د وسله والو ځواکونو د مشرتابه سره د بم غورځوونکو الوتکو د ګوزارونو د اغیزمنتوب په موخه عملیات همغږي کړل.» ۱۲ پورتنۍ بیلګې د سیدقاسم رښتیا د دې وینا «افغانستان چې کلونه انګریزان د ګواښ په وخت کې د خپل ځان ملاتړي ګڼل کله یې چې د هند نیمه وچه پرېښودله ستره سیاسي تشه لدې ناحیې احساس کړله. »۱۳/ ۹۶ د صحت مهر لګوي . دا بیا ښيي چې د یحیی کورنۍ د انګریزانو د پالیسیو او تګلارو تر اغیزلاندې وه او دواړو اړخونو د متحدینو په څیر د دواړو خواوو افغانانو په ځپلو کې همغږي او همغاړي وو.

سربیره پردې په افغانستان کې د پیړیو استبداد منطقي پایله په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنیدل شوي دي. دا متل «چې ډب نه وي ادب نه وي » په افغاني ټولنه کې د خشونت د واکمن فرهنګ څرګند ساری دی. موږ د یوویشتمې پیړۍ په دوهمه لسیزه کې هم ولیدل چې څه ډول زموږ د خلکو ژبې، غوږونه، پزې، ګوتې او سرونه پرې کیدل او په کورنۍ او ټولنه کې انسان او د هغه انساني کرامت د دود او دستور له مخې تر پښو لاندې کېدلو. د ناټویي اشغال وروسته و لیدل شول چې د نسکور شوي واکمنۍ مخورو چې غوڅ اکثریت یې د شمال تلوالې اړونده کسان دي د دوهم مقاومت په نامه د هېواد بهر د جګړې نغارې ډنګوي .دا ټول د خشونت او زورزیاتۍ د فرهنګ څرګندې نښې دي. د نولسمې پیړۍ په پیل کې په اروپا کې سیاسي خوځښتونو د کارګرو او نورو صنفي ډلو د حقونو د ترلاسه کولو لارښوونه کوله ، د زبیښاک ، استبداد او بیعدالتۍ خلاف یې واکمنیو ته چلنجونه ورکول او د ورورګلوۍ ، برابرۍ ، دموکراسۍ او د قانون د واکمنۍ غوښتنې یې وړاندې کولې. خو افغانان یوه پیړۍ وروسته د امیرحبیب الله خان د واکمنۍ پر مهال د لنډې مودې لپاره د سراج الاخبار افغانستان(جنوري ۱۹۰۶) د خپرونو شاهدان وو خو دا اخبار د واکمن استبدادي فرهنګ له کبله و نه زغمل شو او د خپلواکۍ او مشروطیت د لارې لارویان په بیرحمۍ سره وځپل شول . دې غورځنګ د هیواد په تاریخ کې د لومړي مشروطیت نوم خپل کړ. څه موده وروسته په ۱۹۱۱ کې د محمود طرزي په نوښت د سراج الاخبار افغانیه په نامه اخبار چې منځپانګه یې د ویښتیایي - روښانتیایي او د ملي خپلواکۍ د لاسته راوړلو پر محورڅرخیدله په خپرونو پیل وکړ. پدې ویښتیایي – روښانتیایي کار کې د لومړي مشروطیت هغو مبارزو مخکښانو رول درلود چې د استبداد له خنجر نه ژوندي پاتې وو. دې غورځنګ ته دوهم مشروطیت وویل شول. دې دواړو غورځنګونو د هیواد د تېرو سیاسي غورځنګونو په څیر کوم سازماني تشکیلات نه لرل او یوازې یې د خپرونو له لارې خپل افکار خپرول. د دوهم مشروطیت د راڅرګندیدو وروسته زماني پړاو کې د نړۍ په حالاتو کې زیات بدلون راغی او نړیوال پانګوال سیستم د ژور کړکیچ سره مخامخ شو. د دې کړکیچ پایله د لومړۍ نړیوالې جګړې پېښېدل دي چې د هغې له امله د سترو پانګوالو هیوادونو اقتصاد سخت ګوزار ولید او کمزوري شول. په تزاري روسیه کې د اکتوبر سوسیالستي انقلاب (۱۹۱۷) بري ته ورسید او د پانګوالۍ په وړاندې نوی سوسیالستي نظام د یوه غوړیدونکي سیال ځواک په بڼه ډګر ته راووت او د لویې بریتانیا امپراطورۍ د ګواښونو او ړنګېدو سره مخامخ شوله. د دې ړنګېدو د نوښت ویاړ د افغان ولس په برخه شو او دې سترې امپراطورۍ ته یې مرګونی ګوزار ورکړچې هغه د ۱۹۱۹ کال د اګست په اتمه انګرېزانو د افغانستان خپلواکي و منله او پدې ډول د شاه امان الله تر زعامت لاندې افغانستان بشپړه سیاسي خپلواکي ترلاسه کړله. د خپلواکۍ تر ګټلو وروسته شاه امان الله د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په موخه ګړندي سمونونه پیل کړل. په هیواد کې یو نوی چاپیریال چې د مختلفو سیاسي بهیرونو را څرګندیدل او د بیان د ازادۍ راتګ دی منځته راغی او د واکمنۍ په د ننه کې لاندې سیاسي بهیرونو سر را پورته کړ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-درباري سمونپالان – دوی د شاه امان الله د واکمنۍ پر مهال د حکومت سياسي او اقتصادي پاليسۍ او طرحې جوړولې چې محمود طرزي ، محمدنادر، غلام نبي خان څرخي ، والي علي احمد، ياورمحمود، سردارعبدالقدوس خان او محمدولي دروازي يې مرکزي څېرې دي.

۲- جوانان افغان(افغان ځلميان) – د دې ډلې غړي عبدالرحمن لودين،غلام محی الدين آرتي، تاج محمد بلوڅ او ميرغلام محمدغباردي. دوی د شاه امان الله له لوري په جوړو شوو دوو لويو جرګو او نورو دولتي غونډو کې د حکومت په کړنو، په اداره کې پر شته نيمګړتياوو نيوکې کولې او د دولتي دستګاه د اصلاح او سمون لپاره يې خپلې طرحې وړاندې کولې. لدې امله دا ډله د ټولني مختلفو قشرونو د خپل ليدلوري له مخې د کينې لاسو، بنسټپالو ، ترورپلوه او دې ته ورته نورو نومونه په نامه يادوله .

۳-اعتداليون (منځلاري) – پدې ډله کې د لغماني ميرمحمدقاسم او عبدالهادي داوي په ګډون د شپاړلسو تنو نومونه يادېږي چې د دموکراسۍ او د هيواد د اقتصادي، ټولنيزې او فرهنګي ودې او پرمختګ پلويان وو.

۴-حزب نقابدار(نقاب لرونکی ګوند)- د ميرغلام محمدغبار له قوله دغه ډله د اماني دولت په وروستي کال کې د هيواد په ختيځ کې د جمهوري نظام د جوړولو په موخه تبليغات پيل کړي دي. د دې ډلې د مشرتابه، کړنلارې او تشکيلاتي اصولو په اړه لاسوندونه شتون نلري .

اماني نظام چې د ترقي ضد کړيو، بريتانوي هند او د هغو د تالي څټو لپاره د سترګو اغزی وو د دې شيطاني مثلث له لوري رانسکور شو او په هيواد کې د حبيب الله کلکاني د وحشت واکمني ټينګه شوه. د دې لنډ مهاله وحشت په وړاندې بيا هم ملي خوځښتونو سر راپورته کړ چې په هغو کې لاندې دوه خوځښتونه يادېدی شي :

الف – د آزادۍ غوښتونکو ګوند - د کلکاني د واکمنۍ د را پرزولو په موخه د دغه ګوند بنسټ په پټه د اماني لېسې ښوونکي حبيب الله کېښود . ګوند اووه کسيزه مرکزي کميټه لرله چې مشر يې ښوونکی حبيب الله وو. د آزادۍ غوښتونکو ګوند د هلوځلو له امله د سازمان د غړو شمير سلو ته رسيدلی وو چې د کلکاني څارګرو د دې پټې شبکې د مشرتابه پته وموندله او هغه يې چناواري کړله. لکه څرنګه چې دا شبکه ډيره پټه وه د مشرتابه پرته واکمنی ونه توانيدله ټوله شبکه کشف کړي.

ب- د جمهوريت ټولنه – دا ټولنه د کلکاني د واکمنۍ پرمهال محمد ګل مومند ، سيد غلام حيدرپاچا او د هغه د اکا زوی فرقه مشر سيد حسن شيون د جلال آباد د بابريانو په کلي کې جوړه کړې ده.

د حبيب الله کلکاني غلواکۍ ته د نادرخان له لوري د پای ټکی کيښودل شو او هغه يې د څو تنو ملګرو سره غرغره کړ.له بده مرغه د کلکاني د وحشت په ځای په هيواد کې د يحيی د کورنۍ د اختناق پير پيل شو. د نادرخان واکمنۍ د ستر استبداد نوم خپل کړ.د يحيي د کورنۍ د مستبد صدراعظم محمدهاشم د حکومت پرمهال د مشروطه غوښتونکو، د شاه امان الله د پلويانو، د افغان ځلميانو او منځلارو ډلو مخکښان له ډګره وايستل شول. د څرخي د کورنۍ اتلس تنه غړي له تيغه تير کړل شول. عبدالرحمن لودين،تاج محمد پغماني ، فيض محمدباروت او يو شمير نور ووژل شول.غلام محی الدين آرتي ترور شو. ميرغلام محمد غبار، مير سيد قاسم لغماني د مشروطيت او د غازي امان الله پلويان او زيات شمير روڼ اندي په مختلفو پلمو بنديان او تبعيد شول. « لنډه دا چې د محمدهاشم خان د حکومت ټول پړاو د په خپلسر بندی کولو،ډول ډول فزيکي شکنجو، پوليسي څارنو، تبعيدونو او وژنو مشهور وو. » ۲/ ۹۵ – ۹۶ د يحيی کورنۍ د پرمختلونکو افکارو خاوندان او همدا راز ملي او د بريتانيايي ښکيلاک ضد څيرې وځپلې چې د خلکو د نارضايتی اسباب يې برابر کړل. له بله پلوه د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرۍ کې حالات د سولې ،ټولنيز پرمختګ او دموکراسۍ په ګټه بدلون وموند. هماغه دي چې د مستبد سردار محمدهاشم پرځای سپه سالار سردارشاه محمودخان د صدراعظم په توګه ګومارل کېږي. که څه هم شاه محمودخان د نرم مزاج خاوند وو خو ورور يې دومره ريبلي وو چې ده ته نور د ريبلو څه ور پاتې نه وو. دا مهال د محمدهاشم د استبداد وېره لږ شوه ، د هيواد د سياسي غورځنګ په رګونو کې وينه وبهيدله او د مخکښو روڼ اندو، ملي او دموکراتيکو ډلو سربېره واکمنی او په واکمنی پورې تړلو کړيو د لاندې سياسي سازمانو بنسټونه کيښودل .

ويښ ځلميان - د ويښ ځلميانوغورځنګ زموږ د هيواد په تاريخ کې لومړی ملي – دموکراتيک غورځنګ دی چې څرګندې سياسي – ټولنيزې موخې يې لرلې. د داسې يوه غورځنګ د جوړيدو اړتيا چې په هغو کې د ملي دموکراتيکو موخو لرونکي منورين تنظيم شي د« ويښ ځلميانو» په نامه رساله کې انعکاس وموند.دا رساله د کابل په مجله کې چې مسؤل مدير يې عبدالرؤف بينوا وو خپره شوې ده. په هيواد کې د ښوونې او روزنې عمومي کول ، د افکارو روښانتيا ، د بډو، اختلاص او بيروکراسۍ پرضد مبارزه ، د منځنيو پيړيو د زړو تصوراتو، زاړه او نوي ښکيلاک او استبداد پر ضد مبارزه، د مظلومو ولسونو د حقونو نه دفاع او د ملي يووالي ټينګښت د دې غورځنګ سياسي موخې ګڼل کيدې . د دې خوځښت د فعاليت اصلي مرکزونه کابل ،کندهار او ننګرهار وو او د هيواد د مختلفو قومونو استازو پکې ګډون درلود خو د پښتنو ونډه پکې درنه وه. د غورځنګ د جوړيدو په اړه محمدولي ځلمی د ويښ ځلميانو يو فعال پخپل (د استبداد او مطلقيت په مقابل کې د ځينوافغانانو مبارزې) نومې کتاب په ۲۶۹ مخ کې ليکي:« د هيواد يو شميرځلميانو چې د ويښ ځلميانو د تدارک د کميسيون د لارښوونې له مخې د کندهار، ننګرهار او کابل يو شمير ادبي او عرفاني ملګرو لکه عبدالرؤف بينوا، فيض محمد انګار، نورمحمدتره کي، قيام الدين خادم، صديق الله رښتين،ګل پاچا الفت، نيک محمدپکتياني، محمد ارسلان سليمي، عبدالقدوس پرهيز، ابوالحسن هزاره، پاينده محمد روهيلي، عطامحمد شيرزوی، محمدظاهر تائب او ځينو نورو ليکوالانو چې شمير يې دوه ويشت تنو ته رسيدی، د دارالامان په افشارو کې د عبدالمجيد زابلي د نوې پروژې په يوه سالون کې د ماپښين په دووبجو د ويښ ځلميانود جوړولو (تاسيس) او د بيلابيلو ولايتونو د نمايندګانو د را ټولولو طرحه وړاندې کړه. دغې غونډې ته لمړی درې طرحې وړاندې سوې، چې يوه يې د عبدالرؤف بينوا او نورمحمدتره کي، بله يې د قيام الدين خادم او دريمه د صديق الله رښتين په حمايه وه. لومړۍ يې مترقي او عصري، دوهمه ملي او وطني ، دريمې يې مذهبي او کلتوري رنګ درلود.» محمدعلم بڅرکی پدې هکله ليکي: « هغه کسان چې دا ډله (د ويښ ځلميانو ډله) يې جوړه کړه په کابل کې عبدالرؤف بينوا، ارسلان سليمي ، قيام الدين خادم ، نورمحمدتره کي، فيض محمد انګار ، غلام حسن صافي، رښتين ، الفت په کورونو کې سره ليدل وروسته يې د ولاياتو سره ارتباط پيدا کړ ...، د ويښ ځلميانو تئوريسنان په کابل کې ناست وو.» ۱۴ / ۳۰ دې سازمان مشر نه درلود او د مديره هيات لخوا چې هغه د کنګرې له لوري غوره کيده رهبري کيده. د کنګرې فعالان نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا او قيام الدين خادم وو. د خوځښت لومړی مديره هيات نورمحمدتره کی ، عبدالروف بينوا، قيام الدين خادم او محمد ارسلان سليمي دي. د ويښ ځلميانو د کنګرې ګډونوال «نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا، قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت، صديق الله رښتين،فيض محمد انګار، محمد ارسلان سليمي، نيک محمد پکتيانی،ګل شاه صافی،پاينده محمد روهيلي، عبدالقدوس پرهيز، محمدظاهر، نورمحمد پونده، لعل محمد احدي ، عبدالکريم نزيهي ازبک، عبدالصمد پتک، غلام رحمن جرار، ولي زلمی، عبدالهادي خوږمن، شاه مرد، ابوالحسن» ۱۵ / ۵۱ دي. د دې غورځنګ يوغړی پدې هکله ليکي : «ويښ ځلميانو په ۱۹۴۶ز کال چې له ۱۳۲۵ه ـ ش سره برابر دی په خپل پيوستون او سياسي کار پيل وکړ .په دې وخت کښې ځلميان چې شا ته ګوري ډير تاريکه او بيربډونکي مناظر ويني خو آينده ډيره روښانه ښکاره کيږي .مګر حال ورته د خوف او رجاُ ترمنځ دی.» ۱۴/ ۲۷ د دې غورځنګ دوهمه غونده د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمدصدیق فرهنګ په کور کې جوړه شوې چې په هغه غونډه کې غلام محمدغبار او محمدصدیق فرهنګ هم د ویښ ځلمیانو غړیتوب ترلاسه کړ خو هغوی په دریمه غونډه کې ګډون ونکړ ، د غورځنګ سره یې خپلې اړیکې وشلولې او د وطن د جریدې په خپرولو یې لاس پورې کړ. د ویښ ځلمیانو د یوه مشر عبدالهادي توخي په وینا « د ویښ ځلمیانو ګوند مخکې لدې چې سیاسي ګوند وي د اخلاقي بنسټونو یو ګوند و.» د ویښ ځلمیانو له ترکیب څخه ښکاري چې هغه د سیاستوالو پرځای د روڼ اندو، پوهانو، لیکوالو او شاعرانو یو ټولنیز جوړښت وو چې د ولس د ویښولو او روښانولو ستر رسالت ته یې ملا تړلې وه. له همدې کبله هغوی د هیواد په مختلفو سیمو کې د جریدو (انګار، ولس ، وروړغږ) په خپرولو لاس پورې کړ چې هره یوه یې د واکمنۍ له لورې توقیف شوه . دا غورځنګ هغه وخت جوړ شو چې په افغاني ټولنه کې د څرګندو طبقاتي پولو څرګ نه لګیده او یا روڼ اندو او سیاستوالو د هغه د درک او پوهېدو وړتیا نه لرله. د هغه مهال روڼ اندو په ټولنه کې د واکمن استبداد، فساد او د بیعدالتیو سرچینه د طبقاتي ستم له کړکۍ څخه نه ، بلکې د افرادو د اخلاقو او کړووړو پایله ګڼله. د ویښ ځلمیانو سازمان په لنډه موده کې په یوه پیاوړي غورځنګ واوښت. د غورځنګ د پیاوړتیا بهیر حکومت په وېره کې واچاوه او د هغه د کمزورولو او پاشلو هڅې یې پیل کړې او بالاخره یې پرې مرګونی ګوزار وکړ. د غورځنګ د مشرانو او فعالانو په زنداني کولو، د دولتي کارونو څخه ګوښه کولو، د ښارونو څخه یې د فعالانو د بدلولو او یا په بهر کې په دندو ګومارلو سره یې هغه دړې وړې کړ.

وطن جریده - دې جریدې په ۱۹۵۱ کې په خپرونو پیل وکړ. د جریدې د امتیازخاوند میرغلام محمدغبار او مسؤل مدیر یې محمدعلي خروش وو. څه موده وروسته غبار د وطن د جمعیت(د وطن ټولنې) بنسټ کېښود او نوموړې جریده د هغه په نشراتي ارګان واوښته. د دستګیرپنجشیري په وینا میرغلام محمدغبار، محمد سرورجویا، کاکا فتح محمد فرقه مشر،براتعلي تاج ، ډاکتر ابوبکر، میرمحمد صدیق فرهنګ، علي احمد نعیمي، عبدالحی عزیز، میرعبدالعلیم هاتفي، قیوم رسول، سلطانجان ، ډاکتر غلام فاروق اعتمادي او علي محمد خروش د وطن د ټولنې مشهورې څېرې وې. د یو شمیر څېرونکو په آند د وطن د ټولنې او ویښ ځلمیانو دریځ یو بل ته ورته وو خو د جمعیت د غورځنګ سیاسي ، ټولنیز او اقتصادي شعارونه څرګند او هراړخیز وو.« د دې غورځنګ موخه د مشروطه حکومت د واکمنۍ پرمهال د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې د ولسواکۍ د اساساتو ترویجول ، د بورژوازي (مدني) آزادیو تبلیغ ، د سیاسي ګوندونو او بهیرونو جوړښت ، د شغل ، دندې او د هستوګنې د ځای آزادانه انتخاب، د فردي آزادیو تامین ،د ملي اومذهبي حقوقو برابري ،د سترو خصوصي شرکتونو د اقتصادي برترۍ محدودول او نور... » وو. ۱۵/ ۶۵

د خلکو ګوند – د دې ګوند بنسټ په پټه عبدالرحمن محمودي د خپلو همفکرانو امان محمودي، ډاکټرحسن بهروز ، استاد محسن صحرایي، ډاکټرمصلح، داکټررحیم محمودي، ډاکټرهادي محمودي او موسی نهمت کېښود. مخکې لدې چې عبدالرحمن محمودي د دې ګوند بنسټ کېږدي هغه د ندای خلق په نامه یوه جریده چلوله چې د امتیاز خاوند یې دی پخپله او مسؤل مدیر یې انجینرولي محمد عطایي وو. « د دموکراسۍ او ټولنیزعدالت د تامین لپاره د آزادو، مستقیمو او پټو ټاکنو له لارې د پارلمان جوړول ،د دولت په اداره کې سمون، د بډو اخیستلو، اختلاص ، اجباري کار او بوروکراسۍ محکومول ، د ښوونې او روزنې او د سواد عمومیت هغه مسآلې وې چې ندای خلق په جرآت سره توضیح کولې. » ۱۵/ ۶۸ د ندای خلق د جریدې خپرونې او دریځ د ویښ ځلمیانو په پرتله روښانه او څرګند کیڼ لورې درلود . دا ګوند لږترلږه په لسو ډلو وویشل شو. د یادولو وړ ده چې پورته یادشوي غورځنګونه (ویښ ځلمیان، د وطن جمعیت او د خلکو ګوند» چې په هېواد کې د سمونونو د راوستلو او د ولسونو د ویښتیا په موخه د شاه محمود خان د صدارت پرمهال را څرګند شول د جلاجلا خوځښتونو په شان چې په کړنلارو کې یې د ګډو موخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څنګ اختلاف هم درلود د يو بل سره يې دوستانه اړيکې ساتلې او د يو بل خلاف يې تبليغات نه کول. تردې چې د ندای خلق او د وطن جريدې د انکار د جريدې په چاپخانه کې چې په ويښ ځلميانو پورې يې تړاو درلود چاپيدلې .

ملي کلوپ – ملي کلوپ د سياسي سازمان په توګه د سردار شاه محمودخان د صدارت پرمهال د سلطنتي کورنۍ په نوښت جوړ شو چې موخه يې د سلطنتي کورنۍ د واک او اقتدار ساتل وو. د شمس الدين مجروح د ليکنې له مخې « د دې بدلونو پر مهال يو بل خوځښت چې د واکمنۍ د مهمو اراکينو له خوا يې ملاتړ کېده د ملي کلوب(ملي کلوپ) په نامه جوړشو ، موخه يې د زياتو ګوندونو د جوړېدو مخنيوی وو چې ورو ورو شورا ته خپل استازي واستوي او يوه ورځ وکولای شي يو ستر حکومتي ګوند جوړ کړي ، ددې خوځښت بنسټ ايښودونکي او ملاتړي د دفاع وزير سردارمحمد داود او د بهرنيو چارو وزير سردارمحمد نعيم ، د اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي او څو تنه نور وو او د دې خوځښت د دارالنشاء او سکرتريت مشري يې زما په غاړه کېښودله. » ۱۶/ ۹۵- ۹۶ سربيره پردې مجروح دا هم نه پټوي چې صدراعظم شاه محمود، عبدالمجيدزابلي او سردار محمد نعيم او تولو لوړپوړو چارواکو د دې کلوپ جوړښت د دموکراسۍ د بهير د ودې او د تحصيل کړي ځوان نسل د سياسي روزنې لپاره ګټور باله. هغه ډله څيرونکي او د سياسي چارو کارپوهان چې محمدداود د ملي کلوپ بنسټ ايښودونکي ګڼي لامخکې ځي او وايي چې محمدداود د پاچا د کتبي اجازې له مخې د۱۹۵۰ کال په لومړيو کې د دموکرات ملي په نامه ګوند جوړ کړ. همدا رنګه محمدابراهيم عطايي دا سياسي جوړښت د هغه مهال د واکمنۍ د کليدي چارواکو يو جوړښت ګڼي او ليکي :«د سترو دولتي اراکينو، سردارانو او اشرافو يوه ډله وه چې د دموکراسۍ په نامه يې سر راپور ته کړ. سردارمحمد داودخان د دفاع او د کورنيو چارو د وزارتونو سرګروپ يې لاربښود وو. همدارنګه عبدالمجيد زابلي د اقتصادي او مالي چارو سرګروپ ، سردار فيض محمدخان د فرهنګي او معارف د چارو سرګروپ او د وزارتخانو آمران پدې ډله کې شامل وو.» ۱۷ / ۳۲۶ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال د حکومت د چارو د بنې سمبالتيا په موخه هغه وزارتونه چې دندې يې سره نږدې وې د يوه سرګروپ له لارې په مرکزي ډول رهبري کيدل. خو دې ډول مېکانيزم ډيره موده دوام ونکړ. د ملي کلوپ د جوړولو څخه د سلطنت موخه دا هم وه چې د غوړيدونکي ملي دموکراتيک بهير سره مقابله وکړي يا په بله وينا د مشروطه غوښتونکي غورځنګ په وړاندې ودريږي. داودخان چې د واک او زعامت ليوال وو غوښتل يې د دې کلوپ له لارې له يوې خوا د شاه محمودخان سره سيالي وکړي او له بلې خوا په روڼ اندو او د محصلينو په غورځنګ ولکه ټينګه کړي. « د دولت په دستګاه کې د سپه سالار او سردار تر منځ اختلاف او سؤ تفاهم پيدا شو سپه سالار خپل وراره د قدرت د نيولو استازی ګاڼه د کلوپ غړي يې د هغې د انحلال او له منځه وړلو په موخه وهڅول او د هغه د کمزورولو لپاره هڅې وکړي تر څو په بشپړ ډول له منځه ولاړ.» ۱۶/ ۱۱۴ د نوي افغانستان د تاريخ د ليکوالانو له انده محمد داود په لومړيو کې هڅه کوله د هغه مهال د وطنپالو يونونو وتلي استازي خپل کړي خو کله چې پدې لاره کې بريالی نشو د وطنپالو په ليکو کې د اختلافونو په رامنځته کولو او د هغو په ځپلو لګيا شو. کله چې ملي کلوپ خپلو موخو ته ونه رسيد نو د پښتونستان د آزادۍ اتحاديه چې وروسته د پښتونخواه په نامه ياده شوله جوړه کړه . د دې اتحاديې مشر غلام حيدرخان عدالت د دفاع وزارت د نقلياتو مرستيال او منشي يې ببرک کارمل وو. خو د پردې تر شا محمد داود اداره کوله. د شواهدو څخه داسې بريښي چې ددې اتحاديې اصلي موخه د ويښ ځلميانو کمزورول وو چې غوځ اکثريت يې پښتانه وو. هغه مهال کندهار د ويښ ځلميانو يو پياوړی مرکز ګڼل کيده لدې امله« کارمل او غلام حيدرعدالت کندهار ته لاړل تر څو د تورنجنرال عبدالغني خان ګرديزي قلعه بيګي د کندهار د تنظيميه رئيس او د کارمل د پلار په شتون کې چې د فرقې قوماندان وو د کندهار د ويښ ځلميانو د مشرانو سره خبرې وکړي او هغوی خپل کړي. کله چې پدې کار کې پاتې راغلل په همغه مجلس کې د ويښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلمیانو د مشرانو د نیولو امر ور کړل شو او هغوی اوږده کلونه د دهمزنګ په زندان کې پاتې شول. »۱۸/ ۲۹۱ دلته لیدل کیږي چې محمد داود د پښتونستان له نامه څخه د خلکو د غولولو سربېره د ویښ ځلمیانو د غورځنګ د کمزورولو په موخه کټه پورته کوله .

د محصلانو اتحادیه – دا اتحادیه په کال ۱۹۵۰ کې جوړه شوه. د عبدالحمید مبارز په وینا « د اتحادیې د اساسنامې طرحه د حقوقو د پوهنځي د استاد محمد اکبر پامیر په مرسته او د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي د بنسټ ایښودونکي او پخواني استاد او د بهرنیوچارو وزارت سلاکار مني منجي اوغلو په سلا تدوین شوې ده .» داسې ښکاري چې د محصلینو اتحادیه هم د حکومت په نوښت جوړه شوې ده ځکه چې«په لومړیو کې هغو محصلینو چې د محصلینو د اتحادیې په اړه بحث کاوه د صدراعظم شاه محمودخان سره یې خپلوي او نږدې اړیکې لرلې . د ساري په توګه : د غلام فاروق عثمان زامن محمداسحق او توریالی عثمان او خوریی عزت الله مجددي ، کبیرالله او احمد کبیر د محمد کبیرسراج زامن ، د ځیره لیکونکي زوی حفیظ الله (مشهور په سردارحفیظ) او عبدالبصیر حکیمي د محصلینو لومړۍ هسته چې د محمد انس د کابل پوهنتون د رئیس تر لارښوونې لاندې فعالیت درلود. » ۱۹/ ۵۲ دا اتحادیه ډیر ژر د محصلینو د لانجو په یوه مرکز واوښته او واکمني هغه غیرقانوني اعلان کړه. میرغلام محمد غبار د دې اتحادیې د اجراییه کمیټې غړي داسې راپیژني: « نیرعلی محمدخان شامل، محمدیونس خان سرخابي، محمدنعیم خان قندهاري،اسعد احسان غبار، محمد عارف خان غوثي، ببرک خان (ببرک کارمل) ،هغه وروسته له فاکولتې طرد او ملي شورا ته د مظاهرو په ترڅ کې د ۱۳۳۱- ۱۳۳۵ بندي شو (ببرک خان کارمل او محمدحسن خان شرق د محمد داوودخان له ډلې ټپلې وو)، محمدیحیی خان ابوي ، حبیب خان، عبدالواحدخان وزیري، محمداسحاق خان عثمان، هدایت خان ، محمدابراهیم خان او نور ځو تنه. خو ډیر ژر د محصلینو د اتحادیې کمیټه په دوو کېنو او ښیو ډلو وویشل شوه.» ۱۱/ ۲۶۱ « د استاد شاکر له قوله د عبدالهادي داوي پر وینا د محصلینو د اتحادیې د اساسنامې په جوړولو کې حیدر ژوبل، فاضل، میرعلي احمد، اسحق عثمان، ببرک کارمل ، حفیظ الله امین ،غلام جیلاني باختري ،حسن شرق ، عبدالواحد، احمدعیسی ، یونس سرخابي اوعظیم صابر برخه لرله. » ۱۵/ ۶۹

جمعیت خراسان (د خراسان ټولنه) - د دې ټولنې بنسټ په کال ۱۹۵۲ کې د شمالي ولایتونو ځینو سیاسي فعالانو او مخورو د کابل د بابر په بڼ کې کیښود. وکیل ګلدي ، طاهربدخشي ،عبدالحکیم مجاهد مزاري ،غلام رسول سینایي ،سلام تاشقرغاني ،ډاکټربرنا آصفي د دغه سازمان وتلي غړي وو. ویل کیږي چې د دې ټولنې هڅوونکي د هېواد د شمالي ولایتونو ځینې مخور او په هغو کې ابوالخیر خیري، نظرمحمد نوا او خال محمدخسته وو. د دې ټولنې د موخو او پروګرام په اړه لاسوندونه نشته .

که چیرې د پورتنیو سیاسي غورځنګونو برخلیک ته وکتل شي هغو خوځښتونو چې ملي دموکراتیکې موخې لرلې او په هیواد کې د ولسونو په ګټه د سمونو د راوستلو په خاطر ربښتینې هلې ځلې کولې د سلطنت د دېښمنۍ سره مخ شول او غم لړلی برخلیک لري. زموږ د هېواد د دې زماني پړاو واکمنۍ چې د بریتانیا له پالیسیو څخه اغیزمنې وې د هغو سیاسي خوځښتونو د راځرګندیدو او ځواکمن کیدو مخه نیوله چې ملي آجنداوې لرلې، د دیورند د تپل شوې کرښې د دواړو خواوو افغانانو د یووالي پلویان وو او د یوه ځواکمن افغانستان د جوړولو لپاره یې هلې ځلې کولې. د شوروي او انګلوساکسوني اشغالګرو هڅې هم د ملي دموکراتیکو ډلو په کمزورولو او د سکتاریستي او پښتني ضد دریځ لرونکو ډلو په پیاوړتیا څرخیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يحيی کورنۍ

وروسته له هغې چې افغانستان د انګريزانو او روسانو د جوړجاړي له امله د دوی ترمنځ د يوه حايل هېواد او د انګريزانو د ګټو د ساحې په توګه ومنل شو. د انګرېزانو پرته يې د نورې نړۍ سره سياسي او ډپلوماتيکې اړيکې نه لرلې چې پدې ډول زمونږ هېواد د نړۍ له پرمختګونو څخه اغيزمن نشو. له بلې خوا د انګريزانو او انګريز پلوه واکمنيو هڅې پردې متمرکزې وې چې په هېواد کې د علم او پوهې د خپريدو ګړندۍ مخه و نيسي او پدې ډول ولس په تياره او خرافاتو کې وساتي. د دې سياست پايله دا شوه چې افغانان د خپل تاريخ ، د افغاني ټولنې د واقعيتونو او نړيوالو حالاتو څخه بيخبره پاتې شي . همدا لامل دی چې زمونږ تاريخ د نه پوهيدلو او يا غلط پوهيدلو تاريخ ګرزيدلی دی. د يحيی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال په ښوونځيو کې د تاريخ د مضمون منځپانګه دا وه چې اميرانواو واکمنو څه کړي دي اويا څه پيښ شول؟ دې دا معنی لرله چې د تاريخ په مضمون کې دې پوښتنې ته ځواب ونه ويل شي چې ولې يې وکړل يا ولې پيښ شول ؟ دې مسئلې ته په کتنې سره اړينه بريښي د يحيی د کورنۍ په هکله لنډ بحث وشي چې هغه څه ډول انګرېزانو واک ته ورسوله.

« سردار يحيی خان د سردار سلطان محمدخان زوی ، د سردار محمد يعقوب خان خسر چې انګريزان پرې بدګومانه شول نوموړی يې په کال ۱۸۷۹کې برتانوي هند ته تبعيد کړ. کله چې امير عبدالرحمن خان سلطنت ته ورسيد انګريزانو ته يې وړانديز وکړ چې د سرداريحيی کورنۍ هم له کابل نه لېرې او په هند کې ځای پرځای کړي. دې کورنۍ ۲۳ کاله په هند کې ژوند وکړ، ډيری زامن يې هلته وزېږېدل، ښوونځي ته لاړل او د برتانوي هند له فرهنګ سره آشنا شول. » ۲۰/ ۲۴۶ د سردار يحيی پلار چې په سلطان محمدخان طلايي مشهور دی په دې تورن وو چې د انګريزي ضد پاڅون د را پرځولو په کار کې له انګريزانو سره پټې اړيکې لرلې او انګريزانو ده ته د دې چوپړ په مقابل کې د سرو زرو ژمنه کړې وه خو کله يې چې د انګريزانو په ګټه ستر خيانت تر سره کړ انګريزانو په ور کړل شوې کڅوړه کې د سرو زرو پر ځای کودړي ور ته اينبي وو. دا کورنۍ لومړی په امرتسر کې ميشت شوه او انګريزانو وروسته په « ديره دون » کې د ژوند کولو شونتياوې ورته برابرې کړې او هلته يې د دې کورنۍ غړي تر روزنې لاندې ونيول. د سردار يحيی خان زامنو آصف خان او يوسف خان او د يوسف خان زامنو محمدعزيزخان ، نادرخان، شاه ولي خان او شاه محمود خان په لودهيانه کې پوځي زده کړې وکړې . د يحيی اولاده او د سردار زکريا د يحيی خان د ورور کورنۍ د اميرعبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستيو کې د انګريزانو د پلان له مخې په ۱۹۰۱ کې کابل ته راولېږدول شولې. سره لدې چې اميرعبدالرحمن خان په انګريزانو پورې تړلی هم وو خو يو شمير پدې اند دي چې انګريزان د امير په دوو زامنو حبيب الله او نصرالله بې باوره وو اوغوښتل يې چې په راتلونکې کې قدرت د يحيی کورنۍ ته ولېږدوي. عجيبه دا ده چې دا کورنۍ کابل ته په راستنيدو سره امير ډيره ونازوله او د کابل د علی آباد په باغې سيمه کې ځای پر ځای کړله پداسې حال کې چې د خپلې واکمنۍ په لومړيو کې يې پدې کورنۍ د نه باورله کبله له انګريزانو غوښتي ووهغه هند ته واستوي. دا بيا ښيي چې د نوموړې کورنۍ نازول د انګريزانو د ارادې له مخې ترسره کيدل. د اميرعبدالرحمن خان له مړينې وروسته د ده د زوی اميرحبيب الله خان د واکمنۍ پر مهال د دې کورنۍ پانه په غوړيدو شوه سردار يوسف او سردارآصف د امير په مصاحبانو واوښتل. په تيره کله چې امير د محمد نادر د خور سلطان نورالحرم سره چې وروسته يې د عليا جناب لقب تر لاسه کړ واده وکړ دې کورنۍ ته نورهم غوره موقعيتونه پلاس ورکړل. دغه کورنۍ له دې وروسته د واکمن کيدو خوبونو ته ور واووښته. ځينې دا هم وايي چې محمد نادر د اميرحبيب الله په وژلو کې لاس درلود. په هغه شپه چې امير د کله ګوش په ښکار ځای کې ووژل شو د محمد نادرخېمه د ده تر څنګ وه.د امير له وژل کيدو وروسته محمد نادر او ورونه يې د څو ورځو لپاره بنديان شول. د امير حبيب الله له وژنې وروسته سردار محمد هاشم په هرات کې ونيول شو او په يابو سپور د هزاره جاتو له لارې کابل ته راوستل شو چې پدې ډول يې د شاه امان الله په وړاندې کرکه پيدا شوه.شاه امان الله د نادر د کورنۍ د را خپلولو لپاره خپلې دوې خويندې شاه ولي خان او شاه محمود خان ته ورنکاح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي خو کله چې هاشم خان د شاه له دریمې خور سره د واده وړاندیز وکړ شاه ورسره ونه منل او سردار هاشم خان هم د ژوند تر پایه واده و نکړ.

په هند کې جلاوطنی دې کورنی ته یو لړ ځانګړتیاوې ور په برخه کړې چې سره متحده وې ، په خپلو کې ودونه وکړي ، لوړې زده کړې وکړي او د خپلې کورنۍ ګټې د هرڅه نه لوړې وګڼي. د سردار یوسف او سردار آصف د مړینې وروسته محمد نادر د خپل استعداد له مخې په کورنۍ کې د بیساره درناوي څخه برخمن شو. محمدنادر په ۱۸۸۳ کې په دیره دون کې وزیږیده ، هلته یې زده کړې وکړې او څه موده په پوځي چارو لګیا وو. په انګریزي او اردو ژبو یې بشپړ تسلط درلود په دري ژبه هم پوهیده خو په پښتو ژبه بې خبرې نشوای کولای. البته چې د یحیی د کورنۍ ټول غړي په پښتو نشوای غږیدلای.پدې اړه چې ددې کورنۍ غړي په پښتو نه پوهېدل د یوې بېلګې راوړل په زړه پورې دي . کله چې سردار داود د مشرقي نایب الحکومه او د فرقې قوماندان وو مشرقي ته د پولې د هغې خوا راغلو پښتنو ته په دري ژبه وینا کوله چې ژباړه یې دري ژبې جنرال میراحمد مولایي کوله . محمدنادرهیواد ته په راستنیدو سره په پوځ کې شامل شو او په پنځه ویشت کلنی کې جنرالۍ ته ورسید. د امیرحبیب الله د سلطنت پرمهال نادرخان د منګلو د بنوربن د ځپلو له امله د نایب سالارۍ رتبه ترلاسه کړه. یو لړ لاسوندونه ښیي چې انګریزان د هغه په واکمنولو کې ښکیل وو.په ۲۰۰۱ کې په پیښور کې د نادرخان او د هغه د کورنۍ په نامه په دري ژبه یوه رساله چاپ شوه چې لیکوال یې افغان مهاجر معرفي شوی دی.رساله داسې پیل شوې : « اقتباس از شماره اول جمهوراسلام ، اول سپتمبر ۱۹۵۱ ، طبع پشاور، صفحه ۱۰ تا ۱۸.» دا وخت په پیښور کې د عبدالحی حبیبي له لوري د افغانستان د موقتي جمهوریت د اعلان سره سرخوري . هغه مهال حبیبي د واکمنۍ سره د مخالفت له امله په پاکستان کې اوسېدلو. لدې نه څرګندیږي چې د رسالې لیکوال عبدالحی حبیبي دی. د رسالې په ۱۷ مخ کې د جنرال تاج محمدخان بلوڅ د سندونو پر اساس چې محمدنادر د امیرحبیب الله په وژنه کې لاس درلود راغلي دي :« د امیرحبیب الله خان د کله ګوش واقعه د۱۳۳۷ ق کار د جمادی الاول د اتلسمې په شپه پیښه شوه چې پدې مسئله کې د سپه سالار لاس ښیي، سندونه شته دي چې د پیښې حاضرینو او ناظرینو لیکلي دي ، د هغې د ډلې څخه (د افغانستان په هکله اسرار) د محمدنادرخان د خانداني خپلوانو څخه د سردار شیراحمد خان لیکنه ده چې ددې غمیزې د پیښیدو مهم لامل نادرخان ګڼي ، ځکه چې هغه د کابل د تخت تمه لرله او د هغه لپاره په ډهلي او کابل کې پلانونه جوړشوي وو. لاندې لیک چې جنرال تاج محمدخان لیدلی وو دا پټه طرحه روښانوي :« عالیجاه عزت و شجاعت همراه برادر بجان برابرم صالح محمد خان نائب سالار صاحب را واضح باد اینکه: ازین طرف خیریت است، شمایان خاطر خود را جمع دارید کوایف جلال آباد را آرندهٔ این خط بشمایان خاطر نشان خواهد کرد. کارها بر وفق مرام است، آنچه با شمایان گفته شده بود، بهمان قسم شد. بعد از تدفین میت برادرش را امیر ساختیم و مایان تجویز کردیم که معامله بهمین قسم باقی نمی ماند. ارجمندم رکاب باشی (شاه ولی خان- لیکوال) متوجه احوال است و عالیجاه عزت مآب مستوفی المالک صاحب(د خلیل الله خلیلی پلار) درین معامله شریک مایان است و انشاءالله تعالی درین روز از راه تګاب بالای دارالسلطنة با قوم خود می آید. عساکر دارالسلطنة را به آن برادر بجان برابر بسپاریده ایم. باید متوجه احوال باشید که معامله از دست عساکر و شمایان بیرون نشود. انشاء الله و تعالی سمت جنوبی از خود مایان است. از آن جهت خاطر جمع داشته باشید. در جلال آباد و کابل هر کس که مدعی سلطنت شود، برای چند روز است. آخر کار بدست مایان و شمایان است. به نفری خود از طرف ما خاطر جمعی بدهید. باقی در حفظ الهی باشید. فقط مورخه ۱۹ جمادی الا ول ۱۳۳۷ ق – امضا محمدنادر» همدارنګه د رسالې په ۱۹ مخ کې راغلي دي چې لیک د امیرحبیب الله د مرګ په دوهمه ورځ نایب سالارصالح محمدخان ته استول شوی دی.د امیرحبیب الله د مرګ نه وروسته لنډه موده محمدنادر او ورونه یې له پامه ولویدل خو بیر ته امان الله خان په دولتی چارو وګومارل او نادرخان یې د جنوبي جبهې د قوماندان په توګه مقرر کړ.

لکه څرنګه چې د افغان – انګریز په دریمه جګړه کې د نادرخان په مشرۍ جبهه د دوو نورو جبهو په پرتله ښه وځلیده شاه امان الله نوموړي ته د سپه سالارۍ رتبه ورکړه او د ده په نامه یې په کابل کې یو یادګاري منارهم جوړ کړ. د نادرخان تر قوماندانۍ لاندې د تل او واني د نیولو په اړه ځینې دا هم وایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې انګریزانو په لوی لاس هلته شا تګ وکړ ترڅو نادرخان د خپلو راتلونکو پلانونو د پلي کولو لپاره په مطرح ځیره واړوي. البته چې دا ډول ادعا منطقي نه بریښي. خو د یوه څرګند واقعیت نه سترګې نشي پټیدی چې د افغان – انګریز په دریمه جګړه او په تیره جنوبي جبهه کې د دیورند د پولې د دواړو خواوو خلکو سرشندنو او په انګریزي چونیو بریدونو ټاکونکې رول درلود. پدې اړه جنرال یارمحمدخان وزیري په خپل کتاب (د افغانستان د خپلواکۍ او نجات تاریخ) په ۷۶ – ۷۷ مخونو کې مفصل معلومات وړاندې کړي چې ځینې برخې یې دلته راوړل کیږي: «په ننګرهار کې افغاني پوځ د انګریزانو په مقابل کې ماتې وخوړه . دغې ماتې محمدنادرخان او د وزیرستان د جبهې مشران اندیښمن کړل . د لمریز ۱۲۹۸ د ثور (۱۹۱۹) د میاشتې اخرې ورځې وې چې ملاهمزالله آخوند د وزیرستان او شا وخوا سیمو مشرانو ته د وزیرو او مسیدو په لاس د جهاد د پیل امر وکړ. احمدزو وزیرو لومړی برید د ۱۲۹۸ د ثور په ۲۴ (۱۵ می ۱۹۱۹) د سروکې په چونۍ وکړ. دوی په وانه کې هم د انګریزانو په غټ پوځې مرکز برید پیل کړ او د جوزا په دویمه یې ونیو، او ورپسې یې د کچیرې ، نیلي ، سپینکۍ کڅ ، تنایي او د توی چونۍ ووهلې . هممهال په خپله سیمه کې د رزمک ، سیفلي توی ، ساړه راغه ، ډبرې اونجي چونۍ ونیولې . د دې سره جوخت ، مداخیل وزیرو د میرامشاه او تته خیلو په چونۍ بریدونه پیل کړل . ټل د انګریزانو غټ پوځې مرکز و چې د پکتیا لپاره یې غټ خطر لاره . غازیانو دغه ډیرمهم عسکري مرکز د ۱۲۹۸ لمریز د جوزا په ۳ (می ۱۹۱۹) له انګریزانو ونیو. بیا په زړه سپیڅلو غازیانو محمد نادرخان ته بلنه ورکړه چې د فرنګیانو د ټل ستر نظامي مرکز په تشریفاتي توګه فتح کړي او د ټل د سوبې مراسم پرځای کړي. محمد نادرخان چې تر همغه ګینټو یې د ټوپک نه یوه ګولۍ هم د فرنګیانو په لور ویشتلي نه وه ، د ټل پوځې مرکز یې د توپونو د ګولیو په اور سره فتح کړاو بیا یې په ډیره بې انصافۍ او بې عدالتۍ سره د ټل فتح په خپل نوم سره ونوموله .» د خپلواکۍ په جګړه کې د جنوبي جبهې برۍ د دې سبب شو چې نادرخان د۱۹۲۱ – ۱۹۲۲ کلونو کې د حربیې وزیر شي . وروسته کله چې محمدنادر د منګلو د بنوربنن ځپلو څخه ډډه وکړه د امان الله خان له لوري په قطغن او بدخشان کې د تنظیمیه رئیس مقرر او څه موده وروسته په فرانسه کې وزیر مختار مقرریږي. محمدنادر د لنډې مودې وروسته دا ماموریت پریښود او محمدهاشم هم چې په مسکو کې سفیر وو فرانسې ته ولاړ او شاه ولي خان هم ورسره یو ځای شو. په افغانستان کې د اغتشاش پر مهال غازي امان الله او کلکاني دواړو له نادرخان څخه وغوښتل چې هیواد ته راستون شي او د دوی سره همکاري وکړي خو هیواد ته رانغی اودری واړه ورونه د۱۹۲۹ کال په فبرورۍ کې هند او په مارچ کې خوست ته راستانه شول او هلته یې خپل فعالیتونه پیل کړل. د بمبیي نه تر خوسته به نادرخان هیواد ته د بیا راستنیدو په اړه مطبوعاتو ته ویل: « زه افغانستان ته په راستنیدو کې شخصي مقصد نلرم ، زه تاج او تخت نه غواړم ، زه دریم خیر غوښتونکی یم ، د اعلیحضرت د اوسني حال څخه اندیښمن یم د هغه د شخصي خیر او د ټولني د ګټې په موخه به کار وکړم، زما مرام د امن پاڅون او په افغانستان کې سوله ده ، هر څوک چې ملت په پاچاهۍ ومني زه به هغه ته بیعت وکړم، زه به د شاه امان الله خلاف عمل ونکړم. » ۲۱ / ۳۴۹ - ۳۵۱ خوست ته په را رسیدو سره محمد نادراو ورونو یې د اووه میاشتنۍ مبارزې او د حبیب الله کلکاني د ځواکونو سره د جګړو وروسته هغه له واکه ګوښه او ځان یې د۱۹۲۹ کال د اکتوبر په شپاړلسمه د پاچا په توګه اعلان کړ. «کله چې نادرخان خپله پاچاهي اعلان کړه ، پدې خبره موږ حیران شوو، ولې یې داسې کار و کړ چې زموږ په خوب او خیال کې نه و، ځکه هغه خو د پاچاخان عبدالغفارخان سره په پیښور کې وعده کړې وه چې په خپله به دی نه پاچا کیږي. » ۲۲/ ۳۴۰

هیره دې نه وي چې نادرخان او ورونه یې خوست ته په رسیدو سره د۱۲۴۸ هجري قمري کال د ربیع الثاني په ۲۱ د پکتیا د ځاځیو په علیخیلو کې د سیمې د قومونو د مشرانو چې امین جان د غازي امان الله ورور هم پکې ګډون درلود جرګه راوبلله چې د کلکاني په وړاندې څه ډول مبارزه وکړي. پدې اړه جنرال یارمحمد وزیري د خپل کتاب په ۲۵۸ – ۲۶۱ مخونو کې د جرګې په هکله معلومات ورکړي دي چې په جرګه کې ۱۵ ماده یې پریکړه شوې ده. د پریکړې په ۵ ، ۶ او۱۴ مادو کې راغلي دي :« د وطن د نجات نه وروسته دې اعلیحضرت غازي امان الله خان سلطنت کولو ته راوغوښتل شي. او یا د ده د خپلخاني څخه و بل اهل ته سلطنت وسپارل شي. د اعلیحضرت غازي امان الله تر راتګ پورې به

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه سالار صاحب د سلطنت وکیل وي. همدا ګینټه دي د حبیب الله ټولو پلویانو ته عفوه او بخښنه اعلان شي. خو د جرګې د پریکړې خلاف خپل ځان پاچا اعلان کړ.» سره لدې چې یوه ډله ځېرونکي پدې باور دي چې انګرېزان د محمد نادر په واکمنولو کې ښکېل وو خو محمد نادر پدې بهیر کې د انګریزانو ښکیلتیا په کله ردوي او انګریزان بیا د افغانستان په قضیه کې ځان بې طرفه ګڼي. پدې اړه ریه تالي ستوارت لیکي :« سرهاجسن په روسیه کې انګلیسي سفیر چې په رخصتیو پاریس ته تللی وو د۱۹۲۶ کال د جنوري په پنځلسمه د محمد نادر خان او د هغه ورور محمدهاشم خان سره وکتل . د نظریاتو د تبادلې په بهیر کې نادرخان او ورور یې نوموړي سفیر ته ډاډ ورکړ چې هغوی به د بریتانیې سره دوست او هم پیمان وي او د روسیې خلاف به فعالیت وکړي او اضافه یې کړل چې هغوی به د پولې په اړه دوستانه سیاست پرمخ بوزي...، دا لومړی ځل نه وو چې نادرخان د انګریز د استازي سره مذاکره کوله ، بلکې د۱۹۲۵ کال د می په دیارلسمه یې د کلونل ارنګ سره په پاریس کې لیدلي وو او یوه میاشت وروسته نوموړي په پاریس کې د بریتانیې د سفیر لاردګریو سره د بریتانیې په لګښت د اوسپنې د خط د جوړیدو او همدارنګه په کابل کې د ناآرامیو په هکله خبرې وکړلې. د بریتانیې استازي وویل : زموږ په ملاتړ دواړو ورونو غوښتل افغانستان ته د خدای له خوا ورکړې زیاته خاوره موږ ته راوبښي او هاشم خان وړاندوییینه وکړه چې ډیر ژر په افغانستان کې انقلاب پیلیږي او زه شخصاً د امان الله په وړاندې د ښورښ او پاڅون څخه دفاع کوم.» ۲۳/ ۴۹ ـ ۵۰ همدارنګه د۱۹۲۸ کال د دسمبر په اوومه بل ځل هاشم خان د نیس په ښار کې د بریتانیې د قونسل ج،و کیوغ سره اړیکه ونیوه او د بریتانیې د بهرنیو چارو د وزارت سره یې د نادرخان د لیدو وړاندیز وکړ. د بریتانیې د بهرنیو چارو د وزارت په پټ یادداښت کې راغلي دي چې : « ورونه غواړي افغانستان ته ستانه شي ترڅو د ښورښیانو سره مرسته وکړي.» ۲۳/ ۸۰

انګریزانو خپل لومړی ګام د۱۹۲۹ کال د فبروی په شپاړلسمه واخیست چې هغه نادرخان او د هغه دوو ورونو ته یې دپلوماتیکې ویزې ورکړې او هغوی د فبروري په دوه ویشتمه د هند بمبیې ته ورسیدل. پدې هکله د کلکتې په یوه جریده کې راغلي دي : « انګریزان د سیاست په ډګر کې ماهر شطرنج بازان دي چې د سیال په ګټه څو چالونه لوبوي ترڅو په وروستي چال کې خپل مقصد ته ورسیږي. د افغانستان د سیاست په ډګر کې کلکاني حبیب الله د وسیلې پرته بل څه نه وو چې په کابل کې انګلیسي سفیر همفري ډګر ته وړاندې کړاو دا دي د بل سیال(نادرخان) په ګټه یې له منځه یووړ(یعني نادرخان یې د کابل په تخت کیناوه) » ۲۴ ورونه افغانستان ته په رسیدو سره له انګریزانو څخه وسلې، ګولۍ او نقدی مرستې تر لاسه کړلې چې د کلکاني د راپرزولو شونتیاوې ولري .نادرخان د انګریزانو د مرستو د ترلاسه کولو څخه انکار کاوه خو کله چې په ټولنه کې د انګریزانو د مرستو ګونګوسې زیاتې شوې هغه اړشو د۱۳۱۰ کال د چنګاښ په ۱۴ ملي شورا ته و وایي: «ما واک د قبایلو نه تر لاسه کړی دی. او انګریزانو وروسته له هغه چې زه د پاچا په توګه وټاکل شوم مرسته کړې ده. »۲۵/ ۱۸۰ جواهرلعل نهرو د نادرخان واک ته د رسېدو په هکله لیکي :« نادرخان پدې ماجرا کې په خپله ګټه عمل وکړ. کله چې بریالی شو شخصاً د نادرشاه په نامه د سلطنت واکې په لاس کې ونیولې . بیا هم په هیواد کې ښورښونه منځته راغلل خو چې نادرخان د انګریزانو دوست وو او له دوی نه یې مرسته تر لاسه کوله حکومت یې دوام وکړ. د بریتانیا حکومت بیله سوده ورته قرضه ورکړه ، وسلې او مهمات یې ورته برابر کړل. » ۲۶/ ۱۶۶۶ « برتانویان چې تل په خپلو پولو د بې نظمیو اندیښمن ول ،د روان کورني جنګ د کنترولولو په خاطر د نادر خان سره د مرستې ګام اوچت کړ،کټ مټ لکه د پولادي امیر سره چې بې د مالي او پوځي کومک په تهیه کولو سره کړي و.په دې مرستو کې لس زره ټوپکونه،پنځه میلیونه کارتوس او یوسل او اویا زره نغد پونډونه شامل ول. » ۳/ ۱۵۶ همدارنګه کله چې نادرخان واک ته ورسېد انګریزانو د هند په بندرونو کې د شاه امان الله د زماني کنګل شوې وسلې ور ولیږلې .د محمدنادر له لوري د شاه امان الله سره مخالفت او د هغه له نسکوریدو سره لیوالتیا لدې نه څرګندیږي کله چې نوموړی د غازي امان الله د واکمنۍ پرمهال د دفاع وزیر وو چمتو نشو د پکتیا (منګلو) ښورښ چې د حضرتانو او وروسته د ده د دربار د یوشمیر نورو نږدې کسانو په پټو او ښکاره لمسونو را پیل شو وځپي. لدې امله غازي امان الله محمد ولي خان دروازي د ښورښ ځپلو ته وګومارلو . دروازي بلوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته کړه او هغه يې د نادرخان پرځای په کال ۱۹۲۴ کې د دفاع وزير مقرر کړ. د پکتيا په بغاوت کې د سر دار محمد يعقوب خان د مشکوک زوی(عبدالکريم) چې ځينې هغه د يعقوب خان د مينځې زوی ګڼي را مخ ته کول په ښورښ کې د انګريزانو ځرګند لاس ښيي. لدې وروسته ښورښيان د عبدالکريم خلاف ودريدل او ا نګريزان پوه شول چې د يحيی د کورنۍ په لاس د غازي را پرځول اړينې حساب شوې پايلې نه لري.په کار وو چې داسې يو څوک رامخته کړي چې حالات دومره ترخه او کړکيچن شي چې ولسونه له مرګه په تبه راضي شي له ځان او جهان څخه بيخبره کلکاني يې را مخته کړ او د نوموړي پرمټ يې شاه امان الله له واکه ګوښه کړ. محمدنادر مخکې له دې چې کابل ته را ننوزي په چهلستون کې تم شو او د کابل لويان يې ليدو ته ورغلل. نوموړي په دې کتنه کې د راتلونکي مشرتابه په هکله پوښتنه وکړه او ډيرو ورغلو کسانو دی د سلطنت لپاره وړ وباله . په دې ډله کې محمد ولي خان دروازي د اماني دولت د سلطنت وکيل ، د شورا رئيس شير احمد خان د نادرخان د خورميره او د شاه امان الله د ماليی وزير مير هاشم خان وړانديز وکړ چې سپهسالار د اوس لپاره د سلطنت د کفيل په توګه چارې مخته يوسي او د پادشاهۍ خبره لويې جرګې ته پرېږدي.کله چې د چهلستون څخه محمدنادر ارګ ته راغی د سلامخانې د مانۍ په غونډه کې د وطن د ژغورنې له ځرګندونو وروسته وويل دا کار يې د خدای او وطن ته د خدمت په خاطر کړی او د سلطنت خيال نه لري. خو ځينو قبايلي مشرانو او درباريانو له هغه ډلې څخه سردار فيض محمد خان زکريا ،علی محمد خان بدخشي، غلام محمد خان وردګ او نورو ټينګار وکړ چې ته بايد د سلطنت واګې په لاس کې ونيسې. ويل کيږي چې دې ناستې ته د پارس(ايران) ، شوروي او د ترکيې سفيران رابلل شوي وو او د ترکيې سفير هم هغه ته د سلطنت د منلو په وړانديز ټينګار وکړ. نادرخان له همدې ځايه واګې را خپلې او د لويې جرګې خبره يې شاته ووهله او د قدرت له همغو لومړيو شيبو څخه يې د مشروطه غوښتونکو او خپلو نورو مخالفينو وژنو ته متې را بډ وهلې. هغو درو تنو چې نادرخان ته وړانديزکړی وو چې د پاچا د ټاکنې په موخه لويه جرګه راوبلل شي پايله يې دا شوه چې مير هاشم د نادر خان د پادشاهي په همغه لومړي سهار په مرموزه تو ګه ووژل شي ، محمد ولي خان دروازي له کلکاني سره د همکارۍ په تور لومړی په اته کاله بند محکوم او وروسته په پټه اعدام شي او سردارشير احمد خان د ژوند تر پايه د کوم مقام څښتن نشو. همدارنګه محمد نادر د خپل واک په دوهمه مياشت لاندې کسان د محکمې پرته ووژل: ميرزا محمد اکبر خان، امرالدين خان ، عبدالطيف کوهاتي ، محمد نعيم خان کوهاتي، عيسی خان قلعه سفيدي،تازه ګل خان لوګري، سلطانمحمد خان مرادخاني، محمد حکيم چهاردهي وال، احمد شاه خان ، دوست محمد خان، غند مشر پغماني، سيد محمد خان، غند مشر قندهاري او نور. د نادرخان د وژنو د دوهمې لړۍ لومړي قربانيان غلام محی الدين خان ارتي ، فيض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان بلوچ پغماني، عبدالرحمن خان لودين او نور ملي مبارزين وو.لومړۍ ډله او هم دوهمه ډله قربانيان د شاه امان الله له پلويانو اود مشروطيت غوښتونکو استعمار ضد مبارزينو څخه وو. د نادرخان واک ته د رسيدو وروسته د غبار په وينا يو شمير مشروطه غوښتونکو غونډه و کړه چې نوي حالات وڅيړي ، زياترو خپلې اندېښنې ځرګندې کړې ،په همدې ناسته کې فيض محمد خان باروت ساز وويل:« د نوي واکمن د ماهيت د پيژندلو لپاره بس ده چې د کابل د نيولو په ورځ د جنوبي د حمله کوونکو په مخکې د دوو هندوستاني انګليسي جاسوسانو (الله نواز او شاه جي) څيرې وګورو چې اوږه په اوږه له سردار شاه ولی خان او سردار شاه محمود خان سره روان وو. بايد پوه شو چې لدې وروسته به د افغانستان واکمني د هندوستانيانو په لاس کې وي.»

غبار کله چې د نادر خان واکمنۍ لوړو پوړيو ته ګوته نيسي له يحيی کورنۍ او محمد زايي سردارانو وروسته دريم ځای هندوستانيانو او څلورم ځای لويو ځمکه والو او روحانيونو ته ورکوي. هندوستانی الله نواز لومړی د نادرخان په دربار کې د ژباړونکي دنده لرله ، بيا د پاچا ياور شو او وروسته د ټولکټو وزير وټاکل شو او تردې وروسته په برلين کې د افغاني وزير مختار دنده تر لاسه کړه. همدارنګه يو هندوستاني جاسوس چې د شاه جي سيد عبدالله خان همداني په نوم ياديده د يواځينی پوځي فابريکې رئيس شو، لدې سره سم د هيواد د وسله تون او همدا شان د بوټو جوړولو د فابريکې رئيس هم وو. د شاه جي اصلي نوم قربان حسين وو چې په ګاډيوان مشهور وو.دغه هندوستاني ګاډيوان وروسته د دومره غټ باور خاوند شو چې د پکتيا د تنظيمه رئيس دنده يې تر لاسه کړه .ويل کيږي چې يوه ورځ فرقه مشر سيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان کنړي چې د ننګرهار په بغاوت کې بې د نادر خان په ګټه غوره رول هم لوبولی وو په یوه غونډه کې په ریشخند سره د شاجي اصلي نوم (قربان حسین ګاډیوان) په ژبه راوړ،نادر خان په همدې ګناه هغه د دهمزنګ جیل ته ولیږه او هملته بې وواژه. غبار د نورو هندوستانیانو د ډاکټر نور محمد، ډاکټرقریشي ،مولوي جلال الدین نومونه یادوي چې په اړونده دولتي بنستونو کې یې اعتبار او واک د نوموړو بنستونو له مشرانو نه زیات وو.د نادرخان د پاچاهۍ پرمهال داسې اداره نه لیدل کیده چې هلته دې د طبیب ، مستشار او په نورو نومونو هندوستانیان شتون ونلري . محمد آصف آهنګ په یوه مرکه کې وایي ، د محمد نادر په واکمن کیدو سره د کابل ښار په یوه سیاسي بندیخانه واوښت.عبدالحمید مبارز لیکي چې د نادر خان په واکمنۍ او د هاشم خان په صدارت کې یوه ډیره ویره وونکې جاسوسي اداره ضبط احوالات را منځته شوه.

داسې ښکاري چې د نادرخان او وروسته د سردارمحمد هاشم خان په لاسونو د آزادي غوښتونکو او استعمار ضد روښانفکرانو ځپل، د یوه ړانده فرهنګ خپرول او په تیارو کې د خلکو ساتل بې له شکه د همدغو هندوستانیانو چې د انګریزانو جاسوسان وو تر نظرلاندې پلې کیدل. د نادر خان د دورې د ټولو زده کونکو شمیر ۴۵۱۹ تنه وو، په داسې حال کې چې د غازي امان الله د واکمنۍ په وروستي کال کې ۸۳۰۰۰ هلکان او نجونې په زده کړو لګیا وو. ویل کیږي چې د سید کمال په نوم محصل چې په برلین کې بې د محمد داود پلار محمدعزیز وواژه د خپل عمل دلیل بې دا راووړ چې انګریزان د نادر په واکمنۍ کې پر افغانستان واکمن دي نو ځکه مې دغه لوی سردار له پښو را وغورځاوه.دغه شان محمد عظیم منشي زاده د نجات د لیسې ښوونکي وروسته له دې چې د انګلیس په سفارت ورننوت او هلته بې یو انګلیس، یو هندوستانی او یو افغان ساتونکی وواژه په محکمه کې بې اعتراف وکړ چې پر افغانستان مې د انګریز واکمني لیدله غوښتل مې سفیر ته بې ځان ور ورسوم او هغه ووژنم خو تر هغه و نه رسیدم. د۱۳۳۲ کال د عقرب په اوولسمه په ارګ کې د عبدالخالق په واسطه د نادر خان وژنه هم ښیي چې دې کورنۍ د خپلې استبدادي تګلارې له امله د ولس د دښمنۍ سره مخامخ شوه. د دې کورنۍ د لویانو د وژنې څخه واکمنه کورنۍ پوهیدله چې د دې وژنو شا ته د استعمار ضد کړیو لاس دی نو ځکه بې د نادرخان له وژنې وروسته یو شمیرروڼ اندي او مشروطه غوښتونکي بندیخانو ته ولیږل. د یحیی د کورنۍ واکمني ښیي چې دې کورنۍ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د محمدزیو او په ځانګړې ډول د یحیی د کورنۍ پرته د ملي شخصیتونو د را څرګندیدو مخه نیوله ، ملي دموکراتیک خوځښتونه یې ټکول، خلک یې وړي او په تیارو کې ساتل او هېواد یې د ویده فیل په څېر جوړولو چې د زمانې هیڅ غږ هغه را ویښ نکړي . همدارنګه دې کورنۍ د خپل اقتدار او واک د ساتلو په موخه د انګریزانو پالیسي چې بې اتفاقي واچوه او حکومت وکړه سرښېره د زر، زور او زاریو تګلاره د ولسي پاڅونو د ټکولو او ځپلو لپاره کاروله. د یحیی د کورنۍ د نیمې پیړۍ واکمنۍ نه په څرګنده توګه ښکاري چې د خپلې کورنۍ ګټو او اقتدار ته یې لومړیتوب ورکاوه. پدې هکله به د دې کورنۍ د دریو مشرانو(محمدنادر، محمدظاهر، محمد داود) د کړنو یوه بیلګه راوړل شي.

۱– لکه څرنګه چې د کلکانې د راپرزولو وروسته د پاچا د ټاکنې په اړه دریو تنو(محمدولي خان ، میرهاشم خان او سردار شیراحمدخان) نادرخان ته وړاندیز وکړ چې فعلا به دی د سلطنت د وکیل په توګه پاتې شي او د پاچا ټاکنه دې لویې جرګې ته پریږدي. د نوموړو دریو تنو څخه دوه لومړي ووژل شول او سردارشیراحمدخان د دې کورنۍ غړی ژوندی پاتې شو. ددې معنی دا شي چې د یحیی د کورنۍ پرته د مخالف نظر خاوند د ژوند کولو حق نه درلود.

۲-محمدظاهرد خپل د تره زوی پوځي کودتا تائید کړه ، د مبارکۍ د تلګرام په استولو سره یې د کودتا مشر ته خپل بیعت هم اعلان کړ. پداسې حال کې چې د قانون له مخې پاچا د اساسي قانون د ساتنې مکلفیت درلود خو د کودتا د مشر سره د کورنې تړاو له امله د کودتایی نظام څخه ملاتړ وکړ. د پاچا ځینې پلویان دا دلیل راوړي چې د ده د کورنۍ یو شمیرغړي د محمدداود سره بندیان وو لدې امله اړ شو چې د کودتایی نظام څخه ملاتړ وکړي ترڅو هغوی ته کوم زیان ونه رسیږي چې دا دلیل بیا هم د خپلې کورنۍ ګټو ته د لومړیتوب معنی ورکوي. پداسې حال کې چې پاچا د ثور د کودتا خلاف دریځ ونیو.

۳ – سردارمحمدداود د یحیی په کورنۍ کې د افغانستان سره د دیورند د کرښې د هغې خوا د جلا شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمو د بیا نښلولو سخت طرفدار ګڼل کیږي. خو کله چې د نوموړي او د هغه د کورنۍ د اقتدار خبره منځته راځي د پښتونستان مسئلي ته یې شا ګرزولې ده . پدې اړه بیلګې زیاتې دي خو دلته به یې یوې ته ګوته ونیول شي. « کله چې په ۱۹۴۲ کې آلماني سپاهیانو په ستالینګراد(ولګاګراد) او قفقاز بریدونه پیل کړل، د افغانستان په حکومت کې د داودخان په مشرۍ د «ځوانانو» ډله قوي شوه. شوروي سفیر میخایلوف ، په یوه رپوټ کې مسکو ته ولیکل : « انګریزان له داود څخه کرکه لري .ځکه هغه د افغانستان د خاورې د پراختیا لیوال دی او په لومړي ګام کې د سرحدي پټانو(پښتنو) قبیلو.» خپلې موخې ته د رسیدو په خاطر دا« ځوانان» چمتو وو د انګریزانو په مقابل کې افغانستان په جګړه کې ښکیل کړي ، داودخان او پلویان یې پوهیدل چې انګریزان د افغانستان د پوځ په پرتله د پښتنو سرحدي قبیلو له سرتاسري پاڅونو نه ډاریږي د هند او افغانستان په پوله کې یې وسلوالو پاڅونو ته لمن ووهله ...، د سردار داود استازي وړاندیز وکړ د آلمان او ایتالیې له سفارتونو سره په اړیکو کې وي او کله چې آلمانیانو قفقاز ونیو او ایران ته ننوتل او د افغانستان پولو ته راورسیدل دا مهال دولتي کودتا شوني ده . وړاندیز کېده چې هاشم خان او د انګریزانو طرفدارې نورې کړۍ لیرې او نوی حکومت جوړ شي چې د هند په لور د آلمانیانو او ایتالویانو سره مرسته وکړي. داودخان پدې شرط موافقه کړې وه چې په افغانستان د حاکمې کورنۍ واکمنې تضمین شي. آلمان او ایتالیا سردار داود ته په واک کې د یحیی خیلو د کورنۍ د پاتې کیدو د تضمین ورکولو څخه ډډه وکړه .هغوی غوښتل امان الله خان د کابل په تخت کینوي ځکه د نوموړي په مرسته(څرنګه چې برلین او روم فکرکاوه) د هند او افغانستان په پوله کې د بریتانیا خلاف د پښتنو قبیلو د ښورښونو سازماندهي آسانه وه. »۲۷/ ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۲

پورتنۍ څرګندونې ښيي چې د یحیی کورنۍ د خپلې کورنۍ د واک او اقتدار د ساتلو په موخه هر کار او حتی د پردیو سره معاملو ته چمتو وه. وروستۍ بېلګه یې ظاهرشاه دی چې د ناټویي اشغال پر مهال د څه کم دېرش کلني جلا وطنۍ وروسته هېواد ته راستون شو پدې تمه چې بیا د افغانستان پاچا شي چې اشغالګرو یې مخه و نیوله .

د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ

د دویمې نړیوالې جګړې وروسته نړیوالو شرایطو د سولې او دموکراسۍ په ګټه بدلون وموند شوروي اتحاد او د امریکې متحده ایالتونو د وخت د زبرځواکونو (آلمان، فرانسې ، انګلستان) ځای ونیو. سلطنتي کورنۍ هم خپله پالیسي د نویو نړیوالو شرایطو سره برابره کړله. په کورني سیاست کې یې بدلون د صدراعظم په توګه د محمد هاشم پرځای د شاه محمودخان ګومارل دي چې هغه نسبي ملایم سیاست غوره کړ.او د سیاسي ګوندونو جوړولو او د خپلواکو رسنیو خپرونو ته یې د فعالیت اجازه ورکړه . یولړ سمونونه لکه ښاروالۍ او ملي شورا ته آزاده ټاکنې یې بېلګې دي . د کابل ښاروالۍ ته غلام محمدفرهاد او د کندهار ښاروالۍ ته بابا عبدالعزیز الکوزی چې دیارلس کاله یې په زندان کې تیر کړي وو وټاکل شول او شورا ته هم یو شمیر سمونپالو او د مترقي اندونو خاوندانو لار وموندله. په بهرني سیاست کې د مسکو او واشنګټن سره د اړیکو پراختیا ده. افغانستان په ۱۹۵۰ کې د شوروي اتحاد سره د توکو د راکړې ورکړې او په ۱۹۵۱ کې د امریکې د متحده ایالاتوسره د اقتصادي – تخنیکي همکاریو لوزنامې لاسلیک کړلې. د هیواد روڼ اندو ، سمونپالو او په سلطنتي کورنۍ پورې تړلیو کړیو د دې نوي حالت څخه په ګټې اخیستنې سره د آزادو جریدو لکه انګار، ندای خلق، وطن ، نیلاب ، ولس ، پامیر او آیینه په خپرولو او د سیاسي سازمانو په جوړولو لاس پورې کړ. خو د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ دا آزادۍ ونشوای زغملای ، د آزادو رسنیو د بندولو او د سیاسي خوځښتونو د ځپلو تګلاره یې غوره کړله. واکمنې کورنۍ پردې هم بسیینه ونکړه او د شاه محمود پرځای د دې کورنۍ مستبد غړی محمدداود د حکومت د مشرپه توګه و ګوماره. د داودخان ټاکنه به د ډګرجنرال عبدالرزاق څخه ولولو: « زه به کله ناکله د صدراعظم شاه محمودخان ځای ته تللم او بیلیارد به مو کاوه.پدې شپه هم هلته د بیلیارد په موخه تللی وم.پداسې حال کې مو چې بیلیارد کاوه د کابل راډیو څخه خبر خپورشو چې شاه محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د دماغ د تشي له امله د صدارت څخه استعفی کړې ده چې ما او په خپله شاه محمودخان حیران شوو شاه محمودخان زموږ خوا ته وکتل او و یې ویل دا سؤتفاهم دی. ما نه استعفی کړې او نه زما صحت خراب دی. حتماً سؤتفاهم دی.زه ځم د خپل دفتر څخه خبرې کوم. هغه خپل دفتر ته ولاړ او موږ د کور په لوري ولاړو.» ۲۸/ ۶۷-۶۶ له همدې کبله شاه محمود خان د صدارت څخه د ده ګوښه کول د پاچا او داود له لوري کودتا بلله او یو وخت یې به یوه مجلس کې ویلي وو:« ما د خپل مرګ پېشبیني کولای سو،خو زما پرضد مې د داود او ظاهر له خوا دغه کودتا نه سوای پېشبیني کولای.»۳/ ۱۷۰ د داودخان د صدارت پرمهال آزاد مطبوعات تعطیل شول ، د ګوندونو مشران بندي یا تر څارنې لاندې ونیول شول چې پردې بنسټ عملاً د آزادو رسنیو او سیاسي خوځښتونو تېغر تپول شو. د ولسي جرګې اتمې دورې ته ټاکنې د حکومت د خوښې پربنسټ ترسره شوې او په ټاکنو کې د روڼ اندو او سمونپالو د ګډون مخه ونیول شوه. داودخان د هیواد د اقتصادي ویجاړ حالت د سمبالولو په موخه د دوو پنځه کلنو اقتصادي پلانونو په پلې کولوسره د هیواد په ټپه ولاړ اقتصادي حالت ته ساه ورکړه . پدې پلانونو کې زیاته پاملرنه د کرنې پرمختیا ته چې د اوبو او برېښنا د بندونو او لویو لارو جوړول وو راګرزیدلې وه. د کابل – کندهار ، کندهار- سپین بولدک ، کندهار- هر ات ، هرات – قره تپه ، کابل - مزارشریف او کابل- تورخم لارې بشپړې شوې. د نغلو، ماهیپر، درونټې د بندونو او د مزارشریف د سرې او برېښنا د تولید د کارخانو چارې چې په ترتیب سره د۶۵۰۰۰، ۱۰۰۰۰ ،۱۱۰۰۰ او ۱۰۰۰۰ کیلواټ برېښنا د تولید ظرفیتونه یې لرل جوړ شول او همدا ډول یو شمیر تولیدي او پوهنیز بنسټونه ګټې اخیستنې ته چمتو شول. د دې پیر دا اقتصادي پرمختیایي بنسټونه اکثراً د شوروي اتحاد د اقتصادي مرستو پر مټ جوړ شول خو امریکې متحده ایالاتو افغانستان ته مرستې لدې امله ورنکړې چې افغانستان د سینټو په تړون کې د شاملیدو څخه ډډه وکړه . د امریکې لخوا افغان لوري ته یوازینۍ ستره اقتصادي پروژه د هلمند د وادئ پروژه ده چې د هغو د جوړولو کار رسوایۍ ته ورسید او د شورا په اوومه دوره کې ځینو وکیلانو هغه یوه توطئه ګڼله.

که چیرې د محمد داود لس کلن(۱۹۵۳ - ۱۹۶۳) حکومت ته وکتل شي له اقتصادي پلوه یوه پرمختلونکې او د سیاسي – ټولنیز اړخه د اختناق دوره ګڼل کیږي. د دې اختناقي دورې په اړه غبار لیکي :« پدې دوره کې نور د دموکراسۍ خبره نه وه ، سلطنتي رژیم ، پخوانۍ پوځي حکومت ټینګ کړ چې چا د آزاد نفس کښلو وس نه درلود.» ۱۱/ ۲۷۱ داسې هم انګیرل کیږي چې د شاه محمود د واکمنۍ پرمهال د مطبوعاتو د آزادۍ او د سیاسي خوځښتونو د راڅرګندیدو څخه موخه دا وه چې واکمني د هغوڅخه د خپل واک د ساتلو لپاره ګټه پورته کړي او یو پیاوړی حکومتي ګوند جوړ کړي . د سردارداود په مشرۍ د ملي دموکرات ګوند، ملي کلوپ او د پښتونستان اتحادیه یې څرګند ساري دي چې یوه یې هم په روڼ اندو کې ریښې ونشوای زغلولی. د واکمنۍ د تمې خلاف نورو لدې فرصت نه ګټه پورته کړه. لدې امله واکمنۍ په ورکړل شوو آزادیو بندیزونه ولګول او د محمدداود پواسطه یې په بشپړ ډول د هغوی تېغر ورټول کړ. که څه هم د داودخان د پوځي ډوله سیاست له امله په هیواد کې د سیاسي خوځښتونو کمپله ټوله شوه خو بیا هم سیاسي کړیو په پټه د یوه سالم سیاسي چاپیریال د بیا را ژوندي کولو په موخه خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ. له بل لوري په سلطنتي کورنۍ کې د واک د مدعیانو ترمنځ د اختلافونو د شتون پایله دا شوه چې پاچا دکتورمحمد یوسف د محمد داود د کابینې غړی مؤظف کړي چې نوی حکومت او نوی اساسي قانون جوړ کړي. دا لومړی ځل وو چې د سلطنتي کورنۍ بهر سیاستوال د حکومت مشري ترلاسه کوي. د داودخان د ځای ناستي د حکومت په جوړیدو سره د هیواد د تاریخ بل پیر چې هغه ته د دموکراسۍ او یا اساسي قانون لسیزه ویل کیږي پیلیږي. دا دوره یوه بې ثباته، د حکومتونو د ړنګیدو، د مختلفو سیاسي خوځښتونو د جوړیدو، مظاهرو او اعتراضونو دوره ده سره لدې دې دورې ته د آزادۍ او آرامۍ دوره ویلی شو. محمدیوسف د (۱۳۴۲ کال د کب ۲۴) پنځلس ورځې وروسته خپله تګلاره اعلان کړه چې په هغې کې د نوي اساسي قانون په جوړولو ټینګار شوی وو. نوی اساسي قانون د لویې جرګې له لوري چې ۴۵۴ استازو پکې ګډون درلود د۱۳۴۳ کال د وږي پر ۲۹ تائید او د تلې په نهمه پاچا توشیح کړ. د نوي اساسي قانون منځته راتګ د دموکراسۍ پر لور یو ګام وو. هغه خورو ورو سیاسي کړیو او سیاستوالو چې د داسې یوه فرصت انتظار ایست د نوي اساسي قانون د۲۲ مادې په رڼا کې د سیاسي ګوندونو په جوړولو پیل وکړ چې پدې لار کې د افغانستان د خلکو دموکراتیکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې(ګوند) بنسټ ایښودونکي د نورو په پرتله مخکې شول او د ۱۹۶۵ میلادي کال د جنورۍ په لومړۍ نیټه (د۱۳۴۳ کال د مرغومې یوولسمه) یې د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې په نامه د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کیښود. لدې وروسته نور سازمانونه هم یو په بل پسې را څرګند شول چې شمیر یې اتو ته ورسید.

که چیرې د (ا ، خ، د ، ګ) تربنسټ ایښودلو پورې د سیاسي خوځښتونو موخو ته وکتل شي لومړي مشروطیت غوښتونکو غوښتل چې د دربار په لوړو پوړونو کې نفوذ وکړي او له پورته (دربار) څخه سمونونه پیل کړي. د هغوی موخه د سیاسي خپلواکۍ او د ولسونو د روا حقوقو ترلاسه کول او د قانون له لارې د واکمن استبداد مهارول وو. خو واکمنۍ دا غورځنګ په بیرحمۍ سره وځپلو. دوهم مشروطیت هم د پخوا په څیر بېله دې چې د لومړي مشروطیت ترخې تجربې ته پام راوګرزوي او د هغې څخه زده کړه وکړي د هغوی لار تعقیب کړه. هېره دې نه وي اماني دولت چې د ملا تیر یې مشروطه غوښتونکو جوړولو په یوه اړخیزه بیړنیو سمونونو چې د پاچا سلیقوي چلند پکې ټاکونکی رول درلود لاس پورې کړ او دې ته یې پام راونه ګرزاوه چې خلک پدې سمونونو کې ونډه واخلي او له بله پلوه یې د ګوندونو او مطبوعاتو د پراختیا په لور اړین ګامونه اوچت نکړل. سربیره پر دې په دربار کې د محافظه کارانو، اشرافیت ، په فیوډالانو پورې تړلي روحانیت په ګټه د قواوو تناسب او فرهنګي وروسته پاتې والی د دې سبب شول چې پیل شوي سمونونه په دربار، دولت او یا پلازمېینه کې ایسارپاتې شي، پرګنې ترې اغیزمنې نشي او پایله یې د دې غورځنګ نسکوریدل او د حبیب الله کلکاني په مشرۍ د ارتجاع واکمنیدل شي. د کلکاني وروسته هم د یحیی کورنۍ ملي خوځښتونه او د مترقي افکارو خاوندان وټکول او په هیواد کې استبداد خپل اوج ته ورسېد. د دې واکمن استبداد په وړاندې غبرګون خشونت او زورزیاتی وو. په جرمني کې د سردار محمدعزیز ، په کابل کې د انګلیس په سفارت کې د ستینجر په نامه د یوه انګریزمامور او د نادرخان وژنې یې ښې بیلګې دي . دې ډول حالت سلطنتي کورنۍ اړ ایستله چې پخپلو پالیسیو کې بدلون راوړي، د واکمن استبداد کچه راټیټه او خلکو ته آزادۍ ورکړي. لدې امله د دې نوي پیر د پاینښت موده لنډه او د واکمنۍ له لورې خلکو ته د ډالۍ شوې دموکراسۍ حوصله خورا محدوده وه. په لومړي ګام کې د دموکراسۍ د پلار شاه محمود له لوري ورکړل شوې آزادۍ محدودې شوې، ملي – مترقي خوځښتونه ترفشار لاندې ونیول شول او په دوهم ګام کې محمدداود د دیکتاتورۍ پلار دا خوځښتونه وربېل.

د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته د دوه قطبي نړۍ په نوي نړیوال چاپیریال کې سیاسي خوځښتونو پداسې یوه حالت کې ځانونه ولیدل چې د وخت په زبرځواکونو او د هغوی په ایدیالوژیو او تګلارو پورې وتړل شي. کېڼ اړخې د مسکو یا پکن او اسلامپال ظاهراً د مصر د اخوان المسلمین خو د پردې شاته د امریکې- انګلیس او لویدیځ تر نفوذ لاندې راغلل. په اسلامي نړۍ کې چې ولسونه یې د هرډول سیاسي او مدني حقوقو نه بې برخې وو او ټولنو یې قبیلوي جوړښت درلود په ډیره آسانۍ سره د مترقي افکارو تراغیز لاندې راتلل. لویدیځ دا افکار د خپلو ګټو په وړاندې یو ګواښ ګڼله. لویدیځ د اسلامي نړۍ واقعیتونو ته په کتو سره چې په اسلامي ټولنو کې د مترقي افکارو د خپریدو او پدې ټولنو کې د شوروي او چین د نفوذ مخنیوی د دموکراسۍ او بشري حقونو ترنامه لاندې نشي نیولی ځکه چې د دې ټولنو سیاسي پوهه ټیټه او مذهبي ټولنې دي. لدې امله باید مذهب د مترقي افکارو پر وړاندې د یوې اغیزمنې وسلې او وسیلې په توګه استعمال کړي. دلته لیدل کیږي چې لویدیځ د ماکیاولي هغه خبره چې « د مذهب په واسطه په آسانۍ سره اردو او انضباط منځته راوړلی شي خو د اردو پواسطه نشي کیدی مذهب جوړ شي» ګټه پورته کړي. له همدې کبله دې چې زموږ په هیواد کې هر وخت چې د ټولنیز عدالت د ټینګېدو او سمونونو خبره شوې او مترقي غورځنګ سر راپور ته کړی دی پرهغو یې د بېدینه او کمونست ټاپې وهلې دي پداسې حال کې چې په لویدیځ کې چې مذهب او مذهبي مؤسسې کمزورې دي مترقي خوځښتونه د آزاد اقتصاد او لیبرالي افکارو په وړاندې خنډ ګڼي. د سړې جګړې پرمهال دا ډول شرایط د دې سبب شول چې په افغانستان کې هم دوه سیاسي بهیره (کیڼ لاسي او اسلامپال) ښه وځلیږي او ملي قوتونه د ځواکمن کیدو امکان تر لاسه نکړي. همدا لامل وو چې په اکثرو مواردو کې ملي ګرایي، ملي ژمنتیا، ملي فکرونو،ملي مبارزې او ملي ګټو ته شا وګرزول شوه . ملي ګرایي او ملي ګټو ته نوي تعریفونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړل شول چې په بهرنیو پورې خپل سیاسي او فکري تړاو او تړلتوب ته تئوریکي توجیه ورکړي. له بده مرغه پداسي یوه چاپېریال کې هغو ژمنو ملي – مترقي خوځښتونو او هغو سیاسي څېرو ته چې ملي ګټو ته یې لومړیتوب هم ورکاوه په ټولنه کې په پردیو پورې تړلي وګڼل شول او پدې توګه په روڼ اندو او ټولنه کې د پراخ نفوذ څخه بې برخې شول. پدې ډول سلطنتي کورنۍ هم د سړې جګړې د واکمنو شرایطو څخه په ګټې اخیستنې سره د خپل واک د ساتلو په موخه د خپل سیاسي ، فرهنګي او دیني استبداد له کبله ملي ګرایي د تاریخ تیارو دهلیزونو ته ورټیل وهله او پخپله یې هم ونشوای کړی د یوه منځلاري ځواکمن سیاسي خوځښت د جوړولو جوګه شي دا ځکه چې دا کورنۍ او په هغې پورې تړلي نخبه ګان له دموکراسی سره پردي وو او د مشروطه غوښتونکو او ملي- دموکراتیکو نهضتونو د ځپلو له امله یې په روڼ اندو کې خپله اتوریته او اعتبار له لاسه ورکړی وو.که څه هم سلطنتي کورنۍ د شاه محمود د صدارت پرمهال د ملي کلوپ، دموکرات ګوند او پښتونستان د اتحادیې او وروسته د دموکراسۍ په لسیزه کې د خلیل الله خلیلي پر مټ د زرنګار په نامه سیاسي ګوندونه جوړ کړل خو یوه یې هم په ټولنه څه چې په روڼ ا ندو کې د پښو اېښودلو ځای ونه موند . د دموکراسۍ سره د سلطنتي کورنۍ د پردیتوب څرګنده بیلګه په خپله د دموکراسۍ لسیزه ده چې د اساسي قانون له مخې د هېواد سیاسي نظام مشروطه پاچاهي یا قانوني پاچاهي وو خو د پاچا واکونه او اختیارات د یوه ټولواک وو. سربیره پردې د پاچا له لوري د ګوندونو، ولایتي شوراګانو او غونډو د جوړولو د قانون نه توشیح د دې شاهدي ورکوي چې سلطنت د دموکراسۍ سره په بشپړډول پردی وو. پربله خوا بیا د دې کورنۍ ځېنو غړو همدې ځواني له عیبونو ډکې خو هیله بښونکې دموکراسۍ ته ستونزې جوړولي ، محمد داود د پوځي کودتا له لارې د هغې جنازه پورته کړله او د جمهوریت په نامه یې بیا خپله استبدادي واکمني ټینګه کړه.

د دموکراسۍ لسیزه
(۱۹۶۳ -۱۹۷۳)

په افغانستان کې د دموکراسۍ لسیزه هغې زماني ته ویل کیږی چې د افغانستان په دولتي سیستم کې د سلطنتي کورنۍ په نوښت مطلقه پاچاهي په مشروطه پاچاهۍ واوښته. د دې بدلون له امله د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شول او حق یې نه درلود چې د حکومت د مشرۍ سربیره د کابینې ، سترې محکمې او ملي شورا غړیتوب ولري او سیاسي فعالیت وکړي. دا دوره د صدارت څخه د محمدداود د استعفی (مارچ ۱۹۶۳) څخه پیل او د محمدداود له لوري د پوځي کودتا (جولای ۱۹۷۳) پورې دوام مومي.دې دورې ته دوهمه دموکراسي هم ویل کیږي ځکه چې د شاه محمودخان د صدارت پر مهال هم ولس ته یو لړآزادۍ ورکړل شوې وې. د دموکراسۍ لسیزه د تاجداره دموکراسۍ په نامه هم یادیده خو محمدداود هغه قلابي دموکراسي وبلله او ځیني هغه تش په نامه دموکراسي هم ګڼي. هېره دې نه وي چې په نړۍ کې لړ پېښ شوي چې مطلق العنانه واکمنۍ په خپله خوښه نورو ته د دولت په اداره کې برخه ورکړي . خو په کال ۱۹۶۳کې محمد ظاهرشاه دا ګام اوچت کړ. د ظاهرشاه د دې بیساره اقدام په اړه دوې د غوراوي(اختیار) او تېرېدني (اجبار) نظریې شتون لري.

د غوراوي نظریه – یو شمیر پدې اند دي چې پاچا ملي او نړیوالو شرایطو ته په کتو سره په خپله خوښه د یوه دموکراتیک افغانستان په خاطر د سلطنتي کورنۍ د بشپړ واک څخه تېر شو او خلک یې د هیواد او دولت په اداره کې شریک کړل. پدې هکله د کرسچین ساینس مانیتر ورځپانه پخپله یوه سرمقاله کې راوړي: «هغه پاچاهان چې د مطلقه واک خاوندان وي او وغواړي خلک یې د پرمختګ او د عملي ولسواکۍ لاربنود رول تر لاسه کړي په رښتیا سره لږ دي. خو محمد ظاهرشاه د افغانستان پاچا دا ځانګړتیا لري. د۱۹۶۳راهیسې هغه د دې لرغوني ټاټوبي دروازې د سیاسي آزادیو د نسیم په وړاندې پرانېستې دي.» ۲۹ د پاچا یو شمیر پلویان لا پرمخ ځي او وایي چې پاچا« د خپل واک په زمانه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک د تاج او تخت د ساتلو لپاره ونه روزل او چمتو نکړل او داسې حرکت یې کاوه چې دی وروستی پاچا وي.»

د تېرېدني نظریه – د دې نظریې خاوندان د پاچا دا حرکت د هغه د خپلې خوښې پریکړه نه بلکې یو مجبوریت ګڼي او پدې باوردي چې پاچا بله چاره نه لیدله بیله دې چې دموکراسی ته مخه کړي او د دموکراسی نه د یوې وسیلې په توګه د خپلې واکمنی د دوام لپاره ګټه پورته کړي. هغوی د دموکراسی په درشل کې په سلطنتي کورنی کې د نه حلېدونکو اختلافونو او بې اتفاقیو یادونه کوي . په سلطنتي کورنۍ کې د هغه مهال د کړکیچن وضعیت او د پاچا د دریځ په هکله د افغانستان د دیموکراسۍ او جمهوریت په کلونو کې د کتاب لیکوال د کتاب په ۸۱- ۸۳ مخونو کې د نوراحمد اعتمادي د وینا یوه برخه او خپل اندونه راوړي او لیکي :« د سلطنتي کورنی د زورورو اشخاصو لخوا په دغه کورنۍ کې بې اتفاقي راغلې وه. پاچا غوښتل په کراره ، ځان د اکاګانو او د اکا د زامنو د تاثیر څخه وباسي ، او په اصطلاح تشخص وکړي. د کورنی بل غړي ، سردار عبدالولي هم غوښتل چې څه کارونه ده ته وسپارل سي. محمد داودخان غوښتل چې حزب جوړ کړي او د حزب له لارې بیرته قدرت ته ورسیږي. پاچا غوښتل چې محمد داود په خپله استعفا وکړي او په دغه طریقه ځان د ده د شره خلاص کړي...، د افغانستان د صدارت په چوکۍ د پاچا اکاګان او د اکا زامن په نوبت مقرریدل، چې د محمدداود خان وروسته د شاه ولي خان د زوی، سردار عبدالولي نوبت وو او محمدداودخان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدراعظم سي ، نو ده پاچا ته پیشنهاد وکړ چې د۱۹۳۱کال په اساسي قانون تجدید نظر وسي، په هېواد کې دموکراسي راسي او خلکو ته د حزب جوړولو اجازه ورکړه سي.» دا هم ویل کیږي چې پاچا غوښتل ټول واک په خپلو لاسونو کې متمرکز کړي لدې امله یې مشروطه پاچاهي اعلان کړه. پردې بنسټ پاچا او په سلطنتي کورنۍ کې د هغه پلویان پدې سلا شول چې په کورنی کې د مخالف اړخ په زیان د دولت په اداره کې خلکو ته برخه ورکړي. لدې امله یې د داسې اساسي قانون جوړولو ته لار هواره کړه چې په سلطنتي کورنی کې د واک مدعیان قانوناً په لوړو دولتي څوکیو د کار کولو حق و نلري.په نوي اساسي قانون کې دې بدلون د سلطنتي کورنۍ هغه غړي چې د زعامت خوبونه یې لیدل د دې واقعیت سره مخامخ کړل واک او زعامت ته د رسیدو لپاره له هلوځلو څخه لاس واخلي چې پدې توګه به په سلطنتي کورنی کې بې اتفاقیو ته د پای ټکی کیښودل شي. پاچا پدې کار هغه مهال لاس پورې کړ چې صدراعظم محمدداود پاچا ته د ۱۳۴۱ کال کې د چنګاښ په نهمه یو لیک واستولو چې په هیواد کې د سیاسي بدلونو غوښتنه شوې وه. په لیک کې یې د سلطنتي کورنی له وضعیت څخه سر ټکولی وو. له بله پلوه یې د دې بدلونو د نه راوستلو له امله د هیواد د تېرتاریخ د هغو ترخو پیښو یادونه هم کړې وه چې د واک د مدعیانو د سیالیو له امله پیښې شوې وې او دا یې هم پرې اضافه کړي وو« خدای دې ونکړي چې هغه ترخې پیښې پدې زمانه او ستاسو اعلیحضرت په سلطنت کې تکرار شي.» دا په واقعیت کې د ګواښ یو زنګ وو چې هغه ته باید پاچا پام را اړولی وای. پاچا د محمدداود لیک ته داسې ځواب ور کړ:« د ده د وړاندیزونو سره په اصولو کې همغږی دی خو پلې کول یې مناسب وخت او هغه کسان چې وکولای شي د هغو د پلې کولو مسؤلیت واخلي » لري. صدراعظم د پاچا د لیک له ځوابه خوښیږي او پخپل دوهم لیک کې د عملي ګامونو د اخېستو وړاندیز کوي خو پاچا غبرګون نه ښیي ترڅو صدراعظم د دریم لیک په استولو سره خپله استعفي وړاندې کوي ، پاچا هغه مني او محمدیوسف د انتقالي دورې لپاره د کابینې په جوړولو توظیفوي او د نوي اساسي قانون د جوړولو دنده ورسپاري چې د هیواد سیاسي سیستم په مشروطه پاچاهی واوړي هغه څه چې محمدداود یې لیوال وو. پاچا په خپله کورنی کې د واک د مدعیانو ترمنځ د سیالیو د مخنیوی یوازینی چاره دا لیدله چې سلطنت او حکومت سره جلا کړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانوناً د سطنتي کورنۍ غړي د سیاسي فعالیت او لوړو دولتي څوکیو او مقامونو ته د رسیدو څخه بې برخې کړي. خو د دموکراسۍ په لسیزه کې د پاچا له کړنو څخه داسې ښکاري چې په هېواد کې د دې نوي سیاسي بهیر(مشروطه پاچاهۍ) څخه یې موخه په سلطنتي کورنۍ کې د خپل ځان ، شاه ولي خان او عبدالولي د دریځ د پیاوړتیا او د محمدداود او محمدنعیم کمزوري کول وو. که داسې نه وای نو څرنګه د مرکزي قول اردو د درستیزوال سردار عبدالولي دفتر د ملي شورا د وکیلانو، قومي مخورو او مذهبي مشرانو په مرکز اوښتی وو. د دموکراسۍ د لسیزې بهیر دا وښودل چې ټولواک غوښتل په هیواد کې د نوي سیاسي چاپیریال په راوستو سره په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونو ته د پای ټکي کیږدي ،سیاله ډله کمزورې او یا له سیاسي ډګره وباسي محاسبه یې دقیقه نه وه ،په سلطنتي کورنۍ کې مخالفتونو دوام وموند ، پدې کورنۍ کې د واک مدعیانو حکومتونو ته ستونزې جوړولې او پایله یې د واک څخه د پاچا راپرزول او د هغه د سیال محمدداود واکمنیدل شول. د سلطنتي کورنۍ د غړو دې ډول دریځونو د هیواد په سیاسي بهیرونو او د افغانستان د دموکراسۍ په ناکامۍ منفي اغیز پریښود او سربیره پردې یې په ټولنه کې د سلطنتي کورني اعتبار ته زیان ورساوه. پردې بنسټ کله چې د دموکراسۍ د ناکامې خبره کیږي نشي کیدای چې د سلطنتی کورنۍ له منفي اغیز څخه د ټاکونکي لامل په توګه سترګې پټې شي. دا بیا ښیي چې د پاچا له لوري دموکراسۍ ته مخه د دوهمې نظریې، تېرېدني (اجبار یا اجتناب) صحت ښیي.

اوس به وګورو چې محمدظاهر او محمد داود چې د مشروطه پاچاهۍ راتګ د دوی له نومونو سره تړلی دی او په تېره محمد داود چې ظاهراَ د مشروطه پاچاهۍ غوښتونکی وو څه غوښتل؟ کله چې محمدداود ته د یوه سیاستوال په توګه کتل کیږی هغه د هیواد د پرمختګ او آبادۍ سره مینه لرله خو د دموکراسۍ سره پردی وو او غوښتل یې چې د یوه قوماندان په څېر د هیواد لارښوونه وکړي. صدراعظم محمدداود د هیواد وروسته پاتي توب ، په دولتي ادارو کې فساد، په سلطنتی کورنۍ کې ناوړه حالت او خپلو نقشو اوهیلو ته په کتو سره پاچا ته په دولت کې د سیاسي سمونونو د راوړلو په موخه لاندې وړاندیزونه وړاندې کړل چې هغه یې د کودتا وروسته د۱۹۷۴ کال د مارچ په شلمه افشاه کړل : « ۱- د یوه واحد ګوند په جوړولو سره په ګوندي واکمنۍ باندې د شخصي واکمنۍ اړول او ټول واکونه هغه ته سپارل. ۲-
په سیاسي او حکومتي کارونو کې د پاچا د کورنۍ د غړو له ګډون مخنیوی چې پخپله د هغې غړی ونه شمیرل شي.»۳۰ د محمدحسن کاکړ په اند« محمد داود غوښتل چې پاچا فقط د دولت د رئیس په توګه تشریفاتي رول ولري.»۳۱

که چیرې د محمدداود وړاندیزونو ته ځیر شو لیدل کیږي چې هغه د مشروطه پاچاهۍ لیوال وو، غوښتل یې چې د سلطنتي کورنۍ غړي د سیاسي فعالیت او په لوړو دولتي څوکیو د کار کولو حق ونلري خو دی د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه منل شي. عجیبه دا ده چې داودخان تر څلور پنځوس کلنۍ پورې د سلطنتي کورنۍ د غړي او د یوه ځواکمن سردار په توګه د سترو امتیازاتو څخه برخمن وو خو کله یې چې دا امتیازات له لاسه ورکول ده ځان د سلطنتي کورنۍ غړی نه شمیرلو. د نوموړي د دا ډول دریځ نه داسې بریښي چې « هغه د غوښې سره پخلا او د ښوروا سره مرور وو.» نوموړي ته په دوه ویشت کلنۍ کې د دوه کلن پوځي کورس وروسته د جنرالۍ رتبه ورکړل شوه او د فرقې د قوماندانۍ سربیره د مشرقي نایب الحکومه هم وګومارل شو چې د ننني څلورو ولایتونو (ننګرهار، کنړ، لغمان او نورستان) مطلق العنان واکدار وو. پداسې حال کې چې د ده ټولګیوالو ته د بریدمنۍ رتبې ورکړل شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله راوزي چې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه د دې سبب شول چې پاچا اړ شي د دولت په سیاسي جوړښت کې بنسټیزبدلون راوړي چې حکومتونه د خلکو د استازو لخوا جوړشي ،د سلطنتي کورنۍ غړي او په هغو کې د نوموړي اکاګان او اولادونه یې د سیاسي فعالیت او د درې ګونو قواوو له غړیتوب څخه بې برخې شي. د نوي اساسي قانون له تصویب څخه داودخان ته دا ګومان پیدا شو چې د ده سره خیانت شوی دی. لامل یې دا وو چې د نوي اساسي قانون په ۲۴ ماده کې چې هغه په سیاسي کړیو کې د داودخان د مادې په نامه شهرت پیدا کړ هغه یې د سیاسی فعالیتونو څخه محروم کړ او د نوموړي هغه خیالونه چې د یوه ګوند د مشر په توګه واک ترلاسه کړي د اوبو په ځګ واوښتل. ۲۴ ماده د اساسی قانون د کمیسیون له لوری په پنځو فقرو کې لویې جرګې ته وړاندې شوې وه. خو لویې جرګې شپږمه فقره هم پرې اضافه کړه چې هغه د سلطنتی کورنۍ غړو ته ځانګړې شوې وه چې د پاچا د اکا زامن هم د سلطنتي کورنۍ د غړو په توګه ومنل شول. همدا رنګه په هغې کې راغلي وو چې د سلطنتی کورنۍ غړي نشي کولای په سیاسی ګوندونو کې غړیتوب ولري او د سلطنتی کورنۍ غړي ټول عمر د دې کورنۍ غړي پاتې کیږي. لدې امله محمداود د سلطنتي کورنۍ سره خپل تړاو د لعنت طوق ګاڼه. د څلیرویشتمې مادې په اړه به د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمېټې رییس سید شمس الدین مجروح څرګندوني ولولو:« مخکې لدې چې د اساسي قانون مسوده خپره شي یوه نسخه یې پاچا ته وړاندې شوې وه پاچا د هغې د لیدلو وروسته ور وغوښتلم یوازې یې د دوو مسالو په اړه خپل نظر څرګند کړ لومړی د څلېرویشتمې مادې چې د سلطنتي کورنۍ تعریف او له صدارت ، وکالت او قضا څخه د هغوی د ممنوعیت په اړه اندېښنه وښودله او ویې ویل که دا کار وکړو ما ته کورنۍ ستونزې جوړوي ښه دا ده چې هغه له پامه و غورځوو، ما خپل دلایل ورته وویل او په هغو مې ټینګار وکړ تر څو مې هغه قانع کړ. دوهم د پاچا ځای ناستي وو چې په تفصیل سره تشریح شوی وو. هغه پدې عقیده وو چې دا ماده له منځه یوړل شي او د سلطنت ځای ناستی د افغانستان د خلکو واک دی چې په خپله خلک هرڅه چې مناسب ګڼي ترسره کړي ، پدې هکله مې هم خپل دلیلونه وویل او هغه ته مې قناعت ورکړ.» ۱۶/ ۱۴۵ ـ ۱۴۶ د لومړۍ مسألې په اړه د پاچا اندېښنه پر ځای وه او ولیدل شول چې کورنۍ یې او په تېره محمد داود حکومتونو ته ستونزې جوړولې . د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته محمد داود د نظام سره د دښمنۍ لار غوره کړه. پدې اړه صباح الدین کشککي لیکي: « پدې وخت کې هغو کسانو چې په نوي نظام کې یې ګټو ته ګواښ وو د هغه (محمدداود) په شاوخوا راغونډ شول او محمدداود د سلطنتی کورنۍ د غړي تر چترلاندې وکولی شول د شورا ، غیر حکومتي مطبوعاتو، د معارف د زده کوونکو او حتی حکومتي کدرونو له لارې د حکومت خلاف د زیاتو تخریبي فعالیتونو لارښوونه وکړي. یو شمیرکسان چې وروسته د کمونست پرچم د اړخ غړي شول مخکې د محمد داود د صدارت پرمهال نږدې اړیکي درلودې او نورو چې په کال ۱۹۷۸ کې پخپله محمدداود له منځه یووړ د هغه نږدې متحدین شول او د سلطنت په رانسکورولو کې یې د ده سره مرسته وکړه. داسې شواهد نشته ثابته کړي چې نور کېڼ اړخي لکه خلقیان(د نورمحمد تره کي تر مشرۍ لاندې چې د ۱۹۶۰ لسیزې په منځ کې د کارمل سره اړیکي شلولې وې)، پیکنګ پلوه کمونستان(شعله جاوید)هم د محمدداود سره اړیکي ټینګې کړې وې .» ۳۲ / ۱۸همدارنګه محمد داود« په پوهنتون او عالی ښوونځیو کې د خپلو نفرو په واسطه د طلابو په لمسولو او بېلارې کولو لاس پورې کاوه او حکومت یې اندېښمن کاوه .» ۱۶ /۱۳۹   البته چې د سلطنتی کورنۍ نوروغړو مارشال شاه ولي او زوی یې عبدالولي هم لاس تر زنې پاتې نشول او د خپل نفوذ د زیاتولو په موخه یې له هڅو څخه ډډه ونکړه. د دموکراسی په لسیزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو له لوري دا ډول کړنې دموکراسی ته سخت ګوزار وو او له بل لوري د محمد داود لخوا د پوځي کودتا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړې پر ځوانه دموکراسۍ برید نه ښنونکی اقدام دی چې هیواد یې د بې ثباتۍ په لور وخوزاوه. د مشروطه پاچاهۍ نظام ته تگ کې د محمدظاهر او محمدداود موخې په لاندې توګه رانغاړلی شو:
۱ - د پاچا لخوا د مشروطه پاچاهۍ غوره کول یو مجبوریت او تحمیلي گام وو چې لامل یې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه او موخه یې په هېواد کې د دموکراسۍ ټینګښت نه بلکې د خپل واک پیاوړتیا او د محمدداود له شره خلاصون وو. ۲
– د محمدداود له لوري پاچا ته وړاندیزونه هم په هیواد کې د دموکراتیک نظام ټینګښت نه بلکې د یوه گوند د مشرپه توګه بیا واک ته د ده رسیدل وو. ۳ –
په هیواد کې د پارلماني نظام له ټینګښت نه د محمد داود موخه دا وه چې د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شي خو دی د دې کورنۍ غړی ونه گڼل شي او د سیاسي فعالیت شونتیاوې او په هغو کې د گوند د جوړولو امکان تر لاسه کړي چې بیا واک ته ورسیږي. لدې څخه ښکاري چې مشروطه پاچاهۍ ته تگ د لعنتي واک پر سر د یحیی د کورنۍ سیالي وه چې یوه اړخ یې غوښتل په واک کې پاتې شي او بل یې غوښتل واک ته ورسیږي.

نوی اساسي قانون

د انتقالي دورې د حکومت مشر محمدیوسف بېله ځنډه د اساسی قانون د مسودې د جوړولو لاندې اووه کسیزه کمیټه جوړه او د پاچا د فرمان له مخې یې خپل فعالیت پیل کړ:

۱- سیدشمس الدین مجروح د عدلیې وزیر، رئیس
۲- سیدقاسم ربښتیا د مطبوعاتو وزیر، مرستیال
۳- میرنجم الدین انصاري، غړی
۴- دکتورعبدالصمد حامد د کابل پوهنتون رئیس، غړی
۵- پوهنوال حمیدالله آدینه د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو د پوهنځي رئیس، غړی
۶- میرمحمد صدیق فرهنگ د پلان وزارت معیین، غړی
۷- محمدموسی شفیق د عدلیې وزارت د تقنین رئیس، غړی.

له پورتني نوملړ څخه ښکاري چې څلورغړي یې سیدان او دوه تنه (ربښتیا او فرهنگ) ورونه دي. لدې څخه معلومېږي چې زموږ د هیواد د سیاسي او دولتي سترو پریکړو په نیولو کې سیدانو ، پیرانو او ځانګړو کورنیو چې د دربارسره یې اړیکې لرلې تر کومې کچې اغیز درلود. سربېره پر دې په هیواد کې د قحط الرجالو ستونزه هم ښیي چې د یوه ارزښتمن معتبر دولتي سند د چمتوکولو لپاره دوه ورونه ټاکل شوي وو. دې ورونو داسې آثارهم لیکلي چې په هغو کې د ځینو حقایقو د تحریف تر څنگ د سلطنتي کورنۍ نه سر ټکولی گواکې چې د هیواد لړکیو ته په حکومت کې ونډه نه ورکول کیده. که دې کمېټې ته وکتل شي له اوو تنو څخه یې څلور تنه په لړکیو (سیدانو) پورې تړاو لري. دې کمیټې د۱۹۶۴ کال د می په څوارلسمه د اساسی قانون مسوده چمتو او هغه یې د اساسي قانون دیرش کسیز مشورتي کمیسیون ته چې مشر یې عبدالظاهر وو وسپارله. همدا راز فرانسوي او هندي کارپوهان هم د سلا مشورو لپاره رابلل شوي وو. دې کمیسیون ته د محمد داود وړاندیزونه هم ورکړل شوي دي. همدا رنګه د نوي اساسي قانون مسوده هم هغه ته استول شوې وه او د هغې په هکله یې د نوموړي نظرغوښتی وو. محمد داود په مسوده کې« د پاچا واکونه خورا زیات گڼلي وو او وړاندیز یې دا وو چې لویه جرګه د پخوا په څیر په دودیزه توګه راوبلل شي . »۱۳/ ۱۸۶ هغه مهال د پاچا او محمد داود اړیکې ښې نه بریښیدې او دا اندیښنې هم وې چې ښایي محمد داود د لویې جرګې دایریدو ته ستونزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې کړې له همدې امله د لويې جرګې د جوړېدو په درشل کې پاچا د محمدداود سره د سردار محمد عمر خان زکريا د پاچا د خور د ميړه په کور کې ليدلي او پاچا د دې کتنې د پايلې په هکله ويلي وو:«آغا لاله (سردار محمد داودخان) وويل زما نظريات تاسو ته ځرګند دي خو زه ستاسو د کارونو سره غرض نلرم او هيڅکله به په کوم سپک حرکت او لوچکي لاس پورې نکړم ...، خو که هيواد په خطرکې ووينم هيڅوک او هيڅ شی زما خنډ نشي ګرزيدلی .» ۳۲ / ۲۰۰ مشورتي کميسيون د اساسي قانون مسوده د څېړنو وروسته د تصويب لپاره لويې جرګې ته چې د۱۹۶۴کال په سپتمبر کې رابلل شوې وه وړاندې کړه. پاچا جرګه پخپله وينا د سپتمبر په دوه ويشتمه پرانيستله. پاچا د خپلې وينا په ترڅ کې وويل: « له هغه راهيسې چې د ده پلار محمد نادرشاه په ۱۹۲۹ کې واک تر لاسه کړ ده او د ده کورنۍ وکړای شول چې خلکو ته د واک د ليږد شرايط برابر کړي . اوس په هيواد کې مترقي بهيرونو او پرمختګونو ته په کتو سره هغه وخت را رسيدلی دی چې په افغانستان کې مشروطه پاچاهي چې پلار يې بنسټ ايښی دی زيات پرمختتګ وکړي او د دولت چارې د سلطنتي کورنۍ څخه جلا شي ترڅو د دموکراسۍ يو اصل په هېواد کې عملي بڼه ونيسي .» ۳۳ د دې نوي بهير په پيليدو سره مختلف فکري ، ايديالوژيکی او سياسي خوځښتونه او آزادې رسنۍ را ځرګند شول چې مخکې لدې يې پدې پراخه کچه څرک نه لګېده. د هغه مهال دا فکري بهيرونه په درو کټګوريو ويشلی شو :

الف – سوسيالستي ايديولوژي

ب- سياسي اسلامګرايي

ج- پارلماني دموکراسي

په هيواد کې د مختلفوعقايدو، ايديولوژيو، سازمانونو او آزادو رسنيو راڅرګنديدل ، غونډو او مظاهرو ته اجازه ورکول، د واکمني کورنۍ د واکونو د سترګو وړمحدوديت د هيواد په سياسي سيستم کې د سياسي انقلاب د پيل ځرګنده نښه وه.خو ژوند وښودل پاچا ليوال نه وو او يا دا چې د خپلې کورنۍ د فشارونو له امله دې سياسي انقلاب ته وده وکړي او محمد داود د کودتا له لارې هغه زندۍ کړي او پايله يې د هيواد د ټيکاو له منځه تلل، د حالاتو کړکيچن او توپاني کېدل شي او هغه له کنټرول څخه ووزي.

د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ګوندونه

د انتقالي حکومت په تګلاره کې د سياسي ګوندونو جوړولو او د آزادو رسنيو فعاليت ته اجازه ورکړل شوې وه . پر دې اساس د مختلفو سياسي اندونو د خاوندانو له لوري د سياسي سازمانو او ټولنو د جوړولو او د خپلو افکارو د خپرولو هڅې پيل شوې. هغه مهال لاندې سازمانونه جوړ او سياسي فعاليت يې پيل کړ :

۱ – د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه (ګوند)

د دې سازمان بنسټ د۱۹۶۵ کال د جنورۍ په لومړۍ نيټه (۱۳۴۳ کال د مرغومي يوولسمه) د کابل ښار په ځلورمه کارته کې د نورمحمد تره کي په کور کې کيښودل شو. په کنګره کې تره کی د ټولنې (ګوند) د مشر په توګه وټاکل شو. لکه ځرنګه چې لا د ګوندونو قانون نه وو نافذ شوی ، دې نوي سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ د افغانستان د خلک دموکراتیکي ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړ. نوموړې ټولنې په کال ۱۹۶۶ کال کې خپل مرام د خلق د جریدې له لارې خپور کړ. ټولنه درې کلنه شوې نه وه چې په هغې کې انشعاب راغی. یوه ډله د نورمحمدتره کي او بله د ببرک کارمل تر مشرۍ لاندې په یوه نامه (د افغانستان د خلکو دموکراتیکه ټولنه) جلا جلا سیاسي فعالیت ته دوام ورکړ. په لومړیو کې د تره کي په مشرۍ ډله د تره کیانو او د ببرک کارمل تر لارښوونې لاندې ډله د کارملیانو په نامه یادیدې. کله چې کارمل ته حکومت د پرچم په نامه د جریدې د خپرولو جواز ورکړ د تره کي ډله د خلقیانو او د کارمل ډله د پرچمیانو په نامه مشهورې شوې. البته چې د دې گوند له ګډې څخه د انتظار محفل، جمعیت انقلابي زحمتکشان افغانستان او د کار گروه په نامه ډلې هم وزېږېدلې . د۱۳۵۲ کال د سرطان د ۲۶ پوځي کودتا وروسته پرچم په جمهوري دولت کې د حکومت د یوې برخې په توګه راڅرګند شو. پرچمیانو د خپل دې دریځ څخه په ګټې اخیستنې سره هڅې پیل کړې چې خپل سیاسي سیالان او په هغو کې خلقیان کمزوري کړي او په وروستي ګام کې هغوی د هیواد له سیاسي ډګره وباسي. خو لکه څرنګه چې جمهوري نظام د بنسټپالو اسلامي، ماېویستي او سکتاریستي ډلو د مخالفتونو سره مخ شو محمدداود اړشو چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او خپل حکومت د بنې اړخو په ګټه د سمونپالو او پرچمیانو څخه پاک کړي او د کینې لاسو او په تیره د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند په ځېلو لاس پورې کړي. د محمدداود د دا ډول تګلارې له امله د خلق او پرچم سازمانونه د ۱۹۷۷د جولای په څلورمه یووالی ته اړ شول. د دې یووالي یو کال نه و تیرشوی چې د ۱۹۷۸ کال د اپریل په اووه ویشتمه خلقي پوځیانو په وسلوال پاڅون لاس پورې کړ او پدې ډول د محمدداود څه کمې پنځه کلنې او د یحیی د کورنی د څه کمې نیمې پېړۍ واکمنی ته یې د پای ټکی کیښود او سیاسی واک یې تر لاسه کړ.

۲ - د ځوانانو مترقي سازمان (حزب دموکرات نوین)

دا سازمان چې د شعله جاوید په نامه یادېده په کال ۱۹۶۵ کې جوړ شو. اکرم یاري د دې سازمان بنسټ ایښودونکی او تئوریسن شمیرل کیږي. د دې گوند مشهورې څېرې ډاکترعبدالرحمن محمودي، عبدالرحیم محمودي،عبدالهادي محمودي، انجینرمحمدعثمان او صادق یاري دي.د دوهمې کچې کدرونه یې حیدرعلي لهیب، شاکر،داکترفیض احمد،عبدالله رستاخیز ، قیوم رهبر او عبدالمجید کلکانی ګڼل کیدل. د دې سازمان نشراتی ارګان (شعله جاوید) د۱۹۶۸ کال د اپریل څخه د جون تر میاشتې پورې په یوولسو جریدو کې خپرونې وکړې. د دې اونیزې د امتیاز خاوند او مسئول مدیر ډاکټر محمودي وو. د شعله جاوید سازمان د مائوتسه دونګ له نظریاتو اغیزمن وو ، د چین د ولسي جمهوریت له تګلارو یې طرفداري کوله او په وسلواله مبارزه یې ټینګار درلود. پارلماني مبارزه،سوله ئیز بدلون او د مختلفو سیاسي – اقتصادی سیستمونو او دولتونو ترمنځ د اړیکو د ساتلو مفکوره یې د مارکسیسم – لیننیزم له اصولو څخه سرغړونه ګڼله. د همدې تفکر پر بنسټ دې گوند هم نړیوال مشهور شخصیتونه « لکه جمال عبدالناصر د مصر مشر، د هند مشر جواهرلال نهرو او د برما مشر نی وین د بیروکراتیکو رهبرانو په نامه یادول چې د سوسیالیسم په نامه یې فعالیت درلود.» ۶۱۶-۶۱۷/۳۴ لکه څرنګه چې په نړیواله کچه د چین مشرانو د شوروي اتحاد پر کمونست گوند د رویزیونیست ټاپه لګوله شعله یانو هم ورته دریځ درلود او د ا، خ ، د، ګ دواړه اړخونه خلق او پرچم یې په پارلماني مبارزو کې د ګډون له امله رویزیونیستان بلل. شعله یانو د دې اصل پربنسټ چې سیاست د ټوپک له شپیلۍ راوزي ټینګار درلود او واک ته د رسیدو یوازینۍ لار یې وسله واله مبارزه او د کلیو له لوري د ښارونو محاصره شمیرله.هغوی د افغانستان په څېر وروسته پاتې هیواد کې د کارګري انقلاب پرځای د بزګرانو په انقلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټينګار کاوه. د دې سازمان غوڅ اکثريت غېرې غيرپښتانه او زياتره هزاره ګان او شيعيه مذهبې وو. د دې سازمان د فعاليتونو مرکزونه لکه د نورو سياسي خوځښتونو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنيزې مؤسسې وې او د دموکراسۍ په لسيزه کې يې په لاريونو او مظاهرو کې پرله پسې ګډون درلود. شعله يانو د خورا توندو او چپو شعارونو په ورکولو سره په لومړيو کې په روڼ اندو کې زيات نفوذ وکړ او د کابل پوهنتون د محصلينو په اتحاديه کې يې د نورو سياسي ډلو په پرتله زيات استازي لرل چې وروسته دا مقام اسلامي غورځنګ ترلاسه کړ. خو د شعله يانو د چټکې ودې بهير لنډ وو. ځينو يې د مائو له اندونو څخه لاس واخيست او د البانيا مشر انورخواجه يې تائيداوه. ځينو يې د افغانستان شرايط د چين د شرايطو په څير نه د بزګري انقلاب لپاره مساعد ګڼل او نه د روسيې په څير د سوسيالستي انقلاب لپاره او د ارنستوچګوارا په پارتيزاني مبارزه يې ټينګار درلود. دې متضادو نظرياتو دا سازمان د يو لړ انشعابونو سره مخامخ کړ. د داکټر فيض احمد په مشرۍ د افغانستان د ژغورنې سازمان او د عبدالمجيد کلکاني په مشرۍ د سازمان آزادی بخش مردم افغانستان(ساما) ډلې يې مشهورې انشعابي ډلې دي. د جمهوريت په راتلو سره يو شمير شعله يانو د مبارزې څخه لاس واخيست. هغه شعله يان چې خپلو ايديالونو ته وفادار پاتې شول د پاکستان د پيپلزپارتۍ سره اړيکې ټينګې کړې او د هغې څخه د مرستې د تر لاسه کولو پرمټ د جمهوري نظام خلاف وسلواله مبارزه پيل کړه. ګلبدين حکمتيار چې د پاکستان له لوري د محمدداود مخالفانو ته د مرستې ترلاسه کوونکو څخه يو دی پدې هکله ليکي:« د شعله جاويد هيئت د جمعيت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوټو حکومت، جنرال محمدموسی چې په ختېه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظيف کړ، د ده په لاس دې هيئت ته د مالي مرستو تر څنګ څو ميله وسله او څه منفجره مواد ورکړل سول او د مؤثر کار په صورت کې د کافي مالي او نظامي مرستو وعده ورکړې شوې وه.» ۳۵/ ۹۹ شعله يانو د ا، خ ، د، ګ د واکمنۍ خلاف د جهاد په نامه وسله والې مبارزې ته مخه کړه او د مذهبي او سيمه ئيزو تړاونو له امله په اسلامي تنظيمونو او خاصتاً شيعيه ډلو کې ورننوتل. لدې امله د هغوی ځينې مشران لکه اکرم ياري، مجيدکلکاني ، داکټر فيض احمد او عبدالله رستاخيز د ا، خ، د ،ګ په واکمنۍ کې بنديان او يا ووژل شول. د دې سازمان تشکيلات پټ ساتل شوي دي. ددې ډلې پاتې شوني د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل .

۳ ـ اسلامي غورځنګ

د مشروطه پاچاهۍ د اعلان سره سم د سوسيالستي ايديالوژۍ څخه اغېزمنو کسانو ګټه پورته کړله او سياسي خوځښتونه يې جوړ کړل . هماغه دي چې مذهبي او محافظه کارو وګړو د منظمو سازماني تشکيلاتو په جوړولو سره د کيڼ لاسو په وړاندې ودريدل . که څه هم په ۱۹۴۲کې په هرات کې د سيداسمعيل بلخي په مشرۍ د هرات د اسلامي ټولنې(مجتمع اسلامی هرات) په نامه د يوه خوځښت بنسټ کينبودل شو او وروسته په ۱۹۴۴ يا ۱۹۴۵ کې نوموړي په کابل کې د کابل د اسلامي ټولنې د مرکزي کميټې په نامه جوړښت ډېره کينبودله چې وروسته يې د حزب ارشاد نوم پرې کينبود. ويل کيږي چې د دې ګوند مشرتابه په ۱۹۵۰ کې غوښتل صدراعظم شاه محمودخان د کابل سخي کارتې ته د نوروز مراسمو ته د تګ په مهال په لار کې د بمب په ايښودلو سره ووژني چې دا دسيسه کشف ، بلخي او د هغه يو شمير ملګري ونيول شول. همدارنګه د شاه محمود د صدارت پرمهال د اسلامي غورځنګ د جوړيدوهڅې وشوې خو هغه په کوم محسوس ځواک وانه وښت. ښايي لامل يې دا وو چې هغه مهال کيڼ اړخه سياسي بهير چې د پانګوالۍ ضد کړنلاره ولري شتون نه درلود. لدې امله پانګوالي نړۍ په افغانستان کې د اسلامي خوځښتونو د جوړېدو اړتيا نه ليدله چې د سوسيالستۍ ايديولوژۍ خلاف هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال کړي. خو کله د دموکراسی په لسیزه کې په افغانستان کې کیڼ لاسي سازمانونه را څرګند شول لویدېځوال يې وهڅول چې د اسلامي غورځنګ په جوړولو او پیاوړتیا لاس پورې کړ. د پانګوالې نړۍ د ستراتیژیستانو له انده په اسلامي نړۍ کې د سوسیالستي او مترقي افکارو مخه د دموکراسۍ تر نامه لاندې نشي نیولی لدې امله هلته باید د دین او مذهب څخه د سوسیالستي او مترقي افکارو پر ضد ګټه پورته کړي . همدا لامل وو چې په افغانستان کې پیرانو او یو شمېر روحانیونو انګرېز پلوه امیران چې د ظلم او استبداد، فساد او فحشاء سمبولونه وو هغوی ته د ضیاء الملته والدین، سراج الملته والدین ، خادم دین رسول الله او دې ته ورته لقبونه ورکړي دي. په ډېرو مواردو کې د ملا ، روحاني ،شیخ او پیر دې منفي رول ته په کتو سره وو چې د نولسمې پیړۍ را هېسې انګریزي ښکیلاکګرو خپل جاسوسان د پیرانو ، حضرتانو او ملایانو په جامه کې افغانستان ته راولېږل او په وروستیو کې يې د اسلامي غورځنګونو د مشرانو او فعالانو په نامه نور وپیرل ترڅو د دین او مذهب څخه په ګټې اخیستنې سره خپلې ستراتیژۍ پلې کړي. دې انګریزي استازو په رڼا ورځ د جوماتونو د منبرونو څخه د شریعت د احکامو د پلې کولو او د اسلامي اخوت وعظونه کول خو د شپې په تیارو کې د غازي امان الله په شان مشرانو او په هیواد مینو روڼ اندو په وړاندې توطئې جوړولې. البته د دې څخه سترګې نشي پټیدی چې د تاریخ په اوږدو کې د اسلام فاکتور او روحانیونو د کورنې استبداد او ښکیلاک په وړاندې ټاکونکی رول هم لوبولی دی. لدې امله دا منطقي نه ده چې د ظلم او استبداد او بهرني ښکیلاک خلاف د خپل ولس پاڅونونه ، سرشندنې او سپیڅلی جهاد په پردیو پورې تړلیو سازمانونو او ارتجاعي روحانیت د کړنو او موخو سره یو وګڼل شي.

پورنیو څرګندونوته په کتو سره ویلی شو چې د دموکراسۍ په لسیزه کې د اسلامي غورځنګ را څرګندیدل د یوه سیاسي خوځښت په توګه د دې واقعیت ښکارندوی دی چې محافظه کارو ډلوغوښتل د نوي پیل شوي سیاسي بهیر په وړاندې او د هغې څخه په استفادې سره د مدرنیته او د پرمختلونکو کړیو په وړاندې د خپلو منظمو تشکیلاتو په لرلو سره ودرېږي. دا لومړی ځل وو چې د دموکراسۍ په لسیزه کې د افغانستان په دودیزه اسلامي ټولنه کې منظم اسلامي غورځنګ منځته راځي چې ځانګړي سازماني تشکیلات او کړنلاره لري چې د مسلمانو ځوانانو په نامه خپل شتون اعلانوي. ډېری « د دې اسلامي خوځښت اصلي څیرې چې په ریاست کې يې استاد نیازی (غلام محمد) وو لاندې کسان ګڼي. انجینرحبیب الرحمن، مولوي عبدالرحمن، انجینرسیف الدین، نصرت یار، استادغلام رباني عطیش، انجینر حکمتیار، استادګل محمد،استادغلام حبیب، عبدالقادر توانا، سیدعبدالرحمن ، ډاکټرمحمد عمر، خواجه منصور.» خو ګلبدین حکمتیار په خپل اسلامي نهضت نومي کتاب کې د دې غورځنګ مؤسسین لاندې اته تنه ګڼي چې لومړۍ غونده يې د کابل پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنځي کې کړې ده :« عبدالرحیم نیازي، مولوي حبیب الرحمن، سیف الدین نصرت یار، عبدالقادر توانا، غلام رباني عطیش، سیدعبدالرحمن، استادګل محمد، حکمتیار. » د حکمتیارپه خبره «په دې غونډه کې مو له اوږدو خبرو اترو نه وروسته فیصله وکړه چې منظم کار روانوو،ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راویښوو، د کمونستانو مقابله کوو...، فیصله وشوه چې دا کار د یوې داسې شب نامې په ذریعه پیلوو... ، هماغه شپه دا شب نامه تیاره او تصویب شوه د شب نامې په پای کې ولیکلې شو: جوانان مسلمان ، شب نامه د یوه ورور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفترکې يې ماموریت درلود، ټیپ او تکثیر شوه.» ۳۵/ ۱۳۴د حکمتیار لدې خبرې څخه چې شپې پانه د م، م په کوم دفتر کې ټیپ او تکثیرشوه ښیي چې د دې غورځنګ سره پردیو اړینه لیوالتیا لرله. د ځوانو مسلمانو د سازمان له موخو معلومېږي چې هغوی د هېواد د اقتصادي ودې په اړه کومه نقشه نلرله لدې امله هغه سیاسي سازمان نه بلکې یوه سیاسي مذهبي ډله وه . ډېری د دې غورځنګ د جوړېدو وخت د ۱۹۶۹ کال د اپریل ۲۴ګڼي. د افغانستان د مسلمانو ځوانانو د فعالیت اصلي مرکزونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه د کیڼ اړخو ډلو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنیزې خاصتآ مذهبي مؤسسې وې. هغوی د دموکراسی په لسیزه کې د لاریونونو ،مظاهرو او اعلامیو له لارې ولس ته خپلې موخې او کړنلارې بیانولې او خپلې لیکې یې پیاوړې کولې. دې غورځنګ په لوړو تعلیمي مؤسسو کې د شعله یانو په شان د نورو په پرتله ځواکمن دریځ تر لاسه کړ. اکثرآ د اسلامي غورځنګ لاریونونه او مېتېنګونه د نورو سیاسي ډلو سره په اخ او ډب اوښتل . د اسلامي غورځنګ د غړو له خوا د کیڼ لاسو په وړاندې د زورزیاتی څخه کاراخیستل خورا زیات وو. ښایی لامل یې دا وي چې کیڼ اړخي یې کمونستان ګڼل او د هغوی وژل یې اسلامي مسولیت او وجیبه ګڼله. د مسلمانو ځوانانو او پلویانو له لوري په کابل پوهنتون کې د شعله یې سیدال سخندان ،په لغمان کې د پرچمي عبدالرحمن، په پکتیا کې د خلقي پاچازیدین او خلقي داکترنیازمحمد وژنې یې څرګندې بیلګې دي. د ګهیځ جریده چې د۱۹۶۸ کال په اکتوبر کې د منهاج الدین ګهیځ په مشرۍ خپرونې پیل کړې د دې غورځنګ نشراتی ارګان شمیرل کیږي خو پدې اړه کوم دقیق لاسوند نشته. منهاج الدین ګهیځ د۱۹۷۲ کال په ژمي کې د نامعلومه کسانو له لوري و وژل شو. اسلامپالو د هغه ترور د شورویانو کار باله. د افغانستان اسلامي غورځنګ چې په ټولنه کې د اخوانیانو په نامه یادیږي« د مولاناابوالعلي مودودي، حسن البنا او سیدقطب د فکرونو له مخې د دغسي اسلامي دولت په پښو درول و چې ټولنه اسلامي کړي ، یانې هغه اړخونه یې پاک کړي چې د دوی په فکرغیر اسلامي شوي وو. نو د دوی غټه ځانګړتیا د چپې ګوندونو په شان د ثابتو اصلونو یا ایدیولوجی له مخې حکومت کول و، بیله دې چې له نورو سره جوړه وکړي.» ۱/ ۸۲

په کال ۱۹۷۲ کې د دې سازمان د مشرتابه په غونډه کې برهان الدین رباني د سازمان د مشر، عبدالرب رسول سیاف د مرستیال او انجینرحبیب الرحمن د منشي په توګه ټاکل کیږي. دا مهال حکمتیار په زندان کې وو. د دې سازمان له لوري د ۱۹۷۵ کې د چنګاښ انقلاب د جشن د نمانځنې په ورځو کې په ځینو سیمو(پنجشیر، لغمان ، ننګرهار،لوګر، بدخشان...) کې د ناکامه اړو دوړو وروسته په غورځنګ کې اختلافونه منځته راغلل او غورځنګ د ګلبدین حکمتیار او برهان الدین رباني تر مشرۍ لاندې په دوو سیالو دښمنو ډلو وویشل شو. د دموکراسی په لسیزه کې حکومتونو د کیڼ اړخو په پرتله د اسلامي غورځنګ په وړاندې سخت دریځ درلود او لامل یې دا وو چې سلطنتي کورنی او واکمنی پدې اند وو چې د افغانستان په دودیزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې اکثرآ د مذهب څخه د مودرنیتې په وړاندې ناوړه ګټه پورته شوې ده. د دې سره سره یو شمېر چارواکو د نوموړي غورځنګ د غښتلتیا لپاره هم د خپلو دولتي واکونو څخه په ګټې اخیستنې سره هلې ځلې کولې. د اسلامي غورځنګ فعالانو د جمهوریت او د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنی خلاف مبارزه یا جهاد کاوه. د ځوانو مسلمانانو د اندونو خاوندو ډلو د جمعیت(رباني) اتحاد(سیاف) او شیعیه ډلو د انګلوساکسوني اشغالګرو د پلي ځواکونو په توګه د اسلامي امارت په رنګولو او د هېواد په اشغال کې ټاکونکې ونډه لرله او د اشغال زېږنده بلواک حکومت د ملاتیر یې جوړاوه. د مجددي او ګیلاني ډلو هم د بلواک دولت سره همکاري وکړه. د حکمتیار د اسلامي ګوند یوه برخه د اشغال لاندې حکومت سره همکاري وکړله او حکمتیار د اشغال خلاف خپل جهاد ورکړ خو د لس کاله جهاد وروسته د اشغال لاندې حکومت سره د یوه تړون له مخې له مخالفت څخه لاس واخېست او په کابل کې استوګنه غوره کړه چې حکومت ورته د ژوند ټولې آسانتیاوې برابرې کړې وې. یوازې مولوي محمد یونس خالص د ناټویي اشغال ملګرتیا ونکړله .

۴- ټولنپال ولسواک ګوند(سوسیال دموکرات ګوند)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ګوند مؤسسه کنګره د۱۹۶۶کال د کب اوولسمه په کابل کې د غلام محمدفرهاد په وینا سره دایره شوه او د هیواد خپلواکي ، ځمکنی بشپړتیا، ملت پالنه، ملی یووالی ، اسلام ، پرمختګ او ټولنیزعدالت یی د ګوند د کړنلاري عمده ټکي اعلان کړل اوغلام محمدفرهاد یې د مشر په توګه وټاکه. په دې غونډه کې ۶۲ تنو ګډون کړی وو. د مؤسسي کنګرې یوه میاشت وروسته د ۱۹۶۹ د کال د وري په ۱۶ نیټه یې خپل نشراتی ارګان (افغان ملت) خپور کړ. ددې جریدې د امتیاز خاوند غلام محمدفرهاد او مسؤل مدیراحمد علی ملتیار وو. د سازمان مشرد ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې ولسي جرګې ته لاره وموندله خو څه موده وروسته یې د ولسي جرګې څخه پدې نامه استعفي ور کړه چې ګنې ولسي جرګې د ولس په ګټه کارندی کړی. فرهاد د دموکراسی د لسیزې یوازینی سیاستوال دی چې د شاه امان الله سره یې په اروپا کې لیدلي دي. همدارنګه هغه د خلکو له لوري د کابل ښار لومړی منتخب ښاروال وو او په ټولنه کې د پاپا په نامه شهرت درلود. فرهاد په ملي شورا کې د یوي وینا له امله چې ګواکې د ګوند له تګلارې څخه یې سرغړونه کړې ده د خپل ګوند د ځینو غړو له نیوکو او مخالفت سره مخامخ شو.یوه ډله د فدامحمدفدایي په مشری له ګوند څخه جلا او د سوسیال دموکرات ګوند په نامه یې نوی ګوند جوړ کړ او د۱۹۷۱ کال په سپتمبرکې یې د ملت په نامه د یوې جریدې په خپرولو پیل وکړ. فدایي په خپله جریده کې د یوې مقالې د خپرولو له امله زنداني شو. همدا راز یو شمیر نورغړي یې له ګوند څخه ووتل او د سیاسي فعالیت نه هم لاس پرسر شول او د محمدحسن ولسمل په مشری یې آزاده جریده خپروله. افغان سوسیال دموکرات ګوند پخپلو خپرونو کې پدې ټینګار درلود چې شوروي اتحاد، پاکستان او ایران هغه سیمې چې له افغانستان څخه نیولې دي باید بیر ته افغانستان ته ورکړي. نوموړي ګوند د جمهوري نظام په ملاتړ کې ودرید. د ثورد بدلون وروسته دې ګوند د نوي نظام څخه ملاتړ اعلان کړاو ویل کیږي حتی د ګوند د مشرتابه په پته یې د مبارکی پیغام هم استولي وو خو په واکمنی کې د ځواکمن امین د ارادې له مخې واکمنی کوم مثبت غبرګون ونښود. همدا لامل وو چې کله په کال ۱۹۷۹ کال په اکتوبر کې یو شمېر خلقیانو د امین ضد د پاڅون هوډ درلود او هغه وځپل شو، دا پاڅون د افغان ملتیانو له لوري د کودتا ناکامه هڅه اعلان شوله. د شوروي د اشغال وروسته ددې ګوند مرکز پاکستان ته ولیږدول شو او د شوروي اشغال په وړاندې یې مبارزه پیل کړه. خو د اشغال په وړاندې د یوه غښتلي ځواک په توګه لدې امله وانه وښت چې پاکستاني چارواکو نه غوښتل د اشغال په وړاندې افغان ناسیونالست ، سکولار او کیڼ اړخي خوځښتونه ځواکمن شي.دې ګوند د ناټویي اشغال لاندې حکومت د قانوني حکومت په توګه پېژندلی وو.

۵ ـ د انتظار محفل

دا سازمان د ۱۹۶۸ کال د زمري په پنځلسمه په کابل کې د یوویشت تنو په ګډون د محمدطاهر بدخشي په کور کې جوړ شو.په دې غونډه کې محمدطاهربدخشی د منشي او مولوي بحرالدین باعث د مرستیال په توګه وټاکل شول. د غونډې زیاتره ګډونوال د بدخشي په مشری د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د خلق له اړخ څخه جلا شوي کدرونه وو. د دې سازمان پیژندل شوي کدرونه ظهورالله ظهوري، قیام، صدیق ، رنجبر، محبوب الله کوشاني، بشیر بغلاني، اسحاق کاوه، غلام سخی غیرت او خلیل رستاقي ګڼل کیدل. هغوی «په پښتنو دا تورونه لګول چې په نورو نژادي ډلو په ځانګړې توګه په ازبکانو او ترکمنانو او ځینو تاجکانو د اختناق له لارې واکمن شوي دي او خپلې واکمنی ته دوام ورکوي. » ۱۸۲/۳۲ د دې ډول تفکر له امله هغوی په تولنه کې د ستمیانو او یا د ملي ستم د ګوند په نامه و پیژندل شول. د انتظار د محفل د فعالیتونو سیمې د شمال ولایتونه وو. د هغوی د فعالیت اصلي تمرکز په کلیو او بزګرو کې کار او په وسلواله مبارزه ټینګار وو. د دموکراسی په لسیزه کې هغوی کوم نشراتي ارګان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلود او د لاريونو او مظاهرو د تنظيمولو جوګه نشول. د دې ډلې مشرتابه خپل غړي هڅول چې د لوړو زده کړو پرځای په کليو کې سياسی فعاليت وکړي. د انتظار د محفل سياسي فعاليتونه د شعله يانو په شان وو. دا سازمان د جمهوري نظام په وړاندې ودريد. دې خوځښت په کال ١٩٧٥ کې د بحرالدين باعث په مشرۍ د افغانستان متحده ملي جبهه جوړه کړه او د بدخشان د درواز په ولسوالۍ کې د حکومت خلاف بغاوت وکړ خو حکومت وځپل. د دې ناکامې هڅې وروسته د هغوی په ليکو کې اختلاف راغی او د هماغه کال د وړي په پنځلسمه په دوو ډلو ،د بدخشي په مشرۍ سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان« سازا» او د باعث په مشرۍ د سازمان فدائيان زحمتکشان افغانستان «سفزا» وويشل شو. د ثور د سياسي بدلون وروسته د سازا مشر محمدطاهر بدخشي د تاليف او ترجمې د رئيس په توګه مقرر شو.په پام کې وو چې بدخشي د ملي مسئلې د حل په چارو کې د دولت د مشر د سلاکار په توګه وګومارل شي خو څرنګه چې د سفزا ډله د ثور د بدلون وروسته د دولت خلاف په بدخشان کې وسله واله مبارزه پيل کړې وه چې زيات شمير کدرونه يې نيول شوي وو د بدخشي په شمول د سازا يو شمېر غړي هم ونيول شي. ډېرې پدې اند دي چې د بدخشي زنداني کول د امين په دستور ترسره شول. بدخشي او د هغه زوی بايقرا چې هغه او د هغه مور له بدخشي جلا ژوند هم کاوه او د پولتخنيک د لومړي کال محصل وو د امين د واکمنۍ پر مهال ووژل شول. د شوروي د اشغال وروسته دواړو ډلو(سازا او سفزا) د کارمل تر مشرۍ لاندې حکومت سره همکاري کوله .د کارمل په حکومت کې يې درې وزيران اسحاق کاوه ، محبوب الله کوشاني او بشير بغلاني لرل . همدا رنګه د دوو جريدو(ميهن او آزادۍ) د خپرولو امتياز يې هم ترلاسه کړ او د جريدو لګښتونه يې حکومت ورکول. د دې ډلو پلويانو د ناټويي اشغال لاندې واکمنۍ څخه بشپړ ملاتړ کاوه.

۶- مترقي دموکرات ټولنه (مترقي دموکرات ګوند)

د دې ګوند بنسټ د١٩۶۶ کال د اګست په مياشت کې د صدراعظم محمدهاشم ميوندوال له لوري کيښودل شو. د ګوند کړنلاره د کابل راديو څخه خپره شوه او د پارلماني دموکراسی له لارې سوسياليسم ته تګ د نوموړی ګوند تګلاره شميرل کيده. مساوات د ګوند نشراتي ارګان وو چې د١٩۶۶ کال د جون د مياشتي څخه يې خپرونې لرلې. د دې ګوند زياتره غړي د حکومت لوړپوړي وو. کله چې ميوندوال د صدارت له مقام څخه استعفی وکړه ډېرو ملګرو يې ګوند پرېښود. ميوندوال د صدارت وروسته د سلطنت او حکومت په منتقد واوښت. هغه په ١٩۶٩ کال کې ځان ولسي جرګې ته کانديد کړ خو هغې ته يې لار ونه موندله او لامل يې په ټاکنو کې د حکومت لاسوهنه ګڼله. عبدالروف بينوا د دې ګوند غړی ولسي جرګې ته د وکيل په توګه بريالی شو. « بينوا ويل څرنګه چې د سياسي ګوندونو قانون رسماً ندی نافذ شوی هغه نه غواړي ځان د مترقي دموکرات ګوند غړی وبولي. » ٣٧ د دموکراسی په لسيزه کې مترقي دموکرات ګوند په کابل کې مظاهرې او لاريونونه تنظيمول او د خلق دموکراتيک ګوند د دواړو ډلو او اسلامي غورځنګ او شعله يانو په شان د نوموړي ګوند مظاهرې د کميت او کيفيت له مخې د پام وړ وې. په ١٩٧٢ کې د بينوا په ګډون د دموکرات ګوند يو شميرغړي د ناڅرګند لامل له امله له ګوند څخه ووتل. د جمهوري نظام په راتلو سره ميوندوال د کودتا په تور زنداني او په مرموز ډول ووژل شو . د ميوندوال له مرګ وروسته د دې ګوند د فعاليت په اړه څه ندي ويل شوي او داسې بريښي چې د خپل مشر د مرګ وروسته يې سازماني ملګرو د جمهوري حکومت د استبدادي تګلارې له امله څرګند سياسي فعاليت نه درلود. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د دې سازمان مشرتابه حکومت ته د مبارکۍ پيغام واستاوه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همکارۍ ژمنه یې کړې وه خو حکومت د هغوی له همکارۍ څخه ګټه پورته نکړله او د سیاسي فعالیت اجازه یې هم ور نکړله.

۷- دعواموټولنه (جمعیت عوام)

دې ټولنې د عبدالکریم فرزان له لوري په ۱۹۶۸ کې په هرات کې د صدای عوام په نامه د یوې جریدې په خپرولو سره خپل شتون اعلان کړ. ددې ډلې موخه د کارګرو او بزګرو له ګټو څخه دفاع وه. دې ګوند ته د یوه سوسیالست سمون پال ګوند په څېرکتلی شو. د کمیت له پلوه دا یوه کوچنۍ ډله وه خو لکه څرنګه چې پخپله فرزان او معصومه عصمتي وردګ د دې ګوند سره سازماني تړاو درلود او په ولسي جرګه کې د خلکو استازي وو او همدارنګه د معصومې ورور ذبیح الله د کابل پوهنتون د محصلانو د اتحادیې رئیس وو دې ګوند شهرت وموند. دا ډله یوازې په هرات کې ددې جوګه شوله چې مظاهرې او لاریونونه تنظیم کړي. دې ګوند کومه ځانګړې تګلاره او پروګرام نه درلود خو د اقتصادي پلوه د سوسیالستي سمونو طرفدار وو او خپلو موخو ته رسیدل یې د خلکو د پاڅونونو له لارې شوني ګڼل. د دموکراسۍ د لسیزې وروسته د دې سازمان د فعالیت څرک نه لګیږي .

۸- د ملي یووالي ګوند(زرنګار)

دا ګوند د استاد خلیل الله خلیلي د پاچا د سلاکار له لوري جوړ شو.د جوړیدو وخت یې د نوي اساسي قانون وروسته چې د ولسي جرګې ټاکنو ته د چمتووالي پړاو اټکل کیږي. سیدقاسم رښتیا د صدراعظم محمدیوسف له قوله لیکي : « د یوې کتنې په ترځ کې سردار عبدالولي ور ته ویلي وو چې د دې ګوند مشري ومنې او ډاکتر یوسف د دلایلو په وړاندې کولو سره رد کړې وه » ۳۲/ ۲۵۶ ښیې چې نوموړی ګوند د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی دی .پدې هکله رښتیا د خپل کتاب په ۲۶۱ مخ کې راوړي:« د کورنیو چارو د وزارت په همکارۍ یې د نومونو د ثبتولو کتابونه ټولو ولایتونو ته ولیږل او د والیانو پواسطه یې خلک دې ګوند ته دعوتول چې پدې ډول یې هغه ته دولتي او رسمي صبغه ور کوله.د فراه ولایت والي عبدالعزیزخان دا کتاب دکتور محمدیوسف ته استولی وو.» ویل کیږي چې په یوه وخت کې نوموړی ګوند د عبدالحمید مبارز له لوري رهبري کیده. د ګوند نشراتي ارګان ملي یووالی وو او د مشرتابه غړي یې لوړپوړي دولتي ماموران وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د زرنګار ګوند غړي او پلویان هیڅکله هم د زرنګار په پارک کې چې د ګوندونو د غونډو مرکز وو را څرګند نشول. د ګوندونو په اړه له پورتنیو څرګندونو څخه ښکاري چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ګوندونو فعالیت کاوه او د خپلو نشراتي ارګانونو او اعلامیو او په پوهنیزو مؤسسو،کارخانو او واټونو کې د غونډو ، مظاهرو او لاریونو په تنظیمولو سره خپلې کړنلارې ولس ته وړاندې کولې. د زرنګار ګوند پرته نورو د واکمنۍ سیاستونه غندل. پداسې حال کې چې په هیواد کې د سیاسي ګوندونو اوغونډو د جوړولو قوانینو شتون نه درلود.د دموکراسۍ په لسیزه کې د قانون پرته د سیاسي ګوندونو فعالیت د افغانستان دعجایبو د ټاټوبي رښتینی انځور کاږي.دا ځکه د عجایبو ټاټوبی دی چې هلته داسې څه تیرشوي چې په نورو هیوادونو کې یې ساری نشته. د بیلګې په توګه د دموکراسۍ په لسیزه کې د اساسي قانون له مخې د هیواد سیاسي سیستم مشروطه پاچاهي (پارلماني) یا قانوني پاچاهي وو خو پارلمان ته د ګوندونو د سیالۍ پر اساس استازو لار نه موندله. په پارلماني سیستم کې پارلمان ته استازي د ګوندونو د سیالي له لارې ټاکل کیږي خو د افغانستان پارلمان ته استازو په انفرادي توګه لار موندله چې دا په څرګنده د تئورۍ او عمل ترمنځ د تضاد ښکارندوی وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د قانون پرته د ګوندونو فعالیت په واقعیت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون خلاف عمل وو او دا ګوندونه ناقانونه ګوندونه وو. همدې ناقانونه ګوندونو په واټونو، کارخانو او پوهنيزو بنستونو کې غونډې رابللې او د خپلو سرو ، شنو او سپينو بيرغونو سره په واټونو کې راڅرګنديدل، مشران يې ټولو ته څرګند او ځينو يې ګوندي دفترونه هم لرل،خو حکومت د دې ناقانونه ګوندونو د فعاليت مخه نه نيوله. بېله شکه چې دې ګوندونو د پاچا يا د حکومت د همغږۍ پرته خپلو فعاليتونو ته دوام نشواى ورکولى . معلومېږي چې د هغه مهال د ګوندونو مشران د پاچا يا حکومت سره ځانګړو هوکړو ته رسيدلي وو چې د څه اجازه لري او د څه نه. پدې هکله محمد حسن شرق د عبدالغفارفراهي د ولسي جرګې د غړي له قوله د پرچم د ډلې په اړه ليکي :«ما د ښاغلي منصوري د کورنيو چارو د وزير څخه پوښتنه وکړه، آيا د هادي کريم خبرې واقعيت لري ، وزير وويل موږ د ګوندونو سره پروتوکول درلود چې د حکومت تر تعقيب لاندې کسانو ته به پناه نه ورکوي او د دا ډول کسانو په نيولو کې به که د ګوند غړي يې هم وي همکاري کوي. لدې کبله ښاغلي کارمل شخصآ ماته ټلفون وکړاو د کريم هادي د نيولو امر مې ورکړ. » ۳۸/ ۱۰۵ – ۱۰۶ عبدالهادي کريم د شورا ديارلسمې دورې ته ځان کانديد کړی وو او د ټآکنيز کمپاين پر مهال حکومت غوښتل هغه ونيسي. هغه چې د حکومت لدې هوډ خبر شوی خپل مشر کارمل ته ورغلی دی .پوليسو هادی کريم او دستګير پنجشيری له همغه ځايه نيولي وو. هادی کريم وروسته ويل چې کارمل د بلې کوټې څخه د ټلفون پواسطه مقامات خبر کړل ،پوليس راغلل او دوی يې بنديان کړل. دا بيا ښيي چې د دموکراسۍ په لسيزه کې ګوندونو د واکمنۍ د اجازې له مخې سياسي فعاليتونه کول او له حکومت سره يې ځانګړي پروتوکولونه لاسليک کړي وو.

د انديښنې وړتوپير

د دموکراسۍ د لسيزې د سياسي ګوندونو د فعاليتونو څرنګوالي، د يو بل سره اړيکو او د تبليغانو بڼې د يوې لسيزې مخکې سازمانو څخه د انديښنې وړتوپير درلود. منطقآ چې د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ګوندونو د تېرې دورې په پرتله بايد د لوړسياسي شعور څخه برخمن واى او تبليغات يې د ملي - دموکراتيکو او مترقي ځواکونو د يووالي لورى درلودلاى او فعاليت يې د يوبل سره د سياليو سربېره د همکارۍ پر محور څرخيدلاى. خو هرڅه سرچپه را وختل . د شاه محمودخان د صدارت مهال سازمانونه د لوړ سياسي شعور لرونکي وو. د هغه مهال سياسي ګوندونو د يو بل په پټه منفي تبليغات نه کول او د دوی تر منځ خواخوږۍ او همغږۍ شتون درلود. د بيلګې په توګه هغه مهال ويښ ځلميانو د چاپ ماشين درلود چې د نورو سياسي ډلو جريدې او اخبارونه يې هم ور چاپول. د دوی دا ډول دريځ د لوړ کلتور د لرلو سربېره دا هم ښودل چې هغوی د خپلو خلکو د ذهنونو د روښانولو او ويښتيايي کار د پر مخ وړلو په وړاندې د ګډ مسؤليت احساس درلود.د دموکراسۍ د لسيزې غوڅ اکثريت سياسي ګوندونو د يو بل خلاف دښمنانه تبليغات پرمخ وړل، يو بل ته يې سپکې سپورې ويلې، د سيالو ډلو د فعالانو له وهلو ټکولو او وژلو څخه يې هم ډډه نده کړې او د مقابل لوري شتون ور ته د زغم وړ نه وو. د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ډلو او حتی هغو سازمانونو چې ګډې موخې او ګډ سياسي او ايديالوژيکي ليدلوری هم درلود ، نه دا چې د مبارزې ګډ ټکي پيدا نکړل بلکې په لاريونونو او خپرونو کې د يو بل خلاف تبليغات کول ، يوبل يې د پرديو جاسوسان بلل او خبره وهلو ټکولو ،اخ اوډب او وژنو ته هم رسيدله. د ساري په توګه د ا، خ، د،ګ دواړو سيالو ډلو(خلق او پرچم) چې ګډې فکري ، ايديالوژيکي اوسياسي موخې او واحده فکري سرچينه لرله د دوو دښمنو سازمانو په شان د يو بل په پټه تبليغات کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې د پرچم فرکسیون د نورمحمدتره کي لپاره بیوګرافي جوړه کړه ، د رنګارنګ تورونو سربېره يې هغه د سي ای اې جاسوس معرفي کړی وو. دا بیوګرافي یا شپې پاڼه نه یوازې د تره کي د شخصیت ترور بلکې د ټولو خلقیانوسپکاوي ته ځانګړې شوې وه. .یا دا چې د ۱۹۷۲ کال د لړم میاشتې په یوه مظاهره کې د ځوانو مسلمانانو له لوري په یوه پلاکات کې چې د مساوات د ډلې مشر، میوندوال يې سپک کړی وي داسې لیکل شوي وو :« جاسوس پریروز، صدراعظم دیروز، مبارز امروز، شرمنده فردا، میوندوال بی خدا ! » او کېن لاسو په یوه لوی پلاکات کې دا بیت لیکلی وو:

ترسم نرسي به کعبه ای اخواني   این راه تومیروی به انګلستان است

البته د دموکراسی په لسیزه کې یو ځل د ځوانو مسلمانانو، نوی دموکراتیک ګوند، د انتظار محفل او د زرنګار ګوند پرته نورو سیاسي ګوندونو او سیاسي فعالانو کله چې د صدراعظم محمدموسی شفیق حکومت غوښتل د ایران سره د هلمند د اوبو د تړون په هکله خبرې پیل کړې او وروسته یې ورسره تړون لاسلیک هم کړ ګډه ژبه وموندله او په باغ بالا کې د روزګار د جریدې د مسئول مدیرمحمد یوسف فرند په کور کې د افغان ملت ، پرچم ، خلق، مساوات او صدای عوام استازي سره جرګه شول چې د نوموړي تړون په وړاندې ګډه تګلاره غوره کړي. هماغه وو چې د تړون خلاف يې ګډه مظاهره تنظیم کړله. د دموکراسی په لسیزه کې د پورتنیو ډلو له لوري د یوې ملي مسئلې په اړه د ګډ دریځ نیول لومړی او وروستی پېښه وه. هغه مهال د وخت غوښتنه وه چې سیاسي ډلو د دموکراتیکي جبهې په جوړولو سره ځواني دموکراسی ته وده ور کړې وای او د یوه قوي سیاسي اپوزیسیون په شکل په حکومتونو فشار راوړی وای چې د دموکراسی د ودې او د هیواد د اقتصادي- ټولنیز پرمختګ لپاره اړین ګامونه اوچت کړي وای او پدې ډول يې د هیواد د بې ثباتی او د دموکراسی د ناکامی مخه نیولې وای. د دموکراسی د لسیزې د سیاسي ډلو دا ډول چلند دا ګومان په واقعیت اړوي چې هغوی د خپلو بهرنیو ملاتړو او فکري سرچینو د ارادې له مخې عمل کاوه . البته دا به بې انصافي وي چې له یوه سره ټول دا سیاسي خوځښتونه او یا يې ټول مشران او په تېره کدرونه او غړي د پردیو د نقشو پلي کوونکي وبلل شي.

د عقرب د دریمې پېښه

کله چې د دموکراسی د لسیزې ځخه خبره کیږي نشي کیدای چې د ۱۳۴۴ کال د لړم (عقرب) د دریمې خونړی پېښې یادونه و نشي. که څه هم د دې پېښې ځخه د نیمې پیړی زیات وخت تیر شوی دی خو لا تر اوسه د هغې د پېښیدو د څرنګوالي په هکله د نظر یووالی نشته او حتي د دې پېښې د قربانیانو کره شمېر څرګند نه دی. د هر څه د مخه به ددې پېښې په هکله دې پوښتنې ته د ځواب د لټولو هڅه وشي چې ولې دا خونړی واقعه پېښه شوه ؟ ویل کیږي چې د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي رئیس حمیدالله آدینه د دربار د وزیرعلي محمدخان زوی د ولسي جرګې د مشر محمدعمر وردګ د موافقې پراساس د دې پوهنځي د څلورم ټولګي د ډپلوماسی د څانګې محصلین چمتو کړي وو چې د لړم په دوهمه د ولسي جرګې په غونډه کې ګډون وکړي چې آجندا یې محمدیوسف او د هغه کابینې ته د باور د رایې ورکول وو. حمیدالله د صدراعظم له ملګرو ځخه شمیرل کیده او د ۱۹۶۴ کال د اساسي قانون د مسودې د اووه کسیزه کمیټې غړی هم وو. په غونډه کې د دې محصلینو د ګډون خبره چې نورو محصلینو او د سیاست مینه والو ته رسیږي هغوی هم د لړم په دوهمه د ولسي جرګې تالار ته ننوزي. هغه مهال د حقوقو پوهنځی د اریستوکراتو، اشرافو او شتمنو پوهنځی ګڼل کیده لکه څرنګه چې د ادبیاتو او ساینس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي بیا د اطرافي بیوزلو کلیوالو پوهنځي شمیرل کیدل. د سیاست مینه والو ته دا په زړه پورې وه چې د ولسي جرګې غونډې او هغه هم کابینې ته د رایې ورکولو بهیر ووینې. د نوي اساسي قانون د اووه پنځوسمې مادې له مخې د ولسي جرګې غونډې علني وې چې د قانون له مخې په غونډو کې ګډون قانوني ممانعت نه درلود.لدې امله زیات شمیر کسان د لږم په دوهمه د ولسي جرګې تالار ته ننوتي وو ، د وکیلانو او د کابینې لپاره ځانګړې شوې څوکی نا بلل شوو ننداره چیانو نیولې وې. کله چې صدراعظم او کابینه یې د ولسي جرګې تالار ته ننوزي د کیناستو ځای نشته او پریکړه کیږي چې غونډه وځنډیږي. دا مهال د شورا ځینې غړي او په هغو کې کارمل په غونډه کې د میلمنو ګډون د هغوی قانوني حق ګڼي. د فرهنګ په وینا«د محصلینو له لوري د ملي شورا د تالار نیول د ببرک کارمل د پرچم د اړخ د مشر چې د استازو د مجلس غړیتوب یې درلود وستایل شو او هغه یې د ولسواکی په نظام کې د ځوانانو مسلم حق وګاڼه. کارمل ځوانان وهڅول چې د ارتجاع په وړاندې ودریږي او د خپل دریغ نه په شا نه شي. » ۳۰ /۷۴۱ د ستونزې حل پدې کې ولیدل شو چې د لږم په دریمه به د تالار بهر لودسپیکر شتون ولري او د رایو ورکولې بهیر به مستقیماً خپورشي. د دې پریکړې وروسته نابلل شوي میلمانه او محصلین له تالار څخه ووتل پدې تمه چې سبا به د تالار بهر د لودسپیکر له لارې کابینې ته د اعتماد د رایې ورکولو بهیر واوري. کله چې د لږم په دریمه سلګونه محصلین ، زده کوونکي او نور د ولسي جرګې مقر ته راغلل امنیتي ځواکونو تالار ته د ننوتو اجازه ورنکړه او د لودسپیکر څرک هم نه لګیده. دا مهال د کاکا حکیم پنجشیري په نامه یو څوک د ولسي جرګې د احاطې دیوال ته خیژي او د صدارت د مرستیال او مالیې وزیر سیدقاسم ربښتیا د فساد په هکله وینا کوي چې ګواکې هغه بیا په نوې کابینه کې نیول شوی دی. پولیسو د نوموړي د وینا مخه ونیوله او ویل کیدل چې توقیف کړی یې وو. لدې وروسته راټول شوي ځوانان د(زنده باد او مرده باد) د شعارونو په ورکولو سره د ښار د مرکز په لور خوځیږي او په لار کې د پولیسو سره لاس او ګریوان کیږي. څو تنه مظاهره چیان او پولیس ټپي کیږي او پولیس یو شمیر مظاهره کوونکي نیسي.پدې هکله کابل ټایمز انګرېزي ژبې حکومتي رسنۍ د لږم د څلورمې نیټې په ۱۷۶ ګڼه کې راوړي:« د دوشنبې په ورځ مظاهره کوونکو غوښتل تالار ته ننوزي او د پولیسو په لوري یې ډبرې ویشتلې.د ولسي جرګې تالار ته د نه ننوتو وروسته مظاهره چیان د دارالامان په لور ولاړل موټر او ودانۍ یې په ډبرو ویشتلې.پدې جمله کې د سوداګرۍ وزارت او حبیبیه لیسه زیانمنې شولې. څاښت مظاهره چیان د ښار مختلفو سیمو ته لاړل ، امنیتي ځواکونو هغه وخت مداخله وکړه چې هغوی پولیس په ډبرو ویشتل. دولتي سرچینو د قربانیانو په اړه څه ونه ویل.» په پورتني خبر کې د خبریال یا رسنۍ بې خبرې لدې ښکاري چې دارالامان د ښار د مرکز په لور کې نه دی . هېره دې نه وي چې ځینې څیرونکي او لیکوالان د دې پیښې په هکله په خپلو لیکنو کې دا هم وایي چې مظاهره چیان د دریمې کارتې د پولیسو حوزې ته ننوتلي وو له هغه ځایه یې وسلې ترلاسه کړې او په امنیتي ځواکونو یې ډزې کړې چې امنیتي ځواکونه اړ شول متقابلې ډزې وکړي او مرګ او ژوبله منځته راشي. پداسې حال کې چې په کابل ټایمز کې د مظاهره چیانو له لوري د وسلې د ترلاسه کولو په اړه څه نه دي ویل شوي. پوهنتون ته د مظاهره چیانو د ټپي کیدو او بندي کیدو د خبر رسېدل د دې لامل شو چې د پوهنتون په دهلیزونو کې حکومتي ضد شعارونه پورته شي او د پوهنتون زیات شمیر محصلین د ابن سینا، دارالمعلمین ، غازي لیسې ، ثانوي تخنیک ، حبیبیې لیسې په لور وخوځېدل او د نوموړو مؤسسو یو شمیر زده کوونکي هم ورسره یوځای او د شورا په لور روان شول خو پولیسو شورا ته د هغوی د ننوتلو مخه ونیوله. دوی بیرته د پوهنتون په لور وخوځېدل او د سیدجمال الدین افغان د مزار ترڅنګ یې میټینګ جوړ کړ چې د انجینرمحمد عثمان مشهور په لنډې احساساتي وینا محصلین وهڅول چې د خپل اعتراض غږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي. انجينر عثمان هغه مهال د کوم سازمان غړيتوب نه درلود او وروسته د مترقي ځوانانو د سازمان (حزب دموکرات نوين) غړيتوب ترلاسه کړ. پدې ميټينګ کې پريکړه وشوه چې مظاهره به په پوهنتون کې پرمخ وړي. مظاهره چيان د اديتوريم مخې ته راغونډ او دولتي ضد ويناوې يې واورولې چې په ويناوو کې فريد شايان د ډاکټر محمودي د همفکرانو څخه يو شعر وويلو چې پرمحصلينو يې اغيز پريښود. محمد اعظم سيستاني د خپل مقدمه يې بر کودتای هفت ثور و فجايع هشت ثور نومي کتاب په ۵۹ مخ کې د شعر لومړی بيت راوړي:

ز کلک آهنين بر کاخ استبداد آتش زن به نوک خامه بر بنياد هر بيداد آتش زن

پوهنتونيکه درسش فکر نو ايجاد نتواند به مضمون و کتاب و کله استاد آتش زن

شعر پدې بيت پای ته رسيږي :

در اين عصريکه دنيا شد دگرگون ز نوربرق تو هم دشتی چراغ تيليی اجداد آتش زن

په پوهنتون کې د ميټيګ برخه والو پريکړه وکړه چې د ښار په مرکز کې خپله مظاهره پرمخ بوزي خو پوليسو په بريکوټ (دهمزنګ) کې د ښار زړه ته د محصلينو د تلو مخنيوی وکړ او هغوی د سخي د ګردني له لارې ځانونه پل باغ عمومي ته ورسول او په مختلفو ځايونو کې حکومتي ضد ويناوې واورول شوې. په مظاهره کې د محمدطاهربدخشي او سلطانعلي کشتمند(د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې)، هادي محمودي (سازمان جوانان مترقي)، شاهپوررونئين يار، نوروزکبير او نورو غيرسازماني کسانو ويناوې کړې دي. د ماپښين وروسته د مظاهره چيانو يوه ډله د دريمې کارتې د پوليسو آمريت ته ورځي ترڅو نيول شوي کسان آزاد کړي. دلته دي چې امنيتي ځواکونه په هغوی ډزې کوي چې مرګ او ژوبله يې له ځانه سره لرله. د دې ډزو وروسته مظاهره چيان خواره واره شول او پدې توګه مظاهره هم ختميږي. وژل شوي کسان دری تنه او ټپيان لسګونه تنه يادېږي. ټپيان د علي آباد او ابن سينا(ګندنا) روغتونو ته د درملنې لپاره وړل کيږي. کله چې په ښار کې مظاهرې رواني وې ولسي جرګې حکومت ته د اعتماد رايه ورکوله. په مظاهره کوونکو باندې د ډزو پړه اکثرآ په سردارعبدالولي د مرکزي قول اردو په درستيزوال اچول کيږي حتی ويل کيدل هغه زرهپوش چې په مظاهره چيانو يې ډزې وکړې سردار پکې ناست وو. ځينې بيا صدراعظم محمديوسف ته ګوته نيسي. په مظاهره کوونکو باندې د صدراعظم لخوا د ډزو د امر ور کولو ادعا ځکه ناسمه ده چې هغه او کابينې ته يې د مظاهرو پر مهال په ولسي جرګه کې د اعتماد رايه ورکول کېدله . پوليسو د مظاهرې پر مهال او وروسته د پوهنتون او ليسو يو شمير استادان او زده کوونکي او د مظاهرې نور فعال برخه وال ونيول چې په هغو کې د ا ، خ ، د ،ګ مشرتابه دوه غړي بدخشي او کشتمند هم شامل وو. د مظاهره چيانو د تيت پرک کېدو وروسته د کابل پوهنتون محصلينو د پوهنتون د اداري د مانۍ مخې ته غونډه وکړه او لاندې پريکړه ليک يې د پوهنتون رياست ته وسپاره :

الف- د لړم د دريمې نيټې د پيښې څيړنه او د هغې د عاملينو مجازات .

ب- د نيول شوو کسانو آزادول .

ج- د سياسي بحثونو په موخه د محصلينو د اتحاديې جوړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې پيښې څلور ورځې وروسته محمديوسف د ناروغۍ په نامه استعفي ته اړکړل شو او پاچا محمدهاشم ميوندوال د صدراعظم په توګه ولسي جرګې ته ور وپیژاند. د محمديوسف استعفی معنی ورکوله چې په مظاهره کوونکو د ډزو مسؤليت ده ته متوجه شي او پدې توګه د پوهنيزو مؤسسو د محصلينو او زده کوونکو د نارضايتي کچه راټيټه شي. ميوندوال د شورا نه د اعتماد رايه ترلاسه کړه او بيله ځنډه د محصلينو سره د غمشريکۍ د ښودلو په موخه توره دريشي اغوندي پوهنتون ته ځي او هغوی ته وعده ورکوي چې په مظاهره چيانو باندې د ډزو مسؤلين به ومونډل شي، د مظاهرې بنديان به خوشې او د سياسي بحثونو په موخه به د محصلينواتحاديه جوړه شي. دا هغه غوښتنې وې چې محصلينو له حکومت څخه لرلې. « ميوندوال بيله کوم قانوني دليله د عقرب د دريمې نيټې د پيښې د څېړنې دنده ولسي جرګې ته وسپارله او جرګې هم بيله کوم فکر د موضوع د څېړنې لپاره يو پلاوی وټاکه ، خو دا پلاوی چې په يوه هيجاني چاپيريال کې ټاکل شوی وو، اصلاً هيڅ غونډه ونکړه او هيڅ کومې پايلې ته ونه رسيد.» ۳۰/ ۵۰۷ ډېرې پدې اند وو چې په مظاهره چيانو سردار عبدالولي د ډزو امر ور کړی وو او دا ناشونې وه چې کوم مقام هغه دوسيه چې په هغې کې ځواکمن سردار ښکيل دی وڅيړي. د محمدحسن شرق د ليکنې پر بنسټ حکومت پدې اړه پلټنې وکړې او د پلټنو پر مهال دا ډول پوښتنې طرحه شوې وې . د حميدالله نه پوښتنه شوې وه چې ولې يې محصلينو ته اجازه ورکړه چې د ولسی جرګې تالار ته ننوزي . هغه په ځواب کې ويلي وو چې د صدراعظم د امر له مخې . د ساتونکو او پيره دارانو نه پوښتنې شوې وې چې ولې مو د تالار دروازې خلاصې کړې وې . د هغوی ځواب دا وو چې له صدارت څخه امر شوی وو. د پلټنې د هيأت نتيجه ګيري دا وه چې که محصلين په بسونو کې ولسي جرګې ته وړل شوي وای د لړم د دريمې نيټې د پيښې مخنيوی کيده. د۱۳۴۴ کال د لړم د دريمې خونړۍ پيښې وروسته هر کال د وخت سازمانونو دا ورځ د ځوانانو د ورځې په نامه نمانځله او په لومړيو کلونو کې د لړم د دريمې نيټې د پيښې د څېړنې او د ډزو د عاملينو د محاکمې سربيره يو لړ سياسي او صنفي غوښتنې مطرح کولې. خو ورو ورو په مظاهره باندې د ډزو د امر ور کوونکي ارکان د موندلو او د هغه د محاکمې يادونه نه کېدله ، د يوه دود او سمبوليک حرکت په شان دا ورځ نمانځل کيده او په هغو کې به احساساتي او جذباتي ويناوې کيدلې او ګوندونو به خپلې تګلارې پکې بيانولې. دې نمانځنو د جمهوريت تر ټينګښت پورې ادامه لرله او جمهوري دولت چې په غونډو او لاريونونو بنديز ولګاوه او پوځي حالت يې اعلان کړ ددې ورځې نمانځلې ته يې اجازه ورنکړله.کله چې د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند واک ترلاسه کړ د بريکوټ- دارالامان سړک يې دعقرب د دريمې او دا ورځ يې د ځوانانو په نامه ونوموله خو د کومو نمانځنو پته نه لګيده. د ا، خ، د، ک د واکمنی پر مهال د ځوانانو په نامه د دې ورځې نومول ددې سبب شول خلک ګومان وکړي چې د لړم د دريمې نيټې د مظاهرې سمبالوونکی همدا ګوند وو. همدارنګه د دې ګوند ځينو فعالانو پدې اړه د مبالغې ډکې ليکنې کړې دي تر څو وښيي چې د دوی ګوند د جوړېدو وروسته ډېر ژر وکولای شول په ځوانانو کې نفوذ وکړي. خپل ګوند يو سلطنتي ضد ګوند او فعال سياسي خوځښت معرفي کړي هرهغه حرکت چې د نومورې ګوند پرستيژ لوړولی شي د خپل ګوند د نوښت پايله وګڼي او د دې مظاهرې ټول وياړ خپل ګوند ته ور وبښي. پر بله خوا د دې ګوند يو مشر چې د مظاهرې فعال برخه وال او ويناوال وو د حکومت له لوري د دوی توقيفول تر پوښتنې لاندې نيسي . دلته به د دواړو کتګوريو څرګندونو ته ګوته ونيول شي. دستګير پنجشېری ليکي: « غورځنګ خود جوشه پيل شو. خو ژر د هغه لارښوونه د افغانستان د خلق دموکراتيکې ټولنې د مرکزي کميټې دوو غړو او فعالينو اروابناد طاهر بدخشي او سلطانعلي کشتمند په غاړه واخيستله، پدې اړه اروابناد طاهربدخشي او کشتمند او د دموکراتيک خلق د ټولنې نورو فعالينو د پردې شاته ټولې توطئې پدې مظاهره کې افشاه کړې. » ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

/ ۱۸۵، ۱۸۶خو پخپله کشتمند لیکي: « دا چې موږ دوه تنه یې ونیولو څرګند نه شول (موخه په خپله کشتمند او بدخشی دي) ، ځکه موږ نه محصلین وو او نه د مظاهرو فعال ګډون کوونکي. خو ښايي پدې دلیل چې د نوي جوړ شوي د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې غړي وو.» ۳۹/ ۱۱۳- ۱۱۷ د ځوانانو مترقيِ سازمان (حزب دموکراتیک نوین) هم د مظاهرې د سمبالولو ویاړ خپل ګڼي. البته په سیاست کې د دا ډول دریځ نیول معمولي کار برېښي. هغه مهال د ځوانانو مترقي سازمان په هیڅ صورت دا وړتیا نه درلودله چې یوه ستره مظاهره تنظیم کړي ځکه چې دا سازمان د لږم د دریمي نیټې د پيښې یوه میاشت مخکې جوړشوی وو.د افغانستان د خلک دموکراتیکه ټولنه د خپلې لس میاشتنۍ شتون په ترڅ کې هم دومره نه وه ځواکمنه شوې چې زرګونه تنه کوڅو ته راوباسي. پدې اړه د صباح الدین کشککی لدې ارزوني سره چې « دا مظاهره یوازې د کمونستانو له لوري نه وه سمبال شوې . کمونستان د یوه مهم او منسجم ځواک په توګه نه وو راڅرګند شوي چې دا مظاهره په بشپړ ډول رهبري کړي» همغږي وښودل شي. د کیڼ لاسو سیالان او مخالفان دا خوځښت پدې محکوموي چې هغوی د دې مظاهرې د تنظیموونکو سربیره د محصلینو او زده کوونکو سوله ئیزه مظاهره په زورزیاتی واړوله. د شیراحمد نصری حقشناس په شان ځیني څیړې حتي په مظاهره کې د شوروي د سفارت د کارکوونکو ګډون ته هم ګوته نیسي. که چیرې د دې واقعي پیښېدو ته وکتل شي انګیزه یې د ولسي جرګې په غونډه کې د حقوقو د پوهنځي د څلورم ټولګي د محصلینو ګډون وو خو اصلي لامل یې د ځوانانو او د سیاست د مینه والو لیوالتیا وه چې د ولسي جرګې په غونډه کې برخه واخلي خو د حکومت له لوري د دوی دې لیوالتیا ته نه پاملرنی او خپلو ژمنو ته شا ګرزوني دې ته لار هواره کړه چې محصلین زورزیاتی ته مخه کړي. پر دې اساس ویلی شو چې د حکومت بیغوری او د خلکو د مخکښې برخې لیوالتیا ددې سبب شوه چې قهریدلي ځوانان په مظاهره لاس پورې کړي او د دې ځوانانو او امنیتي ځواکونو ترمنځ چې ځوانانو د سوله ئیزو لاریونو او امنیتي ځواکونو د مظاهرو د کنترول تجربه نلرله او ځېنو چارواکو مظاهرو ته د بغاوت په سترګه کتل خبره دې ته ورسیږي چې په بې وسلې ځوانانو د ماشینګڼو او ټوپکو ډزې وشي او لسګونه تنه قرباني ولري. د دې مظاهرې نوښتګر کوم ځانګړی مرکز یا سازمان نه وو. دې خونړۍ پیښې وښودل چې چارواکو د ځوانانو د سوله ئیزو لاریونو د زغملو حوصله نلرله او په بې وسلو وګړو یې برید وکړ چې دا په واقعیت کې په ځوانه دموکراسۍ برید وو او پایله یې دا شوه چې د څلورو ورځو وروسته د ولسي جرګې له لوري تائید شوې واکمنې ړنګه شي.

د دموکراسۍ د لسیزې رسنۍ

که چیرې د رسنیو رول ته وکتل شي هغه په واقعیت کې نه لیدونکي حکومتونه دي چې اکثرآ د واکمنیو ټیکاو او پایښت په هغو پورې تړلی دی.رسنۍ د اطلاعاتو د لیږد د سیستم په توګه داسې وسیلې دي چې د هغو پرمټ واکمنه طبقه او ځانګړې ډله د کوم فزیکي ځواک څخه د ګټې اخیستنې پرته په خلکو حکومت کوي. د رسنیو او تبلیغاتو پرمټ دي چې د وګړو فکري اصول تغییر مومي او ذهنونه یې کنترولیږي. رسنۍ د واکمنو طبقو او مخکښو کړیو په لاس کې داسې افزار دي چې نه یوازې وګړي کنترولوي بلکې د هغوی اندونو، نظریاتو او غوښتنو ته بڼه او لوری هم ورکوي او وګړي هغه پخپله خوښه مني. د تبلیغاتو یا رسنیو حیرانوونکی اغېز په ولسي وګړو څه چې د سیاستوالو په اندونو لاندې بیلګه ښیي. په ۲۰۱۱ کال کې مې د یوه خلقي وزیرسره چې د خلقیانو د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته لس کاله د زندان خوند هم څکلی وو په هیواد کې د ناټویي پوځیانو د شتون په هکله بحث درلود. نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غربي رسنیو له دریځه دې مسئلې ته کتل ګواکې چې دا لښکر د ترهګرۍ سره د مبارزې او د ولسواکۍ د ټینګښت په موخه ماموریت لري. نوموړي د خبرو اترو په ترڅ کې د لیکوال څخه پوښتنه وکړه چې ته ویب پاڼې، نړیواله میډیا او په هغو کې مشهورې راډیوګانې لکه بي بي سي ، امریکا غږ او ازادۍ رادیو نه ګورې او نه اورې چې هغوی څه وایي ؟ دې پوښتنې ښودل چې همدې معتبرو نړیوالو رسنیو د هغه فکر او ایډلوري ته تغییر ورکړی او تر کنترول لاندې راوړی دی ځکه همدا وزیر د هغه ګوند له مشرانو څخه وو چې یو وخت یې امپریالیسم د زیارکښ انسان دښمن او د جګړو سرچینه بللو او اوس یې د افغانستان د خکو ناجي بولي. ددې پوښتنې په اوریدو سره مې د غني خان دا بیت را یاد شو چې وایي :

یا زه جوړ یم دا کل خلک لیوني دي یا دوی جوړ دي یو زه یم لیونی

زړه هسې بخښم خو ایمان په ټیپرنه خرڅوم ځکه لیونی یم خلکه ځکه لیونی

لیکوال هغه ته وویل : فکر نه کوم چې لویدیځوال دومره ساده وي چې خپلو رسنیو ته اجازه ور کړي چې د خدایي خدمتګارو تبلیغاتي مرکزونو په څېر نړیوالو او افغانانو ته په افغانستان کې د خپلو پوځیانو د شتون موخې ورسوي. دا راډیوګانې د خپلو هېوادونو د ملي ګټو پربنسټ تبلیغات کوي اوهغه څه خپروي چې د هغوی ملي ګټې یې حکم کوي. امریکایي پوه هارولدلاسویل چې په امریکایي ټولنه کې د اړیکو د تئوریسن او د تبلیغاتو او پروپاګند کارپوه ګڼل کیږي د تبلیغاتو د رول په اړه لیکي: « د دموکراسۍ سیستم ، یعنی هغه حکومت چې د خلکو له خوا اداره شي ثابت او پایدار نه پاتې کیږي ترڅو د ځانګړو کارپوهانو له لوري داسې تبلیغات او پروپاګند چې د خلکو عقیدو ته لوری ورکړي او کنترول یې کړي ترسره نشي.» څرګندساری یې د ناټویي اشغال پر مهال د افغانستان رسنۍ وې چې یوه برخه یې د بهرنیو له لوري تمویلېدله ، د یوې برخې مسؤلان یې د اشغالګرو د فکري اسارت لاندې وو ، دریمه ډله یې په افغان جګړه مارانو پورې تړلې وې او پاتې نورې یې ناپییلې او خپلواکه خو په اقتصادي لحاظ کمزورې وې د دې جوګه نه وې له نورو سره سیالي وکړي او لیدونکي او لوستونکي ځانله رامات کړي. دې رسنیو ولسمشریزو ټولټاکنو ته پدې روحیه تبلیغات کول چې ګواکې ټاکنې دي چې د افغان ولس برخلیک ټاکي او د ولس د رایو پر مټ ټاکل شوی ولسمشر به هیواد ته سوله راوړي. همدې رسنیو او په هغو کې ټلویزیونو په پرله پسې توګه د ټاکنو په اړه ګردي میزونه رابلل حتي په دغو میزونو کې د اشغال د سیوري لاندې د ټاکنو مخالفینو هم جرئت نه کاوه دا خبره وکړي چې د اشغال تر سیورې لاندې رښو ټاکنو ته اشغالګر اجازه نه ورکوي او هغه څوک به ارګ ته لار مومي چې اشغالګر یې غواړي. دا ځکه چې ټولو رسنیو په یوه خوله د ټاکنو خبره کوله او د ولس ذهنونه یې ترخپل کنترول لاندې راوړي وو او دا خبرې زمزمه کېدلې چې ټاکنې د ولسواکۍ مرکزي اصل دی ، په اوسنیو حالاتو کې یوازینۍ مناسب ګام چې باید واخیستل شي هغه ټولټاکنې دي. پداسې حال کې چې د څلورو ځلو ټاکنو وروسته حکومتونو هیواد ته نه سوله را وړه او نه مثبت بدلون . د دموکراسۍ د لسیزې مخکې حکومتونه په بشپړډول په رسنیو او تبلیغاتي بنسټونو واکمن وو او افزار یې د کابل یوازینۍ راډیو، حکومتي ورځپاڼې، جریدې، مجلې او حتی د جوماتونو منبرونه او سینماګانې وې. دا ټول د واکمنۍ په ګټه څرخیدل. د دموکراسۍ په لسیزه کې آزادې رسنۍ د مطبوعاتو د قانون(جولای ۱۹۶۵) د نافذیدو وروسته راڅرګندې شوې. د دموکراسۍ د لسیزې غیرحکومتي آزادې رسنۍ د خپلو نیمګړتیاوو سره سره په خپرونو پیل وکړ او په همدې دوره کې ټولټال یودېرش غیرحکومتي او پنځې حکومتي رسنۍ خپرې شوې. البته چې دا رسنۍ په یوه مهال نه خپریدلې بلکه په مختلفو وختونو کې یې په خپرونو پیل کړی دی او بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې خپروني درولې يا د واکمنۍ له لوري توقيف شوې دي. د چنګاښ د پوځي کودتا په درشل کې په هیواد کې لس غیرحکومتي جريدې خپرېدې.د دموکراسۍ په لسيزه کې د ۳۱ رسنيو له جملې څخه د (خلق ، شعله جاوید، پرچم، افغان ملت ، مساوات، صدای عوام، اتحادملي) د وخت د سیاسي ګوندونو نشراتي ارګانونه وو او نورې خپلواکه شخصي، ناپیيلې او یا پټې حکومتي رسنۍ وې. په افغانستان کې د مطبوعاتو د قانون پر بنسټ باید د یوې رسنۍ چلوونکي د حکومت څخه د ورځپاڼې ، جريدې یا مجلې د خپرولو جواز تر لاسه کړی وای. هغه مهال د دولتي چاپخاني پرته نورو چاپخانو شتون نه درلود. لدې امله ټولې غیرحکومتي جريدې په دولتي مطبعه کې چاپيدلې. دې ډول حالت حکومت ته دا امکان ورکاوه چې د جريدې د خپریدو مخکې هغه موارد سانسور کړي چې د حکومت نه خوښيدل. حکومت نيغ په نيغه د سانسور خبره نه کوله بلکې د دولتي مطبعي کارکوونکو د رسنيو مسؤلین پدې نامه وېرول که دا موضوع خپره شي ښايي دا ګڼه او يا د تل لپاره مو اخبار مصادره شي. د مطبوعاتو د قانون له مخې حکومت اجازه نلرله چې په رسنيو کې خپريدونکي مواد سانسور کړي. خو څرنګه چې جريدې په دولتي چاپخانه کې چاپيدلې او د جريدو د هرې ګڼې له منځپانګې نه مخکې له مخکې اړونده مسئولين خبريدل ، واکمنۍ به کله چې جريده له چاپخانې ووتله په لار کې به يې ضبط کړله بيله دې چې بازار ته وړاندې شي. د دموکراسۍ په لسيزه کې لومړۍ جريده چې حکومت د تل لپاره مصادره کړله د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند نشراتي ارګان د خلق جريده او دوهمه د پيام روز آزاده جريده وه. همدا ډول حکومت د مساوات جريده هم توقيف کړه خو بيرته يې د خپرولو اجازه ورکړه. د خلق د جريدې د خپرولو او بيا بندولو په اړه دا خبره د يادولو وړ ده چې د خلق د جريدې د لومړۍ جريدې د خپريدو په ورځ د مې په يوولسمه د مردم په نامه يوه جريده هم بازار ته راووتله چې پکې خپرې شوې ليکنې د خلق د جريدې خلاف وې. همدارنګه د مردم جريدې د خلق د جريدې د توقيف نه يوه ورځ مخکې د جون په شپاړلسمه خپلې خپرونې ودرولې. د نوموړې جريدې د امتياز خاوند سيدمقدس نګاه او مسئول مدير غلام محی الدين وو. د مردم جريده د کوم سازمان نشراتي ارګان نه وو بلکې د محمدزيو د مخورې کورنۍ فيض محمد زکريا له لوري خپرېده او د خپرونو د دريدو لامل يې هم څرګند نشو. بېله کومه شکه چې هغه حکومت د خلق جريدې په وړاندې خپروله. د حکومت له لوري په خپلواکه جريدو او په تيره هغو جريدو چې پخپل قوت سره يې روښانتيايي او ويښتيايي هدفمن کار ته ملاتړلې وه فشارونه ددې سبب شول چې « د۱۹۷۲ کال د سپتمبر په مياشت کې ۹ غير حکومتي جريدو(خيبر ، مساوات، افغان، پکتيا، اتحادملي، پيام وجدان، روزګار، افغان ملت او کاروان) د احتجاج په ډول د غيرحکومتي رسنيو په وړاندې د صدراعظم ډاکټرعبدالظاهر د اختناق څخه ډک سياست له امله د يوې ورځې لپاره د خپلو جريدو د خپرولو نه ډډه وکړه.» ۱۹۲/۳۲ بيله شکه دا بيا ښيي چې د دموکراسۍ د دورې حکومتونو هم نه غوښتل آزادې رسنۍ خپرونې ولري. ترديې چې د حکومت مشر هم ليوال نه وو چې په مطبوعاتو کې را څرګند شي او د حکومت د تګلارو او فعاليتونو په اړه ولس ته معلومات ورکړي. ټولو ته څرګنده ده چې پاچا به د نوي لمريز کال، اخترونو او د خپلواکي د ورځې په مناسبت د کابل راډيو له لارې په دري ژبه لنډ د مبارکۍ پيغامونه وړاندې کول .

د دموکراسۍ د لسيزې پارلمان

د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون له مخې د هيواد پارلمان له دوو مجلسونو، ولسي جرګې او مشرانو جرګې جوړشوی وو. ولسي جرګې ته استازي د ولس د آزادو، عمومي ،پټو او مستقيمو رايو له لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورو کلونو لپاره ټاکل کيدل. ولسي جرگې ته د استازيتوب شرطونه دا وو چې استازی لږترلږه د افغانستان لس کلن تابعيت ولري، ليکل او لوستل يې زده وي، ۲۵ کاله عمر ولري او د نوي اساسي قانون له نافذيدو وروسته محکمې له سياسي حقونو څخه نه وي محروم کړی. ولسي جرگې ته د ټول افغانستان څخه ۲۱۶ تنو استازو لار موندله. مشرانو جرگې ۸۴ غړي لرل چې يوه دريمه يې د پاچا له لوري د پنځو کلو لپاره انتصابيدل، بله دريمه يې د ولايتي جرگو له لارې د دريو کلو او پاتې دريمه برخه د خلکو له لوري د آزادو، عمومي ، پټو او مستقيمو رايو پواسطه د ځلورو کلو لپاره ټاکل کيدل. د مشرانوجرگې استازو د ولسي جرگې د غړو په شان شرايط لرل يوازې استازی بايد ديرش کلن وای. لکه څرنگه چې پاچا د گوندونو د قانون په څير د ولايتي جرگو قانون توشيح نکړ.لدې امله د ولايتي جرگې استازو په مشرانو جرگه کې شتون نه درلود. پردې بنسټ د مشرانو جرگه نيمگړې وه او پرېکړې يې غيرقانوني وې. د دموکراسی په لسيزه کې پارلمان ته دوه ځله ۱۹۶۵ او ۱۹۶۹ کال کې ټاکنې ترسره شوې.ټاکنې د يوه حکومتي کميسيون پواسطه چې غړي يې د سيمې قاضي،ماموران او ښوونکي وو تر سره کيدلې.ولسي جرگې لاندې دندې لرلې:

۱- د قوانينو تصويبول.
۲- د اجرائيه قوې پر فعاليتونو څار او د حکومت استيضاح.
۳- حکومت ته د باور او نه باور د رايې ورکول.

حکومت ته د اعتماد د رايې د نه ورکونې او يا د رايې د بېر ته اخيستنې له امله حکومت ړنگيده او پاچا بايد نوی صدراعظم ولسي جرگې ته د اعتماد د رايې د ترلاسه کولو په موخه ورپيژندلی وای. د اساسي قانون په لسيزه کې لومړی پارلمان د۱۹۶۵ کال د اکتوبر په څوارلسمه چې د پاچا د زيږيدنې له ورځې سره سر خوړ پرانيستل شو. لومړي پارلمان ته ټاکنې د تېرو ټاکنو په پرتله رڼې وې او د دموکراسی په لسيزه کې لومړی ټاکنې د دوهمې په پرتله رڼې وې يعني دا چې د حکومت لاسوهنې پکې لږ وې. لومړي پارلمان (دوولسمي دوری) ته ځلورو ميرمنو، دوو له کابل او يوې يوې له کندهاراو هرات څخه لار و موندله. البته د دموکراسی په لسيزه کې د محمدهاشم ميوندوال د صدارت پر مهال د لومړي ځل لپاره يوې ميرمنې کابينې ته لار موندلې وه.هېره دې نه وي چې د دموکراسی تر لسيزې پورې ملي شورا شتون درلود خو ددې شورا غړي اکثرآ د حکومت له لورې د ټاکنو په نامه شورا ته رسول کيدل.

د حکومتونو دا ډول دريځ ددې سبب شوی وو چې خلک په ټاکنو باور ونکړي او گډون کوونکي يې لږ وي. څرگنده بيلگه يې د ۱۹۶۵ کال په پارلماني ټاکنو کې په کابل کی چې د نورو ښارونو په پرتله د سواد کچه پکې لوړه وه د ځلويښتو زرو څخه زياتو کسانو نوم ليکلی وو خو په ټاکنو کې يوازې پنځلس زرو تنو گډون وکړ. که څه هم د تيرو ټاکنو په پرتله د دموکراسی په لسيزه کې ټاکنې رڼې وې خو بيا هم د پخوا په شان سلطنت او حکومت د خپلې مزمنې ناروغی يا عادت له امله په ټاکنو کې د لاسوهنو څخه ډډه ونکړه او هڅه يې کوله چې ولسي جرگې ته د حکومت سياسي مخالفان لار ونه مومي. د محمديوسف د انتقالي دورې د کابينې غړی اود ټاکنو سمبالوونکی سيدقاسم رښتيا پدې هکله ليکي:« يوه ورځ ډاکتر عبدالقيوم د کورنيو چارو وزير ما ته وويل د استازو لست مې چې د ولاياتو غوښتی وو را رسيدلی دی. صدراعظم وويل چې زه او ته ، مجروح او خليلي به سره کښينو او بحث به پرې وکړو...، مطلوب او نامطلوب کسان به سره جلا کړو... ،عجيبه دا چې هغه کسان چې زما د کور په مجلس کې مطلوب کسان پيژندل شوي وو. استاد(خليلي د پاچا سلاکار) هغه د نامطلوبو په کتار کې شامل کړي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورنیو چارو د وزارت له لارې په همدې نامه والیانو ته معرفي شوي وو. اوهغه کسان چې د کومو ملاحظاتو له امله نامطلوب ګڼل شوي وو لکه د ناوړه سابقې ، قاچاقبرۍ او یا داسې نور. حکومت ته مطلوب معرفي شوي وو. » ۱۳/ ۲۳۶ رښتیا په ټاکنو کې د واکمنۍ او په تېره د صدراعظم او د خصوصي کابینې لاسوهنې نه مني . آیا دا د حکومت له لوري په ټاکنو کې لاسوهنه نه ده چې والیانو ته د مطلوبو او نامطلوبو استازو لست استول کیږي . ددې معنی دا ده چې د مطلوبو کسانوسره مرسته وشي چې شورا ته لار ومومي او د نامطلوبو استازو مخنیوی وشي. رښتیا دوولسمې دورې د ټاکنو مسؤل بل ځای اعتراف کوي:« دا چې والیانو، ولسوالانو او د ځارنې پلاوو د هیواد په مختلفو سیمو او اطرافو کې د مختلفو ملاحظاتو او د اشخاصو او مقاماتو د توصیې له کبله لاسوهنه کړې ده سترګې نشي پټېدی.» ۱۳/ ۳۲۱

په ټاکنو کې به د واکمنۍ له لوري د لاسوهنو په اړه د دوو تنو نوماندانو نورمحمدتره کي او محمدهاشم میوندوال یادونه وشي چې ولسي جرګې ته لار ونه مومي. تره کي د دموکراسۍ په لسیزه کې لومړۍ (دوولسمې) او میوندوال بیا دوهمې (دیارلسمې) دورې ته د غزني د ناوې او مقر له ولسوالیو څخه ځانونه کاندید کړي وو. تره کی د ویښ ځلمیانو له بنسټ اېښودونکو او د یوه ګوند مشر وو. هغه د هیواد د ننه او بهر د ماموریت تجربه لرله ، د وخت په مطبوعاتو کې د پیژندل شوې سمونپالې څېرې په توګه پیژندل کیده . ولسي جرګې ته د هغه سیال هاشم د خپلې ترور د ملکیار د مشهورې کورنۍ د یوې معتبرې ښځې شخصي موټروان وو چې شورا ته یې لار وموندله . د ملکیار د کورنۍ دوه غړي عبدالله ملکیار او نصرالله ملکیار په څلورو حکومتونو کې د کابینې غړي پاتې شوي او عبدالجبار ملکیار او عبدالسلام ملکیار بیا جنرالان وو. ددې کورنۍ دا ډول دریځ د دې لامل ګرزیده چې موټروان یې ملي شورا ته لار ومومي. پدې اړه د تره کي ورور، جان محمد تره کی چې د ټاکنو پر مهال په ولسوالی کې د خپل ورور د رایو د صندوق د ځارنې په موخه شپه تیره کړې وه وایي: « ماته خوب نه راتی د شپې مې غوښتل د باندې ووزم خو ګورم دروازه د باندې له خوا راپسې بنده ده . هرڅه نارې چې مې وکړې هیچا دروازه نه راخلاصوله ...، سهار یې دروازه پرانستې وه کوټې ته ورغلم ګورم مهر لرې سوی او په احتیاط پر سریښ سوی دی خو زما نښانې بیځایه سوې وه ...، پدې توګه شورا ته د نورمحمد تره کي لاره ونیول شوه.» ۴۰/ ۱۴۷ محمدهاشم میوندوال په ۱۹۶۹ کې د مقر له ولسوالی څخه د خپل سیال سیمه ئیز خان په وړاندې ماتې خوري . میوندوال خپله ماتې د حکومت د لاسوهنې له امله ګڼله او خپل لیکلی شکایت یې د خپل استازي له لارې ولید حقوقي د سترې محکمې اداري رئیس ته چې کشککي د اطلاعاتو او کلتور وزیر هغه مهال د ولید حقوقي په دفتر کې ناست وو وړاندې کړی وو.کشککي د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي: « میوندوال په خپل لیک کې د هغې حوزې د ټاکنو پایلې غیرقانوني ګڼلې وې چې ده ځان کاندید کړی وو. حقوقي چې د سلطنتي کورنۍ سره قومي اړیکي لرلې او د نوموړې کورنۍ د اعتماد نه برخمن وو ، لیک یې ټوټې ټوټې کړاو باطله دانۍ ته یې واچاوه او دا کار یې پدې موخه وکړ وښیي چې واکمن نظام تر کومې کچې له میوندوال څخه کرکه لري. » ۳۲ /۵۹ کله چې په ټاکنو کې د حکومت د لاسوهنو په هکله د میوندوال چې په همدې د دموکراسی په لسیزه کې یې د صدارت لوړ مقام درلود، شکایت نه اوریدل کیږي که له یوې خوا قانون ته د حکومت له لوري نه درناوی ښیي له بله پلوه د قضائیه سیستم ترلتوب هم نندارې ته ایږدي. دا چې ولې میوندوال چې د مشروطه نظام سخت طرفدارهم وو د سلطنتي کورنۍ دښمنې ګټلې وه لامل یې دا کیدای شي چې هغه د یوه سیاسي ګوند مشري لرله چې په هیواد کې د سمونو د پلي کولو په موخه سیاسي مبارزه کوله او د هیواد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچه یوه پیژندل شوې څیره وه. که چیرې میوندوال ولسي جرګې ته لار موندلې وای بیله شکه پدې معتبر دولتي ارګان کې یې د پام وړاعتبار او اغیزدرلود اوهلته یې د سمونپالې ډلې تله غښتلې کوله او په پایله کې هغه په یوه اغیزمن سیاسي او ملي شخصیت اوښت. د یو شمېر څېړونکو او سیاستوالو له انده سلطنتي کورنۍ لیواله نه وه چې د محمدزیو پرته بل څوک په ملي شخصیت واوړي همدا لامل وو چې د میوندوال مخه یې نیولې ده چې شورا ته لار ونه مومي. هغه مهال نه یوازې د سیاسي سازمانو د استازو او سیاسي مخالفانو مخه نیول کېده بلکې د سیاسي ګوندونو احتمالي بریالي نوماندان یې د قانون څخه د سرغړونو او یا پاچا او حکومت ته د سپکاوي په پلمه زندانونو ته اچول. څرګنده بیلګه د ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند اړونده کسانو صالح محمدزیری او فدامحمد خواریکښ د کندهار ښار، غلام دستګیر پنجشیری ،عبدالهادي کریم، حاجی قادربهیاراو محمداکرم کارګر د پنجشیر ولسوالۍ، عبدالکریم زرغون او عبدالخالق د خوست له لویې ولسوالۍ څخه وو چې توقیف او زنداني شول. د سیاسي فعالانو او د سیاسي ګوندونو اړونده څېرو د زنداني کولو څخه موخه دا هم وه په ټولنه کې ویره خپره کړي چې د سیاسي ګوندونو څخه واټن ونیسي. په زندان کې یې د سیاسي ګوندونو مشران او فعالان هڅول او اړایستل چې د ژمن پاڼو په لیکلو سره چې د سیاسي فعالیتونو نه لاس واخلي له زندان څخه به آزاد شي. ښه بیلګه یې عبدالهادی کریم وو. هادي کریم د پنجشیرله ولسوالۍ څخه ځان کاندید کړی وو او دستګیر پنجشیري د هغه په ګټه تبلیغاتي کار پرمخ ووړ. هغوی د حکومت له لوري د حکومتي ضد تبلیغاتو له امله زنداني شول. زیری پخپل کتاب کې د تره کي له قوله لیکي:« هادی کریم ته احوال راغلی دی چې د مقاماتو په نامه یوه عریضه ولیکي چې دی ناروغه دی او زندان نشی تیرولی او نوره سیاسي مبارزه هم نه کوي، ډاکټران به هم دده ناروغي تصدیق کړي او ښایي په دې توګه ایله شي...، بله ورځ تره کي راته وویل چې د دولت نمایندګان وایي ډاکټردې هم د هادي کریم غوندې د پاچا په نامه یوه عریضه ولیکي او له خپلو کړو دې عفوه وغواړي او نور دې سیاسي فعالیت نه کوي. » ۴۰ / ۲۵۴ ، ۲۵۹ ،۲۶۹ له زندان څخه د هادی کریم د آزادیدو مسئله ښیي چې د افغانستان په زندانونو کې یې سیاسي بندیانو داسې ربړول چې د هغوی روحیه ورماته کړي او اړ شي د خپلوسیاسي فعالیتونو له امله چې هغه یې مدني حق دی ښښنه وغواړي او تعهد ور کړي چې نور به سیاسی فعالیت نه کوي که نه د زندان د کړاوونو ډک ژوند به تیروي. د دموکراسۍ په لسیزه کې سلطنت او حکومت ولسي جرګې ته نه یوازې د سیاسي مخالفینو مخه نیوله بلکې دا شکونه هم کیدل چې د هغوی د فزیکي له منځه وړلو څخه هم ډډه نه ده کړې چې یو د هغو څخه امان الله حیدري د ترافیکو پخوانی مدیر چې د داودخان له پلویانو نه شمیرل کیده. هغه «څه موده مخکې له ټاکنو د خپل پلرني کلي تر څنګ د کابل- کندهار پرسړک په یوه مرموزه ترافیکي پیښه کې و وژل شو او یو شمیر خلک پدې پیښه کې د واکمن رژیم د لاس لرلو تور لګوي. » ۳۲ / ۱۱۸

د دموکراسۍ د لسیزې د ولسي جرګې دواړه دورې د دوو ځانګړتیاوو(د سترګو وړ واکونه او د غړو د ترکیب بیساري تنوع) په لرلو سره د تیرو ولسی جرګو څخه توپیر درلود. نوي اساسي قانون جرګې ته پراخ واکونه او په هغو کې د اجرائیه قوې په کړنو د کنټرول واک ورکړی وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د حکومتونو استیضاح او د هغوی څخه د اعتماد د رایې بیر ته اخیستل د ولسي جرګې د واک څرګندوی دی. په دواړو دورو کې د هېواد د ټولو قومونو، توکمونو، مذهبونو او مختلفو سیاسي او ایدیولوژیکی افکارو خاوندانو شتون د غړو د تنوع څرګندې بیلګې دي. هغه مساعد چاپیریال چې د نوي اساسي قانون د ښیګڼو په رڼا کې منځته راغلی وو استازو ته دا حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکاوه چې خپل اندونه بیله وېرې په شورا کې بیان کړي ، ویناوې یې د راډیو څخه مستقیماً خپرېدې چې د خلکو د ذهنونو په روښانولو کې اغیزمن رول ولوباوه . د پورتنیو ښېګڼو سره سره هغه څه چې د ولسي جرګې د فعالیت په پایلو منفي اغیز درلود او د حکومتونو څخه یې د نوښت شونتیاوې اخیستې وې هغه دا وو چې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو په یوه مرکز اوښتې وه. لامل یې دا وو چې ولسي جرګې ته استازي د سیاسي ګوندونو د تکټ پر بنسټ نه ټاکل کېدل بلکې په خپلواک ډول شورا ته لار موندله. دا کار د دې سبب کېده چې هر وکیل په غونډه کې د خپل زړه خبرې وکړي او یا دا چې هغه وکیلان چې د وخت د سیاسي ګوندونو سره یې تړاو درلود د خپلو ګوندونو کړنلارې وړاندې کړي او نورو چې د سلطنتي کورنۍ د سیالو غړو(سردار داود او سردار ولي) سره اړیکې درلودلې د هغوی د دیکټې اوارادې سره سم په ولسي جرګه کې کړکیچونه را وزیږوي. داچې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو یو بنسټ وو لاندې نقل قول یې ښه بیلګه ده .« په کال ۱۹۶۹ کې مخکې لدې چې استازي دوهم حکومت ته رایه ورکړي ۲۰۴ تنو په څوارلسو غونډو کې په پرله پسې توګه ویناوې وکړي. په ۱۹۷۱ کال کې د اوولسو ورځو په ترڅ کې ۲۰۴ تنو وکیلانو د ډاکټر عبدالظاهر حکومت ته د اعتماد د رایې د ورکولو په مهال خبرې وکړې . » ۳۲/ ۱۱۷ که شورا ته د ګوندونو پراساس ټاکنې ترسره شوې وای د ګوندونو استازو به د خپل پارلماني ګروپ د مشرتابه او یا د ګوندونو د ائتلاف د رئیس له لارې خپل نظریات او وړاندیزونه وړاندې کول نه دا چې ټول استازي ویناوې وکړي . په شورا کې د ګوندونو د پارلماني ډلو او د ګوندونو د ائتلاف د نشتون له امله نه یوازې شورا د مباحثو او مشاجرو په مرکز اوښتې وه بلکې په حکومتونو د ناروا فشار یوه وسیله هم ګرزیدلې وه.سربیره پردې په پارلمان کې د ګوندونو د پارلماني ډلو نشتون چې ویناوې او وړاندیزونه یې د یوه سیاسي سازمان نظر څرګندوي د چارو او د حکومت د تګلارو د ښه سمون لپاره د یوې اغیزمنې نقشې حیثیت هم لري. په تیره که چیرې پارلمان ته په پردیو پورې تړلو څیرو لار موندلې وي داسې دریځ غوره کوي چې د پردیو ګټې تمثیل کړي او پایله یې دا کیږي چې په پارلمان کې مباحثې د پردیو او زبرځواکونو د تګلارو په تائید یا تخریب وڅرخیږي.د دموکراسۍ د لسیزې په شورا کې هم کله ناکله داسې بحثونه کېدل. د ۱۹۶۶ د اپریل په ۲۵ نیټه د ولسي جرګې په غونډه کې د نغلو د برېښنا د بند د جوړولو د چارو د څېړنو لپاره د یوه کمیسیون د ټاکلو پرېکړه وشوه او پدې هکله کارمل ویلي وو:« د هلمند د وادئ پروژه پرتله کړئ چې څومره توپیر لري؟ د نغلو په پرتله د هلمند د وادئ په پروژه کې لس برابره لګول شویدي. لدې امله که موږ پریکړه کړې ده چې یو انجمن جوړ کړو چې د نغلو چارې وڅیړي زه وړاندیز لرم چې موږ داسې یوه کمیټه وټاکو چې په سره سینه ، بې پرېتوب او وطندوستۍ غور وکړي . یوه استازي کارمل ته وویل. موږ چې اوس د نغلو د رئیس د خیانتونو او د موټروانانو د تیلو د نه مجرایی په هکله بحث کوو. ببرک کارمل غواړي دا مسئله د نورو مسئلو تر اغیز لاندې راوړي او د دې موضوع په اړه د بحث مخنیوی وکړي. د ببرک کارمل له خبرو داسې پایله اخیستل کیږي څرنګه چې د هیرمند په وادئ کې خیانت شوی نو په ټولو پروژو کې هم خیانت وشي .»۳۲ /۱۲۵ د نغلو بند د شورویانو او د هیرمند د وادئ پروژه د امریکایانو له لوري جوړه شوې ده . په ادارو کې د شته فساد له امله په دواړو پروژو کې د فساد خبرې کیدلې. د اساسي قانون له مخې د حکومت مشر د پاچا له لوري ملي شورا ته وریپژندل کیده او د هغې نه یې د اعتماد رایه ترلاسه کوله. څرنګه چې ملي شورا ته ټاکنې د ګوندي تړاوونو پربنسټ نه تر سره کیدې لدې امله هر وکیل خپل خیالات مجلس ته وړاندې کول. صدراعظمانو نشوای کولای د۲۱۶ تنو وکیلانو سره ګډه ژبه پیدا کړي لدې امله صدراعظم چاره پدې کې لیدله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا ډېره ولګوي، د هغه باور ترلاسه کړي او د هغه د غوښتنو او ارادې سره سم ځان عيار کړي چې پدې توګه د حکومت څخه د نوښت او خپلواک عمل امکان سلبيده. پردې اساس حکومت د ولسي جرګې په مخالفت کې درېده نو هغه وو چې ولسي جرګې حکومت استيضاح کاوه او د سلب اعتماد رايه يې ورکوله او پدې ډول حکومتونه ړنګيدل. که چيرې په ملی شورا کې قانوني ګوندونو شتون درلودلای او حکومت په ملي شورا کې د ستر ګوند يا د ګوندونو د ګډ ائتلاف له لارې جوړ شوی وای حکومتونه به پرله پسي ډول نه ړنګيدل. بله مسئله چې ولسي جرګې ونشوای کولای پخپل وخت مناسبې پريکړې وکړي او اړين قوانين تصويب کړي هغه په غونډو کې د نصاب نه بشپړېدل وو. د نصاب نه تکميل دوه لاملونه لرل. يو دا چې سلطنت او حکومت ولسي جرګه ځانته مخالف دولتي بنسټ شميره نو هغه ډله استازي چې د حاکمه هيئت پلويان وو هڅول يې ترڅو د ولسي جرګې په غونډو کې ګډون ونکړي چې د نصاب د نه بشپړتيا له امله پرهغو مسئلو پريکړې و نه نيول شي کومې چې سلطنت او حکومت نه غوښتلې. پدې اړه د ولسي جرګې د ديارلسمې دورې يو استازی ليکي: « د ولسي جرګې د نصاب په برخه کې تر وکيلانو د حکومت ملامتي ډيره وه. پدې چې په اکثرو حالاتو کې حکومت نه غوښتل چې ولسي جرګه نصاب ولري، د حکومت ډېر وزيران په دې عقيده وو چې د نصاب په صورت کې ولسي جرګه د تصميم قدرت پيدا کوي او حکومت ته مشکلات جوړوي... ، هر وخت چې پاچا يا حکومت اراده کړې وي چې د ولسي جرګې مجلس بايد نصاب ولري، نو په هغه وخت کې تر نصاب ډېر وکيلان ولسي جرګې ته حاضرشوي دي. د مثال په توګه: کله چې دولت اراده وکړه چې د ژبو مساله دې په ولسي جرګه کې تصويب سی نو دري ژبي وکيلان چې د شپږو مياشتو لپاره د اعتصاب په حالت کې وو د ولسي جرګې تالار ته حاضرسول. »۴۱ / ۲۱۵- ۲۱۷ دري ژبو وکيلانو شپږ مياشتې د ولسي جرګې په غونډو کې وروسته له هغې ګډون ونکړ چې « په کال ۱۹۷۱ کې د دولت د ملکي مامورينو قانون د تقنين په کميسيون کې تصويب او ولسي جرګې ته وړاندې شو. په غونډه کې ځينو وکيلانو د مامورينو د استخدام په شرايطو کې دا وړانديز وکړ چې دولتي مامور بايد په پښتو او دري ژبو وپوهيږي . پردې موضوع د استازو ترمنځ اختلاف را پيدا شو چې راتلونکې ورځ دري ژبي وکيلان د شورا د غونډو تالار ته رانغلل او د شپږو مياشتو لپاره د دوی اعتصاب دوام وکړ او دې خبرې مطبوعاتو ته هم لار وموندله او پردې حساسه مسئله ډول ډول تبصرې کيدلې. د نوموړي پيشنهاد مخالفانو به د «افکارنو» په جريده کې چې د امتياز خاوند يې نورالله نورزاد او مسؤل مدير يې ضيا حيدري وو يو لړ پاروونکي مطالب خپرول. هغه مهال يو شمېر پښتنو استازو (د وکيلانو د قانوني موقف) تر سرليک لاندې يوه ليکنه د« افغان» په جريده کې خپره کړه او حکومت دا ګڼه په دولتي مطبعه کې قيد کړه. دا موضوع د دې لامل وګرزيده چې ډاکټر عبدالظاهر استعفی ته اړ شي او موسي شفيق د حکومت د مشر په توګه ولسي جرګې ته معرفي شي. شفيق چې د ايران سره يې د هلمند د اوبو تړون لاسليک کړ بايد چې دا تړون د ولسي جرګې له لوري هم تصويب شوی وای. د هيواد واکمنو دري ژبي وکيلان وهڅول چې د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې ګډون وکړي چې په هغې کې به د هلمند د اوبو د تړون سربيره د دولت د مامورينو قانون چې د پښتو ژبې نوم يې ځانله غوره کړی وو هم حل شي. پاچا او صدراعظم دواړو د ژبو د پيشنهاد مخالفو وکيلانو ته سپارښتنه وکړه چې د ولسي جرګې عمومي غونډې ته حاضر سي . که پور ته لاربنودنه شپږ مياشتې پخوا د پيشنهاد مخالفو وکيلانو ته د پاچا او صدراعظم له خوا سوې وای او دوی د عمومي غونډې څخه نه وای وتلي نو دغه ملي نفاق به په هيواد کې نه وای پيدا سوی. داسي ښکاري چې د ژبو د پيشنهاد د مخالفو وکيلانو رهبري د افغانستان د دولت په لاس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې (دولت په خپله کرل او هم په خپله ریبل) اما په افغاني ټولنه کې ولسي جرگه په دغه کارغندل کیده.» ۲۱۰/۴۱ د دولت د مامورینو په قانون کې د پښتو او دري ژبې د پوهیدو معیار د دوولسم ټولگي شهادتنامه ومنل شوه نه په دواړو ژبو پوهېدل.
په پارلماني سیستمونو کې پارلمان ته د گوندونو د سیالۍ له امله ټاکنې ترسره کیږي او هلته د گوندونو استازي خپل رئیس ټاکي او نوموړی رئیس دی چې په پارلماني بحثونو او پریکړو کې برخه اخلي او پارلمان خپلې دندې په نورمال ډول بیله ځنډه پرمخ وړي. په ولسي جرگه کې د گوندونو او د گوندونو د تلوالو نشتون ځینې وکیلان اړ کړل چې د قومي یا اداري واحدونو پر بنسټ مختلفې ډلې لکه د مشرقي (ننگرهار، لغمان ، کنړ) د وکیلانو ډله ، د پکتیا (پکتیا، خوست ، پکتیکا) د وکیلانو ډله ، د هزاره گانو ډله او دې ته ورته نورې ډلې جوړې کړي چې د پورتنیو یادو شوو ډلو جوړول د ملت جوړونې بهیر ته سخت زیان ورساوه.

سلطنتي کورنۍ او نوی سیاسي بهیر

معمولاً واکمنی او واکمن گوندونه د زیاتو واکونو د ترلاسه کولو، په واک کې د پاتې کېدو او یا د واک د انحصار په موخه مبارزه کوي او بېله استثنی د ټولو سیاسي (مذهبي او غیر مذهبي) ډلو او سیاستوالو د مبارزې موخه واک ته رسېدل او یا په واک کې پاتې کېدل دي. په ۱۹۶۳ کال کې د پاچا له لوري د نوې تگلارې د غوره کولو اصلي موخه دا وه چې خپل واک او اقتدار وساتي. د دموکراسۍ په لسیزه کې پاچا هڅې کولې د واک اصلي مرکز پاتې شي او محمدداود د واک په مرکز واوړي. د دموکراسی په لسیزه کې د دې کورنۍ د دواړو سیالو اړخونو هڅې پدې راتاوېدې چې د نوي سیاسي بهیر څخه په خپله گټه استفاده وکړي. پاچا د دولتي زعیم په توگه د دې پړاو چې ولس ته د ده له لورې د ډالۍ شوې دموکراسۍ د ودې لپاره له خپلو قانوني واکونو څخه استفاده و کړي د خپل سیال د کمزورولو او د خپل دریځ د پیاوړي کولو په موخه گټه پورته کوله او سیال یې بیا نوي بهیر ته ستونزې جوړولې. د سلطنتي کورنۍ دا ډول دریځ هیواد یوه کړکیچ ته ورننه ایست.د دې کورنۍ سیالو اړخونو خپلو موخو ته د رسیدو لپاره د مختلفو لارو چارو او وسایلو څخه په استفادې سره سیاسي ډلو، قومي او مذهبي مشرانو او ولسي جرگې ته پام را گرزولی وو. دواړو خواوو دوی ته د وفادارو سازمانونو د جوړولو سربیره هڅې کولې په شته گوندونو کې هم نفوذ وکړي. د دې نفوذ موخه د هغوی ضعیفول، ټوټې ټوټې کول او یا پخپله گټه استعمالول وو. د سلطنتي کورنۍ واکمن اړخ چې د واکمن حالت د پایښت لیوال وو د محافظه کارو، بنې لاسو، قومي او مذهبي مخورو د لا ځواکمنولو او د هغوی پواسطه د کیڼ لاسو او سمونپالو ضعیفولو تگلاره غوره کړې وه. د دې کورنۍ د واک مدعي کیڼ لاسو او سمونپالو ډلو ته چې په هېواد کې یې سمون او بدلون غوښت ور ودانگل. په سیاست کې د تلوالو او جبهو جوړول ، لنډمهاله او اوږدمهاله ملگرتیا منل شوي اصلونه دي چې په هغو کې توطئو او دسیسو، د هیواد د نافذه قوانینو څخه سرغړونې ،حکومتونو ته ستونزې جوړونې ، د ملي گټو پر ځای شخصي گټو ته لومړیتوب ، د هیواد د میشتو قومونو او قبیلو ترمنځ دښمنیو ته لمن وهل ځای نلري. له بده مرغه سلطنتي کورنۍ خپلو موخو ته د رسیدو لپاره پداسې کړنو لاس پورې کړ چې هم یې د حکومتونو د نوښت مخه نیوله هم یې ستونزې ورته جوړولې ،هم یې د قومونو او قبیلو ترمنځ دښمنۍ راپارولې او هم یې قوانین تر پښولاندې کول. د دموکراسۍ په لسیزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو دا ډول دریځ د هېواد د پرمختگ مخه نیوله. د یحیی د کورنۍ په دا ډول کړنو د یوه امریکایي استاد دا وینا د صحت مهر لگوي چې « د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان واکمنو د سوداګرۍ سره دښمني لرله. داسې بريښي چې هغوی خوار افغانستان ته چې په ټوله معنی پرې مسلط وي ترهغه افغانستانه چې د بهرنۍ سوداګرۍ له امله په نعمتونو کې ډوب وي او د دوی اقتدار کم کړي لومړيتوب ورکاوه. » ۴۲ /۱۲- ۱۳ که څه هم پورتنۍ ځرګندونې د امير عبدالرحمن خان او د هغه د زوی امير حبيب الله د اقتصادي تګلارو په اړه دي خو د يحيي د کورنۍ د تګلارو سره هم سر خوري ځکه چې د يحيی کورنۍ هم د انګريز د سياستونو څخه اغيزمنه وه. د يحيی د کورنۍ څه کمې نيمې پيړۍ واکمنې ښيي چې هغې د هيواد د پرمختګ او د ولس د سوکالۍ په پرتله خپل اقتدار ته لومړيتوب ورکاوه. پدې اړه بېلګې ډېرې دي او ځرګنده بيلګه يې د هاشم خان د فيل مرغانو کيسه ده. همدا رنګه د محمد حسن کاکړ په وينا د هغه وخت (د دموکراسۍ د لسيزې) د دغو نا آراميو لوی يا شايد اصلي عامل محمدداود چې د ملي مصئونيت له سردار جنرال رسول نه ئې په خپل کور کې وغوښتل: « مبلغ پنج مليون افغانی نقد حاضر است باختيارت ميګذارم ، توسط آن اشخاص مانند مجيد کلکانی ، ببرک کارمل ، سيد ظاهر و بعضی از وکلای چپ ګرا را تشويق نمائي که در داخل مملکت و در مجالس ولسي جرګه بی نظمي و هرج و مرج را بوجود آرند.» ۱ /۱۵ د کاکړ په وينا که څه هم سردار رسول پيسې نه دي اخېستې خو د محمدداود له لوري د سلطنت د راپرزولو وروسته چې جنرال رسول پخپله پخوانۍ دنده پاتې شو ، ښيي ښايي چې د ملي مصؤنيت مشر د داودخان سره همغږی وو او د محمدداود د نقشو سره سم يې د خپلو دولتي او وظيفوي امکاناتو څخه ګټه پورته کړې وي. همدې خبرې ته د ولسي جرګې د ديارلسمي دورې غړی داسې ګوته نيسي : « محمد داود خان او د ده ملګرو د ولسي جرګې وکيلانو ته هدايت ورکاوه چې په شورا کې بې نظمي راوړي. » ۱۶۷/۴۱ د دموکراسۍ د لسيزې په لومړۍ نيمايي کې د کيڼ لاسو او په تيره د ا، خ، د، ګ ګړندی ودې سلطنتي کورنۍ او واکمنی انديښمن کړي وو او د دوی په ليدنو کتنو کې د دې غورځنګ د ځپلو په لارو چارو سوچ کيده. سيدقاسم رښتيا د وخت د کابينې غړی د خپل کتاب په ۲۳۴ – ۲۳۶ مخونو کې پدې اړه د پاچا او شاه ولي خان سره غږېدلی او دا يې هم پاچا ته ويلي وو چې کيڼ غورځنګ د چرګې په هګۍ کې چرګوړي ته ورته يو موجود دی چې له منځه وړل يې آسانه کار دی او که له هګې راووزي له منځه وړل يې ستړې ستونزې او هنګامې جوړوي. سيد قاسم رښتيا پدې اړه چې د کيڼ غورځنګ ټغرټول شي د شاه ولي خان غبرګون داسې بيانوي :« ضمناً مارشال د اعليحضرت څخه شکايت درلود چې اجازه نه ورکوي که نه دا کار د حکومت د مداخلې پرته د قبايلي خلکو له لوري په آسانۍ سره کيدی شي. » ۱۳ /۲۳۶ د محمد آصف آهنګ په وينا « په ملي شورا کې يوشمېر وکيلان د مارشال شاه ولي خان په لمسون و ډبول شول.» دا بيا ددې ښکارندوی دي چې سلطنتي کورنۍ نوي سياسي بهير ته ستونزې جوړولې او پدې ډول يې په خپله خپلې ريښې له بېخه اېستلې او د خپلو دې کړنو د ناوړه پايلو د درک وړتيا يې نلرله.

د پل خښتي په جومات کې انقلابي ملايان

د دموکراسۍ په لسيزه کې په خپلواکو رسنيو کې نوي اصطلاحات او مفاهيم ترسترګو شول. محافظه کارانو او ارتجاعي روحانيت دا اصطلاحات د کفري نړۍ پديده ګڼله او د هغو په اړه يې خپل ځانګړي تعبيرونه او تفسيرونه لرل. کيڼ اړخی او سمونپال غورځنګ يې کمونستي بهير ګڼلو. د کمونست په اړه يې يو مسخره تفسير درلود او ويل يې چې کمونست د کمو يعنې خدای او نيست (نشته) ترکيب دی يعني دا چې کمونستان د خدای تعالی شتون نه مني. پداسې حال کې چې کمونيسم د بشري ټولنې د ودې هغه پړاو ته ويل کيږي چې هلته د توليد پر وسايلو ټولنيز مالکيت ټينګ او د ټولنې د وګړو ترمنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې طبقاتي ویش له منځه ولاړ شي او کمونستان هغه کسان دي چې انقلاب او د پرولتاریا دیکتاتوری ته د یوه دولتي نظام په توګه ګوري .له دا ډول تبلیغاتو چې د اپلتو پرته بل څه نه دي بریښي چې هغوی د کین لاسو او مدرنیتي په وړاندې د اسلام او زموږ د مسلمان ملت له سپېڅلو دیني باورونو څخه ناوړه ګټه پورته کړې او پورته کوي. سربیره پردې د افغانستان په وروسته پاتې ټرلې ټولنه کې چې د دموکراسۍ کوچنۍ تجربه یې نلرله سیاسي ډلو د دې وړتیا نه درلودله چې د دې نوي بهیر څخه معقوله استفاده وکړي ترڅو ارتجاعي ځواکونه را ونه پارول شي. له بله پلوه واکمنۍ هم د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره اړین تدبیرونه ونه نیول او حتی د اساسي قانون متمم قوانین یې جوړ نکړل. دې ټولو لاس سره یو کړ او په ځینو مواردو کې یې انارشۍ ، د دموکراسۍ بدنامی او ناکامی ته لار هواره کړله.یو شمیر د ناپوهۍ او بې تجربګۍ له امله او ځینو په شعوري ډول په سنګر کې د ناستو مغرضو سیاستوالو او یا په پردیو پورې ټرلیو کړیو د دموکراسۍ د بدنامولو په موخه فعالیت کاوه. دې کړیو حتی د وینا د آزادۍ په نامه قومي او ژبنیو دښمنیو ته لمن وهله او د ملي ارزښتونو او اسلامي مقدساتو له سپکاوۍ نه هم ډډه نه کوله. په تیره زموږ په دودیزه اسلامي ټولنه کې د ټولني د وګړو د اسلامي او مذهبي عقایدو په وړاندې بې تفاوتي ،هغو ته پام نه راګرزول او د اسلامي او مذهبي عقایدو په وړاندې دریدل په واقعیت کې د ولس سره د جګړې اعلان وو. وایي مهاتما ګاندي د یوه سفر وروسته خپل هیواد ته راستون شو، لومړی د ښار یوه لوی معبد ته ولاړ او هلته ډېرین بُت ته پرسجده شو. وروسته لدې پیښې له ده نه یې یوه ملګري وپوښتل ، تاسو خو په بتانو عقیده نلرئ نو ولې مو ور ته سجده وکړه ؟ ده په ځواب کې ورته وویل ، ماهیڅکله بت ته سجده نده کړې او نه به یې وکړم، ما د میلیونونو انسانانو (بت پرستانو) عقیدې ته د احترام سرټیټ کړ او بس. د دموکراسۍ په لسیزه کې د ځینوسیاسي کړیو، سیاستوالو او د رسنیو د چلوونکو له کړنو نه داسې بریښي چې هغوی په خپلو ویناوو او لیکنو کې افغان ولس ته د چوپړ نارې سورې وهلې خو خپل ولس یې نه وو پیژندلی ، د خپلو خلکو رواني ځانګړتیاوې یې نه وې درک کړې او پدې نه پوهیدل چې اسلام د افغان ولس د تاریخ، فرهنګ او حتی ژوند برخه جوړوي. هماغه دي چې ځینو سیاستوالو او سیاسي فعالانو د مختلفو لاملونو(بې تجربګۍ، سیاسي او ایدیالوژیکي باورونو، د خپلو حامیانو د خوشالولو ، په ټولنه کې د فتنې د اچولو په موخه) د خپلو خلکو د مقدساتو سپکاوي ته متې بډ وهلې او په واقعیت کې یې د خپلو خلکو سره جګړه پیل کړله. پدې اړه به یوازې د رسنیو په اړه دریو بیلګو ته ګوته ونیول شي.

۱- په سینماګانو کې د حضرت یوسف (ع) په نامه د یوه فلم ننداره ته اینودل چې ځینې برخې یې د اسلام سره په ټکر کې وې.
۲- په ۱۹۶۸ کې د اصلاح په دولتي ورځپانه کې د(مرد ۹ زنه) په نامه د یوه کاریکاتو خپرول چې د ځینو خلکو په باور اشاره حضرت محمد(ص) ته وه. دا کاریکاتور د لویدیځ آلمان له کومې رسنۍ څخه اخیستل شوی وو او ویل کیدل هغه لومړی د اسرائیلو په مطبوعاتو کې خپورشوی وو.
۳- د۱۹۶۸ د اپریل په میاشت کې د ولادیمیرایلیچ لینن د سلمې کالیزې په مناسبت د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د لینن د انځور او د بارق شفیعي د شعر خپرول چې پرلینن درود ویل شوی وو.

پورتني او دې ته ورته نور موارد او خاصتآ د پرچم په نشراتي ارګان کې پر لینین درود ویل د هیواد روحاني او مذهبي اړخ ولمساوه ، یوه ستره هنګامه یې جوړه کړه او د پلازمیینې د ستر جومات (پل خشتي) له منبرڅخه یې د خپل اعتراض غږ پورته کړ. د پل خشتي په جومات کې د ملایانو د احتجاجیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډو په اړه چې ۴۲ ورځې رواني وې د دوو ليکنو ځيني برخې راوړل کيږي ترڅو د دې غونډو په اړه لوستونکی اړين معلومات ترلاسه کړي او بيا پدې هکله قضاوت وکړي چې ترکومې کچې دولت او د پرچم مشرتابه د ملايانو د دې احتجاجيه غونډو د جوړولو لپاره پلمه ورکړه ، څوک ددې غونډو هڅوونکي او لمسوونکي وو ، چا غوښتل د دې غونډو نه سياسي ګټه پورته کړي او بالاخره کوم درسونه ترې واخيستل شي. پدې هکله د پرچم د جريدې د امتياز خاوند او مسئول مدير سليمان لايق ليکي: « د اخبار (پرچم) د خپريدو په لومړۍ ورځ د ښار د خلکو يوه اووه سوه کسيزه ډله چې زياتره يې د ديني مدرسو طالبان، د جوماتونو ملايان او د شوربازار د حضرتانو مخلصان وو، د صبغت الله مجددي او د هغه د پلار مياجان مجددي تر مشرتابه لاندې د کابل د باغ عمومي له لوري د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته راورسيدل او د هغه مخامخ يې د پرچم په اخبار کې د "درود" د خپريدو په هکله احتجاجيه ميټنګ پيل کړ. د مظاهرې ګډون کوونکو د پرچم فوري مصادره او د هغه د خپروونکو خصوصاً د بارق شفيعي محاکمه غوښته. هغوی د لينن، شوروي اتحاد او کمونيستانو پر ضد شعارونه ورکول او دولت يې د پرچميانو د ملاتړ په تور محکوماوه. د دې ورځې په سبا له ولاياتو څخه د ديني عالمانو راتګ شروع شو. له هراته تر ننګرهاره پورې د ملايانو ډلګي کابل ته راورسيدل او د پل خشتي په جومات کې يې خپل منبر او مرکز جوړ کړ. ملايان په نوبت منبر ته ختل، «پرچم» او بارق يې تکفيرول او له دولت نه يې د "درود" د خپرولو په مناسبت د عاملانو سزا او محکمه غوښتله. اخوانيانو پدې اور کې خپلې پټيرې پخولې. هغوی ملايانو ته نيږدې شول او د هغوی لارښونه يې پخپل لاس کې واخيسته. هغوی د لومړي ځل لپاره پياوړي شول او د دين د خدمتګارانو بڼه يې پيدا کړه. پخوا تر دې به د اخوانيانو د مظاهرې په وخت يو څو کوچني سپين بيرغونه پورته کړي وو او ورپسې يې اووه يا اته کسه له پوهنتون نه را ايستل. خو اوس د هغوی شمير زرګونو ته رسيدلی وو. دوی ملايانو ته د پرچم پر ضد سازمان ورکاوه او د ملايانو د روان شوي نهضت سره يې د امريکې د متحده ايالاتو او پاکستان د جاسوسي شبکو روابط ساتل. د لومړي ځل لپاره د ملايانو او د ښي لاس مرتجعو روشنفکرانو روابط منځ ته راغلل او ديني ټولنه له دولت سره د مقابلې لپاره د مخامخ سياست ډګر ته را ووته...، دولت په لومړي سر کې د ملايانو له مظاهرو او خصوصاً د پل خشتي له مظاهره کوونکو سره همدردي وښودله. سلطنت چې د پرچميانو له پارلماني ګروپ نه په تنګ وو غوښتل يې چې د ملايانو له روان تحريک نه په استفادې د پرچم او پرچميانو له مصيبت څخه ځان خلاص کړي او د حادثې د ټولو عواقبو ملامتيا پرهغوی ور واچوي. ظاهر شاه او صدراعظم په ګډه د دربار مراجعينو ته دا بيان ورکاوه چې پرچميانو له دموکراسی نه په ناوړه ګټه اخيستنه دغه مصيبت (د پل خشتی د ملايانو تجمع) رامينځ ته کړ.ملايان د اسلام دفاع ته راغلي دي او موږ هغوی ته څه نشو ويلای. سردارشاه ولي خان او د ده زوی سردار عبدالولي د پادشاه، ظاهر شاه زوم او د دوی شاوخوا کسان لګيا وو او لګيدلي اور ته يې لمن وهله. هغوی د قبايلي سيمو ګروپ ګروپ ملايان ورغوښتل او ډاډه کول يې چې ستاسې جهاد برحق دی، زړونه قوي کړئ، خامخا بري ته رسيږئ.د امريکا د متحده ايالاتو او پاکستان جاسوسان لګيا وو د سوداګرو او د ښار د ديندارو خلکو په بڼه کې يې د پل خشتي د جومات متحصنو ملايانو ته د افغانيو بنډلونه او پخې ډوډۍ ګانې راچلولې. دې بهير ورو ورو د کابل تاجرانو او شتمنو خلکو ته هم سرايت وکړ. هغوی هم روپۍ او خوراکه را چلوله او د پل خشتي حوصله يې د مبارزې د دوام لپاره پياوړې کوله.د ورځو په تيريدو ملايانو د پرچميانو د تکفير په اړخ کې دولت او د هغه په سر کې پادشاه هم تکفير کړل. ملايانو ويل، د پرچم جريده په دولتي مطبعه کې چاپيږي او هغوی دغه جريده د کمونيستانو د پياوړتيا لپاره پخپله مطبعه کې چاپوي. ټول بدعتونه لکه د ښځو آزادي، د زنانه مکتبونو رواج او نور له همدې دولت نه سر چينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلي. نو د ټولو ناوړو په سر کې دا دولت او دا ظاهرشاه پخپله ولاړ دي. دی د افغانستان د سلطنت لیاقت نلري، باید خلع شي او دولت اتقیاوو، شرعی پیشوایانو او ملایانو ته وسپارل شي.دغه تبلیغ د دې موجب شو چې د دولت تېره چاره په پل خشتي کې د راټولو شویو ملایانو خیټې ته ور برابره شي. پادشاه امر وکړ چې پولیس دې د پل خشتي حریم ته، هلته چې ملایان متحصن شوي وو، وردننوزي او دوی دې د فهرست او اصلي ټاټوبي پر اساس خپلو ولایاتو ته ولیږدوي او د محل حاکمان دې له هغوی نه لیکلي تعهدونه او ضمانتونه واخلي چې بیا به نه راټولیږي او ضدِ دولتي تبلیغات به نه کوي.» ۴۳ د پل خشتي په جومات کې د ملایانو د احتجاجیه غبرګون په هکله یوه بل لیکوال مفصله لیکنه کړې چې دلته یې ځینې برخې راوړل کیږي: «سلطنتي کورني د کین لاسو ځواکمن کېدو ته په کتو سره ښه فرصت وموند چې د هغوی پرضد یو تبلیغاتي کمپاین سمبال کړي.هماغه وو چې سردار عبدالولي روحاني شخصیت عطاءالله فیضاني هڅوي چې د خپل نفوذ له امله یو شمیر ملایان د پاچاهي نظام نه د ملاتړاو د کین لاسو په مخالفت کې د پل خشتي په جامع کې را غونډ کړي او د دې جامع له منبر نه د پورتنی موخې لپاره ګټه پورته کړي. فیضاني د دې کار د ښه سمبالولو لپاره یوه لارښوونکې کمیټه جوړه کړه چې په هغې کې د صبغت الله مجددي او د لوګر د چرخ مولوي سنګین په شمول یو شمېر دیني عالمانو شتون درلود. هغوی د پل خشتي له جومات نه په اصطلاح د کمونستانو پر ضد تبلیغات چې مظاهرو ته ورته شعارونه پکې ورکول کیدل پیل کړل. د فیضاني ملګرو او همدا راز اسلامي بنسټپالو فعالانو د پرچم د جریدې دا ګڼه خپلو ارادتمندانو او د کین اړخو مخالفانو ته ورښودله چې په پل خشتی کې د دوی په مظاهرو کې د کین لاسو او د دوی په خبره د کمونستانو خلاف مبارزه کې برخه واخلي . هماغه وو چې د هیواد د ګوټ ګوټ او په تیره جنوبي ، شرقي او د کابل شاوخوا څخه ملایان او طلبه کرام کابل ته راځي او د پل خشتي له منبر نه مرګ او نفرت پر لینن، مرګ په کمونستانو، مرګ په شورویانو شعارونو د ورکولو او دیني وعظونو لړی قوت مومي. معمولاً به مظاهره کوونکي ملایان د ماښام د لمانځه او خوړو وروسته چې د پانګه والو لخوا راوړل کیدل د خپلو دوستانو او خپلوانو کورونو ته تلل. پدې مظاهرو کې د دربار او حکومت سره د نه ترلیو عالمانو شتون ددې لامل شو چې په لینن او کمونستانو باندې د مرګ په ځای پاچا او حکومت د خپلو وعظونو هدف وګرزوي او د خلکو د بدمرغیو اصلي لامل واکمن نظام په ګوته کړي. د بیلګې په توګه مولوي عبدالوهاب بولغیني (کوهدامني) د منبرڅخه داسې وینا کوي: ای علمای کرام ولې په لینن نښتی یئ لینن دلته نشته . لینن ددې مملکت د واکمنۍ مسؤل نه وو او نه دی. پدې ټاټوبې کې هغه کسان مسؤل دي چې څلوېښت کاله یې د پاچا او اعلیحضرت په نامه حکومتونه کړي او د ملت شتمنۍ یې غلا کړې دي . ما تېره شپه په خوب کې ولیدل د الله سلګونه زره ملایکې د کابل په آسمان کې را ټولې شوې وې ددې هېواد په چارواکو او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه یې لعنت ویلو، اې علمای کرام تاسو هم د آسماني ملایکو په څېر په پاچا او کورنۍ یې لعنت ووایئ ...» دې حالت ته په کتو سره سردار عبدالولي فیضاني ورغواړي او پوښتنه ترې کوي چې ولې داسې پیښ شول. فیضاني د دې کار پړه پر اخوانیانو اچوي. سردار عبدالولي فیضاني ته وایي چې نور حکومت د دې وینااوو زغم نلري او نن شپه دې مظاهرو ته د پای ټکی ایږدي او هغه ته دنده سپاري ملایانو ته ووایي چې نن شپه ټول د پل خشتي په جومات کې پاتې شي. فیضاني د سردار ولي سره د کتنې وروسته د پل خشتي جومات ته راستنیږي د ماز دیګر له لمانځه نه مخکې منبر ته خیږي او حاضرینو ته وایي. ستاسو دیني علماوو بیساری غونډې د کمونستانو، د اسلام د دښمنانو او ځینو چارواکو غوسه راپارولې او موږ ته اطلاع را رسیدلې ده چې دولت د دې ستر خوځښت د بدنامولو لپاره غواړي یو شمېر عالمان ونیسي او په جیبونو کې یې بهرنۍ روپۍ خاصتاً پاکستاني کلدارې او امریکایي ډالر واچوي.د احتیاط لپاره او د اسلام د دښمنانو ددې کرغیړن

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلان د شنډولو په موخه د مظاهرو د رهبرۍ هيئت پريکړه کړې ده چې علمای کرام نن شپه ترسهاره پورې همدلته پاتې شي او له جوماته ونه وزي، ترڅو د اسلام د دښمنانو دا کرغيرنه نقشه پلې نشي . د دنيا او سياست نه بيخبره عالمانو د فيضاني په خبرو باور وکړ او د نورو شپو خلاف په جومات کې پاتې شول . فيضاني او د مظاهرو لارښوونکی هيئت د شپې تر لسو بجو پورې په جومات کې د نورو ملايانو سره وو خو بيا يو يو له جومات نه ووتل. د دوولسو بجو وروسته پوليسو د پل خشتي جومات محاصره کړ ټول ملايان يې لومړی د عيدګاه جومات ته بوتلل او له هغه ځايه يې په موټرو کې خپلو ولايتونو ته وليږدول. سبا ورځ (د جوزا څلورمه) د پل خشتي په جومات کې د سلګونو انقلابي ملايانو څرک نه لګيده خو د لومړي ځل لپاره د پل خشتي په جامع کې د سهار لمونځ ادا نشو ځکه چې پوليس د جومات د انګړ او شاوخوا په پاکولو لګيا وو. د ملايانو سره د پوليسو دا ډول چلند ددې سبب شو چې ملايان د مظاهرو د رهبرۍ په هيئت او خاصتآ په فيضاني بې باوره شي چې هغوی ور سره خيانت کړی دی. اونۍ تيره نه وه چې پوليسو عطا ءالله فيضاني بندي کړ. د فيضاني بې خبره ارادتمندانو او مخلصانو بيا د هغه په زنداني توب اوښکې تويولې چې دا ستر عالم پوليسو نيولی دی. خو کله چې د ملايانو د مظاهرو خبرې سرې شوې فيضاني هم راخوشی شو او د پل خشتي ترڅنګ يخپل کتاب پلورنځي کې کار پيل کړ.» ۴۴ د ملايانو د غونډو پرمهال يوه شپه د امريکې د سفير نيومن له خوا ميلمستيا شوې وه چې عبدالستار شاليزی د ميوندوال د کابينې د کورنيوچارو وزيرهم وربلل شوی وو.«د خبرو په ترڅ کې د امريکا سفيرعبدالستار شاليزي ته ويلي و ږيره دې پرې ايښې لکه چې د ملايانو نه بېرېدلی يې ! عبدالستارشاليزی چې ظريف او حاضرجوابه سړی دی، ده ته په جواب کې ويلي و، زه د ملايانو څخه نه يم بېرېدلی ، بلکې په کابل کې خلک وايي چې هرهغه څوک چې ږيره ولري تاسې هغه ته پيسې ورکوئ . د امريکې سفير په جواب کې ويلي و موږ پيسې نلرو. عبدالستارشاليزي ده ته ويلي و که ستاسو وروستۍ خبره چې تاسې پيسې نلرئ ، رښتيا وي نو ما خپله خبره بېر ته واخيسته ...، هغه مهال دا ويل کيدل چې د ديني علماوو په صفوفو کې خارجي عناصرو نفوذ کړی دی ، چې د هغو په لمسون دوی غواړي چې په افغانستان کې د ټولو نهضتونو مخه ونيسي ، او بېرته توره ارتجاع په هيواد کې مسلطه کړي ، چې د امريکا په شمول د څوهيوادونو نومونه به ياديدل چې دوی د دغو اعتصابونو شا ته ولاړ دي. » ۱۲۲/۴۱

لکه څرنګه چې شوروي اتحاد او چين د افغانستان د کيڼ لاسو سره خواخوږي لرله بيله شکه يې د نومړو ډلو د ځينو مشرانو سره ځانګړې اړيکې لرلې . امريکايانو بيا د هيواد د محافظ کارو او ارتجاعي کړيو اوهمدا راز اسلامي ډلو سره ورته خواخوږي او اړيکې لرلې چې د ملايانو د مظاهرو ترشا د امريکا د متحده ايالتو او د هغو د متحدينو په لاس لرلو کې شک نشته . که چيرې د ديني علماوو مظاهرې او د هغوی ويناوو ته وکتل شي هغه د پرچم په فوق العاده جريده کې په لينن د درود ويلو په وړاندې غبرګون وو . دلته دا پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې يوه رسنۍ او په تيره يو سياسي سازمان په خپل نشراتي ارګان کې داسې څه خپاره کړي چې د ولسونو مذهبي احساسات جريحه دارکړي؟ ډيری پدې باور دي چې د پرچم په جريده کې په لينن د درود ويلو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د ستاينې نه موخه دا وه چې پرچمي مشران د مسکو هژمونيستو مشرانو ته د خپلې وفادارۍ د ښودلو سربيره ځانونه په روڼ اندو کې رښتيني مبارزان معرفي کړي . خو په ټولنه کې يې د رښتينو مبارزانو پرځای د شوروي د لاسپوڅي او د اسلام دښمنه ډلې نوم وګاټه. د دموکراسۍ د لسيزې د پای ته رسيدو وروسته بهير وښودل چې يخواني شوروي اتحاد د افغانستان د هر سازمان او سياسي مشر په پرتله د پرچم په سازمان او د هغه په مشر کارمل بشپړ باور درلود. دې اعتماد او باور د پرچم د مشرتابه له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد د تګلارو څخه په بشپړ ملاتړ او د شوروي اتحاد په ګټه د تبليغاتو سره تړاو درلود. د پرچم په فوق العاده ګڼه کې پر لينن درود ويل د پرچم د مشرتابه له لوري د ټوپک هغه ډز وو چې پخپل ځان او مترقي غورځنګ يې وکړ. دې ډز چې په هيواد کې يې لويه غوغا خپره کړه ددې لامل شو چې د افغانستان اسلامي ښنستپال اودوديزه اسلامي روحانيت ګډه ژبه پيدا کړي او د يوه منبر څخه د واکمنۍ او کيڼ غورځنګ په وړاندې تبليغات وکړي . د دې شعر د خپريدو پايله او بيا د حکومت له لوري د ملايانو سپکاوی د ښنستپالو اسلامپالو په پياوړتيا کې خپل ځانګړی رول ولوباوه.مظاهرو يې رونق وموند او هغوی په کابل پوهنتون او پولتخنيک مسلط شول.

په پوهنيزو ښنستونو او پارلمان کې نښتې

د دموکراسۍ په لسيزه کې کله ناکله د سياسي ډلو او سياستوالو ترمنځ اخ اوډب او نښتې هم پيښيدلې. د سياسي ډلو د نښتو په اړه ګلبدين حکمتيار د خپل اسلامي نهضت نومي کتاب « کمونستانو د نښتو لاره غوره کړه» ترسرليک لاندې رڼا اچولې ده . نوموړی دريو نښتو ته ګوته نيسي او هڅه يې کړې ددې نښتو پړه په نورو واچوي. البته پدې هکله د حکمتيار دا ډول دريځ چې دی يې يو لوبغاړی وو د تعجب وړ خبره نه ده. خو د ده له څرګندونو ، د ښکيلو اړخونو د مرګ او ژوبلې د کچې او د حکومت له لوري غبرګونونه کولی شي د نښتو په اړه لوستونکي ته د هغه مهال د سياسي ډلو د سياسي شعور د ټيټوالې سربيره د دې قضاوت امکان ورکړي چې کومو ډلوغوښتل د کابل د پوهنتون او د پوليتخنيک د انستيتوت فضا خړه پړه کړي.

لومړۍ نښته – د حکمتيار په وينا لومړۍ نښته د خلقيانو سره وه چې دی پکې ټپي شوی دی او د نښتې په هکله ليکي :« خلقيانو د پوهنتون په صحن کې غونډه درلوده، د ځوانو مسلمانو څو کسانو لدوی نه غوښتې وو چې اجازه ورکړي د دوی له ستيج نه څو خبرې وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کې زه هغه ځای ته نږدې راورسيدم، ځينې ورونه راغلل او ماته يې جريان ووايو، زه هلته ورغلم ، وضعيت مې داسې وليد چې نږدې دې نښته وشي، ورونو ته مې وويل چې صحنه تخليه کړي او د خلقيانو له ستيج نه په خبرو ټينګار پرېږدي، ماهمدا خبره اعلانوله چې خلقيانو په شهيد انجينرمحمدشاه حمله وکړه،زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپي له څلورو خواوو يې په ما بريد وکړ، د غوږ اړخ ته ټپي شوم ، په ځمکه ولويدم ،له ورونو نه يوه کس په ما ځان وغورځاوه چې په ما د بريد مخه ونيسي ، خلقيان خواره شول او زه يې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوۍ نه وروسته ليليې ته ولاړم. » ۳۵/ ۲۰۳ که چيرې د نښتې لامل ته وکتل شي هغه د خلقيانو د ستيژ څخه د ځوانو مسلمانو غوښتنې ته منفي ځواب دی . دا د خلقيانو حق وو چې له خپل ستيژ څخه چاته د وينا اجازه ورکړي يا ورنکړي. خو داسې ښکاري چې ځوانو مسلمانو ټينګار درلود چې هرومرو وينا وکړي. منطقآ پداسې يوه حالت کې د جګړې يا نښتې ملامتې په مسلمانو ځوانانو لوېږي.

دوهمه نښته- د حکمتيار په وينا دا نښته په پوليتخنيک کې د اسلامي غورځنګ او ټولو چپيانو او غيرديني ډلو ترمنځ شوې ده. « نښته داسې پيل شوه چې د مسلمانو ځوانانو يو کس د هغه چا مخې ته ودريد چې ډوډۍ يې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، د روژې په مياشت کې دا کار د روژې خوړلو ښه ګڼل کيده موږ اعلان کړی و چې هيڅوک په څرګنده توګه روژه نشي خوړلی ، لدې کس نه پوښتنه وشوه چې ولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کارکوي ؟ هغه پټنوس یوې خوا ته کینود او پده یې برید وکړ...، مرکزي لیلیې ته د نښتې اطلاع راورسیده ، پدې وخت کې زه ، مولوي حبیب الرحمن او استادګل محمد د ده بوري په یوه کرایي کور کې په ګډه اوسیدو. دا اطلاع یې راکړه ، نه پوهیږم ولې په ډیر شوراو شوق د مرکزي لیلیې په لور وخوځیدم. ګورم چې د لیلیې په جومات کې ګڼه ګونه ده ... ، وروڼه زما وینا ته منتظر وو، زما نظردا دی چې حتماً باید له خپلو مظلومو وروڼو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړشئ ، تیاري ونیسئ ، همدا اوس د پولیتخنیک په لوري خوځیږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات څخه ووتل ، څو شیبې وروسته د اویاوو په شا اوخوا کې با ایمانه زلمیان د پولیتخنیک په لوري روان شوو ...، د پولیتخنیک د جومات په مخکې مې ټول ودرول او ورته ومې ویل. څوک چې د سر قربانۍ ته تیار وي او په هیڅ بیه په شا نه راځي له موږ سره دې وخوځیږي...، ما وروڼه په دوو ډلو وویشل،یو شمیر مې له داکترمحمدعمرشهید سره په یوه استقامت ولیږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځیدم چې کمونستان راغونډ شوي وو...،موږ همداسې سریع او تند مخکې روان وو ، د تیږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تیښته شول چې د زلمیانو هغه ډله هم له موږ سره یوځای شوه چې په بل استقامت لیږل شوې وه...، د تیښتې په دوران کې ډیر کسان تر پښو لاندې شول ، مخصوصاً هلته چې د دوی ګڼ شمیر کسانو څلورم بلاک ته د ننوتلو هڅه کوله ...، د دوی ۴۶ کسان ټپیان شول او زموږ دری کسان. په دې نښته کې ټول چپي عناصر اوغیر دیني ډلې یوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبیعي نتیجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرآت وکړي نه یوازې یوازې . دا په پولیتخنیک او په ټول پوهنتون زموږ د تسلط په لوري یو موثر ګام وو. پولیتخنیک د پولیسو لخوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته یې د لودسپیکر په ذریعه ګواښونه کول چې خواره شئ ، وروڼو ته مې وویل چې له خوریدو نه ډډه وکړي ...، زه د پولیتخنیک جګړه د اسلامي نهضت د بدر جګړه ګڼم. » ۳۵/ ۲۰۴-۲۰۸

دریمه نښته – « دا نښته یوازې د شعله یانو سره وه . دوی د یوې نښتې شوق کړی و. په مخکنیو نښتو کې یې د خپلې ماتې په هکله به یې خپلوغړو ته ویل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچمیان او خلقیان د ماتې باعث شول، دوی پخپلې تیښتې سره په نورو کې ویره پیدا کړه، دا ځل د اخوانیانو سره یوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو. په همدې ترڅ کې یې د تعلیم او تربیې یوه محصل ته چې نوی له نهضت سره یوځای شوی وو لاس واچاوه...، موږ د ده بوري په هغه کور کې غونډه وکړه ، ترڅو دا پیښه،لاملونه اوعواقب یې وڅیړو او د مناسب عکس العمل فیصله وکړو...، سبا له لسو دوولسو وروڼو سره د تعلیم او تربیې پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهي درس ورکاوو، له هغه نه مې احترامانه وغوښتل چې اجازه راکړي د دې ټولګي له محصلینو سره څو خبرې وکړم...،په څو لنډو خبرو مې خپله وینا پای ته ورسوله او له ټولګي نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځینې وروڼه په ډیره عجله راغلل او ویې ویل: هلته په ځنګله کې شعله یان د راغونډیدو په حالت کې دي ...، وروڼو ته مې وویل : اوس نباید میدان پریږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي لیلیې، دارالمعلمین ، ابن سینا، رحمن بابا، دارالمعلمین او نورو نږدې مرکزو وروڼو ته اطلاع ورکړئ ځانونه راورسوي، خپل تیاري ونیسي. دوه کسان مو شعله یانو ته ور ولیږل ترڅو پوښتنه وکړي چې د څه لپاره راغونډ شوي ...، شاکراو لهیب د خبرو لپاره راغلل...، دوی ویل : په یوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ویل : نه لومړی به تاسو لدې ځایه ځئ بیا موږ. پدې وخت کې زموږ د وروڼو شمیر هم زیات شوی وو، دوی وضعیت داسې ولید چې مجبور د نښتې فکر له سره وباسي او زما خبره ومني او وایي : دا دي موږ ځو اوخپله غونډه ختموو، زموږ د تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شیبو له هغه ځایه د کفتریا او ساینس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالی شو، زموږ ورونه په همدې ځای کې راغونډ شول. زه د پوستې د غرفې په بام وختلم چې د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبرې نه وې پیل کړې چې د شعله یانو لخوا زموږ لوري ته ځو تیرې راګوزارې شوې، پدې سره زموږ د ډلې نه محمدطیب فرقانیارد کندهار اوسیدونکی پداسې حال کې له غونډې ووت او د شعله یانو په لوري په زغاسته ولاړ چې هیڅوک د ده په را ګرځولو موفق نشو. هلته پده برید وشو. ټپی شو او په ځمکه پریووت. په همدې سره نښته پیل شوه، نښته توده روانه وه. ما له نښتې نه د مخه یوه ډله د هغه ځنګله مخې ته لیږلې وه چې په لومړي سر کې شعله یان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چې مبادا له شا نه په موږ برید ونشي. ناڅاپي هغه ډله هم ببرته را وګرزېده، د دوی تکبیرونو او ناڅاپي د نورو سره یو ځای کېدو،شعله یان ورخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کې هرې خوا ته تښتېدل او د چمن غواړې کورونو ته یې پناه وړه، زخمیان یې په میدان دلته هلته پراته. د دوی لومړی ټپي سیدال سخندان وو، دی د نښتې په پیل کې د پاخه سړک په سرټپي شو او همالته په ځمکه پریووت، په سر لګیدلی وو،همالته یې ساه وختله. د دوی شل کسان کم اوزیات ټپیان شول...، پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګي ، پلي او سواره د نښتې ځای ته راورسیدل ، پوهنتون او لیلیه یې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخاني له لارې لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسیده...، پوهنتون هماسې محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کې غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډه کې برخه واخیسته ، نطاقانو حادثه غندله ، موږ یې ملامتولو، له دولت نه یې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي ، د شعله یانو په نسبت یې خواخوږي ښودله. موږ په لیلیه کې محاصره وو. یوځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله ...، پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي . په لیلیه یې د حملې جرآت نشو کولی. له لیلیې نه تدریسي ته په تلو راتلو کې به له ما سره ګڼ شمیر ورونه ملګري وو. د پوهنځي رئیس ته یې ویلي وو چې اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي . هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ماته یې اطلاع راکړه...، زما پلار یې له امام صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه یې لیلیې ته راولیږو، له مانه یې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو رخصت واخیست، له لیلیی را کوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلګي سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیې د قوماندان سره له لیدو وروسته یې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم ، زما نور ملګري یې یو په بل پسې همالته راوستل.» ۳۵/ ۲۰۹ – ۲۱۴ د کاروان د جریدې په قول پولیسو دری تنه چې یو یې حکمتیار وو بندي کړل. حکمتیار په دری کاله بند محکوم شو خو په کال ۱۹۷۳ کې د موسی شفیق د صدارت پر مهال له زندانه خلاص شو. دا هغه لویې نښتې وې چې په کابل پوهنتون او د پلتخنیک انستیتوت کې د سیاسي ډلو ترمنځ شوې دي. لکه څرنګه چې د دوهمې نښتې په اړه حکمتیار وایی چې وروسته له دې نښتې ځوان مسلمانان په پولتخنیک او پوهنتون مسلط شول چې همداسې هم وه .د هغه مهال د پوهنتون یو محصل وایی :« زه تسبیح په لاس د پوهنتون په صحن کې ګرځېدم چې یوه اخواني تسبیح را څخه واخېستلې او را ته ویې ویل تاسې حق نلرئ چې تسبیح وګرځوئ. ما هم کوم غبرګون ونښود ځکه هغه له خدای څخه دا غوښتل چې جګړه وکړي. هغه دا هم وایي چې کله به اخوانیانو د جګړو او نښتو شوق درلود د قلعه جواد د حضرتانو مریدان او د کوټي سنګي څخه به یې شیخ محمدیان چې کوټک به ورسره وو راوستل .»

د سیاسي ډلو ترمنځ د هیواد په نورو پوهنیزو بنسټونو، ادارو اوعامه ځایونو کې ور ته نښتې شوي دي چې مرګ او ژوبله یې هم لرله چې د اسلامپالو له خوا په لغمان کې د پرچم د فرکسیون د غړي عبدالرحمن او په هرات کې د شعله یانو له لوري د خلقي عبدالقادر وژنې یې بیلګې دي. اړینه برینبي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچمي عبدالرحمن او خلقي عبدالقادر د وژنو په اړه رڼا واچول شي. د۱۹۷۱ کال د اکتبر په میاشت کې د لغمان ولایت په مرکز مهترلام کې د پرچم فرکسیون د لړم دریمه نمانځله چې د ویناوو په ترڅ کې د پاکستان څخه د بنګله دیش جلاکیدل د بنګله دیش د خلکو د مسلم حق په توګه تائید شوي وو. اسلامپالو چې« اسلام پولې نه پیژني » تر شعار لاندې مبارزه کوله د بنګله دیش آزادي یې د اسلام ضد خوځښت ګاڼه او په پرچمیانو یې برید وکړ او عبدالرحمن ملکي مامور یې وواژه. « د مهترلام د پیښې په غبرګون کې د پرچم پلویانو په کابل کې غونډه کړې وه .پدې غونډه کې د پاکستان د پښتنو زاړه مشر خان عبدالغفار خان هم ګډون کړی وو... ،کارمل پدې غونډه کې ادعا وکړه چې د عقرب په دریمه په مهترلام کې کله چې پرچمیانو د امریکا او انګلیس د امپریالیزم په دسیسه وپوهیدل خپله غونډه یې پای ته ورسوله. خو د وینو تږي سپین پوښي د پرچمیانو په لټه کې شول او عبدالرحمن یې وموند، وروسته له هغې یې نوموړی د یوې ودانۍ له دریم پوړ نه راخطا کړ ، بدن یې سوری سوری کړ...، د روزګار جریدې د ۱۹۷۱ کال د نومبر په دریمه ګڼه کې د مهترلام پیښه د ملا امیرزاده لمسون ګڼي چې د جریدې په قول نوموړی د دیوبند د مدرسې فارغ التحصیل وو. » ۳۲ / ۱۵۹ پدې اړه داسې هم ویل کیږي «معراج الدین ، عبدالرحمن له بامه را ګوزار کړاو مړ یې کړ. لاس او پښې یې مات ، سترګې یې وایستلې ، پزه یې پرې کړه ، هغه یې په آس کش کړ.» دا چې ترکومې کچې پورتنۍ ادعاوې سمې دي پرهغو قضاوت ستونزمن دی خو په هغو کې یو ټکی شریک دی چې اسلامپالو عبدالرحمن له بام یا دریم پوړ څخه را غورزولی او بیا یې وژلی دی. ښایي پداسې وحشیانه ډول د نوموړي وژنه واقعیت ولري ځکه چې د مجاهدینو د واکمنۍ پرمهال جهادي ډلو دا ډول وحشیانه کړنې لکه د مړو نڅا، د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول ،په کانتنرونو کې د خلکو سوځول او د ښځو څخه د تیو پرې کول تر سره کړې دي. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال (سپتمبر ۲۰۱۵) په کندهار او فاریاب کې د دولتي ځواکونو او اربکیانو له لوري تر سره شوې دوې پیښې یې ځرګندې بېلګې دي.« د مجاهدینو د شهادت وروسته د جنرال رازق ټوپکیانو په سپین بولدک کې د شهیدانو په جسدونو باندې تیزاب وشیندل او دوه تنه یې په اور وسوځول او بیا یې نیمه بربنډ د لارې سره نږدې وغورځول او خلک یې دې ته مجبورول چې ورشي او د دوی جسدونه وګوري. د ارګ د واکمن لومړي مرستیال جنرال رشید دوستم د جوزجان ولایت په خمآب ولسوالی کې د یوه شهید جسد له موټر سره وتاړه او د بې عزتۍ په موخه یې په بازار کې وګرځاوه.» ۴۵ د خلقي عبدالقادر د وژنې پیښه داسې وه چې هراتي خلقیانو غوښتل د۱۹۷۲ کال د لړم دریمه ونمانځي. هغوی د جامي د لیسې او دارالمعلمین په انګړ کې راټول شول. دوی پلان درلود چې په نوموړو پوهنیزو بنسټونو کې راغونډ شوي کسان د سینما سره یو ځای شي ، د نوي ښار د چوک په لور به لاریون کوي او په چوک کې به میټینګ جوړوي. کله چې دا دوې ډلې د سینما سره یوځای شولې او د چوک په لور وخوځیدلې ګوري چې شعله یان دوی تعقیبوي. خلقیانو فکر کاوه چې شعله یان غواړي د دوی نه مخکې ځانونه چوک ته ورسوي . هغوی شعله یانو ته د سړک یوه برخه پریښودله . خو شعله یانو په خلقیانو برید وکړ څو تنه یې ټپیان کړل او د دارالمعلمین محصل عبدالقادر چې د خلقیانو بیرغ یې لیږداوه وواژه. نوموړی د سلطان ذیچک په نامه د یوه شعله یی له لوري د چاړې په واسطه وژل شوی دی. که چیرې د حکمتیار څرګندونې او په لغمان او هرات کې د دوو تنو وژنو ته وکتل شي هغه د ځوانو مسلمانانو او شعله یانو له لوري ترسره شوې دي چې د هغوی د زورزیاتۍ له تګلارو سره تړاو لري. هغه مهال دا ډول ښتې نه یوازې د ځوانانو ترمنځ پیښیدې بلکې په ولسي جرګه کې د پاخه عمر او د خلکو د استازو تر منځ هم لفظي مشاجرې او د وهلو ټکولو پیښې شوې دي چې د شورا په دوولسمه دوره کې لفظي مشاجره د ا، خ، د،ګ د مشرتابه د دوو غړو ببرک کارمل او نوراحمدنور په وهلو ډبولو واوښته چې دواړه پکې سخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپيان شول. د ولسي جرګې د يوه غړي په وينا « د ولسي جرګې په عمومي غونډو کې به ببرک کارمل او د ده ملګرو د آجندا پر ټولو مسايلو باندې اوږد مسلکي بحث کاوه چې د غونډو ډير وخت به يې نيوی،او د ډيرو وکيلانو به د دوی د دغو خبرو څخه ښه نه راتله او همېشه به د دوی او نورو وکيلانو ترمنځ لفظي مشاجرې کېدلې. يوه ورځ ببرک کارمل د ولسي جرګې په تالار کې د سيدکرم وکيل سدوخان اصيل ته د پاکستاني خطاب کړی و، چې د دغه اتهام په واردولو سره دی او د ده ملګري د سردار عبدالرشيد د ډلې لخوا ووهل سول. » ۴۱/ ۱۵۳ – ۱۵۵

پټ جوړجاړی

پاچا د محمد داود بې کچې ځانغوښتني ده په کتو سره د هغه د استعفي د منلو وروسته له هغه وغوښتل چې په فرانسه کې سفير شي . خو« محمد داود خان د صدارت څخه استعفی ورکړه په فرانسه کې يې د افغانستان سفارت ونه مانه او په کابل کې راتلونکو تحولاتو ته منتظر پاتې شو.»۴۶ /۵۵۶ دا بيا ښيي چې محمدداود پريکړه کړې وه چې له سياست څخه لاس نه اخلي. لويې جرګې داسې اساسي قانون تصويب کړ چې محمدداود قانوناً د سياسي فعاليت نه محروم شو. د محمدداود د پلويانو په اند دې کار د محمدداود نه « ټپي پړانګ» جوړ کړ او د نوي سياسي بهير په وړاندې ودريد. هغه پدې هڅه کې شو ترڅو داسې څيرې او خوځښتونه خپل کړي چې د پاچاهي رژيم ضد روحيه ولري چې هغه يې د کينو افکارو لرونکي سياسي څيرې ګڼلې. هغه لا مخکې د شاه محمود خان د صدارت پر مهال يو شميرد سياست مينه وال چې کارمل د هغو څخه يو دی خپل کړي وو. د صدارت څخه د محمد داود د استعفی وروسته چې په هيواد کې سياسي فعاليتونو ته زمينه برابره شوه مختلف سياسي ګوندونه يو په بل پسې د هيواد په سياسي ډګر کې راڅرګند شول. محمد داود د واکمنۍ ضد ډلو ټپلو، سياستوالو او په تيره پوځيانو سره اړيکې ټينګې کړلې . د نورو ډلو په پرتله د پرچميانو سره يې اړيکې خورا تودې وې. « څو مياشتې مخکې لدې چې محمدداود د جمهوري رياست مقام ته ورسيږي يوه استاد د يوې جنازې پرمهال هغه ته ويلي وو: « د پرچميانو سره مو نږديوالی ستاسې شهرت ته زيان رسوي، محمدداود په ځواب کې ورته وايې: په موږ کې عادت ګرزيدلی چې د هر وطنپال په لکی سره لته وتړي.» ۱۹/۳۲ همدا رنګه د چنګاښ د کودتا وروسته په حکومت کې د پرچميانو شتون ته په کتو سره په بلوچستان کې د هېواد د اونيزې مسؤل مدير سلطان صابر د داودخان سره په يوه کتنه کې پوښتلي وو چې ولې مو په حکومت کې پرچميان شته خوخلقيان نشته په ځواب کې ويلي وو:« پرچميان ښه ملتپال دي.» د محمد داود له ځوابونو بريښي چې هغه په پرچميانو بشپړ باور درلود او هغوی يې رښتيني وطنپالان شمېرل هغه وطنپالان چې د شوروي اشغالګرو چوپړيان او اردليان راوختل. پر بله خوا خلقي مشرتابه هم د محمد داود هلې ځلې او په هغو کې پوځي کودتا ته د چمتووالي بهير څاره او خپل پوځي پلويان يې وهڅول چې پدې کودتايي بهير کې ورګډ شي. د خلقي اړخ د يوه پوځي له قوله چې د سرطان په کودتا کې يې برخه لرله له خپل ګوندي ارتباطي مسؤل څخه پوښتلي وو چې آيا د ګوند مشر په کودتا کې د خلقيانو د ګډون ملاتړ کوي يا نه په ځواب کې ويلي وو:« تره کی صاحب لدې امله په کودتا کې د خلقيانو د ګډون ملاتړ کوي چې کودتا کيدونکې ده او برې يې هم حتمي دی. د دې لپاره چې موږ په راتلونکې کې د محمدداود له ګواښونو څخه خپل ګوند وژغورو ښه ده چې زموږ ملګري په کودتا کې برخه واخلي.» د دموکراسۍ په لسيزه کې کارمل د افغانستان په سياسي چاپيريال کې په يوه مطرح څيره اوښتی وو. نوموړی د يوه سازمان د مشر سربيره د ملي شورا غړی هم وو. هغه په شورا کې د حکومتي ضد ويناوې کولې لدې امله يې اړين

(c) ketabton.com: The Digital Library

شهرت ترلاسه کړی وو. محمدداود کولی شول د کارمل له داسي دریځ څخه ګټه پورته کړي. پربله خوا کارمل د افغانستان په کیڼ غورځنګ کې د مسکو باوري سړی شمیرل کیده ښایي مسکو داوړو (داود او کارمل) یا یوه اړخ ته لارښوونه کړې وي چې په ګډه کودتا وکړي. پدې اړه سلیک اس هاریسون امریکایي لیکوال لیکي :« پرچمیانو د مسکو په دستورد داود سره ائتلافي دولت جوړ کړ او په څرګند ډول یې هلې ځلې وکړې چې په پوځ او ادارو کې خپل اغیز زیات کړي.» ۴۷/ ۱۴همدارنګه پدې اړه ډګرجنرال عبدالرزاق ورته لیدلوری لري او لیکي :« پدې وخت کې د افغانستان خونخواره دښمن یعني روسان بیا د شاهي کورنی د اختلافونو څخه د ګټې اخیستنې په فکر کې شول. هغوی د کی جی بی پواسطه کشف کړي وو که وغواړي د افغانستان څخه استفاده وکړي د دې کار لپاره محمدداود مطلوب شخص دی...، لدې امله محمدداود ته د ک .ګ . ب له خوا او په قوي احتمال د حسن شرق او ببرک کارمل له لوري بلنه ورکړل شوه چې په کودتا لاس پوري کړي. » ۲۸/ ۱۰۳ « مرحوم سرداردادود په پاریس کې د خپل سفارت پرمهال د شوروي سفیر سره ډیرلیدل او دا موضوع په جریدو کې خپره شوې وه. هغه وخت مرحوم حبیبي(محمود) په پاریس کې محصل وو، د اوریدو سره سم هغه د سردار په ملاقاتونو کې حاضر وو. خو دې ملاقاتونو دا معنی نلرله چې سردار داود کمونست یا د روسانو د لاس آله شوی وي بلکې خپل هدف ته د رسېدو په خاطر چې واک ته ورسیږي کار کاوه، له همدې امله خلکو هغه د واک او زعامت تږی ګاڼه.»۴۸ د دواړو اړخونو(داود او کارمل) سره د مسکو اړیکې د دې لامل ګرزیدلې چې شورویان دواړه ګډ فعالیت یا په بله خبره کودتا ته وهڅوي. محمدحسن شرق د چنګاښ کودتا مرکزي او کلیدي لوبغاړی د پرچمیانو له مشرتابه سره د کودتا لپاره د چمتووالي په پړاو کې د خپل کتاب (کرباس پوشان برهنه پاه) په اته دېرشم مخ کې د میراکبر خیبر سره په هره اونۍ کې د لیدو خبره کوي چې د لیدنو پایلې کودتا ته د نویو غړو د جلبیدو لپاره ډیرې ګټورې بولي او دا هم وایي چې کله ناکله مې کارمل هم لیدلو او محمد داود مې پدې اړه مرتباً خبراوه . هره اونۍ د میراکبر خیبر سره د شرق منظمې لیدنې کتنې د پرچم د فرکسیون د غړو هغه سازماني اړیکې ښیي چې د حوزو په نامه یادیدې چې په اونۍ کې یو ځل دایریدې . پردې بنسټ د خیبر او شرق دا منظمې لیدنې کتنې د سازمانی اړیکو پرته بل څه نشي تعبیریدی. هغه مهال خیبر د پرچم د سازمان د پوځي برخې مسول وو چې په پوځي برخه کې یې ذبیح الله زیارمل او د پولیسو په برخه کې یې عبدالصمد اظهر ارتباطي غړي وو . دا هم له یاده ونه باسو چې د ا، خ ، د ،ګ د جوړېدو وړاندې هغو پوځیانو په پوځ کې سیاسي فعالیت پیل کړی وو چې وروسته پرچمیان شول. دا هم ویل کیږي چې دا ډله پوځیان د شوروي اتحاد د پوځي استخباراتي شبکې (جي آر یو) سره اړیکې لرلې . د دې پوځیانو د لومړی غونډې له فعالانو څخه یو عبدالصمد اظهر دی چې د هغه په وینا دا غونډه د دارالامان ماڼۍ په بڼ کې شوې وه. د چنګاښ د کودتا وروسته د جمهوري دولت په لوړ ارګان مرکزي کمېټه ، کابینه او سیمه ئیزو دولتي ارګانونو کې د پرچمیانو د سترګو وړ شتون د داود- کارمل ترمنځ د پټ جوړجاړي پرته بل څه نه دي. د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه د محمدداود او پرچمیانو ترمنځ جوړجاړی د سلطانعلي کشتمند د هغو څرګندونو نه معلومیږي چې د خپل کتاب په ۲۵۰ مخ کې راوړي: « د چنګاښ په شپږویشتمه سهار زه هم خبر شوم چې د سهار په پنځو بجو د میراکبر خیبر په کور کې د ګوند د مرکزي کمېټې د اجراییه هیأت په غونډه کې ګډون وکړم ...، خیبر ریوټ ورکړ چې د محمدداود په مشرۍ د نیمي شپې راهیسي د پوځي کودتا فعالیتونه سرته رسېدلي دي . ده وویل چې یوه ملګري دکتور محمدحسن شرق په زرهپوښ سپور لیدلی چې یو ساعت مخکې له موضوع خبر شوی دی. هغه سمدلاسه کارمل خبر کړی دی...، کارمل د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل چې د ګوند د مشرتابه څخه یو هم مخکې لدې خبر نه وو.» د کشتمند لدې داستانګي څخه ښکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه هڅه کړې ده د کودتا څخه د پرچمیانو نا خبرې وښيي. ځکه چې د هغه په خبره کوم ملګري يو ساعت مخکې کارمل ته خبر ور کړی چې شرق يې په زرهپوش سپور ليدلی دی کارمل يا خيبر پوهيږي چې داودخان کودتا پيل کړېده او دی د پرچم نورمشران خبروي چې د خيبر په کور کې بېړنۍ غونډه راوبولي او ټول لکه د اطفايي د نوکريوالانو په څېر د خيبر له لوري د آلارم په اورېدلو سره د ده کور ته ځانونه رسوي . پدې اړه عجيبه دا ده چې ولې کارمل د پرچم د مشر په توګه د پرچم مشران خپل کورته نه دي رابللي چې غونډه يې د خيبر په کور کې راوبلله؟ علت يې څرګند دی چې خيبر د پرچم د پوځي برخې مسوليت درلود او د ده کور پرچمي پوځيانو ته معلوم وو چې هغوی هلته را غونډ شوي ، اړين دستورونه ترلاسه کړي ، په کودتا لاس پورې کړی او د کودتا د بري وروسته پدې اړه ده ته رپوټ ورکړي . البته ثريا بها د نجيب الله د ورور مېرمن او پرچمی هم د خپل کتاب رها در دريا په ۲۱۰ مخ کې د چنګاښ په ۲۶ د بارق شفيعي کور ته چې د دوی په بلاک کې وو د پرچميانو د مشرانو ، کدرونو او پوځيانو د تګ او راتګ او حتی د يوه ټانګ د راتګ په اړه ليکي چې د وکيل خور ثريا د يوه ټوپک سره ور جګه شوله او ورسره ولاړله . د دې لپاره چې کشتمند لوستونکي قانع کړي چې پرچمي مشران له کودتا خبر نه وو د کارمل خبره راوړي چې ګواکې مونږ له کودتا خبر نه وو. وايي غل په غره کې نه ځايېږي همدا لامل دی چې کشتمند د کارمل او پرچمي مشرانو د بې خبرۍ خبره کوي. که د کشتمند خبره ومنل شي دا پوښتنه را پيدا کيږي چې پرچميانو څه مسؤليت درلود سهار وختي چې ملايان هم ويده دي په پنځو بجو د خيبر په کور کې را غونډ شي ؟ دوی نه د کوم واکمن ګوند مشران وو ، نه د کابينې غړي او نه د کابل ګارنيزيون د امنيت مسؤلين چې د کودتا په اړه غبرګون وښيي . که پورتنۍ خبرې ته چې يوه پرچمي شرق په زرهپوښ کې ليدلی دا د دې معنی نلري چې هغه کودتاچي دی.آيا دا شوني ده چې د شپې په تياره کې د زرهپوش د ننه څوک وپېژندل شي چې دې پرچمي شرق پيژندلی دی . واقعيت دا دی چې محمدداود او د پرچم فرکسيون په ګډه د۱۳۵۲ کال د چنګاښ د مياشتې د شپږويشتمې د شپې په يوه نيمه بجې په کودتا لاس پورې کړ .لدې امله د پرچميانو مرکزي کميټه په مکروريون کې د پرچم د پوځي برخې د مسول خيبر په کور کې جرګه شوې وه ترڅو د کودتا د بهير څارنه وکړي او محمد داود بيا د خپل کور څخه د کودتا چارې رهبري کولې. کشتمند چې په کودتا کې د پرچميانو برخه اخيستنه پټه کړې د سهار په پنځو بجو د پرچم د مشرتابه د غونډې د رابللو داستان جوړوي. د محمدداود او پرچميانو ترمنځ پټ جوړجاړی يا ائتلاف لدې څخه جوتيږي چې په کودتا کې د برخه اخيستونکو پوځيانو ستره برخه د ا، خ، د،ګ د دواړو اړخونو(خلق او پرچم) سره تړاو درلود او يا يې ليوال وو. هېره دې نه وي چې په کودتا کې د غلام حيدر رسولي، حسن شرق ، پاچا ګل وفادار، حبيب الله زرمتي ، قدير نورستاني ، عبدالحميد محتاط ، غوث الدين فايق، فيض محمد، مجيد ضيآ ،محمداسلم وطنجار، اسدالله سروري او سيد محمد ګلابزوی رول د نورو په پرتله زيات وو خو د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د خلق د اړخ يو غړی او طرفدار په لوړدولتي ارګان(مرکزي کميټه)، حکومت او د دولتي قدرت په سيمه ئيزو ارګانونو په مشرتابه کې راڅرګند نشو خو د جمهوريت مرکزي کمېټه کابو ټوله او د حکومت نيمايي برخه پرچميانو جوړوله. د جمهوريت د لوړ دولتي ارګان مرکزي کميټې لاندې ترکيب د محمد داود او پرچم ترمنځ د پټ جوړجاړي ښکارندوی دی.

۱- محمد داود د مرکزي کميټې رئيس
۲- محمدحسن شرق د مرکزي کميټې منشي
۳- د پښتني تجارتي بانک د بارچالانی د مديريت مرستيال سيدعبدالاله غړی
۴- جګتورن غوث الدين فايق غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- متقاعد ډګروال سردارغلام حیدر رسولي غړی
۶- د ترافیکوتورن عبدالقدیرنورستاني غړی
۷- تورن محمدسرور نورستاني غړی
۸- تورن فیض محمد غړی
۹- جګتورن محمدیوسف غړی
۱۰- لومړی بریدمن عبدالحمیدمحتاط غړی
۱۱- لومړی بریدمن احمدضیاً مجید غړ
۱۲- لومړی بریدمن مولاداد غړی
۱۳- لومړی بریدمن عبدالخلیل غړی.

د پورتنیو دیارلسو تنو څخه د حسن شرق په شمول نور شپږ تنه (فیض محمد، محمدیوسف، عبدالحمید محتاط، احمدضیاًمجید،مولاداد او عبدالخلیل د پرچم د فرکسیون څرګند یا پټ) غړي وو. که شرق او محتاط د پرچم پټ غړي نه وای نو څرنګه شرق د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال صدارت او محتاط د ولسمشر مرستیالی ته رسېدل . محتاط د نجیب د واکمنۍ پرمهال راساً د ګوند د مرکزي کمېټې غړیتوب ترلاسه کړ پداسې حال کې چې د دې ګوند د غړیتوب شرط دا وو چې د ګوند لیوال به لومړی آزمایښي بیا اصلي غړی کېږي او وروسته به مرکزي کمیټې ته لار مومي خو محتاط راساً د ګوند مشرتابه ته راپورته کړل شو. په لوړدولتي ارګان کې د یوه سازمان د دا ډول لوړې کچې شتون د دې ښکارندوی دی چې نوموړې واکمني یوه ائتلافي واکمني وه چې د پرچم سازمان یې یو اړخ وو. د کودتا خورا فعال او مرکزي لوبغاړی پاچا ګل وفادار چې خلقیانو ته یې علاقمندي لرله حتې په مرکزي کمېټه کې را څرګند نشو لامل یې دا کېدای شي چې پرچمیانو خلقیان خپل دښمنان ګڼل او خلقیانو ته لیوال کس یې هم د جمهوریت په لوړ دولتي ارګان کې نشوای زغملای. د فرهنګ په وینا « نوی دولت په خپله د محمدداود او د پرچم د ډلې ائتلاف دی ، تقریباً هر یوه ته د مساوي ونډې پربنسټ » ۳۰/ ۱۲ « د نعمت الله پژواک په مشرۍ د پوهنې له وزارت نه د هارون په وینا اتیا کسه پرچمي ښوونکي، د فرهنګ په وینا ۱۶۰ تنه او د عظیمي په وینا تر پنځوسو لوړپوړي پرچمي ښوونکي د کورنیو چارو وزارت ته معرفي شول او د ذبیح الله زیارمل په وړاندیز سمد لاسه ولسوالان وټاکل شول. » ۱/ ۷۲ همدارنګه که چیرې جمهوري دولت ائتلافي دولت نه وای نوڅه ډول « لږترلږه اته وزیران او د صدارت مرستیال ، د هیواد د ولایتونو۱۷والیان ، له ۱۱۷ نه زیات ولسوالان او لوی ولسوالان (حاکمان او لوی حکمرانان) او ۱۲۰ تنه دیلوماتان ټول له پرچمیانو څخه غوره شوي وو.» ۱۸/ ۲۹ د داود- کارمل پټ جوړجاړی به له شوروي جنرال ولولو: « پرچمیانو په دغه پړاو کې د واک په موخه مبارزه کوله. هغوی د محمد داود د پلویانو سره اتحاد وکړ... ، جنرال محمد داود د پرچم د لارښوونکي هیآت په مرسته عملاً سپینه کودتا ترسره کړه.» ۴۹ / ۲۲- ۲۳ کله چې شوروي جنرال د پرچم د لارښوونکي هیات په مرسته د سپینې کودتا خبره کوي معنی یې دا کیږي چې د پرچم مشرتابه کودتا ته د چمتووالي په پړاو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. د دې لپاره چې د محمدداود او پرچم ترمنځ ائتلاف همغسې پټ په تیارو کې پاتې شي د پرچم د فرکسیون مشرتابه په حکومت کې ترسترګو نشو خو دوهمه کتګوري پرچمیان او همدارنګه پټ پرچمیان په لوړو دولتي څوکیو وګومارل شول. پربله خوا د پرچمیانو د پیژندل شوو څیرو خپلوان هم په سترو دولتي مقامونو مقرر شول چې کیدای شي د پکتیا د قول اردو د بولندوی په توګه د کارمل د متقاعد پلار تورن جنرال محمد حسین ، د پروان د والي په توګه د صمداظهرد پلار عبدالکریم عمرخیل او په پاکستان کې د وکیل تجار په توګه د نجیب الله د پلار اخترمحمد د مقرریدو یادونه وشي. د پرچم مشرتابه د جمهوري نظام د کړنلارو په جوړولو کې ښکېل وو. « کارمل د جون (چنګاښ) په پای کې د شوروي اتحاد کمونست ګوند مرکزي کمیټه خبره کړه چې محمدداود له ده څخه غوښتي دي چې د حکومت په کړنلاره کې د کورني او بهرني سیاست په هکله تزسونه جوړکړي. ببرک کارمل ته د سیاسي مسئلو په هکله د شوروي اتحاد د کمونست ګوند مرکزي کمیټې د ۱۹۷۳ ، ۱۸۲ -۹۲۷۱۶ مصوبې توصیې ورسول شي.د افغانستان د کورني سیاست په هکله د اړینو تدبیرونو په اړه تزسونه وړاندې کیږي.» ۵۰/

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۵ پورتنی اقتباس د هغه تلګرام يوه برخه ده چې مسکو په کابل کې خپل سفارت ته استولی وو. دا که له يوې خوا د پرچم او محمدداود تر منځ د دوو ائتلافي ملګرو اړيکې ښيي له بله پلوه دا هم ښيي چې د پرچم مشرتابه د مسکو سره په همغږۍ کې د جمهوري دولت د کړنلارې په جوړولو کې ښکيل وو. د داود- کارمل ترمنځ د ائتلاف په اړه نه يوازې کورنيو او بهرنيو څيړونکو څرګندونې کړې بلکې پخپله د ببرک کارمل ځينې ويناوې ښيي چې د داود- کارمل ترمنځ د پاچاهي نظام د راپرزولو په موخه جوړجاړی شوی وو . کارمل د۱۹۸۳ کال د نوامبرپه مياشت کې پخپله يوه وينا کې وايي :«زه اعتراف کوم په يوه پړاو کې مو د محمدداود سره همکاري وکړه چې شاهي نظام له منځه يوسو ترڅو په بل پړاو کې انقلاب ته لار هواره کړو. » ۱۷۴/۳۲

د پورتنيو څرګندونو په رڼا کې او د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د پرچميانو ستره ونډه پردې دلالت کوي چې د محمدداود او پرچم د فرکسيون ترمنځ پټ جوړجاړی شوی وو.خو د کودتا وروسته بهيراو پيښې ښيي چې يا داوړه خواوې يو بل ته رښتينې نه وې او خپل ځانګړي پلانونه يې لرل يا دا چې حالات داسې راغلل چې مجبوراً د يوبل په وړاندې ودريږي. په لومړي حالت کې د دې جوړجاړي څخه د محمداود موخه دا وه چې د پرچم څخه د يوې وسيلې په توګه کار واخلي. د هغوی پرمټ واک تر لاسه او د خپل دريځ د پياوړي کولو وروسته پرچميان خپل سازمان منحل او د نوموړي ترمشرۍ لاندې فعاليت وکړي او که دا ورسره ونه مني له واکمنۍ يې وشړي . د محمد داود دا هوډ هغه مهال بربنډ شو چې کله هغه په کال ۱۹۷۷ کې سعودي ته سفر درلود ده « سعوديانو ته وويل چې دی به پر کمونستانو وار د مخه کړي ، داسې چې دی به هغوی د غرمې ډوډۍ لپاره وغواړي ، مخکې له دې چې هغوی يې د ماخستن ډوډۍ ته حلال کړي. » ۳ / ۱۹۶ پربله خوا پرچم غوښتل په ټولنه کې د محمدداود له اعتبار څخه ګټه پورته کړي د نوموړي سره په کودتا او واکمنۍ کې د ګډون له امله ځان پياوړی کړي د محمداود په واسطه خپل سيالان وځپي او د هيواد د سياست د ډګر يکه تاز پاتې شي او په اړين وخت کې محمدداود له ډګره وباسي .« يوه پرچمی د دې پوښتنې په ځواب کې چې محمدداود واقعاً يو مطلوب شخصيت دی ؟ وويل: فرق نه کوي. هغه خپلو موخو ته د مخکښ په توګه استعمالوو، هر وخت چې لازم شي له منځه يې وړو» ۲۰/۳۲ همدارنګه پدې اړه فضل احمدعبدياني چې د شوروي اشغال پر مهال د کندهار والي پاتې شوی دی د خلقيانو د واکمنۍ پرمهال د جنرال عبدالخليل سره بندي وو د خليل څخه د داودخان سره په کودتا کې د پرچميانو د ګډون په اړه پوښتنه کړې او هغه په ځواب کې ورته ويلي وو:« د ببرک کارمل په مشرۍ موږ يو شمېر پرچميان د پلچرخي دښتې ته راتلو او د يوې ونې د سيورې لاندې مو پدې دښته کې پټې غونډې کولې ...، پدې غونډو کې پرېکړه وشوله واک ته د رسېدو او د رژيم او سلطنتي کورنۍ د له منځه وړلو لپاره د دې کورنۍ د ننه استفاده وکړو. لدې امله داودخان غوره کس دی چې دې موخې ته د هغه په واسطه رسېدلی شو.داودخان په خپله هم غوښتل واک ته ورسيږي ...، لکه څرنګه چې هغه وطندوست او ترقي غوښتونکی وو او تل يې د رژيم د له منځه وړلو لپاره فعاليت کاوه موږ هم په زيرکتيا او ښېړ احتياط ورسره يوځای شوو او د کودتا پلان مو د داودخان سره طرحه کړ او بريالي شوو. موږ غوښتل د جمال عبدالناصر پلان په راتلونکې کې په افغانستان کې پلی کړو.»۵۱ په مصرکې جمال عبدالناصر هم د جنرال نجيب سره ګډه کودتا وکړه د کودتا وروسته يې خپل ملګري په حساسو مقامونو وګومارل او بيا يې جنرال نجيب له ډګره وايست. د جمهوريت پنځه کلنې واکمنۍ وښودل چې دواړه اړخونه (داود او کارمل) يو بل ته رښتيني نه وو. سيد شمس الدين مجروح هم پدې اند دی او ليکي:« هغه (داود) غوښتل چې دا وګړي د شوروي حکومت د غولولو په موخه په خپله ګټه استعمال کړي او کله چې په حالاتو مسلط شو هغوی له منځه يوسي (چې وروسته يې پدې کار لاس پورې هم کړ) خو هغوی غوښتل دی د يوه پله په څېر خپلو موخو يعنې د کمونست ګوند واک ته په رسولو سره استعمال کړي. مجروح د دواړو اړخونو د دې لوبې په اړه لاندې بيت راوړي:

من از کار دزد و تويی دزد مزد
کجا خير ماند ميان دو دزد

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د کار غل يم او ته د اجورې غل يې
د دوو غلو تر منځ کله خير پاتې کېدای شي

د پرچم په نامه سازمان د نيمې پيړی شتون ښيي چې د طالبانو د واکمنۍ پرته د ټولو واکمنيو برخه وو او د هغو په ووراندې درېدلی هم دی. دا بيا ښيي چې پرچم د هرچا سره وو، خو د هيچا سره نه وو، هغه خپلې آجنداوې او نقشې لرلې چې مسکو ورته جوړولې .
د داود- کارمل د ائتلاف په هکله اړينه بريښي لاندې دوو پوښتنو ته ځواب ولټول شي:
۱- څه ډول انټرناسيونالست کارمل د ناسيونالست داود سره اړيکې ټينګې کړې او خبره دې ته و رسيږي چې په نا قانونه کار (پوځي کودتا) لاس پورې کړي؟
۲- کومو ګډو ټکيو دې ته لار هواروله چې ظاهراً دا دوه متضاد شخصيتونه ګډ دريځ غوره کړي ؟

د داود- کارمل د اړيکو د ټينګولو په اړه د ميرمحمدصديق فرهنګ او محمدحسن شرق څخه يادونه کيږي او شرق بيا فرهنګ د سلطنتي کورنۍ سره د کارمل د ټينګيدو وسيله ګڼي. ښايي د فرهنګ له لوري د کارمل اړيکې له سلطنتي کورنۍ سره ټينګې شوې وي ځکه چې د فرهنګ کورنۍ د سلطنتي کورنۍ له خورا ډاډمنې کورنۍ څخه شمېرل کېده . څرګنده ښېلګه يې د پاچا له لوري د اساسي قانون د جوړولو په اووه کسيزه کميټه کې د فرهنګ او د هغه د ورور سيدقاسم رښتيا شاملول وو. بل دا چې د فرهنګ زوی ميرمحمد امين فرهنګ د پاچا باجه هم دی. سربيره پردې نورو دوو لاملونو هم رول درلود چې کارمل د سلطنتي کورنۍ سره اړيکې پيدا کړي. يو يې د ده کورنۍ تړاو دی. د هغه پلار جنرال محمدحسين د پاچاهي دورې يو مقتدر جنرال او واکمنې کورنۍ ته نږدې سړی ګڼل کيده. هغه مهال د پوځ هغه غيرمحمد زي افسران جنرالۍ ته رسيدل چې سلطنتي کورنۍ ته يې خپله وفاداري ثابته کړې وي.همدې مقتدرو جنرالانو او د کورنۍ غړو يې د دربارسره اړيکې لرلې چې کارمل د سلطنتي کورنۍ د غړو او په هغو کې د محمدداود سره د دوستۍ او ملګرتوب مزي ټينګ کړي دي. له همدې کبله د وخت سياسي ډلو پرچم درباري يا سلطنتي کمونست ګوند باله. غوث الدين فايق د محمدداود له قوله ليکي :« د معلوماتو له مخې ببرک کارمل او اناهيتا د پاچا سره اړيکې ټينګې کړې دي » ۵۲/ ۲۱ همدارنګه د وخت يو ژورنالست زمان ستانزی چې د محمدداود له ډاډمنو کسانو څخه دی اود محمدداود سره يې د هغه د واکمنۍ په وروستۍ مياشت کې ليدلي او هغه ورته ويلي وو :« ببرک کارمل ته ما وده ورکړه، فاکولتې ته مې ورساوه، د زندان څخه مې آزاد کړ خو دا خاين زما سره خيانت کوي .» ۶/۵۳ سربېره پردې د داود - کارمل د ائتلاف لامل د دواړو د سياسي افکارو نږديوالی هم دی . د محمدداود کودتايي ملګری محتاط ليکي:«کله چې سردار داود د شوروي خلکو د وطنپالنې په هکله ويل ،د احساساتو لاندې راتللو او د خپلو څرګندونو د پياوړتيا لپاره يې عادت درلود وواييي خدای شاهد دی چې دا خلک څومره د خپل هيواد سره مينه لري. دا جمله د سردار داود تکيه کلام ګرزيدلې وه...، لومړی دا چې د غربي دموکراسۍ نه کرکه لري او هغه د ټولنې لپاره د منلو وړ نه ګڼي. دوهم دا چې په افغاني ډوله شرقي دموکراسۍ باور لري. ټولنيز مالکيت او افغاني فرهنګ. » ۵۴/ ۴۹ ، ۵۱
له پورتنيو څرګندونو څخه معلوميږي چې محمدداود هم د کارمل په څير شوروي سوسيالستي نظام تائيداوه. د کارمل او محمدداود د اړيکو په ټينګولو کې بهرنۍ لامل شوروي اتحاد دی. شوروي اتحاد د افغانستان سره دوستانه اړيکې لرلې او زيات شمير متخصصين يې چې بيله شکه په هغو کې د نوموړي هېواد د څارګرې اداري غړو شتون درلود په افغانستان کې فعاليت درلود.دا ډول اړيکو شوروي اتحاد ته د يوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکړي وو چې يو شمير افغانان وپيري. حتي هغوی په سلطنتي کورنۍ ، کابينه او هغو ته نږدې کسانو کې ژورې ريښې وځغلولې. يو د دغو افرادو څخه کارمل وو .
پربله خوا مسکو د پښتونستان د مسألې په اړه د افغان حکومتونو له دريځه ملاتړ کاوه چې په سلطنتي کورنۍ کې محمدداود د پښتونستان له مسالې سره زياته ليواتيا لرله.له همدې امله يې کارمل هڅولی دی چې د محمد داود د پاليسيو او په هغو کې د پښتونستان د مسألې سره علاقه وښيي او د پښتونستان د اتحاديې غړيتوب ترلاسه کړي . د محمدداود او کارمل ترمنځ دا ډول نږدې اړيکې د دې ښکارندوی دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړو شوروي اتحاد ته ځانګړی ارادت درلود ،لدې کبله يې د پوځي کودتا له لارې د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه پټ جوړجاړي ته هڅولي وو او د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه يې خپل پلان پلی کړ. البته شورويانو هغه مهال داود- کارمل وهڅول په کودتا لاس پورې کړي چې صدراعظم موسی شفيق لويديځ ته د نږدې کېدو په لور ګامونه اوچت کړل.

د دموکراسۍ لسيزې ته کتنه

د دموکراسۍ د لسيزې د پاينښت موده لس کاله ځلور مياشتي او اته ورځې وه چې پيلوونکي او ختموونکي يې د سلطنتي کورنۍ غړي وو. د دې معنی دا شي چې دې کورنۍ هم کرل او هم يې رېبل. د دموکراسۍ د لسيزې له بهيراو په تيره د پاچا له کړنو څخه برېښي چې د هغه له انده د مشروطه پاچاهۍ اعلانول او محمدداود د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سياسي فعاليت نه محروممول پر محمدداود به داسې بريښنايي شوک شي چې هغه د بيا خوځښت او درېدو جوګه نشي او پدې توګه د هغه له شره ځان خلاص کړي. خو دې بريښنايي شوک محمد داود په خوځښت راووست کودتا يې وکړه او دا کودتا داسې قوي بريښنايي شوک شو چې د يوې زلزلې په شان يې ټکانونه تردې دمه نه دي دريدلي. که په رښتيا سره د پاچا موخه په هيواد کې د ولسواکۍ ټينګښت وو نو بايد چې د دموکراسۍ د ودې لپاره يې هغه ګامونه پورته کړي وای چې په نورو ولسواکه ټولنو کې تجربه شوي وو. خو د سياسي ډګر څخه د محمدداود د ايستلو پرته د مشروطه پاچاهۍ د ټينګښت په موخه کوټلي ګامونه اوچت نشول. پاچا تمه لرله په هيواد کې د مشروطه پاچاهۍ په ټينګولو سره د سلطنتي کورنۍ د غړو ترمنځ تربګنيو ته د پای ټکی کيږدي او محمدداود غلی کړي. د پاچا له لوري محمدداود ته بريښنايي شوک کومه ګټه ونکړه ، هغه ګواښ چې ترې ېرېده بالاخره داسې حالت غوره کړ چې دی بيواکه کړي.که چيرې په کال ۱۹۶۳ کې د مشروطه پاچاهۍ د اعلان څخه موخه په هيواد کې د ولسواک نظام ټينګښت وو نه دا چې محمدداود له سياسي ډګره وايستل شي ټولواک ته پکار وو چې د نوي اساسي قانون د پلې کولو لپاره يې له ټولو امکاناتو ګټه پورته کړې وای . د دې نوې تګلارې د بريالۍ ودې لپاره چې د وخت غوښتنه او د هيواد د اقتصادي ـ ټولنيزو ستونزو د حل يوازينۍ چاره وه ټولو (پاچا ،سلطنتي کورنۍ ، حکومتونو، پارلمان ،مشروطه غوښتونکو، سياسي ګوندونو او سياستوالو) ته پکار وو چې د دې بهير د ودې لپاره يې مټې بډ وهلې وای چې له بده مرغه داسې څه ونشول. ټولو د دې پړاو چې د دې نوي پيل شوي سياسي بهير د ودې لپاره هڅې وکړي خپلو سياسي موخو ته د رسيدو په خاطر يې د هغې څخه د يوې وسيلې په توګه کار واخيست. دلته دي چې شخصي او ګروپي ګټو ته د ملي او وطني ګټو په پرتله لومړيتوب ورکول کيږي.

اوس به د دموکراسۍ په لسيزه کې د ولسواک نظام د ودې، ټينګښت او پاينښت په اړه د پورته يادو شوو بنسټونو، سياستوالو او پاچا دريځ ته ځغلنده نظر واچوو:

۱- ټولواک محمدظاهرشاه : پاچا د قانوني پاچاهۍ د نوښتګر په توګه د دموکراسۍ په وده کې د هرچا په پرتله ټاکونکی رول درلود ځکه چې په نوي اساسي قانون کې ۹۰ مادې پاچا ته لاندې واکونه ورکړي وو:

۱ ـ د وسلوال پوځ اعلی سرقوماندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د جګړې او متارکې اعلان.

۳- د لويې جرګې دايرول او پرانيستل.

۴- د شورا د عادي غونډو پرانيستل.

۵- د شورا د فوق العاده غونډې دايرول او پرانيستل.

۶- د شورا انحلا ل او د نويو ټاکنو د فرمان صادرول.

۷- د قوانينو توشيح او د هغو د انفاذ اعلان.

۸- د تقنيني قوانينو صدور.

۹- د دولتونو تر منځ د تړونو د تړلو د اعتبارنامې ورکول.

۱۰- د دولتونو تر منځ د لوزنامو توشيح.

۱۱ - د صدراعظم ګومارل او د هغه د استعفی منل.

۱۲- د مشرانو جرګې د انتصابي غړو او د نومورې جرګې د رئيس ټاکل.

۱۳- د قاضي القضات او د سترې محکمې د غړو ټاکنه.

۱۴- د قاضيانو ټاکنه او تقاعد.

۱۵- په بهرنيو هېوادونو کې د افغانستان د سياسي نمايندګيو د مشرانو ټاکنه.

۱۶- په نړيوالو مؤسسو کې د افغانستان د دايمي استازو ټاکنه او د بهرنيو سياسي استازو د اعتمادنامې منل.

۱۷- د مجازاتو تخفيف او ببښنه .

پاچا ته پکار وو چې د دې واکونو څخه يې د ولسواکۍ په وده کې ګټه پورته کړې وای او حکومتونه يې هڅولي وای چې د اساسي قانون متمم قوانين او لوايح جوړ، پارلمان هغه تصويب او دی يې توشيح کړي. په نوي اساسي قانون کې د سياسي ګوندونو اوغونډو او ولايتي جرګو جوړولو ته اجازه ورکړل شوې وه خو پاچا د پارلمان له لوري تصويب شوي دا قوانين د خپل کار د ميز په جعبه کې بندي کړل. په نړۍ کې داسې هېواد نشته چې د دموکراسۍ نظام يا پارلماني سيستم ولري او هلته سياسي ګوندونه د قانونی فعاليت حق ونلري. همدا راز د هر هيواد د ملي امنيت د ټينګښت، د انارشۍ د مخنيوي او د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره د غونډو د جوړولو اړونده قانون او مقرراتو شتون يوه حياتي اړتيا ده. د دموکراسۍ په لسيزه کې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو د قانون په نشتون کې ګوندونو غونډې رابللې، حکومتي ضد مظاهرې يې سمبالولې او لاريونونه يې تر سره کول خو چا نه ترې پوښتل چې تاسو د کوم قانون پربنسټ را غونډ شوي ياست ؟ دې ناقانونه ګوندونو په پوهنيزو بنسټونو کې د تدريس بهير اخلالاوه ، شخړې او جګړې يې سره کولې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله خو بيا هم داسې بنسټ نه تر سترګو کيده چې د دې خپلسرو سازمانونو د بنسټ ايښودونکو او د لاريونو او مظاهرو سمبالوونکي د قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

منګولو ته وسپاري. خبره دې ته رسيدلې وه چې« په ۱۹۷۰ کال کې ببرک کارمل د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې وويل چې ، ترديې وروسته به د خلق ديموکراتيک جريان ته د خلق دموکراتيک حزب ويل کيږي ده دغه مطلب په دري او ماتې ګوډې انګريزي ژبو ووايه چې د ده وينا د ولسي جرګې په جريده کې ثبت شوې ده . څرنګه چې ده د قانون ترانفاذ د مخه خپله ډله د حزب په نامه اعلان کړه ، ډيرو وکيلانو داسې فکر کاوه چې دی به د دغه مشهود جرم په وجه تر عدلي او قانوني تعقيب لاندې راسي خو حکومت دغې موضوع ته توجه ونکړه. » ۴۱/ ۱۴۳ د ولايتي جرګو د قانون نشتون د دې لامل ګرزېدلی وو چې ولايتي جرګې جوړې نشي. څرنګه چې د مشرانو جرګې دريمه برخه د ولايتي جرګو له استازو جوړېدله نو لدې امله مشرانو جرګه نيمګړې وه او نصاب يې نه پوره کيده پردې بنسټ د دموکراسی د لسيزې د مشرانو جرګې ټولې پريکړې او مصوبې غير قانوني وې. سربېره پر دې پاچا د حکومت په چارو کې مداخله کوله او د حکومت د مشرانو واکونه يې محدود کړي وو. د پاچا لخوا د حکومت په چارو کې لاسوهنه د محمد يوسف او عبدالظاهر لاندې څرګندوني ثابتوي :« کله چې زه د افغانستان صدراعظم سوم ماهيله درلوده چې پاچا به د حکومت په کارونو کې مداخله ونه کړي خو پاچا د سلطنت مقام دومره کښته کړ چې د حکومت په ټولو کارونو کې يې مداخله کوله .» ۵۵/ ۲۱- ۲۲ «ده د خپلې کابينې د هيڅ يوه غړي څخه خبر نه درلود، يوازې يې د وزيرانو ورکړل شوی لست اعلاناوه.» ۵۶/ ۶۹ پردې اساس ويلی شو چې د دموکراسی په لسيزه کې د انارشۍ ، د کابل پوهنتون او پولتخنيک د تدريس د بهيراخلال پېره د هرچا نه زياته پر پاچا پرته ده. د پاچا دې ډول دريځ ځوانه دموکراسی سخته زيانمنه کړه او د دموکراسی د نه ودې، د حکومتونو د پرله پسې رنګيدو او د پراختيايي پروژو د نه پلې کيدو او د ټولنيزو ستونزو د نه حل کيدو له لاملونو څخه يو لامل وګرزيد.د پاچا نرم مزاج ته په کتو سره فکر کېږي چې د دموکراسی ودې ته د هغه نه ليوالتيا د خپلې کورنۍ د غړو د فشار له امله وي.

۲- سلطنتي کورني: د پاچا سربېره د سلطنتي کورنۍ نورو غړو د دولت د درې ګونو قواوو په چارو کې لاسوهنه کوله. د پارلمان په چارو کې د دې کورنۍ د غړو لاسوهنه د محمدآصف آهنګ لاندې مرکه جوتوي :« د دې خلکو يو شميربيسواده خلک وو ټول فکر يې پدې څرخېده چې سهار له کوره ووزم د دارالامان ماڼۍ ته لاړشم او له سردارولي نه هدايت واخلم او نور يې هغه کسان وو چې د سرداردوادخان پلويان وو او هغوی کارهرج او مرج ته ورساوه ، حتی په شورا کې د شاه ولي خان په لمسون يو شمير وکيلان و ډبول شول. هغه مهال له يوې خوا خارجي لاسونه داخل شوي وو او له بلې خوا د سردارولي خان او سرداردوادخان بازار تود وو. سرداردوادخان او سردارولي اصلاً په دموکراسی عقيده نلرله او قانون يې نه غوښت ...، ځکه دوی افغانستان هرج او مرج ته يووړ .»۵۷ هغه وخت سردار محمدداود د سردار عبدالولي په پرتله دموکراسی ته ژمن بريښېده خو د دموکراسی په لسيزه کې د نوموړي د کړنو په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق ليکي : «محمدداودخان د مشروطه پاچاهي نظام مخالف وو خو څرګند فعاليت يې نه کاوه بلکې په پټه او د ځمکې لاندې فعاليت يې درلود. په پارلمان کې يې په ګوندونو کې لاس درلود او په هېواد کې يې نا آراميو ته لمن وهله دا د څو حکومتونو د نسکورېدو سبب شول. »۵۸

۳- حکومت : لکه څرنګه چې ليدل کيږي د دموکراسی په کلونو کې اووه حکومتونه او پنځه صدراعظمان (محمديوسف، محمدهاشم ميوندوال، نوراحمد اعتمادي، عبدالظاهر، محمد موسی شفيق) يو په بل پسې راغلل. دا بيا ښيي چې د دموکراسی د لسيزې حکومتونه پخپله د کړکېچ سره مخامخ وو. د دې کړکېچ کچه دومره ژوره وه چې د انتقالي دورې وروسته د محمد يوسف حکومت څلور ورځې هم دوام ونکړ . پردې اساس د دې حکومتونو څخه د ولسواکی د ودې او د ټولنيزو- اقتصادي ستونزو د حل تمه يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوب او خيال وو. د دې کړکېچ اصلي لامل دا وو چې حکومتونه په پارلمان کې د غښ ګوند يا د ګوندونو د تلوالې پر اساس نه جوړېدل . صدراعظم چې د پاچا له لوري د کابينې په جوړولو موظفېده اړ کېده چې پاچا خپل ملاتړی وګڼي چې د خپل نفوذ له امله د صدراعظم ملا ور وتړي.

۴- پارلمان : ولسي جرګې ته استازو په انفرادي ډول ځانونه کانديدول .« ځينو وکيلانو به په ټوکه ويل چې په ولسي جرګه کې ۲۱۶ حزبونه غړيتوب لري . » ۴۱/ ۱۴۴دې ۲۱۶ تنو استازو هر يوه ځانله خپل ليدلوری درلود.له بله پلوه د هغوی غټه برخه د سلطنتي کورنۍ د ځواکمنو غړو تر اغېز لاندې وه. يوشمير به يا خپل نظريات او يا د خپلو اړونده سازمانونو تګلارې په ولسي جرګه کې مطرح کولې او ځينو به د خپلو سلطنتي يا حکومتي حاميانو د ارادې پربنسټ په پارلمان کې دريځ نيو چې هغه معمولاً پدې راتاويده چې پارلمان داسې قوانين او لوايح تصويب نکړي چې د حکومت اقتدار ته ګواښمن تمام شي. لدې امله د ولسي جرګې عمومي غونډې په جر او بحث تيريدې يا به نصاب نه پوره کيده. په ولسي جرګه کې پرله پسې بحثونه ، د استازو له لورې د خپلو اړونده سازمانونو معرفي کول او د نصاب نه پوره کيدل د دې سبب ګرزيدل چې ولسي جرګه خپلې دندې چې د اړينو قوانينو تصويب او د حکومت د چارو څارنه ده ترسره نکړي چې دا پخپله د ځواني دموکراسۍ د ودې او د قانون د حکومت د جوړولو په چاره کې ستر خنډ وو. د پارلمان او حکومت ترمنځ دا ډول بې باوري او مخامتيا په دموکراسۍ خپل منفي اغيز درلود.

۵- مشروطه غوښتونکي: مشروطه غوښتونکو او سمونپالو له نوي سياسي بهير سره ليوالتيا ونه ښودله . هغوی دموکراسۍ ته د پاچا په ژمنتوب او رښتينولۍ باور نه درلود.له بله پلوه د دموکراسۍ پلي کوونکي هغه کسان وو چې د مشروطه پاچاهۍ مخکې يې د استبداد او اختناق مخينه لرله. نو دا به معجزه وي چې د دموکراسۍ دښمن په دموکرات واوړي. د دموکراسۍ د اعلان سره سم سياسي بنديان چې غوڅ اکثريت يې مشروطه غوښتونکي وو، د بې خوخښته موجوداتو په شان له زندانونو څخه راووتل چې دموکراسۍ ته د مرستې او چوپړ جوګه نه وو او هغوی چې په فزيکي او رواني لحاظ غښتلي وو ليوال نه وو چې پدې لار کې همکاري وکړي. ځکه چې د سلطنتي کورنۍ مخينې ته په کتو سره دموکراسۍ ته د دې کورنۍ په ژمنتوب باور نه درلود. پدې هکله سيدقاسم رښتيا چې د اساسي قانون د مشورتي کمېټې غړی وو کله چې ميرغلام محمدغبار د اساسي قانون په مشورتي کميټه کې د ګډون څخه ډډه وکړه مراجعه وکړه چې هغه پدې کميټه کې ګډون ته وهڅوي په ځواب کې ويلي وو:« حقيقت دا دی چې زه د دغه بهير په رښتينولۍ او د هغو کسانو په صداقت اطمئنان او باور نلرم چې دغه بهير يې منځته راوړی دی. زما په فکر دا هم لکه د سپهسالار د وخت يوه عوام غولوونکې لوبه ده زه نشم کولی او نه غواړم د دغسې ننداريې لوبغاړی وم. » ۱۳ / ۱۸۳ همدا رنګه سردار محمد نعيم چې د هرچا نه يې زيات خپل د تره زوی پاچا او د نوموړي سلاکاران ښه پيژندل د پاچا له لوري ولس ته د آزاديو د ورکولو په اړه داسې ويلي وو: « زه د دې مسئلو په هکله کوم ځانګړی نظر نلرم. خو دومره وايم چې هيواد ته دموکراسي او آزادي پدې ډول نه راوړل کيږی . که په رښتيا سره غواړي خلکو ته آزادي ورکړي بايد د زړه له کومې او واقعي وي.» ۱۳/ ۱۸۴ نوي نسل بيا د دموکراسۍ د اصولو هغه پوهه او تجربه نه لرله چې د دموکراسۍ ودې ته اغيزمن تمام شي. د تاجداره دموکراسۍ په هکله د مجروح د دې خبرې سره چې « د سياسي ګوندونو پرته دموکراسي هغه ګاډی دی چې تيل نلري » سليم عقل پوهاوي ته رسېږي. په هېواد کې د قانوني ګوندونو د نشتون له امله د پارلماني سيستم شتون په واقعيت کې هغه ناکامه هڅه وه چې د تيلو پرته ګاډی په خوځښت راولي چې هغه په خوځښت را نغی ځکه چې موټر بېله تېلو په خوځښت نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ـ سیاسي ګوندونه: کله چې په یوه هیواد کې د سیاسي ګوندونو قانون نه وي یقیناً هلته قانوني ګوند نشته. پردې بنسټ د دموکراسۍ په ودې او ټینګښت کې د ناقانونه ګوندونو د اغېز خبره معما او یا ټوکې ته ورته یوه خبره ده. سره لدې هغه مهال ګوندونو شتون درلود او فعالیت یې کاوه خو هغوی هم د لاسته راغلي فرصت څخه په اغېزمن ډول ګټه پورته نکړه بلکې هڅې یې پدې را تاویدې چې یوازې د حکومتونو په تګلارو نیوکې وکړي او د حکومتونو سره خپل مخالفت وښيي . د ګوندونو دا ډول دریځ څلور لاملونه درلودل.

لومړی - یو ناقانونه ګوند به څه ډول داسې دریځ ونیسي چې حکومت هغه ځانته ګواښ وګڼي ځکه تر پوښتل کېږي چې تاسې د کوم قانون له مخې خپل ګوند جوړ کړی دی.

دوهم- ځېنو ګوندونو د پردیو د ارادې او دیکټې له امله په لوی لاس حکومتونو ته ستونزې جوړولې.

دریم- ګوندونه د اړیني سیاسي تجربې د نشتون له کبله د دې جوګه نشول چې ددې طلایي فرصت څخه د حکومتونو او نورو ټولنیزو بنسټونو سره د همکارۍ له لارې دموکراسۍ ته وده ورکړي او د دولت د اقتصادي- ټولنیزو کړنلارو د پلي کولو لپاره مرستندوی شي یا دا چې د متحدې دموکراتیکې جبهې د جوړولو له لارې د یوه ځواکمن سیاسي اپوزیسیون په توګه په حکومتونو فشار راوړي چې د ټولنیزو- اقتصادي ستونزو د لیرې کولو په موخه کوټلي ګامونه اوچت کړي.

څلورم ـ اسلامپالو د خپلو سیاسي او عقیدتي باورونو له کبله د دموکراسۍ مخالف وو او هغه یې غربي پدیده ګڼله . هغوی په لوی لاس نوی دموکراتیک بهیر اخلالاوه.

په کال ۱۹۶۹کې د کابل پوهنتون او پولیتخنیک د شپږ میاشتني تعطیل په اړه د وخت د سیاسي ګوندونو چوپتیا او د اعتراض غږ نه پورته کول د هېواد د ټولنیز پرمختګ په وړاندې بې تفاوتي بربنډوي. هغه مهال هیڅ یوه ګوند پدې اړه د اعتراض غږ پورته نکړاو کله چې ددې عالي تعلیمي مؤسسو د تړلو ګواښ لیدل کیده خپل پلویان یې ونه هڅول چې له مظاهرو لاس واخلي. حکومت پلوه ګوندونو نه یوازې اعتراض ونکړ بلکې هیڅکله یې هم د حکومت د کړنلارو او سیاستونو په دفاع کې خپل پلویان واټونو او کوڅو ته راونه بلل او د پاچا له لوري یې خلکو ته د دې آزادیو د ورکولو په ملاتړ کوم حرکت ونکړ. د دموکراسۍ په لسیزه کې د زرنګار پارک چې د ګوندونو قرارګاه ګڼل کیده د پاچا د سلاکارخلیل الله خلیلی ترمشرۍ لاندې د زرنګار ګوند هیڅکله هم پدې پارک کې را څرګند نشو. لامل یې دا وو چې دا ګوند سلطنت یا حکومت پلوی ونه ګڼل شي او یا دا چې هغه د سلګونو کسانو د راټولولو وس نه درلود یا په بله وینا وګړنیز ملاتړ یې نه درلود. پداسې یوه حالت کې د سلطنت او حکومت هغه مخالف ګوندونه او سیاستوال چې ملي او وطني ګټو ته ژمن هم وو په ځینو مواردو کې له دې وېرې د حکومت د مثبتو تګلارو په ملاتړ غږ نه را پورته کاوه چې د سیالو ډلو او حتی هغو سازمانونو څخه چې د سلطنت او واکمنۍ سره څرګند اوپټ تعلقات لرل د هغوی له لوري د دولت پلوه سیاسي ګوندونو ټاپې ونه وهل شي. همدې رنګارنګ ګوندونو له یوې خوا پارلمان د خپلو ګوندونو د معرفي کولو لپاره ښه وسیله ګڼله له بله پلوه یې ځان په ټولنه کې د خلکو د خدمتګار په توګه د ثابتولو په موخه د حکومت او سلطنت مخالفت کاوه او په تبلیغاتو کې یې حکومتي او سلطنتي ضد دریځ غوره کړی وو. غیرګوندي وکیلانو هم همدا ډول دریځ درلود.په پارلمان او پوهنیزو بنسټونو کې کله ناکله د سیالو سازمانونو د غړو او پلویانو ترمنځ شخړې ، نښتې او جګړې هم پیښیدلې ککړۍ پکې ماتېدلې او انسانان پکې وژل کیدل خو المتوکل علی الله محمدظاهرشاه په کاریزمیر کې د خپلو ګلانو او د زراعتي فارم ننداره کوله او په هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې د زورزیاتی او د ناقانونه ګوندونو ناقانونه کړنو او مظاهرو مخنیوی نه کاوه او په بله خوا یې د هغوی روا غوښتنو ته هم مثبت ځواب نه ورکاوه. د دموکراسی د لسیزې یوه عجیبه ځانګړتیا دا وه چې مخکې به ښاروالیو ته ټاکنې ترسره کیدلې خو په دموکراسی کې به ښاروالان د کورنیو چارو د وزیر په امر مقرریدل. د انتخابي ښاروالانو څخه د سلطنت او حکومتونو ویره لدې څخه وه چې ملي ګرایان، سمونپالان او کینې اړخې ښاروالان نشي. سیدقاسم رښتیا د خپل کتاب په ۳۰۶ مخ کې پدې اړه په ځانګړې توګه د غلام محمد فرهاد څخه اندیښنه څرګندوي چې بیا د کابل ښاروال نشي. دلته لیدل کیږي چې حکومتونه د هغه چا او هغه ډلو څخه ویره لرله چې د ستر افغانستان او په هیواد کې د بنسټیزو سمونونو او بدلونونو په موخه مبارزه کوله.

که چیرې د دموکراسی د لسیزې بهیر ته وکتل شي لاندې پایلې ترې راوزي:

- مشروطه پاچاهی ته تګ په هیواد کې د یوه سیاسي انقلاب پیل وو که لدې سیاسي تحول څخه ټولو ملاتړ کړی وای د یوه پرمختللی او آباد افغانستان جوړیدل شوني وو .

– د پارلماني نظامونو لرونکو هیوادونو خلاف د افغانستان د۱۹۶۴ کال اساسي قانون دا تشه درلودله چې پاچا د زیاتو واکونو څخه برخمن او صدراعظم د هغو څخه بې برخې وو.پاچا د ملي حاکمیت د ممثل او د دولت د مشر په توګه مکلف نه وو چې د صدراعظم مشورو ته پام را وګرزوي.

– د پاچا له لوري د دموکراسی د نهادینه کولو په موخه د نیمګړو ګامونو اوچتول ، په ځینو مواردو کې بیغوري ، د دموکراسی د ودې او پرمختګ مخنیوی، د پاچا او سلطنتی کورنی د غړو لخوا د پارلمان او حکومتونو په چارو کې لاسوهنې او حتی د خنډونو جوړول.

– د حکومتونو د پرله پسې ړنګیدلو پایله دا کېدله چې د هیواد زیاتېدونکې ټولنیزې – اقتصادي ستونزې حل نشي.

- د اجراییه او تقنینه قواوو ترمنځ د همغږی او پوهاوي نشتون.

– د خلکو د زیاتوغوښتنو او د حکومتونو د کمزورې وړتیا ترمنخ ستر واټن.

- د سیاسي کړیو ترمنځ د همغږی او ګډې همکاری نشتون.

پورتنیو څرګندونو ته په کتوسره د تاجداره دموکراسی ناکامي په دریو ټکو(د سیاسي ګوندونو پرته پارلمان ، بې واکه صدراعظمان او ټکني ټولواک) کې خلاصه کېدای شي.

د جمهوریت ټینګښت

د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه(۱۳۵۲ کال د چنګاښ شپږویشتمه) د سهار په اوو بجو او شلو دقیقو د کابل راډیو ویاند وویل:« اوس به تاسو د سردارمحمد داود وینا واورئ . »محمدداود ولس ته د سلطنت د نسکوریدو او د جمهوریت د ټینګښت زیری ورکړ او دې سیاسي بدلون ته یې د چنګاښ (سرطان) انقلاب ووایه . دا بدلون د محمد داود په مشری د سپینې پوځي کودتا په پایله کې را منځته شو. کودتا داسې مهال ترسره شوه چې پاچا ظلور ورځې مخکې د چنګاښ په دوه ویشتمه د درملنې په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګلستان ته تللی وو او د کودتا پر مهال هغه د ایټالیا په یوه جزیره کي استراحت کاوه. د پاچا پلویان وایي چي د پاچا سترګه د والیبال د لوبي پرمهال خوږ شوي وه .پربله خوا بیا د پاچا د یوه موټروان له قوله«ملکي د کومي موضوع په سر په هغه باندي د بیاتي په وارکولو سره د هغه سترګه زیانمنه کړې وه .» ۱/ ۳۱ د دې کودتا ځانګړتیا پدې کي ده چي ټاکونکی رول پکي په ارګ کي د پرتي شاهي فرقي د ټانک ټولي او د سلطنتي کورنۍ غړي محمدداود ولوباوه.دا د دې معنی لري چي کودتا د سلطنتي کورنۍ د غړي له لوري او له ارګ نه پیل شوله. کودتا بیله کوم مقاومته د شپږو- اوو تنو انساني تلفاتو په لرلو سره چي یوازې دوه تنه په ډزو کي او نور په ترافیکي پیښنو کي ووژل شول د محمدظاهر څلویښت کلني پاچاهۍ ته د پای ټکی کیښود.په وژل شوو پوځیانو کي د کودتا مرکزي لوبغاړی لومړی بریدمن حبیب الله زرمتي د ارګ د ټانک د ټولي کفیل هم شامل وو. هغه د کودتا د بري د اعلان وروسته د کابل سیند ته د نوموړي ټانک د لوېدو له امله ووژل شو. کودتا داسي پلان شوې وه چي د چنګاښ د ۲۶ د شپې په یوه نیمه بجه به د تورن فیض محمد (د بالاحصار د کوماندو د قطعي د حرکاتو آمر) په مشرۍ کوماندویان د ارګ جنوبي دروازې ته ځانونه رسوي او دروازه به عبدالرشید ځدران چي په همدې دروازه کي دنده لرله او د تورن پاچاګل وفادار له لوري کودتا ته جذب شوی وو پرانیزي ، کوماندویان به ارګ ته ننوزي او دا مهال به د ټانک ټولی د حبیب الله زرمتي په قومانده په خوځښت راځي چي څلورچین (عرادې) ټانکونه به د محمداسلم وطنجار په مشرۍ په ارګ کي د شاهي فرقي د خوځښت مخنیوی کوي او شپږ ټانکونه به د کوماندو د یوه یوه بلوک سره ګډ د لومړۍ او دویمي منتظره قطعي چي وضع الجیش یې د ارګ ختیځ ته د پخواني زاړه ګمرک په ودانۍ او د دهمزنګ د محبس تر څنګ قرار درلود د خوځښت د مخنیوي په موخه استعمالیږي. د کوماندو نور پرسونل به د ښاري انضباط د ټولي په مرسته چي قوماندان یې لومړی بریدمن احمدضیا مجید د اردو د استخباراتو د رئیس زوی د نورو کودتایي افسرانواو وړوضابطانو سره ګډ چي د ښار په مختلو ځایونو کي ځای پرځای شوي وو جګپوړي پوځي او ملکي چاراواکي نیسي او موقتي توقیف ځای په کارته پروان کي د کابل د میوندواټ د ترافیکو د افسر عبدالقدیر نورستاني کور ته لیږدوي. همدارا ز د خواجه رواش او بګرام په هوایي ډګرونو کي د قوماندانانو د نیولو لپاره د هوایي اوهوایي مدافعي کودتایي افسران او واړه ضابطان ګومارل شوي وو. د په نښه شویو لوړ پوړو ملکي او پوځي مشرانو او قوماندانانو د نیولو وروسته به د څلورمي او پنځلسمي زغروه والو قواوو ټانکونه او زغره وال ګاډي د ښار په څلورلارو او مهمو سیمو کي ځای پرځای کیږي او جنګي الوتکي به د کابل ښار او د هغه شاوخوا نمایشي پروازونه ترسره کړي. سربیره پردې یوه ډله د مرکزي اتومات ټیلیفون د فعالیت د شنډولو په موخه ګومارل شوې وه.کودتاچیانو د سهار تر پنځو بجو پورې خپلي ورسپارل شوي دندې ترسره کړې. یوازې د سردارعبدالولي په استوګنځي د حبیب الله زرمتي ټانک یو ډز وکړ چي د دې ډز وروسته سردار توپانچه په لاس د پاچاګل وفادار له لوري ونیول شو. همدا راز د ټانک یو ډز په ارګ کي په شمالي برج شوی چي د برج یوه برخه یې ونړوله . په کودتا کي د ګډون کوونکو ستره برخه د هوایي او مدافعي هوایي او د ټانک د قواوو اړونده پوځیان وو.ګڼ شمیر یې د شوروي اتحاد د پوځي اکادمیو فارغان وو. کودتاچیان د مختلفو اندونو خاوندان وو خو ډیری یې د ا، خ، د، ګ د خلق او پرچم له ډلو سره اړیکي لرلې یا یې مینه وال وو. د راډیو له لارې د سلطنت د نسکوریدو د اعلان وروسته په هیڅ یوه پوځي بنسټ کي د ولایاتو په شمول د پاچا په ملاتړ څوک ونه دریدل. د کابل ښاریانو د خوښیو په ښودلو سره د کودتاچیانو هرکلی وکړ چي د خپلو ټانکونو او زرهپوښنو سره د ښار په ګوټ ګوټ کي ځای پرځای شوي وو. لومړۍ جنګي الوتکه چي هوا ته والوتله پیلوټ یې په ګاګارین مشهور خلقي جګړن میرغوث الدین خوستی وو. همدا راز لومړۍ چورلکه چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کودتا په شپه د کابل د هوايي ډګرڅخه د بګرام هوايي پوځي ډګر ته والوتله ترڅو د نوموړي ګارنيزيون نيول شوي مشران راوړي پيلوټ يې خلقي اسدالله سروري وو. هغه مهال د پاچا په وړاندې نارضايتي لوړې کچې ته و رسيدله چې د هيواد په لويديځ کې د وچکالى له امله ګڼ شمېر خلک مړه او د کابل په شمول د هېواد نورو ښارونو ته کډه شول. د وچکالۍ ځپلو خلکو ربړوونکی حالت لدې نه جوتيږي چې هغوی اړ شوي وو خپل اولادونه د توکو په شان وپلوري. هغه مهال « د افغانستان په لويديځ کې ملايانو د لمانځه وروسته د پاچا د نسکوريدو لپاره دعاوې کولې.» ۳۲/ ۱۳ لدې کبله ولس لدې سياسي اوښتون څخه هرکلی وکړ اوهيله يې لرله چې نوې واکمنی به په دولت کې شته ناخوالو(فساد، رشوت ، بې عدالتۍ او بې قانونۍ) او په ټولنه کې وزګارتيا او فقر ته د پای ټکي کيږدي يا لږترلږه پدې لار کې د ګامونو د اوچتولو شاهدان وي. جمهوريت غوښتونکو او مترقي کړيو د نوي انقلابي دولت له مشر څخه دا تمه لرله چې هغه به په عمل کې د نوموړي په خبره د «قلابي دموکراسی» پرځای «واقعي دموکراسۍ» ته د تللو زمينه برابره کړي د هيواد د رکود، سکون او جمود واکمن حالت په خوځښت راولي او جمهوريت به ټينګ کړي.

مصيبت جوړوونکی برې

د اماني دولت له نسکوريدو وروسته افغانان د حبيب الله کلکاني د وحشت او د يحيی د کورنۍ د استبداد شاهدان پاتې شوي وو . له همدې امله کله چې شاه محمودخان خلکو ته د آزادې ساه کښلو ،د خپلو روا غوښتنو د څرګندولواو د سازمانو او ټولنو د جوړولو امکان ورکړ هغه ته يې د دموکراسۍ د پلار لقب ورکړ. خو وليدل شول چې د دې نوي وضعيت د پايښت موده لنډه وه او د صدراعظم په توګه د محمد داود د راتلوسره سم بيا هماغه پخوانی استبداد د دوی د خاورينو کورونو نابللی ميلمه شو ، خولې يې ور وتړلې او د دموکراسۍ او د مشروطيت د لارې د مبارزانو څخه نمجن زندانونه بيا ډک شول. د محمد داود د ګوښه کېدو او د مشروطه پاچاهۍ په راتلو سره بيا ولس د دې اوښتون څخه خوښي څرګنده کړه او هغې ته يې تاجداره دموکراسي وويله. دا بيا ښيي چې افغان ولس د خپلو واکمنو څخه يوازې دا هيله لرله چې دوی ته لږ ترلږه د آزادې ساه کښلو او د خپلوهيلو او غوښتنو د بيانولو حق ورکړي. د دې هيواد واکمنو افغانان پداسې توره تياره کې ساتلي وو چې ددې واقعيت د درک وړتيا يې نلرله چې حکومتونه يې مسوليت لري دوی ته د کار او زده کړو زمينه برابره کړي او د کار د نه لرلو له کبله دومره څه ورکړي چې له لوږې مړه نشي. د دموکراسۍ په لسيزه کې د سياسي ګوندونو د فعاليت، د بيان آزادۍ او د آزادو رسنيو د خپرونو مثبته لاسته راوړنه دا شوه چې د ولس لوستي برخه پدې وپوهيږي چې حکومتونه يې دا مسئوليت هم لري چې د نړۍ د نورو پرمختللو ټولنو په شان ورته د ژوند او کار شرايط چمتوکړي. د سرطان انقلاب څخه يې هرکلی او د جمهوريت څخه يې ملاتړ په همدې ټکي کې نغښتی وو. ځکه چې د سلطنت له نسکوريدو او د انقلاب د برې په مناسبت د محمداود وينا په دوو برخو ويشل شوې وه : لومړۍ برخه يې د دموکراسۍ د لسيزې انځور کښلو ته ځانګړې شوې وه او دوهمه يې د نوي انقلابي دولت د موخو بيانول وو. د انقلاب لارښود « د دموکراسۍ لسيزه قلابي دموکراسي ، د سلطنت سياست يې عوامفريبانه ،غيرعادلانه او ملي ضد » وګانه او د انقلابي دولت موخې يې « د جمهوريت ، ربښتيني او معقولې دموکراسۍ ټينګښت ، د خلکو د حقوقو خونديتوب او د افغانستان اکثريت خلکو ته خدمت » اعلان کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمهوري نظام په راتلو سره خلک نه دا چې د جمهوریت ، ربښتیني او معقولې دموکراسۍ د ټینګښت شاهدان نه وو بلکې د پاچا د واکمنۍ پرمهال جوړشوی پارلمان منحل، آزادي رسنۍ تعطیل، د بیان آزادي او سیاسي فعالیتونه منع او د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره غوره شوه. په بهرني سیاست کې د دودیز ناپیيلي سیاست پرځای یوه اړخ (سوسیالستي سیستم) ته د ښوئیدو او بل اړخ(پانګوال سیستم) په مخالفت کې دریدلو ته لومړیتوب ورکړل شو. دا ډول کړنلاره د دې لامل شوه چې د نوي نظام مخالفې ډلې او د هغو نړیوال حامیان منفي غبرګون وښيي او پایله یې په هیواد کې د امن او ټیکاو له منځه تلل،د کودتا ګانو او کودتایي هڅو پیلېدل، د ښورښونو او بلواوو پېښېدل، د ترور او اختناق واکمنېدل، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهنې او افغانستان د زبرځواکونو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر واوړي. د داسې یوه حالت واکمنیدل ګڼ شمیر لاملونه لري خو په هغو کې پخپله د نوي نظام د مشرځانګړتیاوو او د هغه د مؤتلف (پرچم) نقشو ټاکونکی رول درلود. د جمهوري دولت د کابینې غړی غوث الدین فایق د نوي انقلابي رژیم مشر داسې را پېژني : «د هیواد نومیالی دولتي شخصیت، د هیواد د تاریخ نابغه، پوه ، نوښتګر، د وطن ربښتینی او سرشندونکی بچی، د عدالت ، دموکراسۍ او د ترقۍ او پرمختګ الهام ورکوونکی، د پاکۍ او تقوا بیلګه، د وطن خادم » او دا هم پرې اضافه کوي :« د سپین انقلاب په بري سره محمد داود خان ته د اجل پیک راورسید چې سترګې یې د حقایقو د لیدو څخه ړندې او غوږونه یې د حقیقت له اوریدو څخه کاڼه شوي وو او د دوست او دښمن ، صادق او خاین د درک او پیژندلو نه عاجز پاتې وو، ده ته د وړتیا او لیاقت معیار غوړه مالي او ستاینه وه، د همدې خوشباوریو او د ظواهرو لیدل وو چې زموږ هیواد د روسي لښکر او د انګریزانو د نوکرانو او غلامانو د بریدونو موخه وګرزید... ، خودکامه، دیکتاتور مشرب او مستبدالرآی محمد داود د دې پرځای چې خپلوخانداني دوستانو او د پوهې او نظر خاوندانو ته مراجعه وکړي د خپل قبرکیندونکو څخه یې کابینه ترمیم کړه...، د غوراوي کمزورۍ او خوشباورۍ داودخان ځان د مرګ پولې او هیواد تباهۍ ته یووړ.» ۵۲/ ۸۴ ، ۱۳۷ ظاهرشاه د خپل د تره زوی په هکله وایي :« خلک شته چې دوست لټوي او خدمتګار لټوي او خلک هم شته چې غلام لټوي. داودخان د هغو کسانو څخه ووچې غلام یې لټولو. داودخان ځانغوښتونکی وو هیڅکله خپل وطن ته د خیانت په فکر کې نه وو.»۵۹ د داودخان د بې کچې ځانغوښتنې څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او په پردیو پورې تړلو وګړو ګټه پورته کړه .په جمهوري دولت کې د غلام حیدر رسولي او عبدالقدیر نورستاني په څیرکسان د دوو کلیدي وزارتونو مشرتابه ته ورسیدل چې یو یې صوفي مشربه چرسي او بل په فحشاء او بډو اخستلو روږدی وو. پورتنیو څرګندونو او د کودتا وروسته د هیواد ترینګلو حالاتو او د استبدادي واکمنۍ ټینګېدو ته په کتنې سره ویلی شو چې د چنګاښ د شپږویشتمې انقلاب بری هیواد ته یو مصیبت جوړوونکی بری شو. د محمدداود په وطنپالنه، تقوا او پاکۍ کې شک نشته. د نوموړي د ویناوو ،مرکو او ځینو ګامونو د اوچتولو څخه بریښي چې هغه د افغانستان د آبادۍ او ښیرازۍ ، د ولس د سوکالۍ او نیکمرغۍ لپاره ښه نیت درلود . خو تاریخ د سیاستوالو او واکمنانو د پلانونو، نقشو او نیتونو پرځای د هغوی په عملي کړنو او د هغوی د کړنو په پایلو قضاوت کوي. د۱۹۷۳ کال د کودتا وروسته بهیرونو او پیښو وښودل چې د واکمنۍ تګلارې ناسمې او پایلې یې هیواد او ولس ته بدمرغۍ راوړې. دا ځکه چې له کودتا وروسته په هیواد کې په سیاسي او مدني آزادیو بندیز ولګید ،یوځ سیاسي شو، د هیواد سیاسي ټیکاو زیانمن شو، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهنې پیل شوې ، د کودتاګانو ،کودتایي هڅو او اړودوړو لړۍ پیل شوه، د سیاسي مخالفینو د ځپلو لارغوره شوه او ترور او اختناق واکمن شو. په یوه هیواد کې د دا ډول حالت واکمنیدل د یوه ملت لپاره د مصیبت پرته بل څه نشي کیدای. که چیرې د چنګاښ انقلاب بری او د دې سیاسي اوښتون پایلې په یوه کربښه کې را ونغاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلی شو چي هغه د افغانستان لپاره يو مصيبت جوړوونکی بری شو دا ځکه چي هيواد د سرې جګړې په تاوده ډګر واوښت ، د نا امنيو، جګړو او کډوالی لړی پيل شوله ، ميليونونه افغانان شهيد او معلول شول ، د سرې جګړې د اصلي لوبغاړو پوځونه يو په بل پسې دې خاورې ته راننوتل او هېواد اشغال شو.

تر ارګه يارانه

محمدداود پخپله لومړی وينا کي« د سلطنتي رژيم سياست غيرعادلانه او ملي ضد» اعلان کړ او د خپلي کودتا د موخي په اړه يي وويل چي« د هيواد د راتلونکي نيکمرغۍ لپاره ، د جمهوريت او ربنتيني او معقولي دموکراسۍ جنډه پورته کړله چي د افغانستان اکثريت خلکو ته د خدمت پربنستې ولاړه وي.» عجيبه دا ده داودخان د سلطنتي رژيم سياست ملي ضد ګڼي چي دی د سلطنت له لوړپوړو (د قول اردو قوماندان ، وزير او صدراعظم) وو. آيا دی د سلطنت د ملي ضد سياست پلي کوونکی نه وو؟ ده په خپلي دې ادعا سره ځان ملي ضد معرفي کړی دی چي د ملي ضد سياستوال سزا زندان او مرګ ده نه دا چي بيا هم دا ملي ضد سياستوال پر هېواد واکمن شي . په هرصورت که چيري د کودتا په درشل کي د افغان ولس ژوند او د هېواد حالاتو ته ځيرشو خلک د بيساره اقتصادي ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګريوان وو او په هيواد کي يي بدلون او سمون غوښت.هغو پوځيانو چي د هيواد د نيکمرغه راتلونکي په خاطر د شاهي رژيم د نسکورولو په موخه د سر او ځان ښخه تېرېدو ته چمتو شوي وو د هغوی دا احساس او مېړانه د ستايني وړ دي. هغوی د خپل سراو ځان او کورنيو ژوند ته د ګواښونو په منلو سره د شپي په تياره کي د يوې روښانه راتلونکي په هيله په کودتا لاس پوري کړ. هغوی د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمي نيټي پاڅون ته ګواښمنه لار وهلي وه او د پاڅون په شپه يي خپله دنده په ښه توګه تر سره کړله . پاڅون ته د چمتووالي پړاو د دوی د ټينګي ژمنتيا ، ربنتيني ملګرتيا او کلکي ياراني او د کودتا په شپه اتلولي د سرښندني غوره بېلګه وه. که څه هم پوځي لوړې او اساسي قانون ته شا ګرزونه يي د منلو وړ نه ده. خو کله چي د کودتا لاربنوونکي ارګ او واک ته ورسيدل ملګرتيا او يارانه يي ختمه شوه ، خپلو ژمنو ته يي شا کړه او د يو بل په وړاندې ودريدل. د کودتا د دوو اصلي لوبغاړو داود او کارمل تر منځ د ياراني مزي هغه مهال سست شول او« د داودخان د جمهوريت په دولتي دستګاه کي درز هغه وخت پيدا شو چي د کرني وزير جيلاني باختري په څرګند ډول پخپل وزارت کي د جمهوريت په تاسيس کي د کارمل د مشری رول لوړ وګانه .» ۱۷/ ۳۸۶ د باختري دې افشاګری د دوو ائتلافي ملګرو اړيکي بي خونده کړي دا ځکه چي محمدداود نه غوښتل خلک د پرچم سره د ده د پټ جوړجاړي او ملګرتيا څخه خبر شي. د جمهوريت لوبغاړو نه دا چي د جمهوريت ، ربنتيني او معقولي دموکراسۍ جنډه پورته نکړله بلکي « قلابي دموکراسي » يي هم نشوای زغملی. د جمهوريت د لوبغاړو د دا ډول دريځ نه ښکاري چي هغوی پوپولېست او عوام غولوونکي سياستوال وو د جمهوريت او ولسواکۍ سره په بشپړه توګه پردي وو او له بلې خوا د هغوی ملګرتيا او يارانه يوازې تر ارګه پوري وه . که چيري د لسګونو پوځيانو سپېڅلو احساساتو او نيتونو ته وکتل شي هغوی سترو انساني موخو ته د رسېدو په هيله ځانونه وقف کړي وو خو مشرتابه يي نور پلانونه لرل او د پوځيانو د احساساتو او ژوند سره يي لوبې کولې. د سرطان انقلاب د مشرتابه ، يا د هغه د يوې برخي او يا ځانګړې ډلې په پټو موخو او نيتونو پوهيدل ستونزمن دي. خو په زغرده ويلی شو چي د سرطان د انقلاب لوبغاړي يو موټی ټيم نه وو او د يوې ګډې روښانه کړنلارې څخه بې برخي وو. دا ټيم يو نامتجانس ترکيب وو چي په هيڅ صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترپايه د ګډ فعاليت جوګه نه وو. د انقلاب لاربښود(محمد داود) هم په خپلو يارانو باور نه درلود او د هيواد راتلونکي ور ته تياره برېښېده. د نوموړي ددې خبرې نه چې د کودتا وروسته يې جنرال نذيرکبيرسراج ته کړې وه:« موږ دا کار وکړ. دا چې څه کيږي ؟ نه پوهيږم.» معلوميږي چې د انقلاب لاربښود ته د هيواد راتلونکي ناڅرګندہ بريښيده. نوموړی د کودتا د بري وروسته چې د هيواد مطلق العنان مشر وو پدې نه پوهيده چې په هېواد کې به څه پيښ شي دا د دې معنی لرله چې هغه ته هم پوځي کودتا او هم د کودتا وروسته بهير د قيمار يوه ناڅرګنده لوبه بريښيده او نه پوهېده چې دا لوبه به وګټي يا و بايلي. پدې کې شک نشته چې د پوځي کودتاګانو برخليک د قيمار د لوبې په شان ناڅرګند وي. خو کله چې کودتا د کوچني مقاومت او مخالفت پرته بريالۍ شي بيا هم د کودتا مشر ټکنی بريښي ، انديښمن وي او پدې نه پوهيږي چې څه به کيږي دا د خواشينی وړ يو تريخ واقعيت دی. د محمد داود دا انديښنه د هرڅه نه مخکې د هغه د کودتايي ملګرو د سياسي او عقيدتي اختلافونو او د کودتايي ټيم د نه وړتيا سره تړاو درلود. دې ټيم په يوه مسئله کې د نظر يووالی درلود چې هغه د نظام رانسکورول او واک ته رسيدل وو. خو د نسکور شوي نظام د بديل د څرنګوالي، د دولت د لاربښوونې، د هېواد د اقتصادي- ټولنيزو ستونزو د حل او د ټولنې د پرمختګ لپاره او د نورو سياسي ډلو سره د تعامل کوم ګډ پلاتفورم او پروګرام نه درلود. دا بيا ښيي چې کودتا چيان په ورانولو پوهېدل خو په جوړولو نه پوهېدل.لدې امله ويلی شو چې د جمهوريت چارواکي ورانوونکي وو نه جوړوونکي. د کودتاچيانو بې برنامګي او د يوې ګډې تګلارې نشتون لدې نه ښه جوتيږي چې د کودتا د بري وروسته محمدداود د پرچم له مشرتابه څخه غوارې چې ور ته د دولت کړنلاره جوړه کړي. تګلاره هم مسکو ورته جوړه کړله. له همدې کبله واک ته په رسېدو سره دا د مختلفو او مخالفو اندونو کودتايي ټيم د ملګرتيا پړاو ختم او د مخامختيا او د يوبل د بې اغېزه کولو او حذفولو پړاو پيل شو. دا دواړه پړاوونه په واقعيت کې د هيواد د بې ثباتۍ او د رواني غميزې پيلامه شوه. لومړی پړاو لدې امله د رواني غميزې پيلامه ده چې پدې زماني پړاو کې د هغې ځواني دموکراسۍ د له منځه وړلو په موخه چمتووالی نيول کيده او ورته ستونزې جوړولې چې هېواد يې د يوه ولسواک نظام په لور خوځاوه . البته چې دې دموکراسۍ د عيبونو او نيمګړتياوو سره سره شرايط يوې مدني ټولنې ته هوارول ځکه چې د هېواد سياسي کړيو او سياستوالو واک ته د رسېدو په موخه سوله ئيزه سياسي مبارزه پرمخ وړله او د سياسي مبارزې فرهنګ نهادينه کېده. انقلابيونو ته پکار وو چې د دموکراسۍ د لسيزې د منفي اړخونو سره مبارزه کړې وای او مثبتو اړخونو ته يې وده ورکړې وای. که چيرې نويو چارواکو د هېواد د آبادۍ او د ولسونو د سوکالۍ او د دموکراسۍ د ودې او ټينګښت په موخه عملي ګامونه اوچت کړي وای ښايي تاريخ د دوی کودتايي ناقانونه اقدام نه وای محکوم کړی. خو کله چې دوی واک ته ورسيدل هغو ژمنو ته يې شا وګرزوله چې د کودتا د بري په لومړۍ ورځ يې خلکو ته ورکړه. د خواشينۍ وړخبره لا دا ده چې دوی د پخوانيو واکمنو په څير د نظام د سمون ، د قانون د واکمنۍ ،خلکو ته د خدمتونو په رسولو او د هيواد د آبادۍ په چاره کې ډير لږڅه وکړل او د سياسي مخالفينو د ځپلو تګلاره يې غوره کړله . لدې امله دوهم پړاو د لومړي پړاو منطقی ادامه ګڼل کيږي چې د ټيکاو له منځه تللو، د ترور او اختناق واکمنيدو او د هېواد په کورنيو چارو کې يې د پرديو لاسوهنو ته لار هواره کړله .دا شونې نده چې د افغانستان په شان يوه وروسته پاتې ټولنه کې داسې واکمن ټيم د ګټور او اغيزمن فعاليت جوګه شي چې په هغه کې کيڼ لاسي او ښی لاسي، ملتپالان او انترناسيو نالستان او حتي د سياست او حکومتولۍ د الفبا څخه بې خبره څيرې شتون ولري. ژوند هم وښودل چې د واک په هما غه لومړيو ورځو کې د انقلابي واکمنو ترمنځ د دوستۍ او ګډ کار مزي وشليدل او د مخامختيا پړاو پيل شو او د دې مخامختيا پيلامه د دفاع وزارت د بنسټ د مشرتابه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هکله وه. د کودتا مشر د انقلاب په دوهمه ورځ جنرال خان محمد مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه وګومارلو. عجیبه داده چې مرستیال د کودتایي جګتورن غوث الدین فایق له لوري د دفاع وزارت د قرارګاه جنرالانو او لوړرتبه افسرانو ته ور وپیژندل شو. مرستیال په کار پیل وکړ او په هماغه ورځ د انقلاب لارښود نوموړی وروغوښت او ور ته و یې ویل:« فعلاً تاسو کور ته ولاړشئ زه تاسو بیا راغواړم.» د محمدداود پلویان پدې اړه وایي چې مرستیال په خپل سر د دفاع وزارت ته تللی وو او ځان یې د دې بنسټ مشر نومولی وو. د محمدداود دیکټاتورانه اومستبدانه کرکتر ته په کتو سره مرستیال دا جرآت نه کاوه چې په خپل سر د وزارت څوکۍ غضب کړي. خو د داودخان د پلویانو د دې ادعا ناسموالی د کودتا برخوال ناسم بولي ځکه هغه په خپل کتاب کې راوړي چې محمدداود ده ته دنده وسپارله چې مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبانو ته ور وپیژني او هغه دا کار ترسره کړ. د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال ګومارل او په هممغه ورځ یې بیرته ګوښه کول د ماشومانو لوبې ته ورته یوه لوبه وه او له بله پلوه ښیي چې د محمد داود د مؤتلف او یا کوم بل مرکز چې د مرستیال ټاکنه ورته د منلو وړنه وه محمدداود اړایستلی چې خپله پریکړه نه دا چې ببرته واخلي بلکې وروسته هغه دې ته هم اړباسي او یا داسې اسناد ورته برابرکړي چې مرستیال د محمدهاشم میوندوال د کودتا په تور زنداني او له منځه یوسي. ویل کیږي چې د میوندوال د کودتا په تور نیول شوي کسان د محمد داود پخواني دوستان وو. دا بیا د دې واقعیت څرګندوی دی چې د محمد داود مؤتلف هڅې پردې را څرخیدلې چې د دولت مشر تجرید کړي.دا چې محمد داود جنرال نذیر کبیر سراج ته دا خبره کړې وه چې نه پوهیږي څه به کیږي د خپل کودتایي نامتجانس تیم د سیالي برخې د څرګندو فشارونو او مخالفتونو او دده د ډلې د نه وړتیا له امله وو او راتلونکې ورته ناڅرګنده برېښېده ،خپله ببوسي یې لیدله چې کوم پیاوړی کاري تیم او منظم سیاسي سازمان نلري ترڅو د دولت د چارو لارښوونه وکړي. داسې معلومېږي چې هغه د کودتا وروسته د پېښو او بهیرونو سره سم خپلې کړنې عیارولې او د هغو په وړاندې یې غبرګون ښود چې دا ډول چلند د ناوړه پایلو پرته بل څه هېواد ته نه راوړل. د داودخان په کودتایي تیم کې داسې وګړو شتون درلود چې کړه وړه یې د دولتي ارګان د چلولو او اداره کولو په چارو کې ستونزې او خنډونه رازیږول او د دولت او نظام اعتبار ته نه منونکی زیان رساوه. څرګنده بیلګه یې سردار غلام حیدر رسولي د دفاع وزیر دی. د رسولي په اړه یې یو کودتایي ملګری لیکي: « د هغه اصلي نیمګړتیاوې د هغه په هغو بیځایه هلوځلو کې وې چې د هغه د کړو وړو نه را پیدا کیدې ، ځکه چې هغه له هرډول وګړو لکه پیر، شیخ ، غله ، داړه مار، فال لیدونکي او قاچاقبرانو سره نامناسبه اړیکې لرل او غوښتل یې په کودتا کې د دې ډول خلکو یو ځواک جوړ کړي. » ۵۴/ ۱۲۷ دا بیا ښیي چې د کودتا دا اصلي کړی او بیا د دفاع وزیر باید پرڅه ډول څیرو پانګه اچولې وي چې هغوی د واکمن نظام نسکورولو ته چمتو کړي او وروسته یې بیا د دفاع وزارت او پوځي قطعاتو د لارښوونې په موخه ګومارل. بیله کومه شکه په دولتي ارګانو او په تیره د امنیتي بنستونو په مشرتابه کې د دا ډول کسانو شتون دولت له سختو ننګونو سره مخامخوي . محمدداود د انقلاب څخه دوه کاله وروسته د۱۳۵۴ کال د چنګابښ په یودېرشمه د جمهوریت د مرکزي کمیټې په یوه غونډه کې ویلي وو: «ملګرو! ما د خپلو مامؤریتو په دوره کې دومره رنځونه او روحي فشار ندی لیدلی چې پدې لنډ وخت کې ولیدل. نه پوهیږم چې ددې ډله بندیو او اختلافونو لامل څه دی؟ نن مې پریکړه کړې ده چې د ملامتو کسانو په هکله پریکړه وکړم. لدې امله تاسو ته د الهي کلام او د ناموس او شرف په مقدساتو قسم درکوم چې د اختلافاتو لاملونه او حقایق هرڅه چې وي او په هر چا پورې چې تړاو لري د نارینه وو په شان ووایې. » ۵۲/ ۱۲۰ د محمدداود د پورتنۍ څرګندونو په هکله باید وویل شي چې د انقلابي ائتلافي دولت د اختلافونو د ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر لاملونو سربیره د هغه د یوه متشکل اړخ سنجول شوو ګامونو اوچتول وو چې مقابل سیال اړخ کوم چې جمهور رئیس یې په مشرۍ کې ولاړ وو یوموټی نه وو له بله پلوه د هغه په ترکیب کې خورا کمزوري ، د مختلفو اندونو خاوندان او غوړه مالان ترسترګو کیدل چې د خپل ایتلافي سیال په وړاندې د سیالی او دریدنې جوګه نه وو. کله چې جمهور رئیس پریکړه وکړه چې د یوه سیاسي سازمان بنسټ کیږدي د هغو معماران یې بیا هم همدا کمزوري لوبغاړي چې یوازې ده ته د وفادارۍ سینه ډبوله وګومارل چې د همدې نامتجانس ټیم یوې برخې د ولسمشر لدې غوراوي سره مخالفت وکړ او بیا د دې ګوند د جوړولو بهیر هم په ټپه و دریږد.

محمد داود ته د یوه باتجربه سیاستوال په توګه پکار وو چې په یوه ناقانونه کار (کودتا) یې لاس نه وای پورې کړی او کله یې چې دې کار ته ملا وتړله نو بیا یې پداسې یوه پیاوړي ټیم ډډه لګولې وای چې ګډ سیاسي او فکري اعتقادات یې درلودلی او په هغه کې د ژمنو او پوهو کسانو کمی نه وای. د دې ډول ټیم پرته په یوه ستر سیاسي اقدام لاس پورې کول چې د هېواد او ولس برخلیک ورسره تړلی دی یوه ستره او نه بښونکې تیروتنه وه. داسې ښکاري چې د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا لاربنود د دې پرځای چې د ګډو فکري او عقیدتي باورونو یو پیاوړی ټیم جوړ کړي. د پاچا څخه د غچ اخیستلو او واک ته د رسېدو په موخه په یوه کمزوري ټیم ډډه و لګوله. سربیره پردې محمد داود بیله دې چې د خپلو کودتایي ملګرو پوهه ، تجربه او وړتیاوې په پام کې ونیسي له ځان او جهان بیخبره حبیب الله کلکاني او یا تنکي ځوان المتوکل علی الله محمدظاهر شاه په شان د« توکل په الله» په ویلو سره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه په پوځي کودتا لاس پورې کړ او پایله یې په هیواد کې د سیاسي ټیکاو له منځه تلل او افغانستان د پردیو د لاسوهنو، کشمکشونواو سیالیو په ډګر واوړي.

پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل

د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په کودتا کې ګډون کوونکو پوځیانو ته د لوړو دولتي څوکیو سربیره دوې دوې فوق العاده ترفیعګانې هم ورکړې او ځینو نورو ته چې د کودتاچیانو سره یې راشه درشه لرله یوه یوه ترفیع ورکړه. پدې ډول په پوځ کې ټیټ پوړي په جګپوړو او جګ پوړي په ټیټ پوړو یا په بله خبره مادونان په آمرانو او آمران په مادونانو واوښتل. د کودتا پرمهال لیکوال په حربي پوهنتون کې زده کړې کولې چې زموږ د سپورټ ښوونکی بریدمن پردل پنجشیري ته هم یوه ترفیع ور کړل شوه . د هغه د ترفیع په اړه ویل کیدل چې هغه د کودتا په ورځ د عملي له موټر پاتې وو او اړ وو چې په بسونو کې حربي پوهنتون ته لاړ شي . کله چې د پښتونستان په څلور لارې کې د ولاړ ټانک چارچاپیر خلک لیدلي او پوهېدلی دی چې کودتا شوې ده په احساساتو راغلی، ټانک ته ختلی او دا وینا یې کړېده: « ای مردم ! چی بود که نبود، چي کرد که نکرد، پیروز باد انقلاب ، زنده باد رهبرانقلاب !» د انقلاب په ملاتړ د پردل خان دا انقلابي وینا ددې سبب شوله چې هغه هم په یوه ترفیع ونازول شي. دا چې هغه په کودتا کې څه رول لوبولی او وینا یې کړې ده یا نه ، جلا خبره ده خو محصلینو ته د انقلابي دولت لخوا د ترفیعاتو ورکول یو مسخره بهیر برېښېده . کودتا نه یوازې پوځیان اغیزمن کړل بلکې د سیاسي ګوندونو او سیاستوالو په لیدلوري کې یې بنسټیز بدلون راووړ چې پوځي کودتا یې واک ته د رسېدو لنده، آسانه او بې لګښته لار ومونڈله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هماغه دي چې سياسي ډلې پوځي بنسټونو ته ننوزي او د پوځيانو سره سياسي او سازماني کار پيلوي. د کودتا وروسته « د ا، خ، د ،ګ (د خلق اړخ) مرکزي کميټې پريکړه وکړه چې په ګوند کې د وسلوال پوځ څانګه جوړه شي تر څو د وسلوال پوځ منسوبين په ګوند کې تنظيم کړي. » ۶۰/ ۳۳ ځکه چې « د داودخان تر کودتا پورې خلقيانو په وسلوال پوځ کې سياسي تشکيلاتی فعاليت نه درلود» ۱۰/ ۲۳ البته چې د دموکراسۍ په لسيزه او حتی مخکې له هغې هم ځينو کړيو او سياستوالو په امنيتي ارګانو کې په سياسي کار لاس پورې کړی وو . ښايي محمد داود د لومړيو کسانو څخه وي چې په پوځ کې يې سياسي فعاليت پيل کړی وي. څرګنده بېلګه يې غلام حيدر عدالت د دفاع وزارت د نقلياتو د رياست مرستيال دی چې هغه يې د پښتونستان د اتحاديې مشر ګومارلی وو. لکه څرنګه چې د پوځ دنده د هېواد د خپلواکی ، ځمکنی بشپړتيا او ملي واکمنۍ ساتنه ده. خو کله چې په پوځ کې سياسي سازمانونه چې موخه يې واک ترلاسه کول دي فعاليت پيلوي دا د دې معنی لري چې پوځ د خپلو اصلي دندو او مسئوليتونو د ترسره کولو خلاف د سياسي کړيو د لاس په وسيلې اوړي . دا بيا د دولت ، واکمنۍ او هېواد لپاره څرګند ګواښ دی. ځکه چې دا ډول چلند کودتايي هڅواو کودتاګانو ته لار هواروي. ژوند هم وښودل چې د چنګاښ کودتا وروسته په هېواد کې د کودتايي هڅو او کودتاوو لړۍ پيل شوه چې له يوې خوا يې په خپله کودتايي واکمنۍ د ننګونو سره مخامخ کړه او له بله پلوه په هيواد کې سياسي ټيکاو له منځه ولاړ. کودتا د افسري کدرونو ترمنځ د کودتايي اوغير کودتايي (انقلابي او انقلابي ضد) سره کرښه وکښله . په پوځيانو کې دا د انقلابي او انقلابي ضد ويش ددې سبب شو چې انقلابيون د انقلابي ضد په پلمه د امنيتي ارګانو څخه د خپلو سيالانو او مخالفينو د ټغر د ټولولو په هڅه کې شي او په پوځ کې پراخه څنډنه پيل شي. د چنګاښ انقلاب په پيل کې د دفاع وزارت له قرارګاه او د سترو جزوتامونو مشرتابه پاچا ته د وفادارو او ضعيف النفسه دوستانو په نامه يو شمېر لوړپوړي افسران له دندو ګوښه کړل شول. د انقلاب په لومړي جشن کې ۲۱ تنه جنرالانو ته تقاعد ورکړل شو. همداراز د کودتا وو په تور لسګونه جنرالان او لوړپوړي افسران زندانونو ته واچول شول او له دندو ګوښه کړل شول. د زنداني کولو او جبري تقاعد بهير د پوځ په لارښوونکي هيئت کې ستره تشه منځته راوړه چې انقلابي نظام ترنسکوريدو پورې هغه ډکه نشوای کړای. د جمهوريت په لومړۍ نيمايي کې په پوځ او پوليسو کې سلطنت پلوي، اسلامپال ،مائويستان او سکتاريستان وځپل شول. د دوهمې نيمايي په لومړيو کې د پرچميانو پرته نورکيڼ اړخي او سمونپالان تر فشار لاندې ونيول شول او په وروستيو کې د جمهوريت د مؤتلفينو تر منځ د همغږۍ او همکارۍ کچه را ولوېدله. ددې ډول حالت پايله دا شوه چې د خلق او پرچم ډلې ځواکمني شي. د يادولو وړ بريښي چې تر کودتا پورې په شوروي پلوه سياسي کړيو کې د خلق او پرچم ډلې د نورو په پرتله ځواکمني وې. خو د سرطان انقلاب وروسته د ا، خ ، د،ګ د پرچم د فرکسيون په پرتله خلقيان زيات پياوړي شول. لامل يې دا وو چې نوي نظام د دې جوګه نشو خپلې ژمنې په عمل کې پلې کړي او د خوارو طبقو او په هغو کې د پوځ د ټيټ پوړو او سرتيرو ستونزو ته د حل لار وموندي ، د پوځيانو د ښووني او روزنې بهير ته وده ورکړي او د پوځ په ليکو کې عدالت پلی کړي. په ډېرو مواردو کې د پاچا د واکمنۍ په پرتله د چارو وضعيت لا ناوړه حالت غوره کړ. پردې بنسټ خلقيانو د هغه پېره د انقلاب په لارښود(رهبر کبير) او د هغه په مؤتلفو پرچميانو اچوله چې هم لارښود او هم پرچميان د خپل طبقاتي او ټولنيز دريځ له امله چمتو ندي د پراخه پرګنو او د ټيټ رتبه پوځيانو او سرتيرو په ګټه اړين اصلاحي ګامونه پورته کړي. د نوې واکمنۍ مخالفين يې هم پدې تورنول چې د پردېو په اراده خپل حکومت ته ستونزې جوړوي. په پوځ کې د پرله پسې څنډنو پايله دا کېدله چې د پوځ مشري د پرچميانو، فرصت غوښتونکو اوغوره مالانو په لاس کې ولوېږي چې پدې توګه د پوځ او سترو جزوتامونو مشرتابه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي مجربو او ژمنو جنرالانو او افسرانو له شتون څخه بې برخي شي او منطقي پايله يې په جمهوريت د پوځيانو د باوراو د پوځ د جګړه ئيزچمتووالي د کچې راټيټيدل وو. سربيره پردې د قرارګاوو او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ټيټ رتبه کودتايي افسرانو ګومارل د لوړ رتبه افسرانو د نارضايتۍ سبب شول ، د دې بهيرانګيزه دا کېده چي هغوی هم د واک د مدعيانو او سياستوالو ښکار شي ،يا د کودتاګانو په هڅه کې شي او ناراضي افسران رژيم تخريب کړي. دې ټولو لاس سره يوکړ او پايله يې په پوځ کې سراسري نارضايتي شي او د ښووني روزني بهير په ټپه ودريږي. ليکوال د۱۹۷۸ کال د مرغومي په وروستيو کې له حربي پوهنتون څخه فارغ او د کندهار د قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو. دې قطعي د دوو نورو قطعو سره ګډ په يوه ګارنيزيون کې داسي موقعيت درلود چي د ښووني او روزني ډګرونه يې په يوه سيمه کې وو. سرتيرو به د خپلو دلګی مشرانو تر لارښووني لاندې درسونه پرمخ وړل. پداسې حال کې چي د ښووني چارې بايد اړونده قومندانانو پرمخ وړې وای. د ټوليو (بطريو)او بلوکونو قومندانان به ډلي ډلي په کټونو يا څوکيو ناست وو، بنداړونه او مجلسونه به يې کول. دا وضعيت نه يوازې پدې ګارنيزيون کې بلکې د کندهار د قول اردو په نورو جزوتامونو کې واکمن وو. د هوايي او مدافعي هوايي ځواکونو کې چيري چي د سرتېرو په پرتله د افسرانو او وړوضابطانو شمير زيات دی وضعيت لا د انديښني وړ وو څرنګه چي «د پوځي ډګرونو ډېر کارکوونکي په بې ځايه او بې ارزښته کارونو لګيا وو، کرمبول، شطرنج (سطرنج) او قمار وهل د ډېرو افسرانو او وړوضابطانو ورځنی مشغولتيا ګڼل کېده.» ۵۴/ ۱۱۸ که څه هم پورتنی وينا د پاچا د زماني حالت بيانوي چي په جمهوريت کې ورته حالت واکمن وو. هغه څه چي په پوځ کې يې د نظام په وړاندې نارضايتي زياته کړه هغه شاوخوا شپږو زرو وړو ضابطانو ته د دريم بريدمنۍ رتبي ورکول وو پرته لدې چي د هغوی د مسلکي پوهي، وړتيا ،د خدمت مودې او د تنخوا کچې ته وکتل شي. انقلابي حکومت دې ته متوجه نه وو چي دې دريم بريدمنانو ته د هغوی د رتبې سره سم دندې ورکړي څکه چي د پوځ په تشکيل کې دومره د بريدمنۍ بستونو شتون نه درلود. د دې دريم بريدمنانو د تنخوا مسئله بله ستونزه وه څکه چي پرکمشرانو او قدمدار پرکمشرانو (درې يا څلورپليټه وړو ضابطانو) د بريدمنانو څخه زياته تنخوا لرله. يوه ګډوډي او رسوايي راپورته شوه بالاخره تصميم دا شو چي دريم بريدمنۍ ته رسيدلي واړه ضابطان به پخپلو پخوانيو دندو او امتيازاتو سره خپلو دندو ته ادامه ورکړي او وروسته دې دريم بريدمنانو ته ترفيع ورنکړل شوه. په پوځ کې دې ډول ناسمو پريکړو ناوړه اغيز پريښود تردې چي د حربي پوهنتون محصلينواعتراضيه مظاهره وکړه او هغوی هم امتيازات غوښتل او حکومت اړشو چي دا مؤسسه يوه مياشت تعطيل کړي. ښايي د دې مؤسسي په تاريخ کې دا لومړی مظاهره وي. دې غيرمعقوله پريکړو چي په پوځ کې يې نارضايتی را وپنځوله جمهوری حکومت اړ شو ټولو افسرانو ته يو کال قدم ورکړی. هغه څه چي د پوځ د افسري کدرونو د زياتي نارضايتۍ لامل وګرزيده د ميوندوال د کودتا په تور د مجربو جنرالانو او لوړرتبه افسرانو زنداني کول ،له دندو ګوښه کول او چانواري وه. په پوځ کې ددې ډول وضعيت پايله دا شوه چي نه يوازې پوځ ددې جوګه نشي د احتمالي بهرني يرغل مخه ونيسي بلکې د مخالف کورني خوځښت په وړاندې د درېدو ليوالتيا او وس هم ونلري . د۱۹۷۸ کال د غويي د اوومي نيټي د ا، خ، د، ګ د خلقي اړخ د پوځيانو بريالی پاځون يې څرګند ساری دی. پداسي حال کې چي هغه مهال په مرکزي قواوو کې فوق العاده حالت(لومړی درجه پوځي احضارات) هم اعلان شوي وو خلقيانو د مرکزي قواوو قومانده په خپل لاس کې ونيوله او جمهوري ګارد ونه توانيد په ړنا ورځ د خلقي پوځيانو د پاځون په وړاندې ودريږي بلکه د شلو ګړيو کمزوري مقاومت وروسته پاځون کوونکو ته تسليم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو ته د خطاب وينا

د ظاهرشاه څلويښت کلنه پاچاهي د سکون او رکود يوه زمانه ده او غوڅ اکثريت خلک د کړاوونو ډک ژوند درلود.د جمهوريت په ټينګښت سره ډيرو فکر کاوه چې افغاني ټولنه به په خوځښت راشي او د خلکو په ژوند کې به مثبت بدلون راشي. له همدې کبله د ټولنې مخکښانو د نوي نظام ټينګښت د هېواد د ترقۍ او پرمختګ لپاره مناسب فرصت او د وخت اړتيا وګڼله. البته چې د انقلاب په وړاندې د افغاني ټولنې د بيلا بيلو طبقو او قشرونو او سياسي کړيو غبرګونونه يو شان نه وو. سمونپالو د جمهوريت ټينګښت ته هرکلی ووايه. د سکتاريستي اندونو پرته د ا، خ ، د ،ګ له ګيډې څخه راوتلو سياسي کړيو د سلطنت راپرزيدل يو پرمختلونکی خوځښت و ګڼلو. چيني پلوه سياسي ډلې ټپلې د نوي نظام په وړاندې ودريدلې. فيوډالي اشرافو،په سلطنت پورې تړلي مقتدر روحانيت او اسلامپالو د جمهوريت ټينګښت د ملي ګټو خلاف يو حرکت ګاڼه. د ا، خ، د، ګ خلقي اړخ د نوي نظام څخه د ملاتړ په ښودلوسره د پراخې ملي دموکراتيکې جبهې د جوړيدو وړانديز وکړ« دا وړانديز د داود څخه مخکې د کارمل د ډلې د ماهرانه غبرګون سره مخامخ شو. پداسې ډول چې دوی په بيړه د داود څخه د جمال عبدالناصر په څېر شخصيت جوړ کړاو نوموړی يې علمي سوسياليسم ته ژمن تبليغ کړ او د داود د رهبرۍ نه بهر يې د کېنې لاسومبارزې مردودې اعلان کړې دوی هم خپله مبارزه تعطيل کړه.» ۱۸/ ۴۲ د پرچميانو د دې غبرګون موخه دا وه چې محمد داود ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو سره هغه وهڅوي چې د خلقيانو په شمول کېڼ لاسو ډلو ته د سياسي فعاليت اجازه ورنکړي .

د نوي نظام د ټينګيدو څه د پاسه يوه مياشت وروسته د انقلاب لاربښود د وړې په لومړۍ نيټه د راډيو څخه د افغانستان خلکو ته خطاب وينا واوروله. خلکو ته د خطاب وينا چې په واقعيت کې د جمهوري نظام تګلاره وه د هغې په وړاندې د وخت د سياسي مطرح ډلوغبرګون په لاندې څو کرښو کې د پوهېدو وړدی: « د ا، خ، د ،ګ د پرچم ډلې په يوه اعلاميه کې خلکو ته د خطاب څخه هرکلی وکړ. د خلق اړخ له وينا څخه واټن ونيو. اخوان المسلمين او شعله جاويد(نوی دموکراتيک غورځنګ) د جمهوريت په مخالفت کې ودريدل. »۶۱ /۱۳۶ البته پاچا د کودتا له برې درۍ اونۍ وروسته د اګست په درويشتمه د سلطنت څخه خپله استعفي د يوه تلګرام پواسطه د نوي نظام لاربښود ته استولې وه ، په هغې کې دا يادونه شوې وه چې هغه د افغانستان تر بيرغ لاندې ځان د يوه افغان په توګه شمېري. دې دا معنې لرله چې هغه د هېواد نوي مشر ته بيعت کړی دی. د پاچا له لوري د استعفي ليک استول په واقعيت کې د کودتايي واکمنۍ څخه ملاتړ وو کوم چې اساسي قانون يې ترپښو لاندې کړ. د پاچا پلويانوهم د ده دا کار يوه تيروتنه ګڼله چې ګواکې هغه د اساسي قانون څخه چې د ساتلو مکلفيت يې درلود دفاع ونکړه. يو شميرسياستوال او څيرونکي د پاچا دا ډول دريځ کورنۍ تړاو ګڼي چې د هغې په وړاندې ونه دريد او که د کودتا په مشرۍ کې د سلطنتي کورنۍ بهربل څوک ولاړ وای ده به د هغه په وړاندې مخالفت ښودلی وای لکه څرنګه چې هغه د ا، خ، د،ګ د واکمنيدو په وړاندې مخالفت وښود. ځينې بيا کودتا د پاچا او داودخان د مخکينې جوړجاړي پر بنسټ ګڼي ترڅو دا کورنۍ د جمهوري نظام ترچتر لاندې خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي. پدې اړه د عبدالفتاح نجم د پاچا د کورنۍ ډاکټر يوه مرکه چې له پاچا سره په وروستي سفر کې هم مل وو دا ګومان په واقعيت اړوي چې ښايي د کودتا په اړه د پاچا او محمداود ترمنځ جوړجاړی شوی وي. د نجم په وينا کله چې پاچا د لندن په يوه هوټل کې مېشت وو نابېره سردار محمد نعيم لندن ته راغی او د پاچا سره يې دوه په دوه وکتل. نجم د ايټاليا د« اسکيا » په جزيره کې د کودتا مخکې او وروسته د پاچا د داسې عجيب سلوک يادونه کوي چې په تيرو۳۸ سفرونو کې له پاچا څخه نه وو ليدلی چې ځينې برخې يې راوړل کيږي : «... ژباړونکي نعيم جان ويل ته بيځايه نا آرامه يې د دوی ترمنځ جوړجاړی شوی ... ، څلويښت کاله په خپله پاچا سلطنت وکړ اوس يې د تره زوی سلطنت کوي ... ، خو ځينې نور شيان هم وشول چې په نوموړې جزيره کې وو. ما د اعليحضرت نه هيڅکله هم نه وو ليدلي. هغه يو کميس خپل ياور ته ورکړ چې دا ستا سره يادګار وي، يوشی يې ماته راکړ او يو شی...، ما هيڅکله د اعليحضرت نه داسې شيان نه وليدلي.»۶۲ پدې اړه په کابل کې د شوروي سفارت هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپوټ چې سلطنتي کورنۍ ته د یوه نږدې کس د معلوماتو پر بنسټ چمتو شوی ښيي چې کودتا د پاچا د همغږۍ په پایله کې ترسره شوې ده . د رپوټ په یوه برخه کې راغلي دي:« ... ځینو شوروي استخباراتي مامورانو چې د افغانستان د مسئلو په هکله یې مسلکي هر اړخیزه پوهه لرله ، پدې باور وو چې د وروستیو پیښو ماهیت دا ډول نه دی چې رسمي تبلیغات د هغو یادونه کوي. پاچاهي کورنۍ ته نږدې د کابل د خارجي کشف دفتر ته په پټه اطلاع ورکوله چې په خپله پاچا د کودتا په کړلو کې لاس درلود. د افغانستان هوښیار او لیرې لیدونکي دا په ښه توګه درک کول چې نور نشي کولی د افغانستان بدلېدونکي ، د غیرپیشبینی وړ او انفجاري وضعیت سره لاس او پنجې نرمې کړي ...، په همدې ډول وضعیت کې ظاهرشاه د ژرندې د دوو ډبرو ترمنځ قراردرلود. د افغانستان پاچا ځلوېښت کاله د افغانستان په شاهي تخت ناست وو، هغه پدې موده کې زیاته تجربه ترلاسه کړې وه، تودې او سړې شیبې او ورځې یې لیدلې وې . خو اوس یوه داخلي احساس نوموړي ته سپارښتنه کوله چې د واک څخه ګوښه شي ، یوې آرامې څنډې ته کډه شي او واک یوه قاطع تر ته وسپاري چې پدې توګه د هېواد وضع تر کنترول لاندې ونیول شي...، داسې یوه کس په هېواد کې شتون درلود او هغه د اعلیحضرت نږدې او خپل پخوانی صدراعظم سردارمحمد داود وو.په خپله پاچا د کودتا په درشل کې ایتالیا ته ولاړ .د پاچا ټول خپلوان، په پاچا پورې تړلي او نږدې کسان د کودتا په ترڅ کې او وروسته له کوم فشار، ستونزو...، سره مخامخ نشول. پدې اړه اطلاعات چې پاچا د کودتا سره د جمهوریت د کودتا سره همغږی دی مسکو ته خبر ورکول کېده. »۶۳/ ۵۴ دا پوښتنه چې ولې محمدداود څه د پاسه لسو کلو انتظار وروسته چې نور بوډا شوی هم وو په کودتا لاس پورې کړ هم د شوروي د سفارت په رپوټ د تایید مهرلګوي. که هغه لس کاله د کودتا په پلان کار کاوه د منلو وړاو منطقي نه ښکاري. په رښتیا هم چې هوښیار او زیرک پاچا په هېواد کې د غیرمترقبه پیښو چې د هېواد د ملي امنیت او په تیره د ده د کورنۍ واکمنۍ ته ګواښ پیښاوه د هغو په اړه د تدبیرونو د نیولو په هکله لارې چارې سنجولې. کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او مخکې لدې چې پدې اړه لویه جرګه راوبلل شي پاچا د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمیټې ر ییس(مجروح) ، مرستیال (رښتیا) او صدراعظم محمد یوسف سره پدې مسئله خبرې کړې وې چې د اساسي قانون د بېړني حالت په څېرکي کې دا بدلون راوړي چې پاچا د نوي صدراعظم د موظفولو واک ولري چې نوموړو دریو تنو نه وو ورسره منلې. د رښتیا په ګومان د پاچا موخه داودخان وو. ښایي پاچا د کودتا په درشل کې د هېواد کړکیچنو حالاتو ته په کتو سره دا غوره ګڼلې وي چې له واکه ګوښه شي او د تره زوی یې د هېواد د چارو واګې په لاس کې ونیسي او د نوموړي له لوري د کودتا سره همغږی شوی وي. د کودتا په درشل کې د هېواد حالات زیات کړکیچن وو ، د پوځې کودتا د ګنګوسو د خپرېدو سربیره « د دوبي په پیل کې آوازې خپرې شوې چې ظاهرشاه غواړي پارلمان ړنګ او د ناڅرګند وخت لپاره نوې ټاکنې وځنډوي. داسې بریښېدل چې یو بنسټیز بدلون پیښېدونکی دی. »۶۱/ ۱۲۸ هغه مهال احتمالي کودتا کوونکي پوځې قواوې هم څرګندې وې . له همدې امله پاچا هوډ درلود چې د بګرام له هوایي ګارنیزیون او د زرهدارو قواوو څخه لیدنه وکړي . د بګرام د هوایي ډګر د منسوبینو سره د پاچا کتنه د چنګاښ د شلمې وروسته ټاکل شوې وه او د دې کتنې لپاره ، امپلیفایراو لودسپیکرونه هم پیرل شوي وو چې عبدالحمیدمحتاط د رادارو د قوماندان تورنجنرال عبدالعزیز سره ګډ ه پیرلي وو. دا چې پاچا په ناڅاپي ډول بهر ته د درملنې په نامه ځي د تامل وړ خبره ده. ښایي په وروستي تحلیل کې پاچا غوره ګڼلې وي چې د تره زوی یې کودتا وکړي او دی د درملنې په نامه بهر ته لاړ شي. خو هغه په بریتانیا یا ایتالیا کې بستري هم نشو. دا بیا ښيي چې هغه ناروغ نه وو. دا چې کودتا د پاچا او محمدداود د همغږۍ له امله وشوه پدې اړه قطعي حکم کول ستونزمن دي خو کودتا د خلکو له ملاتړ څخه برخمنه شوه . خلکو ته د خطاب په وینا کې لاندې څو ټکي د سیاسي اوښتون په وړاندې د سیاسي ډلو د مثبت یا منفي غبرګون، مخالفت او ملاتړ لامل کېدل.

لومړی- د دموکراسۍ مسئله . محمدداود د دموکراسۍ لسیزه «قلابي دموکراسي» وبلله او په هیواد کې کې یې د«واقعي دموکراسۍ» د ټینګښت ژمنه وکړه.

دوهم- د پاکستان او افغانستان ترمنځ اړیکې. محمدداود د پاکستان سره اړیکې ستونزمنې وګڼلې او د پخوا په څېر یې د پښتنو او بلوڅو او د دیورند د تپل شوې کرښې د ستونزې دعادلانه حل یادونه وکړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم - د خانداني او طبقاتي ګټو څخه تیریدل.
پورتنیو دریو ټکو د نوي نظام څخه د کيڼ لاسو، ملتپالو او جمهوریت غوښتونکو بشپړ ملاتړ ته لار هواروله او په محمد داود یې هغو شکونو ته د پای ټکی کیښود چې ګواکې هغه کودتا د خپلې کورنۍ د واکمنۍ د دوام په موخه ترسره کړې ده .
څلورم- د هیواد په اقتصادي – ټولنیز او سیاسي ژوند کې د بنسټیزو بدلونونو او سمونونو په راوستلو ټینګار. دې مسئلې د هیواد د غوڅ اکثریت خوارو وګړو او د ملي – دموکراتیکو خواکونو هیلو او غوښتنو او همدارا‌ز د ولس ځورونکي حالت ته د پای د تکي ایښودولو ته مثبت ځواب وو او له بله پلوه یې په هېواد کې د یوه ټولنیز انقلاب زیری هم ورکاوه تردې چې خلکو ته د خطاب په وینا کې د چنګاښ پوځي کودتا ته د ملي پاڅون (رستاخیزملي) اصطلاح هم کارول شوې وه.
که چیرې د افغانستان خلکو ته د خطاب د وینا منځپانګې ته وکتل شي هغې د افغانستان د پرمختګ زېرى ورکولو چې بيله شکه ملي او مترقي قوتونو او د غوڅ اکثریت وګړو له ملاتړ څخه برخمنه کېدله. خلکو ته د خطاب وینا د فرضي کربنې د هغې لوري ملتپالو پښتنو او بلوڅو له تاوده هرکلي څخه هم برخمنه شوه .پربله خوا په افغانستان کې دا سیاسي بدلون د نړیوال پانګوال سیستم ، چین او د هغوی د سیمه ئیزو متحدینو په تیره پاکستان او ایران د اندیښني سبب شو. دا اندیښني د محمدداود د صدارت د مهال تګلارو ، د دیورند د ټپل شوې کربښې د ستونزې په عادلانه حل ټینګار او په دولت کې د پرچمیانو شتون سره تړاو درلود. د محمد داود د صدارت پرمهال له پاکستان سره اړیکې زیاتې خړې پړې شوې تردې چې د یونیم کال لپاره د کابل- اسلام آباد دپلوماتیکې اړیکې وشلیدلې او د تورخم- کراچۍ ترانزیتي لار وتړل شوه. هغه مهال حالات دومره کړکیچن شول چې افغان حکومت د پاکستان په وړاندې سفر بري اعلان کړه او لسګونه زره افغانان جګړې ته چمتو شول چې د امریکې او ایران په منځګړیتوب حالاتو عادي بڼه ونیوله. له بده مرغه د جمهوریت پنځه کلنې دورې وښودل هغه څه چې خلکوته د خطاب په وینا کې پرې ټینګار شوی وو هغو ته پام را ونه ګرزول شو او کوچنۍ برخه یې هم عملي نشوله.

ویل کړل نه دي

محمد داود د کودتا وروسته په خپلو ویناوو کې په ټولنه کې د هراړخیزو سمونونو په راوستلو ټینګاردرلود. د واکمنیو پراتیک ښیي هغه واکمنۍ په ټولنه کې د بنسټیزو سمونونو او بدلونونو د راوستلو جوګه کېدای شي چې د هرڅه د مخه ژمنه تخصصي اداره ولري او د هغې سربیره ښه حکومتولي ، د قانون واکمني ، سیاسي مشارکت او د وینا آزادۍ ته لومړیتوب ورکړي. په یوه هیواد کې په دا ډول شرايطو کې شوني ده چې د پراخو پرګنو په ګټه سمونونه او بدلونونه پلي شي. د انقلابي دولت مشر په خپلو څرګندونو کې ځان او واکمني پورتنیو ژمنو ته ژمن ګڼل او د دولتي رسنیو له لارې هم ورته څرګندوني کید لې. دا چې وایي ویل ،کړل نه دي د انقلابي دولت کړني د ښکلو شعارونو اوغوړو ژمنو خلاف بل څه وې او په ډیرو برخو کې برعکس وې. که چیرې په یوه ځانګړي هېواد کې د ټاکنو له لارې کوم ګوند یا سیاستوال واک ته ورسیږي د دموکراسۍ د اصولو سره سم بریالی ګوند یا مخکښ سیاستوال خپل حکومت جوړوي او د واکمنۍ په لوړو پوړونو یا په بله خبره سیاسي پوستونو کې د نورو سیاسي ډلو ګډون د دموکراسۍ د اصولو له مخې ونده نه ورکول کېږي او د پراخ بنسټه حکومت خبره خپل ارزښت له لاسه ورکوي.خو کله چې د کودتا له لارې چې یو ناقانونه عمل دی څوک واک ته رسیږي هغه ته ښایي چې نور سیاسي ځواکونه چې د نوي حکومت له تګلارو ملاتړ کوي په واک کې شریک ، سیاسي ډلو ته د فعالیت اجازه ورکړي او د ټاکنو لپاره چمتووالی وښیي. پدې توګه نوې واکمني مشروعیت او د نورو ملاتړ ترلاسه کوي .
د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا وروسته داسې یوه واکمني جوړه شوه چې یوازې په کودتاچیانو پورې یې تړاو درلود.د کودتا په بري سره داودخان د پخواني رژیم غوڅ اکثریت لوړپوړي ملکي او پوځي کدرونه پاچا او سلطنت ته د وفادارو ،نامطلوبه او«ضعیف النفسه دوستانو»په نامه توقیف، ګوښه او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې صلاحيته کړل. له بله پلوه په نوي نظام کې لوړدولتي ارګان (مرکزي کميټه) د ټيټ رتبه پوځيانو څخه جوړشوی وو چې په هيڅ صورت يې د دولتي چارو د لاربنووني وړتيا نه لرله. مرکزي کميټه په واقعيت کې يوه پوځي کميټه وه چې د محمد داود او حسن شرق پرته نور غړي يې د حکومتولۍ څه چې د ستروجزوتامونو د لاربښوونې مخينه او تجربه هم نه لرله . دا چې د هيواد او دولت د ادارې دروند پيټی د مقصود منزل ته ورسوي په هيڅ صورت يې دا وړتيا نه لرله. سربيره پردې هغوی د مختلفو سياسي اندونو خاوندان وو. له بله پلوه د دې لوړ دولتي ارګان غړي د هيواد د اته ويشتو اداري واحدونو څخه په پنځو اداري واحدونو(کابل ، فراه، پروان ، پکتيا او کنړ) پورې تړاو درلود. د جمهوريت مرکزي کميټه نه دا چې يو پراخ بنسټه جوړبښت نه وو،بلکې يونامتجانس او کمزوری پوځي ټولګی وو چې طبيعتاً کړنې يې هم د پوځي ارګان په توګه په امراو نهی ولاړې وې چې د دموکراسۍ سره يې هيڅ سرنه خوږ. همدا لامل وو چې د۱۹۷۷ کال د لويې جرګې ترداېريدو پورې په هيواد کې پوځي حالت واکمن وو. په لويه جرګه کې بيا داسې اساسي قانون تصويب شو کوم چې د حکومتي ګوند پرته چې هغه هم فزيکي شتون نه درلود نورو سياسي ګوندونو د فعاليت اجازه نه لرله چې پدې توګه په هيواد کې د سياسي پلوراليسم او سياسي اپوزيسيون د راڅرګنديدو کوچنی احتمال له منځه ولاړ.د لويې جرګې له لوري په تصويب شوي اساسي قانون کې د قواوو تفکيک نه تر سترګو کېده ، په هغه کې د سترې محکمې تشکيلات نه وو او همداراز د قضا خپلواکي هم له منځه تلله.«د جمهوريت اساسي قانون يو متضاد ترکيب وو چې د احکامو يوه برخه په ځانګړې توګه د شخصي مصؤنيتونو احکام يې د۱۳۴۳ (۱۹۶۴) کال د اساسي قانون څخه اخيستل شوي وو ظاهراً يې د دموکراسۍ منل شوي اصول تائيدول اما په عمل کې يې د اړينو باصلاحيته مؤسسو لکه د مقننه او قضائيه قواوو د منځته راتلو مخنيوی کاوه.ډيرصلاحيتونه د جمهوري رياست مقام ته ورکړل شوي وو چې د پاچا څخه يې زيات واکونه لرل (۷۸ ماده). مقننه قوه له دوو(ملي او لويې) جرګو څخه جوړېده خو حکومت د مجلس څخه د اعتماد د رايې اخيستلو مکلفيت نه درلود او نه مجلس کولی شول هغه سلب اعتماد کړي . د وزيرانو ټاکل او ګوښه کول د جمهور رئيس له اختصاصي واکونو څخه شميرل کيدل . د دموکراسۍ څخه بربنډه سرغړونه د قانون په څلورمه ماده کې وه چې په هېواد کې ګوندي نظام په يوازيني حکومتي ګوند« د ملي انقلابي غورځنګ» پورې محدود شوی وو.همدارنګه د ۴۹ مادې پراساس د ملي جرګې غړي لومړی د نومونړي ګوند له لوري ټاکل کيدل او بيا په تشريفاتي توګه د خلکو څخه رايه ترلاسه کوله. »۳۰ / ۱۱ د جمهور رئيس د واکونو په اړه د دې خبرې يادول اړين بريښي چې کله په کال ۱۹۶۴ کې د نوي اساسي قانون مسوده جوړه شوه هغه يې محمد داود ته استولې وه تر څو د هغه نظر واخلي . سردار د پاچا واکونه زيات ګڼل .خو د جمهوري نظام په اساسي قانون کې د جمهور رئيس واکونه د پاچا څخه هم زيات وو. دا وه د محمدداود د معقولې دموکراسۍ يوه بيلګه.

کله چې په يوه هيواد کې سياسي ګوندونه چې د واکمنۍ کړنې انتقاد کړي او واکمنۍ ته د ټولنيزو- سياسي ستونزو د حل او د ټولنې د هراړخيز پرمختګ په موخه بديل وړانديزونه وړاندې کړي نه وي هلته د ښې حکومتولۍ تمه يوخوب او خيال دی. سربيره پردې لکه څرنګه چې مخکې يادونه شوې وه چې په جمهوري دولت کې واک د يوه نامتجانس پوځي ټيم سره چې غوڅ اکثريت يې ټيټ رتبه پوځيان وو چې د سياست ، اداري او د حکومتولۍ له الفبا سره يې پيژندګلوي نلرله هغوی په هيڅ صورت د دې جوګه نه وو، ښه حکومتولي رامنځته کړي چې پايله يې په اداري چارو کې خنډ، د قانون څخه سرغړونې،اداري فساد، زورزياتی ،د انکشافي پروژو نه پلې کيدل او د ټولنيزو ستونزو زياتيدل دي .په يوه هيواد کې د دا ډول اساسي قانون تصويب چې هلته سياسي سازمانونه د فعاليت قانوني جواز ونلري،د وينا آزادي نه وي، د قواوو تفکيک شتون ونلري منطقي پايله يې دا کيدله چې په ټولنه کې استبداد واکمن شي. په جمهوريت کې د واکمن استبداد څرګنده بيلګه د عدليې په وزارت کې د هلمند د نوزاد ولسوالۍ يوه اوسيدونکي له لوري ځان ته اور اچول دي. البته چې د شاه محمودخان د صدارت پرمهال هم يوه تن د کورنيوچارو په وزارت کې ځان وژلی وو اوهمداراز د محمدداود د صدارت پرمهال چې نومونړي د کورنيو چارو د وزارت چارې هم سمبالولې يوه تن په نومونړي وزارت کې ځان ته اوراچولی وو خو له مرګ څخه وژغورل شو. د جمهوري دولت دوره پخپله د اختناق او استبداد يوه دوره وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړيو څلورو کلونو کې يوځې حالت واکمن وو او وروستۍ يو کال يې د ترور او اختناق يوغملړلی کال وو. محمدداود جمهوريت اعلان کړ پخپله لومړۍ وينا کې يې د رښتيني دموکراسۍ ژمنه وکړه ، د ځمکو په اصلاحاتو يې ټينګار درلود او خلکو ته د دوی د حقوقو د خونديتوب غوړې وعدې او ژمنې ورکولې. دا ټول په خبرو او ويناوو، په ښکلو جملو کې ادا کېدل او په زړونو ښه لګېدل. جمهوريت يعنې ټاکنې، پارلمان ، سياسي ګوندونه ، خپلواکه رسنۍ او د وينا آزادي .د ټاکنو او پارلمان په هکله خبره هم نه کېدله او د ګوندونو، ټولنو او آزادو رسنيو د جوړېدو څرک نه لګېده او په نوي اساسي قانون کې د هغو د جوړېدو اجازه نه وه. کودتاچيانو خپل يوځي عمل (کودتا) ته ټولنيز انقلاب ويلو انقلاب پدې کې وو چې د افغانستان د شاهي دولت ، د افغانستان د شاهي پوځ، د افغانستان د شاهي ګارد نومونه او نشانونه په جمهوري واوړي . د محمدداود ارادتمندان وايي چې د کودتا په لومړۍ ورځ په کابل راديو کې کله چې ويلند وويل چې اوس سردارمحمدداود وينا اوروي ويلند ته يې وويل چې ده ته نور سردار و نه وايي خو ټوله ورځ د راديو له لارې داودخان د سردار په نامه ياديده او وروسته که په رسنيو او رسمي مکتوبونو کې د سردار کلمه نه استعماليده خو عملاً محمد داود د سردار په شان د بشپړ واک خاوند وو .

کله يې چې لويه جرګه راوبلله بيله دې چې جمهوري رياست ته بل نوماند شتون ولري ځان د شپږو کلونو لپاره د جمهور رئيس په توګه ونوماوه او د رايو په اتفاق ولسمشر شو. داسې ولسمشران يوازې د هغه زماني په سوسيالستي هيوادونو کې د رايو په اتفاق ټاکل کېدل چيرې چې د پرولتاريا د ديکتاتورۍ ترنامه لاندې د مخالفو ګوندونو څرک نه لګېده او د يوازيني واکمن ګوند مشر د رايو په اتفاق ټاکل کېده. هغه مهال د دريمې نړۍ په هيوادونو کې هغه مشرانو چې د ديکتاتورانو نومونه ګټلي دي لکه صدام حسين، حافظ الاسد او معمرالقذافي دا هوښياري لرله او اجازه يې نه ورکوله چې د ټاکنو داسې پايلې اعلان شي چې ګواکې هغوی د رايو په اتفاق ټاکل شوي دي. د لويې جرګې وروسته سردارمحمد داود د دولت ،حکومت او يوازيني واکمن ګوند چې هغه شتون نه درلود مشر وو د ګوند نايب يې سردار وحيد عبدالله او د دفاع وزيرسردارغلام حيدر رسولي وو او ورور يې سردار محمد نعيم د هيواد د بهرني سياست لارښوونه کوله خو پدې توپيرچې هغوی سرداران نه يادېدل. که څه هم خلکو ته د خطاب د وينا منځپانګه د افغاني ټولني او وخت غوښتنه وه او دولت ته پکار وو چې د ټولني د غوڅ اکثريت وګړو (بزګرو ، کوچيانو، ځوانانو) په ګټه د ځمکو، اوبو او د څړځايو د ستونزې عادلانه حل وو ګامونه پورته کړي او ځوانانو ته د زده کړو او خلکو ته د کار شرايط چمتو کړي هغه څه چې خلکو ته د خطاب په وينا کې پرې ټينګار شوی وو. انقلابي دولت وروسته له دوو کلو(۱۹۷۵) د ځمکو د اصلاحاتو قانون جوړ او د هغه نافذيدل يې په کال ۱۹۷۶ کې اعلان کړل .خو د ځمکو د اصلاحاتو پرځای يې د مترقي مالياتو قانون پلې کړ.د مترقي مالياتو د قانون له مخې لويو ځمکه والو ته د شلوهکتارو لومړۍ درجې او د هغې معادل ځمکې د لرلو حق ورکول کېده او له هغه څخه د زياتې ځمکې خاوند بايد ماليه ورکړې وای او يا يې اضافي ځمکه دولت ته پلورلې وی. دولت د پنځه ويشتو کلونو په ترڅ کې ځمکه والو ته د ځمکې د محصولاتو۵/ ۲فيصده ګټه ورکوله او چا چې له دولت نه ځمکه تر لاسه کوله حکومت ته درې فيصده ګټه ورکوله. د مترقي مالياتو پربنسټ ستر ملاکان مکلف وو چې ملاماتوونکې ماليه ورکړي ،ښه يې دا ګڼله چې اضافي ځمکه پريږدي يا دا چې هغه د خپلو اولادونو ترمنځ ترکه کړي تر څو نه ځمکه له لاسه ورکړي او نه ملاماتوونکې ماليه پرې راشي .لکه څرنګه چې د پاچا او محمد داود په واکمنۍ کې« عدالت د رشوت په تله تلل کيده چا چې په تله کې د ډيرو پيسو د اچولو توان درلود هغه وړ او مقابل لوری يې پړ وو او د قوي سفارش ښښتن بريالی ګڼل کيده.» ۶۴/ ۲۵ نو لويو ځمکه والو د بډو په ورکولو او د خپل نفوذ څخه په ګټې اخيستنې سره خپلو خپلوانو ته د اولادونو په نامه د ځمکې د ملکيت جعلي سندونه جوړ کړل چې هم د ماليې له ورکولو نه معافېدل او هم يې ځمکه له لاسه نه ورکوله . خو په خپله محمدداود په پغمان او پروان کې خپل جايداودنه خپلو بزګرو ته ورکړل ، هغه جايدادونه چې د خلکو ملکيت ګڼل کېده او سلطنتي کورنۍ خپل کړي وو . پردې بنسټ د ځمکو د اصلاحاتو قانون د يوه سند په توګه بيله دې چې عملي شي پاتې شو پداسې حال کې چې د هيواد سلګونه زره بې ځمکې بزګر چې د بيشميره ستونزو او کړاونو سره لاس او ګريوان وو ،د سود خورو په پورونو کې ډوب وو، ځمکې يې له لاسه ورکولې ، کوچيانو د څړځايو پرسر د سيمې له خلکوسره ستونزې او شخړې لرلې ، بايد دا ټولنيزې ستونزې حل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وای چې پدې لار کې کوم عملي گام اوچت نشو. جمهوري دولت د اتمو ټولگيو لپاره د کانکور د آزموينې طرحه پلې کړه چې لسگونه زره تنکي ځوانان د زده کړو نه محرومېدل او په کوڅه ډبو وگړو اوښتل .

د پورتنيوځرگندونو سره سره په جمهوري نظام کې د اقتصادي او انکشافي پروژو د سروې او تطبيق لپاره د سترگو وړ کارونه ترسره شول. د لوگرد عينکو د مسو د معدن د را ايستلو په موخه د هلوځلو پيل ،د سلما او کمال خان د بندونو د جوړولو د کار پيل ،په پکتيا کې د نفت او گازو پلټنې ،په هرات کې د مسلخ ، په کندهار او هرات کې د سيلوگانو او يو شمير سړکونو جوړول ،د شوروي اتحاد سره په شمال کې د نفتو د تصفيې د کارخانې او د جاپان سره د ټلويزيون د دستگاه د جوړولو د تړونو د لاسليک يادونه وشي. د جمهوريت په پنځه کلنه موده کې داسې ستره توليدي پروژه چې د هېواد د اقتصاد په وده او وزگاره لښکر يوې کوچنی برخې ته د کار شرايط برابر کړي گټې اخيستنې ته چمتو نشوله که څه هم د زيات شمير عام المنفعه کوچنيو مؤسسو او ټولنيزو خدمتونو د بنستونو جوړول چې د پاچا د څلويښت کلنې واکمنی په پرتله د ليدو وړ وو د جمهوري نظام له برياوو څخه شميرل کيږي چې په هغو کې ښوونځي، پلونه ، سړکونه او روغتيايي بنستونه شامل وو.

کشمکشونه او مخالفتونه

خلکو ته د خطاب د وينا په يوه برخه کي راغلي وو چې په هېواد کې د انقلابي واکمنی په ټينگيدو سره « د افغانستان خلکو او په تيره خوارو او محرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي او معنوي پرمختگ له پاره مساعد شرايط برابرشوي او تعصب او ارتجاع ته به د راڅرگنديدو اجازه ورنکړل شي.» ۶۵ پورتنی وينا د نوي نظام ماهيت ښيي چې د افغاني ټولنې ټولو طبقو، قشرونو اوسياسي ډلو ته يې ځرگند پيغام درلود چې يقيناً د هېواد سياسي کړيو د نوي واکمنی د تگلارې او همدارنگه د واکمنی ترکيب ته په کتو سره خپل غبرگون ښود. ملي اوشوروي پلوه مترقي ځواکونو د هغه نه ملاتړ وښود ، چيني پلوه کيڼ لاسو ،ارتجاعي او محافظه کارو ډلو ورسره مخالفت او دښمني وښودله .پدې هکله گلبدين حکمتيارليکي : «موږ ته د ده د دې پيغام معنی ځرگنده وه .موږ پدې وينا کې د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ گواښ نښې له ورايه ليدلې .» ۳۵/ ۲۴۸ په پرمختللو ټولنو کې خلک د سياسي ډلو او حکومتونو کړنلارو ته گوري او د هغو پر بنسټ د هغوی په وړاندې غبرگون ښيي. خو په وروسته پاتې ټولنو کې د وگړو د سياسي شعور د ټيټوالي ، د وگړو ترمنځ يې د سياسي پولو نشتون اوهلته د سترو هيوادونو اغيزاو نفوذ د دې لامل گرزي چې سياسي ډلې او سياستوال د حکومتونو او سياسي ډلو تگلارو ته نه بلکې څېرو ته وگوري. افغانستان د يوه وروسته پاتې هيواد په توگه چې د وگړو د سياسي شعورکچه يې ډېره ټيټه وه ، سياسي سازمانونه يې هم ځوان او بې تجربې وو او يو شمير يې بيا د پرديو تر اغيزلاندې وو د جمهوري دولت په اړوند يې قضاوت د هرڅه د مخه د دولت د مشر او د واکمنی د ترکيب پر بنسټ وو. د جمهوري دولت مشر چې لويديځوالو هغه سور شهزاده ياداوه او په دولت کې د پرچميانو شتون چې د مسکو ټينگ پلويان شميرل کېدل د هېواد د سياسي کړيو قضاوت د جمهوري دولت په هکله د هغه په مترقي کړنلارو کې نه بلکې په دې کې وو چې هغه د شوروي ملاتړی يا لاسپوڅی وگڼي. جمهوري دولت خپله کړنلاره د«خوارو اومحرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي اومعنوي پرمختگ او د ارتجاع د نه راڅرگنديدو» په خاطراعلان کړه چې منطقاً بايد د ټولو کيڼ لاسو اوسمونپالو کړيو له ملاتړ نه برخمنه شوې وای خو په عمل کې داسې نه وو.د ساري په ډول چين پلوي نوي دموکراتيک گوند(شعله جاويد) د نوي نظام له تگلارو څخه چې مترقي لوری يې درلود نه دا چې ملاتړ ونکړ بلکې په مخالفت کې يې ودريد اوعلت يې دا وو چې داؤدخان او د هغه متحد پرچم يې مسکو پلوي گڼل نو له دې امله يې د پکن د بهرنی تگلارې تر اغيز لاندې د جمهوريت خلاف د دښمنی دريځ غوره کړ.دا بيا د دې ترخه واقعيت ځرگندوی دی چې زموږ د هېواد اکثريت سياستوالو او سياسي کړيو د پرديو د ايديالوژيو او سياستونو په خاطرمبارزه کوله او جنگيدلي دي. ښايي ځينو سياسي کړيو له دې کبله له نوي نظام څخه بشپړملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي اعلان کړی ، وويني چې نوی نظام پخپلو ژمنو ولاړدی که نه ؟ ځکه چې يوازې د مترقي کړنلارو اعلانول نشي کولای د يوې واکمنۍ اصلي ماهيت او جوهر جوت کړي.هغه درې ټکي چې په نوې واکمنۍ يې د وخت د ځېنو سياسي خوځښتونو او سياسي کړيو نه باور ته لار هواروله او مخالف دريځ يې غوره کاوه د دولت د مشرمخينې ، د واکمنۍ غيرمتجانس ترکيب او په واکمنۍ کې د يوې ځانګړې سياسي ډلې(پرچم) ستره ونډه وه.

د سرطان انقلاب وروسته لويديځوالو په افغانستان کې حالات او د نوي رژيم عملي ګامونه په غور سره څارل. لدې کبله وو چې په کابل کې د امريکې سفارت د سپتمبر په اوولسمه واشنګتن ته ۶۷۵۵ لمبر رپوټ واستاوه چې په يوه برخه کې يې راغلي دي: « د پوځې کودتايي مشرتابه ترمنځ د تشنج او کړکيچ نښې نښانې ليدل کيږي خو له بهر نه هرڅه آرام برېښي. د دې روانو شخړو تر شا لاندې مسئلې پرتې دي :

الف – د مارکسيستي بدلونو د ګړندي والي درجه.

ب- د هغو اشخاصو چې د تش په نامه لس کلنې دموکراسۍ سره تړاو درلود د ګړندۍ څنډنې کچه.

ج - شمال يعني شوروي اتحاد ته د لويديځ پلوي رژيم د تغيير درجه.»

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d8

شوروي اتحاد ته د داودخان د نږدې کيدو لامل د سوسيالستي نظام سره په خپله د محمد داود ليوالتيا هم وه چې دا ډول نظام په افغانستان کې هم وويني. ښه بيلګه يې د عبدالحميد محتاط لاندې څرګندونې دي چې د محمدداود له قوله راوړې :« په نړۍ کې دوه ډوله دموکراسۍ شتون لري غربي دموکراسي او شرقي دموکراسي.بايد چې د دواړو دموکراسيو پلې کيدل د نړۍ په مختلفو هيوادونو کې مطالعه او د هغو څخه نتيجه ګيري وکړو. د مطالعې په پايله کې به وپوهيږو چې په هند کې غربي دموکراسۍ څه تضادونه زيږولي دي او دا هيواد د خپل لويوالي او زيات نفوس سره بيا هم نشي کولی په خپلو پښو ودريږي ...، شوروي اتحاد د۱۹۴۵ کال په پسرلي کې د فاشيستي آلمان ځواکونو ته ماتې ورکړه . د هغه وخته تراوسه ديرش کاله تيرشوي دي . اوس ليدل کيږي چې پدې لنډه موده کې هيواد په ټولو برخو کې سترې لاسته راوړنې لري...، د دې فورمول پلې کول په ټولو ټولنو کې د هغوی د تاريخي، عنعنوي او کلتوري ځانګړتياوو په پام کې نيولو سره ممکن دی ...، زموږ په هيواد کې په سلوکې ۹۰ شرقي دموکراسي د پلې کيدو ده .لاکن لس فيصده نور به زموږ د ټولنې ځانګړتياوې تعيين کړي. » ۵۴/ ۴۸، ۴۹، ۵۰

د نوي رژيم په سياستونو کې بدلون او په تيره شوروي اتحاد ته زيات نږدې کېدل د واشنګتن ،پکن او د هغو د متحدينو د منفي غبرګون سبب شو او هغوی په دې لټه کې شول ترڅو جمهوري دولت ته د خپلو افغان چوپړيانو او د نظام د مخالفينو پرمټ ستونزې جوړې کړي.له همدې امله« د امريکې د بهرنيو چارو وزير هنری کيسنجر دوه ځله د افغانستان د رهبرانو سره د خبرو اترو له پاره کابل ته راغی چې د هغه سره جوخت د امريکې استخباراتي کړۍ د ښې لاسو بنسټپاله اپوزيسيوني ډلو او همدارنګه د بنسټپاله کيڼ اړخو ډلو چې په هغو کې د مائويسم پلويان هم وو اړيکې ټينګې کړې.» ۶۶ / ۳۵ د واشنګتن دا ډول چلند چې له شوروي سره يې مبارزه د دموکراسۍ په خاطر مبارزه ګڼله د اسلامي او مائويستي دوو مخالفو بنسټپالو دښمنو ډلو سره د اړيکو د ټينګولو نه موخه دا وه ترڅو د افغانستان نوي نظام ته ستونزې جوړې ،امنيت کړکيچن او د هغو څخه خپلو هژمونيستي موخو ته د رسيدو په خاطرګټه پورته کړي.مسکو هم په افغانستان کې د خپل نفوذ د لا زياتولو په موخه داسې لارې چارې لټولې چې د افغانستان مشرتابه د لويديځ سره د نږدې کيدو په هڅه کې نشي ترڅو افغان دولت لاس تړلی د مسکو د ارادې پلې کوونکي وسيله وي. د مسکو دا نيت شوروي اتحاد ته داود خان د دوهم سفر(۱۹۷۷) کې جوت شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برژنف د افغانستان په شمال کې د غربي کارپوهانو او متخصصينو د شتون په هکله خپله اندېښنه څرګنده کړې وه. پدې اړه د دواړو مشرانو ترمنځ د خبرو د تبادلې په اړه د نظر اختلاف دی خو د دواړو هيوادونو په اړيکو يې منفي اغيز پرېښود. مسکو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره هم په افغان دولت کې او هم له هغه بهر د خپلو چوپړيانو نه استفاده کوله چې هغه مهال د پرچم ډلې او کيڼ لاسو سکتاريستي کړيو ته ګوته نيول کيده . د دولت په د ننه کې پرچميانو بيا خپلې موخې لرلې چې په امنيتي ارګانونو او دولتي ادارو کې د خپل نفوذ د زياتولو سربېره د خپلو سيالانو او سياسي مخالفانو کمزوري کول وو. پرچميان چې د مسکو له بشپړملاتړ څخه برخمن وو د مسکو د ارادې له مخې خپل فعاليتونه پرمخ وړل او مسکو د پرچميانو له لارې کولای شول خپله اراده په محمد داود تحميل کړي او هغه يې د شوروي اتحاد د نفوذ د مخالفو سياستوالو په ځپلو کې ليدل .د غوث الدين فايق په وينا پرچميانو « د خپلو بادارانو سيالان لکه ميوندوال او خان محمد مرستيال له ډګره وايستل.» ۵۲/ ۹۴ پدې اړه يو بل افغان ليکوال ورته نظرلري چې« د بيګناه کسانو بندي کول او چانواري د محمد داؤد د پرچمي همکارانو له لوري يو پيل وو ترڅو هغه کسان چې د دوی د کړنلارې په وړاندې خنډ ګرزي او خطرناک يې ګڼل له منځه يوسي.» ۶۷/ ۲۱-۲۲ دا چې محمد داود د انقلاب په دوهمه ورځ د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د جنرال خان محمد مرستيال په اړه خپله پريکړه بيرته اخلي په نوې واکمنۍ کې د هماغه پيل څخه کشمکشونه، اختلافونه او مخامختيا ښيي.د محمدداؤد د واکمنۍ په مهال د يو شمير ځواکمنو سياستوالو په زنداني کولو او بيا وژلو کې پرچميانو ته لدې امله ګوته نيول کيږي چې د دولت په امنيتي او قضايي سيستم يې بشپړ کنترول درلود چې د وخت د کورنيو چارو د وزارت د تحقيق او د پوځي محکمې هيآت يې څرګندې بيلګې دي :

الف – د کورنيو چارو د وزارت د تحقيق هيآت

«۱-غلام فاروق يعقوبي رئيس، ۲–عبدالصمد ازهر غړی ،۳- نصراله عمرخيل غړی، ۴ - غلام رسول عمرخيل غړی، ۵- باقي (مشهورپه پتک) غړی،۶ -مهرالدين قطره غړی، ۷ – سيدکاظم پرواني غړی.د دغو اوو تنو څخه د سيدکاظم پرواني سازماني اړيکې څرګندې نه وې نور ټول د پرچم د اړخ غړي وو.» ۳۶/۱۸

ب – د پوځي محکمې هيآت

۱ – ډګرجنرال غلام فاروق رييس

۲ – محمد سرور نورستاني غړی

۳ – نبي عظيمي غړی

۴ – محمد آصف الم غړی

۵ -عبداستار سيدخيلي غړی

۶ – محمد يوسف غړی

۷ – مولاداد غړی. د

پوځي محکمې هيات غړي د رييس پرته نور ټول پرچميان وو.

د سرطان انقلاب وروسته په افغانستان کې د زبرځواکونو د دا ډول دريځ له امله چې يوه اړخ يو شمير افغان سياستوال او سياسي کړی د نوي رژيم پرضد کودتاګانو او ترهګريزو فعاليتونو ته هڅول او مرسته يې ورکوله او بل په دولت کې خپل چوپړيان د نورو سياسي ډلو ، ناپييلو او ملتپالو سياستوالو ځپلو ته هڅول پايله يې په هيواد کې د ټيکاو له منځه تلل کيدل. د دولتي ضد ډلو ټپلو په هڅولو او لمسولو کې د (واشنګتن ، اسلام آباد ، تهران) مثلث په ګډه عمل کاوه.«تهران داود تر فشار لاندې نيولی وو چې شکمن کمونستان لرې کړي.هغه مهال ساواک د رژيم مخالفينو ته د امريکايي وسلو، د ارتباط د وسيلو او تجهيزاتو او غيرپوځي مرستو وسيله وو، دا مرستې مستقيماً د ايران له خوا د افغانستان په غربي سيمو کې ناراضه قبيلوي مشرانو ته چې د ايران د پولې سره يې فعاليت درلود او نورې يې پټې د پاکستان له لارې بنسټپالو ډلو ته ورکول کيدې. د پاکستان څخه د داؤد ناخوښې د پنجشير په دره کې په پوځي اډو باندې د بريدونو له امله چې د پاکستان لخوا سمباليدل لوړې کچې ته رسيدلې وه. همدا راز ساواک ، سيا او د پاکستان اطلاعاتي آژانسونو د داؤد د رژيم خلاف د۱۹۷۳ کال د سپتمبر او ډسمبر او د۱۹۷۴ کال د جولای په ناکامه کودتايي هڅو کې ښکيل وو.» ۴۷ / ۱۵-۱۶د ايران له لارې پاکستان ته د وسلو ليږد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان د وخت د صدر اعظم ذوالفقار علي بوتو او د امریکې د جمهور رئیس ریچارد نکسن د هغو خبرو څخه جوتیږي چې د۱۹۷۳ کال د سپتمبر په اتلسمه او نولسمه یعنې د چنګاښ کودتا دوې میاشتې وروسته په واشنګتن کې درلودلې چې په هغوکې د دواړو دولتونو د بهرنیو چارو وزیرانو(عزیزاحمدخان او کسینجر)هم ګډون کړی وو. دلته به ددې خبرو هغه برخه راوړل شي چې د ایران څخه پاکستان ته د وسلو د لیږد په اړه دي:
کسنجر- سفیرصاحب هلمز(مخکې د سی آی اې رئیس او هغه مهال په ایران کې سفیر) د نوامبر په میاشت کې پاکستان ته درځي . هغه به ستاسو سره (د ایران څخه پاکستان ته) د یو شمیر وسلو د ترانسپورت په هکله خبرې وکړي.

نکسن – څرنګه چې نوموړی د سي آی اې پخوانی رئیس دی په دا ډول مسئلو کې ډیر وارد دی. د جزئیاتو په هکله به سبا خبرې و کړو. تاسي کولی شئ په پاکستان کې زموږ د نوي سفیر ښاغلی بویرد سره آزادانه خبرې وکړئ. هغه غښتلی او سرسخت سړی دی. هغه د هندوستان طرفدارهم نه دی. هغه د منځني ختیځ څخه معلومات لري. تاسو ته یو سفیر مقرر شوی دی چې زموږ د پالیسی نه خبر دی.
عزیزاحمدخان- آیا موږ کولی شو د ښاغلی هلمز د عملیاتي دندې په اړه خبرې وکړو؟

کسنجر- هو، زه به د یادو شوو معلوماتو په هکله اطلاع ورکړم.

نکسن - هغه یو پوځي صاحب منصب دی او رتبه یې د جنرال ده.

عزیزاحمدخان – هو! هغه مخکې په افغانستان کې وو، پدې دنده د هغه مقررول ښه غوراوی دی.

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d148

د وسله والومخالفینو دولتي ضد فعالیتونو چې ترشا یې لویدیځ او چین ولاړ وو او د مسکو او د هغه د متحد (پرچم) چلند محمد داؤد دې ته اړ کړ چې په خپلو تګلارو نوی نظر واچوي یعني دا چې د ایران او پاکستان سره خپل اختلافونه حل کړي ،د لویدیځ او لویدیځ پلوه عربي هیوادونو سره اړیکي پراخه کړي ، له شوروي اتحاد څخه واټن ونیسي، دولت له کینۍ لاسو او سمونپالو پاک کړي او مترقي ځواکونه وځپي. محمدداود عملاً پدې لار کې ګامونه اوچت کړل. د ایران سره یې د هلمند د اوبو د تړون اسناد مبادله کړل ، پاکستان ته یې سفر وکړ، د پاکستان پلاوی کابل ته راغی او په عربي هیوادونو وګرزید ، د دولت نه یې د کینۍ لاسو پر ایستلو پیل وکړ او د ا، خ، د،ګ د ځیلو په موخه د نوموړي سازمان د کدرونو او غړو په زنداني کولو لاس پوري کړ چې د۱۹۷۶ کال په پای کې یوازې د خلقیانو د سلو تنو څخه زیات کدرونه بندیان وو. پداسې حال کې چې د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا په درشل کې د ټولو سمونپالو او کینۍ لاسو لاندې پنځلس تنه سیاسي بندیان وو چې د محمد داود د فرمان له مخې له زندان څخه خوشې شول:

۱ – انجینرعثمان ، مضطرب ،باختري ، داکترعبدالهادي محمودي ، سیدکاظم دادګر (دموکراتیک نوین)

۲ –بحرالدین باعث، ظهورالله ظهوری ،قیام ، محمدصدیق ،رنجبر (سازا)

۳ – دستګیرپنجشیري ، صالح محمدزیری ، فدامحمد خواریکښ (خلق)

۴ – فدامحمد فدایي (د ملت جریدې مدیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امريکا سره د داودخان د نږدې کېدو هڅې لدې ښکاري چې هغه پلان درلود چې د۱۹۷۸ کال په جولای کې واشنګټن ته سفر وکړي .د جمهوري دولت په تګلاره کې د دا ډول بنسټيز بدلون پايله دا شوه چې کينې لاسي او سمونپالان هم د نظام په وړاندې ودرېږي. د انقلاب د مشر په تګلاره کې د دا ډول حيرانوونکي بدلون پايلې دومره ژورې وې چې د خلق دموکراتيک ګوند دواړه سيال دښمن اړخونه(خلق او پرچم) له لسو کلونو انشعاب وروسته سازماني يووالي ته غاړه کېږدي. د جمهوري دولت په تګلاره کې دې ډول بدلون نه يوازې په هيواد کې د ټيکاو او جمهوري دولت د ستنو د ټينګښت لپاره مرسته ونکړه بلکې حالات يې لا نورهم کړکيچن او توپاني کړل.

ځان وژنه که له منځه وړنه ؟

د۱۳۵۲ کال د وږي په ۲۹ د کابل راديو د ماښام په خبري سرويس کې د جمهوري حکومت دوې ابلاغيې خپرې شوې چې په لومړۍ کې يې د افغانستان په کورنيو چارو کې د پاکستان د حکومت لاسوهني غندل شوې وې او په دوهمه کې يې داسې راغلي وو:« د څه مودې راهيسې يوې ډلې مرتجعينو د جمهوري نظام ضد او د امنيت د ګډوډولو او د هيواد د انقلابي غورځنګ د له منځه وړلو لپاره غونډې کولې. له نيکه مرغه او په بري سره هغوی د ټولو اسنادو او شواهدو سره ونيول شول. دا خاينان د انقلاب دوستانو په بردباری او حوصلې سره څارل ...، دوی عبارت دي : محمدهاشم ميوندوال، د ننګرهار پخوانی والي خان محمد ، متقاعد ډګرجنرال عبدالرزاق او يو شمېر نور تيره پنجشنبه د حکومت په امر ونيول شول.» ۶۸ د دې اعلاميو د خپرېدو لس ورځې وروسته حکومتي رسنيو دا خبر خپور کړ چې ميوندوال ځان وژلی دی. په دې اړه په حکومتي رسنيو کې راغلي وو چې ميوندوال د کودتا نيت درلود، کودتا افشاء شوه، کودتاچيان ونيول شول او بيله شکنجې يې په کودتا اعتراف وکړ. د ميوند وال پلويان او ځينې څېړونکي د کودتا تور يوه دسيسه ګڼي او پدې اند دي چې ميوندوال د تحقيقاتو پر مهال د وهلو ټکولو له امله ووژل شو او په ځانګړي توګه پرچمي عبدالصمد ازهر د تحقيق مشر ته ګوته نيسي. د محمد داود پلويان وايي چې کله ميوندوال ته د خان محمد مرستيال او وکيل سيف الدين شينواري اعترافونه واورول شول او محمداکرم پيلوټ د ميوندوال په شتون کې له کودتا نه پرده پورته کړه په هماغه شپه ميوندوال ځان غرغره کړ. د محمد داود ځانپالنې ته په کتو سره چې نه يې مخالف نظر او نه يې داسې ځواکمنه سياسي څېره زغملی شوای چې دده نه زيات وطن او خلکو ته د چوپړ وياړ تر لاسه کړي ښايي ميوندوال د ده د ارادې له مخې له منځه وړل شوی وي. د ميوندوال سربېره يې بيلګې انجينرغلام محمدفرهاد د افغا ن ملت بنسټ اينودونکی او عبدالملک عبدالرحيم زی دي. فرهاد لومړنی د کابل منتخب ښاروال وو چې په ښاروالۍ کې د ښه مديريت له امله « سره لدې چې د کابل ښاريانو غوښتل چې انجينرفرهاد دوهم ځل وټاکل شي سردارمحمد داود يې مخنيوی وکړ.» ۶۹/ ۲۹۰ – ۲۹۱ عبدالرحيم زی د ماليې او اقتصاد وزير چې په خپله محمد داود همدې مقامونو ته رسولی وو او د هيواد د لومړني پنځه کلن اقتصادي پلان جوړوونکی دی.کله چې نوموړی په ۱۹۵۶ کې امريکې ته رسمي سفر وکړ او د امريکا نه يې د زياتو مرستو ژمنې تر لاسه کړې هيواد ته په راستنيدو سره يې د ژوند پاڼه واوښته او د څه مودې وروسته (د۱۳۳۶ کال د چنګاښ په څوارلسمه) د بې کفايتۍ له امله له دندې ګوښه او نظر بند شو. له دندې څخه د نوموړي د ګوښه کيدو مکتوب ګواکې د پاچا د فرمان له مخې د محمد داود په لاسليک صادر شوی وو خو په مکتوب کې د فرمان لمبراو نيټې شتون نه درلود. پدې هکله ع۰ شيرعلومي د پاچا د ګارد د تشريفاتو رئيس ليکي :« د ماليې د وزير په توګه د مرحوم عبدالملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحیم زي نصب د وخت د صدراعظم په نوښت او شخصي پیژندنه صورت نیولی وو. همدارنګه مرحوم یې د سلطنت د مقام د اشارې او هدایت پرته ګوښه کړ.»۷۰ / ۷۲ عبدالرحیم زی د ګوښه کیدو څه موده وروسته زنداني شو. د نوموړي د زنداني کیدو په هکله صدراعظم محمد داود چې د دفاع د وزارت د چارو لارښوونه هم کوله په وزارت کې د غرمې د ډوډۍ د خوړلو پرمهال ویلي وو: « عبدالملک د یوه پردي هیواد په همکارۍ غوښتل په هیواد کې یوه هنګامه جوړه کړي چې مخه یې ونیول شوه. له نیکه مرغه صاحب منصبان او د اردو افراد ورسره همغږي شوي نه وو. تاسو به ډیر ژر د تحقیقاتو پایلې د شته سندونو پربنسټ واورئ چې څه ډول توطئه ترسره کیدله تر څو مملکت تباه کړي. کلونه تیرشول ، عبدالملک خان ۲۱ کاله په زندان کې پاتې شو، نه تحقیقات ترسره شول ، نه محکمه دایره شوه او نه اسناد میدان ته راووتل چې د عبدالملک خیانت ثابت کړي. » ۴۶ /۶۷ د چنګاښ د کودتا وروسته د بند څخه د عبدالرحیم زي د خوشي کېدو فرمان ورکړل شو خو هغه له زندان څخه پدې نامه ونه ووت چې هغه بېګناه وو. نوموړی د۱۹۷۸کال د ثور انقلاب وروسته د عقرب په پنځلسمه له زندان څخه آزاد شو.

دا ناشوني ده چې د میوندوال د پوځي کودتا واقعیت او یا تور ثابت شي. خو کېدای شي د میوندوال له لوري د کودتا هوډ یا په هغه تور ، د نوموړي د ځانوژنې یا له منځه وړنې په هکله د مختلفو سرچینو او لاسوندونو پر مټ، د هغه مهال حالاتو، د محمد داود تګلارو او د نوموړي د ائتلافي ملګرو نقشو ته په کتنې سره قضاوت وشي. میوندوال د دموکراسۍ د لسیزې له هغو صدراعظمانو څخه دی چې د متوسطې طبقې څخه یې سر را پورته کړ. د ملکیار د معتبرې کورنۍ سره د نوموړي خپلوۍ د دې لامل شوه چې میوندوال د سلطنت پام ځانته را واړوي ،لوړو مقامونو او حتی صدارت ته یې ورسوي. داسې ویل کیږي چې د پاچا له لوري د صدراعظم په توګه د میوندوال د غوراوي موخه دا هم وه چې د داودخان سره خپلې ترینګلې اړیکې جوړې کړي ځکه چې « میوندوال د محمد داود روزلی نفر وو د محمد داود په لومړي حکومت (۱۹۵۳ ــ ۱۹۶۳) د بهرنیو چارو په وزارت کې د محمدنعیم د حمایې لاندې شخصیت ګڼل کیده.هغه د شوروي اتحاد ، بلغاریا، انګلستان، چکوسلواکیا، پولند اوعراق د سفر وروسته د محمد داود او محمد نعیم سره اوږده مجلسونه لرل. »۱۰/۷۱ کله چې میوندوال په روڼ اندو او په تېره محصلینوکې اعتبار ترلاسه کړ د سلطنتي کورنۍ دښمنې یې وګټله او ده هم د صدارت وروسته په پاچا او سلطنت نیوکې پیل کړلې. ښایي علت یې دا وي چې نوموړي د خپل صدارت پر مهال ولیدل چې پاچا او سلطنتي کورنۍ د حکومت په چارو کې لاسوهنه کوله او ده ته یې ستونزې او خنډونه جوړول. میوندوال د صدارت څخه د استعفي وروسته کشککی ته ویلي وو:« حتی د سلطنتي کورنۍ د هغو غړو نومونه چې لا په ورونې کې هم دي په خبرونو کې د صدراعظم د نامه څخه مخکې چې ستر مسئولیتونه او کارونه ترسره کوي ځای ورکول کیږي. » ۳۲ / ۲۲ د میوندوال سره د سلطنتي کورنۍ ځواکمن غړي محمد داود چې د هیواد د زعامت نیولو ته یې تابیا نیوله د پوځي کودتا د چمتووالي پر مهال د پاچا ګل وفادار په وینا دا آوازې خپرولې چې میوندوال کودتا کوي. خو د هماغه مهال واکمن حالت او وروستیو پیښو نه داسې بریښي چې محمد داود غوښتل د خلکو پام میوندوال ته راوګرزوي او په ولس کې دا ذهنیت واکمن کړي چې میوندوال د واک لیوال دی او د خپلې واکمنۍ پر مهال دا ځواکمن سیاستوال د کودتا په تور له سیاسي ډګره وباسي . میوندوال، ډګرجنرال عبدالرزاق او جنرال خان محمد مرستیال د۱۳۵۲ کال د سنبلې په ۲۹زنداني شول او وروسته نور جنرالان ، افسران ، د ولسي جرګې پخواني وکیلان او ملي سوداګر هم ونیول شول او د تلې په اتمه یې اعلان کړل چې میوندوال په زندان کې د نکتایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

، روجايي ، کوټ بند او کمربند په واسطه ځان وژلی دی. د ميوندوال له لوري کودتا د لاندې دليلونو له امله واقعيت نلري .

الف – د ميوندوال ځانګړتياوې

ميوندوال ولسواکۍ ته ژمن سياستوال وو او هغه د پوځي کودتا پايله « ترور، استبداد او اختناق ګڼل. » ښه بېلګه يې د جنرال عبدالقادر څرګندوني دي. د جنرال د خاطراتو په کتاب کې راغلي هغه غوښتل داسې يو سياسي شخصيت چې ملي او نړيوال شهرت ولري پيدا کړې چې د هغه تر لارښووني لاندې پوځي کودتا وکړي. هغه د ميوندوال سره د خپلې ليدنې په اړه د کتاب په ۱۳۳ مخ کې وايي: « ضياءالدين مې له تولګي والو نه وو ، هغه هم پيلوټ شوی وو، په امريکا کې يې زده کړې کړې وې ، د ميوندوال د کلي وو او د ميوندوال سره يې اړيکې لرلې. د ضياءالدين سره ميوندوال ته ورغلو، کيناستو او له هغه مو واوريدل. يوازې مې ترې وپوښتل : تاسو چې په هيواد کې مهمې دندې لرلې او ستر کارونه مو تر سره کړي دي د ټولنې د اوسني بن بست څخه د وتلو لپاره مو کوم کارونه په پام کې نيولي دي ؟ ميوندوال نرم او آرام وو. داسې يې ښودل چې په افغانستان کې دموکراسۍ رواج ومومي. نوی نسل بايد په دموکراسۍ باور پيدا کړي ، سياسي خوځښتونه سره نږدې شي او سياسي ځواک جوړ کړي. لومړي ځل مې د ميوندوال نه د ښايسته سالارۍ اصطلاح واوريده. ويل يې څوک چې د کار وړتيا ولري بايد ميدان ته راووزي ،په خپلو دندو کې رښتيني وي ، او د خلکو او وطن په ګټه کار وکړي تر څو افغانستان لدې بن بست څخه ووزي. د ميوندوال خبرې مو خوښې نشولې. و مو ويل وروره هغه څه چې موږ په هيواد کې لرو د هغو سره نه جوړيږي.» همدارنګه ميوندوال په ۱۳۵۰ کال کې په يوه مجلس کې د کودتا په اړه ويلي وو : « څرنګه چې کودتا يو پوځي ،توطئه آميز او پټ کار دی ، لدې کبله هغه نشی کولی ولسشموله او وګړنيزه وي. پردې بنسټ هغه د ولس د اکثريت قشر او عامه خبرتيا پرته صورت نيسي ، څه ډول چې د ملت سره اړيکې نلري او خلک د هغې په طرحه او عملي کولو کې ونډه نلري، لدې امله کودتايي رژيم د خلکو نه لرې پاتې کيږي د خلکو ملاتړ نشي ترلاسه کولی ...، که داسې رژيم ښه نيت هم ولري او په يو لړ سطحي او نمايشي کارونو لاس هم پورې کړي د خلکو ملاتړ نشي تر لاسه کولی ځکه چې ملي اتکا نلري ، هميشه متزلزل پاتې کيږي ، دا تزلزل رژيم اړ باسي د خپل پايښت لپاره استبداد ته مخه کړي او هرمخالف نظر د زور او ځواک په واسطه له منځه يوسي. بنآ ويلی شو چې د کودتا پايله ترور، استبداد او اختناق دی . »۷۲

ب- د چنګاښ د کودتا په وړاندې د ميوندوال غبرګون

د کودتا پرمهال ميوندوال په فرانسه کې وو. د کودتا څخه په خبرېدو سره محمد داود ته د مبارکۍ تلګرام استوي. د دې تلګرام وروسته هيواد ته د تلو په نيت خوځيږي او په عراق کې د افغانستان د سفيرخليل الله خليلي کور ته د هغه ليدو ته ورځي. پدې هکله به د خليلي له مېرمنې واورو: « د چنګاښ په اته ويشتمه پخوانی صدراعظم محمدهاشم ميوندوال د استاد خليلي د احوال اخيستلو په موخه زموږ کور بغداد ته راغلی وو خو دا وخت استاد خليلي په کابل کې وو. ما د ميوندوال نه پوښتنه وکړه آيا تاسې په بغداد کې پاتې کيږئ يا بل کوم هيواد ته ځئ ؟ ميوندوال په ځواب کې وويل چې سردار صاحب جمهوريت اعلان کړی دی او دا به مناسب نه وي چې پدې وخت کې د هغه تر څنګ و نه دريږو، دا پر موږ واجب دي چې د خپلو سپين سرو تر څنګ ودريږو او بايد ده ته د خدمت کولو آمادګي اعلان کړو.» ۷۳ « ميوندوال د خارج څخه هيواد ته په را ستنيدو سره د کابل په هوايي ډګر کې د محمد داود د جمهوري رژيم څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ملاتړ احساساتي وینا ورکړه .د محمدداود او میوندوال ترمنځ نږدې اړیکې د کینې لاسو چې د محمدداود په رژیم تسلط درلود د اندیښنو سرچینه ګڼل کیده .» ۳۲/ ۶۰ داسې بریښي کله چې میوندوال هیواد ته راستون شو حالات د خپلې تمې خلاف ویني تر دې چې ځان خوندي هم نه ګڼي. وخت پیدا کوي چې د خپل پخواني دوست او د نوي رژیم د مشر محمد داود سره ویني او د کتنې په پای کې سردار ته وایي چې غواړي بهر ته ولاړ شي خو سردار ورته وایي « مناسب نه وینم چې تاسو د هیواد نه بهرته سفر وکړئ» د دولت مشرمیوندوال ته بهر ته د تللو مشوره ورنکړه ترڅو د وړي په نه ویشتمه پدې نامه چې سردار غوښتی دی د محمدنبي عظیمي له لوري لومړی ارګ ته وړل کیږي او بیا زنداني کیږي .

ج- د کودتا په تور د بندیانو څخه تحقیقا ت

په ولسواکه ټولنو کې چیرې چې قانون واکمن وي ترڅو چې د تحقیقاتو په پایله کې په یوه تورن تور ثابت نشي هغه د خائن ، مرتجع ، وطن پلورونکی او جنایتکار په نامه د رسنیو له لوري نه اعلانیږي او ضمناً مستنطق ته د تور اسناد وړاندې کیږي چې د هغه پربنسټ له تورن څخه تحقیقات ترسره شي. مخکې لدې چې له میوندوال څخه تحقیقات وشي د هغه د بندي کولو په خبرکې هغه د خاین او مرتجع په نامه اعلانیږي .دا په خپله ښیي چې خاین میوندوال د ژوند حق نلري . د تحقیق په اړه د میوندوال د تحقیق د هیئت مشر عبدالصمد اظهر لیکي: «کله مو چې اسناد وغوښتل، عمومي قوماندان قدیرخان وویل تاسو تحقیق پیل کړئ اسناد به مو په اختیار کې کیښودل شي، د هغه مهال په ډاروونکي او وحشتناکه فضا کې چې د اسنادو پرته څه ډول تحقیق وشي ټینګار بې معنی وو.»۷۴ په هغه ورځ چې د میوندوال د زنداني کېدو خبر خپور شو. سیف الرحمن شینواری او حاجی فقیر د شورا پخواني وکیلان په همدې ورځ د ننګرهار والي عزیزالله واصفي خپل د فتر ته غوښتي وو چې د ماښام په اتو بجو کابل راډیو دوې اعلامیې خپرې کړې چې مخکې یې یادونه وشوه. دلته څکه د پورتنیو دوو وکیلانو نومونه راوړل شول چې ګواکې د کودتا سند چې د پاکستان سره د کودتا چیانو تړاو ښیي د سیف الرحمن شینواري د کور د بخارۍ د دود کش څخه یوه ورځ وروسته وموندل شو چې په هغه کې نوموړي ته د پاکستان له لوري هدایت ورکړل شوی وو چې خپلو حکومتي ضد کړنو ته دوام ورکړي. والي دواړه وکیلان د مرکز په هدایت راغوښتي وو چې کابل ته یې د میوندوال سره د اړیکو لرلو له امله واستوي. د رادیو څخه د دې ابلاغیو په اوریدو سره والي هغوی ته وایي: «ورونو هغه دلیل چې تاسو مې رابللي یئ دا دی چې تاسو یې کابل ته غوښتي یاست، تاسو اندیښنه مه کوئ ،ښایي د میوندوال د همدې مسئلې په اړه ستاسو څخه معلومات واخلي او ډیر ژر خپلو کورونو ته راستانه شئ ، دواړه جګ شول او د موټر په واسطه یې کابل ته حرکت وکړ.» ۷۲ که دې وکیلانو د کودتاچیانو سره اړیکې لرلی تښتېدلی به وای نه دا چې په خپله کابل ته لاړ شي . که چیرې ومنل شي چې د کودتا په هکله اصلي سند دا لیک دی داسې یو خطرناک سند د سلیم عقل خاوند له لوستلو وروسته له منځه وړي نه دا چې هغه په خپل کور کې وساتي او بل دا چې ددې لیک د ساتلو اړتیا څه وه؟ بیله شکه دا لیک د کوم چارواکي په دستور د نوموړي د کور د بخارۍ په دودکش کې ایښودل شوی دی .د سیف الرحمن په کور کې د لیک د ایښودلو په اړه داود ملکیار د وخت د سرحدونو د وزیر پاچا ګل وفادار له قوله په یوه لیکنه کې یادونه کړې ده چې دوو تنو ځوانانو دا لیک د کورنیو چارو د وزیر فیض محمد په دستور ایښی وو. خو وفادار د دې کسانو په هکله نور معلومات نه ورکوي. محمود سوما د خلقي واکمنی د لومړوزده کړو وزیر د لیک ایښودونکی ببرک شینواری معرفي کوي . هغه وایي:« کله چې د خلقیانو مشر تره کی د ببرک لدې سپک کار څخه خبر شو د ګوند څخه د هغه د شړلو دستور ورکړ او هغه له ګوند څخه وشړل شو. د ثورانقلاب له بري لنډه موده وروسته امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د خلقي ځوانانو د سازمان د مشر په توګه مقرر کړ او د ګوند د غړي په توګه هم معرفي شو.» د امین له لوري نه یوازې له ګوند څخه شړل شوی ببرک شینواری د ګوندي په توګه ومنل شو او په لوړ مقام مقرر شو بلکې عارف عالمیار هم چې د ګوند څخه شړل شوی وو نه یوازې د ګوندي په توګه معرفي شو بلکې د کابل ښار د نهمې ګوندي ناحیې د منشي او د ترانسپورت په وزارت کې د رییس په توګه مقرر شو . یو خلقي کدر لیکوال ته وویل کله چې ما د امین له لوري ګوند ته د شینواري د منلو اړوند مسأله د زیري سره طرحه کړله او د امین دا کار مې انتقاد کړ هغه را ته وویل چې شینواری هم انقلابي دی او ته هم انقلابي یې انقلابیونو ته ښایي چې د انقلاب څخه دفاع وکړي . د میوندوال څخه شوي تحقیقات رسنیو خپاره کړل په یوه ځواب کې یې راغلي وو چې جمهور رئیس ده ته هدایت ورکړی وو چې انتظار وباسي او ده ته دنده ورکول کیږي. میوندوال دا هم وایي د دې پرځای چې د رژیم د راپرزولو په لټه کې وي د جمهور رئیس د اوامرو انتظار ایست ترڅو د محمدداود له رژیم سره همکاري وکړي. د خان محمدمرستیال د اعترافونو په یوه برخه کې داسې راغلي دي: « د میوندوال سره مې د هغه په کور دریمه کارته کې ولیدل او د خپل پلان په هکله مې ورته وویل. » پدې هکله مستنطقی دې ته متوجه نه دی یا خبر نه درلود چې د۱۹۷۱ کال نه وروسته میوندوال په دریمه کارته کې نه بلکې په نوي ښار کې ژوند کاوه . دا بیا د دې ښکارندوی دی چې مرستیال د چنګاښ کودتا وروسته د میوندوال کور ته ندی ورغلی.دا ځکه چې مرستیال د میوندوال د دوو کلونو مخکې کور پته مستنطق ته ویلې ده چې د کودتا په اړه نه بلکې د نورو مسألو په اړه څه ویلي دي او لدې کتنې وروسته یې میوندوال نه دی لیدلی . که د کودتا په اړه مرستیال اعتراف کړی وي هغه هم د شکنجو له امله دی . د شکنجو پرمټ د اعتراف په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق لیکي :« د کورنیو چارو وزیر(فیض محمد) وویل: ولې ځواب نه لیکې ؟ ومې ویل ، زه څه ووایم چې کودتا مې کوله ؟ پداسې حال کې چې نه مې کودتا کوله او نه هم د کودتا خبره وه. دا یوه دسیسه ده چې ماته جوړه شوې ده.ویې ویل : که په خپله رضا یې ووایې ښه ده که نه په زور به ستا څخه اعتراف واخلو...، هغه د شکنجو وروسته اړکېږي اعتراف وکړي او لیکي : نه غواړم بې آبه شم ، مرګ د دې ژوند څخه ښه دی .پدې ډول څه شی مو چې نه وو کړي ، پرهغو مې اعتراف وکړ...»
۷۵

د پورتنیو څرګندونو پربنسټ دې پایلې ته رسیږو چې په میوندوال او د هغه سره په نیول شوو کسانو د کودتا تور یوه دسیسه وه . په هرصورت د میوندوال په شمول ټولټال ۴۲ تنه جنرالان ، افسران، د شورا پخواني وکیلان او ملي سوداګر زنداني شول چې شپږ تنه یې اعدام او نور د حبس په مختلفو کلونو محکوم شول او چانواري شوي کسان ټول پښتانه وو . میوندوال د اسلام په اړه بشپړه پوهه درلودله او دی معتقد مسلمان وو او پوهېده چې ځانوژنه په اسلام کې جواز نلري. سربېره پردې د غوث الدین فایق له قوله چې یوه ورځ مخکې یې میوندوال د دهمزنګ په زندان کې لیدلی لیکي چې هغه په ملي جاموکې وو. همداراز ډګرجنرال عبدالرزاق خان ته په زندان کې یوه صاحب منصب ویلي چې میوندوال د تحقیق پر مهال ووژل شو او ملي جامې یې اغوستي وې. دا هم په زندان کې معمول دي چې له بندي څخه اضافي شیان اخستل کیږي نو څرنګه د میوندوال سره دریشي، کمربند او حتی کوټ بند شتون درلود ، ځکه د هغه د ځانوژنې په اړه ویل شوي وو چې هغه په کمربند، نکتایي، روجایي او کوټ بند ځان را ځړولی وو. که دا ومنل شي چې له میوندوال سره دریشي او کوټ بند وو دا نو زندان نه بلکې مېلمستون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معکوسې پایلې

د سلطنت په نسکوریدو سره د دموکراسۍ د لسیزې مطرح سیاسي سازمانونو(پرچم، خلق، شعله جاوید، ځوان مسلمانان ، مساوات) د نویو حالاتو سره خپلې تګلارې او سیاسي فعالیتونه عیار کړل. د پورتنیو شپږو ډلو څخه یوازې پرچم د جمهوري دولت برخه وه . په نظام کې د نوموړې سازمان امکانات د دولت له مشر څخه هم غوره وو. ځکه پرچمیانو د څه کم اتو کلونو سیاسي مبارزې تجربه لرله . محمد داود نه سیاسي ګوند درلود او نه یې غښتلی کاري ټیم او په خپله هم د زیات عمر له کبله اړیني فزیکي او ذهني وړتیاوې نه لرلې. په جمهوري دولت کې د پرچم دې برلاسۍ دې ته لار هواروله چې محمد داود تجرید او د خپلو سیاسي سیالانو د کمزورولو په موخه پوره ګټه پورته کړي.پرچمیانوخپلې هڅې پدې راګرزولې وې چې د هرڅه د مخه داودخان د خپلو پخوانیو دوستانو او همدارنګه سیاسي مطرح څیرو څخه چې له نوي رژیم سره د همکارۍ لیوال وو تجرید اوهغوی له ډګره وباسي. د دې کارڅخه یې موخه دا وه چې محمد داود په پرچم ډډه ولګوي.کشککي د دموکراسۍ د لسیزې د وروستي حکومت د کابینې غړی لیکي: «هغوی(پرچمیانو) هیڅکله ما ته موقع رانکړه ترڅو محمدداود ووینم.سره لدې چې په ۱۹۷۷کې د هغه د یاورانو څخه یوه راته څو ځلې ټلفون وکړ چې انتظار وباسم او ماته به احوال راکړي چې هغه ووینم. » ۱۰۷/۳۲ پدې هکله چې نورمحمدتره کی هم بریالی نشو محمد داود ووینی هغه به د صالح محمدزیري څخه ولولو چې د مرکزي کمیټې د یوې غونډې په اړه د تره کي له قوله راوړي : « په هرځای کې مو پرچمیان مخه نیسي. زه عبدالحلیم ارګ ته بوتلم او هلته یې له چا سره خبرې وکړې او زه یې په ښه توګه ارګ ته د ننه کړم . یو عسکرهم را سره ولاړ او زه یې کومې شعبې ته بوتلم ، هلته د علومي په نامه یوه صاحب منصب ته وروستلم ، هغه عسکر ولاړ ما علومي ته وویل چې زه غواړم د جمهوریت له مشر سره وګورم ، نوم مې نورمحمدتره کی دی. هغه وویل زه تا پیژنم ، ته کښینه زه به احوال ورکړم. علومي بیرته راغی ویل یې د جواب انتظار وباسم. ما ورته وویل سمه ده ، په څو ساعتو مې انتظار ویستی.په پای کې همدغه علومي راغی ویل ، ملي رهبر ستا سره نه ګوري او ستا څخه نفرت لري. ما هم هیڅ ونه ویل او راووتم . ملګري ډیر خوابدي سول چې داودخان څرنګه غوښتل له تره کي صاحب سره وګوري او بیا یې داسې کار وکړ. یوه ملګري وویل ښایي چې داودخان به غوښتل خو پرچمیانو یې لار بنده کړې ده. بل ویل، ښایي پخپله پرچمیانو زموږ د تحقیرولو لپاره دغه ټوله نقشه جوړه کړې وي. خو تره کي ویل چې دواړه امکانه موجود دي ځکه چې د علومي چلند هم دوستانه نه، بلکې تحقیرآمیزه و. » ۴۰ / ۳۳۸ (علومي د چنګاښ د انقلاب وروسته په ګارد کې د اپراسیون یا د حرکاتو مدیر وو) . همدارنګه ډګرجنرال عبدالرزاق د داود خان له دوستانو څخه چې د کودتا وروسته جمهور رییس هغه ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د هوایي او مدافعه هوایي قواوو د نیمګړتیاوو او سمونونو په اړه رپوټ جوړ کړي اوغوښتل یې محمد داود ووینې خو د لیدنې فرصت یې نه وو ورکړی لیکي :« وپوهېدم چې محمد داودخان یې داسې محاصره کړی دی هغه کسان چې غواړي هغه ووینې نه یې شي لیدلای. لدې نېټې وروسته معلوم شول چې داودخان د دې خلکو تر کنترول لاندې دی.» ۷۵ د کودتا وروسته شعله یان، سکتاریستان او اسلامپال د نوي نظام په وړاندې ودرېدل، د دولت دښمني یې وګټله او اړشول د ځمکې لاندې پټو فعالیتونو ته مخه کړي. خو د جمهوري نظام چلوونکو د محمدهاشم میوندوال په مشرۍ د مساوات ډله او اسلامي غورځنګ د نورو په پرتله نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. لدې کبله یې د هغوی د ځپلو هڅې پیل کړې. واکمنانو داسې انګیرل چې میوندوال په نړیواله کچه یو پیژندل شوی سیاسي شخصیت دی او ملګري یې هم اکثراً پخواني لوړ رتبه ماموران وو او کولی شي د سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اپوزیسیون د یوه غښتلي لیډر په درېځ کې سر را اوچت کړي. همدارنګه اسلامي غورځنګ ورته ځانګړتیاوې لرلې او سربېره پردې د اسلام تر سیورې لاندې کولی شي دودیزه مسلمان هېوادوال د واکمنۍ په وړاندې راوپاروي. له بله پلوه د انګرېزانو څخه د خپلواکۍ د ترلاسه کولو وروسته د مدرنیتې په وړاندې د دین او مذهب څخه ناوړه ګټه پورته شوې ده او د جمهوري دولت مؤتلفینو (داود- پرچم) پردې اساس اسلامي غورځنګ او روحانیون نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. په میوندوال دا تور هم وو چې هغه د سي آی اې سره اړیکې لري او د نړیوال اسلامي نهضت ترشا هم لویدیځ او په سرکې متحده ایالتونه ولاړ وو. خلقیانو د جمهوریت ټینګښت یو مثبت بدلون ګڼلو او د محمدداود افکارو ته په کتو سره چې د هیواد د پرمختګ لیوال او د ښي لاسو او په تیره د ارتجاعي روحانیت دښمن دی د جمهوري نظام د ملاتړ سربېره د مخالفینو د توطئو په خنثی کولو کې مرسته ورسره کوله چې د اسلم وطنجار له خوا د توپچی د قوماندان جنرال میراحمدشاه د توطئې په اړه حکومت په جریان کې اچول یې څرګنده بیلګه ده. د جمهوریت په وړاندې د خلقیانو دا ډول دریځ هغوی د نوې واکمنۍ له فشار او ګوزار څخه وساتل او په سړه سینه یې د خپلو لیکو د پیاوړتیا لپاره هلې ځلې کولې. له بله پلوه د خلقیانو غوڅ اکثریت د متوسطې او ټیټې طبقو استازي وو چې واکمنۍ د دوی دا رنګه ټولنیز دریځ او شونتیاوې دولت ته خطرناک نه ګڼل. لکه څرنګه چې سلطانعلي کشتمند پدې اړه لیکي :« د خلقیانو اړخ د پراخو سیاسي فعالیتونو د پرمخ وړلو لپاره نه تصمیم درلود او نه شونتیاوې ...» ۱۸۰/۳۹ البته د کشتمند ددې ادعا په هکله چې خلقیانو د سیاسي فعالیتونو د پرمخ وړلو لپاره تصمیم نه درلود دا پوښتنه پیدا کیږي نو خلقیانو د څه لپاره سیاسی فعالیت درلود خو د شونتیاوو خبره یې د پرچم په پرتله سمه ده .بل لامل چې داودخان له خلقیانو څخه نه ډارېده د دې ډلې سیاسي او ایدیولوژیکي باورونه وو چې د شوروي اتحاد له ټګلارو څخه په ملاتړ څرخېدل. محمد داود هم د شوروي اتحاد سره خورا نږدې اړیکې لرلې. لدې امله جمهورربیس د خلقیانو څخه کوم ګواښ نه احساساوه او د خلقیانو د ځپلو هوډ یې نه در لود.

د پورتنیو څرګندونو په پام کې نیولوسره او د جمهوري دولت د لومړۍ نیمایي بهیرونو او پیښو هم وښودل چې دولت د میوندوال ډله او اسلامي غورځنګ وځپل. البته د میوندوال پلویانو د خپل مشر د وژلو وروسته د سیاسي فعالیت څخه لاس واخېست. خلقیان چې د واکمنۍ له فشار خوندي وو د خپلو لیکو د پیاوړتیا لپاره اړینه ګټه پورته کړه. د کودتا وروسته چې د هیواد سیاسي او امنیتي وضعیت کړکیچن وو او انقلابي دولت د خپلو ژمنو کوچنۍ برخه هم ترسره نکړه .خلقیانو د اعلامیو په خپرولو سره د واکمنۍ په ټګلارو نیوکې کولې او خپل وړاندیزونه یې واکمنۍ ته وړاندې کول. د سیاسي او امنیتي وضعیت په خړپړتیا کې یې محمدداود، پرچمیان او مخالفین ملامتول او خپل دریځ یې چې نه په دولت کې دی او نه یې د دولت خلاف دریځ نیولی دی یوازیني معقول دریځ او د افغانستان د لوړو ګټو سره برابر ګاڼه . د خلقیانو دا ډول دریځ په روڼ اندو کې د هغه اعتبار او نفوذ ته ګټور تمام شو او په کمي لحاظ یې لیکې خورا پیاوړې شوې. پرچم چې په جمهوریت کې د واک په ګډۍ ډډه لګولې وه د محمد داود پر مټ د خلقیانو پرته خپل نور سیالان ښه وځپل .بې ویلو ښکاره ده چې د هرې واکمنۍ لومړني او کلیدي مسؤلیتونه په هېواد کې د ټیکاو او امنیت ټینګښت او ولس ته د خدمتونو وړاندې کول دي. جمهوري دولت په همدې چاره او همدا رنګه په خپلو ژمنو کې پاتې راغی .د سمونونو او اصلاحاتو په اړه دومره ویل پکار دي چې دا سمونونه او اصلاحات یوازې په ویناوو کې خلاصه کیدل او په عمل کې یې څرک نه لګیده. په ادارو کې فساد د پاچا د زمانې په شان ادامه وموندله.دې حالت په لوستي قشر کې هم د محمد داود او هم د هغه مؤتلف (پرچم) اعتبار ته زیان ورساوه. د محمد داود سره د پرچم د ائتلاف موخه دا وه چې پدې پړاو کې ځان غښتلی، خپل سیالان او په هغو کې خلقیان کمزوری کړي او د یوه پیاوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازمان په توګه د افغانستان د سیاسي ډګر په یوازیني لوبغاړي واوړي معکوسي پایلي لرلي چي هغه د پرچم د فرکسیون کمزوري او خلقیانو غښتلتیا وه . همداراز د محمد داود د واکمنۍ د دویمي نیمایي تګلاره چي د کیڼ اړخو او په تیره د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند له ډګره ایستل ، لویدیځ ته ځان نږدې کول او پدې توګه په واک کې پاتې کېدل وو هم معکوسي پایلي لرلې ځکه هغه د۱۹۷۸ کال د اپریل په پنځمه د ګوند ځینې مشران توقیف او غوښتل یې چي هغوی اعدام کړي او پدې ډول یوازینۍ قوي سازمان چي د واکمنۍ بدیل وو هم له لوبې وباسي خو د ګوند د خلقي اړخ د پوځي پاڅون له امله جمهوري نظام نسکور او د ا، خ ، د، ګ واک ترلاسه کړ.

اختیار که اجبار ؟

د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د دولتي چارو د لاربنوونې څرنګوالي ته په کتو سره هغه په دوو پړاوونو ویشلی شو. لومړی پړاو چې پاچا د ممثل او سمبول حیثیت درلود واک د صدراعظمانو (هاشم خان ، شاه محمود خان او داود خان) سره وو او دوهم پړاو د دموکراسۍ لسیزه ده چي پاچا عملاً واک په خپلو منګولو کې ونیو او د رښتینې ټولواک له دریځ څخه برخمن شو. البته چي څلویښت کاله د هیواد بهرنۍ پالیسي په بشپړ ډول د سلطنتي کورنۍ او د حکومت امنیتي بنسټونه د واکمنې کورنۍ او محمدزیو له لوري یرغمل شوي وو. په بهرینو هیوادونو او په ځانګړي توګه په ځواکمنو هیوادونو لکه متحده ایالتونو، انګلستان، فرانسه ، آلمان او شوروي اتحاد کې سفیران او زیاتره ډپلوماتان د دې کورنۍ غړي وو. خود دې کورنۍ د تنبلۍ له امله پدې څلویښتو کلونو کې افغانستان د یوه زراعتي هیواد په توګه حتی د دې جوګه نشو د کورنیو کرنیزو تولیداتو له مخې پخپل ځان متکي شي بلکې د خوراکي توکو زیاته برخه له بهر نه هیواد ته راوړل کیدله. بېوزلي ، بېسوادي او بېکاري د ټولنې د ځانګړتیا وه او خلک د بیساره ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګریوان وو. دې ډول حالت په ټولنه کې داسې ذهنیت واکمن کړی وو چي ګواکې سلطنت د هیواد د پرمختګ د خنډ لامل دی او که شاهي نظام په جمهوریت واوړي هېواد به ګل ګلزار شي . همدا دلیل وو چي روڼ اندو د جمهوري نظام څخه هرکلی وکړ. د کودتا په پایله کې د رازیږیدلې جمهوریت په مشرۍ کې بیا هم د سلطنتي کورنۍ غړی ولاړ وو. داود پلوی جنرال زکریا ابوي هغه«سرټمبه ، کینه کښ، ځانغوښتونکی سردار چي د تیریدنې او جوړجاړي نه بې خبره وو » معرفي کوي. د یوه دولتي زعیم د دا ډول ځانګړتیاوو منطقي پایله د استبدادي نظام ټینګیدل دي. د محمد داود د ځانغوښتني ، استبداد او سرټمبه ګۍ ښه بیلګه د ډګرجنرال غلام فاروق، د دموکراسي په لسیزه کې د پوځ لوی درستیز د مشر زوی صدیق فاروق لاندې څرګندوني دي چي د محکمې د رئیس په توګه د خپل پلار د مقرریدو په اړه د خپلې مور له قوله وایي : « یو ماښام ډګرجنرال غلام فاروق خان چي د شهید داودخان لیدو ته ورغلی وو د معمول خلاف ډیر پریشان او ډیر ژر کور ته راغی، ډګر جنرال غلام فاروق د معمول خلاف د کورنۍ غړو ته وویل چي ده د شهید داودخان امر نه دی منلی او په قهر د ده نه راوتلی دی. پلار یې مور ته ویلي وو چي کالي او درمل یې چمتو کړي ځکه د داودخان له قهر اوغرور څخه چي خبر دی او هغه رویه چي ده نن کړې ، د نوموړي له امر نه یې سرغړونه کړې ده ،په قهراو بیله خدای په امانۍ د داودخان نه راوتلی دی حتماً نن شپه بندي کیږي. مور یې د فاروق خان نه پوښتلي دي چي د داودخان کوم امر یې ندی منلی په ځواب کې یې ویلي وو چي ده ته امر شوی وو چي د پوځي محکمې رئیس شي چي د میوندوال او یو شمیر نورو تورنو جنرالانو او صاحب منصبانو د پوځي محکمې ریاست په غاړه واخلي. ده شهید داودخان ته ویلي چي اکثراً دا جنرالان د ده نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستان دي چې کلونه يې ورسره ملګرتيا لرله او دا کار ورته ناممکنه دی چې هغوی محاکمه کړي...، هماغه شپه د لسو بجو وروسته بيا ټلفون راغی او پيغام ورکړ شو چې رهبر امر کړی دی چې ډګرجنرال همدا اوس عاجل ملاقات ته ورشي . ډګرجنرال د کورنۍ سره مخه ښه وکړه او په بيړه د داودخان ليدو ته ورغی. هغه د عسکري کاليو او خولۍ سره خو د نکتايي پرته د داودخان ليدو ته ورغی. د داودخان ياور ضياء مجيد خپله نکتايي ورکړې وه ترڅو په منظمه عسکري دريشۍ کې د داودخان دفتر ته ورننوزي. د دې ليدنې وروسته غلام فاروق خان د پوځي محکمې رياست منلی وو.» ۷۶ دلته ليدل کيږي چې پخوانۍ لوی درستيز د زندان له ويرې اړ کيږي داسې مقام ومني چې نه يې مسلک وو، نه يې د هغې تجربه لرله او مهمه دا چې نه يې غوښتل دا دنده ومني . د فاروق خان په خبرو کې د پام وړخبره داده چا چې د محمد داود امر او حتی وړانديز نه دی منلی ځای يې زندان دی. لدې امله د محمد داود ځينې پلويان هغه باکفايته ډيکتاتور ګڼي. ښه ساری يې په ډګرجنرال فاروق خان د پوځي محکمې رياست منل دي چې د خپلو پخوانيو ملګرو او دوستانو د غرغرې فرمانونه لاسليک کړي. فايق د خپل کتاب په ۱۵۷ مخ کې د دواد خان په اړه ليکي چې «د سردار محمد داود خان له هيبته د وزيرانو په مجلس کې چا ټوخی نشو کولی.» د داودخان د دې ځانګړتياوو پايله دا شوې وه چې د جمهوريت په نامه د هغه فردي استبدادي واکمنې ټينګه شي چې مناسب نوم يې د افغانستان جمهوري شاهي دولت دی. « داود خپل شاهي ضمايم نه سول پريښودلای ، او سره لدې چې ځان د افغانستان د جمهوريت ولسمشر او صدراعظم ، اعلان کړ خو عمل يې د يو پاچا غوندې وو او ډير ژر يې د شاهي ولسمشر لقب وګټی.» ۳ / ۱۹۳ – ۱۹۴ هغه سياستوال بريالی دی چې همکاران او سياسي مخالفان يې د ستونزو او سياسي مسئلو په هکله ورسره دوستانه خبرې اترې او مشاجرې وکړی شي او د تيريدنې او جوړجاړي هنر يې زده وي . پربله خوا په سياست څه چې په عادي مناسباتو کې سرتمبه ګي ، کينه او ځانغوښتنه ځای نلري . د جمهوريت مؤسس د مخالف نظر د نه زغملو له امله د سياسي مخالفينو د ځپلو تګلاره غوره کړه. څرنګه چې هر عمل عکس العمل لري همدا لامل وو چې د نوي نظام په وړاندې د کودتاګانو او مخالفتونو لړۍ پيل شوه چې منطقي پايله يې د امنيت خرېږکيدل، د سياسي ټيکاو له منځه تلل او د ترور او اختناق واکمنيدل وو. په بهرني سياست کې د ناپيلتوب له دوديزه سياست څخه ډډه ، د شوروي اتحاد په غيږ کې غورزيدل او د ګاونډيانو خلاف دريځ نيول لويديځ ، چين ، پاکستان او ايران اندېښمن او و يې هڅول چې د نظام په وړاندې بنسټپالې کينې لاسې او مذهبي ډلې ولمسوي او نوي نظام ته ستونزې جوړې کړي. د نظام مخالفان چې اسلامي غورځنګ ، چين پلوه کيڼ اړخي او سکتاريستي ډلې وي پاکستان ته په پناه وړلو سره هلته ورته پوځي ترينګ ورکړل شو او افغانستان ته يې د ورانکاريو لپاره راوليږلې. البته هغه مهال د ايران شاهنشاهي رژيم هم د نظام د مخالفينو سره همغږې ښودله او هغوی ته يې وسلې برابرولې. د ايران د شاهنشاه انديښنه او ويره لدې څخه وه که جمهوري نظام خپلې ژمنې چې د هيواد آبادي او د ولس سوکالي پکې ليدل کيده پلې کړي او افغانستان پرمختګ وکړي د ايران خلک به هم د شاهنشاه په وړاندې ودريږي. د افغانستان د حکومتونو په وړاندې ډير لږ د ايران د لاسوهنو په اړه ويل شوي او ويل کيږي پداسې حال کې چې ايران د پاکستان په شان تل د افغانستان په وړاندې دښمنانه رول لوبولی دی. هغه مهال افغانستان ته د ستونزو په جوړولو کې د ايران رول ځکه زيات وو چې د ايران شاهنشاهی دولت په سيمه کې د امريکي د ژاندارم حيثيت درلود. حتی واشنګتن د تهران له لارې اسلام آباد ته پيسې او وسلې ورکولې چې د افغانستان په وړاندې د جمهوريت مخالفان ترينګ کړي . جمهوري دولت هغه مهال اړ شو په خپلو تګلارو بيا کتنه وکړي چې د۱۹۷۵ کال د جولای په ۲۸ د انقلاب د دوهمې کليزې په دريمه په کابل کې بريښنا پرې شوه او د هيواد په ځينو سيمو لغمان، لوګر، ننګرهار،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدخشان او پنجشیر کې د اړودوړو هڅې وشوې. وروسته لدې پېښو محمد داود چاره پدې کې ولیدله چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او د هغه د غوښتنو سره سم خپل سیاستونه عیار کړي. د لویدیځ عمده غوښتنې دا وې :

- د کینې لاسو او په ځانګړې توګه د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند ځپل.

– د پاکستان او ایران سره د اختلاف وړ ستونزو حل او د پښتونستان له داعیې څخه تیریدل.

– د شوروي اتحاد او لویدیځ سره په مناسباتو بیا کتنه.

محمد داود بیله دې چې په خپلو تګلارو کې د دا ډول بنسټیزبدلون پایلو ته پام را وګرزوي عملی ګامونه اوچت کړل. دا مهال دي چې سردار یو ځل بیا په یوه ناڅرګنده لار روان شو. لومړی ځل یې د کودتا ناڅرګنده او د شوروي اتحاد په غېږ کې د لویدو لار ونیوله پایله یې دا شوه چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او دا ځل یې د لویدیځ غوښتنو ته لبیک ووایه چې پایلې یې ناتار زیږونکې شوې. د محمدداود دا ډول سیاستونه بیا هم د نوموړي د شخصیت سره تړاو لري چې هغه د واک تږی او د زعامت لیوال وو. د کودتا له لارې یې غوښتل واک ته ورسیږي او په خپل کورني او بهرني سیاست کې یې د بدلون له امله هیله لرله چې د لویدیځ ملاتړاو مرستې به تر لاسه کړي او ضمناً به لویدیځ د جمهوري نظام مخالفین چې رژیم ته ستونزې جوړولې وهڅوي له مخالفته لاس واخلي او پدې توګه په واک کې پاتې شي. خو د لویدیځ اصلي موخه د محمد داود ورکه او د هیواد د مترقي غورځنګ بشپړه له منځه وړل وو. لویدیځ پوهیده چې ناسیونالست محمد داود د سترافغانستان خوبونهویني چې لویدیځ ته دا ډول افغان سیاستوال د منلو وړ نه وو. خو محمد داود د لویدیځ دا لوبه درک نکړه چې غواړي هم دی او هم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند چې د ده بدیل وو له منځه یوسي او د خپلو نوکرانو واک ته رسولو لپاره شرایط چمتو کړي. لکه څرنګه چې داودخان د خلقیانو د وسلوال پاڅون په پایله کې له واکه ګوښه کړل شو واکمن ذهنیت دا وو چې دا د مسکو نقشه وه چې خلقیان یې وهڅول او مرسته یې ور سره وکړله د داودخان خلاف کودتا وکړي . دا ډول ذهنیت بشپړ ناسم دی ځکه چې د افغانستان د هغه مهال له حالاتو او سیاسي بهیرونو څخه باخبره څېړونکي مسکو ته نه بلکې واشنګتن ته ګوته نیسي چې د داودخان قبر یې ورته وکېندلو . یو له دغو کسانو څخه امریکایي افغانستان پېژندونکی سلیک اس هاریسون دی چې د۱۹۷۹ کال د می میاشتې په ۳۱ د واشنګتن پوست په ورځپانه کې یوه مقاله خپره کړې او په دې اند دی چې دا د ایران شاه وو، نه بریژنف چې د افغانستان د پېښو ځنځیر یې د محمد داود ترنسکوریډو پورې کش کړ. د هغه په وینا د محمد داود سفر ایران ته او د ایران سره د استخباراتي همکاریو هوکړه ،د کینې لاسو اخراج له دولت څخه، د شوروي څخه لېرې والی، هغه څه وو چې د محمد داود نسکورولو ته یې لار هواره کړله. د چنګابس د کودتا متفکر مغز حسن شرق هم ورته لیدلوری لري. لویدیځ پلوه اسلامي دولتونو محمد داود ته د پریمانه مرستو ژمنې وکړې خو د مرستو څرک یې نه لګیده . د بېلګې په توګه یوازې ایران افغانستان ته د دوو میلیاردو ډالرو د ورکولو ټټر وډبولو. د ایران د مرستوپه هکله « جعفرنادم د ایران د بهرنیوچارو په وزارت کې دریم مقام د فشار خبره کوي چې ساواک د داود د رژیم په اړه په کاراچولو .هغه وویل چې د کابل رژیم ته خپلې مرستې پدې شرط کوي چې خلق او پرچم وځپي او د هغې سربیره د افغانستان له مقاماتو نه یې ژمنه اخیستې وه چې د پاکستان سره به د سولې لوزنامه لاسلیکوي او پدې لار کې به د پاکستان د پښتنو او بلوڅو ښورښیانو څخه هر ډول ملاتړ ختموي. » ۴۷/ ۲۰ دلته لیدل کیږي چې په سیمه کې د امریکې د ژاندارم ، ایران موخه په هیواد کې د کړکیچ ایجادول

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ترڅو ددې کړکيچ څخه ناوړه ګټه پورته کړي. البته «د ايرانيانو اساسي وړانديز چې د هلمند د اوبو د قرارداد په مقابل کې به د اورګاډې پټلۍ جوړوي هم عملي نسو...،ايران د ۱۹۷۴کال په اکتوبر کې د اورګاډي د پروژې او څو نورو پروژو لپاره افغانستان ته د لس ميليونه ډالرو وعده ورکړه ، سعودي عربستان هم د بېله سوده ۵۵ ميليونو ډالرو پور وړانديز وکړ، عراق د لس ميليونو ډالرو پور او۲ ميليونو ډالرو بسپنې تخصيص ورکړ، کويټ او د خليج نورو دولتونو هم د کټ مټ مرستو اشارې وکړې خو ايران د هلمند د اوبو د تړون تر تصوييبدو وروسته اعلان وکړ، چې خپلې بهرنۍ مرستې کموي او د دوی سره افغاني لوري د جامعو خبرو اترو سره سره ايران په ۱۹۷۷ کې پخپله ژمنه کې پاتې راغی. » ۳/ ۲۰۴-۲۰۵ لدې څخه ښکاري د ايران شاهي دولت چې د نورو په پرتله د زياتو مرستو ژمنه کړې وه خپلو ژمنو ته شا کړه. له پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله راوزي چې د محمدداود په تګلاره کې دا ډول بنستيز اوښتون ، اختياري نه بلکې اجباري وو. هغه فکر کاوه چې پدې کار سره به وتوانيږي خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي خو پايلې يې د ده د تمې خلاف معکوسې راوختلې.

د ستر لاربنود د تجريد او انزوا پړاو

ډېری داودخان د هيواد د پرمختګ ليوال، پرهېزګار ، ځانغوښتونکی، ديکتاتور او د واک تږی ګڼي. د نوموړي دې ځانګړتياوو ته په کتوسره د هغه پلويان «محمد داود خيرغوښتونکي مستبد، زړه سواندی او باکفايته ډيکتاتور» بولي . د محمد داود د ارادتمندانو له لوري د هغه دا ډول انځور اېستل چې يو متضاد ترکيب دی په يوه ځانګړي شخصيت کې منطقي نه ښکاري. کله چې د محمدداود د حکومت پرمهال هغه مخکښ روڼ اندي او سياستوال چې د ولسواکۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنيز عدالت د ټينګښت او د هيواد د آبادۍ په موخه مبارزه کوله بندي او شکنجه کول او وژل په کوم منطق سره داسې يوه واکمن ته خيرغوښتونکی او زړه سواندی ديکتاتور وويل شي. زړه سواندي او ځورونه ، خيرغوښتنه او وژنه متضادې پدېدې دي. البته د نوموړي د ځانګړتياوو سره د باکفايته ديکتاتور لقب بشپړ سر خوري ځکه چې ټول ديکتاتوران باکفايته دي. ديکتاتوران د خپلو نقشو د پلي کولو په خاطر له هرډول روا اوناروا لاروچارو څخه که د سلګونو او زرګونو انسانانو ککرې پکې ماتيږي ، د زندانونو د تورو تمبو شا ته کلونه تيرکړي ، جلاوطنۍ ته اړشي او بيساره لګښتونه پکې وشي استفاده کوي چې منطقاً پدې کار کې بريالی راوزي او پدې لار کې يعني د خلکو په ځورولو او وژلو کې خپل کفايت او وړتيا ثابتوي. د هر ديکتاتور د يوې نامعقولې پريکړې په وړاندې که زيات لګښتونه او انساني تلفات هم ولري څوک دا جرئت نه کوي چې اعتراض وکړي لدې امله دا پريکړه په هره بيه چې وي عملي کيږي. پر دې بنسټ محمد داود ته د خيرغوښتونکي او زړه سواندي لقب ورکول د هغه له شخصيت سره سر نه خوري له بله پلوه د ولسواکۍ او د ټولنيز عدالت د لارې مبارزانو ته چې خيرغوښتونکي او زړه سواندي ديکتاتور ځورولې او له منځه وړي دي څرګند سپکاوی هم دی. د محمدداود د صدارت او جمهوريت پرمهال سياسي بنديان لکه عبدالملک عبدارحيم زی او موسی شفيق کوم غوليدلي جنګيالي او ترهګر نه وو چې وسله په لاس د خپل حکومت او خلکو په وړاندې د ترهګريزو کړنو د مخنيوی په موخه زندان ته اچول شوي وي. دا زندانيان د د موکراسۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنيز عدالت د ټينګښت او نورو سياسي ملحوظاتو له امله زندان ته اچول شوي وو . مستبد ، مستبد دی او ديکتاتور، ديکتاتور هغه ښه نلري. داودخان که ځيرک سياستوال وای د خپل پلار محمد عزيز او تره نادرخان له ترور څخه د عبرت درس اخيستی وای او د استبدادي چلند سره يې مخه ښه کړې وای .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د واکمنی او د ټولنیز عدالت د ټینګښت د لارې مبارزان د مستبدانو او دیکتاتورانو کړنو ته په هیڅ دلیل برآت نه ورکوي او هغه محکوموي. د محمد داود همدا منفي ځانګړتیاوې وې چې د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د کودتا وروسته د ده د واکمنۍ په وړاندې مخالفتونو زور واخیست او په هیواد کې حالات کړکیچن شول. سمونپالو او ملي- دموکراتیکو کړیو ځکه د محمد داود د پوځي کودتا ملاتړ وکړ او په لومړیو کې د نوموړي د هغو اقداماتو چې د دموکراسۍ د لسیزې په لاسته راوړنو (آزادو رسنیو، د غونډو اوټولنو د جوړولو) یې بندیز ولګولو اعتراض ونکړ چې هغه یې موقتي اړتیا ګڼله چې ډیر ژر به دا بندیزونه لیرې او خلکو ته به بشپړې آزادۍ چې هغې ته یې معقوله او رښتینې دموکراسي ویله ورکړي او پدې توګه به جمهوریت ټینګ شي. خو کله چې د۱۹۷۷ کال(جنوري ۳۱- فبروري۱۳) کې یې لویه جرګه راوبلله او د اساسي قانون د تصویب سربیره یې جمهور رئیس هم وټاکه. پدې جرګه کې د نوي اساسي قانون تصویب او د جمهور رئیس د ټاکنې مسخره ننداره د جمهوریت د ټینګیدو ټولې هیلې په نهیلۍ واړولې او دا جرګه په واقعیت کې د محمد داود بشپړې انزوا ته لارهواره کړله. البته د هغه مهال د دفاع وزارت د تشکیلاتو د رییس جنرال زکریا ابوي په وینا د کودتا وروسته « لومړۍ بدمرغي چې د داود خان په وړاندې پیدا شوله او د پوځ منسوبین یې پر هغه بې اعتماده او بدبینه کړل هغه کودتا وه چې جنرال خان محمدخان مرستیال او خدای بخښلي میوندوال ته نسبت ورکول کېدله.» ۷۷ /۴ لویې جرګې ته د چمتووالي او په خپله د جرګې بهیر د پام وړ دی. جرګې ته د۲۲۰ ټاکنیزو مرکزونو(د ولایت مرکز او ولسوالۍ) څخه ښاروالانو او ولسوالانو شپږشپږ تنه د ولایت مقام ته معرفي کول. والي به بیا د هغوی څخه درې تنه د لویې جرګې مرکزي حکومتي کمیسیون ته ورپیژندل او دې کمیسیون به د هغو څخه یو تن لویې جرګې ته ور پیژاند چې پدې توګه به له هره پلوه چاڼ شوي استازي لویې جرګې ته لار موندله. سربیره پردې ۱۳۰ تنه لوړپوړي ملکي او پوځي چارواکي اود کارګرو، بزګرو او روڼ اندو د استازو په نامه جرګې ته غوره شول. د لویې جرګې د دایریدو څخه درې ورځې مخکې کابینه او د جمهوریت مرکزي کمیټه ړنګه ، پوځي مقررات لغوه او د اساسي قانون مسوده په دولتي رسنیو کې خپره شوه ترڅو ولس د هغې په اړه خپل نظر وړاندې کړي. په رسنیو کې د لویې جرګې درې ورځې مخکې د اساسي قانون د مسودې خپرول په خپله د عوامفریبۍ یوه بېلګه وه چې څرنګه به د هېواد د ګوټ ګوټ نه خلکو خپل نظریات مرکز ته استولي وای . د اساسي قانون په مسوده کې د یوه ګوندي سیستم طرحه وړاندې شوې وه ، د قواوو تفکیک پکې نه ترسترګوکیده ، د مطبوعاتو د آزادۍ مسئله پکې ګونګه وه او د سیاسي سازمانو پر فعالیت بندیز لګیدلی وو. د دولت نوم د افغانستان جمهوري دولت او د جمهور رئیس د کار موده شپږ کاله په پام کې نیول شوې وه . لویې جرګې دا مسوده د رایو په اتفاق تصویب کړه.د نوي اساسي قانون له مخې د هیواد سیاسي نظام ریاستي(پریزیدانسیل) ومنل شو. د اساسي قانون له مخې راتلونکی پارلمان د ملي جرګې په نامه نومول شوی وو چې په ۴۹ ماده کې پدې اړه داسې راغلي وو: « ملي جرګه د افغانستان د خلکو د ارادې ښکارندوی ده او د ټول ملت نمایندګي کوي او د هغې غړي به په سلو کې پنځوس د کارګرو او بزګرو څخه تشکیل ، د ګوند له لوري پیشنهاد او د آزادو، پټو او مستقیمو ټاکنو له لارې به د څلورو کلونو لپاره د خلکو له لارې ټاکل کیږي. » دا ډول ټاکنې د شوروي اتحاد لوړدولتي ارګان(عالي شورا) ته ورته وې چې هلته به هم واکمن ګوند عالي شورا ته استازي پیشنهادول او خلکو به همدې پیشنهاد شوو استازو ته رایې ورکولې. عجیبه دا ده چې دا ملي جرګه (پارلمان) هم جوړ نشو. د اساسي قانون د تصویب پرته جرګې دا دنده هم لرله چې جمهور رئیس وټاکي . د جمهور رئیس ټاکنه پخپله د اساسي قانون څخه سرغړونه وه هغه قانون چې همدې استازو څو شیبې مخکې تصویب کړی وو. د اساسي قانون په ۷۶ ماده کې راغلي وو:« جمهور رئیس د ګوند له لوري د کاندیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د لویې جرګې له خوا د دوو ثلثو د اکثریت رایو پر بنسټ د شپږو کلونو لپاره ټاکل کیږي. » هغه مهال دې ګوند شتون نه درلود. پردې اساس جمهور رئیس د اساسي قانون د تصوییبیدو په هماغه ورځ د قانون خلاف ټاکل شوی دی .

د ملي انقلاب ګوند جوړښت بله کیسه لري چې هغه جوړنشو. کیسه داسې وه چې د ۱۹۷۶کال د جولای په میاشت کې یعنی د لویې جرګې نه څلور میاشتې مخکې د دولت رئیس د دفاع وزیرسردار غلام حیدر رسولي، د دولت وزیر عبدالمجید، د صدارت مرستیال سیدعبداله اله او د معارف وزیر عبدالقیوم وردک د ګوند د جوړولو لپاره وګومارل خو د کابینې ځینوغړو د دې ترکیب په وړاندې مخالف وښود. دا مخالفت د دې سبب شو چې د ګوند د جوړیدو بهیر ودرول شي. سربیره پردې د جمهور رئیس ټاکنه په خورا مضحکه توګه پداسې حال کې ترسره شوه چې سیال نوماند شتون نه درلود. کله چې د ولسمشر د ټاکنو مسئله د لویې جرګې د رئیس لخوا طرحه شوه« د مخکني پټ پلان له مخې په دې غونډه کې یوې میرمنې وویل :ملي رهبر محمد داود دې خپل ځان دې دندې ته کاندید کړي.عزیزالله واصفي د لویې جرګې رئیس غږ کړ : خورې ! ښاغلی محمد داود ځان نه کاندیدوي ، هغه دا حق ملت ته ورکړی دی. ډیرې خبرې وشوې او محمد داود هم وویل نه غواړي ځان کاندید کړي. پدې وخت کې د خوست وکیل وریښمین په لوړغږ وویل : که د دولت رئیس نه کوي ، باید رسولي صاحب کاندید شي. داسې غږ د حصارک د وکیل حاجي عبدالوهاب له لوري هم اوچت شو چې د حاضرینو د خندا سبب شو. دا مهال محمد داود وویل : په یوه شرط یې منم که د دې ستر مسئولیت له عهدې و نه وتم استعفی کوم.» ۱۷/ ۳۸۹ د دې خبرې په اوریدو سره د جرګې رئیس وویل څوک چې غواړي محمد داود د هیواد د جمهور رئیس په توګه وټاکل شي خپل لاسونه دې جګ کړي. ټولو خپل لاسونه پورته کړل او پدې ډول د رایو په اتفاق محمد داود د شپږو کلونو لپاره د افغانستان د جمهوري دولت د رئیس په توګه وټاکل شو. عجیبه خو لا دا وه مخکې لدې چې د جمهور رییس د ټاکنې په اړه رای ګیري وشي د جرګې رئیس وویل د تالار د ننه او بهر هر څوک کولی شي ولسمشرۍ ته ځان کاندید کړي. د تالار څخه چا ځان کاندید نکړ او د تالار نه بهر به څه ډول چا ځان کاندید کړی وای چې رای ګیري په همدې شیبو کې ترسره کیدله. نبي مصداق ته جنرال عارف چې د محمدداود تربور او یو وخت د دفاع وزیر وو د ولسمشر په توګه د ټاکل کیدو وروسته په هماغه ماښام روغتون ته د پوښتنې لپاره ورغلی وو ویلي دي: « که د دې مقام لپاره کوم سیال موجود وای نو ما به نه وو قبول کړی » ۳/ ۲۰۶ په اساسي قانون کې پر مدني آزادیو او سیاسي فعالیتونو بندیز روڼ اندي او سمونپال نهیلي کړل او په تیره کله چې د جزا قانون نافذ شو په هیواد کې د استبداد او اختناق واکمنیدل یقیني شول. همدا دلیل وو چې د لویې جرګې وروسته په هیواد کې امنیتي حالت خرابیږي او په جمهوریت او د هغه په مشرهغه مهال د روڼ اندو باور ټیټې کچې ته راپریووت کله چې د کابل ښار د زمان خان کلا کې د یوه قبرڅخه او په بله خبره له کوم غارڅخه « په څو روایتونو اوه او په یوه روایت پنځه سوه جسدونه کشف شول ...، دغه مړي له کفن او اسلامي سنتونو پرته خښ شوي وو د چارواکو د کوښښونو سره سره چې دغه پیښه خپره نشي هغه خپره شوه .» ۱ / ۱۴۱ ویل کیدل چې دا مړي عقلی ناروغان وو. د جمهوریت په دوهمه نیمایي کې حالات کړکیچن کیږي. په ۱۹۷۶ ــ ۱۹۷۷ کلونو کې د عبدالمجید کلکاني ډلې د پروان شاوخوا سیمې ناآرامه کړې وې. د۱۹۷۷ کال په اګست کې په مکروریون کې د آریانا افغان هوایي شرکت پیلوټ انعام الحق ترور شو او د کارمل پلویانو ویل چې د ترور موخه کارمل وو.ځکه چې د نوموړي څېره کارمل ته ورته وه او ترهګرو په غلطۍ نوموړی وواژه . د همدې کال په نوامبر کې د پلان وزیر علي احمد خرم د مرجان په نامه یوه ښوونکي د پلان وزارت مخکې په رڼا ورځ وواژه. مرجان د وزیر دفتر ته د توپانچې سره هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننووت چې د وزیر سره جاپاني پلاوی ناست وو. وزیر یې اړایست چې ور سره بهر ووزي او نوموړی ارګ ته بوزي. کله چې وزیر بهر راووت ارګ ته د تلو نه ډډه وکړه او مرجان پرې ډزې وکړې او هلته یې ساه ورکړه. مرجان وتښتیده خو وروسته ونیول شو. مرجان په زندان کې یوه زنداني ته د خپل دې کار په هکله ویلي وو: « زه کندز ته تبدیل شوم. له خپلې میرمنې سره هلته لاړم د اقتصادي ستونزو له کبله مې د موټرو په یوه سرای کې یوه کوټه په کرایه ونیوله. کله به چې سهار ښوونځي ته تلم له بهر نه به مې په خپله میرمن پسې دروازه قلف کړه. په کوټه کې کوم بدرفت نه وو. دا ډول ژوند راته د زغم وړنه وو او هغه مې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ څخه ګیل او پریکړه مې وکړه چې کابل ته لاړشم او محمد داود و وژنم. هماغه دي چې توپانچه مې پیدا کړه او د پلان وزیردفتر ته ننوتم او د توپانچې پواسطه مې وزیر اړکړ راسره ووزي او ما ارګ ته ورسوي خو نوموي د وزارت باندې د تلو نه ډډه وکړه او په هغه مې ډزې وکړې. له سیمې وتښتیدم خو وروسته ونیول شوم .» همدارنګه د محمدداود د ملي کلوپ ملګری شیرآقا د سمنټو د کارخانې رئیس هم په خپل کور کې ووژل شو. د هیواد د وضعیت د خرابیدو په لاملونو کې د محمد داود کرکتر، بدلیدونکو سیاستونو او کمزوري ټیم مرکزي رول درلود. د نوموړي ځانغوښتنه او د شخصیت کیش د ده له لوري د جوړیدونکي ملي غورځنګ ګوند له شعار(خدای ، وطن، لارښود، جمهوریت) څخه ښه څرګندیږي چې د نورو څخه یې دا تمه لرله اوغوښتل چې څرنګه خدای خپل خالق ګڼي ، د وطن سره مینه لري او جمهوریت د هیواد د آبادۍ او پرمختګ ایدیآل نظام ګڼي لارښود(ده) ته هم پوره درناوی وکړي. د ستر رهبر د دا ډول کرکتر پایله دا شوه چې نه یوازې جمهوریت غوښتونکي او سمونپال د جمهوري دولت په مخالفت کې ودریږي بلکې خبره دې ته ورسیدله چې د نوموړي ملګري ، وزیران او خپلوان هم د ده څخه واټن ونیسي، په دولت کې د کار کولو څخه ډډه وکړي ، د هیواد څخه د وتلو او حتي د محمد داود د فزیکي له منځه وړلو په هڅه کې شي. څوک چې ورسره پاتې وو او د نوموړي د باور څخه برخمن وو غوړه مالان ، فرصت غوښتونکي او په پردیو پورې تړلي وګړي وو.

اوس به د پورتنیو څرګندونو په اړه څو بیلګې راوړل شي. د جمهوریت په دویمه نیمایي کې په کابینه کې د جمهور رییس څخه نارضایتي دې کچې ته رسیدلي وه چې اوو تنو وزیرانو او د دولت د مشر د دفتر رئیس له خپلو دندو نه د ګوښه کیدلو نیت درلود. هغوی د محمد داود له هیبته هغه ته خپلې اندیښنې او وړاندیزونه نشوای ویلی. هغوی لومړی د سردار محمدنعیم سره لیدلي وو ترڅو نوموړی د دوی وړاندیز محمد داود ته ورسوي او د ملاقات وخت ترې واخلي .محمدنعیم د دوی دا غوښتنه جمهور رییس ته رسولې وه ، دوی له جمهوررئیس سره وکتل او هغه ورته ویلي وو:« اوس ځان مکلف ګڼم چې لویه جرګه را وغواړم او په خپله استعفی وکړم او د افغانستان خلک دې د خپل حکومت په هکله په خپله تصمیم ونیسي. د معترضو وزیرانو سره د کتنې وروسته څو ورځې جمهور رئیس وظیفې ته نه تلو، لویه جرګه یې هم را ونه بلله او د مرګ د وخت تر رسیدو پورې یې کار ته دوام ور کړ.» ۵۲/ ۱۴۱ « په ۱۹۷۷ز کې د ملکي هوایي ریاست نه سلطان محمود غازي استعفی وکړه او حتی ویل کیدل محمدنعیم خان د هغه ورور د وطن نه د تلوقصد درلود.» ۴۶/ ۵۸۳ محمد حسن کاکړ هم دې مسئلې ته ګوته نیولې او لیکي چې محمد داود د خپلې واکمنۍ په وروستیو کې د « خپل ورور محمد نعیم او مشر زوی محمد عمر مشورو ته هم غوږ نه نیوه اوهغوی یې هم ناراضي کړل.» ۱/ ۱۵۴ محمد نعیم له خپل ورور نه تردې کچې خوابدی شوی وو چې د هغه نسکوریدل یې غوښتل اوغوث الدین فایق ته یې ویلي وو: «څرنګه چې تاسو د رژیم په بدلون کې میړانه او سرتیرېدنه وښودله بیا هم ستاسو د آزمایښت وخت رسیدلی دی راځئ مخکې له دې چې کمونستان نظام نسکور کړي واک پخپل لاس کې ونیسو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتیاط سره کار پیل کړو.» ۵۲/ ۱۴۲ محمدنعیم پخپله دې پریکړه کې چې داؤدخان له ډګره وباسي ترډې کچې جدي وو چې د کابینې بل غړي پاچا ګل وفادار ته د خپل ورور د وژنې وړاندیز کوي او هغه د محمد نعیم د وړاندیز په وړاندې وايي:« که داودخان د یوه لوړ غره پر سر ویده وي او زما په لاس کې ګل وي نوموړي ته به ګل ورنه وړم چې د خوبه یې راپاڅوي تاسو خو لا د ترور خبرې کوئ.» ۶۰/ ۵۲همدارنګه مصداق ته وفادار ویلي دي: « د داود ورور محمد نعیم او د داود مشر زوی (عمر) راڅخه وغوښته چې داود و وژنم خو ما پدې دلیل ونه منله چې زه داود د(پلار) په حیث ګڼم ، دواړو استدلال راسره وکړ، چې یوه راته وویل : هغه زما یوازینی ورور دی ، هغه بل راته وویل هغه زما پلاردی او یو ځوک یې صرف په دې خاطر باید ووژني چې هغه موږ ټول بربادوي. » ۳/ ۱۹۹

که چیرې د جمهوري نظام دورې او پدې ترڅ کې د هیواد د حالاتو څرنګوالي ته ځغلنده کتنه وشي لیدل کیږي چې د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې سیاسي اوښتون (انقلاب) د تحول غوښتونکو کړیو له ملاتړ څخه برخمن شو او محمد داود د خلکو په زړونو کې ځای درلود خو د وخت په تیریدو هغه نه یوازې د روڼ اندو ملاتړ له لاسه ورکړ بلکې د خپلو خپلوانو ، کودتایي ملګرو او د کابینې د ځینو غړو له ملاتړ نه هم بې برخې شو او په وروستیو کې د انقلاب لاربنود« د داسې انزوا په حالت کې قرار درلود چې دیکتاتوران یې لري. » ۴۷/ ۲۴ ربښتیا هم چې محمد داود د ثورد اوومې نېټې وسلوال پاڅون په درشل کې پداسې یوه کمزوري دریځ کې قرار درلود چې په ډیره آسانی سره د هغه د راپرزولو شونتیاوو شتون درلود. د۱۹۷۸ کال د اپریل داووه ویشتمې پوځي پاڅون په وړاندې دا رګ د ساتونکو کمزوري مقاومت او پاڅونوالو ته تسلیمیدل یې څرګنده بیلګه ده.

د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه

د محمدداود له نامه سره په هیواد کې د ښځو مخ لوڅي، پنځه کلن اقتصادي پلانونه او پوځي کودتا تړلي دي. محمدداود د افغانستان له هغو سیاستوالو څخه دی چې د هغه د شخصیت په اړه اندونه وېشلي دي . یوه ډله هغه سوسیال دموکرات ګڼي. خو که چیرې د محمد داود مخېنې ته وکتل شي د سوسیال دموکراتانو د کړنو سره قطعاً سرنه خوري او هغه یو ټیپیک شرقي مستبد سیاستوال وو. بله ډله نوموړی د شوروي اتحاد او چین د هیوادونو په شان د یوه سوسیالستي نظام غوښتونکی معرفي کوي او هغه یو ځان غوښتونکی ، دیکتاتور او د دموکراسی سره پردی سیاستوال ګڼي چې دا د محمد داود ربښتینی انځور کاږي. لدې نه څرګندیږي چې د نوموړي په اړه قضاوتونه د تناقضاتو څخه ډک دي. یوه ډله هغه د هیواد د آبادۍ الګو شمیري او نورهغه د افغانستان د تباهی او د روانې غمیزې عامل ګڼي .لدې کبله اړینه بریښي چې د هغه شخصیت او ژوند ته ځغلنده نظر واچول شي.
محمد داود د سردارمحمدیوسف د مشر زوی محمدعزیز زوی د محمد نادرخان وراره او زوم په ۱۹۰۹ کې په کابل کې زیږیدلی دی.نوموړي په دیارلس کلنی کې د حبیبی لیسي څخه په کال ۱۹۲۲ کې د غازي امان الله د واکمنی پر مهال فرانسي ته د زده کړو لپاره واستول شو او د فرانسې د «جیسن دوسیلي» په لیسه کې ترلسم ټولګي پورې زده کړې ترسره کړلې. په کال ۱۹۳۰ کې د نادرشاه د پاچاهۍ پرمهال هیواد ته راستون شو او د دوو کلو پوځي زده کړو د بشپړولو وروسته د فرقه مشری (جنرالۍ) رتبه ورکړل شوه چې د هغه د سیاسي ژوند پیلامه ګڼل کیږي. هغه د مشرقي قواوو د عمومي قوماندان او تنظیمیه رئیس ، د قندهار نایب الحکومه او عسکري قوا د قوماندان ، د کابل د مرکزي قواوو قوماندان، د حربيې وزیر، د کورنیوچارو وزیر، په پاریس، برن او بروکسل کې مختار وزیر (سفیر) ، د سرې میاشتې رئیس او د صدارت د مرستیال په توګه دندې ترسره کړې دي.د۱۹۵۳ کال د سپتمبر د شپږمې څخه د ۱۹۶۳ د مارچ تر لسمې پورې د حکومت مشر هم پاتې شوی دی. نوموړي د صدارت د مقام څخه پدې نامه استعفی وکړه چې پاچا د ده وړاندیزونو ته چې د هیواد سیاسي نظا م په مشروطه پاچاهي

(c) ketabton.com: The Digital Library

واورې همغږې ونه ښودله. خو د محمد داود نږدې ملګری ډګرجنرال عبدالرزاق لیکي چې هغه د مشروطه پاچاهی مخالف او جمهوریت غوښتونکی وو. د پاچا له لوري د محمد داود د وړاندیز د نه منلو وروسته هغه له صدارت څخه استعفی وکړه او پاچا د هغه د استعفی وروسته سلطنت او حکومت سره جلا کړل. د نوي اساسي قانون له مخې محمدداود هم د سلطنتي کورنۍ غړی وشمیرل شو .دا هم منطقي بریښیده چې نوموړی د سلطنتي کورنۍ غړی وګڼل شي. ځکه چې داودخان په خپل ژوند کې د داسې امتیازونوڅخه برخمن وو چې شهزاده ګانو لرل. د بیلګې په توګه هغه ته د پوځې کورس د بشپړولو وروسته لکه شهزاده محمدظاهرته د جنرالی رتبه ورکړل شوله . هغه مهال سردار ته دا پوښتنه پیدا نشوه چې د ده په اړه دا ډول پیرزوینه او لوربینه واقعبینانه او عادلانه ده ؟ خو کله چې پاچا وغوښتل او که دقیقآ وویل شي محمدداود اړکړ د خپلې کورنۍ واکونه تر یوې کچې محدود کړي او محمد داود هم د سلطنتي کورنۍ غړی وګڼل شي ځان یې د سلطنتي کورنۍ غړی نه باله ، دا یې د ده په هکله د پاچا له لوري خیانت ګڼلو او د نوي سیاسي بهیر په وړاندې ودرید، په ناقانونه کار (پوځې کودتا) یې لاس پورې کړاو د جمهوریت په نامه یې خپله فردي دیکتاتوري ټینګه کړله. محمد داود د۱۹۷۸ کال د اپریل په اته ویشتمه د خلقیانو د پوځې پاڅون په پایله کې د خپلې کورنۍ د اوولسو تنو سره ووژل شو.

د محمد داود په اړه محمدابراهیم عطایي لیکي:« ویل کیږي چې ملي رهبر داودخان د شخصیت په درېو ناروغیو اخته وو:لومړی د نارسیس ناروغي چې ځان یې ډیرستر ګاڼه، دوهمه د ایګوسانتریک ناروغي چې ځان یې د پوهانو مرکز شمیره، دریمه د سکزوید ناروغي چې لس کلنې انزوا په نوموړي کې عقدې پیداکړې وې. » ۱۷/ ۳۷۶ که چیرې د محمد داود مخینې او په تیره کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون له مخې چې هغه یې د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سیاسي فعالیتونو څخه محروم کړ د نظام په وړاندې ودرېد او په پوځي کودتا لاس یې پورې کړ دا د هغه ځانغوښتنه ښیي. د سلطنتي کورنۍ دوه غړي (محمد ظاهراو محمدهاشم) د محمد داود د لوړې کچې ځانغوښتنې په اړه اندیښمن وو او باور یې درلود که چیرې محمدداود د هیواد مشری ته ورسیږي هیواد به له ستونزو سره مخامخ کړي. محمدهاشم (د محمدظاهر او محمدداود کاکا) د خپلې مړینې دوې میاشتې مخکې په ۱۹۵۳ کې ظاهرشاه د خپلې ناروغۍ بستر ته را وغوښت او ورته ویې ویل :« زویه ، سره لدې چې ما د کاکا په څیر محمد داود او محمد نعیم ستر کړي دي (سردارمحمدعزیز د محمدداود پلار په ۱۹۳۳ په برلین کې ووژل شو) خو پوهیږم که د چارو مشري د دوی په لاس کې ولویږي امکان لري هیواد تباه کړي. همدا راز پخپله پاچا یو شمیرخلکو ته ویلي وو د دولت په مشرتابه کې د محمد داود راتلل به هیواد ته خطرناک وي.» ۳۲/ ۳۰ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال سلطنتي کورنۍ د ملي کلوپ په نامه یو سازمان جوړ کړ چې مرکزي رول پکې محمدداود او د هغه ورور محمد نعیم درلود. د دې کلوپ موخه دا وه چې په راتلونکې کې د یوه سیاسي ګوند په توګه په پارلمان کې د غښ ګوند په توګه را څرګند شي. خو شاه محمودخان او یا ښایي سلطنتي کورنۍ لیدل چې محمد داود د خپل ځان په ګټه د ملي کلوپ څخه ګټه پورته کوي هماغه دي چې د کلوپ د فعالیت مخه نیسي او پدې ډول کلوپ په کوم ځواک وانه وښت . دلته دي چې د داود خان او شاه محمود خان ترمنځ اختلافات رامنځته کیږي.« محمد داود په همدې نیت د شاه محمودخان د حکومت پرمهال د دموکراسۍ په نسبي مساعد چاپیریال کې د شاه محمودخان خلاف په نیمه پټو کړنو لاس پورې کړ او د ویښ ځلمیانو په ګوند او د پښتونستان د آزادۍ غوښتونکو ګوند کې یې یو شمیرمعین کسان په خوځښت راوستل ترڅو په شاه محمودخان فشار راوړي او واک ته د ژر رسیدو لپاره شرایط برابر کړي » ۵ / ۳۹همدا راز ابراهیم عطایي ورته نظر لري:« سربیره پردې سردارمحمد داودخان د دیکتاتورۍ پلار د سپهسالار په وړاندې ستونزې جوړولې او د نوموړي زیات کارونه یې سبوتاژول. » ۱۷/ ۳۲۹ د محمد داود دا ډول دریځ ددې سبب شو چې د هیواد اقتصادي - ټولنیزې ستونزې زیاتې شي.پدې هکله سیدشمس الدین مجروح د خپل کتاب سرګذشت من په ۱۱۴- ۱۱۹ مخونو کې مفصل توضیحات ورکړي چې لنډیز یې دلته وړاندې کیږي.« پاچا د کابینې څو غړو ته چې دی یو له هغو څخه وو دنده و سپارله چې د هیواد د ښې ودې په موخه خپل وړاندیزونه ده ته وړاندې کړي. هغوی پردې موضوع د بحث وروسته دې پایلې ته ورسیدل چې سلطنت او حکومت سره جلا شي. د لیدنو کتنو په ترڅ کې چې څوک د حکومت مشر شي، مجروح د علي محمد د دربار وزیر څخه غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه دا مسؤليت ومني خو هغه دا ورانديز رد کړ. بله ورځ د دربار وزير د ګيلي په توګه ورته وويل چې ولې دې بيځايه وړانديز وکړاو دا هم ور ته وايي ترڅو دا خطرناک ښاماران يعنی داود او نعيم وي څوک دې خزانې ته نږدې کيدای نشي. د مجروح په خبره بيا هغه مجلس جوړ نشو او څه موده وروسته پاچا د شاه محمودخان پر ځای محمدداود د صدراعظم په توګه د کابينې په جوړولو موظف کړ. مجروح دې ته هم ګوته نيولې چې کله محمد داود صدراعظم شو په لومړی کتنه کې د ملي کلوپ د موخو په هکله چې هغه لا پر ځای پاتې دي يا نه پوښتنه کوي. داودخان د هيواد د اقتصادي او د دولت د بهرني کړکيچن وضعيت خبره ورته کوي چې هغه به په يوه يا دوو کلونو کې سمبال کړي او وروسته به نوموړي سياسي تحول ته پام راګرزوي. خو لس کاله تير شول او صدراعظم هغه ته پام راونه ګرزاوه.» ويل کيږي چې د محمد داود د استعفی وروسته پاچا د کبير لودين او ډاکټر محمدظاهر څخه غوښتي وو چې د صدارت دنده ومني خو دواړو نه وه ورسره منلې .

مخکې ويل شوي وو چې صدارت په نوبت سره د پاچا اکاګانو او د ترو زامنو ته رسيده چې د داودخان وروسته نوبت د سردارولي وو خو داودخان نه غوښتل چې سردار ولي صدراعظم شي نو هماغه دي چې پاچا ته د دولتي سيستم د بدلولو وړانديز کوي پدې شرط چې دی د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه پيژندل شي تر څو د سياسي ګوند د جوړولو پر مټ بيا واک ته ورسيږي. دلته د داود د ځانغوښتني او کيني هغه ځانګړتياوې جوتيږي چې هغه بيا واک ته د رسيدو او د سردار ولي د صدراعظم کېدو د مخنيوي په موخه د نظام د بدلون وړانديز کوي. د داود خان د ځانغوښتني بله بېلګه پوځي کودتا ده . پوځي کودتا د قيمار لوبې ته ورته ده چې پايله يې ناڅرګنده وي. د هرې پوځي کودتا پايله يا تخت دی يا تابوت. داودخان يوازې تخت ليده او د تابوت فکر يې لدې امله نه کاوه ځکه ډاډمن وو چې که کودتا افشاه يا ناکامه هم شي د پاچا شخصيت ته په کتو سره هغه نه وژني. هغه د کودتا د پيل نه مخکې شيبو کې پاچا ګل وفادار ته ويلي وو که کودتا ناکامه شوه ما به وژني :« زه پوهيږم چې پاچا ما نه اعداموي او ما بښي خو زه دا ډول ژوند نه غواړم »۵۶/ ۷۱ خو محمدداود د خپلې ځانغوښتنې له امله ځوان پوځيان په خپله ګټه د مرګ په لور رهبري کول. بله بېلګه د جمهوريت د دوهمې نيمايي پر مهال د لويديځ غوښتنو ته د ده سر ټيټول دي چې د ا، خ، د،ګ د ځېلو سربېره د پښتونستان له داعيې څخه هم تېرشي تر څو په واک کې پاتې شي. د ځانپالو او د پوهې د مرکز د مدعيانو له ځانګړتياوو څخه يوه دا ده چې يوازې خپله مني، د بل چا او حتی نږدې دوستانو ، همکارانو او خپلوانو مشورو او وړانديزونو ته ارزښت نه ورکوي. ويل کيږي چې د۱۹۷۸ کال د اپريل د اته ويشتمې په لومړيو ګړيو کې کله چې په جمهوري ګارد کې ګډوډې رامنځته شوه او خلقي پاڅون کوونکو ته د تسليميدو لړۍ پيل شوله د نوموړي د کورنۍ ځينې غړي د محمد داود د دستور پر بنسټ دده د زوی ميرويس لخوا ووژل شول چې ژوندي د پاڅونوالو په لاس کې ونه لوېږي . دا بيا د هغه د ځانغوښتني سربېره د لېونتوب نښه هم ده .

د محمدداود سکزويد ناروغي څرګنده بيلګه د نوموړي د کودتا د اعلان په ورځ له لومړۍ وينا څخه معلوميږي چې د ضعيف النفسه دوستانو يادونه يې وکړه. هغه ونشوای کولی خپل هغه پخواني دوستان چې د ده له استعفي وروسته يې ليدو ته نه ورتلل ، د هغوی په هکله خپله کرکه پټه کړي . محمدداود د افغانستان په مشرانو کې يوازېنی مشر دی چې په ټولنه او سلطنتي کورنۍ کې د لېوني لقب ګټلی دی. جنرال يحيي نوروز د خپل پلار محمدنوروز له قوله چې د نادرشاه سرمنشي وو جنرال زکريا ابوي ته ويلي دي. کله چې محمدداود د مشرقي نايب الحکومه وو توند ليک نادرشاه ته راليږلی وو او پاچا هم ورته ځوابيه ليک ليکلی دی او نادرخان محمد نوروز ته ويلي وو:« زه د دې لېوني هلک څخه ترپوزې رسېدلی يم لدې پرته څه وليکم.» ۷۷ / ۲ جنرال زکريا ابوي کله چې داودخان د مرکزي قول اردو قوماندان وو د يوې پېښې داسې يادونه کوي :« يوه ورځ يې په آس سپور يو عسکر د نامنظمې قيافې سره وليد، و يې درولو...، هغه يوه پلمه وکړه ، سردار په غوسه شو او په څپېړه يې ووهلو، سپاهی غږ وکړ: دا چې تا ته لېونی وايي صاف او پاک لېونی يې . دا وو په ټولنه کې د هغه شهرت.» ۷۷/ ۳ د ابوي د ليکنې له مخې کله چې داودخان د مرکزي قول اردو د بولندوی په توګه و ګومارل شو ده ته د مرکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قول اردو قومانداني کوچنۍ بربښېده هماغه دي چي د پوځ ټول پوهنيز بنسټونه يې په قول اردو پورې و تړل او پدې ډول يې د دفاع وزارت تر څنګ بل وزارت جوړ کړ.
د هېواد د آبادۍ او پرمختګ په چارو کې د محمد داود اخېستل شوي ګامونه د ستاينې وړ دي خو د هغه له کچې لوړې ځانغوښتني هيواد او خلکو ته ستر زيانونه راوړل. دا له ياده ونه باسو که يو سياستوال ښه صفتونه لکه وطندوستي او تقوا ولري چې محمدداود هغه لرل خو که د هغو سره ځانغوښتنه مل وي داسې يوسياستوال خورا بد سياستوال دی. د سياستوالو ځانغوښتني او مقام پالني هيواد او ولس ته سترې بدمرغۍ راوړې. د سردار داود د ځانغوښتني او مقام پالني دې ځانګړتيا چې نوموړی په هيواد کې لومړی کس او د ده پريکړه وروستۍ وي خبره دې ته ورسوله چې په يوه غيرقانوني کار(پوځي کودتا) لاس پورې کړي. نوموړي اساسي قانون چې ملي ميثاق ګڼل کيږي تر پښو لاندې کړ او د سياست څخه بې خبره ځوان پوځيان د اساسي قانون څخه د سرغړوني سربيره عسکري لوړې ته شا ګرزوني ته وهڅول په ځواني هيله ښوونکي دموکراسۍ يې مرګونی ګوزار وکړ او پايله يې د کودتاګانو، کودتايي هڅو او اړو دوړو د لړۍ پيليدل شول. وايي اتل هغه څوک دی چې پيل يې کړي پردې بنسټ محمد داود د افغانستان د پوځ د سياسي کولو او د پوځي کودتا وو د اتلولۍ وياړلري ، چې د پوځ د سياسي کولو او کودتاوو پايلې په يوه هېواد کې د ترور، استبداد او اختناق د واکمنيدو پرته بل څه نشي کيدای. عبدالملک عبدالرحيم زی چې بېله کوم جرم څخه محمد داود د خپل صدارت پرمهال زنداني کړ د داودخان د شخصيت په اړه ليکي :« هغه يوازينی شی چې د خپلي کورنۍ له غبرې زده کړي وو هغه دا وو چې ونيسه ، و تړه او په بېرحمۍ سره شکنجه کړه او بس.» ۷۸/ ۵۹ د محمد داود کارنامو ته په کتو سره دا چې خلکو د هغه په اړه ويل: « داودخان په آبادۍ پوهيږي لاکن د آزادۍ سره هيڅ بلد نه دی » ۶۴/ ۵۷ بشپړ سم وو . که چېرې د سردار محمد داود جمهوريت ته وکتل شي ښايي د نړۍ په تاريخ کې استثنايي جمهوريت وي چې په هغه کې ټاکنې نه دي تر سره شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د جوړیدو څخه تر واکمنیدو پورې گوند ټولنیزه - تاریخي پدیده

مخکې لدې چې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د جوړیدو په هکله بحث وشي اړینه برېښي چې د سیاسي گوند په اړه لنډې خبرې وشي. د گوند اصطلاح لومړی ځل په اتلسمه پیړۍ کې په اروپایي ادبیاتو کې استعمال شوه. لدې نه معلومېږي چې سیاسي گوند د یوې ټولنیزې- تاریخي پدیدې په توگه د بشري ټولنې د ودې په ځانگړي پړاو(پانگوالۍ) کې را څرگند شوی دی. له همدې امله په وروسته پاتې ټولنو کې چې پانگوالۍ وده نده کړې گوندونه پخپله له ستونزو سره مخامخ وي او په ټولنه کې مخکښ رول نشي لوبولی.په وروسته پاتې ټولنو کې د گوندونو د نه وړتیا په اړه سیدجمال الدین افغان وایي: «سیاسي گوندونه ډېر ښه درملونه دي خو په ختیځ کې په ډیرو حالاتو کې په بد درد او ناروغۍ اوړي. » له همدې کبله د وروسته پاتې ټولنو په گوندونو کې د اختلافونو حل د احساساتو، دسیسو، توطیو او زورزیاتۍ په ښودلو سره صورت مومي چې پدې ډول په گوندونو کې د شته ستونزو اود اختلافونو حل نورې ستونزې او اختلافونه را پنځوي پداسي حال کې چې په پر مختللو ټولنو کې په سیاسي خوځښتونو کې اختلافونه تردېره بریده په عقل ، پوهې ، منطق او پوهاوي حل کیږي. ژوند هم ښیي چې په وروسته پاتې ټولنو کې سیاسي گوندونه د مودرنیته او دودونو، عقل اوعادت د مخامختیا او ټکرونو له امله د ستونزو او کورنیو کشمکشونو سره لاس او گریوان دي.

سیاسي گوند یعني څه ؟

د سیاسي گوندونو په اړه منل شوی تعریف شتون نلری . لیکوال د گوندونو د تعریفونو څخه دا تعریف غوره کړی دی . گوند د هغو وگړو سیاسي بنسټ دی چې د خپلې ټولنې د ودې او پرمختگ لپاره په یو لړ اصولو، فکري چوکاټونو اوعملي کړنلارو توافق ولري او د یوه سیاسي چوکاټ په د ننه کې د خپلې کړنلارې د پلي کولولپاره مبارزه کوي. سیاسي سازمانونه د ټولنیزو قشرونو او طبقو د گټو د سمبالولو او هغو ته د لورې ورکولو په موخه هلې ځلې کوي چې موخه یې د سیاسي واک ترلاسه کول دي. گوندونه په هغو ټولنو کې جوړوونکی رول لوبولی شي چې د ټولنې د قشرونو ترمنځ یې د سیاسي او طبقاتي بیلوالي نښې نښانې څرگندې وي. یا په بل عبارت په ترلو او د ساده ابتدایي ټولنیزه اړیکو درلودونکو ټولنو کې چیرې چې د وگړو ترمنځ یې اړیکې د دودیزه مشروعیتونو، نرخونو، رواجونو اوعادتونو پربنسټ تنظیم او عیارېږي گوندونه جوړوونکی رول نشي لوبولی او د ستونزو سره مخامخ وي. گوندونه واک ته د رسیدو او په ټولنیزو فعالیتونو کې خپلې ښکیلتیا ته له مختلفو کړکیو گوري چې د هغو د ارزوني پربنسټ د گوندونو جوړښتونه ، تگلارې او سیاستونه درک کیدای شي چې هغه په لاندې څو کرښو کې رانغاړو:

۱ – د سیاسي واک مساله، پروگرام او ایدیولوژي ،

۲- د خلکو او پرگنو د تنظیمولو په چارو کې د برخې اخیستنې څرنگوالی،

۳- د سیاسي نظام د پایښت، سمون(اصلاح) او یا بدلون په موخه د خلکو د ملاتړ ترلاسه کول. پردې بنسټ گوندونه په محافظه کارو، اصلاح غوښتونکو او انقلابي گوندونو ویشل کیږي.

۴- گوندونو ته د ټولنې د مخکښانو جذب او د حرفوي سیاسي کدرونو روزنه.

معمولاًسیاسي گوندونه د هغو اصولو د پلې کولو لپاره مبارزه کوي چې په ټولنه کې عدالت او قانونیت ټینگ شي او خلک سیاست او ټولنیز فعالیت ته مخه کړي. د گوندونو د فعالیت موخه واک ته رسیدل دي او که دا وړتیا نلري د ټاکلې کړنلارې او پروگرام په درلودلو سره په سیاسي اپوزیسیون کې پاتې کیږي. د سیاسي گوندونو پراتیک ښیي هغه سازمانونه چې د معینو کړنلارو او ارمانو لرونکي وي د هغو گوندونو په پرتله د پایښت او سیاسي پایدارۍ وړتیا لري چې کاریزماتیک مشرتابه لري.
د پورتنیو لنډو څرگندونو له مخې گوندونه په لاندې ډلو ویشل کیږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱– لیبرال دموکرات گوندونه

د لیبرال مفهوم د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۵ کال کې انگریزي ادبیاتو ته لار موندلې چې معنی يې آزادي غوښتنه ده . د فرانسې د ستر انقلاب وروسته هغه سیاسي خوځښتونه د لیبرالانو په نامه یاد شول چې ځانونه يې د انقلابي میراثونو پلویان او ساتندویان او د برابرۍ ، ورورگلوۍ او آزادۍ اصولو ته ژمن گڼل. په کال ۱۸۱۲په اسپانیا کې د لیبرالانو یو جوړښت چې د قانون او د قانون د دولت څخه يې ساتنه اعلان کړه سر را پورته کړ. په اروپا کې د دا ډول خوځښتونو د راڅرگندېدو په وړاندې محافظه کار بهیر خپل شتون اعلان کړ. پدې ډول په نولسمه پیړۍ کې اروپا په دوو مخالفو (لیبرال دموکرات ،سوسیالست او محافظه کارو) غورځنگونو وویشل شوه. لومړی خوځښت يې د واکمنو نظامونو د ودې او بدلون او دوهم يې د هغو د ساتلو او پایښت په موخه مبارزه پر مخ وړله. د لیبرال ایدیولوژۍ اصلي جوهر په عقل او د انسان په ښو ځانگړتیاوو او باورونو ډېره لگوله. لیبرالان که له یوې خوا فردي آزادي د ټولو آزادیو په سرکې گڼي له بله پلوه برابري لومړی شرط بولي. که د مطلقه واکمنیو په زمانه کې برابري انقلابي او رادیکال اندونه گڼل کیدل خو نن هغسې نه دي. زموږ په زمانه کې د لیبرالانو باورونه او په تیره په اقتصادي برخه کې د هغوی دا انگیرنه چې د آزاد بازار اقتصاد د معاصر دوران غوښتنوته ځواب ورکوي هغه يې د ټولنیزعدالت د ټینگولو د مخالف بهیر په توگه هم اړولي دي. په افغانستان کې د گوندونو مخینې ته په کتو سره ستونزمن دي کوم لیبرال غورځنگ یا سازمان ته گوته ونیول شي.

۲- محافظه کار گوندونه

دا د لیبرالانو په وړاندې مخالف غبرگوني غورځنگونه دي . دې غورځنگ په هغو هیوادونو کې سر را پورته کړ چې لیبرالانو، دموکراتانو او سوسیالستي خوځښتونو واکمن نظامونه گواښل. دا بهیر په حقیقت کې د دې موخې لپاره منځته راغی چې واکمنو نظامونو ته د را پیدا شوو گواښونواو تهدیدونو سره مقابله وکړي او یا دا چې د واکمن او یا شړیدلي نظام د پایښت او بیا په پښو درولو جوگه شي. محافظه کاران په ټولنه کې د شته ارزښتونو د ساتنې هڅې کوي. د هغوی له نظره هر بدلون کولی شي ورانې او بلوا راوړي. هغوی د غربي دموکراسۍ او د قانون د دولت اصولو ته ژمن دي. د محافظه کارانو له آنده ټولنه یو واحد ارگان دی او دا واحد د خصوصي ملکیت او کورنۍ د ساتلو له برکته آزادۍ او نیکمرغۍ ته رسیږي. د صنعتي انقلاب په راتگ ، ښاري ژوند ته لیوالتیا، د سترو کورنیو د پاشل کیدو او د امنیت د خرېږکیدو له امله محافظه کارانو د صنعت د ودې سره مخالفت درلود خو کله چې د چاپیریال ساتنې غورځنگونه را پیدا شول ، محافظه کاران هم د علمي پرمختگونو په پلویانو واوښتل. په افغانستان کې هغه وخت د محافظه کار گوند د جوړولو هڅې پیل شوې چې سلطنت د مشروطه غوښتونکو او د موکراتیکو کړیو د گواښ سره مخامخ شو .هماغه دي چې د۱۹۵۰ کال په لومړیو کې د ملي دموکرات گوند او همدا راز د ملي کلوپ په نامه د سیاسي جوړښتونو بنسټ کیښودل شو چې بنسټ ایښودونکي يې سلطنتي کورنۍ وه. د دې سیاسي بنسټونو موخه په نویو شرایطو کې واکمن سیاسي – ټولنیز نظام ته ژمنتیا وه. د افغانستان خلک دموکراتیک گوند د واکمنۍ پرمهال د سید احمد گیلاني ، صبغت الله مجددي او محمد نبي محمدي تر مشرۍ لاندې دریو مذهبي تنظیمونو دمحافظه کارو گوندونو په نامه یادېدل. خو هغوی ته ځکه گوندونه نشو ویلی چې هغه دودیزه ډلې او مذهبي کړۍ وې چې نه يې منظم تشکیلات لرل او نه کړنلارې. د هغه وخت د واکمنو حالاتو له امله يې ځانونه گوندونه اعلان کړل تر څو د دې نامه لاندې د بهرنیو مرستو او وسلو د ترلاسه کولو او معاملو یوه پته او قرارگاه ولري.

۳– سوسیالست او سوسیال دموکرات گوندونه

دا گوندونه په نولسمه پیړۍ کې د کارگرو د عادلانه مبارزو په بهیر کې منځته راغلل. د لومړي سوسیال دموکرات گوند بنسټ په ۱۸۷۵ کې د کارل مارکس او فردیناند د پلویانو لخوا په آلمان کې کیښودل شو. دا گوندونه د سیاسي آزادیو او ټولنیزعدالت ترمنځ متقابلې اړیکې په گوته کوي. د هغوی له نظره د ټولنیز عدالت ټینگښت پوازې په دموکراسۍ ، آزادۍ او د خلکو د پراخه گډون په هغې تمثیلي دموکراسۍ کې چې گام په گام او نیغ په نیغه ولسواکۍ ته ورسیږي شونې دی. د سوسیال دموکراتانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظره د انسان اساسي حقونه د شهروندئ حقونه ، ټولنيز حقونه او نړۍ شموله حقونه دي چې بلا استثنی ټول وګړي ترې برخمن شي. سوسيال دموکرات لومړني ګوندونه وو چې د دموکراسئ د پلي کيدو په موخه يې د ټولني ټولو وګړو ته بيله دې چې د ملکيت ، ماليي او جنسيت شرط مطرح وي د رايي ورکولو امکان ورکړل شي. هغه مهال په اروپا کې يوازې هغو نارينه وو د رايې ورکولو حق درلود چې ملکيت يې درلود او دولت ته يې ماليه ورکوله. البته ښځو د رايو ورکولو حق نه درلود. سوسيال دموکراسي يو جمهوري غوښتونکی غورځنګ دی او سوسيال دموکراتان د دين او دولت د بيلوالي پلويان دي. په افغانستان کې داسې غورځنګ چې د سوسيال دموکراسئ کړنلاره او تشکيلات ولري نه ترسترګو کيږي. خو د محمدهاشم ميوندوال (حزب مترقي دموکرات) د نورو ډلو(د ميرغلام محمدغبار د وطن ګوند، د غلام محمدفرهاد افغانستان سوسيال دموکرات ګوند) په پرتله سوسيال دموکرات ګوندونو ته نږدې وو.

۴- ښي لاسي افراطي او فاشيست ګوندونه

ښي لاسي افراطي او فاشيست ګوندونه د لومړۍ نړيوالې جګړې د بدلونو په پايله کې منځته راغلل. دا ګوندونه د نړيوال انقلابي غورځنګ د پياوړتيا او د شلمې پيړۍ د دويمي لسيزې د اقتصادي او ټولنيزبحران له کبله وده وموندله. په ځينوهيوادونو لکه آلمان او ايتاليا کې هغوی واکمن هم شول. د فاشيستي او ښي لاسو افراطي ګوندونو ايديولوژئ سره توپيرلري. د آلماني فاشيستانو ايديولوژي نژادي رنګ لري چې د آريايي او جرمن نژاد په برترئ ټرخيږي او بيا د ايتاليا د روم په عظمت او د هغه په افسانوي مدنيت راتاويږي. لدې څخه ښکاری چې په دواړو کې د يوه نژاد، يوه فرهنګ او يوه قوم برتري ليدل کيږي. د فاشيستانو له آنده واکمني هغه پراخه واکمني ده چې هلته د فردي واکمنئ پرځای فرهنګي واکمني ټينګيږي ، فرديت او استقلال يې له منځه ځي. ښي لاسي افراطي ګوندونه ټل د يوه څرګند او ناڅرګند دښمن سره ځان مخامخ ويني ترڅو دا ټولنيزنژادي او مذهبي موجود له منځه يوسي. ښي لاسي افراطي ګوندونه د دښمن سره د مقابلې لپاره په يووالي ټينګار کوي او بل ډول ليدلورئ ردوي او رټي يې .په ټولو ښي اړخو افراطي کړيو او سازمانونو کې د لارښود، امام او امير څخه اطاعت د دې سازمانو ايديولوژيک اصل جوړوي. په وروسته پاتي ټولنو کې په ډيره آسانئ سره په ښي لاسو افراطي ډلو، قدرت غوښتونکو ځواکونو او سياستوالو د فاشيستانو ټاپې لګول کيږي. دا ډول فکر د فاشيسم او ښئ افراطي ډلې بيلول ستونزمن کوي. د ګوندونو او سياستوالو په اړه په قضاوتونو کې په کار دي چې د دموکراسئ ضد، محافظه کارو او فاشيستي ډلو او افرادو ترمنځ توپير له پامه ونه غورزول شي. په افغانستان کې د ګوندونو په راڅرګندېدو سره موږ د شوونيستي، قومي ، تنګ ناسيونالستي، سکتاريستي ،مذهبي، توتاليتار او بنسټپال سازمانونو او ليدلورو شاهدان پاتې شوي يو. د شوونيستي او قومي ليدلورو لرونکو ډلو او کړيو ته د فاشيستانو ويل سم او منطقي نه بريښي. موږ وينو چې ځينې ړانده قومي متعصبين نادرخان ، حفيظ الله امين او اشرف غني ته فاشيستان وايي . دا هغه وګړي دي چې د فاشيسم د اصطلاح د معنی او مفهوم د درک وړتيا نلري.

۵- کمونست او کارګري ګوندونه

د نولسمې پيړۍ په پای او د شلمې پيړۍ په پيل کې د سوسيال دموکراسئ غورځنګ په دوو برخو وويشل شو. هغه ډله ګوندونه چې د قهري انقلاب څخه ډډه ، سمونو او دموکراسئ ته وفادار پاتې شول د سوسيال دموکراتانو او هغوی چې انقلاب او د پرولتاريا ديکتاتورئ ته د يوه دولتي نظام په توګه لومړيتوب ورکړ د کمونستانو په نامه ياد شول. کمونست ګوندونه د ولاديمير ايليچ لينن آندونو او د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر سوسيالستي انقلاب ته وفاداري ښيي. د ايروکمونست (اروپايي کمونست) ګوندونو پرته نور کمونستي ګوندونه ايديولوژيک ګوندونه دي. کمونست ګوندونه د لينن « د دولت او انقلاب »، « امپرياليسم د پانګوالئ د لوړ پړاو په توګه » ،« د کارګري طبقې مخکښ ګوند » ته د داسې تئوريو په سترګه ګوري چې د نړئ او ټولنې د بدلون لپاره اړين دي. دا ډول ګوندونه په ټولنيز مالکيت باندې د خصوصي مالکيت اړول حتمي ګڼي چې د ګوند تر لارښوونې لاندې د دولت او يا د کوپراتيفونو په واک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راشي. د دموکراتيک مرکزيت اصل د دې ګوندونو تشکيلاتي اصل جوړوي. د دې ګوندونو ايديولوژي مارکسيسم - لېنېنسم او په يوه ډله ګوندونو کې د مارکسيسم - لېنېنسم تر څنګ د مائوتسي دونګ نظريې(ليدلورى) دي. لکه څرنګه چې په وروسته پاتې ټولنو کې د پانګوالى څرګندې نښې نښانې نه تر سترګو کېدلې په ۱۹۶۰ کال په بخارست کې د کمونستي او کارګري ګوندونو په کنفرانس او د مائوتسي دونګ د نوي دموکراتيک انقلاب نوې تئورى او په هغو کې د ملي دموکراتيک انقلاب تئوري وړاندې شوه. دا په واقعيت کې د تاريخ د لارې د لنډولو يوه هڅه وه. پدې ډول د دريمې نړۍ کېن اړخو غورځنګونو چې د کمونستي غورځنګ سره ټينګې اړيکې لرلې د خپلو هيوادونو د پرمختګ لپاره يې د پانګوالى پړته د ودې او انکشاف لار غوره کړله. په افغانستان کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او حزب دموکراتيک نوين د هغو ګوندونو څخه وو چې د هيواد هراړخيز پرمختګ يې د پانګوالى پړته د ودې او انکشاف لار ګڼله کومه چې د آسيا، لاتيني امريکې او افريقا پرمختلونکو سياسي غورځنګونو هم غوره کړې وه.

د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ ايښودونکې کنګره

د ۱۹۶۴ کال د مارچ په څلورمه (۱۳۴۲ کال کب ۲۴) پاچا محمديوسف د کابينې په جوړولو موظف کړ. نوموړي د شپږو مياشتو وروسته د اساسي قانون مسوده جوړه، د لويې جرګې له لوري تائيد او پاچا دا قانون د اکتوبر په لومړۍ نيټه (د تلې نهمه) توشيح کړ. مخکې لدې چې محمديوسف د صدراعظم په توګه وګومارل شي په سلطنتي کورنۍ کې د اختلافونو او په نظام کې د بدلونو د راتګ اوازې هم اوريدل کيدلې چې بيله شکه يې د سياستوالو په دريځ اغيز درلود يعنی دا چې د هغوی ليدنو کتنو قوت واخيست . البته د نورو ډلو په پرتله د هغو کسانو ليدنې کتنې چې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند(ا ، خ، د ،ګ) بنسټ کيښود د پاملرنې وړ وې. د صباح الدين کشککي په وينا د شلمې پيړۍ په پنځوسمو کلونو کې د هغو څيرو او ډلو کومو چې د ا، خ ، د ،ګ بنسټ يې کيښود ليدنو کتنو او مجلسونو دوام درلود چې يو« د دغو مجلسونو څخه د سيدهاشم صاعد په کور کې جوړ شو چې په هغه کې نورمحمدتره کي ، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبر او محمدآصف آهنګ هم ګډون درلود. د دې ناستې ګډون کوونکو د افغانستان د کمونست ګوند د جوړښت او په تېره د دې موضوع په اړه بحث درلود چې د ګوند د جوړېدو وروسته خپل غړي د معارف د زده کوونکو او دولتي مامورانو څخه وروزي يا دا چې د خلکو په منځ کې کار وکړي. د دې مجلس يو ګډون کوونکی چې وروسته يې پريکړه وکړه چې د کمونست ګوند سره يوځای نشي وايي چې تره کي د دويمې لارې پلوي کوله. يعني ويل يې چې په پرګنو کې بايد نفوذ وشي خو کارمل د هيواد په زده کوونکو او روڼ اندو کې د اغيز اچولو پلوي کوله.» ۳۲ /۱۶۶(يادونه : د ا، خ ، د ، ګ هيڅکله هم د کمونست ګوند ادعا نده کړې خو د دې ګوند مخالفان هغه کمونست ګوند بولي. په کتاب کې راوړل شوي اقتباسونه په هغو کې امانت داري ده .) د ا ، خ ، د،ګ د جوړېدو په درشل کې د سياست د مينه والو د منظمو ليدنو کتنو په اړه عبدالمحمد درمانګرچي د همدې ګوند د بنسټ ايښودونکې کنګرې برخوال دی وايي. « هغه مهال د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې غونډې لرلې چې دی هم د هغې کړۍ غړی وو چې پوهاند علي محمدزهما، ډاکتر شاه ولي ، ډاکتر محمدظاهرځدران او حشمت غبار يې برخه وال وو. دوی د هېواد د حالاتو او د روڼ اندو د تشکل په اړه بحثونه کول او زهما د دې غونډو مشري کوله. زهما د لنډې مودې (درې مياشتنۍ) زده کړو لپاره دنمارک ته ولاړ او د هغه پرځای ببرک کارمل ددې کړۍ د غونډو مشرۍ ته راتللو. کارمل د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسآلو سربېره زهما انتقادولو چې هغه د دې پرځای چې پدې حساسو شرایطو کې زموږ سره ګډ د ګوند د جوړولو په موخه کار وکړي، شخصي ګټو او امتيازاتو ته لومړيتوب ورکړ او د زده کړو لپاره بهر ته ولاړ. » زهما د زده کړو وروسته چې ګوند جوړشوی وو د ګوند سره کومه ليوالتيا ونښودله او يا دا چې کارمل د هغه خلاف داسې چاپېريال راپنځولی وو چې زهما پدې ګوند کې ځان ونه وينې. همدارنګه درمانګر د ګوند د جوړېدو په درشل کې د تره کي په کور کې د يوې غونډې خبره کوي چې په هغې کې د څو تنو سربېره ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبراو د غبار زوی حشمت هم برخه لرله. دا غونډه پدې په موخه رابلل شوې وه ترڅوغبار د کارمل هغو تورونو ته ځواب ووايي چې ويل يې غبار ته حکومت له زندان څخه د خلاصېدو وروسته امتيازات ورکړي دي. پدې اړه کارمل ويل چې حکومت غبار ته د هغه ضبط شوی کور پدې شرط بېرته سپارلی دی چې د حکومت خلاف څه ونه وايي. غبار پدې اړه ټول سندونه او قواله حاضرينو ته وښودل چې د قانون او قانوني پروسيجر له مخې صدراعظم محمد يوسف د ده ضبط شوې ځمکه چې حکومت پرې پوسته خانه جوړه کړې وه بېرته ده ته سپارلې ده. کله چې غبار دا سندونه برخه والو ته وښودل کارمل د غبار د شخصيت په اړه اوږده وينا واوروله خو غبار د کارمل وينا ته کوم پام را ونه ګرزاوه تردې چې د نوموړي د خبرو پرمهال به يې خپل زوی سره خبرې کولې ګنې چې هغه ته کوم هدايتونه ورکوي. په غونډه کې مير اکبرخيبر هم خبرې وکړې او د غونډې په پای کې غبار وويل تر څو ببرک او خيبر پدې بهير کې برخه ولري دی به ور سره ګډ کار ونکړي. د دې غونډې څو ورځې وروسته تره کی او درمانګر د غبارکور ته ورغلل .غبار او تره کي دوه په دوه سره وليدل خو تره کی بريالی نشو غبار قانع کړي چې د ګوند په جوړولو کې ور سره مخ ته ولاړشي. پدې ډول د هېواد پيژندل شوی سياسي شخصيت د ا، خ، د ، ګ د جوړوونکو له کاروان سره مخه ښه وکړه. دستګير پنجشيري هم د خپل کتاب په ۱۴۹ - ۱۵۰ مخونو کې ورته څرګندونې لري چې دی هم د شهرآرا او د پروان د کارتې د کړی له غړو سره د غبار او کارمل د اختلافونو په پوهېدو د غبار کورته ورغلي دي او غبار هم دوی ته د خپلې ځمکې قباله او نور اسناد ښودلي دي. د درمانګر او پنجشيري له څرګندونو څخه دوې پايلې راوزي . يوه دا چې د ا، خ، د ،ګ د جوړولو په درشل کې د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې منظمې ليدنې کتنې لرلې او د وخت په تېرېدو سره دا کړی له يوبل سره اړيکې ټينګوي او هغو کسانو چې ورته او يا يو بل ته نږدې نظريات لرل د دې ګوند بنسټ ايږدي. دوهمه دا چې کارمل له هماغه پيل څخه د هغو کسانو د بدنامولو په موخه هلې ځلې کولې چې هغوی يې خپل سيالان ګڼل تر څو د نوي جوړېدونکي سياسي خوځښت مشري ده ته ورسېږي. د پنجشيري په وينا د يوه سياسي خوځښت د جوړولو په موخه ګوند د شاه محمودخان د دورې د سياسي خوځښتونو(ويښ ځلميانو، وطن ګوند، د محصلينو اتحاديې ،ملي کلوپ، خراسان ټولنې) فعالانو نورمحمدتره کي ، ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، محمدطاهر بدخشي او ځينو نورو د۱۳۴۲ کال د وږي په اتلسمه د ګوند د تدارک کميټه د سرپرستې کميټې په نامه جوړه کړې وه چې غړي يې «ميرغلام محمدغبار د وطن د ټولنې مشر، نورمحمدتره کی د ويښ ځلميانو د رهبری وتلی مشر، پوهاندعلي محمدزهما د ادبياتو د فاکولتې استاد ، ببرک کارمل د شاه محمودخان د حکومت د دوران د محصلينو د اتحاديې فعال ګډونوال، ميراکبرخيبر، محمدطاهربدخشي او محمدصديق روهي وو.» ۲/ ۱۴۸- ۱۴۹ سلطانعلي کشتمند د محمدصديق فرهنګ او عبدالهادي محمودي څخه هم يادونه کوي چې د تدارک د کميټې په لومړيو غونډو کې يې ګډون درلود. عبدالحکيم شرعي جوزجاني هم د تدارک په کميټه کې د محمودي يادونه کوي. ويل کيږي چې د سرپرستې کميټې لومړی غونډه د کارمل په کور(جمال مينه) کې جوړه شوه. د سرپرستې کميټې د جوړېدو له څرنګوالي او د فعاليت په اړه کره معلومات ندي خپاره شوي. اصولاً دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کميټې چې له نامه يې ښکاري دنده يې د نوي خوځښت د بنسټ ايښودونکي غونډې جوړېدو ته چمتووالى دى. معمولاً د يوه سياسي سازمان د جوړېدو لپاره د يوې کمېټې جوړېدل اړين برېښي ترڅو د ګوند بنسټ ايښودونکې غونډې ته د استازو د ټاکنې د څرنګوالي سربيره د جوړيدونکي سياسي خوځښت فکري کرښې ، اساسنامه او کړنلاره چمتو کړي. د ګوند مؤسسه کنګره جوړه شوه ، او د ګوند مشرتابه يې وټاکه خو اساسنامه او کړنلاره يې تصويب نکړه. د ګوند کړنلاره څه د پاسه يو کال وروسته د ۱۹۶۶ کال د اپريل په يوولسمه د خلق د جريدې په لومړۍ او دوهمه ګڼه کې خپره شوه. اساسنامه د۱۹۶۷ کال د مارچ په مياشت کې د مرکزي کميټې له لوري تصويب شوه. داسې برېښي چې د سرپرستي کميټې ترمنځ د نظر يووالي شتون نه درلود او غونډې يې پر بحثونو تېرېدلي يا دا چې د اړينې تجربې د نه لرلو له امله دې مسآلو ته يې پام ندى شوى. د نظرونو د اختلاف او مشاجرو په اړه ترډې مهاله د نوموړي ګوند مشرتابه او کدرونو يوازې د غبار او کارمل ترمنځ د اختلافونو او د کارمل له لوري د غبار په پټه د تورونو يادونې کړي دي. پدې هکله پنجشيری د غبار له قوله ليکي:«زموږ د اختلاف ټکي سياسي ماهيت لري. په اوسني وخت کې نه ښايي د اساسي قانون او د مشروطه پاچاهی له بريده مخکې ګام اوچت شي. » ۲/ ۱۵۰ همدارنګه صالح محمد زيری د تره کي له قوله وايي چې غبار د مشروطه پاچاهی نه مخکې نه تللو او جوزجاني هم وايی چې غبار تره کي ته ويلي وو چې ستاسو رنګ سور دی او زه له تاسو سره نشم تللی. د سرپرستي کميټې (د ګوند د جوړيدو د تدارک د کميټې) د غړو ترمنځ اختلافونه د دې سبب شول چې غبار او د هغه همفکران چې زوی يې هم پکې راځي په کنګره کې ګډون ونکړي. زهما او روهي هم د زده کړو وروسته د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند سره سازماني اړيکې ټينګې نکړلې خو د تره کي سره يې دوستانه مناسبات ساتل. د ميراکبرخيبر پرته د سرپرستې کميټې پاتې دريو غړو د نوي اساسي قانون د ۲۲ مادې څخه په ګټې اخيستنې سره د ۱۹۶۵ کال د جنوری په لومړۍ نيټه د کابل په څلورمه کارته کې د تره کي په کور کې د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ ايښودونکې کنګره جوړه کړه. هېره دې نه وي چې په کنګره کې د نوي سياسي بنسټ نوم د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه غوره کړل شو چې وروسته د افغانستان د خلک دموکراتيک بهير(جريان) او بيا يې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند(ا ، خ ، د ، ګ) نوم خپل کړ. څرنګه چې هغه مهال د ګوندونو قانون شتون نه درلود د ګوند پرځای يې دا نوی سياسي خوځښت د افغانستان د خلکو دموکراتيکې ټولنې په نامه ونومولو. کنګره د ۱۹۶۵ کال د جنوری د لومړۍ نيټې(۱۳۴۳ کال د مرغومې يوولسمه) د ماپښين په دوو بجو جوړه او د شپې تردوو بجو پورې يې دوام وکړ.د مؤسسې کنګرې د ګډونوال پنجشيري د وينا له مخې هغه مهال په کابل کې د دې سياسي خوځښت غړي ۷۲ تنه وو چې په ۱۰- ۱۲ حوزو کې سره راټولېدل. په کنګره کې لاندې ۲۸ تنو برخه اخېستې وه : نورمحمد تره کي ، ډاکترصالح محمدزيري، غلام مجدد(سليمان لايق)، نوراحمدنور، ډاکتر محمد ظاهر طوطاخيل ، محمد ظاهرافق، عبدالحکيم هلالي، عبدالوهاب صافي ، عطامحمد شيرزي، آدم خان ځاځي ، وکيل عبدالله ځاځي، غلام محی الدين زرملوال ، ببرک کارمل ،محمد طاهر بدخشي، غلام دستګير پنجشيري ، ډاکتر شاه ولي ، محمد حسن بارق شفيعي، سيدنورالله کلالي، عبدالقيوم قيوم، عبدالهادي کريم، اکرم کارګر، سلطانعلي کشتمند،عبدالکريم ميثاق، ملاعيسی کارګر، شهرالله شهپر، سيدعبدالحکيم شرعي جوزجاني ، انجينرخاليار او ډاکتر عبدالمحمد درمانګر. کنګرې ته ټاکل شوو دريو تنو استازو (اناهيتا راتبزاد، محمداسمعيل دانش ، عبدالقدوس غوربندي) په دې تاريخي ناسته کې ګډون ونکړ. عبدالقدوس غوربندی اومحمد اسمعيل دانش د دولت د مامورينو په توګه اطرافو ته خدمتي تللي وو. اناهيتا راتبزاد د واکمنو دودونو له امله په کنګره کې برخه نه لرله. ويل کيږی چې ډاکترکاظم دادګرهم کنګرې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي په توګه ټاکل شوی وو خو نوموړي بیله کومه دلیله په کنګره کې ګډون ونکړ. سربیره پردې میراکبر خیبر د ګوند د بنسټ اینودونکو فعال غړی چې برحاله افسر وو او پوځیانو د قانون له مخې د سیاسي فعالیت حق نه درلود کنګرې ته نه دی ټاکل شوی. د کنګرې د دایرېدو پر مهال څو تنو ځوانانو د تره کي د کورشاوخوا په بایسکلونو ګرزیدل چې د پولیسود چاپې پرمهال د غونډې ګډونوال خبر کړي. په کنګره کې د هیواد د شپاړلسو ولایتونو اړونده شپږویشتو تنو روڼ اندو او دوو کارګرو ګډون درلود.د قومي تړاو له مخې په کنګره کې ۱۳ تنو پښتنو ، ۹ تنو تاجکو ، ۳ تنو هزاره ګانو او ۳ تنو ازبکو ګډون کړی وو. هغه وخت قومي او ژبني توپیرونه دومره د پام وړ نه وو چې د سیاسي خوځښتونو په د ننه کې ځانګړي دریځونه را مخته کړي له همدې کبله د قومونو یا ژبې استازیتوب کوم ارزښت نه درلود بلکې د استبداد او نابرابریو پر خلاف د ټولنیز عدالت غوښتنې د استازیتوب لوری ټاکه .

د کنګرې رپوټ د تره کي لخوا ورکړل شو. د هغه له لوري د رپوټ ورکول او د هغه په کور کې د کنګرې دایریدل ښیي چې هغه د کنګرې په ګډونوالو کې د لوړ اعتبار څخه برخمن وو. دا خبره هم د یادولو وړ ده چې د کنګرې وروسته د هغې د ګډون کوونکو نیمایي د ټولنې (ګوند) سره اړیکې وشلولې. دا بیا ښيي چې د کنګرې برخه والو د استبداد پر خلاف ګډ دریځ درلود خو د ګډ فکر او د مبارزې په بهیر کې د واحد لیدلوري ، اړینې پوهې او د یوشان تجربو څخه بې برخې وو. ښایي همدې تشې دې ته زمینه برابره کړې وې چې د نوموړي خوځښت مشران د پېښو او بهیرونو د اټکل وس ونلري یا دا چې وخت ورنکړل شو چې راتلونکې په ژوره توګه اټکل او د دردوونکو پېښو، اوښتنو او بیلارې کیدو د مخنیوي وړتیا ولري. دغه خوځښت کېن اړخه ښکاریده خو د هغو کسانو شمیر هم پکې لږ نه وو چې یا د کیڼ اړختوب په مفهوم نه پوهیدل او یا یې هغه د هیواد له حالاتو سره په ټکر کې لیده. میرغلام محمد غبار د دې خوځښت په برخه والو کې د سلطنت په لاس له روزل شوو استازو څخه هم خبرداری ورکاوه . ویل کېږي چې هادي محمودي او انجینر عثمان تره کي ته ویلي وو که کارمل پدې جوړېدونکې خوځښت کې نه وي دوی چمتو دي چې پدې لار کې د تره کي سره ولاړ شي . وروسته دواړو خپل سازمان جوړ کړ چې د شعله یانو په نامه یې شهرت وموند. د غبار او محمودي په څېر څېرو دا ډول څرګندونې د کنګرې پر ځینو غړو بې اغیزي نه وې. همدا لامل وو چې د کنګرې یو شمیر غړي د راتلونکې په هکله زړه نازړه بریښیدل. ددې سازمان پورتنۍ تشه هغه وخت جوته شوه چې کله د خلق دموکراتیکې ټولنې کړنلاره خپره شوه چې پکې د یو ډول مارکسیستي – لېننستي فکري تمایلاتو څرګ ولګېد چ ځینو خپله لاره په پټه خوله ترې جلا کړه . په کنګره کې د نوي سیاسي خوځښت د جوړیدو او د هغه د رهبرۍ د ټاکنو پرته چې هغه په پټه او نیغ په نیغه وټاکل شوه بل کوم سند ندی تصویب شوی. د کنګرې برخه والو هوکړه کړې وه چې د ټولنې د مشرتابه لپاره به یوولس تنه وټاکل شي او هغې ته به مرکزي کمېټه وایي چې اووه تنه به یې اصلي او څلور تنه به علی البدل غړي وي . د معمول خلاف د دې ګوند د مشرۍ لپاره چا ځان نه دی نومولی بلکې داسې پرېکړه شوې چې هر برخه وال به په یوه ورقه کاغذ کې د یوولس تنو نومونه لیکي او پدې پانو کې چې د چا نوم زیات لیکل شوی وي هغه به د ټولنې مشر وي .

کله چې د ورقو له مخې نومونه وشمېرل شول لاندې کسانو ډېرې رایې ترلاسه کړې وې چې د ټولنې(ګوند) د مرکزي کمېټې د اصلي او علی البدل غړو په نامه د ګوند مشري په غاړه واخېستله:

١. نورمحمد تره کی	۲۸ رایې
۲. ببرک کارمل	۲۷ رایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. محمدطاهربدخشی ۲۶ رایې
۴. غلام دستګیرپنجشیری ۲۵ رایې
۵. شهرالله شهپر ۱۹ رایې
۶. سلطانعلي کشتمند ۱۷ رایې
۷. صالح محمدزیری ۱۵ رایې

د ټولني علی البدل غړي شاه ولي ، عبدالکریم میثاق، محمدظاهر اوعبدالوهاب صافي وو. د کنګرې د برخه والو د شمېر په اړه اړینه برېښیي وویل شي هغو لیکوالو چې پدې اړه لیکنې کړې دي برخه وال یې اووه ویشت تنه ګڼی پداسي حال کې چې په کنګره کې اته ویشتو تنو برخه لرله. ښایي دا تشه لدې امله وي چې لومړی دستګیر پنجشیری پدې اړه په خپل کتاب کې د کنګرې برخه وال اووه ویشت تنه ګڼلي دي او نورو بېله دې چې په خپله څېړني وکړي د پنجشیري پر کتاب ډډه لګولې ده. « وروسته له هغې چې د کنګرې غړو د پټو رایو له مخې مرکزي کمیټه وټاکله ، د کنګرې د غړو مخکې مرکزي کمېټې غونډه وکړه او نورمحمدتره کی د افغنستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د لومړي منشی (وروسته عمومي منشي) او ببرک کارمل د دوهم منشي په توګه » ۷۹ / ۴۱ او محمد طاهر بدخشي یې د تشکیلاتو د مسؤل په حیث وټاکل. د شرعي جوزجاني د لیکنې پر بنسټ عطامحمد شېرزي کارمل د منشي د مرستیال په توګه پیشنهاد کړچې دا پېشنهاد ومنل شو. په کنګره کې د غبار د نه ګډون په اړه د کنګرې استازو(زیري، پنجشیري ، غوربندي) د غباراو کارمل ترمنځ د اختلافونو یادونه کړې ده.دا بیا ښیي چې غبارله یوې خوا د کارمل سره شخصي او سلیقوي ستونزې لرلې او د نورو سره یې د نوي خوځښت د تګلارې په اړه سیاسي اختلاف درلود. غبار چې په سرپرسته کمیټه کې د عمر له پلوه تر ټولو مشر، د سیاسي مبارزې زیاته تجربه یې لرله د ګوند د مشرتابه امکانات یې ډېر وو. د راتلونکې جوړیدونکې ټولنې د مشرتابه د لیوال لخوا اړ ایستل شو چې د ګوند په بنسټ ایښودونکې کنګره کې د ګډون څخه ډډه وکړي. د غوربندي دا خبره چې «...خدای ښئلي غبار د کارمل د لمسون له امله د سرپرستي کمیټې څخه وایستل شو...، او هغه د تره کي په وړاندې هم پلانونه لرل» ۸۰/ ۱۲ د دې واقعیت څرګندوی دی چې کارمل لیوال وو د نوي خوځښت مشر شي چې غبار او تره کي یې خپل سیالان ګڼل ، غبار یې له لارې لېرې کړ او فکر یې کاوه چې په کنګره کې به دی د ګوند د مشرپه توګه راڅرګند شي چې دې موخي ته هم ونه رسید. د شرعي د لیکنې له مخې « ببرک کارمل لدې امله چې تره کی د مرکزي کمېټې د عمومي منشي په توګه وټاکل شو په غوسه وو او د بدخشي له لوري د تره کي د معرفي کولو پرمهال له هغو جملو د استعمالولو له کبله خوښ نه وو...، دا ټاکنه باید د مرکزي کمیټې له خوا ترسره شوی وای او هغه یې په بربنډ ډول په غونډه کې و نه ویل ، بلکې د کنګرې ځېنو غړو ته یې په غوږ.و کې ویلي وو.» ۸۱ همدا لامل وو چې ناراضه کارمل څه موده وروسته خپل یو شمیر پلویان د ټولني څخه جلا او د ا، خ، د ، ټ په نامه یې خپل مستقل سازمان جوړ کړ. د ګوند دا ډول جوړیدل هغه نوي زیږیدلي ماشوم ته ورته وو چې معیوب وزېږېدلو. د دې معیوب ګوند زیږیدل لاندې لاملونه لرلی شي :

لومړی: د ګوند د بنسټ ایښودونکو بیره - په هیواد کې د نوي اساسي قانون پر بنسټ د مساعدو شرایطو او لاسته راغلي فرصت څخه ګټه اخیستنه چې د استبداد ضد او دموکراسۍ پلوه روڼ اندو لپاره د نفس ایستلو او د ولسونو د رواغوښتنو د بیانولو لپاره ټولنې او ګوندونه جوړ کړي.دوی غوښتل چې د دې فرصت نه په بیره ګټه پورته کړي. بېله دې چې د همفکرو ملګرو یو خوځښت چې د انحراف پرته د نوي جوړشوي سازمان د ځواکمنیدو جوګه شي د ګوند په جوړولو لاس پورې کړ.

دوهم: بې تجربګي- د ګوند بنسټ ایښودونکو فکرکاوه ، مهمه دا ده چې د ګوند بنسټ کیږدي او وروسته به وکولی شي په ګوند کې شته اختلافونه له منځه یوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: داسې فکر هم کيږي چې له هماغه پيل څخه سلطنت او يا پرديو خپل افراد بنسټ ايښودونکي کنګرې ته راليږلي وو. سلطنت غوښتل چې دا ګوند د ننه څخه د جنجالونو ، کشمکشونو او انشعابونو سره لاس او ګريوان کړي او په يوه ځواکمن سياسي سازمان وانه وړي. پرديو چې ګوته شوروي اتحاد ته نيول کيږي غوښتل دوی ته د وفادارۍ ځيرې او يا ځيرو پرمټ ګوند د دوی د لاس په وسيله واوړي. ښايي پورته يادو شوو ټولو دريو لاملونو او يا يې يوه د دې معيوب سازمان په منځته راتګ کې خپل رول لوبولی وي. د ګوند د جوړيدو لومړنيو کلونو وښودل چې دا ګوند له هماغه پيل څخه د ناپايه کشمکشونو يو سياسي جوړښت وو او د بې باورۍ په چاپيريال کې خپل فعاليت ته ادامه ورکړه او د پرله پسې انشعابونو سره لاس او ګريوان شو. وروستيو پيښو او په تيره کله چې ګوند واک ته ورسيد ، د واک په هماغه لومړيو کې د مشرتابه ترمنځ يې پخواني اختلافونه د عمق نه سطحې ته راووتل تره کي د ګوند د مشر په توګه درک کړل چې بايد د ګوند بنسټ ايښودونکو دې حياتي مسالې ته له هماغه پيل نه پام راګرزولی وای. هغه په سياسي بېرو کې ويلي وو: «موږ په پام کې لرو چې يوموټی واحد ګوند منځته راوړو. د مصنوعي اتحادونو او يووالي څخه څه نه جوړيږي. موږ غواړو چې ګوند په يوه نوي قالب کې واچوو او د فولادو په څير يو ګوند جوړ کړو. موږ وليدل ولډنګ کاري ګټه نلري. وسپنه چيرې چې ولډنګ شوې وي هلته بيا ماتيږي. زموږ ګوندي يووالی همداسې وو.» ۳۹/ ۱۱۹ ژوند هم وښودل چې دې تشې په خپله ګوند او ټولنې ته زياتې بدمرغی راواړلې. البته دا ګوند يوازينی ګوند نه وو چې دا تشه يې لرله بلکې د نړۍ په کچه خاصتاً د مخ په ودې هيوادونو سياسي ګوندونه د ورته ستونزو سره مخامخ شوي دي. د دموکراسی په لسيزه کې نورو ګوندونو هم ورته حالت درلود او له کورنيو کشمکشونو، بې اتفاقيو او انشعابونو سره مخامخ شول. يو تريخ واقعيت چې يادول يې اړين بريښي هغه دا دی چې د ا ،خ ،د، ګ بنسټ ايښودونکو او مشرتابه د ګوند د فعاليت او هم د واک د ترلاسه کولو او د ا، خ، د ،ګ د واکمنۍ د نسکوريدو وروسته د ګوند د کورنيو ستونزو او واکمن حالت په اړه نه دا چې په بشپړه توګه واقعيتونو ته ګوته نده نيولې بلکې ځينو يې په لوی لاس حقايق تحريف کړي او په ګوند کې د واکمن حالت څخه ناسم انځورکښلی دی او هڅې يې پدې راتاويږي چې په ګوند کې د بېلارې توب، نيمګړتياوو، ناکاميواو د ګوند اساسنامې او کړنلارې ته د شا ګرزونې، نه ښونکو تيروتنو ملامتې په ګوند کې په ځانګړو مشرانو او يا شورويانو واچوي او پدې توګه خپل ځانونه غير مسؤل، سلامت او سپين ثابت کړي. عجيبه خو لا دا ده چې د دې ګوند د دواړو اړخونو په مشرتابه کې داسې مشران هم وو چې د خلق او پرچم په نامه د واحد ګوند د وېشلو وروسته چې د تره کي يا کارمل تر مشرۍ لاندې پاتې شوي وو د ګوند د واکمنۍ له نسکوريدو وروسته د ګوند د انشعاب پړه د خپلو ډلو په مشرانو تره کي يا کارمل اچوي. د ساري په توګه د خلقيانو مشران ميثاق او پنجشيري د کارمل په پرتله د انشعاب زياته ملامتې په تره کي اچوي ، لايق او غوربندي بيا خپل مشر کارمل د انشعاب مسؤل ګڼي. دلته دا پوښتنه را پيدا کيږي چې دوی ولې د انشعاب د مسؤل تر رهبرۍ لاندې مبارزې ته دوام ورکړ.

د دې ټولو خبرو سره سره د ا، خ، د ګ جوړښت چې موخه يې د استبداد او ټولنيزو بيعدالتيو پر خلاف مبارزه او د يوه پرمختللي افغانستان جوړول وو د وخت غوښتنه او د ستايلو وړ ګام وو. دې ګوند د خپل شتون او فعاليت پرمهال او د سياسي مبارزې په ډګر کې د سترو تيروتنو سره سره د پرګنو او په تيره د روڼ اندو د ذهنونو په روښانولو کې د سترګو وړ ونډه اخيستې او واک ته په رسيدو سره د ټولنيزو سمونونو په پلي کولو سره چې د ربنتيني ټولنيز انقلاب پيلامه ګڼل کيده ګړندي ګامونه اوچت کړل او افغاني ټولنه يې د فيل له خوبه راويښه کړله.

په ګوند کې دوې تلوالې او انشعابونه

په سياسي ګوندونو کې همفکران او د ګډ باور خاوندان پخپله خوښه د يوې اساسنامې په لرلوسره هغو موخو ته د رسيدو لپاره راټوليږي چې په کړنلاره کې يې تثبيت شوېدي . ګوندونه د سياسي جوړښت له امله پخپلو کړنلارو، شعارونو او فعاليتونو کې د ټولنې د مختلفو طبقو او قشرونو اړتياوې، غوښتنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګټې منعکسوي او د واکمنۍ، مدني ټولنې او پرګنو تر منځ د تعاملي عناصرو رول لوبوي. هر ګوند په واکمنیو باندې د اغېز اچولو او سیاسي واک ته د رسیدو په لټه کې دی . دې موخو ته د رسیدو لپاره له تاکتیکونو بهیرونو او کمپاینونو، رسنیو، سیاسي اعتراضونو او پوهنیزو څېړنو څخه ګټه پورته کوي. لکه څرنګه چې ګوند یوه ټولنیزه او تاریخي پدیده ده د هغه معنی او مفهوم هم د وخت او ځای تابع دی. دا د دې معنی لري چې په یوه وروسته پاتي هیواد کې د یوه ګوند تشکیلاتي جوړښت ، ستراتیژي او سازماني موخې د یوه پر مختللي هېواد سره چې په همدې نامه فعالیت کوي توپیرلري. له همدې کبله دي چې په دموکراتیکو ټولنو کې چیرې چې دموکراسي د هغې په اصلي مفهوم سره تر یوې کچې نهادینه شوې ده ګوندونه هم د سیاسي ګوندونو په اصلي مفهوم او ماهیت سره راڅرګندیږي. خو په ټرلو وروسته پاتې ټولنو کې ګوندونه د هغو په اصلي مفهوم سره نشي را څرګندېدلی او پدې ټولنو کې د ګوندونو پرځای د ځمکې لاندې پټې ډلې، پارتیزاني سازمانونه او یا انقلابي خوځښتونه منځته راځي. پدې اړه د آلماني مارکسیست کارل کائوتسکي خبره چې« یو پټ ګوند نشي کولی دموکراتیک وي» د افغانستان د سیاسي ګوندونو او په هغو کې د ا، خ، د، ګ په اړه سرخوري دا ځکه چې هغه په پټه جوړ، په غیرقانوني ډول فعالیت درلود او د واکمنیو د دوامداره څارنې، فشار او تهدید لاندې خپل فعالیت ته دوام ورکاوه.لدې امله د داسې یوه ګوند څخه د یوه دموکراتیک ګوند هیله او تمه واقعبینانه نه بریښي .

اوس و به ګورو چې د ا ،خ، د، ګ بنسټ اېښودونکي د ګډ فکر او ګډ باور خاوندان وو یا نه.که چیرې د ګوند د جوړیدو په درشل کې د هغه د بنسټ اېښودونکو هڅو ته وکتل شي معلومېږي چې هغوی د ګوند د جوړیدو د تدارک کمیټه جوړه کړه چې سرپرسته کمیټه نومېدله. د دې کمیټې څخه د ګوند ځینو بنسټ اېښودونکو اوهغه هم وروسته چې دا ګوند له واکه ګوښه کړل شو پخپلو لیکنو کې یادونه کړې ده. مخکې لدې پدې اړه څه ندي ویل شوي. د هغه مهال د واکمنو شرایطو له مخې چې واکمنۍ د خپل عادت له مخې پر استبداد او زورزیاتۍ ډېره لګوله روڼ اندو او د مترقي اندونو خاوندانو لیدنې کتنې درلودلې ترڅو د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کیږدي. د هغوی د لیدنو کتنو په ترڅ کې هغو کسانو چې ګډ فکري اندونه لرل یو بل پیدا او پدې وتوانیدل چې د ګوند بنسټ کیږدي. د ګوند په بنسټ اېښودلو کې د تره کي ، کارمل او بدخشي اعتبار د هغو رایو څخه جوتیږي چې د کنګرې ګډون کوونکو دوی ته ورکړې دي چې په ترتیب ۲۸، ۲۷ ، ۲۶ رایې کیږي. له بله پلوه د کنګرې پرمخ وړونکي بدخشي « د نور محمد تره کي او ببرک کارمل د ژوند، کار او مبارزې په اړوند رڼا واچوله او د کنګرې نورو ګډون کوونکو هم د خپل ژوند، کار او مبارزې په هکله بشپړ معلومات ورکړل.» ۲/ ۱۵۷ ښیي چې دې دریو تنو د ګوند په جوړولو کې ځانګړی رول درلود.د هغوی رول ته په کتو سره په واقعیت کې دوی د ګوند د زړې (هستې) حیثیت درلود. اوس به ګورو چې آیا هغوی ګډ سیاسي او ایدیالوژیکي اندونه لرل یا نه.

بحث به لدې پیل کړو چې ګوند د هېواد د وروسته پاتې والي لامل په څه کې لیدلو او د حل لاره یې څرنګه لټوله. ګوند د کارګرې طبقې د ایدیالوژۍ د بنسټیزاصل په بنسټ د افغاني ټولنې وروسته پاتې والی اصلي لامل طبقاتي ستم ګاڼه چې باید واکمن تولیدي (نیمه فیوډالي) مناسبات مات شي چې هغه یې د تولید پر وسایلو د ټولنیزملکیت له لارې شوني ګڼل. هیواد د پانګوالۍ پرته د ودې لار چې د سوسیالستي ټولنې جوړول دي غوره کړي. سره لدې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه بدخشي اصولاً دا تګلاره منله خو زیات ټینګار یې د ملي مسآلې پرحل درلود . هغه پدې اند وو« پښتانه په افغانستان کې واکمن او ظالم ملیت او نور محکوم او د ستم لاندې ملیتونه دي. لومړی باید ملي ستم له منځه یوړل شي او بیا طبقاتی ستم. یوازېنی څوک چې د طاهر بدخشي د دې طرحې په وړاندې درېده هغه تره کی وو او هغه په یوه شي ډېره لګوله چې هغه طبقاتي مبارزه او طبقاتی تحلیل وو. » ۷۹/ ۶۳، ۷۵ سره لدې چې د ګوند تګلاره د مرکزي کمېټې له لوري تصویب شوې وه او دې دا معنی لرله چې د ګوند مشرتابه ګډ فکري باورونه لرل خو کشتمند چې په مؤسسه کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړي په توګه ټاکل شوی د ګوند د واکمنۍ وروسته د خپل کتاب(یاداشت های سیاسی و رویدادهای تاریخی) په ۱۷۰ مخ کې د تره کي او کارمل ترمنځ د« سیاسي او اېدیولوژیکي اختلافونو» د شتون خبره کوي. که چېرې دې اختلافونو شتون درلود دا پوښتنه را پیدا کیږي چې کارمل ولې له تره کي سره ګوند جوړ کړ. دا بیا ښیي چې کارمل له تره کي سره سیاسي او اېدیولوژیکي اختلافونه نلرل او د کشتمند ادعا ناسمه ده. د ګوند له جوړېدو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرونو وبښودل چې د کنګرې د جوړېدو په درشل کې کارمل تمه لرله چې دی به د ګوند مشر شي چې داسې څه پېښ نشول او تره کی د ګوند مشر شو. لدې امله یې د تره کي خلاف دریځ غوره کړ او د ګوند د ننه یې فرکسیوني فعالیتونه پیل کړل. دې دا معنی لرله چې په یوه ګوند کې دوو سیالو مشرانو او یا دوو تلوالو شتون درلود څکه هر یوه یې پلویان لرل. کشتمند د خپل کتاب په ۱۴۳ مخ کې راوړي، بدخشي« له سیاسي پلوه د کارمل له نظریاتو سره سر ښوراوه خو په رسمیاتو کې یې د تره کي دریځ تائیداوه .» کله چې کارمل جلا سازمان جوړ کړاو همفکران یې ورسره ولاړل خو بدخشي له کارمل سره نه ولاړ د بدخشي په اړه د کشتمند د ادعا ناسموالی هم ښیي. میثاق هم پدې اند دی چې بدخشي د تره کي له دریځ څخه ملاتړ کاوه. دا د دې ښکارندوی دي چې د ګوند په مشرتابه کې سیاسي او ایډیولوژیکي اختلافونو شتون نه درلود او اختلاف د ګوند د مشرۍ پر سر وو چې کارمل تره کی د ګوند د مشرپه توګه نشوای زغملای. د کارمل ځانپالنه او د ګوند د مشر په توګه د تره کي د اتوریتي ټیټول لدې څخه څرګندېږي چې کله د ګوند په مرکزي کمېټه کې د حکومت څخه د یوې جریدې د جواز اخېستنې موضوع را پورته شوله کارمل غوښتل چې د جریدې د امتیاز خاوند دی وي او مرکزي کمیټې پرېکړه وکړه چې دا امتیاز د ګوند مشر تره کی ولري. د زیري په وینا « په مرکزي کمیټه کې د لمړي او دویم منشي ترمنځ بحثونه مرکزي کمیټې ته ورسیدل. زیاتره وخت ببرک کارمل عصبي کیده او نورمحمد تره کی به تل موسکی و. حتی پخپله دغي خبرې هم کارمل عصبي کاوه چې تره کی ولې نه عصبي کیږي. یوه ورځ کارمل ویل چې دی ترهرې جلسې د مخه (ویلیم پنځه) ګولۍ خوري.» ۱۶۷/۴۰ د تره کي او کارمل ترمنځ بې باوري او کشمکشونه په کال ۱۹۶۶ کې کله چې د ولسي جرګې دوولسمې دورې ته د ګوند له لوري د استازو د نوملو مسآله را پورته شوه بربنډ شول. تره کی او کارمل دواړه لیوال وو چې د کابل څخه چیرې چې د ګوند فعالیت محسوس وو د استازو په توګه ونومول شي. که چیرې کارمل د ګوند د اعتبار لوړولو ته ژمن وای معقوله دا وه چې هغه د ګوند د مشر لپاره په کابل کې چې د خلکو د سیاسي پوهې کچه لوړه او د ګوند فعالیت محسوس وو زمینه برابره کړې وای چې ولسي جرګې ته لار وموم . خو ولیدل شول چې هم کارمل اوهم یو شمېر نور پدې لټه کې وو چې کارمل ولسي جرګې ته د استازي په توګه ونومول شي نه د ګوند مشر.په مرکزي کمیټه کې پدې اړه له بحثونو وروسته تره کی اړشو چې ځان د غزني د ناوې ولسوالی څخه کاندید کړي. پدې اړه غوربندي لیکي: « که څه هم دا مساله د تره کي د آزرده ګۍ سبب شوه ، خو تره کي چې د ګوند د عمومي منشي په توګه د ګوند د یووالي د ساتلو لومړی درجه مسؤلیت درلود هڅه وکړه چې دا آزرده ګي د کدرونو او صفوفو تر منځ درز او بېلوالی را نه وړي. خو کنترول او مرکزیت پیاوړی او ګوندې دسپلین ټینګ شي او پارلماني فرکسیون په بشپړ ډول د دې مرکزیت تر لاربښووني لاندې فعالیت وکړي او د هرډول بیځایه را څرګندیدو ډډه وشي. د ګوند استازي خپلې ویناوې او وړاندیزونه مخکې له مخکې د مرکزي کمیټې د پریکړې څخه تېر کړي. کارمل پدې دلیل سره چې په ورځنیو بحثونو کې باید سمدلاسه دریځ غوره شي خو بیا به پدې هکله رپوټ ورکوي. دا قیودات ونه منل او لدې ځایه اختلافونه پیل شول. له همدې امله کله چې ببرک کارمل او نوراحمدنور په پارلمان کې د ځینو استازو تر برید لاندې راغلل، نورمحمد تره کي هغه د بیځایه را څرګندیدو او افراطي شهرت غوښتنې پایله وګڼله. »۱۶/۸۰ . کله چې ولسي جرګې ته نوماندانو کمپاینونه پیل کړل کارمل محمود بریالی ،عبدالبصیر رنجبر او خلیل زمر ناوې ولسوالی ته د تره کي د ټاکنیز کمپاین لپاره استولي وو. « کله چې محمود بریالی او ورسره مل کسان د غزني ولایت د ناوې ولسوالی سره کلي ته رسېدلي وو ، لدې امله چې په خام سړک یې سفر کړی او د سفرپر مهال یې جامې او سر او صورت په خاورو لړل شوي وو او مخکې لدې چې له تره کي سره وګوري ، د کلي ترڅنګ چېرې چې چینه وه او په ویاله کې اوبه رواني وي ، ځانونه یې لوڅ کړي وو (البته نېکرونه یې لرل) صابون یې له بکسونو څخه را ایستلي دی او ځانونه یې مینځلي دي . د کلي مېرمنو د خپلو منګیو سره چې اوبه راوړي او یا هلته ګرځېدلي ، لدې وضعیت څخه یې بد راغلي او هغوی یې د کافرانو او بې شرمه او بې حیا ښکنځلې کړې دي . د کلیو خلکو هغوی په مرګ ګواښلي دي،وروسته لدې هغوی په تېښته بېرته راغلي دي. دې ډول چلند د دې پرځای چې تره کي ته ګټه ورسوي د هغه په زیان تمام شو او خلک یې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاف ودرول.» ۷۹/ ۵۳ ــ ۵۴ همدا لامل او د حکومت لاسوهني وې چې تره کي پارلمان ته لار ونه موندله. هغه مهال کارمل، نوراحمدنور او اناهیتا راتبزاد ولسي جرګې ته وټاکل شول.

محمودسوما چې د خلق او پرچم د بیا یووالي مخکې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو د تره کي او کارمل ترمنځ د اختلافونو تشدید ، په کارمل باندې د تره کي نه باور چې د دربار او حکومت سره اړیکي لري د« زندګي نوین » نومې کتاب خپرول ګڼي چې تره کي په مستعار (نظرزاده) نوم خپور کړ. هغه وایي چې « تره کی د محمدهاشم میوندوال د صدارت پرمهال شوروي اتحاد ته د درملنې لپاره ولاړ او هلته یې دا کتاب چاپ کړ. هیواد ته په راستنیدو سره یې یوازې کارمل ته د کتاب د چاپ په اړه ویلي وو. څو ورځې وروسته میوندوال د کتاب د خپرولو په اړه د تره کي سره خبرې کوي او دا هم ورته وایي چې پاچا هم د کتاب له خپریدو څخه خبردی. پاچا هم تره کی ورغواړي او د کتاب د خپرولو پوښتنه ترې کوي . وروسته لدې تره کي په کارمل په بشپړډول بې باوره شو چې د کتاب د چاپ په اړه یې پاچا او صدراعظم ته رپوټ ورکړی دی .» پدې هکله میثاق ورته څرګندونې کړې دي او هغه وایي مخکې لدې چې کتاب چاپ شي هغه یې د کتنې لپاره د ګوند مشترتابه ته ورکړ او محمد اسمعیل دانش پرې کار وکړ. همدا رنګه کارمل بېله دې چې د ګوند مشرتابه په جریان کې واچوي د سردارعبدالولي سره کتلي وو. کله چې په مرکزي کمېټه کې ورڅخه د دې کتنې پوښتنه شوې وه په ځواب کې یې ویلي چې د شورا کاندید حق لري د مؤکلینو سره وګوري. تره کي ویلي وو ما چې د پاچا سره د کتلو تصمیم و نیولومرکزي کمېټه مې خبره کړه او د لیدنې رپوټ مې هم وړاندې کړ تاسې هم باید مرکزي کمېټه په جریان کې اچولې وای. دې مسالې هم په کارمل د مرکزي کمېټې ځینې غړي بې باوره کړل .

د تره کي له لوري په کارمل بې باوري لدې نه څرګندیږي چې د ګوند د جوړیدو لنډه موده وروسته تره کي د لومړي ځل لپاره د۱۹۶۷کال د فبرورۍ په یوویشتمه د چین د سفارت مخې ته یوه مظاهره تنظیم کړه چې کارمل او د هغه پلویان یې پرې خبر نکړل. پدې کوچنۍ مظاهره کې دوولسو شاوخوا ګوندیانو ګډون کړی وو. د مظاهرې خبر د مسکو رادیو او ځینو نورو راډیوګانو هم خپور کړ. ددې مظاهرې برخوال زېری لیکي: « د مرکزي کمیټې په غونډه کې د کارمل په شمول یو شمیرکسانو د مظاهرې په اړه پوښتنې کولې. موږ پوه شوو چې هغوی نه وه په خبر او نورمحمد تره کي ور ته وویل ښایي زموږ ملګرو کړې وي. خو زیاترو اعتراض وکړ چې مرکزي کمیټه نه ده په خبره او مظاهرې کیږي. لومړي منشي دغه خبره تیره کړه او نورې خبرې پیل شوې.» ۴۰/ ۱۳۴ پورتنۍ څرګندونې ښیي چې د ګوند د جوړېدو د لومړیو څخه د تره کي او کارمل په مشرۍ دوو تلوالو په ګوند کې شتون درلود او د ګوند د چارو او فعالیت د تنظیم لپاره متحدانه عمل نه کېدلو. د ګوند په رهبرۍ کې دوه ګوني توب ، د کارمل د فرکسیون شتون هغه وخت بربنډ شو چې مرکزي کمېټې د ګوند د جوړیدو دویمه کلیزه د تره کي په کور کې نمانځله. د دې نمانځنې پر مهال بارق شفیعي یو شعر لوستی دی چې په هغه کې یې کارمل او راتبزاد ستایلي وو. د شعر د لوستلو پر مهال بدخشي ، بارق ته ویلي وو« کښینه مداح» چې غونډه کړکیچنه شوې او په غونډه کې بدخشي، میثاق ، نور، شفیعي، کشتمند، شهپر اوعبدالوهاب ساپې توندې څرګندونې کړې وې. البته دوو لومړیو ، بدخشي او میثاق د بارق خلاف دریځ نیولی او نورو د بارق په ملاتړ جبهه نیولې وه. په لومړیو کې چې کارمل تره کی تجرید او بې اغېزې کړي « ټینګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځنی کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پیښو رهبرۍ ته اړتیا لري .» ۴۰/ ۱۷۱ کله چې کارمل پدې کار کې پاتې راغی د ګوند د جوړیدو دوو کلو او درو میاشتو وروسته د ۱۹۶۷ کال په اپریل (ثور) کې کارمل د خپلو همفکرانو سره د تره کي نه جلا شو او د (ا ،خ ،د، ت) په نامه یې جلا سیاسي فعالیت پیل کړ.

د ګوند د بنسټ ایښودونکې کنګرې پر مهال حفیظ الله امین چې وروسته په ګوند کې په یوې پیاوړې خو جنجالي څیرې واوښت په امریکې کې زده کړې کولې، هیواد ته په راستنیدو سره د ګوند غړیتوب ترلاسه کړ. د کارمل د ډلې له جلاکیدو وروسته د بدخشي او امین ترمنځ ظاهراً د قومي او ژبنیو مسالو په اړه اختلافونه او جنجالونه پیدا شول. لدې امله دواړو ته د ګوند د مرکزي کمیټې له لوري سزا ورکړل شوه. بدخشی د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړیتوب څخه د ګوند اصلي غړیتوب ته او امین د ګوند د مرکزي کمیټې د علی البدل غړي نه آزمایشي غړي ته راټیټ کړل شول. امین دا سزا ومنله خو بدخشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلو همفکرانو سره چې د شمال په غیر پښتنو پورې تړاو درلود له ګوند څخه ووت او د انتظار د محفل په نامه یې خپل سازمان جوړ کړ. امین ته د سزا ورکولو له امله عبدالمحمد درمانګر چې د ګوند د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو له ګوند سره اړیکې وشلولې. پدې ډول ګوند په دریو ډلو د تره کي تر لارښوونې لاندې ډله د خلقیانو، د کارمل ډله د پرچمیانو او د بدخشي ډله د ستمیانو په نامه یادیدلې وویشل شو. دا درې سازمانونه هم ونه توانیدل د یوموټې خوځښتونو په څیر خپل شتون ته ادامه ورکړي بلکه د کورنیو اختلافونو نه ځوریدل او د انشعابونو سره مخامخ شول. البته دا اختلافونه د جمهوریت تر ټیکښت پورې په پرچمیانو کې د خلقیانو په پرتله چې دواړو د(ا ، خ، د ،ګ) په نامه فعالیت درلود لږ او محسوس نه وو. لامل یې ښایي دا وي چې کارمل د خپلو همفکرانو سره خپل سازمان جوړکړ او د تره کي تر لارښوونې لاندې اړخ کې د مختلفو افکارو او سلیقو خاوندان پاتې وو. څه موده وروسته د خلقیانو یو شمیر کدرونو محمدظاهر افق ، امان الله استوار،تازه خان ویال، عبدالباري جهاني ، نعمت الله ، خالق ، داکترکبیر، هاشم پیکار، فضل احمد طغیان، محمدعظیم ګوهري او نورو د ګوند د کړنلارې او اساسنامې د ځینو برخو د بدلون او د کنګرې د رابللو په اړه وړاندیزونه لرل چې مرکزي کمیټې ورسره ونه منل او هغوی د ګوند څخه د خپلو یو شمیر همفکرانو سره ووتل .هغوی هم ونه توانیدل ګډ سیاسي فعالیت وکړي او په دوو ډلو وویشل شول. د محمدظاهرافق په مشرۍ یې د «جمعیت انقلابي زحمتکشان افغانستان» او د اما ن الله استوار په مشرۍ یې د«کار د ګروه» په نامه ډلې جوړې کړې. د کار ګروه د بدخشي د ډلې په څیر نظریات لرل.

همدارنګه په ۱۹۶۸ کې د پرچم څخه یوه ډله چې مشران یې دستګیرپنجشیري ، شهرالله شهپر او شرعي جوزجاني وو جلا شول او د خلق کارګر په نامه یې جلا سازمان جوړ کړ. دې سازمان څه کم یو کال مستقلانه فعالیت وکړ او په مشرتابه کې یې اختلاف راغی . پنجشیري او شرعي د خپلو همفکرانو سره د خلقیانو سره بیرته یوځای شول او شهپر د سازماني مبارزې نه لاس په سر شو او پلویانو یې د امان الله استوار له ډلې سره ګډه مبارزه پیل کړه. عجیبه خبره دا ده سره لدې چې پنجشیري او جوزجاني د ګوند د واکمنۍ وروسته په ټولنیزو شبکو کې فعال وو ، د ګوند د فعالیتونو په اړه لیکنې هم کړې دي خو د تره کي او کارمل سره د دوی د اختلاف او انشعاب په اړه څه ندي ویلي . د ګوند د واکمنۍ وړاندې دستګیر پنجشیري او عبدالهادي کریم له کارمل څخه د جلاکیدو لامل دا ګڼلو چې کارمل دوی حکومت ته په لاس ورکړي وو چې بندیان یې کړي. البته چې د ګوند د لومړي انشعاب په اړه د پنجشیري اخېستنې په برالا نه خو په غیرمستقیم ډول تره کي ته متوجه دي. که چیرې د پنجشیري ادعا ومنل شي چې په انشعاب کې تره کي منفي رول درلود نو بیا ولې پنجشیری بېرته د ګوند د انشعاب اصلي عامل ، تره کي ته راوګرزید او د نوموړي ترمشرۍ لاندې یې دوهم ځل مبارزې ته دوام ورکړ؟ د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند په خلقي اړخ کې د پنجشیري دریځ ته په کتنې سره معلومیږي چې نوموړي په خلقیانو کې د کړکیچونو په راوستلو او کمزوررولو کې ښکېل پاتې شوی دی . پدې هکله بیلګې لږ نه دي خو دوو ته به یې ګوته ونیول شي. د۱۹۷۹کال د دسمبر په ۲۷ د امین او د ګوند د سیاسي بیرو د غړو د مسمومولو په پیښه کې د پنجشیري نه مسمومیدل ښیي چې نوموړي ته د شورویانو له لوري ویل شوي وو چې د خوړو له خوړلو ډډه وکړي. بله مسئله چې د خلقیانوتر منځ د اختلافونو په لمن وهلو کې د پنجشیري منفي رول ښیي د نوموړي خپله وینا ده چې د شوروي د یرغل په لومړیو کې څو تنو د بدخشي د پخوانیو پلویانو اړونده کسانو ته کړې وه او په یوه برخه کې وایي:« وروسته له هغې مې چې د ګوند پوځیان د بیګ شوونیستانو(موخه تره کی او امین دي) ضد متحد کړل او هغوی مې د یو بل خلاف راوپارول، د تره کي له نسکوریدو وروسته د حفیظ الله امین د حکومت په لومړۍ ورځ د هیواد نه ووتلم ، د انقلاب څخه د ډاډمنې دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته را واستوي د امین د حکومت په وروستۍ ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ کله چې پنجشېري په ویاړ سره وایي چې ما پوځیان د ګوند د مشرانو خلاف متحد کړل او یا مې شورویانو ته قناعت ورکړ چې په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر خپل لښکر افغانستان ته راولیږي معنی یې دا ده چې ده د خلقیانو کمزوري او د تره کي او امین دواړو ورکه غوښتله او خپل منفي رول یې د شورویانو سره په همغږۍ کې لوبولی دی . د انتظارمحفل هم د بدخشي او بحرالین

(c) ketabton.com: The Digital Library

باعث ترمشرۍ لاندې په دوو جلاجلا ډلو(سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان- سازا او سازمان فدائیان زحمتکشان افغانستان- سفزا) وویشل شول. هېره دې نه وي چې د تره کي او کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ،خ، د، گ) تر نامه لاندې دوو جلا سیاسي سازمانونو فعالیت درلود پدې توپیرچې خلقیانو د (ا،خ، د،گ) سره د کارگرې طبقې مخکښ او پرچمیانو د زیارایستونکو مخکښ تړل (لیکل). دا د دې معنی لرله چې دا تر یوه نامه لاندې دوه موازي گوندونه وو.

د خلقیانو نه د څو ډلو له جلا کېدو سربېره په خلقیانو کې کورني جنجالونه او کشمکشونه ونه دربېدل. بل جنجال په کړنلاره کې د ملي دموکراسۍ او خلقي دموکراسۍ په هکله ناسم پوهاوی او د نظراختلاف وو چې عبدالکریم زرغون د گوند د کړنلارې خلاف په خلقي دموکراسۍ ټینگار درلود. سربېره پر دې هغه مهال د امین او زغون تر منځ هم اختلافونو شتون درلود او دواړو یو بل په فرکسیونبازۍ تورنول . سربېره پر دې امین زرغون د ماېویستانو سره په اړیکو لرلو هم تورناوه . همدا رنگه زرغون بېله دې چې گوند خبر وي د مستربل په نامه یو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو چې د گوند کورنۍ مبارزې ته ځانگړی شوی وو او هلته پرچمیان پکې ټکول شوي وو. دا ټول ددې سبب شول زرغون چې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو له گوند څخه واېستل شي . زرغون له گونده اخراج شو خو څوک یې له ځان سره یونه وړل او خپلو ارتباطي غړو او پلویانو ته یې سلا ورکړه چې په گوند کې پاتې شي. ده پخپله او پلویانو یې هېڅکله هم د خلقیانو ضد درېځ غوره نکړ. د گوند څخه د زرغون د اېستلو وروسته امین هڅې وکړلې چې د زرغون سره ارتباطي خلقیان له گوند څخه وشړل شي خو مرکزي کمېټې ورسره و نه منل . میثاق وایي چې تره کي په گوند کې د هرچا څخه زیات په زرغون باور درلود او د خپل کتاب په ۸۷ مخ کې راوړي چې په ځېنو خاصو شرایطو کې چې د گوند مشرتابه په خپلو کورونو کې نه وي او پټ شي تره کی به له زرغون سره تللو او یوازې زرغون د هغه د پټنځای څخه خبر وو. دا هم ویل کېږي چې د چنگاښ د شپږویشتمې د کودتا په شپه هم تره کی زرغون دارالامان ته نږدې یوه کور ته بوولی وو چې پدې شپه څوک زیان ور ونه رسوي پداسې حال کې چې زرغون له گوند څخه اخراج شوی هم وو. ښایي همدا لامل وو چې کله امین بشپړ واک ته ورسېدلو په خلقي مشرانو کې یې د تره کي او زرغون ژوند ته د پای ټکی کېښود. د خلقیانو له اړخ څخه د بدخشي ، افق او استوار د واټن نیولو په چاره کې امین ته هم گوته نیول کیده چې د هغوی سره یې اختلافونه لرل. سربېره پردې په امین دا تورهم لگیده چې فرکسیوني فعالیت کوي.کله چې د ۱۹۷۷ په جون کې خلق او پرچم یووالی وکړ د گوند څخه د امین د اخراج مسأله د گوند په سیاسي بېرو کې د ورځې په آجندا واوښته . پدې اړه د سیاسي بېرو دوو غړو پنجشیري او میثاق څرگندونې کړې دي چې له یو بل سره سر نه خوري. پنجشیري ادعا کوي چې گواکې امین د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزیر علي احمد خرم په ترور کې لاس درلود . میثاق بیا وایي چې د خلق او پرچم د یووالي وروسته کارمل او امین دواړو د یووالي ضد فعالیتونه کول خو د امین د یووالي ضد فعالیت زیاد وو او اړین سندونه ترلاسه شول او ده د گوند څخه د امین د اېستلو مصوبه ولیکله. په سیاسي بېرو کې د لسو تنو څخه شپږو تنو د امین اخراج ته مثبته او څلورو تنو (تره کي ، کارمل ، شاه ولي او کشتمند) مخالفه رایه ورکړله. د امین له لوري د فرکسیوني مبارزې په اړوند د هغه پلویان وایي. کله چې د گوند څخه د هغه د اېستلو هڅې پیل شولې هغه اړشو خپل جلا « د افغانستان ملي دموکراتیک گوند» جوړ کړي چې مشران یې « محمود سوما، محمدمنصور هاشمي، عبدالرشید جلیلي ، صدیق عالمیار ، رازمحمد پکتین ، صاحب جان صحرایي و.» ۶۰/ ۵۸ البته چې پر امین د فرکسیوني فعالیتونو تور لا د مخه هم لگول شوی وو. رازمحمدپکتین دا نه مني چې هغه د دې پټ سازمان د مشرانو څخه وو. د ثور د پوځې پاڅون وروسته د پکتین درېځ ته په کتوسره هغه امین ته ځانگړی ارادت درلود. محمدالله صافی خلقي کدر وایي:« تره کي د پاچا د واکمنۍ پرمهال په پټه څو تنه (دی ،شازار لیوال او میرصاحب کاروال) د مرکزي کمېټې د غړو د همغږۍ پرته په پټه تنظیم کړي وو،چې ځانونه هېڅکله خلقیان معرفي نکړي ترڅو ضبط احوالات د وخت استخبارات هغوی د خلقیانو په نامه ونه پېژني ځکه که چېرې حکومت په گوند برید کوي ،مشران او کدرونه یې نیول کېږي او یا له منځه وړل کېږي هغه مهال به دوی د گوند بیرغ اوچت ساتي . د داودخان په واکمنېدوسره محمد الله صافی شوروي اتحاد ته د زده کړو لپاره واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فدا ته وسپارل شوه. د چنګاښ له کودتا وروسته دا ډله په اصطلاح پټ خلقيان تره کي زېري ته وسپارل . د ثور انقلاب وروسته چې ګوند واکمن شو او علني فعاليت يې درلود، صافی او ليوال په شوروي اتحاد کې په زده کړو لګيا وو. د صافي په خبره هغوی پکتين ته چې په مسکو کې سفير ټاکل شوی وو ورځې او دا جريان ورته وايي ترڅو هغوی په ګوندي سازمانونو کې تنظيم کړي . پکتين ورته ويلي وو:« هغه تاسې وئ چې امين صاحب مو تخريباوه.» څه موده وروسته يې دواړه د آزمايشي غړو په توګه تنظيم کړي وو. زېري هم په خپل کتاب کې همدې مسآلې ته ګوته نيولې ده چې د چنګاښ له کودتا وروسته دا مخفي ډله تره کي ده ته سپارلې وه چې د هغوی سره اړيکې ولري . د انقلاب له بري وروسته زيري د ده سره پټ تنظيم شوي خلقيان د کابل د ګوندي ښاري کمېټې منشي ، نجيب الله ته ورپېژندلي وو چې هغوی په ګوندي سازمانونوکې تنظيم کړي .

په ۱۹۷۶(۱۳۵۵) کال کې په ځينوخلقيانو کې دا اوازې خپرېدې چې د تره کي او امين ترمنځ اختلاف شتون لري. ددې اختلاف لامل دا وو چې امين د خلقي اړخ د پوځي برخې مسؤل په ۱۹۷۶ کې مرکزي کميټې ته وړانديز کړی چې خلقي پوځيان دا وړتيا لري محمد داود نسکور او واک ترلاسه کړي خو تره کي دا کار د ګوند د سوله ييز سياست خلاف هڅه ګڼلې وه . د هغه مهال د مرکزي کمېټې غړی شرعي جوزجاني په يوه ليکنه کې د مرکزي کمېټې د هغې غونډې په اړه راوړي چې امين وويل:« تشکيلات مو په اردو کې پياوړي دي ،همدا اوس په ړنګا ورځ کولی شو دولتي واک ترلاسه کړو او ملګری تره کی د جمهور رييس په توګه اعلان کړو. څو ځله يې بيا هم تکرار کړل . تره کي په موسکا وويل ، او د کافر زو(دا يې تکيه کلام وو) اړينه نه ده د مرکزي کمېټې په غونډه کې د ګوند د سوله ييز سياست خلاف ماجراجويانه خبرې وشي. د مرکزي کمېټې غړو د هغه څرګندونې جدي ګڼلې او هغه يې په ماجراجويي تورناوه او ميثاق ويل ملګری تره کی ، همدا امين مور او تاسې يوه ورځ مرګ ته ورکوي .» ۸۳ ښايي د مرکزي کمېټې لدې غونډې وروسته د امين پلويانو دا تبليغات پيل کړي وي چې ګواکې تره کی زوړ شوی دی او بايد د ګوند له مشرۍ نه لاس واخلي.

د عبدالقدوس غوربندی په وينا « د پرچم په فرکسيون کې د نظراختلاف د نوموړي فرکسيون د ملي او انټرناسيونالستي دريځونو په هکله وو چې کوم يوه ته لومړيتوب ورکړل شي. کارمل پدې ټينګار درلود چې د شوروي اتحاد له سياستونو نه بايد په بشپړډول ملاتړ وشي او ګونديان په انټرناسيونالستي او سوويتستي روحيه وروزل شي .کارمل پدې اند وو چې زبرځواکونه د نړۍ د ملتونو برخليک ټاکي. دا اختلاف هغه وخت ژور شو چې په کال ۱۹۶۷کې شوروي لښکر په چکوسلواکيا يرغل وکړ او د خپلې خوښې رهبران يې پرهغه هيواد وتپل او د شوروي دا بربنډ يرغل د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د انټرناسيونالستي مرستې په توګه تائيد او ترې ملاتړ وشو.» دې اختلاف ته د ګوند د واکمنۍ وروسته هغو پرچميانو ګوته نيولې ده چې ځانونه د خيبر پلويان او د کارمل مخالفان ګڼي خو مخکې لدې پدې اړه هيڅ نه ويل کيدل او د کارمل او خيبر د اختلافونو خبره هم نه کېدله. البته د پرچم اړخ هغه وخت د ژور کړکيچ سره مخامخ شو چې د محمد داود د پوځي کودتا دوه کاله وروسته د کارمل – داود تر منځ اختلاف راغی. غوربندي دا اختلاف د محمدداود په ملي غورځنګ کې د پرچم د سازمان د انحلال د مفکورې له امله ګڼي چې داودخان د کيڼ لاسو د ځپلو سياست غوره کړ او کارمل د تسليمۍ لاره غوره کړله. نوموړی د خپل کتاب نګاهی مختصر به تاريخ ح، د، خ، ا په ۴۲ مخ کې د پرچم په فرکسيون کې دې کړکيچ ته د حل لار د مرکزي کميټې په پراخولو کې وينی هغه څه چې واقعيت نلري. واقعيت دا وو چې د جمهوري نظام په ټينګښت سره چې پرچم په نوي نظام کې د سترګو وړ برخه لرله خپله مبارزه چې واک ته رسيدل وو بشپړه ګڼله. د جمهوريت په دويمه نيمايي کې چې د محمد داود او شوروي اتحاد اړيکې سړې شوې او له لويديځ سره يې د دوستانه اړيکو د ټينګولو هڅې پيل کړې. دا مهال مسکو کارمل و هڅولو چې د داود خلاف دريځ ونيسي چې د پرچم د مشرتابه تر منځ اختلاف پيدا شو. د کارمل ترمشرۍ لاندې سترې برخې د داودخان خلاف د دريدلو او حتي د هغه د راپرزولو هوډ درلود. نوراحمد نور چې دا مهال د مير اکبرخيبر پر ځای د نوموړي سازمان پوځي مسؤل وو د پوځي عمل وړانديز کړی چې ګواکې يوازې په ګارد کې ديرش تنه پرچمي افسران کولی شي دا کار وکړي خو خيبر د محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د همکارۍ او حتی په جوړیدونکي د ملي انقلاب حکومتي ګوند کې د پرچم ادغام غوښت. دې مخالفتونو ته هغه وخت د پای ټکی کیښودل شو چې د ۱۹۷۶ کال په ژمي کې د پرچم د فرکسیون کنفرانس جوړشو. کنفرانس مرکزي کمیټه پراخه کړه چې سروریورش، عبدالقدوس غوربندي، عبدالمجید سربلند، عبدالوکیل، نجیب الله او محمود بریالی مرکزي کمیټې ته راپورته کړل. د خلیل الله زمر په وینا « په کال ۱۹۷۶ کې د محمد داود د دولت په وړاندې مبارزه د میراکبر خیبر د نظرخلاف د پرچم د اړخ په کنفرانس کې تصویب شوه او پدې مبارزه باندې په تاکید سره د خلق د اړخ سره بیا یووالي تائید شو.» ۸۴ لکه څرنګه چې جمهوري نظام د هماغه پیل څخه د کورنیو کشمکشونو او ننګونو سره مخامخ شو او داودخان اړ شو د نظام د مخالفینو ارادې ته سرټیټ کړي او د کین اړخو په ځیلو او د پرچمیانو څخه د دولت د پاکولو او په بهرني سیاست کې لویدیځوالو ته نږدې شي . د محمدداود دا ډول چلند ددې سبب شو چې خلق او پرچم سره یوشي. خو دا یووالی هم رښتینی نه وو او په واحد ګوند کې د دوو څرګندو سیالو خو دښمنو تلوالو خپل شتون ته دوام ورکړ. غوره بېلګه یې دا وه چې د دواړو ډلو د ادغام په پروسه کې امین خپل یو شمېر پو ځي ملګري او کارمل خپل یو شمیرملکي کدرونه پټ ساتلي وو . د (ا ،خ، د، ګ) له لوري واک د ترلاسه کولو وروسته بهیر د دې دوو سیالو خو دښمنو تلوالو کارنامې چې د یو بل په وژلو، زنداني کولو، بریالیو او ناکامو کودتایي هڅو او دښمنانه تبلیغاتو څرخیدلې ښیي چې دا ګوند یو واحد ګوند نه بلکې د یوه نامه لاندې دوې دښمني تلوالي یا دوه ګوندونه وو. د۱۹۷۸ کال د اپریل له اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې پورې ظاهراً د ا، خ ، د،ګ په نامه ګوند د واک په ګدۍ ډېره لګولې وه. خو پدې څوارلس کلنه موده کې په ټولیزه توګه واحد ګوند نه بلکې په لومړي پړاو کې چې شل میاشتې کیږي د تره کي او امین په مشرۍ خلقي ګوند او د شوروي د یرغل وروسته د کارمل او نجیب الله تر زعامتونو لاندې پرچمي فرکسیون واک چلولو. لدې امله دا واحد ګوند نه بلکې د واحد ګوند په نامه دوې نه پخلا کیدونکې تلوالې یا جلا جلا ګوندونه یا دموکراتیک اتحاد وو. له همدې امله پدې کتاب کې د (ا، خ، د ،ګ) په خلقي ګوند او پرچمي ګوند او واکمني یې هم په خلقي او شوروي - پرچمي واکمنۍ ویشل شوې دي. ښایي دا ډول ویش نه یوازې د نوموړي ګوند ډېرى غړو بلکې د هغه مخالفینو ته هم د منلو وړنه وي. خو دا یو څرګند واقعیت وو چې د هغه څخه سترګې نشي پټېدای.

د همکارۍ او نه همکارۍ ستراتېژي

د ګوند د جوړیدو سره سم د نورمحمد تره کي اوببرک کارمل ترمنځ تکتیکي او سلیقوي اختلافونه پیدا شول چې یو د هغو څخه د مبارزې د بڼې (شکل) یا د مبارزې د څرنګوالې مسئله وه. کارمل د ګوند په څرګندې (علني) او تره کي په پټې (مخفي) مبارزې ټینګار درلود. هغه مهال ولسی جرګې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو قانون نه وو تصویب کړی او له تصویب وروسته هغه پاچا توشیح نکړاو ګوند هم د سیاسي ګوند په نامه نه بلکې د ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړی وو. که د ګوندونو اوغونډو قانون موجود وای منطقي وه چې ګوند په څرګند ډول سیاسي فعالیت وکړي. خو د ګوندونو د قانون د نه شتون په صورت کې د ګوند څرګند فعالیت واکمنی ته لاسوند ورکاوه چې پر سازمان برید وکړي مشران او فعالین یې پدې تور زنداني کړي چې د قانون پرته یې ګوند جوړ کړی او د تره کي په وینا دا «کوچنۍ ماشوم » په ډېره آسانۍ سره له ډګره وباسي. پردې اساس د ګوند د پټې مبارزې منطق سم وو ترڅو ګوند د واکمنۍ له برید څخه خوندي پاتې شي. له بله پلوه د کارمل له دریځه داسې بریښي هغه ډاډمن وو چې ده او د ده پلویانو ته د ګوند د څرګند فعالیت له امله ګواښ شتون نلري ځکه چې د واکمنۍ سره یې پټې اړیکې لرلې. د حکومت سره د کارمل پټې اړیکې د هغه د زوم له وینا معلومېږي چې د صدراعظم محمد یوسف سره د ولسي جرګې د دوولسمې دورې ټاکنو کې ائتلاف کړی وو او هغه لیکي : « د ټاکنو په بهیر کې د هغه (محمد یوسف) کړۍ او د ا،خ ،د ، ګ د پرچم د اړخ ترمنځ یو ډول ائتلاف منځته راغلی وو چې د دې اړخ د بشیر ملاتړ له کبله د هغه د کړۍ یو شمیر منسوبین لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمد صدیق فرهنگ او د هغه خور رقیه ابوبکر د کابل د ښار څخه ولسي جرګې ته لاره ومونده.
» ۶۱/ ۱۲۲ که څه هم د محمد یوسف د حکومت پر مهال کارمل له ګوند څخه لاره نه وه جلا کړې خو په پټه یې د حکومت سره اړیکي لرلې او ایتلاف یې ورسره کړی وو. لکه څرنګه چې ویل شوي وو کارمل د پښتونستان د آزادۍ د اتحادیې (پښتونخواه) منشي وو چې دا سازمان د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی وو. لدې کبله کارمل د سلطنتي کورنۍ له ملاتړ برخمن وو . همدا لامل وو چې په ۱۳۵۱ کال کې کارمل په شورا کې خپله ډله د ګوند په نامه اعلان کړه خو حکومت کوم غبرګون ونښود. د پښتونستان د اتحادیې په اړه د کارمل سلاکار فرهنګ لیکي: «دا مهال د یوې نیمه پټې او نیمه څرګندې ټولنې د پښتونستان د اتحادیې بنسټ کیښودل شو چې رهبري یې ظاهرآ غلام حیدر خان عدالت لرله خو اصلي بنسټ ایښودونکی یې محمد داودخان وو. پدې ټولنه کې د حقوقو د پوهنځي یوه محصل ببرک (ببرک کارمل) هم فعالیت درلود دا اتحادیه ظاهرآ د پښتونستان افراطي ناسیونالستي داعیې ته د مرستې په نامه تشکیل شوې وه خو په واقعیت کې یې د محمدداود واک ته د رسیدو لپاره کار کاوه.» ۳۰/ ۶۶۴ په لومړي څپرکي کې راغلي وو چې غلام حیدر عدالت او کارمل د ویښ ځلمیانو د کندهارد څانګې د خپلولو په کار کې د ناکامۍ له امله د نوموړي سازمان مشران زنداني کړل. دا بیا ښیي چې کارمل په یوه پیژندل شوي سیاسي شخصیت د اوښتلو په موخه هر کار او حتي د حکومت په خوښه د هیواد د سیاسي غورځنګونو د ځپلو او د سیاسي فعالانو زنداني کولو ته چمتو وو. البته په سیاست کې د سیاستوالو ، ګوندونو او واکمنیو تر منځ همکاري ، جوړجاړي، ائتلافونه او اتحادونه یوه طبیعي خبره ده. خو پدې کار کې باید یو لړ اصول او قواعد په پام کې ونیول شي او دا همکارۍ او ائتلافونه د ملي ګټو پر محور ، د بیرنیو حالاتواو ګواښونو په وړاندې ګډه مبارزه، د ملي او مترقي ځواکونو د پیاوړتیا موخې ولري نه دا چې د مترقي غورځنګونو د ځپلو په موخه صورت ومومي او پدې هکله مهمه خبره دا ده چې پدې همکاریو او ائتلافونو کې ربښتینولي له پامه و نه غورزول شي یعني دا چې په هغو کې دوکه ، توطئه او دسیسه نه وي او د شا څخه پرخپل ایتلافي ملګري ګوزار و نشي یا دا چې دا همکارۍ ،اتحادونه او ائتلافونه د پردیو د دیکټې له مخې ترسره نشي. ائتلافونو ته شا ګرزول نه یوازې د خپل ائتلافي ملګري سره خیانت دی بلکې هیواد او خلکو ته ستونزې راوړي او کله ناکله د ناورینونو سبب هم ګرزي. په ائتلافونو او همکاریو کې مهمه او پرنسیبي خبره دا ده چې هغه د چا سره ، د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر کیږي. د کارمل له لوري د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ تګلاره په توطېه او دسیسه ولاړه وه او موخه یې یوازې د خپل ځان او خپلې ډلې غښتلتیا وه . پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي:«دا موضوع چې کارمل له یوې خوا حکومت ته د همکارۍ لاس ورکوي او هممهاله د نظام د تخریب لپاره هڅو ته دوام ورکوي ، د پرچم د ستراتیژۍ سره سرخوږ.مثلاً کارمل د۱۹۷۲ کال په ژمي کې کله چې ما لیکوال د اطلاعاتو او کلتور د وزیر په توګه کار کاوه حکومت ته د همکارۍ وړاندیز وکړ. په هماغه کتنه کې هغه وړاندیز وکړ چې ډاکتر عبدالغیاث صافی (چې وروسته په کمونست رژیمونو کې د سرسخت کمونست په توګه راڅرګند شو) په وزارت کې د سلاکار په توګه مقررشي. د کارمل سره د کتنې څو ورځې وروسته صدراعظم شفیق راته وویل چې پرچمیانو د مکرویان په یوه اپارتمان کې غونډه کړې چې د حکومت خلاف د یوې مظاهرې پلان جوړ کړي. ما کارمل پدې موضوع باندې د بحث لپاره را وغوښت او ورته ومې ویل ، عجیبه ده چې له حکومت سره د همکارۍ د وړاندیز په رڼا کې بې ګوند داسې غونډه کړې ده. کارمل د دې غونډې د جوړیدو له امله چې حکومت پرې خبر دی تعجب وکړ خو د غونډې څخه کاملاً منکر شو.» ۳۲/ ۱۷۳

کارمل د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره په همکارۍ کې د پاچا دومره باور ترلاسه کړی وو چې صدراعظمان هم ترې ځوریدل . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د شوروي یرغل نومي کتاب لیکوا ل عطامحمد شیرزی د خپل کتاب په ۶۴- ۶۵مخونو کې په قرغه کې د موسي شفیق په کور کې پدې اړه د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي : « حکیم کتوازي چې پدې وخت کې د امنیه قوماندان وو راغی د سالون په یوه څنډه کې یې د صدراعظم سره خبرې وکړې چې بیا صدراعظم ډیر ناکراره او په غوسه شو د حاضرینو په وړاندې یې په جګ آواز وویل چې پاچا ته تر بل هر چا نه ببرک کارمل مخکښی او ګران دی . دغه وخت داسې ورځې وې چې د پرچم ګروپ د یوه ملګري د مړینې په خاطر په ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مظاهرې په لاره کړې وې.» کارمل نه یوازې د دموکراسۍ په لسیزه کې د سلطنت او حکومتونو سره د همکارۍ په نامه خپلې لوبې پرمخ وړلې بلکې د خپل کودتایي ائتلافي ملګري داودخان سره یې هم هغو ته دوام ور کړ چې پایله یې پر پرچم د جمهور رییس بې باوري شوله. د داودخان د واکمنۍ پر مهال یوه پرچمي ولسوال یوه چا ته چې رشوت یې ترې اخیستی وو ویلي وو:« پرچمیان د یوه بل انقلاب په ګټه سیاسي رشوت خوړل روا بولي . دغه ډول رشوت دوه ډوله ګټې لري یوه یې دا ده چې انقلابیون په مالي لحاظ تقویه کیږي او بله یې دا ده چې لدې لارې دا تش په نامه جمهوریت په خپل نس کې په خپله بنه تخریب کیدلی شي.» ۸۵/ ۷۳

د۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاڅون وروسته واکمنۍ کې چې نیمایي یې پرچمیان وو هغوی د خلقي حکومت د بدنامولو په موخه د چارو په سبوتاژ، وژنو او ورانکاریو لاس پورې کړ چې د موسی شفیق وژنه یې یوه بېلګه ده. د شفیق وژنه جنرال پادشاه میر د حامد کرزي د واکمنۍ پر مهال افشا کړله چې هغه په ۱۳۵۷ کال کې د پلچرخي په پولیګون کې دنده لرله او د کورنیو چارو وزیر نوراحمد نور یې د شفیق د وژلو پر مهال په پولیګون کې لیدلی دی. نوموړي جنرال د کرزي د واکمنۍ پر مهال د داودخان د کورنۍ د غړو د خښولو د ځای په موندلو کې هم مرسته کړې ده. لکه څرنګه چې د موسی شفیق د وژنې خبره راغلله د هغه د وژنې په اړه به د تره کي غبرګون ووینو. پدې اړه د بي بي سي په پښتو ویبپاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په اتمه « د افغانستان کمساري لومړی وزیر» تر سرلیک لاندې لیکنه خبره شوې په هغې کې راغلي دي :« موسی شفیقق له نورمحمد تره کي سره پېژندګلوي درلوده او وخت نا وخت به یې له هغه سره کتل او ان د استاد خطاب یې ورته کاوه.کله چې تره کی واک ته ورسېد او په ۱۹۷۸ کې یې د انقلابي شورا مشري تر لاسه کړه غوښتنه یې وکړه چې موسی شفیق ارګ ته را وبولي چې دی ورسره وګوري.خو حفیظ الله امین اطلاع ورکړه چې ښاغلی شفیق د کودتا لومړۍ اونۍ کې وژل شوی دی. دې موضوع تره کی خواشینی کړ او ویې ویل دا کار باید نه وای شوی.» پدې هکله شیرجان مزدوریار او سید محمد ګلابزوی ځینو کسانو ته ویلي وو: « کله چې امین تره کي ته د شفیق د وژلو خبره وکړله د تره کي د لاسه د چای پیاله ولوېدله او ور ته ویې ویل . زه یو عادي سړی وم یوه ورځ زما د کور دروازه و ټکېده دروازې ته ورغلم ګورم صدراعظم شفیق دی ورته و مې ویل خیرت وو چې راغلي یاست. شفیق وویل دې خوا ته راغلی وم و مې غوښتل چې تره کي صاحب ووینم . صدراعظم ډېر پاتې نشو او په ولاړو مو څو شیبې خبرې وکړې او هغه ولاړ.تاسو هغه زما په واکمنۍ کې وژلی دی.»

که چیرې د پرچم د ډلې مخینې ته کتنه وشي د پاچا څخه نیولې د انګلوساکسوني اشغال زیږنده واکمنیو کې د طالبانو پرته په ټولو واکمنیو کې برخه درلودله . دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي پرچمي مشرانو چې ځانونه سلطنتي ضد ،جهادي ضد او امپریالستي ضد شمیرل څه ډول او د کومو اصولو له مخې د پاچا، سلطنتي کورنۍ ، جهادي تنظیمونو او د امپریالستي ښکېلاکګرو پرمټ کینول شوي واکمنۍ سره همکارۍ ته غاړه ایښودلې ده. دا د پوهیدو وړنه ده چې څه ډول کارملیانو په ۱۹۹۲ کې د شمال تلوالې سره کوم چې هغو ته یې بې فرهنګه اشرار ویل ګډه ژبه موندله ، د ملګرو ملتو د سولې پروګرام یې شنډ کړ او خپلې پرچمي واکمنۍ ته یې پخپله د پای ټکی کیښود .

په بله خوا د تره کي په مشرۍ خلقي ګوند د یحیی کورنۍ تګلارو ته په کتو سره او همدا راز د خپلو سیاسي او ایدیولوژیکي باورونو پراساس چمتو نه وو چې دې کورنۍ ته د همکارۍ لاس ورکړي دا ځکه چې د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ معیار یې ګډ عقیدتي باورونه ، ګډ او یا ور ته ورته ټولنیز، سیاسي او اقتصادي پروګرام وو. البته د چنګاښ د انقلاب وروسته یې د جمهوري دولت سره چې په هېواد کې یې د هراړخیزو سمونونو د راوړلو تګلاره اعلان کړله د جبهې د جوړولو وړاندیز وکړ چې هغه ته دولت هرکلی و نه ویلو. په نړۍ کې د ګوندونو او سیاستوالو تر منځ اتحادونه او ائتلافونه د یادو معیارونو پربنسټ صورت مومي . په پرمختللې نړۍ کې نه دي لیدل شوي چې محافظه کار ګوندونه د کيڼ لاسو سره ګډ حکومت جوړ کړي. ځکه چې سیاسي، اقتصادي او ټولنیزې موخې یې سره سرنه خوري. خو کيڼ لاسي انقلابي کارمل د سلطنتي کورنۍ سربیره د بنسټپالو مذهبي ډلو سره همکارۍ او ائتلافونو ته غاړه ایښې ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند او شوروي اتحاد

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند ځان د نړیوال کارګري غورځنګ ایدیالونو ته ژمن ګڼه او د داسې ټولنې د جوړولو هوډ يې درلود چې په هغې کې د زبیښاک او ستم هیڅ ډول نښې نښانې ونه لیدل شي. د افغانستان کيڼ غورځنګ لکه د نړی د نورو کيڼ لاسو غورځنګونو په شان دوې فکري (د شوروي اتحاد او د چین کمونست ګوندونو) سرچینې لرلې.پردې بنسټ دې ګوند خپل فکري باورونه نه پټول او په نړیوالو مسئلو کې یې د شوروي اتحاد له سیاستونو څخه ملاتړ کاوه. پدې کې هم شک نشته چې د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د شورويانو سره اړیکې لرلې. البته دا ډول اړیکې د پرنسیب له مخې د دې معنی نه لري چې ګواکې ګوند د شوروي اتحاد د لاس آله وه لکه څرنګه چې ددې ګوند مخالفینو دا ډول تبلیغات کول. که پردې منطق چې نوموړي ګوند د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سره اړیکې لرلې او د شوروي اتحاد د لاس وسیله وبلل شي نو د نړی مخ په ودې دولتونه او ګوندونه یې چې د سترو دولتونو سره سیاسي ، اقتصادي او کلتوري اړیکې لري د سترو ځواکمنو دولتونو لاسپوڅي دي. البته شوروي اتحاد د یوه زبرځواک په توګه هلې ځلې کولې چې زموږ په هیواد او همداراز په دې ګوند کې سست عنصره څیرې وپیږي او د هغوی نه د خپلو ستراتیژیو د پلې کولو په موخه ګټه پورته کړي. ډېرو ته څرګنده ده چې مسکو د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پر مهال په نظام کې دوی ته وفادار کسان لرل چې د کې جي بې سره یې پټ مزي ټینګ کړي وو. پردې بنسټ که حکم وشي چې محمد ظاهراو محمد داود د مسکو د موخو پلي کوونکي وو منطقي نه برېښي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه په دوه قطبي نړۍ کې وروسته پاتې هیوادونه او د هغو سیاسي خوځښتونه اړ شول چې د یوه زبرځواک سره دوستانه اړیکې وساتي . د ا، خ، د، ګ له لوري د دا ډول تګلارې غوره کول د وخت د واکمنو شرایطو تر سیورې لاندې غوراوی وو. هغه مهال یوې خوا ته لویدیځ پانګوال سیستم د دموکراسۍ تر شعار لاندې او بل لوري ته ختیځ د خپل سوسیالستي غوړیدونکي نظام سره د سیالۍ ډګر ته راوتلي وو. البته کله چې چین په یوه ځواک واوښت په ختیځ قطب کې انشعاب راغی او د دې انشعاب ظاهري لامل د لویدیځ سره په اړیکو او د دریمې نړی په هیوادونو کې د انقلاب په مسئله کې تبلیغېده خو اصلي لامل یې د مسکو او پکن هژمونیستي دریځ وو چې د نړۍ په کيڼ غورځنګ ولکه ټینګه کړي. شوروي اتحاد له لویدیځ سره په سوله ئیز ژوند او په وروسته پاتې هیوادونو کې شوروي پلوه ګوندونو په پارلماني مبارزه ټینګاردرلود . پکن د مسکو دا ډول تګلاره د نیکیتا خروسچف رویزیونیستي او انقلابي ضد تګلاره ګڼله. اصلي خبره دا ده چې یو ګوند د خپلې فکري سرچینې سره په اړیکو کې څه ډول تعامل لري. آیا پدې اړیکو کې خپلې ملي ګټې د خپلې فکري سرچینې د ګټو قرباني کوي یا دا چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکوي. ژوند ښيي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د دموکراسۍ ، بشري حقونو، ګلوبالیزم، انټرناسیونالیزم، د ستم لاندې ولسونو ملاتړ، اسلامي اخوت او داسې نور شعارونه د سیاسي ښکلو شعارونو پرته بل څه ندي. پداسې یوه حالت کې ګوندونو، حکومتونو اوسیاستوالو ته پکاردي چې د خپلو فکري سرچینو او نورو دولتونو سره په اړیکو کې د خپلو هیوادونو د سیاسي خپلواکۍ ، پرمختګ او ولسونو د سوکالۍ په موخه ګټه پورته کړي نه دا چې د هغوی د لاس وسیله شي.

اوس به د شوروي کمونست ګوند او شوروي دولت سره د دې ګوند د دواړو اړخونو (خلق او پرچم) د اړیکو په څرنګوالي بحث و شي. د پښت پرده افغانستان نومي کتاب یو لیکوال د (ا، خ ، د ، ګ) د دواړو ډلو د ځانګړتیاوو په اړه لیکي: « د ایدیولوژیکي اړخه د خلق او پرچم اړخونه د چین او شوروي د سیالیو په اړوند د شوروي سرسخت پلویان وو. خو د ختیځو مطالعاتو په مؤسسه کې د افغانستان د کارپوه یوري ګانکفسکي په قول ک ۰ ګ ۰ ب ،کارمل او پرچمیان د هغه د سیال څخه معقول او خبرې اوریدونکي وموندل. د هغه په وینا د دې آژانس له نظره خلقیان ډیر افراطي ، په ځان متکي او د وړاندوېینې وړ نه وو.خلق د افغانستان د مسالو په هکله د پرچم په پرتله خالص مارکسیستي- لیننستي نظریات لرل. » ۴۷/ ۱۷د پرچمیانو په هکله یو شوروي لیکوال لیکي : « موږ پرچمیان روزلي وو. هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لیننې کمونستې اصل پر بنسټ نه، بلکې د جوړجاړی په روحیه . د شوروي ملګرو د دستورونو په منلو او د خپلو مشرانو څخه په فرمان برداری کې چې د شوروي ټولنې د هغه مهال ځانګړتیا وه.» ۵۰/ ۷۷ پورتنې دوه اقتباسونه ښیې چې شوروي اتحاد د نړی د مترقي او کارګري ګوندونو د فکري سرچینې په توګه د خپل دا ډول دریځ څخه د مارکسیسم – لینینسم او پرولتري انترناسیونالیسم څخه د وسایلو په توګه د خپلو هژمونیستې موخو لپاره ګټه پورته کوله. که چیرې د شوروي کمونست ګوند په ربښتیا هم د مارکسیستې- لیننستې اصولو پربنسټ د نړی د مترقي او کارګري ګوندونو سره اړیکې ټینګولې او د هغوی سره یې مرستې کولې منطقي دا وه چې په افغانستان کې یې په هغه ډله د خپل ستراتژیک ملګري په توګه ډېره لګولې وای او ملاتړ یې کړی وای کومې چې خالص مارکسیستې- لیننستې نظریات لرل. خو شوروي مشرانو هغه اړخ خپل ستراتیژیک ملګری ګاڼه چې ښه غوړنیوونکی وو. پدې اړه د نجیب الله د ورور پرچمۍ مېرمن ثریا بها لیکې :« متاسفانه چې د پرچم د ګوند د اکثرو مشرانو د وجود ټولې ټوټې روسۍ شوې وې،هغوی انساني اوملي ارزښتونه د شوروي ګټو او سوویتیزم پربنسټ سنجول. سلطانعلي کشتمند د خپل سوویتیزم له مخې د خپل فرهنګي او توکمیز هویت په نفي کولو کې چې په متن کې یې سپکاوی لیدل کیده ویاړل.کله به چې کوم ملګري د شوروي په شوونیزم کوچنې نیوکه وکړه هغه به په غوسې سره د ملګري انقلابي ایمان تر پوښتنې لاندې ونیو او په هیجاني توګه به یې ویل زما لپاره د آمو د سیند د هغه لوري ټولې غوماشې جېټ الوتکې دي. » ۱۰۸/۸۶- ۱۰۹ پرچمي مشرانو د مسکو له سیاستونو نه پدې خاطر ملاتړ کاوه چې د هغه نه یې واک ته د رسیدو تمه لرله او پدې توګه د پرچم د ګوند په کورنیو چارو کې د لاسوهنې واک ورکړی وو. کارمل د۱۹۸۹ کال د دسمبر په میاشت کې د پراودا د شوروی اتحاد د کمونست ګوند د نشراتي ارګان د خبریال د دې پوښتنې په ځواب کې چې د اپریل د کودتا مخکې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند او (ا،خ، د ،ګ) اړیکې څنګه وې ؟ آیا د مسکو له خوا تاسې ته امر او نهی راتله، وویل:« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه، ځکه موږ کمونست ګوند نه وو. البته موږ ستاسو د سفارت په دعوتونو کې د شوروي ملګرو سره کتنې درلودلې. خبریال : یوازې په دعوتونو کې؟ کارمل ورو کیږي، په څرګنده توګه خپله حافظه ترسنجش لاندې نیسي ووایي یا و نه وایي ! بالاخره د خپل غږ تون ټیټوي او میرانه کوي. که بربنډ وویل شي ، تاسې د دې ګوند تر تله پورې شتون درلود. که د هغو په هکله کیسه وشي ستره حیرانتیا به راشي ډیره ستره! نفي کول او درواغ ویل آسانه دي خو مشکل د وجدان د غږ په لور خوځښت دی. » ۸۷/ ۷۱- ۶۲ د کارمل په پورتنیو څرګندونو کې لاندې ټکي د غور وړ دي :« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه ، ځکه چې موږ کمونست ګوند نه وو .» خو کارمل پدې اړه نه وایي چې څه وخت دا ګوند په کمونست ګوند واوښت، مسکو هغه ته پام راوګرزاوه او خبره دې ته ورسیدله چې شورویان د نوموړي ګوند ترتله ځان ورسوي. دا واقعیت دی چې مسکو تر هغه مهاله دې ګوند ته پام نه راګرزاوه چې کارمل پکې دوهمه څیره وه. وروسته له هغې چې کارمل د تره کي څخه جلا شو او د خپلې ډلې(پرچم) بنسټ یې کیښود دا ګوند په کمونست ګوند واوښت ، د مسکو پام یې ځانله راوګرزاوه ، نوموړي فرکسیون ته یې لار ومونډله ، د هغه تر تله پورې یې ځان ورساوه، امراو نهی یې ورکولې او عملاً یې د هغه لارښوونه کوله. کله چې کارمل وایې چې د سفارت په دعوتونو کې یې ګډون درلود هغه ټولو ته څرګند دي. یو افغان ژورنالست د محمد داود د واکمنی پرمهال په کابل کې د شوروي په سفارت کې د یوه دعوت داسې انځور کاږي :« په سفارت کې د سفارت غړو او پخپله سفیر پوزانوف د میلمنو هرکلی کاوه. صالون ته ننوتم، ومې لیدل چې د پرچم وتلي غړي د ببرک کارمل، اناهیتا، بارق شفیعي او نورو په شمول چې شمیر یې شلو تنو ته رسیده لکه د سفارت د غړو په څیر د میلمنو هرکلی کاوه. خو د خلقیانو له اړخه هیڅوک هلته نه وو. شورویانو هیڅکله هم د خلق اړخ نه دعوتاوه. موږ هم د ډیر وخت راهیسې د خلقیانو هیڅ یوغړی په دعوتونو کې ندی لیدلی. او شورویانو هم خلقیانو ته کومه لیوالتیا نه لرله. » ۵۳/ ۷ د کشککي په خبره« تره کي حتی د شوروي سفارت په محفلونو کې حاضر نه وو. انسان دې پایلې ته رسیږي چې شورویانو د خلقیانو په پرتله د پرچمیانو سره نږدې اړیکې لرلې. » ۳۲/ ۱۷۲ د شوروي دولت عملي چلند هم وښودل چې مسکو د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه ګوند خلقي اړخ هیڅکله هم باور نه درلود او د پرچمیانو واک ته رسولو او د هغوی د واک د ټینګښت او غزولو په موخه یې پداسې یوه احمقانه کارلاس پورې کړاو پداسې یوه جګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي رابښکيل شو چي دا جګړه« له هغو وروستیو ځان وژونکو ماینونو څخه یوه راوختله چي یو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو.» ۷ / ۲۹۶

پربله خوا د شوروي دولت له لوري د پرچمیانو سیال خلقیانو ته نه لیوالتیا او پرهغوی نه باور لدې نه څرګندیږي چې کله خلقیانو د ۱۹۷۸ کال د اپریل په اووه ویشتمه واک ترلاسه کړ مسکو پدې ټینګار درلود چې په نوي حکومت کي پرچمیانو ته نیمایي ونډه ورکړل شي.کله چي شورویانو پدې اړه ډاډ پیدا کړ چي پرچمیانو ته به په حکومت کي اړینه برخه ورکړل شي د ثور د پاڅون درې ورځي وروسته یې د نورمحمد تره کي په مشرۍ حکومت په رسمیت و پیژندلو. پداسي حال کي چې د داودخان حکومت یې د کودتا په ورځ په رسمیت پیژندلی وو. د مسکو له لوري د خلقي واکمنی د په رسمیت پیژندلو وروسته بهیرونو وښودل چي خلقي مشران د مسکو امر او نهی ته غاړه نه ایږدي نو د خپل پوځي یرغل پواسطه یې د خلقیانو واکمنۍ ته د پای ټکی کیښود او د پرچم ډله یې د واک په ګدۍ کینوله.

که چیرې د خلک دموکراتیک ګوند د مخالفانو دا ادعا چي پرچمیان او خلقیان دواړه د مسکو لاسپوڅي وو نو پر افغانستان یې خونړی پوځي یرغل ، د خلقي دولت نسکورول او د پرچمیانو واک ته رسول د څه لپاره وو؟ د شوروي اتحاد له لوري د افغانستان د اشغال او پرچمیانو ته د واک لیږد ښیي چي دې ډلې ته د واک لیږد د مسکو لخوا ددې ډلې پر مشر کارمل د یوه لاسپوڅي په توګه بشپړ باور وو. د افغانستان نیواک ښیي چي شوروي دولت هغو انترناسیونالستي اصولو ته شا ګرزولې ده چي باید د کمونستي او کارګري خوځښتونو ترمنځ شتون ولري چي هغه یوازې او یوازې په سیاسي او معنوي ملاتړ څرخیږي. کله چي د شوروي د پوځي یرغل وروسته جنرال مایوروف د شوروي د لوی پوځي سلاکار په توګه افغانستان ته استول کیږي د کی جی بی مشر اندروپوف نوموړي ته داسي دستور ورکوي : « پوهیږو چي کارمل یوه کرغیرنه څیره ده ، خو زموږ لاربښوونو ته کلک غوږ نیسي د هغه ملاتړ وکړه، پدې توګه نو هرڅه په خپل لاس کي ونیسئ او عمل وکړئ. » ۷/ ۵ حسن شرق د ګوند په دوو سیالو ډلو د مسکو د باور په اړه لیکي : « د پرچم په لاربښوونې سره د سره پوځ پواسطه د افغانستان د اشغال وروسته که شوروي سلاکارانو لړ اداري واکونه د خلق دموکراتیک ګوند ته ورکول د پرچم اړخ ته وو ، نه خلقیانو ته. » ۳۸ / ۴۰۴ که چیرې شوروي کمونست ګوند د(ا، خ ، د ،ګ) او د هغې د واکمنۍ سره د لینني اصولو پر بنسټ چي هغه سیاسي او معنوي ملاتړ او د نورو په کورنیو چارو کي نه لاسوهنه وه او د(ا، خ ، د ،ګ) هغه ته ژمن وو اوهمدې اصولو ته د ژمنتیا له مخي د شوروي کمونست ګوند او نورو کارګري ګوندونو سره اړیکي ساتلې په کار وه چي د دوو برابرو حقوقو لرونکو ګوندونو او دولتونو په شان د سیاسي، تخنیکي او مالي ملاتړ اومرستو په ورکولو سره خپل مناسبات ساتلي وای. خو ولیدل شول چي مسکو د دا ډول اړیکو لیوال نه وو بلکي غوښتل یې چي د(ا، خ ، د ،ګ) د دوی امر او نهی ته د یوه بې خولې او بې ژبې موجود په شان غاړه کیږدي. شوروي مشرانو دا ډول ځانګړتیاوې د ګوند د خلقي ګوند په مشرتابه(تره کي او امین) کي نه لیدلې. پردې بنسټ د محمداعظم سیستاني دا خبره « مسکو قطعآ نه غوښتل د تره کي او امین ترمنځ یو غوره کړي. » ۵/ ۱۴۴په بشپړډول سمه راخیږي دا ځکه چي د عبدالحمید مبارزپه وینا « خلقیانو پخپله سوق او اداره په لاس کي ونیوله ، د خلقیانو په اداره کي روسانو نشوای کولای د سلاکار د رول څخه تیری وکړي یعني څه ډول چي د پاچاهی او د محمدداود د جمهوریت پرمهال تخنیکي استفاده کیدله له دوی نه کار اخیستل کیده خو افغانستان ته د سره پوځ په راتګ سره د شوروي متخصصینو څخه د مشورتي او تخصصي همکاریو بڼې تغییر وکړ او د افغانستان د چارو په اداري یې د شوروي د تسلط بڼه ونیوله.» ۸۸/ ۷۰

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند په نامه څوارلس کلنې واکمنۍ وښودل چي د شوروي اتحاد کمونست ګوند او شوروي دولت د (ا، خ، د، ګ) او د هغه د واکمنۍ سره په اړیکو کي که له یوې خوا د خپل بهرني سیاست لینني اصول تر پښولاندې کړي دي له بله پلوه یې تولې هڅې پدې را ګرزولې وې چي د دې ګوند خلقي اړخ کمزوری کړي او د پرچمي اړخ ملا ور وتړي ، واک ته یې ورسوي او د خپلو ځوانانو د سر په بیه هغه په واک کي وساتي. د شوروي اتحاد سره د(ا، خ، د، ګ) د خلق او پرچم د مشرانو د اړیکو په څرنګوالي به د شورویانو ولولو. الکساندر مازوروف چي د۱۹۷۵ څخه تر ۱۹۷۹ پورې په افغانستان کي د کی جی بی د مسئول مرستیال وو د تره کي سره د دې آژانس د غړو د اړیکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه وايي: « د دوی سره د تره کي اړيکي وې خو داسي نه وې لکه څرنګه چي وای. که خبره د جاسوسی په اړه وي په هغه برخه کې تره کي زموږ سره اړیکي نلرلي.» ۸۹ محمدحسن کاکړ د همدې مازوروف له قوله لیکي :«نږدې ټولو هغو پرچميانو د شوروي پټو اجنسي ګانو ته اطلاعات ورکول کوم چي د محمد داود په جمهوريت کې په مرکزي کميټه کې شامل وو.» ۹۰/ ۱۶۱ همدارنګه د کی جی بی بل افسر ولاديمير کوزيکچين د کارمل په اړه په يوه ليکنه کې راوړي : « کارمل د جمهور رئيس په څېر د نصبولو مخکي د ډېرې مودې لپاره د کی جی بي جاسوس وو.» ۹۱ د نجيب روشن په نامه يو پرچمي کدر چي د کرزي د بلواکي واکمنۍ پر مهال د افغانستان د ملي تلويزيون رييس پاتي شوی دی د ۲۰۲۴ کال د فبروري په اوومه په خپله فيسبوک پاڼه کي راوړي: « يوه پرچمي محمود بريالي ته ويلي وو اورېدلي مي دي چي ځيني د ګوند مشران د ک . ګ. ب د استخباراتو غړي دي او بريالي په ځواب کي ورته ويلي وو ښه ده پوښتنه وکړئ کوم يو نه وو .» يعني چي پرچمي مشران ټول د ک. ګ. ب اجنټان وو. زياتره د ا، خ، د ،ګ مخالفان او حتی د دې ګوند ځيني پخواني کدرونه چي د ګوندي ګټو په پرتله هغوی ته فرکسيوني تړاوونو لومړيتوب درلود د شوروي د ک. ګ. ب په لاسوندونو او يا د دې سازمان د کارکوونکو په ليکنو او په تېره د ک. ګ. ب د ځارګر واسيلي مېتروخين چي بريتانيا ته پناه يووړله پر کتاب ډېره لګوي . پدې کتاب کې د دې ګوند د مشرانو او يو شمېر مطرح کدرونو مستعار نومونه هم ترسترګو کېږي او پدې اړه خپل حکمونه صادروي چي ګواکي هغه د ک ، ګ، ب اجنټان او جاسوسان تېر شوي دي. د دې ډله وګړو پام بايد دې خبرې ته را وګرزول شي چي د هر هېواد او په تېره د سترو دولتونو بهرني ځارګر بنسټونه په يوه هېواد کې د هغه هېواد د چارواکو، مطرح سياستوالو، مخورو ،جاسوسانو او اجنټانو اصلي نومونه نه يادوي بلکې مستعار نومونه ورته غوره کوي او خپل مرکز ته د هغوی په اړه په رپوټونو کې دا مستعار يا شفري نومونه استعمالوي. پر دې بنسټ د مېتروخين په کتاب کې ددې نومونو شتون دا معنی نلري چي هغوی ټول د ک، ګ، ب جاسوسان يا اجنټان وو.

دا برخه به د مسکو له خوا د پرچم ډلي ته د مالي مرستو په ورکولو سره پای ته ورسول شي چي دا مرستې خلقيانو ته نه ورکول کېدې .پدې هکله به دوې بېلګې راوړل شی.

الف ـ عبدالکريم ميثاق د خپل «خاطره ها ګپ های ازګذشته» نومي کتاب په ۱۴۹مخ کې د خلق او پرچم د يووالي وروسته ددې لپاره چي د دواړو ډلو د سازمانونو د ادغام چارې تنظيم شي داسي راوړي : « سياسي بېرو پرېکړه وکړه چي د ګوند مالي لګښتونه په مساوي توګه د دواړو خواوو لخوا ورکړل شي. کله چي تنخواوې وسنجول شوې ، خلقي اړخ اړيني پيسي نلرلې ، خو پرچميانو ټينګار درلود چي بايد پيدا شي ...، کله چي موږ وويل چي خلقيان دومره سپما نلري ، نوراحمد نور وويل : څرنګه يې نلرئ ، آيا نړيوالي چيني تاسو ته مرسته نه کوي؟ کله مو چي دا پوښتنه واورېدله ما او زېري يو بل ته وکتل . ما وويل نه . څرګنده شوه چي هغوی له نړيوالو سرچينو مالي مرستې تر لاسه کولې او موږ دا سرچيني نلرلې او نور وروسته لدې دې بحث ته دوام ورنکړ.» ببله شکه نړيواله سرچينه مسکو وو.

ب- ثريا بها د خپل کتاب په ۱۶۸ مخ کې د دموکراسۍ په لسيزه کې شوروي اتحاد ته د درملنې لپاره تللې وه پدې اړه ليکي چي هوټل ته دوريانکوف د هغې د پوښتنې لپاره ورغلی چي حيدر مسعود د نجيب الله د واکمنۍ پرمهال د ګوند منشي هم موجود وو. دوريانکوف له ثريا پوښتلي چي د سفر لګښتونه يې چا ورکړي دي په ځواب کې ويلي چي ورور مي را کړې دي. دوريانکوف پوښتلي وو:« ولې ګوند مرسته ونکړه؟ ومې ويل ګوند له کومه ځايه کړې وای؟ وويل ګوند کولای شول د ارتباطي شبکو له لارې مرسته کړې وای. په خواشينۍ سره يې حيدر مسعود ته وويل ، موږ ستاسي ټول مشرتابه ته هره مياشت پيسي استوو. ملګری کارمل د مياشتي پنځه دېرش زره روسي روبلو سره څه کوي ؟ ولي ګوند دې جېنکۍ ته د ټکټ په اخېستلو کې مرسته ونکړله؟ ...، موږ د څه لپاره پيسي درلېږو؟» عجيبه خولا دا ده چي د نجيب د واکمنۍ پرمهال دا جوړه(صديق او ثريا) د خپلو دوو بچيانو سره پنجشير ته ولاړل ، د احمدشاه مسعود ميلمانه شول او څه موده وروسته مسعود هغوی امريکا ته واستول. په امريکا کې صديق د نجيب الله را بشناسيد په نامه يوکتاب وليکه . د ثريا په وينا لګښت يې امريکايانو ورکړ چي د نجيب الله شخصيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې تر سترې پوښتنې لاندې راوړی دی. د ثريا بها له لوري دا څرګندوني چې د کتاب لګښت امريکايانو ورکړی دی . بېله کومه شکه په کتاب کې د امريکايانو غوښتنې او وړانديزونه له پامه ندي غورزول شوې چې له نجيب څخه د بد اخلاقه، جلاد او د شوروي اتحاد د نوکر انځور وکاږي. له بله پلوه صديق وايي چې کتاب ده نه بلکې ثريا ليکلی دی . دا ارزښت نلري کتاب چا ليکلی دی . اصلي خبره دا ده چې دا کتاب د امريکايي مقاماتو د ارادې له مخې او د امريکايانو په لګښت ليکل شوی دی چې هم د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند او هم نجيب الله پکې سپک شي.

د پښتونستان مسآله

د محمد هاشم د صدارت وروسته د پښتونستان مسآله د ځينو افغان واکمنيو او سياستوالو لپاره يوه ملي ستونزه او د نورو لپاره بيا د يوې سياسي او تبليغاتي وسيلې په توګه پاتې شوې ده. دا مسئله د افغانستان او پاکستان ترمنځ په يوه کړکيچ ، د لويديځوالو سره د سړو اړيکو او افغانستان ته د ستونزو د جوړولو لامل ګرزيدلې ده . د ا ، خ ، د ، ګ د دې مسالې ارزښت ته په کتو سره په خپله کړنلاره کې د هغې په عادلانه حل ټينګار کړی وو. دا ستونزه د انګريزي ښکيلاک او تزاري روسيې د هژمونېستې او پراختيا غوښتنې له تګلارو سره تړاو لري خو کورنيو لاملونو او په تېره د واک پر سر د واک د مدعيانو اختلافونه ، بې اتفاقی ، شخړې او جګړې وې چې د هغه څخه انګريزانو ، روسانو او پارسيانو(ايرانيانو) ګټه پورته کړه او موږ د خپلې خاورې زياتې برخې له لاسه ورکړلې چې پايله يې نننی په وچه کې پروت افغانستان دی. که چيرې د واک مدعيانو د خپلو شخصي، فاميلي او قبيلوي ګټو پرځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای ښايي چې د وخت د زبرځواکونو د لاسوهنو او تيريو پايلې دومره ژورې نه وای. د پورتني ادعا ښه ساری په تهران کې د بريتانيا د سفير کپتان مکولم څرګندوني دي :« زما په ګومان د افغانستان پاچا شاه زمان د هند په نيمه وچه کې د انګلستان تر ټولو ستردښمن دی... ، د شاه زمان د نړۍ نيولو د هيلو سره يوازې او يوازې د هغو د خپلو خلکو په منځ کې د بې اتفاقی د اچولو له مخې مبارزه کولی شو. » ۴۲/ ۱۸۱ د انګريزانو د دې زيرکانه پاليسی له امله وو چې د افغانستان د وخت په مخورو او د واک په مدعيانو کې يې د بې اتفاقۍ تخمونه وکرل او حاصل يې د انګريزانو سربيره روسانو او پارسيانو هم ترلاسه کړ چې په شمال کې افغانستان مروه او پنجدې ، په لويديځ کې سيستان او په ختيځ او سويل کې د ديورند د فرضي کرښې د هغې لوري پراخې سيمې له لاسه ورکړې. د ډيورند د تړون لاسليک د افغانانو لپاره داسې ناسور ټپ دی چې لا تراوسه وينې ترې بهيږي. د هغه مهال د واک د مدعيانو ترمنځ د دښمنيو پايله دا شوه چې د کمزوري افغانستان برخليک تزاري روسيه او لويه بريتانيا وټاکي. په ۱۹۰۷ کې روسيې او بريتانيا پردې هوکه وکړه «چې د نننی افغانستان خاوره به د دوی ترمنځ د يوه بيليدونکي هيواد په توګه مني چې بهرنی سياست به يې د بريتانيا په لاس کې وي. روسيې ومنله چې افغانستان به د خپل نفوذ د ساحې نه د باندې ګڼي او د افغانستان پولو ته په درناوی کوي.بريتانيا به د افغانستان نوره خاوره نه نيسي او د افغانستان د خاورې څخه به روسيې ته کوم ګواښ نه وي. »

د افغانستان په اړه د بريتانيا او روسيې د جوړجاړي پايلې افغانانو ته دوې ستونزې پرېښودلې . يوه دا چې د انګريزانو څخه بشپړه سياسي خپلواکي و ګټي او بله د لاسه وتلې خاورې بېر ته ترلاسه کړي. په ۱۹۱۹ د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال « د افغان – انګريز دريمه جګړه پدې موخه پيل شوه چې افغانستان غوښتل د کمزوري شوي هند څخه خپلواکي او ځمکني امتيازونه تر لاسه کړي ... ، د بريتانيا په وړاندې جګړه بايد په يوه وخت کې په دريو جبهو کې پيل شوې وای. د لوی قوماندان صالح محمدخان په مشرۍ په دکه ، د نادرخان په مشرۍ په خوست او په کندهار کې د عبدالقدوس خان په مشرۍ افغان ځواکونه بايد د قبايلي لښکرو له لوري تقويه شي. د افغانستان د بريد سره سم په پيښور کې پاڅون وشي. خو دا فعاليتونه په ښه ډول سمبال نشول. د خيبر په جبهه کې مخکې له وخته اقدام، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادرخان د مې په دوه ویشتمه د سپینوام په لور وخوځېږي او د مې په اته ویشتمه په تل برید وکړي د بریتانیا له لورې د دکې د نیولو سبب شو. د کندهارپه جبهه کې د مې تر۲۷ او۲۸ پورې چې د بریتانیې ځواکونو د سپین بولدک په کلا برید وکړاو د افغانانو د میړني مقاومت وروسته یې هغه ونیوله د پام وړکوم حرکت نه و شوی. د نادرخان د جبهې بری د جلال آباد په لوري د بریتانیا د حرکت خنډ شو او د بریتانویانو په مواصلاتي کرښو د قبایلي بریدونو سبب شول. په جلال آباد باندې بمباریو پدې ښار کې وارخطایي راوړه او د دې سیمو شا اوخوا افغانانو وسلې او نور شیان چور کړل. په کابل کې شاهي قصر د مې په څلورمه بمبارد شو.» ۹۲/ ۱۶۳- ۱۶۴ که چیرې د افغان- انګریزدریمې جګړې ته وکتل شي لیدل کیږي چې د جګړې دواړه اړخونه د یو لړ ستونزو او ګواښونو سره مخامخ وو. دواړو اړخونو د یو بل ځمکې ونیولې او په جګړه کې کوم پرېکړونکي عملیات ترسره نشول. دواړو خواوو د جګړې په ډګر کې ماتې ونه خوړه او نه یې د سترګو وړ پرمختګ درلود. بریتانیا لدې نه ویره درلوده که جګړه دوام وکړي په اسلامي نړۍ کې به بریتانیا نوره هم تجرید شي او د فرانسې سره به د سولې په خبرو منفي اغیز واچوي. له بله پلوه د انګرېزانو تلپاتې وېره د افغان ولس څخه وه. په لندن کې چارواکو ته جوته شوې وه او پدې یې اعتراف کاوه چې« موږ د افغانانو د منظم لښکر څخه نه ډارېږو بلکې د نامنظمو قبیلو څخه چې په پرله پسې توګه په منفردو کمپونو او مواصلاتي کرښو بریدونه کوي وېره لرو.» ۹۲/ ۱۵۴ همدا لامل وو چې د خوست په جبهه کې د بري له امله د وزیرستان جنګیالیو د اسماعیل خان په دیره کې پرمخ تلل او د اباسین غاړې ته رسیدلي وو چې د متارکې له امله هغوی ته د شا تګ او بیرته ستنیدو قومانده ورکړل شوه. پدې جګړه کې لومړی ځل وو چې انګریزانو پر افغانستان هوایي بمبارۍ وکړې چې د جنګیالیو او ولس په روحیه یې منفي اغیز پرېښود. د انګریزانو وېره له قومونو څخه پرځای هم وه ځکه د انګزیزانو سره په جګړو کې د منظم افغاني لښکر په پرتله د ولس ونډه ټاکونکې وه. د ساري په توګه د نادرخان تر قوماندې لاندې دریو زرو منظمو عسکرو جګړه کوله په داسې حال کې چې یوازې د خوست څخه لسو زرو تنو ولسي خلکو په جګړه کې برخه لرله. دواړو اړخونو خپلو دې ستونزو او مجبوریتونو ته په کتو سره غوره وګڼله چې متارکه وکړي. د۱۹۱۹ کال د جون په دریمه اوربند اعلان او د جولای په پنځه ویشتمه په راولپنډۍ کې د افغان- انګریز مرکچیانو علي احمد خان او هیمیلیتون ګرانت په مشرۍ د سولې خبرې پیل شولې او د همدې کال د اګست په اتمه د سولې لاندې تړون لاسلیک شو:

«سریزه: د لویې بریتانیې او د افغانستان د مستقل دولت تر منځ د۱۹۱۹ کال د اګست د اتمې د۱۳۳۷ د ذیقعدې د یولسمې د راولپنډي معاهده د لویې برتانیې او د افغانستان د دولت تر منځ د سولې د منل کیدو لپاره ده.

لومړۍ ماده: د دغې معاهدې له لاسلیک سره د لویې بریتانیې او د افغانستان د دولت تر منځ به سوله وي.

دویمه ماده: هغه حالت ته په کتو چې د برتانیې او افغانستان تر منځ د جګړې سبب شو د برتانیې دولت د خواشیني په څرګندولو د هند له لارې افغانستان ته د تیرو دولتونو په شان د وسلې او جګړه ییزو توکو لیږدول دروي.

دریمه ماده:برسیره پردې د تېر امیر د سوغاتونو پاتې برخه کنګل او نوي امیر ته به دغه څه نه ورکول کیږي .

څلورمه ماده: د برتانیې دولت په همدې وخت کې دې ته لیوال دی چې پخوانۍ دوستي چې اوږده موده روانه وه په دې شرط بیا نوې کړي چې د افغانستان دولت دغه کار ته خپله لیوالتیا وښیي .شرط به دا وي چې د افغانستان دولت دغه کار ته په خپلو کړو وړو سره له ځانه لیوالتیا ښکاره کړي.هغه وخت به د برتانیې دولت دې ته چمتو شي چې له شپږو میاشتو وروسته د برتانیې او افغانستان د ګډو ګټو او د پخوانۍ دوستۍ د نوي کیدو د خبرو او پریکړو لپاره نوی سفیر ولیږي .

پنځمه ماده: د افغانستان دولت د هند او افغانستان تر منځ هغه سرحد چې تېر امیر منلی وو، مني او هم ژمنه کوي چې د خیبر لویدیځ لوري ته د نه په نښه شوې پولې هغه برخه چې په دې وخت کې د افغانستان له لوري تیری وشو ډیر ژر د انګلیس د دولت د کمیشن له خوا وټاکل شي ، او هغه برخه چې د برتانیې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت کمیشن بې ټاکي ومني.د برتانيي د دولت عسکر به تر هغه وخته په خپلو ځایونو کې پاتې کیږي چې د پولې ټاکنه تر سره شي. »

له ترون څخه بریښي چې انګریزانو د افغانستان بشپړه خپلواکي په رسمیت پیژندلې ، د افغانستان او بریتانیا ترمنځ پخواني ترونونه منل شوي او د افغانستان د لاسته تللو سیمو بیا ترلاسه کولو ته هیڅ پا ملرنه نده شوې. دا ښيي چې « د علي احمدخان په مشرۍ د افغانستان د سولې پلاوي ، هغه کسان وو چې اکثریت یې مخکې لدې په هندوستان کې وو ، او په بشپړ ډول هغوی ته د (بریتانيي پلویان) وویل شي. » ۹۲/ ۱۶۹- ۱۷۰ ښايي همدا دلیل وي چې پیژندل شوي مشروطه غوښتونکي عبدالهادي داوي په پلاوي کې له خپل ګډون څخه ځان ګوښه کړ. ویل کیږي چې کله غازي امان الله ترون ولوست سردار علي احمدخان یې توقیف کړاو د خپلواکۍ ورځ یې لس ورځې وروسته د اګست ۱۹ و نوموله. که چیرې د پلاوي په ترکیب کې د سردارانو او د اشرافیت د مشکوکو څېرو پرځای مشروطه پالو برخه لرلی ښايي چې داسي ترون یې لاسلیک کړی وای چې افغانستان د ګټو پر محور څرخېدلی نه د برتانوي هند په ګټه. د افغان – انګریز له دریمې جګړې وروسته د راولپنډۍ د ترون په لاسلیک سره لیدل کیږي چې د افغانانو په وړاندې پرته لومړۍ ستونزه چې د بشپړې سیاسي خپلواکۍ ترلاسه کول دي حل خو دوهمه ستونزه چې د لاسه تللو سیمو بیا ترلاسه کول دي حل نشوه .

بریتانوي ښکیلاکګرو چې خپل نفوذ او اغیز په هند کې ساتلی وي د افغانستان په څېر یې هلته هم هغه د ښکېلاکګرو مشهور فورمول «ببل یې کړه ، ابل یې کړه» پلی کړ . انګریزانو هلته دا د بې اتفاقۍ سیاست د مذهب پربنسټ د هندوانو او مسلمانانو ترمنځ عملي کړ. انګریزانو په ۱۹۰۹ کال کې د مارلي منټو سمونونو په راوړلو سره « د هندوانو او مسلمانانو په منځ کې د بې اتفاقۍ اچولو په موخه دا اصل وړاندې کړ چې د ځايي او ښاروالۍ په ټاکنو کې به هندو،هندو ته او مسلمان به مسلمان ته ووټ (رايه) ورکوي او موخه یې دا وه چې د هندوستان اوسیدونکي د مذهبي عقیدې په اساس ځانته بېلې بېلې ډلې جوړې کړي. نوځکه یې د هند د ملي کانګرس په ضد د جناح په لارښوونه د مسلم لیګ ګوند په جوړولو او غښتلي کولو کې مرسته کوله ...، انګریزانو په ۱۹۱۹ کې مونټیګو چیمسفورد سمونونه هندوستان ته ورکړل چې په هغو کې د ټاکنو پورتنی اصل ساتل شوی وو ترڅو هندوان او مسلمانان د دوی په وړاندې یو موټی نشي. خو انګریزانو دغه سمونونه د سرحد صوبې ته ورنکړل . د ولي خان په وینا دا مهال امان الله خان د افغانستان آزادي ګټلې وه او دوی وېرېدل چې دا سمونونه به د سرحد په صوبه کې د امان الله خان نفوذ لا زیات کړي. » ۹۳/ ۴۳- ۴۴ هېره دې نه وي چې د لومړۍ نړیوالې جګړې پرمهال په اسلامي نړۍ او هندوستان کې د اسلامي خلافت خوځښت لویې بریتانیا ته یو ګواښ وو نو له همدې امله یې د هند د مسلمانانو هغه ډلې چې د دوی سره اړیکې لرلې تقویه کولې او له بلې خوا یې د هند په مسلمانانو کې انحرافي او خرافاتي افکار خپرول. انګریزانو وهابیانو ته چې په هند کې د سلفیانو په نامه یادېدل او قادیانو ته چې غلام محمد قادياني یې د پیغمبرپه نامه منلو ځانګړې پاملرنه درلوده او د دیوبند مدرسه یې هم ترڅارنې لاندې راوړې وه. سربېره پر دې هغه مهال په افغانستان کې د مجددي او ګیلاني کورنۍ لکه خرمېږي را پیدا شولي چې افغانستان ته ددې کورنیو په راتګ کې د انګریزانو ښکیلتیا له امکان څخه لرې نه ده. « د هند په ملي آرشیف کې د انګلیس د استخباراتي سرویس داسې اسناد شتون لري چې د انګلیس د پټو خدمتونو سره د مجددي د کورنۍ د مختلفو پوړو اړیکې ښيي...، د سید احمد ګیلاني پلار په فعالانه ډول د انګریزانو د استخباراتو سره همکاري کوله...، د نوموړي مور(مارته ریختر) د جرمني لوړپوړي پولیس لور وه.» ۴۹/ ۱۱۲- ۱۱۳ له بده مرغه زموږ تاریخپوهانو او څیړونکو ددې نا بللو میلمنو په اړه څیړنې نه دي کړي چې دوی څوک دي او د څه لپاره افغانستان ته راغلي دي ؟ که چیرې د شاه امان الله د راپرزولو، د حبیب الله کلکاني او نادرخان د واکمنولو پېښو ته وکتل شي د مجددي د کورنۍ رول پکې له ورایه څرګندیږي.

شلمه پیړۍ چې د زاړه استعمار د نړېدو زمانه ګڼل کیږي د دې پیړۍ په لومړۍ نیمایي کې په هندوستان کې د انګریزانو په وړاندې آزادي بخښونکی غورځنګ هم قوت مومي چې په هغه کې د کانګرس ګوند او خدايي خدمتګارۍ ډلې اغیز د نورو په پرتله زیات وو چې مشري یې مهاتما ګاندي او عبدالغفارخان لرله او دواړو په ډیرو مواردو کې ګډ دریځ درلود. په دویمه نړیواله جګړه کې که څه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګريزان او د هغو متحدين برياليٍ راوختل خو په نړيواله کچه د ځواکونو په انډول کې بدلون راغی. د امريکي متحده ايالتونه او شوروي اتحاد په زبرځواکونو واوښتل. هغه مهال شوروي اتحاد د خپل سوسيالستي جوړښت له امله پانګوال نړيوال سيستم ته يو ګواښ وو. امريکا او بريتانيا دې نتيجې ته ورسيدل چې د هند په نيمه وچه کې د خپل سيال د نفوذ د مخنيوي په موخه د دين او مذهب څخه ګټه پورته کړي او هندوستان د مذهب پر بنسټ په دوو برخو هند او پاکستان وويشي. د پاکستان د اسلامي دولت په جوړولو سره له يوې خوا شوروي اتحاد د اسلامي دولتونو د کمربند پواسطه احاطه کړي اوله بله پلوه دا مصنوعي دولت د خپل ستلايت په توګه په سيمه کې د کړکيچونو د را پنځولو لپاره وکاروي.
د هندوستان د ويش لپاره لويي بريتانيا د کابينې يو پلاوی د سرستيفورډ په مشرۍ هندوستان ته واستاوه.
کله چې پلاوي پدې اړه د هندي مشرانوسره د هند د نيمې وچې د برخليک په اړه په خبرو بوخت وو له بده مرغه افغان دولت د خپلې خاورې د بېرته لاسته راوړلو سره کومه ليوالتيا ونه ښودله . « په هغو ورځو کې د هند د ويش او د لارډ مونټ بيټن د ملکې اليزابت تره او په هند کې د انګليس وروستي وايسرای په هکله ډيرې خبرې کيدې . لاردمونټ بيټن د۱۹۴۷ کال د پريکړې په رڼا کې د کانګرس د ګوند او د مسلم ليګ له مشرانو سره د هند د آزادی لپاره په کار او خبرو لګيا و. د دې پريکړې له مخې د بلوچستان د ايالت او د هند د شمال لويديځ سرحدونو ته دا حق ورکړ شوی و چې د ټولپوښتنې (ريفرندم) په اساس خپل سرنوشت وټاکي چې آيا غواړي د هند سره يوځای شي ، يا د پاکستان پلو ته لاړشي او يا دا چې خپلواک پاتې کيږي. د افغانستان لاس ته طلايي موقع ورغلې وه چې په سيمه کې د خپل حق نه ساتنه وکړي. خو افسوس چې د کابل ساتنپال حکومت په درانه خوب بيده و او باور يې نه درلود چې انګلستان هند پريږدي او حتي مرحوم شاه محمودغازي د افغانستان راتلونکي صدراعظم په هند کې د ښاغلي سرستيفورد کريپس سره ، چې خبرواترو ته حاضر و تماس و نه نيو.» ۹۲/ ۲۹ د محمد ابراهيم عطايي په وينا خان عبدالغفارخان د يوه پلاوي په مشرۍ ډهلي ته د هند د وروستي وايسرای ادميرال مونت بيتن ته ورغی او د پښتونستان د خپلواکۍ په اړه يې د پښتنو غوښتنه وړاندې کړه. خو وايسرای هغه ونه منله.
که څه هم کله چې د هندوستان د ويش په هکله خبرې رواني وې او انګريزي پلاوي(لاردمونټ بيټن) او مسلم ليګ د سرحد په صوبه کې پر ټولپوښتني ټينګار کاوه د۱۹۴۷ کال د جون په ۲۱ نيټه پښتنو د بنو تاريخي جرګه را وبلله او جرګې پريکړه وکړه چې د پښتونستان په نامه دې د پښتنو خپلواک دولت جوړشي. د بنو جرګې د پريکړې د متن سرليک دا وو چې « پښتنود خپل آزاد حکومت فيصله اوکړه ، پښتانه نه هندوستان غواړي نه پاکستان » خو د پښتنو دا غوښتنه ونه منل شوه او پاکستان جوړ شو. انګريزانو په ټولپوښتنه کې د پښتونستان په نامه د دولت جوړيدو مسئله شامله نه کړه. د خدايي خدمتګارې ډلې د ټولپوښتنې سره بايکاټ وکړ. انګريزانو په ټولپوښتنه کې د هندوانو او مسلمانانو د مذهبي احساساتو څخه د ناوړې ګټې اخيستنې په موخه دوه صندوقونه ايښودلي وو چې په يوه يې قرآن او پربل يې د هندوانو مذهبي کتاب (ګنګ) ايښي وو. د ولي خان په خبره « د هغه وخت مشران د مسلم ليګ د مشرانو په سريتوب ، انسانيت او اسلامي جذبه ، مروت او وروروالی تيروتل.» ۹۳ / ۴۹۱ دا ښيي چې هغه مهال پښتنو د اسلامي اخوت له مخې د مسلم ليګ اړخ نيولی دی او ځينو بيا د پاچاخان ترمشرۍ لاندې د خدايي خدمتګارانو ګوند لدې امله غندلو چې د هند د ملي کنګرس سره چې غيرمسلمان دی ملګرتيا کوي. دلته ليدل کيږی چې د عقيدوي او مذهبي باورونو له کړکی سياسي پيښو او ټولنيزو پديدو ته کتل څومره ناوړه پايلې لري او کله ناکله د سترو غميزو او ناورينو سبب هم کيږي. پدې توګه د۱۹۴۷ کال د اګست په ۱۴ د هند نيمه وچه په هندوستان او پاکستان وويشل شوه او محمدعلي جناح د مسلم ليګ مشر د انګريزانو له لوري د نوي جوړ شوي دولت (پاکستان) مشر وټاکل شو او د افغانستان څخه د ديورند د کرښې پواسطه جلا شوې خاوره د پاکستان برخه شوله. پاچاخان د۱۹۴۸ کال د فبروري په مياشت کې د پاکستان د مرکزي اسامبلې په غونډه کې د وفادارۍ لوړه وکړه او د وينا په مهال يې د هيواد د ويش په اړوند خپل اختلاف ته ګوته ونيوله او ويې ويل: « دا يو سياسي اختلاف وو. په سياست کې هره مسئله د دوو رای کيدای شي. موږ پخپل ذهن او سياسي پوهه تقسيم هم د مسلمانانو د پاره سودمند نه ګڼلو. خو کله چې د مسلمانانو اکثريت دا مطالبه تسليم کړله چې هغوی د ملک تقسيم غواړي او پاکستان جوړوي نو بيا موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه اکثريت دغې فيصلې ته غاړه کېښوده او اوس چې پاکستان جوړ شو ما د دې سره د وفادارۍ سوگند پوره کړو. اوس دا زموږ شريک ملک دی ، سياسي اختلاف ختم دی...، په هماغه اسامبله کې د خان نه پوښتنه وشوه چې ستا د پښتونستان نه مطلب څه دی؟ باچاخان ويل چې زموږ د صوبې نوم نشته ، د پښتونستان نوم د ورته کېښودل شي. » ۹۳/ ۸۱ ـ ۱۱۴ ـ ۱۱۵ د باچاخان دا هيله په نيمگړې ډول په کال ۲۰۱۱ کې ترسره شوه چې د سرحد صوبې ته د پښتونستان پرځای د خيبرپښتونخواه نوم ورکړل شو. البته د پاکستان له جوړېدو وروسته غفارخان او ملگرو يې د پاکستان په د ننه کې خپل حقوق غوښتل نه خپلواکي او نه د افغانستان سره يوځای کېدل. دا هغه څه وو چې د ديورند د تپل شوې کرښې هغه خوا تيرشوي دي. البته کله چې په ملگرو ملتو کې د پاکستان د دولت په جوړېدو بحث وشو يوازې د افغانستان استازې منفي رايه کارولې وه . دلته د افغان پلاوي نه وړتيا له ورايه څرگندېږي چې نه وو توانېدلی اړينه لابې گري وکړي او لږترلږه څو دولتونو ته قناعت ورکړي چې د افغانستان له دريځ څخه ملاتړ وکړي.

اوس به د ديورند د کرښې پواسطه د افغانستان له پيکر څخه جلاشوې خاورې د لاسته راوړلو او يا د هغې د برخليک په اړه د افغان واکمنو په سياستونو تم شو. د پاکستان تر جوړېدو پورې د امان الله خان پرته افغان واکمنی د برتانوي هند تر اغېز لاندې وې هېڅکله يې هم د خپلې خاورې د لاسته راوړلو په موخه غږ نه دی اوچت کړی. د پاکستان د جوړېدو وروسته هم افغان حکومتونو پدې اړه غلي وو خو کله چې ملتپالو افغان کړيو او په هغو کې د ولسي جرگې د اوومې دورې ځينو وکيلانو د حکومت لخوا دې ملي مسئلې ته د نه پاملرنې له امله د اعتراض غږونه جگ کړل. وروسته لدې شاه محمودخان د۱۹۴۹ کال د جون په ديارلسمه په کابل کې د انگليس سفارت ته يو ليک واستاوه او په هغه کې غوښتنه شوې وه چې د ديورند د هغې خوا پښتنو ته د خپل حقوق ورکړل شي. دا مهال پاکستان د پکتيا په مغولگۍ هوايي او د چهارسدې په لويه جرگه هم بريد وکړ. د يادولو وړ بريښي چې د۱۹۴۹ کال د سپټمبر په اتلسمه چې د۱۳۲۸ کال د وږي له نهمې نيټې سره سرخوري د کرښې د هغې خوا د قبايلو يو شمير مشران او مخور په کابل کې جرگه شول او پريکړه يې وکړه چې د پښتونستان د خپلواکۍ لپاره به مبارزې ته دوام ورکوي او دا نيټه به د پښتونستان د ورځې په نامه نمانځل کيږي. همدا راز« د۱۹۴۹ کال د جولای په ۲۶ نيټه د صدراعظم شاه محمودخان په بلنه په کابل کې لويه جرگه جوړه شوه . جرگې د پښتونستان سره خپل ملاتړاعلان کړ، د ديورند توافق ليک ، د۱۹۰۵ کال د افغان – انگليس تړون ، د۱۹۱۹ کال د راولپنډۍ تړون او د۱۹۲۱ کال د افغان – انگليس تړون غير قانوني او لغوه شوي اعلان کړل. دا يې هم څرگنده کړه چې هرهغه تړون چې د پښتنو په اړه شوی وي ، باطل دی.» ۹/ ۸۸ په همدې کال د ولسي جرگې اوومې دورې پورتني تړونونه رد کړل. وروسته لدې د افغانستان حکومتونه د وږي نهمه « د پښتونستان د ورځې » په نامه نمانځې او په رسنيو او دولتي مشرانو په ويناوو کې د پښتنو او بلوڅو د خود اراديت د حق خبره کړېده او د پښتنو او بلوڅو ځينې مشران يې چې د پاکستان له حکومت سره مخالفت درلود د ميلمنو په شان په افغانستان کې ساتل. خو د داسې ډپلوماتيکو ژونديو هڅو څرک نه لگيږي چې د پښتونستان مسئله د م، م د سازمان عمومي غونډې يا د دې مؤسسې د امنيت شورا او يا نړيوالې محکمې ته وړاندې کړې وي . سلطنتي کورنی قطعآ د پښتونستان د ستونزې د حل په اړه اراده نلرله يوازې يې په ويناوو او د پاکستان د حکومت څخه ناراضو پښتنو او بلوڅو ته په افغانستان کې په پناه ورکولو قناعت کړی وو. د پاکستان د جوړېدو وروسته کلونه ښيي چې د سلطنتي کورنۍ د دې ملي ستونزې د حل په موخه په خورا مساعدو فرصتونو کې هم څه ندي کړي. پدې اړه محمدعزيزنعيم د دې کورنۍ يوغړی ليکي: «د افغانستان دولت او حکومت د هغو مساعدو شرايطو نه هيڅکله گټه پورته نه کړه چې د هند او پاکستان ترمنځ د جگړو په مهال زموږ په گټه منځ ته راغلي وو. »۹۴ د دې جگړو پر مهال د افغانستان حکومت ته ښه فرصت وو چې د هغې نه گټه پورته کړي. د سيدقاسم رښتيا په خبره « د افغانستان لپاره زياته انديښنه وه چې له يوې خوا بنسټپال عناصراو د پښتونستان هواخواهان دا حالت د لوی افغانستان د پلان د جوړېدو لپاره يو تاريخي چانس وگڼي او له بل لوري سليم عقل او د نړيوال سياست غوښتنې او په تېره اسلامي او افغاني انگيزې حکم کاوه چې افغانستان د دې نښتې او د پاکستان د اختناق څخه سياسي گټه پورته نکړي او په اصطلاح په سيال د شا نه خنجرحواله نکړي. » ۱۳/ ۲۴۳ دا دی د يوه هيواد د حکومت د غړي منطق چې د حکومت منفي دريځ او د خپلې خاورې د برخليک

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند له بې تفاوتۍ څخه دفاع کوي او د سیاسي خیاط رول لوبوي چې د یوې ملي- تاریخي ستونزې د حل په اړه یې په یوه طلایي فرصت کې ګټه پورته نکړه. پدې منطق کې یو تریخ واقعیت هم پروت دی چې یو سیاستوال د عوامو خبره کوي چې په سیال له شا نه برید ونشي. دا سیاست نه بلکې د ولس پر اسلامي اوملي احساساتو لوبې دي. سیاست ته د فرصتونو څخه ګټه اخیستنې ته هم وایي . خان عبدالولي خان هم پدې باوردی چې« د ۱۹۶۵ کال جنګ د هندوستان سره د کشمیر په مسئلې وشو...، د پاکستان ټول پوځ هندوستان ته تللی و... ، مګر داسې معلومېده چې پاکستان د ایران د شاهنشاه په ذریعه د پاچا ظاهرشاه نه دا خپله تسله کړې وه چې هغه به حمله نه کوي بلکې دا ضمانت یې ور کړی و. »۹۳/ ۸۱ ولي خان د بنګالیانو لخوا د خپلواکۍ د جګړې (کال ۱۹۷۱) په هکله وایي: « که د افغانستان پاچا په ربښتیا پدې خاوره دعوی لرله ... ، نو د دې نه ښه موقع به کوم ځای وه ؟ » ۹۵/ ۱۲۰

په هندوستان کې د هغه مهال د افغان سفیر عبدالحکیم طبیبي له قوله « هندوستان ډیر کوښښ او هاند وکړ(او شاید همدا کار روسیې هم کړی وي چې زه د مرکز نه د لېرې والي له امله د هغه نه پوره مالومات نلرم) چې افغانستان د بنګله دیش د جګړې په وخت کې کولی شي د سرحد په صوبه او بلوچستان کې په ننوتلو سره د دې موقع نه ګټه پورته کړي. دا موضوع اندراګاندي ماته په شفاهي توګه وکړه او زیاته یې کړه چې دا غوښتنه پخپله پادشاه ته ورسوم. ما هم دا موضوع په لیکلې توګه د پادشاه د لیکنې دفتر ته همغه مهال ولیکله ځکه چې د هند ټینګار پدې و چې دا موضوع دې یوازې پخپله پادشاه ته وویله شي نه حکومت ته. بشپړ باورلرم چې دا مسئله پاچا حکومت ته وړاندې کړې ده خو د دې څخه چې پدې اړه څه کړنه شوې ده هیڅ مالومات نه لرم. » ۹۲/ ۱۳۳ د سلطنتي کورنۍ له لوري د خپلې خاورې د بیا لاسته راوړلو په موخه د منفعل سیاست پرمخ بیول هندوانو او په تیره د کانګرس ګوند ته چې د پاکستان سره یې ورته ستونزې لرلې د منلو وړ نه وو اوسخت ناراضه وو ځرنګه چې پدې اړه سیدقاسم ربښتیا چې هند ته په سفرکې یې د مهاتما ګاندې د زوی (دیویداس ګاندي) سره چې پلاریې د انګریزانو په زندان کې شپې او ورځې تیرولې لیدلي وو لیکي:« د خبرو نه یې د پوهیدو وړ وو چې د افغانستان له رژیم او حکومت څخه هم پخپله او ټول کانګریسیان ناراضه وو.» ۱۳/ ۴۶ کله چې ددې ملي ستونزې او د افغان حکومتونو کړنو ته په هغو فرصتونو کې چې د دې ستونزې د حل موقع لاسته راغلې وه وکتل شي داسې نتیجه اخیستل کیږی چې د یحیی کورنۍ یوازې د خلکو د تیرایستنې په موخه د رادیو له لارې « دا پښتونستان زموږ» ترانې غږولې.

داسې ښکاري چې د پاکستان له جوړیدو وروسته د پښتونستان مسئله د یحیی د کورنۍ لپاره یوازې د یوې تبلیغاتي وسیلې پرته بل څه نه وه. حتی هڅه شوې ده چې د پښتنو او بلوڅو د آزادۍ ښوونکې غورځنګ په وړاندې خندونه رامنځته کړي او دا ډول چلند د دې لامل شي چې د پولې د هغې خوا د هغو پښتنو او بلوڅو مشرانو کومو چې په ربښتیني توګه د خپلو ولسونو د حقوقو د لاسته راوړلو په موخه هلې ځلې کولې په افغان حکومتونو باور له لاسه ورکړي او اړیکې یې ورسره سړې شي. ښه ساری یې د روان فرهادي او خان عبدالولي خان مرکه ده چې یوه برخه یې کټ مټ راوړل کیږي : «د خبرو په پیل کې روان فرهادي د ولي خان څخه ګیله کوي چې ګواکې ده د پښتنواو د پښتونستان سیاست پرېښود او د ټول پاکستان سیاست ته یې مخه کړه. ولي خان د روان فرهادي څخه پوښتنه کوي چې دا تاسو پښتونستان څه شي ته وایاست؟ ولي خان دا پوښتنه د افغانستان له پاچا څخه هم کړې وه خو پاچا ورته ویلي و چې د صدراعظم محمدهاشم میوندوال سره وګوره هغه به ځواب در کړي. میوندوال هم د خپلې کتنې په ترځ کې ځواب نه و ور کړی. روان فرهادي ولي خان ته ویلي و چې دا کلیمه د کوزې خوا څخه راغلې ده نو دا ځواب باید تاسو ووایاست. ولي خان ځواب ورکوي چې لومړی ځل د پښتونستان موضوع په هغې ټولپوښتنې کې چې د سرحد صوبه دې د هندوستان یا د پاکستان سره یوځای شي د بنو تاریخي جرګې راپورته کړه . دې جرګې وړاندیز وکړ چې په ټولپوښتنه کې دې د سرحد د صوبې خلکو ته د خپل سرنوشت د ټاکلو حق یاني د پښتونستان خپلواک دولت د جوړیدو موضوع هم شامله کړای شي. دوهم ځل کله چې د پاچاخان نه د پاکستان په پارلمان کې پوښتنه وشوه چې د پښتونستان څخه مو موخه څه ده نو هغه وویل چې د سرحد صوبه دې د پښتونستان په نامه یاده شي. ولي خان روان فرهادي ته وایي چې دا تاسو جشنونه نیسئ او په راډیو کې د پښتونستان پروپا ګند کوئ نو د تاسو مقصد د پښتونستان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه شی دی ؟ تاسو څه غواړئ ولې مو د پاکستان سره اړیکې خړې پړې کړې دي او په نړیواله توګه مو پدې مسئله هندوستان او شوروي اتحاد ملګري کړي دي ؟ خو چې تاسو ځواب نه وایاست نو زه به یې در ته وو ایم.

د پښتنو کورنیو او بهرنیو دښمنانو د مغلو، سیکانو...، نه ترانګریزه پورې د پښتنو د کور د ورانولو لپاره د پښتنو دنیاوي او دیني مشران لکه خان ، ملک ، ملا او پیر استعمال کړي دي او د پښتون کور یې ټوټې کړ. نولنډه دا چې دا ټوټې شوی قوم بیا یوځای نه شي او د افغان کور بیا راټول نه شي ترهغه به پښتون قوم خپل پخوانی برم او مقام ته ونه رسي. دغه موهدف دی دغه مو مرام. زه ځان ته قطعآ پښتونستانی نه وایم ځکه دغو خو همغه د پیرنګي خبرې تسلیمول دي چې افغان جدا او پښتون جدا. روان فرهادي بیا پوښتنه وکړه چې څنګه به حلیږي. ما ورته ووې. نن پښتون په درې برخو ویشل شوی دی افغانستان، قبایلي علاقې او د تاسو په اصطلاح بل محکوم پښتونستان. د حل لارې یې درې دي.

لومړی: افغانستان دې را پاځي ځکه الوتکي ، ټانکونه ، توپې او نور قوت لري او پاکستان ته دې ووایي چې دا سیمې خو زما نه پیرنګي په زور نیولي وې اوس چې هغه نشته نو زه دا خپلې سیمې لومړی په سوله غواړم او که نه نور وسایل هم کارولی شم. روان فرهادي وایي چې د ملي او نړیوالې وضعې له مخې دا امکان نلري.

دوهم : د چتراله تر وزیرستانه پورې د قبایلي علاقې پښتنو سره دې په پټه د افغانستان مرسته وکړي اوهلته به موږ پورته شو پدې هکله څه وایې ؟ دا هم امکان نه لري.

دریم : بیا چې زه قبایلي ورونو ته مخه کړم چې ګوره موږ او تاسې د آزادۍ د نعمت نه محروم یو راځئ چې سره یو لاس شو او خپل وطن کې خپل حق لاسته راوړو. نو قبایلو فیصله کړې وي یا نه خو بیا هم فرهادي صاحب د خیبر نه سر راپورته کړي چې ولې خانه دا امکان نه لري. یعني مطلب دا چې نه را سره مرسته کوي ، نه قبایل پریږدي او بیا چې د کور د ننه ملګري پیدا کوم په هغه هم ناراضې یې یانې معلومیږي چې ته هم زما په غلامی خوشحاله یې. نو دا به سړي ته ډیره د منافقت خبره ښکاریده چې په راډیو کې به یې د بابړې د شهیدانو په روح مشاعرې کولې او دې خوا به یې د بابړې د قاتل قیوم خان سره مرسته کوله . » ۹۶/ ۶۱۴ – ۶۲۲ پورتنۍ مرکه د دې ترخه واقعیت څرګندوی ده چې افغان دولتونوعملا د دې ملي - تاریخي ستونزې د حل لپاره قطعآ لیوالتیا نلرله . د دې مسالې څخه یې د یوې تبلیغاتي وسیلې او د ولس او په تیره د پښتنو د تیرایستنې لپاره ګټه پورته کړې او په افغانستان کې یې د پاکستان په میشتو مخالفو پښتنو او بلوڅو مشرانو یو ډول پولیسي کنټرول ساتلو او پاچاخان ته یې هم اجازه نه ورکوله چې د افغانانو سره وګوري او ور سره اړیکې ټینګې کړي. د پاچاخان لاندې څرګندونې چې د عبدالله بختاني د دې غوښتنې په اړوند چې افغانان د پاچاخان د لیدو لیوال دي ښه بیلګه ده. « ما دغه مدیر صاحب نه پریږدي (د قبایلومدیرته اشاره وکړه او مراد یې د افغانستان حکومت و) زه په کلیو کې ډیرخوشحاله یم چې خپل قام عزیزسره کښینم ، خو څه وکړم ؟ دې مدیر صاحب په کوټنۍ کې کښینولی یم او خلکو ته مې نه پریږدي. که نه زه خو همدې ته راغلی یم چې تاسو عزیزانو سره کښینم ، تاسو وګورم او تاسې سره وغږیږم. » ۹۱/۹۷ – ۹۲ لکه څرنګه چې سلطنتي کورنۍ د پښتونستان د ستونزې د حل لپاره لیوالتیا نلرله منطقآ د افغانستان حکومتونو پدې اړه کومه کړنلاره نشوای جوړولی . دا ځکه چې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال د پښتونستان ستونزه کله د پښتنو د حق خود ارادیت ، کله د پښتونستان د خپلواکۍ او کله هم د پښتنو او بلوڅو د سیاسي برخلیک په نامه یاده شوې ده. پر بله خوا «دا پښتونستان زموږ» ترانې زموږ د هیواد ځینو متعصبو غیرپښتنو سیاستوالو ته پلمه ورکړې چې په خټه پښتون پاچا پښتون پلوی وګڼي . هغوی دا ادعا لري چې ولې حکومتونو د پنجدې، مروې او سیستان د لاسته تللي خاورې خبره نه کوله چې اوسیدونکي یې غیرپښتنانه دي. له بده مرغه دې ترانو د پښتنو په وړاندې پښتون دښمنه غیرپښتنو سیاستوالو ته ښه د تبلیغ مواد ورکول چې پښتني ضد کمپاین وکړي او پدې توګه د افغانستان د ورونو قومونو ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري.

د یحیی د کورنۍ په واکمنو کې محمد داود ترهغه پورې چې د هیواد مشرۍ ته نه وو رسیدلی په کلکه د پښتونستان د مسالې د حل غوښتنه کوله .نوموړی چې د پښتونستان د اتحادیې د جوړولو نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډل کیږی یو وخت يې پخپله یوه وینا کې ویلي و:« د افغانستان او پښتون ملت اړیکې او خواخوږي نه ننني ځواک پرې کولی شي او نه د سبا ځواک .» ۹۸/ ۲۷۲ محمدداود د جمهوریت په لومړیو کې هم د پښتونستان د ستونزې پرعادلانه حل ټینګار کاوه. خو د ده ترمشرۍ لاندې نظام ته د متحده ایالتونو او د هغه سیمه ییزو سپوږمکیو له لوري د ستونزو د جوړولو له امله اړ شو د هغوی ارادې ته سرټیټ کړي او په خپلو سیاستونو کې یې داسې حیرانوونکې بدلون راووست چې ګومان یې هم نه کیده چې په هغو کې یې د پښتونستان مسئلې ته هم شا وګرزوله . « هغه د۱۹۷۵ کال د نوامبر وروسته ...، د پاکستان د ښکاره فشارونو په ځواب کې ژمنه وکړه چې نور به افغانستان هغو پښتنو او بلوڅو ښورښیانو ته پناه ګاه نه وي چې د ذوالفقارعلي بوتو د رژیم په وړاندې جنګیږي...،کله چې د پاکستان له سفر څخه راستون شو د پښتنو او بلوڅو د مشرانو غونډه یې په کابل کې جوړه کړله او په هغو کې یې په افغانستان کې له پناه راوړونکو پاکستاني فعالو جنګیالیو و غوښتل چې د اپریل تر دېرشمې هېواد پرېږدي. » ۴۷/ ۱۶،۲۶ دا بیا ښیي چې داودخان هم لکه ظاهرشاه د پښتونستان د مسالې څخه سیاسي ګټه پورته کوله.

انګریزانو چې د امان الله خان د مدبرانه زعامت له امله په افغان- انګریز دریمه جګړه کې د افغانانو ارادې ته سر ټیټ کړ او د افغانستان خپلواکي یې ومنله خو د غازي امان الله او افغانانو په وړاندې یې کرکه او دښمني لا نوره هم زیاته شوه. له همدې امله وو چې انګریزانو د اماني دولت په وړاندې بغاوتونو ته لمن ووهله او د سیاست او پوهې څخه بیخبر وګړي یې د یوې وسیلې په توګه وکارول تر څو امان الله خان اړ کړي چې واک او بیا هیواد پریږدي. د فیض محمدکاتب په خبره د امان الله خان ځای ناستي « سقویان ګواکي د کابل د چور او تالان لپاره راغلي وو او پدې لار کې یې د هیڅ کار نه ډډه نه کوله .» د لوټمارحبیب الله کلکاني واکمنول پدې موخه شوي وو چې هغه د خلکو لپاره د منلو وړندی او هغه څوک چې دا لوټمار نسکور کړي د خلکو له ملاتړ نه برخمن کیږی. لدې کبله د محمد نادر ملاتړ کوي تر څو پر کابل واکمن شي. خان ولي خان د هند د وزیر پیل د لیکنې څخه نقل قول کوي چې « نادرشاه موږ مایوسه نه کړو او موږ چې څه غوښتل تر کال ۱۹۳۰ پورې هغه هرڅه وشوو. روس وروسته شو ، کابل کې قلاري شوه او په سرحدونو امن قایم شو.» ۹۳/ ۹۲

د یحیی کورنی د راپرزولو وروسته د(ا ،خ، د ،ګ) واکمنی تګلاره د پښتنو او بلوڅو د خپل حق خودارادیت پرمحور څرخیده او د دې ګوند مشر تره کي د پاکستان جمهور رئیس ضیاءالحق سره چې په غیررسمي سفر افغانستان ته راغلی وو په پغمان کې د کتنې په ترڅ کې پاکستاني مشر ته ویلي وو: « د دیورند کرښه یوه استعماري او تپل شوې پوله ده چې په کال ۱۹۴۷ کې د هند د وېشلو او د پاکستان د جوړیدو پر مهال پښتنواو بلوڅو خلکو ته د خپل برخلیک د ټاکلو حق ورنکړل شو. د ثور انقلاب نه مخکې واکمنیو د دیورند د استعماري پولې هغه لوري پښتنو او بلوڅو د خپل حق خود ارادیت څخه په پرله پسې او فعاله توګه دفاع نده کړې. دا کرښه د یوه خنجر په څیر ده چې د نولسمې پیړۍ په پای کې د افغانستان په پیکر ننوتې ده او دې استعماري کرښې د دواړو خواوو پښتنانه او بلوڅ خلک په غیر طبیعي او غیر عادلانه ډول له یو بل څخه جلاکړي دي.» ۲/ ۲۰۸ – ۲۰۹ تره کي پدې هکله د پښتنو دا متل هم ضیاءالحق ته ویلی وو چې اوبه په ډانګ نه بیلیږي. د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په میاشت کې په هاوانا کې د ناپیيلو هیوادونو د کنفرانس پر مهال تره کي او ضیاءالحق د دواړو هیوادونو د اختلافونو د حل په اړه خبرې کړې وې او دې هوکړې ته رسیدلي وو چې پدې اړه دې دواړه خواوې خبرواترو ته دوام ورکړي او د پاکستان د بهرنیوچارو وزیر په نږدې راتلونکې کې افغانستان ته سفر وکړي. دا خبره ښیي چې تره کی هوډ من وو چې د دواړو هیوادونو ترمنځ دې دوه دیرش کلنې ستونزې ته د متقابل پوهاوي پربنسټ د پای ټکې کیږدي. خو د شوروي له لوري د افغانستان نیواک هر څه له بنسټه واړول او افغانستان د وخت د زبرځواکونو د سیالیو او کشمکشونو په تاوده ډګر واوښت. د شوروي او انګلوساکسوني اشغال پر مهال د کرښې د هغې خوا د پښتنو او بلوڅو د کشالې د حل په هکله خبرې پخپل ځان ملنډو وهلو ته ورته وې. د شوروي د اشغال پر مهال د افغانانو په وړاندې بیا د۱۹۱۹ کال مخکې لومړۍ ستونزه (د افغانستان خپلواکي) پرته وه کومه چې امان الله خان حل کړې وه. د(ا، خ، د، ګ) د پرچم واکمنی د نسکوریدو وروسته د پردیو د ارادې له مخې جوړ شوو او واک ته رسول شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهادي ډلو د پښتونستان د مسئلې د حل لپاره څه چې د هیواد د اداري او لاربښوونې لپاره کومه نقشه نلرله. د امریکې- انګرېز د مستقیم پوځي تیري وروسته د اشغال زیږنده واکمنۍ منطقاً چې د پښتونستان د کشالې د حل د راپورته کولو غږ نشواى جګولى ځکه چې د دیورند تپل شوې کرښه او د پاکستان دولت د انګریزي ښکېلاک میراث دی او انګلوساکسوني ښکېلاکګرو دا کرښه د نړیوالې کرښې په توګه په رسمیت پېژندله. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال په پوله د اغزن سیم تېرول او د تورخم د دروازې د رسمي پرانېستلو په مراسمو کې د ننګرهار والي شاه محمود میاخېل ګډون ښيي چې غني دا کرښه د یوې پټې خاینانه معاملې په ترڅ کې منلې وه. د دې معاملې په اړه محمدفاروق وردګ د کرزي او غني د کابینې غړي په یوه ټلویزیوني مرکه کې وایي چې دریو تنو په دوبۍ کې اویا میلیونه ډالر ترلاسه کړل. ددې لپاره چې اشرف غني د محمد فاروق وردګ خوله ور وتړي هغه یې سمدلاسه په پارلماني چارو کې د وزیر په توګه مقرر کړ. د جمهوریت له نسکورېدو وروسته اسلامي امارت چې هېڅ کوم هېواد په رسمیت نه دی پېژندلی ، له ظالمانه بندېزونو او له ګڼ شمېر ستونزو سره لاس ګرېوان دی منطقاً چې د دیورند د معضلې د حل کولو جوګه نه دی.

ګوند څه غوښتل ؟

د ا، خ ، د، ګ بنسټ اینودونکو د هیواد د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم یا په ټولنه کې واکمن غیرعادلانه تولیدي مناسبات ګڼل. ګوند په دې آند وو چې د تولید پر وسایلو د ټولنیز مالکیت په ټینګښت او د پراخه پرګنو په ګټه د سمونونو په پلي کولو سره ولس او په ځانګړې توګه بزګران، کارګران، کوچیان، کسبګر او روڼ اندي د هر ډول ستم او زبېښاک او ټولنیزو ناخوالو څخه خلاصیدلی شي او سربیره پردې هیواد د پرمختګ په لور د تللو جوګه کیدای شي. د هېواد په اداره کې ولس ته د برخې اخېستلو یوازینۍ لار د ملي دموکراسۍ د حکومت ټینګښت ګڼلو. د دې لپاره چې د ګوند مشرتابه د خپل ګوند د جوړېدو موخه پرګنو ته ورسوي د ګوند د بنسټ ایښودونکې کنګرې څه کم درې میاشتې وروسته د ګوند د کړنلارې لاندې اساسي کرښې د سیاست لیوالو او ولس ته وړاندې کړلې:

١. د افغانستان د ځمکنۍ بشپړتیا، سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ او ملي واکمنۍ څخه ساتنه.
٢. د ملي دموکراسۍ د واکمنۍ د ټینګښت له لارې خلکو ته د دولتي واک سپارل.
٣. د خلکو د دموکراتیکو حقونو او آزادیو تامینول، د بزګرو او کارګرو ژوند ته پاملرنه او د دموکراتیکو او مساویانه اصولو پر بنسټ د هیواد د ولسونو د یووالي لا پیاوړتیا.
۴. د دولتي پلان شوي اقتصاد له لارې د ملي اقتصاد وده، د دولتي سکتور پیاوړتیا ، د ملي صنایعو پنځونه او په بهرنۍ سوداګرۍ د دولتي انحصار ټینګښت ،د ځمکو د اصلاحاتو سرته رسول او د هیواد د طبیعي زیرمو، سترو اقتصادي تولیدي مؤسسو او صنایعو ملي کول.
۵. د یوې ملي او د زاړه او نوي استعماري مسئلې په توګه د دیورند د تپل شوي کرښې (۱۸۹۳) په رسمیت نه پیژندل، د پښتنو او بلوڅو د خپل ارادیت د حق څخه دفاع او د پښتونستان او د افغانستان د خلکو د ارادې پر بنسټ د دې مسئلې حل.
۶. د خپلواکه بهرني سیاست پر مخ وړل او په نړیوالو مسئلو کې د مثبتې ناپیيلې تګلارې، آزاد قضاوت او د ګډ سوله پیز ژوند تعقیب ، د امپریالیزم ، نوي او زاړه استعمار خلاف مبارزه ، په تیري کوونکو پوځي ، سیاسي او اقتصادي بلاکونو کې نه ګډون او د استعمار او ملي ستم په وړاندې د ملي آزادي ښونکو غورځنګونو ملاتړ.

دا د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند موخې وې چې په خپلو تبلیغاتو کې یې پر هغو ټینګار در لود. د دې اساسي کرښو پر بنسټ یې څه موده وروسته د ګوند کړنلاره د خلق په جریده کې خپره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه. پورتنيو موخو ته د رسيدو په خاطر د دې ګوند بنسټ کېښودل شو ، مبارزه يې وکړه، د سياسي مبارزې تودې او سړې يې وګاللې ، واک ته ورسيد، د خپلې تګلارې په پلې کولو يې بيله ځنده پيل وکړ، د پنځه ګلوېښت زرو شا وخواه غړي يې د ګوند د واکمنۍ د ساتلو، د وسلوالو مخالفانو سره د جګړې په تاوده ډګر او همدا راز تر هګرېزو بريدونو کې له لاسه ور کړل او بالاخره د يوه نړيوال افغاني ضد سازښت او دسيسې له امله واک له لاسه ورکړاو ګوند هم ورسره ټوټې ټوټې شو. پدې کتاب کې به پدې مسئلې هم بحث وشي چې د ا ،خ، د، ګ په نامه د دې سياسي غورځنګ دوې سيالې ډلې د خپلې واکمنۍ پر مهال تر کومې کچې خپلې کړنلارې ته ژمنې پاتې شولې او هغه يې تر کومه بريده پلې کړه. همدا راز به پدې هم تم شو چې د ګوند د واکمنۍ په نسکورېدو کې د وسلوالو مخالفانو، کورنيو او بهرنيو لاملونو تر څنګ تر کومه بريده د نوموړي ګوند تيروتنو او بېلارې توب او په ګوند کې د وسلوالو مخالفينو سره د ګوند کومې ډلې او مشرانو پټو او ځرګندو معاملو منفي اغيز درلود. په دې اړه د دې خبرې يادول اړين بريښي چې د يوه ځانګړي سياسي غورځنګ او واکمنۍ سياستونه ، برياوې او ناکامۍ هغه مهال په واقعبينانه ډول ارزول کيداى شي چې زماني او مکاني او په تيره نړيوال شرايط ، د هيواد اقتصادي حالت ، د واکمنۍ په وړاندې د سياسي مخالفانو دريځ او د بهرنيو فاکټورونو اغيز له پامه ونه غورځول شي. پدې کتاب کې به د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د واکمنۍ تګلارې، کړنې او پايلې د پورتنيو مواردو په پام کې نيولو سره تر انتقادي ارزونې لاندې ونيول شي.

د ا،خ، د، ګ د واکمنۍ په مهال نړۍ د علمي – تخنيکي پرمختګونو له کبله کوچنۍ شوې وه . لدې امله د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې د سياسي اوښتون او په تېره د واکمنۍ له لورې د ټولنيزو سمونونو پيلول د نړيوالو، ګاونډيانو او شوروي اتحاد غبرګون له ځانه سره درلود. بيله شکه دې غبرګونو د خلقی دولت په کړنو، برياوو او ناکاميو اغيز درلود. پدې معنی چې د نورو مثبت غبرګون او ملاتړ واکمنۍ ته مرستندوی او ګټور تماميږي او پر بله خوا منفي غبرګون بيا ستونزمن او حتی ناتار جوړوونکی ګرزي. له ياده و نه باسو هغه ګوند او حکومت به په واک کې د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدوچانس ولري ،خپل پلانونه به پلې کړي، برياوې به ولري او خپلو موخو ته به ورسيږي چې هم د کور د ننه او هم بهر زيات دوستان او متحدين او لږ مخالفين او دښمنان ولري. دا بيا د ګوند او واکمنۍ په مشرتابه پورې اړه لري چې څه ډول تګلاره غوره کوي چې هغه د نورو سره په تعامل ځرخېږي يا تقابل. د ثور د اوومې سياسي بدلون وروسته بهيرونو و ښودل چې د ګوند مشرتابه د خپلو سياسي مخالفانو او پانګوالې نړۍ او د هغو متحدينو او سپوږمکيو سره د تعامل پرځای د تقابل تګلاره غوره کړله . له بله پلوه ګوند واک ته به رسېدو سره چې د واک اصلي ځواک خلقي اړخ وو د مشرتابه يوې برخې يې دا وړتيا ونه مونډله وپوهېږي چې شوروي اتحاد ورسره ربښتينی نه دی او پدې غدار دوست او متحد يې زيات باور وکړ. البته هغه مهال افغانستان په بهرنيو او خاصتاً د شووي اتحاد په تخنيکي ، مالي او پوځې مرستو پورې تړلی وو چې د خلقي دولت خپلواک دريځ د کرملن ناستو مغرورو هژمونپستو مشرانو په مزاج برابر نه وو چې دې حالت واکمنۍ ته ټاکلې ستونزې زېږولې وې ، پايله يې دا شوله چې شوروي اتحاد په خپل غلچکي خاينانه پوځې يرغل سره خلقي واکمني نسکوره ، افغانستان اشغال او پرچم ظاهرآ واک ته ورسوي . د افغانستان اشغال دواړو اړخونو د افغانستان دموکراتيک جمهوريت او شوروي سوسيالستي جماهيرو اتحاد ته په خورا لوړه بيه تمام شو تر دې چې دواړه دولتونه د تاريخ برخه وګرزي او د شوروي امپراطوري ونړېږي . د شوروي اشغال وروسته په هېواد کې جګړو زور واخيست او پايله يې دا شوله چې شورويان په سرکوزی له افغانستان څخه ووزي . د شوروي اشغالګرو د اردليانو(پرچميانو) د مسکو د ارادې له مخې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او د ا، خ، د،ګ د واکمنۍ په نامه خپلې واکمنۍ ته نه يوازې د پای ټکی کېښود او ګوند ټوټې ټوټې شو بلکې په هېواد کې وحشت او بربريت واکمن شو . ددې ګوندي ضد او ملي ضد سازښت له کبله د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې او د هېواد اداري ، اقتصادي او فرهنګي بنسټونه وران ، د وسلوال پوځ وسلې او تجهيزات تالان او کابل په کندواله واوښت. د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته د دې ګوند د دواړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخونو د ځېنو مشرانواو کدرونو د هلو ځلو سره سره هغوی و نه توانېدل بېرته خپل سازمانونه په پښو ودروي او پدې ډول دا ګوند د تاریخ برخه وګرځي.

ګوند د مبارزې په ډګر کې

ګوند د بنسټ اېښودونکي کنګرې وروسته عملاً د مبارزې سیاسي ډګر ته را ودانګل. پدې ډګر کې د ګوند په وړاندې په ولایاتو کې د ګوندي سازمانونو او کمیټو جوړول او د ګوندي لیکو د پیاوړتیا سربیره ولس ته د خپلو سیاسي ، اقتصادي، ټولنیزو او فرهنګي موخو د رسولو درنې دندې پرتې وې تر څو د یوه سیاسي خوځښت په توګه خپل شتون په ټولنه کې تثبیت او پدې ډول په ټولنه کې ریښې وځغلوي. بیله استثنی په دموکراتیکو ټولنو کې سیاسي خوځښتونه عملاً په دریو برخو(د مطبوعاتو او تبلیغاتو، ټاکنیزو مبارزو ، غونډو او لاریونونو) کې د مبارزې په سیاسي ډګر کې را څرګندیږي. د ا ، خ ، د، ګ د ۱۹۶۵ کال د نوي اساسي قانون د ښیګڼو په رڼا کې په یادو ډګرونو کې په فعالیت لاس پورې کړ چې په لنډ ډول به پرې مکث وشي.

الف – د مطبوعاتو او تبلیغاتو ډګر

د مؤسسي کنګرې د جوړېدو درې میاشتې وروسته مرکزي کمیتې د ګوند د کړنلارې اساسي کرښې چې د ګوند فکري بنسټ یې جوړاوه تصویب کړې. اړینه بریښېده چې د ګوند کړنلاره هم جوړه شي . « لکه څرنګه چې ګوند قانوناً نه وو ثبت شوی او په رسمیت نه وو پېژندل شوی ، کړنلاره یې د ګوند په نامه نشوای خپرولای . لدې امله د قانوني ملحوظاتو له مخې پرېکړه وشوه چې د خلک دموکراتیک کړنلارې تر سرلیک لاندې خپره شي. د کړنلارې مسوده د نورمحمد تره کي لخوا چمتو شوې وه . خو د هغې د کتنې او بشپړولو لپاره یو کمیسیون وټاکل شو. د کمیسیون غړي کارمل ، بدخشي، پنجشېري او ډاکتر شا ه ولي وو چې د تره کي تر مشرۍ لاندې یې کار کاوه.» ۷۹/ ۵۶- ۵۷

ګوند دا مهم سند د۱۹۶۶ کال د اپریل په یوولسمه (۱۳۴۵ کال حمل ۲۲) د خپل نشراتي ارګان (خلق) په لومړۍ او دویمه ګڼه کې په شلو زرو نسخو کې په پښتو او دري ژبو خپور او هغه یې د هیواد په سترو ښارونو کې توزیع کړ. په دومره لوړه کچه د خلق د جریدې سره د روڼ اندو لیوالتیا د دې واقعیت څرګندوی وه چې د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان د ټولنیز- اقتصادي وضعیت ربښتینی انځور یا ځمکني واقعیتونه کاږل شوي وو او سربېره پردې په هغو کې نوي اصطلاحات او مفاهیم روڼ اندو ته په زړه پورې وو. د دې واقعیت څخه د ګوند مخالفین هم سترګې نه پټوي او پدې اړه یو د هغو څخه لیکي: « په داسې یوه هیواد کې چې څه نا څه ۹۰ فیصده وګړي یې بېسواده ول او په کابل کې چې هلته څه د باندې ځلوېښت ورځپاڼې ، اوونیزې او میاشتنۍ خپرونې د۱۹۶۴ راهیسې راوتلې وې ، نوموړی شمیر خورا غټ وو. (خلق) سپینې خبرې کولې او په څرګنده یې د طبقاتي مبارزې او د (افغانستان د مظلوم ولس د ځوریدنو) په هکله لیکنې کولې. علاوتآ خلق څرګندوله چې د معاصرې زماني اصلي مسئله او په نړیواله کچه د طبقاتي مبارزې هسته ، چې د اکتوبر ستر سوسیالستي انقلاب سره را پیلیږي د نړیوال سوسیالیسم او نړیوالې پانګوالی تر منځ مبارزه ده. » ۳ /۲۳۰ د خلق جریدې خپرونو سلطنت او واکمنې را وپارول او د ګوند مشر تره کی صدراعظم میوندوال ور وغوښت او ورته ویلي یې وو چې په خپل اخبار کې مو ابلاغیه خپره کړئ چې د جریدې لیکنې ملي ضد دي لدې امله دا جریده خپلې خپرونې دروي. دا موضوع په مرکزی کمیټه کې طرحه شوه او پرېکړه وشوه چې دا ډول ابلاغیه نه خپروو او حکومت دې د قانون له مخې عمل وکړي.

امریکایي افغانستان پېژندونکی لویي دوپري چې هغه مهال په کابل کې ژوند کاوه وایي: « واکمنی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د نشراتي ارګان (خلق) خپرونې اسلامي ضد، اساسي قانون ضد او سلطنت ضد » وګڼلې او شپږمه ګڼه یې له چاپ وروسته بیله دې چې توزیع شی توقیف کړله او وروسته یې جریدې ته د خپرونو اجازه ور نکړه. د خلق د جریدې د درولو وړاندیز په مشرانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرګه کې سناتور محمد هاشم مجددي کړی وو. پدې ډول د مجددي د څواکمني کورنۍ د ارادې له مخې چې د هېواد د پاچاهانو د لېرې کولو او کېنولو او د جهاد د فتواوو ورکولو واک یې ترلاسه کړی وو د خلق جریده هم تعطیل شوله. په شپږمه، وروستۍ ګڼه کې د سعدي یو شعر چې په لاندې بیت پای ته رسېدلی وو خپور شوی وو چې ښایي د دې جریدې په توقیف او تعطیل کې همدې شعر هم رول لوبولی وي ځکه د سپین پوښو خو په عمل کې د تور طینتو روحانیونو ، پیرانو او حضرتانو اصلي څېره یې بربنډوله .

عبادت بجز خدمت خلق نیست به تسبیح و سجاده و دلق نیست

د حکومت له لوري د خلق د جریدې او د خپرونو د منځپانګې د ارزښت د ټیټولو په وړاندې بل تدبیر دا وو چې همماله د مردم په نامه یوې جریدې خپروني پیل کړې چې لیکني یې د خلق جریدې د خپرونو خلاف وې. د خلق د جریدې د تعطیل وروسته د ګوند د مشر سربېره خلقي مشرتابه خپل کدرونه (زېری ، میثاق ، محمد ظاهرافق او ظریف) د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته واستول چې د خلق او یا په بل نامه د واکمنۍ څخه د جریدې اجازه ترلاسه کړي خو د تره کي تر مشرۍ لاندې سیاسي خوځښت ته هیڅکله د جرېدې د خپرولو جواز ورنکړل شو. تردې چې د جرېدې د جواز د ترلاسه کولو له امله د خلقیانو د مرکزي کمېټې غړی زیری د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې د کوم رییس له لوري ډبول شوی هم وو. د جریدې د جواز د ترلاسه کولو په اړه میثاق لیکي: « یو ځل زه عبدالکریم میثاق مؤظف شوم چې د یوې جریدې غوښتنه وکړم ، هغه مهال سردار انس د اطلاعاتو او کلتور وزیر وو. را ته و یې ویل شپږ سوه ځله در څخه آزموینه اخلم خو د اخبار اجازه نه درکوم. ما ته خندا راغله او په څواب کې مې ورته وویل. پداسې حال کې چې د اخبار اجازه نه راکوئ نو آزموینې ته څه اړتیا ده؟ هغه وویل تاسې ته مو یو اخبار درکړی دی چې نوم یې پرچم دی، لاړشئ د هغه شاوخوا را ټول شئ. » ۷۹ / ۷۶ د وزیر له خبرې څخه معلومېږي چې هغه غوښتل خلقیان د کارمل ترمشرۍ لاندې مبارزه وکړي.

هغه مهال خلقي اړخ خپلې اعلامیې د نورو رسنیو لکه پیام وجدان ، افغان ملت، ترجمان او روزګار له لارې خپرولې. خو کله چې کارمل او پلویان یې له ګوند څخه ووتل او خپل سازمان یې جوړ کړ په کال ۱۹۶۸ کې حکومت هغوی ته د پرچم په نامه د یوې جریدې د خپرولو جواز ورکړ. حقشناس د پرچم د جرېدې په اړه لیکي :« د۱۳۴۶ کال په کب کې صدراعظم نوراحمد اعتمادي د محمد داود د توصیې پر بنسټ او د پاچا په موافقه د پرچم په نامه ببرک ته د اخبار اجازه ورکړه.» ځیني لا دا هم وایي چې د پرچم د جریدې لګښت هم محمد داود ورکاوه. پرچم د دوو کلونو په ترڅ کې ۹۹ ګڼې خپرې کړې. کله چې د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د شوروي روسیې بنسټ ایښودونکي لینن د سلمې کلیزې په مناسبت په دري ژبه د (لینن د خاورې) او د (ژوند ښونکي انقلاب) د ویاړنې اړوند یو شعر چې په لاندې بیتونو پای ته رسیدلی وو خپور شو د هیواد د ملایانو، طالبانو او د ملي شورا د استازو د سخت غبرګون سره مخامخ شو.

برای این دست آورد های بیمانند
ما به آن حزب پیشقدم درود میفرستیم
و به مردم قهرمان
ما به آن پیشوای بزرگ درود میفرستیم
به لینن بزرگ.

ژباړه:

د دغو بیساره لاسته راوړنو لپاره
موږ هغه مخکښ ګوند ته درود استوو
او اتلو خلکو ته
موږ هغه ستر لارښود ته درود استوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر لینین ته .
د پرچم په جریده کې د پورتني شعر د خپریدو په ورځ د اطلاعاتو او کلتور وزارت مخې ته ملایانو او طالبانو اعتراضیه غونډه وکړه او وروسته تر دې د هیواد له ګوټ ګوټ نه کابل ته د ملایانو د راتلو لړۍ پیل شوه. ملایانو د پل خشتي په جومات کې سنګر ونیو، شپې او ورځې یې په جومات کې تیرولې او د جومات له منبر نه د کین لاسو او شوروي اتحاد پر ضد وینا وې کولې. سلیمان لایق چې هغه مهال د پرچم د جریدې د امتیاز خاوند او مسئول مدیر وو لیکي: « نوموړی شعر د ده پرته د پرچم د جریدې د تحریر د هیأت ټولو غړو(کارمل، خیبر، کشتمند، نور احمد نور، دکتورس اناهیتا او بارق شفیعي) د هوکړې له مخې خپور شو او اضافه کوي چې ملایان د قرآن کریم د دې آیت « ان الله و ملایکه یصلون علی النبی یا ایهاالذین آمنو صلوا علیه و سلموا تسلیما» چې معنی یې«خدای او ملایکې یې پر نبي باندې "درود" وایي. ای مومنانو تاسو هم پرهغه باندې "درود" ووایاست ډېره لګوي. ملایانو "درود" ویل صرف د اسلام پر پیغمبر پورې محدودوي او پرغیر مسلمان باندې د "درود" ویل حرام او له اسلام نه لرې بولي .» ۴۳ /۱۲۸ لایق د جریدې د مسؤل مدیر په توګه له هرچا څخه زیات مسؤلیت درلود د دې راپاروونکي شعر د نه خپرولو مخه ونیسي. پدې کار کې د پاتې راتلو له امله د داسې یوه ګوند څخه باید وتلی وای چې د خپلو خلکو عقیدتي باورونو ته سپکاوی کوي او سربېره پردې د هېواد د مترقي غورځنګ د بدنامی سبب هم کیږي . د دې شعر د خپرولو پایله دا شوله چې د هیواد دودیزه روحانیون او بنسټپال اسلامپال ګډه ژبه سره وموندې او د یوه منبر څخه د هېواد د مترقي غورځنګ ، پرچمیانو او شوروي اتحاد ضد کمپاین وکړي.د پرچم په جریده کې د دا ډول راپاروونکي شعر خپرولو د پرچم اړخ اعتبار ته سخت زیان ورساوه . پرهغوی یې د شوروي د عمالو تور یقیني کړ. د ملایانو د دې اعتراضونو پایله دا هم شوه چې حکومت اړ شي د پرچم خپرونې و دروي.

سره لدې د ګوند د دواړو نشراتي ارګانونو(خلق او پرچم) خپرونو او اعلامیو د باسواده قشر په ویښتیا کې رغنده رول لوبولی دی او خپرونې یې د افغانستان د وروسته پاتې والي په لاملونو، د حکومتونو په نه وړتیا ، د خلکو د ستونزو بربنډول ، د مخ په ودې هېوادونو په وړاندې د امپریالیستي بلاک د سیاستونو په افشا او د شوروي اتحاد د تګلارو او سیاستونو په ملاتړ څرخیدلې. د ساري په ډول په ویتنام کې یې د امریکایي اشغالګرو جنایتونه غندل او د فلسطینیانو د داعیې څخه ملاتړ کړی دی .خو کله چې په ۱۹۶۸ کې شوروي لښکر په چکوسلواکیا تیری وکړ د پرچم جریدې دا تېری تائید او هغه یې د شوروي اتحاد له لوري انټرناسیونالستي دنده وګڼله. د شوروي له لوري پر چکوسلواکیا د یرغل په اړه خلقي اړخ کوم غبرګون ونښود. د خلق او پرچم په جریدو کې د لومړي ځل لپاره نوي ادبیات او سیاسي اصطلاحات او د واکمنۍ څخه جوړوونکي غوښتنې ، وړاندیزونه ، نیوکې او اعتراضونه تر سترګو کیدل او د بیان د آزادۍ په لور یو پرمختلونکی خوځښت وو. ګوند نه یوازې د خپلو نشراتي ارګانونو له لارې د خپلو غړو او ولس د ذهنونو د روښانولو او د هغوی د سیاسي شعور او پوهې د لوړولو لپاره اړین ګامونه اوچت کړل بلکې د تبلیغي پاڼو او اعلامیو د خپرولو سربیره یې یو لړ علمي ، سیاسي او ادبي آثار ولیکل او یا وژباړل. پدې ارزښتمن کار کې د پرچم په پرتله د خلقیانو او د دې ګوند د نورو کدرونو په پرتله د تره کي ونډه د پام وړ ده.

ب- د پارلماني مبارزې په ډګر کې

د ا، خ، د، ګ په تګلاره کې په سیاسي مبارزه او په هغو کې په پارلماني ټاکنو کې په برخه اخېستنې ټینګار شوی وو.په پارلماني ټاکنو کې یې د ګډون موخه دا وه چې ګوندیان د پارلماني مبارزو سره آشنا شي او سربیره پردې په ټاکنیز کمپاین کې د خپل ګوند نږدې او لېرې اهداف ، د واکمنیو ناخوالې او د هیواد د وروسته پاتې والي لاملونه ټولنې ته ورسوي. په ټاکنو کې د بري له امله د هیواد په لوړتقنیني ارګان کې د داسې قوانینو په تصویب ټینګار وکړي چې د قانون واکمنې،اقتصادي پرمختیا او د دموکراسۍ ودې ته ګټور تمام شي. له همدې کبله وو چې ګوند د خپل جوړښت په لومړي کال (۱۹۶۵) کې څوارلس تنه د ولسي جرګې دوولسمې دورې ټاکنیزو سیالیو ته د مختلفو ولایتونو څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوماندانو په توګه ور وپیژندل چې دریو تنو ببرک کارمل، نوراحمدنوراو اناهیتا راتبزاد ولسي جرګې ته لار پیدا کړه. په دیارلسمې دوره کې یوازې دوو تنو کارمل او امین وکولای شول په پارلمان کې د ګوند د استازو په توګه د خپلو اړونده سازمانونو د استازیتوب جوګه شي. ګوند دواړو دورو ته په ټاکنیزو کمپاینونو او همداراز په ولسي جرګه کې د خپلو استازو له لارې د خلکو د ویښتیا او د ګوند د سیاسي هدفونو د تبلیغ لپاره ګټه پورته کړله. ولسي جرګې ته په ټاکنو کې ګوندي کاندیدانو لسګونه میټینګونه جوړکړل او په هغو کې یې خپلې تګلارې پرګنو ته ورسولې او خلک یې سیاسي مبارزې ته وهڅول. د دستګیر پنجشیري په وینا د ملي شورا دوولسمې دورې په ټاکنیز کمپاین کې« د واحد ګوند په نوښت یوازې د کابل په ښار کې څلویښت میټینګه جوړ شول او د پنځوسو زرو شا اوخوا کسانو پکې ګډون وکړ.» ۲/ ۱۶۶ هغه مهال ګوند د هېواد په یو شمیراداري واحدونو کې په ټاکنو کې په حکومتي چارواکو د درغلیو تورونه ولګول چې حکومت د ګوندي کاندیدانو د بري مخه ونیوله. سربېره پردې دیارلسمې دورې ته څو تنه ګوندي کاندیدان او د هغوی د ټاکنیزکمپاین ملګري لکه (صالح محمد زیری، دستګیرپنجشیری، عبدالکریم زرغون ، عبدالخالق ،عبدالهادي کریم، فدامحمد خواریکښ، قادربهیار او اکرم کارګر) توقیف او زنداني شول.

په ولسي جرګه کې د ګوند استازو په دولتي دستګاه کې د اداري او مالي فساد په وړاندې په مبارزې، په هیواد کې د قانون د واکمنۍ د ټینګښت ، د مطبوعاتو د آزادۍ ، د اساسي قانون د دموکراتیکو ارزښتونو او د پرګنو د حقوقو په دفاع کې و دریدل . د کارګرو، بزګرو، کسبګرو، کوچیانو، زده کوونکو او محصلینو او د ټولنې د نورو زیارکښو قشرونو د اقتصادي او صنفي غوښتنو څخه ملاتړ وښود .د پښتنو او بلوڅو د حق خود ارادیت په موضع کې ولاړ وو او په نړیواله کچه یې د امپریالیسم او ښکیلاک خلاف د نړۍ د ملي آزادي ښنونکو غورځنګونو او په ځانګړې توګه د صهیونیزم په وړاندې د عربو او فلسطینیانو او د امریکې خلاف د ویتنام د خلکو د عادلانه مبارزو څخه ملاتړ کړی دی. په ډیرو مواردو کې په ولسي جرګه کې د ګوند د استازو دریځ په ټولنه کې د هغه د اعتبار د لوړو لپاره ګټورې پایلې لرلې. خو د کارمل ځینې ویناوې چې معمولاً د شوروي اتحاد له سیاستونو څخه په بشپړ ملاتړ څرخیدلې د ګوند او په تېره د پرچم ملي دریځ ته زیان ورساوه . د بېلګې په توګه په ولسي جرګه کې یوه استازي د کارمل د وینا په اړه ویلي وو:« هیله کوم چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته د بې کچې ښه نیت په ښودلو سره د افغانستان شورا او د افغانستان بهرني سیاست ته درناوی وکړي. » ۳۲/ ۱۲۶ په ولسي جرګه کې د کارمل دې ډول ویناوو ځینو استازو ته پلمه ورکړه چې په شورا کې د ګوند پر استازو برید وکړي د کارمل پښتۍ ورماتې او نور احمدنور په ککرۍ کې ژوره ضربه ووینې.

ج – په واټونو کې را څرګندېدل

په دموکراتیکو ټولنو کې سیاسي او ټولنیز سازمانونه او حتي حقوقي شخصیتونه د غونډو په جوړولو، د تبلیغاتي پلاکاتونو په پورته کولو او لاریونو او ویناوو کولو سره خپلې او د ټولنې د ځانګړې طبقې سیاسي او صنفي غوښتنې مطرح کړي او یا د واکمنۍ د تګلارو او پریکړو سره خپل مخالفت او یا موافقت څرګند کړي.د ا، خ ، د ، ګ د دموکراسۍ په لسیزه کې په پلازمېینه او په ځېنو ولایتونو کې د کارګرو،بزګرو، محصلانو، زده کوونکو او نورو صنفي قشرونو او همداراز د پښتنو او بلوڅو د حقوقو نه د دفاع په موخه سلګونه مظاهرې او لاریونونه تنظیم کړل. د دې غونډو او لاریونونو په ترڅ کې یې خپل سیاسي ، اقتصادي ، ټولنیز او فرهنګي اهداف بیانول. هغه مهال د پرله پسې لاریونونو څېې د۱۳۴۴ کال د لړم(عقرب) د دریمې څخه پیل شوې. د دموکراسۍ په لسیزه کې د ګوند دواړو اړخونو معمولاً هر کال د لړم دریمه ، د مې لومړۍ نیټه (د کارګرانو د پیوستون نړیواله ورځ) او د وږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه (د پښتونستان ورځ) نمانځله . يو په زړه پورې لاريون د کارګرو د نړيوالي ورځې په مناسبت خلقيانو د ۱۳۴۸ کال د ثور په مياشت کې تنظيم کړی وو چې د ډول(دهل) او اتڼ سره د ميرويس ميدان (کوټه سنګي) څخه پيل او د زرنګار تر پارک پورې ترسره شو . کله چې خلقيان د زرنګار پارک ته چې د مظاهرو په مرکز اوښتی وو را ورسېدل ، ټول سياسي سازمانونه تر اغېزلاندې راغلل دا مهال د خلقيانو يو کدر ستېژ ته وخوت او په مکروفون کې يې وويل :« دلته راشئ چې تاسو ته سياسي خبرې وکړو. هلته څه کوئ. تره کيان ډول وهي او ببرکيان ګډيږي. »۷۹/ ۸۴ پورتنی خبره د خلقيانو او پرچميانو دښمني هم ښيي . همدا رنګه يې په کارخانو کې د کارګرو د صنفي غوښتنو او د کار د شرايطو ښه والي په موخه مظاهرې سمبالولې. د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند له لورې د لاريونونو او مظاهرو تنظيمول او يا د هيواد د ښارونو په واټونو او کارخانو کې راڅرګنديدل ، ګوند او ولس ته د هرسياسي عمل په شان هم مثبتې او هم منفي پايلې لرلې. مثبتې پايلې يې ګوند ته دا وې چې په ټولنه کې خپل شتون تثبيت، خپل سياستونه اوهدفونه، د هيواد د وروسته پاتې توب لاملونه وګړو ته ورسوي او هغوی فعالې سياسي مبارزې ته وهڅوي او يا يې خپلو ليکو ته ورجذب کړي. په کارخانو کې د کارګرو په ګټه يو لړ سمونونه رامنځته کړي. په واټونو او کارخانو کې د نوموړي ګوند او نورو سازمانونو را څرګنديدل د خلکو د ذهنونو په روښانولو او ويښولو کې د سترګو وړ اغيز پريښود. منفي پايلې يې دا شوې چې په پوهنيزو بنسټونو خاصتآ کابل پوهنتون او پوليتخنيک کې د پرله پسې مظاهرو او لاريونونو دوام د ښوونې بهير ته زيان ورسوي. د دې مظاهرو اوغونډو بل منفي اړخ دا وو چې اکثرآ په هغو کې د دې پرځای چې د حکومت تګلارې او کړه وړه انتقاد شي ، ناکامی يې په ګوته او په ادارو کې د فساد د بربنډولو لپاره ګټه پورته شي ،خلک د سياسي سوله ئيزو مبارزو په فرهنګ سمبال کړي بلکې د وخت د سياسي سازمانو او په هغو کې د خلقيانو او پرچميانو ترمنځ په ناندريو او د يوبل په پټه د تورونو او تومتونو په لګولو تيريدلې . سليمان لايق « زما د خاطراتو» په پنځه ويشتم ټوک کې د خلقيانو او پرچميانو له لوري يو بل په پټه د دښمنانه تبليغاتو او تورونو په اړه راوړي: « په نورمحمد تره کي پسې ويل کېدل چې دی د سي آی اې جاسوس دی ، دی پښتون فيودال دی ، دی د مجيد زابلي نوکر و، ده په انحصاراتو کې د شکرې او پترولو غلا کړې ده ، دی سياسي سواد نه لري، دی د قبيلې پديده ده او داسې نورتورونه . متقابلآ په کارمل او د ده په ملګرو پسې ويل کېدل : دی د دربار جاسوس دی ، دوی اشراف زاده ګان دي ، جنرال زاده ګان دي ، زبېښونکي دي ، دوی د شتمنيو خاوندان او عياشان ، فحاشان او د حکومتو سره په سازش او جاسوسۍ کې دي او نور.» خو کله چې په خپله د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند واک ترلاسه کړ د مظاهرو ،لاريونو او خپلواکو رسنيو فعاليت ته اجازه ورنکړه لکه څرنګه چې داودخان هم اجازه نه وه ورکړې .

په ګوند کې د انشعاب لاملونه

په سياسي ګوندونو کې د اختلافونو شتون يوه معمولي خبره ده خو دا اختلافونه تل ګوندونه له انشعابونو سره نه مخامخ کوي .معمولآ په سياسي ګوندونو او تلوالو کې هغه وخت انشعابونه راځي چې په نوموړو سياسي خوځښتونو کې په ستراتژيکي ، ايدئولوژيکي او سياسي تګلارو کې اختلافونه پيدا شي. يا دا چې د زماني په يوه ځانګړي پړاو کې په ملي او نړيواله کچه بنسټيز بدلونونه راشي چې نوموړي سياسي بنسټونه اړ شي په خپلو تګلارو او د مبارزې د مخفي اوعلني بنو په مخته وړلو کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نويو حالاتو سره د بدلون اړتيا وليدل شي او پدې هکله په سياسي او ټولنيزو بنسټونو کې د نظر يووالی رانشي. يا دا چې په ټاکنو او يا وسلواله مبارزه کې د ماتې له امله ګوندونه او تلوالې له کورنې کړکيچ سره مخامخ شي . تردې دمه پدې اړه د ا، خ ، د ، ګ د مشرانو، کدرونو او څېړونکو په ليکنو کې په ګوند کې د ستراتيژيکې او ايديالوژيکې اختلافونو په اړه څه ندي ويل شوي. البته د ګوند ځينو مشرانو او کدرونو پدې هکله وروسته پاتې توب، ځانغوښتنې ، ډله بنديو، فرکسيونبازيو، د روڼ اندو خرده بورژوازي ځانګړتياوو،د تجربې نشتون ، سليقوي توپيرونو، سيمه ييزو،قومي ، سکتاريستي او شوونيستي تمايلاتو او د تئوری او پراتيک کمزورتيا وو ته ګوتې نيولې دي. پدې کې شک نشته چې نومړو مواردو په ګوند کې کورنيو ستونزو، اختلافونو او ښايي د انشعاب په رامنځته راتګ کې رول لوبولی وي خو پدې اړه مشخص بحث نه دی شوی . د بېلګې په توګه کله چې ويل کيږي سيمه ييزو، قومي او سکتاريستي تمايلاتو انشعاب ته لمن ووهله وويل شي چې چا يا کومې ډلې دا تمايلات لرل او يا يې څه غوښتل . په خلقيانو کې د کارمل د ډلې د تګ وروسته د امين او بدخشي د قومي تمايلاتو له کبله دواړو ته ګوندي سزا ورکړل شوه . خو کارمل او همفکرانو يې چې له ګوند څخه ولاړل د خپل تګ يا انشعاب د لاملونو په اړه څه ندي ويلي . د انشعاب په اړه د دې ګوند مشرانو د پخوا په شان د ځان يا خپلو همفکرانو د سلامت ښودلو په موخه يا د يوې قطبي نړۍ ننني مسلط ذهنيت ته په کتو سره واقعيتونه تحريفوي يا نيمګړي او ناسم معلوماتونه وړاندې کوي.ښه بيلګه يې د کشتمند څرګندونې دي چې د افغانستان د خلق دموکراتيک واحد ګوند او د پرچم د فرکسيون د پروني دريځ سره په څرګند ټکرکې دي.
هغه د خپل (يادداشتهای سياسي و رويدادهای تاريخی) نومې کتاب په ۱۷۰ مخ کې ليکي: « د ګوند د جوړيدو له پيله د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ، خ ، د ، ګ) د دواړو اړخونو ترمنځ جدي سياسي او ايدئولوژيکې اختلافونو شتون درلود. د تره کي اړخ د يوه سره مارکسيستي-لينينستي ګوند طرفدار وو چې د نړۍ د وروڼو کمونستي او کارګري ګوندونو په کتار کې په رسميت وپيژندل شي. خو د کارمل اړخ د يوه مترقي دموکراتيک ګوند چې د يوې پراخې دموکراتيکې جبهې په جوړولو سره د ملي دموکراسی د حکومت له لارې سوسياليسم د غايي او لېرې هدف ته د رسيدو لپاره مبارزه وکړي طرفداري کوله.که څه هم د کارمل طرحه د ځينوچپو اصطلاحاتو په منلو سره ومنل شوه خو اساسي اختلافونه په خپل حال پاتې شول. » که د کشتمند له څرګندونو سره همغږي شو ګڼ شمېر پوښتنې پيدا کيږي لکه ولې کارمل د مارکسيست- لينينست تره کي سره ګډ ګوند جوړ کړ؟ ولې هغه څلور کسيزه کميسيون(کارمل ، کشتمند،پنجشيری ، شاه ولي) چې د تره کي له لوري د چمتو شوې کړنلارې په مسودې کار کاوه هغه ومنله چې دريو تنو کارمل ، کشتمند او پنجشيري چې واحد ليدلوری يې هم درلود داسې کړنلاره چې ورسره همغږي نه وو جوړه او د مرکزي کميټې په غونډه کې د رايو په اتفاق تصويب کړله ؟ کله چې کړنلاره په مرکزي کميټه کې منل شوې وه نو بيا د کومو اساسي اختلافونو يادونه کيږي؟ وروستی دا چې ولې کارمل او د هغه پلويانو د انشعاب وروسته د ګوند په کړنلاره کې بدلونونه رانه وړل ؟ ټولو ته څرګنده ده چې د ګوند دواړو اړخونو د ګوند تر دوهمې کنګرې پورې د واحد ګوند د مرکزي کميټې له لوري د تصويب شوې کړنلارې د پلې کولو لپاره مبارزه کوله . د کارمل د واکمنی پرمهال چې کشتمند يکې دوهمه څيره وه د هغه مهال په دولتي رسنيو کې پدې اړه داسې راغلي دي: « د ايدئولوژيکې اړخه عملاً د دواړو خواوو ترمنځ اختلاف شتون نه درلود. د سياسي مبارزې په پام کې نه نيولو سره د ګوند دواړو برخو د هغو موخو لپاره مبارزه کوله چې د ا، خ، د، ګ کنګرې او د ګوند مرامي پروګرام ټاکلي وې.» ۹۹/ ۳۹ بل دا چې د لس کلن انشعاب وروسته ولې کارمل او د هغه فرکسيون د تره کي تر مشرۍ لاندې د خلقي اړخ سره بيا يووالي ته غاړه کيښودله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه سره یې سیاسي او ایدیالوژیکي اختلافونه لرل.دا بیا ښیي چې د انشعاب او بیا یووالي لاملونه بل څه وو چې کشتمند نه غواړي هغه په ډاګه کړي. په هغه صورت کې د ګوند د جوړېدو، انشعاب او بیا یووالي په اړه د کارمل پټې نقشې او موخې بربنډېږي .

همدارنګه د ګوند بل بنسټ ایښودونکی پنجشیري د کشتمند په څېرنه غواړي چې د انشعاب په اړه حقایق وړاندې کړي. هغه د۱۹۶۷ کال د اپریل په میاشت کې د انشعاب پرمهال د کارمل مشرۍ ته غاړه کیښودله خو لږ موده وروسته د کارمل نه جلا ، لومړی یې مستقل سازمان(خلق کارګر) جوړ کړاو د ۹میاشتني فعالیت وروسته بېر ته له خلقیانو سره یوځای شو. هغه هم پخپل کتاب کې لاندې پوښتنو ته چې هغه ولې د ګوند په لومړي انشعاب کې د کارمل سره ولاړ ، ولې له کارمل نه جلا او بیا بیرته له خلقیانو سره یوځای شو حتی اشاره هم نده کړې. ده ته پکار وو چې لږترلږه یې د خپل دې لالهانده منډو تړړو او د کوڅو او لارو د بدلولو په اړه رڼا اچولې وای. البته نور کدرونه لکه محمدطاهربدخشي ، محمدظاهر افق او امان الله استوار چې له خلقي اړخ نه جلا شول د ګوند په کړنلاره کې په ځینو تکتیکي او سیاسي مسئلو کې اختلافونه لرل خو د کارمل اړخ د (ا، خ ،د ، ګ) په نامه او د انشعاب نه مخکې د واحد ګوند د مرکزي کمیټې له لوري د تصویب شوې اساسنامې او کړنلارې د منلو او د هغو د پلې کولو په موخه خپل جلا سازمان جوړ او مبارزې ته ادامه ورکوله. د ګوند د اساسنامې او کړنلارې په اړه که هغه د افغانستان د ځمکنیو واقعیتونو سره برابرې وې یا نه مرکزي کمیټې د رایو په اتفاق تصویب کړې وې او د هغو د پلې کولو لپاره دواړو اړخونو ګډ او یا جلا جلا فعالیت درلود. عجیبه دا ده میثاق چې د ګوند د انشعاب وروسته د تره کي سره پاتې شو داسې یو کتاب لیکلی دی چې د هغه د مرګ وروسته خپور شو. هغه په انشعاب کې نبغ په نبغه تره کی نه ملامتوي خو د سیاست د الفبا سره آشنا لوستونکي پوهېږي چې پکې د انشعاب اصلي عامل تره کی ښودل شوی دی نه کارمل. پدې اړه بیا دا پوښتنه پیدا کېږي چې که په انشعاب کې د کارمل په پرتله تره کي منفي رول درلود نو ولې میثاق د تره کي سره پاتې شو، پرچمی نشو خو له مرګه وروسته پرچمی شو. د شته لاسوندونو او روایتونو پر بنسټ د (ا ، خ ، د ، ګ) د انشعاب لاملونه دا دي.

الف – تکتیکي او سلیقوي اختلافونه

د ګوند د بنسټ ایښودونکو مرکزي څېرو تره کي ،کارمل او بدخشي ګډ فکري اندونه لرل. خو تره کي او کارمل په ځېنو تکتیکي مسآلو لکه د پښتونستان د مسئلې، د ګوند د مبارزې د بڼې، ګوند ته د غړو د منلو او د هغوی ټولنیز دریځ ، د ګوندي فعالیت د څرنګوالي او د ګوند د نامه او بیرغ په هکله اختلاف درلود. په کنګره کې کارمل د ګوند له نامه او د بیرغ د رنګ په اړه د تره کي د نظرسره بشپړه همغږي وښودله. د پښتونستان مساله د تره کي له لوري داسې طرحه شوې وه چې هغه باید د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ د اختلاف وړ یوې تاریخي - ملي ستونزې په توګه مطرح شي او د حل لار یې د پښتنو او بلوڅو د ارادې پر بنسټ لیدله. د کارمل او همدارنګه د غلام محی الدین زرملوال له انده د دې مسالې حل د حکومت دنده ده او اړینه نه بریښي چې هغه د ګوند په کړنلاره کې راوړل شي. خو وروسته ولیدل شول چې د پښتونستان د ستونزې حل د ګوند په اساسي کړښو کې ځانګړې ځای درلود او دې هم دا معنی لرله چې کارمل د تره کي له لیدلوري سره همغږي ښودلې ده. د ګوند د نامه په اړه تره کي د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند باندې ټینګاردرلود او کارمل بیا د نوي جوړېدونکي ګوند نوم د افغانستان د خلکو ګوند (حزب مردم افغانستان) غوښت. دا چې کارمل د حزب مردم افغانستان په نامه د ګوند د نامه غوښتونکی وو پدې دلیل د منلو وړ برېښي چې د پرچمیانو هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخې چې ځانونه د کارمل د ليکې رښتيني پلويان شميري په کال ۲۰۱۲ کې د حزب مردم افغانستان په نامه سازمان جوړکړ. تره کي د ګوند په پټې او کارمل پرعلني مبارزې ټينګار درلود. تره کي د ګوند د غړو طبقاتي دريځ ته ارزښت قايل وو چې د خوارې او منځنۍ طبقې استازې ګوند ته و منل شي او کارمل د غړو طبقاتي او ټولنيز دريځ مهم نه ګڼلو .

ب- د ګوند د مشرۍ پرسر اختلاف

د کنګرې د جوړېدو په درشل کې د تره کي او کارمل رول او اعتبار ته په کتو سره دواړو د ګوند د مشرتابه شونتياوې لرلې . په کنګره کې تره کی د ګوند د مشرپه توګه غوره شو. خو څه موده وروسته د کارمل د پلويانو له لوري تبليغات کېدل چې تره کي کارمل ته رايه نه وه ورکړې ترڅو د کارمل په پرتله خپل محبوبيت او اعتبار ثابت کړي. پدې اړه کشتمند ليکي: « د کنګرې د پرانيستلو پر مهال د کنګرې غړو ته د کنګرې د لومړنيو سازمان ور کوونکو په توګه ور وپيژندل شول چې دوی دواړو د ګوند د مشرۍ لپاره مساوي او يو شان رول درلود...، کارمل په داوطلبانه توګه دا موقف نورمحمدتره کي ته پريښود.» ۳۹/ ۱۴۲ دا نو بيا د کشتمند خپل ذهني خيالات دي . پدې اړه مخکې ويل شوي وو هر چا چې زياتې رايې وړې وي هغه به د ګوند مشر وي. دا دموکراتيک او مناسب غوراوی هم وو. کله چې کشتمند د کارمل له لوري په داوطلبانه توګه تره کي ته د ګوند د مشرتابه د پريښودلو ادعا کوي دا ښيي چې په ګوند کې د انشعاب يو لامل خو اصلي لامل د ګوند د رهبرۍ پر سر وو. د کارمل د پلويانو د ادعا خلاف ځيني غلام محی الدين زرملوال او نور ميثاق يادوي چې کارمل ته ووټ نه وو اچولی .دا چې زرملوال يا ميثاق او د پرچميانو په ادعا تره کي کارمل ته رايه نه وه ورکړې د مسالې يو اړخ دی خو تره کی د ګوند د مشر په توګه و منل شو. که کارمل ته د هغه غوراوی د منلو وړ نه وو خپل اعتراض به يې کړی وو چې پدې غوراوي کې درغلي شوې ده . يو شوروي ژورنالست چې د کارمل او د (ا، خ، د،ګ) له ځينو مشرانو او همدا رنګه له شوروي ملکي او پوځي جګپوړو سره د ګوند او د افغانستان د سياسي او ټولنيزو بهيرونو په اړه مرکې کړي دي او د هغو پر بنسټ يې کتاب ليکلی دی د ګوند د جوړيدو په مهال د کارمل د خيالونو دا ډول انځورګاري : « ببرک کارمل د زړه له تله هيله لرله چې د ګوند د ليډر په توګه وټاکل شي. خوهغه ښه پوهيده چې د تره کي په وړاندې چې د بډايې بيوګرافۍ څخه برخمن دی او د ميلادي (څلويښتمو) کلونو څخه د ويش ځلميانو په خوځښت کې شامل وو چانس يې کمرنګه دی.» ۶۳/ ۳۱ بارق شفيعي د انشعاب مسئلې ته داسې ګوته نيسي: « د پرچم جريده د خلق د جريدې ادامه ورکوونکې وه. پرچم د خلق سره هيڅ تضاد نه درلود او اصلاً د خلق او پرچم اختلاف يو ايدئولوژيک اختلاف نه وو، سياسي اختلاف نه وو او د هغوی اختلاف د رهبرۍ پرسر وو. د ګوند په کورني ژوند کې اختلاف چې تره کی يا کارمل؟ کوم يو د ګوند مشري ولري. » ۱۰۰ پدې هکله عبدالعلي ارغنداوي ورته نظر لري او ليکي : « اساسي اختلاف په ظاهره توګه په رهبرۍ وو، او په اصولو کې کوم اختلاف نه وو موجود. » ۱۰۱/ ۱۴۸ پدې هکله يو افغان ليکوال ليکي : « د ګوندي ماشين په د ننه کې کارمل هڅه کوله چې تره کي د ګوند د عمومي منشي له دريځه پسې واخلي خو کله چې پاته راغی نو استعفی يې وکړه. کارمليانو وروسته خپل ملاتړي ورسره واخيستل او خپل ځاني ګوند يې جوړ کړ.» ۳/ ۲۲۹ سليمان لايق د خپلو خاطراتو په پنځه ويشتم ټوک کې د آيا کارمل واقعا تروريست دی؟ سرليک لاندې برخه کې ليکي :« د انتخاباتو په نتيجه کې نورمحمد تره کی د عمومي منشي د مقام لپاره ۲۷ رايې او ببرک کارمل ۲۶ رايې وګټلې او په دې توګه نورمحمدتره کی د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوندعمومي منشي شو .ببرک کارمل له هماغه شيبې ، يعنې ۱۳۴۳ کال د جدې له يوولسمې نېټې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ګوند لومړنۍ کانګرې ګډون کونکو یو له بل د افغانستان له خلکو سره د وفادرۍ لوظ او لوړه کړې وه ، ببرک کارمل د تره کي پرضد او د ده د شخصیت د تخریب لپاره ملا وتړله ...، کارمل د مبارزې او شخړې په دوام کله چې پوه شو چې نورمحمد تره کی په آسانتیا له میدان څخه نشي ایستلای د خپلو روشنفکرانه هوسونو په څپو کې دې ته راغی چې نورمحمدتره کی په فزیکي لحاظ له میدان څخه وباسي،ځکه خو نوراحمدنور ، وکیل او محمود بریالي د مرکزي کمیټې له ملګرو سره په ډېر احتیاط او په غیر رسمي توګه کار پیل کړ...، نور احمدنور تر اوړدې مقدمې وروسته وویل مثلاً زموږ په ګوند کې د انشعاب د لرې کولو او د پرچمي – خلقي د وحدت د تامین لپاره ضروري ده نورمحمد تره کی له منځه لرې کړو.» د لایق دا خبره ښیي چې کارمل او ترهګرو ملګرو یې د تره کي د ترور هوډ هم درلود تر څو کارمل د ګوند مشرۍ ته ورسیږي.

د پورتنیوڅرګندونو څخه دا پایله راوزي چې د ګوند د انشعاب اصلي لامل د رهبرۍ پر سر وو. تره کي د ګوند رهبرۍ ته رسیدلی وو خو کارمل د هغې څخه بې برخې وو نو هماغه دي چې کارمل هغې ته د رسیدو په موخه مبارزه پیلوي. په لومړیو کې د کارمل مبارزه پر دې راڅرخېده چې تره کی تجرید او بې اغېزې کړي او حتی له منځه یوسي خو کله چې پدې کار کې پاتې راغی د خپلو پلویانو سره د ګوند څخه ووت او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه یې خپل سازمان جوړکړ چې په تولنه کې د پرچم په نامه وپیژندل شو.

ج- د ګوندیانو د ټولنیز دریځ توپیر

د شوروي اتحاد او د هغه سره جوخت د وارسا د تړون له ړنګېدو وروسته چې نور د طبقاتي مبارزې او د پرولتري انترناسیونالیسم شعارونو بازار نه درلود. لویدیځ د خپل پیاوړي تبلیغاتي ماشین او نورو شونتیاوو پر مټ په وروسته پاتې هیوادونو کې قومي ،ژبنیو او مذهبي مخامختیا او ټکرونو ته لمن وهل پیل کړل. افغانستان د چنګاښ د ۲۶ انقلاب وروسته د زبرځواکونو او ګاونډیانو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر اوښتی وو. پدې زماني پړاو کې ستر ځواکونه او ګاونډیان په دې بریالي شوي دي چې په یو شمیر سیاستوالو او د نظراو قلم په خاوندانو پانګه واچوي . همدا ډله وګړي دي چې د روباتونو په څیر څه ډول یې چې کوک او چمتو کړي همغسې په خبرو او خوځښت راځي او د هیواد پیښو او قضایاوو، شته ستونزو او ناخوالو ته د قوم ، ژبې ،سیمې او مذهب له کړکۍ ګوري. پردې بنسټ دي چې دا ډله وګړي د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب ته قومي بنه ورکړي. هغوی خپل دا ناسم حکمونه صادروي چې ګواکې د تره کي تر څنګ پښتانه او د کارمل سره غیر پښتانه ودریدل. پداسې حال کې چې هغه مهال د نوموړي ګوند په یوه اړخ کې هیڅا په بربنده توګه د قومي او ژبنیو تړاوونو خبره نه را پورته کوله . هغه مهال په ګوند کې واکمن ذهنیت دا وو چې د افغانستان د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم او د حل نسخه یې د تولید پر وسایلو د ډله ئیزحاکمیت ټینګښت ګاڼه. ښه بیلګه یې دا وه کله چې په خلقي اړخ کې محمد طاهربدخشي د ملي مسئلې د حل خبره ډېره زمزمه کوله او بیا یې خپله لار جلا او د(انتظار د محفل) په نامه یې خپل سازمان جوړ کړ سمدلاسه همدې د (ا ، خ ، د ،ګ) نوموړی سازمان د ستمیانو په نامه تبلیغ کړ او په همدې نامه په ټولنه کې وپیژندل شو . هغه ډله څیرونکي چې د ګوند انشعاب قومي تړاووړنه ګڼي د انشعاب پرمهال د دې ګوند د دواړو ډلو د مشرتابه لاندې قومي تړاو د هغوی د ادعا ناسموالی ښیي.

الف- د تره کي ترمشرۍ لاندې د خلقي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-نورمحمدتره کی		د مرکزي کمیټې اصلي غړی		پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-محمدطاهربدخشي	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۳-دکتورصالح محمدزیری	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	پښتون
۴-دکتور شاه ولي	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۵-عبدالکریم میثاق	د م،ک علی البدل غړی	هزاره
۶-دکتورمحمدظاهرځدران	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۷-محمداسمعیل دانش	د م،ک علی البدل غړی	قزلباش
۸-حفیظ الله امین	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۹-محمدظاهرافق	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۱۰-دکتورعبدالمحمد درمانګر	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

ب- د ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د پرچمي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-ببرک کارمل	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۲-غلام دستګیرپنجشیري	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	تاجک
۳-شهرالله شهپر	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	ازبک
۴-سلطانعلي کشتمند	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	هزاره
۵- نوراحمدنور	د مرکزي کمیټې اصلي غړی	پښتون
۶ -عبدالوهاب صافي	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۷-عبدالحکیم شرعي جوزجاني	د م،ک علی البدل غړی	ازبک
۸- محمدحسن بارق شفیعي	د م،ک علی البدل غړی	تاجک
۹- غلام مجدد(سلیمان لایق)	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

پورتنی ترکیب ښیي چې په دواړو اړخونو کې د هیواد د سترو قومونو استازي لیدل کیږي . البته بله ډله څیړونکي چې په ګوند کې د انشعاب لامل قومي تړاو ګڼي د قضاوت معیار یې په ګوند کې ځینې پیښې او پدې پیښو کې د نوموړي ګوند د ځینو مشرانو دریځونه دي. د ساري په توګه محمداکرام اندیشمند د اسلامي جمعیت کدر پدې هکله داسې لیکي :« د افغانستان په خلق دموکراتیک ګوند کې د هغه د واکمنۍ په زمانه کې کودتا ګانې او حتی د مجاهدینو له تنظیمونو سره د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو په درشل کې جوړجاړی د قومي او قبیلوي تفکر ریښې لرلې. د۱۳۶۹ کال په کب کې د خلق له لوري د شهنوازتنې او ګلبدین حکمتیار کودتا ، بیا د ۱۳۷۱ کال په ثور کې د حکمتیار سره د اسلم وطنجار او رازمحمدپکتین ترمشرۍ لاندې د همدې اړخ ملتیا ، په همدې وخت کې د احمدشاه مسعود سره د پرچم د اړخ ملتیا او ګډون...، ریښه یې په دموکراتیک خلق کې قومي تمایلات دي. » ۸۷/ ۹۳- ۹۴ که چیرې د دې ادعا سره همغږي شو چې تني او حکمتیار په ګډه د نجیب الله خلاف کودتا کوله دوی دری واړه پښتانه او د پښتنو د غلزیو په څانګه پورې تړاو لري. دلته بیا قومي تړاو څه چې د قبیلوي تړاو خبره هم سمه نه ده. پر بله خوا پاکستان ته د تني سره په تښتېدلو جنرالانو کې تاجک توکمه کسان او حتی یو بدخشۍ جمعیتی د کابل پوهنتون استاد هم وو. همدارنګه د پرچمیانو او مسعود ترمنځ جوړجاړي کې د ناپښتنو پرچمیانو سربیره پښتنو هم شتون درلود او په مخالفت کې یې غیرپښتانه پرچمیان هم وردیدل. څرګند ساری یې غیرپښتون غلام فاروق یعقوبي د امنیت وزیر دی چې د خپل ژوند تر پایه د پښتون نجیب الله تر څنګ ولاړ وو او د نجیب الله سره د هغه درېدل د دې سبب شول چې د نجیب الله ِ مخالفین او په غالب ګومان پرچمي یارمحمد د مزدک ورور هغه ووژني . د مسعود سره جوړجاړی د ټولو ناپښتنو پرچمیانو جوړجاړی نه بلکه د ړندو قومي متعصبوکارملیانو او مسعودیانو ترمنځ جوړجاړی وو. هغه پرچمیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مسعود سره جوړجاړی کړی وو ټول یې غیر پښتانه نه بلکې پښتانه هم یکې وو چې جنرال نورالحق علومي او جنرال عظیم زرمتي یې ځرګند ساري دي. که چیرې د مسعود سره د غیرپښتني پرچمیانو یووالی ومنل شي دا بیا ښیي چې اسلامي جمعیت هم تاجکي تنظیم وو. پردې بنسټ ویلی شو چې د ګوند انشعاب د قومي او قبیلوي تړاو پر اساس نه بلکې د مشرتابه اوغړو د طبقاتي تړاوونو او ټولنیز دریځ پربنسټ صورت وموند. که چیرې د ا، خ ، د ،ګ د دوو سیالو اړخونو د مشرتابه او کدرونو طبقاتي تړاوونو ته وکتل شي د خلقي اړخ غوڅ اکثریت غړي د ټیټې طبقې او کلیوالي چاپیریال څخه سر راپورته کړی او د پرچم اړخ ډیری د ټولنې په شتمنو او ښاري چاپیریال پورې تړاو درلود. «پرچمیان ، د خپلو شعارونو سره سره د کارګري طبقې څخه نه ول، حال دا چې د خلقیانو له منځه ډیر د کروند ګرو کورنیو څخه ول ،... پرچمیان د خپلې ښاري سابقې پر اساس ډیر لویدیځ ځوله ول، او ویل کیږي چې زیاتره وخت به یې ګوندي غونډې په ډیسکو ډانس سره پای ته رسولې. » ۳/ ۲۲۳ ، ۲۲۷ پداسې حال کې چې هغه مهال کلیوالي خوارو خلقیانو یوازې د ډیسکو او ډانس نوم اوریدلی وو او د هغوی یوازې ملي اتڼ زده وو. د خلق او پرچم طبقاتي او ټولنیز توپیر ته بهرنیو هم ګوته نیولې ده . « د هغوی ترمنځ د ټینګو شخړو علت اصلاً په مفکوره کې دومره نه وو، څومره چې په عنعنوي منابعو کې نغښتی وو. یعني توکمیز توپیرونه، ټولنیزتوپیرونه او د کابل او ولایتونو ترمنځ دوه اړخیزه تحمیلي اهانت او سپکاوی.» ۱۰۲ /۱۴۱ دوه شوروي جنرالان (ګوریلوف او مایوروف) چې لومړی یې د خلقیانو په واکمنۍ کې د دفاع وزیر سلاکار او دوهم یې د کارمل پوځي سلاکار دی ورته لیدلوری لري لومړی یې لیکي:«خلقیان عمدتاً د ټولنې له ټیټ قشر څخه راوتلي وو او پرچمیان بالعموم د متوسطې او لوړې بورژوازۍ او فیوډالي کړیو، یعني اساسي اختلاف طبقاتي توپیرونه دي .» دوهم یې پدې اند دی چې« پرچم د شتمنو افغانانو لکه منځنیو اوغټو ځمکوالو ، د روڼ اندو د سر سر کسانو او د لوړو ملکي او پوځي مامورینو استازي وو. په خلق کې نور ګرده پاتې کسان راټول شوي وو. » پدې هکله امریکایي څیړونکی سلیک اس هاریسون لیکي :« د دواړو اړخونو ترمنځ ایدئولوژیک اختلاف د ټولنیزو توپیرونو تر پوښ لاندې پټېده . زیاتره پرچمیانو د ښاري پورتنۍ طبقې څخه سر را پورته کړی وو او په فارسي ژبه یې خبرې کولې. ډیرو یې د واکمنو نخبه ګانو سره کورنۍ اړیکې لرلې ، خلقیانو په هغوی د (سلطنتي کمونست ګوند) ټاپه وهله. حتی د پرچمیانو پښتنو هم په دري ژبه خبرې کولې او د فرهنګي نظره یې د پښتنو د قبیلوي ژوند سره واټن نیولی وو. په مقابل کې خلقیان د پښتنو د مخ په ودې تحصیل کړې متوسطې طبقې د ټیټ قشر استازیتوب کاوه. » ۴۷/ ۱۸

د امریکایي څېړونکي په ځرګندونو کې د خلقیانو او پرچمیانو د طبقاتي دریځ او ټولنیز ترکیب ځرګند توپیر ترسترګو کیږي خو د هغه په ارزونه کې لکه د ډیرو نورو په شان دا تشه شتون لري چې د دواړو اړخونو ترکیب ته یې قومي بڼه هم ورکړې ده . د طبقاتي تړاو پرته ښایي د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره د پرچم د مشرتابه اړیکو د ګوند په انشعاب کې هم خپل رول لوبولی وي. لکه څرنګه چې د حزب دموکراتیک نوین (شعله یانو) لومړی انشعاب هم د دربار سره د نوموړي سازمان د مشر اکرم یاري اړیکو رول درلود. د نوموړي سازمان د مشرتابه څخه انجینرعثمان د پس منظر په نامه یوه لیکنه کې « اکرم یاري پدې دلیل د انقلابي مبارزې صلاحیت نه لرونکی او ناوړه اعلان کړ چې هغه څه موده د ظاهرشاه په کورکې اوسیدلی وو.» ۱۰۳ د سلطنتي کورنۍ او یا دربار سره د کارمل د اړیکو په اړه ډیری سیاسي ډلو او سیاستوالو ځرګندونې کړې دي. پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي :« په رښتیا سره کارمل همیشه پاچا لیده او دربار ته یې تګ او راتګ درلود. (پاچا دا موضوع دې لیکوال ته ویلې وه) همدارنګه ببرک کارمل په سلطنتي کورنۍ پورې تړلیو د واکمنې دستګاه د ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړو سره نږدې اړیکي لرل.» ۳۲/ ۱۷۱ همدارنګه د پرچم د فرکسیون د رهبرۍ وتلي څېرې اناهیتا راتبزاد په سلطنتي کورنۍ کې لویه شوې وه ځکه چې د هغې مور د صدراعظم شاه محمودخان په کور کې کار کاوه. کله چې یو سیاسي ګوند د خپل هیواد وروسته پاتې والی په طبقاتي ستم کې وینې بېله شکه په دې ګوند کې د ټیټي او محکومي طبقې د استازو سره دا پوښتنه پیدا کیږي چې څه ډول یو فیوډال ، پانګوال ، د سوکاله ژوند خاوند د خپلې طبقې په وړاندې دریږي. پداسې یوه ګوند کې دا طبقاتي او ټولنیز توپیر د دې لامل کیږي چې د دښمنو طبقو استازي په یوه سیاسي خوځښت کې ګډ فعالیت ونشي کړای. افرآسیاب خټک د پولې د هغې خوا سیاستوال د کارمل د کلیوالي ضد او ښتني ضد روحیې په هکله وایي: « دري ویونکي کابلیان لکه کارمل اکثراً ښتو ژبو ته ښې ګردي یا کلیوال ښې لوڅي ویل. » ۴۷ / ۲۰۱ په طبقاتي ټولنو کې دا ناشونې بريښي چې شتمن او بیوزلي ، ښاری ښاري او خوار کلیوال دې په یوه دسترخوان سره کښيني او په یوه سیاسي غورځنګ کې چې دا سیاسي خوځښت د طبقاتي مبارزې پر محور څرخیږي ګډه مبارزه او فعالیت وکړي. د (ا ، خ ، د ،ګ) د غړو د طبقاتي او ټولنیزو دریځونو توپیر چې د هغوی په ورځنیو کړووړو او راشه درشه کې لیدل کیده د دې سبب شو چې هغوی د خپل طبقاتي او ټولنیز دریځ، کلیوالي او ښاري تړاوونو له مخې سره جلا شي او په دوو ډلو چې شتمن او ښاریان په یوه ،خواران او کلیوال په بل سازمان کې سره راغونډ شي . که چیرې ګوند د طبقاتي مبارزې پر بنسټ خپله تګلاره نه وای غوره کړې ښایي په ګوند کې شته طبقاتي او ټولنیزو توپیرونو خپل منفي رول نه وای لوبولی. که څه هم هر سیاسي سازمان نه مذهبي سازمان د ټولنې د ځانګړو طبقو او قشرونو د ګټو مخکښ او مدافع ګڼل کیږي. د (ا، خ ، د، ګ) په نامه سازمان خو په واقعیت کې د دوو مختلفو ټولنیزو دریځونو او مخالفو دښمنو طبقو استازو د څه پاسه دوو کلونو وروسته د۱۹۶۷ کال د مې په څلورمه خپلې لارې سره جلا کړې او په خپلو جلا جلا سازمانو کې یې خپلې مبارزې ته دوام ورکړ او د خلکو خبره « کبوتر با کبوتر و زاغ با زاغ یکجا کنند پرواز» له مخې هر څوک د خپل جنس له مخې په دوو ډلو وویشل شول او په افغانستان کې د بې طبقاتو ارماني ټولنې د جوړولو په لور والوتل.

د – په انشعاب کې د مسکولاس

ټول دولتونه د نورو دولتونو سره د خپلو ملي ګټو پر بنسټ اړیکي پالي او ډیر لږ لیدل شوي دي چې ځواکمن دولتونه پدې اړیکو کې رښتیني وي او د نورو په کورنیو چاروکې له لاسوهنو ډډه وکړي. شوروي اتحاد لدې څخه نشي مستثنی کېدای. شوروي اتحاد چې د ۱۹۱۹ کال راهیسې د افغانستان سره سیاسي، اقتصادي او کلتوري اړیکي لرلې او د وخت په تېرېدو سره یې لمن پراخېده او ګڼ شمېر متخصصینو یې د هیواد په دولتي بنسټونو کې موجود وو. د دواړو دولتونو ترمنځ دې ډول اړیکو شوروي اتحاد ته د یوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکول چې یو شمیر افغان دولتي چارواکي او سیاستوال وپیرې. په افغانستان کې د مسکو د سترګو وړ اغیز له کبله د امکان څخه لېرې نه ده چې د (ا، خ ، د ،ګ) په بنسټ اینبودونکو کې مسکو داسې افراد لرل چې د شورویانو د لارښوونو پربنسټ یې ګامونه اوچتول. د ګوند د بنسټ ایښودو پرمهال کرملن ناستو دا خیال درلود چې دوی ته وفاداره او په دوی پورې تړلې څېره د ګوند مشري ترلاسه کړي چې د هغه په واسطه خپلې نقشې د دې ګوند له لارې پلې کړي. د دې ګوند د جوړیدو وروسته بهیر او د مسکو دریځ وښودل چې د ګوند په مشرۍ کې د تره کي په راڅرګندیدو سره کرملن نهیلی شو چې د دوی د پام وړ کس د ګوند په مشرتابه کې راڅرګند نشو نو پدې هڅه کې شو چې د خپلې دې باوري څیرې پواسطه پر ګوند انشعاب تحمیل کړي . پدې اړه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک دموکراتیک گوند ځیني کدرونه او په هغو کې میثاق د گوند انشعاب ته هم لدې کړکې ګوري او لیکي:«کارمل لکه چې په خپله ارزونه او یا ښایي د نړیوالې سرچینې څخه په الهام سره دې پایلې ته رسېدلی وي ښه فرصت دی چې له تره کي جلا شي .» ۷۹/ ۶۹ په نړی کې د شوروي پلوه گوندونو په اړه د مسکو د سیاست په هکله امریکایي شوروي پیژندونکی هنری برادشر لیکي :« د کی جی بی استازو نه یوازې په کمونست گوندونو کې انشعابونه تشویق کړي بلکې د هغو الهام ورکوونکي هم وو ترڅو پدې ډول د هرې ډلې څخه د مسکو د موخو لپاره ګټه پورته کړي.» ۱۰۴ / ۵۲ که چېرې شوروي اتحاد پر افغانستان یرغل نه وای کړی یو شمېر څېړونکو او همدا رنګه خلقیانو به د برادشر پورتنی ځرګندوني بابیزه ګڼلي وای چې ځرنګه به مسکو د (ا، خ،د، ګ) چې د شوروي اتحاد دوست گوند وو هغه ټوټې کړي. شورویانو د خپل څه کم لس کلن اشغال پر مهال بیا هم هڅه ونکړه چې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ ارګانیک یووالی ټینګ شي بلکې د دواړو اړخونو څخه یې ګټه پورته کوله خو هڅې یې د پرچم د ډلې په پیاوړتیا او د خلقیانو په کمزورتیا ځرخېدلې. لامل یې دا وو چې خلقیان یې د ناسیونالستانو او پرچمیان یې د انترناسیونالستانو په نامه پیژندل. لیکوال ته یوه خلقي پوځي چې د محمدداود د واکمنی پرمهال په نوي دهلي کې زده کړې کولې ویلي دي. یوه ورځ په یوه کافي کې چې هلته به د ایران د تودې گوند غړي راټولېدل مجلس درلود او ما هم د خپل خلقي توب خبره ورته وکړله . توده یانو وویل چې خلقیان ناسیونالستان دي او هغوی انقلابیون نه دي بلکې پرچمیان په افغانستان کې اصلي انقلابیون دي. پدې اړه محمدالله صافی خلقي کدر وایي: « په پولېتخنیک کې د زده کړو پر مهال می د خپل شوروي استاد څخه د یوه روسي کتاب غوښتنه وکړه. هغه راڅخه پوښتنه وکړه چې ته د کومې سیاسي ډلې سره تړاو لرې او مشر یې څوک دی. ما ورته وویل چې خلقي یم او مشر مو نورمحمد تره کی دی. څو ورځې وروسته استاد را ته وویل چې تاسو انقلابیون نه بلکې ناسیونالستان یئ. ځرنګه چې زه کمونست نه یم دا کتاب نشم پیدا کولی.کله چې زه د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته ولاړم همدا استاد زما رهنما وو او سربېره پردې د انستېټوت د ګوندي کمېټې منشي هم وو. ما ترې وپوښتل تاسي په افغانستان کې ویل چې کمونست نه یې خو اوس وینم چې د ګوندي کمېټې منشي یې. استاد وویل چې په افغانستان کې د کی جی بی د غړو پرته نورو شورویانو اجازه نلرله چې د افغانانو سره اړیکې ټینګې کړي.» همدا لامل وو چې مسکو نه غوښتل چې د ناسیونالست تره کي ترمشری لاندې گوند پیاوړی شي او د کارمل پواسطه یې پرې انشعاب تحمیل کړ.

د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند چې هغه مهال د افغانستان د خلکو د دموکراتیکې ټولنې په نامه یادیده د۱۹۶۷ کال د می په میاشت کې په دوو ډلو پرته لدې چې د ټولنې د رهبری (مرکزی کمیټې) په غونډه کې پرې بحث وشي او یا کومه اعلامیه یا ابلاغیه خپره شي د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشری لاندې په دوو برخو وویشل شو او د افغانستان د دموکراتیکې ټولنې په نامه یې جلا سازماني او سیاسي مبارزې ته ادامه ورکړه. دا چې دا ټولنه په دوو برخو وویشل شوه هغه وخت عملي جامه واغوستله چې د مرکزې کمیټې نوبتي غونډې ته چې د مي په پنځمه(غویي څوارلسمه) د پنجشنبې په ورځ د زیرې په کور کې دایرېده کارمل او د نوموړي پلویان غونډې ته رانغلل معنی یې دا وه چې ټولنه « گوند» په دوو برخو وویشل شوه. البته چې د دې غونډې نه مخکې د انشعاب نښې نښاني ځرګندې شوې وې او تره کي ته د کارمل پلویان معلوم وو.خو د کلیوالي پنجشیري دریځ ورته ځرګند نه وو. تره کي د هغه د دریځ د معلومولو په موخه زیری او بدخشي هغه ته استولي وو. نوموړو پنجشیري ته ویلي وو که چېرې « کارمل وغواړي له گونده څخه بیل شي دی ورسره ځي که ځنګه ؟ هغه ویلي و تاسو بیغمه اوسئ زه له گوند څخه نه بیلیږم. » ۴۰/ ۱۷۲ خو پنجشیری د خپلې ژمنې خلاف د کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ولاړ. د گوند څخه د کارمل او ملگرو د تګ په اړه تره کې ګلدادخان د هغه مهال د ننګرهار د گوندي کمېټې مسؤل ته ویلي وو :« کله چې زه د ببرک کارمل له خوا څخه د بېلې او جلا ډلې جوړولو په هڅو کولو باندې خبر شوم ، نو د مرکزي کمېټې په پراخې غونډې (د مرکزي کمېټې د علی البدل غړو په ګډون) کې مې هغه ته وویل چې دغه کارونه پرېږده ! دا ډول چارې چې تا پیل کړې دي ، نه تا ته ګټه رسوي او نه ګوند ته کومه ګټه لري. دا چارې زموږ ګوند او ډله کمزورې کوي. کارمل زما دا انتقاد پر ځان باندې بد ومنلو او هغه عصبي شولو او غبرګون یې وښود. د مرکزي کمېټې په بلې ور پسې غونډې کې موږ ډېر انتظار وایستلو، خو کارمل او د مرکزي کمېټې څو تنه نور غړي غونډې ته را نغلل. د مرکزي کمېټې په هېڅ کومې غونډې کې ، داسې خبرې چې ګنې دوی (کارمل او ملو یې) ځانله بېله ډله جوړوي ، نه وې شوې. دوی موږ(د مرکزي کمېټې نورو غړو) ته د مرکزي کمېټې غونډې ته د نه راتګ څخه خبر هم نه وه راکړی. هغوی د مرورو کسانو په څېر، په پټو خولو یو ځایي او ګډ ګوندي فعالیت را پرېښود.» ۱۰۵/ ۱۷۷ ـ ۱۷۸ د انشعاب په هکله شوروي لیکوال لیاخوفسکي (د افغان غمیزه اومیرانه) نومي کتاب د ۱۸ـ ۱۹ مخونو کې لیکي: «د ا، خ ، د، ګ د جوړېدو وروسته ډېر ژر د هغه په مشرتابه کې د رهبرۍ پرسر د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمنځ مبارزه پیل شوه. وروستی چې په پارلمان کې د استازي په توګه ټاکل شوی وو لدې څخه ځورېده چې په ګوند کې دوهم رول لري. همدا رنګه د ځینو تکتیکي مسئلو په اړه اختلاف شتون درلود. د بیلګې په توګه ببرک کارمل او د ا، خ ، د ، ګ په مرکزي کمیټه کې د هغه پلویانو په ګوند کې د علني مبارزې په پیاوړتیا ټینګار درلود... ، نورمحمدتره کي پټو فعالیتونو ته لومړیتوب ورکاوه...، ګوند ته د جذبولو په اړه د ببرک کارمل وړاندیز دا وو چې د نوماندانو طبقاتي دریځ (منشآ) ته پام را ونه ګرزول شي، یوازې د هغوی نظر او په ګوند کې د کار لیوالتیا ته وکتل شي. د ببرک کارمل دا دریځ د اریستوکراسی د استازو او د سلطنتي کورنۍ د ځینو غړو سره د نږدیوالي له امله وو ځکه چې هغه یو وخت د پښتونستان د اتحادیې فعال غړی وو چې شهزاده محمدداود جوړه کړې وه، هغه د (ا، خ ، د ، ګ) ته شاه محمد دوست د صدراعظم د قلم مخصوص مدیر او نورو لوړو دولتي چارواکو د جذبولو وړاندیز کړی وو. نورمحمدتره کي پدې هکله مخالفت وښود پدې دلیل چې د (ا، خ ، د، ګ) ته د شتمنو او د سلطنتي کورنۍ د غړو منل طبقاتي پرنسیب ماتوي او په پایله کې په خلکو کې د هغه اتوریته له منځه وړي...، په غبرګون کې ببرک کارمل د۱۹۶۶ کال په پسرلي کې د خپلو پلویانو سره د مرکزي کمیټې څخه ووت او د پرچم په نامه یې نوی فرکسیون « پرچم » جوړ کړ چې رسماً یې ځان د ا، خ ، د ، ګ (د ټولو زیارایستونکو مخکښ) ګاڼه. » ۴۹/ ۱۸ـ ۱۹ پورتنۍ څرګندونې ښیي چې د ګوند د انشعاب لاملونه د ګوند په مشرتابه کې که له یوې خوا طبقاتي توپیرونه دي له بله پلوه د رهبرۍ پرسرسیالي هم ده. البته د پورتنیو دوو لاملونوسربیره مسکو هم په انشعاب کې لاس درلود. د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب چې هم یې ګوند او هم افغانستان ته ډېرې بدمرغۍ راوړې ددې انشعاب عامل به د پرچمي عبدالقدوس غوربندي پدې وینا کې ولولو: « ببرک کارمل د لومړي انشعاب نه مخکې خپل ګوندي پلویان د دریو غونډو په ترڅ کې د ۱۳۴۵ کال په ژمي کې یوځل په شهرآرا کې د هادي کریم په کور او دوه ځله په مرادخاني کې د سلام خان په کور کې را غونډ کړل...،دا غونډې معمولاً د کارمل د شپاړلسو پلویانو په ګډون جوړېدې. هغه غونډې چې د نورمحمد تره کي د ګوند د عمومي منشي د نه خبرتیا پرته د کارمل په مستقیم دستور او لارښوونه په بشپړډول پټې جوړېدې. دا په حقیقت کې د ۱۳۴۶ کال د غویی د۱۴ د انشعاب پیل وو چې په هغو کې د ګوند د یوې سترې برخې پرضد کدرونو او فعالینو ته تبلیغاتي او سازماني فورمولونه ورکول کیدل. لدې امله په زغرده ویلی شو چې په غورځنګ کې د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشعاب او د لسو کلونو د جلاوالي او بې اتفاقۍ د سترو مصیبتو پړه د ببرک کارمل په غاړه ده. » ۸۰/ ۱۹ـ ۲۰

د یوه نامه لاندې دوه ګوندونه

د۱۹۶۷ کال د می په څلورمه (۱۳۴۶ کال غویي څوارلسمه) د ا، خ، د، ټ (ګوند) د مرکزي کمیټې په نوبتي غونډه کې د کارمل او د هغه د پلویانو نه ګډون معنی دا وه چې دوی دا ګوند پرېښود خو هغوی د سیاسي مبارزې لاس پر سر نشول بلکې د ا، خ، د، ټ (ګوند) په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ، پدې توګه په هیواد کې تر یوه نامه لاندې دوه ګوندونه را څرګند شول پدې توپیر چې د تره کي اړخ ځان د کارګرې طبقې او د کارمل ډلې د ټولو زیار ایستونکو مخکښ ګڼله. هرې ډلې مقابل لوری انشعابګر، ځان اکثریت او مقابل لوری اقلیت باله او پدې اړه یې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په شان د بلشویکانو او منشویکانو اصطلاحات کارول. د کارمل اړخ استدلال کاوه چې تره کی د اقلیت مشر دی ځکه د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړو زیات شمیر چې د رایې ورکولو صلاحیت لري د ده تر رهبرۍ لاندې مبارزه کوي. پر بله خوا د تره کي پلویانو ویل چې موږ اکثریت یو او د ګوند د مرکزي کمیټې لس تنه (څلوراصلي او شپږ علی البدل) غړي زموږ سره پاتې دي او کارملیان په اقلیت کې دي چې ټولټال ۹ تنه د مرکزي کمېټې اصلي اوعلی البدل غړي ورسره تللي دي . د انشعاب پر مهال د ګوند د مرکزي کمیټې غړي نولس تنه وو چې ۹ تنه یې اصلي او لس تنه یې علی البدل غړي وو. د کارمل د ډلې له لوري د خلقیانو په پټه د منشویکانو تبلیغاتو ترهغه دوام وموند چې د هغه نه په کال ۱۹۶۹ کې درې تنه دستګیرپنجشیري ، شهرالله شهپراو شرعي جوزجاني چې لومړي دوه یې د انشعاب نه مخکې د مرکزي کمیټې اصلي او دریم یې علی البدل غړی وو بېل شول او د خلق کارګر په نامه یې جلا سازمان جوړ کړ. لدې پېښې وروسته د پرچم په خپرونو، اعلامیو او تبلیغاتو کې د خلقیانو په پټه نور د منشویکانو اصطلاح نه استعمالېده . کله چې د شهپر پرته پنجشېری او شرعي او پلویان یې له خلقیانو سره یو ځای شول ، د خلقیانو د تبلیغاتو تله درنه شوله چې پرچمیان په مطلق اقلیت کې دي . البته شهپر د مبارزې څخه لاس واخېست.خلقي اړخ ته د خلق کارګر د ډلې راتګ د خلقیانو تبلیغاتو ته نوې بنه ورکړه چې د ګوند څخه جلا شوې کړۍ به هرومرو بېر ته په خپل محور(تره کي) را ټولې شي . د پرچمیانو سره ددې ډلې پریکون او له خلقیانو سره یې یووالی د پرچمیانو په لاریونو منفي اغېز پرېښود او د خلقیانو لاریونونو رونق وموندلو. د انشعاب وروسته دواړو ډلو د خپلو لیکو د پیاوړتیا او د خپلو هدفونو د بیانولو لپاره هلو ځلو ته دوام ورکړ. خو د دواړو اړخونو هڅې د دې پر ځای چې په دولتي ادارو کې فساد بربنډ، د هیواد د وروسته پاتې توب لاملونه، د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګې افشا ، د پرګنو د پوهاوي، د مترقي غورځنګ د غښتلتیا، د ملي دموکراتیکو ځواکونو د یووالي لپاره راوګرزوي د یوبل په تخریب لګیا وو. پرچمیانو د خلقیانو مشران د امریکي جاسوسان ګڼل او دلیل یې دا وو چې یوشمېر مشرانو یې په امریکې کې زده کړې کړې او تره کی په امریکا کې د افغانستان په سفارت کې مطبوعاتي آتشه وو. خلقیانو د پرچم ګوند سلطنتي ګوند بللو. د خلقیانو دلیل دا وو چې د انشعاب سره سم خلقي اړخ د واکمنۍ د فشار سره مخ شو یو شمیر مشران او کدرونه یې د پلازمېینې نه اطرافو ته تبدیل کړل شول چې په هغو کې د مرکزي کمیټې دوه غړي زیری او شاه ولي هم شامل وو. بل دا چې د انشعاب وروسته حکومت کارمل ته د پرچم د جریدې د خپرولو امتیاز ور کړ خو خلقیانو ته دا امتیاز نه ورکول کېږي. پدې اړه د مطبوعاتو وزیر ډاکترانس د تره کي په عریضه لیکلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو: «آغای نورمحمدتره کي ! به شما قبلاً امتیاز جریده خلق داده شده بود، ولی جریده از طرف مشرانو جرگه متوقف گردید. لهذا بشما نه بنام خلق و نه به کدام نام دیگر امتیاز جریده داده نمیشود. » ۴۰/ ۱۹۹ د خلقیانو مشرتابه د وزیر دا امرعکاسي یا فوتوکاپي کړی وو او په گوندي حوزو کې یې غړو ته ورښودلو چې جنرال زاده کارمل ته د دربار د نماینده په توگه دا امتیاز ورکړ شوی دی او موږ ته نه راکول کیږي. پرچمیانو چې د پرچم د جریدې د خپرولو امتیاز درلود او د تبلیغاتو ښه وسیله یې لرله او سربېره پردې د ملي شورا په دوولسمه دوره کې یې دری تنه وکیلان هم لرل چې د شورا له ستېژ څخه په خپله گټه استفاده وکړي خو خلقیانو دا شونتیاوې نلرلې. خلقیانو به کله نا کله د نورو آزادو جریدو له لارې خپروني کولې . په ۱۹۶۸ کال کې د افغان ملت په پنځوسمه گڼه کې د خلقیانو یوه اعلامیه چې « پرچم د ا، خ ، د، گ سره هیڅ سازماني تړاو نلري » خپره کړه . دا اعلامیه هغه وخت ورکړل شوه چې پرچم هڅه وکړله په پارلمان کې ځان د (ا، خ ، د ،ټ) استازی معرفي کړي . همدا راز «تره کي په ۱۹۷۱ کې د (روزگار) په جریده کې اعلان وکړ چې پرچم حق نلري د خلک دموکراتیک گوند نوم پر خپل ځان کیږدي او د خلک دموکراتیک سره د افغانستان کلمه زیاته کړي.ځکه چې پرچم فرکسیون دی چې د گوند له پیکر څخه جلاشوی دی. » ۱۰۶/ ۵۴-۵۳ دا اعلامیه وروسته له هغې خپره شوه چې کارمل په ولسي جرگه کې خپله ډله د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند په نامه اعلان کړله. د دموکراسۍ په لسیزه کې پرله پسې مظاهرو حکومت ته سرخوږی پیدا کړی وو حکومت له رسنیو څخه غوښتي وو چې د مظاهرو خبرونه به نه خپروي .د پرچم جریدې دا خبرونه خپرول خو واکمنی غبرگون نه ښود تردې چې « د سبا ورځپاڼي ته عجیبه وبریښیده پداسي حال کې چې د پرچم جریده د مظاهراتو لسگونه خبرونه خپروي بیا هم ترعدلي څارني لاندې نه راځي خو څلور نورې جریدې تر پوښتنو لاندې دي. » ۳۲/ ۱۵۳ د دموکراتیک نوین گوند (شعله جاوید) « د افغانستان د خلق دموکراتیک گوند او په تېره د پرچم اړخ د حکومت تر سرپرستۍ لاندې گوند گاڼه او ویل یې چې د پرچم جریده د حکومت له لوري تمویلیږي. » ۱۰۷ د سبا ورځپاڼي او د شعله یانو له لوري د پرچم د جریدې په اړه څرگندوني د خلقیانو د ادعا سموالی ښیي چې پرچم یې سلطنتي گوند بللو.

په گوند کې پټ تشکیلات

هغه ټولنې چې د سیاسي ټیکاو څخه بې برخې وي هلته د هر ډول بېړني حالت واکمنېدل لکه انارشۍ، بلواوو، جگړو، ترور، استبداد او اختناق واکمنیدل شوني بریښي. پدې ټولنو کې سیاسي ډلې د بېړنیو حالاتو لپاره مخکې له مخکې چمتووالی نیسي تر څو وکولی شي د نویو حالاتو سره سم خپلو سیاسي فعالیتونو ته دوام ورکړي او یا دا چې د حکومتونو له لوري پردې گوندونو د برید له کبله د نویو شرایطو سره سم خپله سیاسي مبارزه تنظیم کړي . د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند خلقي اړخ د حکومت د برید او د گوند د بشپړ له منځه تلو له وېرې په پوره احتیاط گامونه اوچتول. لدې کبله یې په پوځ او مېرمنو کې د فعال سازماني کار څخه ډډه کوله. په پوځ کې یې لدې امله سازماني فعالیت نه کاوه چې واکمني و نه پاروي او په ښځو کې یې د اسلامي او ولسي دودونو او رواجونو د حساسیت له کبله فعال سیاسي فعالیت نه درلود . د خلقیانو مشر پدې موخه چې حکومت د انقلابیونو نسل له منځه نه وي وړی ببله دې چې د مرکزي کمیټې سره سلا او مشوره کړې وي دری تنه (محمدالله صافی، شاز ارلیوال او میرصاحب کاروال) تنظیم کړي وو او په پټه یې د هغوی سره حوزې دایرولې . دې دریو تنو ته ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وو چې هغوی به د خلقیانو په شمول له نورو ډلو سره له سیاسي بحثونو ډډه کوي او هېڅکله به نه دوی او نه د دوی له لوري تنظیم شوي کسان ځانونه خلقیان معرفي کوي . دوی ته دا هم ویل شوي وو که د ګوند مشرتابه زنداني او یا له منځه ورل کېږي دوی به د ګوند د تګلارې د پلي کولو په موخه مبارزې ته دوام ورکوي . محمدالله صافي چې د دې ډلې مشري کوله وایي چې دوی به په میاشت کې یو ځل ماخوستن نا وخته د دوو ګړیو لپاره د تره کي کور ته ورتلل. پدې کتنو کې به تره کي د هېواد او نړۍ د حالاتو او د مخفي مبارزې د پرمخ وړلو په اړه معلومات ورکول. په ۱۹۷۳ کال کې صافی د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد فدا ته وسپارل شوه . کله چې د جمهوري دولت په تګلاره کې د استبداد نښې نښانې ځرګندې شولې او د دې پټې شبکې د پراخیدو له امله تره کي له ده سره ارتباطي کسان زیري ته ورپېژندلي وو چې د هغوی سره پټې سازماني اړیکي وساتي. کله چې ګوند واک ترلاسه کړ زیري د دې پټې شبکې غړي نجیب الله د کابل ښار د ګوندي کمیټې منشي ته معرفي کړل چې هغوی په ګوندي کمیټو او سازمانونو کې تنظیم کړي. د (ا ، خ ، د ، ګ) د ټوټې ټوټې کېدو وروسته د حفیظ الله امین پلویانو دا تبلیغات پیل کړل چې ګواکې امین او تره کي په خلقي اړخ کې د یوه فرکسیون مشران وو . ددې تبلیغاتو موخه دا وه چې ګواکې که امین فرکسیوني فعالیتونه کول تره کی ورسره همغږی وو.د امین د پلویانو دا ادعا پدې ساده دلیل بې بنسټه ده که چېرې تره کی او امین د یوه فرکسیون مشران وای نو تره کي ولې دا پټه شبکه امین ته نه سپارله چې زیري ته یې وسپارله. د ثور د وسلوال پاځون وروسته په ګوندي سازمانونو کې د دې پټې شبکې د غړو بربنډېدل په ځینو خلقیانو کې هم یو لړ پوښتنې را پیدا کړلې او د امین پلویانو هغوی زرغونیان تبلیغول او لا تر اوسه دا تبلیغات پر مخ وړي . د ۱۹۸۹ کال د کب د شپاړلسمي پېښه چې نجیب الله هغه د شهنوازتنې د کودتا په نامه اعلان کړه او د خلق د اړخ زیات شمیرمشران او په هغو کې زیری هم زنداني شو نجیب الله د امین د پلویانو په څېرپخپله یوه وینا کې زیری د زرغوني په نامه معرفي کړ چې زیري ده ته د ثور انقلاب وروسته د خپلو پټو تنظیم کړیو ګوندیانو او د نجیب الله په وینا د زرغونیانو لست ورکړی وو چې په ګوند کې یې تنظیم کړي. د شوروي اشغال پرمهال د زرغونیانو په نامه اعلامیې خپریدې او یوه رساله د(سره زرغوني خلقي لاره) په نامه د یوه ناڅرګند مرکز له خوا خپره شوه . ویل کېدل ددې اعلامیو خپروونکی د الله ګل په نامه یو پخوانی افسر دی چې سیدمحمدګلابزوی د وخت د کورنیوچارو د وزیر په دستور د نوموړي وزارت د عسکري جلب او احضار ګروپ ونیولو او د سرتیري په توګه یې د بدخشان ولایت کومې لېرې پرتې سیمې ته واستولو چې پدې ډول یې د خلقیانو خلاف د نوموړي تبلیغاتو ته د پای ټکی کېښود.

د پرچم فرکسیون هم پټ تشکیلات لرل. دا تشکیلات د خلقی اړخ د پټو تشکیلاتو خلاف نورې موخې لرلې او په هغو کې دوه کټګورۍ پټ پرچمیان تنظیم شوي وو. یوه ډله لوړپوړي دولتي مامورین وو. دوهمه ډله یو شمیرلنډغر او بدماشان چې د پرچم د فرکسیون له کورنیو سره یې د خپلوۍ او ملګرتیا اړیکي لرل ترڅو په خاصو شرایطو کې د پرچم سیالي ډلې او مخالفان تهدید کړي. د دې دواړو ډلو په اړوند غوربندي د خپل کتاب په اته ویشتمه او نه ویشتمه پاڼه کې راوړي: « یوه ورځ د پرچم په دفتر کې چې د کابل ښاروالی مخکې د نوراحمدنور سره کاري غونډه لرله د یوې اوږدې مقدمې وروسته یې وړاندیز وکړ چې یو شمیر بیروکراتان او لوړپوړي اداري مامورین چې موږ ته سمپاتي او لیوالتیا لري غواړي چې د ګوند د غړیتوب ویاړ تر لاسه کړي.خو د ځانګړو شرایطو له امله لکه نور ګوندیان نشي کولی په حوزو کې حاضر شي ، په مظاهرو کې ګډون وکړي او ځانونه په بشپړ ډول د ګوندي انضباط تابع کړي...، زما وړاندیز دا دی چې هغوی د سیاسي بیرو د غړو سره شخصي اړیکي ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی چې په دولتي ادارو کې نفوذ لري د دې سربېره چې د کدرونو په نصبولو او اداري دندو کې ترې کار اخلو د پردې تر شا بهيرونو لومړی لاس اطلاعات هم ترلاسه کوو او په معنی داره موسکا سره يې اضافه کړل کله مو چې واک ترلاسه کړ دا کسان چې اداري تجربه او مسلکي مهارت لري زموږ په درد خوري. بايد دلته اضافه کړو چې داسې کسان لکه حسن شرق،شاه محمد دوست، غلام جيلاني باختري،نجيب الله مسير او آدينه سنګين د دې ډول کسانو څخه وو...،څرنګه چې تاسو پوهيږئ چې د اخوان المسلمين او د شعله يانو او همداراز د ګوند د انشعابي اړخونو سره مبارزه او سيالی د ورځې په تيريدو سره زياتيږي او کله ناکله د جدي ستونزو او حتی فزيکي ټکرونو سبب کيږي. موخه دا ده چې موږ يو شمير قوي ، پهلوان، زړور اوعيار مشرب کسان ولرو چې د ګوندي غړو د خپلوانو او يا ليوالو څخه وي او د ګوند د باډي ګاردانو په شان وي. دوی هم د خپلو خصلتونو او رواني ځانګړتياوو له کبله نشي کولی د اساسنامې نورمونو ته ژمن وي. هغوی بايد د ځوانمردۍ په ډول او شخصي دوستۍ او د ګونديانو په نامه د ګوند د موخو په چوپړ کې ودروو.»

دا بيا ښيي چې د پرچم اړخ يو شميرپټ غړي لرل چې په هغو کې لوړپوړي دولتي چارواکي او لومړنان تر سترګو کېدل. هغه چارواکي چې هم له حکومتي امتيازاتو برخمن وو او هم يې د راتلونکو امتيازاتو او مقامونو په اړه فکرکاوه چې بيله شکه دا ډول فرصت غوښتونکي د پرديو د څارګرو ادارو سره هم اړيکې ولري او د پنځم ستون رول و لوبوي. پورتنيو دوه يا څو کارت لرونکو کسانو د شوروي د اشغال لاندې واکمنی کې د غيرګونديانو يا آزادخياله نا پيپلو افرادو په نامه لوړو مقامونو او دريځونو ته ورسول شول. پدې ډول له يوې خوا پرچم د خلکو په سترګو کې خاوري اچولې چې غيرګونديان يې هم په لوړو څوکيو ګومارلي دي او له بلې خوا خاد د دې غيرګونديانو پر مټ کولای شول د اشغال ضد کسانو څخه اړين معلومات تر لاسه او همدا د اشغال ضد کسان خاد ته وروپيژني . دا ډول بې پرې او ناپيپلي کسان د هرچا سره وو او د هيچا سره نه وو ، هغوی د ورځې په نرخ خوړل او د موسم د بدلون سره خپلې جامې بدلولې . د پرچم په اړخ کې د لومړنانو شتون ددې سبب شو کله چې په کال ۱۹۶۹ کې د متحده ايالتونو د ولسمشر مرستيال سپيرواګنيو کابل ته رسمي سفر درلود د پرچم اړخ د هغه له سفر سره په مخالفت کې مظاهره تنظيم کړه . مظاهره کوونکو د حبيبيې ليسې مخې ته د هغه ګاډی (موټر) د چرګې په هګيو وويشت. د مظاهره کوونکو د دې سپک کار له امله پوليسو يو شمير پرچمي مظاهره کوونکي کدرونه چې په هغو کې نجيب الله هم شامل وو بنديان کړل. د پرچم مشرتابه د خپلو غړو له لوري دا ډول مظاهره او سپک کار « په روڼ اندو کې د ګوند د دريځ پياوړتيا او د ګوندي افرادو د روحيې لوړتيا ګڼله. » ۸۰/ ۲۶ د پرچميانوله لوري د دا رنګه سپک کار څخه موخه دا وه ، مسکو ته وښيي چې دوی د شوروي اتحاد د سيال د سپکولو او د کابل- واشنګټن د اړيکو د کمزورولو لپاره په هر کار لاس پورې کوي. د شوروي اشغال پرمهال د هېواد په لويو ښارونو او په کابل کې ځېنې تروررونه ترسره کېدل چې خلکو حکومت ته ګوته نيوله ښايي دا تروررونه د دې لومړنانو او د پرچميانو په وينا د همدې عيارانو لخوا تر سره کېدل .

ګوند او جمهوريت

د چنګاښ د انقلاب له بري وروسته يوازينی سياسي سازمان چې د محمدداود له ګوزارونو څخه خوندي پاتې شو هغه د (ا، خ، د،ګ) وو. لامل يې دا وو چې د ګوند دواړو اړخونو د جمهوري نظام څخه ملاتړ وښود. پدې توپير چې پرچم د جمهوري دولت برخه وه او خلقيان د سياسي اپوزيسيون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېر سیاسي فعالیت ته دوام ورکړ. پرچم د واکمن ګوند په توګه په دولتي چارو بوخت شو او د سیاسي او سازماني فعالیتونو لپاره یې نه وخت درلود ، نه لیواتیا او عملاً یې له سیاسي فعالیت لاس واخېست. خلقیانو د دې نوي فرصت څخه د خپلو لیکو د پیاوړتیا په موخه پوره ګټه پورته کړله او په پوځ کې یې سازماني فعالیت هم پیل کړ او ددې کار لپاره یې امین مؤظف کړ. البته د انقلاب وړاندې یې د پوځیانو سره توضیحي کار کاوه نه سازماني . د خلقیانولومړی کدر چې په پوځیانو کې یې سیاسي فعالیت درلود هغه عبدالکریم زرغون وو. د دې نوي فرصت پایله دا شوه چې په لنډه موده کې خلقي فرکسیون په کمي لحاظ پیاوړی شي چې د حق العضویتونو د ترلاسه کولو له امله یې مالي حالت هم په غوړیدو شو. پداسې یوه غوره وضعیت کې اړتیا لیدل کیده چې د تره کي د کور سربیره یو ګوندي مرکز هم پرانیزې او له هغه ځایه د ګوند سیاسي او سازماني چارې رهبري کړي. که څه هم مخکې لدې څه موده د تره کي د نور په نامه د دارالترجمې دفتر څخه د ګوندي کارونو د تنظیم لپاره ګټه پورته کېدله. په جمهوریت کې خلقیانو لومړی په میوند واټ او وروسته د سپین زر هوټل مخامخ د ابیض رستوران په پورتني پوړ کې خپل دفتر پرانیست. هغه مهال زیری ، پنجشیری او میثاق د ګوند د حرفوي کارکوونکو په څیر په نوبت او یا ګډ په نوموړي دفتر کې د ګوندیانو سره لیدني کتني لرلې او ګوندي چارې یې تنظیمولې. همدارنګه د ګوندي حوزو د دایریدو په موخه د کابل ښار په مختلفو سیمو کې کوټې په کرایه ونیول شوې . البته پرچمیانو د کابل ښاروالي مخې ته د دموکراسۍ د لسیزې را هیسې ګوندي دفتر درلود. په پوځ کې د خلقیانو د پیاوړي کیدو په اړه جورج آني امریکایي لیکوال لیکي: « که څه هم پرچمیان لومړی اړخ وو چې په وسلوال پوځ کې یې په جلب او جذب لاس پورې کړی وو خو د ۱۹۷۷ په نیمایي کې د خلقیانو نفوذ پکې ډیر شو.» ۱۰۸/ ۷۴ په پوځ کې د خلقي ګوندي سازمانونو پراختیا د دې لامل شوله چې مرکزي کمیټې پریکړه وکړي د امین سربیره زیری او میثاق هم په پوځ کې دې کار ته مؤظف کړي چې مشري یې امین لرله. البته د خلقیانو د سیاسي فعالیت په اړه حکومت او د هغه سیال پرچم هم بې تفاوته نه وو او ستونزې یې ورته جوړولې. ښه بیلګه یې د کودتا د بري وروسته په بند کې د زیري ساتل دي. د جمهوریت د تینګښت سره سم ټول سیاسي بندیان د دولت د رئیس د فرمان له مخې له بنده خلاص شول. خو زیری څلور میاشتې نورهم په بند کې پاتې شو. د ګوند مشر د زیري د خلاصون په موخه د کورنیو چارو وزیر فیض محمد د پرچم د فرکسیون غړي ته عریضه ولیکله خو ګټه یې ونکړه. ترڅو تره کي د حسن شرق سره تماس نیولی او ورته ویلي یې وو:« خپل ملګري مو وزیران او ولسوالان کړل. زموږ یو بندي هم نه راخلاصیږي. » ۴۰/ ۳۲۰ د دې اړیکې وروسته زیری له بند څخه خلاص شو. نبي مصداق او حقبین هم د پرچمیانو له لوري په خلقیانو د فشار خبره کوي او حقبین لیکي: « خلق په بېرحمۍ ترتعقیب لاندې وو ، لدې کارسره د دوی د ګډې مبارزې ملګرو، پرچمیانو مرسته کوله او بیا یې خلقیان د حکومت په لاس ورکول.» همدا رنګه حکومت د ابیض رستوران په ودانۍ کې د ملي مصؤنیت له لوري د ګوند د فتر د څنګ کوټې د سلیم سرمست د موسیقي کورس څخه یو سیم را ننه باسلې وو چې خبرې ثبت کړي. همدارنګه د تره کي د کور لویدیځ ګاونډي په کور کې د ملي مصؤنیت اداري یوه کوټه جوړه کړې وه چې د تره کي په کور کې خبرې ثبت کړي. پدې اړه به د نورمحمدتره کي له وررور څخه واورو: « تر انقلاب وروسته چې تره کي صاحب خپل رسمي ځای ته ولاړ، یوه ورځ زموږ د کور د قبلې د خوا ګاونډی د خپلې کورنۍ سره راغی، د انقلاب مبارکي یې را کړه او وروسته یې په ژړغوني څیره وویل زما کورنۍ له یوه لویه خطره سره مخامخ ده ، موږ او تاسو خو په کلونو سره ګاونډیان و ، ستا څخه یوه مرسته غواړم . ما ورته وویل څرنګه ، خیریت دی؟ ویل یې زموږ کور ته تر انقلاب پخوا یوه ورځ د ملي مصئونیت څو کسه راغلل ویل موږ ستا د کور په شرقي برخه کې یوه وړه کوټه جوړوو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته به اجازه راکوې او چا ته به هم نه وایي. زه مجبوره وم څه مې نشواى ویلاى، د مصؤنیت کسان راغلل او ډېر ژر یې یوه وړه کوټه جوړه کړه ، دروازه یې قلف او لاک او مهر کړه. په هفته کې یو ځل راتلل ، کوټه به یې پرانیستله ، څه مهال وروسته به یې هغه بیرته لاک او مهر کړه او ولاړل به. اوس چا مقاماتو ته اطلاع ورکړې ده چې زموږ له کور څخه د مرکزي کمیټې د غونډو څارنه کیده. نو ته به کوې خداى به کوي او موږ به له دې مصیبت څخه خلاصوې، ما دوى ته اطمنان ورکړ. هغوى ولاړه ، ما سمدستي تره کي صاحب ته وویل چې له دغه بیچاره ګانو سره مرسته وکړي ، هغه هم چا ته ټیلفون وکړ او کیسه خلاصه شوه.» ۴۰/ ۳۴۴ همدا رنګه حکومت د خپل مؤتلف (پرچم) د اناهیتا راتبزاد د مکرویانو په کرایي اپارتمان کې هم د غږ د ثبت آلې ایښې وې چې په یوه کست کې یې د کارمل او اناهیتا راتبزاد د میني او محبت خبرې هم ثبت کړې وې چې کست د داودخان د کورنیو چارو د وزېر په دفتر کې ساتل کېده او د ثور انقلاب وروسته د امین لاس ته لوېدلی وو. په ۱۹۷۶ کال کې د اردو پوځي سازمان دومره ځواکمن شو چې امین د مرکزي کمیټې په غونډه کې د پوځ لخوا د واک د ترلاسه کولو وړاندیز کړی خو تره کي دا وړاندیز نه دی منلی . لدې وروسته د دې لپاره چې تره کی د پوځ له لوري کودتا کولو ته راضي شي امین د پوځ یوه فعال خلقي غلام مصطفی چې مرغومي د شپژمې وروسته څه کم اته کاله بندي او نجیب د واکمنۍ پر مهال جنرال شو دنده سپارلې وه تره کي ته ور شي او د پوځیانو غوښتنه چې وسلوال پاڅون وکړي هغه ته ورسوي. د غلام مصطفی په وینا تره کي ور ته ویلي وو : « پدې اړه زموږ تګلاره دا ده چې موږ د زور له لارې د واک د نیولو هوډ نلرو.انقلاب ته شرایط برابر نه دي خو موږ د داود خان یوازینی بدیل یو . پدې معنی که څوک د داود خان د چپه کولو خیال ولري موږ د حکومت په ملاتړ کې درېږو. که داود په خپل مرګ مړ شي موږ به واک نیسو او که حکومت پرموږ برید وکړ موږ به له ځانه دفاع کوو . دا موضوع باید خلقي پوځیانو ته ورسول شي.» د (ا، خ، د، ګ) لپاره د دې طلایي فرصت موده اوږده نه وه بلکې د۱۹۷۶ کال په پیل کې چې محمد داود پخپلو تګلارو کې بنسټیزبدلون راووړ د واکمنۍ څخه یې د سمون پالو د شړلو سره جوخت د خلقي کدرونو بندیانولو ته مخه کړه .په تیره کله چې لویې جرګې داسې اساسي قانون تصویب کړچې د دولتي ګوند پرته نورو ګوندونو د سیاسي فعالیت اجازه نلرله او د واکمنۍ له لوري په ګوند د برید شونتیاوې حتمي برېښېدلې. خلقي فرکسیون د هرڅه د مخه ګوندي دفتر او د ګوندي حوزو لپاره په کرایه نیول شوې کوټې وتړل ، مرکزي کمیټې د پټ ګوندي کار پریکړه وکړه او ګوندي غړو ته دستور ورکړل شو تبلیغ وکړي چې « په اساسي قانون کې د یوه ګوندي سیستم تصویب ، موږ ته د حزبي مبارزې اجازه نه راکوي ، نو د وضعې تر معلومېدو ګوندي کمیټې نه دایرېږي او څوک دې ځان د ګوند غړی نه بولي ، خو د مرکزي کمیټې ټولو غړو د خپلو حوزو غړي په ځنځیري توګه تنظیم کړل. » ۴۰/ ۳۴۳ د وخت په تیریدو سره په خلقیانو فشارونه زیاتېدل او کدرونه یې زندانو ته اچول کیدل چې د خلقیانو د بندیانو شمیر ترسلو تنو هم اوښتې وو. د ګوند مشرتابه د خپلو بندیانو د ستونزو د حل کمیټه جوړه کړه چې رییس یې میثاق د ګوند د مالي چارو مسؤل وو. همدارنګه داود خان په پرچمیانو پدې موخه فشار راوړلو چې د دولت سره خپلې همکارۍ ته دوام ورکړي . پدې هکله کشتمند لیکي : « یو وارې د محمد داود د ارتباطی شبکو له لارې د پرچم مشرتابه ته شفاهي رسمي ظاهرآ د ګیلې ډک خو په واقعیت کې تهدیدوونکی پیغام را ولیږلو او په پیغام کې ویل شوي وو چې پرچمیان له دوستانه دریځه ګرزېدلي دي او د جمهوري نظام سره یې د دښمنۍ لار نیولې ده هغوی اوس په غارونو کې پټېږي (پټ فعالیتونه کوي) او که دا وضعیت دوام ومومي نور دولت هغه نشي زغملی.» ۳۹/ ۲۶۵ دا پیغام د محمد اکرم عثمان پېژندل شوي لیکوال په واسطه د پرچم مشرتابه ته رسول شوی وو. دا پیغام د داود- پرچم د ایتلاف ښکارندوی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ګواکې پرچم ائتلاف مات کړی دی او داودخان غواړي چې پرچم بېرته د دولت سره همکاری ته دوام ورکړي. د هغه مهال له حالاتو څخه داسې ښکاري چې پرچميان اړ وو د مسکو د دستور له مخې له داودخان سره د همکاری ډډه او له خلقيانو سره يووالی وکړي ترڅو د جمهوريت په وړاندې قوي سياسي اپوزيسيون را منځته شي.

د خلق او پرچم يووالی

د افغانستان د خلک د موکراتيک ګوند د انشعاب وروسته په دواړو اړخونو کې داسې کسان لږ نه وو دا پوښتنه و نکړي چې ولې دا دواړه ډلې د يوې واحدې اساسنامې او مرامنامې په لرلو سره جلا جلا فعاليت کوي او نه سره يو کيږي. د دې فشارونو له امله په ۱۳۴۷ کال کې له دواړو خواوو دوه دوه تنه د پلاوو په توګه وګومارل شول تر څو د يووالي په اړه بحث وکړي او د تره کي په کور کې يې غونډې کولې . خو د دواړو اړخونو تر منځ واټن زيات وو. وروسته دې هوکړې ته سره ورسېدل تر هغې چې سازماني يووالي ته رسيږي د يووالي د عمل د پرنسيب له مخې ګامونه اوچت شي او په ګډه د کارګر نړيواله ورځ ونمانځي. کله چې د کارمل استازو دا پرېکړه خپل مشر ته رسولې هغه نه وه منلې. سره لدې بيا هم د دواړو خواوو ګونديانو د خپلو مشرانو او يا ګوندي ارتباطي غړو څخه پدې اړه وضاحت غوښت چې ولې يووالی نه کيږي. پرچمي مشرانو به خپلو ملګرو ته ويل چې خلقي مشران د سي آی اې اجنټان دي او سي آی اې اجازه نه ورکوي چې يووالی و کړي . د خلقيانو مشرتابه ببرک کارمل د دربار استازی ګڼلو چې د سلطنت په دستور يووالي ته غاړه نه ايږدي . تره کي د غير ګونديانو سره بيا کارمل د روسانو ګوډاګی بللو څرنګه چې د ۱۳۵۷ کال د وري په مياشت کې کله چې د جمهوري پلوشې په نامه مجلې مسؤل مدير تره کي ته د ګوند د يووالي مبارکي ويلې وه په ځواب کې ويلي وو:« مننه کوم زموږ اتحاد وسو خدای دې وکړي چې دوام وکړي . دا څو ځلې دي چې اتحاد کيږي خو شمر ببرک دا د روسانو ګوډاګی دغه اتحاد له منځه وړي. » ۵۳/ ۱۱ د دواړو اړخونو مشرتابه خپل سازمان د نړيوال مترقي غورځنګ برخه ګڼله او دا يې هم ويل چې نړيوال کارګري او مترقي غورځنګ يې تائيدوي. د ګوند د جوړيدو وروسته د نړيوال مترقي غورځنګ د ملاتړ تر لاسه کولو ته زيات پام راګرزول کيده او ګونديان د نړيوال مترقي غورځنګ سره د پيوستون په روحيه روزل کيدل. لدې امله زياتره ګونديانو ته دا موضوع مهمه بريښيده چې ګوند يې د نړيوال مترقي غورځنګ له خوا تائيد شي. که څه هم د کمينټرن د له منځه تللو وروسته په پرنسيب کې دې مسئلې خپل ارزښت له لاسه ورکړی وو خو دواړو اړخونو دې موضوع ته ارزښت ورکاوه. کله چې محمد داود په خپلو کورنيو او بهرنيو تګلارو کې بدلون راووړ او هغه پدې راتاويده چې په خپل حکومت کې د ښي اړخو او محافظه کارو په ګټه څنډنه پيل کړي پرچميان ، پرچميانو او خلقيانو ته متمايل چاراوکي لکه محمدحسن شرق، نعمت الله پژواک ، فيض محمد ، عبدالحميد محتاط او پاچاګل وفادار ګوښه او يا په ډيپلوماتيکو دندو وګوماري او د دې سربېره يې د خلق د فعالانو په زنداني کولو هم لاس پورې کړ.کله چې محمد داود په ۱۹۷۵ کې له خپلې کابينې څخه پرچميان وشړل پرچميانو د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند تر نامه لاندې يوه اعلاميه خبره کړه چې منځپانګه يې د مترقي سازمانونو سره يووالی وو. ددې اعلاميې په غبرګون کې خلقيانو اعلاميه خپره کړه چې په هېواد کې د نورمحمدتره کي په نامه د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند فعاليت کوي او پدې نامه بل کوم ګوند شتون نلري. د خلقيانو ددې اعلاميې وروسته پرچميانو د « تذکار تاريخی ۲۰ سنبله » په نامه بله اعلاميه خپره کړه چې د مترقي ځواکونو سره يووالي ته ځانګړې شوې وه . لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د دوارو اړخونو ښخه پلاوي وټاکل شول چي د یووالي په اړه خبري وکړي . د پرچمیانو وړاندیز دا وو چي په لومړي گام کي به واحد گوند دوه مشران لري او وروسته به د یوه مشر تر لارښووني لاندي فعالیت کوي خو خلقیانو ورسره موافقه ونکړله او د یووالي خبري ودرېدلې. د جمهوریت د لویې جرگي د دایرېدو وروسته چي قانوناً گوندونو د سیاسي فعالیت اجازه نلرله او د حکومت دا ډول دریځ او د مسکو مستقیم او غیرمستقیم فشار د افغانستان خلک دموکراتیک گوند د دوارو ډلو مشرتابه اړ کړ چي یووالي ته غاړه کېږدي. مسکو د دوارو اړخونو د فکري سرچینې په توگه د یووالي سره زیاته لیوالتیا لرله ځکه چي د چنگاښ د پوځي کودتا وروسته په واکمنی کي د پرچمیانو د شتون له امله کولی شول په افغان حکومت اغیز ولري او د واکمنی له سیاستونو او ستراتیژیو او هغه څه چي د واک د مانیو په دهلیزونو کي تیریږي ځان خبر کړي . له واکمنی ښخه د پرچمیانو او پرچمیانو ته د متمایله ځیرو شړل او د واشنگتن پلوه اسلامي دولتونو سره د جمهوري دولت د دوستانه اړیکو ټینگښت د کرملن چارواکي د دې ترخه واقعیت سره مخامخ کړل چي افغانستان لویدیځ ته نږدې کېږي او د مسکو نفوذ په افغانستان کي له منځه ځي . د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د یووالي په نتیجه کي به هغه د یوه پیاوړي سیاسي اپوزیسیون په اوښتو سره واکمنی له ننگونو سره مخامخ کړي او په نړیوالو تعاملاتو کي به موازنه په پام کي ونیسي ، خپل دودیز د ناپییلتوب او بیطرفی سیاست ته به د پخوا په شان دوام ورکړي او پدې توگه به په بشپړ ډول په لویدیځ پوري ونه تړل شي. مخکي لدې له شوروي استازو سره په کتنو کي د یووالي په هکله د تره کي دریځ دا وو چي « پرچمیان باید په خپلو تیروتنو اعتراف وکړي ، پښیماني وښیي، له سکتاریستي او رویزیونیستي کارونو لاس واخلي او بیر ته گوند ته راشي ، کارمل موافقت نه کاوه ځکه چي ټول مسئولیت د ده په غاړه لویده.» ۶۳ / ۳۳ د مسکو د ارادي پربنسټ په دوارو اړخونو او خاصتاً پر تره کي فشار لدې نه معلومیږي چي د سیمي شوروي پلوه گوندونو(د ایران تودې گوند، د هند او عراق کمونست گوندونو) پخپلو خپرونو کي د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند په یووالي ټینگار درلود . ددې خپرونو له منځپانگي برېښیدل چي گواکي خلقیان د پرچمیانو سره یووالي ته لیوالتیا نه ښیي. د بېلگي په توگه د عراق د کمونست گوند نشراتي ارگان د ۱۹۷۶ کال د جون په ۲۳ گڼه کي راغلي وو:« ...کارمل د گوند مؤسس دی او تره کی د عمر له امله لومړی لارښود دی .» همدارنگه پدې هکله زیری لیکي : « یوه ورځ تره کي د مرکزي کمیټي غونډ ي ته د الطریق الشعب په نامه د عراق د کمونست گوند اخبار راووړ په هغه کي لیکل شوي وه که د خلق دموکراتیک گوند دواړې جناحي سره یو نشي ، د دوی گوند به پرچمي اړخ په رسمیت وپیژني. » ۴۰/ ۳۵۰ دې ډول بیان تره کي ته د خطرزنگ وو که یووالي ته غاړه کېنږدي هغه به د افغانستان د مترقي غورځنگ په پاشلو محکوم کړي. همدا لامل وو چي تره کی له خپل پخواني دریځ ښخه پر شا شو او د کارمل د غوښتنو پر بنسټ یي یووالي ته غاړه کینودله. دا چي یووالي ته خلقیان لیوال نه وو د کشتمند له لاندي وینا ښخه ښه ښرگندیږي:« د گوند د عمل د یووالي د تامینولو په موخه د پرچمیانو د اصولي لیوالتیا له امله د خلقیانو د مشرانو دریځ سخت او انعطاف ناپذیره وو. د زیاتو سیاسي امتیازاتو او په رهبری کي د ښه دریځ د لاسته راوړلو غوښتونکي وو.» ۳۹/ ۲۷۳ د شته لاسوندونو او روایتونو ښخه ښکاري چي د گوند د یووالي هڅوونکی مسکو، نوښتگر یي پرچم او پلي کوونکي یي د گوند د انشعابي دوارو ډلو مشران وو. د گوند د یووالي نوښت ځکه د پرچم د اړخ سره و چي مشرتابه یي په ۱۹۷۵ کال کي د یووالي اعلامیه خپره کړه او همدا رنگه د شاه محمددوست د هڅو او منځگړیتوب له امله په کال ۱۹۷۷ کي د تره کي او کارمل تر منځ ناسته وشي. ښایي د شاه محمد دوست نه مخکي هم ځینو کسانو د تره کي او کارمل د دریځونو د نږدې کولو په اړه هلي ځلي کړې وي. سلیمان لایق په خپله یوه ثبت شوې وینا کي د تره کي له قوله وایي:« د گوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيا يووالي په موخه کارمل ور ته مراجعه کړې ده او تره کي ورته ويلي وو چې په ګوند کې به دوهم رهبر نه وي خو کارمل بيا هم د دوهم رهبر اکټونه کول.» په هر صورت د لسو کلونو بېلوالي وروسته د۱۹۷۷ کال د جولای په درېمه د ګوند د يووالي سند د۹۰ تنو مشرانو او کدرونو له لوري لاسليک شو او د ګوند دواړه سيالي ډلې (خلق او پرچم) د تره کي ترمشرۍ لاندې پداسي يوه طرزالعمل سره متحدې شولې چې د واحد ګوند په مشرتابه او ګوندي کميټو کې رهبري د فيفټي فيفټي فورمول له مخې په پام کې نيول شوې وه. د دې يووالي په نتيجه کې يوه ديرش کسيزه واحده مرکزي کميټه چې اته ويشت تنه اصلي او دوه تنه على البدل غړي يې لرل جوړه شوه. په مرکزي کميټه کې د خلقيانو د ډلې مشران نورمحمدتره کی ، حفيظ الله امين ، صالح محمدزيری، غلام دستګيرپنجشيري، شاه ولي ، عبدالکريم ميثاق، عبدالحکيم شرعي جوزجاني، محمداسمعيل دانش، عبدالرشيدآرين، محمودسوما، منصور هاشمي، محمدياسين بنيادي، محمدحسن پيمان او عبدالاحد ولسي او د پرچم له اړخه ببرک کارمل، ميراکبرخيبر، سلطانعلي کشتمند، نوراحمدنور، سليمان لايق، محمدحسن بارق شفيعي ،اناهيتاراتب زاد، محمود بريالی ، نظام الدين تهذيب، عبدالوکيل، عبدالمجيد سربلند، نجيب الله ، محمدسرور يورش او عبدالقدوس غوربندي وو. د خلق له لوري د سياسي بيروغړي تره کی ، زيری، پنجشيری، ميثاق او شاه ولي او د پرچم له اړخه کارمل، کشتمند، نور، لايق او شفيعي نمايندګي کوله. په خلقي اړخ کې د يووالي په اړه کومه غونډه چې پيژندل شوي کدرونه پکې برخه واخلي را ونه بلل شوه بلکې پريکړه تره کي کړې وه . خلقي مشرتابه د پرچميانو سره د بيا يووالي په اړه نه يوازې د ګونديانو سره خبره شريکه نکړله بلکې د خلقيانو په مرکزي کميټه کې هم پدې اړوند بحث نه دی شوی . د مرکزي کميټې غړو ته د يووالي خبره د شاه ولي له خوا شوې وه چې تره کی مؤظف کړی وو دا موضوع د مرکزي کمېټې غړو ته ورسوي . ميثاق وايي امين چې د پرچميانو سره د يووالی سخت مخالف وو او مخکې لدې به کله چې د پرچم سره د يووالي خبره را پورته شوله ويل به يې « د پرچميانو سره په يووالي سره ګوند مه مرداروئ.» خو د يووالي په درشل کې هغه د يووالي په کلکو پلويانو اوښتی وو. البته د پرچم اړخ پدې اړه يو کنفرانس راوبللو او پردې مسئله يې بحث وکړ او د ګوند د يووالي په لور يې پرېکړه وکړله . د خلّقي مشرتابه د خپلو ليکو سره د يووالي موضوع لدې امله نه شريکوله چې مشرتابه يې پوهيده غوڅ اکثريت خلقيان چمتو نه دي د پرچميانو سره يووالي ته غاړه کيږدي دا ځکه چې په جمهوريت کې پرچميانو خپله اتوريته له لاسه ورکړې وه او د کميت له مخې هم کمزوري وو. کله چې د دواړو خواوو د سازمانو په يوځای کولو باندې کار پيل شو چې د ولايتونو په مشرتابه کې هم د دواړو خواوو څخه مساوي معيار پلی شي د ميثاق په وينا « په ځينو ولايتونو کې پرچميانو دومره غړي لرل چې يوازې په رهبري کې راشي او په ځينو ولايتونو غور ، بادغيس ، بدخشان ، کنر ، خوست ، هيرمند ، ارګون ، کټواز، ارزګان، فراه ، زابل ، سمنګان کې يې يوغړی هم نه درلود.» د پرچم کمزوري د کابل په پوهنتون کې د دواړو ډلو له غړو معلوميږي. « د۱۳۵۶ کال د يووالي پرمهال د ادبياتو په پوهنځي کې ۳۸ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۲۳ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۱۴ تنه ، د ښووني او روزني په پوهنځي کې ۹ تنه او د شرعياتو په پوهنځي کې ۲ تنه خلقيان وو. د يووالي پرمهال د ادبياتو په پوهنځي کې ۹ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۴ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۸ تنه پرچميان وو.د ښووني او روزني او شرعياتو په پوهنځيو کې پرچميان نه وو. » ۱۰۹/ ۱۱۲ ــ ۱۱۳

د ګوند د بيا يووالي پروسيجر پداسې عجيب ډول پلی شو چې د مرکزي کميټې اصلي او على البدل غړي او نور انتصاب شوي کدرونه به د دوو څخه تر پنځو تنو پورې د تره کي کور ته چې کارمل ورسره ناست وو ورتلل او دواړو مشرانو يا به يوه د ګوند د يووالي په اړه لنډې خبرې کولې او د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کدرونو څخه به یوه د نورو په استازیتوب یووالي ته خپله ژمنتیا ښودله او خپل لاسلیکونه به یې د ګوند د یووالي په سند بېله دې چې هغه ولولي ایښودل. پدې عجیب بهیر یې د ګوند د یووالي د کنفرانس نوم کېښود. منطقي دا وه چې همدې ګوندیانو ته چې د یووالي سند یې لاسلیک کړ فرصت ورکړل شوی وای پدې اړه بحث وکړي تر څو د انشعاب عاملین او لاملونه په ګوته شي. د دې بحث څخه راوتلې پایلې د یوه جامع لارښوونکي سند په توګه چمتو او د ګوندیانو په واک کې ایښودل شوې وای. د غوربندي د لیکني پر بنسټ د پرچمیانو هغه کدرونه چې د تره کي په کور کې یې د یووالي سند لاسلیک کړی وو د کارمل د مخکني دستور له مخې څو تنو ته دنده سپارلې وه چې پرچمي کدرونه د تره کي له کور څخه په وتلو سره په جمال مینه کې په یوه کور کې را غونډ شي. دا راغونډېدنه د ځینو یووالي ته ژمنو پرچمیانو له منفي غبرګون سره مخامخ شوی وه. پدې اړه پوښتنه دا ده چې ددې را غونډېدو اړتیا څه وه ؟ ددې پوښتنې ځواب به له میثاق واورو. د میثاق په وینا غوربندي « د ګوند د کنترول کمیسیون ته رپوټ ورکړی وو چې ببرک کارمل د مېرمن اناهیتا په کور کې یو شمېر پرچمیان را غونډ کړي وو او ورته ویلي یې وو چې موږ او تاسو باید خپل جلا سازمان وساتو او پدې یووالي ډېر ډاډمن نه اوسو او هڅه وکړو چې د پرچمیانو سازمان ونه شړېږي او د یووالي په نامه په ګوند کې منحل نشي. ملګري باید په جلا ډول خپلې اړیکې تنظیم کړي. د پرچم پېژندل شوو کسانو چې هلته شتون درلود داکتر نجیب ، مجید سربلند، سروریورش ، مېرمن اناهیتا او څو تنه نور وو.»۷۹ / ۱۵۵ همدا رنګه بارق شفیعي وایي چې د یووالي مخکې نوراحمدنور را ته ویلي وو چې تره کی نه غواړي چې میراکبر خیبر د سیاسي بېرو غړی شي . دا موضوع ما خیبر ته وویله او هغه وویل : « دا چالونه د ده په درد لګېږي. دا تره کی ندی چې ما نه غواړي دا کارمل دی چې ګوندي وحدت نه غواړي او ما پلمه ګرځوي.» بارق دا هم وایي چې د یووالي وروسته کارمل چې خیبر او کشتمند هم هلته وو را ته وویل: « ملګری بارق ! لدې وروسته به بیا هم موږ خپل سازمان یعنې پرچمیان له خپلو تشکیلاتو سره وساتو ځکه چې د خلقیانو پر وحدت باندې چندان اعتبار نشته .» ، ویل کېږي چې د یووالي سند په نهو مخونو کې چمتو شوی وو خو هغه د ګوندیانو په واک کې کېنښودل شو. لامل یې دا وو چې د یووالي وروسته د پخوا په شان په تش نامه واحد ګوند کې دوې ځرګندې تلوالې او دوو مشرانو شتون درلود او واحد ګوند یوازې په کاغذ باندې د ګوند د یووالي په سند کې لیکل شوی وو. د ګوند د دا ډول میکانیکي یووالي په اړه چې کارمل یو ځل بیا تره کی د ګوند د مشر په توګه ومنلو دا پوښتنه راپورته کېږي څه شی د دې سبب شول چې کارمل خپلې مخکینۍ ځرګندونې چې: «په سیاسي غورځنګ کې ساده بدوي عناصر د نورمحمدتره کي شاوخوا راغونډ شوي چې په قبیلوي نورمونو او ضوابطو سره د چارو اداره او د ګوند لارښوونه وکړي. » له یاده ووتلې او خپلې ځرګندونې یې بیرته واخیستلې یا دی هم د ساده بدوي عناصرو څخه یو وو. لدې څخه ځرګندېږي چې هغه مهال کارمل ربښتیا نه ویل او په تره کي یې تورونه لګول او یا دا چې د مسکو په دستور یې تره کي ته د ګوند د مشر په توګه بیعت وکړ لکه ځرنګه چې د ۱۹۷۳ کال په پوځي کودتا کې له محمدداود سره د مسکو په دستور ائتلاف کړی وو. سره لدې یووالی وشو خو کارمل او امین او ارادتمندان یې یووالي ته ژمن نه وو او د یووالي ضد فعالیتونه یې کول . د میثاق د لیکنې پر بنسټ د کارمل په پرتله د امین د یووالي ضد کړنې زیاتې محسوسې وې. د بېلګې په توګه به امین خپلو پلویانو ته ویل چې په مشرتابه کې د فیفټي فیفټي پر بنسټ د یووالی پرنسیب سم نه دی پداسې حال کې چې د خلقیانو په مرکزي کمیټه کې د امین په شمول یوازې تره کی او شاه ولي د یووالي او د دې پرنسیب کلک پلویان وو، خو امین خپلو پلویانو ته بل څه ویل. د میثاق په وینا« بالاخره کره معلومات تر لاسه شول چې امین ، منصور هاشمي ، محمود سوما،صحرایي ، فقیر، جلیلي، صدیق عالمیار ،مسعودي ، ظریف او نورو دا رنګه د یووالي ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرکسيوني فعاليتونه کول...» ۷۹/ ۱۴۴ همدارنګه کله چې د دواړو اړخونو د پوځيانو د تشکيلاتو د يو ځای کولو کار پيل شو وليدل شول چې امين د تشکيلاتو کميسيون ته ټول پوځي خلقيان نه وو ور پيژندلي بلکې يو شمېر يې پټ ساتلي دي. د امين دې کار د تشکيلاتو کميسيون(زېری، ميثاق ، نور ، بارق) دې ته وهڅول چې سياسی بېرو ته وړانديز وکړي چې امين له ګوند څخه واېستل شي.(د ۱۳۵۶ کال منی) دا وړانديز د تره کي، شاه ولي، کارمل او کشتمند له خوا رد او نورو شپږو تنو تاييد کړ. البته مسکو- کارمل د ګوند د يووالي څخه خپل ګډ پلان درلود. د خلقيانو سره د يووالي په اړه د کارمل د لاندې وينا څخه چې سرور يورش او نجيب الله ته يې کړې وه د هغه موخې د پوهيدو وړ دي :« مخکې لدې چې د خلقيانو سره سازمان يو کړو هغه بايد د پرچميزم په قالب کې سمنټ کړو او بيا وروسته د خلقيانو په لور لاړ شو. زه يقين لرم که جدي کار وشي پرچميزم او مکتب به يې بريالی شي . موږ بلشويکان يو د منشويکانو سره به د ژوند تر پايه مبارزه وکړو. لدې امله اوسنی يووالی ، يووالی نه دی بلکې د واقعي يووالي لپاره د يوې جګړې پيل دی چې زموږ د مکتب مهر او نشان ولري.» ۱۱۰ د لايق په يادداښتونو کې د نجيب الله له قوله دا هم راغلي دي:« نن ملګري کارمل زه ، سرور يورش او مجيد سربلند د دکتورس اناهيتا کور ته يوړو هلته يې له مقدمې پرته د کاغذ پرمخ دا طرحه جوړه کړه چې ښودل يې خلقيان په دوو فاشيستي او سکتاريستي فرکسيونو ويشل شوي دي او ويل يې چې لومړی فرکسيون تره کی او حفيظ الله امين او دوهم فرکسيون پنجشيری ، ميثاق او زيری رهبري کوي. څرنګه چې د فاشيستانو فرکسيون اګرسيف دی او د سکتاريستانو فرکسيون پاسيف ، بايد په لومړي ګام کې د سکتاريستانو سره يو ځای شو او فاشيستان له پښو وغورځوو او په دوهم ګام کې د سکتاريستانو حساب ته ورسيږو.» د ګوند د بيا يووالي وروسته بهير هم وښودل چې په رښتيا هم کارمل د مسکو له لوري د ورکړل شوې نقشې د پلې کولو لپاره عملي ګامونه اوچت کړل. د يووالي وروسته ډير ژر د ګوند څخه د امين د ايستلو هڅې پيل شولې که څه هم بايد د ګوند څخه د کارمل د اېستلو هڅه هم شوې وای ځکه هغه هم د امين په څېر د يووالي ضد دريځ نيولی وو. پنجشېری د ګوند څخه د امين د اېستلو په اړه وايي چې ګواکې امين د پلان د وزير علي احمد خرم په وژنه کې لاس درلود. لکه څرنګه چې ترهګر مرجان ونيول شو او بېله شکه د هغه څخه بشپړ تحقيقات شوي دي خو د هغه پرته بل څوک و نه نيول شول دا بيا ښيي چې د مرجان ملګري کوم چې په ترور کې ور سره شريک وو له هېواده وتلي وو او امين خو په هېواد کې ژوند کاوه. مرجان چې د ترور په ورځ په نورمحمدشاه مېنه کې د پوليسو له خوا ونيول شو د هغه څخه د تحقيقاتو وروسته څرګنده شوله هغه توپانچه چې خرم پرې وژل شوی وو له هغه سره نه وه. لدې څخه ښکاري چې توپانچه د هغه ملګرو ترې اخېستې ده . لدې امله پر امين د خرم په ترور کې لاس لرل د يوې دسيسې پرته بل څه نه وو چې پنجشېری پکې ښکېل وو هغه پنجشيری چې د کارمل په وينا د خلقيانو د فرکسيون د پاسيفو مشرانوڅخه يو وو. که چېرې امين له ګوند څخه اېستل شوی وای په هغه صورت کې تره کی په کمزوري حالت کې پاتې کيده ، د کارمل تله درنه کېدله او د دې امکان وو چې کارمل د ګوند مشر شي. له ياده ونه باسو چې تره کي دا ګواښ درک کړی وو او د ګوند څخه د امين د اېستلو مخه يې نيوله . د ګوند د واکمنۍ پر مهال په ګوند او دولت کې پيښو هم وښودل چې په لومړي ګام کې کارمل او شوروي اړخ په ګډه د کارمل په خبره د فاشيستانو (تره کي او امين) حساب ته ورسيدل او د سکتاريستانو د ځپلو دنده نجيب الله پيل کړه خو حالات داسې راغلل چې نجيب الله په خپله لوبه کې پداسې يوه لومه کې را ايسار شو چې دې پکې ووژل شو او د کارمل په وينا سکتاريستان له مرګه وژغورل شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې د تره کي او امین د وژلو څرنګوالي ته وکتل شي هغه د مسکو د ارادې له مخې پلې شول او همداراز د دوهمې ډلې اړونده کسان هم د مسکو د ارادې له امله د شهنوازتني د کودتا په تور زندان ته واچول شول چې پخپل وخت به پدې اړه بحث وشي. لدې نه څرګندیږي چې د ګوند د بیا یووالي د هڅوونکي (مسکو) او نوښتګر(کارمل) نقشه یوه وه چې هغه د خلقیانو په نامه د سیاسي سازمان له منځه وړل او په پرچم کې یې د غړو ادغامول وو. د لایق یادداښتونه دا واقعیت بربنډوي چې د پرچم مشرتابه ټولو پدې اتفاق درلود چې د یووالي په نامه د خلقیانو خلاف مبارزه وکړي او هغوی له سیاسي ډګره وباسي. دا چې لایق خپل یادداښتونه وروسته له دریو لسیزو رسنیز کړل دا د دې معنی نلري چې د ګوند د یووالي په اړه نوموړی د کارمل له دریځ سره همغږی نه وو . که لایق او یا د پرچم بل کوم مشر د یووالي په اړه د کارمل له لیدلوري سره همغږي نه وو غوره دا وه چې اعتراض یې کړی وای یا دا چې له کارمل څخه یې خپله لار جلا کړې وای. لکه څرنګه چې خلیل الله زمر د پرچم د فرکسیون د مرکزي کمیټې غړي د ګوند د یووالي سره د مخالفت له امله د پرچم د فرکسیون له غړیتوب څخه استعفی وکړه. د ګوند یووالي د ګوند او خاصتاً د خلقیانو لپاره د ګوندي دستور په نامه په ګوندي حوزو کې اعلان شو. دا یووالی د خلقي مشرتابه او که دقیقاً وویل شي د تره کي د ارادې له مخې په خلقیانو تحمیل شو. د پرچمیانو سره یووالي د تره کي داسي ستره تیروتنه ده چې پایله یې نه یوازې د ده وحشیانه وژنه شوله بلکې خلقیانو او د افغانستان خلکو ته سترې بدمرغۍ راوړلې. د یووالي وروسته په ګوند کې بې اعتمادۍ خپل سیوری غوړولی وو او د بیا انشعابونو امکانات خورا زیات وو. امین هرو مرو یا له ګوند څخه شړل کېده یا د خپلې ډلې سره له ګوند څخه ووت . د پرچمیانو یوه برخه د محمد داود سره یوځای کېدله. که محمد داود په ګوند برید نه وای کړی ګوند هرو مرو په څو برخو ویشل کېده ، د داود خان دریځ پیاوړی کېده او په واک کې د پاتې کېدو چانس یې زیات وو.

په هرصورت د ګوند یووالي ظاهراً واحد ګوند ته پیاوړې بڼه ورکړله او د یووالي څه کم دوې میاشتې وروسته د وري په نهمه د پښتونستان د ورځې د نمانځلو له امله په پلازمیینه کې میشتو ګوندیانو ته دستور ورکړل شو چې په هغې کې په ګډون سره د ګوند ځواک ننداري ته کیږدي. د پښتونستان واټ د څلورلارې په شمالي برخه د افغانستان بانک ترڅنګ د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند د مشرتابه را څرګندیدل او په مقابل لوري کې د خیبر رستوران مخې ته د جمهور رئیس او د حکومت د غړو شتون د حکومت په وړاندې غښتلي سیاسي ځواک ننداري ته کیښود. په تېره کله چې مراسم پای ته ورسیدل او ګوندي مشران د خپلو ګوندي ملګرو په بدرګه چې یوه اوږده کوڅه یې ورته جوړه کړې وه او ګوندي مشرانو د لاسونو په خوځولو سره د ښوونې او روزنې وزارت تر ودانۍ په پوره نظم سره لاریون وکړ حکومت ته دا څرګند پیغام درلود چې دا ګوند له پامه ونه غورزول شي او په بله خوا یې واکمنۍ ته کومه چې د سیاسي اپوزیسیون شتون ورته د زغملو نه وو او په تیره د هغې محافظه کار او ښی لاسی اړخ ولمساوه ترڅو په ګوند فشار زیات کړي اود هغه د ځپلو لارې چارې ولټوي. که د لیکنې دا برخه په څو کرښو کې را ونغاړو ویلی شو چې د ګوند یووالی د مسکو فشار سربېره په دواړو خواوو د حکومت د فشار، د جمهوري دولت له کابینې نه د پرچمیانو د شړلو، د پرچمیانو د کورنې اختلاف او د خلقیانو د پیاوړتیا له امله ترسره شوی دی او د مسکو- پرچم موخه په محمدداود د فشار راوړلو سربېره د خلقیانو د مشرانو بې اغېزې کول او پدې ډول د واحد ګوند مشرۍ ته د ببرک کارمل رسول وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي امانت

د افغانستان په چاروکو او سیاستوالو کې به داسې څوک و نه موندل شي چې د خپل حکومت ،خپل سازمان او په تېره خپلې تېروتنې ومني او ډېرې یې تېروتنو ته په تېروتنو ځواب ورکوي. یو شمېر یې د سیاسي او ټولنیزو پېښو په نامه پنډ پنډ کتابونه چې منځپانګه یې د ځان او خپلې ډلې ستاینه او د خپلو سیالانو او مخالفانو ملامتول دي خپروي چې پدې ډول تاریخ تحریف او راتلونکو نسلونو ته درواغ وړاندې کوي او نور یې بیا پټ رازونه ګور ته وړي. ظاهرشاه ، کارمل ، نجیب الله ، رباني او مجددي هغه دولتي مشران وو چې ډېر پټ رازونه یې ګورته یووړل پداسې حال کې چې کافي وخت یې درلود چې د خپلې سیاسي مبارزې او حکومتولی تجربې او خاطرې یې راتلونکو نسلونو ته په میراث پرې ایښې وای . له نېکه مرغه سلیمان لایق د (ا ، خ ، د ، ګ) د بنسټ ایښودونکو څخه د خپلې مړینې مخکې د سیاسي یاداښتونو په نامه خپلې خاطرې لیکلې دي او یوه اووه دېرش دقیقه اي ویډیو هم ثبت کړې ده چې د (ا ، خ ، د، ګ) د انشعاب اصلي عامل او د دې ګوند د یوه مشر میراکبر خیبر د ترور څخه پرده پورته کړې ده او دا ویډیو د هغه د زوی له خوا داسې وخت په ټولنیزو شبکو کې خپره شوه چې لایق لدې فاني نړۍ تللی او ځان یې حق ته سپارلی دی. داسې ښکاري چې لایق د څه د پاسه څلور لسیزې دا رازونه له ځان سره ساتلي وو او د وجدان د عذاب څخه د خلاصون په موخه یې مخکې له خپلې مړینې هغه ثبت کړي او خپله دا مرکه خو په واقعیت کې وینا تاریخي امانت ګڼي. د لایق له ثبت شوې وینا څخه د ګوند د یووالي ساتلو اړوند د تره کي او کارمل په دریځونو پوهېدلای شو چې تره کی د ګوند یووالي ته ژمن وو خو کارمل د یووالي ضد ګامونه اوچتول. د لایق ثبت شوې وینا د ګوند د سیاسي بیرو د هغې غونډې په اړه ده چې په هغې کې عمومي منشي تره کي د سیاسي بیرو غړیتوب ته د حفیظ الله امین او میراکبر خیبر د را پورته کولو مسأله وړاندې کړې ده چې د سیاسي بېرو ټول غړي لدې وړاندیز څخه ملاتړ کوي او د تایید لاسونه پورته کوي . لایق د سیاسي بېرو دا غونډه د خیبر له قتل سره تړلې ګڼي او د ګوند له پخوانیو غړو غواړي چې دا مسأله وڅېړې تر څو د خیبر قاتلین وموندل شي خو لایق د دې ترور عاملان کارمل او نوراحمد نور ګڼي.

هېره دې نه وي چې د دې غونډې څلور یا پنځه ورځې وروسته خیبر وژل کېږي. لایق او خیبر د پرچم د فرکسیون د مشرانو سربېره خپلوي هم لرله چې د لایق خور د خیبر مېرمن وه. بېله شکه هغه د خپلو یتیمو خورییانو او کونډې خور په لیدو سره د خیبر د قاتلانو څخه کرکه کوله . ښایي د ګوند د واکمنۍ پر مهال واکمنو شرایطو او د لایق اروایي ځانګړتیاوو هغه اړ ایستلی وي چې وپه خوله پاتې شي او د ګوند له مشرتابه ونه غواړي چې د خیبر د ترور دوسیه تعقیب شي . په ټولنیزو شبکو کې د لایق د مرکې خپرول دا هم ښیي چې هغه خپل زوی ته سپارښتنه کړې ده چې د ده ثبت شوې وینا د هغه له مړینې وروسته خپره کړي نه دا چې دی هم د خیبر په څېر ترور شي. که څه هم لایق د دې واقعیت په اړه خپله چوپتیا مصلحت ګڼي چې دا په خپله د هغه اروايي ځانګړتیا یا کرکتر ښیي چې تل یې مصلحت ته لومړیتوب ورکړی دی او د خپل مشر کارمل د ځینو ګوندي ضد او ملي ضد کړنو په وړاندې نه دا چې دریځلی نه دی بلکې همغږي هم ښودلې ده. د دې ویډیو د منځپانګې لنډیز په امانت دارۍ سره راوړل کېږي: « د ۱۳۵۷ کال د حمل په ۲۳ یا ۲۴ د ګوند د عمومي منشي تره کي په کور کې د سیاسي بېرو نوبتي غونډه وه چې د سیاسي بېرو لسو غړو پکې برخه لرله. د آجندا د نورو مسألو سربېره تره کي دا مسأله هم طرحه کړه چې حفیظ الله امین په پرله پسې توګه له ده غوښتي دي چې هغه سیاسي بېرو ته را

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي . تره کي د امين د ځانګړتياوو په اړه دا هم وويل چې هغه په خپلسر هم پرېکړه کوي .لکه څرنګه چې د خلقي اړخ پوځي سازمان له امين سره دی که هغه سياسی بېرو ته را پورته نکړو، مايوسه او عقده من به شي نه دا چې پداسي يوه کار لاس پورې کړي چې موږ د يوه تر سره شوي عمل سره مخامخ کړي. لدې امله که هغه سياسي بېرو ته را پورته کړو ښه به وي. د واحد ګوند د يووالي او په سياسي بېرو کې د پرونيو خلقيانو او پرچميانو د موازېني د ساتلو په موخه به ميراکبرخيبر چې اغېزمن او د غوره ځانګړتياوو څخه برخمن دی هم سياسي بېرو ته را پورته کړو. ټولو ببله کومې تبصرې دې وړانديز ته مثبته رايه ورکړله . تره کي وروسته لدې کارمل ته و ويل خيبر ستا دوست او ملګرى دى که تاسي د سياسي بېرو پرېکړه هغه ته ورسوئ او سربېره پردې که هغه زما کور ته راشي ترڅو ورسره خبرې وکړم او وپوهېږم چې آيا هغه دا پرېکړه ګټوره بولي او غواړي سياسي بېرو ته راشي يا نه. کارمل ورسره ومنله او پدې ډول غونډه پای ته ورسېدله او موږ ټول د تره کي له کور څخه ووتلو او د خپلو کورونو پر لور روان شوو. په لار کي کارمل موږ پرونيو پرچميانو ته وويل . خاين مو د خاينانه طرحو سره وليدلو، بيا يې د کومې توطيې فکر کړی ، هره ورځ د توطيې په فکر کې دی. ما ورته وويل ولې دې په غونډه کې څه و نه ويل او هر څه دې ومنل او اوس هغه تخريبوې.مونږ څوک يو ، په خپل قول ، ژمنه او لاسليک ولاړ يو... خبره مو تر شخړو ورسېده او سره رخصت شولو. د شپې په ۹ بجو د خيبر ټلفون راغی او راته و يې ويل، ضرورت پېښ شوی دی ته راځې که زه در شم. ما ورته وويل چې زه درځم او د هغه کور ته ورغلم. هغه د سترې مشي وروسته را ته وويل چې بارق شفيعي راغلی وو او د کارمل پيغام يې راوړی وو. ويل يې دا يوه توطېه ده چې تا سياسي بېرو ته را پورته کوي د نر په څېر تره کي ته منفي ځواب ورکړه. ما بارق ته وويل کارمل ته ووايه تره کی د ګوند د رهبری مقام دی ، هغه د ګوند لېډر دی، د سياسي بېرو د لارښووني واک له هغه سره دی، ستا هدايتونه د ګوندي اصولو او اساسنامې خلاف دي هغه نه منم او بارق ولاړ. لايق وايي ما ورته وويل استاده ! لکه چې ډارشوی يې . هغه وويل، نه د افغانستان په څېر وروسته پاتې هېواد کې سياسي لوبې خورا ناوړه پايلې لرلی شي ، ضرورت دی چې يو شريف شاهد شتون ولري. زه خپل کور ته راغلم او سبا شپه د ۹ بجو وروسته بيا د خيبر ټلفون راغی او ويې ويل پرونی موضوع انکشاف وکړ ، ته زما کره راتلی شې يا زه درشم او زه د هغه کور ته ورغلم. هغه وويل :« نن نوراحمدنور راغلی وو د بارق خبرې يې تکرار کړې او دا يې هم وويل چې خاين تره کي ، قبيلوي پديدې ته منفي ځواب ورکړه، دا توطېه ده. ما ترې وپوښتل کومه توطېه؟ ويې ويل توطېه ده. خيبر وايي ما ورته وويل زه ورځم، خپله پرېکړه په خپله کوم، زه د کارمل دستورونو ته غوږ نه ابږدم. نور وويل ستا دا کارونه تا ته خطر لري.ما ورته وويل څه خطرلري ؟ نور وويل دا مسآله ساده نه ده سر به دې له لاسه ورکړې او و به وژل شې . ما ورته وويل څوک به مې و وژني؟ هغه وويل دا زه ، دا زه. خيبر خپله د پرونی شپې خبره تکرار کړه چې په منځ کې يو شريف شاهد بايد وي ، دا مسآله انکشاف کوي او يوه نامطلوب لوري ته ځي. د هغه له کوره راووتلم او خپل کورته را غلم . د نوراحمدنور خبرې را ته احساساتي معلومې شوې او جدي مې و نه ګڼلې . فکر کوم دوه ورځې وروسته ماښام ټلفون راغی او ځان يې پوليس معرفي کړ او و يې ويل د مطبعې شا ته خيبر وژل شوی دی ،څرنګه چې هغه ستاسې له خپلوانو څخه دی که راشئ چې د هغه په پېژندنه کې مرسته وکړئ . لايق خپل زوی ور استوي او زوی يې د پوليس د تلفون له لارې خبر ورکوي چې خيبر کاکا يې وژلی دی. زه هېڅ شک نلرم چې دا وژنه د ګونديانو لخوا وشوه ، خو ما په خپلو سترګو نه دي ليدلي چې کارمل ، نور يا بل چا پرې ډزې کړې وي . خو پدې پېښه کې دا کسان ښکېل دي که داسې نه وای نو ولې يې خيبر ته دا خبرې کولې چې دا ستا د وژنې او مرګ سبب کېږي . لايق وايي فکر کوم چې زموږ په ګوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کوچنيو کوچنيو ګوندونو او کوچنيو فرکسيونو شتون درلود. زموږ د ګوند په تشکيلاتو کې پټ پنځه يا شپږ کسيز تروريستي سازمان شتون درلود چې ځينو مشرانو جوړ کړی وو ترڅو د دې او يا هغه د وژلو له لارې خپلې ستونزې حل کړي. لايق د کارمل په اړه دا هم وايي چې هغه تقوا نلرله ، درواغجن، دوزمار، توطېه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز وو. لايق د خيبر څخه هم ګيله من دی چې ولې يې تل د کارمل ملاتړ کاوه.» لايق بايد خپل ځان ملامت کړی وای چې د ده په خبره ولې يې د مرداريو ډک « بې تقوا، درواغجن ، دوزمار، توطېه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز» ګوډي، کارمل تر مشرۍ لاندې سياسي فعاليت کاوه او له داسې يوه انسان څخه يې لار جلا نکړله. ده هم بايد د يوه حقوقي شخصيت او سياستوال په توګه خپلواک ګامونه اوچت کړي وای نه دا چې د خيبر دريځ ته په کتو سره د هغه څخه متابعت وکړي او له څلورو لسيزو وروسته له خيبرڅخه ګيله وکړي. لايق د ګوند د بيا يووالي په اړه وايي چې« د پرچم مشرانو کارمل ته ويلي وو څرنګه چې تاسې انشعاب کړی دی شخصا تا او تره کي انشعاب کړی په خپله له تره کي سره د يووالي په اړه مذاکره وکړئ. هغه وايي د يووالي په هکله د تره کي شرط دا وو چې دوهم رهبر نه منم. هغه کارمل ته وويل تا مراجعه کړې ده. تره کي دا هم وويل چې په واحد ګوند کې کارمل په خپل حق قناعت نه درلود او انشعاب يې وکړ، کارمل يوازې په سياسي بېرو کې زغملی شم ، نه د دوهم رهبر په توګه. لايق دا هم وايي چې د ثور د وسلوال پاڅون وروسته بدمرغي دا وه چې کارمل غوښتل موازي رهبر وي.» لايق په ويډيو کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د تاريخ داسې ترخه واقعيتونه بيانوي چې د دې ګوند بدنامي او د هغې د واکمنۍ ناکامي ورسره تړلې ده چې هغه د ګوند په انشعاب کې د کارمل رول د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې د وسلوال پاڅون وروسته منفي دريځ دی . د لايق دا خبره چې په ګوند کې پټ تروريستی سازمان شتون درلود دا نو بيا د سياستوال کار نه بلکې د باند او مافيايي کړۍ د مشر کار دی. مخکې مو د « په ګوند کې پټ تشکيلات » په برخه کې د پرچم په فرکسيون کې د «پهلوانانو، زړورو او عيار مشربه» کسانو په پټه تنظيمولو ته ګوته نيولې وه چې په بېړنيو حالاتو کې د سياسي مخالفانو په وړاندې ددې وګړو څخه کټه پورته کړي يعني دا چې هغوی وګواښي، ددې مافيايي تروريستي ډلې ارادې ته سرټيټ کړي چې لايق هغه پټ پنځه يا شپږ کسيز تروريستي سازمان ګڼي. لايق پدې پنځه يا شپږ کسيزه تروريستي فرکسيون کې په دوو تنو کارمل او نور شک کوي. دا چې د دې ترهګر سازمان يا شبکې نورغړي به کوم پرچمي کدرونه وي څېړنو ته اړتيا لري . بېله شکه دا بايد هغه پرچميان وي چې د کارمل نږدې کسان او د هغه د ګوندي ضد دستورونو پلي کوونکي وو. غوربندي د خپل کتاب په ۱۰۴- ۱۰۵ پاڼو کې د شوروي اشغال په لومړيو کې د مزارشريف د ولايتي کمېټې د منشي عبدالاحد رهنورد په اړه ليکي چې نوموړي د ولايتي کمېټې يو غړی سيد عظيم ګوهري په ولايتي کمېټه کې وژلی، ټوټې ټوټې کړی ، د وجود غړي يې په بوجۍ کې اچولي او د ولايتي کمېټې په انګړ کې يې خښ کړي دي.(ګوهري پخوانی خلقي او بيا د کار د ګروه کدر وو) دا پېښه افشاء او د شوروي سلاکارانو د فشار له امله رهنورد بندي شو. غوربندي دا هم وايي چې رهنورد په زندان کې شاهانه ژوند درلود او د دې لپاره چې حقايق او دا راز پټ پاتې شي د هغه د اعدام حکم صادرېږي. « کله يې چې د شپې په پټو سترګو وژنځای ته لېږداوه ، په لوړغږ يې چيغې وهلې او ويل يې : نامردانو ! زما په وژنو ستاسو ګناوې نه پټېږي . هغه نوراحمدنور ياداوه او چيغې يې وهلې چې ولې هغه د ده د ژغورنې لپاره نه راځي .» ۸۰/ ۱۰۵ د پرچم په فرکسيون کې ددې تروريستي شبکې د مشرانو په پېژندنې کې د لايق لاندې څرګندونې مرسته کولی شي . لايق په خپلو يادداښتونو کې دا راوړي چې د ګوند د واکمنۍ پر مهال تره کي د ماښام ډوډۍ خوړلو ته وربللی او د خبرو په ترڅ کې يې ورته ويلي وو: « نه پوهيږم ببرک جان بيا کوم پلان لري محمود بريالی او نجيب الله را ليږي ، بريالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما صفتونه کوي او نجيب بيا داسي چلند کوي چې ما عصبي کړي .» لکه څرنګه چې د ګوند د مشرۍ پر سر اختلاف په برخه کې راغلي وو چې کارمل غوښتل تره کی له منځه يوسي دا مساله يې د نوراحمد نور ، عبدالوکيل او محمود بريالي سره شريکه کړې وه ښيي چې دا درى تنه د پرچم د تروريستي فرکسيون غړي دي . همدارنګه د ګوند د واکمنۍ په لومړيو کې بريالی ، نجيب او وکيل د ګوندي ضد فعاليتونو له کبله د ۱۹۷۸د کال د جون د شپاړلسمي نېټې د سياسی بېرو په غونډه کې د لاسوندونو له مخې د ګوندي ضد فعاليتونو له امله د سفيرانو په توګه ګومارل کيږي. دا د دې ښکارندوی دی چې دا درى تنه (بريالی، نجيب ، وکيل) د کارمل ارادتمندان وو چې د هغه د دستور له مخې يې پټ ګوندي ضد فعاليتونه پر مخ وړل . پورتنيو بېلګو ته په کتو سره ويلی شو چې د پرچم په ګوند کې د لايق په خبره د پنځه کسيز تروريستي فرکسيون غړي کارمل،نور، نجيب ، وکيل او بريالی وو دا څکه چې هغوی د کارمل د پټو دستورونو پلي کوونکي وو . همدارنګه ځېنې امتيازحسن هم پدې ډله کې شمېري چې پدې صورت کې د پرچم په ډله کې شپږکسيز تروريستي ګروپ بشپړکېږي. امتياز حسن په پرچميانو کې د عيار په نامه پيژندل کېدلو چې په جيب کې به يې بوکس پنجه او چاړه وه. البته د خيبر د قاتلينو په اړه حکم کول ستونزمن کار دی خو د غوربندي او لايق له ليکنو څخه داسي ښکاري چې د پرچم په فرکسيون کې پټې تروريستي کړۍ شتون درلود چې د پرچم د سيالانو او مخالفانو او په خپله د پرچم د ننه د کارمل د مخالفانو سره په خپل وخت محاسبه وکړي. دا چې د پرچم د واکمنۍ پرمهال کارمل او نجيب الله دواړو د خيبر د ترور دوسيه تعقيب نکړه او د نوموړي يادونه يې هم ونکړه ښيي چې د خيبر سره دواړو دښمني لرله او د هغه په ترور کې يې لاس درلود. سياسي بېرو ته د امين او خيبر د راپورته کولو په اړه ددې خبرې يادول اړين برېښي چې تره کي د خيبر سره پدې موضوع خبرې کړې وې چې هغه به د خيبر له قوله د ذبيح الله زيارمل د نجيب الله د واکمنۍ پر مهال د دفاع وزارت د سياسی رييس څخه واورو. زيارمل وايي: « تصادفا په ښار کې تره کی او خيبر سره مخامخ شوي او تره کي خيبر ته ويلي وو. موږ د وحدت د را منځته کولو لپاره په يوه فورمول توافق کړی دی او د همدغه فورمول پر بنسټ به ګوندي وحدت عملي کړو خو اوس ګورو چې يو شمېر اغېزمني او مستحقې څېرې له سياسي بيروڅخه د باندې پاتې شوي دي . موږ پرېکړه کړې چې د دواړو ډلو د توازن د نه خرابېدو لپاره د خلقيانو له پلوه حفيظ الله امين مستحق او اغېزمن ملګری دی او د پرچميانو له پلوه تاسو ته په سياسي بېرو کې دغږيتوب ارتقا درکړو. لدې کبله اړتيا ده چې له نږدې خبرې وکړو. ميراکبر خبير ورته وويل : هر وخت چې تاسو لازم بولئ تاسو ته به درشم. تره کي وويل : پرېږده چې زه په خپله د هغوی په وسيلې تاسو ته زموږ د ليدو کتو وخت ووايم.»

هغه ترور چې د هيواد د تاريخ پاڼه يې واړوله

د چنګاښ انقلاب وروسته د وخت په تېرېدو سره امنيتي حالات کړکېچن کېدل. واکمنۍ هم د شکمنوکسانو په نيولو او د سياسي مخالفينو په ځپلو لاس پورې کړ. د جمهوري نظام پنځه کلن اقتداراو د پيښو بهير ته په کتني سره هغه په دوو پړاونو ويشلی شو. په کورنۍ برخه کې لومړی پړاو د کودتا ګانو ،کودتايي هڅو او بلواوو او دوهم يې د مرموزو قتلونو ،ترورونو او اختناق پړاو دی. په بهرني سياست کې د لومړي پړاو ځانګړتيا د لويديځ او لويديځ پلوه ګاونډيانوخلاف دريځ او د شوروي اتحاد سره دوستانه اړيکي او په دوهم پړاو کې د لويديځوالواو د هغو د سيمه ييزو متحدينو سره د نږدې کيدو او له شوروي اتحاد څخه د لرې کېدو پړاو دی. جمهور رئيس د نظام په وړاندې د مخالفينو دولتي ضد فعاليتونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتو سره اړشو چې پخپلو تګلارو کې بنسټيز بدلون راوړي چې هغه د محافظه کارو په ګټه د حکومت ځخه د سمونپالو او کيڼ اړخو شړنه او پرهغوی فشار او د لويديځ په ګټه په نړيوالو اړيکو کې بدلون وو. محمدداود فکر کاوه چې پخپلو تګلارو کې به د داسې بدلون په راوستلو سره وکولی شي د جمهوريت مخالفين او د هغو بهرني ملاتړي راضي کړي .خو وليدل شول چې حالات د پخوا په څيرکړکيچن پاتې شول اود واکمنۍ څرګندو او ناڅرګندو مخالفينو پخپل تکتيک کې بدلون راووړ او د لوړپوړو چارواکو ،ولسمشر ته وفادارو څيرو او سياستوالو په ترورواو وژنه يې لاس پورې کړ. په لومړي پړاو کې د امنيت د خرېړ کيدو ملامتي په بنسټپاله اسلامي کړيو ، چيني پلوه او سکتاريستي ډلو او د هغوی په بهرنيوملاتړو اچول کيده خو په دوهم پړاو کې پرچم او شوروي اتحاد ته هم ګوته نيول کيږي. په دوهم پړاو کې د پلان د وزيرعلي احمدخرم سربيره د يو شمير نورو د وژنې څخه يادونه شوې وه چې يوازې حکومت وکولای شول د خرم قاتل ونيسي اوهغه د اسلامي ګوند غړی اعلان کړي.د خرم د ترور پنځه مياشتې وروسته د اپريل په اوولسمه ماښام د دولتي مطبعې مخې او ارګ ته څېرمه ميراکبرخيبرد افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې غړی چې د محمد داود له ارادتمندانو څخه شميرل کيدلو ترور شو خو ترهګر په تيښته بريالي شول. د خيبرد وژنې يوه ګړی مخکې د (ا، خ، د، ګ) سياسي بيرو پريکړه کړې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړيواله ورځ به د يوې مظاهرې په ترڅ کې نمانځي او پدې توګه به خپل څه کم پنځه کلن سکوت ماتوي. د خيبر له ترور وروسته نيمه شپه د تره کي په کور کې د مرکزي کميټې پلنوم را وبلل شو . په پلنوم کې «تره کي وړانديز وکړ چې د شهيد مير اکبر خيبرجنازه په ځانګړي پرتمين ډول د ماجراجويۍ او فتنې پرته بدرګه شي. د خيبر په ترور کې مختلفو مرکزونو او څيرو(شوروي اتحاد، کارمل ،اسلامي غورځنګ ، حکومت ، امين) ته ګوته نيول کيږي.د نومړي په ترورکې د مختلفو مرکزونو ښکېلتيا ته په کتو سره د ترور موخه او د ترور په سمبالوونکي مرکز پوهيدل ستونزمن کيږي. عجيبه دا ده چې د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ پرمهال نه يوازې د نومړي د ترور دوسيه تعقيب نشوه بلکې د هغه د شخصيت او مبارزې په اړه مازې يادونه هم ونشوله. نجيب الله چې ځينې هغه د خيبر د ډلې څخه هم شميري په خپله واکمنۍ کې هم د خيبر د شخصيت او کارنامو په هکله هم يادونه ونکړله. خو ګوند د نومړي د جنازې د تدفين مراسم پداسې پرتمينه توګه ترسره کړل چې د افغانستان په تاريخ کې يې سارې ندی ليدل شوی. د خيبر جنازه له مکرويان څخه تر شهدای صالحين پورې د دوولس زروڅخه تر پنځلس زرو کسانو په ګډون د امريکې د سفارت او ارګ له مخې تيره شوه چې برخه والو مرګ په ارتجاع ، مرګ په امپرياليسم، مرګ په سی آی اې شعارونه هم ورکول. « د تدفين د مراسمو وروسته نورمحمدتره کي د لومړي ځل لپاره د ګونديانو او د کابل د خلکو په وړاندې وينا واوروله او د خيبر ترور يې د اداري دستګاه د کمزورۍ او مستقيم فساد پايله وګڼله چې د کورنۍ ارتجاع او امپريالستي محافلو د خاينانه توطئې پربنسټ ترسره شو.» ۲/ ۶۵- ۶۸ همدا راز د خيبر د قبر پر سر کارمل او بارق ويناوې وکړې ،سليمان لايق او دستګيرپنجشيري د هغه د مرګ په هکله په پښتو او دري ژبو خپل شعرونه ولوستل. کارمل په خپله وينا کې د خيبرقاتلين داسې معرفي کوي: « زموږ د ګران ملګري د هيواد د خلکو د دې اصيل بچې قاتلين د تورې افراطي ارتجاع په مشرۍ کورني ارتجاعي ځواکونه ، واکمن ښې لاسي محافل ، د سيمې ارتجاع او امپرياليسم د هغه په سر کې د امريکې، پاکستان ، ايران او نورې نورې جاسوسي شبکې دي.» ۲/ ۷۲ د خيبرفاتحه د شاه دوشمشيره په جومات کې واخيستل شوه او فاتحه ورکوونکي تردې کچې زيات وو چې د پل لرزانه څخه تر جامع پورې په کتارونو کې انتظار يوست. که څه هم د ګوند مشرانو د خيبر ترور د کورنيو ارتجاعي کړيو،لويديځوالو او د هغه د سيمه ئيزو متحدينو د ځارګرو شبکو کار ګڼه خو هم په ګوند کې ا وهم له هغه بهر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تروركې د واكمنۍ سربېره د ګوند ځينې مطرح څېرې او شوروي اتحاد هم ښكيل ګڼي. ځيني د خيبر ترور د خلق او پرچم د يووالي سره تړي. د پنجشيري په وينا د دې يووالي څخه محمد داود، كارمل او امين خوښ نه وو. ځېنې بيا خيبر هم د يووالي څخه ناخوښ ګڼي .پردې بنسټ هغه مركزونه او افراد چې د دې يووالي مخالف وو او يا د يووالي له پايلو وېره لرله د هغوی لاس بايد په ترور كې ولټول شي.

خيبر د هغه له ترور مخكې د هيواد په سياسي غورځنګ كې د تره كي ، كارمل او امين پرته لكه د ګوند د نورو مشرانو په شان له شهرت نه برخمن نه وو خو د هغه د جنازې مراسمو هغه په يوه مشهوره څيره واړاوه. د ګوند د واكمنۍ وروسته د هغه يو شمېر پرچمي ملګري د ده د لوړ شخصيت په اړه ډيرڅه وايي . د پرچم په فركسيون كې د كارمل مخالفان هغه يو ملي ګرا او ژمن مبارز،د پرچم د اړخ تئوريسين او د خلق او پرچم د يووالي طرفدارګڼي. د خيبر يو شمير پلويان بيا د شوروي اتحاد له ړنګيدو وروسته نويو نړيوالو شرايطو ته په كتو سره هغه د ګوند د بيا يووالي مخالف او د محمد داود د ملي غورځنګ سره د پرچم د فركسيون د همكارۍ، ائتلاف او ځيني د محمد داود په ملي غورځنګ كې د پرچم د فركسيون د انحلال طرفدار بولي. يو شمېر كسان لكه غوث الدين فايق هغه د محمد داود له كلكو ارادتمندانو څخه شمېري چې د هغه په وينا خيبر د محمد داود د يوه انځور لاندې ليكلي وو : « يوه ورځ به دا با تدبيره ، د فكراو ارمان ډک سړی د دې ملت د دردونو او زموږ د خلكو د ناسورو ټپونو درملنه و كړي. » ۵۲/ ۲۲ سربيره پردې په ګوند او د ګوند بهر ځينې په هغه تور لګوي چې نوموړی د شاهي دولت د څارګرې ادارې (ضبط احوالات) او د جمهوريت د ملي مصؤنيت سره كاري اړيكي درلودلې. د خيبر په اړوند قضاوت له دې امله مشكل دی چې « انسان خپل جوهر هغه وخت جوتوي چې د واک په ګډۍ ناست وي» او خيبر دې دريځ ته و نه رسيد لكه څرنګه چې د هغه سازماني ملګري واک ته ورسيدل او اوس د هغوی په اړه قضاوت كيدای شي چې هغوی څوک وو ؟ د ګوند په څوارلس كلنه واكمنۍ كې د خيبرد ترور په اړه د پلټنو نه ترسره كول دا ګومان په واقعيت اړوي چې «د خيبر د ترور پيښه هم د هغو توطئو او دسيسو د ځنځير يوه كړۍ ده چې د روسانو د جاسوسي دستګاه(كی جی بی) له خوا د افغانستان د خلک دموكراتيک متحد ګوند د مشرتابه څخه د ببرک كارمل د مخالفانو او سيالانو د ايستلو او له منځه وړلو په خاطرطرح شوې او تر اجرا لاندې نيول شوې وه .» ۱۱۱ پورتنۍ څرګندونې تر يوې كچې د منلو وړ ځكه دي چې د شوروي دولت او د كارمل متقابله اړيكو ته په كتنې سره ويلی شو هغه مهال چې كابل له مسكو سره واټن نيولو مسكو- كارمل په ګوند كې د محمد داود د پلويانو د تجريد، كمزورۍ او له منځه وړلو نقشه پلې كوله ځكه خيبر د محمد داود له پلويانو څخه وو.

اوس به وګورو كه چيرې ک ګ ب - كارمل د خيبر په ترور كې لاس درلود موخې يې څه وې او څه يې ترلاسه كول ؟ شوروي د افغانستان په دولتي دستګاه كې ژور نفوذ درلود او د چنګاښ د انقلاب په بري سره يې نفوذ لا نورهم زيات شو. كله چې محمدداود« د۱۹۷۵ كال د دسمبر په لومړيو كې د خپلې كابينې په جوړولو لاس پورې كړاو د هغې نه يې پاتې چپيان وايستل بيله ځنډه د شوروي اتحاد جمهور رئيس نيكلای پودګورني له كابل نه ليدنه وكړه او خپله اندينښنه يې څرګنده كړه .» ۴۷/ ۱۷ ښايي دې سفر اړينې پايلې نه لرلې نو مسكو په دې هڅه كې شو چې د افغانستان مشرتابه واوړي چې يوازينۍ لار يې د كودتا له لارې د رژيم نسكورول وو . د رژيم خلاف كودتا له پاره د شوروي په سفارت كې تياري نيول كيده چې باوري ځواک يې د پرچم فركسيون وو. د كارمل لاندې څرګندونې يې ښه بيلګه ده چې د شوروي په سفارت كې افغان ژورنالست شاه زمان وريځ ستانزي ته پداسې حال كې كړې وې چې نېشه وو:« هغه وخت رارسيدلی دی چې د غدار نادر د كرغيړنې كورنۍ زوړ نظام رانسكور شي. د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخاطب چې شاه زمان دی پوښتنه کوي چې ملګری کارمل څه وخت ؟ هغه وايي ، صبر وکړه پدې مياشت کې يا وروسته.» ۵۳/ ۸ پورتنۍ څرګندونې ښيي چې کارمل د نظام د نسکورولو په فکر کې دی ، د پرچم په مشرتابه کې خيبر د نظام د چپه کولو مخالف وو او ښايي پردې او يا نورو مسالو د کارمل او خيبر ترمنځ اړيکې ترينګلي شوې وي.پدې هکله د سليمان لايق په يادداشتونو کې راغلي دي : « د ميراکبرخيبر او کارمل ترمنځ د يووالي مخکې آزردګۍ پيداشوې وې. د دوی د آزردګيو يو لامل دا وو چې ملګری نور او ملګری وکيل او ځينې نور پدې عقيده وو چې د داود حکومت د کودتا له لارې نسکور شي او د نور د رپوټ له مخې هغه مهال تقريباً ديرش تنه ګوندي افسران چې زموږ ملګري وو د محمد داود په ګارد کې دنده لرله. ملګري نور او د هغه ملګروعقيده لرله چې موږ کولی شو د همدې افسرانو پرمټ د داود رژيم له منځه يوسو اوخپل رژيم اعلان کړو. خيبرد دې نظر سره همغږی نه وو.» ۱۱۲ له همدې امله او يا نورو لاملونو له کبله د کارمل او خيبر ترمنځ اختلاف د دښمنۍ تربريده رسيدلی وو چې يو وخت کارمل خيبر په مرګ ګواښلی هم وو او خيبرد دې ګواښ په هکله د کارمل نږدې ملګري نوراحمدنور ته ويلي وو: «ستاسې کارمل زه په مرګ ګواښلی يم زما له خوا ورته ووايئ چې زه له مرګه نه ويږيږم. کارمل مستقيماً او په څرګنده توګه ماته خبرداری راکړی او په مرګ يې ګواښلی يم ،هغه د دې پرځای چې د يوه زړه سواندي لاربنود په څېرد غوره فضايلو ځانګړتياوې ولري او وده ورکړي مينه لري چې د مافيا د دريمې درجې باند د مشر په رول کې ځان وآزمايي.» ۸۰/ ۵۴ د پرچميانو له لوري د پوځي کودتا له لارې واک ته رسيدل د اوليانفسکی د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د نړيوالو اړيکو د څانګې د مرستيال له څرګندونوڅخه معلوميږي چې د افغانستان د دفاع وزارت د سياسي چارو د رياست لومړي سلاکار جنرال زاپلاتين ته مخکې لدې چې افغانستان ته لاړشي ويلي وو: «په رښتيا سره زموږ وړاندوېينه داسې وه چې انقلاب بايد پرچميان وکړي .موږ پدې عقيده وو چې پرچميان زيات جدي او متشکل دي خو خطا وتي وو، ټول شيان سرچپه شول، اوس به تاسې ډير د خلقيانو سره سراو کارلرئ.» ۶۳/ ۶۶ د اوليانفسکی دا خبره چې ټول شيان سرچپه شول دا معنی لري چې خلقيانو په خپل پوځي پاڅون سره د مسکو- کارمل نقشه شنډه کړله . هغه مهال نه يوازې پرچميان په ارګ کې يو قوت وو بلکې د پوځ په نورو جزوتامونو کې هم په کليدي څوکيو ګومارل شوي وو. د مهتاب کلا د توپچي لوا قوماندان عبدالخليل او د زرهدارو د پنځلسمې قوا درستيزوال محمدرفيع دواړو د پرچم د فرکسيون غړيتوب درلود . کله چې ليکوال د ثور د اوومې نېټې په درشل کې له حربي پوهنتون څخه فارغ شو او د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو د دې قطعې قوماندان ډګروال حميدالله او درستيزوال جګړن محمد ايوب ابوي دواړه پرچميان وو او د قول اردو د بولندوی ياور جګتورن محمد اکرم هم پرچمي و. محمد ايوب ابوي او محمد اکرم د شوروي د اشغال پرمهال جنرالۍ ته ورسيدل. په پوځ کې د پرچميانو دا ډول دريځ هغوی ته دا شونتياوې ورکولې چې په آسانۍ سره واک ترلاسه کړي. غوربندي د خپل کتا ب په ۵۷ مخ کې راوړي . د ثور د پاڅون وروسته نورمحمدتره کي هره شپه د کابينې د يوه غړي سره کتل. ما په يوه کتنه کې د خيبر د قاتلينو د نه موندلې په اړه د نه پاملرنې له امله خپل نه رضايت وښود او ور ته و مې ويل که کوم ځای او يا مؤسسه د هغه په نامه ونوموو، تره کي وويل چې « د خيبر د ترور په شپه کارمل ورته ويلي وو څوک چې ډېله لوبه وکړي سزا يې همدا ده.» او په ضمني ډول يې وپوهولم چې « د خيبر ترور د کارمل په همکاری د کې جی بی کار دی .» د ګوند د يووالي وروسته« د بارق شفيعي او سليمان لايق په خبره په هغو ورځو کې د نوراحمد نور پواسطه کارمل خيبر ته تهديدوونکی پيغام رسولی وو ترڅو د انحلال غوښتونکې تګلارې نه ډډه وکړي.» ۲/ ۵۹ له دې کبله چې د داؤدخان د ملی انقلاب د غورځنګ سره د خيبر او د نوموړی د پرچمي پلويانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوځای کېدو مخنیوی شوی وي او یا دا چې خیبر د پرچمیانو له لوری د کودتا سره همغږی نه وو ښایي د کی جی بی او کارمل د ارادې له مخې خیبر ترور شوی وي. د محمد حسن کاکړ په وینا « د۱۳۵۷ د وري د میاشتې په ۲۸ مه (اپریل ۱۷ ، ۱۹۷۸) د کابل ښار د دولتي مطبعي مخامخ سړک کې د مازیګرماښام ترمنځ له یوه روان روسي جیپ نه پرې ډزې وشوې .دغه ترور د پرچم ګوند کې د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل ترمنځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د کارمل د نږدې ملګرو نوراحمدنور او امتیازحسن لخوا عملي شو.» ۱/ ۱۴۳ حسن شرق د خیبرد مرګ په هکله لیکي : « د میراکبر خیبرمرګ ښایي د کې جي بې د کوماندوګانو نه د یوه تن له خوا چې د شوروي اتحاد په سفارت کې مؤظف وو د عبدالقدوس غوربندي په همکارئ چې میراکبر خیبر یې له خپل کور نه د قدم وهلو لپاره راوستی وو ترسره شوی وي. » ۳۸/ ۱۶۱ د شرق ادعا لدې امله ناسمه بریښي که غوربندي د کی جی بی سره تړاو درلود نو ولې یې د شوروي د اشغال پرمهال اته کاله زنداني کړ او هغه یې ونه وژلو تر څو دا قتل افشا نشي. عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی د خیبر د ترور او د هغه د قاتلینو په اړه لیکي :« قاتلانو قصدا انتظار یوست چې څه وخت عبدالقدوس غوربندي له میر اکبر خیبر څخه جلا کیږي تر څو سهوآ دواړه ترور نشي او یوازې خیبر ترور شي .» ۱۱۳/ ۲۴۴ د وکیل ددې وینا په هکله داپوښتنه پیدا کیږي چې وکیل څرنګه حکم کوي چې قاتلانو انتظاریوست چې غوربندي له خیبرڅخه جلا شي او بیا پرې ډزې وکړي. د وکیل لدې ګومان څخه چې قاتلانو انتظار یوست چې غوربندي له خیبر څخه جلا شي او بیا په هغه ډزې وکړي غواړي وښیي چې غوربندي پدې ترور کې لاس درلود لکه څرنګه چې د لایق په وینا کارمل هم غوربندي پدې ترور کې ښکېل ګڼي. پدې اړه د پرچم د فرکسیون غړی جنرال عبدالغني چې د عمرزي په مستعار نوم (شب های کابل) کتاب لیکلی دی، د کتاب په دریم مخ کې لیکي :« ځینو کړیو ویل چې د هغه مرتکب (د خیبرد قتل) ببرک کارمل دی ، ځکه چې د پرچم په اړخ کې خیبر یو مهم ، با اعتباره او یوه غړی وو او د کارمل ځای ناستی شمیرل کیده.»

د پورتنیوڅرګندونو له مخې کیدای شي د عبدالقدوس غوربندي د دې وینا سره چې « پوره دلایل شتون لري، وجداناً حکم وکړو چې خیبر د کی جی بی له لوري د ببرک کارمل د غلطومعلوماتو پراساس چې نوموړی په انقلابي غورځنګ کې لري تررورشو.» ۵۶/۸۰ همغږي وښودل شي .

د خیبرپه ترور کې د حکومت لاس

یو شمېر کسان چې زیاتره یې د ا. خ. د . ګ غړي دي د خیبر په ترور کې حکومت او یا په حکومت کې ځیني کړی ښکېلې ګڼي. دا ډله د خیبر ترور د ګوند د یووالی سره تړي چې حکومتي محافظه کار اړخ یې د ګوند ځپلو ته وهڅاوه .په حکومت کی هغو کړیو چې غوښتل ګوند وځپي دلیل یې دا وو« که چیرې هغوی (خلقیان او پرچمیان) نیول کیږي یا اعدامیږي د هغوی د نیولو لپاره باید لاسوند ولرو اوس د راپورونو پرته نور کوم سند نه لرو.» ۳۸/۵۳ د خیبر له ترور وروسته د چاروا کو لپاره لاسوند د ګوند غبرګون وو. دا خبره چې« امین د نورو اوو تنو کمونست رهبرانو خلاف د جنازې په مراسمو کې وینا نه وه کړې و نه نیول شو. لدې امله هغه د نورو په ګناه وو تورن نه وو ...، خو کله چې پولیسو د هغه د کورشا وخوا شکمن حرکات ولیدل...، امین زنداني شو.» ۲۷/۴۷ هغه مهال ګوند پټ فعالیت درلود او حکومت ته یې پلمه نه ورکوله چې پر هغه د کوم دولتي ضد فعالیت پړه واچوي. خو په دولت کې داسي کړئ وې چې ګوند دولتي ضد اعتراضونو ته ولمسوي او دا اعتراض لاسوند وشمېري او په ګوند برید وکړي. د داؤدخان د کورنیو چارو د وزیر دا خبرې چې« ډېر ژر به ټول تار او مار کړو او زه یقین لرم که دا د سرطان داني لرې نشي یوه ورځ به افغانستان بدمرغه او تباه کړي ،چاره دا ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د کمونیزم ریښې وایستل شي او د دې مسلک پیروان له منځه یوړل شي. » ۵۳/ ۷ دا گومان پیاوړی کوي« چې قتل په مستقیمه یا غیرمستقیمه تو گه د کورنیو چارو وزیر نورستاني له خوا سازمان ورکړل شوی وو، هغه مخکې خپلو دوستانو ته ویلي وو اوس هغه وخت دی چې د کمونستانو کار مخکې له دې چې قوي شي پای ته ورسوو. هغه (نورستاني) وظیفه پیژندونکی (بریا) وو هغه فکر کاوه چې د داؤد په سلا ښه پوهیږي او لازم یې نه گڼل ټول شیان هغه ته ووایي .» ۴۷/ ۲۵ (بېریه لاورېنتین پاولوویچ د ستالین په واکمنۍ کې د شوروي اتحاد د څارګرۍ اداري مشر وو.)

همدارنګه ځېنې په تروركې د وخت د دفاع وزیرغلام حیدر رسولي ښکېل گڼي او دلیل یې دا راوړي چې خیبرهڅې کولې پرچمیان د محمد داود په ملي غورځنګ کې منحل یا ادغام شي چې پدې صورت کې په جوړېدونکي حکومتي گوند کې د ده اغیز او نفوذ پیکه کیده لدې کبله یې د خیبر ژوند ته د پای ټکي کیښود. دستګیر پنجشیري د جنرال عبدالقادر له قوله راوړي چې « د هوايي او مدافعه هوايي د قوماندانۍ د استخباراتو رئیس ورته وویل. سردارغلام حیدر رسولي د خیبر د ترور پلان جوړ کړ او د یوه ښې لاسي بنسټپال سازمان په واسطه یې عملي کړی وو.د قاسم په خبره د (ا، خ، د،گ) ټول رهبران د خیبر په ځیر ترورېدل. » ۶۰/۲ د محمد داود ځانګړتیاوو ته په کتو سره هغه دا نشوای زغملی چې د ده د واکمنۍ پرمهال څوک پداسې یوه کار لاس پورې کړي چې د حکومت کمزوري وښیي. که د دولت لوړپوړي چارواکي په ترور کې ښکیل وو هغوی په خپل سر پدې ناوړه کار لاس پورې کړی دی. د خیبر له مرګ څخه د جمهوري حکومت د غړو خوښي دا گومان پیاوړی کوي چې ښایي د حکومت کوم چارواکي په دې تروركې لاس درلود. د جمهوریت د مخابراتو وزیر پدې اړه لیکي:« د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو د مجلس نه مخکې د جمهور رئیس د دفتر په کوټه کې د کابینې د څو غړو سره ناست وو چې د فوایدعامې وزیرفایق راغی. هغه ښېله ځنده وویل خبر یاست چې د دې لعنتیانو نه یو مردار شوی دی او کیسه یې وکړه چې د میراکبر خیبرمړی مطبعې ته نږدې د سړک د غاړې ویاله کې موندل شوی دی.» ۱۱۴

د خیبر په ترور کې د اسلامي بنسټپالو لاس

یو شمیرڅیرونکي او په تیره د (ا،خ، د، گ) مخالفان د محمدداود د واکمنۍ پرمهال د اسلامي غورځنګ او نورو سیاستوالو وژل او زنداني کول د پرچمیانو کار گڼي چې خپل مخالفان د محمد داود د واکمنۍ پر مهال له منځه یوسي. لدې امله اسلامي غورځنګ پرچم د حکومت متحد شمیره چې د هغه سره دښمني د حکومت سره دښمني وه. هغوی د خیبر په ترور سره خپل دښمن له منځه وړلو، گوند یې کمزوری کولو او له بلې خوا یې کولای شول د دولت او د (ا،خ،د،گ) ترمنځ اختلافونو او مخامختیا ته لمن ووهي. اسلامپالو د خپلو عقیدتي باورونو له مخې د خیبر په شان د هر« کمونست » وژل خپل جهادي رسالت شمیره په تیره چې دا « کمونست» د هغه دولت متحد وي چې هغوی د هغه خلاف جهاد کوي. ځیني د خیبر ترور د حکمتیار له خوا سازماندهي شوی کار گڼي او یو د هغو څخه وحید مژده چې د حکمتیار له گوند سره یې یو وخت سازماني تړاو درلود لیکي : « په اردو کې مسلمان افسران پدې باور وو که چیرې کمونستان په کودتا لاس پورې کړي څوک یې مخنیوی نشي کولای ځکه چې حساسې پوځې څوکۍ یې په لاس کې دي لدې امله یوازینۍ لار دا ده چې د دې گوند مشران ووژل شي چې لږترلږه کودتا شا ته واچول شي.» ۱۱۵ مژده په خپله لیکنه کې د ترور د عاملانو نومونه هم راوړي دي. هغه مهال اسلامپاله ډلو(اسلامي حزب او اسلامي جمعیت) دواړو د شپې پاڼو په خپرولو سره د خیبر د وژنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤليت واخېست او د دې کار څخه يې موخه دا وه و ښيي چې په اصطلاح رښتيني مسلمان مبارزين دي او له بله پلوه پاکستان ته ثابته کړي چې دوی ته د آی اس آی له لوري ورکړل شوې مرستې بېځايه نه دي لګېدلې . البته هغه مهال دولت هم د خيبر د وژنې پړه په اسلامي ګوند واچوله .

د خيبر په ترورکې د حفيظ الله امين لاس

د ۱۹۷۸ کال د اپريل پوځي پاڅون د حفيظ الله امين د دستور له مخې سر ته ورسيد. د دې پاڅون له امله د محمد داود واکمني نسکوره ، د (ا، خ ، د ، ګ) واک ترلاسه کړ او امين د يوې ځواکمنې څېرې په توګه چې د کارمل دښمن هم ګڼل کېده را ځرګند شو چې هم د محمد داؤد د پلويانو او هم د پرچم د مشرتابه له دښمنۍ سره مخامخ شو. د پرچم دښمني لدې امله وه چې د هغوی پلان چې د کودتا له لارې دواد را نسکور کړي هغه يې شنډ کړ له همدې کبله هغوی د خيبر وژنه د امين له لوري ګڼي. د جمهوري رژيم د پلويانو له خوا د خيبر د ترور په تړاو متضادې څرګندونې د منلو ځکه ندي چې د ثور د پاڅون نه مخکې د جمهوري دولت رسمي دريځ دا وو چې خيبراسلامپالو وژلی دی خو وروسته له پاڅونه عبدالصمدغوث د جمهور رئيس د اسنادو مسئول هڅه کوي پړه د امين په غاړه واچوي. د هغه په خبره « په کابل کې عقيده پردې وه چې امين د خيبر د قتل او د ببرک کارمل نابريالي قتل ته سازمان ورکړی وو.» ۴۷/ ۲۵

که چيرې ومنل شي چې د خيبر په ترور کې امين ښکيل وو، دې پوښتنې ته به ځواب ولټوو چې امين د دې وژنې نه څه ترلاسه کول ؟ تولو ته څرګنده وه چې کارمل په پرچميانو کې د لوړاعتبارڅخه برخمن وو . که امين په راتلونکې کې د رهبرۍ خوبونه ليدل او يا د کودتا فکر يې درلود او پرچم د امين د کودتا مخالف وو « هغه غوره ګڼله چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي نه د بې آزاره خيبر نه.» ۱۰۶/ ۷۰ که چيرې امين غوښتل کارمل د خپل ځواکمن سيال په توګه کمزوری کړي منطقي دا برېښېده چې د هغه نږدې ياران سلطانعلي کشتمند يا نوراحمدنور چې « شهراله شهپر کشتمند د کارمل لايتر او نور يې ساتونکی » باله له ډګره وباسي او په پرچميانو کې د هغه د يوازيني سيال سره چې خيبر وو نږدې شي او په ګډه د هغه خلاف مبارزه وکړي نه دا چې د خپل سيال ، سيال و وژني. له بله پلوه خيبرهغه مهال د پرچم په فرکسيون کې له کمزوري دريځ نه برخمن وو . د خيبر کمزوري هغه وخت برېنده شوه چې د۱۹۷۵ کال د پرچم د فرکسيون په کنفرانس کې د کارمل نظر چې د محمد داود خلاف مبارزه او د خلقيانو سره يووالی وشي تائيد شو او يوازې خليل الله زمر مخالفت ښودلی وو. يو شمير شنونکي چې د پرچم د فرکسيون له کورني وضعيت څخه معلومات نلري پدې نظر دي چې امين د داؤدخان خلاف د پوځي کودتا په فکر کې وو او هغه د پرچم د پوځي کړی له مخالفت نه وېره لرله چې د هغې مسؤليت خيبر درلود او لدې امله يې خيبرله ډګره وايستلو. په داسې حال کې چې د يووالي مخکې دا مسؤليت له خيبر څخه نوراحمدنور ته ليږدول شوی وو. لدې امله د امين له لوري د خيبر له منځه وړل د منلو وړ نه دي چې هغه به د امين د کودتا مخنيوی وکړي او يا به پرچميان په کودتا کې له ګډون څخه واړوي پداسې حال کې چې امين د کودتا قومانده يوازې خلقي پوځيانو ته ورکړې ده او پرچميان يې نه وو خبر کړي. دا د ميراکبرخيبرد ترور په هکله ګومانونه وو چې کيدای شي تر يوې کچې د دې سياسي قتل په هکله هغه د قضاوت په تله کې واچول شي چې په دې قتل کې څوک يا کوم مرکز ښکيل وو. د پورتنيو ګومانونواو فرضيو سره سره د خيبر ترور يو سياسي ترور وو چې د لاندې دوو مرکزونو څخه يوه ترسره کړ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - هغه مرکز چې غوښتل يې د محمدداود واکمني نسکوره شي،
۲- هغه مرکز چې غوښتل يې محمد داؤد او د (ا،خ،د ،گ) سره واچوي ، داود پرې برید وکړي او گوند له سیاسي ډگره وباسي.

په هر صورت میراکبرخیبر ووژل شو دا چې قاتلین څوک وو، د کوم مرکز په اشاره يې پردې کرغیړن کار لاس پورې کړ او موخې يې څه وې ټولې په گومانو او فرضیو ولاړې دي او که په راتلونکې کې پدې اړه څیړنې ترسره کیږي هغه به هم په گومانونو او فرضیو ولاړې وي. خو دا واقعیت چې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند له لوري د نوموړي د جنازې پرتمینه نمانځنه او په بله خبره د ځواک ښودنه محمدداود او د هغه نږدې کسانو ته د زغم وړ نه وه لدې امله يې د گوند مشران زنداني کړل او د حکومتي رسنیو له ژبې او د (ا، خ، د، گ) د مشرانو د بندي کولو د اعلان وروسته په پوځ کې د گوندي مشرانو د نیونې له امله د پرتمینوغونډو جوړول او په هغو کې د خوښۍ ډکو سندرو، اتڼونو او ویناوو نه بریښیدل چې واکمنۍ ټینگ هوډ درلود چې د نوموړي گوند مشران چانواري او دا گوند له ډگره وباسي. خو د محمد داود محاسبه ناسمه وه او پایلې يې سرچپه راوختلې. د دې پرځای چې د (ا،خ ، د،گ) له ډگره وباسي نوموړی په خپله له ډگره واېستل شو، و وژل شو، واکمني يې نسکوره او پدې ډول د یحیی د کورنۍ د څه کم نیمې پیړۍ (۴۸ کاله ،شپژمیاشتې او یوولس ورځې) واکمنۍ ته د پای ټکي کیښودل شو. پردې بنسټ د خیبرترور د افغانستان په راتلونکې داسې اغیز واچاوه چې د پخوا په پرتله د هېواد حالات توپاني شول ، د یوې کورنۍ واکمنۍ نسکوره او پرځای يې د خوارو او محکومو طبقو څخه د راوتلي آرمانگرا خلقي گوند واکمنیدل شول چې د زیارکښ انسان په گټه او د پرمختللي افغانستان د جوړولو په خاطر يې د چوپړ جنډه پورته کړې وه او خپلو موخو ته د رسیدو په خاطر يې بیله ځنډه داسې گړندي گامونه اوچت کړل او پداسې بیړنیو سمونو لاس پورې کړ چې نه يې د پلې کولو وړتیاوې او شونتیاوې لرلې، نه يې بهرنی رښتینی ملاتړ درلود او نه د دې گوند ځېنو سمونونو ته افغاني وروسته پاتې دودیزه اسلامي ټولنه چمتو وه. .

د گوند وتلې څیرې

د افغانستان خلک دموکراتیک گوند کې د هرسیاسي سازمان په څېر داسې اغېزمنو څېرو شتون درلود چې د دې گوند په جوړولو او ځواکمنتیا، د تشکیلاتي او سازماني چارو په تنظیمولو ، د گوند د ننه کشمکشونو په راپنځولواو کابو کولو، گوند ته د ستونزو په جوړولو او یا په بله خبره د گوند په بریاوو او ناکامیو کې يې ځانگړی رول لوبولی دی. دې گوند کښ شمېر پوهان ، استادان ، شاعران، لیکوالان او غوره پوځیان لرل. پدې توپیر چې د دې گوند د خلقیانو په پرتله پرچمي اړخ يې د هېواد په کچه پېژندل شوي پوهان او لیکوالان نلرل او په مشرانو کې يې د خیبر پرته نورو په بهرنیو ژبو تسلط نه درلود. د بېلگې په توگه د ا ، خ ، د ، گ په لومړی کابینه کې د خلقیانو پنځو وزیرانو پوهاند محمود سوما ، پوهنوال محمد منصور هاشمي ،پوهنوال عبدالرشید جلیلي ، محمد اسمعیل دانش او حفیظ الله امین د هېواد په لوړو پوهنیزو بنستونو (کابل پوهنتون، پولتخنیک انستیتوت او د کابل په عالي دارالمعلمین) کې استادان تېرشوي دي. د گوند خلقي مشرانو تره کي او زرغون دواړو په پښتو ، دري ، انگریزي او اردو ، امین او سوما په پښتو ، دري او انگرېزي بشپړ تسلط درلود. جلیلي د هېواد د دوو رسمي ژبو سربېره په انگرېزي او روسي هم پوهېده. د خلقیانو اکثرو مشرانو په بهر کې زده کړې او ژوند کړی وو. پداسې حال کې چې کارمل او نجیب یوه هم په بهرنیو ژبو لیکل نشوای کولای او بهر ته هم نه وو تللي. کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په پښتو ژبه لیکل او حتی خبرې هم نشوای کولای. امریکایی ژورنالستي روسانه کلاس چې په ۱۹۶۵ کال کې کله چې کارمل ځان ولسي جرگې ته کاندید کړی وو او له هغه سره یې مرکه کړې وه وایي: « په څو پوښتنو کې مې دا معلومه کړه ، چې کارمل د بلشویکي انقلاب پرته د فرانسي یا کوم بل انقلاب په هکله هېڅ هم نه وو اورېدلي.» (افغانستان ،ستره لوبه بیا را پیل شوې ،مخ ۴۰۹) په پوځي برخه کې هم خلقیانو غوره کدرونه لرل چې جنرال محمد آصف شور یې څرگنده بېلگه وه. هغه د ثور انقلاب مخکې په امریکې کې د پوځي اکادمی د لسگونو هېوادونو په محصلینو کې د ممتاز محصل په توگه د سرو زرو مدال تر لاسه کړی وو.

پر بله خوا دې گوند د سیمې په کچه پېژندل شوي تیوریسنان نلرل . البته هغه مهال د افغانستان د نورو سیاسي ډلو مشرانو هیچا هم کوم علمي اثر نه درلود . سره لدې د دې گوند یو شمېر مشرانو او کدرونو یو لړ علمي، سیاسي ، ادبي او تاریخي آثار ولیکل او یا له نورو ژبو وژباړل چې د افغانستان د نورو سیاسي ډلو په پرتله د دې گوند د خلقي برخې ونډه د پام وړ ده چې د تره کي ، میثاق ، زېري ، حصین ، زرغون او پنجشیري ونډه د نورو په پرتله درنه ده . د دوی تخلیقي آثارو د گوندیانو او ځوانانو د نړۍ لید ، سیاسي شعور او پوهې په لوړولو او ادبي تندې په ماتولو کې ځانگړی ځای درلود. پر بله خوا د دې گوند په مشرتابه کې د تره کي پرته داسې مشر پیدا نشو چې د مسکو د خاینانه لوبو د درک وړتیا ولري. شورویان بریالي نشول تره کی داسې دریځ غوره کړي چې خلقیان سره ووېشي خو امین دا کار وکړ. همدا رنگه نجیب الله هم دا وړتیا نه لرله د شورویانو په لوبو وپوهېږي چې موخه یې په دوودښمنو ډلو د پرچمیانو وېشل او د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د پخوانیو دښمنیو تازه کول دي او کارمل هم دا وړتیا نه لرله و پوهېږي چې د شورویانو له لوري د نجیب الله خلاف د هغه د لمسولو موخه د کارمل بیا واکمنول نه بلکې موخه یې واک ته د اسلامي جمعیت رسول دي. د تره کي له لوري د خپلې ټولنې پېژندنه چې د شوروي اتحاد او د لینن له نامه سره خلک حساسیت لري په خپلو ویناوو کې د شوروي اتحاد او په تېره د لینن نوم نه یادولو خو کارمل ، نجیب او امین تل د شوروي اتحاد او لینن نومونه یادول په تېره د شوروي اتحاد نوم د کارمل تکیه کلام گرزېدلی وو. د دې گوند په مشرانو کې داسې مشر راڅرگند نشو چې د گوند د واکمنی پر مهال د ځانغوښتونکو(کارمل او امین) د دسیسو، بېلاریتوب او ناسمو پرېکړو په وړاندې ودرېږي او یا په بېړنیو حالاتو کې د گوندي او دولتي چارو د ښې سمبالتیا لپاره په خپل وخت اړین گامونه اوچت کړي . پر بله خوا د گوند په کورنیو جنجالونو، کشمکشونو او فرکسیوني فعالیتونو کې هم یو شمېر مشرانو او کدرونو منفی رول لوبولی دی چې د نورو په پرتله د کارمل او امین نومونه ډېر یادېږي . بېله کومه شکه د کارمل او امین دا ډول دریځ گوند او د گوند واکمنی ته ستونزې جوړې کړې دي، گوندي یووالي او د گوند اتوریتي او اعتبار ته یې زیانونه رسولي او پایله یې د شوروي اشغال او د گوند د واکمنی نسکورېدل او د گوند دړې وړې کېدل شول. البته گوند داسې پیاوړي کدرونه هم لرل چې د حالاتو ښه ارزونه یې کولای شوای او د بې لارې توب په وړاندې درېدلي دي خو هغه مرکزیت چې په گوند کې واکمن وو د دې کدرونو د غوړېدو مخه نیول کېدله او غوښتنو او وړاندېزونو ته یې مشرتابه نه دا چې ارزښت ندی ورکړی بلکې بې اغېزې کړې ، بندیان کړي او حتی وژلي هم دي . ددې گوند په بنسټ اېښودونکو کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د یوه قوم او توکم ، د یوه مذهب او ولسوالی په کوچني چوکاټ کې اېسار وو خو په ویناوو کې یې د خلکو د دوستۍ او ورورگلوۍ او انترناسیونالیسم نغارې ډنگولې. د گوند د واکمنی له نسکورېدو وروسته د هغوی اصلي جوهر څرگند شو چې د افغانستان په کڼ شمېر قومونو ټاټوبې کې یې یوازې خپل قوم او توکم لیدلو. دستگیر پنجشیري د احمدشاه مسعود او شرعي جوزجاني د عبدالرشید دوستم صفتونه پیل کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له هغوی څخه یې اتلان جوړول. شرعي په ازبک او ترک پالنه کې تر دې کچې ډوب وو چې د ازبکستان د جمهور رییس اسلام کریموف په ستاینه کې هم له هلو ځلو ډډه ونکړله. سلطانعلي کشتمند خو اعلان کړل چې زه هزاره او شیعیه وم او یم . د کارمل د کاسې پرچمي لوړپوړو د پښتون ولسمشر د راپرزولو په موخه د لږکیو د حقونو د لاسته راوړلو په موخه د غیرپښتنو جهادي او غیر جهادي ځواکونو سره ګډ د شمال تلوالې بنسټ کېښود او خپلې پرچمي واکمنۍ ته یې د پای ټکی کیښود . میثاق په خپل کتاب کې د افغان په ځای ځان افغانستانی بللی دی. لدې څخه ښکاري چې د ګوند دی مشرانو د موسم د بدلېدو سره خپلې جامې بدلولې او یا یې هغه ایډیولوژي نه وه هضم کړې چې هغه یې د خپل ګوند د فعالیت رهنما ګڼله. البته تنظیمي مشران هم هغه څوک نه وو چې ادعا یې کوله. هغوی د شریعت د پلې کولو او د کفارو خلاف د جهاد نغارې ډنګولې خو په عمل کې دوی د کفارو مزدوران راوختل. تردې چې د خپل ټاټوبي په نیولو کې د صلیبي اشغالګرو په چوپړ کې ودرېدل او د ناټویي اشغالګرو د اردلیانو رول یې ولوبولو.

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند له جوړېدو څخه تر درې وړې کیدو پورې په ګوند او د هغه نه بهر په ګوند کې د نورو مشرانو او کدرونو په پرتله د تره کي ، کارمل ، امین ، زرغون او حصین نومونه ډیر یادیدل او کله چې ګوند له واکه ګوښه او ټوټې ټوټې شو د نجیب الله او خیبر په اړه هم ډېر څه ویل کېږي. په ټولیزه توګه د (ا ، خ ، د ، ګ) او د دې ګوند په دواړو اړخونو کې بریاوې او ناکامۍ ، د ګوند پیاوړتیا او کمزورتیا اکثراً د دې څیرو د رول او کړنو سره تړاو لري. البته د نوموړي ګوند ځینې ځانګړې کړۍ او څیرې بیا یادو کسانو ته د خپلو ګروپي تړاوونو ، شخصي علاقمندیو او د ننني واکمنو حالاتو له مخې ګوري ، مجازي او جعلي شخصیتونه ورکوي ، د خپلو خیالي اتلانو د شخصیت د تبلیغ لپاره د مبالغې او اغراق او بیا پر بله خوا د نورو د شخصیت د معنوي ترور نه هم ډډه نه کوي. پدې اړه ډېرې بېلګې شتون لري خو مشت نمونه خروار د خیبرد اوسنیو پلویانو د انګیرنو په تړاو چې په هغو کې څرګند تناقض لیدل کیږي ګوته ونیول شي. کله چې څوک غواړي د خیبر د رښتینې شخصیت په اړه معلومات ترلاسه کړي، لار ترې ورکیږی چې د خیبر د کوم خواخوږي لیدلوری سم دی. د بیلګې په ډول کله چې د داودخان په مشرۍ کودتا وشوه او جمهوریت اعلان شو په جمهوري دولت کې د پرچمیانو شتون پرچمي مشران وهڅول چې خپل سازمان منحل کړي او عملاً یې د سیاسي فعالیت سره مخه ښه وکړه. پدې اړه د خیبر د پلویانو څرګندونې نه دا چې سره نږدې ندي بلکه په څرګند ټکر او تقابل کې هم دي. یوه ډله یې خیبر د پرچم د فرکسیون د انحلال مخالف ګڼي او بله یې بیا خیبر په جمهوري دولت کې د پرچم د ادغام پلوی ګڼي .هغه ډله چې لا تر اوسه هر څه ته د ایدیولوژۍ او طبقاتي مبارزې له کړکۍ ګوري په جمهوریت کې د پرچم د فرکسیون ادغام خیانت ګڼي پړه یې پر کارمل اچوي او خیبرد دې ادغام مخالف ګڼي. بل اړخ یې د ننني شرایطو تر اغېز لاندې چې د طبقاتي مبارزې شعارونه بازار نلري ، د سیاسي پلوراليزم نغارې ډنګول کېږي او د جبهو او ائتلافونو جوړل په زړونو ښه لګېږي د محمد داود سره ایتلاف د خیبر له لوري د هغه بصیرت ګڼي. که چیرې د دې ګوند اته ویشت کلن فعالیت ته او د دې ګوند د ځینو مشرانو دريځونو او کړنو ته وکتل شي همفکرانو ، د یوه ارمان لرونکو مبارزانو او ژمنو سیاستوالو ته ورته نه دي بلکې هلې ځلې یې د ناروا او نامشروع لارې واک ته در سېدو، د سیاسي مخالفینو په ځپلو او د یو بل په معنوي او فزیکي ترور را تاوېدلي. د بېلګې په توګه امین د دوو خلقي مشرانو(تره کي او زرغون) او د دې ګوند د یوه بنسټ ایښودونکي محمد طاهر بدخشي ژوند ته د پای ټکی کېښود. د نجیب په هکله هم ویل کېږي چې غوښتل یې کارمل ووژني خو شورویانو اجازه نه وه ورکړې . کارمل پر تره کي د ناکامې کودتا تور له ځانه سره لري او د خپلو پلویانو پرمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په نجيب کودتا وکړه . نجيب الله د کارملیانو له لوري د مرګ له ویرې غوښتل له هېواد څخه و تښتي. البته د خیبر په ترور کې اکثرآ کارمل او پرچمیان بیا امین ته ګوته نیسي . امین په خپل ځان سؤقصد د تره کي ناکامه هڅه ګڼي خو کله چې امین تره کی له واکه ګوښه او ډېر ژر یې بېله محاکمې ووژلو دا بیا د امین دا ادعا بې بنسټه او ترغتې پوښتنې لاندې راوړي چې ولې یې په دې اړه څېړنې ونکړې . د یادو مطرح څېرو دا ډول مخینې په تولنه کې د (ا ، خ ، د ،ګ) اعتبار ته زیان ورسولو او د شوروي اشغال او د ګوند د واکمنۍ نسکورولو ته یې لار هواره کړله . اوس به په لنډ ډول د ګوند د وتلو څېرو بیوګرافی ته ځغلنده کتنه وکړو.

نورمحمد تره کی
۱۹۷۹ ــ ۱۹۱۷

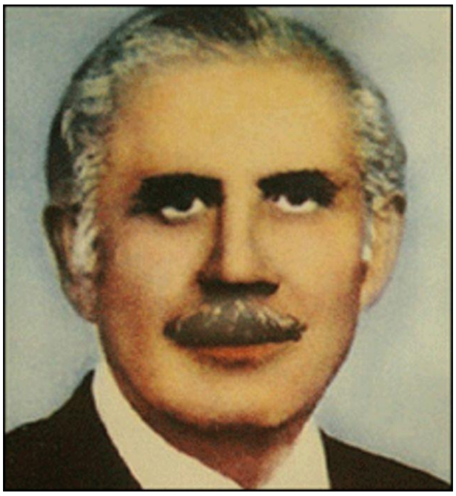

د نورمحمد تره کي له نامه سره د وېښ ځلمیانو او د ا ، خ ، د ، ګ بنسټ ایښودل تړلي دي او سربېره پردې هغه د یحیی د سلطنتي کورنۍ بهر او هغه هم د افغانستان د محکومې او خوارې طبقې له کېډې را وتلی لومړی دولتي مشر دی. بېله کومه شکه د تره کي دې ځانګړتیاوو ته په کتو سره هغه د سیاستوالو، څېړونکو، څارګرو او خبریالانو پام ځانته را ګرزولی دی. پر بله خوا د ده دا ډول ځانګړتیاوې او دریځ د هغه په وړاندې د واک څخه د نسکورشوو کړیو ، شتمنو طبقو ، محافظه کارو او په شا تلونکو ځواکونو د دښمنۍ سبب هم ګرزي . نورمحمد د نظرمحمد زوی د۱۲۹۶ کال د چنګاښ په درویشتمه (جولای پنځلسمه کال ۱۹۱۷) د غزني ولایت د ناوې ولسوالی په سره کلي کې په یوه بېوزله کوچۍ کروندګره کورنۍ کې زېږیدلی دی. د نورمحمد پلار د خوارۍ او بېوزلۍ له امله اړ شوی خپل پنځه کلن زوی د یوې کوندې ښځې سره مزدور کړي. تره کي د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته د خپل پلار او ورونو سره ګډ لومړی کندهاراو بیا کویټې ته د زده کړو او کار لپاره وخوځید او د پښتون په سوداګریز شرکت کې په کار لګیا شو. څه موده وروسته هغه د هندوستان په بمبیي کې د دې شرکت د استازي په توګه وګومارل شو. دا مهال یې خپل پلارچې هغه په کوېټه کې چې د پښتون په شرکت کې د کارګر په توګه کار کاوه د۱۹۳۵ کال په زلزله له لاسه ورکړ. تره کي په هندوستان کې د شپې لیسه پای ته ورسوله ،انګریزي او اردو ژبې یې هم زده کړلې . د جورج آنې امریکایي لیکوال په وینا هغه د رسمي وخت وروسته د حقوقو او سیاسي علومو کورس هم تعقیب کړ.هغه په هندوستان کې د کانګرس ګوند او نورو کیڼ لاسو سره اړیکې پیدا کړې . د هندوستان د سیاست د خاوندانو سره اړیکو ، د بریتانیایي ښکېلاک خلاف د هندیانو آزادۍ ښونکې مبارزې او هندي تولنې د هغه په آندونو ژور اغیز پرېښود . سربېره پردې دریو نورو مسئلو هم د تره کي په اندونو او سیاست ته په مخه کولو کې اغیز درلود. لومړی د نوموړي د کورنۍ اقتصادي ستونزمن ژوند او بېوزلی . دویم د افغانستان د مترقي پاچا امان الله خان بېواکه کیدل او په هیواد کې د بشپړې انارشۍ واکمنیدل . دریم ــ په برتانوي هند کې د پاچاخان سره لیدنې چې د لینن او بلشویک ګوند له اندونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزمن شوی وو. تره کي په ۱۹۳۷ کې خپل هیواد ته په راستنیدو سره پدې سوچ کې شو چې څرنګه په تیارو کې ساتل شوي ولس ته د چوپړ جوګه شي. لدې امله یې په لیکنو او د پوهې او نظر د خاوندانو سره لیدني کتنې پیل کړې چې موخه یې د خلکو د ذهنونو روښانول او د یوه سیاسي خوځښت جوړول وو.تره کي پخپلو لیکنو او آثارو کې د افغانستان په وروسته پاتې ټولنه کې واکمن غیرعادلانه اقتصادي مناسبات ،د غوڅ اکثریت افغانانو بې وزلي ،په ټولنه کې د سودخورو او ملاکانو ناروا وې، په دولتي ادارو کې فساد او د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګي په ګوته کړي دي. د تره کي له لیکنو معلومېږي چې هغه د ټولنیز سیاسي او اقتصادي نظام د ناخوالو په وړاندې په مبارزه ټینګار کوي .تره کي د ویښ ځلمیانو(۱۹۴۷) د بنسټ ایښودونکو څخه یو دی او ویل کیږي چې د ویښ ځلمیانو د کابل د برخې د غورځنګ د جوړیدو بنسټ ایښودونکي غونډه هم د ده په پرانیستونکي وینا سره جوړه شوه. د عبدالحمید مبارز په وینا «د۱۹۴۷ کال په پیل کې ویښ ځلمیانو د حکومت څخه د فیض محمد انګار په مدیریت د انګار د جریدې امتیاز ترلاسه کړ خو د پردې شا ته د جریدې د اداري ټول مسئولیت د نورمحمد تره کي په لاس کې وو. د مطبوعاتو په ریاست کې د رسمي کار وروسته مازدیګري مستقیماً د انګاراداري ته تللو او د جریدې د خپروني لارښوونه یې کوله .» د انګار په لومړۍ ګڼه کې د « چې میخواهیم » ترسرلیک لاندې مقاله د تره کي وه او بیا په پښتو ژبه د غلام حسن ساپي ویښ ځلمیان څه غواړي لیکنه خپره شوه چې دې دواړو مقالو د ویښ ځلمیانو کرنلاره انځوروله. د حکومت له لوري د انګار جریدې له مصادرې وروسته ، تره کی کندهار ته ولاړ او د کندهار د مطبوعاتو له مدیریت څخه یې د جریدې د خپرولو اجازه وغوښتله خو حکومت د خپرولو اجازه ور نکړله. محمدولي ځلمی لیکي: « پدې وخت کې چې دولت د ویښ ځلمیانو بنسټ ایښودونکي او مهم غړي په بهرنیو هیوادو کې په دندو وګومارل چې د سیاسي فعالیتونو څخه لېري شي عبدالرؤف بینوا په دهلي کې مطبوعاتي آتشه او نورمحمدتره کی په واشنګټن کې مطبوعاتي آتشه مقرر کړل. څرنګه چې تره کي د سیاسي فعالیتونو څخه لاس نه اخیستلو د واشنګټن پوست په ورځپاڼه کې یوه شدیدالحنه مرکه چې موخه یې د دولت او رژیم مطلق العنانه افشآ وه ترسره کړه.په همدې دلیل د شپږو میاشتو ماموریت څخه سمدلاسه ګوښه او ژر هیواد ته راستون شو.» ۱۱۷/ ۱۶۷- ۱۶۸ هغه مهال حکومت غلام حسن ساپی د ویښ ځلمیانو بل غړی په پېښور کې قونسل مقرر کړی دی. سیدشمس الدین مجروح په خپل (سرګذشت من) نومي کتاب کې له امریکا څخه هېواد ته د تره کي د را ستنېدو په اړه لیکي: « لکه څرنګه چې د تره کي د څېرې رنګ سور، سترګې شنې او ویښته ژېړ وو ځېنو دوستانو په ټوکو هغه ته فرنګی ویل. هېواد ته د راتګ پر مهال د کراچی له لارې پاکستان ته راغی . خبریالان د ده له مرکې خبر وو او له هغه یې پوښتنې کړې وې چې ولې یې په بهر کې پناه ونه غوښتله. هغه په ځواب کې دا ویلي وو چې د ده له څرګندونو ناسمه اخېستنه شوې ده. د هغه ځوابونو د ده په وړاندې د حکومت په غبرګون کې مثبت بدلون راووړ.» مجروح لیکي :« د خپل کار په دفترکې ناست وم د تلفون زنګ راغی ګوشي مې واخېستله و مې لیدل آشنا غږ. سلام راکړ او ویې ویل زه دې وپیژندلم په پښتو یې وویل زه پیرنګی یم وپوهېدم ښاغلی تره کی دی ...، ومې ویل چېرته یې او له کومه ځایه خبرې کوې ویې ویل زه په کابل کې یم او د (کابل سینما) له دفتر نه مې ستاسې سره تماس نیولی دی ، غواړم وپوهېږم زما تکلیف څه دی او کوم زندان ته لاړ شم ، ما وویل دا په ما پورې تړاو نلري چې ستا زندان معلوم کړم ویې ویل چې په هرچا پورې تړاو لري د مرستې په ډول له هغه څخه پوښتنه وکړه ترڅو په خپل تکلیف پوه شم،ما وویل زه چمتو یم موضوع واکدار ته ورسوم او وروسته به خبر درکړم. محمداود ته ورغلم ...، نورمحمد تره کی کابل ته راغلی دی او زما څخه یې وغوښتل وپوهېږي چې حکومت څه ورسره کوي ...، سردار محمد داود له لږ فکر وروسته وویل ورته ووایئ په خپل کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې دې وې ...، ما وويل سردار صاحب هغه خو د دولت او د مطبوعاتو د وزارت مامور دی څرنګه ژوند وکړي په خندا يې وويل ته غواړې چې د ترفيع ليک يې هم را څخه واخلې پدې اړه به فکر وکړو...، ما د صدارت څخه سينما ته تلفون وکړ تاسې په کور کې اوسئ...، هغه نور دولتي ماموريت ونکړ او د وېښ ځلميانو سره يې هم اړيکې پرې کړلې...، ما هغه د ده د رياست په وخت کې ونه ليدلو او کله چې د امين نيونې پيل شولې او ما هم د هغوی د څورونو انتظار يوست ، صحت مې ښه نه وو...،وروسته مې واورېدل څه وخت چې په مجلس کې زما په اړه هم يادونه شوې وه چې څه وکړي هغه ويلي وو خبر يم چې ناروغ او مړ کېږي هغه پرېږدئ... » ۱۶/ ۱۶۹– ۱۷۲ تره کي د ادبي او سياسي فعاليتونو سربېره په دولتي ادارو کې د سوداګرئ په وزارت کې د اقتصاد د مجلې محرر، د کانونو د رياست سرکاتب، د اقتصاد د مجلې سرمحرر، د مطبوعاتو د مستقل رياست غړی، د راديو افغانستان د پښتو خپرونو مرستيال ، د باختر آژانس غړی، د فوايدعامې وزارت د قلم مخصوص مدير ، د نوموړي وزارت د بهرنيوچارو مدير، د پطرولو د چارو عمومي مدير، قطغن او بدخشان ولايت کې مامور او د باخترآژانس عمومي مدير دندې ترسره کړې دي. کله چې سردار داود د کورنيوچارو وزير وو د زابل د حکمران شريف تره کي له خوا تره کی د شينکی په ولسوالی کې د جزا د کاتب په توګه پيشنهاد شو سردار لدې امله د هغه د ګومارلو سره مخالفت وکړ چې تره کي په هند کې زده کړې کړې دي چې هغه مهال انګريزانو پر هندوستان حکومت کولو. تره کی د امريکې نه په راستنيدو سره په کابل کې د هالند د هوايي شرکت په نمايندګې کې د ژباړونکي دنده ترلاسه کړه.وروسته په کابل کې د ملګروملتو په دفتر او د امريکې د اقتصادي همکاريو په ادارو کې د ژباړې چارې پرمخ وړې دي او د نور دارالترجمه يې پرانيستله. تره کي د پښتو ټولنې د لغاتو په څانګه کې د پښتو – انګرېزي قاموس په جوړولو کې د پام وړ برخه لرله.که چيرې د تره کي دندو ته چې اکثراً په مطبوعاتواو د ژباړې په ډګرکې دي وليدل شي هغه په پرله پسې ډول د يوه ځای نه بل ځای ته تبديل شوی دی ښيي چې هغه د سياسي فعاليتونو له کبله د واکمنۍ تر فشار لاندې لالهانده ژوند درلود ترڅو له سياسي فعاليتونو څخه واوړي. د دې سياسي فعاليتونو پايله دا شوه چې هغه د ۱۹۶۵ کال د جنوري په لومړئ پخپل کور کې د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ ايښودونکې کنګره جوړه کړي چې په هغې کې ددې ټولنې د مشر يا د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو. د اپريل د۲۷ نيټې د پوځي پاڅون وروسته هغه د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا د رئيس او صدراعظم په توګه وټاکل شو. تره کی د۱۹۷۹ کال سپتمبر په څوارلسمه د امين له خوا له واکه ګوښه، توقيف او د اکتوبر په اتمه په خپل استوګنځي کې و وژل شو. درمحمد وفاکيش چې د خلقي واکمنۍ پر مهال د انيس ورځپاڼې مسؤل مدير وو د خپل « لسانسيه باسواد » نومي کتاب کې د نورمحمدتره کي په اړه ليکي: « د افغانستان د دولتونو په مشرانو کې استثنايي مشر وو چې هڅه يې کوله د مطبوعاتو سره مستقيمي او بلا واسطه اړيکې ولري.» همدا راز تره کي په افغان دولتي مشرانو کې لومړنی ليکوال او ژورنالست مشر دی چې د لسګونو مقالو، کيسو او نکلونو سربيره يې په پښتو اودري ژبو د شلو څخه زيات آثار لکه د بنګ مسافري ، څړه ، سپين، سنګسار ،موچي ، بې تربيته زوی، د ځلميانو لارښود او په ځان باور ناولونه ، زنده ګی نوين فلسفي او د کارګرې طبقې ګوند تحقيقي اثرونه په ميراث پرې ايښي دي. د بې تربيته زوی په نوم ناول د افغانستان د پښتو ادب په تاريخ کې د راحت زاخيلي وروسته دوهم ناول شميرل کيږی. همدا راز هغه د بهرنيو ژبو څخه ژباړنې کړې دي چې عروسی من در خيبر، خاطرات جنګ چرچل و نطق ويشنسکي در يونو څخه نوم اخيستلای شو. د تره کي د داستانو څخه د بنګ مسافري، څړه ،سپين او سنګسار په روسي ژبه ژباړل شوي دي. د بې تربيته زوی او د ځلميانو لارښود د هيواد د وخت مطبوعاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جايزې هم تر لاسه کړې . همدارنګه د بنګ مسافرې ناول د شوروي اتحاد د ختيځ پيژندني د پښتوڅانګې له لوري ادبي جايزه ترلاسه کړه. د دې جايزې په اړه د تره کي مخالفانو دا تبليغات کول چې ګواکې نوموړې د شوروي څارګرې اداري سره تړاو درلود چې دا جايزه يې دده کتاب ته ورکړې ده . که خبره د جايزو وي نورو پيژندل شوو افغان ليکوالو او په هغو کې عبدالرؤف بينوا، صديق الله رښتين ، سيدقاسم رښتيا او دکتورامين ضيايي هم د شوروي سوسيالستي دولت له لوري ادبي جايزې ترلاسه کړې دي.
زياتره د ادب خاوندان تره کی د رياليستيک هنر د نوي لارې پرانيستونکی او د خپل وخت او افغاني ټولنې يو وتلی انځورګر ګڼي . عبدالروف بينوا په اوسني ليکوال کې د تره کي د ليکنو په اړه ليکي:« دی په خپلو ليکنو کې تل زيار باسي چې د ولس د حقيقي اوعوامي ژوند تصوير وباسي او د يوې جامعې په اجتماعي ژوند کې د افراط او تفريط عيبونه او نقايص وښيي.» هنري براداشر امريکايي ليکوال د تره کي د لنډو کيسو او داستانونو په هکله ليکي: « تره کی د ټولنيز عدالت په هکله رښتيانی فکر درلود ،چې هغه د ده د لنډو کيسو او داستانونو څخه په زغرده څرګنديږي » ۱۱۸/ ۳۷ خو پر بله خوا بي بي سي دا د دريمې نړۍ د ولسونو د تخدير او تحميق په تورو منګولو کې د يرغمل کولو تبليغاتي مرکز په فارسي ويب پاڼه کې په يوه ليکنه کې چې سرليک يې زندګی نامه تره کی ، از کارمند اخراجی تا رهبر حزب نوميږي د تره کي د پښتو ناولونو په اړه راغلي دي:« د ځينو کارپوهانو په اند دا آثار زيات داستاني ارزښت نلری . او د زندګي نوين په نامه فلسفي اثر په هکله لولو ... هغه د ده اثر نه دی او ښايي چې هغه شوروي فارسي ژبو يا د ايران توده يانو ليکلی وي .»۱۱۹ د تره کي د کيسو او داستانونو ارزښت لدې معلوميږي چې څه موده وړاندې په خيبرپښتونخواه کې « د نورمحمد تره کي داستاني کليات» چاپ شول.
د سوسيالستي اندونو او د ارتجاع ، نوي او زاړه استعمار ضد ليدلوري لرونکي اندونو خاوند تره کی او ارتجاعي کړيو هغه د کمونست په نامه ياد کړی دی. له همدې کبله تره کی مخکې لدې چې د (ا، خ ، د،ګ) بنسټ کيږدي نه يوازې په هيواد کې بلکې د هيواد نه بهر د کمونست ټاپې وهل کيدلې. کله چې تره کی د باخترآژانس عمومي مدير وو او د يوه مطبوعاتي پلاوي په مشرۍ د ۱۳۴۰ کال د لېندۍ په مياشت کې ايران ته تللی د هغه ميلمه پال ژورنالست ته ايراني چارواکو ويلي وو « تره کی کمونست دی ، د سياست او وضعي په اړه ور سره بحث ونشي او اطلاعات ورنکړل شي. » ۱۲۰ د تره کي ميلمه پال د « کمونست نماز ګزار » نومې مقاله کې راوړي . « د ايران هوا وريځ وه او ده له تره کي سره په يوه پارک کې وعده کړې وه چې سره و به وينو. کله چې دې پارک ته ورغلی تره کي ترې پوښتلي وو هوا وريځ ده او قبله نه معلوميږي قبله کومې خوا ته ده چې غواړي لمونځ وکړي. ميلمه پال حيرانيږي دا څه ډول کمونست دی چې لمونځ کوي .»

که چيرې د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيکي فعاليتونو او په تيره د هيواد د دوو سياسي غورځنګونو (ويښ ځلميانو او د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند) په بنسټ ايښودلو کې د هغه مرکزي رول ته وکتل شي له يوې خوا يې د بهرنيو خبرياالنو، څيرونکو، د ډپلوماتانو او څارګرو پام ځانته راګرزولی چې د هغه سره ليدنې کتنې او مرکې ولري تر څو د نوموړي له اندونو او پلانونو په اړه معلومات ترلاسه کړي. له بله پلوه پخپله سياستوال هم هڅه کوي چې خپلې ټولنې او بهرنی نړۍ ته د خپل ځان او خپل اړونده سازمان د ورپيژندلو د رسولو په موخه له مختلفو لارو او په هغو کې د خبرياالنو او ډيپلوماتانو سره وګوري. کله چې دا ليدنې کتنې د سيالو ډلو غوړونو ته رسيږي نو بيا هغو ته پټې استخباراتي اړيکې وايي او دا سياستوال د دې يا هغه هيواد جاسوس معرفي کوي. له بلې خوا د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيک فعاليتونه او مترقي او سمونپال افکار د واکمنيو، محافظه کارو او ترقي ضد ډلو ټپلو او د هغوی بهرنيو ملاتړو دښمنې هم ګټلې ده. دا ټول د دې سبب شوي چې د هغه په اړه منفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبلیغات وشي او په هغه مختلفي ټاپي ووهي. له همدې کبله په تره کي د وخت د زبرځواکونو شوروي اتحاد او امریکي د متحده ایالتونو د ځارګرو ادارو سره په اړیکو در لودلو تورونه لګیدلي دي. سلطنت ، ارتجاعي ځواکونو او سیالانو هغه د شوروي او پرچمیانو هغه د امریکا جاسوس تبلیغولو او امریکایي افغانستان پیژندونکی لویی دوپري د تره کي ملي دریځ ته په کتو سره پدې باور وو چې « نورمحمدتره کی د امریکا په سفارت کې د افغانستان د حکومت د مخبر په توګه کار کاوه .» ۱۰۴ / ۴۱ د ا. خ . د . ګ کي د تره کي اتوریته لدې څخه معلومیږي چې هغه د خلک دموکراتیک ګوند له جوړیدو څخه د ګوند له مشرۍ څخه د هغه تر جبري ګوښه کولو پورې د ګوند د مشرپه توګه پاتې شوی دی او د ګوند د مشرۍ لیوالو دا جرئت نه دی کړی چې د هغه په وړاندې په ځرګند ډول ودریږي. که څه هم یوځل کارمل هڅه وکړه چې تره کی بې اغیزې کړي ، پدې کار کې د پاتې راتلو له کبله د (ا ، خ ، د، ګ) څخه ووت او خپل جلا سازمان یې جوړکړ خو د لسو کلونو بیلوالي وروسته بیرته د تره کي ترمشرۍ او لاربښووني لاندې سیاسي فعالیت ته غاړه کیښودله . تره کي وکولای شول د ده ترمشرۍ لاندې سیاسي خوځښت (خلق ګوند) د واکمنیو او سیالو ډلو د دښمنانه هڅو سره سره یوموټی وساتي او د افغانستان په سیاسي غورځنګ کې د نورو ډلو په پرتله پیاوړی شي. د ساري په توګه د ثور د وسله وال پاڅون وروسته چې ګوند په واکمن ګوند واوښت او ګوند په علني توګه فعالیت پیل کړ د هغه مهال د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي رییس شوروي سلاکار د لیکنې له مخې « د پوځ په لیکو کې ټول ۱۹۷۳ ګوندي غړي وو چې د هغوی څخه شپږ په سلو کې پرچمیان او څلور نوي په سلو کې خلقیان وو.» ۱۲۱ پدې اړه د ثور د پاڅون وروسته د خلقي ګوند د مرکزي کمیټې د دارالانشا مشر لیکي: « د ګوند عمومي منشي نورمحمدتره کي ځانګړې ډله نه لرله. خو د سنجول شوي سیاسي تکتیک او د دموکراسی د تمثیل په خاطر یې په ګوندي فعالیتونو کې د ډلګړیو د سرکردګانو او د هغوی د ملاتړو آزاد جر او بحث ته لاره اواره کړې وه ...، پدې ترتیب نورمحمدتره کي مدبرانه مشرتابه وکړای شول چې د ثور د وسله وال پاڅون پورې نه یوازې خپله خلکي ډله له رنګارنګ ډلګړیو په همیشني شتون کې یو موټې وساتي ، بلکې د خلکیانو سره په یوځای کیدو باندې د پرچم ډلې ته هم ویاړ ور وبخښي.» ۱۳۰/۱۲۲- ۱۳۱ د افغانستان د دولتي مشر په توګه د تره کي د استثنایي شخصیت ځانګړتیا پدې کې ده چې ارګ ته په ننوتو سره پښتوهم ارګ ته ور ننوتله. ارګ ته د پښتو ننوتل دې ته لار هواروله چې پښتو ژبه کومه چې د هیواد د نیمایي څخه زیات اوسیدونکي یې پرې ګړیږي عملاً د هیواد رسمي- ملي ژبې ته د رسیدو په لور لومړنی ګام اوچت کړي. دا ځکه چې « د افغانستان هیڅ حکومت هم په ۱۷۴۷ کې د هغه د تاسیس راهیسې پښتو د رسمیاتو ژبه نه ده ګرځولې یا دا چې پښتانه دې پرې مسلط شوي وي. »۱۲۳ سربیره پردې تره کي د نورو افغان مشرانو خلاف خپل خپلوان او د کورنی غړي په لوړو دولتي څوکیو و نه ګومارل، واکونه اوامتیازات یې ورنکړل یعنې دا چې د هیواد واکمنی ته یې فامیلي او قبیلوي بڼه او هویت ورنکړ خو د ده وروسته د ګوند مشرانو(امین او کارمل) دا کار وکړ. کله چې د تره کي بیوګرافي ته وکتل شي هغه خپل هدفمن ژوند په هېواد کې د یوه سیاسي غورځنګ جوړولو او لاربښووني ، ویښتیایي – روښانتیایي کار او د خپل هېواد د آبادۍ په موخه وقف کړی دی. کله چې امین هغه له واکه ګوښه او په ارګ کې بندي کړی وو د خپل ژوند په اړه نه بلکې د انقلاب او نظام د برخلیک په هکله فکر کاوه. د هغه د خانه سامان سلیم په وینا هغه مهال تره کي ویل: « دا ډېر ځوانان دي اشتباه ونکړي . دا انقلاب او نظام را ونه پرزوي . دوی ډېر بې تجربې دي .» تره کي خپل فعالیتونه په دوو جبهو د خلکو په ویښولو او د یوه ولسپال ګوند د جوړولو او لاربښووني ته راګرزولي وو. پدې دواړو جبهو کې یې د سترګو وړ بریاوې لرلې . د هغه له لوري د ګوند بریالۍ رهبري لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه جوتېږي چې ګوند په لنډه موده کې د دې جوګه شي چې واک ته ورسېږي . خو ګوند واک ته په رسېدو سره چې افغانستان د زبرځواکونو د سیالیو په ډګر واوښت تره کی پدې کې پاتې راغی چې حالات کابو کړي او پدې هم ونه توانېده خپل سازماني ملګري یو موټی وساتي بلکې ډېریو ده ته شا کړه او ځینو په ښکاره او نورو په پټه ورسره مخالفتونه پیل کړل او پدې ډول امین د واک په اصلي مرکز واوښت. امین چې د زعامت لیوال وو تره کی یې محاصره او له ګوندیانو او سیاستوالو تجرید کړ او پدې ډول تره کی بې اغېزې شو. دا چې تره کی د امین د ارادې له محاصره شوی وو آقاګل بایس چې د هرات د ولایتي ګوندي کمېټې د مشرئ څخه ګوښه او د سوداګرئ په وزارت کې دنده ترسره کوله خپلو څو تنو ګوندي شاګردانو ته ویلي وو زه بریالی نشوم تره کی ووینم ځکه هغه یې محاصره کړی وو او هر چا نشوای کولی ورسره وګوري . د ثور د وسلوال پاڅون وروسته پداسې یوه حالت کې د ګوند او حکومت د مشر په توګه د تره کي پاتې کېدل چې د واک د لیوال له لوري محاصره او له ګوندیانو او خپلو پخوانیو دوستانو تجرید او هېواد د حالاتو څخه بې خبره وي غوره دا وه چې هغه په خپله خوښه د دولت له مشرتابه څخه استعفی کړې وای ترڅو د خلقي واکمنی پر مهال د هغو ناخوالو او په تېره بې محاکمې وژنو د مسؤلیت او ملامتې پېره پر ده نه وای اچول شوې . که د ثور د وسلوال پاڅون وروسته تره کی له واکه ګوښه شوی وای ښایي هغه په افغاني ټولنه کې د روسي مشهور ریالست لیکوال لیو تولستوی په څېر دریخ څخه برخمن وای .

ببرک کارمل
۱۹۲۹ ـ ۱۹۹۶

مخکې لدې چې د ببرک کارمل د بیوګرافي په اړه بحث وشي د ببرک له لوري د کارمل د تخلص د غوره کولو په اړه معلومات وړاندې شي. ببرک په ځوانی کې په سیاسي محفلونو کې د ببرک جان په نامه یادېده تر۱۳۴۶ کال پوری یې تخلص نه درلود. عبدالمحمد درمانګرچې د (ا، خ، د،ګ) د مرکزي کمېټې علی البدل غړی تېر شوی دی وایي:« د خپل لومړي زوی د زېږېدو وروسته د تره کي کور ته ورغلی وم چې د څو تنو نورو سربېره ببرک هم هلته وو. تره کي زما د مېرمنې د روغتیا پوښتنه وکړه او ما ورته وویل چې شکر هرڅه په خیر تېر شول او خدای یو زوی راکړ. تره کي د هغه د نامه پوښتنه وکړه او ما ورته وویل چې تراوسه مو نوم نه دی پرې ایښی. هغه وویل کارمل ښه نوم دی دا نوم پرې کېږده. وروسته ببرک راته وویل چې په خپل زوی د کارمل نوم مه ایږده دا نوم زما خوښ شو غواړم چې زه د کارمل تخلص غوره کړم. ما هم ورسره ومنل او په خپل زوی مې د یما نوم کېښود.» د کارمل مخیني ته په کتو سره هغه عجیبه مخینه لري اصلي نوم یې سلطان حسین وو پر ځان یې ببرک نوم کېښود ،تخلص یې پدې ډول او سیاسي واک یې هم د پردي لښکر پر مټ او د هېواد د خپلواکۍ د بایللو په بیه ترلاسه کړ. د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند څخه ووت ، خپل جلا سازمان یې جوړ کړ او د خپل ګوند نوم یې د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند په نامه اعلان کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرک د ډګرجنرال محمدحسین زوی د۱۹۲۹ کال د جنوري په څلورمه د کابل په کمریو کې زیږېدلی دی. د کارمل د قومي تړاو په اړه د نظریوواليی نشته د تاجک ، پښتون ، پنجابي او کشمیري په نامه یادشوی دی. کارمل ځان پښتون معرفي کاوه خو بریالي د هغه سکه ورور ځان تاجک بللو. هغه څېړونکي چې د کارمل اصل او نسب پنجابی یا کشمیری ګڼي هغه داسې راپېژني .د کارمل نیکه پهلوان طاهر پنجابي د انګریزي پوځ د پاټي شونو څخه دی. طاهر لومړی په انګریزي چوڼۍ د بی بی مهرو په غونډۍ کې خدمت او ژوند کاوه او وروسته په ښار کې میشت شو، کورنۍ یې جوړه کړه او د هاشم په نامه یې زوی پیدا شو چې د میرزا هاشم په نامه مشهور شو. هاشم د انګریزانو په سفارت کې کار کاوه او په کمریو کې یې ښځه وکړه او هملته یې ژوند اختیار کړ. میرزا هاشم د محمدحسین او ګل حسین په نامه دوه زامن لرل. محمدحسین د سلطان حسین ،سلطان محمود او سلطان مسعود په نومونو زامن لرل . خو دریو واړو ورونو خپل نومونه په ببرک ، محمود او توریالي واړول. ګل حسین مړ شو او ښځه یې ورور محمدحسین ځانته نکاح کړه. کارمل د دري ژبې تکړه ویاند وو په پښتو ، جرمني او انګریزي یې ګوډې ګوډې خبرې کولې.کارمل د اماني په لیسه کې زده کړې پای ته ورسولې او په کال ۱۹۴۷ کې د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو په پوهنځي کې زده کړې پیل کړې او د کابل پوهنتون د محصلینو د اتحادیې فعال غړی وو. همدا راز هغه د پښتونستان د اتحادیې غړیتوب درلود چې بنسټ ایښودونکی یې سردار محمدداود دی. کارمل په پوهنتون کې د تحصیل پرمهال په یوه مظاهره کې د خپلې لاسي توپانچې د هوايي ډزو له امله په کال ۱۹۵۰ کې زندان ته واچول شو او ویل کیږي چې په ۱۹۵۴ کې د وخت صدراعظم محمد داود له لوری عفوه او له بنده خلاص شو. په زندان کې یې د میراکبرخیبر سره ګډه ژبه ومونده . د دوو پرچمیانو غوربندي او محمد نبي عظیمي په وینا کارمل او خیبر دواړو په زندان کې مارکسیزم- لیننیزم ته عقیده پیدا کړه. غوربندي د کارمل له قوله لیکي چې ده او خیبر یو استاد درلود. د دوی دا استاد د دیورند د کرښې د هغې خوا د مصطفي په نامه یوه مجهول الهویه او مرموز بندي دی چې څه موده یې په چین کې هم ژوند کړی وو. مصطفی د ناڅرګند جرم له امله زنداني شوی او له زندان وروسته په دارالتحریرشاهي کې د ژباړونکي په توګه مقرر شو. کارمل له بنده د خلاصیدو وروسته د پلان په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو. کارمل د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د بنسټ ایښودونکي کنګرې د فعالو ګډونوالو څخه دی او په کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړي په توګه وټاکل شو هغه د دوو دورو(۱۹۶۵ او ۱۹۶۹) لپاره د کابل ښار څخه ولسي جرګې ته د وکیل په توګه لار ومونده. د دموکراسی په لسیزه کې کارمل د ولسي جرګې له ستېژ څخه احساساتي او په حکومتونو انتقادي ویناوې کولې او په یوه مشهوره څېره واوښت او له بلې خوا یې د ځینو وکیلانو منفي غبرګون را وپاراوه پر ده او د ده په ملګري نوراحمد نور چې هغه مهال یې پنجوایي تخلص درلود اوهغه هم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند سره سازماني تړاو درلود برید وکړاو دواړه یې سخت وډبول. ویل کیږي: « که اناهیتا راتب زاد ځان پر هغه نه وای اچولی او افغاني دودونه نه وای چې ښځه په عام ځای کې نه وهي او نه هم تماس ور سره پیدا کوي. نو کارمل به د دغو قهرجنو پارلماني استازو لخوا وژل سوی وای.»۳ / ۲۲۶ کارمل په وینا ورکولو کې ځانګړی مهارت درلود او اورېدونکی یې تر اغیزلاندې راووړ. البته د پرچم زیاترو مشرانو په ویناوو کې ځانګړی مهارت درلود او ویل کېدل چې هغوی به خپلې ویناوې ثبتولې او بیا اورېدلې او پدې ډول یې تمرین کاوه چې ښه ویاندویان شي. د ا. خ . د . ګ د جوړېدو وروسته کارمل د تره کي ترمشری لاندې سازمان نه جلا شو او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه خپل سازمان جوړکړ خو د لسو کلونو جلاوالي وروسته په کال ۱۹۷۷ کې بیر ته د تره کي ترمشرۍ لاندې یووالي ته غاړه کیښودله او د واحد ګوند د سیاسي بېرو د غړي او منشي په توګه ومنل شو. د ۱۹۷۸ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثورد پوځي پاڅون وروسته د (ا ، خ ، د، ګ) په حکومت کي دوهم دریځ چي د انقلابي شورا او صدراعظم مرستیال وو ترلاسه کړ. د ګوند په واکمنېدو سره ډیر ژر د خلق او پرچم پخوانۍ دښمنۍ جوتې شوې. ددې دښمنیو پایله دا شوه چي کارمل او د هغه پنځه تنه نور باوري ملګرو(جون ۱۹۷۸) ته په بهرکي ډیپلوماتیکي دندې وسپارل شي.په هیواد کي د هغوی پاتي مشران د واکمنۍ خلاف د پوځي کودتا په تور زنداني شول. په بهرکې په دندو ګومارل شوي پرچمي مشرانو او په هغوکي کارمل ته هیواد ته د را ستنیدو هدایت ورکړل شو خو هیواد ته د راستنیدو نه ډډه وکړه او د ختیځي اروپا په سوسیالستي هیوادونوکي پټ شول. ویل کېدل چي دوی د سفارت پانګي هم له ځانه سره وړې وې . واکمنۍ هغوی له ګونده اخراج او ملي خاینین اعلان کړل. کارمل او د هغه نور ملګري د شوروي اتحاد د تیري سره جوخت(۱۹۷۹ کال دسمبراووه ویشتمه) په کابل کې را څرګند شول. کارمل د ګوند او دولت د مشر په توګه د ګوند، دولت او خلکو په برخلیک واکمن کړل شو. کله چې په ۱۹۸۵ کې په شوروي اتحاد کې میخائیل ګورباچف واکمن شو د هغه د ارادې له مخې کارمل هم د۱۹۸۶ کال د می میاشتي په څلورمه د ګوند د مشرتابه او څه موده وروسته د نوامبر په یوویشتمه د انقلابی شورا د ریاست نه ګوښه او په شوروي اتحاد کې ژوند کولو ته اړ کړل شو. کارمل چي کله د سیاسي مبارزې په ډګر کې راڅرګند شوی دی تل د شوروي اتحاد د سیاستونو په تائید او دفاع کې دربدلی دی حتي د افغان – شوروي دوستۍ ته وفاداري یې د هرافغان د وطنپالنې معیار ګڼه. خو کله چې هغه د واک څخه د جبري ګوښه کولو وروسته په مسکو کې ساتل کیده د شوروي اتحاد په سیاستونو یې نیوکې پیل کړلی. ښایي دا نیوکې هم د مسکو د واکمنۍ او یا د شوروي دولت د ځینو چارواکو په اراده کېدلي ترڅو هغه په افغان ولس کي له لاسه ورکړی شخصیت چي د مسکو ګوډاګی شمېرل کېده بیرته ترلاسه کړي او د راتلونکو لوبو لپاره یې چمتو کړي. د میرصاحب کاروال په وینا نجیب الله هم د افغا نستان څخه د شوروي لښکر د وتلو وروسته د شورویانو په مشوره د شورویانو په تګلارو نیوکې پیل کړلې. کارمل د۱۹۹۱ کال د جون په میاشت کي افغانستان ته را واستول شو او دا ځل یې د تېر ځل خلاف د لړکیو د حقونو د ګټلو په نامه مبارزه پیل کړه پداسي حال کي چي مخکي یې د انترناسیونالیسم شعارونه زمزمه کول. هغه هیواد ته په راسنتیدو سره د نجیب ضد فعالیتونو رهبري کوله او د نوموړي په راپرزولو او د مجاهدینو واک ته په رسولو کې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کي د جهادي واکمنۍ پرمهال چي حالات کړکېچن او د شمال تلوالي د کنترول څخه ووتل کارمل اړشو چې لومړی بغلان ته د سیدکیهان د کورنۍ او څه موده وروسته په حیرتان کي د جنرال مؤمن ترچتر لاندې ژوند وکړي او بالاخره روسیي ته د تللو ویزه ترلاسه کړي.
هغه د۱۹۹۶ کال د دسمبر په دریمه په مسکو کې مړشو او جسد یې په حیرتان کي خاورو ته وسپارل شو. د هغه د جنازې په مراسمو کې د شمال تلوالي قوماندانانو هم ګډون کړی وو. ویل کیږي کله چي طالبانو حیرتان ونیو د هغه هډوکي یې د مقبرې راوایستل او د آموسیند ته واچول. کارمل واک ته په رسیدو سره خپل خپلوان لوړو ګوندي او دولتي څوکیو ته راپورته کړل او د یوه پاچا په څیر یې خپله کورنۍ او خپلوان د هیواد په مقدراتو واکمن کړل. کارمل د شوروي د څارګرې اداري سره د اړیکو لرلو تور له ځانه سره وړي او د خپلي واکمنۍ پرمهال خلکو دوهم شاه شجاع او یا روسي شاه شجاع بللو. کارمل داسي یو سیاستوال وو چي د هغه سیاسي مخالفانو، لویدیځوالو، د شوروي لیکوالو سربېره ځینو پرچمي لوړپوړو« بي تقوا، درواغجن ، چلباز،توطیه ګر، تش مغزی ، تنبل ، شرابي ، بد اخلاق، فرکسیونباز او ډوزمار» بللی دی . د کی جی بی په سندونو کې راغلي دي چي « د ببرک نفساني اخلاق هم ډېر ټیټ ول هغه د سیاسي ببرو له غرې مېرمن اناهیتا راتب زاد سره ناوړه جنسي اړیکي درلودلې .» ۱۲۴/ ۳۰۴ همدا لامل وو چي د کارمل د پوځي سلاکار د دفتر غړو اناهیتا راتبزاد « نادېژدا» بلله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادېژدا د لینن مېرمن وه. په کارمل اناهیتا دومره ګرانه وه چې د خپلې لور نوم یې هم اناهیتا اېښی وو . د کارمل پوځي سلاکار هغه داسې معرفي کوي: « په ژوند کې مې احمقان ، لټان او شرابيان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په یوه کس کې راټول شوي وو او دا سړی بیا ګوندې لاربشود او د دولت مشر وو.» ۷/ ۱۲۴- ۱۲۵

حفیظ الله امین

۱۹۲۹ـ ۱۹۷۹

حفیظ الله امین د حبیب الله زوی د۱۹۲۹ کال د اګست په لومړۍ نېټه د پغمان د قاضي خېلو په کلي کې په یوه متوسط الحاله پښتنه کورنۍ کې زیږدلی دی. هغه په پښتو، دري او انګریزي ژبو مسلط وو.پلار یې د دولت یوټیټ رتبه مامور وو. هغه خپلې لومړنۍ زده کړې په پغمان ، متوسطه زده کړې په ابن سینا لیسه او لوړې زده کړې د کابل په دارالمعلمین او د کابل پوهنتون د ساینس په پوهنځي کې د ریاضي په برخه کې ترسره کړې. د زده کړو د پای ته رسولو وروسته د کابل په مختلفو پوهنیزو بنسټونو (رحمن بابا، خوشحالخان ، ابن سینا او د کابل دارالمعلمین) کې د استاد په توګه دنده ترسره کړې ده . امین د ابن سینا او دارالمعلمین د مشر په توګه هم پاتې شوی دی. هغه په کال ۱۹۵۷ کې د متحده ایالتونو د نیویارک د کولمبیا پوهنتون ته د ښوونکو د روزنې په برخه کې د لوړو زده کړو لپاره ولېږل شو. هغه بیا په کال ۱۹۶۲ کې نوموړي پوهنتون ته د دکتورا د لاسته راوړلو په موخه تحصیلي بورس ترلاسه کړ.په یاد پوهنتون کې « د افغانستان د محصلینو د اتحادیې یو فعال غړی وو او په ۱۹۶۳کې یې رئیس سو. ده د دې اتحادیې او نورو مسلمانو محصلینو د اتحادیو د خبرپاڼو لپاره منظمې لیکنې کولې، ده پر سلطنت او په تیره بیا د صدراعظم محمدداود په مستبدانه رویه باندې سخت انتقادونه کول. د همدې فعالیتونو په نتیجه کې د ده سکالرشیپ نیمګړی پاته سو او هیواد ته راوغوښتل سو.» ۳/ ۲۴۰ محمد نبي مصداق د خپل کتاب په ۲۴۰ مخ کې د وخت د ښوونې او روزنې وزیر ډاکټر محمدانس د لیک خبره کوي چې امین په لندن کې ورښودلی چې پکې لیکل شوي وو :« لطفاً بیله ځنده افغانستان ته راستون سه ، ځکه موږ تا ته اړتیا لرو.» نوموړي ته امین دا هم ویلي دي چې د امریکې پولیسو(اېف بی آی) څو ځله په نیویارک کې وغوښتم را ته ویل یې چې افغانستان ته ستون سه که نه نو موږ به دې په زوره په طیاره کې کښېنوو.»

امین هیواد ته په راستنیدو سره د (ا ، خ ، د ،ګ)غړیتوب ترلاسه کړ. هغه د ولسی جرګې دیارلسمې دورې ته د استازي په توګه لار ومونډله . امین ګوند ته په شاملیدو سره په پوره انرژۍ سیاسي فعالیت ته ادامه ورکړه او په کال ۱۹۶۶ کې د (ا، خ ، د ،ګ) د مرکزي کمیټې علی البدل غړی شو. په افغانستان کې د جمهوري نظام په ټینګښت سره د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند خلقي اړخ هم په وسله وال پوځ کې سازماني کار پیل کړ. د پوځیانو سره سازماني کار امین ته وسپارل شو چې پدې کار کې یې زیاتې بریاوې لرلې. امین په ۱۹۷۶ کال کې د خلقیانو مرکزي کمېټې ته رپوټ ورکړچې خلقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځیان کولی شي چې سیاسي واک ترلاسه کړي خو تره کي دا وړاندیز نه وو منلی. امین په ګوند کې یوه جنجالي ځیره پاتې شوی دی . کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال په خپلو مرکو او ویناوو کې هغه د سی آی اې د اجنټ په نامه یاداوه خو پدې اړه یې کوم سند وړاندې نکړ. یو روسي خبریال چې پدې اړه یې د کارمل سره مرکه کړې داسې لیکي: « ما د کارمل سره چې اوس په مسکو کې اوسیږي د۱۹۸۹ په اپریل کې مرکه وکړه : او ور څخه وپوښتل چې آیا تاسو په رښتیا باوري یاست چې امین د سي آی اې اجنټ وو؟ نو کارمل ځواب راکړ چې زه صرف پرهغه د خپلو اعمالو پراساس دا قضاوت کوم. که امریکا آن سل بیلیونه ډالر هم د افغانستان د بې ثباتۍ لپاره لګولي وای ، نو هغوی به دومره زیان نه وای ور اړولی څومره چې امین ورساوه. نو ما ورته وویل چې که تاسي دا منطق څارئ ، نو بریژنف چې په واقعیت کې یې دا چټلي د شوروي اتحاد څخه بهر پیښنه کړه باید څو ځلې د هر لویدیځ استخباراتي سازمان اجنټ وي ؟ » ۱۲۵/ ۶-۵ د میر اکبر خیبر د ترور څو ورځې وروسته د اپریل په ۲۵ نیټه د کارمل په شمول د ګوند ځیني مشران توقیف او نور په خپلو کورونو کې تر څارنې لاندې ونیول شول. امین د تره کي د توقیف څخه په خبریدو سره په پوځ کې خپلو ارتباطي غړو ته دستور ورکړ چې د اپریل په اووه ویشتمه د واکمنۍ په وړاندې پاڅون وکړي. د نوموړي د دستور له مخې د اپریل په اووه ویشتمه د پوځ خلقي غړو پاڅون ترسره کړ او دولتي واک یې ترلاسه کړ. لدې کبله امین د ثور انقلاب د قوماندان په نامه یادېده ، د صدراعظم د مرستیال او د بهرنیو چارو د وزیر په توګه وټاکل شو او د بشپړ واک څخه برخمن شو. د ۱۹۷۹ د اپریل (وري) په میاشت کې د حکومت مشر شو. په همدې کال د سپتمبر په څوارلسمه یې تره کی د ګوندي او دولتي دندو نه ګوښه او د هغه پرځای د ګوند او دولت د مشر په توګه د چارو واګې پخپل لاس کې ونیولې . امین وروسته له ۱۰۳ ورځو د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي پوځیانو له لوري ووژل شو او د هغه پرځای یې د هغه سیال کارمل د هیواد د مشر په توګه نصب کړ. امین د کارمل په ځیرخپل خپلوان په لوړو ګوندي او دولتي څوکیو وګومارل او د سترګو وړ واکونه یې هم ورکړل. ګلداد چې د امین د واکمنۍ پرمهال د مرکزي کمیټې غړیتوب ترلاسه کړ د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په خلقي واکمنۍ کې د امین داسې انځور کاږي:« امین د ثور میاشتې له پاڅون وروسته وختونه دا هڅې پیل کړې چې خپله دلګکۍ پر ګوند او دولت مسلطه کړي او ټول ګوندي او دولتي واک په خپل لاس کې ونیسي ، د هغه سترې او نه ښونکي کړنې وې...، امین د خپلې ډلګکۍ د یو شمېر کسانو په واسطې باندې د ګوند د ننه او د ولس منځ کې ډول ډول ځورونې ، ظلمونه ، شړل ، بندیانول او وژنې وکړلې.» ۱۰۵/ ۱۲۸ د کیوبا د انقلاب او د دولت د مشرفیدل کاسترو په اند« امین داسې سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زیات ورته وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

میراکبر خیبر
۱۹۳۲ - ۱۹۷۸

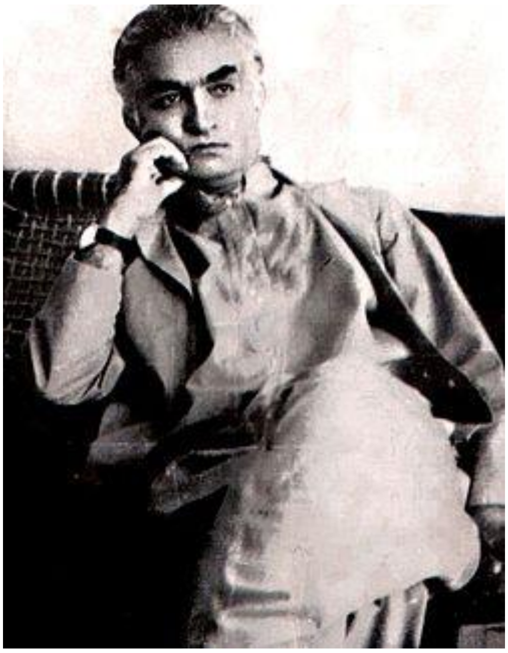

میراکبرخیبر د میرافضل زوی په ۱۹۳۲ کې د لوګر ولایت د مرکز پل علم په یوه بیوزله پښتنه کروند ګره کورنی کې زیږیدلی دی. خیبر په خپله پلرنی سیمه کې د لومړنیو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې چې هغه مهال د رشدیه عسکري لیسه نومیده شامل شو او د هغې څخه په فارغیدو سره په حربي پوهنتون کې په زده کړو پیل وکړ. خیبرد حربي پوهنتون څخه د فارغېدو په ورځ (کال۱۹۵۱) د دې پر ځای چې د پلوم ترلاسه کړي د بندیخانې فرمان تر لاسه کړ . خیبر په ۱۹۵۷کې له زندانه خلاص شو خو د خپلې کورنی غړي یې ونه موندل. د غوربندي له قوله د خیبر مور، مېرمن او اولادونه د هغه له بندی کیدو وروسته د واکمنی لخوا له منځه یوړل شول . خو ځیني بیا صبغت الله مجددي ته چې له خیبر سره یې خپلوي او دښمني لرله ګوته نیسي.د مجددي او خیبر ترمنځ دښمني لدې نه جوتیږي چې « په ۱۹۶۰ کې د شوروي یو لوړپوړی پلاوی کابل ته راغلی وو د مجددي صاحب(صبغت الله مجددي) خلاف یې داسې یوه دسیسه جوړه کړه چې ګواکې هغه ۰۰۰ ، تصمیم نیولی وو چې د شوروي میلمنو په لاره کې بم کیږدي. د دې توطئې خبرد مجددي ورور رحمت الله مجددي پرچمي سلیمان لایق ته او د هغه له لارې د میراکبر خیبراو ببرک کارمل په مرسته سردار محمدداود ته ورسید...، سردار محمدداود د مجددي د نیولو امر ورکړ...، د دې توطئې مهمې پایلې دا شوې چې پرچمي مشران د محمدداود او روسانو د اعتبار وړ وګرزي. » ۱۲۶ رحمت الله مجددي هغه مهال د خیبر په کور کې اوسېده او ویل کېږي هغه څه موده وروسته په شوروي اتحاد کې د لمبېدو پر مهال په اوبو کې ډوب او مړ شو. کله چې خیبرله زندان څخه خلاص شو صدراعظم محمدداود هغه ته د دوهم بریدمنی رتبه ورکړه او د پولیسو په اکادمۍ کې یې د استاد په توګه مقررکړ پداسې حال کې چې هغه له پوځی خدمت څخه طرد شوی وو. ډیری خیبر د محمد داود د پلویانو څخه شمیري او مخالفین یې وایي چې خیبر«د داؤد خان د صدارت په مهال د ضبط احوالاتو غړیتوب ترلاسه کړ.» ۴۶/ ۵۸۲ د کار د ګروه د یوه کدر په وینا « پنجشیري اوهادي کریم او وروسته شرعي جوزجاني او شهپر،ببرک کارمل ، اناهیتا راتبزاد او میراکبرخیبر د دولت کسان ګڼل. » ۱۲۷/ ۱۳ د صدارت څخه د محمد داود له استعفي وروسته خیبر په ۱۹۶۴ کې په خوست کې د امنیې قوماندانی ته تبدیل شو. مخکې ویل شوي وو چې خیبر په زندان کې له کارمل سره آشنا او ملګری شو او د هغه سره یې ګډ د یوه سیاسي خوځښت د جوړولو په چاره کې هڅو ته دوام ورکړ. لکه څرنګه چې هغه برحاله پوځي وو او په اساسي قانون کې پوځیانو ته د سیاسي فعالیت اجازه نه وه هغه نه د (ا، خ، د، ګ) په بنسټ اېښودونکي کنګره کې ګډون وکړ او نه د ګوند مشرتابه ته و ټاکل شو. کله چې په کال ۱۹۶۷ کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په دوو برخو وویشل شو هغه د پوځي خدمت نه استعفی وکړه او د پرچمیانو مرکزي کمیټې ته راپورته او د پرچم په فرکسیون کې د پوځي برخې مسؤلیت ورکړل شو. د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا څه موده وروسته د پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فرکسیون کې د نوموړي څخه د پوځي برخي مسؤلیت اخیستل کیږي . ویل کیږي چې له خیبر څخه د پوځیانو د مسؤلیت اخیستني لامل د محمد داود په وړاندې د پرچم د فرکسیون دریځ وو چې خیبر غوښتل د پرچم فرکسیون د محمد داود د ملي انقلاب په غورځنگ کې منحل شي. کله چې د گوند دواړه اړخونه په کال ۱۹۷۷ کې سره یوشول خیبر د واحد گوند د مرکزي کمیټې د غړي په توگه ومنل شو. خیبر د۱۹۷۸ کال د اپریل په اوولسمه د دولتي مطبعي ترڅنگ ترور شو. د خیبر ترور داسې یوه پیښه شوه چې د افغا نستان د تاریخ پاڼه په بل مخ واوړي . خیبر ته د پرچم د فرکسیون تئوریسن ویل کیږي خو له هغه نه کوم علمي او څیړنیز اثر یا رساله په میراث ندي پاتي شوي . خیبر د پرچم په مشرتابه کې یوازینی بېوزله او د کلیوالي چاپیریال څخه سر را پورته کړی وو . د (ا، خ ، د،گ) د یو شمېر مشرانو له لیکنو او څرگندونو څخه ښکاري چې خیبر د کارمل له مخالفانو ، د کارمل له منفي ځانگړتیاوو او حتی اخلاقي کمزورتیاوو څخه سرټکاوه خو سره لدې یې د کارمل د رهبری لاندې فعالیت در لود، ټینگ ملگری یې وو او لار یې ترې جلا نکړله. خیبر په پښتو، دري ، اردو او انگریزي ژبو پوهېده. د امریکایي لیکوال هنري برادشر له انده خیبر « د کارمل لپاره هغسې رول و لوباوه لکه امین چې د تره کي لپاره لوبولی دی.»

ډاکترعبدالکریم زرغون
۱۹۷۹- ۱۹۴۳

عبدالکریم زرغون د گلریز زوی په ۱۹۴۳ کال کې د خوست په اسمعیل خیلو کې په یوه بیوزله کروندگره کورنۍ کې زیږېدلی دی. زرغون د خوست د څرمنو په لومړني ښوونځي کې د زده کړو وروسته د ابن سینا په لیسه کې خپلو زده کړو دوام ورکړ. د لیسې څخه په وتلو سره د کابل په دارالمعلیمن کې شامل شو. د دارالمعلمین څخه د دپلوم د ترلاسه کولو وروسته د کانکور په آزموینه کې گډون وکړ او د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته بریالی شو.هغه په کال ۱۹۷۲ کې خپلې زده کړې پای ته ورسولې اود ډاکتر په توگه یې د کابل ښار په طبي بنسټونو کې په کار پیل وکړ. هغه د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د جوړیدو په لومړیو کې د دې گوند غړیتوب ترلاسه کړ او د کابل پوهنتون گوندي مسؤلیت ورکړل شو. زرغون د ولسي جرگې دیارلسمې دورې ته د خوست څخه ځان کاندید خو واکمنی هغه زندان ته واچاوه. د یادولو وړده چې په هماغه کال د خوست په لویه ولسوالۍ کې ښوونکي عبدالخالق هم ولسي جرگې ته ځان کاندید کړ چې عبدالخالق هم حکومت بندي کړ. د دې دواړو د بندي کیدو لامل په خوست کې د خلقي فرکسیون غښتلتیا وه او د دواړو د بري شونتیا لوړه وه. په خوست کې د خلقیانو دا ډول نفوذ اکثرآ د زرغون د هلوځلو او سیاسي – سازماني اغېزمن فعالیت پایله ده ځکه « چې عبدالکریم زرغون د خوست په لویه ولسوالی کې ممتاز او د زیات باور خاوند و.» ۱۲۲/ ۹۷ زرغون په گوند کې د ښه او بریالي سازمان ورکوونکي په توگه پېژندل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. هغه د خلقیانو په اړخ کې لومړی خلقي کدر دی چې په پوځ کې يې سیاسي فعالیت پیل کړی او ډېر پوځیان یې سیاسي مبارزې ته هڅولي او روزلي دي. زرغون د اویایمو کلونو په لومړیو کې په ګوند کې د خلقي او ملي د موکراسۍ په اړه بحثونه راپورته کړل او ملي دموکراسي يې چې ګوند په کړنلاره کې تایید شوې وه د کارګرې طبقې په ګوند کې« د طبقاتی مبارزی د انقلابی اصولو له تطبیق څخه سرغړونه » ګڼله . البته هغه مهال زرغون په ۱۹۷۲ کې د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې له خبرتیا پرته د مستربل په نامه یو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو . د زرغون له لوري د خلقي او ملي دموکراسی د مسالې راپورته کول او په خپلسر د مستربل کتاب چاپول او د امين له لوري پر هغه د فرکسیونبازۍ د تورونو لګول د دې لامل شول چې زرغون د مرکزي کمیټې علی البدل غړی له ګونده اخراج شي(۱۳۵۳ کال د اسد شلمه). خو هغه څوک له ځانه سره یونه وړل، خپل ارتباطي کسان يې هڅولي وو چې په ګوند کې پاتې شي. د مستر بل د کتاب منځپانګه د ګوندونو په سیاسی مبارزې څرخېده ، په هغه کې د (ا، خ، د، ګ) مبارزې څرنګوالي ته هم ګوته نیول شوې وه او په بربنډ ډول يې کارمل د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند او د هېواد مترقي غورځنګ ته یو ګواښ ګڼلی وو او په کتاب کې د کارمل په اړه د خلقي کدرعلي ګل پیوند یو شعرهم راوړي چې د دې شعر لومړي او وروستي بیتونه دا دي .

ای د لوی جنرال بچیه زه د پېژنم چې غل یې

ته د خلکو لوی دښمن يې راوتلای په بل چل یې

په الفاظو دې ډېر خلک خطا کړیدي چل بازه

طبقه دې ده اوچته د ولس منځ کې غمازه

د خلکي بیرغ لاندې حکومتي اجنټان ورک کړې

مترقي ایدیولوژي کې راوتلي لېوان سپک کړې

اې د لوی قصر خاونده پس لدې نه په زلزل يې

اې د لوی جنرال بچیه زه دې پېژنم چې غل یې

زرغون د مستربل سربېره لاندې آثار لیکلی یا ژباړلی دي :« په پښتو ژبه د سیاسی او اجتماعی اصطلاحاتو ژباړه ، د مبارزی الفباء ، ملی دیموکراتیک دولت د خلقی دیموکراتیک دولت په څېر نه دی او له فیوډالیزم څخه تلل سوسیالیزم ته.» کله چې ګوند واک ته ورسېد زرغون بېرته د ګوندغړيتوب ترلاسه کړ خوهغه د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په یوویشتمه بندي شو او د هماغه کال د تلې په اووه ویشتمه د امين د واکمنۍ پرمهال بیله محاکمې ووژل شو. کله چې امين د۱۹۷۹کال د سپتمبر په څوارلسمه تره کي ګوښه او بیا يې وواژه د تلې په دوه ویشتمه یو شمیرخلقي ګوندي افسرانو د ځینو ملکي کدرونو سره په همغږۍ کې د امين خلاف د پوځي عمل هڅه وکړه چې دا هڅه مخکې له مخکې افشا او شکمن کسان په هوايي قواوواو زرهدارو جزوتامونو کې ونیول شول.د ریشخوروپه اوومه قوا کې پاڅون پیل شو خوهغه وځپل شو.دا پاڅون په رسنیو کې د افغان ملت د ګوند د بنسټ ایښودونکي غلام محمدفرهاد د پلویانو د بغاوت په نامه تبلیغ شو خو په خلقیانو کې د حکومت دا تبلیغبول چې پاڅون کوونکي د زرغون او پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلویان دي او زیات شمیر خلقیان پدې تور بندیان او څو تنه چې زیاتره یې ملکي کدرونه وو بېله محکمې چانواري شول . همدا راز کله چې په ۱۹۸۹ کې د کب د میاشتې په شپاړلسمه نیټه د دولتي امنیت ځواکونو او د دوستم ملیشو د دفاع وزارت په قرارګاه برید وکړ او حکومت هغه د شهنوازتني او ګلبدین حکمتیار ګډه کودتا اعلان کړه د نجیب له لوري هغه په ګوند کې د زرغونیانو کار ګڼل کیده. د ګوند د واکمنۍ پرمهال اکثراً د ګوند په د ننه کې کله چې مخالفتونه له عمق نه سطحې ته راوتلي دي او د واکمنۍ په کړنو خلقیانو نیوکې کړې دي په عاملینو یې د زرغونیانو ټاپې وهل شوې دي هغوی بندیان ، له دولتي څوکیو ګوښه او یا وژل شوي دي چې دا بیا په ګوند کې د زرغون د اعتبار او اغېز ښکارندوی دی. زرغون د یوه ځیرک سیاستوال په توګه دا وړتیا لرله چې د راتلونکې وړاندوېینه وکړي . د یوه خلقي کدر په وینا « یوه ورځ زرغون د کابل پوهنتون په انګړ کې د خبرو په ترڅ کې وویل امین به په ملي کچه او کارمل به په نړیواله کچه د ګوند او غورځنګ په وړاندې خیانت وکړي.» زرغون په پښتو ، دري ، انګرېزي او اردو ژبو پوهېده.

ډاکترنجیب الله
۱۹۹۶ - ۱۹۴۷

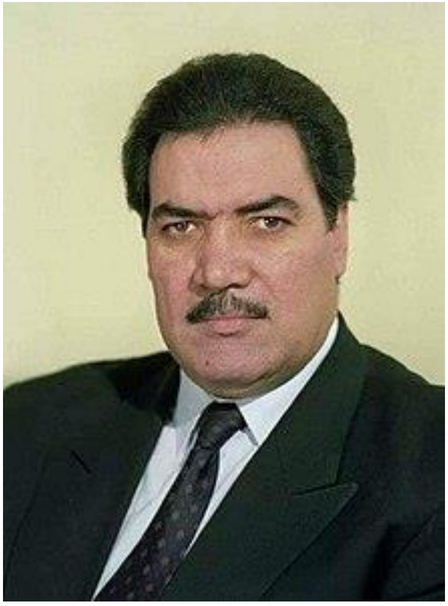

نجیب الله د اخترمحمد زوی په یوه متوسط الحاله کورنۍ کې د۱۹۴۷ کال د اګست په شپږمه د کابل په مرادخانۍ کې وزیږید.هغه په ختیه پښتون او د ګردیز د احمدزیو څخه دی. پلار یې د محمد داود سره نږدې اړیکې لرلې او د هغه د صدارت پرمهال په ۱۹۵۶ کال کې په پېښور کې د افغانستان د سوداګرۍ قونسول وو. نجیب الله خپلې لومړنۍ زده کړې د ده افغانان په لومړني ښوونځي او متوسطه زده کړې یې د حبیبیې په لیسه کې ترسره کړېدي. هغه په کال ۱۹۶۳ کې له لیسې فارغ شو په کال ۱۹۶۵ کې د کابل پوهنتون د طب په پوهنځي کې زده کړې پیل او په کال ۱۹۷۵ کې چې اته ویشت کلن وو په پوهنتون کې د لسو کلونو زده کړو وروسته د ډاکتر په صفت دپلوم ترلاسه کړ خو په کومو روغتیایي بنستونو کې یې دنده نه ده ترسره کړې . هغه په کال ۱۹۶۶ کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند غړی شو او د انشعاب وروسته د کارمل تر مشرۍ لاندې خپلې سیاسي مبارزې ته دوام ورکړ. نجیب دوه ځله په کال ۱۹۶۹ او ۱۹۷۰ کې د سیاسي فعالیتونو له امله څلور او نهه میاشتې زنداني شوی دی. هغه د پرچم د فرکسیون د مخکښو ویاندویانو څخه شمیرل کیده. نجیب الله په کال ۱۹۷۷ کې د پرچم د فرکسیون د مرکزي کمیټې غړیتوب ته راپورته کړل شو. ځینې هغه د پرچم په اړخ کې کارمل پلوی او د هغه ساتونکی ګڼی او نور بیا هغه د خیبر د پلویانو څخه شمیري. د ثور د اوومې سیاسی بدلون وروسته هغه د کابل ښار د ګوندي کمیټې د منشي مسؤلیت ترلاسه کړ. د۱۹۷۸ کال د جون په میاشت کې د ګوندي ضد فعالیتونو په تور په تهران کې د سفیر په توګه مقرر شو. هغه د کارمل په شان د سفارت نه له ګوښه کېدو وروسته هیواد ته راستون نشو او د وارسا تړون اړونده کوم سوسیالستي هیواد یا ښایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد ته تللی وي او کله چې شوروي لښکر په افغانستان یرغل وکړ نجیب الله هیواد ته راستون شو او د هیواد د څارګرې ادارې ،خدمات اطلاعات دولتي (خاد) د رییس په توګه مقرر شو او شپږ کاله د دې ادارې مشر پاتې شو. کله چې په شوروي اتحاد کې ګورباچف واک تر لاسه کړ د هغه د ارادې له مخې د ګوند په اتلسم پلنوم کې د کارمل پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او څه موده وروسته د انقلابي شورا رئیس شو. د ګوند د مشرۍ دا ډول بدلون ته د کارمل پلویانو د مسکو- نجیب کودتا ویله .هغه د ګرباچف د « ګلاسنوست اوپیرې سترویکي » بیاجوړوني او علنیت د تګلارې په رڼا کې د ملي روغې جوړې تګلاره غوره کړه او په کال ۱۹۸۹ کې یې د لويې جرګې په رابللو سره نوی اساسي قانون تصویب کړ چې په هیواد کې یې د سیاسي ګوندونو د فعالیت او د آزادو رسنیو خپرونو ته اجازه ورکړه. د ده د واکمنۍ پرمهال د ګوند دوهمه کنګره را وبلل شوه . د ګوند نوم یې د وطن په ګوند واړاوه . خو نجیب الله ونه توانید د ګوند د خلقي او پرچمي اړخ او همداراز نورو کیڼ لاسو چې د ګوند ترمشرۍ لاندې حکومت کې شریک وو ملاتړ ترلاسه کړي ، بلکې د ګوند ستره برخه او نور کیڼ لاسي د ده خلاف ودرېدل ترڅو د کارمل د پلویانو د کودتا له امله اړ شو چې د۱۹۹۲ کال د اپریل په شپاړلسمه د هیواد څخه د تیښتې هڅه وکړي چې د کابل په هوايي ډګر کې د دولتی امنیت اړونده قطعې لخوا چې دی یې جوړونکی وو مخه ونیول شوه او د ملګرو ملتو دفترته پناه یووړله. هغه د ملګرو ملتو په دفتر کې څلورکاله او پنځه میاشتې پاتې شو. کله چې د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر په پنځه ویشتمه طالبانو کابل ونیو، د کابل د نیولو په لومړیو ګړیو کې یې نجیب الله او د هغه ورور شاه پور احمدزی ووژل او جسدونه یې د آریانا په څلورلارې کې وځړول. د نجیب الله دا ډول بېله محکمې وژنه او مړي ته سپکاوی او همداراز د ملي روغې جوړې د تګلارې غوره کول او د جهادي تنظیمونو د واکمنیدو په اړه د نوموړي وړاندوینه چې د کابل په ښار کې به د وینو سیندونه وبهیږي چې هماغسې هم وشول د نجیب الله په اړه خواخوږي راوزیږوله او هغه ته یې د شهید لقب ورکړاو د ده انځورونه د شل کلن ناټویي اشغال پر مهال لکه د ځینو جهادي مشرانو په څیر په هیواد کې تر سترګو کېدل. نجیب الله په پښتو او دري ژبو بشپړ تسلط درلود.

شاه محمود حصین
۱۹۴۸ -۲۰۱۷

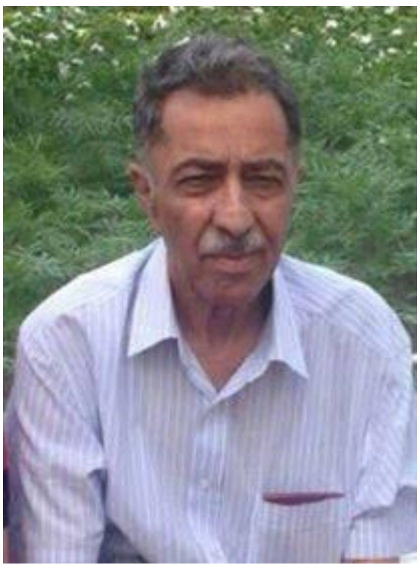

شاه محمود حصین د محمد شریف زوی په ۱۹۴۸ کال کې د میدان وردګو د مرکز اړوند د نایب خېلو په کلي په یوه روڼ انده کورنۍ کې سترګې وغړولې. لومړنۍ او منځنۍ زده کړې یې د میدان ښار د ټولني په لېسه کې تر سره کړې. ورپسې د کابل ښار د ښوونکو د روزنې په اکاډمۍ کې شامل شو او د دغې دورې له بشپړولو وروسته د کابل پوهنتون د ادبیاتو اوبشري علومو په پوهنځي کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ. په ۱۹۷۲ کې له پوهنتون څخه فارغ او د ښوونکي په دنده وګومارل شو. هغه د کابل پوهنتون د تاریخ او فلسفې له پوهنځي څخه د ماسترۍ سند تر لاسه کړی دی.حصین د میدان ښار، میربچه خان، حبیبیې لېسو او د کابل عالي تخنیکم کې د تاریخ او دري ادبیاتو ښوونه کوله. د (ا، خ، د ، ګ) د جوړېدو په لومړیو کې د ګوند غړی شو.د ګوند د انشعاب پر مهال د کارمل سره لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې پنجشيرى او شرعي له پرچم څخه لاره جلا کړه حصين هم د دوى سره ګډ بېرته د تره کي تر مشرۍ لاندې سياسي مبارزې ته دوام ورکړ. حصين په پښتو او دري ژبو سلګونه ليکنې کړې دي. هغه څه موده د ثور انقلاب د حقيقت ورځپاڼې (د ګوند نشراتي ارګان) د تحرير هيات غړى وو. هغه د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته بهر ته کډوال شو او په کډوالۍ کې يې د آزادو جريدو د خپرولو او د استقلال ويب پاڼې متصدي وو.حصين د افغانستان د ليکوالو د ټولنې د مرکزي شورا او د ژورنالستانو د اتحاديې فعال غړى وو او لاندې آثار يې ليکلي دي:

- جنګ ، صلح و سرنوشت جهان
- درس های مقدماتی آموزش سیاسی
- مختصرې از تاريخ زندگی اجتماعی زنان افغانستان
- وزارت داخله در ګستره تاريخ
- روابط روسيه و افغانستان
- تاريخ ويش ځلميان
- مثلث بی عيب
- نګاهی به کنز المهملات و الاکاذيب
- د هيلو غوټۍ(د شعرونو ټولګه)
- زخمي ځانګې (د شعرونو ټولګه)
- ضحاک
- تاريخ پوهنه
- تاريخي لوېدنه

حصين د ثور انقلاب وروسته يوه موده د سواد د زده کړې د رييس او وروسته د پوهنې وزارت د تاليف او ترجمې لوى رياست مرستيال وو. حصين ژمن سياستوال او د لوړې پوهې کدر وو. په ګوند کې د انحرافاتو په وړاندې درېدلى دى او همدا لامل وو چې هغه د انقلاب په دواړو پړاوونو کې زندانونو ته اچول شوى دى. د تنظيمونو د واکمنۍ په لومړيو کې هم لنډه موده زنداني شو. د شوروي اشغال په لومړيو کې د هغه د ترور ناکامه هڅه وشوله . د هغه د ترور ناکامه هڅه د نوموړي د هغې انتقادي وينا پايله وه چې په يوه ستره ګوندي غونډه کې چې د ګوند يو شمېر مشرانو هم برخه لرله. پدې غونډه کې محمود بريالي د ثور انقلاب د لومړي پړاو او د خلقيانو په پټه د واقعيتونو خلاف سپکه وينا کړې وه . په غونډه کې حصين د بريالي خبرې رد کړې وې او سربېره پر دې يې صالح محمد زېري د خلقيانو مشر ته ويلې وو هغه څه چې ما وويل بايد تاسي ويلي واى. د دې غونډې وروسته هغه خپل کور ته چې په مکرويانو کې دى راځي . دا مهال د هغه کوچنى لور له بهر څخه کورته را ننوزي چې د لوبو سامان ورسره وو هغه خپل پلار ته ورکوي او هغه يې په لاس کې چوي د حصين لاس ټپي کېږي خو لور يې په ځمکه لوېږي ، ړنده کيږي او وروسته ساه ورکوي . په ګوند کې د حصين د اعتبار او لوړه پوهه لدې ښکاري چې کله د ګوند واکمني نسکوره شوله او ورسره ګوند ټوټې ټوټې شو خلقي مشرانو د ګوند د بيا په پښو درولو په موخه هلې ځلې پيل کړلې . د زېري په وينا هغه له حصين څخه غوښتې وو چې په نويو شرايطو کې جوړېدونکي ګوند ته کړنلاره جوړه کړي چې هغه کړنلاره جوړه کړله. د تنظيمي جګړو له امله هغه هم له هېواد څخه ووت او په آلمان کې يې د کډوالۍ له غربته ډک ژوند اختيار کړ .حصين د ناټويي اشغال خلاف دريځ غوره کړ. هغه د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په دوولسمه د آلمان د کولن په ښار کې لدې فاني دنيا څخه سترګې پټې کړلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د ثور انقلاب برۍ(خلقي واکمني)

ډېرې په افغانستان کې د (۷ /۲/ ۱۹۷۸ تر ۸ /۲/ ۱۹۹۲) پورې واکمني د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند واکمني ګڼي. پداسې حال کې چې پدې څوارلسو کلو کې دوو مختلفو واکمنیو واک چلولو. په لومړیو شلو میاشتو کې د خلقي ګوند په مشرۍ خپلواکې واکمنۍ د خپل هیواد او دولت د لارښوونې چارې پرمخ وړلې. وروسته له شلو میاشتو شوروي لښکر د منل شوو نړیوالو قوانینو او کنوانسیونو خلاف پدې هیواد یرغل وکړ، خلقي حکومت یې نسکور او د خپلې خوښې حکومت ته یې واک ولیږداوه چې د واک اصلي مرکز ارګ نه بلکې د شوروي سفارت وو. پردې اساس د شوروي د اشغال پر مهال شورویان په افغانستان واکمن وو . لدې امله دې زماني پړاو ته د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ ویل منطقي نه برېښي او د افغانستان د هغه مهال ځمکني واقعیتونه هم بل څه وو. لدې امله په کتاب کې د دې ګوند واکمني په دوو (خلقي او شوروي – پرچمي) واکمنیو وېشل شوې ده. پورتنیو څو کرښو ته په کتو سره د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې څخه د ۱۹۷۹ کال د دسمبر تر اووه ویشتمې پورې د نورمحمدتره کي او حفیظ الله امین ترمشرۍ لاندې واکمنۍ کې خلقیان واکمن وو او پرچمیانو د خلقیانو د ارادې له مخې عمل کاوه. د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې د ثور انقلاب د نوي تکاملي پړاو په نامه زماني پړاو کې عملاً په افغانستان شورویان واکمن وو چې په ګوندي او دولتي بنسټونو او ادارو کې هم خلقیان ،هم پرچمیان او هم غیرګوندیان اړ وو د شورویانو د ارادې سره سم ځانونه او خپلې کړنې عیار کړي ، پدې توپیر چې شورویانو تر یوې کچې د پرچمیانو منله ، لږشانتې واک یې وکړی وو خو وروستۍ خبره بیا هم شوروي استازو او سلاکارانو کوله . د دې لپاره چې لوستونکی د دې ظاهراً واحد ګوند د واکمنۍ په اړه اړین معلومات تر لاسه کړي پرهغو به مکث وشي. د موضوع د ښې روښانتیا لپاره به مسئله داسې طرحه شي چې څه ډول د ثورانقلاب دوه پړاوونه پیل شول او په هر پړاو کې د دولتي چارو لارښوونه چا کوله یا په بله خبره واک د چا سره وو؟

لومړی پړاو د محمدداود په وړاندې د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون څخه پیل او د شوروي اتحاد تر اشغال پورې دوام و موند چې پدې موده کې خلقیانو پر افغانستان حکومت کاوه . دوهم پړاو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي لښکر د خونړي یرغل په پایله کې چې خلقي واکمني یې نسکوره کړه پیل شو. د شوروي یرغلګر لښکر سره د کارمل په شمول پرچمي مشران او تښتیدلي درۍ خلقیان مل وو. د هغوی په اړه ویل کیږي چې عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی د امین د واکمنۍ پر مهال د۱۹۷۹ کال په نوامبر کې کابل او نور د دسمبر په نیمایي کې په پټه د شورویانو له لوري بګرام ته رالیږدول شوي وو. وکیل په یوه روایت د شوروي په سفارت او په بل روایت د شوروي د سفارت د کې جي بی د مشر ډګروال اوسادجي په کور کې او نور د بګرام په هوایي ډګر کې پټ ساتل کیدل. پدې دواړو پړاوونو کې د سیاسي واک په اړه به یوازې له دوو تنو(انتوني آرنولد او جنرال نبي عظیمي) څخه ولولو. محمدحسن کاکړد انتوني آرنولد له قوله د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ په اړه لیکي: « د۱۹۷۹ کال په ختمیدو سره په افغانستان کې د افغانستان د خلک دموکراتیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند حاکمیت نه کاوه د شوروي اتحاد کمونست ګوند حاکمیت کاوه.» ۹۰/ ۱۶۷ عظیمي چې د شوروي د نیواک پر مهال د مختلفو قواوو قوماندان پاتې شوی دی د خپل شوروي سلاکار د واک په اړه لیکي : « هغه څه چې د فرقې سرمشاور ویل د افغانستان د دفاع وزیر حکم ګڼل کیده او هغه قانون وو.»۱۲۹/ ۲۴ پدې دواړو پراوونو کې د واک مسئله په لاندې دوو بېلګو کې د پوهیدو وړ ده . کله چې په کال ۱۹۷۸ کې د خلقي پوځیانو د پاڅون په پایله کې خلقیانو واک ترلاسه کړاو د شورویانو د فشار له کبله یې واک د پرچمیانوسره وویشلو لیکوال د کندهار په قول اردوکې دنده لرله. نوې واکمنۍ برید جنرال میرطهماس رؤف د کندهار د قول اردو د قوماندان او جګتورن محمداکبر وردګ د سیاسي آمر (د قوماندان سیاسي مرستیال) په توګه وګومارل . قوماندان د پرچم د فرکسیون او سیاسي آمر د خلق له ډلې سره سازماني تړاو درلود. هغه مهال سیاسي آمر یو کمیسون جوړکړ چې د قول اردو د هرې قطعې څخه یو خلقي یې غړی وو ترڅو د قول اردو اړونده فرقې ، لوا او مستقلو جزوتامونو قوماندانان وټاکي. دې کمیسیون د سیاسي آمر په مشرۍ غونډې وکړې ا و د قطعاتو ټول قوماندانان یې وټاکل. څه موده وروسته د دې کمیسیون له لوري د نومول شوو قوماندانانو منظوري راغله او په دندو وګومارل شول. دا بیا ښیي چې واک عملاً د خلقیانو په لاس کې وو او پرچمیان اړ وو چې د خلقیانو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي. کله چې د کمیسیون ټول غړي خلقیان او د قول اردو پرچمي قوماندان د خپل مرستیال له لوري تعیینات لاسلیکوي معنی یې دا ده چې پرچمي قوماندان بیواکه دی ، د تمثیل لپاره کینول شوی او خلقي مرستیال یې د بشپړ واک څخه برخمن دی. پورتنۍ بیلګه په لومړي پړاو کې د خلقیانو بشپړ واک ښیي. جنرال طهماس رؤف د سردارمحمدداود د واکمنۍ یوازینۍ جنرال وو چې د جهادي تنظیمونو تر واکمنېدو پورې یې په پوځ کې دنده لرله. هغه د یوه بوډا جنرال په توګه په خپله هم په پوځ کې پخپل شتون ملنډې وهلې چې دلته به د خپلو سترګو لیدلې حال راوړم. د نجیب د واکمنۍ پر مهال لیکوال د دفاع وزارت د ملکې مدافعې د ریاست په سیاسي څانګه کې دنده درلوده. د دې ریاست د تعلیمي پروګرام له مخې د ملکي مدافعې د مسؤلینو، والیانو او د کارخانو د رییسانو په کابل کې سیمینار را بلل شوی وو چې د اردو د موزیم کتنه هم په پروګرام کې نیول شوې وه چې رئیس یې جنرال میرطهماس رؤف وو. کله چې جنرال میلمنو ته د موزیم په دروازه کې ښه راغلاست وویل میلمنو ته یې په توکه وویل تاسو د موزیم یوازینۍ لرغونی اثر چې زه یم ولید فکر کوم نوره اړتیا نه وې چې موزیم وګورئ. په دوهم پړاو کې چې د واک اصلي مرکزچیرې وو هغه به د صالح محمد زیري څخه ولولو. د زیري د لیکنې پربنسټ د شوروي اشغال په لومړیو کې د سیاسي بیرو پخوانی غړی او د مالیې وزیر میثاق له بنده خلاص شو او د اشغال وروسته د ګوند د لومړي پلنوم غونډې ته رابلل شوی وو.خو کله چې شورویان خبر شوي دي چې میثاق مرکزي کمیټې ته راپورته کوي کارمل ته یې ویلي چې میثاق کور ته واستوې. پدې اړه کارمل زیري ته ویلي وو:« ما لیست مسکو ته ورکړی وو. همدا اوس زما ډیر نږدې ملګري مشاور را ته وویل چې اوس میثاق کور ته واستوئ ...، په دغه وخت کې د کارمل هغه نږدې مشاور، د لمړیو ورځو مشاور چې لږ،لږ په پارسي هم پوهیدی راغی ، کارمل او مشاور سره وکتل، مشاور ما ته وویل مسکو ډیر په قهرشوی دی ، وایي تاسو ولې د خلکوعامه ذهنیت په پام کې نه نیسئ میثاق مو خوشی او اوس یې مرکزي کمیټې ته هم راپورته کوئ ، لطفاً هغه ته ووایاست چې کورته ولاړشي. »۴۰/ ۴۷۶- ۴۷۷ پدې ډول یې میثاق کور ته لیږلی وو او د ګوند نوي مشرتابه ته یې لار ونه موندله. په تاریخ کې کله ناکله پیښې تکراریږي چې د میثاق بیرته کور ته استول د محمد داود د جمهوریت په دوهمه ورځ د جنرال خان محمدمرستیال کور ته استولو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته دي. د میثاق د بیرته استولو پریکړه مسکو کړې وه خو د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال سره د مخالفت مرکز څرګند نشو که څه هم هغه مهال ویل کیدل چې په جمهوریت کې د پرچمیانو له لوري د مسکو د مخالفینو مخه نیول کیده. پورتنی څرګندوني او دوې بیلګې ښیي چې په اصطلاح د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند څوارلس کلنه واکمني واحده واکمني نه بلکې دوې متفاوتې (خپلواکه او بلواکه) واکمنۍ وې.

هغو مراسمو چې کابل ولړزاوه

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د میراکبر خیبر د جنازې مراسم په شانداره توګه تر سره کړل. د هغه په جنازه او فاتحه کې د زرګونو تنو ګډون، د جنازې د لیږد پرمهال د ښار په زړه کې منظم لاریون او په هغه کې د رنګارنګ شعارونو ورکول او د جنازې د ښخولو وروسته د ګوند د مشرانو احتجاجیه ویناوې د زلزلې په شان کابل ولړزاوه او د دې زلزلې ټکانونه د قدرت په مانیو کې خورا زورور وو. کابلیان د پنځو کلونو ځنډ وروسته یو ځل بیا په ښار کې د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د پرتمین لاریون شاهدان وو. واکمنۍ دا ډول لاریون د جزا د قانون خلاف و ګڼلو. البته د۱۹۷۷کال د پښتونستان د ورځې د نمانځنې په مراسمو کې د ګوند له لوري د خپل ځواک ښودني حکومت ناکراره کړی وو او د ګوند د ځپلو په لارو چارو یې فکرکاوه.خو د خیبر د جنازې مظاهره ډوله مراسمو چې د مذهبي مراسمو په پرتله یې سیاسي بڼه غښتلې وه د واکمنو په ټپونو د مالګې دوړول وو چې ښې لاسي چارواکي او په تیره سردار داود یې ډېر په غوسه کړ. د خیبر د جنازې د مراسمو په اړه د امریکې سفارت د اپریل په څلېرویشتمه(۰۳۱۴۲۷۰۴۶) لمبر ټلګرام واشنګټن ته استولی چې پکې راغلي وو:« دغې پېښې وښودله چې د خلق کمونستي ګوند ددې هېواد په جوړښت کې تر ټولو لوی او تر نورو ټولو ښه سمبال شوی منظم ګوند دی.» د جمهوري دولت د مخابراتو د وزیر کریم عطايي د لیکنې له مخې د خیبر د جنازې یوه ورځ وروسته « د جمهور رئیس د مرستیال مرحوم سیدعبدالا اله تر ریاست لاندې په صدارت عظمی کې مجلس دایر شو د آجندا سربیره د خیبر د ښخولو په رپوټ هم خبرې وشوې. په مجلس کې ټول پدې نظر وو، د مظاهرې په وړاندې چې د قانون خلاف ترسره شوه قانوني اجرآت وشي. د جمهور رئیس مرستیال او د مالیې وزیر، سیدعبدالا اله او د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر وروسته دا موضوع له جمهوررئیس سره مطرح کړله . د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو په مجلس کې پرې هراړخیز بحث وشو او پریکړه وشوه چې د دولت دستګاه له خلقي او پرچمي عناصرو څخه پاکه شي او د مظاهرې د پرمخ وړلو په وړاندې د قانون سره سم اجرآت وشي. د۱۳۵۷ کال د غویي د پنځمې د وزیرانو په مجلس کې د عدلیې وزیراو لوی څارنوال مرحوم وفي الله سمیعي د کمونستانو د مظاهرو او د میراکبر خیبر د تدفین په ورځ په دولت باندې د هغوی د بیشرمانه تېریو په هکله د جزا د قانون له مخې توضیحات ورکړل. د ماپښین وروسته غونډه کې د پرچمي او خلقي سرګله ګانو (د رمې د مشرانو) د نیولو په هکله خبرې اترې وشوې او د کورنیو چارو وزیر خپل هدایتونه ترلاسه کړل. څرنګه چې د مجلس آجندا ختمه شوې نه وه د ورځې په پای کې پردې سلا شوو چې راتلونکی مجلس د غویي په اوومه دایر شي. کله چې د مجلس څخه کور ته ورسیدم د صدارت نه ټلفون راغی راشئ چې مجلس دی. په صدارت کې د مالیې وزیر را ته وویل ښه ده چې دلته پاتې شو چې د نیولو موضوع پټه پاتې شي. د شپې تر ناوخته په صدارت کې پاتې شوو. د کورنیو چارو وزیر په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول د پولیسو د اجرآتو په اړه مجلس ته اطلاع ورکوله. تر هغه ځایه مې چې په یاد دي د حفیظ الله امین پرته چې نیول یې څرګند نه وو نورې نیوني پای ته رسیدلې وې. » ۱۱۴/ ۲۱ د عطایي په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي . یو دا چې په یوه دین او آئین کې انسان او د هغه انسانی کرامت ته سپکاوی نه کیږي. خو د جمهوري دولت یو وزیر د یوه سیاسي ګوند غړو ته رمه وایي داسي ګوند چې په لیکو کې یې پروفیسرانو ، ښوونکو، انجینرانو، ډاکترانو، لیکوالو، شاعرانو ، افسرانو او د لوړو زده کړو خاوندانو شتون درلود. هغه مهال یوازې د کابل په پوهنتون کې د دې ګوند اتلس تنه (شپاړلس خلقي او دوه پرچمي) استادان په تدریس لګیا وو. کله چې د طالبانو مشر ملااختر منصور د پاکستان د بلوچستان په صوبه کې د بې پیلوټه امریکایي الوتکې په واسطه ووژل شو، د امریکې ولسمشراوباما په ویتنام کې د ملااختر منصور د وژنې خبره وکړه خو هغه یې ښاغلي اختر منصور وباله . د جمهوري دولت د مخابراتو د وزیر په کتاب کې د ګوند د مشرانو او غړو په پټه سپکې سپورې د محمدابراهیم عطایي دا ارزونه چې « د داودخان شاوخوا یا د کی جی بی غړي او یا مغروره بې عقلان راټول شوي وو .» ۱۷/ ۳۹۴بشپړ واقعیت لري. بل دا چې د خیبرد جنازې د مراسمو وروسته حکومت د (ا، خ، د،ګ) د برخلیک په اړه دوامداره بحثونه درلودل چې یقیناً بحثونه پردې کېدل چې څه ډول د دې ګوند سره حساب تصفیه کړي. د جنازې وروسته د ګوند د مشرانو او مطرح کدرونو آدرسونه تثبیت او هغوی تر څارنې لاندې نیول شوي وو او د مرکز په قطعاتو کې بیړنی حالت اعلان شو. د ګوند د مشرانو د نیولو د پریکړې په اړه محمدابراهیم عطایی لیکي : « د ده (داودخان) بې عقله او خاینو همکارانو چې د هغه شاوخوا یې نیولې وه هغه یې ولمساوه چې د خلق او پرچم رهبران ونیسي. »۱۷/ ۳۹۴ د کریم عطایي په وینا د کابینې په غړو کې یوازې صدیق محبي د لوړو زده کړو وزیر د خپل اړونده وزارت څخه د خلقیانو او پرچمیانو د تصفیې په چاره کې د تدبیراو مدارا وړاندیز کړی دی. هغه مهال د (ا، خ، د،ګ) د غړو شمېر د دیارلسو زرو شا وخوا اټکل کیدل چې غوڅ اکثریت یې د ټولنې باسواده قشر (ماموران ، ښوونکي او افسران) وو. د دولتي ادارو په تېره له پوهنیزو بنسټیزو څخه د دې ګڼ شمیر ګوندیانو څنډنه په دولتي چارو او په تیره تدریسي بهیر ناوړه اغیز پرېښودلو. هېره دې نه وي چې د جنازې په مراسمو کې شوې ویناوې ، شعارونه او شعرونه پولیسو او د ملي مصؤنیت مسؤلینو ثبت کړي وو. « د لوی څارنوالۍ په دفترکې د رادیو کست د فیتې څخه په واضح ډول د ویناوو د اوریدلو وروسته حکومت پریکړه وکړه چې د ا، خ، د،ګ مشران د محکمې لپاره حاضرکړي. څرنګه چې امین پدې مراسمو کې وینا نه وه کړې نو هغه ونه نیول شو خو وروسته چې پولیسو د هغه د کورشاوخوا د شک وړ حرکات ولیدل نو بیا حکومت د هغه د نیولوامر هم ورکړ او د ورځې یوولسو بجو مخکې ونیول شو.» ۱۳۰/ ۲۵۷ ګوندي مشرتابه ګوند ته د واکمنۍ لخوا شته ګواښونه احساسول او په پوره احتیاط سره یې ګامونه اوچتول. د وري په اته ویشتمه(اپریل اتلسمه) د خیبر د ترور وړاندې د ګوند د سیاسي بیرو په غونډه کې پریکړه شوې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړیواله ورځ به د پنځو کلو چوپتیا وروسته نمانځي او راتلونکې غونډه به د غویي په پنځمه د سلیمان لایق په کور کې کیږي چې د کارګرانو نړیواله ورځ څه ډول ولمانځل شي. په غونډه کې پرېکړه شوې چې د کارګرورځ و نه نمانځل شي ځکه د جنازې وروسته بله مظاهره ماجراجویي ښکاري او ښایي حکومت سخت غبرګون وښیي. په همدې ماخوستن ناوخته پولیسو د تره کي او کارمل په شمول اووه تنه ګوندي مشران بندیان کړل او د نورو ګوندي مشرانو کورونه ترڅارنې لاندې و نیول شول.د غویي په شپږمه چې امین خپل کور د پولیسو تر څارنې لاندې ویني خپل مشر زوی د ګوند د مشر کور ته استوي چې احوال یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي خو زوی يې د تره کې د زنداني کيدو خبر ورته راوړي چې د شپې پوليسو وړی دی. امين لدې وروسته په کابل کې د پرتو قواوو او قطعاتو او همداراز د هيواد د پوځې هوايي ډګرونو لپاره خلقي افسران د قوماندانانو په توګه ټاکي ،ترڅو د اپريل اووه ويشتمه (د غويي اوومه) پاڅون وکړي. د محمداقبال وزيري خلقي کدر په وينا تصادفآ دا وخت د امين يو دوست سرمعلم عبدالغفور د خپلې ميرمنې سره د امين کور ته راځي او امين د نوموړي څخه غواړي چې د کابل ښاروالی ته لاړ شي او د ښاروالي مامور فقيرمحمدفقير د هغه کور ته راولي .هغه ښاروالی ته ځي او فقير ورسره راولي. امين فقير ته د انقلاب قومانده ورکوي چې ملګرو ته يې ورسوي خو هغه د امين څخه ليکلې قومانده غواړي. امين هر ارتباطي غړي ته په کوچنيو ورقو کې د پاڅون قومانده ليکي او هغه ته يې ورکوي.د پاڅون ورځ د غويي اوومه ۹ بجې ټاکي چې د څلورمې زغره والې قوا څخه پيل شي. فقير ته پوليس د وتلواجازه نه ورکوي ترڅو د امين د مشر ورور د زاريو وروسته فقير ته اجازه ورکوي چې له کورڅخه ووزي او پدې ډول پوليسو ستره تيروتنه وکړه او هغه چا ته يې د امين له کور څخه د وتلو اجازه ورکړه چې په جيب کې يې د وسلوال پاڅون(انقلاب) ليکلې قومانده وه. همدا رنګه امين خپل زوی عبدالرحمن د پوليتخنيک انستيتوت ته استوي چې استاد خيرمحمدماموند د امين کور ته راولي هغوی ګډ ټکسي نيسي. ماموند ليکي : « د سيلو مخامخ د خوشحال مينې کورونو سره د تکسي څخه ښکته شوو . دغه مهال عبدالرحمن وويل : استاده کيدای شي ما او تا دواړه يو ځای پوليسان زموږ کور ته پرې نه ږدي، زه به ورشم چې د امين صاحب نه هدايت واخلم . عبدالرحمن چې کور ته ننووت مور ئې ورته وويل چې دی (امين) همدا اوس پوليسانو بوت او استاد ته ئې دا پيغام پريښی دی چې ستا سره په ارتباط کې پوځې ملګرو ته وو ايه چې سبا په نهو بجو پر خپلو وظيفو حاضر وي ، او تاسو ته ټاکل شوي ملګری به د انقلاب قومانده درکړي او د هغه د قوماندې سره سم به عمل کوئ .عبد الرحمن وويل : امين صاحب زما مور ته دا هم ويلي دي چې ملګري بايد پوه وي چې دولت ما (امين) او تره کی دواړه وژني او کارمل يواځې هغه ته د اعتبار ورکولو په خاطر زموږ سره بندي کوي . کارمل نه وژني. » ۱۳۱/ ۲۳۶ پوليسو چې د امين د کورشاوخوا د شک وړ حرکاتويني په همدې ورځ د يوولسو بجو مخکې يې له ځانه سره وړی دی.د ګوند پوځې مسؤلينو ته د انقلاب د قوماندې په رسيدو سره په همدې ورځ د غويي په شپږمه نيټه خلقي پوځيان په خوځښت راغلل او هرڅوک خپلو ارتباطي غړو ته د وسلوال پاڅون (انقلاب) قومانده رسوي ، د پاڅون پرمهال د ګډې همکارۍ پلان جوړوي او پريکړه کوي چې د غويي په اوومه سهار وختي به د زوبڼ تر څنګ د استقلال د څلي سره ويني. البته چې د ګوندي رهبرانو د نيولو خبر د غويي په شپږمه د ماښام د اتو بجو د پښتو د خبري سرويس څخه د دولت د اعلاميې په بڼه خپور شو. په اعلاميه کې د ګوند د مشرانو د بندي کيدو سربيره هغوی د دولت د تخريب او په هغوی د پرديو د عمالو او خاينانو تورونه لګول شوي وو. د راډيو له لارې د ګوندي رهبرانو د نيولو اعلان ټولو ګونديانو ته د حکومت له لوري د ګواښ او خطر سګنال وو چې هغوی بايد هوښياري له لاسه ورنکړي او ځانونه ګواښمنو او بېړنيو حالاتو ته چمتو کړي. دا د دولت داسې تيروتنه وه چې په خپله يې د (ا، خ، د،ګ) غړي او په تيره پوځيان خبر کړل چې د مرګ او ژوند سوال يې طرحه دی. دې اعلان خلقيان د دوی ګډ کور ته د راغلي اجل په وړاندې مقابلې ته و هڅول چې له يوبل سره اړيکې ټينګې او حالاتو ته په کتو سره مناسب غبرګون وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخليک ټاکونکې ورځ

د۱۳۵۷ کال د غويی په شپږمه د ماښام د اتو بجو د کابل راډيو په پښتو او بيا په اته نيمو بجو دري خبري سرويسونو کې د دولت اعلاميه خپره شوه او په هغې کې راغلي وو:« په لاندې شهرت وطن ته خاين عناصر نورمحمد مشهور په تره کي ، ببرک مشهور په کارمل ، ډاکترشاه ولي ،حفيظ الله امين، غلام دستگير پنجشيري او... ونيول شول.» په نيول شوو کسانو کې يوازې کارمل د پرچم له ډلې څخه وو او نور ټول خلقيان وو. هغوی د غويي په پنځمه د ماخوستن وروسته پوليسو له خپلو کورونو څخه وړي وو. حفيظ الله امين يې د غويي په شپږمه د غرمې مخکې نيولی دی. ويل کيږي چې لايق او بارق په خپله خوښه د غويي په اوومه د غرمې مخکې ځانونه پوليسو ته تسليم کړي دي . پوليسو ته په خپله خوښه د بارق او لايق تسليميدل داسې وو چې د غويي په پنځمه ماښام نوراحمد نور، سليمان لايق ، بارق شفيعي ، عبدالکريم ميثاق او عبدالقدوس غوربندي په کلوله پښته کې د يوه ګوندي په کور کې د خيبرد جنازې د مراسمو کست تنظيمولو. نوراحمدنور د کوم کار لپاره خپل کور ته تللی دی وينې چې پوليس د ده د کور شاواوخو ولاړ دي او هرڅوک چې هلته ځي ترې پوښتنې کوي او دی بېرته کلوله پښته ته راځي او دا جريان نورو ته وايي . ټول هملته پاتې کيږي . سبا ماښام چې له راديو څخه د ګوندي مشرانو د بندي کېدو خبر اوري پدې بحث کوي چې څه وکړي درې تنه بارق ، لايق او غوربندي وايي چې دوی پوليسو ته ځان تسليموي، ميثاق او نور غواړی پټ شي او هغوی په ششدرک کې د داود رزميار په کور کې پټيږي او کشتمند او نجيب هم هلته ورځي. د ګوندي رهبرانو د زنداني کېدو وروسته دفاع وزارت په پلازمېينه او ولايتونو کې ټولو قواوو ته دستور ورکړ چې د غويي په اوومه په لسو بجو د ګوند د مشرانو د نيولو په مناسبت غونډې جوړې کړي. د غويي په اوومه د سهار په اوو بجو د امين له لوري ځينې ټاکل شوي قوماندانان د خپلواکۍ د څلي (د کابل زوبڼ) سره راغونډيږي ترڅو د پاڅون عمليات سره کوردينه کړي. خلقي پوځيان خپلو جزوتامونو ته په رسيدوسره د پاڅون لپاره چمتووالی نيسي او د جزوتامونو مشرتابه د ميټينګونو د تنظيم په چارولګيا کيږي.همدارنګه په همدې ورځ په يوولسو بجو کابينې د ګوند د مشرانو د برخليک په اړه په ارګ کې د جمهور رئيس تر رياست لاندې غونډه لرله. د ابراهيم عطايي په وينا« داودخان پدې وخت کې د کابينې غړي رابللي وو ترڅو د نيول شوو په هکله پريکړه وکړي. البته د هغوی په اړه اعدام په پام کې نيول شوی وو.» ۱۷/ ۳۹۴- ۳۹۵ د کابينې په غونډه کې د دفاع د وزير پرته په پلازمينه کې ټولو موجودو وزيرانو ګډون کړی وو. ښايي د دفاع وزير د ميټينګونو د ښه تنظيم او يا د بيرنيو پيښو د مخنيوي په موخه د کابينې په غونډه کې برخه نه وي اخيستې. د غويي په اوومه په دولت کې د واکمن وضعيت او د خلقيانو د پوځي برخې له کړنو څخه داسې بريښې چې دا ورځ دواړو خواوو ته برخليک ټاکونکې ورځ وه. دولت غوښتل چې په دې ورځ د دې ګوند د برخليک په اړه پرېکړه وکړي او خلقيانو د خپل پايښت په موخه په يوه خورا خطرناک کار وسلوال پاڅون لاس پورې کړ. لکه څرنګه چې يادونه وشوه د پرچم د پوځي سازمان مشر نوراحمدنور د څو تنو ګوندي مشرانوسره د غويي په شپږمه او اوومه پټ وو. د غوربندي په وينا له هغه پوښتنه شوې وه څه بايد وکړو هغه ورته ويلي وو ، زه د غلام جيلاني باختري د کرنې د وزير احوال ته منتظر يم او ميثاق وايي چې باختري د پرچميانو او شورويانو د ارتباطي کړۍ رول درلود او شورويانو ورته ويلي وو چې ګوندیان بايد پټ شي. دا بيا د دې ښکارندوی دی چې پټ پرچمي باختري د جمهور رييس نبض ، د کابينې پرېکړې او شورويانو دستور ته په کتو سره نور احمدنور ته معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول. کله چې په عسکري ګارنیزیونونو کې غونډو او مېټېنګونو ته تیاري نیول کیده د څلورمې او پنځلسمې زغره والو قواوو خلقیانو د همدې فرصت څخه ګټه پورته کړله ټانکونه، زرهپوښونه او د شلکا دستګاوې یې خوځښت او جګړې ته چمتوکولې. ویل کېږي کله چې دا وسایط خوځښت ته چمتوشول جګړن محمداسلم وطنجارد خلقي پاځونوالو د ځمکنیو قواوو قوماندان د څلورمې زغره والې قوا د ټانک د کنډک قوماندان د قوا کفیل جګړن محمدرفیع ته چې د پرچم د فرکسیون سره سازماني تړاو درلود د خلقیانو د پاځون پریکړه اعلان کړه نوموړی ورسره همغږی شوی دی. همدامهال د پنځلسمې زغره والې قوا اړونده خلقیانو د خپل هوډ په اړه د قوا قوماندان مولاداد ته ور ته خبره کړې وه چې هغه مخالفت ښودلی وو او سمدلاسه پاځون کوونکو هغه وواژه او د قوا واک یې په لاس کې ونیو. پردې اساس د یوولسو بجو شا و خوا پوځي وسایط د ښار په لور وخوځیدل. د کابینې د غونډې په هکله د مخابراتو وزیر لیکي : « د مجلس څخه لا ډیر وخت نه وو تیرشوی چې د جمهوري ریاست د یاورانو څخه یو کوټي ته راننووت او مستقیماً جمهور رئیس ته ورغی او یو کاغذ یې ور کړ. مرحوم یاور ته څه وویل او د سر په اشاره یې رخصت کړ. څو شیبې نه وې تیرې شوې ، د جمهوري ګارد قوماندان صاحب جان د یوه بل کس سره تالار ته راغی بیا یې هم یو کاغذ ورکړ، جمهوررئیس د کاغذ د لوستلو وروسته سملاسي خپل ځای پریښود او په ګړندیو ګامونو سره د خپل کار دفتر ته ولاړ. څو دقیقې وروسته د توپ یوه ډاروونکي ډز ماڼۍ ولړزوله. » ۱۱۴/ ۲۲ویل کیږي چې په لومړي کاغذ کې د پلچرخي څخه د ښار په لور د وسایطو د خوځښت رپوټ ورکړل شوی وو ، جمهوررئیس خپل یاور ته ویلي وو چې د دفاع وزیرڅخه پدې هکله معلومات واخلي. دفاع وزیر ته ویل شوي وو چې قوا د کلني تعلیمي پلان له مخې پوروا (مشق او تمرین) لري. په دوهم کاغذ کې لیکل شوي وو چې زغره وال وسایط ښار ته ننوتي دي ، دې خبر ولسمشر ورخطا کړ بیله دې چې کابینې ته څه ووایي خپل دفترته ځي . پاځون کوونکي د دفاع وزارت قرارګاه ته په رسیدو سره په دوولسو بجو چې د ځانښت د توپ د ډز د وخت سره سمون خوري په ماڼۍ ډز وکړ. هغه مهال د دفاع وزارت قرارګاه د ارګ مخامخ وه. د ډز پر مهال دفاع وزیر ، لوی درستیز ډګرجنرال عبدالعزیز او جنرال روکی د وزیر په دفتر کې ناست وو د لوی درستیز پرته دوه نور محمدزي دي. د دفاع وزارت او ارګ مخې ته راغلي ټانکونه د جمهوري ګارد د ډزو هدف ګرزي. هغه مهال د ارګ د دفاع لپاره ۱۰۰۰ تنه پوځیان او۲۴ ځنځیر ټانکونه ګومارل شوي وو. د پاځون کوونکو لومړی ټانک چې د اور په لمبو کې وسوځیده د خلقي محمد زي جګتورن محمد عمر ټانک وو. د پوځي عملیاتو پلان داسې جوړشوی وو چې په یوه وخت کې به ځمکني اوهوایي ځواکونه دولتي ضد عملیات پیلوي. ځمکنیوځواکونوعملیات پیل کړل خو د الوتکو څرک نه لګېده . دا د دې لامل وګرزید چې ځمکني پاځون کوونکي په سختو شرایطو کې راګیر او ټکني شي او پدې تمه یې انتظارایست چې هوایي ځواکونه پر ارګ برید وکړي او دوی ته ارګ ته د ننوتلو شرایط برابرکړی. ارګ ته د یوې مستحکمې کلا په توګه ننوتل او د هغې نیول ستونزمن وو. دا چې هوایي ځواکونو ولې په خپل وخت عملیات پیل نکړل واقعیت یې دا وو قادرخان د هوایي او هوایي مدافعې مرستیال چې د امین له خوا د هوایي ځواکونو د قوماندان په توګه نومول شوی وو د دولت د پلویانو له لوري توقیف شوی وو. شیرجان مزدوریار چې په پاځون کې یې فعال رول در لود وایي: « عبدالقادر د دولت د پلویانو له خوا ترڅارنې لاندې نیول شوی وو او د غرمې وروسته دری ټانکونه د هغه د خلاصون په موخه خواجه رواش ته ولیږل شول او هغه یې آزاد کړ، بګرام ته ولاړ او الوتکو ته یې د پروازامر ورکړ.» ۱۳۲/ ۶۶غوث الدین فایق د وخت د ټولګټو وزیر هم په همدې اند دی او لیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

: « قادر او نور کمونستان مرتضی قل خان بندي کړل او په یوه کوټه کې یې اچولي وو، هغه ټانکونو آزاد، ملي خاین قادر د چورلکي پواسطه د بګرام هوایي ډګر ته ولاړ د هغه ځای کمونستان یې ولمسول ترڅو الوتکې پرواز ته چمتو کړي. » ۵۲/ ۱۷۷ مرتضی قل د هوایي قواوو سرانجینر وو. لکه څرنګه چې جنګي الوتکې د بګرام په هوایي ډګر کې وې هغه مهال د بګرام د هوایي ګارنیزیون د خلقیانو مسول محمد هاشم نوري وو. هغه وایي چې ده ته چا د پاڅون دستور نه دی ورکړی. هغه وایي چې د ده او امین تر منځ داسي شفر شتون درلود که څوک د امین انځور ده ته وښیي د هغه د دستور له مخې به د حکومت خلاف خپلو ارتباطي ملګرو ته قومانده اویا دستور ورکوي . هغه مهال یعني د غویي په اوومه چا ما ته د امین انځور نه دی ښودلی او چا کوم هدایت هم ندی راکړی لدې کبله ما خلقي پیلوټانو ته د الوتنې دستور ورنکړ.

کله چې ټانکونه او زرهپوښونه ښار ته ننوتلي دي د دفاع وزیر یا ښایي د جمهور رییس لخوا هوایي قواوو ته هدایت ور کړل شوی وي چې جنګي الوتکې ښار ته ننوتي ټانکونه او زرهپوښونه له منځه یوسي. هماغه دي چې درې جنګي الوتکې چې پیلوټان یې جګتورن میرغوث الدین مشهور په ګاګارین ، جګتورن وهاب لوګری مشهور په ماما وهاب او تورن تیمور فراهي د بګرام له هوایي ډګر څخه پروازکوي. وروستیو دوو تنو دوی ته په ورکړل شوو هدفونو توغندي وویشتل چې یو توغندی په خواجه رواش کې په یوه ټانک ولګید څلورتنه پکې ووژل شول او سیدمحمد ګلاب زوی یې ټپي کړ خو خلقي میرغوث الدین خپل توغندي په کوم غره ویشتلي وو. دې پیلوټانو د خلقي واکمنۍ پرمهال خپلو دندو ته دوام ورکړ ماما وهاب او میرغوث الدین د (ا، خ، د،ګ) تر نسکوریدو پورې په پوځ کې دنده ترسره کوله او تیمور د وسلوال پاڅون څه موده وروسته د الوتکې د غورزېدو له امله ووژل شو. همدې دریو پیلوټانو د غویي په اوومه لکه نورو پیلوټانو د پاڅون کوونکو په ګټه پروازونه تر سره کړل . په ارګ او دفاع وزارت باندې د ټانکونو د برید وروسته د دفاع وزیر او لوی درستیز د دې پرځای چې په مرکز کې میشت قواوو چې دوې فرقې ، د توپچي لوا او د کوماندو، پاراشوت او انظباط قطعې د یاغیانو په وړاندې سوق او اداره کړي په یوه موټر کې کښیني او د قرغې اتمې فرقې ته ځي ترڅو دا فرقه د پاڅون کوونکو خلاف د جګړې لپاره چمتو کړي. دوی دومره وارخطا وو چې موټر یې ټکرکړی او د دفاع د وزیرلاس هم خوږ شوی وو. هغوی بریالي شوي چې د اتمې فرقې څخه یوځواک د یاغیانو په وړاندې د ارګ د دفاع لپاره چمتو کړي. کله چې ددې ځواکونو د کتار په سر کې چې د ټانک کنډک وو او قوماندان یې خلقي جګړن علاوالدین کوم چې د امین له لورې د اتمې فرقې د قوماندان په توګه نومول شوی وو پولیتخنیک ته ورسېد د خپل ټانک میل د اتمې فرقې په لور را وګرزولو او د اتمې فرقې په لور یې یو ډز وکړ. دې ډز د دفاع وزیر ته دا تریخ پیغام ورکړ چې د ټانک کنډک هم د پاڅون کوونکو سره دی . لدې وروسته د دفاع وزارت مشران اړشول چې د برچي دبنتې له لارې د دارالامان په لور چیرې چې د لومړي لمبر قول اردو(قوایمرکز) قرارګاه ده لاړشي او له هغه ځای څخه دولت ته د وفادارو ځواکونو د قوماندې چارې پرمخ بوزي. دوی بریالي شول چې د ریشخورو فرقې څخه یو ځواک د ډګروال محمدهاشم کندهاري په مشرۍ د ارګ د دفاع لپاره چمتو کړي او د ماښام په رارسېدو سره د حبیبیې لېسې پورې راورسیږي خو د هوایي بمباریو له امله نوموړی ځواک وپاشل شو. همدارنګه د قوایمرکز درستیزوال عبدالعلي وردګ د ننګرهار یوولسمې فرقې سره اړیکه نیسي خو د دې فرقې قومانده خلقیانو په لاس کې نیولې وه. د تلفون ګوشکي خلقي بهرام الدین وردګ پورته کړې ده او بهرام الدین ورته ویلي وو چې دی د فرقې مشري کوي عبدالعلي نور څه ندي ویلي او د تلفون ګوشکي یې ایښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. البته د ننگرهار د فرقې څخه د کوماندو یوه قطعه چې قوماندان یې پرچمي وو د کابل په لور خوځېدلې وه خو مخه یې د څلورمې قوا نیولې او بېرته خپل سوق الجیش ته ستنه شوې ده .د غویي په اوومه نیټه د درې نیمو بجو وروسته د پاڅون کوونکو په کټه هوایي بریدونه پیل شول ځکه چې د غرمې وروسته دریو ټانکونوعبدالقادر له توقیف څخه خلاص کړ بگرام ته د چورلکې پواسطه په تللوسره یې پیلوټانو ته د پرواز امر ور کړ او د مهتاب کلا په توپچې لوا او د ریشخورو نه ارگ ته د مرستې په موخه راوتلیو قطعاتو بمبارۍ پیل کړې. د دې بمباریو د پیلېدو وروسته پاڅون کوونکي اکتیف عملیات پیلوي ،خپل مشران له توقیف څخه آزادوي او کابل رادیو ته یې رالیږدوي. که د غرمې وروسته لومړیو شیبو کې د ارگ مدافعینو او یا د کابل گارنیزیون کوم جزوتام په پاڅون کوونکو برید کړی وای شونې وه چې پاڅون ځپل شوی وای.

د بندي شوو مشرانو د خلاصون لپاره د څلورمې زرهدارې قوا د شلکا دوه تنه افسران (سیدرحیم سرباز او محمد یوسف سهار) دنده اخلي . هغوی د کورنیو چارو د وزارت د پولیسو افسرغني سره چې د گوندي رهبرانو د بندي کېدو ځای ورته معلوم وو ورغلي دي . غني د خپل کتاب (شب های کابل) په ۳۸ او ۳۹ مخونو کې د گوندي مشرانو د آزادولو په اړه راوړي :« د تره کي د لاس ولچکونه مو خلاص کړل...، د انقلاب تبریکي مو ورکړه تره کي په تعجب وویل څه اورم؟ انقلاب کوم، انقلاب؟ او دا فیرونه د انقلاب دي؟ شاید کومه بله توطېه منځ کې وي؟...، د انقلاب په تبریکۍ ورکولو دواړو تره کي او کارمل باور نه کاوه . د انقلاب څخه د دوی دواړو بې خبري ما ته هم سوال پیدا کړ چې دا څنگه انقلاب دی چې د گوند عمومي منشي او دوهم منشي ترې خبر ندي؟ ...، تره کي امین ته وویل چې تاسې له انقلاب نه خبر یاست؟ امین وویل بلې کله چې ستاسو له زنداني کېدو نه خبرشوم نو مې د انقلاب قومانده ور کړه...، دستگیر پنجشیري امین ته وویل بېشک بچه وطن که مرد میدان هستي(بېشکه د وطن بچیه چې د ډگر نارینه یې.) د سلیمان لایق له سترگو اوښکې تللې ومې پوښت ولې اوښکې ؟ ویې ویل د خوشالۍ اوښکې دي.» د انقلاب څخه د گوندي مشرانو بې خبرۍ ښيي چې د امین پرته نور گوندي مشران نه پوهېدل چې پاڅون یې ملگرو کړی دی. پاڅون کوونکو ته د کورنیو چارو د وزارت د منسوبینو د تسلیمېدو پېښه په زړه پورې ده چې دلته یې یادونه کېږي. کله چې پاڅون کوونکي د کورنیو چارو وزارت ته رسېږي د کورنیو چارو د وزارت د نیولو د جزوتام مشر جگتورن توفیق احمد نورستاني د لودسپیکر په واسطه د وزارت له منسوبینو غواړي چې ټول د وزارت انگړ ته راشي. کله چې هغوی ټول را وتلي دي هغوی ته یې امر کړی دی چې خپلې کورتۍ او کمیسونه وباسي . هغوی کرتۍ او کمیسونه اېستلې دي او په سپینو زیرپېرانیو کې یې د وزارت په انگړ کې کېنولي او پیره یې پرې درولې ده . دا مهال د هغوی څخه پوښتنه کېږي چې څوک د گوند د مشرانو د توقیف ځای څخه خبر دي غني ځواب ورکړی چې زه خبر یم او هغه توقیف خانې ته بیایي. د هوایي بمباریو د پیلیدو وروسته د دفاع وزیر د لوی درستیز او د مرکزي قول اردو درستیزوال سره « د دلکشاه د مانۍ باغبانشي عبدالمجید کور ته چې د خپلوانو نه یې دی ورغلي او غوښتل یې چې شپه به همدلته تیره کړي او سبا سهار وختي به یوې خوا ته وتښتي خو له بده مرغه د باغبانباشي زوی دغه خبره کودتاچي ځواکونو ته ورسوله ، هغوی راغلل او درې واړه یې ونیول.» ۱۳۳ د راډیو تالار ته د گوندي رهبرانو د لیږد وروسته هغوی د راډیو څخه د اعلامیو په خپرولو پیل وکړ. لومړي اعلامیه چې د ماښام د اوو بجو شاوخوا خپره شوه انانسر یې حفیظ الله امین وو او هغه وویل :« توجه! توجه ! توجه ! د نظامی انقلابي شورا اعلامیه اسلم وطنجار د زرهدارو قوا جگړن او د هوایي قواوو ډگروال عبدالقادراوروي .» د وطنجار له وینا وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالقادر په دري ژبه نوموړې اعلامیه ولوستله چې منځپانګه یې د محمدداود د واکمنی په نسکوریدو څرخیدله. سره لدې چې اعلامیه واورول شوه خو حالات کړکېچن او ناڅرګند وو او کارمل ویل چې زموږ په ملاتړ یوازې ۶۲ ځنځیرتانک ولاړدي په داسې حال کې چې د دولت په ملاتړ د ریشخورو اوومه او د قرغې اتمه فرقه ، د ګارد لوا، د بالاحصار لوا، د مهتاب کلا د توپچي لوا ، د کوماندو ضربتي قطعه ، د پولیسو قوماندانې ، منتظره قطعې او نورې ولاړې دي او« وړاندیز یې وکړ چې د ګوند رهبري ، د ثور د پاڅون په هماغه لومړیو کې پټه شي او د پاڅون مستقیم مسئولیت په پوځي افسرانو واچوي. خو نورمحمدتره کي د رهبرۍ د پټیدو سره په کلکه مخالفت کاوه او په لوړه انقلابي روحیه او په څرګند ډول ویل او دا خبرې یې تکرارولې یا به د پاڅون د پوځي مشرتابه د انقلابي پاڅون سره بریالي کیږو او یا به په یوه سنګر کې وژل کیږو.» ۲/ ۹۱ دا اندیښنې هغه وخت زیاتې شوې چې د اوومې فرقې ځواکونه حبیبي لیسې ته راورسیدل او د مهتاب کلا د توپچي لوا په الوتکو ډزې وکړې او یوه جنګي الوتکه یې را نسکوره کړه. ددې الوتکې پیلوټ عبدالوهاب وردګ وایي چې کله مې کته پولت وکړ په یوه کور کې په یوه ونه کې بند شوم ، د دې کور ښځنې مېرمنې ترې پوښتلي وو ته روسی یې ، هغه ور ته ویلي وو نه افغان یم ، وروسته میرمنې شیدې ورکړې وې.د راډیو د نشراتو د پای ته رسیدو وروسته د ګوند مشران خواجه رواش « محل چنار » ته لاړل او د سهار تر شیژنیمو بجو پورې هلته وو او بیرته کابل رادیو ته راغلل. د شپې په راتلو سره حالات د پاڅون کوونکو په ګټه واوښتل. د کریم عطایي په وینا دا مهال وزیرانو داودخان ته وړاندیز وکړ چې کندهار ته لاړشي اود هغه ځایه د بغاوتچیانو په وړاندې د پوځ لاربنوونه وکړي او د جنرال نذیرسراج د لیکنې په اساس « د ارګ نه د مرکزي قوا کومې قطعې ته ولاړشي او ټوله قومانده په خپل لاس کې ونیسي. محمدداودخان دغه سلا ومنله یو تور والګا ه موټرد ارګ د ګلخانې مانۍ ته رانږدې شو ولسمشر له دروازې راووت او غوښتل یې چې په موټر کې کښیني ، زوی یې محمد عمر ورپسې ورغی په دغې شیبې کې د ګارد د قطعې لخوا د دوی په لوري ډزې وشوې ، عمرجان ټپي شو او ولسمشر بېر ته ګلخانې ته ننووت او ویې ویل : نه ! هرڅه پای ته رسیدلي دي د دغو ټولو بدمرغیو پازوالي زما په غاړه ده هرڅوک چې نه غواړي ووژل شي د مانۍ شا تالار ته دې ولاړشي، وروسته ویل کیدل چې په داودخان اوعمرجان د کلاشنکوف ډزې د داودخان د ډاډ وړ صاحب منصبانو له ډلې نه د یوه تن صاحب منصب له پلوه وشوې. » ۱۳۳ خو واقعیت دا وو چې محمد داود نه بلکې سردارمحمد نعیم او د هغه لور زرلښتې غوښتل له ارګ څخه ووزي پرې ډزې وشولې چې دواړه ټپیان شول. دا خبره ګلالی ملکیار د محمد داود د مشر زوی محمدعمر مېرمنې څو کاله وروسته په امریکا کې داود ملکیار ته کړې ده . د« اپریل دوه ورځې» په نامه روسي مستند فلم جوړوونکې د دوو تنو جګتورن عبدالمجید او بریدمن ببرک سره مرکه کړې ده او هغوی وایي چې دوی د پاڅون له رهبرۍ سره اړیکه لرله او دوی له ارګ څخه د هغوی د وتلو مخه ونیوله او ډزې یې پرې وکړلې. ببرک وروسته د تره کي ساتونکی وو . د محمدداود د مخابراتو د وزیر په وینا په ګارد کې د شپې د دوولسو بجو وروسته پیره داران نه ترسترګو کیدل ، دې دا معنی لرله چې نور ارګ د خلقیانو لاس ته لوېدونکی دی. د هغه په خبره دا مهال د ګارد قوماندان په ملکي دریشی کې راغی او ولسمشر ته یې وویل چې په ګارد کې خیانت پیل شوی او نور مې څه په وس کې نشته. داودخان هم وضعیت ته په کتو سره دې پایلې ته ورسید چې د پاڅون کوونکو سره ووینې هماغه دي چې د ګارد قوماندان د ولسمشر د دستور له مخې د ګارد د مخابرې آمر تورن آغامحمد کندهاری پاڅون کوونکو ته ورلیږي چې د هغه پیغام پاڅون کوونکو ته ورسوي. « هغه یې راووست . هغه وویل : جمهور رییس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي : قوماندانان يعني قادرخان او وطنجار دي ماته راشي، زه چمتو يم هغوى ته تسليم شم. دا وړانديز د مشرتابه لخوا و نه منل شو، خو وويل شول چې موږ مذاكرې ته چمتو يو او تره كي خيال محمد كټوازي ته دستور وركړ چې يوه كوټه د داود سره ليدنې ته چمتو كړي . څرنگه چې وخت تېر شو او معلومه نشوه، د گوند عمومي منشي نورمحمدتره كي دا مهمه موضوع طرحه كړله او هغه دا چې د داود خان په اړه څه پرېكړه وكړو؟ د رهبرۍ غړو مختلف نظرونه لرل، ځېنو ويل چې هغه محاكمه او سزا وركړل شي ،ځېنو ويل هغه اعدام شي ، ببرک كارمل د هغه د ژوندي پاتې كېدو طرفدار وو...، سليمان لايق وويل : دا فرعون بايد ووژل شي.هغه د سودان پېښې ته اشاره وكړه وويل : ملگرو كله چې په سودان كې مترقي كسانو انقلاب وكړ، د زړه سوي له كبله يې جعفرالنميري ونه وژلو. لكه څرنگه چې بيا نميري واک ته ورسېدلو دا ټول انقلابي كسان يې ووژل. څرنگه چې ملگري كومې پايلې ته ونه رسېدل ، تره كي افسرانو ته وويل هغه وكړئ هغه ژوندى راولئ. » ۱۳۴ پدې هكله دستگير پنجشيري د خپل كتاب د دوهم ټوک په ۹۴ مخ كې راوړي چې ده تره كي ته ويلي دي چې هغه (داود) به د لږم په شان خپل وروستي زهر او وروستۍ مرمۍ د پاڅون په قوماندانانو باندې تشې كړي لدې امله غوره دا ده چې دا درې تنه ور نشي او تره كي د ده خبره ومنله. پنجشيري د دوو تنو په ځاى د دريو تنو يعني قادر ، وطنجار او مزدوريار نومونه را وړي چې گواكي داودخان هغه غوښتي وو. همدارنگه پنجشيري د داودخان سره د چلند په هكله د خپل كتاب په ۹۵، ۹۶ ، ۹۷ مخونو كې توضيحات وركړي او په ځانگړې ډول وايي چې ببرک كارمل د داودخان سره د انساني چلند غوښتونكى وو ، ده هم د داودخان په هكله د هومانيزم او د ټولنيزې مبارزې اصولو ته د وفادارۍ خبره كړې ده او د سليمان لايق له قوله وايي چې دا فرعون ووژل شي. خو بالاخره تره كي وويل: « كه چيرې سردارمحمد داود او پلويانو يې د انقلاب له فرمان څخه سرغړونه وكړه او د پاڅون كوونكو په وړاندې يې وسلې ته لاس كړ او د گوند د دستور په وړاندې بېله څه ويلو تسليم نشي زموږ وسلوال ځواكونه حق لري د خپلې آزادۍ او شخصي امنيت او د انقلابي نظم څخه په ميړانې او قاطعيت دفاع وكړي او كه چيرې د مقاومت نه لاس واخلي او وسله په ځمكه كيږدي بايد يوه خوندي ځاى ته وليږدول شي او د هغه سره د مملكتي قوانينو د درناوي وړ ، انساني او افغاني چلند وشي. » ۲/ ۹۷ د غويي د اتمې په پېل سره گارد دنده پرې ايښې وه هماغه دي چې د كوماندو د قطعي تورن امام الدين د مخابرې افسر ته دنده وركول كېږي چې د وسلې پرته د پوځي شورا پيغام ولسمشر ته ورسوي. هماغه دي چې هغه د گلخانې مانۍ ته ورځي. د اپرېل دوه ورځې نومي مستند فلم جوړونكى خبريال د ثور د پاڅون په لومړيو كې د تورن امام الدين سره په څلورسوه بستريز روغتون كې چې ښى لاس يې په پلستر كې دى مركه كړې ده او هغه د داودخان او د هغه د كورنۍ د غړو د وژنې په اړه وايي :« د اپرېل په اته ويشتمه په شپږو بجو د (ا ، خ ، د ، گ) مركزي كميټې دنده راكړه چې ولسمشر ته د مركزي كمېټې پيغام ورسوم. پدې ورځ د پخواني ولسمشر ، د هغه د خپلوانو او ځېنو وزيرانو پرته زيات شمېر پلويان انقلابي واكمنۍ ته تسليم شوي وو...زه مانۍ ته ورننوتم هلته داود د هغه نږدې كسان او ځېني وزيران مسلح وو او هلته يو ماشيندار هم وو. ما په ډېر احترام ورته وويل : محترم ښاغلى جمهور رييس ! د ا، خ، د ، گ د مركزي كمېټې د دستور له مخې تاسي زنداني ياست، وسله په ځمكه كېږدئ او تسليم شئ. ماته دنده سپارل شوې ده چې تاسې له مانۍ وباسم او د پاڅون كوونكو قرارگاه ته بوزم. هغه غوښتل د خپلې توپانچې پواسطه پرما ډزې وكړي ما پرې چيغه وكړه ډزې مه كوه لاسونه جگ كړه خو په لړزېدلي لاس يې ډزې وكړلې . دا مهال د داود زوى د ماشيندار پواسطه پرما ډزې وكړې او دوې گولۍ زما په ښى اوږه ولگېدلې. زوى

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یوه بل په منډه بلې کوټې ته ولاړل او قدیر د کورنیو چارو وزیر ماشیندار ته لاس کړ خو ډزې یې ونشوای کړای او ماشیندار ترې ولوېد. دا مهال نعیم خان چې په پښه ټپي وو او په کوچ کې ناست وو د قدیر څخه لوېدلی ماشیندار واخېست او په مور یې ډزې وکړې خو د ماشیندار ګولی یې خلاصې شولې. دا مهال د ځان د ساتنې په موخه مو پر هغوی متقابله ډزې وکړې . ددې ډزو پرمهال د ګاونډې کوټې څخه چې د داود کورنۍ هلته وه چیغې او ډزې واورېدل شوې، داود خپل اولادونه او لمسیان چې ده ته زارۍ کولې پاځون کوونکو ته تسلیم شي ووژل . پدې ډول زموږ په ډزو کې د تمې خلاف داود او پلویان یې ووژل شول. پدې توګه ما ونشوای کړای خپله دنده ترسره کړم البته ملامت زه نه یم...» د امام الدین له څرګندونو څخه معلومېږي چې د ګلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشراو د هغه سره موجودو کسانو د ډزو وروسته کوماندویانو په ماڼۍ برید کړی چې په پایله کې یې د کوماندویانو او په خپله د جمهور رییس د زوی له خوا د افغانستان لومړی جمهور رئیس د یحیی د کورنۍ وروستۍ واکمن او د هغه اوولس تنه د کورنۍ غړي او سیدعبداله اله د ولسمشرمرستیال هم ووژل شول او قدیر نورستاني ټپي او وروسته په څلورسوه بستریز روغتون کې ساه ورکړه. د یحیی د کورنۍ د وروستي واکمن محمدداود په وژل کېدو سره د افغانستان د تاریخ نوی خو خونړی پړاو پیل شو. وروسته لدې د رادیو نه د محمد داود د وژنې اعلان خپور شو چې د اعلان په خپرېدو سره د نوې واکمنۍ په پته د هیواد له ګوټ ګوټ نه مرکز ته د مبارکۍ تلګرامونه راورسیدل او نوې واکمنۍ دا سیاسي بدلون د ثور د ملي دموکراتیک انقلاب برې په نامه اعلان کړ. د جمهوریت د ګارد تسلیم شوي منسوبان وروسته لدې چې بې وسلې شول ټول د خیبر رستوران ترڅنګ د آریانا په سینما کې تر څارنې لاندې ونیول شول.

د ارګ ساتونکو ټولټال ۳۰ تنه پاځون کوونکي له پښووغورزول چې ۱۲ تنه سرتیري،۶ تنه واړه ضابطان، ۷ تنه بریدمنان ،۴تنه تورن او یو تن جګتورن وو چې د(پروان، جوزجان، ننګرهار، فاریاب ، کابل ، پکتیا، هلمند، بغلان ، وردګ ،لغمان، بادغیس ، کندز اوغور) اوسیدونکي وو. همدارنګه یو تن د ریشخورو په اوومه فرقه ، دوه تنه د غزني په ۱۴ فرقه او څلور تنه د خواجه رواش په هوایي ډګر کې ووژل شول. همدا رنګه د امام الدین سره د محمد علي په نامه یو سرتېری هم ووژل شو. که چیرې د خلقیانو د پاځون انګیزې ته وکتل شي هغه د داودخان د جمهوري دولت له لوري د ا. خ. د. ګ د مشرانو د زنداني کولو په وړاندې وسلوال غبرګون وو. د راډیو څخه د خاینانو په نامه د ګوندي مشرانو د نیولو اعلان ، د پیژندل شوو ګوندي کدرونو د کورونو څارنه او د حکومت له لوري د ګوند د مشرانو د نیولو په مناسبت د خوښیو ډکو غونډو جوړولو او د ګوند د مشرانو د چانوارۍ د ګنګوسو او اوازو څخه معلومیدل چې دولت هوډ درلود دا ګوند درې وړې کړي . پردې بنسټ د خلقیانو د غوبې اوومې نیتې وسلوال پاځون یا انقلاب او د دې ګوند د مخالفانو په خبره خونړۍ کودتا یا بغاوت د فرانسوي فیلسوف آلبرټ پدې ارزښتمنه خبره د صحت مهرلګوي چې «د بغاوت احساس په ظلم کې زیږیدلی دی .» پربله خوا بیا د واک د ساتلو په موخه د پاځون کوونکو په وړاندې په وروستیو شیبو کې چې جمهوري ګارد تسلیم شوی وو د داودخان بیځایه مقاومت د جارج اورول د۱۹۸۴ نومې مشهور ناول لیکوال د دې خبرې سموالی ښیي چې « هیڅا هم ځواک د پرېښودلو په نیت نه دی غضب کړی، ځواک(قدرت) یوه وسیله نه ده ، دا یو پای دی.» له همدې کبله محمد داود د کودتا له لارې د غضب شوي واک څخه تېرېدلو ته چمتو نه وو او تر پایه وجنګېده او دې ته هم چمتو نشو چې د کورنۍ زاړه او واړه غړي یې ژوندي انقلابیونو ته تسلیم شي او هغوی یې د خپل زوی په واسطه ووژل او همدا زوی یې هم د خلقي پوځیانو په ډزو کې ووژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدداود د کورنۍ د وژنې ربنتیا

په دې وروستۍ نیمه پېړۍ کې د افغانستان ځینو چارواکو او سیاستوالو داسې کارنامې د تاریخ حافظې ته سپارلې دي چې د ژمنو چارواکو او ځیرکو سیاستوالو سره څه چې د عادي وګړو څخه یې تمه نه کېږي. پداسې کړنو یوازې رواني ناروغان او له اقتصادي ستونزو سره مخامخ وګړي لاس پورې کوي. زموږ د هیواد دا ډله سیاستوال نه رواني ناروغان وو او نه یې اقتصادي ستونزې لرلې بلکې د هغوی بې کچې ځانغوښتنې او مقام پالنې هڅولي دي چې په عجیبو نه منونکو کړنو لاس پورې کړي او د تراژیکو خونړیو پیښو عاملان او لوبغاړي پاتې شي چې شپږ تنه (محمد داود، حفیظ الله امین ، ببرک کارمل ، ګلبدین حکمتیار ،احمدشاه مسعود او محمد اشرف غني) لدې سیاستوالو څخه دي. د پورتنیو سیاستوالو د کارنامو یوې برخې ته به ګوته ونیول شي. خبرې به د عمرله پلوه له کشر نه پیل کړو.

احمدشاه مسعود د جمهوري نظام او بیا د (ا، خ ، د ،ګ) د واکمنۍ خلاف جهاد!؟ پیل کړ او پوره اووه ویشت کاله چې د عمرد نیمایي څخه زیاته برخه یې جوړوي خپل جهاد ته ادامه ور کړله. د شوروي د اشغال پر مهال مسعود د یوه پیاوړي جهادي قوماندان په توګه تبلیغېده او د وطن د آزادۍ او جهاد په نامه به یې څومره خپل جهادي ورونه چې د ده ترقوماندې لاندې جنګیدل د شهادت ترکچې سرشندنو ته هڅولي وي او څومره نور افغانان به یې د اشغالګرو د پلویانو او د ده او د هغه د سنګر د ملګرو په وینا د کمونستانو په نامه ربړولي او وژلي وي. خو داسې وخت راغی چې د شوروي اشغالګرو د نازولو لکه محمود بریالي ، نجم الدین کاویاني ، فریداحمد مزدک ، عبدالوکیل ، محمد نبي عظیمي ، محمدآصف دلاور، عبدالرشیددوستم، جنرال مؤمن ، جنرال منصورنادري او د هغوی د دسترخوان له نورو یارانو سره د ورورۍ او دوستۍ مزي ټینګ کړل او په ګډه یې د نجیب الله حکومت نسکور او دولتي واک یې غصب کړ ، پدې ډول یې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او په هېواد کې یې د ځمکې پر سر محشر جوړ کړ. څرنګه یو سیاستوال او په تیره مسلمان ځان ته اجازه ورکوي چې خپل اصول تر پښو لاندې کړي او د واک په خاطر د خپلو جهادي ورونو او وطنوالوهغه هیلې چې د م، م د سولې د پنځه فقره یې پروګرام په پلې کېدو کې لیدلې په خاورو واړوي. یوازې د پردیو د فکري اسارت لاندې وګړی او مزدور او یا ځانغوښتونکی سیاستوال پداسې ملي ضد او اسلامي ضد کارلاس پورې کوي. دا چې نوموړي د شوروي اشغالګرو سره پټې لوزنامې لاسلیک کړې وې چې د اشغالګرو خلاف به نه جنګېږي او د هغوی سره به د خپلو جهادي ورونو په ځپلو کې مرسته کوي او د اشغال تر پایه دې لوزنامو ته ژمن پاتې شو هغه هم ددې وګړي د لېونۍ ځانپالنې سره تړاو لري. د مسعود د ځانپالنې په اړه یو وخت محمد قسیم فهیم مسعود ته د هغه ددې پوښتنې په اړه « چې کوم ډول سیاسي جوړجاړی به یو باثباته افغانستان را منځته کړي ویلي وو: یوازینی لامل چې موږ د افغانستان په مساله کې پرمختګ نه کوو، ستاسې له لوري د افغانستان د مشرۍ غوښتل دي...، تاسې دې خبرې ته تیار نه یاست او نه غواړئ چې دویم کس و اوسئ.»۲۴۳/ ۲۲۳ لکه څرنګه چې مسعود داسې سیاستوال وو چې هغه باید په هېواد کې لومړی کس وي د محمد داود په اړه هم ډېرې څېړونکې ورته لیدلوری لري .

ګلبدین حکمتیار د مسعود د فکري ملګري په توګه چې د مسعود غوندې د داودخان د واکمنۍ د پیل څخه د آی اس آی نازولی وو ګډ د جمهوري نظام او بیا د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ په وړاندې جهاد کاوه او د یوې توري معاملې په ترڅ کې د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ نسکوریدل یې د اسلامي انقلاب برۍ او د مجاهدینو ستره لاسته راوړنه او ویاړ ګڼله. پر بله خوا حکمتیار د همدې اسلامي انقلاب د برې په پایله جې د منځته راغلې واکمنۍ خلاف پدې پلمه چې ګواکې د کمونست دوستم ملیشې او پرچمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرالان ددې واکمنۍ سره همغږي او همغاړي دي خپل بل سپيڅلی جهاد!؟ پيل او په کابل يې د توغنديو باران جوړکړ چې له امله يې لسګونه زره کابليان شهيدان شول ، سلګونه زره تنه مهاجرت ته اړشول او کابل په کنډواله واوښت. خو وليدل شول چې ده د هماغه کمونست دوستم او همغو پرچمي جنرالانو سره د هما هنګي شورا جوړه کړه او د رباني - مسعود خلاف يې بل جهاد پيل کړ . حکمتيارته هيڅکله هم دا پوښتنه پيدا نشوله چې د څه لپاره يې د دوستم د مليشو د شتون په پلمه په کابليانو توغندي ويشتل او بيا يې د همدې دوستم سره ګډه ژبه وموندله . په سياست کې دايمي دوست او دايمي دښمن شتون نلري او همدارنګه په سياست کې د نورو سياسي ډلو سره د تلوالې جوړول يو منل شوی اصل ګڼل کيږي خو دا تعاملات ځانګړې اصول لري او سياستوال بايد د همدې اصولو پر بنياد عمل وکړي. وايي چې خپلو نظرياتو اوعقايدو ته تغيير ورکړئ خو خپل اصول وساتئ. حکمتيار او مسعود د دې منل شوي اصل برعکس خپلو نظرياتو او عقايدو ته تغيير ورنکړ خو اصول يې تر پښولاندې کړل چې دا د ژمنو سياستوالو او مؤمنو مسلمانانو سره نه ښايي.

حفيظ الله امين د (ا، خ، د، ګ) په مشرانو کې يوازېنی مشر وو چې د ګوند د عمومي منشي نورمحمدتره کي لاسونه به يې ښکلول او د تره کي سره د مخامخيدو پرمهال به لکه په هندي فلمونو کې چې د روغبړ او مخې ښې پرمهال يو بل ته د درناوی په موخه سرونه ټيټوي هم سر ټيټاوه او هغه ته يې غوره لقبونه کتارول . د امين له داسې چلند نه داسې برېښيدل چې ګڼې هغه تره کي ته د يوه استاد او يا پلار په شان درناوی لري. خو کله چې د هيواد د زعامت مسئله طرحه شوه د عزرائيل په شان يې د خپل استاد ژوند ته د پای ټکی کيښود. د امين د ځانغوښتنې کچه دومره لوړه وه چې هغه حتې په سمبوليک ډول د ګوند او دولت په سر کې د تره کي شتون نشوای زغملی .

ببرک کارمل په ځوانۍ او د خپلې واکمنۍ پر مهال ارتجاعي ځواکونه او امپرياليزم په سختو ټکو غندل او د خپلې واکمنۍ وسلوالو مخالفينو ته يې بې فرهنګه اشرار ويل. خو داسې وخت راغی چې خپلو پلويانو(برياليانو،مزدکيانو ، کاويانيانو.عظيميانو، علوميانو ، دلاورانو، دوستميانو) ته دستور ورکړ چې د بې فرهنګه اشرارو سره ګډه جبهه جوړه کړي او د خپل فکري ملګري ، شاګرد او باډيګارد نجيب الله ترمشرۍ لاندې د خپل ګوند واکمنۍ ته د پای ټکی کيږدي. د نجيب الله سره يې دښمنی د نوموړي له ځانغوښتنې سره تړلې وه چې ولې نجيب الله د کرملن ناستو د ارادې له مخې دده پرځای د ګوند او دولت مشري ومنله. د نجيب الله څخه د غچ اخيستنې په نامه يې په واقعيت کې د ټول افغان ولس څخه غچ واخيست او دا ولس يې د داسې کړاوونو سره لاس او ګريوان کړ چې د ده د بلواکې واکمنۍ کړاوونه او نارواوې يې هيرې شولې .

اشرف غني چې د اکاډميک شخصيت اکتونه کول او انګلو ساکسوني اشغالګرو د سياست ډګر ته راوړاندې کړ او زعامت ته يې ورسولو د خپلې واکمنۍ پرمهال جهادي لوټماران او حرفوي قاتلان (عبدالرشيد دوستم ، محمد سرور دانش ، امرالله صالح)خپل مرستيالان غوره کړل دا ځکه چې دا لوټماران او قاتلان د اشغالګرو نازولي وو. د تش په نامه نورو جهادي لوټمارانو او حرفوي قاتلانو د خوشالولو په موخه يې د مزاري او مسعود پيژندنې وړاندېزونه کول. آيا د يوې اکاډميکې څېرې سره ښايي چې د مسعود او مزاري په څېر جګړه مارانو ته چې د وژنو او ورانولو پرته نورې کارنامې نه لرلې د هغوی د پيژندنې وړانديز وکړي. خو د ځانپاله غني لپاره د واک او ځواک مسالې لومړيتوب درلود. د خواشينۍ وړ واقعيت دا وو چې دې اکاډميکې څېرې کله چې امريکايي اشغالګرو د طالبانو سره د سولې خبرې پيل کړلې د سولې له خبرو سره مخالفت کاوه ، ستونزې او خنډونه يې ورته جوړول ترڅو دی په واک کې پاتې شي او په واک کې د پاتې کېدو په موخه د سولې يعنې د افغانوژنې او اشغال د پای په وړاندې و

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربېږي. هغه مهال ټولو غني ته ويل چې د ۲۰۱۹ کال ټاکنو څخه تېرشي او د سولې لپاره کار وکړي خو هغه د اشغال لاندې هېواد کې ټاکنو ته لومړيتوب ورکاوه هغه ټاکنې چې د نړۍ په يوه هېواد کې چا داسې مسخره ټاکنې نه وې ليدلې چې پايله يې دوو ولسمشرانو هممهاله د لوړې ترسره کول شي. د ځانغوښتونکی غني د دسترخوان يار داود عمرزي په وينا چې د هغه سره يې د هغه د فرار وروسته په دوبۍ کې ليدلي دي غني د نظام په نسکورېدو کې خپلې تېروتنې نه منې او نور ملامتوي .

محمدداود د يوه جنرال او ياخه سياستوال په توګه چې زعامت ته ورسيږي ټيټ رتبه پوځيان د پاچاهي نظام د رنګولواو د جمهوريت د ټينګښت په نامه يوه ناقانونه کاراو عسکري لوړې ته شاګرزونې ته وهڅول او د هغوی پرمټ يې خپله تنده ماته کړه. واک ته په رسيدو سره يې د دې پرځای چې جمهوريت راولې خپله فردي ديکتاتوري ټينګه کړه او د مخالف غږ د خاوند سيوری يې هم په ټوپک ويشتلو چې منطقاً پايله يې د نظام په وړاندې دريدل ، بلواوې ، وسلوال مخالفتونه او پاڅونونه شول چې وروستۍ وسلوال پاڅون يې د (ا، خ، د،ګ) د غويي د اوومې نيټې تحميلي پاڅون شو کوم چې دولتي ځواکونو و نشوای کولی د پاڅونوالو په وړاندې ودريږي او د تسليمۍ پرته بله لار ونه ويني. هغه مهال سره لدې چې د ولسمشر امنيتي زر کسيزه ګارد خپلې وسلې په ځمکه کيښودلې خو ولسمشر چمتو نشو د پاڅونوالو سره خبرو ته کښېني. هغه نه دا چې په خپله دا کار ونکړ بلکې پرېکړه يې کړې وه چې د ماشومانو په شمول د ده د کورنۍ يو غړی هم پاڅونوالو ته ژوندي تسليم نشي . همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۷ کال د غويي په اتمه پاڅون کوونکي پر ارګ واکمن شول او د ده هستوګنځي ته ورسېدل د ده د مخکني دستورله مخې يې زوی ميرويس چې په کورنۍ کې د ويس په نامه يادېده د خپلې کورنۍ ښځينه او ماشومان چې د ده مېرمن او بچيان هم پکې وو وژل. دا د يوه ځانغوښتونکي شخصيت انځور نندارې ته ايږدي چې ټول بايد د ده ارادې ته غاړه کيږدي که نه نو د ژوند حق هم ترې اخيستل کيږي.ښځايه هم نه وو چې خلکو هغه ته لېونی سردار ويل.

اوس به په اصلي موضوع د سردار داود د کورنۍ په وژنې تم شو. ډېری پدې اند دي چې د محمد داود په شمول د ده د کورنۍ اوولس تنه غړي خلقي پاڅون کوونکو وژلي دي. خو واقعيتونه تر قيامته پټ نه پاتې کېږي . همدا لامل دی چې پدې اړه د واقعبينو څېړونکو له څېړنو او د پېښې د شاهدانو له څرګندونو څخه روښانه شوله چې د محمد داود په دستور دده د کورنۍ ماشومان او مېرمنې د غويي په اتمه سهاري وختي د ده د کشر زوی ميرويس له لوري ووژل شول . که څه هم مخکې مو د امام الدين څخه پدې اړه لوستي وو . پدې هکله به د ځينو نورو ليکوالو ليدلوری او اخېستنې او د ده د کورنۍ د يوې غړې چې د دې غملړلې پېښې شاهده وه هم ولولو.

د ۲۰۱۵ کال د جون په يوويشتمه د افغان – جرمن آنلاين کې د داود ملکيار چې د سلطنتي کورنۍ له غړو سره يې د خپلوۍ اړيکي لرلې يوه ليکنه خپره کړه چې د يوې داسې زړه بوګنوونکې او هينوونکې پېښې څخه پرده پورته کوي چې د محمدداود د کورنۍ د وژلو په اړه يې نه يوازې واکمن ذهنيت تر پوښتنې لاندې راووړ بلکې هغه ته يې تغيير هم ورکړ. داودملکيار د محمدهاشم ميوندوال سره چې د محمدداود د جمهوري رياست پرمهال د کودتا په تور زنداني او بيا په زندان کې په مرموز ډول و وژل شو هم کورنۍ اړيکي لري. هغه د څو کلونو په ترڅ کې د ميوندوال د کودتا او د هغه د وژنې په اړه څېړنې ترسره کړې دي. د څېړنو پايلې يې په رسنيو کې خپرې کړې او د ټولنيزو- سياسي پېښو ځينو څېړونکو، تاريخپوهانو او سياستوالو سره يې هم شريکې کړې دي. د هغه څخه يوه پيژندل شوي ليکوال او څېړونکي چې د داود خان له ارادتمنانو څخه دی پوښتنه کړې چې د ميوندوال د وژنې په اړه څېړنې يې کوم ځای ته رسولی دي په خپله يوه ليکنه کې ګوته نيولې او ضمناً يې د سياسي شوو ليکوالو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړونکو ربښتینی انځور هم کاږلی چې لنډیز یې دلته وړاندې کېږي: « ما دې څېړونکي ته وویل زه دې پایلې ته رسېدلی یم چې د میوندوال شهادت د قدیر نورستاني د ارادې پرته ناشونی وو. هغه را ته وویل که ته دې پایلې ته رسېدلی هم وې تاسې ته مشوره درکوم دا موضوع مه خپروئ ترڅو د دې دسیسې او قتل مسؤلیت پر کمونستانو او روسانو ولوېږي . همدا رنګه مې د داودخان د کورنۍ د یوه شاهد له خولې چې د محمد داود د کورنۍ بل غړي د خپلې کورنۍ څو تنه سهار وختي شهیدان کړل وویل بیا یې را ته وویل چې زما له خوا هغه محترم شاهد ته ووایئ چې دا موضوع د کورنۍ د یوه راز په توګه وساتي ځکه دا د کمونستانو په ګټه ده او پرېږده چې د محمد داود خان د ټولې کورنۍ د وژنې مسؤلیت د کمونستانو په غاړه وي. دې بېلګو ته په کتو آیا په هغو لیکوالو او څېړونکو چې د ناپېیلتوب ادعا هم کوي څو د افغانستان تاریخ تحریفوي څنګه باور وشي ؟» ۱۳۵ داودملکیار د محمدداود د کورنۍ د غړو په اړه د خپلو څېړنو پایلې د ګلالۍ د داود د مشر زوی د مېرمنې سره د مرکې پر بنسټ د افغانستان آریانا آنلاین په ویب پاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په شپاړلسمه (محمد دواد و خانواده چګونه کشته شد؟) ترسرلیک لاندې په یوه اوږده لیکنه کې خپرې کړې چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي:«، ... کله چې پر ارګ برید وشو د کورنۍ ټول غړي یې ارګ ته راوستل نارینه او د کابینې غړي په هال کې او مېرمنې او ماشومان په دوهم پوړ کې وو. ماخوستن وروسته د هوایي بمباریو له امله مېرمنې او ماشومان هم د هال تر څنګ یوې کوټې ته راغلو. لومړي پوړ ته د کښته کیدو پرمهال له بهر څخه چې ډزو دوام درلود د محمد داود مشر زوی عمر او د هغه مېرمن ګلالۍ ټپي شوي دي . ګلالۍ وايي ښایي بابه جان (محمد داود) ویلي وي چې څوک ژوندي د دښمن په لاس کې ونه لوېږي. د غویي په اتمه چې کودتا چیان مانۍ ته را ننږدې شول میرویس د مېرمنو کوټې ته راننووت لومړۍ یې په خپله مېرمن او دوو ماشومانو ډزې وکړې او کله یې چې ماته ټوپک ونیو ما ورته وویل چې په مخ مې مه وله او هغه په خېټه کې وویشتم او لور مې یې هم په خېټه کې وویشتله . دا مهال ویس ولوېده چې له شا څخه کودتا چیانو وویشت او د دروازې په لخک کې پرځمکه ولوېد. څو تنه مېرمنې چې د دېواله تر څنګ ولاړې وې ویس نه لیدلې او ژوندۍ پاتې شولې. وروسته خلقیانو غړ وکړ څوک ژوندي دي او ژوندیان او ټپیان یې په موټرو کې کېنول چې روغتون ته مو بوزي او زما لور په موټر کې مړه شوله. ګلالۍ دا هم وايي چې محمد داود په هال کې چې قره قلي یې له څنګ سره پرته وه پر ځمکه پروت وو او محمد نعیم په کوچ کې ناست مړ وو. »

محمدحسن کاکړ هم د یوه عیني شاهد چې له نوم ښودلو څخه ډډه کوي داسې لیکي :« ښځې او ماشومان په اصلي کوټه کې او نارینه د ناستې کوټه (هال) کې ول ،پرېکړه شوې وه چې هېڅوک به ژوندي نه تسلیمیږي ، د دې فیصلې له مخې ویس د محمد داود زوی د سهار پر مهال د ښځو کوټې ته ورننوت په کلاشنکوف سره یې اول په خپلې ښځې ، بیا په خپلوماشومانو، مور او نورو ډزې وکړې .» ۱۳۶ / ۷۴ بل ځای کاکړ د خپل کتاب په ۷۵ مخ کې د فایق له قوله دا موضوع په لږ توپیر سره داسې راوړې: « دا کار د داود په خپلې کورنۍ او لمسیانو باندې بېجوړې غټ ظلم کړی دی ،هغه د دې حق نه لاره او هم دا یقیني نه وه چې کودتاچیان به دوی وژني او یا ورته سپکاوی وکړي ، ده په واقعیت کې په دغه بېرحمۍ سره د کودتاچیانو کار آسان کړ.» په همدې ورځ د داودخان سره د شته کسانو څخه شل تنه ووژل شول چې د ده په شمول اوولس تنه دده د کورنۍ غړي وو او د ده د کورنۍ اووه تنه ټپیان شول چې له درملنې وروسته رخصت کړل شول او هغه خلقیانو زنداني یا و نه وژل. همدا رنګه د داودخان لور، درخانۍ چې په ارګ کې نه وه ، خلقیانو زنداني نکړله او سویس ته ولاړله. « ویل کیږي چې داود په خپله پخپلو لورانو ډزې وکړې چې د کودتاچیانو په لاس کې ونه لوېږي. »۸۶ / ۲۶۳ رازمحمدپکتین

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورته څرګندوني لري او ليکي : « څومره چې شواهد څرګندوي حتی داودخان پخپله د خپل فاميل په هغو غړو باندې هم ډېرې کړې دي چې عذر يې ورته کړی وو چې ځان تسليم کړي .» ۱۳۷ / ۷۴

د داودخان ځانغوښتنې، سرټمبه ګۍ او د خپلو خپلوانو مشورو ته نه پاملرنه د دې سبب شوې ده چې کورنۍ يې دې پايلې ته ورسېږي هغه داسې ګامونه اوچتوي چې کورنۍ يې تباه کوي. پدې اړه به د محمد داود د مشر زوی محمد عمر (عمرجان) څخه واورو چې د ۱۳۵۶ کال د ثور په مياشت کې يې حسن شرق ته ويلي وو:« زما د پلار ترڅنګ د راسپوتين شتون به نن يا سبا د دې لامل شي چې زموږ کورنۍ د رومانوف د کورنۍ په څېر ووژل شي.» دا چې د عمرجان موخه له راسپوتين څخه څوک وو خو د محمد داود خپلوان پوهېدل چې محمد داود په داسې يوه لار روان دی چې هم هېواد او هم خپله کورنۍ تباه کوي. راسپوتين په روسيه کې يو جرمن توکمه کدوال وو چې د روسيې د وروستي پاچا په دربار کې د اعتبار وړ سړی وو. که څه هم هغه د انقلابيونو د پاڅون پرمهال د پاچا د پلويانو له لوري ووژل شو خو هغه خپل کار کړی وو .

د پورتنيو شپږو ځانغوښتونکو افغان سياستوالو له کړووړو څخه ښکاري که هغوی د ځانغوښتنې پر ځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای او د نورو سره د پوهاوي او تعامل لاره غوره کړې وای ښايي د هېواد حالات دومره نه وای بحراني شوي يا غميزه دومره نه وای ژوره شوې او يا يې د ژورېدو او پراخېدو مخه نيول شوې وای. پدې اړه به د (ا، خ، د ، ګ) د دوو ځانغوښتونکو(امين او کارمل) په هکله لږ شانتې په تفصيل سره بحث وشي .

امين د ثورانقلاب له بري وروسته د بې تاجه ټولواک له دريځ څخه برخمن وو که هغه د تېرو رژيمونو له مخورو ، د وخت سياسي ډلو، پرچميانو او په تېره د دولت د سمبوليک مشر تره کي او خپلو خلقي ملګرو سره جوړجاړي او ګډ کار ته لومړيتوب ور کړی وای، د ګوند د مشر او نورو خلقي کدرونو ګوښه کولو، بنديانولو او وژلو ته ملا نه وای تړلې دی به نه اړ کېده چې د واک د ساتلو په موخه د تاجيبک مانۍ شاوخوا د شوروي د مسلمانانو کنډک ځای پرځای کړي او د افغانانو په ځای شوروي آشپزان هغه ته خواړه پاخه کړي چې همدې آشپزانو او همدې مسلمان کنډک دده ژوند ته د پای ټکی کېښود. په شورويانو د دا ډول بې کچې باور لامل دا وو چې د تره کي ، زرغون او يو شمېر خلقي کدرونو د بندي کولو او وژنې له امله امين په خلقيانو کې ځان پردی احساس کړ او له خلقيانو ډارېده نه دا چې دده خلاف پاڅون وکړي او يا په خوړو کې ورته زهر وا چوي. هماغه دي چې د خپل استوګنځي د امنيت د ساتلو او د خوړو د پخولو لپاره شوروي پوځيان او آشپزان را وغواړي خو خبر نه وو چې دده باوري شوروي دوستان به دی ووژني . د امين په څېر د خلق دموکراتيک ګوند د بل مشر ببرک کارمل ځانغوښتنې پايله د شوروي اشغال شو چې دی تش په نامه ګوندي او دولتي مشر وو خو واک د شوروي سلاکارانو سره وو. لکه څرنګه چې دی انټرناسيونالستانو واک ته رسولی وو همدارنګه يې هغه په نجيب الله تعويض هم کړ. کارمل دا تعويض ځانته سپکاوی ګاڼه او د نجيب الله سره يې د دښمنې دريځ غوره کړ او پدې کې شو چې له نجيب الله څخه غچ واخلي او د اسلامي جمعيت او وحدت ګوند سره ګډه ژبه ومومي او د خپلو پرچمي ملګرو پرمټ نجيب له واکه ګوښه او واک د ده په خبره بې فرهنګه اشرارو ته چې د ده ملګري به په نوي دولت کې برخه ولري وسپاري. البته دې ملي ضد کړنې ته يې شوروي بادارانو هڅولی وو خو د امين په څېرد دې ځانغوښتونکي هم پدې سر نه خلاصېده چې شورويان خپلې نقشې لري او دا دواړه لکه لانځکې او يا د مسکو له لوري جوړې شوې ډرامې د لوبغاړو په توګه لوبول کېږي . لکه څرنګه چې د شوروي اشغال ته ځانپاله امين او کارمل لار هواره کړله د نجيب الله خلاف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارملیانو کودتا د شوروي اشغال څخه هېواد ته لا ګواښمنه تمامه شوله چې د هغې په پایله کې د افغانستان د مدنیت ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې او افغانستان په کنډواله واوښت.

که چیرې امین او کارمل ته د سیاستوالو په توګه وکتل شي هغوی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د هېواد د کینې غورځنګ په تندي تور داغونه دي. دواړه د شوروي د سیاست د سکې دوه مخونه دي. پدې توپیر چې امین دا ساده لوحانه تمه لرله چې شوروي انترناسیونالستان به د ده واکمنی ساتي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي خو کارمل د شورویانو هژمونیستي سیاستونه ښه درک کړي وو چې شورویان غواړي افغانستان د شوروي اتحاد په شپاړلسم جمهوریت واوړي او دی (کارمل) لکه د شوروي اتحاد د نورو پنځلسو جمهوریتونو د مشرانو په څېر د افغانستان د شوروي سوسیالستي اتحاد د جماهیرو د جمهوریت جمهور رییس وي . د افغانستان رواني اوږدمهالي غمیزې وښودل هغه ځانغوښتونکي سیاستوال چې شخصي ګټو ته د ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکړي واک ته د رسېدو یا په واک کې د پاتې کېدو په موخه پردیو ته مخه کړي کېدای شي چې همدا پردي دوی له واکه ګوښه کړي ، تبعید او یا تېښتې ته یې اړ باسي، په خپله ګټه یې ولوبوي او حتی و یې وژني.

مسکو او د ثور د اوومې پوځي پاڅون

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند مخالفان د خلقیانو په پوځي پاڅون کې مسکو ښکیل ګڼي.ځینې یې مستقیماً په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو او د شوروي د کی جی بی د ځانګړو ځواکونو د شتون خبرې هم کوي. دوی دا دلیل راوړي چې افغان پیلوټانو دا وړتیا نه لرله چې د شپې بریالي جنګي پروازونه ترسره کړي ، هدفونه وولي ، افغان پوځیان د ارګ په څېر مستحکمې کلا ته ورننوزي او هلته په بري سره پوځي عملیات تر سره کړي. په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو ښکیلتیا افغان پیلوټان نه مني او تخنیکر دولت زی معصومي چې د غویي په اوومه یې د بګرام په هوایي ډګر کې الوتکې پرواز ته چمتو کولې وایي چې دې پیلوټانو جنګي ښکاري الوتکې والوزولې: د میګ ۲۱ (حکیم ، شیرمحمد، ګلیار ،رحیم) د سو ۷(میرغوث الدین، سنت الله ، تیمور، اسحق، عبدالرؤف ، شرف الدین ، کافی خان ، مختارګل ځدران ، لطیف لکنوال ، علاوالدین ، ماما وهاب ،دوران او وهاب وردګ .) جنرال نذیر سراج هم په خپل « رویدادهای نیمه اخیر سده بیست در افغانستان » نومي کتاب کې د ولید په نامه د یوه افغان پیلوټ له قوله په کودتا کې د شوروي پیلوټانو ښکېلتیا په کلکه ردوي. د داودخان د حکومت د مخابراتو وزیر د تورن امام الدین سره مل سرتېري شوروي نښه ویشتونکي ګڼي چې افغاني پوځي یونیفورم یې درلود او لیکي :« هغه کسان چې پدې برخه کې مطالعه لري او په تیره د پوځ صاحب منصبان ښه پوهیږي چې د اردو منسوبینو هیڅکله هم د داسي عملیاتو(د جمهوري ریاست په مانۍ برید، د جمهور رئیس د نیولو او یا وژلو) لپاره روزنه نه وه لیدلي او هیڅکله تدریس نه وو ور ته شوی. یعني د یوه تن یا څو تنو افرادو ګرندي نیول ، اوهغه هم په یوه کوټه او مخامخ ...،خو بیاهم لیدل کیږي چې پنځه تنه د یوولسو(یا اوو لسو) له ځان څخه تېرو وسلوالو په وړاندې ، او بیا په یوه کوچنۍ تړلې ساحه کې، په داسې حال کې چې د مدافعینو شمیر له بریدکوونکو څخه زیات وو او د محیط سره یې آشنایي هم لرله ټول له منځه یوسي بیله دې چې دوی و وژل شي. البته یو تن امام الدین د کوماندو د قطعې افسر ظاهرآ لږ زیان ووینی او بس. د بحث او د پوښتنو د طرحه کولو څخه زما نتیجه ګیري دا ده چې د جمهور رئیس محمد داود قاتلان نه د افغانستان د اردو اړونده منسوبین وو او نه د هېواد د پوهنیزو مؤسسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منسوبين وو، بلکې هغه څلور تنه د پخواني شوروي د څارګرۍ ادارې (کی جی بی) وتلي روزل شوي افراد وو.» ۱۱۴ / ۲۹- ۳۰ پدې اړه باید وویل شي د تورن امام الدین سره د مل څلورو سرتېرو څخه یو د محمد علي په نامه ووژل شو اوبل يې نورمحمد کوهنورد د اشرف غنی د واکمنی پر مهال د غور والي وو.

د دې وزير څرګندونې احساساتي او د سياسي ملحوظاتو تله يې خورا درنه ده . عجيبه خبره دا ده چې دا وزير د داود خان د کورنۍ غړي چې زياتره يې ښځې ، ماشومان او بوډاګان وو له ځان څخه تېر وسلوال ګڼي د خندا وړ خبره ده. د دې وزير دا احساساتي څرګندونې د هغه بې عقلي هم ښيي. پر بله خوا د هيواد د رواني غميزې او په ځانګړې ډول د۱۹۷۸ کال د اپريل د اوومې ډراماتيکې پيښې په اړه زيات شمير بهرنيو څېړونکو او په هغو کې شوروي او ځينو افغان ليکوالو واقعيت ته نږدې آثار ليکلي چې هغه د غويي د اوومې نيټې په پوځي پاڅون کې د مسکو نه ښکيلتيا ته مناسب ځواب ورکوي. سليک اس هاريسون د پشت پرده نومي کتاب په يوه برخه کې چې (افغاني کودتا په افغاني سبک) ياده کړې ليکي : «د کودتا شبېه په شبېه ارزونه ښيي چې کودتا په خپله افغانانو سازماندهي او ترسره کړه که چيرې د شوروي اطلاعاتي آژانسونو او پوځي سلاکارانو ملاتړ واقعيت ولري هغه،هغه وخت صورت ونيو چې هغوی د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ شول. »۴۷ / ۲۷ که څه هم يو شمير امريکايی ليکوالان د ثور د اوومې نيټې په سياسی بدلون کې د مسکولاس ته او په ځانګړې توګه په بمباريو کې شوروي پيلوټانو ته ګوته نيسي خو د واشنګتن رسمي دريځ چې ريالستيک بريښي دا وو چې واشنګتن، مسکو پدې پيښه کې ښکيل نه ګڼي او د هغه وخت د امريکې د متحده ايالتو د بهرنيو چارو د وزير سايروس وينس د وينا له مخې« موږ داسې شواهد نلرو چې شوروي په کودتا کې ښکيل وي. »۴۷ / ۳۷ پدې اړه د قربانګاه مردم افغانستان نومي کتاب په ۱۱۵ مخ کې د هغه مهال د امريکې د ملي امنيت مشاور برېژنسکي له قوله راغلي دي « موږ څه کولی شو ، دا يوه کورنۍ پيښه ده او موږ د روسانو د مداخلې هيڅ سند نلرو . لدې امله د اعتراض ځای نه وو.» همدا رنګه د جاسوسانو ځالي اسنادو کتاب د ۲۹ ټوک په ۱۴۷ مخ کې په کابل کې د امريکې سفارت څخه واشنګتن ته په مخابره شوي رپوټ کې د ثور د اوومې پاڅون په اړه راغلي دي:« پداسې حال کې چې هېڅ مدرک نه دی موجود چې د ۲۷ اپرېل کودتا چې تره کي يې قدرت ته راووست ، تر شا يې شوروي اتحاد وي هغوی (شورويانو) دغه تغيير ته ښه راغلاست وواېه او په چټکی يې داسې کارونه په احتياط سر ته رسول چې کودتا په خپله ګټه را وڅرخوي.» همدارنګه د پخواني شوروي اتحاد يو شمېرملکي او پوځي چارواکي ، څېړونکي او ژورنالستان هم په پاڅون کې د خپل دولت ښکيلتيا ردوي چې دلته به يې ځينو ته ګوته ونيول شي. يوري کوزنتس چې د ثورانقلاب وروسته زياته موده د (ا، خ، د،ګ) په مرکزي کميټه کې سلاکار وو وايي :« هرڅوک چې فکرکوي پدې پيښه (ثورکودتا) کې د مسکولاس دی سخته اشتباه کوي زما يو دوست چې هغه مهال په کابل کې کار کاوه ويل چې انقلاب موږ شورويانو ته داسې له انتظاره وتلی کار وو چې حتی سفير جرئت نه کاوه چې د انقلاب خبر مسکو ته ورکړي. » ۱۳۸ همدې موضوع ته يو شوروي ژورنالست چې هغه د ثور پاڅون لس کاله وروسته په کابل کې د وخت د شوروي سفير پوزانوف سره په شوروي اتحاد کې مرکه کړې ليکي :« پوزانوف د ځان سره فکر کاوه : ل ،برژنف او نور ملګري به زما د رپوټ سره د آشنا کيدو وروسته څه وکړي ؟ ولي زموږ دوستان چې موږ ته رښتيني دي کودتا ته د چمتووالي په هکله موږ ته څه ونه ويل؟ ولې يې مشوره ونکړه؟ راتلونکې به څه ډول وي فرض کړو چې داود کودتا چيان وځپي او بريالی شي بيا څه ؟ آيا پدې صورت کې موږ بايد کودتاچيان د ياغيانو په توګه محکوم کړو؟ خو که کودتاچيان بريالي شي بيا څه؟ آيا موږ لومړی هيواد وو چې په کابل کې نوی نظام په رسميت وپيژنو؟ دا ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنو د سفیر سر په حرکت اچولی وو. » ۶۳ / ۱۶ هېره دې نه وي چې د پورتني کتاب لیکوال په څلورم مخ کې په کابل کې د شوروي د سفارت د یوه ځارګر له قوله دا هم لیکی چې د محمود په نامه یوه افغان جاسوس د غويي په شپږمه ماښام ناوخته د سفارت د ځارګرۍ اداري یوه مسئول ته د هغه په کور کې د ترسره کېدونکي پاڅون په هکله رپوټ ورکړی وو. نوموړي ځارګرد خپلې میرمنې پواسطه دا رپوټ سفارت ته لیږلی چې هغه مسکو ته مخابره کړي خو مسکو کوم غبرګون نه وو ښودلی. همدارنګه د هغه مهال د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال د خپل کتاب په ۶۲ مخ کې د ګلابزوی او رفیع یادونه کوي چې په کابل کې یې میشته ځارګره اداره « د راپیښیدونکي فوق العاده حالت په اړه خبره کړه. د اپریل په ۲۶ نیټه میشتې ځارګرۍ اداري د اکسپرس تلګرام له لارې مرکز ته خبر ورکړ، سفیر پوزانوف سیاسي بورو خبره او څرګنده یې کړه چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې په غړو کې د شته خپلسرۍ له امله د دې وېرې اټکل کیږي چې ښایي یو شمیرګوندي مشران له حده وتلیو اقداماتو ته لاس واچوي . ښایي هغوی د اوسني دولت د خاصو جاسوسي ارګانونو د پارووونکو اجنټانو له پلوه پارول شوي وي . زموږ په اند د هیواد اوسنی اکروکر د دغسې له حده وتلیو اقداماتو پایلې ښایي د پرمختلونکې کارګري ډیموکراتیکې لړۍ راپرځیدنه وزیږوي. کی جی بی (مرکز) ته په هماغه ورځ ځواب ورکړ او په ځواب کې یې د نورو خبرو ترڅنګ وویل چې دغه شونیتوب له پامه نه شو غورځولای چې ښایي موساد د خلک ډیموکراتیک ګوند پوځي څانګه د دولت پر وړاندې پارولې وي ترڅو په هیواد کې یوه سیاسي چاودنه رامنځته کړي. » د پورتني ټیلګرام او د هغه په وړاندې د مسکو د غبرګون په هکله د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال لیکي: « داسې ښکاري چې نه میشتې ځارګرۍ څانګې ، نه سفارت او نه د مسکو مشرتابه په هیواد کې د روان اکروکر په اړه بشپړمالومات درلودل. » ۱۲۴ / ۶۳ د افغان غمیزه او میرانه نومي کتاب د شوروي لیکوال په وینا د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې نیټې پیښه « په کابل کې د شوروي استازو او همدارنګه زموږ د ځانګړو خدماتو لپاره لکه په شنه آسمان کې د تالندې په څېر شوه او هغوی یوازې په خوب کې ولیدله. د (ا، خ، د،ګ) مشرانو د داود د رانسکورولو په اړه خپل پلانونه او سربیره پردې هغوی پدې اړوند مشوره هم نه کوله ، ځکه پدې پوهیدل چې په مسکو کې له هغه سره غبرګون منفي دی. »۴۹ /۳۱

د پاڅون په هکله د مسکو د چارواکو غبرګون لدې امله منفي وو چې کارمل د دې پاڅون څخه ناخوښ وو. پدې هکله د جنګ در افغانستان په نامه کتاب د شوروي لیکوالانو ډله داسې لیکي: « سر بیره پردې معلومات په لاس کې دي چې ببرک کارمل او یوري اندروپوف (د کی جی بی رئیس) د اپریل د انقلاب نه مخکې یو بل ته لیکونه استول. سره لدې یوري اندروپوف د ۱۹۷۸ کال د اپریل د۲۷ کودتا مخالف وو چې ناخوښ ببرک یې ده ته رپوټ ورکړی وو.»۱۰۶ / ۲۴۴ د خلق او پرچم په اړه چې د دواړو موخه په هیواد کې د زبېښاک پرته ټولنې جوړول وو د محمدحسن کاکړ د لاندې څرګندونو څخه جوتیږي چې مسکوخلقیان نشوای زغملای او پرچمیان یې خپل ستراتیژیک متحدین ګڼل او غوښتل یې د هغوی ملاتړ وکړي : « خلقیان کمونست ناسیونالستان دي غوښتل یې د کمونستي اصولو پراساس افغانستان آباد کړي پداسې حال کې چې پرچمیان انترناسیونالست کمونستان دي، غوښتل یې او غواړي د افغانستان په بیه کمونیسم ته خدمت وکړي. لدې امله لومړیو علاقه نه لرله شورویان د خپل ملک واکداران وویني پداسې حال کې چې په راتلونکي دولت (پرچم) کې واک د شوروي مشاورینو په لاس کې ولوید. »۱۲۶ / ۱۲۴ له همدې امله مسکو نه یوازې په پاڅون کې ښکیل نه وو بلکې مخالف هم وو ځکه دا پاڅون خلقیانو ترسره کړ. د پاڅون سره مخالفت د کی جی بی د خارجي کشف د مشر کریچکوف له څرګندونو څخه بریښي چې خپل مرستیال جنرال میدیانیک ته ویلي وو:« وینئ ملګری میدیانیک ، افغانانو زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې وانه وریدې. موږ په څرګنده او قاطعیت ورته ویلي وو چې د داود سره غرض ونلري ، بیره ونکړي. اوس وګورئ ټولو دې بیګناه قربانیانو ته: جمهوررئیس، توله کورنۍ یې ، د کابینې وزیران، د جمهوری ریاست د ګارد منسوبین، حکومت ته وفادارجنرالان..» ۶۳ / ۵۱ .

پورتنی لنډې څرګندونې ښيي چې د اپریل د اووه ویشتمې په ډراماتیک پوځې پاڅون کې چې د ثورملي دموکراتیک انقلاب ویل کیږي مسکو ښکیل نه وو او د خلقیانو پاڅون شورویان د یوه ترسره شوي کار سره مخامخ کړل . له همدې امله تره کي په خپلو ویناوو کې ویل « د ثور انقلاب بري ته مسکو او واشنګتن ګوتې په غاښ ورته ونیولې، هک پک شول ، د ثور په انقلاب باندې نه یو کپیک او نه یو سنټ مصرف شوی دی.» په پاڅون کې د بهرنیانو د نه لاس لرلو په اړه حسن شرق وایي: « داسې سند نشته چې د امین پلویانو د دوو زبرځواکونو د یوه لوري د فرمان له مخې د جمهوري ریاست په ماڼۍ برید وکړي.» ۱۳۹

د انقلاب خبره

د دموکراسی د لسیزې وروستي دوه کلونه د ظاهرشاه د سلطنت کړکیچن پړاو وو. لامل يې پرله پسې وچکالی وې چې کلیوال او مالدار یې اړ ایستل د ښارونو په لور د کار د موندلو په موخه راوخوځیږي خو ښارونو هم د هغوی د جذب وړتیا نه لرله. کورني صنعتي تولیدات په نشت حساب وو او څه چې وو هغه د بهرنیو توکو په وړاندې د سیالی جوګه نه وو او په دولتي ادارو کې فساد او بیکارۍ خلک ځورول. ددې حالت پایله د دولت څخه د ولس نارضایتي وه . پداسې شرایطو کې د کیڼ لاسو او ښي لاسو بازار تود وو او ځواکمنېدل. دا سیاسي خوځښتونه د سیمې او نړۍ د ځواکمنو دولتونو د پام وړ ګرزیدلي وو. د وضعیت څخه جوتیدله چې په هېواد کې سیاسي بدلون رلتلونکی دی . محمد داود د خپلې کورنۍ د واکمنی د دوام سربېره د زعامت سره د لېوني مېنې له کبله په یو لړ تشبثاتو لاس پورې کړ چې هغه د تحول غوښتونکو او سمونپالو ډلو له هغې برخې سره پوهاوي ته ورسیږي چې ولسي ملاتړ یې نه درلود تر څو د هغوی څخه واک ته په رسېدو کې افزاري ګټه پورته کړي. د همدې تشبثاتو پایله دا شوله چې د پرچم د ډلې پرمټ سپینه کودتا تر سره کړي ، جمهوریت یې اعلان کړ او دې سیاسي اوښتون ته یې د سرطان د۲۶ انقلاب وو ایه. محمدداود د افغانستان خلکو ته د خطاب په وینا کې د یوه پرمختللي افغانستان زیری ورکړ چې د تحول غوښتونکو او سمونپالو له ملاتړڅخه برخمن شو. ځیني په جمهوري دولت کې د پرچم د فرکسیون شتون ته لدې کړکۍ ګوري چې ګواکې داودخان د کیڼ لاسو او مترقي خوځښتونو سره خواخوږي درلودله. خو واقعیت دا دی چې هغه نه یوازې د هغوی سره خواخوږي نه درلودله بلکې په ډېرو مواردو کې یې د هغوی د ودې او غښتلتیا مخنیوی هم کاوه او ځیني یې ترشدید اختناق لاندې راوړل او و یې ځپل چې څرګند ساری یې د میوندوال ډله ده. د (ا، خ، د،ګ) خلقي اړخ د جمهوریت څخه ملاتړاعلان کړ او د محمد داود سره یې د پراخې ملي دموکراتیکې جبهې د جوړولو غږ پورته کړ او د پرچم فرکسیون عملاً د سیاسی مبارزې څخه لاس واخیست او د جمهوري دولت د یوې برخې په توګه راڅرګند شو. چین پلوه خوځښتونه ، اسلامپالې ډلې او سکتاریستان د نوی نظام په وړاندې و درېدل. جمهوري دولت د شوروي اتحاد سره د لانږدې کیدو تګلاره غوره کړه چې پر نوي نظام باندې د لویدیځ د شک سبب وګرزید. پر بله خوا د شوروي د مشر بریژنف له لوري په مسکو کې داودخان ته د لویدیځ د کارپوهانو څخه خلاصون هغه و هڅولو چې له شوروي اتحاد څخه واټن ونیسي . د کودتا د بري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته په دولتي دستګاه کې د پرله پسې ځنډنو څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او پرچمیانو ګټه پورته کړله چې پردولتي دستګاه واکمن شي او د غلام حیدر رسولي اوعبدالقدیر نورستاني په شان کمزورې غوړه مالي څیرې د رژیم هرکاره او نور په هیڅ واوړي. جمهوري نظام خپلې ژمنې عملي نکړې د ځمکو اصلاحات په مترقي مالیه واوښتل ، فساد او اقتصادي بحران خپل اوج ته ورسیدل او د مسخره لویې جرګې په رابللو او په هغې کې د داسې اساسي قانون تصویب چې د جمهوري غوښتونکو ټولې هیلې یې په خاورو واړولې او پدې ډول رژیم د سمونپالو ملاتړ له لاسه ورکړ. داودخان لویدیځ پلوه هېوادونو ته سفرونه وکړل او هغوی هم افغانستان ته د زیاتو مرستو ژمنې وکړې چې دا کار د مسکو د اندېښنو لامل شو. د لویدیځ او د هغه د سیمه ئیزو اسلامي متحدینو د مرستو ژمنې ډېرې وې خو مرستې یې محسوسې نه وې. داسې ښکارېدل چې واشنګټن د رژیم نسکوریدل غوښتل او مسکو پرې شکمن وو. البته هر یوه پدې اړه خپلې موخې او ځانګړي محاسبات لرل. داودخان د خپلو تیرو کړنو او تګلارو او همدارنګه د جمهوري نظام پرمهال د موسمي بدلیدونکو تګلارو له امله د دواړو سیالو زبرځواکونو د شک لاندې وو. ولسمشر د پخوا څخه د لویدیځ تر پوښتنې لاندې راغلی وو اوهغه یې سور شهزاده بللو او ختیځ ته بیا د رژیم نوي تګلارې او مانورې د اندیښنې او پوښتنې وړ ګرزیدلې وې.
پداسې یوه وضعیت کې چې د جمهوري رژیم سقوط حتمي وو دا پوښتنه رازیږیدله چې د رژیم بدیل به کین لاسې وي یا ښي لاسي ؟ ځکه منځلارو او ملي ځواکونو دا وس نه درلود چې واک ترلاسه کړي. خو د وضعیت څخه داسې بریښیدل چې چانس د دموکراتیک خلق سره دی ځکه چې قوي شوی وو ،په دولتي دستګاه کې یې د سترګو وړ نفوذ درلود او په پوځ کې یې هم ژورې ریښې ځغلولې وې. د (ا، خ، د،ګ) ځینو غړو د سرطان په کودتا کې د ګډون له امله د واک د نیولو اړینه تجربه ترلاسه کړې وه او اسلامي غورځنګ ځپل شوی وو. پداسې یوه حالت کې چې رژیم سخته تبه لرله او پایښت یې له ګواښ سره مخامخ وو نو پدې لټه کې شو چې احتمالی ځای ناستی له ډګره وباسي نوهماغه دي چې په خلک دموکراتیک ګوند باندې برید کوي او مشران یې نیسي. دا چې داودخان په خپله خوښه دا کار وکړ یا د خپلو ښي لاسو همکارانو په فشار او یا د بهرنیانو په اشاره، خو داسې بریښي چې د امریکا او د هغو د سیمه ییزو سپوژمکیو فشار داودخان هڅولی دی چې د (ا ، خ ، د ، ګ) باندې برید وکړي . پدې هکله آسترلیایي ژورنالست او لیکوال جان پلېچر لیکي : « په ۱۹۹۸ کې برېژنسکي ومنله چې واشنګټن په افغانستان کې د خپل نقش په اړه درواغ ویلي وو. د هغه له وینا سره سم ، د رسمي تاریخ له مخې مجاهدینو ته د سي آی اې مرسته په ۱۹۸۰ کې ، یعنې پر افغانستان د شوروي یرغل نه وروسته پیل شوه... خو واقعیت چې تر اوسه پټ ساتل کېده، په بشپړه توګه بل څه وو. د ۱۹۷۵ کال د اګست په میاشت کې له کابل څخه د امریکا سفارت خبر ورکړ چې د متحده ایالاتو لوړې ګټې به د خلق دموکراتیک ګوند په له پښو ِغورزولو کې وي.»
)The new rulers of the world, John Pilger, P 150 (
د ایران له سفر څخه هېواد ته په راستنېدو سره په هرات کې د داود خان دا وینا چې د صادراتي ایدیولوژیو په وړاندې به ګامونه اوچت کړي ښیي چې ایراني چارواکو هغه قانع کړی وو چې د خلک دموکراتیک ګوند کمپله ورټوله کړي. تردې چې د جمهوریت په وروستیو کې د ساواک(د ایران څارګرې اداري) کارکوونکو د کورنیو چارو د وزارت د استخباراتو سره ګډ کار هم کاوه.دې مسالې ته مو په تېر څپرکي چې ایران خپلې مرستې پدې شرط کولې چې د (ا، خ ، د ، ګ) وځپي ګوته نیولې وه. لدې څخه ښکاري چې داودخان د امریکا ارادې ته سرټیت کړ، په ګوند یې برید وکړ او خلقیانو د خپل پایښت په موخه وسلوال غبرګون وښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به د ثور انقلاب په بري تم شو.پدې هکله کاکړ لیکي :« کله چې حکومت تره کی او ځیني نور رهبران بندي کړه نو د ګوند لپاره سیاست د مرګ او ژوند سوال شوی وو. پدې ډول یا غوڅ عمل کول یا کور ته د راغلي اجل منل و.»۱۳۶ / ۳۱ خلقیانو د یحیی د کورنۍ او په هغو کې د داودخان له مخیني او د جمهوري دولت له پنځه کلنې واکمنۍ څخه د عبرت درس اخیستی وو چې څوک دې کورنۍ جیلونو ته اچولي او یا یې ترشک لاندې راغلي دي ښه ورځ یې نه ده لیدلې ، ځېل شوي او یا وژل شوي دي او حتی د کورنیو د غړو ژوند یې هم د مرګ او زندان له ګواښونو سره مخامخ وو. د رژیم له لوري د (ا، خ، د،ګ) د مشرانو د نیونې په اړه د دولتی رسنیو له ژبې او له دې امله د جشنونو جوړونه خلقیانو ته دا څرګند پیغام درلود چې نور یې د ژوند چانس نشته هماغه دي ، په پوځي پاڅون لاس پورې کوي چې البته مرګ او ژوبله یې له ځانه سره لرله. د نړۍ په ګوټ ګوټ کې هر انقلاب ، هر پاڅون که کارګرو کړی ، بزګرو یا پوځیانو د ځانه سره مرګ او ژوبله او ورانۍ لرلې. نړیوال انقلابونه او ولسي پاڅونونه ښیي ترڅو چې پوځیان نه دي ورسره یوځای شوي برخلیک یې ناڅرګند او حتی له ناکامۍ سره مخامخ وو. د فرانسې په ستر انقلاب کې د پاڅونوالو سره تر هغه پورې چې د باستیل توپخانه مل شوې نه وه انقلابیونو کوم کار ونشوای کړای. د اکتوبر په سوسیالستی انقلاب کې هم که له لومړۍ نړیوالې جګړې څخه راستانه شوي روسي پوځیان او د «اورورا» بیړۍ د انقلابیونو سره مل نه وای برخلیک یې څرګند نه وو. د انقلاب په اړه باید وویل شي چې په شلمه پیړۍ کې د آسیا ، لاتیني امریکا او افریقا په هېوادونو کې چې سیاستوالو د پوځي کودتاوو او پاڅونونو له لارې واک ترلاسه کړی دی بلا استثنی ټولو د انقلاب خبره کړې ده. په انقلاب کې اصلي خبره په پوځي عمل او یا د واک په ترلاسه کولو کې نه بلکې پدې کې ده چې دا عمل د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر ترسره کیږي. که دا عمل د ولسونو د سوکالی ، د هیواد د پرمختګ او آبادۍ ، په ټولنه کې د بنسټیزو سمونو د راوړلو او د ټولنیز عدالت د ټینګښت په موخه شوی وي او پدې لاره کې عملي ګامونه اوچت شي د ستاینې او ملاتړ وړ یو عمل دی او دا د انقلاب معنی ورکوي. پاڅونونه که کارګرو کړي وي ، بزګرو یا پوځیانو د انقلاب بشپړه معنی نه ورکوي بلکې انقلاب هغه وخت عملي جامه اغوندي چې دا بدلون د وخت په تیریدو سره د خوارو او محکومو ولسونو په ګټه ، د هیواد د پرمختګ او د ټولنیز عدالت د ټینګښت په لور ګامونه اوچت کړي.

د۱۹۷۸ کال د اپریل پوځي پاڅون (انقلاب) داسې یوه پېښه وه چې د یحیی کورنۍ چې ټول حقونه، امتیازونه او هر دول آزادۍ یې لرلې او نورو یوازې مکلفیتونه اقتدار ته د پای ټکی کېښود او د ټیټو او خوارو طبقو استازي واک تر لاسه کړ دا پخپله په ټولنه کې یو بنسټیز اوښتون یا سیاسي انقلاب وو. د پاڅون وروسته د خلقي واکمنۍ له لوري د بنسټیزو بدلونو پیل ښودل چې د ټولنې په ټولو ډګرونو کې انقلاب عملی جامه اغوندي. خو د دې ګوند په مشرتابه کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د ګوند داعیې ته ژمن نه وو بلکې لکه د سلطنتي کورنۍ په څېر یې خپلې کورنۍ ته حقونه، امتیازونه او آزادۍ او نورو ته یوازې مکلفیتونه غوښتل . ښه بېلګه یې امین او لایق دي. دواړو د وسلوال پاڅون وروسته بېله ځنډه خپل زامن عبدالرحمن او غرزی چې د پولتخنیک د انستیتوټ د لومړي کال محصلین وو د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځي ته تبدیل کړل چې په راتلونکې کې سیاسي رهبران شي او یا کارمل او امین واک ته په رسېدو سره خپل خپلوان لکه د یحیی د کورنۍ په څېر په لوړو څوکیو وګومارل. پدې اړه د لایق د بلې کارنامې یادونه هم د پام وړ ده. لایق ته تره کي دنده وسپارله چې په کیوبا کې د ځوانانو نړیوال فېستیوال ته د ځوانانو د سازمان د ملکي برخې څخه ځوانان غوره کړي. هغه د ګوند د مشرانو بچیان او خپلوان لکه عبدالرحمن امین ، ګلالۍ امین، ملالۍ تره کي، غرزی لایق ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرنی شفیعي، خوشحال د پنجشیري زوی، سلیم د شاولی زوی، عبدالرحیم میثاق او نور یعني د ګوندي مشرانو بچیان او خپلوان غوره کړل. دې ډول کړنو په ګوند باندې د خلکو باور ته سخت زیان ورسولو.

نوې واکمنۍ بیله ځنډه د خلکو په ګټه ، د هیواد د آبادۍ او پرمختګ په موخه یو لړ ګړندي سمونونه پیل کړل چې د یوه رښتیني انقلاب زیری یې ورکاوه . البته د ګوند د بې تجربګۍ او تیروتنو او په ګوند کې د واک د مدعیانو له لوري د دولتي چارو د سبوتاژ او وژنو سربیره د نوې واکمنۍ د مخالفانو او لویدیځوالو او د هغه د سیمه ییزو متحدینو لاسوهني او د جګړو د اورونو د بلولو او خاصتاً د خلقي حکومت په وړاندې د شوروي اتحاد خاینانه دریځ او د شوروي اشغال پایله دا شوله چې انقلاب ماتې وخوري او پرهیواد بنسټپال مذهبي ځواکونه واکمن شي. د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې او د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې سیاسي اوښتونه د توپیرونو او تیروتنو سره سره یو بل ته ورته والی درلود چې هغه د یوه ټولنیز انقلاب په لوري خوځیدل وو. دې دواړو انقلابي خوځښتونو د اماني غورځنګ وروسته د یوه پرمختللي افغانستان زیری ورکاوه. له بده مرغه دا دری واړه مترقي غورځنګونه ګډ برخلیک هم لري چې هغه د هغوی ماتې ده او د دې ماتې عاملین هغه ځواکونه وو کوم چې د سپیڅلي جهاد او د شریعت د ټینګښت جنډې یې جګې کړې وې او د نړیوال پانګوال شیطاني مرکز او د هغه د سیمه ییزو چوکره ګانو ملاتړ یې درلود.همدې ځواکونو اماني غورځنګ را نسکور کړ، همدې ځواکونو د هیواد لومړی جمهوریت له انقلابي سمونونو را وګرځاوه او د هغه قبر یې وکېندلو او همدارنګه یې د ثور انقلاب هم ژندۍ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهير

د ثور د پوځي پاڅون وروسته د ګوند د مشرتابه په وړاندې د نوي نظام د څرنګوالي او د واکمنۍ جوړښت مطرح وو. د اپریل په اووه ویشتمه کله چې ګوندي مشران له توقیف خاني څخه راډیو ته راولیږدول شول او ډګروال عبدالقادر په پلازمېينه کې دولت ته د وفادارو ځواکونو د ټکولو په موخه د جنګي الوتکو د سوق او اداري چارې پرمخ وړلې ، د پاڅون برخلیک څرګند نه وو او تر ډېره بریده د پاڅون برخلیک په هوایي قواوو پورې تړلی وو د عبدالقادر وړاندیز دا وو چې د پاڅون د بري وروسته « د ا، خ، د،ګ باید خپل لاربنوونکی رول په پټه ترسره کړي او پوځي شورا ظاهراً انقلابي دندې پرمخ بوزي. »۲ / ۱۰۰ هغه مهال د پوځي شورا غړي امین ، قادر او وطنجار وو. البته چې د نوموړي د دې وړاندیز په وړاندې د تره کي غبرګون منفي وو. د پاڅون په لومړیو ورځو کې « عبدالقادر د ګوند د مشرتابه سره دا سې چلند کاوه لکه چې هغوی یې عسکر وي . هر وخت به چې راتللو د مجلس په سر کې کیناستلو او ډېرې خبرې یې کولې او داسې یې ښودل چې دی لاربښود دی او په هرڅه پوهېږي...، خو محمداسلم وطنجارد احترام ډک چلند کاوه ، ډېرې لږ خبرې یې کولې...، د بېلګې په توګه د انقلاب په دریمه ورځ د ۱۳۵۷ لمریز د غویی په نهمه کله چې ټول د غرمې د ډوډۍ لپاره راټول شول، عبدالقادر د مجلس په سر کې کېناست ، په مغرورانه ډول او په سپکه یې د مرکزي کمېټې په پټه خبرې وکړې او له خبرو یې ښکارېدل چې ستاسو ناجیان موږ(پوځیان) یو، موږ یو چې اتلولي مو کړې ده او تاسو باید وپوهېږئ او ډېرې غوښتنې ونلرئ...»۷۹ / ۲۲۸ – ۲۲۹ ددې څخه ښکاري چې عبدالقادر غوښتل د دولت او ټولنې اداره د ده په مشرۍ پوځیان پرمخ بوزي. کله چې د اپریل په اته ویشتمه(غویي اتمه) داودخان و وژل شو او د ولایتونو اوعسکري جزوتامونو څخه پوځي شورا ته د ملاتړ او وفادارۍ تلګرامونه را ورسېدل د اپریل په نه ویشتمه (غویي نهمه) د دفاع په وزارت کې غونډه را وبلل شوه چې د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي او علی البدل غړو سربېره د پوځي پاڅون د ځمکنیو او هوایي ځواکونو قوماندانانو(وطنجار او عبدالقادر) هم پکې ګډون درلود. د غونډې د رابللو موخه د راتلونکي نظام د جوړښت د څرنګوالي مسأله وه چې عبدالقادر بیا خپله د لومړۍ ورځې خبره تکرار کړله. تره کي چې معمولاً په غونډو کې په پښتو ژبه خبرې کولې د عبدالقادر د وړاندیز په وړاندې په دري ژبه ویلي وو: « د ثور پاڅون د هیواد د خلکو د اوږدې مبارزې او په تیره د ا،خ، د،ګ د څوارلس کلن سیاسي ژوند د آګاهانه مبارزې پایله ده. همدا ګوند وو چې خلک او په هغو کې یې وطنپال افسران په سختو او مختنقو شرایطو کې متشکل او متحد کړل. همدا ګوند وو چې پوځي سازمانونه یې د سازماني او سیاسي پلوه د وسلوال پاڅون او د دولت د نسکورولو لپاره چمتو کړل. وسلوال پوځ او د ګوند پوځي سازمان یوازې خپله ساده انقلابي دنده ترسره کړې ده. وروسته لدې به هم دا ګوند د پوځ،غورځنګ، ټولنې او دولت د لاربښوونې دنده په غاړه ولري. »۲ / ۱۰۱ د عبدالقادر له لوري د دوهم ځل وړاندیز په وړاندې په دري ژبه د تره کي غبرګون دا معنی لرله چې ګواکې هغه په پښتو نه پوهېږي او غواړي هغه په دري ژبه وپوهوي. « د هغه (تره کي) خبرې د مرکزي کمېټې د ټولو غړو لخوا تایید شوې او ټول منتظر وو چې د پوځیانو استازي څه وایي . محمداسلم وطنجار بېله ځنډه د نورمحمدتره کي له خبرو سره همغږي وښودله او عبدالقادر د څو شیبو سکوت وروسته وویل چې وطنجار همغږی دی زه هم مخالفت نلرم.» ۷۹/ ۲۲۹ وطنجار په خپلو خبرو کې دا هم ویلي وو:« موږ د خپل ګوند سپاهیان وو او یو. یوازې ګوند او مشرتابه یې کولی شي چې غورځنګ، ټولنه ، انقلاب او دولت او په هغو کې پوځ رهبري کړي.» ۲/ ۱۰۲ د وطنجارد خبرې د نوي نظام د جوړښت او د هغې د لاربښوونې د څرنګوالي مسألې ته د پای ټکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېښود چې ګوند به دولت او ټولنه رهبري کوي. وروسته لدې په غونډه کې د لوړ دولتي ارګان په توګه د انقلابي شورا د جوړېدو پرېکړه وشوه چې د مرکزي کمېټې اصلي او علی البدل غړي او اتلس تنه پوځیان به یې غړي وي کوم چې د امین په اند د ثور د اوومې نیټې په پاڅون کې ښه ځلیدلي وو. همدا رنګه نوي نظام د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت په نامه ومنل شو . د انقلابي شورا په غونډه کې تره کی د دې شورا د رئیس او کارمل یې د مرستیال په توګه وټاکل شول.د انقلابي شورا په جوړېدو سره واک د پوځي شورا څخه انقلابي شورا ته ولېږدېده. ویل کېدل چې کارمل عبدالقادر لمسولی وو چې واک ګوند ته ونه سپاري او په خپله کارمل بیا ویل چې ده عبدالقادر قانع کړ چې واک ګوند ته ولېږدوي.

هیره دې نه وي چې د انقلابي شورا پوځي غړي د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود دا ځکه چې د پاڅون برخه وال خلقیان وو او یوازې دوو پرچمیانو پکې برخه اخیستې وه . د غویې په لسمه سیاسي بورو د حکومت د جوړولو په موخه غونډه وکړه . دا غونډه په جنجالو واوښته . جنجال لدې پیل شو چې د کابینې ترکیب د امین له لوري د ګوند مشرتابه ته وړاندې شو او کارمل ویلي وو چې « امین صاحب کابینه جوړه کړې او غواړي پر موږ یې و مني. امین وخندل او په خندا یې وویل: امین نه ده جوړه کړې، هغو کسانو جوړه کړې ده چې رهبري یې له زندانه را واېستله، د داود رژیم یې نسکور کړی دی او پر ځای یې خلقي رژیم کېنولی دی. کارمل په غوسې سره وویل د داود رژیم ګوند نسکور کړ ، لدې کبله باید کابینه هم ګوند جوړه کړي.» ۷۹/ ۲۳۷ کارمل د کابینې لست ته په کتو سره چې خلقیان پکې زیات وو اعتراض درلود او خپلو پرچمي ملګرو ته د مساوي برخې غوښتنه کوله. همدارنګه هغه غوښتل چې د بهرنیو او کورنیوچارو او مطبوعاتو وزارتونه پرچمیانو ته ورکړل شي. د پنجشیري په وینا« د حاکمه قدرت د کلیدي مقامونو د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې، سیاسي مانورې او قدرت ښودنه پیل شوله حفیظ الله امین د ثور پاڅون او د واک تر لاسه کول د خلق د سازمان د پخواني اړخ د افسرانو د وسلوال پاڅون مستقیمه پایله ګڼله. لدې امله د قدرت په کلیدي دولتي څوکیو د پرچمیانو د وتلو ګوندیانو ګومارلو سره مخالفت ښود.» ۲ / ۱۰۲ خلقي اړخ د هغه مهال نازکو شرایطو او یا ښایي د مسکو فشار ته په کتو سره د کارمل ارادې ته غاړه اېښې وي او پرچمیانو ته یې په حکومت کې غوښېنه برخه ورکړله اوپدې ډول د خلق او پرچم د ائتلافي حکومت بنسټ د بې باورۍ په چاپېریال کې کېښودل شو.د وزارتونو پدې ډول وېش سره د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند انقلابي مشرانو د خپل ګوند د کړنلارې چې ملي دموکراتیکې جبهه جوړه کړي له پامه وغورزوله او مشران یې پدې کې وو چې وزارت خانې په خپلو کې سره وویشي او په ویش هم نه جوړېدل. البته هغه مهال سمدلاسه د ملي دموکراتیکې جبهې جوړول ناشوني وو خو کولی یې شول نوې کابینه سرپرسته اعلان کړي او نورو سیاسي ډلو ، ناپیيلو سیاستوالو او تکنوکراتانو ته یې بلنه ورکړې وای چې د نوي نظام سره همکاري وکړي او د سرپرستو وزیرانو پرځای د افغانستان د دموکراتیک جمهوري حکومت برخه وګرزي. د افغانستان د کارګرې طبقې او ټولو زیارکښو مخکښ ګوند مشرتابه د انقلاب له مقولو څخه یوازې دا مقوله چې په انقلاب کې اساسي مسئله د واک مسئله ده په پام کې نیولې وه او پدې کې وو چې واک انحصار کړي. د ګوند په ځینو مشرانو کې د واک لیوالتیا دومره پیاوړې وه چې ځانته یې نوې وزارتخانې جوړې کړې ځکه د وزارتونو شوقیان ډېراو وزارتونه لږ وو. د بېلګې په توګه انقلابي شاعرانو« بارق شفیعي او سلیمان لایق دواړو د اطلاعاتو او کلتور له وزارت سره علاقه درلوده ځکه له دغه وزارت سره یې سروکار درلود او دواړه شاعران او لیکوالان وو خو وزارت یو و، پردغه خبره د دوی ترمنځ څه خبره هم راپور ته شوه په پای کې ملګرو پرېکړه وکړه چې دغه وزارت پر دوو برخو وویشل شي چې د اطلاعاتو وزارت د بارق او د رادیو تلویزیون وزارت مشري دې لایق ته وسپارل شي په دغه خبره ټول راضي شول. د ډاکټر اناهیتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتبزاد لپاره هم د یوه وزارت د پیدا کېدو مسئله طرحه وه ځکه هغه د سیاسي بوروغړې نه وه خو په پرچمي اړخ کې د لوړ اعتبار لرونکې وه د دې لپاره یو بل وزارت جوړ کړل شو چې نوم یې د اجتماعي چارو وزارت یا وزارت اموراجتماعي کښیښودل شو.»۴۰ / ۳۶۷- ۳۶۸ یوه ورځ وروسته د غويي په لسمه د انقلابي شورا غونډه را وبلل شوله او د سیاسي بورو له خوا تصویب شوی لاندې حکومت غونډې ته وړاندې شو او هغه یې تایید کړ:

الف – د خلق اړخ

١. نورمحمدتره کی صدراعظم
٢. حفیظ اله امین د بهرنیوچارو وزیراو د صدارت مرستیال
٣. محمد اسلم وطنجار د مخابراتو وزیر او د صدارت مرستیال
۴. عبدالقادر د دفاع وزیر
۵. غلام دستګیرپنجشیری د ښوني او روزني وزیر
۶. صالح محمدزیری د کرني وزیر
٧. شاه ولی د عامې روغتیا وزیر
٨. عبدالکریم میثاق د مالیي وزیر
٩. سیدعبدالحکیم شرعی جوزجانی د عدلیې وزیراو لوی څارنوال
١٠. محمداسمعیل دانش د کانواو صنایعو وزیر
١١. محمدمنصورهاشمی د اوبو او بریښنا وزیر
١٢. محمود سوما د لوړو زده کړو وزیر

ب – د پرچم اړخ

١. ببرک کارمل د صدراعظم مرستیال
٢. نوراحمدنور د کورنیوچارو وزیر
٣. سلطانعلی کشتمند د پلان وزیر
۴. سلیمان لایق د راډیواو تلویزیون وزیر
۵. بارق شفیعی د اطلاعاتواو کلتور وزیر
۶. عبدالقدوس غوربندي د سوداګرۍ وزیر
٧. اناهیتا راتبزاد د ټولنیزوچارو وزیره
٨. محمدرفیع د ټولګټو(فواید عامې) وزیر
٩. نظام الدین تهذیب د سرحداتو وزیر

امین ته د صدراعظم د مرستیال په توګه د امنیتي چارو او کارمل ته د اقتصادي چارو د لارښووني مسؤلیتونه ورکړل شول. د حکومت د جوړېدو دا ډول جنجالي بهیر ښیي چې د (ا، خ، د،ګ) دواړو اړخونو هڅه کوله چې مهم کلیدي وزارتونه خپل کړي. د حکومت له جوړولو څو ورځې وروسته د ګوند سیاسي بیرو د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي دندو اساسي کرښې چې د دولت د کړنلارې حیثیت یې درلود تصویب کړلې او په انقلابي شورا کې پرېکړه وشوه چې هغه د انقلابي شورا د رئیس تره کي له لوري د راډیو ټلویزیون څخه ولوستل شي او دري متن یې د یوه تکړه ویاند له خوا قرائت شي.« په دې اړه بیا ببرک کارمل د ژورنالیزم د ټولو اساساتو خلاف د راډیو افغانستان څخه د انقلابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو د اساسی کربښو د لوستلو د ویاندۍ داوطلب شو. که څه هم سیاسي بیرو د کارمل دا ادعا د ا، خ، د ، ګ د مخکنیو فرکسیونو د یووالي خلاف وګڼله. خو ببرک کارمل د خپل دریځ څخه یو ملي متر شا تګ ونکړ. او بالاخره د انقلابي دندو د اساسی کربښو دری متن د۱۳۵۷ کار د غویي د نولسمې په شپه د پښتو د متن وروسته د ببرک کارمل له لوري قرائت شو. پدې ډول د ګوند غړي او کدرونه او د هیواد خلک د ا، خ، د، ګ د دواړو مخکنیو اړخونو په یووالي نورهم بدګومانه شول. »۲ / ۱۰۷ د کارمل دې ډول دریځ ګوندي کدرونو ته پوښتني پیدا کړې او په خصوصي ډول یې د ګوندي مشرانو څخه د مسئلي روښانول غوښتل لایق یوه ته ویلي وو:« ما له هغه (کارمل) نه هیله وکړه چې زما خبره واوري د هغې د دري متن لوستل د ده شخصیت ته زیان رسوي خپل ځان د یوه ویاند تر کچې مه ټیټوه لاکن و یې نه منل. »۸۰ / ۷۰ د ثور له پاځون مخکې د ګوند په لاربښوونکي ارګان (مرکزي کمیټه) کې پوځیان نه ترسترګو کیدل. د پاځون وروسته د غبرګولي د میاشتې په څوارلسمه په سیاسي بېرو کې پدې مساله بحث وشو. که څه هم امین د سیاسی بېرو غړی نه وو خو د پاځون وروسته هغه دا امکانات ترلاسه کړي وو چې په ټولو ګوندي پریکړو کې وروستی خبره وکړي. د سیاسي بېرو په غونډه کې امین برخه لرله او د سیاسي دفتر غړیتوب ته را پورته کړل شو. خو کارمل پدې دلیل چې پوځیان اړینه سیاسي پوهه نلري مخالفت وښود. « نور محمد تره کي د مجلس له غړو وغوښتل چې په مرکزي کمېټه کې د پوځیانو دغړیتوب په هکله نظر ورکړي.لومړی یې د کارمل له ملګرو(پرچمیانو) پیل وکړ. لومړی محمدحسن بارق شفیعي د پوځیانو د اتلولۍ وویل ...، د هغه وروسته سلیمان لایق څو تاییدي خبرې وکړې...،د خلقیانو اړخ ټول د کارمل د څرګندونوخلاف مرکزي کمېټې ته د پوځیانو د راتګ ملاتړي وو...،کله چې کارمل په سیاسي بېرو کې دا وضعیت ولید، په نهیلۍ سره یې ټولو ته وکتل ...، په غوسه شواو خپل مخ یې بارق شفیعي او سلیمان لایق ته را وګرزاوه او بدې خبرې یې ورته وکړلې. پدې وخت کې تره کي خپل ښی لاس د هغه په اوږه کېښود و یې ویل : دا خبرې د څه لپاره ، موږ ملګري یو، اوس نه څوک پرچمی دی او نه بل څوک ، موږ ټول د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند غړي یو، پوځي ملګري هم د ګوند غړي دي ...،وروسته تره کي وویل اوس رای ګیري کوو او کارمل سمدلاسه وویل رای ګیری ته اړتیا نشته خبرې او رایې معلومې شوې. یوه هیله مو له ستاسې څخه داده چې پوځي ملګرو ته وویل شي چې د رایو په اتفاق ومنل شول. بله هیله مې داده د پوځي ملګرو نه چې د مرکزي کمېټې غړي کېږي محمدرفیع هم و نیسئ چې هغه هم ومنل شو.» د شرعي جوزجاني د وینا له مخې« د پرچم د اړخ عبدالقدوس غوربندي، بارق شفیعي او سلیمان لایق په شمول د خلق د اړخ د مرکزي کمیټې ټولو غړو دا وړاندیز تایید کړ. خو ببرک کارمل، کشتمند ، نوراحمد نور او اناهیتا راتبزاد ددې وړاندیز په وړاندې ودربدل، دا یې د ګوند د سازماني اصولواو د ګوند د طبیعي ودې خلاف ګڼل او ویل یې چې دا ملګري په افتخاري مدالونو، لقبونو او د رتبو په ترفیعاتو ونازول شي نه دا چې د ګوند رهبری ته را پورته شي،ځکه د ګوند د کمزوری سبب کیږي.» ۱۳۴ د پنجشیري په وینا ددې غونډې وروسته « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسیون پټ فعالیتونه پیل شول. »۲ / ۱۰۹

د کارمل له لوري د پوځیانو د سیاسي پوهې د کمزورۍ څخه موخه دا وه چې د پاځون اتلان د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود، ده نه غوښتل چې په مرکزي کمیټه کې خلقیان په اکثریت واوړي لدې امله یې د پوځیانود سیاسي پوهې مسئله طرحه کړې ده. که په رښتیا سره کارمل د ګوند لاربښوونکي ارګان (مرکزي کمیټې) ته د زړه سوي له کړکۍ کتل نو بیا یې ولې د شوروي د اشغال وروسته چې کارمل د ګوند او دولت د مشر په توګه نصب شو څو تنه پوځیان نه دا چې مرکزې کمیټې ته بلکې سیاسي بیرو ته هم راپور ته کړل. که چیرې د ثور د اوومې نیټې د پاځون په لومړیو ورځو کې چې د ګوند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایښت او مرګ او د پاڅون کوونکو پوځیانو د ژوند سوال طرحه وو او د وسلوال پاڅون پرمهال او وروسته د کارمل دریځ یا په بله خبره مخالفتونو او جنجالونو ته ځیر شو لیدل کیږي چې نوموړي نه یوازې د پخوا په شان په فرکسیوني ناروغيو اخته وو بلکې غوښتل یې چارې سبوتاژاو نوې واکمنۍ ته چې کابو نیمایي برخه یې د ده ډلې ته ورکړل شوې وه ستونزې جوړولې. لامل یې دا کیدای شي چې ببرک کارمل پکې دوهمه څیره وه او دا یې نشوای زغملای چې د واکمنۍ په مشرتابه کې بل څوک ووینې. داسې بریښي چې دده د دا ډول دریځ څخه مسکو هم ملاتړ کاوه ځکه چې د پاڅون یوه ورځ وروسته تره کي « د ثور په اتمه صالح محمد پیروز سفارت ته استوي او د سفیرله خوا هدایت ورکول کیږي چې سبا ته ورشي. سبا د لیدنې په وخت کې سفیرد ببرک کارمل د صحت پوښتنه کوي. همدا راز تره کي ګل محمد نورزی هم ورلیږي سفیرد دې پرځای چې د تره کي سره وګوري پرچمیانو ته په دولت کې د نیمایي څوکیو غوښتنه کوي او په پای کې د اندروپوف مرستیال ګریچکوف کابل ته راغی او په تره کي یې ومنل چې په دولت کې نیمایي څوکۍ پرچمیانو ته ورکړي. »۶۰ / ۹۶ پورتنۍ خبره امریکایي لیکوال سلیک اس هاریسون هم تائیدوي او لیکي :« کریچکوف د خلق او پرچم د دواړو اړخونو په مساوي استازو ټینګار درلود.»۴۷ / ۳۲ کله چې مسکو ډاډ ترلاسه کړ چې په حکومت کې به پرچمیانو ته اړینه برخه ورکول کیږي شوروي سفیر پوزانوف د ثور په لسمه د تره کي سره ګوري او نوی رژیم په رسمیت پیژني. د نوي نظام د جوړښت جنجالي بهیر او د۱۳۵۷ کال د غویي او غبرګولي د میاشتو د ګوندي مشرانو ناندرۍ چې د پاڅون پرمهال تویې شوې وینې لا وچې شوې نه وې ښیي چې په ګوند او حکومت کې د خلق او پرچم په نامه دوو مخالفو دریځونو او دوو سیالو دښمنو ډلو شتون درلود.

د انقلاب په وړاندې غبرګونونه

دا ارزښتمنه خبره چې کله جګړه پیل شي لومړۍ قرباني یې رښتیا ده د ثور د وسلوال پاڅون پر مهال د مرګ او ژوبلې په اړه په بشپړ ډول سرخوري. نوې واکمنۍ ټولټال تلفات ۷۰ تنه اعلان کړل او د ا، خ، د،ګ مخالفان تلفات زیات ګڼي او په هغو کې د ایران د شاهنشاهي دولت د اطلاعاتو ورځپانه تلفات ۲۰۰۰ تنه ښيي . لویس دوپري امریکایي لیکوال « معتقد دی چې د دریو زرو څخه زیاتو کسانو په جګړه کې برخه نه لرله . »۴۷ / ۲۸ لکه څرنګه چې د جمهوري ګارد منسوبین زر تنه ، پاڅونوال دری سوه تنه وو او د ارګ د دفاع لپاره د اوومې فرقې راغلی ځواک چې یو غونډ وو دا ټول شاوخوا دوه نیم زره تنه کیږي لدې امله د لویس دوپري ادعا سمه ده . دا بیا ښیي چې د۲۰۰۰ تنو تلفات د مبالغې پرته بل څه نه دي . سره لدې چې د نظام په اوښتون کې وینې تویې شوې ، د ولسمشرپه شمول د هغه د کورنۍ اوولس تنه غړي و وژل شول خو خلکو او په تېره د کابل اوسېدونکو د انقلاب څخه تود هرکلی وکړ او په ښار کې یې په ولاړو ټانکونو او زرهپوښونو د ګلانو ګېډۍ اېښودلې او هره ورځ خلک صدارت او وزیرانو ته د مبارکۍ ویلو لپاره ورتلل . دې وضعیت اداري چارو ته خنډونه او ستونزې جوړولې لدې کبله واکمنې پدې اړه یوه اعلامیه خپره کړله له خلکو یې د مننې په ښودلو سره غوښتي وو چې « وروسته لدې د حکومت غړو ته د مبارکۍ او نېکو احساساتو د څرګندولو ډډه وکړي او هغوی ته وخت ورکړي چې خلکو او هېواد ته خدمت ، رسمي کارونو او ورځنیو دولتي چارو ته ورسیږي. » ۷۹ / ۲۴۳ د نوې واکمنۍ څخه د ولس دې تاوده هرکلي دوه لاملونه لرل. یو دا چې له بده مرغه د افغانستان سیاسي تاریخ د زورزیاتۍ او خشونت یوه خونړۍ ټولیزه ده. د دې هیواد د تاریخ په اوږدو کې ډېرلږ لیدل شوي چې واکمنیو په سوله ئیز ډول بدلون موندلی وي او څوک په خپله خوښه له واک څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تيرشوي وي. لدې امله ولس ته د واکمنيو دا ډول خونړۍ اوښتني يو معمولي دود برېښيده او د نوې واکمنۍ څخه يې ملاتړ وکړ. بل دا چې داودخان د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په ورکړل شوو خپلو ژمنو کې په بشپړډول پاتې راغی، د خلکو د بيوزلۍ او وزګارۍ او په دولتي ادارو کې د فساد کچه را ونه لوېدله ، د ولس او په تيره روڼ اندو د غوښتنو او هيلو خلاف يې د جمهوريت په نامه خپله فردي واکمني ټينګه کړه. خلکو د يحيی کورنۍ د نيمې پيړۍ واکمنۍ ته په کتو سره چې پر استبداد او عوام غولوني څرخيده خوښ وو چې د دې کورنۍ د واکمنۍ ټغر ټول شو. پرهمدې بنسټ يې د خلقي نظام څخه چې زيارکښ انسان ته د چوپړ په نامه جنډه پورته کړې وه د زړه له کومي هرکلی ووايه. د داودخان د واکمنۍ څخه د خلکو د نارضايتی په هکله نيويارک ټايمز د۱۹۷۸ کال د مي په نهمه د پاځون دوولس ورځې وروسته يوه مقاله خپره کړه چې په يوه برخه کې يې راغلي وو: « د ګنو بهرنيو څارونکو په اند په افغانستان کې د کودتا څخه د افغانانو اکثريت هرکلی وکړ ځکه چې د داود رژيم د خلکوغوښتنو ته په ځواب ويلو کې ناکام پاتې شوی وو.» د داودخان د رژيم د ناکامۍ په اړه مخکې هم بحث شوی وو خو دلته به خلکو ته د خطاب د وينا د غوړو ژمنو يادونه و شي چې هغه پلې نشولې.

– د ځمکو اصلاحات ، د دهقاني کوپراتيفونو او زراعتي تعاوني شرکتونو جوړول،
– بې کوره خلکو ته د کورونو توزيع،
– د کارګرانو د اړتياوو پربنسټ يې د تنخوا تنظيمول (د مساوي کار پربنسټ د مساوی مزد اصل) دا په واقعيت کې د سوسيالستي ټولنې يو اصل وو.
– د کار د مترقي او دموکراتيک قانون جوړول ،
– د کارګرانواو ټولو زيارايستونکو لپاره اجتماعي بيمه،
– د کورونو، مؤسسو او هټيو د کرايي تثبيتول،
– د ماشومانو(نجونو اوهلکانو) لپاره عمومي ښوونه او روزنه ،
– د مطبوعاتو او دموکراتيکو خپرونو پراختيا ،
– د کوچيانو ميشت او بې ځمکو ته د دولتي ځمکو ويش.

د جمهوريت په پنځه کلنه موده کې د پورتنيو ژمنو څخه يوازې د کار قانون او هغه هم د ثور د وسلوال پاځون څو ورځې وړاندې جوړ شو . البته د پورتنيو ژمنو پوره کول ستونزمن کار وو او لسيزې وخت يې غوښت او د داسې غوړو ژمنو ورکول د عوامفرېبۍ او د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو ځکه چې هيواد اقتصادي سرچينې، شونتياوې ، تخنيکي او مسلکي کدرونه نلرل. خو اصلي خبره دا ده چې پدې اړه د عملي ګامونو د اوچتولو د هڅو کوچنې نښې نښانې ترسترګو نشوې. خلکو د (ا،خ ، د،ګ) واکمنېدو ته د وخت اړتيا او د هيواد د سمسورتيا او آبادۍ لپاره د جمهوري نظام د ښه بديل په توګه کتل او د يحيی د کورنۍ د نسکورېدو له امله د نوې واکمنۍ په وړاندې د مخالفت غږ پورته نکړ. واک ته په رسېدو سره د خلقي واکمنۍ لومړني ګامونه د بېسوادۍ د له منځه وړلو ، د ښوونې او روزنې د بهير د ښې سمبالتيا او پدې برخه کې د شته ستونزو او نيمګړتياوو د له منځه وړلو او په تيره د اتمو ټولګيو د زده کوونکو د کانکور لغوه او د مامورنيو او دولتي کارګرانو (اجيرانو) د حقوقو ترمنځ توپير له منځه وړل وو. د واکمنۍ له لومړيو ګامونو د اوچتولو او خاصتاً د ښوونې او روزنې په برخه کې د خلکو ملاتړ د ملي سوداګرو او شتمنو هيوادوالو له مرستو معلومېږي . يوازې د هيواد ستر پانګوال عبدالمجيد زابلي د هيواد د پولي او مالي بنسټونو بنسټ ايښودونکي څلويښت ميليونه افغانۍ (يو ميليون ډالر) انقلابي دولت ته مرسته ورکړه. نومورې د رحمن بابا او خوشحالخان ليسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښتونه هم په زمه واخیستل. خلکو د حکومت له لوري په اشرونو(د خپلې خوښې کارونو) د ښوونځیو، سړکونو ، ټولګټو پروژو په جوړولو کې فعاله برخه اخیستله چې ځرګند ساری یې د دریو میاشتو په ترڅ کې په خیرخانه مینه کې د پنځه سوه فامیلیو د پروژې جوړول دي. خو پربله خوا د ثور د وسلوال پاڅون وروسته بیله ځنډه هغو طبقو او کړیو چې د (ا، خ، د،ګ) د کړنلارې په پلې کولو کې ګټې له لاسه ورکولې د نوي نظام خلاف یې نه یوازې تبلیغات پیل کړل بلکې عملا یې د خپلو بهرنیو ملاتړو د ارادې سره سم د نظم او امن په ګډوډولو لاس پورې کړ. د پاځون شپږ ورځې وروسته د پکتیا د زیړوکي په علاقدارۍ کې چې اوس مهال ولسوالي ده ناآرامیو ته لمن ووهل شوه د پوځ په ګاډو او ښوونځي وسلوال برید وشو. د دیورند تېل شوې کرښې ته څیرمه دا ډول ورانکارۍ د اسلام آباد د لمسوني او مرستې پرته ناشوني وې او د هغو په اصطلاح جهادي ډلو کار وو چې د داود خان په واکمنۍ کې یې په پاکستان کې ځاله جوړه کړې وه. ځینې څیرونکي د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او مقاومتونه د دې حکومت د بېړنیو سمونونو، تیروتنو، د خلکو دودونو او اسلامي ارزښتونو ته په نه درناوي کې خلاصه کوي او هغه ولسي خودجوشه حرکتونه ګڼي. خو کله چې د سیاسي اوښتون په لومړۍ اونۍ کې اوهغه هم د پاکستان سره په پوله کې اړو دوړو او ورانکاریو ته لمن وهل کیږي بیله شکه د نوې واکمنۍ د کړنلارو ، بیړنیو سمونونو او تیروتنو سره هیڅ تړاو نلري. دې مخالفتونو او مقاومتونو سیاسي ریښې لرلې او پورتنۍ څرګندونې یوازې پلمې او په واقعیتونو د پردې اچول او د خلکو تېرایستل دي. البته لدې څخه سترګې نشي پټېدی چې وروسته په سمونونو کې د نوې انقلابي حکومت تېروتنو ،آرمانګرۍ او د واک د مدعیانو د ارادتمندانو لخوا د چارو سبوتاژ خپل منفي اغېز درلود .

د خلقي واکمنۍ او د هغې د پروګرامونو څخه د ولس او په تیره د پلازمېینې د اوسیدونکو ملاتړ د۱۳۵۷ کال د تلې په اووه ویشتمه چې نوی دولتي بیرغ اوچتېده بربنډیږي. ولسونه سره بیرغونه په لاس د سهار د اتو بجو څخه د مازدیګر ترځلورو بجو پورې د ارګ مخکې ته چې هغه مهال ور ته د خلکو کور ویل کیده د ولولو او خوښیو په څرګندولو سره د دولتي مشرانو ترمخ تېرېدل او ټول ښار سره بڼه نیولې وه. « د مراسمو په پای کې د شمالي کوریا سفیر نورمحمدتره کي ته یادونه کړې وه چې د ثور انقلاب ژورې خلقي ریښې لري خو دومره باید زیاته کړم چې څومره مې د پوزانوف او یو شمیر نورو شوروي ګډون کوونکو په څېرو کې ناخوښي لیدله نو هغوی د تاسو انقلاب نشي زغملی او غواړم تاسو ته د شوروي له خوا خطر په ګوته کړم. »۶۰ / ۸۸ هغه مهال د شوروي اتحاد او شمالي کوریا تر منځ اړیکې خرې پرې وې. د شمالي کوریا او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت تر منځ د ډپلوماتیکو اړیکو له ټینګولو څخه هم مسکو خوښ نه وو. د (ا،خ ، د، ګ) مخالفان اکثراَ د ملي بیرغ تغییرغندي چې ګواکې د دودیز بیرغ پرځای یې سور بیرغ چې د کمونیسم نښه ده غوره کړ چې پدې توګه یې د افغانستان تاریخ او ویاړونو ته شا وګرزوله. د یادولو وړ بریښي چې د افغانستان تاریخ د شاه امان الله څخه د داودخان تر جمهوریته پورې چې نیمه پیړۍ هم نه کیږي نه محدودیږۍ چیرې چې هیواد دری رنګه (تور، سور، زرغون) بیرغ د محراب منبرنشان په لرلوسره د ملي هویت د سمبول په توګه درلود. پداسې حال کې چې د تاریخ په اوږدو کې دې هیواد رنګارنګ بیرغونه او دولتي نشانونه لرل چې رنګونه یې اکثراَ تور، سره ، شنه، زرغون وو او په هغو کې د لمر، سپوږمۍ ،غره ، زمري ، پړانګ ، ښامار، لېوه ، طاووس ، تورې ، ټوپک او نیزې نشانونه ترسترګو کیدل. دا چې ویل کېږي د خلقیانو سور کمونستي بیرغ غوره کړ باید وویل شي چې د غزنویانو بیرغ هم سور رنګ درلود. آیا سلطان محمودغزنوي هم کمونست وو؟ ننني ترکیه ، تونس او مراکش هم سره بیرغونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر هیواد کي ملي بیرغ ، دولتي نښان او ملي سرود د ملي هویت ښکارندوی دي او وګړي یې هغو ته د زړه له کومې درناوی کوي. دا درناوی هغه مهال د تقدس کچې ته رسیږي چې نسلونو هغه یو بل ته په میراث پرې ایښي وي. کله چې ولسونه د دې ملي نښو د نه بدلون شاهدان پاتې شوي وي ، هر رژیم ، هرې واکمنۍ او هر واکمن هغو ته درناوی کړی وي ، په ولس کي هم هغو ته د درناوۍ روحیه قوت مومي. خو که د واکمنیو په اوښتو سره دا سمبولونه او نښې بدلیږي هغه خپل ارزښت ، درناوی او سپیڅلتیا له لاسه ورکوي او ولسونه ددې سمبولونو او نښو د بدلون په وړاندې بې تفاوته پاتې کیږي. له بده مرغه زموږ په هیواد کي د واکمنیو په بدلیدو سره دا نښې هم بدلي شوي دي. که چیرې یوازې د شلمې پیړۍ د پیل څخه تر دې دمه د هیواد بیرغونو او دولتي نشانونو ته وکتل شي په پرله پسې ډول هغو تغییر موندلی دی. داسي بریښي چې د افغانستان هر واکمن ملي بیرغ او دولتي نشان ته د شخصي ملکیت په توګه کتلي او د خپلي خوښې پراساس یې هغه غوره کړي دي. پداسي حال کي چې د ملي بیرغ او دولتي نشان بدلون د ولسونو صلاحیت دی. ملي سرود چې د خپلي معنی او مفهوم له مخې د یوه ملت آرمانونه ،هیلي ، ځانګړتیاوې ، دودونه او تاریخ ننداري ته ایږدي هغه ترجمهوریته پورې شتون نه درلود. له بده مرغه د (ا، خ، د،ګ) مشرتابه هم واک ته په رسیدو سره د تیرو واکمنیو په شان ملي بیرغ او دولتي نشان ته تغییر ورکړ او همدارنګه یې د خپلي خوښې ملي سرود چې د خپلو سیاسي او ایدئولوژیکي باورونو سره یې برابر ګاڼه غوره کړ. خو ولس چې د ملي بیرغونو او دولتي نشانونو د پرله پسي بدلېدو سره عادت موندلی وو په ۱۳۵۷ کال کي د نوي بیرغ او دولتي نشان بدلیدل کومه ناوړه پیښه ونه ګڼله او د نوي ملي بیرغ د جګېدو په مراسمو کي یې په ولولو سره برخه واخیستله.

د شلمې پیړۍ د پیل څخه تردې دمه افغانستان لاندې بیرغونه اودولتي نشانونه لرل . ویل کیږي چې افغانستان په نړۍ کي هغه استثنایي هېواد دی چې ملي بیرغونو یې ډېر تبدیل شوي دي.

۱۹۰۱ ـ ۱۹۱۹

۱۹۱۹ ـ ۱۹۲۸

۱۹۲۸ ـ ۱۹۲۹

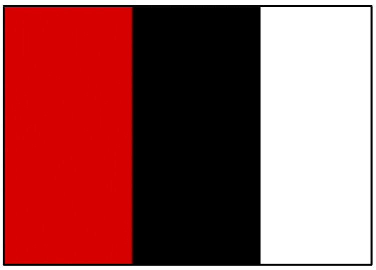
۱۹۲۹

۱۹۲۹ ـ ۱۹۳۰

۱۹۳۰ ـ ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۷۳ – ۱۹۷۸

۱۹۷۸ – ۱۹۸۰

۱۹۸۰ - ۱۹۸۶

۱۹۸۶ - ۱۹۹۲

۱۹۹۲ – ۱۹۹۶

۱۹۹۶ – ۲۰۰۱

۲۰۰۱ - ۲۰۲۱

۲۰۲۱

د واک درې مرکزه

د افغانستان د دموکراتیک جمهوري دولت په جوړیدو سره نورمحمدتره کی د ګوندي- دولتي زعیم په توګه وټاکل شو خو د واک دوو نورو مرکزونو چې د رسمي مرکز څخه ځواکمن وو هم شتون درلود چې هغه د حفیظ الله امین او ببرک کارمل تر مشرئ لاندې مرکزونه وو. ځکه چې د امین سره وسلوال پوځ او د ده فرکسیون د کارمل سره مسکو او نیمايي کابینه وه . بیله شکه د واک د مختلفو مرکزونو شتون ددې لامل ګرزي چې د دې مرکزونو ترمنځ کشمکشونه پیدا شي او دولتي چارې له خنډونو سره مخ یا سبوتاژ شي.« دواړو(امین او کارمل) هڅه کوله چې له نورمحمد تره کي سره ځانونه نږدې کړي او د هغه ملاتړ ترلاسه کړي.هر یوه په خپله برخه کې غوښتل تره کی وپوهوي چې مشري ته یې د (هغه) لخوا ګواښ دی ، یعني امین غوښتل تره کی له کارمل نه و بېروي او کارمل غوښتل تره کی له امین وبېروي.خو ح ، امین نورمحمد تره کي ته ډېر نږدې وو او دې نږدېوالي څو کلن تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود چي د ا، خ، د ، ګ د جوړېدو نه مخکي پيل شوی وو.»۷۹ / ۲۶۳ البته امين د ګوند د جوړېدو وروسته تل د تره کي ترڅنګ پاتې شوی وو ، خو کارمل د تره کي په وړاندې جبهه نيولې وه. د تره کی په وړاندې د واک د مدعيانو دا ډول دريځونو ته په کتو سره يقيناً چې تره کي پر امين ډېره لګوله او د کارمل خلاف يې دريځ غوره کاوه. د هغه مهال له دولتي تبليغاتو نه ښکارېدل چي تره کي او امين ګډ دريځ لري او د تره کي په وينا دواړه د نوک او اوری په څېر نه بېلېدونکي دي خو واقعيت داسي نه وو.هغه مهال د تره کي او امين دوه اړخيزو اړيکو ته د صداقت او منافقت اړيکي ويلی شو. تره کي پر امين بشپړ باوردرلود اوهغه يې خپل ربښتينی عقيدتي ملګری ګانه ، د هغه هر وړانديز يې په ورين تندي مانه او نوموړي ته يې پراخ واکونه ورکړي وو يا که دقيق وويل شي دا واکونه يې په وسلوال پوځ د بشپړ کنترول او د پاڅون وروسته د خلقي اړخ د سياسي بېرو له لوري د هغه څخه د ملاتړ له کبله ترلاسه کړي وو او واقعيت دا وو چې د پاڅون وروسته واک د امين سره وو. پرامين باندې د تره کي دا ډول باور د امين له لوري د تره کي د بې کچې درناوي سربېره د کارمل په وړاندې په څرګند ډول د تره کي له دريځ څخه د امين ملاتړخپل رول درلود چې د خلقيانو نورو مشرانو د دا ډول پرېکنده ملاتړ څرک نه لګېده . البته د امين زړورتيا، زيرکتيا ،څرګند دريځ او کاري وړتياوو هم د تره کي له خوا پرامين د زيات باور په ترلاسه کولو کي خپل اغيزدرلود. د امين له لوري تره کي ته د درناوي په اړه يو خلقي کدر ويل : « د۱۳۵۷ کال مخکې کله ناکله د تره کي ليدو ته ورتلم او د هغه سره مي د يوه مشر په څېر نه بلکې د يوه ملګري په ډول چلند کاوه. يوه ورځ مي امين چې د ولسی جرګې وکيل وو د تره کي په کور کي وليد. کله چي تره کی له کوټي نه وتلو او بيرته راستون شو امين هغه ته د درناوي له امله جګ شو. د امين دې ډول حرکاتو هک پک کړم چې تره کی يو ستر شخصيت دی او وجداناً ناآرامه شوم چي ما هيڅکله هغه ته دا ډول درناوی نه دی کړی.» ښايي تره کي د امين دا ډول کړو وړو ته په کتوسره دا ګومان کاوه چې امين په ربښتيني توګه د يوه ګډ انساني او ملي ارمان لرونکو مبارزينو په توګه له ده سره راشه درشه او اړيکي پالي. دا ستونزمنه ده پدې هکله حکم و شي چې امين د صداقت له مخې تره کي ته درناوی کاوه يا يې نورې موخې لرلې . ښايي امين په لومړيو کې د زړه له کومې هغه ته درناوی کاوه خو کله يې چې په خلقيانو کي اعتبار زيات او د ګوند د مشری نېشه ورته پيدا شوه يا نورو وهڅاوه نو هماغه دي چې د تره کي د صداقت څخه ناوړه ګټه پورته کړي او بالاخره د تره کي په وړاندې و درېږي. د (ا،خ ، د،ګ) په واکمنيدو سره د واک او زعامت ليوالو هر يوه کارمل او امين د خپل دريځ د غښتلتيا او د تره کي د اغيز او اتوريتي د راټيټولو په موخه خپلې نقشې پلې کولې. تره کي د کارمل په موخو پوهېدلو او په خپله کارمل هم خپل مخالفت نه پټولو چې غواړي د پرچم د سازمان د مشر يا موازي رهبر په توګه دريځ ولري. دې دا ښودله چې هغه د واک يو مرکز دی خو په امين يې دا شک نه درلود چې د ده په اړه به د کارمل په شان نقشې ولري. لکه څرنګه چې مخکې يادونه شوې وه ،کارمل د لسو کلونو د انشعاب وروسته پدې موخه د تره کي تر مشرۍ لاندې يووالي ته مخه کړله چې د خلقي اړخ هډونه ورمات کړي د خلقي اړخ څواکمن مشران له ډګره وباسي او پدې ډول د خلقي لښکرمشر هم شي. کارمل حتی د خيبر د جنازې پرمهال چې د تره کي سره څنګ په څنګ او د جنازې په سر کې روان وو دا ډول فکرونه او سوچونه وهل :« دا د تظاهر پرته بل څه نه دي، ډير شيان مخکي دي، نوې شخړې ، د يو بل نه منل ، حتي ټکرونه ، او هيڅ شی به تغيير ونکړي. »۶۳ / ۳۳ له همدې امله کارمل د ثور د پاڅون د هماغه لومړيو شيبو څخه په ډېرو مواردو کې د تره کي خلاف دريځ درلود. تره کي د کارمل دې دريځ ته په کتو سره غوښتل چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي او د خلقي اړخ په مشرتابه کې امين د تره کي څخه څرګند ملاتړکاوه پر امين ډېره ولګوي . امين چې د زعامت ليوال وو په څرګند ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د کارمل او کارملیانو د ځپلو ترڅنګ په احتیاط د تره کي د تجرید او ګوښه کولو په پروژه هم کارکاوه. څرنګه چې د ګوند د جوړېدو وروسته « کارمل ټینګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځني کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پېښو رهبري کولو ته اړتیا لري.» ۴۰/ ۱۷۱ د انقلاب وروسته امین په ګوند کي د دوهم شخصیت په توګه ورته دریځ غوره کړ او هڅې یې پردې را ګرځولې وې چې تره کی د چارو د لاربښوونې څخه بې برخې کړي او اړیکې یې د ګوندي کدرونو، قومي مشرانو ، ژورنالستانو ، سیاستوالو او شوروي سلاکارانو سره محدودې کړي. پدې هکله څو بېلګې راوړل کېږي.

د حفیظ الله امین یو شخصي ملګرى چې د ګوند غړى نه وو د۱۳۵۷ کال د چنګاښ په میاشت کې د امین سره د بهرنیوچارو په وزارت کې لیدلي وو او غوښتل یې چې تره کی هم ووینې خو امین منع کړى وو هغه وایي :« له همغې شیبې نه مې احساس کړل چې حفیظ الله امین په دوو جبهو کې مبارزه پرمخ وړي یوه په احتیاط سره د تره کي او د هغه د یارانو په وړاندې او بله په څرګند ډول د پرچمیانو په وړاندې.» ۱۴۰ / ۱۴۰ – ۱۴۳ محمد عزیز قیومي د لامعه شهید ورور چې د کوم سازمان سره سازماني اړیکي نلرلې وایي. په ۱۳۵۷ کال کې د خپل پلارد هدایت له مخې د اوبو او بریښنا د وزیر محمدمنصور هاشمي دفتر ته د یوه امر د اخیستو په موخه چې د مازدیګرشپږ بجې وې ورننوتم. دا مهال په ټلویزیون کې تره کي خبرې کولې. وزیر په عریضه باندې د احکامو د لیکلو پر مهال وویل: « او باز چي میګه؟» یعنې دى بیا څه وایي؟ د وزیرلدې خبرې څخه پوه شوم چې هغه د تره کي مخالف دى. لامعه یوه ښوونکې وه چې د ثور د اوومې نېټې په ورځ د هغوى په کور جمال مېنه کې کوم بمب یا مرمى لګېدلې وه او هغه شهیده شوله . خلقي حکومت د هغې په نامه په مکرویانو کې یو ښوونځى ونومولو . د طالبانو د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې د ښوونځي ادارې د لامعې له کورنۍ څخه د هغې داسې انځور غوښتى وو چې د اسلامي حجاب سره برابر وي چې د ښوونځي په اداره کې یې ولګوي. شوفیلډ شوروي لیکوال لیکي:« امین چې غوښتل یې په ټولو حکومتي جزئیاتو خبر وي. د راپورونو له مخې دا تدبیر ونیو چې سفرونچوک او پوزانوف د تره کي څخه لېرې وساتي. څنګه چې هغوى هره ورځ له تره کي سره لیدل ، ځکه نو ده ډاډ ورکاوه چې همدا زه د شورویانو د تماس اصلي سړى یم. »۱۴۱ / ۱۰۴ همدارنګه د دفاع وزارت لوى پوځي سلاکار جنرال ګریلف د امین کلک ملاتړى په یوه مرکه کې وایي :«په هغه لومړیو کې تره کي ته زما رپوټونو د امین حسادت راپارولو. یو ځل یې ماته وویل چې په راتلونکي کې یوازې ماته رپوټ راکړئ حتمي نه ده تره کی ستا رپوټ واوري.» ۱۴۲ امریکایي لیکوال سلیک ، اس هاریسون د امین سره د خپلې کتنې په اړه لیکي :« په هغو لومړیو کې د بهرنیوچارو د وزیر په توګه چې د ملګرو ملتو سازمان ته تللى وو د ده سره مې په کابل کې وکتل او د ده نه مې وغوښتل که امکان ولري د جمهور رئیس تره کي سره وګورم. هغه په ځیر ځیر،وچ او عصبانیت سره ځواب راکړ تاسي کولى شى ما ووینئ. دا د قدرت پرسر د شخړې یوه نښه وه. » ۴۷ / ۳۳ د۱۳۵۷ کال په وروستیو کې د سیاسي لوبو او د سیاست له رازونو څخه خبر کسان پوهېدل چې د تره کي او امین تر منځ اړیکي دوستانه نه دي لکه څرنګه چې شرعي جوزجاني لیکي: « د۱۹۷۹ کال د جنوري په لومړۍ د ګوند د تاسیس په کلیزه کې امین په خپله وینا کې د تره کي نوم یاد نکړ. دې د لومړي ځل لپاره د دوى دواړو ترمنځ چې د ګوند او دولت په سر کې ولاړ وو اختلاف او نه همغږي ښودله .» ۱۴۳ کله چې په یوه دولت کې د واک مختلف مرکزونه شتون ولري ښېله کومه شکه پایله یې د واکمنۍ ناکامي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تاجه ټولواک

د ا، خ، د ، ګ په پټه جوړ شو او د يوه غيرقانوني ګوند په توګه يې فعاليت در لود. د مؤسسي کنګرې وروسته بله کنګره را ونه بلل شوه چې په هغې کې ګونديان د خپل ګوند د سياسي فعاليت د برياوو او ناکاميو، د ګوند د فعاليت د مثبتو اومنفي اړخونو اودې ته ورته نورو مسآلو په اړه بحث وکړي او د ګوند د نوې رهبرۍ د ټاکنې سربېره کليدي کدرونه يو بل له نږدې وپېژني. هرڅه په پټه پر مخ تلل او د ګوندي حوزې د مشر يا ارتباطي غړي هر دستور د ګوند او يا د ګوند د عمومي منشي دستور ګڼل کېده. د ګوندي مشرتابه پرېکړې د اعلاميو له لارې ګوندديانو ته د همدې حوزو د مشرانو او ګوندي ارتباطي غړو له لوري رسېدلې او هغه هم په کوچنيو ورقو کې چې همدې ګوندديانو په خپله ليکلې او ګوند کوم ځانګړی نشان يا مهر هم نه درلود چې پدې اعلاميو کې شتون ولري. همدا لامل وو چې ګوندديانو د خپلو ارتباطي غړو هر دستور د ګوند د ستور ګڼلو او د ارتباطي غړي د دستورونو له مخې يې خپل فعاليتونه تنظيمول. پدا ډول يوه غير نارمل حالت کې ګوند فعاليت درلود . د ګوند اته ويشت کلن شتون وښودل چې د تره کي پرته ځينو ګوندي مشرانو خپل دلګکي او کارمل او امين بيا خپل فرکسيونونه لرل . پدې هکله زېرى ليکي:« نورمحمدتره کي په مرکزي کمېټه کې د کوم ملګري مخالفت نه کاوه او نه يې د نورو په مقابل کې د کوم ملګري دفاع کوله .تل يې د يوه مشر په څېر بې پرې دريځ درلود. »۴۰ / ۱۶۸ همدار راز يو خلقي کدر ورته نظر لري او ليکي: « دا خبره د ګوند ټولو غړو ته روښانه ده چې نورمحمد تره کي هېڅکله هم د ګوند په غړو او ګوندي کدرونو کې پخپله ګټه کار نه کاوه. د ګوند ټول غړي يې د ګوند د خير په لار کې رهنمايي کول.» ۱۰۹ / ۱۴۸ د پرچم په مرکزي کميټه کې د کارمل فرکسيون څرګند وو چې هغه « نور احمد نور ، سلطانعلي کشتمند، اناهيتا راتبزاد، محمود بريالى ، عبدالوکيل او نجيب الله » وو. په خلقي اړخ کې د امين پلويان صاحب جان صحرايي ، محمد منصور هاشمي ، صديق عالميار، محمود سوما ،عبدالرشيد جليلي او ظريف وو. کله چې په ګوند کې فرکسيون شتون ولري منطقا د ګوند د دستور په نامه د فرکسيون مشرخپلو ارتباطي غړو ته خپل شخصي دستورونه هم ورکړي دي. که داسې نه وو نو ولې دې مشرانو فرکسيونونه جوړول؟ ټولو ته څرګنده ده چې د سياسي مبارزې او د سياسي ګوندونو د جوړولو موخه واک ته رسېدل دي. کله چې په يوه ګوند کې يو مشر ځانګړى فرکسيون جوړوي بېله شکه ددې فرکسيون د مشر موخه د ګوند مشرتابه ته د ناقانونه او ناروا لارې رسېدل او د ده د مخالفانو له ډګره ايستل دي. پدې هکله يوه بېلګه راوړل کېږي. د ۱۳۵۶ کال په وروستيو کې په خلقي اړخ کې د امين د پلويانو له لوري يوه اعلاميه خپره شوه چې هغه د سياسي بېرو د غړو(پنجشيري، زيري او ميثاق) خلاف وه .البته دا مهال د امين پلويانو دا تبليغات هم پر مخ وړل چې تره کی او امين د يوه فرکسيون مشران دي. تره کي دې ناسمو تبليغاتو ته په کتو سره د ۱۳۵۷ کال د وري (حمل) په مياشت کې لنډه اعلاميه خپره کړه او ګوندي حوزو ته ابلاغ شوله منځپانګه يې دا وه چې تره کی په ګوند کې د هيڅ کوم فرکسيون سره تړاو نلري. لدې مخکې په سياسي دفتر کې د ګوند څخه د امين د ايستلو مساله مطرح شوې وه او امين د افغانستان ملي دموکراتيک ګوند په نامه د خپل ګوند په جوړولو لګيا وو ترڅو په ګوند کې د تره کي د اتوريتې او اعتبار څخه په ګټې اخېستنې سره ډېر خلقيان خپل ګوند ته جذب کړي. هغه مهال په حربي پوهنتون کې ددې اعلاميې خپروونکي سلطان احمد بهين وو چې د خلقيانو په واکمنۍ کې د څارګرې ادارې (اګسا او کام) سياسي آمر شو. د دې اعلاميې د خپرولو له کبله له ګوند څخه د بهين د ايستلو مساله هم د حربي پوهنتون په حوزو کې طرحه شوله. دلته ليدل کېږي چې څه ډول د ګوند د پټې مبارزې پر مهال فرکسونبازانو حتى د ګوند د اعلاميې په نامه اعلاميه خپروي او د ځانګړو دستورونو ورکول خو عادي خبره وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ا. خ. د .ګ دواړو اړخونو پداسې یوه وضعیت کې فعالیت درلود او هر خلقي خپل ارتباطي غړي ته ځانګړې ارادت درلود. پداسې یوه حالت کې ګوند د وسلوال پاڅون په پایله کې واک ته ورسېد او د دې وسلوال پاڅون نوښت له امین سره وو. امین پدې کار سره نه یوازې ګوندي مشران او ټول خلقیان کور ته له راغلي اجل څخه وژغورل بلکې واک ته هم ورسول. همدا لامل وو چې امین د غوڅ اکثریت خلقیانو چې د ګوند د ننه کشمکشونو او فرکسیوني فعالیتونو څخه خبر نه وو له درناوي څخه برخمن شو او د واک په اصلي مرکز هم واوښت. څرګنده بېلګه یې د توقیف څخه د پاڅون کوونکو افسرانو د خلاصون پرمهال د پنجشېرې او لایق څرګندوني دي چې مخکې ورته ګوته نیول شوې وه . یا دا چې کله چې د ګوند د مشرانو د نیوني وروسته میثاق ، کشتمند، نور او نجیب الله په ششدرک کې پټ شوي وو د امین لخوا د رادیو څخه د وسلوال پاڅون د بري د اعلان پرمهال د میثاق په وینا« د افغانستان رادیو څخه ددې خبر په اورېدو سره د خوښۍ فضا واکمنه شوله ، یوبل مو په غېږ کې ونیول او ښکلي کړل اوڅو ځله مو یوبل ته مبارکي وویله . ډاکتر نجیب الله ډېر خوښ او احساساتي شوی وو. اوښکې یې راغلې او سردار داود ته یې ښکنځلې کولې او ویل یې ښه شول چې د خپلې بې وفايي او نامردۍ سزا یې ولیدله او غچ ترې واخیستل شو. له موږ سره یې ډېره نا ځواني وکړه. »۷۹ / ۱۸۳ همدا رنګه د امین ددې نوښت له امله د زېري په وینا« ملګري ډلې ډلې شول او هر یوه ځان امین ته نږدې کاوه. زه په وجداني توګه د امین په اړه له بد نظر څخه پښېمانه وم او له ځانه سره مې ویل په دې سړي کې دومره استعداد و چې د ګوند په غیاب کې یې انقلاب تر سره کړاو موږ یې ټول له مرګه خلاص کړو...، خو حدس مې واهه چې میثاق او پنجشیري هڅه کوي ، د امین په وړاندې تر انقلاب پخوا خپل مخالفت تلافي کړي ... »۴۰ /۳۶۳ البته امین د انقلاب مخکې د پوځ مسؤل وو او غوڅ اکثریت خلقي پوځیان ده او یا د ده له باوري کدرونو له لوري روزل شوي وو او ده ته پالياله وو. پر بله خوا د خلقي حکومت تر جوړېدو پورې (په لومړیو دریو ورځو کې) امین د پوځي شورا د مشر په توګه د وسلوالو ځواکونو د جزوتامونو قوماندانان وټاکل چې بېله شکه ده ته وفادار کدرونه یکې ډېر وو. د پاڅون اتلان (عبدالقادر، وطنجار، مزدور یار، ګلابزوی، سروري) او نور افسران یې په لوړو څوکیو و ګومارل او کابینه هم د ده د وړاندېز له مخې جوړه شوه. دې دا معنی لرله چې دی بې تاجه ټولواک او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د وسلوال پوځ اعلی سر قوماندان دی . محمدنبي عظیمي د خپل « من و آن مرد مؤقر» نومي کتاب په نهم مخ کې را وړي چې د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د بهرنیو چارو وزیر (امین) دی ، ډګرمن محمد آصف الم او جګتورن عبدالستار د بهرنیو چارو وزارت ته غوښتي وو او دی یې د څوارلسمې فرقې د قوماندان او محمد آصف الم یې د وسلوال پوځ د محکمې د رییس په توګه مقرر کړل . آیا دا د خندا وړ خبره نه ده چې د بهرنیو چارو وزیر د دفاع وزارت د قرارګاه رییسان او د جزوتامونو قوماندانان مقرروي یا ګوښه کوي. خو د عجايبو په هېواد کې د بهرنیو چارو وزیر د امنیتي ځواکونو(پوځ ، پولیس او استخباراتو) قوماندانان او مشران ګومارل او ګوښه کول. د میثاق په وینا « ډېر ژر ټول دولتي او ګوندي واک د حفیظ الله امین په لاس کې پرېووت، ن .تره کی او ځواکمن پوځیان لکه محمد اسلم وطنجار،عبدالقادر،اسدالله سروري ، شیرجان مزدوریار او نورو له حفیظ الله امین څخه ملاتړ او دفاع کوله...، مرکزي کمېټه او سیاسي بیرو د حفیظ الله امین د لاس په وسیله اوښتي وو. »

پدې کې شک نشته چې د زعامت لیوال پدې لټه کې وي چې یوازې ځانته وفادارکدرونه په کلیدي څوکیووګوماري. د زعامت لیوال د دې کدرونو وړتیا او ژمنتیا ته نه بلکې یوازې ده ته وفادارۍ ته ګوري .همدا لامل هم وو چې دې وګړو او د کارمل پلویانو د خپلو مشرانو(کارمل او امین) د ارادې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې د خلقي واکمنۍ سمونونو او خلکو ته د خدمتونو وړاندې کولو بهیر سبوتا ژاوه ، په شعوري ډول یې خپل مخالفین، قومي او مذهبي مخور بندیانول او وژل ترڅو تره کی بدنام کړي. همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۸ کال د وري په پنځه ویشتمه امین تره کی بېواکه کړ د دوولسو زرو تنوشا وخوا لست یې د کورنیو چارو په وزارت کې ځوړند کړ چې ګواکې د تره کي د ارادې له مخې وژل شوي دي . امین دې ته متوجه نه وو چې د ۱۳۵۸ کال د پیل څخه دی صدراعظم وو او ده د حکومت د مشر په توګه مسؤلیت درلود چې د بې محکمې وژنو مخنیوی وکړي. پدې اساس دی هم ملامت دی چې د دې وژنو مخنیوی یې نه دی کړی. خو د ټولنې د ټیټ سیاسي شعور څخه یې د تره کي د ملامتولو په موخه هغه مهال ګټه پورته کړې ده تر دې چې ارادتمندان یې لا تر اوسه د هغه مهال تبلیغات زمزمه کوي او وایي چې امین یوازې سل ورځې واکمن وو او کومې وژنې چې شوي دي دی پکې ښکېل نه وو.

د کارملیانو او امینیانو لخوا د حکومتی چارو د سبوتاژ بېلګې په ودونو کې د خلکو د دېګونو چپه کول، د سواد زده کړې کورسونو ته د مېرمنو او نجونو اړاېستل، د ځمکو د اصلاحاتو پرمهال د دولت د تګلارو د بیانولو په نامه ملاکانو او خانانو ته سپکې سپورې ویل او دې ته ورته نورې ناوړه کړنې او په هغو کې بېله محکمې وژنې دي. د بېله محکمې د وژنو غوره بېلګه په ۱۳۵۸ کال کې د کونړ د کرهالي د کلي د اوسېدونکو ډله ییزه (شاوخوا ۴۵۰ تنه) وژنه ده چې ځای پرځای د ۴۴۴ د کوماندو د غونډ او د۶۹ پلي غونډ قوماندانانو صادق عالمیار او عبدالحق فراهي ترسره کړلې چې دواړه د بې تاجه ټولواک پلویان وو. البته ولسونو ته دا معلومه نه وه چې دا کسان د چا پلویان دي او که ورته څرګند هم وو ارزښت یې نه ور کولو. هغوی دا کسان خلقیان او د پوځ قوماندانان یا د حکومت استازي ګڼل او پایله یې دا کېدله چې ولسونه د حکومت خلاف ودرېږي. ددې خپلسرو وژنو په اړه یو خلقي چې هغه مهال د کابل پوهنتون د انجینري پوهنځي محصل وو وایي : « د۱۳۵۷ کال د تعلیمي کال د ختم وروسته خلقي محصلینو ته دستور ورکړل شو چې په ژمي کې به په خپلو سیمو کې د ګوند په ګټه تبلیغات کوي. د ننګرهار ، کنر او لغمان خلقي محصلینو سره صاحب جان صحرایی د ننګرهار ولایت په مقام کې وکتل او د خبرو په ترڅ کې یې وویل: « د تبلیغاتو پرمهال د اشرارو سره د جګړې امکانات هم شته دي . لدې امله تاسو ته وسله هم درکوو.خو که د جګړې له ډګره وتښتئ زه مو په خپله وژنم . صحرایي دا هم وویل چې د لغمان ولایت خلقي ولسوال محمدیوسف ولسوالي پرې ایښې وه او ننګرهار ته راغی ما هغه ته وویل چې تا ولسوالي د اشرارو له ډاره پرې ایښې ده او ماته را غلی یې . که پر ما زور راشي زه به کابل ته تښتم. دا نشم زغملی چې ځوک دښمن ته مورچل پرېږدي او په هغه مې د کلشنکوف جاغور تش کړ .» پدې ډول د صحرایي لخوا په خلقي ولسوال صحرایي محکمه پلې شوله .

د بې تاجه ټولواک لپاره ده ته د وفادارو کدرونو موندل یوه ستونزه وه . دا حالت د دې سبب کېدلو چې په څو کلیدي ځوکیو ده ته وفادار یو تن وګوماري.پدې هکله د وخت د ګوند د دارالنشاء د څانګې رییس لیکي: « مجبور شوم یوه ورځ مې حفیظ الله امین ته وویل چې د مرکزي کمېټې د څانګو فعالیت د خنډونو سره مخ دی. ځکه د هرې څانګې رییس د خپلې دندې په څنګ کې ډېره درنه دولتي دنده هم لري.ښه به وي چې دغه ملګري د دغو دوو دندو له منځه یوه دنده د خپلې خوښې سره سمه د ځان لپاره غوره کړي. دوی په ځواب کې راته وویل چې د دوهمې دندې لپاره د باور وړ کسان نه شو میندلی.په زړه کې مې وویل دا چې په دومره غټ ګوند کې دومره لږ باوري کسان لرو، نو بیا دې خدای پاک زموږ پرتمین انقلاب ته خیر پېښ کړي.» ۱۲۲ / ۱۸۴ که چېرې امین د ګوندي او حکومتي چارو د ښه تنظیم او خلکو ته د خدمتونو د وړاندې کولو لیوال وای او په ګوند کې یې باوري او وړ کسان نشوای موندلای غوره دا وه چې په ګوند کې یې د خپل باور وړ کسان په مهمو ګوندي ځوکیو ګومارلي وای او غیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوندي تکنوکراتان د وزیرانو او والیانو په توګه مقررکړي وای. دې کار دوې ګټي لرلې . یو دا چې خلقي واکمنی د ګوند د کړنلارې له مخې دموکراتیکي جبهې جوړولو ته لار هواروله او ملاتړ یې زیاتېده او له بلې خوا د ده باوري کسانو د ګوند د مرکزي کمېټې څانګو د مشرانو په توګه داسې مصوبې جوړولې چې حکومت ته د غوره لاربښوونکو سندونو په څېر د عمل لاربښود شوي وای او ګوند د دولت او ټولنې په ربښتیني لاربښود اوښتی وای. بېځایه به نه وي چې د امین بشپړ واک ته رسېدو په درشل کې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو مشرتابه و پېژنو چې هغه ټول د بې تاجه ټولواک پلویان وو او د هغوی د نورو دولتي مقامونو سره هم آشنا شو.

۱- د دارالنشاء اداره(د اسنادو او اړیکو څانګه) . رییس محمدعلي هوما

۲- د تشکیلاتو څانګه. رییس د ښوونې او روزنې وزیرعبدالرشید جلیلي.

۳ -د نړیوالو اړیکو څانګه . رییس ګلنواز

۴ – د اقتصاد څانګه. رییس د پلان وزیر محمدصدیق عالمیار.

۵ – د تبلیغ او ترویج او د زده کړو څانګه. رییس محمد صدیق عالمیار.

۶ ـ د ګوندي کنټرول او نظارت څانګه. رییس د اطلاعاتو اوکلتور وزیر خیال محمدکټوازي .

۷ – مالي څانګه. رییس فقیر محمد فقیر.

۸ ـ د عدل او انصاف څانګه. رییس د وسلوال پوځ د سیاسي ریاست رییس محمد اقبال وزیري.

ښایي ډېر نور د امین د باور وړکسان هم وي چې څو لوړګوندي او دولتي مقامونه یې لرل چې یو د هغو څخه سیدعبدالحکیم شرعي جوزجاني وو چې څلور لوړ مقامونه (لوی څارنوال، د عدلیې وزیر، د سترې محکمې سرپرست او د کابل د ولایتي ګوندي کمېټې منشي) یې لرل . افغانانو شاه دوشمشیره اورېدلی وو خو صدیق عالمیار شاه سه شمشېره او شرعي شاه چهار شمشېره وو. ویل کېږي چې د امین وراره او زوم اسدالله امین نهه لوړې څوکۍ لرلې چې هغه نو شاه ۹ شمشېره وو.

دې عجیب او غریب حالت ته په کتنې سره دا پوښتنه را پیدا کېږي چې ولې امین په بې تاجه ټولواک اوښتی وو؟ که څه هم دې پوښتنې ته مخکې ځواب ویل شوی وو او شاه محمود حصین د خپل (مثلث بې عیب) نومي کتاب په ۱۲۸ – ۱۲۹ مخونو کې پدې اړه راوړي : « د نجیب الله د واکمنی پر مهال د دستګیر پنجشیري په کورکې کریم میثاق، شرعي جوزجاني او اسماعیل دانش د نورو خبرو سربېره د هغه پلنوم په اړه خبرې وکړې چې تره کی یې له واک څخه ګوښه کړ. څلورو واړو د تره کي د ګوښه کولو او د هغه پرځای د امین د ټاکنو په اړه چې دوی مثبته رایه ورکړې وه پښېماني ښودله. پدې بهیر کې پنجشیري له ما وپوښتل چې ووایه تره کی څه ډول سړی وو. ما ور ته وویل یقینا تاسو زما څخه پدې اړه زیات معلومات لرئ. زه فکر کوم او ستاسو له خبرو پوه شوم چې تره کی داسې شخصیت وو چې هغه مهال یې خندا ، خندا ته نه وه ورته او ژړا یې ژړا ته. هغه یوازې وو څوک یې نه لیدل چې د خپل زړه خبره ورته وکړي او چا د زړه له تله ملګرتیا نه ورسره کوله. پنجشیري دا ارزونه سمه ګڼي او دا هم وایي چې هغه مهال تره کي سیوري احساس کړي وو، هغه سیوري چې د ګوند او وطن سوکالي یې تهدیدوله خو نیغ په نیغه یې د هغو طرحه کول مصلحت نه ګڼل. هغه دوه ځله بېله مخکنی آجندا د سیاسي بورو غونډه را وبلله. هر ځل یې د اصلي مسآلو پر ځای طنزونو ته ورته کیسې موږ ته کولې چې په موخو یې نه پوهېدلو. موږ د مسکو په شعارونو چې مترقي غورځنګونو ته ربښتیني مرستي کوي ډېر قوي باور درلود. هغه تبلیغات چې سرچینه یې څرګنده نه وه کله ناکله یې موږ په فکر کې اچولو چې ښایي تره کی د شخصیت کېش ولري د انترناسیونالیسم خلاف یو ډول ملتپالنې ته تمایل موندلی وي ، د خپل پاینت په خاطر په هر شي او په هغو کې پر شوروي هم بې باوره شوی وي ...، خو پېښو وښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځېنې شیان لمس کړي وو مګرد هغو په وړاندې یې د مقابلې وس نه درلود غلی وو او په ځپل ځان کې سوځېده. هغه د سوسلف او باریس پاناماریف پرله پسې غوښتنې چې د سیاسي بورو غونډه را وبولې او د پرچم سره د بیا یووالي او یو لړ پوځي مسالې طرحه کړي خو په عمل کې یې دا کار ونکړ او د وخت وژنه یې کوله. ښایي لامل یې دا وو چې په سیاسي بورو یې هم باور نه درلود.» د پنجشیري د څرګندونو په اړه باید وویل شي یو د هغو مشرانو څخه چې په یوه لیدنه کې پوناماریوف ته له تره کي څخه شکایت کړی وو دی په څپله وو.(سوسلف د شوروي کمونست ګوند د سیاسي بېرو غړی او د کمونست ګوند تیوریسن ګڼل کېده او پونوماریوف د کمونست ګوند د بهرنیو اړیکو د څانګې رییس وو.)

پورتنۍ څرګندونې ښیي چې تره کی یوازې وو، د سیاسي بورو په غړو یې هم باور له لاسه ورکړی وو ، پوځیان او د ثور د پوځي پاڅون اتلان سروري، وطنجار، ګلابزوی او مزدوریار هم د امین سره وو، د انقلاب بل اتل عبدالقادر لا د مخه مسکو د پرچمیانو سره کودتا ته هڅولی او بندي وو . د سیاسي بورو غړو چې خپل پلانونه لرل ، فرصت ته کتل او خپل دریځونه یې نه بربنډول خو عملاً د بې تاجه ټولواک سره ولاړ وو. د تره کي د بېوسۍ ځواب پدې واقعیت کې پروت وو چې د ثور انقلاب وروسته د دولت لوړپوړي دده سره نه بلکې د امین سره ولاړ وو او تره کی اړ وو چې د بې تاجه ټولواک ارادې ته سرټیټ کړي او ښایي موخه یې دا وه، هغه ګوند چې ده یې په جوړولو کې د هرچا څخه زیاته ونډه لرله او څوارلس کاله یې مشر وو ټوټې ټوټې نشي او د دې ګوند واکمنۍ ته زیان ونه رسیږي. د تره کي وروستي ملالۍ یوه ورځ د ټلفون په کرښه د تره کي د یوې عجیبې اندېښنې په اړه داسې را ته وویل : « کله چې امین کاکا له واکه ګوښه او په توقیف کې وو او مور لا ور سره اوسېدلو ما ته وویل ډارېږم امین ځوان دی او داسې کوم کار ونکړي چې ګوند ته زیان ورسیږي.» تره کي پداسې حال کې چې بندي وو د خپل ځان او خپل برخلیک په اړه اندیښنه نه لرله یوازېنۍ اندېښنه یې دا وه چې امین پداسې کار لاس پورې نکړي چې ګوند ته زیان ونه رسوي. دا چې د وسلوال پاڅون شپږو۔ اوو میاشتو وروسته د پاڅون اتلان چې د امین پلویانو او شورویانو د تره کي څلوریاران بلل د امین خلاف د تره کي ملاتړ ته ورو دانګل ګومانونه وېشلې دي. ځېنې پدې اند دي چې دا څلور تنه چې د امنیتي بنسټونو مشران پاتې شوي او له پوځیانو سره یې اړیکي لرلې دوی په امنیتي بنسټونو کې د امین د لاسوهنو، نیولو، بندي کولو او وژنو شاهدان وو اړ شول چې د امین خلاف دریځ غوره کړي او نور بیا پدې اند دي چې شوروي سلاکارانو دوی هڅول چې د امین په وړاندې ودریږي. واقعیت دا دی چې دواړه ګومانونه سم دي. د امین د ارادتمندانو له خوا د توقیف شوو کسانو د محکمې پرته وژنو په اړه د ثور د پوځي پاڅون وروسته د کورنیو چارو د وزارت د ژاندارم او پولیسو د قوماندانۍ د استخباراتو مشر وایي چې کله به مو غوښتل له توقیف شوي کس څخه تحقیق وکړو را ته وبه ویل شول چې هغه د ژاندارم او پولیسو عمومي قوماندان سیدداود تړون د دستور له مخې له توقیف څخه ایستل شوی یعنې له منځه وړل شوی دی .

د دولت او ټولنې لارښوونکی ځواک

د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند واک ته په رسیدو سره د یوه ستر آزماینت سره مخامخ شو چې هغه د دولت او ټولنې لارښوونه او په هېواد کې د سمونونو پلې کول وو. دې سترو مسئولیتونو ته یې پداسې یوه حالت کې اوږه ورکړه چې ګوند لا ماشوم وو، یو موټی نه وو او د دولت او ټولنې د لارښوونې او ادارې تجربه یې هم نلرله . پردې اساس دې ماشوم د یوه وروسته پاتې هېواد چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جيوپوليتيک او جيوستراتيژيک ارزښت څخه هم برخمن وو د دولت اوټولني د لاربښوونکي ځواک په توګه راڅرګند شو.د دولتي چارو د لارښووني سره د ګوند د نابلدئ په اړه زيری ليکي : « د بده مرغه موږ د نوي ډول ګوند د کار د ډول، ګوندي غونډو ، د ګوند لخوا د دولت د رهبرئ په مساله او نورو اصلاً خبرهم نه و. نو د ګوند او دولت رهبري د يو څو ملګرو لاس ته ولويده چي عمده يې امين و. »۴۰ / ۳۷۲ ميثاق ليکي :« ګوند په نامه واکمن ګوند وو او په عمل کي ګوند د دولت په چوپړ کې وو. ګوند د دولت لاربښوونه نه کوله بلکي دولت ګوند په خپل چوپړ کي نيولی وو. » ۷۹ / ۳۰۵

هغه څه چي وضعيت يې لا کړکيچن کاوه هغه د زعامت د ليوالو(کارمل او امين) د ارادتمندانو ګوندي او حکومتي ضد کړني وې. دواړوهلې ځلي کولې چي په کليدي پوستونو خپل پلويان وګوماري بيله دې چي د هغوی ژمنتيا او وړتيا ته پام را وګرزوي. د واک په لومړيو ورځو کي انقلابي واکمنانو خپل پام د دولتي قدرت د سيمه ئيزو بنسټونو، ګوندي کمېټو او د امنيتي ارګانونو مشرتابه ګومارني ته راګرزولی وو. د دولتي قدرت د سيمه ئيزو بنسټونو(واليانو او ولسوالانو) د مشرانو د ټاکلو واک د کورنيو چارو وزير نوراحمدنور درلود. د ګوندي کميټو منشيان او د امنيتي ارګانونو مشران امين ټاکل. د دولتي قدرت سيمه ييزو بنسټونو او امنيتي ځواکونو مشرتابه د هردولتي نظام د ملا د تير حيثيت لري. منطقاً چي دې بنسټونو ته اکثراً امين او کارمل پلوه کدرونو لار موندله چي هغوی بيا خپلي نقشي پلې کولې. د په اصطلاح نوي ټيپ ګوندونو کي معمولاً ورځنئ چاري د ګوند دارالنشاء رهبري کوي. د دارالنشاء دنده په لومړيو کي څلورو تنو تره کي ، کارمل ، امين او نوراحمدنور پرمخ وړله او هغوی هم زياتره پر امنيتي او کدري مسآلوغونډې لرلې. کله چي د۱۳۵۷ وسلوال پاڅون شاوخوا دوې مياشتي وروسته په واکمنئ کي د پرچميانو رول پيکه شو« داسي يوه باصلاحيته قرارګاه چي اپراتيفي ، سياسي او پوځي چارې يې سمبالولې په غيررسمي توګه راڅرګنديږي چي تقريباً ټولي سياسي ملي (سياسي ، پوځي او کادري) چارې حل او فصل کوي چي وروسته په فورماليتي توګه د ګوندي او دولتي ارګانونو له خوا تائيد او تصويبيږي. د دې قرارګاه غړي نورمحمدتره کی، حفيظ الله امين ، اسدالله سروري، سيدمحمد ګلابزوی، شيرجان مزدوريار وو. د قرارګاه په کاري ډله کي اسدالله امين، فقير محمد فقير، ګلنواز، نواب ، يعقوب (لوی درستيز)، سيد داود تړون ،جانداد(د ګارد قوماندان) او نور وو.» ۱۲۸ / ۸۳ ددې قرارګاه غړو او د هغې د کاري ډلې غړي له انقلاب مخکي د امين سره ګوندي اړيکي لرلې. پردې بنسټ ټول د امين پلويان وو. له همدې امله د پريکړو په نيولو کي د امين ارادې ټاکونکی رول درلود لکه څرنګه چي زيري هم دې مسالې ته ګوته نيولې ده. لدې نه معلوميږي چي ګوند خپل لاربښوونکی رول له لاسه ورکړی وو . دې بيا دا معنی لرله چي څو تنو هم ګوند او هم دولت رهبري کولو او دا څو تنه د امين پلويان وو. دا هغه څه وو چي د هغه مهال د تبليغاتو خلاف چي ګواکي ګوند د دولت او ټولني لاربښوونکی ځواک دی په عمل کي پلي کېدل. د يوه دولتي بنسټ سروال د نوموړي بنسټ په ګوندی چارو کي لاسوهني کولې او حتی خپل دستورونه او امرونه ورکول. په ۱۳۵۸ کال کي ليکوال د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي د غونډ سياسي مرستيال وو. يوه ورځ د قول اردو قوماندان نورمحمد سروضه وال ور وغوښت او د قطعي د چارو د څرنګوالي د پوښتني وروسته يې خپله اصلي خبره وکړه چي د يوه ټولي قوماندان جګتورن معراج الدين د ګوند د غړي په توګه ومنل شي. ليکوال ورته ويل چي ستاسي وړانديز به په ګوندي سازمان کي طرحه کړي . مسئله په سازمان کي طرحه شوله خو د اکثريت نظر منفي وو. نوموړی د شوروي- پرچمي واکمنئ پرمهال جنرالی ته هم ورسيد او کله چي په کال ۱۹۹۲ کي د کارمليانو له لوري د کودتا له لارې دولتي واک د تنظيمونو په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شمال ټلوالې ته وليږدول شو جنرال معراج الدين د ننګرهار د سيمه ئيز ټلويزيون په پرده را څرګند شو او د خپلې وينا په ترڅ کې يې وويل چې دی د اسلامي حزب غړی دی.

تور که واقعيت ؟

د په اصطلاح د افغانستان خلک دموکراتيک واحد ګوند ځوارلس کلنه واکمني د واک او زعامت پرسر په ګوند کې د زعامت د مدعيانو د سياليو ، توطيو او دسيسو، کودتايي هڅو او کودتاوو يوه ټوليزه ده . پدې اړه د واک هرمدعي او هر اړخ هڅه کړې چې مقابل لوری تور او ملامت خو ځان سپين او سلامت ثابت کړي. د دا ډول چلند منطقي پايله دا شوې ده چې ډير واقعيتونه يا پټ په تيارو کې پاتې شي او يا حقايق تحريف شي. پدې ليکنه کې هڅه شوې چې په دې ګوند کې د هغو ټکرونواو پيښو کومو چې د سلګونو ګونديانو سرونه يې واخيستل ، ګڼ شمېربنديان شول ، شکنجه شول او سلګونه نور د هيواد څخه تيښتې ته اړايستل شول يادونه و شي. د دې سياليو، مخامختياوو،شخړو او ټکرونو لامل د هرڅه د مخه بايد د ګوند د ځينو مشرانو په ځانغوښتنه او شوروي پالنه کې ولټول شي نه په شورويانو. ځکه چې پدې هکله ځينې ګوته پخواني شوروي اتحاد ته نيسي چې ګواکې د ګوند کورنيو شخړو او مخامختياوو ته يې لمن وهله. دا واقعيت لري چې د شورويانوهلې ځلې پردې متمرکزې وې چې اوبه خړې کړې اودوی پکې کبان ونيسي خو اصلي خبره دا ده چې ولې يو سياستوال، چاروالکی او ګوندي کدر د پرديو د لاس وسيله شي او يا د ماشوم په څېر ولوبول شي.

د ګوند د څوارلس کلنې واکمنی په ترڅ کې د ګوند د ننه دريو پيښو د نورو په پرتله په ګوند او دولت کې د سيالو دښمنو ډلو په راتلونکې دريځ ، برخليک ، د هيواد په وضعيت او د ګوند د واکمنی په نسکورېدو اغيز پرېښود. دا پيښې د وخت په دولتي رسنيو کې په لاندې نومونو يادېدلې:

الف- د ثورانقلاب په وړاندې د ببرک کارمل په مشرۍ د پرچميانو پوځي کودتا

ب- د نورمحمدتره کي له لوري پرحفيظ الله امين سوء قصد

ج- د تڼي- ګلبدين کودتا.

البته د دې پېښو مخالف اړخ چې لوبه يې بايللې وه دا ډول حکومتي تبليغات او څرګندونې بې بنسټه تورونه ، د واقعيتونو د پټولو ، د عامه ذهنونو د انحراف او د ولس د تيرايستنې هڅې ګڼلې .د ليکنې پدې برخه کې به په لومړۍ پيښه چې خلقي اړخ د پرچميانوله لوري د پوځي کودتا ناکامه هڅه تبليغوله او پرچميانوهغه پر دوی تور ګاڼه مکث وشي او په دوو نورو به په خپل وخت بحث وشي.

د۱۳۵۷ کال د وږي په دريمه دولت يوه اعلاميه خپره کړه چې يو شميرخاينينوغوښتل په لوی اختر کې په پوځي کودتا لاس پورې کړي چې مخه يې ډب شوه او عاملين يې ونيول شول. په نيول شوو کسانو کې د پلان وزيرسلطانعلي کشتمند، د دفاع وزير ډګروال عبدالقادر، د ټولګټو وزير جګړن محمد رفيع ، لوی درستيزجنرال شاه پوراحمدزی او نور يادېدل. څه موده وروسته د هغوی اعترافات چې د کودتا هوډ يې درلود په رسنيو کې خپاره شول. د اعلاميې وروسته د مشکوکو ملکي او پوځي پرچميانو د نيولو او له دندو ګوښه کول پيل شول.اوس به وګورو چې آيا د پرچميانو له لوري کودتا ته چمتووالي واقعيت درلود يا دا چې هغه په پرچميانو يو تور وو او پدې به هم تم شو چې ولې خبره پوځي کودتا او يا پر پرچميانو دې تور ته ورسيدله ؟

مخکې يادونه شوې وه چې د (ا، خ، د،ګ) د خلق او پرچم سيالو دښمنو ډلو د لس کلن انشعاب وروسته سره يو شول خو دا يووالی يو تحميلي يووالی وو. د ګوند د يووالي وروسته ډير ژر په ګوند کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانۍ ډله بندۍ بربنډې شوې او فرکسيوني فعاليتونه پيل شول. که چېرې داودخان حوصله کړې وای او پرګوند يې بريد نه وای کړی ښايي چې ګوند په څو ډلو ويشل شوی وای ، د پرچم ستړې برخې د جمهوريت د ملي غورځنګ ګوند ته مخه کړې وای او پدې ډول به د داود خان دريځ پياوړی او په واک کې پاتې شوی وای. پدې اړه څرګنده بېلګه په ګوند کې د جمهوريت د پلان د وزير علي احمد خرم د ترور وروسته د دستګير پنجشيري په مشرۍ د يوه پلاوي ګومارل وو ترڅو پدې ترور کې د امين ښکېلتيا يا لاس لرل وڅېړي. پدې اړه دا پوښتنه پيدا کېږي چې آيا دا ګوند حاکم ګوند وو چې د يوه چارواکي د ترور پېښه څېړي ؟ بل دا چې نه خرم او نه ترهګر د دې ګوند غړي وو چې ګوند د دې ترور د څېړنو مسؤليت ولري. د ګوند له لوري د خرم د ترور د پېښې څېړنه د ماشومانو لوبو او يا ټوکې ته ورته يو بهير وو. د خرم د ترور څېړنې دا ګومان په واقعيت اړوي چې دا څېړنه د کارمل – مسکو ګډه پروژه وه چې امين له ګوند څخه وشړي ، د تره کي دريځ کمزوری کړي او پدې ډول کارمل په واحد ګوند کې د بشپړ اغېز او نفوذ څخه برخمن شي. مخکې ويل شوي وو چې د خلق او پرچم د يووالي څخه د کارمل موخه په لومړي ګام کې د هغه په وينا د خلقيانو د اګرسيف اړخ مشران(تره کي او امين) او بيا پاسيف اړخ(زېري ، ميثاق او پنجشيري) له ډګره ايستل وو. دې پلاوي کندز ته سفر وکړ د پرچمي نظام الدين تهذيب پرمټ يې امين ضد سندونه جوړ کړل او د پنجشيري په وينا د ګوند څخه د امين د اېستلو مصوبه هم ميثاق وليکله خو تره کي د امين ملاتړ کاوه او امين ته يې ويلي وو:« زه پوهېږم چې سياست هم د نېشه يي عمل غوندې احساس لري . ته چې خارج شي خو آرام نه کښېنې او زموږ ملګري به هم د ځان سره کېنوې . زه نه غواړم چې ته جدا شې.» ۱۳۱ / ۲۳۱ خو ميثاق د ګوند څخه د امين د اېستلو لامل دا ګڼي چې د خلق او پرچم د يووالي وروسته کارمل او امين دواړو د يووالي ضد فعاليتونه پيل کړي وو. کارمل ته د تفتيش او کنترول په کميسيون کې توصيه وشوله او پر امين د کره لاسوندونو له امله د ګوند څخه د امين د اېستلو پرېکړه و شوه چې تره کي او کارمل مخالفت وښود. د تش په نامه واحد ګوند د هغه مهال کورني وضعيت ته په کتو سره که د ثور په اوومه وسلوال پاڅون نه وای شوای هرومرو امين د ګوند څخه اېستل کېده يا په خپله لکه کارمل د خپلو پلويانو سره له ګوند څخه ووت. پدې ډول ګوند په دوو برخو وېشل کېده ، کورنۍ ستونزې يې لا زياتېدلې او شونې وه چې ګوند په نورو څو ډلو وېشل شوی وای. که ګوند په څو ډلو نه وای وېشل شوای خو په ډاډ سره ويلی شو چې په ګوند کې د تره کي دريځ کمزوری او د کارمل دريځ قوي کېده او له څه مودې وروسته د کارمل د ګوند د مشرۍ ارمان هم پوره کېده .

. د داودخان له لوري پرګوند بريد د دې لامل شو چې د ګوند خلقي اړخ د خپل پايښت په موخه په متقابل بريد لاس پورې کړي، د داودخان واکمني نسکوره اوسياسي واک ترلاسه کړي. د داودخان دا ډول نسکورېدل کارمل او مسکو نه غوښتل . هماغه دې چې کارمل په څرګند ډول او مسکو په پټه د نوې واکمنۍ په وړاندې دريږي. ځکه چې کله د ثور په اوومه خلقي پوځيانو ګوندي مشران له توقيف څخه آزاد او کابل راډيو ته را ولېږدول « کارمل د يو ډول رواني بحران سره مخامخ وو، نوموړي د کودتا برۍ او ماتې دواړه پخپله ګټه نه بلل او خپل ځان يې د دوو ډبرو ترمنځ احساساوه. د پاڅون په برې او ماتې په دواړو حالتونو کې يې خپل ځان قرباني ګڼاه او د دريم چانس پټه نه لګيده ...، لدې امله انديښمن او ناراحته وو. پرله پسې يې سګرټ څکول او په کوټه کې ګرزيده ، په څېره کې يې غوسه اوهيجان څرګند وو. هغه به کله وړانديزکاوه چې رهبري بايد پټه شي او پاڅون يې يو فتنه جوړونکې عمل ګڼاه چې د ماتې سره مخ دی. خو کله چې د ځواکونو تناسب د پاڅون کوونکو په ګټه تغيير مونده ويل يې چې ګوند د پاڅون د مسئوليت له منلو ډډه وکړي. »۸۰ / ۸۶ هغه مهال عبدالقادر ويل چې ګوند دې په پټه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت لارښوونه وکړي او دولتي چارې پوځي شورا یعني دی رهبري کړي کارمل هم همدا غوښتل. مسکو هم د کارمل په څیر د پاڅون څخه ناخوښی وو. د مسکو ناخوښي د ګرباچف له دې وینا « دا اشتباه وه چې تره کی او امین واک ته ورسیدل. » معلومیږي. د کارمل نارضایتي او د تره کي په وړاندې دریدنه د هغه له هغو څرګندونو څخه بریښي چې د پاڅون دوه ورځې وروسته د ثور په نهمه (اپریل ۲۹) چې تره کی ، کارمل او پوزانف لومړی ځل سره ولیدل او تره کي د ګوند د یووالي خبره وکړه کارمل ویلي وو:« په اوسنی شیبه کې عملاً واحد ګوند شتون نلري پداسي حال کې چې ادعا کیږي ګوند واحد دی بیا ولې دوه ګونی چلند کیږي. »۳۹ / ۳۶۱ د پاڅون په دوهمه ورځ چې لا حکومت نه دی جوړ شوی د شوروي سفیر په شتون کې د ګوند د مشر د څرګندونوخلاف دریدل د ژمنو سیاستوالوسره نه ښایي. سیاستوالو ته په کاردي چې خپلې کورنی ستونزې په خپل منځ کې د خبرواترو او پوهاوي له لارې حل کړي نه دا چې د پردیو په شتون کې هغه طرحه کړي. خو د کارمل موخه دا وه چې سفیر ته د یوه دوست هیواد د سیاسي استازي په توګه پلمه او موکه ورکړي چې د ګوند او واکمنی په چارو کې لاسوهنه وکړي. د ګوند له لوري د واک د ترلاسه کولو په هکله د کارمل ناخوښي د محمداعظم سیستاني له څرګندونو نه ښه جوتیږي : «حتی هغه وخت چې د دولت کړنلاره د کابل له راډیو تلویزیون څخه خپریده ، خلکو کولی شول د ببرک کارمل ناراحتي د هغې د دري متن د لوستلو پرمهال احساس او درک کړي.» ۵ / ۱۱۰ مخکې ویل شوي وو چې د غبرګولي په میاشت کې د سیاسي بېرو په غونډه کې کله چې د پرچم مشرانو(لایق او بارق) هم مرکزي کمېټې ته د خلقي پوځیانو د راپورته کولو څخه ملاتړ وکړاو کارمل متقین شو چې پرچم په سیاسي بورو کې په اقلیت واوښت « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسیون پټ فعالیتونه پیل شول. » د پټو فعالیتونو د پیلولو معنی د دولتي چارو سبوتاژ او اړو دوړو ته لمن وهل او په وروستي ګام کې د واکمنی نسکورول دي . د پنجشیري په وینا د سیاسي بیرو د غونډې د پای ته رسیدو وروسته کارمل وړاندیز وکړ « چې اعلان کړئ په ګوند کې نور پرچم د مساوي حق د لرلو فرکسیون نه دی » په همدې نامه د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې اعلامیه خپره شوه. غوربندي لیکي چې « د۱۳۵۷ کال د غبرګولي د۱۴ اعلامیې د خپریدو وروسته د تره کي لیدو ته ورغلم او د نوي وضعیت نه مې خپله نارضایتي وښودله. تره کي په ځواب کې وویل ډیره حوصله مې وکړه اوهڅه مې وکړه چې کار دې سرحد ته ونه رسیږي خو کارمل چې پدې مخامخ څوکۍ کې ناست وو په نیمه تهدید ډوله لهجه راته وویل که د امین د ځانغوښتني مخه ونه نیسئ و پوهیږئ چې یوه ورځ به ټانک له ټانک سره وجنګیږي. زه پوه شوم چې زموږ د خلکو د حکمت څخه ډک متل له مخې چې دوه پاچاهان په یوه اقلیم کې نه ځاییږي او یا دوه پوځه په یوه ځمکه کې نه ځاییږي. لدې امله چې د ټانکونو د جنګیدو مخه نیول شوی وي یو کار باید ترسره شي چې له ډیر غور وروسته اړ شوم دا پریکړه وکړم. »۸۰ /۷۱ پدې هکله چې ولې د پرچمیانو له لوري د خلقیانو خلاف دښمنانه دریځ غوره شي میثاق لیکي:« امین د کورنیو چارو په وزارت کې چې وزیر یې نوراحمدنور وو د هغه ترڅنګ سیدداود تړون د ژاندارم او پولیسو د عمومي قوماندان په توګه مقرر کړی وو او تقریبا د هغه په واسطه یې نوراحمدنور بې واکه کړی وو. د امین لخوا د دفاع وزارت په کارونو کې لاسوهنې عبدالقادر ناراضي کړی وو. ببرک کارمل چې وضعیت څارلو، غوښتل د عبدالقادر د ناراضي توب څخه په خپله ګټه استفاده وکړي.میرمن اناهیتا یې ورنږدې کړې وه او هڅه یې کوله د لوی درستیز شاه پوراحمدزي او نورو پرچمي صاحب منصبانو په همکاری د دفاع وزارت او کورنیو چارو وزارت کارونه کوردینه کړي ، ترڅو واک ته د رسېدو په موخه کارونه سر ته ورسوي. » ۷۹ / ۲۷۴ همدا رنګه پدې اړه د سلیمان لایق زوی ، غرزی د سپرغی په ویب پانه کې د۲۰۱۴ کال د جون په شلمه د (نګاهي به نیم رخ دیګرواقعیت) تر سرلیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې یوه لیکنه خپره کړېده چې دا لیکنه یې د خپل پلار د یادداښتونو ، څرګندونواو خپلو مشاهداتو پربنسټ چمتو کړې ده چې د کارمل د پلویانو د ګوندي ضد کړنو د یوې برخې څخه پرده پورته کوي او بالمقابل د خلقي اړخ غبرګون هم پکې راوړي. دلته به د نوموړې لیکنې لنډیز وړاندې شي :« د نوموړي فرمان د متن د پلې کولو په موخه په پرچمیانو کې د پټ کار د سمبالولو لپاره په لومړي ګام کې نجیب الله ، محمود بریالی او عبدالوکیل غوره شول. ډېر ژر د کابل په هوټل کې د ناراضي پرچمیانو د لیدنو کتنو جلا او نوې قرارګاه جوړه شوه اوهغه د ملکي او پوځي پرچمیانو په ګڼه ګونه واوښته. سربیره پردې د ځوانانو د دموکراتیک سازمان دفتر(برهان غیاثي) او د سرې میاشتې د ریاست مرکزي دفتر(دکتورس اناهیتا راتب زاد) هم د ناراضه پرچمیانو د لیدنو کتنو په بې درد او سره ځایو واوښتل. له پلار څخه مې اوریدلي وو چې یو ماښام تره کي خپل هستوګنځي ته بللی وو او د خبرو اترو په ترځ کې یې د ګیلې په شکل ورته ویلي وو: « لایق صاحب زه ببرک جان ته حیران یم، د ګوند باندې یې د پټ سازمان په جوړولو لاس پورې کړی دی . تاسې وګورئ چې بریالي ته دنده سپارې په منظم ډول زما لیدو ته راشي او زما صفتونه وکړي ، ما ته رهبراو لارښود ووایي او ماته ډاډ راکړي ، خو نجیب په پرله پسې توګه زما خلاف ولمسوي او په لیدنو کې پر ما راودانګي او خپله غوسه او کینه وښیي او ما د هغه په وړاندې یوه اقدام ته اړباسي. نه پوهیږم چې هغه بیا په کومه لوبه لګیا دی ؟ بالاخره د۱۹۷۸ کال د جون د اوولسمې په غونډه کې نجیب ، وکیل او بریالی د ګوند د یووالي د کنفرانس د لوزنامې څخه په سرغړونه اود ګوند نه بهر د ګوندي هستې د جوړولو له امله د رایو په اکثریت پرېکړه وشوله چې هغوی سفیران شي. بارق او لایق هم د سفیرانو په توګه د نوموړو د لیږلو په اړوند موافقه رایه ورکړه چې پدې توګه د لومړي ځل لپاره د پرچمي مشرتابه ترمنځ درز پیدا شو. د همدې غونډې پریکړه په پرچمیانو کې خپره شوه او اعلان یې کړل چې لایق او بارق د وزارت د څوکیو او د تسلیمۍ د روحیې له امله د دښمن سره یوځای شول. د جون په اتلسمه یعني یوه ورځ وروسته کارمل د نورمحمدتره کي سره په غیرمعمولي کتنه کې له هغه نه غواړي چې دی هم خارج ته ولیږي.» غرزی لایق په خپله لیکنه کې د انټرینټ څخه د پوزانوف یو یادداښت چې د کارمل د څرګندونو یا په بله خبره پوزانوف ته د شکایتونو پربنسټ تهیه شوی له انګریزي نه ژباړلی او پکې راغلي دي: « په وروستیو کې لیدل کیږي چې په ګوند کې یووالی له منځه تللی ، زه نه غواړم ستونزې جوړې کړم. د سیاسي بیرو د جون د اوولسمې نیټې د پریکړې له مخې یو شمیر ملګري د سفیرانو په توګه ټاکل شوي دي زه او نوراحمدنور غوره ګڼو چې موږ هم د سفیرانو په توګه یا د درملنې په نامه بهرته ولاړ شو...،له بده مرغه زه نه په ګوند او نه په پوځ کې امکانات لرم چې له خپلو تزسونو څخه دفاع وکړم.» غرزی د نوراحمد نور سربیره د اناهیتا نوم هم یادوي. ضمنا هغه دا هم لیکي چې نور په پراګ او کارمل په واشنګټن کې سفیران ګومارل شوي وو او هغوی خپل سفارتونه سره بدل کړل. غرزي لایق د خپل پلار د یوه یادداښت یوه برخه هم راوړې چې لیکي : « پدې ترځ کې ځینې ګوندي رهبرانو هڅه وکړه چې سفیران خارج ته له دندو څخه منصرف کړي او هغوی وهڅوي بهر ته لاړ نشي. په یوه ناکامه هڅه کې ، د ځینو سفیرانو سره د یوې خصوصي کتنې په ترڅ کې وغوښتل شول خپل ګوندي ملګري یوازې پرې نهږدي. نور احمد نور او عبدالوکیل دواړو ټینګار کاوه چې د دوی تګ حتمي دی ، موږ خپله پریکړه کړې ده ، که لاړنشو امین مو وژني ، د ټولو دنده ده چې خپل سر وساتي. » غرزی په خپله لیکنه کې اعتراف کوي چې دی هم یوځل کابل هوټل ته نجیب الله ته ورغلی وو.

د پورتنیو څرګندونو څخه بریښي چې کارملیانو د هغه د دستور له مخې په ګوندي او دولتي ضد کړنو لاس پورې کړی وو چې د پوځي کودتا لپاره چمتووالی یې هم له پامه نه وغورزولی. د هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غزني د څوارلسمې فرقې د قوماندان محمدنبی عظیمي څرګندونې یې ښه بېلګه ده چې عبدالوکیل په کابل کې ورته ویلي وو: « ماغوښتل د اردو د وسلوال پاڅون په اړه ستا او د څوارلسمې فرقې د ملګرو چمتووالی ملګري ببرک کارمل ته ورسوم.څه فکرکوې ؟ آیا کولی شئ په هغه ځای کې د فرقې خپلواکي اعلان او زموږ د غوښتنې په صورت کې د کابل په لور مارش وکړئ. » ۱۲۹ / ۱۵۸- ۱۵۹ عظیمي د خپل چمتووالی ډاډ ورکړی او په بل ځای کې لیکي چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته د چهلستون په مانۍ کې کارمل له ده څخه د ده د چمتووالي له امله خپله مننديي هم څرګنده کړې وه. د پرچمیانو له لوري کودتا ته د چمتووالي په اړه جنرال لیاخفسکي د افغان غمیزه اومیرانه نومې خپل کتاب په ۵۶ مخ کې د پرچمیانو د کنګرې په اړه راوړي چې د۱۹۷۸ کال د جون په میاشت کې په پغمان کې جوړه شوې وه چې په هغې کې د واک د نیولو پروګرام جوړ شو. همدا رنګه«د ثور د کودتا وروسته ببرک کارمل د خلق د اړخ خلاف د بلې کودتا په فکر کې شو، خو مخکې لدې چې اقدام وکړي حفیظ الله امین او همکارانو یې له ډګره وباسه . » ۳۰ / ۹۰ کله چې وکیل ، نجیب او بریالی د ګوندي ضد فعالیتونو له امله سفیران شول یوه ورځ وروسته کارمل د تره کي څخه غواړي چې دی ، نور او راتبزاد هم غواړي خارج ته د سفیرانو په توګه ولیږل شي. تره کی چې د داسې یوه فرصت په تمه ناست وو کارمل په چکوسلواکیا، اناهیتا په یوګوسلاویا،نوراحمدنور په امریکا، عبدالوکیل په بریتانیا، نجیب الله په ایران، محمود بریالی په پاکستان کې د سفیرانو ،عبدالمجید سربلند په بمبیي کې جنرال قونسل او فدامحمد دهنشین په کویت کې د قونسل په توګه مقرر کړل. البته یو شمېر پرچمیانو چې په هېواد کې د ټیکاو لیوال وو خلقي مشرتابه ته د خپلو پرچمي ملګرو د ګوندي ضد او حکومتي ضد کړنو په اړه رپوټونه ورکول چې میثاق د خپل کتاب په ۳۰۰ مخ کې د نورمحمدتره کي او د حفیظ الله امین د رپوټ له مخې د بارق شفیعي او غوربندي نومونه یادوي. عجیبه دا وه سره لدې چې کارمل پخپله خوښه سفارت منلی وو خو « د جون په یوویشتمه په غیرمترقبه ډول کارمل ، بریالی، سربلند، او اناهیتا د سفارت د دروازې د مخې سره را څرګندشول. خو د سفارت د ساتونکو سره د لنډو خبرو وروسته د موټرو کتار چې څلورعرادي وو د سفارت له مخې لېرې شول او په کوڅو کې تري تم شول . میلمنو ته ویل شوي وو چې پوزانوف ښار ته تللی دی پداسې حال کې چې داسې نه وو ځکه سفیرسره لدې چې رخصتي وه په دفترکې وو. د موټرو کتار د څه واټن وهلو وروسته د تاس مانۍ ته چې هلته خبریال ژوند کاوه ودریدل. کارمل د تاس د آژانس له پخواني مسئول سره پیژندګلوي لرله چې اوس د کابل څخه تللی وو او د هغه په ځای د کی جی بی نوی مامور لئونید بیریوکوف راغلی وو...، د ماښام په لسو بجو د ده د کور د دروازې سره د درېدلو پیژندل شوو پرچمیانو په لیدو سره بیریکوف حیران شو.کله چې بیریکوف دروازه خلاصه کړه ببرک کارمل وویل : زه ببرک کارمل یم پداسې حال کې چې د ده سره راغلي کسان یې معرفي کول اضافه یې کړل دوی ټول زما ملګري او د مرکزي کمیټې غړي دي. بیریکوف چې لړزیده وویل هو ملګری کارمل زه تاسې پیژنم ، ډیرخوښ یم مهرباني وکړئ ننوزئ . کارمل ښه به وي چې موټرهم سرای ته د ننه یوړل شي ...، هغه د ناڅاپي راتلو موخه داسې توضیح کړه لازم دي فوراً د ملګري پوزانوف سره ملاقات وشي ، خو زموږ دا هیله ردوي ، خو دا کار خورا عاجل دی . بیریوکوف د وروستیو توضیحاتو نه پوه شو چې د میلمنو له نظره شوروي ملګري د سیاسي بیرو له پریکړې څخه یعنې د پرچمیانو د افتخاري تبعید څخه خبرندي او که د شوروي مشرتابه له واقعیت څخه خبر شي فوراً به مداخله وکړي او سپین سترګي خلقیان به په ځای کینوي. کله کله به میلمنو د ټلفون څخه زنګ واهه او کوښښ یې کاوه په پښتوخبرې وکړي ځکه چې بیریوکوف پرې نه پوهیده...، هغوی په څرګنده توګه تره کي ته ښکنځل کول او په سپکه به یې امین یاداوه.» ۶۳ / ۸۹ – ۹۰ لکه څرنګه چې د امنیتي ملحوظاتو له امله د شپې ګرزیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیز لګېدلی وو، نابلل شوو پرچمي مشرانو د شپې نوم نه درلود شپه یې هملته تیره کړه او سبا سهار له دې کور څخه ووتل. لدې څخه ښکاري چې کارمل هیله لرله چې پوزانوف به له هغه سره مرسته وکړي خو سفیر پوهېدلو چې تره کی یې خبره نه مني او یا دا چې سفیر هم غوښتل چې پرچمي مشران له هېواد څخه لاړ شي. د کشتمند دا وینا چې تره کي ورته ویلي وو هم ښیي چې تره کي د شوروي د سفیر وړاندیزاو د پرچمیانو په اند فشار ته غاړه نه ده ایښي « هیڅوک حق نلري چې د بل چا استازیتوب وکړي. ستاسي رهبر کارمل شوروي سفیر ته شکایت وکړ څه ګټه یې وکړه چې ته یې بیا تکراروې.» ۴۰۶ / ۳۹

د پرچم مشران بهر ته ولاړل خو څه موده وروسته د هغوی یو شمیر ملګري د کودتا په تور زنداني شول او په تحقیقاتو کې یې ویلي وو هغوی د پوځي کودتا هوډ درلود او په بهر کې پرچمي سفیران په کودتا کې ښکیل دي نوهماغه دي چې د دې سفیرانو نه غوښتل کیږي چې هیواد ته راستانه شي خو هغوی هیواد ته نه راستنیږي او د خلقي حکومت د ادعا له مخې د سفارتونو شتمنی یې هم له ځانه سره وړي او د وارسا د تړون اړونده هېوادونو کې پټ ژوند غوره کوي. په پاکستان کې سفیر محمود بریالی لومړی خپل ورور کارمل چکوسلواکیا ته ورځي او د هغه نه یو لیک د شوروي مشرانو په نامه اخلي او بیا مسکو ته ځي. نوموړی د نیکراسوف په نامه د کی جی بی یوه مامور ته د ټیلیفون له لارې وایي: « د بشریت په نامه ! موږ وژغورئ ! د بشریت په نامه! موږ وژغورئ! هغه دا خبره په څوڅو ځله تکرارکړه او په هرځل یې په سلګیو سلګیو ژړل. زه نه پوهیږم چې څه وکړم . زه هیڅ شی په لاس کې نلرم چې پخپله یې وکړم . زموږ یواځینی او ټوله هیله شوروي ملګري دي . زه له ببرک کارمل څخه لیک لرم خو نه پوهیږم چې دغه لیک چاته ورکړم. » ۱۲۴ / ۸۱ د شب های کابل نومي کتاب پرچمي لیکوال په بهر کې د سفیرانو د خلقي ضد فعالیتونو په هکله د کتاب په ۷۱ مخ کې لیکي: « تره کی او امین پدې نظر وو چې د کارمل او د هغه د ډلې په تبعیدولو سره به د پرچم د اړخ د جنجالونو څخه بیغمه شي خو دا یوه تیروتنه وه. ځکه چې د هیواد څخه بهر د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د سفیرانو او سیاسي استازو په توګه د پرچم د اړخ د مشرانو ګومارنه چې له هره اړخه خوندي وو د هیواد په د ننه کې د خپلو پټو سازمانو سره اړیکې لرلې او هغوی ته یې دستورونه ورکول. د ظهور رزمجو، فرید مزدک، نجم الدین کاویاني، محبوب سنګر، سیداکرام پیګیر، خدایداد بشرمل او ... په څېر کدرونه او سلګونه نورې کوچنی او لویې کړی فعالي وې ،په پټه یې د ځمکې لاندې خپل اپوزیسیوني فعالیتونه پرمخ وړل او د رژیم خلاف یې د هیواد په ګوټ ګوټ کې ورانکاره فعالیتونو ته سازمان ورکاوه.» پرچمي مشران چې اړ شول د سفیرانو په توګه بهر ته لاړشي د نجم الدین کاویاني په وینا بهر ته د تللو مخکې « د کارمل یواځینۍ توصیه خپلو پلویانو ته د خدای په امانی په مهال دا وه چې ټولې هڅې د تره کي او امین د رژیم د بدنامولو او ناکامولو په موخه را ټولې کړئ او بس.» ۵ / ۱۱۱

کله ناکله په تاریخ کې واک ته د رسېدو په موخه د ځینو سیاستوالو کړه وړه تکراریږي. دلته خبره د هغو سیاستوالو څخه ده چې په ولس کې اعتبار نلري خو د واک مدعیان دي ، واک ته رسیدل د پردیو پرمټ غواړي او د هغوی د مرستې او ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره په هرکار،حتي د خپل پلرني ټاټوبي په خرڅولو هم لاس پورې کوي. انترناسیوناست محمود بریالی ، سترمجاهد او د ناټویي اشغال پر مهال اعلان شوي ملي اتل!؟ احمدشاه مسعود د دغو سیاستوالو څخه دي. په ۱۹۷۸ کال کې په مسکو کې شوروي څارګر نیکراسوف ته د بریالي د ژړا او زاریو په هکله مو ولوستل . د څه د پاسه شلو کلونو وروسته احمدشاه مسعود چې د هغه بهرني حامیان نوموړی چګوارا ، ناپیلیون ، پوځي نابغه او... شمیري د امریکایي لیکوال ستیوکول په وینا« په دوشنبه کې پخپل کور کې مسعود تامسن ته ژړا وکړه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ګوټ ګوټ کې د ده پاشلو متحدینو ډیر محدود پرمختګ کاوه ، اکمالات یې محدود وو، کرزیان د کندهار په شااوخوا او پاکستان کې ترسخت فشارلاندې وو. تامسن ته یې وویل دوستم داسې فکرکاوه چې له راستنیدو سره سم به یې ټول ازبکان وسله پورته کړي او په پاڅون به لاس پورې کړي خو دا کار ونشو. زه پخپله پردې ګروهه نه یم چې د طالبانوماتیدل به ژر شوني وي.» ۱۴۴ / ۸۱۷ پردیو ته د انقلابي بریالي او مجاهد مسعود ژړا که له یوې خوا د هغوی د شخصیتونو کمزوري ښیي له بله پلوه په پردیو پورې د دوی تړلتوب هم ننداری ته ایږدي . روسان او امریکایان د همداسې لوېدلو سیاستوالو په لټه کې وو. روسانو او امریکایانو هغوی او د هغوی همفکران پخپلو غیږو کې ونیول او ونازول او د افغانستان د نیولو په بیه یې ظاهرآ واک ته ورسول.

اصلي موضوع یعني د پرچمیانوخلقي ضد او دولتي ضد کړنوته را ګرزو. د ثور انقلاب وروسته د اګسا کامرې او دوربینونه د پرچمیانو لوري ته راګرزول شوي وو. په پرچمیانو کې ملي ګټو ته ژمنو او همدارنګه اپورتونېستو غړو یې چې دوهمې ډلې یې دوه ګونی رول لوباوه هم اګسا ته د خپلوملګرو د نقشو او د پرچمیانو په خبره د مخفي مبارزې په اړه رپوټونه ورکول . د کارمل د دستور پربنسټ د هغه پرچمي پلویان د حکومت د اداري چارو او سمونو د سبوتاژ ، په خلقي اړخ کې دې یا هغه مشر ته په غوړه مالۍ او ورانکاریو بوخت شول. لکه څرنګه چې پورته ویل شوي وو بریالی د تره کي د ستاینې او غوړه مالۍ او نجیب بیا د هغه د غوسې راپارولو لوبه پیل کړې وه او وکیل هم د امین سره د لا نږدې کېدو تمرین کاوه څرنګه چې پدې هکله یو کست د اګسا په لاس کې لویدلي وو چې « نوراحمدنور وکیل ته وایي چې لانورهم د امین سره ځان نږدې کړئ او وکیل د نوراحمدنور په ځواب کې وایي چې زه خو ډیر کوښښ کوم خو امین پدر ۰۰۰ راباندې باور نه کوي. »۶۰ / ۸۲ د اګسا د کشفي اوڅارګري فعالیتونو پایله دا شوه چې د پرچمیانو د ګوندي او دولتي ضد کړنو په اړه لاسوندونه برابر شي او د جون د اوولسمې نیټې د سیاسي بیرو غونډې ته یې وړاندې کړي. په سیاسي بیرو کې لایق او بارق د پرچم د فرکسیون مشران هم د خپلو ځوانو پرچمي ملګرو(نجیب الله ، بریالي او وکیل) ګوندي ضد کړنې وغندې او د سفیرانو په توګه مقرر شي . کله چې کارمل ولیدل چې د ملګرو د پټو فعالیتونوڅخه یې پرده پورته شوه او پدې ډول په خپله پیل کړې لوبه کې پاتې راغی یوه ورځ وروسته« د جون په اتلسمه پداسې حال کې د تره کی دفترته ننوت چې د شوروي سفیر پوزانوف او لوی ګوندي سلاکار خازاروف د تره کي سره وو،کارمل بیله دې چې لوی سفیر ته پام وګرزوي د واکمن وضعیت نه شکایت وکړاو د تره کي څخه یې وغوښتل چې نه منونکي وضعیت ته د پای ټکی کیږدي.» ۳۹ / ۳۷۸

د پورتنیو څرګندونو نه او د هغه مهال له بهیرونو څخه بریښي چې کله د جون په اتلسمه په خپله خوښه کارمل د ګوند مشر ته وړاندیز وکړ چې دی، نوراحمدنوراو اناهیتا راتبزاد هم بهرته ولیږل شي سیاسي بیرو د جون په ۲۴ پریکړه وکړه چې هغوی هم سفیران شي اودوی ټول د خپلو نویو دندو په لورخوځیږي. کارمل چکوسلواکیا ته د تګ په لار څو ورځې د مسکو په اکراین نومي هوټل کې تم شو. کارمل په مسکو کې د (ا ، خ ، د ، ګ) د ګوندي کمیټې ځېنو غړو ته چې ده ته ورغلي وو د سفیر په توګه دندې ته د غاړې ایښودلو په هکله ویلي وو : « په یوه زین باندې دوه کسه نه ځائیدلو، نه مې غوښتل چې د وینو سیلاب وبهیږي نو ځکه مې د آس زین نورمحمدتره کي ته پریښود او زه ترې راووتلم. » ۱۲۲/ ۱۶۰ د کارمل دا وینا د تره کي د هغه خبرې سموالی ښیي چې غوربندي ته یې ویلي وو چې دوه پاچایان په یوه اقلیم کې نه ځاییږي. یو بهرنی څیړونکی د کارمل شونتیاوو او واک ته د رسیدو د لیوالتیا په اړه لیکي :« ددې حقیقت سره سره چې ببرک کارمل د خلک دموکراتیک ګوند د خورا مشهورو لاربښوونکو څخه معرفي شوی خو دا یې نشو کولای چې د خلک دموکراتیک ګوند او یا د وسلوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواکونو اړين ملاتړ حاصل کړي ترڅو د تره کي يا امين پرضد يو بريمن چلنج پيښ کړي .» ۱۴۵ / ۱۳۰ کارمل سفارت ته د تلو مخکې خپلو پلويانو ته ددې سربېره چې د تره کي او امين د رژيم خلاف کړنو ته دوام ورکړي دا هم ويلي وو:« هغه به بيرته هيواد ته سور بيرغ په لاس کې راستنيږي. »۴۹ / ۵۴ چې بيله شکه دا ډاډ شوروي اړخ هغه ته ورکړی وو او د مسکو چارواکو خپلې ژمنې ته د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ويشتمه عملي جامه ورواغوستله. کارمل نه يوازې سور بيرغ په لاس بلکې د شوروي د سره لښکر سره افغانستان ته راستون شو. کارمل او د هغه فرکسيوني ملګري (نوراحمدنور، اناهيتا راتبزاد، بريالی، نجيب ، وکيل) له هيواده ووتل خو خپلو ملګرو ته يې د کودتا دستور پريښود او د مختلفو شبکو له لارې چې د شوروي سفارت شبکه يې خورا فعاله وه د پرچميانو د پټې مبارزې په مخته وړلو کې مرسته کوله. په هالند کې مېشت پرچمي آرين اميني وايي چې بهر ته د کارمليانو د تګ وروسته چې تنکی ځوان وم د خپل مشر ورور د هدايت له مخې په بايسکل د شوروي سفارت مخې ته تللم او يوه شوروي به اعلاميې را کولې او هغه به مې خپل ورور ته ورکولې او يا به مې هغه په پټه وېشلې .د پرچميانو دا کړنې د اګسا نه پټې نه وې او پايله يې د زيات شمير پرچميانو زنداني کيدل او د شاه پور احمدزي په څېر د هغو پرچميانو وژل شول چې د کی جی بی سره يې اړيکې نه درلودلې او هغوی چې د کی جی بی تنخوا خواره وو لکه کشتمند، رفيع ، قادر او نور ژوندي پاتې شول . لدې څخه ښکاري چې د پرچميانو له لوري د خلقي واکمنی په وړاندې پوځي کودتا تور نه بلکې واقعيت وو. خلقي مشرانو بهر ته د پرچمي مشرانو شړنه بری ګڼلو خو دا د غازی امان الله خان په شان د تره کي تيروتنه وه چې هغه هم نادرخان او وروڼه د سفيرانو په توګه وګومارل ګڼي چې هغوی يې بې اغيزې کړل خو وليدل شول چې څه موده وروسته انګريزانو نادرخان او روسانو کارمل واک ته ورسول.

سمونونه او غبرګونونه

د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند داسې مهال واک ترلاسه کړچې افغانستان د نړۍ د خورا وروسته پاتې هېوادونو څخه شمېرل کېده . غوڅ اکثريت خلک يې په کرنه او مالدارۍ بوخت وو. خو بيا هم دومره کرهنيز توکي نه توليديدل چې د ټولنې لومړنۍ اړتياوې پوره کړي لدې امله د لومړنيو خوراکي توکو(غنم ، وريجې ، شکره ،غوړي) ستره برخه له بهرڅخه واردېدله.لامل يې د واکمنو غيرعادلانه توليدي مناسباتو سربېره کرنه د بابا آدم (ع) د زماني په شان پرمخ بيول کيده. زياتې کرهنيزې ځمکې د لويو ځمکه والو په واک کې وې او هغه يې بې ځمکې او لږځمکي بزګرو او زراعتي کارګرو ته په دهقانۍ يا اجاره ورکولې. کروندګر اړ وو چې ټول کال د خپلې کورنۍ سره ګډ د ملاکانو په ځمکه کار وکړي او د حاصلاتو د راټولولو پرمهال دومره څه ترلاسه کړي چې يوازې ژوندي پاتې شي. هرې کورنۍ ته د غم او خوښۍ پيښې راتلونکې دي .په افغاني ټولنه کې د واکمنو دودونو او رواجونو له امله د خپلوعزيزانو په ماتم کې ناست بزګر مکلف وو چې د تدفين او تکفين او يا د خپلو زامنو د واده ملاماتونکې مراسم ترسره کړي. دا کار هغه وخت شونی وو چې بزګر د سيمې د شتمنو څخه پيسې قرض يا په سود واخلي او يا خپله ځمکه ګرو کړي. شتمن چې د دې فرصت په تمه وو د بيوزلو ځمکې په ګروۍ اخيستې او يا به يې په لوړ سود پيسې ورکولې. سود په اسلام کې ناروا دی خو زموږ په ټولنه کې روا کار شميرل کيږي. بې وزلو چې د ملاماتوونکې سود د ورکولو وس نه درلود د وخت په تيريدو سره اړ کيدل خپلې ځمکې سودخورو ته وپلوري . کله به چې د سود د نه ورکولو له امله خبره محکمې ته ورسيده په قضايي ارګانونو کې د شته فساد له امله بزګران اړ وو چې بدې ورکړي او يا بنديان شي. هغو بزګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ځمکې له لاسه ورکولې د کارموندلو لپاره ښارونو ته مخه کوله خو په ښارونو کې هم هغوی کارنه موندلو ، ډیری یې او په تیره ځوانه برخه یې اړکیدل چې په ناقانونه ډول بهرنیو هیوادونو ته لاړ شي. د چنګاښ د کودتا وروسته د اتمو ټولګیو له فارغانو څخه د کانکور د آزموینې قانون د دې لامل شو چې هرکال زرګونه تنکي ځوانان د زده کړو نه محروم او په دې ډول په هېواد کې وزګاره میلیوني لښکر زیاتیده. شاوخوا دوو میلیونو کوچیانو د سیمې له خلکو سره ستونزې او کله ناکله شخړې لرلې. هغوی په بشپړ ډول له روغتیایي خدمتو نه محروم وو او د ماشومانو لپاره یې ښوونځیو شتون نه درلود. ډیری بزګرو د اقتصادي ستونزو له کبله دا وس نه درلود چې خپل زامن ښوونځیو ته واستوي او په غوڅ اکثریت کلیوالي سیمو کې د نجونو د ښوونځیو څرک نه لګیده. پدې توګه بېسوادي د افغاني ټولنې ځانګړتیا وه. په پرمختللو ټولنو کې په مورنۍ ژبه لومړنۍ زده کړې د هر ماشوم حق دی خو په افغانستان کې لرکیو دا شونتیاوې نلرلې. عجیبه خو لا دا وه چې په پلازمېینه ،کابل کې چې نیمایي اوسیدونکي یې پښتانه وو ، پښتانه ماشومان هم اړ وو په دري (پارسي) ژبه خپلې زده کړې تر سره کړي. د پلازمېینې په لوړو پوهنیزو بنسټونو کې زده کړې په دري ژبه پر مخ تللې چې اوس مهال هم همداسې ده.

په دولتي ادارو کې د ماموړینو په استخدام کې بیعدالتي موجوده وه. د ماموړینواو کارګرو(اجیرانو) په ماکولاتو کې توپیرشتون درلود. دولتي کارګرو روغتیایی بیمه نلرله. البته چې د ماموړینو پرته ټول ولس هم د روغتیایی بیمې څخه بې برخې وو لکه څرنګه چې اوس هم وضعیت د هغه مهال په څېر دی. لدې څخه معلومېږي چې د ټولنې غوڅ اکثریت وګړو او په تېره کروندګرو او کوچیانو د ستونزو او کړاوونو ډک ژوند درلود، بېسوادي او بیکاري یوه ملي ستونزه وه. د افغانستان د هغه مهال وضعیت د آلمان شپیګل مجله داسې ارزوي:« افغانستان د نړۍ یو وروسته پاتې خوار هېواد شمېرل کېږي او د نړۍ ماجراجو هېواد پېژندل شوی دی. دا هېواد د وسپنې پټلۍ نلري او د سمندر څخه بې برخې دی. د غونډیو او درو نه یې د لوست او لیک څخه محروم کوچیان د اوښانو ، آسونو او پسونو سره ځي او راځي، د ځېنو ښارونو پرته تر اوسه د منځنیو پېړیو شرایط واکمن دي. د درو او غرونو تر منځ یې کوکنار کرل کېږي چې افغانستان یې د تریاکو په ستر تولیدوونکي اړولی دی. د وینې کسات شتون لري، ښځې په بشپړ ډول پټې دي،د ژوند متوسط عمر څلوېښتو کلو ته رسېږي...، دا چې څومره نفوس لري هېچا ته معلوم ندي. کېدای شي ۱۳ میلیونه یا ۱۹ میلیونه وي . تر اوسه دا غرنی هېواد غیر اقتصادي دی خو د آسیا مهمه ستراتېژیکه نقطه ګڼل کېږي...» ۱۴۶ په مجله کې د یوې مسألې پرته چې افغانستان ماجراجو هېواد ښیي نوره ارزونه یې بشپړه سمه ده او د هغه مهال د افغانستان ربښتینی انځورکاږي. له بده مرغه د څه د پاسه څلورو لسیزو په تېرېدو سره اوس هم موږ د همغه افغانستان شاهدان یو. د بېلګې په توګه اوس هم معلوم نه دي چې افغانستان څومره نفوس لري ، پنځه دېرش میلیونه یا پنځه څلوېښت میلیونه. خلقي حکومت وو چې په ۱۳۵۸ کال کې یې سرشمېرنه تر سره کړه چې د هېواد د اوسیدونکو شمېر یې څوارلس نیم میلیون تنه اعلان کړ .

واکمنۍ د دې ګڼ شمېر ستونزو د حل چاره د پیاوړي وفاداره پوځ په جوړولو، د بیوزلو وګړو په ګټه د سمونونو په پلي کولو، د ځمکو په دموکراتیکو اصلاحاتو ، د بیسوادۍ د له منځه وړلو ، د ملي مسئلې په عادلانه حل او د ښځو د حقوقو په خوندي کولو کې لیدل او خپله دنده یې ګڼله چې دا حالت بدلون ومومي او د سمونونو او اصلاحاتو په پلې کولوسره دا ګڼ شمیرستونزې حل کړي. له همدې کبله انقلابي دولت د سمونونو د راوستلو په موخه یو لړفرمانونه صادر او اړین قوانین او لوایح جوړکړل چې د انقلابي شورا شپژم، اووم او اتم لمبرفرمانونه یې د یادولو وړ ښکاري. دا فرمانونه د ګوند د مخالفینو له لوري اسلامي ضد، بېوخته او بېړه ناک وګڼل شول پداسې حال کې چې « د خلقیانو د ځمکو اصلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د ټولنې او د فيوډآلي نظام نابرابريو او ټولنيزو ستونزو ته يو مناسب او خيرغوښتونکی ځواب وو.» ۴۷ / ۳۵ پر بله خوا د همدې ليکوال له انده شورويانو د خلقيانو دا حرکتونه ډېر ځانغوښتونکي شمېرل. که څه هم د خلقي حکومت دا سمونونه د اسلامي ارزښتونو سره په ټکر کې نه وو ، ډېر بنستيز هم نه وو بلکې د وخت غوښتنه او اړين وو خو د وروسته پاتي افغاني ټولنې له واکمنو دودونو او واکمن ذهنيت سره په ځېنو برخو کې په ټکر کې وو . خلقي واکمنې سره لدې چې د کورنيو پرشا تلونکو او محا فظه کارو کړيو او له بهرڅخه د پانګوالي نړۍ د پټو او ښرګندو لاسوهنو هدف ګرزيدلې وه د ګوند د عمل د کړنلارې د پلي کولو په موخه د هيواد اقتصادي په ټپه ولاړ حالت ته د ساه ورکولو او د خلکو په ژوند کې د مثبت بدلون په موخه په ګړنديو هراړخيزه سمونونو لاس پورې کړ. حکومت د انقلاب دې اصل ته په کتو سره چې انقلاب هغه وخت ارزښت لري چې د ځانه دفاع وکړي د پوځ د جګړه ئيز چمتووالي لوړولو او پياوړتيا ته مټې بد وهلې. پوځ ته يې د وفاداره افسري کدرونو د چمتو کولو په موخه د لنډې مودې پوځې کورسونه جوړ او په هغو کې يې د ګوند او د ځوانانو د سازمان د غړو روزنه پيل کړله . د دې کار پايله دا شوه چې د افغانستان پوځ په يوه ډاډمن او ځواکمن پوځ چې د هيواد کورنيو او بهرنيو دښمنانو ته د سترګو اغزی وو واوړي. په ادارو کې د سمونونو د راوړلو په موخه لومړی ګام د مامورانو او کارګرو(اجيرانو) ترمنځ د تبعيض او توپير له منځه وړل وو. حکومت د مامورينو او کارګرانو د کوپوني توکو او ماکولاتو ترمنځ شته توپير له منځه يووړ.د نويو اصلاحاتوله امله هم دولتي مامورين او هم کارګران د يو شان غلګې او ماکولاتوڅخه برخمن شول. همدارنګه کارګرانو ته د مامورانو په څېر روغتيايي بيمه په پام کې ونيول شوه. د افغانستان د دموکراتيک جمهوري دولت له لوري پورتني سمونونه ښيي چې موخه يې د ټولنې د ټيټې او خوارې طبقې په ګټه د طبقاتي نابرابريو له منځه وړل وو چې دا د ربنتيني ټولنيز انقلاب د پيل په لور لومړني ګامونه وو. د ظاهرشاه او داودخان د واکمنۍ پر مهال د قانون له مخې هغه کسان په ادارو کې د مامورانو په توګه استخدامېدل چې د دوولسم ټولګې شهادتنامه ولري. خو په هيواد کې داسې پوهان لږ نه وو چې د ليسو مخ يې هم نه وليدلی خو په خصوصي توګه يې زده کړې کړې وي چې پوهه يې د ليسانس د ډپلوم لرونکو نه هم لوړه وه چې عبدالحی حبيبي اوعبدالشکور رشاد يې ښرګندې بېلګې دي چې دواړو حتی متوسطې زده کړې نه وې کړې . دواړو شپژکاله زده کړې ترسره کړې وې خو د خپل ذکاوت، وړتيا ، هلوځلو او شخصي څېړنو له امله يې د دايره المعارف حيثيت درلود. د حبيبي څخه ۱۳۲ څېړنيز- علمي آثار په ميراث پاتې شول او له رشاد څخه ۵۹ چاپ شوي او ۸۰ ناچاپه آثارپاتې دي. رشاد د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته چې ديارلس کلن تنکی ځوان وو د ښوونکي په توګه مقرر شو او نومورې د کوچنی ښوونکي لقب تر لاسه کړ. د ظاهرشاه د زمانې د مامورانو د استخدام قانون ښرګنده طبقاتي بڼه لرله او د ټيټو طبقو خلاف جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغو کسانو چې اکثرآ د لېرې پرتو کليوالي سيمو څخه وو چيرې چې ليسو شتون نه درلود او يا هغو کسانو چې د اقتصادي ستونزو له کبله خصوصي زده کړې کړې وې حق وموند چې د آزموينې په ورکولو سره په دولتي ادارو کې د مامورانو په توګه مقررشي. د ثورانقلاب مخکې د مامورينو ترفيعات د بست د لرلو په صورت کې ترسره کيدل او کوم مامورچې بست نه درلود کلونه کلونه به يې ترفيع نه کوله. هيره دې نه وي چې د يحيی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال بستونه د روابطو پر بنسټ ورکول کېدل نه د ضوابطو او وړتيا پراساس. البته يو شمېر د خوارو کورنيو اړونده کسان هم لوړو مقامونو ته رسېدل خو هغه هم د معتبرو کورنيو سره د پيژندګلوی او خپلوی له برکته . له همدې امله خوار ،بې وسيلې او بې واسطې مامور په لوړ بست نه مقرريده.نوې واکمنۍ داسې قانون پلی کړ چې مامور به د خدمت د ټاکلې مودې د تيرولو وروسته د مساعدسجل د لرلو په شرط ترفيع کوله. البته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کارمل د واکمنۍ پر مهال بېرته د پاچا د زماني قانون پلی شو. واکمنۍ خپل اصلاحي پروګرامونه یوازې په دولتي بنسټونو کې محدود نکړل بلکه په ټولنه کې یې هم بنسټیزو بدلونو راوستلو ته متې را بډ وهلې.

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د کړنلارې منځپانګه د زیارکښو طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونونو په راوړلو څرخېده چې د ځمکو دموکراتیک اصلاحات، د بیسوادۍ له منځه وړل ، د ملي مسالې عادلانه حل او د ښځو او نارینه وو د حقوقوبرابري یې مرکزي ټکي وو. ګوند د واکمنېدو وروسته بیله ځنډه پدې برخه کې عملي ګامونه اوچت کړل.

لومړی ګام یې په هیواد کې د ښوونې اوروزنې د بهیر ښه سمبالتیا او شته ستونزو او په تیره د اتمو ټولګیو د زده کوونکو لپاره د کانکورلغوه کول وو چې د خلکو له پراخ ملاتړ نه برخمن شو. نوې واکمنۍ د ماشومانو لپاره په مورنۍ ژبه د زده کړو د پلې کولو هڅې پیل کړې چې د کابل په لومړنیو ښوونځیو کې د پښتنو ماشومانو لپاره ځانګړي ټولګي جوړ کړل. د بیسوادۍ د له منځه وړلو سره جهاد اعلان شو. د افغانستان د وروڼو قومونو د ژبې او فرهنګ د ودې لپاره په ازبکي ، ترکمني او بلوڅي ژبو د ګوراژ ، یولدوز او سوپ په نامه د جریدو خپرول هغه بیساره اقدام وو چې په سیمه کې یې ساری نه درلود. خلقي حکومت د هیواد په سیاسي ـ ټولنیزو چاروکې د خلکو د ګډون د تامینولو په موخه د مختلفو ټولنیزو او صنفی بنسټونو او جوړښتونو لکه د ځوانانو،ښځو، د کارګري اتحادیو، دهقاني کوپرایتفونو اوتعاوني صندوقونو د جوړولو هڅې پیل کړلې. په ۱۹۷۹ کال کې حکومت د سرشمیرنې په حیاتي او حساس کار لاس پورې کړ چې د هرهیواد او د حکومتونو د اقتصادي – ټولنیزو پلانونو د تطبیق لپاره اړین بریښي. په افغانستان کې د دې کار حساسیت پدې کې وو چې په کلیو کې څوک چمتو نه وو د ښځو په اړوند معلومات ورکړي .د دولت مخالفینو پدې اړه بې بنسټه تبلیغات پیل کړل ترڅو ولس د حکومت خلاف ولمسوي یو د دغو تبلیغاتو نه دا وو چې « دا سرشمیرنه پدې موخه ترسره کیږي چې ځوانا ن تثبیت او بیا یې سایبریا ته واستوي.» ۴۹ / ۳۸

ګوند پدې باور وو چې د ولس د باسواده کولو له امله د ارتجاعي روحانیت او د بهرنیو د تبلیغاتو اغیز کمیږي چې پدې ډول نشي کولای ولس د دولت د اصلاحي پروګرامونو خلاف راوپاروي. د ځمکو د اصلاحاتو په سرته رسولو سره د حکومت وګړنیز ملاتړ پیاوړی کیږي او بزګر د دولت د دفاع په سنګرکې دریږي. د دولت د مخالفینو اصلي وسله په دې لاره کې دین او مذهب وو چې پیل شوي سمونونه چې ټولنه یې د پرمختګ په لور بېوله هغه یې د اسلامي اصولو خلاف ګڼل بیله دې چې پدې اړه په روښانه توګه څه ووایي. په یاد ولرو چې په اسلامي ټولنو کې د اسلام او مدرنیزم ترمنځ ټکرونه تل د دې ټولنو د سیاسي بهیرونواصلي لاملونه وو. په دې ټولنو کې د مدرنیزم او سمونو په وړاندې دیني او مذهبي غبرګونونه په مختلفوکچو خپل اغیز پرې ایښی دی چې د ثورانقلاب وروسته د نوې واکمنۍ د سمونو په وړاندې یې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کې چې غوڅ اکثریت خلک په کرنه او مالدارۍ لګیا وو د واکمنو غیرعادلانه فیوډالي او نیمه فیوډالي تولیدي مناسباتو له کبله د زېبېناک لاندې وو . ددې ستونزې د حل یوازینۍ لاره د ځمکو اصلاحات وو ترڅو واکمن تولیدي مناسبات چې د ټولنې د ودې اوپرمختګ خنډ ګرزیدل بدلون ومومي .له همدې امله وو چې نوي رژیم د انقلابي شورا د شپږم او اتم لمبر فرمان په صادرولو سره د دې غیرعادلانه مناسباتو د ماتولو په لار کې عملي ګامونه اوچت کړل. واکمنۍ د بزګرو دې ستونزو ته چې ټولنیزه ستونزه ګڼل کیده په کتلو سره د سود سلم او ګروۍ د ستونزې د عادلانه حل په موخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت (ا. د . ج) د انقلابي شورا شپږم لمبرفرمان صادرکړ. پدې فرمان کې داسې یومیکانیزم په پام کې نیول شوی وو چې د سود خورو او قرضدارو کسانو له خوا ورکړل شوې روپۍ محاسبه او د سود خوړونکو یا ګروي دار له خوا نور له پوروړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه د سود اخیستل بند او ځمکه بیر ته د هغې اصلي خاوند ته ورکول کیده.د دې فرمان پر بنسټ « یوولس میلیونه افغانان د سودخورو او ګروي لرونکو له ظلم نه وژغورل شول اوهغوی د یودیرش میلیاردو افغانیو له ورکولو څخه معاف شول. » ۱۴۷ / ۲۵۱ ددې فرمان د څلورمې مادې له مخې هغو کسانو چې د لسو جریبو لومړۍ درجې او د هغې معادل یا لږځمکه لرله او« هغه یې د۱۹۷۴ ز کال پخوا د سود، سلم او ګروۍ پراساس چې د چا پوروړي وو د پور او سود څخه معاف وو.هغه بزګران چې د لسو جریبو لمړۍ درجې یا د هغه معادل یا ترهغه د لږ ځمکې خاوندان وو ، که په کال ۱۹۷۴ کې یا تر هغه وروسته د سودسلم یا ګروی پراساس د چا پوروړي وو ، د پور اصلي پیسې یې له سود پرته وروسته تر یوه کاله ، پدې شرط چې قانوني سند موجود وي په لاندې ډول ور کولې :که د پور اړوند سند په کال ۱۹۷۴ اړه لرله تر یوه کال وروسته د ټول پور شل په سلو کې، که سند په کال ۱۹۷۵ کې وو څلویښت په سلوکې تریوه کال وروسته په دوو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۶ وو شپیته په سلو کې تریوه کال وروسته په دریو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۷ وو تر یوه کال وروسته اتیا په سلوکې په څلورو کالواو که سند د کال ۱۹۷۸ وو نو په سلو کې سل تر یوه کاله وروسته په پنځو کلونو کې ورکړل شي .» ۴۰ /۳۹۵ د ګوند د کړنلارې پربنسټ د واکمنو تولیدي مناسباتو د ماتولو اصلي چاره د ځمکو د اصلاحاتو پلې کول وو له همدې کبله د ځمکو د دموکراتیکو اصلاحاتو قانون د ۱۹۷۸کال د ډسمبر په میاشت کې د انقلابي شورا د اتم لمبر فرمان په صادرولو سره نافذ شو. ددې فرمان پربنسټ هرې بزګرې کورنۍ پنځه جریبه لومړۍ درجه ځمکه یا د هغې معادل په وړیا ډول ترلاسه کوله. د ځمکې په اصلاحاتو کې د ورکړل شوو شمېرنو له مخې د۱۳۵۸ کال د ثور ترمیاشتې پورې ۱۳۴۰۰۰۰جریبه ځمکه څه د پاسه ۱۳۲۰۰۰ بې ځمکې بزګرو ته په وړیا توګه ورکړل شوه. له دې سره سم د دهقاني کوپراتیفونو شمېره چې په تیر نظام کې له ۱۳۵ کوپراتیفونو څخه پورته نه وه او غړي یې ټولټال ۱۲۸۳۸ تنه ښودل شوي وو، د کوپراتیفونو شمیره له ۸۲۰ څخه واوښته او څه ناڅه ۹۰۰۰۰ غړي یې پیدا کړل چې ټوله ونډه یې د ګډون د حق او د غړیتوب د حق له مخې ۳۶ملیونو افغانیو ته رسیده. دغه شان د بزګرانو د مرستې صندقونه هم ۱۸۴۰ صندقو ته پورته شول چې د ورکړل شوو شمیرنو له مخې یې ۷۲۰۰۰۰ غړي لرل. همدارنګه د دولتي فارمونو د جوړولو پلان هم ونیول شو .په دې برخه کې ۱۴۵۰۰۰جریبه ځمکه بیله شوه چې له دې جملې څخه ۱۷ زره جریبه دولتي فارمونو او پاتې کوپراتیفونو ته ورکړل شوه. د ځمکو اصلاحاتو وښودل چې خلکو د هغو هرکلی وکړ او په ډیرو سیمو کې لوی ځمکه وال پخپله خوښه چمتو وو چې خپلې ځمکې بزګرو ته ورکړي. د ساري په توګه د غزني د مقر په ولسوالۍ کې د حاجي فضل په نامه یوه خان چې دری سوه بزګر یې لرل خپله زرګونه جریبه ځمکه په خپله خوښه دولت ته ورکړله خو همدا خان د پرچمي ولسوال د دسیسې له امله ووژل شو . سره لدې د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال له قانون نه سرغړونې و شوې چې لاندې دوه لاملونه یې لرل:

الف – د ځمکو د سروې اړینې شمیرنې په لاس کې نه وې،د اصلاحاتو په پروسه کې پاخه د تجربې او مسلکي پوهې درلودونکی پرسونل په هیڅ حساب وو.

ب- آرمان پالنه تر واقعیتونو لوړه او د خامو احساساتو بهیر واکمن وو.

د دې ستر ټولنیز- سیاسي پروګرام د پلې کولوپه موخه واکمنۍ ته په کار وه چې اړین چمتووالی یې نیولی وای ، په تجربوي توګه یې د ځمکو وېش په یوه یا دوو ولسوالیو کې ترسره کړی وای او د دې تجربې له مخې یې بیا په ټول هیواد کې پلی کړی وای. د ځمکود ا صلاحاتو د پلې کولو څخه د واکمنۍ موخه د واکمنو تولیدي مناسباتو له ماتولو پرته په هیواد کې د اړتیا وړ خوراکي توکو د تولید د کچې لوړول او د پرمختلونکي صنعت لپاره د اومو توکو برابرول هم وو. خو د شوروي له اشغال وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملاً دا بهیر و درید او برهان الدین رباني د۱۹۹۳ کال د ډسمبر په اته ویشتمه یو فرمان صادر کړ چې د هغه له مخې د پخواني دولت ټول قوانین لغوه شول او په ځانګړې ډول چا چې د«کمونستانو» په واکمنۍ کې ځمکې ترلاسه کړې وې هغه یې باید د ځمکې پخوانیو خاوندانو ته ورکړې او که یې خاوندان نه وي هغه دولت ته وسپارې. البته چې د خلقي واکمنۍ په ریفورمونو او په ځانګړې توګه د ځمکو د وېش په ترڅ کې نه منونکې تیروتنې وشوې تر دې چې لوی ملاکان سپک هم شول.

که چیرې د خلقي واکمنۍ د سمونونو په وړاندې د مخالفینو تبلیغاتو ته ځیرشو هغوی هیڅکله د نوموړې واکمنۍ سمونونه او ټولنیز- اقتصادي پروګرامونه د قرآن کریم د احکامو او د اسلام د ستر پیغمبر(ص) د حدیثو په رڼا کې نشوای ردولی ځکه چې هغه د اسلامي احکامو او اصولوسره مخالف نه وو له دې امله یې د عامو شعارونو لکه اسلام په خطرکې دی، کمونستان واک ته رسیدلي او داسې نورو بې بنسټه شعارونو په ورکولو سره د خلکو له بیسوادۍ او د هغوی له سپیڅلو مذهبي احساساتو څخه ناوړه ګټه پورته کړه ، خلک یې د واکمنۍ خلاف بغاوتونو ته وهڅول چې پایله یې کورنۍ جګړه او د پردیو پراخې لاس وهنې ، د شوروي یرغل او د افغانستان نیواک شو.

د جهاد واقعیتونه

که چیرې د جهاد په هکله د جهادي تنظیمونو او د هغوی د کورنیو او نړیوالو ملاتړو تبلیغاتو ته وکتل شي پردې څرخیږي چې جهاد د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې پوځي کودتا وروسته پیل شو. د جهادي ډلو د جهاد په اړه قاضي حسین احمد د پاکستان د جماعت اسلامي امیر د هېرالد پاکستاني ورځپاڼې سره په مرکه کې وايي:« د افغان مجاهدینو جګړه د ښاغلي بوتو په زمانه کې پیل شوه. هغه (بوتو) د افغانستان اسلامي رهبرانو ته ټول امکانات ورکړل ترڅو شوروي ته متمایل د داود دولت په وړاندې جګړه پیل کړي. ګلبدین حکمتیار، رباني ، یونس خالص، ټول پاکستان ته د دولتي میلمنو په شان راغلل. د ښاغلي بوتو د بلنې پربنسټ هغوی ته پوځي ښوونې ورکړل شوې. بوتو زموږ د افغاني پالیسۍ مهندس وو. ضیاٌ یوازې دې پالیسۍ ته ادامه ورکړه.» ۱۴۸ پدې اړه د واشنګټن پست په یوه مقاله کې راغلي دي : « په افغانستان کې د پاکستان ستراتیژیکه لیوالتیا طبیعي او د پوهیدو وړ ده. د اشرارو څخه د نوموړې هیواد ملاتړ څلور کاله مخکې د شوروي د۱۹۷۹ کال د مداخلې نه پیل شو. یعنې هغه وخت چې پاکستاني اجنټانو، افغان مسلمان فعالان شوروي ته د کابل متمایل جمهور رئیس، محمد داود د نسکورولو په موخه روزل.»۱۴۹/ ۳۱ پدې اړه به د صبغت الله مجددي څخه واورو چې خپلو جهادي ملګرو ته په یوه غونډه کې وایي: « وروڼو ولې درواغ وایئ ، آیا ما ، رباني، حکمتیار او ځینې نورو مجاهدو وروڼو د مرحوم محمدداود خان په وخت کې پاکستان ته نه ولاړو او جهاد مو پیل نکړ.» پورتنۍ څرګندونې جوتوي چې جهاد نه د ثور د وسلوال پاڅون او نه د شوروي د تېري وروسته پیل شوی بلکې د محمد داود د جمهوري ریاست پرمها ل پیل شو. او مهمه خبره دا چې د جهاد لاربښوونکي افغانان نه بلکې پردي وو چې د سني مذهبه ډلو د جهاد د قوماندې واک د پاکستاني جنرالانو او د شیعه مذهبو د ایراني آخوندانو سره وو. د خواشینۍ وړ واقعیت بیا دا دی چې د جهاد لاربښوونه او قومانده هغه هیوادونو لرله چې د افغانستان سره تاریخي ستونزې لري او کمزوری افغانستان یې د بهرنۍ ستراتیژۍ اصلي برخه جوړوي.پردې اساس هر هغه څوک چې د افغانستان د دې تاریخي دښمنانو د سیاسي ، مالي او پوځي ملاتړ او مرستې پر بنسټ د افغانستان د خپلواکو واکمنیو په وړاندې جنګیدلي دي د دوی جګړه په هېڅ منطق او په هیڅ دلیل د توجیه وړنه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې هکله اړینه برېښي د علامه عبدالحی حبیبي په وړاندې د اسلام آباد د چارواکو د افغاني ضد موخو او پخپله د حبیبي ځیرکانه او مسؤلانه دریځ په اړه لنډې خبرې وشي او پکار وه چې جهادي مشرانو د دې ځیرک سیاستوال له کړو وړو د عبرت درس اخیستی وای. حبیبي د سلطنتي کورنۍ د کورنیو تګلارو سره د مخالفت له امله په ۱۳۳۰ لمریز کال کې پاکستان ته کډه شو او هلته یې د آزاد افغانستان په نامه اونیزې او د جمهوریت ږغ په نامه مجلې په خپرولو لاس پورې کړ. هغه مهال چې حبیبي پدې کار لاس پورې کړ یو شمیر درباري فرهنګیانو او حکومتي لیکوالو چې د ناوړیي اشغال پر مهال یې د سیاسي خیاطانو نوم ګټلی دی ،واکمنې کورنۍ ته د خوش خدمتۍ له امله د حبیبي د شخصیت د ترور په موخه د ادب او کلام څخه بهر نظمونه او نثرونه لیکل چې د ټولو په پرتله درباري شاعر، د پاچا سلاکار خلیل الله خلیلي خورا فعال وو.حبیبي د خلیلي د سپکو سپورو په ځواب کې د(خلیلي نامه) په نوم رساله ولیکله چې په یوه برخه کې یې داسې یو شعر تر سترګو کیږي :

خلیلي ای خلیلي جان من بین   چراکردی بمن تحقیر وتوهین
شنیدم این که یک پیغام دادي   وقاحت کردي و دشنام دادي
خوی راد مردانست دشنام   بجز اشخاص بی وجدان بدنام

لکه څرنګه چې خبره د خلیلي راغله د هغه او د هغه د کارنامو په هکله لنده تبصره بې ګټې نده. خلیلي د حبیب الله کلکاني د پاچاهی په لومړیو کې د هغه د دربارمنشي وو او بیا په مزارشریف کې د مستوفي په توګه مقررشو. د ظاهرشاه د پاچاهی په مهال بیا دربار ته لار پیدا کړه او د پاچا د سلاکار په توګه کارکاوه او په عربستان اوعراق کې سفیرهم پاتې شوی دی . د ثور انقلاب د بري وروسته له عراق څخه امریکا ته ولاړ خو څه موده وروسته پاکستان ته استول کیږي او برهان الدین رباني دا د آی اس آی خادم ته ځان رسوي. هغه نه یوازې د رباني په صفت کې خپل استعداد ته لا نوره وده ورکړه بلکې د حبیب الله کلکاني په ستاینه کې هم خپله وړتیا د آزمایښت لاندې ونیوله. هغه د (عیارې ازخراسان) په نامه کتاب کې د کلکاني څخه چې افغان ولس هغه د لوټمار اوغله په نامه پیژني اتل جوړوي. د خلیلي له لوري د کلکاني څخه د اتل جوړول تصادفي کار نه وو هغه د پاکستاني دولت دا د انګریزي ښکیلاک د مخلوق په دستور لدې امله د خپل کتاب اتل کلکاني غوره کړی چې د امان الله خان دا د انګریزي ښکیلاک ماتوونکي څخه او د خپل پلار محمدحسین د امیرعبدالرحمن اود هغه د زوی امیرحبیب الله مشهور شکنجه ګر انتقام واخلي چې غازي هغه اعدام کړ. همدارنګه خلیلي د پاکستان جمهور رئیس دا د جهادي تنظیمونو بادار ضیاالحق هم له پامه نه غورزوي د ظاهرشاه په شان د هغه ثنا او صفت کوي چې لاندې بیت یې څرګنده بیلګه ده :

شو ضیاالحق چراغ آرزوی مسلمین   شوعلمدار مسلمان ، شومیهن سرباز دین   په پاکستان کې د حبیبي له لوري د افغان دولت خلاف تبلیغات د پنجابي واکمنو په مزاج ښه ولګیدل او حبیبي یې ونازاوه خو وروسته یوه شول چې حبیبي هغه څوک نه دی چې دوی یې تمه لري. نو هماغه دي چې نوموړي ته ستونزې جوړوي، بندي کوي یې او تر څارنې لاندې یې نیسي . حبیبي چاره پدې کې ولیده چې په پاکستان کې د افغانستان سفارت ته پناه یوسي . دولت چې حبیبي یې د هغه د تبلیغاتو له کبله له تابعیت نه محروم کړی وو د سفارت مطبوعاتي آتشه مقرر کړ. حبیبي په سفارت کې د مطبوعاتي آتشې په توګه د ګومارلو وروسته بیا هم پاکستانیانو ترکلکې څارنې لاندې نیولی وو. په کال ۱۳۴۰ کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ سیاسي اړیکې وشلیدې او دواړو هیوادونو خپل دیپلوماتان ور وغوښتل خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام آباد حبيبي ته افغانستان ته د تګ ويزه نه ورکوله. افغان دولت ورته دريځ غوره کړاو د مارشال ايوب خان ورور(محمداقبال) د پاکستان د سفارت غړی يې ترهغو په کابل کې وساته چې حبيبي هيواد ته راستون شي. د حبيبي سره د پاکستاني واکمنو د کړووړو او د خپل هيواد ملي ګټو ته د هغه د ژمنتيا په هکله اجمل خټک د حبيبي د قبر پرسر د خپلې وينا په يوه برخه کې وايي:« د افغانستان له حکمرانانو خپه راغلی و. پاکستاني حکمرانانو ورته د سرو او سپينو فرشونه جوړول. خو ده د خپلې خاورې ، د خپل قوم خلاف يوه خبره ونکړه...، پردې بندي سو، پدې ووهل سو، پردې ورټل سو خوهغه يې ونکړه. »۱۳۲/۱۵۰ – ۱۳۳ يو پوه سياست داسې تعريفوي : « سياست د ممکن هنر نه دی. سياست هغې پريکړې ته وايي چې د غميزې او کرغيرنتيا ترمنځ کيږي.» په رښتيا سره سياست يو حساس کار دی چې پراخ ليدلوری او ژمنتيا، بصيرت او ځيرکتيا، پوهه او هنر غواړي. د پورتنيو ځانګړتياوو څخه بې برخې لوبغاړي کله چې سياست ته مخه کړي د کرغيړنو معاملو او خيانتونو عاملان او د پرديو په چوپړيانو اوړي. حبيبي د خپلې پوهې او بصيرت له برکته درک کړل چې د پاکستاني مقاماتو سره په همغږۍ کې د سياست پرمخ وړل يې پلرني هيواد ته غميزې راوړي . هماغه دي چې په پاکستان کې افغان سفارت ته سره لدې چې د واکمنۍ د کورني سياست سره شديداً مخالفت هم درلود ځان رسوي تر څو د پاکستان د خوسا ډنډ څخه ووزي. دې ته وايي وطندوستي او دا ډول شخصيتونه د رښتينو روڼ اندو او ژمنو سياستوالو انځور ننداري ته ايږدي. حبيبي پاچا ته د افغانستان په اړه د پاکستان او د امريکې د متحده ايالتونو د ګډو تګلارو په هکله مفصل ليک واستاوه چې په يوه برخه کې يې راغلي دي :« د هغه هيواد د يوولس کلنې مطالعې او د هغه د چاراواکو سره د مفصلو مذاکراتو نه مې وموندل چې زموږ ملي ژوند ګواښ تهديدوي او حتی د پاکستان لومړي صدراعظم لياقت علي خان په ځرګند او واضح ډول ماته وويل چې د سرحدي سره پوښو(موخه د پاچاخان ګوند دی) د ستونزې د حل وروسته افغانستان حتماً د پاکستان ضميمه کوو ...، حتی ډير امريکايان پدې عقيده دي چې افغانستان بايد د پاکستان ستلايت وي نه د خپلې امريکې ستلايت. » ۱۵۱ / ۱۳۳ لياقت علي د ببرک خان ځدران د زوی سيداکبر ځدران له خوا په ۱۹۵۱ کې هغه وخت وويشتل شو او ځای پرځای يې ساه ورکړه چې په يوه لويه غونډه کې يې د افغانستان په پټه سپکې سپورې ووېلې.

د هيواد د وروستۍ نيمې پېړۍ حالات هم ښيي چې د افغانستان په اړه د پاکستاني او امريکايي ګډو تګلارو څخه د حبيبي اخيستنې په بشپړ ډول سمې راوختلې. د هيواد روان ناتار چې ګڼ شمير کورني او بهرني لاملونه لري خو په هغو کې د امريکا او پاکستان ونډه او رول پريکړونکی دی. د دوی دا رول پدې کې دی چې پاکستان د سپيڅلي جهاد په نامه د اسلامي نهضت لارويان چې د داودخان د جمهوري دولت سره يې سياسي اختلافونه لرل او نوموړي هيواد ته پناه وړې وه پوځې ټرينګ ورکړ، په وسلو يې سمبال کړل او د جمهوري دولت خلاف يې اړودوړو ، بغاوتونو او ترهګريزو فعاليتونو ته وهڅول ترڅو داودخان د خپلو اصلاحي پروګرامونو نه پرشا شي او د لويديځ د ارادې سره سم خپلې تګلارې عياري کړي. کله چې لويديځ داودخان په ګوندو کړ نو دا د فشار توکي يعني د اسلامي غورځنګ مشران او فعالان چې د۱۳۵۴ کال د پيښو وروسته په دوو ډلو (اسلامي جمعيت او اسلامي حزب) ويشل شوي وو د خپلو راتلونکو لوبو د پرمخ وړلو په موخه په پاکستان کې وساتل. دې مسالې ته حسن شرق په خپل کتاب (کودتای پنجم «درسقوط دولت جمهوري» سرخ يا سياه؟) کې ګوته نيولې او راوړي :« خو کله چې په ۱۳۵۵ کې د افغانستان او پاکستان اړيکې ښې شوې او پاکستانيانو نور وسلوالو ښورښيانو ته او د دوی په خبره (افغان ورونو) ته اړتيا نلرله لدې امله يې بار او بستره ورتړي او د افغانستان د سرحد څخه لېرې سيمو ته تبعيدوي.» واقعيت دا وو چې هغوی يې لېرې سيمو ته تبعيد نکړل بلکې دستور يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړ چې غلي کښيني او نور د داود خان دولت ته ستونزې جوړې نه کړي يا په بله وينا هغوی يې په يخچالونو کې کنګل کړل. کله چې خلقي ګوند کوم چې د داودخان په پرتله زيات سمونپال ، انقلابي او هوډمن وو واک ته ورسيد. دا مهال پاکستان دا کنګل کړي توکي له يخچالونو را وايستل او افغانستان ته د ورانکارۍ لپاره را وليږل. خو د لويديځ موخه دا وه چې د هغوی پر مټ خلقي حکومت نسکور کړي او پدې ډول د ملي دموکراتيکو انقلابونو د طرحې ناسموالی ثابت کړي او په دريمه نړۍ کې په اصطلاح د ملي دموکراتيکو انقلابونو د پيښيدو مخنيوی وکړي . د محمدانور نوميالی له انده د ثور انقلاب « د بشري تاريخ يوه داسې ستره واقعه ګڼل کيدای شي چې د وطني، منطقوي او جهاني ابعادو متحول ترکيب يې په نوعيت کې پوره څرګنديږي .» ۱۵۲ د ثور انقلاب دا اغېز وو چې بيله ځنډه د نوي نظام په وړاندې د لويديځ په ميډيا کې د افغانستان اړوند لمسوونکې تبليغات پيل شول. د فدرال آلمان د شپيګل مشهورې مجلې په ۱۹ ګڼه (۱۹۷۸ می اتمه) يعني د ثور د پاڅون دېارلس ورځې وروسته يوه ليکنه خپره کړه او په هغې کې د ثور د پاڅون داسې انځور کاږي :« د وسلې په زور يوه کمونستي حکومت ځان واک ته ورساوه. لومړی سويلي آسيا کې پاکستان او ايران په خپلو پولو کې د يوې احتمالي کيوبا ګواښ احساسوي.» سربيره پردې داسې هڅې پيل شوې چې افغانان وهڅوي خپل هيواد پريږدي او ورسره جوخت يې لوستي قشر ته لويديځ ته د تللوآسانتياوې برابرولې او د نوي نظام مخالفانو ته د پټو مالي او تسليحاتي مرستو بند او بست ونيول شو. د لويديځ ټولې هڅې په دې راتاويدې چې د نوي رژيم په وړاندې د مخالفت او مقاومت مختلفې ډلې جوړې کړي. دې ډلو ته چې په هيواد کې يې د فعاليت شونتياوې لږ وې د هيواد بهر، پاکستان او ايران کې د فعاليت اړيني آسانتياوې ورکول کيدې. هماغه دي چې په نوموړو هيوادونو کې د جنګياليو د روزلو د کمپونو تر څنګ د سياسي سازمانونو د جوړولو د کارخانو بنسټ هم کېښودل شو. پدې هکله ستيوکول امريکايي ليکوال د امريکايي څارګر رابرټ ګيس د ليکنې پربنسټ ليکي :« د استخباراتو مدير، رابرټ ګيس وروسته وليکل چې عجيبه تماشاه وه چې قباه پوښلي ږيرور مجاهدين سياسي مشران له يوه دفتر څخه بل دفتر ته ، له يوې ودانۍ نه بلې ودانۍ ته تلل او د مرستې لپاره به يې پخپله خپلې دوسيې وړاندې کولې. هيڅوک هم بايد پدې خيال نه وای چې دا کسان دې له روسانو څخه د مخه او يا د هغو د ماتې وروسته ، له سياسي پلوه په يوه ګډ ميز سره کيناستلي وای. »۱۴۴/ ۱۸۷ ــ ۱۸۸ ويل کيږي چې د ثور انقلاب وروسته په پاکستان کې شاوخوا ۷۰ سازمانونه جوړشول خو « د آی اس آی شبکې اوه تنظيمونه په رسميت وپيژندل او له حده زياتې وسلې او پيسې او د جهاد لپاره ټولې آسانتياوې يې د دوی په لاس کې ورکړې او مجاهدين او مهاجرين يې مکلف کړل چې د دوی د ګوندونو او تنظيمونو غړيتوب واخلي ...، له دغو اوو ګوندونو او تنظيمونو نه غير نور ټول پخواني او د جهاد په دوره کې منځته راغلي ګوندونه او ګروپونه غير رسمي اعلان شول او ځينو ته د نامطلوبه عناصرو نومونه ورکړل شول. »۶۴ / ۶۹ پدې هکله د پېريانو جګړې د کتاب ليکوال ورته نظر لري او ليکي :« د۱۹۸۰ کلونو تر پايه آی اس آی پدې و توانيد چې په اغيزمنه توګه هغه چپي ، نامذهبي او پاچا پلوه سياسي ګوندونه له ډګره وباسي چې له کمونستي حکومت څخه د افغان مهاجرينو د ورتيښتې په لومړيو کې يې جوړکړي وو...، سي آی اې چمتو نه وه چې جهاد يې د څو آزاد خيالو ببډبه هنرمندانو په لاس کې وي. »۱۴۴ / ۲۴۰- ۲۴۱ دا کومه د حيرانتيا خبره نه وه چې سي آی اې او آی اس آی ګڼ شمير سياسي ډلې نامطلوبې اعلان کړي ځکه چې دوی ته ښه غوړنيوونکي مطلوب نوکران په کار وو . امريکايانو او پاکستانيانو د زياتو څيړنو وروسته برهان الدين رباني ، ګلبدين حکمتيار، عبدالرب رسول سياف ، صبغت الله مجددی ، محمديونس خالص ، محمدنبي محمدي او سيداحمد ګيلاني مطلوب کسان موندل او د دوی تنظيمونه يې په رسميت وپيژندل. په ايران کې ورته سناريو پلې شوه اوهلته يې اته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګونو ته د فعالیت زمینه برابره کړه. پدې ډول اسلام آباد اووه ګوني او تهران اته ګوني د جهاد په نامه خو په واقعیت کې د افغانستان د ورانولو لپاره غوره کړل ،هرڅه یې په واک کې ورکړل ترڅو یې د۱۳۷۱ کال د ثور پر اتمه د کابل په پلاز کینول. لکه څرنګه چې د جهاد هڅوونکو او د جهاد د ستراتیژۍ جوړوونکو(لویدیځ) موخه د شوروي اتحاد څخه د ویتنام د ماتې غچ اخیستل او د ملي دموکراتیکو انقلابونو د نظریې د ناسموالي ثابتول وو او د جهاد د لاربښوونکو(پاکستان او ایران) موخه د افغانستان ورانول وو نوهماغه دي چې د ثور د ملي دموکراتیک انقلاب د ناکامولو وروسته د جهاد هڅوونکو او ستراتژیستانو خپلو جهادي چوپړیانو ته شا وګرزوله ځکه چې نور د هغوی ماموریت پای ته رسیدلی وو. خو د جهاد د لاربښوونکو موخې په بشپړډول نه وې پلې شوې نوهماغه دي چې د دوی پواسطه جوړشوي جهادي تنظیمونه یې په افغانستان او په تېره پلازمیینه کې لکه ښرمښان سره واچول او کابل یې چې په اصطلاح د جهاد په دوره کې نه وو وران کړی هغه یې هم پرې وران او افغانستان یې تباه کړ. د ثورد وسلوال پاڅون سیمه ئیز اغیز له دې څخه هم ښه جوتیږي چې د امریکې په مشرۍ لویدیځ اړشو د ایران شاهنشاهي دولت چې د سیمې د ژاندارم رول ورسپارل شوی وو په اسلامي جمهوریت تعویض کړي. لویدیځ د دې نه وېره لرله نه دا چې په ایران کې د افغانستان په شان کیڼ لاسي واک ترلاسه کړي نو هماغه دي چې د دین او مذهب نسخه یې غوره وګڼله او د مذهب ترنامه لاندې یې په ایران کې د کیڼ لاسو او سمونپالو واک ته رسیدو مخه ونیوله. په کال ۲۰۰۵ کې امریکایانو د ایران د اسلامي انقلاب په هکله یو شمېر پټ سندونه له محرمیت څخه وایستل. پدې سندونو کې د ایران د اسلامي انقلاب د لاربښود آیت الله خمیني دوه لیکونه(۱۹-۱- ۱۹۷۹ ، ۲۷- ۱- ۱۹۷۹) چې د امریکې د وخت ولسمشر ته لیږلي دي هم ترسترګو کیږي. خمیني دا لیکونه د فرانسې څخه ایران ته د ستنیدو په درشل کې استولي دي او خمیني واشنګتن ته ډاډ ورکوي چې د امریکې ګټو ته د زیان رسولو هوډ نلري. ددې لیکونو ځینې برخې دلته راوړل کیږي. « د ده لفظي بریدونه سؤ تعبیر نشي ځکه چې دی په ایران کې د امریکې د ګټو ملاتړ کوي ...، اسلامي جمهوري به د نفتو نلونه د لویدیځ په لور و نه تړي ، انقلاب به سیمې ته صادر نکړي ، د امریکې سره به دوستانه اړیکې ولري...، وړاندیز کیږي چې پوځ ته سپارښتنه وکړئ چې د بختیار څخه ملاتړ ونکړي او دا فعالیتونه ودروي. »۱۵۳ په وروستي لیک کې مهم ټکي ته ګوته نیول شوې ده چې امریکایان د ایران پوځ ته لارښوونه وکړي چې د صدراعظم شاه پور بختیارملاتړ ونکړي . هغه مهال امریکایانو د ایران په پوځ کې د سترګو وړنفوذ درلود. د ایران نه د رضاشاه له تګ وروسته د هغه مهال له پیښو څخه داسې بریښي چې امریکایانو د خمیني غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ او پوځ د بختیار څخه مخ وګرزاوه او د خمیني په ملاتړکې ودرید. بله خبره د خمیني له لوري د امریکې خلاف تبلیغات دي چې د ایراني ولس ټولنیز روان ښیي چې هغه مهال یې امریکایي ضد احساسات لرل دا ځکه چې واشنګټن د پهلوي رضا شاه یواځینی ډاډمن حامي ګڼل کیده. له همدې امله خمیني د امریکې مشرانو ته ډاډ ورکوي چې امریکایي ضد تبلیغات یوه اړتیا ده چې خلک پر ده راټول شي او دا تبلیغات امریکې ضد تعبیر نشي. په پاکستان کې د مېشتو جهادي ډلو د اوولس کلن(چنګاښ ۱۳۵۴- غویي ۱۳۷۱) جهاد واقعیت به د پاکستاني ډګروال یوسف په کتاب کې ولولو:« ما په آی اس آی کې د افغاني څانګې د رئیس په توګه نه یوازې د مجاهدینو د مسلح کولو او روزلو مسئولیت درلود، بلکې د هغوی عملیات مې د افغانستان د ننه هم تنظیمول...، زما موخه دا وه چې افغانستان سوکه سوکه وسوځول شي.» ۱۵۴ / ۳ پاکستانیانو نه یوازې د پوځي عملیاتو پروګرامونه جوړول او تطبیق یې د جهادي تنظیمونو څخه غوښت بلکې خپل پوځیان یې هم ورسره لیږل چې عملاً د جهادي تنظیمونو د جګړې او د افغانستان د سوځولو د بهیر لاربښوونه وکړي. د ډګروال یوسف لاندې څرګندونې یې څرګنده بیلګه ده :« یقیناً پوهیږم چې موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په آی اس آی کې د پاکستان پوځي پرسونل د۱۹۸۱- ۱۹۸۶ د افغانستان د ننه لیږل...، هغه کسان چې موږ افغانستان ته استول جاسوسان نه ، بلکې د پاکستان د اردو پوځیان وو چې د آی اس آی د افغاني څانګې سره یې نږدې همکاري لرله. د هغوی د ګومارلو موخه په ځینو ځانګړو عملیاتو کې د مجاهدینو سره ګډون وو. همدارنګه هغوی د سلاکارانو په څیر عمل کاوه او د قوماندانانو سره یې د هغوی د دندو د ترسره کولو پرمهال مرسته کوله.» ۱۵۴ / ۱۲۸ ډګروال یوسف خپلو افغان ورونو ته د څارویو په سترګه ګوري او لیکي : « یواځېني لار چې ما کولای شول تنظیمونه او قوماندانان ترخپلي اداري او اغېز لاندې راولم او وکولای شم دوی هغه لوري ته وهڅوم او سوق کړم چې موږ غوښتل د هغوی د اکمالاتو او روزني لپاره د تخصیص ورکول یا نه ورکول وو، پدې توګه مې په یوه لاس کې پروړه نیولې وه او په بل لاس کې ډنډه چې هغوی ته مې وسله ورکوله.» ۱۵۴ / ۱۶۴ په ایران کې میشتو اته ګونو ورته حالت درلود او حتي په ځېنو برخو کې د اووه ګونو په پرتله په آخوندانو پورې زیات تړلي وو او د خپلواک فعالیت واک یې نه درلود. اته ګوني تردې کچې د خپلواکۍ نه بې برخې وو چې د خپلو ایراني آمرانو د اجازې پرته یې د سني تنظیمونو د قوماندانانو او مخورو سره د اړیکو نیولو واک هم نه درلود. یو وخت احمدشاه مسعود خپل یو ملګری عبدالعلي مزاري د وحدت اسلامی حزب مشر ته استولی وو ترڅو هغه ته د مسعود دا پیغام ورسوي چې مسعود غواړي د ده سره وګوري، مزاري ور ته ویلي وو: « که زما کتنه او هغه هم په خصوصي توګه د هغه سره وشي موضوع ایرانیانو ته رسیږي او زه د ایرانیانو د استازي په مقابل کې بې اعتباره کیږم.» ۱۵۵ / ۲۴۹ ډیری کورني او بهرني څیرونکي د افغان جهادي ډلو د جهاد بهیر ته په انتقادي کتني سره دې پایلې ته رسیدلي دي چې « د اخوانیانو مشرتابه یو اسلامي انقلابي غورځنګ منځته را نه ووړ څرنګه چې دوی یاداوه. د هغوی فعالان (اخوانیان) چې وروسته د مقاومت په ستره برخه مسلط شول، عملاً یې د افغانستان پر ضد جګړه پیل کړه.» ۱۸۵/۱۵۶ د تنظیمي مشرانو د بیواکۍ په اړه عبدالرسول امین لیکي:« پردیو د جهاد پلانونه جوړ کړل،مشران او قوماندانان یې پخپله خوښه ټاکل ...، د دوی خوښه وه چې څوک پورته کړي ، څوک را کښته کړي ، څوک له صحنې وباسي او چا ته واک ورکړي او څوک بیواکه کړي او څوک د خپل هېواد په مسایلو کې له برخې اخیستني څخه محروم وساتي. »۶۴ / ۷۸ ۷۸

دا خبره له یاده ونه باسو چې د سیاسي ډلو او سیاستوالو ترمنځ سیاسي اختلافونه یوه طبیعي خبره ده. د سیاست او د سیاسي لوبو څخه آګاه سیاستوال چې د خپلو او یا د خپلو اړونده ګوندونو د اقتصادي- ټولنیزو پروګرامونو د پلي کولو په موخه سیاست ته مخه کوي مرکزي ټکی یې ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول دي چې د سوله ئیزو لاروچارو څخه ګټه پورته کړي. هغوی ځان ته دا حق نه ورکوي چې د خپلو خپلواکو ملي حکومتونو سره د سیاسي اختلافونو له امله اړو دوړو ته لمن ووهي ، وسلې ته لاس واچوي ، او یا د پردیو د مالي او تسلیحاتي مرستو پرمټ واک ته د رسیدو هڅې وکړي. له بده مرغه په افغانستان کې د سلطنت د سقوط وروسته ولیدل شول چې ځینو کړیو د جمهوري نظام سره د مخالفت له امله پردیو ته پناه یووړله او د پردیو له خاورې یې د واکمن نظام په وړاندې د دوی په خبره جهاد خو په واقعیت کې د خپل هېواد او خلکو په وړاندې جګړه پیل کړه. پربله خوا ځینو د سیاست او پوهې خاوندانو او سیاسي کړیو سره له دې چې د جمهوري او بیا د خلقي نظام د تګلارو سره مخالفت هم درلود ځانته اجازه ورنکړه چې د خپلو نظامونو په وړاندې وسلواله مبارزه وکړي ، یا پردیو ته پناه ور وړي ، د هغوی د پوځي او مالي مرستو پرمټ نظام ته ستونزې جوړې کړې او پدې ډول هېواد ته غمیزې راوړي. دا کتګوري وګړي هغه کسان وو چې د سیاست په رمزونو او رازونو ، د ملي ګټو د خوندي ساتلو په څرنګوالي،په مورچل کې د ناستو ګاونډیانو او د زبرځواکونو د ستراتیژیو او موخو د درک وړتیا لرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سربیره پردې سیاست ته یې یوازې په دې موخه مخه نه وه کړې چې سیاسي واک ته ورسیږي بلکې سیاست ته یې هېواد او خلکو ته خدمت د یوې وسیلې په توګه کتل. د حامدکرزي لاندې څرګندونې د جهاد او د جهاد د واقعیتونو انځور کاږي: « ماپښنین له فاکولتې څخه له راتګ وروسته مې خبرونه واوریدل روسانو افغانستان اشغال کړی وو هلته مې هوډ وکړ چې له درس څخه وروسته به ځم او جهاد به کوم ...، د حضرت صاحب په ګوند کې شامل شوم چون انګریزي مې زده وه نو د ترجمان په توګه مې کار کاوه. یوه بهرني دفتر ته به ډیر وخت ورتلو، یوه ورځ دغه دفتر ته په لار خبره شوله چې شوروي وزي. مولوي شمس الدین د زابل وو، یوه ډیره پخه خبره یې وکړه او ویې ویل چې یواځې د شوروي په وتلو نه آزادیږو موږ ویل څنګه؟ ویل یې ترڅو چې له دغه دفترڅخه خلاص نه شو...، ډیر وختونه وروسته چې د پاکستان فقید رئیس جمهور ضیاّ الحق ومړ نو د پاکستان حکومت وویل چې افغان تنظیمونه دې راټول شي او د پاکستان د غیر مذهبي ګوندونو سره دې کیني...، په پیښور کې دا وظیفه ماته وسپارل شوه چې له عوامي نشنل ګوند سره تماس ونیسم ...، د دوی د حزب له یوه معزز شخص سره مو مجلس وکړ په مجلس کې هغه موږ ته وویل چې موږ نشنل پارټی ستاسو د جهاد مخالف نه یو، موږ د جهاد ملګري یو، موږ ته افغانستان لوی مرام دی ، موږ ته پیاوړی او مستقل کابل لوی مرام دی خو زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف یو. اصلي دښمن شوروي نه دی بلکې شوروي ظاهري دښمن دی. تاسي داسې چا ته پناه راوړې چې هغه مو ریښې درکاږي. په موږ هلته وخت تیرشوی وو او پدې پوهیدو چې دا حقیقت دی خو چون زموږ ریښې ژورې دي هر څومره چې یې راکاږي نه راخیږي نو نیت یې بالکل دا وو چې ریښې مو را وکاږي او برباد مو کړي.» ۱۵۷

د کرزي په څرګندونو کې د تبصرې وړ ټکې لیدل کیږي چې په لنډه توګه به پرې تم شو.

الف - کرزی مني چې ده اوجهادي مشرانو هغه هېواد ته پناه وړې وه چې زموږ ریښې یې راکاږلې او موږ یې بربادولو. خو کرزی دا نه مني چې زموږ ریښې یې راکښلې دي او موږ یې برباد کړي یو. یا للعجب! کرزی د یوه هېواد د پوځ بشپړ پوپناه کیدلو ، د هیواد د ټولو دولتي ادارو د تجهیزاتو او لرغونو آثارو چوراو تالان، د زیربنایي او پوهنیزو بنسټونو له منځه تللو ته د هېواد بربادي نه وایي. د ده په واکمنی کې به پاکستانیانو په سرحدي سیمو توغندي ویشتل او پوځ داسې توغندي او توپونه نلرل چې متقابله ځواب ورکړي. ده یو وخت ویلي وو په شمال کې ناڅرګندې الوتکې اورېکې کوزوي خو افغان پوځ د رادارو تجهیزات نه درلودل چې د هیواد فضا ته ننوتونکي الوتکي کشف او د جنګي الوتکو په واسطه هغه کینولو ته اړباسي. کرزی د هېواد د ملي موزیم او په هېواد کې د نورو لرغونو آثارو تالان چې د یوه هېواد د تاریخ او هویت څرګندوي د ریښو کښل نه ګڼي.

ب- کرزی په پاکستان کې د یوه بهرني دفتر یادونه کوي چې د مجاهدینو مخور به هلته ورتلل او مولوی شمس الدین ویل ترڅو د دغه دفترڅخه خلاص نشو که شوروي له هېواده ووزي موږ نه آزادیږو. مولويٍ صاحب لیدل چې دې دفتر د دوی لاس ، پښې او فکرونه داسې تړلي دي چې د خلاصیدو وس یې نه ویني. ښېله کومه شکه دا دفتر د پاکستان د استخباراتو دفتر وو چې هغه ته د سي آې اې پاکستاني څانګه ویلی شو.

ج- کرزي کلیدی مسلې ته ګوته نیولې چې د ضیاّ الحق د مړینې وروسته د پاکستان حکومت وویل چې تنظیمونه دې د پاکستان د غیرمذهبي ګوندونو سره کیني. کرزی دا نه وایي چې دستور ورکړل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا کار وکړي. دوی خواران اړ وو څه چې بادار ویل هغسې وکړي او ده ته هم دنده ورکړل شوه چې د عوامي نشنل پارټۍ سره د کیناستو بند اوبست وکړي. پدې کتنه کې د دې پارټۍ غړي ورته وايي« زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف یو» د پاکستان میشت پښتون سیاستوال ته د زغم وړ نه وو چې د دوی افغان ورونه د خپل هېواد او خلکو د برخلیک د ټاکلو واک پنجابیانو ته ورکړی دی چې زموږ سره ملي – تاریخي ستونزه لري. افسوس د کرزي په حال چې د هغه هېواد مشر چې زموږ ریښې یې را کاږلې او تباه کولو یې هغه ته درناوی کوي او هغه ته فقید هم وايي .

- کرزی د شوروي د اشغال په وړاندې خپل غبرګون د خپل جهاد پیل ګڼي. دا به افغانان ورسره ومني چې ده د شوروي د اشغال په وړاندې ودرېدلو خو د ده مشر مجددي شپږ کاله مخکې د داودخان د خپلواک حکومت په وړاندې جهاد پیل کړی وو . دلته دا پوښتنه پیداکیږي که چیرې داودخان هېواد او خلکو ته خاین وو نو بیا ولې کرزي څلورسوه بستریز روغتون د داودخان په نامه ونوماوه ؟ او که چیرې داودخان یو رښتینی وطنپال افغان مشر وو نو ولې ده د داسې چا تر رهبرۍ لاندې جهاد پیل کړ چې هغه د داودخان په وړاندې د پنجابیانو په قومانده جهاد کولو.

دا پوښتنې نه یوازې کرزي ته متوجه دي بلکې د ده ځای ناستي اشرف غني او ټولو تنظیمي مشرانو او هغه څیرونکو، لیکوالو او سیاستوالو ته هم متوجه دي چې تردې دمه د داودخان او د خلقیانو د خپلواکو حکومتونو په وړاندې جګړو ته سپیڅلي جهاد وايي. د افغانستان د جهاد واقعیتونه او د جهاد د ستراتیژۍ د جوړوونکو موخې به د ستیوکول څخه ولولو چې لیکي :« د افغانستان پرسر د الوتنې پرمهال به کله چې د امریکا د کانګرس یوه سیلانې غړې یو پل پر ځای ولاړ ولید. نو واشنګټن ته د بېرته ستنیدو په موکه به یې لوړ شکایتونه پیل کړل چې هغه باید والوزول شي .» ۱۴۴/ ۱۹۳ د جهاد ستراتژیستانو اولاړښوونکو خپلو موخوته د رسیدو لپاره چې د محمد داود او یا د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ وروسته د افغانستان په پلاز داسې یوه واکمني ووینې چې د یوه متمرکزځواکمن دولت د جوړولو جوګه نه وي او پخپلو کې د ګور د چنجیانو په شان یو بل وخوري نوهماغه دي چې اووه ګوني او اته ګوني یې په رسمیت وپیژندل چې د یوبل سره د ګډې ژبې او ګډ کار د موندلو څخه عاجز وي او دوی د تنظیمونو د مشرانو د نه وړتیاوو او مخالفتونو څخه ګټه پورته کړي.

د جهادي لیډرانو په هکله عزیزالدین الفت د خپل (جهاد و دست های پشت پرده) نومي کتاب په ۹۳ مخ کې لیکي :« یوازې د جهاد نوم او کلمه ده چې دا لیډران یې په یوه کتار او څنګ ترڅنګ درولي دي او اوسني لیډرشپ ته اسلامي رنګ او بڼه ورکوي. دا لیډرشپ د اضدادو او د مخالفینو د مجموعې پرته بل څه نه دي چې د یوبل څخه زیات واټن لري .» نوموړی په خپل کتاب کې د جهادي تنظیمونو د جهاد د څرنګوالي په اړه په زرمت کې د یوه تنظیم د جهاد داسې انځورکاږي :« په زرمت کې یو شمیر خلک (بیدینه خلقیان) له منځه یوړل شول، ددې ګوند پلویانو د هغوی کورونو ته ځان ورساوه ، د هغوی ښځې او اولادونه یې برمته کړل او(د کرم او تولګي) په سیمه کې یې وپلورل.» دا د جهادي ډلو د جهاد یوه بیلګه وه چې د خپل پلرني ټاټوبې ښځې او ماشومان د هېواد بهر د توکو یا څارویو په شان پلوري چې پدې ډول شتمن شي . په ۱۳۵۷ کال کې د غزني په ولایت کې مجاهدینو یو خلقي نیولی وو. نوموړی یې په یوه ونه کې آویزان کړ او د لاندې یې اور ور ته بل کړ. په یوه ټایپ کې یې یو کست چې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت ملي سرود پکې ثبت شوی وو چالان کړ ،دې خلقي ته یې وویل اوس ووایه « ګرم شه لاګرم شه » پدې ډول یې نوموړی کباب کړ. جهادي ډلو دې ډول کارونو ته چې خپلې افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویندې او بچیان په پردیو وپلورې او انسانان کباب کړي چې نه د اسلام سره سرخوري او نه د افغاني ټولنې له دودونو او رواجونو سره ډېره لګوي بلکه د انسانیت ، افغانیت او اسلامیت ضد کړنې او د وحشت او بربریت څرګندې بیلګې دي د سپیڅلي جهاد نوم ورکاوه.

دا برخه به د جنرال رحمت الله صافي د « مسعود پیژنی؟ » نومي کتاب پدې وینا د پای ټکی کینودل شي :« حقیقت دا شو چې د جهاد قومانده بشپړه د پاکستان په لاس کې وه د تنظیماتو مشران یوازې امرمنونکي وو نه امرکوونکي. په هرحال هرڅه چې وو هغه ترسره شول او نتیجه مو د سر په سترګو ولیده.» چې هغه د افغانستان ورانې او تباهي، ملي نفاق ، فساد او شرارت، د وسلوال پوځ نړیدل او د هیواد او خلکو په برخلیک د پردیو واکمنیدل شول.

اړې دوړې او بغاوتونه

د ثور پوځي پاڅون د وخت واکمنو، د ګوند مخالفینو، شوروي اتحاد، پانګوالې نړۍ او د هغه سیمه ییزو سپوږمکیو ته هیښوونکي ښېښنه وه. د افغانستان په تاریخ کې لومړی ځل وو چې یو سیاسي ګوند کوم چې غوڅ اکثریت غړي یې د محکومو طبقو له لمنې را وتلي وو او په هیواد کې یې د خوارو او ستم لاندې طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونو د راوړلو ژمنه کړې وه سیاسي واک ترلاسه کړ. د دې سازمان کړنلارې ته په کتو سره نسکورشوو واکمنو کړیو، محافظه کارو ډلو او ارتجاعي روحانیت پدې ګوند د کمونست ګوند ټاپه لګولې وه. د انقلابي واکمنۍ اونۍ نه وه تېره شوې چې د پکتیا ولایت د زیړوکي په علاقدارۍ او ښوونځي وسلوال برید وشو علاقدار، د هغه ماشوم ، میرمن اودری تنه ښوونکي ووژل شول. د پاکستان سره په پوله کې دا ډول پېښنه ښیي چې هغه نه خپل پاڅې خلقي ضد خوځښت وو، نه د نوې حکومت د فرمانونو، بیړه ناکو سمونو او تیروتنو سره تړاو درلود لکه څرنګه چې مخالفینو تبلیغول بلکې سیاسي انګیزې او لاملونه یې لرل چې ریښې یې د فرضي کرښې هغې خوا په پاکستان کې وې. یو افغان لیکوال د ثور د سیاسي اوښتون وروسته د نوې واکمنۍ د وضعیت داسې انځور کاږي: « په هیواد کې د ننه د رژیم پرضد وسلوال پاڅون، د هغه په مقابل کې د پرچمیانو او ستمیانو سرسخته مبارزه او له بهر څخه د نړیوالې توطئې ورځ په ورځ پیاوړتیا، ټول هغه توکونه وو چې د نورمحمد تره کي د رژیم پښې یې خورا کاواکه کړې وې. » ۲۱/۱۵۸ پدې هکله د اروپا د دریو سترو دولتونو(فرانسې ، لویدیځ آلمان ،انګلستان) د خبریالانو پوښتنې چې د نورمحمد تره کي څخه یې د هغه په لومړۍ مطبوعاتي مرکه کې کړې دي ښیي ترڅو د افغان ولس مذهبي احساسات راوپاروي .

فرانسوي خبریال – ښاغلی رئیس! آیا ځان او خپل حکومت کمونست ، سوسیالیست او یا ریفورمیست بولئ ؟

ځواب – زموږ حکومت یو دموکراتیک حکومت دی چې د افغانستان د خلکو د زیارکښو طبقو یعني د کارګرانو، بزګرانو او د وړې بورژوازۍ د منځني پوړ ګټې خوندي کوي.

پوښتنه : له شوروي اتحاد سره به خاصې اړیکې ولرئ ؟

ځواب : زموږ اړیکې به له ټولوهیوادونو، شوروي اتحاد ، زموږ له ګاونډیانو او نورو هیوادونو سره زموږ له حکومت څخه د ملاتړ او په سیاسي او اقتصادي برخو کې د هغوی د مرستو له مخې ټاکل کیږي.

د لویدیځ آلمان د خبریال پوښتنه : آیا ستاسو حکومت به په سیمه کې دوه اړخیز او یا څو اړخیزامنیتي ترتیبات ونیسي او یا یې ردوي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب :لکه مخکې مې چې وویل موږ به د هیواد د ناپیلتوب سیاست پرمخ بوزو او په کوم نظامي پکت کې به هیڅکله هم برخه وانخلو. موږ دا کار نه کوو او له ټولوهېوادونو څخه غواړو چې پداسې پکتونو کې شامل نشي او زموږ هیله زموږ په هېواد او نړۍ کې سوله ده.

د مانچسترگاردین د نماینده پوښتنه: ستاسې په هېواد کې به د اسلام د دین موقف څه ډول وي ، آیا دیني مناسک پرځای کوئ او آیا له کومو مذهبي مشرانو څخه د مخالفت انتظار لرئ؟

ځواب : ما لکه چې په خپله راډیویي اعلامیه کې تذکر ورکړی دی موږ د اسلام د مقدس دین اساساتو ته احترام لرو. موږ څوک د مذهبي مناسکو له اجراکولو څخه نه منې کوو. زموږ پر ضد ستر پروپاګند پیل شوی دی. زموږ ملت یو مسلمان ملت دی . موږ د دې ملت په خدمت کې یو او موږ په نظر کې نلرو چې په مذهبي چاروکې مداخله وکړو.

د بي بې سي د خبریال پوښتنه : آیا په داسې هېوادونو لکه افغانستان کې به د یوه ماټریالست او یا مارکسیست رژیم تاسیس له اسلامي قوانینو سره تصادم ونکړي؟ آیا ستاسې د ځمکواصلاحات او ټولنیز اقدامات د اسلام له اساساتو سره ټکر کوي که نه ؟

ځواب : د اسلام اساسات دا غواړي چې اصلاحات د خلکو په ګټه صورت ونیسي او د ځمکو اصلاحات د اسلام له اساساتو سره مخالفت نلري.

د بي بې سي نماینده : لیکن یو مارکسیست او یا ماټریالست رژیم له دې سره مخالفت لري.

ځواب : هغه څه چې موږ په نظرکې لرو او زموږ په پروګرام کې ۱۳ کاله مخکې طرح شوي او تراوسه یې لا تعقیبوو، مارکسیزم – لینینیزم مطرح نه دی لیکن بیا هم دا یو ډیرمترقي ، ملي او دیموکراتیک پروګرام دی.

د بي بې سي نماینده : ومو ویل چې پدې پروګرام کې مارکسیزم مطرح نه دی؟

ځواب : په دې پروګرام کې مو مارکسیزم – لنینیزم ته ځای نه دی ورکړی.

پوښتنه :آیا تاسې خپل ګوند مارکسیست او یا غیرمارکسیستي تلقي کوئ؟

ځواب: زموږ ګوند د کارګرانو، بزګرانو، روڼ اندو، کسبګرو او د وړې او منځنۍ بورژوازۍ ګوند دی او د هغه رسمي نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

پوښتنه : آیا یو کمونست ګوند نه دی ؟

ځواب : نه خیر، موږ په افغانستان کې کمونست ګوند نلرو. زموږ د ګوند نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

د بي بې سي نماینده : موږ دموکراتیک خلق د یوه مارکسیستي ګوند په توګه پیژنو.

ځواب : څه چې زه وایم دوستان دې یې واوري . زموږ ګوند د ا، خ، د ، ګ په نامه یادیږي.

پوښتنه : دوې ورځې مخکې ستاسې راډیو یوه توضیح خپره کړه چې ارتجاعي امپریالستي خپرونې یې انتقاد کړي دي . که موږ ستاسې حکومت مارکسیستي معرفي کړو نو ستاسې په نظر آیا موږ امپریالست او مرتجع یو؟

ځواب : نه خیر تاسې که موږ حتی د دموکراتیک خلق افغانستان په نامه هم یاد کړئ تاسې بیا هم امپریالستان یاست. امپریالیزم یوه علمي اصطلاح ده چې هیڅوک هم د هغه معنی نه شي بدلولای. دا چې تاسې ښه یاست یا بد یاست دا په دې پورې اړه نه لري چې موږ د مارکسیست او یا دموکراتیک خلق په نامه یاد کړئ . موږ له ټولو دوستانو او د نړۍ له خلکو څخه دا انتظار لرو چې موږ زموږ د پروګرام سره سم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه یاد کړي، زموږ پروګرام په هرځای کې خپورشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو پوښتنو څخه معلومیږي چې د دې دریو امپریالستي دولتونو خبریالان پدې شخوند وهي چې د (ا، خ، د،گ) کمونست او مارکسیست گوند وښیي دا ځکه چې په اسلامي ټولنو کې غربي میډیا کمونیسم او مارکسیسم د کفراو الحاد په نامه تبلیغ کړي دي او په راتلونکې کې به یې هم تبلیغ کړي. لویدیځ په تبلیغاتي ډگر کې پوره تجربه لري پوهیږي چې که یو درواغ په پرله پسې توگه تکرارشي خبره دې ته رسیږي، اوریدونکي څه چې په خپله دروغجن هم په خپلو درواغو باور پیدا کړي چې دی ریښتیا وایي. له همدې امله دي چې د ناټو د سازمان د دریوسترو دولتونو خبریالان یوه پوښتنه په مختلفو بڼو تکراروي. همدا راز د فدرال آلمان د شپیگل مجلې د۱۹۷۸ کال د مې په اتمه یوه لیکنه چې سرلیک یې (افغانستان: په زهرو لړل شوی دی) خپره کړه. د لیکنې سرلیک پخپله د دې مجلې د تبلیغاتو لوری او موخه بربندوي. البته چې دې ډول تبلیغاتو بیله شکه خپل منفي اغیز درلود چې ولس د نوې واکمنۍ خلاف راوپاروي. د اسلام په هکله د (ا، خ، د،گ) د تگلارې په اړه به بیا د تره کي څخه واورو چې هغه د بي بي سي د خبریال د پوښتنې په ځواب کې وایي :« څرنگه چې مو پخپله راډیویي اعلامیه کې ذکر کړه موږ حقیقتاً د اسلام اساساتو ته احترام لرو، موږ یو مسلمان ملت یو. موږ په ټولنیز ژوند کې د اسلام اساساتو ته احترام کوو، موږ د اسلام په اساساتو تکیه لرو او همدا خبره، زموږ د معرفي لپاره کافي ده.موږ د مسلمانانو بچیان یو زموږ ولس مسلمان دی ، د اسلام د سپیڅلي دین اساساتو ته په درنه سترگه گورو. هیڅوک به دا ادعا ونشي کړای چې موږ د اسلام دین سره مخالفت کوو. موږ که چیرې اصلاحات منځته راوړو، د اسلام مخالف نه دي ، لکه چې د اسلام په سپیڅلی آئین کې په ډاگه سره د ورورۍ ، برابرۍ او ټولنیزعدالت حکم شوی دی هغه څوک چې د اسلام مخالف دي د اصلاحاتو مخالف دي . د اسلام اساسات د دې غوښتنه کوي چې د خلکو د گټو په جهت کې اصلاحات رامنځته شي، د ځمکو اصلاحات د اسلام د اساساتو مخالف نه دي .» ۱۵۹ خو د گوند بې تجربگۍ ، آرمانگرۍ ، د واک د انحصار ، په گوند کې ډله بندیو او د سیاسي اپوزیسیون نه زغمل دې ته لار هواروله چې خلک پر نوې واکمنۍ بې باوره شي، هم د گوند د سیاسي مخالفینو او هم د پردیو د تبلیغاتو ښکارشي او د نظام په وړاندې ودریږي. پدې هکله دا واقعیت له پامه ونه غورزول شي چې د ثور د پاڅون وروسته په گوند او دولت کې ناوړه حالت واکمن شو او د گوندي - دولتي زعامت د مدعیانو د ارادې له مخې د هېوادوالو د بیله محاکمې وژنې، د قوانینو او د گوند د جمعي رهبرۍ اصول تر پښولاندې کول ، د گوندي او دولتي چارو سبوتاژ ، د سواد د زده کړې ، د ښځو د فرمان او د ځمکې د اصلاحاتو په پلې کولو کې د زورزیاتۍ څخه کار اخیستل د واکمنۍ وگړنیز ملاتړ د له لاسه ورکولو کې منفي رول درلود.لکه څرنگه چې پدې اړه محمدابراهیم عطایي لیکي :« د حفیظ الله امین په مشرۍ خلقي اړخ یکه تازي پیل او هڅه یې کوله چې ټول واک د خلقیانو په لاس کې ولویږي ...، او پرچمیانو د خلقیانو د ناکامۍ په موخه کارونه سبوتاژول. »۱۷ / ۴۰۴د عطایي ارزونه ښیي چې د واک مدعیانو خپل نظام ته په خپله ستونزې جوړولې او د خپلو دې کړنو د ناوړو پایلو د درک وړتیا یې نلرله.

کله چې په یوه واکمنۍ کې یوه ډله په یکه تازۍ او بله د چارو په سبوتاژ لاس پورې کړي خلک له واکمنۍ واټن نیسي ، وگړنیز ملاتړ له لاسه ورکوي ، ولسونه د هغې په وړاندې دریږي او خبره بغاوتونو ته رسیږي. منطقاً دې ډول کړنو دې ته زمینه برابره کړه چې د هیواد په گوټ گوټ کې د واکمنۍ په وړاندې وسلوال مقاومتونه پیل شي او په ځینو پوځي جزوتامو لکه د هرات او ننگرهار په فرقو، د کابل د بالاحصار په گارنېزیون کې د بغاوتونو او مخالفینو ته د اسمارد غونډ اوښتلو یادونه وشي . پر بله خوا هغه مهال بلا استثنی ټولو سیاسي ډلو که ورته اسلامي وویل شي ، کیڼ اړخي، ښي اړخي او منځلاري ، هر یوه دا ادعا کوله چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې د پاڅون نوښتگر دي. د ساري په توگه د بالاحصار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چنداول د پیښو نوښت او ویاړ هم چین پلوه سیاسي کړۍ په غاړه اخلي ، هم اسلامي څوځښتونه او هم افغان ملت.حتي د کابل پوهنتون یو شمیر استادان د بالاحصار د پیښي ویاړ خپل ګڼي. د ننګرهارد یوولسمي فرقې د اړو دوړو مسئولیت د اسلامي ډلو سربیره افغان ملتیان او د هرات بیا صبغت الله مجددي، برهان الدین رباني او چین پلوه سیاسي ډلې مني. عجیبه لا دا چې پرچمیان چې د واکمنۍ کابو نیمایي برخه یې هم جوړوله د شوروي د اشغال وروسته ځانونه د خلقي واکمنۍ په وړاندې د مخالفتونو او مقاومتونو نوښتګر ګڼل. د بېلګې په توګه محمد نبي عظیمي لیکي :« لومړني مخالفتونه او پاڅونونه د واکمن رژیم په وړاندې د پرچمیانو له خوا وشول. » ۱۲۹ / ۶۴ د افغان ملت مشر نورالحق احدي په پاکستان کې د خپل ګوند په کنګره کې وایي چې د دوی ګوند د ثور د اوښتون د لومړیو څخه د دې واکمنۍ په وړاندې دریدلی دی او د ننګرهار په فرقه کې د پاڅون نوښتګر هم دوی وو. که چیرې د دې ډلو څرګندونې ومنل شي چې د ټولو څرګندونې د منلو وړنه دي او د مبالغې ، درواغو او د ځان من ګڼلو تله یې خورا درنه ده خو د څرګندونو نه یې داسې پایله راوزي چې ټولو د هماغه پیل څخه د خلقي واکمنۍ خلاف دریځ درلود، د نوې واکمنۍ سره د پوهاوي ،جوړجاړي او ربښتیني همکارۍ لیوالتیا نلرله او د مخالفت او دښمنۍ تګلاره یې غوره کړې وه. پردې بنسټ د هېواد د حالاتو په کړکېچنتیا او د ناورین په را پنځولو کې د خلقیانو او پرچمیانو سربېره نورې سیاسي ډلې هم ملامتې دي . دا بیا ښیي چې د دې ګوند سربېره د وخت ټولې سیاسي ډلې پدې مزمنې ناروغۍ چې د نورو سره له پوهاوي او جوړجاړي ته له رسېدلو ډېره کوله اخته وې. البته د خلقي واکمنۍ تیروتنې چې د نورو سیاسي سازمانو اړونده روڼ اندو په وړاندې د زورزیاتۍ څخه ډېره نده کړې د توجیه وړ ندي لکه څرنګه چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې د نورو سیاسي سازمانو دریځ او مخالفتونه هم د توجیه وړ نه دي . د خلقي حکومت په وړاندې په بغاوتونو او وسلوالو مقاومتونو کې د هرات ، چنداولو او مخالفینو ته د اسمار د غونډ د اوښتنې پیښې د سیاسي ، امنیتي او تبلیغاتي اړخه د واکمنۍ لپاره یو سترچلنج او د مخالفینو لپاره برۍ ګڼل کیده چې په هغو به مکث وشي. البته هڅه به وشي چې د دې پیښو لاملونه او په هغو کې د بهرني عامل اغیز ته ځانګړې توجه وشي څکه چې د افغانستان د روان ناورین ریښې باید د هیواد نه بهر او هغه هم د زبرځواکونو په ستراتېژیو او سیالۍ کې ولټول شي نه دا چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او پاڅونونه خودجوشه وګڼل شي هغه څه چې د افغانستان د هغه مهال د ځمکنیو واقعیتونو سره په څرګند ټکر کې دي.

الف – په هرات کې د۱۳۵۷ کال د کب (۱۸ تر ۲۹) دوولس ورځنۍ پیښې چې د (ا،خ ، د، ګ) مخالفانو ورته د هرات پاڅون او واکمنۍ ورته ښورښ ویل چې د کب د څلورویشتمې پېښې په نامه هم یادیږي. د واکمن ګوند مخالفین د هرات پیښې د ځایي چارواکو د ناکامه مدیریت او ناوړه چلند په وړاندې د ولس خودجوشه غبرګون ګڼي او حکومت بیا په هغې کې د پردیو لاس ته ګوته نیسي. اوس به وګورو چې د هرات د(پاڅون یا ښورښ) انګیزه څه وه ، بهرني عامل او د ځایي چارواکو کړنو تر کومې کچې پکې رول درلود.

وایي ویروس په کمزوري ارګانیزم کې د ننوتلو او ودې چانس لري. د هرات د پیښو په درشل کې نه یوازې د هرات د ولایت په ملکي مشرتابه کې د نظر اوعمل یووالی نه تر سترګو کېده بلکې د دې ولایت ملکي او پوځي بنسټونو د یو بل خلاف دریځ هم نیولی وو. په یوه دولتي ارګان کې د داسې حالت شتون د دولتي چارو د پر مخ وړلو او خلکو ته د خدماتو په وړاندې کولو کې خنډونه ایجادوي ، ګډوډې منځته راوړي او دښمن په ډېره آسانۍ سره کولی شي د یوه ګواښمن ویروس په شان په دولتي بنسټونو او پرګنو کې نفوذ وکړي. دې دا معنی لرله چې د هرات ولایت ضعیف اداري سیستم ته د ویروس د ننوتلو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کې د ودې مناسب شرایط برابر وو. د دې ادعا ښه بېلګه په خپله د والي او د ولایتي ګوندي کمیټې د منشي نظیف الله نهضت لاندې څرګندونې دي : « د یادونې وړ ده چې دغو دواړو کدرونو آقا ګل او سیدمکرم ازبک د ګوندي رهبرۍ په د ننه ډلبندۍ کې د حفیظ الله امین ضد فرکسیون سره اړیکې درلودلې او په هرات کې له لومړۍ ورځې څخه تر پایه پورې نه یوازې دا چې همکاري یې ونکړه بلکې دوی بر عکس ستونزې یې را ته پیدا کړې.» ۱۶۰ /۳۴ پورتنۍ وینا ښیي چې آقا ګل بائس او سیدمکرم د امین ضد فرکسیون سره تړاو درلود چې د ولایت ګوندي - دولتي مسؤل ته چې د امین اړونده فرکسیون غړی دی ستونزې جوړولې . خو نهضت د هغوی د فرکسیوني تړاو په هکله څه نه وایي . ددې معنی دا شي چې هغوی د کوم ګوندي فرکسیون غړي نه وو او واقعیت دا دی چې په خلقیانو کې د امین ضد فرکسیون شتون نه درلود . البته چې د امین د فرکسیون پرته په خلقیانو کې بل فرکسیون قطعاً موجود نه وو . په یوه ګوند کې فرکسیونبازي ګوندي اصولو ته شا ګرزونه او د ګوند داعیې ته بربنډ خیانت دی . کله چې یو هیواد د پردیو د لاسوهنو هدف ګرزیدلی وي او د جګړې اورونه بل وي د یوه سرحدي ولایت مشران یوموټي نه وي، د همکارۍ روحیه پکې مړه شوې وي ، یو بل ته ستونزې جوړې کړي ، منطقاً چې د دې ولایت سیاسي او امنیتي حالات کړکیچن کیږي او د خورا ناوړه پیښو پېښیدل شوني دي . مرکز هم د هرات د کب (۱۸- ۲۹) پیښو ته په کتنې سره دې پایلې ورسېدلو چې د هرات د اړوړ دوړو لامل د ولایت د مشرتابه نه وړتیا ده هماغه دي چې په هرات کې د حالاتو د کابو کولو یوه ورځ وروسته د۱۳۵۸ کال د وري په لومړۍ نیټه د هرات ملکي مسئول نظیف الله نهضت مرکز ته وروغوښت او د غزني د والي او ولایتي کمیټې د منشي په توګه یې مقرر کړ. په هرات کې د وضعیت د کابو کولو یوه ورځ وروسته د نهضت بدلول ښيي چې د هغه د نه وړتیا له امله په هرات کې بلوا وشوله، وینې تویې شوې ، د فرقې وسلې چور شوې او زیات مالي زیانونه ورسېدل . نو مرکز باید هغه محاکمه کړی وای . لکه څرنګه چې نهضت د بې تاجه ټولواک د فرکسیون اړونده غړی وو لدې امله د محاکمې پرځای د غزني په ولایت کې د والي او منشي په توګه مقرر شو. کله چې نهضت په غزني کې هم ښه ونه ځلېده هغه په کوبا کې سفیر وټاکل شو. هغه مهال ځینو خلقیانو د هغه کارنامو ته په کتو سره په ټوکو ویل نه دا چې کوبا ته د نهضت په رسېدو سره هلته هم اشرار پیدا شي . کله چې په یوه دولت کې د مکافاتو او مجازاتو اصل په پام کې ونه نیول شي او د ضوابطو ځای روابطو نیولی وي پایله یې په دولتي ادارو کې بې نظمي او د دولتي پروګرامونو نه پلې کیدل کیږي او د افغانستان د هغه مهال وضعیت ته په کتو سره چې د هغه په وړاندې نااعلان شوې جګړې دوام درلود د سیاسي او امنیتي وضعې کړکیچن کیدل او د هرات د پیښې په شان د ناوړو پیښو منځته راتګ منطقي بریښیده. د هرات د خونړیو پیښو په هکله دا ارزونه چې «د هرات والي او د اوولسمې فرقې قوماندان سیدمکرم خلک پاڅون ته اړایستل اوله بله پلوه ایران چې په کمین کې ناست وو د هرات پاڅون ته وسلې او وګړي استول. » ۱۷ / ۴۰۶د منلو وړ ده. دا ډول منصفانه ارزونه ښيي چې ښورښ ته د هرات د خلکو هڅوونکي او سمبالونکي د هیواد څخه بهر وو او د ځایي چاروکو تر منځ د یوهاوي او ګډې همکارۍ نشتون او د ولایت د رهبرۍ د مقام نه وړتیا دې ته شرایط برابرکړل چې پردي او په پردیو پورې تړلي سیاستوال او سیمه ییز مخور د ولس د نارضایتۍ څخه ناوړه ګټه پورته کړي.

اوس به د کب د ځلېرویشتمې په درشل کې د هرات ولایت په مربوطاتو کې د حالاتو جاج واخلو چې ولې هلته حالات کړکیچن شول او خبره په ښار کې اړودوړو او په فرقه کې بغاوت ته ورسیده . ویل کیږي چې د کب په نهمه د هرات ښار ته څېرمه د پښتون زرغون ولسوالۍ د سلیمي کلي ته د سواد د زده کړې نارینه او ښځینه کارکوونکي تللي وو تر څو خلک وهڅوي د سواد د زده کړې په کورسونو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ثبت کړي. په یوه روایت کلیوالو دا مسئولین وهلي او په بل روایت چې محمدصدیق فرهنګ او محمداعظم سیستاني هم پدې ډله کې راغلي هغوی یې ووژل. حکومت تورن کسان ونیول. خلکو د خپلو بندیانو د خلاصون په موخه دولتي ضد تحریکات پیل کړل او یوه ناڅرګند لاس د ولایت په مربوطاتو کې یو من ربښتیا او سل منه درواغ تبلیغات پیل کړل.دا تبلیغات پدې څرخیدل چې دولت غواړي بیسواده ښځې او نارینه جبرآ د سواد د زده کړې په کورسونو کې شامل کړي او څوک چې په کورسونو کې نه شاملیږي هغه بندیانوي. د سلیمي د کلي د پیښې ۹ ورځې وروسته (کب اتلسمه) د غوریانو په سرحدي ولسوالی برید وشو خو بریدګر پدې بریالي نشول چې ولسوالي ونیسي. بله ورځ د کب نولسمه همدا بلواګر د زنده جان ولسوالی په لور خوځیږي خو دا ولسوالی چې اړین استحکامات یې نلرل لا د مخه تخلیه شوې وه او دا وسلواله ډله د ګذرې ولسوالی په لور خوځیږي چې د زنده جان د ولسوالی څخه هم یو شمیر کسان ورسره ملګري کیږي. د ګذرې ولسوالی ساتونکي هم د بغاوتګرو سره جنګیږي او ښورښیان نشي کولای ولسوالي ونیسي او همدا بلواګر د انجیل ولسوالی په لور چې د ښار ترڅنګ پرته ده حرکت کوي او پرهغې برید کوي چې بیا هم د ولسوالي مدافعینو د ولسوالی څخه په کلکه ساتنه وکړه. البته چې د سرحدي ولسوالی غوریانو څخه تر انجیل ولسوالی پورې د دولتي ضد ښورښیانو شمیرهم زیاتیږي. ترڅو هغوی د کب په درویشتمه د ښار څنډو ته ورسیدل او« د مالان د پله له لوري هرات ته ننوتل . د کولاب کارته چې هلته اهل تشیع میشت دي د فتنې د مرکز په توګه وکاراوه .» ۱۶۰ / ۳۴ غلام محمد زرملوال پخپل د (افغانستان تروروستي افغانه) نومي کتاب د دویم ټوک په ۲۲ مخ کې پدې اړه راوړي: « د هرات ښاریان د ښار کوڅو ته راووتل او په دولتي ادارو او موسساتو کې یې د شوروي سلاکارانو او خلقیانو په (ښکارکولو) او وژنه لاس پورې کړل، د وسلو او مهماتو زیرمو ته اور اچول او دولتي اداري د اور خوراک شوې. » ښورښیان د کب په ۲۴ او۲۵ بریالي شول چې د ښار په زیاترو سیمو واکمن شي. هغوی په افغانستان بانک حمله وکړه د بانک دروازې یې ماتې کړي خو فلزي صندوقونه یې مات نشوای کړی او دولتي ذخیره خوندي پاتې شوه. د هرات په ښار کې ښورښیان بریالي نشول د ولایت مقام ، ګوندي کمیټه او د څارندوی(پولیسو) قوماندانی ونیسي. د کب په ۲۶ د هرات په فرقه کې یو شمیر افسرانو چې مرکزي رول پکې جګتورن علاوالدین او تورن اسمعیل درلود بغاوت وکړ. په یوه روایت د هغوی پلویانو په خورنځي برید وکړ او هلته یې د شپیتو تنو شا اوخوا ګوندیان او دولت ته وفادار افسران ووژل او په بل روایت هغوی د فرقي په صالون کې چې غونډه روانه وه برید وکړ. همدارنګه د دافع هوا په توپ یې په قوماندانی ډزې وکړې. د فرقې مشران د شینډنډ هوایي ډګر ته وتښتیدل. په فرقه کې یو ناڅرګند وضعیت او یوه انارشي واکمنه شوه. بغاوت کوونکو افسرانو د وسلو د دیپوګانو درې خلاصې کړې او وسلې او مرمۍ یې په خپلو پلویانواو ملګرو وویشلې. دا مهال د شینډنډ د هوایي ډګر څخه جنګي الوتکو په ښار بمباری کوي ،د کابل او کندهارڅخه یې مرستندوی ځواکونه راوغوښتل. د کابل څخه د شهنوازتني په قوماندانی د کوماندو قطعه د شینډنډ په هوایي ډګر کې دیسانت شوه او د کندهار مرستندوی ځواکونه د کب په ۲۷ هرات ته راورسیدل. د کندهارڅخه کومکي ځواکونو او د کوماندو قطعې په ښار او فرقه باندې عملیات پیل کړل او ښورښي پوځیانو ددې وس ونه موند چې مقاومت وکړي اود فرقې څخه وتښتیدل او د هرات ولایت په ځینو ولسوالیو(ادرسکن ، اوبې) بریدونه وکړل نوموړې ولسوالۍ یې ونیولې ولسوالان او نور مسئولین یې ووژل او ولسوالۍ یې چورکړلې او یوه ډله یې د بادغیس ولایت په لور ولاړل د نوموړی ولایت په مرکز واکمن شول والي او یو شمیر چارواکي یې ووژل او د ولایت ملکي او پوځي تجهیزات یې چور کړل. د کابل څخه راغلي کوماندویانو ښورښیان تعقیب کړل او د بادغیس په ولایت کې یې بېرته دولتي نظم ټینګ او ښورښیان په شاوخوا کلیو کې خواره واره شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کندهار څخه د هرات ښار ته د مرستندوی ځواکونو ننوتل په زړه پوري دي. هغوی پخپلو وسایطو سپین او شنه بیرغونه پورته کړي وو. ساده ښوربنیانو چې دا مهال په وسلو ښه سمبال هم وو پدې فکر کې شول چې کندهار هم د دوی مجاهدو ورونو نیولی او دا ځواکونه د دوی مرستې ته راغلي دي هماغه دي چې ښار ته هغوی د ننوتلو خنډ نشول. د کندهار څخه راغلي ځواکونو مورچلونه ونیول په ښورښیانو یې برید وکړ او ښورښیان یې تاراومارکړل ، ښورښیان اړشول چې له ښاره پښې سپکې کړي او پدې توګه د شپږو ورځو وروسته په هرات کې بېرته دولتي نظم ټینګ شو. په هرات کې د تلفاتو په اړه د ځمکې او آسمان ترمنځ توپیر لیدل کیږي. ځینې خو بیا نجومي شمیرې وړاندې کوي. حکومتي اړخ ټولټال تلفات ۳۲۰ تنه ، راجا انور د افغانستان تراژیدي کتاب په ۱۵۶ مخ کې د شوروي متخصصینو او سلاکارانو په شمول تلفات اته سوه تنه ، شوروي سرچینو زر تنه ، نبي عظیمي په خپل کتاب (اردو وسیاست درسه دهه اخیر) په ۱۹۱ مخ کې ۲۵۰۰ تنه ، اعظم سیستاني (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع هشت ثور) په ۱۳۲مخ کې یوازې د مخالفینو تلفات څلېرویشت زره ، او ځینې هغه پنځوس زره تنه تبلیغوي. خو واقعیت دا دی چې د حکومت په شمول کوم ارګان پدې اړه څېړنې ونکړې. اوس به د هرات په ښورښ کې د وخت د جهادی مشرانو رول او د پردې شا ته د پردیو ښکیلتیا ته نظر واچوو او بیا قضاوت وکړو چې دا یو خودجوشه خوځښت وو یا دا چې په افغانستان کې د پردیو د لاسوهنو او لوبو څخه یوه لوبه وه . محمداعظم سیستاني د خپل (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع ۸ ثور) نومي کتاب په ۱۲۹ مخ کې لیکی :« په داسې یوه وضعیت کې د کب په اتلسمه د صبغت الله مجددي له لوري یو لیک د حاجي محمدایوب پواسطه هرات ته را ورسید چې خلک یې عمومي پاڅون ته رابلل. د دې لیک نقل په بیړه په ښار او د هرات نږدې کلیو کې خپور شو او مولوي بهاءالدین د هرات په جامع جوماټ کې خلک د رژیم پرضد جهاد ته راوبلل.» غلام محمدزرملوال د(افغانستان تروروستی افغانه) کتاب دویم ټوک په ۲۲ مخ کې راوړي چې برهان الدین رباني په پیښور کې د مارچ په لسمه اعلان وکړ:« د ایمان ځواکونو د ده پر لارښوونه د هرات پروالي نظیف الله نهضت برید کړی او ټپي کړی یې دی.» اوهمدارنګه د مارچ په دوولسمه صبغت الله مجددي د کابل د ملحد رژیم پرضد د جهاد فتوا ورکړله. کله چې د مجددي له لوري د جهاد فتواوو ته وکتل شي سړي ته دا فکر پیدا کیږي چې دې کورنۍ په افغانستان کې د جهاد د فتواوو د ورکولو او د پاچایانو د لېرې کولو او کینولو ماموریت درلود. د دې کورنۍ کارنامو ته په کتو سره د داود خان د دې خبرې سره چې یو وخت یې ویلي وو :« ترڅو چې دا قلعه جواد وي افغانستان به د پرمختګ مخ و نه ویني» همغږي وښودل شي. د مجددي او ګیلاني د کورنیو کارنامو ته په کتو سره ویلی شو چې هغوی انګریزانو افغانستان ته د خپلو موخو د پلې کولو لپاره را لیږلي دي. همدا دلیل هم دی چې کله اشرف غني په ۲۰۱۴ کال کې د امریکې سره امنیتي یا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسلیک کړ د هغه د لاسلیک پرمهال د جهادي مشرانو څخه یوازې صبغت الله مجددي او سیداحمد ګیلاني موجود وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې څو بېلګې د هرات په پېښو کې د ایراني آخوندیانو ښکېلتیا ښيي :

د مارچ په شپاړلسمه د آیت الله خمیني د حکومت ځواکمن غړي آیت الله علي شریعتمداري د ټولې نړۍ په مسلمانانو ږغ وکړ چې « د افغانستان د مسلمانانو ترڅنګ ودرېږي او د کابل رژیم نسکور کړي. »۱۵۸ / ۲۱ بیورلي میل (انقلابي افغانستان) نومي کتاب په ۱۶۲ مخ کې راوړي: « په هرات کې د ایران قونسل جنرال د هرات په پاڅون کې غټ رول ولوباوه. نوموړي په کابل کې له خپلو اجنټانو سره منظم ارتباط لاره او هغوی ته یې د هرات د ښار د وضعې په هکله کره معلومات ورکول. د دې لپاره دلایل شته دا فرضیه ومنو چې دا معلومات په کابل کې د امریکا سفارت ته ورکول کېدل او پخپل وار دې سفارت د تبلیغاتو جوړولو په فابریکه کې له ضرورو زیاتولو او کمولو وروسته د نړۍ په مطبوعاتو کې خپرول.» له همدې کبله وو چې حکومت په هرات کې د ایران قونسل د ناوړه شخص په توګه اخراج کړ. انورراجا ۱۹۸۸ په ۱۵ مخ کې لیکي : « دا په هرات کې راپاریدلي هغه پخواني کارګران ول ، چې ځیني یې په ایران کې د شاه د کرغیړن استخباراتي ځواک یعني ساواک له خوا روزل سوی هم ول ترڅو په افغانستان کې هم لکه د عمان غوندې حالات پیښیدل نوهغوی د یو مخنیویزه ځواک په توګه عمل کوي.» د قیام هرات په نامه کتاب لیکوال د هرات په پیښه کې د ایران د دولت له تګلارې څخه چې د اسلامي انقلاب صادرول دي داسې پرده پورته کوي: « یو ښوونکی چې نوی د ایران د اسلامي جمهوریت نه راغلی وو او د ځانه سره یې اعلامیې راوړې وې ...، رژیم پخپلو تبلیغاتو سره هڅه کوي چې د خلکو فکر له اسلامي انقلاب څخه وګرزوي او موږ هم د اعلامیو او اطلاعیو پواسطه د غلیم د تبلیغاتي جګړې مخه نیسو، موږ په ښارونو او کلیو کې د اطلاعیو په خپرولو سره خلکو ته پوهه ورکوو.» ۱۶۱ / ۶۸- ۶۹

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې د هرات اړې دوړې د دې ولایت د چارواکو تر منځ د نه پوهاوي او ناوړه مدیریت پایله وه چې د هراتیانو د نارضایتي او مخالفت سبب شول او د هراتیانو له نارضایتۍ څخه پردیو او په ځانګړې توګه ایراني آخوندانو ګټه پورته کړله او په ښار کې یې اړو دوړو ته لمن ووهله. د هرات ولایت د مشرتابه نه وړتیا او ناکامي لدې څخه ښکاري چې بلواګر ونه توانېدل ولسوالۍ ونیسي ځکه چې د ولسوالیو مسؤلان په خپلو چارو کې بریالي او د خلکو له ملاتړ برخمن وو خو په ښارکې بلواګر بریالي شول ځکه چې د ولایت مشرتابه بشپړ ناکام مشرتابه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د کابل د چنداول بلوا

د۱۹۷۹ کال د جون په درویشتمه د لسو بجو شا اوخوا د کابل د میوندوات په لومړۍ برخه کې یو شمیر خلک چې غوځ اکثریت یې هزاره ګان او شیعیه مذهبي وو راغونډ شول او دولتي ضد شعارونه یې ورکول. هغوی د پولیسو په ماموریت برید وکړ ، ورننوتل ، د ماموریت څخه یې وسلې ترلاسه کړې او ودانۍ ته یې اور واچاوه. دا مهال امنیتي ځواکونو بښوربښیان محاصره کړل او د ښکیلو اړخونو ترمنځ نښتي وشوې چې په پایله کې ښوربښیان د میوندوات شاوخوا کوڅو له لارې تیت او پرک شول او پدې ډول بلوا ناکامه شوله . امنیتي ځواکونو زیات شمیر کسان چې اهل تشیع وو ونیول. پدې اړه ویل کیږي چې « مختلفي اسلامي ډلې پردې سلا شوې وې چې په یوه وخت کې به په کابل کې سراسري پاڅون کوي او واک به ترلاسه کوي. د دې پروګرام مشرتابه د پاڅون په وخت کې بدلون راوړی وو خو د چنداولو مسئول نفر چنداولیان ددې بدلون څخه نه وو خبرکړي او شیعه مذهبه چنداولیانو د پلان سره سم اقدام وکړ.» د سراسري پاڅون خبره په بشپړ ډول ناسمه ده او یو شمیر شیعه مذهبي جهادي مخور هم هغه نه مني ، هغه د هرات د ښوربښ په څیر خودجوش خوځښت ګڼي او یو د هغو څخه لیکي: « د سراسري انقلاب ادعا غلطه ده او د چنداول پاڅون خودجوش وو.» ۱۶۲ واقعیت دا وو چې ایراني« آیت الله حاجی سیدحسن طباطبایي د جون په یوویشتمه نیټه په خپلو افغان ورونوغږ وکړچې مقاومت ته ادامه ورکړئ »۱۵۸/ ۲۹ د افغانستان د اهل تشیع مذهبي مشرانو د آیت الله طباطبایي پیغام ته لبیک ووایه او خپل پلویان یې د جون په درویشتمه وهڅول چې په چنداولو کې په ښورښ لاس پورې کړي. دا چې د چنداول په بلوا کې څومره کسانو ګډون کړی وو او څو تنو پکې خپل سرونه وبایلل د هرات د پیښې په شان د نظر یووالی نشته . واکمنۍ ښوربښیان دوه سوه تنه اعلان کړل، انتوني هایمن غربي لیکوال په خپل کتاب افغانستان زیرسلطه شوروي په ۲۱۴ مخ او همدارنګه د افغانستان د جهاد د ثقافتی شورا دفترسل زره تنه او محمد اعظم سیستانی په ۱۳۷ مخ کې څو زره تنه ګڼي. بی بی سي د دولت او ښوربښیانو تلفات یوولس تنه ، دهلي ستیتیمین سل تنه ، د افغانستان د جهاد ثقافتي شورا د خپلو شیعه ورونو تلفات ۳۰۰ تنه ، عظیمي د۲۰۰۰ څخه زیات او محمداعظم سیستاني د مخالفینو تلفات لس زره تنه ګڼي. د دې لپاره چې د اهل تشیع د جهادي ډلو شورا په ولس کې خپل نفوذ نندارې ته کیږدي د پاڅون کوونکو شمېرسل زره تنه ګڼي چې په تبلیغاتوکې د دومره شمېرې یادونه عجیبه خبره نه ښکاري. د اهل تشیع شورا چې د مذهبي تړاو له امله یې معلومات کره دی دا هوښیاري لري چې د خپلو قربانیانو په شمیر کې احتیاط وکړي خو سیاسي شوي غیرجهادي څېرونکي کوم چې د (ا، خ، د،ګ) په واکمنۍ کې لوړ مقامونه هم لرل دا هوښیاري نلري او د ښوربښیانو تلفات زرګونه تنه یادوي. پدې اړو دوړو کې د سلوزرو تنو برخه ځکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال په کابل ښار کې شاوخوا پنځه سوه زرو(نارینه ، ښځو او ماشومانو) تنو ژوند کاوه چې په بلوا کې د سلو زرو نارینه وو برخه اخېستل منطقي نه ښکاري . کله چې د افغانستان د روان ناتار په اړه د زیاترو لیکوالو او په هغو کې د سیاسي شوو څیرونکو ارزونو ، شننو او قضاوتونو ته وکتل شي د ریالي ستیوارت امریکایی لیکوالي ددې خبرې سره چې « د افغانستان ربښتینی تاریخ یوازې د خلکو په سینو کې موندلی شئ نه په پاڼو اوسندونو کې » همغږي وښودل شي. دا د خواشینی وړ تریخ واقعیت دی چې ولس د خپل هیواد د ربښتیني تاریخ په هکله نه پوهیږي. دا چې تېرو واکمنانو د خپلو استبدادي ځانګړتیاوو له امله اجازه نه ورکوله چې څوک حقایق ووایي ملامتي د واکمنانو وه خو اوس مهال هغه ډله د قلم او نظر خاوندان کوم چې په لویدیځ کې ژوند هم کوي اوهغوی ته کوم ګواښ متوجه نه دی بیا هم جعلیات خپروي او د خپلو ذهني تمایلاتو او سیاسي اوعقیدوي تړاوونو له امله د درواغو په خپرولو سره تاریخ مسخه کوي دا بیا د خواشینی وړ یو تریخ واقعیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – مخالفینو ته د اسمار د غونډ وراوښتل

د اسمار غونډ په مهمه ستراتژيکه او غرنۍ سیمه کې د کونړ د سیند پر غاړه پروت وو. دې غونډ د۱۳۵۸ کال د دوبي د پیل څخه د مخالفینو په محاصره کې شپې او ورځې تیرولې او یوازې د هوا له لارې ورته اکمالات کیدل. ښايي د محاصرې او یا نورو لاملونو له امله وو چې د غونډ غیرګوندي قوماندان ډګرمن عبدالروف نجرابي (ساپي) د مخالفینو سره همغږی شوی وي چې غونډ هغوی ته تسلیم کړي. نوموړي دا کار هغه مهال وکړ چې د کونړ والي نظام الدین د غونډ لیدو ته ورغلی وو. قوماندان په لومړي ګام کې دولت ته وفادار ۱۵۰ تنه افسران، والي او د هغه سره راغلي کسان ووژل او بیا يې دا دوه زره کسیز مجهز سرحدي جزوتام مخالفینو ته تسلیم کړ. مخالفینو قوماندان د همدغه ځواک د مشر په توګه ومنلو.څه موده وروسته د دولت مخالفینو چې د اسمار تسلیم شوی غونډ هم ورسره وو په چغسرای (اسعدآباد) د کونړ په مرکز برید وکړ. « یوه لنډه نښته وشوه چې مجاهدینو خپلې درنې وسلې په ښارګوټي باندې سپرو لوړو سیمو ته خیژولې. وروسته برید د یو لړ ترخو خپلمنځي نښتو په ترڅ کې په ټپه ودرید. ډګرمن عبدالرؤف د ده په ځواکونو باندې د حکومتي بمباریو د ویرې له کبله غوښتل پر شا ولاړ شي. د مقاومت ډلې پخپل منځ کې پدې شخړه بوختې وې چې څنګه ترخپل منځ د پنځمې لوا (د اسمارپنځم لمبرغونډ) وسلې وویشي. پدې موکه د چغسرای ګارنیزیون ته نوي هوسا پوځونه راورسیدل او پر هغه برید شنډ شو.» ۱۶۳ / ۳۶ « د ډګرمن عبدالروف د غونډ ګڼ شمیرغړي د دې پیښې په نتیجه کې نهیلي شوي وو، پیښور ته لاړل او ورڅخه شا ته د پاتي شوو وسلو او تجهیزاتو پر ویش د مجاهدینو د قوماندانانو ترمنځ خونړۍ جګړې وشوې.» ۱۵۸ / ۳۴ د همدې پېښې په هکله د وحدت اسلامي ګوند د مشرتابه غړی مصباح زاده ورته ځرګندوني لري: « له بده مرغه په پیښور کې میشته ډلو د سیالۍ له امله چې د غونډ پر امکاناتو لاس پیدا کړي، د افسرانو ترمنځ اختلاف پیدا شو او پایله يې د افغانستان د سرحدي غونډ چور شو.» ۱۶۲ د دولتي ځواکونو څخه د ترلاسه شوو وسلو او پوځي تجهیزاتو پرسر همیشه د مجاهدینو ترمنځ شخړې او خونړۍ نښتې شوې دي . دا وسلې بیا قوماندانانو خرڅولې او پدې ډول يې شتمنۍ ټولولې. د وسلو او مهماتو سربیره جهادي قوماندانانو ویجاړ شوي او یا غیرفعال پوځي وسایط ټوټې ټوټې کول او د پاکستان په بازارونو کې د کباړ په ډول پلورل. ځیني وختونه به يې سلامت جنګي وسایط د ماینونو او چاودېدونکو توکو پواسطه الوزول او ټوټې به يې په بهراو په ځانګړې توګه په پاکستان کې پلورلې او دا کارهغه مهال د غنیمت په نامه یو دود او مشروع سوداګري ګڼل کیده. کله چې تنظیمونه واک ته ورسول شول د خپل عادت او کسب له مخې چې سوداګري يې دوام وموميي حتی د خاورو لاندې غزیدلي د برېښنا کیبلونه د ټانکونو پواسطه راایستل او خپلو بهرنیو مشتریانو ته يې رسول. ددې سوداګرۍ له امله په پاکستان کې دومره فولاد ذخیره شول چې په ۱۹۸۶ کې پاکستان د فولادو د صادروونکو هیوادونو غړیتوب ترلاسه کړ او د جاپان سره يې د فولادو د خرڅلاو تړون وکړ. د افغان مجاهدینو له لوري د وسلو او مهماتو د سوداګرۍ په هکله مارک آربن لیکي : « د وسلو او ګولیو د پلورلو له لارې د درې په بازار کې ، کوم ځای چې د کلاشنکوف اوکارتوسو بیه زرو ډالرو ته رسیدله،خورا زیاتې پیسې ترلاسه کیدې دې کار(د افغانستان) جګړه په خورا ګټوره سوداګرۍ بدله کړې وه.» ۱۶۳ / ۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امریکې د سفیر وژنه

د ۱۳۵۷ لمریز (۱۹۷۸ز) کال د یخنیو په تېرېدو سره په افغانستان کې د داسې خونړیو پېښو لړۍ پیل شوله چې په هېواد کې یې د ناتار ترخه پیغامونه له ځانه سره لېږدول . د دغو پېښو څخه یوه په کابل کې د امریکې د سفیر آدولف سپایک دابس اختطاف او بیا وژنه وه. دابس د مارچ په څوارلسمه سهار په خپل موټرکې سفارت ته د تلو پرمهال د کابل د نوي ښار د انصاري په څلورلارې کې یوه تن چې د پولیسو یونیفورم یې درلود د نومړي موټر ته د دریدو اشاره ورکړه. موټر ودرید او اختطاف کوونکی د موټر چلوونکي ترڅنګ کیناست او دا مهال دوه تنه نورهم راغلل او په موټر کې د سفیر ترڅنګ کیناستل او ډریور ته یې وویل چې د کابل هوټل په لورحرکت وکړي. هوټل ته په رسیدو سره یرغمل نیوونکو سفیر له ځانه سره هوټل ته یووړ او ډریور (ګل محمد) ته یې وویل چې سفارت ته خبر ور کړي چې سفیر په کابل هوټل کې دی.سفارت د پیښې څخه په خبریدو سره د حکومت سره اړیکه ونیوله او وسلوال ځارندویان هوټل ته راورسیدل. د ځارندوی قوماندان جګړن سید داود تړون هم هوټل ته راغی . د څه وخت په تیریدو سره د کورنیوچارو د وزارت د جنایي جرمونو سره د مبارزې شوروي سلاکار ډګروال الکساندر کلیوشینکوف، د شوروي سفیر امنیتي دستیارډګرمن سرګې بختورین ، د سفارت دوهم سکرتر کوتیپوف ، د امریکې د سفارت سیاسي سلاکار بروس پلاتین او د امریکې د سفارت نور کارکوونکي او د سفیر مېرمن هم هوټل ته راورسیدل. یرغمل نیوونکو سفیر د هوټل دوهم پوړ ۱۱۷ لمبر کوټې ته چې د افغانستان بانک مخامخ ده وړی وو . د سفیر د خلاصون په اړه د افغاني، شوروي او امریکایی اړخونو د ګډو مشورو، د یرغمل نیوونکو د غوښتنو او د عملیاتو د څرنګوالي په اړه د «چګونه ما با ویروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شدیم» کتاب د۱۳۲ څخه تر۱۴۳ مخونو کې توضیحات ورکړل شوي دي چې دلته یې لنډیز راوړل کیږي. سید داود تړون د لودسپیکر له لارې د یرغمل نیوونکو څخه د هغوی د غوښتنو په اړه وپوښتل هغوی د زندان څخه د مولانا بحرالدین باعث د آزادېدو، د بهرنیو ژورنالستانو سره د کتني او د یوې الوتکې غوښتنه لرله چې بهر ته دوی او سفیر ولیږدوي . د امریکایانو له لوري د دروازې د قلف له سوروي څخه د سفیر سره په انګریزي خبرې وشوې او هغه د خپل صحت ډاډ ورکړ او دا یې هم وویل چې د ده سره ښه چلند کیږي. امریکایانو هڅه وکړه چې د خپلو سمندري پوځیانو په واسطه چې د سفارت د ساتنې دنده یې لرله سفیر وژغوري خو پدې کار کې پاتې راغلل. هغوی یوه اوږده زینه د بهر له خوا د هوټل د هغې کوټې لاندې ځای پرځای کړه چې سفیر پکې یرغمل نیول شوی وو. خو هغه ځوان چې باید د کړکۍ نه کوټې ته ننوزي جرئت ونکړ چې جګ شي . همدارنګه ځارندویانو د اوروژنې په شان د ګازو بالون راووړ، چې کوټې ته په بالون کې د شته کیمیاوي توکو چې ګواکې خفه کوونکی یا بیسده کوونکی اغیز درلود په پمپ کولو سره یرغمل نیوونکي او سفیر بې سده کړي ، بیا کوټې ته ننوزي او پدې ډول سفیر د یرغمل نیوونکو له منګولو څخه وژغوري. خو د بالون څخه څه راونه وتل او داسې ښکاري چې د بالون ګازو د زیات وخت د تیریدو له امله خپل خواص له لاسه ورکړی وو یا دا چې کوم بې کیفیته مواد وو. یرغملګرو وروستی ضرب العجل د ماپښین یوه بجه وټاکه. دا مهال امریکایانو ته وویل شول چې دابس د انګریزي پرته په بله کومه ژبه پوهیږي ترڅوهغه ته په هماغه ژبه وویل شي چې د معدې د تکلیف له امله تشناب ته د تلو اجازه واخلي او دا مهال به په کوټه برید وشي. هغوی وویل چې په روسي او جرمني پوهیږي. هماغه دي چې په جرمني ورته وویل شول چې دا کار وکړي خو یرغملګرو غبرګون ونښود. د بیویرلی میل د افغانستان انقلابي نومې کتاب انګریزي لیکوال په وینا د امریکې د سفارت سیاسي سلاکارفلاتین د دې کارڅخه ډډه وکړه. ویل کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا مهال د۱۱۷ کوټې ځخه یو ډز وشو او نور بیا وایي چې په هوټل کې ډزې پیل شوې او د ډزو په اوریدو سره د افغانستان بانک له مانۍ او هم له دهلیز نه په ۱۱۷ کوټه ډله ئیز ډزونه وشول او دې ډزو یوه دقیقه هم دوام ونکړ پولیسو دروازه ماته او کوټې ته ورننوتل. کله چې سیداود ټرون ورننوت سفیر په څوکۍ کې بیحاله او سر ځوړند ناست وو څلور تنه نورهم دې خوا او هغې خوا په وینو کې ښوریدل او دوه تنه یې چې ژوندي وو هغه ټرون وویشتل او پدې ډول یرغمل نیوونکي او سفیر ووژل شول. د کتاب روسي لیکوال پدې ټینګار کوي چې د کورنیوچارو د وزارت شوروي سلاکار د دا ډول عملیاتو مخالف وو خو ټرون د چا سره د ټیلیفوني خبرو وروسته ورته وویل چې مقابل لورى وایي چې شوروي سلاکار حق نلري په عملیاتو کې مداخله وکړي. په یوه روایت سفیر لا ژوندی وو او د امریکایانو په روغتون کې یې ساه ورکړه او په بل روایت د ډزو پرمهال وژل شوی وو. په همدې ورځ د شپې په خبري سرویس کې د پېښې په اړه خبرخپور شو او بله ورځ د فبروري په پنځلسمه په دولتي رسنیو کې د امریکې د سفیرد وژنې پیښه خپره او همدارنګه د وژل شوو یرغمل نیوونکو عکسونه خپاره شول او هغه څلور تنه ښودل شوي وو. د «مولانابحرالدین باعث مردي ازتبارآزادگان» نومې کتاب لیکوال(دکتور جمال سینا دلیري) د وژل شوو څخه درى تنه د باعث پلویان او څلورم د هوټل کارکوونکی ګڼي او هغوی داسې معرفي کوي:

۱. ځوان شاعر شریف نایل، د بدخشان د جرم
۲. قادر د بدخشان د شهر بزرګ
۳. عبدالله د بدخشان د شهربزرګ
۴. د کابل هوټل یو کارکوونکی چې هغه اورپکی نه وو.

جمال سینا دلیري وایي : « له بده مرغه رهبر یې د سلواغې په یوولسمه (۱۹۷۹ جنورى ۳۱) په شهادت رسیدلی وو او دولت بله لار نلرله بېله دې چې د امریکې د متحده ایالاتو د سفیر یرغمل نیوونکي وځپي.» که چیرې د باعث د دې خواخوږې له وینا سره همغږې وښودل شي چې مشر یې وژل شوی وو نو بیا یې ولې سفیر یرغمل ونیو؟ پدې صورت کې دا احتمال لري چې د دې پېښې سمبالوونکي مرکز غوښتل د افغان دولت او امریکې اړیکې خړې پړې کړي. که د دې دسیسې طراح مسکو وي موخه یې دا وه چې افغانستان لا نور هم په مسکو پورې وتړل شي. پر بله خوا که د دې پېښې طراح امریکایي اړخ وي موخه یې دا وه چې سفیر له منځه لاړشي ځکه هغه د خلقي حکومت سره د تعامل او ښو اړیکو غوښتونکی وو او سي آی اې د افغانستان سره دوستانه اړیکې نه غوښتلې. باعث د بدخشان اوسیدونکی او د انتظارد محفل مرستیال وو. کله چې دا سازمان په دوو ډلو (سازا او سفزا) وویشل شو ده د سفزا د ډلې مشري ترلاسه کړه چې دې ډلې د سلطنت ، جمهوریت او د خلقي واکمنۍ خلاف وسلواله مبارزه پرمخ وړله. نوموړی په ۱۹۶۶، ۱۹۶۸او۱۹۷۲ کلونو کې د حکومتي ضد کړنو له امله زنداني شوی وو. د جمهوریت د اعلان شل ورځې وروسته له زندانه راووت او په ۱۹۷۶ کال کې بیا په بدخشان کې د جمهوریت خلاف ښوربش له کبله بندي شو. هغه د۱۹۷۸ کال د اګست په پنځلسمه چې د علي آباد د روغتون په عقلي او عصبي سرویس کې تردرملنې لاندې وو د روغتون څخه وتښتید او د هغه معالج ډاکتر اسعد احسان غبار د هغه سره د همکارۍ په تور بندي شو. د باعث پلویان وایي چې حکومت د۱۹۷۹ کال د جنوري پر۲۹ نیټه د خیرخانې مینې په یوه کور کې ونیو او دوه ورځې وروسته یې وواژه. لیکوال ته په هالند کې د مرادي په نامه یوه بدخشي د خیرخانې مېنې څخه د پولیسو له لوري د باعث د نیولو پېښه تاییدوي چې دی هم هلته کله ناکله ورتللو. د(انقلابي افغانستان) کتاب د لیکوال په وینا کله چې پدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماجرا کي د امریکایي او افغاني اړخونو څرګندونو ته وکتل شي په هغو کې په څرګند ډول د پلمو او د حقایقو د پټولو هڅې لیدل کیږي. امریکایان یرغمل نیوونکي « شیعه کوچنی د چپو آرمانو خاوند سازمان» ګڼي. امین هغه « افراطي کیڼ لاسي او تنګ نظره ناسیونالستان » معرفي کوي . دا هم عجیبه بریښي چې ځیني بیا د یرغمل نیوونکو غوښتنه له زندان څخه د دریو تنو« بحرالدین باعث، عطا الله فیضاني ، مجیدکلکاني » آزادیدل غوښتل چې نوموړي دری تنه د مختلفو عقایدو لرونکي وو. امین هم په خپله وینا کې د یرغمل نیوونکو شرط د دریو تنو بندیانو آزادول وویل خو یوازې یې د باعث نوم یاد کړ. د پیښې وروسته د فبروري په پنځلسمه په دولتي رسنیو کې د امریکې د سفیر د وژنې خبرونه خپاره شول، منځپانګه یې پدې راتاویده چې آدولف دابز(دابس) د افغانستان د خلکو د دښمنانو له خوا ووژل شو. کابل ټایمز پخپله سرمقاله کې راوړي: « امریکایان پوهیږي چې داسې یو پاروونکی عمل به د دواړو هیوادونو ترمنځ د ملګرتیا اړیکې خرابې نکړي » خو د امریکایانو غبرګون ډیر سخت وو هغوی کابل ته بل سفیر راونه لیږه ، خپل کومکونه یې که څه هم لږ وو ودرول. د پنځو میاشتو وروسته یې د جولای په درویشتمه د افغانستان څخه د خپلو وګړو او دپلوماتانو ایستل پیل کړل او د اګست په ۱۴ یې په افغانستان اقتصادي بندیزونه ولګول چې لویدیځې اروپا او متحدینو یې د امریکې په پله ګامونه پورته کړل. امریکایي اړخ د خپل سیاسي استازي د وژنې پړه پر شورویانو واچوله. په واشنګټن کې یې د شوروي سفیر احضار کړ همدارنګه په مسکو کې د امریکې سفیر رسماً خپل احتجاج د شوروي د بهرنیو چارو وزیر ته وړاندې کړ. پدې هکله د سفیر میرمن وایي :« د هوټل په دهلیز کې د افغان حکومت امنیتي کارکوونکي ، د هغوی روسي سلاکاران او زموږ د سفارت افسرانو هڅې کولې چې د یرغمل نیوونکو سره د هغوی د غوښتنو په اړه خبرې وکړي. د څو ګړیو بې نتیجې خبرو وروسته ، روسانو چې ظاهراً یې حوصله له لاسه ورکړې وه افغانانو ته یې د اور امر ورکړ.»

)Wiliam Hardwoord.Time week . December 18 . 2001(

دستګیرپنجشیري د ګوند د سیاسي بورو د هغې غونډې په اړه چې د امریکې د سفیر د اختطاف او وژل کیدو مسئله یې څیړله او شوروي سفیر هم پکې ګډون کړی وو لیکي:« پوزانوف د اورپکو له لوري د دبس یرغمل نیونې ، د امنیتي ځواکونو بیړه ناکو عملیاتو او د دبس وژنې له امله سخت اندیښمن او غوسه ناک بریښیده. هغه بیړه ناک او ماجراجویانه پوځي عمل د افغانستان او سیمې امنیت ته زیانمن ګاڼه، په آمرانه ډول یې له تره کي وپوښتل: ملګری تره کي ! ولې مو دا خورا پیچلې سیاسي مسئله د خبرو اترو، پوهاوي او زیاتو احتیاطي تدبیرونو د نیولو له لارې حل نکړه ؟ تره کي د شوروي سفیر په وړاندې دا رنګه غبرګون وښود: ملګری پوزانوف ! تاسې زموږ په دربار کې سفیر یاست نه زه ستاسو سفیر. دا د افغانستان کورنۍ مسئله ده. شوروي سفیر د دې ځواب په اوریدو سره بیله کوم غبرګونه د ګلخانې له مانۍ ووت. »۲ / ۱۱۹ د پوزانوف او تره کي له څرګندونو بریښي چې د عملیاتو لارښوونه افغانانو کوله. پدې هکله او په تیره د افغان څارندویانو د فعالیت په اړه د امریکې د څارګرې ادارې (سیا) د یوه غړي څرګندونې په زړه پورې دي چې د شوروي څارګر سره کړې دي. « زما څخه ته ښه پوهیږې چې سفیر د افغانستان د پولیسو د منسوبینو له لوري ووژل شو، بدفعلو، احمقو، ظالمو او بیسوادو پولیسو یا ښایي برعکس؟ دا پولیس ډیرهوښیار، ماهر او روڼ اندي وو چې ویې کړای شوای موږ او تاسو، امریکایي او روسي انټلیجنټان تیر باسي. »۶۳ / ۱۴۸ د پشت پرده افغانستان نومی کتاب کې راغلي دي : « د۱۹۷۸ په وروستیو او د۱۹۷۹ په لومړیو کې برژنسکي او دابس هر یوه پداسې هدفونو کار کاوه چې د یو بل مخالف وو. برژنسکي په پرله پسې ډول هڅه کوله ولسمشر وهڅوي چې د سیا د بهرني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست د څارنې د کمیټې واکونه چې سرپرستي یې د بهرنیو چارو وزیر لري د ملي امنیت د شورا ځانګړې د هماهنګۍ کمیټې ته ولیږدوي چې مشري یې ده د ملي امنیت د مشاور په توګه لرله چې پدې ډول د وینس(د امریکې د بهرنیو چارو وزیر) واکونه محدود کړي. پدې صورت کې برژنسکی کولی شول د شوروي ضد یو لړ پټ یرغلیز اقدامات تر سره کړي ، بیله دې چې د بهرنیوچارو وزارت د هغو په اړه څه وپوهیږي.» ۴۷ / ۳۸ د ثور د پاځون وروسته د افغان دولت په هکله د امریکې د متحده ایالاتو په دولت کې د بهرنیو چارو وزیرسایروس وینس او د کارتر د ملي امنیت مشاور زبینګوبرژنسکي ترمنځ اختلاف وو. وینس پدې عقیده وو چې « په نوې رهبرۍ کې د کمونیزم او ملي ګرایی ترکیب په پام کې ونیسو او د شوروي په لور د نوي رژیم د لا نږدې کیدو مخه ونیسو»۴۷ / ۳۷خو مقابل لوري بیا نوي رژیم ته د ستونزو په جوړولو ټینګار درلود لکه څرنګه چې «کله برژنسکي د امین خلاف وسلوال مقاومت هڅاوه دابس د هغه سره مذاکرې پرمخ وړلې.» ۴۷ / ۳۹ ښایي ددې اختلاف له امله د سي آی اې د پلان له مخې دابس له ډګره اېستل شوی وي . د یرغمل نیوونکو په وړاندې د امریکې د سفیر د غبرګون په اړه په سیاسي کړیو کې دا پوښتنه کیدله ، ولې سفیر چې دپلوماتیک مصئونیت یې هم درلود خپل موټر پولیس ته ودراوه ؟ امین هم په هماغه ورځ وروسته له هغې چې د کابل په هوایي ډګر کې یې د عراق د بهرنیو چارو وزیر ته مخه ښه ویلې وه د سفیرانو او خبریالانو یوې غونډې ته داخبره کړې وه. د ویروس آ نومې کتاب لیکوالانو یوې حیرانوونکې مسئلې ته ګوته نیولې چې پرهغې باورنښي کیدای خو د تامل وړ هم بریښي هغوی لیکي چې کله په ۱۱۷ لمبر کوټې برید وشو د سفیر په دپلمات بکس کې د مخ دستمال ، د غاښو برس او داسې نور شیان چې په سفر کې ضرور بریښي موجود وو. « افغان چاراواکو څو میاشتې مخکې وړاندیز کړی وو چې د ساتونکو یوه ډله (ګارد) پولیس د سفیر د موټر لپاره وګومارل شي. حتی (ګل محمد) موټر چلوونکي یې ویل چې د سفیر ترغوږو یې د موټر د تعقیب خبره رسولې وه. ددې سره سره امریکایانوامنیتي تدبیرونه ونه نیول. امریکایي چینو سره لدې چې د سفیر موټرتعقیبیده خو د افغانستان د مقامونو له لوري د ساتونکو (ګارد) وړاندیز رد کړ.»

. Kidnapping of US Ambassador Dubs, Summary of report investigation( ) Prepared by US state Department vikrant(Delhi) may 1980 pp44-53

د دابس د یرغمل نیونې د ماجرا په هکله شورویانو د افغانستان د اشغال پر مهال د خپلو پخوانیو ادعاوو خلاف څرګندونې کولې . د بیلګې په توګه وایي چې د امین د کړنو په اړه پلټنو وښودل چې « اسلامپالو له ځان څخه تېرو شیعیه ګانو داسې پلان درلود چې د مرګ په تهدید سره سفیر اړ باسي چې په کابل کې د امریکا د سفارت سره د امین د پټو اړیکو څخه پرده پورته کړي. کله چې دابس په کابل هوټل کې یرغمل وو امین د غیر ضروري او بې لزومه برید امر وکړ ، سفیر مرګونی ټپي شو، یو ترهګر ووژل شو، بل ټپي دوه نور زنداني او سبا ته د امین په امر تږون له منځه یووړل او تږون هم د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په ۱۴ په مبهمو شرایطو کې ووژل شو.» که چیرې پورتنی ادعا ته وکتل شي دا پوښتنه پیدا کیږی چې شورویان له کومه ځایه د یرغمل نیوونکو له پلان خبر شول پداسې حال کې چې څلور واړه ووژل شول؟ او که د دابس د یرغمل پلان پخپله شورویانو او یا د نوموړې هیواد څارګرو تنظیم کړی وي نو دا بیا ښیي چې ددې ماجرا هڅوونکي او طراح مسکو وو. همدارنګه امریکایي اړخ ته ورته پوښتنه راجع کیږي چې امریکایان یرغمل نیوونکي شیعه اسلامپاله کوچنی ډله معرفي کوي چې امریکایانو د روسانو په شان له یرغمل نیوونکو څخه نه تحقیق کړی او نه حکومت د هغوی سره د کتنو شرایط برابرکړي وو. د دابس د مرګ په لومړی ورځ او تر دریو نورو ورځو پورې په امریکایي رسنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د یرغمل نیوونکو غوښتنه چې بحرالین باعث له بنده خلاص شي بیانوله. باعث ټولو ته څرګند دی چې اسلامپاله افکارنلرل بلکې د چپوسکتاریستي افکارو خاوند سازمان د مشرانو څخه وو. خو امریکایانو وروسته د خپلو د لومړیو ورځو خلاف د باعث نوم هیڅ نه راوړي او یرغمل نیوونکي اسلامپال شیعه ګان ښودل. که چیرې د امریکې د سفیر د یرغمل نیونې په اړه پورتنیو څرګندونو ته وکتل شي ناشونې ده چې د یرغمل اصلي مرکز بربنډ شي. خو پدې کې شک نشته چې د یرغمل نیونې هڅوونکي او لمسوونکي باید په افغانستان کې نه بلکې په لوبیانکه (د کی جی بی مقر) او لانګلي (د سیا په مرکز) کې ولټول شي. ځکه چې لومړي مرکز غوښتل د امریکې او افغانستان اړیکې خړې پړې شي چې همداسي وشول. سیا او په سپینه ماڼي کې د بریژنسکي ډلي غوښتل د پاکستان سره په پوهاوي کې د تره کي رژیم نسکورکړي یا دا چې افغانستان « د روسانو په ویتنام واړوي » چې دوهمه سناریو یې پلې هم شوه او دابس بیا ددې ډول تکلارې مخالف وو. د امریکې د سفیر د یرغمل نیونې او په کابل هوټل کې بیا د هغه د وژنې په اړه ددې ارزونې سره چې « د ستم ملي دې عمل، او ورسره د حکومت بېړه ناک اقدام او د واشنګټن ناسنجول شوي یا ممکن عمداً غلیمانه غبرګون د افغانستان او امریکې په اړیکو سخت ګوزار وکړ.» ۱۵۸ / ۲۰ او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت دریځ ته یې په نړیواله کچه ستر زیان ورساوه.

)Linguistic Mission to Afghanistan, March 2007 (

د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستی اوهمکاری تړون

تر۱۳۵۷ کال پورې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ دوستانه اړیکو اوږد مزل وهلی وو . شوروي سوسیالستی روسیه لومړی هېواد وو چې د۱۹۱۹ کال د مارچ په اووه ویشتمه یې خپلواک افغانستان او همدارنګه افغانستان هم لومړی هیواد وو چې د شوراګانو دولت یې په رسمیت وپیژاند. د دواړو هېوادونو تر منځ د دپلوماتیکو اړیکو په ټینګېدو سره مسکو له افغانستان سره زیاتې مرستې کړې دي . که څه هم افغانستان د نورو هېوادونو او په هغو کې د امریکا متحده ایالتونو څخه هم مالي او تخنیکي مرستې ترلاسه کړې دي خو د شوروي د مرستو کچه ډېره لوړه وه. یوازې د۱۹۷۰- ۱۹۷۷ کلونو کې شوروي اتحاد افغانستان ته ۵۶۹ ملیونه امریکایي ډالر مرستې ورکړې دي چې په همدې موده کې د امریکې د متحده ایالتونو مرسته د۱۷۵،۲ میلیونو ډالرو څخه نه جګیږي. په پوځي برخه کې د شوروي اتحاد ونډه ۳۳۰ میلیون او د امریکې ۶، ۱میلیون ډالره وه. افغانستان ته د بهرنیو مرستو په سلو کې ۶۵ د شورويٍ اتحاد له لورې ورکول کیدې. دا ډول اقتصادي تړلتیا د دې سبب شوې وه چې د افغانستان واکمنۍ هڅه وکړي چې د شوروي دولت سره دوستانه اړیکې وساتي. خلقي حکومت پداسې شرایطوکې واک ترلاسه کړ چې د هیواد اقتصادي- ټولنیزې ستونزې پریمانه ، افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په مسکو پورې تړلی وو او له بلې خوا لویدیځ او د هغه سیمه ئیزو متحدینو د دولت د مخالفینو پر مټ ورته ستونزې جوړولې . پداسې یوه وضعیت کې خلقي واکمنۍ بله لاره نلرله بیله دې چې د مسکو په مرستو ډېره ولګوي. مخکې یادونه شوې وه چې مسکو د خلقیانو د پاڅون له امله خوښ نه وو خو مسکو هم اړ وو چې د خلقي حکومت ملاتړ وکړي. مسکو نوي نظام ته په شا ګرزونې سره لیدل چې نظام رانسکوریږي او بدیل یې شوروي ضد ځواکونه دي . مسکو د خلقي حکومت مجبوریتونو ته په کتو سره خپل شرطونه اینودل چې یو یې پرچم ته په واکمنۍ کې د پام وړ برخې ورکول وو. خلقي مشرانو د مسکو دې شرط ته غاړه کیښودله خو د پرچم مشرتابه بیا د شورویانو سره په همغږۍ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل دریځ د لا پیاوړتیا او راتلونکو نقشو د پلي کولو په موخه ناوړه ګټه پورته کوله.یدې اړه محمد حسن شرق لیکي:« د ثور د اوومې کودتا وروسته هم شوروي سلاکارانو اوهم پرچمیانو هڅې پیل کړې چې د پرچمیانو د واک تشه ډکه کړي . د پرچم لیکو ته په پټه د اردو د صاحب منصبانو جذب د دې لامل شو چې خلقیان د ګوند د یووالي په اړه د پرچمیانو په رښتینولی شکمن شي. »۱۹ / ۲۵۱ د پورتنی وینا په هکله اړینه بریښي وویل شي چې په پوځ کې د پرچمیانو او شوروي سلاکارانو د پټو فعالیتونو موخه بېله کومه شکه د خلقي حکومت خلاف پوځي کودتا ته د تابیا نیولو معنی لرله چې لږ موده وروسته یې د کودتا په اړه هڅې کشف او مخه یې ونیول شوه. د خلقي واکمنی په وړاندې د مسکو موخې او دریځ د ن. تره کي له هغو ځرګندونو څخه معلومیږي چې د کیوبايي خبریال د دې پوښتنې چې تاسو د شوروي اتحاد سره په اقتصادی اړیکو کې داسې څه وینئ چې پر هغو مذاکره وکړئ په ځواب کې ویلي وو: « موږ همدا مهال د شوروي اتحاد سره اقتصادی اړیکې لرو...، موږ د شوروي اتحاد او نورو هیوادو څخه تمه لرو چې موږ ته بیله قید او شرطه مرسته وکړي. موږ مرستې منو خو د شرطونو سره مرستې نه منو.» ۱۵۹ / ۷۰ پداسې یوه حالت کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت او د شوروي اتحاد ترمنځ اړیکو شتون درلود. شوروي اړخ حکومت ته د مالي ، تخنیکي او پوځي مرستو سربیره د واکمنی د ټینګښت او سمونو د پرمخ وړلو په موخه سلګونه ملکي او پوځي سلاکاران راولیږل. خو ډیر ژر معلوم شول چې زیاترو یې تخصصي وړتیاوې نلرلې . دا بیا ښیی چې هغوی د کارپوهانو په نامه څارګر وو. واسیلي میتروخین شوروي څارګرد خپل کتاب په سلم مخ کې د شوروي سلاکارانو د نه وړتیا په اړه د افغاني اړخ د ناخوښی په اړه لیکي :« له هغې ورځې چې سلاکار بریاسکین د افغان سرتیرو سرمشري کوي افغان پوځ د انقلاب ضد ډلو په ټکولو کې ځرګنده ناوړتیا ښودلې ده...، دا موږ ته د دې معنی رابښندي چې ستاسو ټول سلاکاران ناوړ او بې کفایته دي موږ هغو تجربه کارانو جنرالانو ته اړتیا لرو چې موږ یې په شوروي اتحاد کې پیژنو...، پرته له هغې ، موږ ته به ډیره ګرانه وي چې ستاسو له جنرالانو سره په دې ډول چلند وکړو.» همدارنګه د کرنې او ځمکو د اصلاحاتو وزیر د خپلو دوو شوروي سلاکارانو په اړه لیکي : « دوی دواړو د ارضي اصلاحاتو په اړه تقریباً هیڅ معلومات نه درلودل او ما به په دریمه نړی کې د شوروي پلوه ګوندونو ارضي اصلاحات ورته توضیح کول او د افغانستان د زراعتي وضعې په اړه به مې معلومات ورکول. په عمل کې دوی ماته د مشورې راکولو صلاحیت نه درلود .» ۴۰ / ۳۸۸ د کرملن چارواکو د خلقي مشرانو څخه دا تمه لرله چې شوروي سلاکاران باید د افغانستان د دولت د چارو لاربښوونه وکړي . « د بیلګې په توګه سلاکار ن. ک. ګریچین وویل چې هغه دې د پټ وزیر په توګه وټاکل شي چې د پلان وزیر ترڅنګ کار وکړي او اقتصادي او مالي چارې ورسره په ګډه پرمخ بوزي او هم به هغه پلانونه چې دوی ته ورکول کیږي پلي کړي، په حقیقت کې دی د هر څه پازوالي (مسئولیت) په غاړه ولري نوموړي وړاندیز وکړ چې ټولې اړوندې خواوې یعني وزارتونه دې د دوی له ټولو پریکړو سره همغږې وي. د مالیې وزیر عبدالکریم میثاق او د سیاسي بیرو غړي پرځای نیوکه او ګوتڅنډنه وکړه چې دا خو ملکري ملتونه نه دي ! میثاق وویل هر وزیر د خپل وزارت د ټولو چارو پازوالي لري او هیڅ کمیسیون نه شي کولای د هغوی د دندو ځای ونیسي. » دواړو اړخونو (کابل – مسکو) د خپلو مجبوریتونو له کبله خپل مناسبات ساتل ترڅو د۱۹۷۸ کال په دسمبر (قوس) کې د ن . تره کی په مشری یو جګپوړی پلاوی د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر د رسمي بلنې له مخې شوروي اتحاد ته سفر وکړ. پدې سفر کې شوروي اړخ افغان لوري ته وړاندیز وکړ چې افغانستان په کومیکان(د سوسیالستي هیوادو د اقتصادی تعاوني شورا) کې ور ګډ شي. افغان لوري لدې امله دا وړاندیز و نه منلو چې د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپېيلتوب له دوديزې تګلارې سره سرنه خوري. سره لدې پدې سفر کې د دواړو هيوادونو ترمنځ د دوستۍ او همکارۍ لاندې تړون لاسليک شو:

لومړۍ ماده : دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو(طرفيين عاليين متعاهدين) په رسمي توګه ټينګ نيت وکړ چې د دواړو هيوادونو ترمنځ خلل نه منونکې دوستۍ ته ټينګښت او ژورتيا او هراړخيزې همکارۍ ته پراختيا ورکړي او د دواړو هيوادونو د حقوقو د برابرۍ او د ملي حاکميت او ځمکنۍ بشپړتيا حق ته درناوۍ او د يوبل په کورنيو چارو کې د نه لاسوهنې اعلام کوي.

دوهمه ماده : دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به هڅه وکړي ترڅو په خپل منځ کې د متقابلو ګټورو اقتصادي، علمي او فني همکارۍ پياوړې او پراخه کړي. د دې لپاره دواړه خواوې د صنايعو، ترانسپورت ، مخابراتو ، کرهنې ، له طبيعي زيرمو ګټه اخيستنه ، د انرژۍ توليد او نورو اقتصادي برخو ته وده او پراختيا ، د ملی کدرونو په روزنه او د مليٍ اقتصاد د پلان جوړولو په برخه کې همکاري کوي. سوداګرۍ ته به دواړه اړخونه د برابرۍ او متقابلو ګټو پربنسټ پراختيا ورکوي.

دريمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د علومو، فرهنګ، هنر، ادبياتو،ښوونې او روزنې، روغتيايي خدمتونو، مطبوعاتو، راډيو، ټلويزيون، سينما، توريزم، سپورت او نورو برخو کې پراختيا، همکاري او د تجربو تبادلې ته وده ورکړي. دواړه خواوې به د دولتي ارګانونو، وګړنيزو بنسټونو او علمي او کلتوري مؤسسو ترمنځ همکارۍ ته وده او پراختيا ورکړي چې دا به د دواړو هيوادونو د خلکو د ژوند، کار، تجربو او برياوو د لا ښې پيژندنې په لار کې مرسته وکړي.

څلورمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د دوديزه دوستۍ او ښه ګاونډيتوب له روحيې او د ملګروملتو له منشورسره سم دواړه هيوادونه د امنيت د تامين، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتيا لپاره يو له بل سره مشوره کوي اود دواړو خواوو په هوکړې سره مناسب تدبيرونه نيسي. د دواړو عالي هوډ کوونکو اړخونو د دفاعي ځواک د پياوړتيا په خاطر به په پوځي برخه کې د هغو لوزنامو په اساس چې لاسليک شوې دي همکاري پراختيا ومومي.

پنځمه ماده: د شوروي سوسيالستی اشتراکيه جمهوريتونو اتحاد د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د ناپېيلتوب کړنلاره چې د سولې او نړيوال امنيت د ساتنې اصلي عامل دی ، درناوی کوي .د افغانستان دموکراتيک جمهوريت د شوروي اتحاد د سولې تګلاره چې موخه يې د نړۍ د ټولو ملکونو او خلکو سره د دوستۍ ټينګښت او همکاري ده، درناوی کوي.

شپږمه ماده: هريو د عالي هوډ کوونکي خواوې په رسمي توګه اعلانوي چې يو به هم په کوم پوځي تړون او يا نورو اتحاديو کې نه شامليږي او د يو شمير هيوادونو په ډله او يا په هغوعملياتو کې به ګډون ونه کړي چې د بلې هوډکوونکې خوا پر ضد وي.

اوومه ماده: دواړه عالي هوډکوونکي خواوې به خپلې هڅې د نړيوالې سولې او د ولسونو د امنيت د نړيوال تشنج د کمولو د عمليې د ژورتيا او د آسيا په شمول د نړۍ ټولو سيمو ته د هغه پراخوالي او د دولتونو ترمنځ د ګټورو متقابله همکاريو د مشخصو طريقو د پلې کولو او په سوله ئيزه توګه د اختلاف وړ مسئلو د حل په لارو کې ونه سپموي . دواړه خواوې به په فعاله توګه د ذروي وسلو په شمول د بشپړې بې وسلې کولو بهير تر نړيوال اغيزمن کنټرول لاندې راوستلو ته زمينه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتمه ماده: دواړه عالي هود کوونکې خواوې به د آسيايي هيوادونو ترمنځ د همکاريو د پراختيا ، د دوستۍ ، ښه ګاوندېتوب ، متقابل اعتماد د اړيکو ساتلو او د دې لويې وچې د ټولو دولتونو د ګډوهڅو له لارې د اغيزمن امنيتي سيستم په خاطر ،په آسيا کې د دې وچې د ټولو دولتونو په ګډون د يوه فعال امنيتي چاپيريال جوړولو ته اړينې آسانتياوې برابرې کړي.

نهمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې اړخونه به د ښکيلاک او د نژادپالنې پرضد چې په هر شکل سره را وټوکيږي په پرله پسې توګه به مبارزې ته دوام ورکړي. دواړه اړخونه به له يوه او بل سره او له نورو سوله غوښتونکو هيوادونو سره د خپلواکۍ ، آزادۍ ،ملي واکمنۍ او ټولنيز پرمختګ په لاره کې د خلکو د عادلانه مبارزې په ملاتړ همکاري او مرسته وکړي.

لسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به د ټولو مهمو نړيوالو مسئلو په اړه چې د دواړو هيوادونو له ګټو سره تړاو لري ، يوله بل سره مشورې کوي.

يوولسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې اعلاموي چې هغه نړيوال تړونونه چې لدې تړون سره په تناقض کې نه وي تائيدوي او دې ته ژمن دي ترڅو هغه لوزنامې لاسليک نکړي چې له دې تړون سره په تناقض کې وي.

دوولسمه ماده: هغه مسايل چې د دواړوعالي هوډ کوونکو له خوا د دې تړون د کومې مادې د تفسير او يا تطبيق په هکله منځته راځي دا به په دوه اړخيزه توګه او د دوستۍ، پوهاوۍ او متقابل احترام پربنسټ حل او فصل کيږي.

ديارلسمه ماده: دا تړون د هغه د نافذيدو د نيټې وروسته شل کاله اعتبار لري. او که يو له دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو څخه د تړون د وخت له پای ته رسيدو څخه شپږ مياشتې د تړون د فسخه کولو خبر ورنکړي نو تړون د پنځو کالو لپاره نورهم د اعتباروړ دی. او که يو له دواړوعالي خواوو د دې پنځو کلونو له تيريدو څخه مخکې د اعتبار د فسخې غوښتنه په ليکلي ډول ورکړي.

څوارلسمه ماده: که چيرې يو له دواړوعالي اړخونو څخه وغواړي چې د تړون اعتبار د شلو کلونو په جريان کې د ټاکلې مودې څخه مخکې پای ته ورسيږي ، بايد د فسخې له نيټې څخه شپږ مياشتې مخکې بلې خوا ته په ليکلي توګه اطلاع ورکړي او تړون له ټاکل شوې نيټې څخه ملغی وګڼل شي.

پنځلسمه ماده : دا تړون بايد اړونده ارګانونه تصويب کړي او د تصديق شويو اسنادو د تبادلې له ورځې څخه چې په کابل کې به صورت ونيسي اعتبار پيدا کوي. دا تړون په روسي او دري ژبو په دوو نسخو کې ترتيب شوی او دواړه سندونه مساوي ، مستند او معتبر دي .

د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نيټه

که څه هم د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ تړون لاسليک شو خو په مسکو کې د افغانستان د سفير په وينا د دواړو هېوادونو د مشرانو لومړۍ رسمي غونډه دوستانه نه وه او د شوروي اتحاد مشر د ن . تره کي دې غوښتنې ته چې افغانستان ته اقتصادي مرستې ورکړي منفي ځواب ويلی دی او هغه راوړي :« په همغه ورځ د مسکو په وخت د ماښام په پنځو بجو د کريملين په ماڼۍ کې د دواړو هيوادونو د رهبرانو او ورسره هيئتونو ترمنځ رسمي غونډه يعنې خبرې اترې پيل شوې. په غونډه کې اول بريژنف افغاني پلاوي ته ښه راغلاست وويل او د بين المللي مسايلو په هکله يې خپل سياسي نظر څرګند کړ او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثور له انقلاب څخه يې خپل ملاتړ اعلان کړ. وړيسي نورمحمدتره کی د دوی له تاوده هرکلي او مېلمه پالنې څخه د زړه له کومي مننه وکړه ...، موږ اوس خلکی انقلاب کړی دی او خلک له موږ څخه زياتې غوښتنې لري. موږ غواړو چې نوې پروژې په کار واچوو. د دې لپاره ستاسي مرستو ته ضرورت لرو. بريژنف د تره کي د خبرو وروسته وويل چې موږ هم د هيواد په کچه اقتصادي ستونزې لرو. په اوسنيو شرايطو کې به د موجوده پروژو کار ته دوام ور کړو او دا پروژې چې تکميلې شوې نو بيا به د نويو پروژو په هکله تصميم ونيسو. غونډه د ډيلوماتيکو نورمونو سره سم پای ته ورسيده. کله چې استوګنځي ته راغلو نو نورمحمدتره کي ملګرو ته وويل چې دوی يعنې شورويان مرستې نه کوي دا وطن به موږ پخپله جوړوو.» ۱۳۷/ ۱۱۱ د دې غونډې په اړه شرعي جوزجاني د افغان پلاوي د دوو تنو شاه ولي او زېري له قوله ليکي :« شوروي اتحاد افغانستان ته د خپل هېواد د اقتصادي ستونزو له امله د نويو مرستو د ورکولو ډډه وکړه او وايي چې د داودخان د زمانې د پروژو د بشپړېدو وروسته به افغان دولت ته مرستې ورکړي . سربېره پردې بريژنف وايي: ستاسو په ګوند کې يوازې د يوه قوم پرته نور مليتونه شتون نلري خو تره کي وويل : دا زموږ مخالفان د واقعيت خلاف زموږ پرضد تبليغوي. زموږ په ګوند او دولت کې د ټولو قومونو او مليتونو استازي شتون لري، لکه د کانو او صنايعو وزير ملګری دانش د قزلباش له قوم څخه او د اوبو او برېښنا وزيرمنصور هاشمي د تاجکو د قوم څخه چې دلته شتون لري...، تره کی چې غونډه ګټوره نه ګڼي افغان پلاوي ته وايي. ملګرو ! څرنګه چې دوستان نشي کولای زموږ سره همکاري وکړي ، د مذاکرې د دوام څخه څه شی لاسته نه راځي .ښه دا ده چې غونډه ختمه کړو. پدې ډول لومړی کتنه بېله کومې لاسته راوړنې پای ته رسيږي. هماغه شېبه سوسلوف امين ورغوښتی وو او ډاډ يې ورکړی وو چې هرڅومره مرستې غواړئ موږ چمتو يو در يې کړو.سبا ته چې کتنه وشوه او برېژنف هم پکې ګډون کړی وو، وضعيت په بشپړ ډول بدلون موندلی وو.» ۱۶۴ د خلقي ګوند په اړه د برېژنف څرګندونې د پښتني ضد ړندو قومي متعصبينو د څرګندونو کاپي شوې نسخه وه چې خلقي پلاوي ته يې وړاندې کړې ده . پداسې حال کې چې د انقلاب وروسته د کابينې د دوولسو تنو خلقيانو(تره کي ، امين، زېري ، سوما ، وطنجار، پنجشيري ،شاه ولی ، ميثاق، جوزجاني ، دانش، هاشمي، عبدالقادر) څخه پنځه تنه لومړي پښتانه او نور اووه تنه د هېواد د نورو ورونو قومونو څخه وو. د دواړو خواوو لومړی ناکامي غونډې ته په کتنې سره يو شمير خلقيانو په خپلو ليکنو کې هڅه کړې ده وښيي چې ګواکې خلقيانو شوروي ضد دريځ درلود. د بېلګې په توګه ويل کيږي چې په لومړی رسمي غونډه کې امين د بريژنف د خبرو په وړاندې ځوابيه وينا وکړه چې په مسکو کې سفير پکتين او سوما د پلاوي يو غړی دا ادعا بې بنسټه ګڼي او سوما وايي چې د تره کي پرته په غونډه کې بل چا وينا نده کړې . دغه کسان غواړي خپل رښتيا په درواغو ثابت کړي چې له بده مرغه ډيری افغانان پدې ناروغی اخته دي. دا کسان غواړي پدې ډول د شوروي اتحاد سره د تره کي او په تېره امين دښمني ننداري ته کيږدي. پداسې حال کې چې تره کي او امين هېڅکله هم د شوروي ضد ويناوې نه دي کړې او شوروي ضد دريځ يې نه دی نيولی. دا له ياده ونه باسو چې خلقي مشران د شورويانو دښمنان نه وو بلکې شوروي اتحاد يې د يوه دوست هېواد په توګه پېژندلو. د ثور انقلاب وروسته لويديځ د افغانستان په وړاندې نا اعلان شوې جګړه پر مخ وړله خلقي واکمنی شوروي اتحاد د مرستې يواځينی چينه ګڼله پداسې يوه حالت کې له شوروي اتحاد سره دښمني ځانوژنه وه. دا څرګند حقيقت له پامه ونه غورځول شي چې د وروسته پاتې هېوادونو بدمرغي او په ډېرو مواردو کې د دې هېوادونو د مشرانو ناکامي د دې هېوادونو د مشرانو په نه وړتيا او بې کفايتی کې نه بلکې په مجبوريتونو کې ده چې شتمنو مرسته کوونکو هېوادونو خپل شرطونه ، پلانونه او موخې لرل چې خلقي مشران نشي ترې مستثنی کېدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټو او موخو ټکر

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند خلقي مشرتابه واک ته په رسیدو سره په دې هیله په سمونونو لاس پورې کړ چې ولسونه یې په پرمختللي افغانستان کې د هرډول ستم او نابرابرۍ څخه خلاص سوکاله ژوند ولري. خلقي مشرانو فکر کاوه چې ښایي شوروي اتحاد به د (ا، خ، د ،ګ) له واکمنۍ سره چې د پانګوالۍ پرته د ودې او پرمتګ تګلاره غوره کړې ده د انترناسیونالیسم د اصولو له مخې چې پرهغو ټینګارکوي بیله قید او شرطه اړینې مرستې وکړي. خو د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت سره د مسکو تعامل او چلند وښودل چې شوروي اتحاد د خپلو هژمونیستي نقشو د پلې کولو ستراتیژۍ پرمخ وړي اود انترناسیونالیسم څخه د یوې وسیلې په توګه کار اخلي.مسکو د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته افغانستان د خپل نفوذ د ساحې په توګه ګڼه او لویدیځ هم دا واقعیت منلی وو. مسکو زمونږ په هیواد کې د خپلې دې برلاسۍ له برکته په ځینو سیاستوالو پانګه اچولې وه کوم چې د مسکو ګټو ته د خپلو ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکولو او ځینو خو د جاسوسانو په توګه د مسکو لپاره کار هم کاوه. په ګوند کې داسې کدرونه لږ نه وو چې د خپلو سیاسي او ایډیالوژیکي باورونو پر بنسټ یې شورویان خپل ډاډمن دوستان ګڼل او پر هغوی یې بشپړ باور درلود. خو په ټولیزه توګه د خلق ګوند د مشرتابه غوڅ اکثریت خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکولو او د مسکو هرې غوښتنې ته یې هرکلی نه دی ویلی. له همدې امله مسکو د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتم سیاسي اوښتون څخه ناخوښی وو دا ځکه چې ددې بدلون په پایله کې د واک په ګدۍ ناست سیاستوال د مسکو د موخو بې ارادې پلې کوونکې نه وو. د دا ډول وضعیت د واکمنېدو پایله دا شوه چې د کابل او مسکو د موخو او ګټو ترمنځ ټکر په یوه واقعیت واوړي. هغه مهال افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په بشپړ ډول په شوروي اتحاد پورې تړلی وو. دې تړلتوب، د شوروي دولت هژمونیستي تګلاره او د خلقي نظام په وړاندې د لویدیځ دښمنانه دریځ او کورني مقاومت خلقي مشرتابه د سترو ننګونو سره مخامخ کړی وو. پداسې یوه وضعیت کې ګوندي مشرتابه په واقعیت کې د دوو ډبرو تر منځ قراردرلود.سربیره پردې په ګوند کې د ګوندي زعامت د مدعیانو هلوځلو وضعیت د مسکو په ګټه اړولو . مسکو د مطرح دریو سیاستوالو(تره کي، امین ، کارمل) څخه دریم ته ترجیح ورکوله چې د افغانستان د قدرت په ګدۍ یې وویني خو د ثورد پاڅون وروسته کارمل له کمزوري دریځ څخه برخمن وو. هغه مهال د کارمل په اړه تره کي او امین ګډ دریځ درلود. دې دا معنی لرله چې تره کی- امین د لوبې په یوه اړخ او مسکو- کارمل په بل اړخ کې ولاړ وو. د واک پدې سیالۍ کې ظاهرآ کارمل له لوبې و ایستل شو خو مسکو بیا هم داسې لارې چارې لټولې چې څه ډول کارمل د کابل په پلاز کېنوي. ددې ادعا سموالی به د امریکایي لیکوال هنري برادشر څخه ولولو :« د۱۹۷۹ کال د مې په لومړیو کې د متحده ایالتونو حکومت ته څارګریز رپوټونه رسېدل چې شورویان غواړي د ا، د، ج اوسنی خلقي مشرتابه د پرچم په تبعیدي مشرتابه او احتمالآ د صدراعظم د پخواني مرستیال ببرک کارمل چې په اروپا کې په پټه ژوندکوي واړوي.» ۱۶۵ / ۸۷ که څه هم مسکو ظاهرآ د خلقي واکمنۍ له دریځ ملاتړ کاوه خو د کارمل د واکمنولو ، د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو د زیږولو او د امین د ځواکمنولو په پروژه لګیا وو . د دې سربېره یې هڅې کولې تره کی قانع کړي چې یو شمیر شوروي پوځیان د خپل امنیت د ساتلو لپاره ومني چې تره کي د هغې سره مخالفت ښود. د شورویانو دا موخه هغه وخت څرګنده شوه چې مسکو ته نورمحمدتره کي رسمي سفر درلود او د شوروي له مشرسره یې دوه په دوه ولیدل چې ژباړه یې تورن انځرګل کوله. انځرګل وایي چې بریژنف تره کي ته وړاندیز وکړ چې په چېلې کې د سلوادورآلندې په څیر پیښې د مخنیوې په خاطر موږ چمتو یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي پوځيانو يوه ډله ستاسي د امنيت لپاره ستاسو په واک کې کېږدو. تره کي په ځواب کې د مننې په څرګندولو سره ورته وويل :« زه په خپلو ګوندي ملګرو باور لرم. هغوی له زندان څخه آزاد کړم او د واک په ګدۍ يې کينولم. لدې کبله ستاسو د پوځيانو ضرورت نه وينم .» انځرګل وايي چې بريژنف په خپله خبره ټينګار وکړ خو تره کي ورسره ونه منل. د بريژنف موخه د تره کي د ژوند سره ليوالتيا نه وه بلکې غوښتل يې په افغانستان کې د خپلو پوځيانو د شتون له امله د افغانستان په مشرتابه د نفوذ او فشار وسيله ولري او د هغوی پرمټ خپلې راتلونکي نقشې چې د تره کي له ډګره ايستل او د کارمل واکمنول وو پلې کړي چې د تره کي له ډګره ايستل يې وروسته د امين پر مټ پلې کړل او بيا يې د خپلو پوځيانو په واسطه چې ګواکې د امين او د هغه د واکمنۍ ساتنه کوي امين ترور او کارمل يې واک ته ورسولو .
په افغانستان کې مسکو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره د مختلفو وسيلو، پلمو او امکاناتو په وړاندې کولو سره غوښتل يو شمير خپل پوځيان په کابل کې ځای پرځای کړي. د ساري په توګه هغوی د خپلو ډپلوماتانو، پوځي او ملکي جګپوړو سلاکارانو د ساتونکو او موټروانانو په نامه خپل پوځيان لرل. په عسکري کلوپ کې يې يوه ډله پوځيان ځای پرځای کړل چې ګواکې د مسکو سره د مخابراتي اړيکو د ټينګولو دنده لري. ويل کېږي چې په هرات کې د ۱۳۵۷ کال د کب د مياشتې په خونړيو پيښو کې څو تنه شوروي ملکي او پوځي متخصصين هم ووژل شول چې شوروي اړخ يې هم انديښمن کړی وو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سياسي بيرو پدې هکله بيړنۍ غونډه راوبلله. د غونډې پرمهال او د هغې نه مخکې صدراعظم آلکسي کاسيګين ته دا پته لګيدلې وه چې يو شمير شوروي چارواکي د کې جي بي د ناسمو اطلاعاتو له مخې افغان مشران هڅوي چې شوروي پوځونه وغواړي. د سياسي بيرو په غونډه کې کاسيګين پدې هکله ويلي وو: « زه پدې عقيده يم موږ ته نه ښايي د افغانستان رهبري وهڅوو چې زموږ څخه د ځواکونو غوښتنه وکړي. »۶۳ / ۱۶۸ دا بيا ښيي چې شوروي اړخ هڅه کوله چې افغان اړخ وهڅوي چې د ثور انقلاب ډاډمنه دفاع د شوروي پوځونو پرمټ شونې ده . په شوروي مشرتابه کې افغانستان ته د شوروي لښکر ليوالو د امين سره ورته لوبه پرمخ بيووړله او هغه يې په لوی لاس د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې د تاجبيک د مانۍ د ډاډمن امنيت د ټينګښت او د بلواوو د مخنيوي په موخه د شوروي د مسلمانو پنځه سوه کسيز کنډک او وروسته د نورو دريو کنډکونو را تګ ته غاړه کېږدي. مسکو د دريو کندکونو پرځای دوې فرقې افغانستان ته راوليږلې او د هغو پرمټ يې امين ترور او خلقي واکمنۍ ته يې د پای ټکی کيښود. هېره دې نه وي چې کاسيګين افغانستان ته د شوروي لښکرد لېږلو د مخالفينو څخه وو او د کمونست ګوند د سياسي بيرو د هغې غونډې برخه وال نه وو چې د۱۹۷۹ کال د دسمبر په دوولسمه جوړه شوې وه او افغانستان ته يې د شوروي لښکر د استولو پريکړه وکړه.
پدې هکله چې شوروي اړخ هڅې کولې افغانان وهڅوي شوروي پوځيان وغواړي بيلګې لږ نه دي او دوې به يې دلته راوړل شي. د۱۳۵۷ کال د زمري په مياشت کې د بدخشان ولايت د جرم، بهارک ، کشم او شهربزرګ او د تخار ولايت د رستاق په ولسواليو کې د سکتاريستي ډلو(سازا او سفزا) له لوري پوځي خوځښتونه او ښورښونه پيل شول چې حتی د ولايت د مرکز سقوط هم ليدل کيده. په بدخشان کې منصور هاشمي ته چې د حکومت د فوق العاده استازي دنده لرله شوروي سلاکار مشوره ورکړې وه چې د ګواښونو د دفعې په موخه مرکز وهڅوي ترڅو د شوروي پوځيانو غوښتنه وکړي. د دې غوښتنې په ځواب کې د امين له خوا هاشمي ته لاندې تلګرام استول کيږي : « ملګری منصور هاشمي! ما هيڅکله هم ستا نه د يوه ګوندي ملګري او شخصي دوست په توګه دا توقع نلرله ، موږ څو ځله ويلي چې موږ داسي انترناسيونالستي مرستي ته چې لوی سلاکار تاسي ته وړانديز کړی اړتيا نلرو. موږ به پخپله د انقلاب څخه ساتنه وکړو، که هغوی د مرستې ليوال وي د يوه دوست هيواد په څېرد دوی اقتصادي مرستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته هرکلی وایو تاسو د مرکز (کابل) نه د پوځي مرستې منتظر اوسئ. » ۱۶۶ / ۱۱۵ په بدخشان کې د ښوربښونو د ځپلو په بهیر کې او وروسته یو شمیر سازایي او سفزایي مشران او کدرونه ونیول شول او بشیربغلاني د سازا د مشرانو څخه یو په پټه منځنی آسیا ته ولاړ چې د شوروي د تېري وروسته د کارمل په څېر افغانستان ته راستون شو او څخه موده وروسته د عدليې د وزیر او لوی څارنوال په توګه مقررکړل شو. دا بیا ښیي چې د بدخشان په اړودوړو کې د شورویانو مستقیم لاس وو چې د خپلو لاسپوڅو سکتاریستي ډلو پرمټ یې غوښتل وضعیت په لوی لاس کړکیچن او امنیت خرپړ کړي او پربله خوا یې افغان چاړواکي هڅول چې له شوروي څخه پوځیان وغواړي. د هرات د پېښې پر مهال هم مسکو هڅه وکړه چې افغان لوری د مسکو څخه د پوځونو غوښتنه وکړي چې بیا هم بریالی نشو. حتی ویل کېدل چې د هرات په اړو دوړو کې هم د مسکو لاس وو. پدې اړه دوهمه بېلګه په مسکو کې د افغان سفیر پکتین څرګندونې دي :« کله چې زه په مسکو کې سفیر وم د شوروي اتحاد د کورنیو چارو وزیر شیولوکوف ما ته وویل چې د حیرتان ـ کابل لاره ستراتیژیک اهمیت لري او هغوی حاضر دي خپل قطعات په افغاني یونیفورم کې د ساتلو لپاره واستوي. کله مې چې تره کي ته په خاص ټلفون کې اطلاع ورکړه هغه په ځواب کې راته وویل څرنګه چې موږ له دوی سره په خاصو اړیکو متهم یو خلک را سره جنګیږي ، که دوی دلته راشي نو موږ به پخپله ملي قیام ته زمینه برابره کړې وي.» ۱۳۷ / ۲۴۱ ـ ۲۴۲ هېره دې نه وي چې تره کي د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د دواړو اړخونو مشرانو کې په ټولنه کې د شوروي دولت په اړه حساسیتونه درک کړي وو او په خپلو ویناوو کې یې د شورویانو او په تېره د اکتوبر د انقلاب او لینن د نامه له یادولو ډډه کوله. علي ګل پیوند خلقي شاعر راوړي چې ده د خپلو شعرونو یوه ټولګه تره کي ته ور وړې وه چې په سریزه کې یې د لینن نوم راغلی وو. تره کي ورته ویلي وو د لینن نوم اړین نه وو چې راوړل شوی وای ځکه چې خلک لدې نامه سره حساسیت لري.

د هرات د پېښو پرمهال شوروي مشرانو تره کی مسکو ته دعوت کړ چې په هرات کې د پېښو د کابو کولو او په راتلونکې کې د ورته پېښو د مخنیوي په اړه ورسره خبرې وکړي. که څه هم په هماغه ورځ چې تره کی مسکو ته په لار کې وو(کب نه ویشتمه) ښوربښیان وځپل شول او هلته بېرته دولتي واکمني ټینګه شوه. تره کي په مسکو کې د شوروي د ځینو لوړپوړو او په هغو کې د دفاع وزیر، صدراعظم او بریژنف سره وکتل. څرنګه چې د کتنې اصلي موضوع د هرات په پېښو څرخیده او هغه مهال د دفاع وزارت چارې امین رهبري کولې ښایي شوروي اړخ تره کي ته سلا ورکړې وي چې د دفاع وزارت چارې یوه افسر ته وسپارل شي . تره کي د مسکو نه هیواد ته په راستنیدو سره د اقبال وزیري د اردو د سیاسي رییس په وینا د انقلابي شورا په غونډه کې وویل :« ما اسلم وطنجار د باصلاحیته لوی درستیز په توګه وټاکه او پخپله د ملي دفاع وزارت په چارو کې ورسره مرسته کوم خو له بلې خوا د ملي دفاع وزارت سرسلاکار ګاریلوف دا تبدیلي یوه تیروتنه بولي ...، د امین کمزورې نقطه روسانو ته معلومه وه. هغه د نوموړي ځانغوښتنه وه.» ۶۰/ ۱۵۹ ګاریلوف او نورو شوروي سلاکارانو ته جوته شوې وه چې امین د دې پریکړې نه خوابدی شوی دی نو سلاکار دا تبدیلي تیروتنه ګڼې چې د ځانپال امین په ټپونو مالګه ودوړوي او امین د تره کي په وړاندې ودروي. په رښتیا هم امین د تره کي لدې پریکړې خوابدی شوی وو ترڅو « د ملګرو په مرسته د امین او تره کي ترمنځ پخلاینه کیږي په پای کې تره کي پریکړه وکړه چې امین د لومړي وزیر په توګه ، وطنجار د دفاع وزیراو یعقوب د لوی درستیز په توګه وټاکي. امین بیرته د ملي دفاع وزارت سره همکاري پیل کړه. » ۶۰ / ۱۰۷ یوه مسئله چې د خلقي حکومت د سمونو په اړه ده او د مسکو د اندیښنې سبب شوې وه هغه په ازبکي او ترکمني ژبو د ګوراژ او یولدوز په نومونو د مجلو خپرول وو او حکومت پتېیلې وه چې د هیواد د میشتو لږکیو ورونو قومونو په ژبو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ زده کړې پیلوي. که چیرې دا پروګرام پلي شوی وای اوهمدارنګه په ازبکي او ترکمني ژبو نورې رسني ډګر ته راوتلي وای د ازبکستان او ترکمنستان شوروي جمهوریتونو او د منځني آسیا د مسلمانانو روسي ضد روحیه لاپسې قوي کوله. دا ځکه چې د اکتوبر د انقلاب نه مخکې د منځنۍ آسیا خلکو چې غوڅ اکثریت یې مسلمان دي عربي رسم الخط درلود. خو د اکتوبر انقلاب وروسته جبراً پر هغوی روسي رسم الخط تحمیل شو. پردې بنسټ د منځنۍ آسیا مسلمانانو نشوای کولای د قرآنکریم تلاوت وکړي. د افغانستان یو شمیر ازبکان ، ترکمنان او نور چې د اکتوبر د انقلاب وروسته افغانستان ته کډوال شوي وو او د پولې د هغې خوا خپلوانو سره یې اړیکې ساتلې او په افغانستان کې د ازبکو او ترکمنو ژبو د غوړېدو څخه خبرېدل په شوروي کې میشت ازبکو ، ترکمنو ، قرغزو او تاجکو هم پخپلو ژبو او عربي رسم الخط د رواجولو غږ پورته کاوه چې مسکو ته یې ستونزې جوړولې. پردې اساس مسکو په افغانستان کې د داسې یوه حکومت شتون نشوای زغملای . د شلمې پیړې په دوهمه نیمایی کې د مطبوعاتو او رسنیو رول د پام وړ وو او اوس مهال یې د انټرنیټ شبکې او ګرځنده ټلفونو د راڅرګندېدو له کبله لا اوچت شوی دی. د خلقي حکومت له لوري د پښتنو او بلوڅو د خودارادیت د روحیې د اوچتولو په موخه د تبلیغاتو او په ځانګړې توګه د دیورند د تېل شوې کرښې هغې لوري ته د ثور انقلاب د جریدې استول د پاکستان واکمنان اندیښمن کړي وو. د پاکستاني واکمنو دا اندیښنه هغه وخت افغاني لوري ته جوته شوه چې کله د۱۳۵۸ کال د وږي په لومړۍ اونۍ کې په کوبا کې د ناپیلو هیوادونو د کنفرانس په ترڅ کې تره کي او ضیاءالحق سره وکتل. د خبرواترو پر مهال د پاکستان جمهور رئیس په پاکسان کې د ثور انقلاب د جریدې د توزیع په هکله خپله اندیښنه څرګنده کړې وه.

دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې د دولتونو تر منځ اړیکې د ملي ګټو پر بنیاد ټینګېږي او ښتمن هېوادونه خوارو دولتونو ته د خدای تعالی د خوښۍ په خاطر مرستې نه دي ورکړې او په راتلونکې کې به هم همداسې وي. د وروسته پاتې هیوادونو مشرانو ته ښایي چې د نورو سره په تعاملاتو کې د مقابل لوري سره چنې ووهي او دواړو اړخونو ته د منلو وړ پریکړې ته ورسیږي نه دا چې د غښتلي او شتمن اړخ په ګټه د خپلو ملي ګټو په زیان او یا د سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ دلاسه ورکولو په بیه د پردیو ارادې ته سرټیټ کړي. خلقي واکمنې دې اصل ته په کتنې سره د نورو دولتونو او په هغو کې د شوروي اتحاد سره په تعاملاتو کې خپل پام راګرزولی وو چې مسکو د افغانستان د تیرو حکومتونو دریځونو او د افغانستان سره د متقابلو اړیکو تجربو ته په کتنې سره د خلقي واکمنو دا ډول دریځ د زغم وړ نه وو. ښه بیلګه یې شوروي اتحاد ته د ګازو بیه ده چې عبدالقدوس غوربندي د خپل کتاب (نګاهی به تاریخ حزب دموکراتیک خلق افغانستان) په ۷۶- ۷۷مخونو کې توضیحا ت ورکړي چې لنډیز به یې راوړل شي. د۱۹۷۹ کال په مني کې د شوروي یو پلاوی کابل ته راغی او د سوداګرۍ وزارت ته یې یو سند وړاندې کړ چې د۱۹۸۰ کال له پیل نه یې د نفتي توکو په بیه کې په سلو کې سل زیاتوالی راوړی وو او لامل یې په نړیواله کچه د انرژۍ د بیې دوه برابره لوړېدنه ګڼلې وه او د سند په پای کې یې یادونه کړې وه که دا سند د سبا ورځې ترلسو بجو پورې لاسلیک نشي دا بیې اعتبار له لاسه ورکوي او موږ نوې بیې ور کوو چې البته هغه به لوړې وي. دې ډول یادونې د التیماتوم معنی لرله. افغان لوري پریکړه وکړه څرنګه چې ګازهم په انرژۍ کې راځي او د افغانستان ګاز د نړیوالو بیو څخه درې ځله ټیټ شوروي ته صادرېږي افغان دولت هم د ګازو بیه درې برابره لوړوي. هغه مهال یو مترمکعب ګازپه ۳۵ کلیرنس ډالرشوروي ته صادریده او خلقي حکومت د یومترمکعب ګاز بیه ۱۱۵کلیرنس ډالره وټاکله. شوروي اتحاد ته د ګازو د لېږد په اړه عجیبه دا وه چې د ګازو د لیږد مېټر د افغانستان په خاوره کې نه بلکې د پولې هغې خوا د شوروي اتحاد په خاوره کې نصب شوی وو.د ګازو د لېږد په تړون کې راغلي وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکال به په بیو کتنه کیږي خو د یحیی د کورنۍ عملاً دا کار نه کاوه. د حسن شرق په وینا په ۱۹۷۷ کې جمهوری دولت هم دا کار ونکړ. د یحیی کورنۍ واکمنو چې د هرڅه څخه زیات د خپلې کورنۍ د اقتدار د ساتلو په اړه فکر کاوه د طایي حاتم په څیر د افغانستان سرچینې د پردیو د خوشالولو په موخه د هغوی په واک کې کېښودلې . بښه بېلګه یې په ۱۹۷۲ کال کې د اېرانیانو سره د هلمند د اوبو تړون دی. په تړون کې په هره ثانیه کې ۲۲ مترمکعب اوبه ایران ته ورکول کېدلې خو ظاهرشاه څلور مترمکعبه نورې اوبه لکه خپله شخصي پانګه ایران ته ډالۍ کړه او سربېره پردې یې د ایران صدراعظم ته د ملي موزیم څخه یو تاریخي اثر هم ورکړ. د شوروي اتحاد سره په دوه اړخیزو اړیکو کې د خلقي واکمنۍ له لوري ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول د دې لامل وګرزید چې مسکو افغان دولت ته ستونزې جوړې، د هغه د نسکورولو لارې چارې ولټوي ترڅو یې د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه پخپل غلچکي خونړي پوځي یرغل سره هغه رانسکور او ببرک کارمل یې د واک په ګدۍ کېنولو. د شورویانو له لوي د خلقي واکمنۍ د نسکورولو د لاملونو څخه یو لامل د دواړو دو لتونو او ولسونو د ګټو او موخو ټکرهم وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صداقت او منافقت ملګرتيا

د ثور د وسلوال پاڅون وروسته له رسنيو څخه د تره کي او امين له لوري د يو بل په پټه ښکلو ويناوو د ټولو پام ځانته را اړولی وو. ډېرو فکر کاوه چې دواړه د يوه فکر او يوه ارمان کلک ملګري دي . امين د ګوند د جوړيدو پرمهال په امريکې کې په خپلې دکتورا کارکاوه چې د هغې په اخيستلو بريالی نشو. امين هيواد ته په راستنيدو سره د ا، خ، د،ګ غړيتوب ترلاسه کړ او ډير ژر د مرکزې کميټې علی البدل غړی شو. سربيره پردې په ګوند کې په يوه پياوړې او جنجالي څيره هم واوښت. ډېری هغو ګوندي کدرونو چې د خلقيانو سره يې سازماني اړيکې وشلولې يا نوي سازمانونه جوړکړل د نورو لاملونو سربيره د امين کړنې انتقادوي او له هغه سره د مخالفتونو خبرې هم کوي. امين يوځل د بدخشي سره ګډه ګوندي جزا وليدله ، لدې کبله بدخشي له ګوند څخه ووت خو امين په پوره بردبارئ سره جزا ومنله او لا په ډيرقوت سره يې د ګوند د پياوړتيا لپاره خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ.نبي مصداق چې د امين له شاګردانو څخه دی وايي :« امين ګوند پخپل شموليت سره ډير غښتلی کړ. تره کي پخپلو صفونو کې د دغسي يولايق روښانفکر په ور زياتيدو سره د خپل بخت هيڅ اندازه نه سوای کولای.» ۳ / ۲۴۲ زيری د ولسي جرګې د ديارلسمې دورې کانديد د تبليغاتي کمپاين پرمهال بندي شواو تره کی يې ليدو ته ورتللو يو ځل يې ورته ويلي وو:« موږ په مرکزي کميټه کې لږ کسان پاتې يو او هغوی چې پاته دي کله يې ولايتونو ته خدمتي واستوي او کله يې بل ځای ته بيخي تبديل کړي نو ځنې وخت حتی په غونډو کې دوه ، دری کسه سره ناست يو...، دغه د کافر زوی (امين) زياته جزا وليدل اوس ډير ښه سوی هم دی . زه وايم که يې مرکزي کميټې ته راولو، د يوې خوا به زما لاس په خلاص وي او د بله پلوه به د ګوند لپاره هم ګټور کار وي چې د پارلمان نماينده يې د ګوند د مرکزي کميټې غړی دی.» ۲۵۱/۴۰ دا چې تره کي د ګوند په مشرتابه کې د امين شتون ته ځانګړی ارزښت قايل وو هغه بايد د امين په ځانګړتياوو کې ولټول شي. امين د هرانسان په څير هم مثبتې او هم منفي ځانګړتياوې لرلې خو ډيری يدې اند دي چې هغه زړور، ځيرک ، قوي سازمانده ، ناسيونالست او ځانغوښتونکی وو. ښايي د ځانغوښتني پرته د هغه يادې ځانګړتياوې چې د يوه سياستوال د برياوو راز پکې پروت دی د دې لامل ګرزيدلي وي چې تره کي د ګوند د عمومي منشي په توګه د نورو په پرتله پرامين زيات حساب وکړي. دا هم ويل کيږي چې د کابل پوهنتون د محصلينو د اتحاديې د اساسنامې د جوړولو پر مهال امين او کارمل دواړه د اساسنامې د جوړولو د کميسيون غړي وو اوامين د کارمل سره په دې ګډ کار کې په هغه شکمن شو چې د سلطنت سره اړيکې لري او ګوند ته په شامليدو سره چې د تره کي او کارمل ترمنځ اړيکي خړې پړې شوې امين د تره کي له دريځ څخه څرګند ملاتړ کاوه. ښايي دا هم ددې سبب شوی وي چې تره کی د امين سره ګډه ژبه موندلې وي چې دواړه د کارمل ضد دريځ ونيسي او د دوستی او ملګرتيا مزي ټينګ کړي. دا چې ولې د ثور د اوښتون څه موده وروسته د دوی دا توده او خوږه دوستي سړه او په ترخې دښمنۍ واوښته تردې مهاله ورته قانع کوونکی ځواب ندی موندل شوی . د امين له لوري د تره کي د هېښوونکي درناوي په اړه هغه وخت پوهيدل شوني دي چې په واکمن ګوند کې د هغه مهال حالت او په خپله د تره کي او امين رواني ځانګړتياوې ترهر اړخيزې څيړنې لاندې ونيول شي. د ګڼ شمېر افغانانو او په هغو کې د خلقيانو له انده د تره کي په وړاندې د امين چلند

عجيب ،غيرمعمولي او هېښوونکی وو چې يومهال يې تره کي استثنايي سياستوال، خپل استاد ، د شرق نابغه او د افغانستان لينن ګڼلو او لاسونه يې ورښکلول او بيا يې داسې دښمن شو چې د واک څخه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوښه کولو سره یې د دښمنۍ ګراف را ونه لوید، هغه او د کورنۍ غړي يې زنداني او بيا يې په وحشيانه ډول ووژلو او ټول کليوال يې هلمند ته تبعيد کړل. امين دوه ورځې مخکې تر دې چې تره کی يې عملاً بې واکه کړی هم وو شوروي سفير او دريو شوروي جنرالانو ته د تره کي په شتون کې ويلي وو: «که مړشم د تره کي نوم به مي په شوندو کې وي او مړ به شم . که تره کی مخکې له مانه مړ شي زه به يې ټول پلانونه سرته رسوم.» ۱۲۸ / ۸۸ د سفير پوزانوف د سپتمبر د ۱۹ يو يادداشت چې د هغه لومړي سکرتر ليکلی ورته څرګندوني پکې ليدل کيږي چې امين د ۱۹۷۹ کال د سپتمبر په دیارلسمه د تره کي په استوګنځي کې د شوروي سفيراو دريو جنرالانو په شتون کې وايي:« تره کي يو پيژندل شوی مشر دی او دی (امين) وياړ لري چې د تره کي يو لارروی دی ...او که دی (امين) له تره کي مخکې مړسي نومړينه به يې ددې زباد وي چې خپله دنده يې سر ته رسولې ده. ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی(امين) د تره کي د يوه ربښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلې وسې هر هغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هيله سرته ورسوي.» ۱۲۵ / ۱۳۲ د تره کي په پټه دا ډول څرګندوني د امين سپين سترګي ښيي ځکه چې تره کی يې بېواکه کړی خو بيا هم هغه ستايي. د تره کي په وړاندې د امين د شخصيت په اړه رازمحمد پکتين ليکي :« امين دومره رياکار او دوکه باز و چې له يوې خوا يې د تره کي د را پرزولو لارې چارې لټولې له بلې خوا يې تره کي ته يو اوږد نوملړ القاب ورکړه او ځان يې تر ټولو وفاداربښکاراوه ...، په لومړي سر کې د امين په دستور د ځوانانو د خلکي سازمان لخوا داسې ډنډورې خپرې شوې چې تره کي صاحب اوس سپين ږيری دی . هغه بايد د ګوند افتخاري رييس وي او دولتي کارونه امين صاحب ته وسپاري.» ۱۳۷/ ۱۳۳- ۱۳۴ دا چې د امين د فرکسيون اړونده غړو د ثور د وسلوال پاڅون وړاندې هم د امين په ګټه تبليغات کول يو له هغو څخه عبدالرشيد جليلي وو. هغه چې د اکراين په کيف کې زده کړې کولې د هوايي قواوو اړونده خلقي محصلوافسرانو (شېرآقا حرکت ، محمد حکيم خوستي ، عزيز احمد عزيزي ، ضراب ګل او د دافع هوا افسر اسدالله) په يوه مجلس کې د امين د غوره ځانګړتياوو په اړه وينا کړې او د امين په نامه يې شعار هم ورکړی وو چې د محمد حکيم خوستي له سخت غبرګون سره مخامخ شوی او مجلس په ناندريو اوښتی وو. دا مجلس د شيرآقا حرکت د ډيپلوم د ترلاسه کولو په موخه جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ مخکې د تره کي او امين د دا ډول دوستانه او تودو اړيکواو ګډ دريځ په هکله د ګوند د باندې نور سياتوال څه چې د ګوند زياتره غړي هم نه پوهيدل. خو د ګوند د واکمنۍ پرمهال د يو بل په پټه د دواړو ويناوو او د تره کي په وړاندې د امين له عجيب سلوک څخه خلکو ته دا انتباه پيدا شوه چې امين تره کي ته بې کچې درناوی کوي . د تره کي له لوري پرامين باور تردې بريده وو چې « تره کي د امين د مشورې پرته هيڅ کارهم نه کاوه.» ۱۲۲ / ۱۷۱ خوهغه څه چې په خبره پوه کسانو ته عجيب بريښيدل د امين له لوري د تره کي د لاسونو ښکلول او هغه ته د ډول ډول لقبونو کتارول وو. زموږ په زمانه کې داسې بېلګه نشته چې کوم وزير د حکومت يا دولتي مشر لاسونه مچي کړي وي . يوازې روحاني او مذهبي مشران د هغوی د مريدانو له دا ډول درناوي څخه برخمن وي.

د بېلګې په توګه به د امين له لورې د تره کي په پټه د هغه ځينې ويناوې ولولو. امين د ثور انقلاب د بري څه موده وروسته په خپله يوه وينا کې وايي :« هغه (لينن) د نړۍ د پرولتاريا مشر او دا بل (تره کی) د افغانستان د زيارايستونکو خلکو ستر لاربښود دی. دواړو سترو رهبرانو دوه کارګري انقلابونه رهبري کړل ...، که خبره د ثور انقلاب څخه کوو نو خبره د ستر رهبر تره کي څخه ده او که خبره د اکتوبر انقلاب څخه کوو خبره د ستر لينن څخه ده. »۱۵۹ / ۷۶۱ د ثور انقلاب لومړۍ کليزه چې د امين په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوښت د بهرنيوچارو په وزارت کې نمانځل کيدله امين وايي:« که لينن ستالين درلود او فېدل کاسترو خپل ورور راول کاسترو لري ، نو تره کی صاحب امين لري. » ۱۲۲ / ۱۶۷

د ثورد ملي دموکراتيک انقلاب د بري وروسته د افغانستان حالاتو د نړيوالو څارګرو ادارو او رسنيو پام ځانته راګرزولی وو .د لويديځ په رسنيو کې د تره کي او امين ترمنځ اختلافونو ته هم کله ناکله ګوته نيول کيده همدا لامل وو چې نورمحمدتره کي د۱۹۷۹ کال د مارچ په نولسمه چې د هرات د پيښو سره سمون خوري وويل:«غوارم هغوی(لويديځو مطبوعاتو) ته ووايم چې زه او امين نوک او اوری یو. دا امکان نلري چې نوک او اوری دې سره بېل شي.» ژوند ښيي چې هغه وخت په حکومتونواو ګوندونو کې اختلافونه بربنډيږي چې په حکومت او ګوند کې حالات کړکېچن او يا څرګندې ناکامی ترسترګو شي چې پړه يې پردې يا هغه چاروا کي يا مشر واچول شي. د هرات پيښو وښودل چې واکمني د خلکو د باور په ترلاسه کولو کې پاتې راغلي ده نو منطقآ چې د ځينو چاروا کو سره دا پوښتنه پيدا کيدله چې علت يې څه دی او ملامت څوک دی ؟ ډېرو هغه مهال امين ته ګوته نيوله چې منطقآ د امين او د هغه د پلويانو منفي غبرګون يې درلود او پايله يې دا کيده چې خبره بهر ته ووزي او په نړيوالو رسنيو کې انعکاس ومومي. پدې هکله د افغانستان تر وروستي افغانه کتاب دويم ټوک په ۲۸ مخ کې داسې لولو:« د تره کي پلويانو محمداسلم وطنجار، سيدمحمد ګلابزوی او شيرجان مزدوريار ته د مارچ په ۱۷ نيټه د انقلابي شورا په يوه غونډه کې موکه په لاس ورغله چې د ملي دفاع وزارت په اړه غونډې ته خپل اعتراضونه وړاندې کړي. په هغه وخت کې د ملي دفاع وزارت پر نامه د تره کي له خوا اداره کيده خو اساسي قدرت د امين په لاس کې وو.» د همدې موضوع په هکله يو شوروي ژورنالست ورته څرګندوني لري او ليکي :« افغانستان ته په راستنيدو سره تره کي په حيرانتيا وموندل چې د خلقيانو ترمنځ څرنګه چې اړين دي يووالی شتون نلري ، د انقلاب اتلان وطنجار او ګلابزوی د انقلابي شورا په غونډه کې د وسلوال پوځ په وړاندې په څرګند ډول امين په ناسمو کړنو تورنوي چې امين له ځواکونو نه د عادي خلکو ضد استفاده کوي پداسې حال کې چې دا د کورنيو چارو د وزارت دنده ده.» ۶۳ / ۱۷۶ که چيرې پورتنيو نقل قولونو ته وکتل شي منځپانګه يې يوه ده چې په دواړو کې امين د دفاع وزارت د ځواکونو څخه د خلکو خلاف په ناوړه ګټه پورته کولو تورن کيږي. يوازې د انقلابي شورا د غونډې وخت پکې توپير لري . د تره کي د پلويانو له لوري د امين له کړنو سرټکونه او انتقاد ښيله کومه شکه د تره کي د همغږی پرته نه کېدل دا بيا ښيي چې د دواړو مشرانو د ويناوو او څرګندونو خلاف په واکمنی کې د تره کي او امين تر منځ اختلافونو شتون در لود او په خپله د تره کي له لوري دا ډول ويناوې د دې اختلافونو د پټولو په خاطر وې . د ثور د سياسي اوښتون وروسته امين د يوې ځواکمني څيرې په توګه واوښت اوعملآ په ګوند او حکومت بشپړتسلط وموند. ترکي دا حالت ليدلو او له همدې کبله يې د امين ارادې او غوښتنو ته غاړه اېښودله. داسې فکر کېږي چې تره کي غوښتل د هغه مهال په نازکو او حساسو شرايطو کې امين د يوه ځواکمن کس په توګه له ځان سره ولري ترڅو په ګډه بحراني حالت کابو کړي او حالات لا نور کړکېچن نشي. خو امين بيا په همدې هم قناعت نه درلود او د بشپړواک د ترلاسه کولو په موخه مخ په وړاندې ګامونه اوچتول . د تره کي په پټه د امين د ويناوو په هکله پاکستاني ژورنالست انورراجا چې د کارمل د واکمنی پرمهال د پلچرخي په زندان کې بندي وو ليکي: « امين د تره کي سره غوړه مالي کول، هغه به يې په ګوندي او حکومتي غونډو کې په چاپلوسانه القابو سره ياداوه لکه د شرق ستوری، سترمفکر، سترلاربښود او ډير نور.» ۱۶۷ / ۱۱۴ د تره کي په پټه د امين له لوري د دې ډول ويناوو ، په څلورلارو کې د تره کي د سترو ستروعکسونو نصبول او د هغه بې کچې درناوي څخه موخه دا وه چې هغه ته د شخصيت کيش ورکړي او بيا يې د کيش شخصيت د درلودلو په تور محکوم کړي. بيځايه هم نه وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

« د امین لور په مکتب کې خپلې یوې ملګرې ته ویلي وو چې مور. تره کي ته کیش شخصیت ورکړ...، دی پوهیدی چې تره کی د ګوند په بهرنیو اړیکو کې او هم د افغانستان په کیڼ لاسو غورځنګونو کې د خپل دریځ له مخې ډېراغیزمن اوهرچا ته منلی دی. همدا لامل وو، چې امین د تره کي لپاره شخصیت پرستي راویسته. »۳ / ۲۶۳ ـ ۲۶۴

که چیرې دا موضوع په ځو کرښو کې راونغاړو ویلی شو چې د امین په پټه د تره کي له لوري څرګندوني او هغه د خپل وفاداره شاګرد په نامه د یادولو نه موخه دا وه چې د امین له برلاسی او کاري وړتیا څخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د ستنو د ټینګښت او انقلاب د ودې په موخه ګټه پورته کړي او امین غوښتل تره کي ته د خپلې بې کچې وفادارۍ په ښودلو سره په ګوند کې د تره کي د اوتوریتي څخه په استفادې سره خپل دریځ لا پیاوړی کړي او خپل هدف ته چې زعامت ته رسیدل دي ګټه پورته کړي. لدې نه معلومیږي چې تره کی او امین په بشپړ ډول دوه متضاد شخصیتونه وو او متضادې موخې یې لرلې. تره کي د امین سره د یوې عقیدې او یوه ارمان د ملګري په توګه د ربښتیني ملګرتیا او دوستۍ لار نیولې وه او امین ورسره لوبې کولې . تره کي د امین د وړتیاوو څخه د نظام د ټینګښت په موخه ګټه پورته کوله او امین غوښتل د تره کي د باور په ترلاسه کولو سره خپل هدف چې زعامت ته رسېدل دي ګټه پورته کړي. تره کي د۱۹۷۹ کال د سپټمبر په دوولسمه دوې ورځې مخکې چې امین د تره کي خلاف د بغاوت جنډه پورته کړې وه سروري او ګلابزوی ته چې هغوی دواړو هڅې کولې تره کی قانع کړي چې امین د هغه ژوند ته ګواښ دی ، د امین ضد کړنو اجازه غوښتله تره کي دوی ته ویلي وو:« ملګرو غوږ ونیسئ ! د خپل ژوند د ژغورنې لپاره به حتی مچ مړ نکړم. پریږدئ چې زما تقدیراو سرنوشت ګوند او خلک وټاکي. » ۱۰۸ / ۳۸ خو امین نه یوازې هغه له واکه ګوښه کړبلکې ژوند ته یې د پای ټکی کینود.کله چې سروري اوګلابزوی تره کي ته ویلي وو چې امین لومړی تا وژني او بیا مور. نو اجازه راکړه چې مور. د هغه چاره وکړو تره کي ورته ویلي وو که تاسې له مرګه ویره لرئ وتښتئ خو زه چا ته اجازه نه ورکوم چې بل څوک و وژني. همدا لامل وو چې سروري د خپلو نږدې خلقي ملګرو سره تره کی په سختو ټکو انتقاد او حتی غندلو چې ولې یې د امین د وژلو اجازه نه ورکوله. د تره کي له لوري د هغوی غوښتنې ته منفي ځواب ښیي چې هغه د د امین سره په ملګرتیا کې ربښتینی وو او د امین سپکه او ورکه یې نه غوښتله .

د نورمحمد تره کي او حفیظ الله امین د اختلافونو بربنډېدل

د وروسته پاتې هېوادونو زیاتره روڼ اندي پدې عقیده دي چې د دې هېوادونو ځیني مشران د زبرځواکونو د هژمونیستي تګلارو قرباني شوي دي.زمور. په هیواد کې هم د محمد داود ، تره کي او امین په اړه دا ویل کیږي چې هغوی د وخت د زبرځواکونو د سیالیو قرباني شول. خو واقعیت دا دی چې سیاست د دولتونو ، سیاستوالو او ځواکونو ترمنځ د اړیکو او راکړې ورکړې د کیسې پرته بل څه نه دی او ماتې خوړلی او ناکام سیاستوال هغه څوک دی چې د دې اړیکو په محاسبه کې تیروتنې کوي او یا اجازه ورکوي چې دا اړیکي د ده او د هېواد په زیان یې تمامې شي. زیاتره د ا، خ، د ، ګ پروني غړي او همدارنګه یو شمېر شوروي څېړونکي د تره کي او امین تر منځ د اختلافونو په را پنځولو کې شوروي دولت او یا د دې دولت څارګره اداره ملامتوي.پدې کې شک نشته چې شوروي سلاکارانو او د مسکو څخه پرله پسې راتلونکو پلاویو د خلقي مشرانو د اختلافونو په را پنځولو کې رول لوبولی دی خو دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلافونو ته يې د هغو خلقي کدرونو په واسطه لمن ووهله يا د مسکو د لاس وسيله شول کوم چې يا د سياسي پلوه خام وو، اړينه ځيرکتيا او بصيرت يې نه درلود، د انترناسيوناليسم غولوونکي شعار کانه او ړانده کړي وو او يا دا چې د ليونتوب ترکچې ځانغوښتونکي وو. د دولتونو مشرانو ته ښايي د نورو دولتونو سره په اړيکو کې هوښيارانه او حساب شوي ګامونه اوچت کړي ،پر لويو ګټو فکر وکړي او بريالۍ ډپلوماسي پرمخ بوزي. که د تره کي او امين ترمنځ د بې اتفاقيو په لمن وهلو کې له شورويانو څخه ګيلې کيږي دا که له يوې خوا د سياست څخه بيخبري ښيي له بله پلوه دا تصورهم زيږوي هڅه کيږي چې بيله استثنی دواړه خلقي مشران تره کی او امين غير مسئول او بې ګناه وګڼل شي . پدې اړه د پام وړ خبره داده چې ولې دا مشران او که دقيق وويل شي يو له دوی څخه د کرملن د موخو او ټګماريو ښکار او وسيله شو يا د ځانمنني او مقام پالنې له کبله پداسې کړنولاس پورې کړ چې په ګوند او حکومت کې مخامختيا او ټکر ته لار پرانيزي او شوروي اړخ بيا د هغو څخه ناوړه ګټه پورته کړي. له بده مرغه نامشروع سيالي د غوڅ اکثريت افغان سياستوالو يوه منفي ځانګړتيا او مزمنه ناروغي ده چې هغې د ا، خ، د، ګ په خلقي ګوند کې هم پخپل قوت سره ځان را ښرګند کړ. دا واقعيت د لمر په شان روښانه دی چې خلقي مشران لکه ډېری نور افغان سياستوال د دې جوګه نشول چې خپلمنځي ستونزې او اختلافونه د مسؤلانه خبرو له لارې حل کړي. سربيره پردې پيريو پيړيو واکمن استبداد په ټولنه کې خشونت پالونکی ذهنيت او فرهنګ واکمن کړی دی چې هڅه وشي اختلافونه د احساساتو او زور ښودنې له لارې حل شي. د خلقي واکمنۍ پر مهال د امين له لوري د واک څخه د غلې کودتا له لارې د تره کي ګوښه کولو او بيا وژلو وښودل چې ددې ګوند مشرتابه دا وړتيا ونه مونده تر څو په ګوند کې اختلافونه په خپل وخت د پوهاوي له لارې حل کړي. دا بيا د خلقي مشرتابه د سياسی کمزوری ښرګنده نښه ده. په هر سازمان کې د نظر اختلاف يوه طبيعي پديده ده ، هرڅوک ،هره ډله او هره طبقه خپل فکر،ليدلوری اوخپلې ګټې لري. دا هغه څه دي چې د وګړو ترمنځ واټن او اختلاف راوړي.دلته د سياست او سياستوالو دنده ده چې دا واټن او اختلاف له منځه يوسي ترڅو د کړکيچ ، شخړو، ټکرونو او جګړو مخه ونيول شي. د ا، خ، د، ګ خلقي مشران او کدرونه د انسانانو د يوې مجموعې په توګه په هغه کې د اختلافونو د منځته راتګ څخه نشي مستثنی کيدلای. مشرانو ته يې په کار وو چې په خپل وخت يې دا اختلافونه درک او د مسئولانه بحث له لارې له منځه وړي وای. خو د دې ګوند لنډې شل مياشتنۍ واکمنۍ وښودل چې دوی ونه توانيدل په ګوند او مشرتابه کې يې شته اختلافونه درک او له منځه يوسي بلکې د ورځو،اونيو او مياشتو په تيريدو سره هغه زياتيدل ،چاغيدل ، د مخامختيا او ټکرکچې ته ورسيدل او پايله يې د ګوند د دوو ټاپ مشرانو(تره کي او امين) وژل کيدل ، د خلقي واکمنۍ پای او شوروي اشغال شو.د څه د پاسه څلورو لسيزو په تيرېدو سره د تره کي او امين ترمنځ د سياسي ، ايديولوژيکي او د سمونونو په پلي کولو کې اختلاف ته نه د هغوی پلويانو او نه مخالفانو ګوته نيولې دا بيا ښيي چې اختلافونه سليقوي او يا د لعنتي واک پر سر وو.

اوس به د تره کي او امين د اختلافونو په بربنډيدو ، ژوريدو او په هغو کې د کرملن په دريځ ځغلنده نظر واچوو. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د ا، خ، د،ګ په واکمنۍ کې امين د بې تاجه ټولواک له دريځ څخه برخمن شو. ده په دولت کې د داسې دريځ نه برخمن وو چې هغه د بهرنيو ډپلوماتانو او ولسي استازو سره د تره کي ليدنې کتنې او په غونډو کې د ګډون او يا نه ګډون پريکړه کوله. پدې هکله د اردو د سياسي چارو رئيس اقبال وزيري د امين له خولې ليکي : « تره کي صاحب راڅخه خفه دی چې ولې مې د مې د لومړۍ نيټې د نمانځنې مراسمو ته نه دی بېولی. د دې خبرې په اوريدو سره هک پک شوم ځکه چې نورمحمدتره کی د دولت په سر کې دی او څرنګه امين چې په دولت کې دويم سړی دی دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حق ترلاسه کړی چې د می د جشن په مراسمو کې د تره کي د ګډون او نه ګډون پریکړه وکړي. »۶۰ / ۱۰۸ کیسه دا سې وه چې امین باید پدې ورځ د تره کي استوګنځي ته ورغلی وای او یوځای مراسمو ته تللي وای خو امین د مراسمو ځای ته تللی او تره کي دا مراسم د تلویزیون څخه لیدلي وو. لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه د امین دا ډول شونتیاوې او بیساره واکونه د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون ، کاري وړتیاوو او دده څخه د سیاسي بېرو او شورویانو د ملاتړ له برکته ترلاسه کړي وو. د دې سربیره شوروي سلاکارانو هم د یوې سناریو له مخې په خلقیانو کې د امین د اتوریتي او اعتبار د لوړولو لپاره هلې ځلې کولې او په ځانګړې ډول په پوځ کې د شوروي سلاکارانو له لوري د امین په ګټه سیستماتیک تبلیغاتي کمپاین تر سره کیده. د بیلګې په توګه کله چې په ۱۹۷۸ کال کې لومړی ځل د پوځ د مرکزي جزوتامونو د مبلغینو سره په حربی پوهنتون کې سیمینار جوړ شو په هغه کې د اردو د سیاسي رئیس سلاکار جنرال زاپلاتین په خپل لکچر کې څو ځله د امین د غوره شخصیت او کاري وړتیاوو یادونه وکړه چې ژباړونکی یې حبیب الرحمن حبیبي د امین له خپلوانو څخه وو. خو دې سلاکار یوځل هم د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئیس نوم په خوله رانه ووړ. زاپلاتین په خپل لکچر کې حتی د امین د کار د مهال ویش خبره وکړه او دا یې ویل چې نوموړی په څلېرویشتو ساعتو کې اتلس ساعته کار کوي اوهر ماخوستن د شوروي سلاکارانو څخه پوځي تکتیک زده کوي. د سلاکار دې ډول څرګندونو ښودل چې غواړي امین د یوه له انرژۍ ډک ګوندي او دولتي مشر په توګه معرفي کړي چې په خبر پوه ګوندیانو ترې خپلې اخیستنې لرلې. هغه کسانو چې د څوکیو لیوال وو پدې هڅه کې شول چې څه ډول ځوان او د انرژۍ ډک مشرډلې ته چې انترناسیونالست شوروي دوستان یې هم تائیدوي ځانونه ور نږدې کړي . د زاپلاتین لکچر په واقعیت کې د امین لپاره کمپاین وو او هغه څه چې د امین په پټه زاپلاتین ویلي وو د پوځ په جزتامونو کې د شوروي مشاورینو له لوري تبلیغېدل. دې ډول حالت امین ته دا شونتیاوې په لاس کې ورکړلې چې ډیری پوځیان هغه د یوه وتلي مشر په توګه ومني .په بله خوا په ګوند کې د امین د دریځ دې ډول پیاوړتیا او د هغه د ارادتمندانو یکه تازۍ د ځینو ځېرکو ګوندیانو پټ او څرګند مخالفت ته لار هواره کړله. همدارنګه په ګوند کې د واک د انحصار واکمنې روحیې او د سیاسي مخالفینو نه زغمل ، د ځینو مسئولینو له لوري د دولتي ضد کړنو په تور د نیول شوو کسانو بیله محاکمې وژنو په هیواد کې د مخالفتونو او مقاومتونو لړۍ پیاوړې کړه چې پایله یې د وضعیت کړکیچن کیدل او د ګوند په مشرتابه کې یې هغو کسانو ته چې دا یې له بې تاجه ټولواک څخه ګڼل پلمه او موکه په لاس ورکوله چې د امین سیاستونه او کړنې انتقاد کړي او نور بیا په پټه د هغه خلاف تبلیغات پرمخ یوسي چې دې کار امین او امین ته د وفاداره کسانو منفي غبرګون له ځانه سره درلود. په ګوند کې د دې ډول وضعیت واکمنیدل په واقعیت کې خلقیان په دوو سیالو ډلو وویشل. هیره دې نه وي چې د ثور د پوځي پاڅون وروسته امین د صدراعظم د مرستیال ، د بهرنیو چارو د وزیر سربیره د هیواد د امنیتي بنسټونو(د دفاع وزارت ، کورنیو چاروزارت ، څارګرې اداري یا اګسا) د لاربښوونې او څارنې مسئولیت هم درلود. هغه مهال د ګوند د سیاسي بورو هر غړي د حکومت د یوه ځانګړې سکتور د لاربښوونې مسؤلیت درلود چې د هېواد د امنیتي سکتور مسؤلیت امین درلود. د حکومت د امنیتي بنسټونو په چارو کې د امین ښکیلتیا او لاسوهنې، پر مشرانو یې نفوذ او د خپلې ارادې تحمیلول ددې سبب شول چې د دې بنسټونو مشران د امین خلاف دریځ ونیسي او حتی یو د هغوی نه عبدالقادر د امین د نه پخلاکیدونکي دښمن ،ببرک کارمل له ډلې سره لاس یو کړي.پدې هکله د جنرال عبدالقادر د خاطراتو په کتاب کې داسې راغلي: « امین تل ویل چې ګوښه یې کړئ او تقاعد ورکړه ! د لوړې کچې څخه تر ټیټې کچې هغوی تقاعد ته سوق کړه، ما مقاومت کاوه...، امین هره ورځ د دفاع وزارت ته راتللو، تاکید

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تکرارول یې چې پخوانیو جنرالانو او قوماندانانو ته تقاعد ورکړه. » ۱۶۸ / ۲۲۸، ۲۶۹ د(جنګ درافغانستان) نومي کتاب روسي ليکوالان پدې اړه ورته څرګندوني لري او ليکي : « له بله پلوه د امين او قادر ترمنځ شخصي سيالي او په يو بل نه باور، د هغوی ځانمنني او سرکشی د دوی ترمنځ زياته آزردګي منځته راوړه . قادر هغه مهال لدې کبله د امين د کړنو څخه په ځرګند ډول خپله ناخوښي ښودله چې هڅه يې کوله پوځ ترخپل اغيزلاندې راولي. » ۱۰۶/ ۹ که څه هم عبدالقادر خلقي ګڼل کيده خو ويل کېدل چې د ګوند په پرتله شورويانو ته زياته وفاداري لرله .« شوروي وسلوال ځواک او ارګانونو پر عبدالقادر بشپړ ډاډ او زړه درلود، د کی جی بی ميشتي ځارګرې څانګې د نوموړي په اړه ډيرباور درلود او هغه ته يې د يوه اصولي او شوروي اتحاد ته د سرسپارلي او پاياله ملګري په سترګوکتل. » ۱۲۴ / ۳۰۶بيله شکه په ځانغوښتونکي او له سياسي پلوه خام عبدالقادر باندې د د بل ځانغوښتونکي امين دا فشارونه وو چې په غالب ګومان د شورويانو په اشاره هغه د خلقي واکمنی خلاف د پرچميانوسره ګډه ژبه موندلې وي او د کودتا په هڅه کې شوی وي. وروسته له څه مودې د ځارګرې اداري (اګسا) مشر سروري هم ورته دريځ غوره کړ لکه څرنګه چې د شوروي سفارت د خارجی کشف د دفتر اپراسيونی مامور ويکتوربوينوف د محمود په نامه د خپل افغان اجنټ د څرګندونو پر بنسټ د۱۹۷۹ کال د جون په پنځمه خپل آمر ته دا ريوټ وړاندې کړ: « د ژمي د وروستيو او د روان کال د پسرلي څخه د اګسا آمر اسدالله سروري پدې فکر کې دی چې د افغانستان استخباراتي شبکه څوک ، د څه لپاره ځاري او له منځه يې وړي. مخکې سروري بيله څه ويلو د امين هدايتونه عملي کول، امين هغه څوک وو چې سروري يې ګوند ته راوستی دی ، د ګوند په د ننه کې يې مطرح کړی او پدې مقام د امين له برکته ګومارل شوی دی...، خو پدې وروستيو ورځو کې د اګسا آمر شکونو ناآرامه کړی دی. معمولاً داسي وو چې امين به د نيولو او اعدامولو هدايت ورکاوه پداسې حال کې هغه چا نه ملامتاوه چې له بيځايه بيرحميو کار اخلي ، امين پاک او سپيڅلی پاتې دی . لدې کبله دی ، يعنی سروري د امين پټ امرونه پلې کوي او ټول هيواد هغه(سروري) وينې زبېښونکی جلاد ګڼي. په همدې دليل د هغه لپاره ځوروونکي ده چې د نوموړي څخه يې ډيرو نږدې دوستانو او خپلوانو مخ ګرزولی دی، د پسرلي د پيل نه سروري په مختلفو پلمو هڅه کړې د امين د امرونو د اجرا څخه ډډه وکړي. »۶۳ / ۱۹۴ د اګسا د اداري د اجرآتو په اړه عزيز اکبري د نوموړي اداري لوړپوړی هم ورته نظرلري او وايي: « زما له نظره په ډيرو مواردو کې د نيولو او اعدام کولو تصميم امين نيوه ځکه چې د دې سازمان کار پخپله امين ځاره. » ۱۱۶ / ۲۴۹ وطنجار او همدارنګه مزدوريار د دفاع او کورنيو چارو د وزارتونو په چارو کې د امين د لاسوهنو له امله د امين خلاف دريځونه ونيول. ميثاق هم په امنيتي بنسټونو او په تيره دفاع وزارت کې د امين د لاسوهني خبره کوي چې د عبدالقادر د مخالفت سبب شول. يو غير ګوندي ليکوال چې د وطنجار سره يې په دفاع وزارت کې ليدلي وو داسي ليکي :« لدې سره سره چې وطنجار د دفاع وزير و، په واقعيت کې يې د واک زياته برخه د امين او د امين د پلويانو په لاس کې وه . کله چې ما(ليکوال) د وروستي ځل لپاره اسلم وطنجار د دفاع په وزارت کې وليد خپلي څوکی ته يې اشاره وکړه او ماته يې وويل چې پردې څوکی بيچاره رسولي ناست و او اوس يې ما ځای نيولی دی .» ۱۵۸ / ۲۸ دا ليکوال په ځانګړې توګه لوی درستيز يعقوب او سياسي رئيس اقبال وزيري د امين پلويان يادوي چې د وطنجار واکونه يې محدود کړي وو. د امين د خپلوانو او ارادتمندانو واک او په پوځ کې د هغوی خپلسري او سلسله مراتبو ته نه پاملرنه به د هغه مهال د کندهار د قول اردو د بولندوی محمد کبير کاروانی واورو چې د امين د نسکورېدو وروسته يې ليکوال ته ويلي وو: « کله چې يعقوب لوی درستيز وو زه د سياسي رياست د سازماندهي د مديريت مدير حبيب الرحمن حبيبي وروغوښتم او د قول اردو د چارو د څرنګوالي په اړه معلومات غوښتل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما کارونه يي انتقادول . وروسته لدې کتني لوی درستيز محمد يعقوب ته ورغلم او شکايت مي وکړ چي حبيب الرحمن له کومه ځايه دا واک تر لاسه کړی دی چي د قول اردو قوماندان ورو غواړي؟ » د سياسي رياست کارکوونکو يوازې د جزوتامونو د سياسي آمريتونو د کار څارنه کولای شوای او بس . که چيرې د عبدالقادر، وطنجار او سروري څرګندونو ته وکتل شي هغوی د هيواد د امنيتي بنسټونو مشران پاتي شوي دي. په هرهيواد کې امنيتي ارګانونه د واک او ځواک اصلي بنسټونه ګڼل کيږي او د افغانستان په څير يوه هيواد کې چيرې چي د واک ليږد د ټاکنو له لارې نه بلکې د کوتاګانواو پاڅونو له لارې ترسره کيږي بيله شکه د زعامت مدعيان امنيتي ځواکونو ته ځانګړې پام راګرزوي او غواړي پرهغو بشپړتسلط وکړي. د امين سره د ا، د،ج د امنيتي بنسټونو د مشرانو او لوړپوړو پوځيانو(عبدالقادر، وطنجار، سروري ، مزدوريار) مخالفت د امين د هغو کړنو په وړاندې غبرګون وو چي غوښتل يي پرامنيتي ځواکونو بشپړه ولکه ټينګه کړي او دا مشران د نظام د مخالفينو د ځپلو او له منځه وړلو په موخه وهڅوي . پداسي يوه حالت کي تره کي د هيواد د مشر په توګه د امنيتي ارګانونو د مشرتابه له دريځ څخه ملاتړ کاوه کومو چي نه غوښتل د وسلوال پوځ د اعلی سر قوماندان په وړاندې موازي اعلی سرقوماندان سر را پورته کړي او هغه هم داسي ځوک چي د مخالفينو د ځپلو او بې محاکمې وژلو تګلاره غوره کړې ده. پدې هکله د امين هڅې يوازې په وسلوالو ځواکونو پورې نه محدودېدلې بلکې په ټولو دولتي ادارو او په هغوکې د دولتي واک په سيمه ئيزو ارګانو کې هم ترسترګو کيدلې چې د ګوند په مشرتابه کې يې منفي غبرګونونه له ځانه سره لرل. امين خپل غير ګوندي مشر ورور عبدالله امين په شمال کې د کل مختاره واکدار په توګه ګومارلی وو او خپل اتلس کلن زوی عبدالرحمن يي د ځوانانو د خلقي سازمان مرستيال ټاکلی وو خو« کله چې امين خپل همدغه زوم(اسدالله امين) بيله کوم رسمي اعلان څخه د بهرنيوچارو د وزارت مرستيال هم ټاکي نو پدې مقرراتو باندې د تره کي لخوا امين په خپلوئ پالني سره په مخامخ خبرو کې وغندل شو، نو امين هم ډير په قهر سو او پر تره کي يې خوله را خلاصه کړه او داسي يې ورته وويل نو زه بايد خپله کورنۍ ووژنم. » ۳ /۲۶۴ دا ډول حالت ددې سبب شو چې د خلقيانو د دوو ټاپ مشرانو ترمنځ اړيکې خړې پړې شي. اسدالله امين لکه ح. امين د نظام هرکاره وو . پدې اړه کشتمند هم د اسدالله امين په اړه پخپل کتاب کې راوړي چې کله دی په توقيف کې وو اسدالله امين به د اسدالله سروري سره يوځای د ده ليدو ته را تللو . هغه مهال اسدالله امين د کابل ښار د ګوندي کميټې منشي وو چې د هغه دندې د بنديانو سره هيڅ تړاو نه درلود. دا بيا ښيي چې نه يوازې په خپله امين بلکې وراره يي هم د امنيتي او قضايي بنسټونو په چارو کې لاسوهنه کوله او ددې بنسټونو د مشرانو واکونه يي محدود کړي وو. سربيره پردې د امين له لوري د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتی څخه کاراخيستل او بيله محاکمې وژنو له کبله تره کي « يوه ورځ په غونډه کي ورته وويل چي خلک وژل کيږي يا خوار بيګناه خلک زندان ته اچول کيږي . حفيظ الله امين انکار وکړ او ويې ويل چي د تاسي له ارادې پرته د چنار يوه پاڼه هم په ځمکه نه لويږي اما تره کي وويل زه پاڼه څه کوم ونه چپه کيږي او زه نه خبريږم .» ۱۶۹ په ګوند او حکومت کې دا ډول غيرنارمل حالت د ځيرکو ګوندي او حکومتي کدرونو او په هغو کي د شوروي سلاکارانو څخه پټ نه پاتي کيدل. البته دا د شوروي اړخ لپاره ښه زيری وو چې د هغه څخه ګټه پورته کړي. هغه مهال د ګوند د مشرتابه(سياسي دفتر) لپاره په کار وو چې په ګوند او واکمنۍ کي د دې ګواښمن ويروس(اختلاف) د ودې مخه نيولي وای. د ګوند يو شميرکدرونو د تره کي او امين ترمنځ دا اختلافونه احساسول خو د ګوند مشرانو داسي ښودل چې هغوی ترې خبرنه دي. فکرکيږي چې دوی له دې امله نه غوښتل د دواړو لوړو مشرانو د قدرت په مبارزه کي ځانونه ښکيل کړي چې د دوی خپل دريځ ته زيان ونه رسيږي غوره يي وګڼله چي ځان پدې حساسه مسئله کي ښکيل نکړي ، د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیالی ننداره وکړي او کله چې هر یو پدې مقابله کې بریالی راوخوت د اتل په څیرد هغه په غاړې کې د ګلانو امېلونه واچوي. یو د دغو مشرانو څخه چې ګواکې د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو څخه بې خبره وو لیکي: « زه تر هغه وخته پورې چې په ارګ کې د دوی د محافظینو ترمنځ نښته وشوه د دوی په اختلافونو نه وم خبر...، مثلاً زه داسې خاطره نه لرم چې میثاق، پنجشیری ، شرعي، دانش د دوی د اختلافونو نه خبرشوي وي .» ۴۰ / ۴۱۴ واقعیت دا وو چې پدې اړه ګوندي کدرونو خپلو مشرانو او په هغو کې همدې مشر ته خبرداری ورکړی وو او خپلې اندیښنې یې ورسره شریکې کړې وې چې یو د هغو څخه لیکي:« ما څو ځله صالح محمدزیري ته مراجعه وکړه ولې هغه تل ویل زه او کریم میثاق د سیستم د بدلولو اساسي اقتصادي او ټولنیزې چارې رهبري اوعملي کوو یعني کریم میثاق مالي برخه او زه د ځمکو د توزیع کولو پروګرام پلې کوم ، دا چې د نورمحمدتره کي او امین ترمنځ څه تیریږي پریږدئ چې هغوی یې پخپله حل او فصل کړي.» ۱۲۸ / ۸۵ حیرانوونکې او د خواشینی وړ خبره خولا دا وه چې ځینومشرانو بیا دې اختلافونو ته لمن وهله. د دغو مشرانو نه یوه د خلقیانو د واکمنی له نسکوریدو وروسته په ویاړسره ویل:« وروسته له هغه مې چې د ګوند پوځیان د بیګ شوونیستانو (موخه تره کی او امین) ضد متحد کړل او هغوی مې د یو بل خلاف راوپارول ، د تره کي له نسکوریدو وروسته د حفیظ الله امین د حکومت په لومړی ورځ له هیواد نه ووتم ، د انقلاب څخه د دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته واستوي د امین د حکومت په وروستی ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ د دې مشر (دستګیر پنجشیري) د پورتنیو څرګندونو په هکله لیکوال د نیازمحمدمومند د ګوند د دارالنشاء د غړي سره خبرې کولې هغه وویل پنجشیری عادت لري چې د ځینو مسئلو په اړه مبالغه وکړي ښایي پدې هکله یې مبالغه کړې وي. ممکن د مومند انګیرنه سمه وي خو د پنجشیري د څرګندونو نه بریښي چې نوموړی د تره کي او امین د اختلافونو د پایلو او د شوروي د اشغال څخه راضي وو او په دې کې شک نشته چې په پټه یې دې اختلافونو ته لمن وهلې وي. بیځایه هم نه وو چې امین د خلقیانو په مشرتابه کې خپلو پټو مخالفانو ته کنجکیان ویل چې په برالا یې په سیاسي بیرو کې خپل دریځ نه څرګنداوه او په پټه یې بیا د امین خلاف خپلو پلویانو ته ځانګړي دستورونه ورکول. د کنجکیانو په اړه ویل کیږي چې د ثور انقلاب وړاندې تره کي د مرکزي کمېټې په یوه غونډه کې زېږي ، میثاق او پنجشیري ته وویل چې په کونج کې ناست یئ او د بحث لاندې موضوع په اړه څه نه وایئ. امین ددې خبرې په اوریدو سره په هغوی د کنجکیانو نوم کېښود . یو شوروي څارګر لیکي :« دستګیر پنجشیري له زندانه نیغ په نیغه د ببرک مخې ته ودرول شو.ببرک په بوږنوړي او ترټونکي غږ پر پنجشیري غاښ چیچنه وکړه : موږ او شوروي ملګرو دواړو ته پنجشیری د یوه رښتوني کمونست په توګه ګڼلې. تا له هغو شوروي ملګرو سره خیانت وکړ چې له تا سره یې په مسکو کې خبرې کړې وې . پنجشیري وویل : زه له امین سره همغږی او موافق نه وم . خو نه مې شوای کولای په برالا د هغه مخالفت وکړم . زه د هغه یو پټ مخالف وم . تر هغه ځایه چې له شوروي ملګرو سره زما په خبرو پورې تړاو لري ، ما ګومان کاوه چې په مسکو کې شوروي ملګري غواړي زما امیني ضد احساس ځانته څرګند کړي او که ما څه ویلي وای ، بیریدلم چې هغوی به یې بیرته امین ته ووایي . که زه د شوروي ملګرو په رښتوني موخې پوهیدلای ، پدې کې هیڅ شک نشته چې ما به په بل ډول چلن له ځانه راڅرګند کړی وای. »۱۲۴/ ۲۲۹- د۲۳۰ د پنجشیري په خبرو کې درې ټکي د پام وړ دي.

الف- د کنجکیانو په هکله د تره کي انګیرنه په بشپړډول سمه وه چې دوی دا میرانه نلرله چې د ګوند د کورنیو ستونزو په اړه څه ووایي او د حل په اړه خپل وړاندیزونه او نظریات وړاندې کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- پنجشيري د امين تر واکمنېدو پورې ليدل چې د تره کي او امين تر منځ د واک پر سر سيالۍ کې شوروي سياسي استازو او سلاکارانو له امين څخه بشپړملاتړ کاوه. لدې امله هغه په مسکو کې هم پدې باوردرلود که د امين خلاف څه ووايي ښايي شورويان امين ته رپوټ ورکړي او پدې صورت کې د ناوړه برخليک سره مخامخ شي نو هماغه دي چې د شورويانو سره په کتنو کې د تره کي خلاف د امين له کړنو ملاتړ کړی دی. همداراز يو شمېر خلقيان او په هغو کې « د تره کي پلويان باوري ول چې د شوروي اتحاد دولت او شوروي سلاکارانو امين ته د کودتا آسانتياوې رامنځته کړې چې د تره کي د رژيم را پرځولو ته يې لاره پرانيستله او په دولتي او ګوندي بدلونونو کې له امين سره نيغ په نيغه ښکيل ول د امين د رژيم د ملاتړ او د هغه د پياوړتيا په لاره کې د هيواد په وسله وال ځواک او امنيتي ارګانونو کې د شوروي اتحاد د سلاکارانو شتون ته د شوروي اتحاد د يوه ملاتړونکي ګام په توګه کتل کيدل. » ۱۲۴/ ۱۹۰

ج- د پنجشيري دا ډول دريځ پخپله ښيي چې دی او د سياسي دفتر غړي خورا کمزوري شخصيتونه وو چې د هغه ګوند کوم چې دوی يې بنسټ ايښودونکي وو د برخليک په اړه انديښنه نلرله بلکي د خپلو دريځونو اومقامونو د ساتلو په اړه يې فکرکاوه. هغه مهال د سياسي بيروغړي اووه تنه (تره کی، زيری، پنجشيری، ميثاق، امين ، شاه ولي او سوما) وو. دوه تنه وروستي د امين پلويان ګڼل کيدل او دری تنه پاتې د امين پټ مخالفين يا کنجکيان وو. تره کي د دې دريو تنو پاسيف ، ناڅرګند دريځ او رواني ځانګړتياوو ته په کتنې سره غوره دا ګڼلې وه چې پرامين ډډه ولګوي او امين هم د تره کي لدې باور او د نورو له بې تفاوتۍ څخه ګټه پورته کړي او پدې ډول د نظام هرکاره شي. د کنجکيانو له ډلې ميثاق د ګوند د مشرانو د ځانګړتياوو په اړه ليکي:« واک او څوکيو ته په رسېدو سره زموږ حيثيت معلوم شو. څرګند شول چې موږ سياسي شخصيتونه نه وو، بلکې ډېر کمزوري، ځانپال ، ګټې غوښتونکي او څوکۍ پال وو. څرګند شول چې موږ د عقيدې او کړنلارې لپاره مبارزه نه کوله ، بلکي د ځای ،مقام او شخصي ګټو لپاره هڅې کولې . کله چې مقامونو ته ورسېدلو ، د اساسنامې او کړنلارې د پلې کولو لپاره مو چې کلونه نغارې ډنګولې هغه مو په بشپړ ډول هېرې کړلې...» ۷۹/ ۳۰۸

شوروي اړخ د تره کي او امين ترمنځ اختلافونو ته چې دوی ورته پکه وهله په کتنې سره بيا د خپلو نقشو د پلې کولو په موخه عجيبه لوبه پرمخ وړله. يوشمير سلاکارانو يې د امين او د امين د پلويانو ملا ور تړله ، نورو بيا د امين مخالفين هڅول چې د امين په وړاندې ودريږي او د همدغو مخالفينو په اړه د امين پلويانو ته د جاسوسانو په څېر رپوټونه ورکول. « د خلقي دولت تر سقوط وروسته د هغو کسانو لخوا چې د نورمحمدتره کي پلويان او معتبره کسان وه، اوريدل کيدل چې له دوی سره د امين د له منځه وړلو په لاره کې شوروي مشاورينو مرسته کوله اوهغوی ته يې مشورې ورکولې .هغه اضافه کوي عزيز اکبري چې د امين – تره کي د اختلاف په وخت کې په اکسا کې عمده سړی و. د ده او نورو امين پلوو کسانو له خولو اوريدل کيده چې شوروي مشاورينو د تره کي او د ده د پلويانو، په خاصه توګه د سروري ، وطنجار، ګلابزوی او مزدوريار لخوا د امين ضد فعاليتونو په اړه د اکسا، امين پلوو کارکوونکو ته راپور ورکاوه. » ۴۰ / ۴۱۵ – ۴۱۶ د شوروي اړخ دا ډول دريځ که له يوې خوا د دوستانوپه نامه د شوروي مشرانو منافقت نندارې ته ايږدي له بلې خوا د امين د څرګندو مخالفينو (سروري ، وطنجار، ګلابزوی ، مزدوريار) او پخپله د امين او د هغه د پلويانو ټيټ سياسي شعور او نه ځيرکتيا هم ښيي. د شورويانو له دا ډول لوبې څخه ښکاري چې په لومړي ګام کې هغوی هلې ځلې کولې ترڅو امين کاملاً په وضعيت او په ځانګړې توګه پر پوځ مسلط شي.په دوهم ګام کې د ځواکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

امین پواسطه تره کی گوښه ، ووژني او بیا دوی په خپله په گوند کې د بدنام امین حساب ته ورسیږي. ځیني څیړونکي او همدارنگه یو شمیر پخواني خلقیان او پرچمیان داسې فکرکوي چې گواکې شوروي سلاکاران په دوو مخالفو ډلو ویشل شوي وو لدې امله یې د خلقي مشرانو د دې یا هغه مشر او یا د خلقیانو یا پرچمیانو ملاتړ کاوه چې دا په بشپړ ډول ناسمه انگیرنه ده. هغه ډله لوړپوړي شوروي سلاکاران چې د گوندي مشرانو ، وزیرانو او نورو ملکي او پوځي لوړپوړو سره یې سر او کار درلود هغه د شوروي دولت ډاډمن مامورین وو او زیاتره یې د نوموړي هیواد د ځارگرې اداري غړي او یا اجنټان وو، هغوی آزمویل شوي کسان وو چې د افغانستان اړوند د خپل دولت په سیاستونو ښه پوهېدل او دشوروي دولت د تگلارو او ستراتیژیو ربنتیني پلي کوونکي وو. له بله پلوه د شوروي په توتالیتار رژیم کې څه ډول یو شوروي جگپوړی مامور د خپل دولت د تگلارې خلاف عمل وکړي دې بیا د لېونتوب او ځانوژنې معنی لرله. څرگنده بیلگه یې د هغه مهال د شوروي اتحاد د کورنیوچارو د وزارت معیین پاپوتین دی. نوموړی په ۱۹۷۹ کال د نوامبر په وروستیو کې د امین سره وکتل او امین یې قانع کړ چې د شوروي اتحاد دری کنډکونه د افغانستان د واکمنی د ساتلو په موخه دې هېواد ته راشي. خو په عمل کې شورویانو د همدې ځواکونو او د تاجبېک د مانۍ شااوخوا له مخکې ځای پرځای شوي د مسلمانانو پنځه سوه کسیز کنډک پر مټ امین ترور کړ. کله چې د دسمبر په اته ویشتمه پاپوتین خبر شو چې شوروي لښکرامین له منځه وړی دی ښایي خپله نارضایتي یې ښودلې وې چې سمدلاسه په همدې ورځ (د دسمبر په اته ویشتمه) د هغه ژوند ته د پای ټکی کیښودل شو او شوروي دولت د نوموړي مرگ ځانوژنه اعلان کړه .البته ځیني لویدیځوال پدې اند دي چې هغه د تاج بیک په مانې باندې د برید پر مهال ووژل شو. دا نظرلدې امله د منلو وړنه دی چې د تاجبیک په مانې د کی جی بی جنگیالیو او د مسلمانانو کنډک برید وکړ نه د شوروي د پولیسو کوم ځواک ، ځکه چې پاپوتین د کورنیوچارو د وزارت مرستیال وو او منطقي نه بریښي چې د اردو او ځارگرو ځواکونو قومانده پولیس ته ورکړل شي او جنرال په خپله د یوه کوچني جزوتام (کنډک) ځانگړو عملیاتو یعنې د یوې مانۍ په نیولو کې برخه واخلي . د شوروي سلاکارانو دا ډول دوه گونی دریځ د یوې مخکې جوړې شوې سناریو له مخې پرمخ وړل کیده ترڅو د ا، خ، د،گ کې کړکیچ ته لمن ووهي ، هغه چاغ کړي او د ټکر برید ته ورسوي. د گوند یو مشر له ډگره یا لوبې وباسي او بل چې د ګڼ شمېر خلقیانو باور یې له لاسه ورکړی او حتی دېنمني یې گټلي ده ترخپل کنټرول لاندې راوړي او خپلې نقشې د همدې کمزوري واکمن د واکمنی پرمهال پلې کړي.

ولې حفیظ الله امین کیوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟

د۱۹۷۹ کال د سپتمبر د میاشتې په لومړۍ اونۍ کې په کیوبا کې د ناپیېلوهیوادونو کنفرانس جوړیده او په پلان کې وو چې امین د افغان پلاوي مشري ولري. خو« امین په توطیه آمېزه توگه د صحت عامي په تالار کې د فعالینو جلسه را وغوښته او په جلسه کې یې اعلان وکړ، چې په هاوانا کې د غیر منسلکو هېوادونو په جلسه کې زموږ محبوب رهبر ونډه اخلي. اصلاً تره کي صاحب له امین غوښتي وو،چې د هاوانا په غونډه کې هغه (امین) د پلاوي د مشرپه توگه برخه واخلي.» ۱۷۰ / ۶۵ امین چې د ځان ښودلو خورا لیوال وو ترڅو په هرسیاسي تدبیر کې گډون وکړي تردې چې کله یې تره کی له واکه گوښه کړ افغان فلم ته یې هدایت ورکړ چې د ثور د وسلوال پاڅون (انقلاب) په اړه یو مستند فلم جوړ کړي. امین شخصاً د فلم د اتل یا د ځوانانو په خبره د فلم د هلک په توگه پکې رول ولوباوه . ښایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړۍ کې امين يوازينی دولتي مشر وي چې د يوه فلم په جوړولو کې د لوبغاړي رول لوبوي. دا چې امين د کيوبا په کنفرانس کې له برخې اخيستنې ډډه وکړله دا شکونه په واقعيت اړوي چې غوښتل يې د تره کي په نشتون کې واک ته د رسېدو نقشه بشپړه کړي. هغه مهال« ګريچکوف د مسکو څخه د کی جی بی مرکز ته تلګرام لیږي او پکې توصيه شوې وه چې تره کی د هاوانا له سفر څخه ډډه وکړي . په مسکو کې يې ګومان کاوه چې په کابل کې د تره کي د نشتون له کبله امين ګټه پورته کړي او ټول واک غصب کړي . له بده مرغه د افغانستان د دولت رئيس د کشف د اداري دليلونو ته غوږ ونه نيو.» ۶۳ / ۲۲۵ هغه مهال امين په بشپړ ډول په وضعيت واکمن وو په کابل کې د تره کي شتون يا نشتون کوم اغېز نه درلود. يا ښايي امين د تره کي د نشتون پر مهال ځينې اقدامات چې د هغه په شتون کې يې نشوای ترسره کولای غوښتل د هغه په غيابت کې ترسره کړي . په وضعيت باندې د امين بشپړ واکمنېدل لدې بريښي چې د تره کي د دفتر مشر، لوی درستيز، د ګارد قوماندان، د مرکزي جزتامونو قوماندانان ، د هوايي او هوايي مدافعې قوماندان، د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان د امين له پلويانو څخه وو. پدې سفر کې تره کي د پاکستان د ولسمشرضياّ ءالحق سره وکتل ، د دواړو هيوادونو ترمنځ د اختلاف وړ مسئلو د حل په موخه د دوه اړخيزه ليدنو کتنو په دوام ټينګار وشو. پدې کتنه کې چې د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزير خيال محمد کټوازي ګډون درلود هغه وايي:

« - د دوو مشرانو په ملاقات کې ضياء الحق د مقدمې په توګه وويل، سوسياليسم له مسکو څخه لومړی منځنۍ آسيا ته راواوښت او اوس يې افغانستان ته ټوپ وواهه ، بل ګام به يې پاکستان وي.

- نور محمد تره کي وويل ، سوسياليسم د افغانستان لپاره نه دی، موږ فقط د يو پيشرفته او مترقي افغانستان په جوړولو لګيا يو.

- ضياءالحق :د ثورانقلاب اخبار چې پاکستان ته راځي په لومړيو وختو کې کنترولېدلای شوای اما اوس له کنترول څخه وتلی دی.تاسو لطفا دا اخبار موږ ته مه رالیږئ.

- ن ، تره کي:تاسو د افغان حکومت مخالفين په پاکستان کې ساتلي دي.

- ضياءالحق: موږ به هغه کسان تاسو ته تسليم کړو خو پدې شرط چې تاسو د ثورانقلاب ورځپانه پاکستان ته را ونه لیږئ او هغه کسان چې تاسو ته تسليم کړو ژوندي پاتې شي او د عادي کسانو په توګه ژوند وکړي... ، د غونډې په پای کې دواړو مشرانو اعلان کړل چې د دې موضوع د رسمي کولو لپاره زموږ د هېوادونو د بهرنيو چارو وزيرانو ته دنده ورکړل شي.»

« ن. م . تره کي له کيوبا نه د راستنيدو په وخت کې په مسکو کې د تم کيدو او له شوروي مشرانو سره د خبرواترو په ترڅ کې يوځل بيا د ح. امين د ناوړه نيت په باب هيښ کړای شو. هغه له ل . بريژنف او يوري اندروپوف نه پدې اړه يو لړ داسې خبرې واوريدې چې دی يې بيخي هک پک کړ. »۴۹ / ۹۲

عزيز اکبري وايي چې کله تره کي او بريژنف ملاقات درلود « سيد داود ترون هم د شوروي چارواکو ، دولتي امنيت کمېټې يا کې جي بی سره اړيکې لرلې او ترون هم يو ساعت – يا يونيم ساعت غايب وو. زه فکر کوم چې شورويانو هم بعضې مسالې هغه ته انتقال کړې وي او ترون هم دا مسالې د تره کي کابل ته د راستنېدو مخکې امين ته رپوټ ور کړی وو يعنې امين يې په جريان کې اچولی وو. » ۶۹ / ۲۶۸ د دې لپاره چې شوروي چارواکي د امين په اړه د تره کي منفي ذهنيت لا پياوړی کړي ، هغوی په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول هغه ته د امين له لوري د خطر او ګواښ سيګنالونه رسول . د بېلګې په ډول کله چې تره کی د برېژنف سره د ليدنې وروسته ميلمستون ته راغی د مېلمستون په دهليز کې په کابل کې د تاس د آژانس خبريال ويني او هغه خپلې کوټې ته بيايي، د خبرو په ترڅ کې نوموړی هم تره کي ته د ګواښ سيګنال رسوي او ورته وايي:« په افغانستان کې يوه کودتا کيدونکې ده ، حفيظ الله امين غواړي تا له واکه ګوښه کړي ، ښايي کودتا په څو نږدې ورځو کې ترسره شي. » ۶۳ / ۲۲۸ پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د تره کي سره په سفر کې د پلاوي يو غړی عزيزاکبري بوګدانوف ته د سيدداود ترون د شتون پرمهال د امين دا پيغام رسوي چې وطنجار، ګلابزوی، سروري او مزدوريار غواړي امين له منځه يوسي چې ترون هم پر دا ادعا تاييدوي . امين عزيزاکبري ته ويلي وو چې دا موضوع به بل څوک نه بلکې ترون بوګدانوف ته ژباړي. خو اکبري بيا د ترون په غياب کې بوګدانوف ته ويلي :« که خبره د توطئې وي ، هغه امين دی چې هغه يې پيل کړېده ، نوموړی غواړي تره کی را وپرزوي او په افغانستان کې ټول واک ترلاسه کړي. » ۶۳ / ۲۲۹ سربيره پردې په کابل کې شوروي سلاکارانو هم د تره کي او هم د امين پلويانو ته لمسوونکي اطلاعات ورکول. دبېلګې په توګه يې د تره کي پلويانو ته ويلي وو چې امينيان غواړي د تره کی الوتکه په هوا کې وولي . د امين پلويان وايي چې سروري غوښتل هوايي ډګر ته د تره کي هرکلي ته د تلو پر مهال امين ووژني او ميثاق په خپل کتاب کې را وړي چې امين څو ورځې وروسته په سياسي بېرو کې ويلي وو چې د تره کي پلويانو په هوايي ډګر کې د ده د له منځه وړلو پلان درلود. دواړه اړخونه د اضافي تدبيرونو او د ګواښ د له منځه وړلو په موخه اقدام کوي . د شورويانو لدې لوبې څخه ښکاري چې نه امين د تره کي د الوتکې د ويشتلو پلان درلود او نه سروري د امين د ترور نقشه لرله. يا ښايي داسې څه به وو او يا به لدې دواړو اړخونو څخه يوه کوم ناوړه پلان درلود. هرڅه چې وو خو شورويانو دواړو اړخونو ته د ناسمو لمسوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د خلقيانو په مشرتابه کې بشپړه بې باوري واکمنه کړې وه .ويل کيږي چې سروري د کابل شاوخوا د دافع هوا په جزوتامونو کې د خپل نفوذ له امله په هماغه ورځ خپل باوري کسان په نوکريوالۍ ګوماري. امين بيا د خلکو د کور او هوايي ډګر په سړک د ده د ډاډمن امنيت په موخه د څارګرې ادارې د مسئولينو پرځای د ارګ ساتونکو ته د لارې د امنيت دنده سپاري. عجيبه لا دا وه چې د تره کي الوتکه د هوايي ډګر په فضا کې دوه ځله تاو راتاو شوه او د کيناستو اجازه نه ورکول کيده. دا بيا دا ګومان په واقعيت اړوي چې د امين پلويانو فکر کاوه چې د دافع هوا په جزوتام کې امين پلوي افسرانو ته موقع او چانس ورکړې چې د تره کي الوتکه وولي خو خبر نه وو چې د هغوی پر ځای سروري نور کسان په نوکريوالۍ ګومارلي دي. د امين پلويان وايي چې امين د تره کي هرکلي ته په خپل وخت نه وو ورغلی او الوتکې ته د کيناستو اجازه ورنکړل شوه ځکه هغه د بلې لارې څخه هوايي ډګر ته تللی چې په لار کې يې د سروري کسان ترور نکړي. تره کی په هوايي ډګر کې د دولتي مشرانو د تاوده هرکلي څخه برخمن شو او امين بيا هم د تل په شان د هغه لاسونه مچي کړل . تره کی د خلکو کور(ارګ) ته په رسيدو د وزيرانو د شورا غونډه را وبلله او ګډون والو ته يې کيوبا او شوروي اتحاد ته د خپل سفر په هکله رپوټ ورکړ او سفر يې ګټور وباله. د غونډې او چای څښلو وروسته ټول له ارګ (د خلکو کور) څخه ووتل او تره کی حرمسرای ته ولاړ او سبا ورځ په خپل کور کې پاتې شو او دمه يې وکړه. د امين پلويانو ويل چې په مسکو کې تره کي د پاتريس لومومبا په پوهنتون کې افغاني محصلينو ته په وينا کې ويلي وو چې په ګوند کې د سرطان دانه پيدا شوې ده هېواد ته په رسېدو سره به هغه عمليات کړم. خو د امين د پلويانو پرته بل څوک ددې خبرې پخلی نه کوي . د هاوانا او مسکو څخه هېواد ته د را ستنېدو وروسته د تره کي له لوري امين ته دا وړانديز چې کوم سفارت ومني ښيي چې هغه شورويانو قانع کړی دی چې د امين له شره ځان خلاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي. همدا لامل وو چې له سفر وروسته د وړي په دوه ويشتمه د امين سره په لومړۍ کتنه کې هغه ته يې وړانديز وکړ چې په بهر کې سفير شي خو امين سپکې سپورې ورته ويلې وې. دا بيا ښيي چې امين هم د محمد داود په شان غوښتل له لوبې ونه وزي . ظاهرشاه د صدارت څخه د داود خان د استعفى وروسته له هغه غوښتې وو چې په فرانسه کې سفير شي خو هغه نه وو ورسره منلي ځکه غوښتل يې د کودتا لارې خپله تنده چې زعامت ته رسېدل دي ماته کړې. عجيبه خو لا دا وه چې امين اوولس مياشتې تره کي ته ډول ډول لقبونه ور کول او د يوه مذهبي پېشوا او استاد په ډول يې د هغه درناوی کاوه خو کله چې دې محترم استاد ترې وغوښتل سفير شي سپکې سپورې ور ته وايي . دا بيا ښيي چې امين له يوې خوا ګوندي اصلونو او دولتي مقرراتو ته درناوی ونکړ او له بله پلوه د تره کي په پټه يې څرګندوني او د هغه هېښوونکی درناوی د غوړه مالۍ او منافقت پرته بل څه نه وو او موخه يې د هغه باورتر لاسه کول او لدې باور څخه ناوړه ګټه پورته کول و تر څو زعامت ته ورسېږي.

د شاګرد بريالی بغاوت

تره کی هېواد ته راستون شو سبا ته يې په کور کې دمه وکړه او د خپلې کورنی د غړو پرته يې له چا سره ونه ليدل. د وړي په دوه ويشتمه سهارخپل دفتر ته ولاړ او له امين سره وکتل. امين له هغه وغوښتل چې « سروري ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوريار د انقلاب په وړاندې د توطيې له امله له دندو ګوښه کړي . د هغوی د ناوړه کړنو او په تېره د سروري څخه يې زيات سر وټکاوه. تره کي ورته وويل : ښايي ښه دا وي چې ته لږ له کارونو لاس واخلې او آرام شې. په کوم هېواد کې سفير شه ، هلته به وخت ولرې ترڅو فکر وکړې او بيا قوت ومومې. امين ورته وويل : تا ته ښايي غلی شې ،نشه توب او زړښت بې عقل کړی يې او ښېله خدای په امانی له کوټې ووت. امين په همدې ورځ د ټيليفون له لارې تره کي ته خپل وړانديز يو ځل بيا تکرار او دا يې هم ورته وويل که وړانديز يې ونه منل شي د جمهور رييس په توګه يې د امرونو څخه اطاعت نه کوي.» ٦٣ /٢٣٣ دا نو د دولت د مشر په وړاندې د بغاوت اعلان وو. د همدې کتنې په اړه نبي مصداق ورته څرګندونې لري او ليکي: «... امين د تره کي سره وکتل او هغه ته يې د هېواد د حالاتو راپور ورکړ، اوهم يې په يو ښېل کاغذ کې ځنې وغوښته چې دا څلور کسيزه باند له کارونو څخه پسې واخلي. تره کي هم د امين خط ولوست او په نرمه موسکا يې ورته وويل، چې امينه ! ته ماته تر ټولو مهم يې ، خو وضعيت داسې راغلی چې زه فکرکوم د يوې لنډې مودې لپاره بهر ته د سفير په توګه ولاړسې ، په مجردې چې حالات سم سي نو بېرته به دې را وغواړم. امين پرې نه ښود چې تره کی خپلو خبرو ته دوام ورکړي ، په غصه او لوړ ږغ سره يې مخ پرې ور واړاوه او داسې يې ورته وويل همدا ته بايد ګوښه سې ، تا د شراب څښلو او زاړه عمر په وجه خپل حواس له لاسه ور کړي دي. لدی وروسته ناڅاپه ولاړ سو او له کوټې ووت». ٣ /٢٩٦ (دا کيسه د تره کي مېرمنې د پلڅرخي په زندان کې انور راجا پاکستاني ژورنالست بندي ته کړې وه.) په همدې ورځ ماښام اسدالله سروري د تره کي استوګنځي ته ورغلی د امين څخه يې سر ټکولی دی او تره کي ور ته ويلي وو : « د پنجشنبې په ورځ ته ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوريار راشئ . زه به امين را وغواړم چې سره کښېنو، چې څه خبره ده بحث به پرې وکړو. » ١٧٠ / ٦٩

د وړي درويشتمه مخکې له غرمې څلور واړه پوځيان د تره کي دفتر ته ورغلل . جنرال عبدالقادر اکا د ګلابزوی له قوله ليکی:« په دوولسو بجو ټرون راغلی دی او تره کي ته يې ويلي دي چې د امين لور ناروغه ده هغه نشي راتلای. تره کي امين ته ټلفون کړی او ورته ويلي يې دي ته خو رانغلې ستاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځ کې څه دي چې نه تقسیمېږي . امين په ځواب کې ورته وايي ، زه نه درځم دوی ما وژني . تره کي ورته وويل دا څنګه کېدای شي چې زما په دفتر کې تا و وژني...، د يادو وزيرانو څخه دوه ځې او وطنجار او ګلابزوی د تره کي سره پاتې کېږي ...، د خبرو په ترڅ کې تره کي هغوی ته ويلي : تاسي نظامي مشاوران ياست جنګ مو خوښېږي . جنګ د حل لاره نه ده. تره کي د ګلابزوی د دې خبرې په اړه چې امين تره کی وژني ورته ويلي وو زه به په داسې کار چې زموږ ګوند له د ننه ټوټې ټوټې کړي لاس پورې نکړم . تاسي ته هم سپارښتنه کوم، چې داسي اقدام ونکړئ ، چې وضعيت خراب شي ، زه به د خپل ژوند د ژغورلو په خاطر يو مچ هم و نه وژنم پرېږدئ چې زما سرنوشت ګوند او خلک وټاکي .» ۱۷۰ / ۷۰ شوروي سفارت د دې کتني په اړه يو رپوټ مسکو ته استولی چې په يوه برخه کې يې راغلي دي :« د سپټامبر په ۱۳ نېټه تره کي ، امين ته بلنه ورکړه چې په مشرتابه کې د رامنځه شوې ستونزې د هوارۍ د راوستلو لپاره دې خبرو اترو ته غاړه کېږدي . کله چې امين ته څرګنده شوه چې ګلابزوی ، وطنجار او مزدوريار هم را بلل شوي امين په پرېکنده ډول بلنه وغندله . تره کي ان د تلفون له لارې له امين سره ژمنه وکړه چې د هغه مخالفين به له واکمنی څخه ګوښه کړي او (وې ويل) چې امين به د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکي خو بيا هم امين و نه منله. له تره کي څخه له دغو خبرو وروسته امين د ملي ګارد مشر جانداد او د وسلوال ځواک ستر درستيز يعقوب ته تلفون وکړ. امين هغوی ته امر وکړ چې د تره کي هېڅ امر دې و نه منی.» ۱۲۴/ ۱۱۷

د ويروس آ په نوم کتاب د شوروي ليکوالانو له مخې په همدې ورځ ماپښين سروري د بوګدانوف کور ته ورځي او په هيجاني حالت کې ورته وايي چې امين د ده او دريو وزيرانو د نيولو امر کړی دی او دوی بايد مرسته ور سره وکړي . بګدانوف ورته ويلي تاسو ټول تره کي ته ورشئ ، هغه سفارت ته ځي او په سفارت کې د شوروي مقاماتو د دستور له مخې سفير پوزانوف ، سترجنرال پاولوفسکی د شوروي اتحاد د ځمکنيو قواوو قوماندان، ګوريلوف لوی پوځي سلاکار ، ايوانوف د کی جی بی استازی او ريوريکوف ژباړن تره کي ته ورځي او امين هم ورغواړي ترڅو دوی ته د شوروي مشرتابه پيغام ورسوي. تره کي د پيغام په اړه ويلي وو:« پيغام سره لدې چې لنډ و خو په ځای،په وخت او د ژورې معنا لرونکی و. موږ د يووالي او يو موټيوالي ملاتړ کوو. کله ناکله شخړې رامنځته کيږي... امين وويل تره کی يو پيژندل شوی مشردی او دی(امين) وياړلري چې د تره کي يو لارروی دی...او که دی (امين) له تره کي مخکې مړسي نو مړينه به يې د دې زباد وي چې خپله دنده يې سرته رسولې ده . ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی (امين) د تره کي د يوه ربښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلې وسې هرهغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هيله سرته ورسوي.» ۱۲۴ /۱۳۲د شوروي پلاوي د منځګړيتوب له امله د تره کي او امين ترمنځ ظاهرآ کرکيچ له منځه ولاړ. د مازديګر په شپږو بجو څلور واړه وزيران بيله مخکنی خبرتيا په يوه موټر کي سفارت ته پناه وړې ده. د سفارت د هڅو او د تره کي د تلفون وروسته د شپي په يوولس نيمو بجو وزيران د خپلو کورونو په لور د سفارت څخه ووتل . هېره دې نه وي کله چې وزيران د سفارت مخکې په موټر کې ناست وو عزيز اکبري هم سفارت ته تللی او وزيرانو ته هم ورغلی دی. لدې وروسته ترون بوګدانوف ته تلفون کړی او د خبرو په ترڅ کې ورته وايي لکه چې په سفارت کې کومه مېلمستيا لرئ. دې خبرې دا معنی لرله ترون خبر دی چې وزيران سفارت ته تللي دي او فکر کېږي چې دا خبرعزيز اکبري ور رسولی وي او يا دا چې د امين نفرو پوځي وزېران څارل.

د وږي په څلېرويشتمه د جمعي ورځ هغه ورځ چې د استاد او شاګرد د دوستي او ملګرتيا مزي وشکېدل. پدې ورځ وفادار شاګرد د خپل استاد خلاف په څرګند ډول د بغاوت جنډه پورته کړله . دا ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد او شاګرد په سختو تلفوني خبرو پیل شوه او د دې خبرو وروسته امین پوځ ته د تیارسۍ قومانده ورکړه. پدې هکله مسکو ته د دفاع وزارت د شوروي پوځي سلاکار په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په مشرتابه کې د اختلافونو د را څرګندیدو له امله د امین د دستورله مخې د سپتمبر په څوارلسمه په ۳۰ : ۹ د کابل ګارنیزیون قطعات د تیارسۍ حالت ته راوستل شول. د سپتمبر په څوارلسمه ۲۰ : ۱۶ د یعقوب په قومانده د پوځ قطعات ښار ته ننوتل او په ۰۰ : ۱۸ یې مهم ځایونه اشغال کړل » ۱۰۶ / ۲۳۰ په همدې ورځ د سهار د اتو بجو شاوخوا د اګسا مرستیال نواب ، سیاسي آمر سلطان احمد بهین او یو بل افسرغوښتل د اګسا د مشر سروري دفتر ته ننوزي. لکه څرنګه چې سروري په دفتر کې نه وو د سروري یاور قاسم دفتر ته د هغوی د ننوتلو مخه نیسي خو هغوی هڅه کوي چې په زوردفتر ته ننوزي او خبره د وسلې کارولو ته رسیږي، ویل کیږي قاسم په نواب ډزې کوي او بهین بیا قاسم وژني. بهین دفتر ته ننوزي خو هلته څوک نه وو. نواب څلورسوه بستریز روغتون ته لیږدول کیږي . روغتون ته د هغه د پوښتنې لپاره انجینرخیرمحمد او ډاکټر سورګل ورځي . د امین پلویان وایي چې د روغتون سرطبیب غني اندړ دوی دری واړه ووژل او بیا یې خپل ژوند ته پخپله د پای ټکی کیښود. دا چې په روغتون کې څه پیښ شول او دا وژني چا کړې دي کره معلومات نشته. د سروري د دفتر پیښه ښیي چې ښایي د سروري دوو مرستیالانو(نواب او سلطان) چې د امین پلویان ګڼل کیدل غوښتل سروري ونیسي او یا یې و وژني. د دې پیښې وروسته امین په سفارت کې د کی جی بی له استازي ایوانوف سره د کتنې وړاندیزکوي ،ایوانوف او د هغه همکار بګدانوف او ژباړن ریوریکوف د امین سره په یوولسو بجو ګوري. بوګدانوف وایي چې امین ورته ویلي وو چې پرون د تره کي د استوګنځي څخه د شوروي ملګرو د وتلو وروسته د تره کي سره اوږدې خبرې لرلې خو کومې پایلې ته ونه رسیدل . ده د څلورو پوځي وزیرانو ګوښه کول غوښتل خو تره کي یوازې د سروري او ګلابزوی په ګوښه کولو او د سروري په ځای د عزیز اکبري د ټاکنو سره موافقه وکړه خو امین سید داود تړون د هغه پر ځای مناسب سړی ګاڼه . امین پدې کتنه کې وویل: « که شوروي ملګري ټینګار کوي ترڅو دی(امین) استعفی وکړي ، دی چمتو دی دا کار وکړي که څه هم دی پدې باور دی چې د ګوند فوق العاده پلنوم را وبلل شي او په هغه کې ټول اختلافونه حل کیږي.امین اضافه کړل چمتو دی هیواد پریږدي او شوروي اتحاد ته لاړشي او حتی ځان و وژني.» ۱۲۴ / ۱۲۵ عجیبه ده کله چې تره کي له امین څخه وغوښتل سفیر شي هغه ته سپکې سپوري وایي خو شورویانو ته د خپلې وفادارۍ د ښودلو په موخه حتی ځان وژني ته هم چمتو دی. په اګسا کې د ډزو وروسته امین عزیزاکبري ته هدایت ورکړ چې د اګسا د ادارې د مشرپه توګه کار وکړي . دې ټاکنې دا معنی لرله چې امین د دولت واکې په لاس کې نیولې دي او غلې کودتا یې بریالۍ شوې ده . « د سر وزیر د لارښوونو پر بنسټ عزیزاکبري وروسته د بهرنیو چارو د وزارت د مرستیال اسدالله امین سره وکتل چې له نوموړي څخه اړونده لارښوونې ترلاسه کړي اسدالله امین د حفیظ الله امین وراره او زوم ، له عزیز څخه وغوښتل چې خپله دنده دې پرمخ بیایي او د اګسا له ودانۍ څخه دې له اجازې پرته نه وځي.اکبري ماپښین د تره کي هستوګنځي ته ورځي اوتره کي د خبرو په ترڅ کې ورته ویلي و زه بې وسې یم واک نه لرم او نه شم کولی اړین ګام اوچت کړم ... زه د زړه له کومې ګوند او ولس ته پاڅیاله وم . ګرانه زویه ! که مو بیا ونه لیدل ، نو د خدای په امان. » ۱۲۴ / ۱۲۶ ، ۱۲۹ محمدهاشم نوري چې هغه مهال د اردو د سیاسي رییس مرستیال وو وایي چې د جمعې په ورځ د یوولسو بجو شاوخوا د ګلابزوی په کورکې وم چې عزیز اکبري ګلابزوی ته تلفون وکړ او ورته و یې ویل چې د مرکزی قول اردو قوماندان د عسکرو سره ستا د نیولو لپاره درځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

. محمد هاشم نوري ددې خبرې د اورېدو وروسته د تره کي سره د ټلفون له لارې خبرې کوي د نورو خبرو په ترڅ کې دا پوښتنې ترې کوي:

۱ـ آیا نظامي قوت ته اړتیا شته؟

تره کی ورته وایي ، زه نه غواړم چې ګوند په خپل منځ کې وجنګوم.

۲ – آیا د بهر څخه د مرستې انتظار لرې ؟

هغه وویل ، هېڅکله هم نه ، دلته یو آزاد ولس پروت دی.

داسې ښکاري چې د عزیزاکبري د تلفون وروسته د زندان او مرګ له وېرې درې تنه سروري ، ګلابزوی او وطنجار په وطني جاموکې ګډ په یوه موټر کې د سفارت د یوه غړي کور ته چې د سفارت په اوه سوه متری کې دی پناه وروړي او مزدوریار د امین د پلویانو له لوري ترڅارنې لاندې نیول کیږي. دا درې تنه وزیران د سپتمبر په اتلسمه په پټه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته لیږدول کیږي. د افغانستان څخه د دغو دریو تنو د اېستلو په اړه د نظر یووالی شتون نلری. د امین پلویان وایي چې درې واړه په تابوتونو کې د کابل هوایي ډګر څخه شوروي اتحاد ته په پټه سفیر واستول . دا ادعا ځکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال شوروي پوځیان چې په جګړو کې ښکیل وي شتون نه درلود چې درې تنه شوروي وګړي په تابوتونو کې د الوتکې په واسطه شوروي اتحاد ته ولیږدول شي. بل دا چې په تابوتونو کې د اکسیجن د نشتون له امله هغوی ژوندي نه پاتې کېدل. ځېنې روسي سرچینې وایي چې سروري د لرګیو څخه په جوړشوي صندوق کې چې د آکسیجن دستګاه هم ورسره وه او دوه نور د اړین مکیاژ وروسته چې مکیاژګر شوروي تبعه دی له برلین څخه را غوښتل شوی وو د شوروي په جعلي پاسپورتونو په یوه شوروي ترانسپورتي الوتکه کې وایستل شول او نورې شوروي چینې وایي چې درې واړه د مکیاژ وروسته له افغانستان څخه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولیږدول شول. په همدې ورځ د مازدیګر د څلورو بجو وروسته د سفارت پرونې پلاوی بیا تره کي ته ورځي چې د تره کي او امین ترمنځ جوړه وکړي. ویل کیږي چې کله شورویان د تره کي استوګنځي ته ورغلي دي تره کي په خپله امین ته ټلفون کړی چې شوروي ملګري راغلي دي ته هم راشه خو د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي څو ورځې وروسته د اکتوبر په شپږمه د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته وایي چې امین ته د سفیر ژباړونکي ټلفون کړی دی چې د تره کي استوګنځي ته ورشي. هېره دې نه وي مخکې لدې چې امین راشي جنرال ایوانوف د کې جي بي مسؤل تره کي ته ویلي ګنګوسې داسې وایي کله چې امین د خلکو د کور پر انګړ پښه کښېږدي ودې وژل شي . تره کي ویلي وو دا امکان نلري او دا درواغ دي. پدې اړه دا پوښتنه را پیدا کیږي ایوانوف څرنګه خبر شوی دی چې امین د تره کي استوګنځي ته په رارسېدو سره وژل کیږي؟ لدې څخه دوې پایلې را وزي چې په امین دړزې همدې جنرال ایوانوف تنظیم کړې وې چې د ده بادیګارد تر سره کړي یا دا چې امین دا دړزې تنظیم کړې وې او کله یې چې په یوولسو بجو د ک . ګ . ب له جنرال سره لیدلي وو د هغه تر غوږو یې رسولې وې چې تره کی د ده د وژلو پلان لري.

امین د تره کي یا د شوروي ژباړونکي سره د تلفوني خبرو وروسته د څو تنو ساتونکو سره د تره کي استوګنځي (حرمسرای) ته ورځي. تره کی په دوهم پوړ کې اوسېده او په زینو کې سیدداود ټرون مخکې او د زیرک په نامه د امین ساتونکی ورپسې خیږي چې دړزې کیږي . پدې دړزو کې ټرون وژل کیږي ، زیرک او د تره کي کورنی ډاکترجګتورن عظیم چې شورویانو ته یې چای ور ووړ ټپیان شول. د شوروي لیکوالانو د لیکنو پر بنسټ« د دړزو په اورېدو سره ژباړونکي ته هدایت ورکول کیږي چې په احتیاط دهلېز ته ووځې چې څه پېښه ده. هغه وزي او د تره کي د ساتونکو څخه یو ورته وایي پرموږ دړزې وشوې او موږ اړشوو متقابله دړزې وکړو.» امین د دړزو په اورېدو سره تېښتې او ځان د دلکشا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانۍ ته رسوي. د دېزو وروسته سفير تره کي ته وايي چې دوی به امين ته ورشي او هغه هم ورسره همغږي ښيي او شوروي استازي د امين د دفتر پر لور خوځيږي. د امين سره د شوروي استازو د کتنې په اړه د سفير په يادداښتونو کې راغلي دي : « هڅه مي وکړه امين وپوهوم چې سوء تفاهم منځته راغلی او د دواړو خواوو ساتونکي ملامت دي. »۶۳ / ۲۴۲ – ۲۴۳ د سفير په يادداښتونو کې دا هم راغلي دي چې د امين سره لږ تم شوو ځکه چې د خلکو په کور کې د ټانک دېزې وشوې او ضمناً په پرله پسې توګه امين ته ټيليفونونه راتلل او پدې يې ورسره هوکه وکړه چې د ماښام په اوونيمو بجو به سفير د ده ليدو ته راشي. د محمود سوما د ليکنې له مخې سفير د ژمنې سره سم په خپل وخت د دلکشا مانۍ ته راغی او امين ته يې وويل :«په تا باندې د نورمحمدتره کي له خوا د سوء قصد عمل په تيره بيا هلته زما د موجوديت په مهال کې يو ډيرناوړی بد او د غندنې وړعمل و. خو ډيره ښه شوه چې ته ژوندی او روغ رمټ پاتې شوې. ته حق په جانب يې او موږ ستا څخه ملاتړ کوو. نوموړي سفير دا هم امين ته وويل چې که د قدرت څخه د نورمحمدتره کي د لرې کولو علت د ناروغی له امله استعفا وښودل شي ، نود ده دولت به نورمحمد تره کی د ناروغی په نوم شوروي اتحاد ته ورځني بوزي.» ۱۷۱ / ۴۹- ۵۳ عبدالرشيد جليلي ورته ځرګندونې لري :« د شپې په اتو بجو پوزانوف امين ته راغی ، د پيښې عاملين يې وغندل او د ترون مرګ يې يو جبران نه منونکي حادثه وبلله او زياته يې کړه چې دا پيښه که داسې اعلان شي چې تره کی د روغتيا له امله استعفا وکړه او د تداوۍ لپاره شوروي ته ځي او پرځای يې حفيظ الله امين د انقلابي شورا له خوا وټاکل شو.» ۱۰ / ۹۷ د سفير په خبرو کې ځرګند تناقض لدې معلوميږي چې له دېزو وروسته د امين سره په لوموړۍ کتنه کې دېزې د واړو خواوو د ساتونکو سؤ تفاهم ګڼي خو د امين سره په دوهمه کتنه کې دېزې د تره کي لخوا پر امين سؤ قصد بولي.

اوس به د دېزو د ځرنګوالي په اړوند بحث وکړو. پدې اړه جليلي ليکي: « ويل کيږي چې دا دېزې د تره کي د ياورانو قاسم او ببرک له خوا شوې دي او بيا نور وايي چې د پوزانوف د ساتونکو له خوا چې وسله وال وو شوې دي. » ۱۷۲ په پيښه کې د شوروي اړخ د ښکيلتيا په هکله جليلي ليکي: «البته کله چې پرامين د ننه د تره کي د دفتر د دروازې له خولې نه دېزې وشوې او له هغې نه بچ شو او بيرون د ګلخانې انګړ ته يې ځان ورساوه خو د مانۍ د انګړ له هغه ځای نه چې د شوروي سفير سره راغلي کوماندوګان ناست وو پرې بيا دېزې وشوې خو ژر يې ځان د ديواله بيخ ته پټ کړاو بيا د احتمالي مرګ نه وژغورل شو. » ۱۰ / ۷۸ د دېزو په هکله اقبال وزيري ليکي : « دا ځل بيا شوروي کوماندوګانو امين ژوندی پريښود او روغ رمټ د دلکشاه مانۍ ته لاړ او تره کی يې د واک څخه ګوښه کړ. په امين باندې چې د بام څخه هم دېزې شوې وې ويني چې روسي کوماندوګان دي خو امين دا موضوع د ګوند څخه پټوي پدې دليل چې که ګوند خبر شي چې پدې موضوع کې د مسکو سيخ لاس دی نو ګونديان به د ده څخه مخ واړوي. امين دا موضوع يوازې په هغه شپه سوما او جليلي ته کوي چې د دلکشاه په مانۍ کې د ده سره شپه وو.» ۶۰ / ۱۲۰ جليلي ددې پيښې وروسته د امين د لوموړي ګام په هکله ليکي:« د سنبلې د مياشتې د څلورويشتمې نيټې د پيښې اصلي لوبغاړي په همدغه ماښام د خپلو دندو نه ليرې کړای شول او پر ځای يې نور څلورکسان مقررشول چې د حفيظ الله امين لوموړي وزير په پيشنهاد او د افغانستان د خلکو د سترمشر د افغانستان د خلکو دموکراتيک ګوند عمومي منشي او د افغانستان دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا رئيس نورمحمدتره کي په منظورۍ دغه کسان نوي مقررشوي دي: فقيرمحمدفقير د کورنيوچارو وزير، صاحب جان صحرايي د سرحدونو چارو وزير، انجينر محمدظريف د مخابراتو وزيراو عزيزمحمد اکبري د اګسا رئيس »۱۰ / ۸۱-۸۰ ددې ټاکنو خبر جليلي د پوسته رسوونکي(ډاګي) په څېر راديو ته وړی وو.د امين د نږدې ملګرو سوما، جليلي او وزيري له ليکنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه بریښي چې پدې پېینه کې شوروي اړخ ښکیل دی. ښایه شکه د تره کي سره د شورویانو او امین کتنه د امین او سفیر نوښت او یا یوه اړخ د پلان له مخې تر سره شوې ده.

تر اوسه مو د دېزو په اړه د شوروي اړخ او د امین د پلویانو یا د لوبې د بریالي اړخ څرګندونو ته ګوته ونیوله . د دېزو د شاهدانو ژوند ته بریالي اړخ دوې ورځې وروسته د پای ټکی کېښود. د څلورو پوځي وزیرانو څخه دریو د لوبې په وروستي پړاو(روند) کې سفارت ته پناه وړې وه او بل یې امین توقیف کړی وو. منطقاً هغوی د دېزو په اړه څه نشي ویلی . د دېزو د یوه شاهد چې د دېزو پر مهال د زینو ترڅنګ په دستشوی کې وو له هغه به واورو. هغه د ن . تره کي ورېره ملالی تره کي ده . هغه وایي:« مخکې له دېزو ببرک د تره کي صاحب ساتونکی راغی چې تا ته ټلیفون دی ورغلم او مقابل لوری عزیز اکبري وو. اکبري راته وویل چې زما دفتر ششدرک ته راشه او یولیک درکوم چې هغه تره کي صاحب ته ورکړې. ما ورته وویل ما ستاسې دفتر ندی لیدلی . هغه وویل دړپورانو لیدلی دی. ملالی وایي چې د عزیز اکبري مېرمن زما ملګرې وه . ما ششدرک ته د تلو احضارات نیول چې ببوجانې (د تره کي صاحب مېرمنې) را ته وویل چې زما زړه بد بد کېږي که څو لیمو په اوبو کې واچوې چې هغه و څښم . ببرک هم وویل چې زما هم زړه بدېږي. ملالی وایي چې د دوهم پوړ دهلېز په یوه برخه کې یو اوږد میز وو او خواړه به له هغه ځای څخه ویشل کېدل هلته به تل یو څوک وو خو نن هېڅوک هم نه وو راغلي. ما دوه ګیلاسونه د لیمو شربت هغوی ته جوړ او ورکړل. زه دستشوی ته لاړم چې خپل لاسونه ومینځم. دا دستشوی د زینو په یوه برخه کې وو او د زینو دا برخه سوروره او هلته یوه کوچنۍ قالینه پرته وه دستشوی ددې برخې په یوه کونج کې جوړ شوی وو . د لاسونو د مینځلو پر مهال دزې وشوې دېره ورخطا شوم او زینو ته مې مخ وګرزولو چې ترون په زینه کې زما مخکې ته په قالینه باندې ولوېد او زیرک د امین ساتونکی له زینو څخه په ځغاسته کته کېده. د کاکا (تره کي صاحب) د کوټې د دروازې مخې ته ډاکتر عظیم چې په اوږه لګېدلی وو ولاړ وو. ښایه اجازې د کاکا کوټې ته ورننوتم . هغه را ته وویل ملال زو څه خبره ده . ما ورته وویل ترون یې ویشتلی دی. کاکا او شوروي میلمانه چې کاکا مخکې او دوی ورپسې وو دهلیز ته را ووتل . تره کي صاحب د خپلو ساتونکو څه وپوښتل چې ترون تاسو ویشتلی دی؟ هغوی وویل موږ قطعا دزې ندي کړي تاسو کولی شئ زموږ د ټوپانچو میلونه بوی کړئ چې ډادمن شئ موږ دزې نه دي کړي بلکې ترون دوی په خپله وویشت او ډاکتر صاحب په اوږه لګېدلی دی. د تره کي صاحب خبرې ژباړونکي سفیر ته ژباړلې .دوی بېرته کوټې ته ننوتل او د څو شېبو وروسته را ووتل. شورویانو له تره کي صاحب سره خدای په اماني وکړه او په زینو کې کته شول . دا مهال ما تره کي صاحب ته وویل کاکا جانه ته به هم ورسره تللی وې. هغه په ځیر ځیر را ته وکتل او څه یې ونه ویل. ملالی وایي چې کله به کاکا په چا باندې په قهر شو په ځیرځیر به یې ورته کتل . وروسته لدې تره کي صاحب د ګارد قوماندان ته تلفون وکړ چې د ترون جسد یوسي. څو شیبې وروسته ټلفون راغی او څه یې تره کي صاحب ته وویل . تره کي صاحب ورته وویل نه غواړم چې څو ټانکونه زما په ملاتړ او څو ټانکونه د امین په ملاتړ و جنګېږي. لدې وروسته تره کی صاحب دهلیز ته را ووت او د ترون د جسد سره څو شیبې ودرېد او بېرته کوټې ته ولاړ. لدې وروسته د کاکا ټلفون پرې شوی وو. دېر وخت تېر شو څوک را نغلل چې د ترون جسد یوسي موږ په ګډه په هماغه قالینچه کې لاندې یووړ او په یوه ګوښه کې مو کېښود. د شپې څوک راغلي دي هغه یې وړی وو. ملالی وایي ترون په ورمېږ کې د غوږ ترڅنګ لګېدلی وو .» دا بیا ښیي چې په ترون له شا یا کوم اړخ نه دزې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ليکوالان په خپلو ليکنو کې د سفير او دريو شوروي جنرالانو او ژباړونکي له قوله ملالۍ د تره کي مېرمن ګڼي چې د دزو وروسته د تره کي کوټې ته ننوتلې وه . ملالۍ د شوروي ليکوالانو په ليکنو کې دوې خبرې سمې نه ګڼي .يو دا چې د دزو وروسته ژباړونکی دهلېز ته نه دی راوتلی . بل دا چې په ارګ کې د ټانک ډزې هم ندي شوې. ملالۍ وايي د استوګنځي دروازې او دېوالونه تر دې کچې پلن وو چې تره کي صاحب او شورويانو ډزونه نه وو اورېدلې. ملالۍ وايي کله چې سبا ماښام د ټلويزيون څخه خبر خپور شو چې کاکا د ناروغۍ له امله استعفی کړې ده زما پلار ته يې وويل دا ډېر بد خبر دی وبه مې وژني او اعلان به کړي چې د ناروغۍ له امله مړشو . د ملالۍ تره کي له انده د عزيز اکبري له لوري هغې ته ټلفون چې دده دفتر ته ورشي او ليک ترلاسه کړي هغه خبر وو چې په حرمسرای کې کومه ناوړه پېښه پېښېدونکي ده چې پدې پېښه کې دې (ملالی) د ده د مېرمنې ملګرې ته کوم زيان ونه رسېږي.

دا چې د حرمسرای د ډزو طراح کوم مرکز وو، ډزونه چا وکړل ، موخه يې څه وه پرې پوهيدل ستونزمن دي ځکه چې پدې اړه څېړنې ونشوې . د دې پېښې په اړه ميثاق د يوه روسي خبريال د پوښتنې د دې ځواب سره همغږې وښودل شي: « پوهيږئ دا موضوع ډيره مبهمه ده . زه نشم کولی ووايم چې دا د امين خلاف د هغه د له منځه وړلو په موخه يو واقعي سوء قصد وو يا د يوې صحنې جوړول وو. حتی د کلونو په تيريدو سره دې پوښتنې ته ځواب نشم ويلی.» ۶۳ / ۲۴۳ دا چې امين د خپلې واکمنۍ پر مهال د حقايقو د موندلو په موخه د څېړنو هڅه ونکړله دا ګومان په واقعيت اړوي چې دا ډزې يا د امين له لوري يوه صحنه جوړونه وه او يا امين پوهېدلو چې دا ډزې سفير او ورسره راغلو جنرالانو تنظيم کړې وې لدې امله يې څېړنې اړينې نه ګڼلې. د امين د پلويانو له ليکنو څخه ښکاري چې هغوی ډزې کوونکي د تره کي ساتونکي ګڼي او شوروي اړخ ته هم د شک په سترګه ګوري . د امين د پلويانو نه رښتينولي لدې څخه ښکاري چې هغوی د تره کي د کورني ډاکتر د ټيپي کېدو په اړه هېڅ هم نه وايي . شوروي اړخ ملامتي د دواړو مشرانو په ساتونکو اچوي . خو په ګوند کې يوشمير کسان په خپله امين ته ګوته نيسي چې يوه ننداره يې جوړه کړه ترڅو د هغې څخه په استفادې سره بشپړ واک ته ورسيږي. داسې ښکاري چې د ډزو طراح لوبيانکه (د شوروي د کی جی بی مرکز) او پلې کوونکی يې په افغانستان کې د ک. ګ. ب مسؤل جنرال ايوانوف او يا په خپله امين وو. د دې پېښې او د امين د شخصيت او د وړې د څلېرويشتمې پېښې په اړه د « فيدل کاسترو زما ژوند » نومې په انګرېزي ژباړل شوي کتاب په ۵۹۳- ۵۹۴ مخونو کې راغلي دي :« تاسو پېژنئ هغه مارکسيست مشران ، چې کله په واک کې وو، داسې کړکجانه او جنايت کارانه سلوک يې وکړل . د بېلګې په ډول حفيظ الله امين د افغانستان او لينګ ساری د کمبوديا. يو د دې دوو څخه په کال ۱۹۷۵ ز کال په کمبوديا کې د جېنوسايد مسؤل وو. څه خاطرې تاسو له دوی څخه لرئ ؟ په افغانستان کې په ۱۹۷۹ ز کال ، کله چې امين د هېواد لومړی وزير وو، د يو پټ ګروپ لارښوونه يې وکړه ، چې د ولسمشر ن. تره کي پر ضد توطېه وکړي ، په حقيقت کې کله چې تره کی په هاوانا کې وو او د څو ورځو په د ننه (خلکو کور ليکوال) کې کودتا وشوه چې د تره کي په مړينې پای ته ورسېدله ، هغه په مرموزه توګه ووژل شو او امين د ولسمشرۍ واکې تر لاسه کړ...، امين داسې سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زيات ورته وو. موږ په افغانستان کې د انقلاب تر بريا وروسته ، د ۱۹۷۸ په اپرېل کې ددې فرصت پيدا کړچې د امين سره ملاقات وکړو، تاسو تصور نشئ کولای چې يو خوش مشربه، خودمانی شخص! په ټوله معنی لکه لينګ ساری، چې هغه هم په کمبوديا کې د انقلاب وروسته کيوبا ته راغلی وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امین پلویان وایي د هاوانا څخه کله چې تره کی مسکو ته راغی او د بریژنف سره یې وکتل پدې کتنه کې کارمل هم گډون کړی وو او پدې سلا شوي وو چې د امین د گوښه کولو وروسته کارمل په گوند او حکومت کې دوهم مقام ترلاسه کړي او پرچمیان په واک کې بیا شریک شي. پدې هکله د امین د پلویانو او ځیني لویدیځوالو پرته بله منبع څه نه وایي. خو د شوروي د هغه مهال پالیسي داسې وه چې په ختیځه اروپا کې پټ شوي پرچمي مشران(کارمل ، راتب زاد ، نور، وکیل ، بریالی ، نجیب) خورا پټ وساتي ترڅو خلقي مشران تحریک نشي. البته ځانگړی پام یې کارمل ته را گرزولی وو. لدې کبله د تره کي سره د کارمل لیدنه په مسکو کې منطقي نه بریښي. پدې اړه هیڅ کومې شوروي یا روسي چینې ، کارمل او پلویانو یې څه نه دي ویلي.که کارمل د شوروي یرغل وروسته چې دی یې د واک په گدئ کینولو د تره کي سره د خپلې کتنې په هکله څه ویلي وای د هغه دریځ په هغو خلقیانو کې چې د امین مخالفان گڼل کېدل قوي کېدلو خو هغه څه نه دي ویلي که څه هم د مرغومې د شپږمې وروسته د گوند په لومړي پلنوم کې یې د تره کي او خیبر انځورونه د پلنوم په صالون کې ځړولي وو . پورتنیو څرگندونو او په تېره د وړې څلېرویشتمې د ډزو په ورځ د پېښو بهیر او څرنگوالي ته که وکتل شي لیدل کېږي چې امین سهار په ۳۰ :۹ بوځ ته د تیارسی امر ورکړ ، غوښتل یې د اکسا مشر ونیسي یا ووژني چې هغه په لاس ورنغی ، د کې جی بي له استازو ایوانوف او بگدانوف سره یې په یوولسو بجو ولیدل او لدې کتنې وروسته یې عزیز اکبري د اکسا د مشر په توگه وگومارلو. په همدې ورځ وروسته له غرمې دری تنه برحاله وزیران په وطني جامو کې د امین له ډاره د شوروي د سفارت د کوم کارکوونکي کور ته پناه ور وړې. دا دې معنی لري چې د امین کودتا بریالی شوې ده او د دوی ژوند ته گواښ شتون درلود. د تره کی په استوگنځي کې د ډزو په اړه گلداد د مرکزي کمېټې غړی داسې لیکي: «د همدغې ډول حالت په رڼا کې او د هغو کسانو له خولو څخه چې په همغو وختونو کې یې په ارگ کې د ننه دندې لرلې، د همغې پېښې له پیښېدو څخه لږې مودې وروسته ، د گوندیانو منځ ته داسې خبرې راووتلې اوغلې غلې زمزمه کېدلې: کله چې د شوروي اتحاد سفیراو ورسره جنرالان ، د تره کي دفتر ته ورننوتل، د هغوی (دغو بهرنیانو) د ساتونکوله ډلې څخه کوم تن له دوی سره د تره کي دفتر تر دروازې پورې ورسره وه. د هغې په خبرو باندې ، کله چې امین له لومړي پوړ څخه دویم پوړ ته ختلو، همغه روسي ساتونکي له کوم کونج څخه پر امین باندې ډزې کوي او د امین پر ځای تړون چې د امین مخې ته روان وه ، وژني. که چېرې دغه خبره سمه وي ، نو په دغې صورت کې بیا دوه احتماله شتون لرلی شي: یو احتمال دا چې همغې روسي ساتونکي تړون نه وه پیژندلی او په هغه باندې یې د امین گمان کړی وه.بل احتمال دغه کېدلی شي چې د دندې له مخې څخه امین نه وژلو او د خپل آمر په دستور باندې یې یوازې لوبه تر همدغې بریده پورې رسوله.» ۱۰۵ / ۷۶۰ پورتنیو څرگندونو ته په کتو سره د گلداد دوهم احتمال چې ډزې پدې موخه شوې دي چې امین ولمسوي ترڅو د تره کي خلاف پرېکړونکی گام اوچت کړي او هغه له ډگره وباسي د منلو وړ دی . د تره کي د ساتونکو له لوری پر امین سؤقصد ځکه منطقي نه بریښي چې که ساتونکو غوښتل امین له منځه یوسي د دوو تنو له لوري چې د هریوه د کلشنکوفونو په جاغورونو کې دېرش دېرش مرمیو شتون درلود په زینه کې چې د لسو مترو لږ واټن دی په یوه ضربه شلو ـ دېرشو تنو ته مرگ او ژوبله ور اړولی شوای . کله چې د تره کي د وژنې وروسته نوبت د امین وژلو ته ورسېد کرملن پریکړه وکړه چې د اکتوبر په وروستیو کې کارمل مسکو ته راولي.« د کارمل سره د کار په موخه په پام کې وه چې کریچکوف چکوسلواکیا ته سفر وکړي. خو په وروستیو شیبو کې د کی جی بی رئیس اندروپوف د هغه سفر لغو کړ. اندروپوف کریچکوف ته ویلي وو ستا د هویت په افشا کیدو سره د زیاتو گواښونو د را منځته کیدو امکان شته . تر اوسه څرگند نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پيښي څه ډول انکشاف مومي. د يادولو وړ ده چې هغه مهال د کريچکوف ځيره خورا محرمه وه . پريکړه وشوه چې د پرچميانو پخوانی دوست هماغه معلوم الحاله الکسي پيتروف واستول شي. »۶۳ / ۲۷۸ « د اکتوبر په ۲۵ نيټه د کې جي بې د مرکز د اتم رياست د لوی درستيزوال مرستيال ډګرمن اې، وي ، پيتروف د يوه لوړپوړي چارواکي په توګه پراګ ته وليږل شو چې له ببرک کارمل سره کار وکړي... د نوامبر په مياشت کې د افغانستان راتلونکي مشران مسکو ته راوستل شول ، دوه تنه له چکوسلواکيا څخه ، دری تنه له بلغاريا څخه او دوه تنه نور چې په يوګوسلاويا کې پټ شوي ول. دوی ټولو د کې جي بې په زړه پورې او زړه راکښونکو لاربښونو ته په ښې توسناکی پلټری ووهلې.» ۱۲۴ / ۱۹۳

د ليکني لدې برخې څخه دا پايله را وزي چې د شاګرد او استاد په دری ورځنی مقابله کې شاګرد خپل استاد ته ماتې ورکړه او د ثور د پرتمين انقلاب قوماندان رسماً سرقوماندان شو. د امين ساتونکی زيرک چې د تره کي په استوګنځي کې ټپي شوی وو په زندان کې خلقي زندانيانو ته ويلي وو:« په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګېدم.» ښيي چې له يوه کونج او يا شا څخه کوم چا ډزې کړې دي. ښايي چې له کونج څخه د شوروي د ک ګ ب د استازي ساتونکي او له شا د امين کوم نږدې نفر ډزې کړې دي . له همدې امله د شوروي يوه چينه د افغانستان د اشغال پرمهال وايي چې « ترون هم د۱۹۷۹ کال د سپټمبر په څوارلسمه په مبهمو شرايطو کې ووژل شو.»

البته لاندې دوې مسالې د امين له لوري د ننداري جوړولو ګومان پياوړی کوي :

الف – د تره کي استوګنځي ته د خپلو باډيګاردانو په ځای د خپلو خورا باوري کسانو د دفاع وزارت د سياسي رياست د لوړ پوړو حبيب الرحمن حبيبي اومصطفی ورتک . يو شمېر خلقيان وايي چې دا دوه تنه د ثور پاڅون وروسته د امين د پټو نقشو پلې کوونکي پاتې شوي دي. دا چې سيدداود ترون په ورمېږ کې ويشتل شوی وو هم ددې ښکارندوی دی چې هغه له شا ويشتل شوی دی. بل دا چې زيرک وايي « په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګيدم» هم ښيي چې هغه د مخې له خوا نه دی ويشتل شوی.

ب – پدې ورځ په حرمسرای کې د خدمتګارانو د نشتون او په دروازه کې د ساتونکو د قوماندان پر ځای د دولت وزيري موظفول ښيي تر څو په حرمسرای کې د پيښې واقعيت پټ پاتې شي . د پيښې دوه شاهدان او يا تورن کسان (د تره کي ساتونکي) هم بېله محاکمې ووژل شول . دولت وزيري ليکوال ته ويلي دي چې د حرمسرای د دروازې د ساتونکو مسؤل زما د ملګرو څخه وو او زه به کله ناکله هلته ورتلم او بنډار به مو کولو. پدې ورځ هم ورغللم خو سرتېرو ويل چې قوماندان نه دی راغلی . يوه سرتېري ته مې وويل يوه څوکی راوړئ چې پرې کينم او نن زه ستاسي قوماندان يم. دا عجيبه نده چې په خپله خوښه دولت وزيري د حرمسرای د دروازې د ساتونکو دنده ترسره کوي .

تورپلنوم

د۱۳۵۷ کال د ثورد اوومې نيټي نه د۱۳۵۸ کال د وږي تر پنځه ويشتمې پورې د ثور د انقلاب د قوماندان د ځلېدو پړاو دی چې د تره کي په ګوښه کولو سره د قومانداني څخه رسماً سرقومانداني ته ورسيد. پدې لنډه موده کې امين وتوانيد بشپړ واک ته د رسيدو په موخه په کليدي څوکيو ده ته وفادار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان و ګوماري او په پوره آسانی سره تره کی له ډګره وباسي. د تره کي په استوګنځي کي له ډزو وروسته بله ورځ امين د ورړي په پنځه ويشتمه د شوروي سفير د مشورې له مخې د ګوند د سياسی دفتر ، مرکزي کميټي او انقلابي شورا غونډې را وبللي چې همدې دريو بنسټونو تره کی له ګونده اخراج ، له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه او امين يې د رايو په اتفاق د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئيس په توګه وټاکه او د راډيو ټلويزيون له لارې يې دا د درواغو خبر چې تره کي د ناروغۍ له امله استعفی کړې ده خپور کړ.

د ګوند د سياسي بيرو د غونډې په هکله دستګيرپنجشيری ليکي : « د۱۳۵۸ کال د ورړي په پنځه ويشتمه د حفيظ الله امين له لوري د سياسي دفتر غونډه د دلکشاه په ماڼۍ کې راوبلل شوه. امين د اوښکو ډکو سترګو سره د غونډې کوټې ته راننووت. د خپلو دوو ياورانو د ټرون د مرګ او د زيرک د ټپي کيدو رپوټ يې په يوه هيجاني وضعيت کې وړاندې کړاو نورمحمدتره کی يې د خپل ياور د مرګ اصلي عامل معرفي کړ او وړانديز يې وکړچې تره کی د ټولو ګوندي او دولتی مقامونو څخه ګوښه شي.»۲ / ۱۱۲ پدې مرموزو ډزو کې د تره کي کورنی ډاکټر هم ټپي شوی وو خو امين په خپل رپوټ کې د هغه يادونه ونکړله. دا بيا ښيي چې امين نه غوښتل سياسي بيرو ته دا پوښتنه پيدا شي چې ډاکټر چا وويشت.لدې څخه منطقآ دا پايله راوزي چې يا دواړو ښکيلو اړخونو ډزې کړې دي او يا دا چې کوم چا د ډزو يوه ننداره جوړه کړې وه چې موخه يې د امين وژل نه وو . پنجشيری ليکي چې ده وړانديز وکړ چې تره کی غونډې ته راوبلل شي ترڅو له خپله ځانه دفاع وکړي خو امين وويل چې د تره کي کورنی مسلح ده زه وس نلرم چې هغه راوغواړم که تاسو کولی شئ هغه را وغواړئ خو که په تاسو بريد وشو د هغه مسئوليت نشم اخيستی. پدې اړه زيری ليکي چې پنجشيري وويل:« زه د ګوند د تفتيش او کنټرول مسؤل يم ، نو به څو ملګري نورمحمدتره کي ته ورشو او د مسالې په اړه به معلومات ځينې وغواړي،خو حفيظ الله امين وويل ډيرښه به شي ،خو د تره کي صاحب محافظينو اخطار ورکړی دی، که څوک تلاش وکړي چې هلته ورشي ډزې به باندې وکړي.» ميثاق هم ليکي چې کله امين سياسي بيرو ته د ډزو رپوټ ورکړ د سترګو يې اوښکې راغللې . د ميثاق او پنجشيري په څرګندونوکې يو شی ګډ دي چې امين اوښکې تويې کړې دي دا چې دا اوښکې د خفګان اوښکې وې يا د مکر او فريب هغه به له ميثاق ولولو:« کله چې امين ډاډمن شو چې د سياسی بيرو غړي به په پلنوم کې د سياسي بيرو د غونډې ننګه وکړي مننه يې وکړه او امين په ورين تندي او له خندا ډکه خوله وويل ښه شول چې د سياسي دفتر غړو د رايو په اتفاق وړانديز تاييد کړ.»

د سياسي بيرو له غونډې وروسته د مرکزي کميټې پلنوم را بلل شوی دی. ميثاق ليکي ما په پلنوم کې وويل :« که تره کی صاحب هم پلنوم ته را وبلل شي ښه به وي ترڅو په غونډه کې د پلنوم غړي د هغه خبرې هم واوري . حفيظ الله امين مخکې لدې چې زما خبرې پای ته ورسيږي په بيره او غوسي سره وويل. تره کی يو ترهګر دی ! ياوران يې د هغه د کوټې شا ته مسلح ولاړ دي او هرڅوک چې ورشي پرې ډزې کوي او په خپله دی هم يوه توپانچه لري ، که ته غواړې چې ووژل شې لاړ شه او تره کي راولـه. د امين دا ډول غوسه ناکو خبرو ته په کټو سره ټول غلي شول . » ۷۹ / ۳۸۲ ميثاق اضافه کوي وروسته لدې په پلنوم کې د تره کي خلاف او د امين ستاينې او هغه ته غوره مالی پيل شولې او پلنوم د رايو په اتفاق د سياسی بيرو پريکړه تاييد کړله. ميثاق د پلنوم په اړه په يوه مرکه کې وايي:« ما او د سياسي بيرو بل غړي پنجشيري وړانديز وکړ چې پخپله تره کی غونډې ته را وبلل شي او راشي پدې هکله توضيحات ورکړي، امين په غوسه شو او ويې ويل تره کي نه غواړي د چا سره خبرې وکړي ، ټلفون ته ځواب نه ورکوي او خپلو ساتونکو ته يې امر کړی دی که هرڅوک هڅه وکړي د ده استوګنځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته نږدې شي باید ډزې پرې وکړي. که ملګرى میثاق دومره زړور يي بیا ترہ کي ته ورشئ او هغه دلته راولئ. زه د امین په خبرو پوه شوم که زه ورشم د ده کسان به مې له منځه یوسي او ملامتي به د تره کي په ساتونکو واچوي. » ۶۳ / ۲۵۵

د امین په څرګندونو او د هغه مهال ځمکنیو واقعیتونوکي بربنډ تناقض لیدل کیږي . لومړی دا چې امین دا وس درلود چې د ګوندي او دولتي مشر د برخلیک د ټاکلو یعني د ګوند څخه د هغه اېستلو په موخه د ګوند د سیاسي بیرو غونډه او د مرکزي کمېټې پلنوم راوبولي، خو غونډې ته د تره کي د راوستلو په کار کې بیوسه دی . دا بیا ښیي چې هغه نه غوښتل چې د ډزو جاج واخلي او موخه يې یوازې د تره کي ملامتول او بشپړواک ته رسېدل وو. دوهم دا چې امین څرنګه ویوهېد چې تره کی د چا سره نه غواړي خبرې وکړي او خپلو ساتونکو ته يې امر کړی چې که څوک د هغه استوګنځي ته نږدې شي پرې ډزې به وکړي. البته د امین دا خبره سمه وه چې تره کي ټلفون ته ځواب نه ویلو ځکه چې د ډزو وروسته د ده په دستور د تره کي د ټلفون مزی پرې کړل شوي وو. د سیاسي بیرو د غونډې او د ګوند د مرکزي کمېټې د پلنوم وروسته د انقلابي شورا غونډه وشوه او هلته هم د رایو په اتفاق د پلنوم پرېکړه تایید شوله او پدې ډول تره کی له ټولو ګوندي او دولتي مقامونو ګوښه او امین د هغه پرځای وټاکل شو. د تره کي د خانه سامان سلیم چې د تره کي د وژني تر ماخوستنه په حرمسرای کې وو وایی : « دوه واري يي د ټولي قوماندان ته لیک ورکړچې د سیاسي بېرو غړو ته يې ور وړي . خو د ټولي قوماندان به پسې ورک شو او احوال به يې نه ښکارېدو. بیا يي د حرمسرای د دروازې قوماندان ته هم یوه پرزه ورکړه چې سیاسي بېرو ته يې ورکړي. د حرمسرای د دلګي قوماندان نور بیا دې خواته را چپ نشو...» ۱۷۳ د پلنوم د دایرولو په اړه د دې خبرې یادول اړین ښکاري چې امین په حرمسرای کې د ډزو وروسته هرڅه د شوروي سفیر د ارادې له مخې پر مخ وړل او سفیر هرڅه له نږدې څارل. هغه مهال د دفاع وزیر ، لوی درستیز او سیاسي ریاست دفترونه د خلکو په کور (ارګ) کې وو او د دفاع وزیر د شوروي سلاکار دفتر هم په ارګ کې وو.کله چې د پلنوم غونډې دوام درلود د فاع د وزیر د سلاکار جنرال ګوریلوف په وینا« سفیر د ده په دفترکي ناست وو.» ۶۳ / ۲۵۵ د سفارت څخه مسکو ته په استول شوي تلګرام کې د جنرال ګوریلوف په دفتر کې د جنرال پاولوفسکي د شتون خبره کیږي او په یوه برخه کې يې راغلي دي: « د پلنوم له پای ته رسیدا سره سم شاه ولي د پاولوفسکي او ګوریلوف دفتر ته ورغی اوهغوی ته يې خبر ورکړچې تره کی له خپلو ټولو ګوندي او دولتي څوکیو لیرې کړای شو او د هغه پر ځای امین د ګوند د عمومي منشي په توګه غوره شو...، وروسته امین په خپله پاولوفسکي ته ورغی او هغه ته يې خبر ورکړ چې دی د ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکل شو.» ۱۲۴ / ۱۳۰ عجیبه دا ده ددې پر ځای چې جنرال پاولوفسکي د کې جی بی استازی امین ته د مبارکی په خاطر ورشي امین لکه یو ماشوم چې په آزموینه کې بریالی شوی وي خپل پلار یا مور ته د خپلې کامیابی زیری ورکوي. د پلنوم په پرېکړه لیک کې راغلي وو:«څرنګه چې ملګري تره کي خپلو ساتونکو ته د ګوند د سیاسي بېرو د غړي او د هېواد د لومړي وزیرحفیظ الله امین د وژني دستور ورکړی وو او د شوروي د سفیر په شتون کې د هغوی د ډزو په پایله کې سیدداود تږون ووژل شو او د امین یو ساتونکی ټپي شو یو نه بښونکی جرم يې ترسره کړ. لدې کبله باید د مرکزي کمېټې د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه او د ګوند له غړیتوب څخه و ایستل شي.» ۱۴۳ د اسنادو، شواهدو ، شاهدانو او د څېړنو پرته او یوازې د مدعي د ادعا له مخې یو انسان د قتل په تور محکومول غیرمسؤلانه پرېکړه ده. د جګړې په ډګر کې یوعادي سرتېری ته هم پداسي بیره ببله پوښتنو د مرګ سزا نه ورکول کیږي خو د پلنوم برخه والو د ګوند او دولت مشر ته د هغه په نشتون کې پر امین د سؤقصد حکم صادر کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنيو څرګندونو ته په کتو سره ويلی شو چې دا د يوه سياسي ګوند د لوړ ګوندي ارګان (پلنوم) پرېکړه نه بلکې صحرايي محکمه وه او هر څوک به دې پلنوم ته تور پلنوم ووايي ځکه چې :

الف – د ا ، خ ، د ، ګ د اساسنامې له مخې که کوم ګوندي غړی له ګوند څخه اېستل کېږي د هغه په شتون کې په لومړي ګوندي سازمان او بيا هغه ګوندي مقام چې د ګوندي غړي د اېستلو واک لري پرېکړه کېږي. لدې امله د پلنوم برخه والو اساسنامه تر پښو لاندې کړې ده. د اساسنامې دا اصل د ګوند د کوم عادي غړي په اړه نه بلکې د ګوند د بنسټ اېښودونکي او عمومي منشي په اړه تر پښو لاندې شوی چې داسې غيرمسؤلانه چلند په هېڅ منطق او دليل د منلو وړ نه دی .

ب – د دې پلنوم برخه والو په واقعيت کې د پوليسو،څارنوالانو، قاضيانو او شاهدانو په رول کې د يوې جنايي قضيې په اړه د څو دقيقو په ترڅ کې چې يوازې مدعي شتون درلود نه تورن او نه شاهدان پرېکړه کړې ده . دا به د نړۍ په تاريخ کې يوه استثنايي پېښه وي چې د څو دقيقو په ترڅ کې بېله څېړنو دولتي مشر په مدعي(صدراعظم) د سؤ قصد په تور محکوميږي او عجيبه لا دا چې مدعي د تورن (قاتل) پرځای د رايو په اتفاق ټاکل کېږي.

ج – دې پلنوم د خلقي ګوند ټوټې کېدو ، د خلقي واکمنۍ نسکورېدو او شوروي اشغال ته لار هواره کړله ځکه چې خلقيان يې په دوو دښمنو ډلو(امينيانو او د هغه په مخالفانو) ووېشل. ددې پلنوم وروسته خلقيانوخپل ګډ آدرس له لاسه ورکړ. د پلنوم درې اونۍ وروسته دې دښمنو خلقي ډلو د يو بل خلاف وسلې ته لاس واچاوه او پريوبل يې ګولۍ وويشتلې. دې دا معنی لرله چې خلقي غورځنګ د تاريخ برخه وګرزيد .

حفيظ الله امين د هيواد د مشر په توګه خپله لومړۍ وينا د وږي په شپږويشتمه يعني يوه ورځ وروسته د راډيوټلويزيون له لارې واوروله . البته دا وينا يې د سياسي بيرو د غونډې خلاف د اوښکو نه په ډکوسترګو سره نه بلکې په موسکا او خوښۍ سره ور کړله . په خپله وينا کې يې په هيواد کې د قانونيت، عدالت او مصئونيت په ټينګښت ټينګار وکړ. په ګوند او دولت کې يې د شخصيت پالنې کيش محکوم کړ، د ظالمانو د واک د پای خبره يې وکړه او په يوه برخه کې يې راغلي وو:« چا چې خپل لويوالی د نورو په کوچينوالي کې ليده او خپل عظمت يې د خلکو د ځپلو له لارې تامينولو... د دې ظالمانو او ځانپالو حرص اوهوس پای ته ورسيد» ۱۷۴ چې اشاره ن، تره کي ته وه او هغه يې د انقلاب د ودې د مخالف عنصر په نامه ياد کړ. عجيبه داده چې مخکې لدې امين تره کی د کارګري انقلاب!؟ لاربنود ګڼلو او نابيره هغه د انقلاب د ودې په مخالف عنصر واوښت . د ثور انقلاب د بري وروسته هغه تبليغات چې د تره کي په اړه کيدل په هغو« ټول پوهيدل چې دا کار د تره کي د شخصيت اوحقيقت د زيانمنولو لپاره وو خو که ژور فکر وشي خبره ډيره ژوره وه . شوروي سلاکارانو او د کې جی بې غړو چې په دولتي دستګاه کې يې اغيزدرلود تره کی او امين يې يو په بل بې باوره کول، وروسته يې د دواړو د له منځه وړلو پلان ترلاس لاندې ونيو د تره کي د پرسټيژ ټيټول د همدې توطئې يوه برخه وه. » ۱۷ / ۴۱۲

د تور پلنوم وروسته « د تره کي د کيش پرستۍ د غندلو لپاره د غونډو او ميټنګونو پراخه لړۍ پيل شوه، د حفيظ الله امين پلويانواو په خاصه توګه د اسدالله امين ځواني ډلګکۍ هڅه کوله چې حفيظ الله امين ته د لازياتې وفادارۍ د ثبوت لپاره هغه کسان د نورمحمدتره کي پرضد وينا کولو ته مجبور کړي چې پخوا يې نورمحمدتره کي ته زياته وفاداري ښودله او د اوسنيو پيښو څخه د ملاتړ په هکله يې لا تراوسه څرګند دريز نه درلود...، د وږي مياشتې د ناوړه پيښو څخه وروسته مې هم په عادي توګه خپلې ګوندي دندې سرته رسولې. په ګوندي چارو کې د حفيظ الله امين څخه د سلا اخيستلو لپاره به د صدارت له ګلخانې مانۍ څخه د خلکو کور ته تلم او راتلم. هلته به مې د حفيظ الله امين د خورا نږدې کسانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې څخه د بيخي ورک شوي نورمحمدتره کي د اوسني ژوند په هکله د ټوکو او مسخرو په لړ کې ځينې خبرې اوريدلې. » ۱۲۲ / ۲۰۵ـ ۲۰۷ د تره کي د غندلو سربيره د کتابتونو څخه د هغه چاپ شوي آثارهم ټول شول.

د خلقي زعامت بدلون د نړيوالو څارګرو شبکو او رسنيو پام ځانله راګرزولی وو . د وړې په وروستۍ اونۍ کې د افغانستان د زعامت د بدليدو د څرنګوالي او د دې هيواد د راتلونکې په اړه راز راز اطلاعات خپريدل. د بيلګې په توګه د ۱۹۷۹ کال د سپټمبر په اوولسمه په کابل کې د امريکې له سفارت څخه واشنګټن ته په ۶۹۳۶ لمبر رپوټ کې راغلي دي:« د ډاډمنو اطلاعاتو پربنسټ د امين لور د سپټمبر په شپاړلسمه په خپل ښوونځي کې د تره کي انځورونه څيرې کړل او تره کی يې ناوړه سړی وباله، ډيری ډاډمن دي چې تره کی لا ژوندی دی ، خو مړکيږي او بالاخره رژيم د هغه مرګ اعلانوي ، تر اوسه څرګنده نه ده چې آيا شوروي حکومت د امين له لوري د تره کي خلاف عمل نه د مخه خبر و يا نه، د ډيلوماتانو او افغان مخورو عمومي نظر دا دی چې شوروي انديښمن نه دی خو په اوسني حالت کې بله لار نه لري بيله دې چې د ځانغوښتونکي او ظالم امين ملاتړ وکړي... »۴۹ / ۹۹

امين بشپړواک ته په رسيدوسره هڅې پيل کړې چې د خلقي واکمنۍ تيروتنو ته په کتوسره چې د ده ونډه پکې ټاکونکې وه پړه يې پر تره کي واچوي. د کورنيو چارو په وزارت کې يې د دوولسو زرو تنوشاوخوا يو لست ځوړند کړ چې ګواکې د تره کي په دستور وژل شوي دي. په لست کې داسې« کسان هم وو چې روغ رمټ په خپلو کورونو کې ناست وو» ۱۸ / ۱۳۲ يا په زندان کې شپې او ورځې تيرولې او يا دسپټمبر د څوارلسمي (د وړې درويشتمې) نيټې د پيښې وروسته بنديان شوي وو. د کورنيوچارو په وزارت کې د ځوړند شوي لست په هکله جنرال عبدالقادر وايي : « ټول د امين په دستور وژل کيدل . له دوولسو زرو څخه چې اعلان شول ښايي يو نفر يې هم د تره کي په دستور نه وي وژل شوی. » ۱۶۸ / ۲۲۹ نه يوازې عبدالقادر د دې وژنو اصلي عامل امين ګڼي بلکې زيات شمير د ګوند خلقي او پرچمی غړي او غيرګونديان هم امين ته ګوته نيسي . د دې غيرګونديانو څخه يو ليکي: « هم په هماغه دوران او هم په وروستيو کلونو کې ګوته د وژنو اصلي مسئول حفيظ الله امين ته نيول کيږي.» ۸۷ / ۱۵۳ زموږ د هيواد د غوڅ اکثريت سياستوالو د ځانګړتياوو څخه يوه دا ده چې د حکومت غړي او حتی د حکومت مشر د واکمنۍ د تيروتنو، انحرافاتو او ناکاميو پړه د دولت په مشراچوي او دوی ځانونه غيرمسئول ګڼي چې امين هم يو له همدې کسانو څخه دی. مخکې يادونه شوې وه چې هغه د ثور انقلاب وروسته بې تاجه ټولواک وو او په سياسي بورو کې د امنيتي ارګانونو د چارو د څارنې او لارښوونې مسئوليت درلود. کله چې يو چارواکی د وسلوالو ځواکونو د لارښوونې اوڅار واک ولري اود دې بنسټونو مشران ده ته د ځواب او رپوټ ورکولو مسئوليت ولري که بيګناه وګړي بنديان کيږي او بيله محاکمې وژل کيږي چې هغه لړ هم نه دي آيا امين هيڅ مسئوليت نلري ؟ آيا صدراعظم د وزيرانو او په هغو کې د امنيتي ارګانونو د لارښوونې مسئوليت نلري يا دا مسؤليت د ولسمشر دی؟ امين د وژل شوو زرګونو کسانو د لست په ځړولو سره په واقعيت کې د خپل ځان د محکوميت سند وړاندې کړی دی. آيا امين ددې زرګونو تنو د وژنو په اړه د کابينې د غړي او د حکومت د مشرپه توګه خبرنه درلود ؟ که بيخبره وو دا نو د نوموړي بې کفايتې ښيي او که ترې خبر وو ولې يې مخه ونه نيوله او د داسې يوه حکومت نه چې زرګونه تنه وطنوال يې وژل کيدل استعفی ونکړه . البته دا د دې معنی نلري چې تره کی د ولسمشر په توګه مسؤل نه دی او د امنيتي او قضايي ارګانونو مشران سپينې کوترې وې.

ددې پلنوم د رابللو په اړه د دستګيرپنجشيري دريځ کوم چې دی په خپله ځان امين ضد معرفي کوي د تعجب وړ دی. پدې اړه شرعي جوزجاني ليکي چې د خلکو په کور(ارګ) کې د ډزو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مابنام پنجشېری د ده کور ته ورغلی دی او د تره کي په استوګنځي کي د ډزو په اړه هغه ته معلومات ورکړي او شرعي ته دا هم وايي :« زه راغلی يم ستا سره يوه معامله وکړم. ومې ويل څه ډول معامله ! ځرنګه چې دا بريد د شوروي د سفير په شتون کې د تره کي په دستور شوی دی، سبا ته د دې پېښې د څېړنې لپاره د مرکزي کمېټې او انقلابي شورا غونډه رابلل کېږي. بايد تره کی د امين د وژنې د هڅې له امله له ګوند څخه خارج او ملګری امين د هغه پر ځای وټاکل شي. زه راغلی يم ستا څخه وغواړم چې يو ځای د امين په پلوی غږ اوچت کړو او هغه د ګوند او دولت مشرتابه ته وټاکو.» ۱۴۳ داسي ښکاري چې پنجشيری د امين په ِغوښتنه نه بلکې د شوروېانو د دسستور له مخې دا کار کړی دی ځکه چې د پنجشيري په پرتله شرعي امين ته نږدې کس وو او امين به په خپله شرعي ته دا خبره کړې وای او يا به يې د خپل کوم بل نږدې ملګري پواسطه دا پيغام ورسولی وای. دلته دا ګومان قوت اخلي چې په حرمسرای کې په ډزو کې مسکو لاس درلود او دا کار يې د خپلو ساتونکو پر مټ ترسره کړ تر څو امين ولمسوي او تره کی له ډګره وباسي. پدې هکله دا انګېرنه او ارزونه « کا جی بی غوښتل چې د حفيظ الله امين تر وژلو د مخه خپله نورمحمد تره کی دده له خوا ووژل شي .» ۱۲۲ / ۱۹۱ منطقي ښکاري.

د نورمحمد تره کي وژنه

حفيظ الله امين د سپتمبر په شپاړلسمه د ګارد قوماندان جانداد ته دستور ورکړ چې د تره کي ساتونکي قاسم او ببرک ووژني. پدې اړه ويل کېږي امين جانداد ته ويلي وو هغوی ته يو ليک وليږي چې له دوی نه تحقيقات کيږي . دا ليک جانداد د ن. تره کي خانه سامان ته ورکړی وو. نور بيا وايي چې د لودسپيکر په واسطه يې د هغوی غوښتي دي چې د ګارد قومندانی ته ورشي. ساتونکو نه غوښتل قوماندانی ته ورشي ځکه پوهيدل چې د هغوی نه تحقيق نه بلکې وژل کيږي. خو تره کي هغوی اړايستلي چې د ګارد د قوماندان دفتر ته ورشي. د تره کي ميرمن د ليک د ترلاسه کولو وروسته د ساتونکو د غبرګون په اړه وايي: « هغوی په پيل کې په قاطعيت سره وويل چې د امين د امرونو نه اطاعت نه کوي . تره کي هغوی قانع کړل. انقلاب يعني نظم ،لدې امله تاسو بايد اطاعت وکړئ . ساتونکو اعتراض ډوله ټينګارکاوه د امين په خبرو باور مه کوئ هغه لکه څرنګه چې پرون خپل دوست ترون د ګوليو هدف وګرزاوه تاسې به هم په سړه سينه له منځه يوسي او هغه به تر پايه مخ په وړاندې لاړشي. تره کي په ډيره آرامه لهجه مخالفت کاوه نه ملګرو تاسو حق په جانبه نه يئ دا امکان نلري. موږ پخواني ، رښتيني او وفادار دوستان يو. ما خپل ټول ژوند د انقلاب لپاره وقف کړی دی او په ژوند کې مې بل هدف نه درلود لدې امله ولې ما له منځه يوسي. ببرک او قاسم د دې لپاره چې ځانونه د امين نفرو ته تسليم نکړي پريکړه وکړه چې يو بل و وژني. تره کي بيا هم هڅه وکړه هغوی لدې کار څخه ډډه وکړي . دا سم کار نه دی ټول به فکر وکړي چې تاسو توطئه ګر ياست او پدې ډول له مسئوليت څخه ځان ساتئ .ما هم هغوی قانع کړل چې دا کار ونکړي. زه او ميره مو پدې باور وو چې ټول شيان به ښه شي. دوی دواړو ځانونه تسليم کړل او موږ د امين د جلادانو وحشت وليدلو چې څه ډول هغوی لکه د وزلوبې(بزکشۍ) د وزې په څير کش کړل او کومې خوا ته يوړل. انسانان يوازې هغه وخت دا ډول کشوي چې اعداموي يې. »۶۳ / ۲۶۷ عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر او د ستردرستيز د کام مدير په خپلو تحقيقاتو کې ورته څرګندونې لري او وايي چې امين د ګارد قوماندان ته هدايت ورکړ: « غوره ده ساتونکو ته په کتبي توګه خبر ورکړل شي ترڅوهغوی په امين باندې د سوء قصد په اړه د تحقيقاتو لپاره قوماندانی ته حاضر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پردې هغوی ته وویل شي چې دا تحقیق یوازې د دوی څخه نه کیږي بلکې د نورو څخه هم کیږي.
وروسته له ۳۰ – ۴۰ دقیقو یې خبر ورکړ چې د تره کي ساتونکې چمتو دي قوماندانی ته راشي. د حرمسرای دروازه خلاصه شوله او ساتونکي را ووتل ، که څه هم هغوی بې وسلې وو خو بیا هم څرنګه چې سرتیرو ته هدایت ور کړل شوی وو هغوی په ساتونکو برید وکړاو هغوی یې ونیول...، پدې وخت کې (روزي) په بیره ځان نیول شوو ساتونکو ته ورساوه او د نوموړو سرتیرو لاسونه یې په روجایي وتړل...، ما د جانداد څخه د ورځې د نوم د اخیستلو وروسته د تره کي د ساتونکو سره یوځای چې سترګې او لاسونه یې تړلي وو په دوو جیپونو کې د(روزي) سره د څلورمې زرهدارې قواو په لوري حرکت وکړ...، وروسته یې د تره کي د ساتونکو سترګې خلاصې کړې د یوې کندې په لور یې ورته لاربښوونه وکړه ، ساتونکي کندې ته لاړل او هلته کیناستل...، ښایسته خپله توپانچه را وایستله ، روزي هم غوښتل د ساتونکو په وژنه کې برخه واخلي خو ښایسته ورته وویل دا ستاسو دنده نه ده وظیفه موږ ته را کړل شوې ده. »۱۷۵ ښایسته د پلچرخي د زندان قوماندان وو.پدې توګه د امین جلادانو د تره کي ساتونکي ووژل او پدې ډول یې پر هغوی خپل د قانونیت ، عدالت او مصئونیت شعار پلی کړ. ښایي کله چې تره کي د خپلو ساتونکو سره د امین د جلادانو دا ډول چلند لیدلی پوهیدلی به وي چې د ده «پخوانی ، رښتینی او وفادار دوست» هغه څوک نه دی چې ده فکر کاوه او دی هم د خپلو ساتونکو په شان برخلیک لري ، ګوند او خلک نه بلکې د ده وفاداردوست یې برخلیک ټاکي. تره کی درې ورځې د خپلې کورنی د غړو سره یوځای ساتل کیده له دریو ورځو وروسته یې د کورنی نور غړي ترې جلا کړل ، دی او میرمن یې یو ځای پریښول او په پنځه ورځې وروسته یې د شپې د هغه میرمن د درملنې په نامه ترې جلا کړله او د کورنی ۲۷ تنه غړي چې د شپږو ورځو یو ماشوم هم پکې وو بندیان کړل. همدا رنګه یې د تره کي کلیوال ، د سره کلي اوسیدونکي د هلمند ولایت خانشین ولسوالی ته پدې نامه چې هلته ځمکې ورکول کیږي تبعید کړل. هغوی د۱۳۵۹ کال په پسرلي کې چې امین د شورویانو لخوا وژل شوی وو بېرته خپل پلرني کلي ته را ستانه شول . د امین له لوري د تره کي د خپلوانو بندي کولو او تبعیدولو وښودل چې هغه د جلاد محمدهاشم صدراعظم تګلاره پلی کوله .

په کابل کې د کی جی بی د مرستیال له قوله امین یوه ورځ سفیر ته وویل: « که غواړئ له تره کي سره وګورئ هره شیبه کولی شئ خو سفیرله دغه شان ملاقات څخه ډډه وکړه . که چیرې د شوروي اتحاد سفیر د تره کي لیدنې ته ورغلی وای امکان یې وو چې تره کی ژوندی پاتې شوی وای.» ۱۷۶ لکه څرنګه چې په حرمسرای کې له ډزو وروسته ماښام شوروي سفیر امین ته ویلي وو چې تره کی به شوروي اتحاد ته بوزي خو « د امین د وراره له قوله امین بریژنیف ته یو پیغام ولیږی ، چې پکښې ویل شوي ول : تره کی لا تراوسه همدلته دی . څه باید ورسره وکړم؟ که تاسې وغواړئ نو مسکو ته یې درلیږلی سم . د۱۹۷۹ کال د اکتوبر پرشپږمه د بریژنف دغه ځواب راورسید: مسکو ته د تره کي د رالیږلو ضرورت نسته . دا ستاسو مشکل دی . څنګه چې درته بهتره وي هغسې یې حل کړئ .» ۱۶۷ / ۱۸۰ ښایي د کرملن د چارواکو دا ډول منافقت چې ورته ویلي یې وو تره کی به مسکو ته بوزي امین د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي ته دستور ورکوي چې د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته د سپتمبر د څوارلسمې نیټې د پیښې په هکله معلومات ور کړي او دا هم ووایي چې په هماغه ورځ د سفیر د ژباړونکي لخوا د ټیلیفون په کرښه امین ته د ده د خوندي توب ډاډ ورکړ چې د تره کي استوګنځي ته راشي. د دا ډول خبرې یادول ښیي چې ګواکې د امین خلاف سوء قصد کې سفیر ښکیل وو. دې څرګندونو د مسکو غوسه راوپاروله خو ترهغه پورې یې غبرګون ونه ښود او له امین سره یې د پخوا په څېر دوستانه اړیکې وساتلې ترڅو تره کی پرې ووژني. د تره کي د وژنې وروسته سفیر دا موضوع د امین سره طرحه کړه او پر هغې یې بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ خو سفیر د ده د ژباړونکي له لوري د ټیلیفون څخه انکار وکړ.امین د شوروي دولت څخه وغوښتل چې خپل سفیر وروغواړي. پدې اړه امین فکر کاوه چې سفیر د شوروي دولت د پالیسیو خلاف ګامونه اوچتوي دا ځکه چې ګڼ شمیر شوروي سلاکارانو ظاهراً د امین ملاتړ کاوه. خو د امین پدې سر نه خلاصېده چې د شوروي سفیر د خپل دولت د پالیسیو پلي کوونکی دی او د شوروي په توتالیتارسیستم کې د دولت له پالیسیو سرغړونه د مرګ معنی لري. پر بله خوا امین دومره شورویانو ته وفادار وو چې د شوروي سفیر په دستور یې تره کی وواژه. د میثاق په وینا کله چې امین و پوهیدلو چې شوروي سفیر د ده سره خاینانه لوبه پر مخ وړي برژنف ته لیک استوي چې هغه تبدیل کړي او پدې اړه امین میثاق ته ویلي وو:« همدې چټل پوزانوف زما لاسونه د تره کي په وینو ککړ کړل. هغه زه اړ ابستم تره کی و وژنم.» ۷۹/ ۴۰۷ یوه ورځ مخکې لدې چې د تره کي مرګ رسنیز شي امین د سیاسي دفترغړي زیری او شاه ولي ورغواړي او ورته وایي :« له بده مرغه تره کي صاحب مړشوی دی . زیری پوښتنه ترې کوي څنګه؟ ده وویل خودخوا سړی وو د دغي ناکامیو تاب یې رانه ووړ پرون د شپې مړشو. شاه ولي پوښتنه ځنې وکړه چې څه ناروغي ور پیښه شوه. امین ځواب ورکړ ویې ویل خودخواهي پخپله د تولو مرضونو مور ده.»۴۰ / ۴۲۱همدا رنګه د سیاسي بېرو غړی میثاق د خپل کتاب په ۳۹۸ – ۳۹۹ کتاب کي راوړي چې هغه امین ور غوښتی وو ترڅو د تره کي د مړینې په اړه یې خبر کړي . د نوموړي د څرګندونو لنډیز دلته راوړل کېږي:« امین غمګین وو .هغه ځمکې ته کتل او د خجالت احساس یې کاوه، وروسته یې سر را پورته کړ او ماته یې وویل نن شپه د ډله ییزو رسنیو له لارې اعلانېږي چې نورمحمد تره کی د ناروغی له امله مړ شوی دی.کله یې چې دا موضوع را ته وویله ، غږ یې ټیټ وو...، د اوښکو داني یې په سترګو کي راغلي چې د لاسونو په ورغویو یې پاکې کړلي ...، څو شیبې دواړه غلي وو ته به وایې له یو بل څخه شرمېدلو او نه مو شوای کولای یو بل ته وګورو. وروسته مې سر پورته کړ او ورو مې ورته وویل آخر دې وواژه. هغه هم ورو ځواب راکړ هو چاره نه وه...، زما لپاره یې بله لاره پرې نښودله بېله دې چې دا پېښه وشي یعني چې ووژل شي...، ما ډېر د تره کي د راتلونکې په اړه فکر وکړ او ډېرې مشورې مې تر لاسه کړلې . په رښتیا چې ما نه غوښتل هغه له منځه لاړشي، ما غوښتل چې تر آخره پورې یې په ارګ کې وساتم ، خو شوروي ملګرو ته د ژوندي پاتې کېدو کلمه ښه نه برېښېدله او د هغه ژوندي پاتې کېدل یې زما په زیان ګڼل او ... دا یې وویل او نور یې نه غوښتل د پېښې جزېیاتو ته لاړشي او خپله جمله بشپړه کړي، خپل لاس یې د خدای په امانۍ په موخه را کړاو پدې وخت کې یې په لړ لوړ غږ له خولې ووتل : لعنت په سیاست ...،کله چې د امین له دفتر څخه راووتلم له یوه نه شرح کوونکي حالت سره مخ شوم. ټول وجود مې له کرکې ډک شوی وو ، له خپله ځانه کرکه ، له حفیظ الله امین او له نورو کرکه . باور مې نه کاوه چې تره کی زموږ په منځ کې نشته ...». ښایي میثاق لدې کبله له خپل ځان، له امین او نورو یعني د ګوند له مشرانو د کرکې خبره کړې وي چې په تور پلنوم کې یې د امین په ادعا پر ده د سؤقصد په تور له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه کولو خو په واقعیت کې د هغه وژنې ته رایې ورکړې دي . په رښتیا هم چې د خلقیانو د سیاسی بېرو غړي د نفرت او کرکې وړ وګړي وو خو امین د بې کچې نفرت وړ ځکه دی چې واک ته د رسېدو او په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر خیانت او جنایت لاس پورې کاوه چې د تره کي او د هغه د یاورانو وژنه یې د جنایت څرګنده بېلګه ده. خو ددې سره سره د هغه پلویان دا جلاد اتل ګڼي . رښیا هم امین اتل وو د وژلو اتل ، د غوړه مالۍ او منافقت اتل .

د اکتوبر په نهمه د ماښام په خبري سرویس کې وویل شول چې تره کي د ورپېښې ناروغۍ له امله مړشو او پخپله پلرنۍ هدیره کې خاورو ته وسپارل شو. امین د هغه د جنازې او فاتحې اخیستلو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې کبله اجازه ورنکړله چې « له دغه کار څخه به دښمن ډیره استفاده وکړي او انقلاب به له ستونزو سره مخامخ کړي. »۴۰ / ۴۲۱ – ۴۲۲ د امین او د هغه د پلویانو له نظره د تره کي د جنازې او فاتحې مراسمو ترسره کیدل انقلاب ته ګواښ وو. واقعیت دا وو چې د هغه ژوندی پاتې کیدل او د جنازې او فاتحې د مراسمو تر سره کول د امین اقتدار ته ګواښ وو لکه څرنګه چې امین ته وفاداریوه لوړپوړی ویلي وو: « هغه باید مړشوی وای، که نه نو د نوموړي په شاوخوا دده د پلویانو راټولیدنه به د حفیظ الله امین رژیم د خطرسره مخامخ کړی وای.» ۱۲۲/ ۲۰۷ دا زموږ سیاستوال دي چې پدې وروستۍ نیمه پیړۍ کې خپل مخالفان ، سیالان او عادي افغانان د قربانۍ د پسونو په څېر د جهاد، انقلاب ، اسلام، شریعت ،وطن ، دموکراسۍ او ملي ګټو په نامه وژلي دي.

اوس به وګورو چې تره کی څه ډول ووژل شو. تره کی دریو تنو(تورن محمداقبال د ګارد د کام آمر ، لومړي بریدمن روزي د ګارد د قوماندان سیاسي مرستیال او لومړي بریدمن عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر) د لوی درستیز یعقوب په امر وواژه. عبدالودود د اقبال په شتون کې د پلځرخي په زندان کې بل خلقي زنداني(محمد علي هوما) ته چې په یوه کوټه کې بندیان وو ویلي دي: « نورمحمدتره کی د خلکو کور د جمعي شپې په کوټۍ کې بندي وو. د ننوتو د دروازې په خوله کې به همیشه پیره دار ولاړ وو. لوی درستیز یعقوب مونږ ته وویل چې د نورمحمدتره کي د وژلو پریکړه شوې ده. ددې کار لپاره تاسو دوه کسه او روزي مؤظف شوي یاست. مونږ دری واړه په یاده شوې کوټۍ کې تره کي ته ورغلو. تره کی زمونږ په ورتګ سره پوه شو چې د څه لپاره ورغلي یو. له خپل لاس څخه یې لاسي ګړۍ (ساعت) خلاصه کړه او د ګوند د غړیتوب کارت یې له جیب څخه را ویوست او مونږ ته یه راکولو سره یې وویل چې دغه امین ته ورکړئ . بیا یې لاسي بکس را واخیست او راته ویې ویل چې پدې بکس کې پنځه ځلوېښت زره افغانۍ زما میرمنې ته ورکړئ. کله چې دا ټول شیان مو له ن.تره کي څخه تسلیم کړل ، روزي خان ورته وویل چې په کټ کې پړمخ څمله! ن. تره کی په کټ کې پړمخ څملاست او روزی خان د ده لاسونه ټینګ ور وتړل، بیایې هغه پر ملا څملاوه . اقبال د ن. تره کي پرګیده او زه (ودود) د نوموړي پر پښو کیناستم. ددې سره سم روزي خان بالښت را واخیست او ترهغه وخت پورې یې د ن. تره کي پرخوله ټینګ ونیو ترڅو یې ساه ورکړه. »۱۲۲/ ۲۵۹ – ۲۶۰ پدې ظالمانه ډول امین تره کی چې د هغه رابطه یې له ګوند سره د روح او جسم رابطه ګڼله وواژه. ویل کیږي چې د ن. تره کي د دا ډول وژنې وړاندیز لوی درستیز محمد یعقوب کړی وو او دا یې هم ویلي وو چې دا ډول وژنه یې په کوم کتاب کې لوستې وه. د امین پلویان د امین له خوا د تره کي دا ډول وحشیانه خو له شرمه ډکه وژنه د پرچمیانو تبلیغات ګڼي خو کله چې تړې وپوښتل شي چې تره کی څه ډول ووژل شو څه نه وایي او دا بیا ښیي چې د هغه وژنه د بالښت په واسطه سمه ده .

د عدلیې وزیر او لوی څارنوال شرعي جوزجاني لیکي چې د راډیو څخه د تره کي د مرګ د اورېدو « سبا ته چې د کار دوسیې مې امین ته ور وړې وې ، د هغه څخه مې د تره کي د مړینې پوښتنه وکړه، خو هغه بېله دې چې ځواب راکړي ، کښته یې کتل او زما څخه یې وپوښتل څه وایې؟ ومې ویل وایي چې په خپله یې وژلی دی، د عایشې دراني د لېسې په یوه دېوال یې لیکلي دي :

سعدیا شیرازیا ،پندې مده کمزاد را   کمزاد اګر حاکم شود ګردن زند استاد را

ژباړه :(اې د شیرازسعدي ، کم اصل ته لار مه ور ښیه ، د کم اصل چې لاس بر شو ان د خپل استاد سرهم غوڅوي.) د واک څخه د تره کي د ګوښه کولو وروسته ځینې خلقي کدرونه د امین د نسکورولو په سوچ کې شول او د امین په وړاندې د پوځي عمل نیټه د تلې (میزان) دوه ویشتمه چې د زرنګار په پارک کې د امین په ملاتړمظاهرې ته سازمان ورکړل شوی وو په پام کې وو. خو د امین څارګرو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت په اړه خبر ترلاسه کړی وو او د دې خوځښت ځیني فعالین یې ونیول. د پوځیانو ارتباطي غړی نیک محمد وردګ چې هغه مهال د سوداګرۍ د وزارت د مخصوص قلم مدیر وو د حرکت د افشا کیدو نه په خبریدو سره په خپل دفتر کې د مکاروف توپانچې پواسطه خپل ژوند ته د پای ټکی کیښود او د میز پر سر یې یوه جمله « د اردو د بې شمیره ملګرو د ژوندي پاتې کیدو په خاطر»۱۸/ ۲۶ لیکلې وه. د ریشخورو اوومې فرقې خلقیانو په ټاکل شوې ورځ د خپل سوق الجیش څخه حرکت وکړ او د امین د پلویانو په لومه کې ولوېدل. د دې فرقې د امین ضد خلقیانو او دولتي ځواکونو تر منځ ۲۴ ساعته نښتو دوام وکړ، په پایله کې پاڅون وځپل شو. د دې پاڅون په ځپلو کې شوروي سلاکارانو د امین ملا ور وتړله او لوی پوځي سلاکار ګوریلوف ویلي وو: « ما هدایت ورکړی دی چې د کوماندو لوا جګه شي او همدارنګه د هوا څخه په یاغیانو برید وشي ... هغه او نورو پوځي سلاکارانو اړین اوامر ورکړي وو او ځینو یې حتی نیغ په نیغه په جګړه کې د پاڅون کوونکو په ځپلو کې برخه اخیستې وه.» ۶۳ / ۲۷۰ د ریشخورو د فرقې د پېښې په اړه کابیني ته امین ویلي وو:« دا کودتا د کارمل د پلویانو او د کریم زرغون د ګوندي ضد کوچنۍ ډلې پوځیانو لخوا ترسره شوله چې د شوروي سلاکارانو په مرسته د څو ساعتونو په ترڅ کې وځکول شوه.» ۷۹/ ۴۰۲ د دې پیښې وروسته څه د پاسه دری سوه تنه ملکي او پوځي خلقي کدرونه بندیان شول. دولت دا پیښه د افغان ملت د ډلې له خوا د یوې ناکامې توطئې چې مشري یې غلام محمدفرهاد لرله اعلان کړه پداسې حال کې چې فرهاد د دې پیښې څو میاشتې وړاندې بندي شوی وو. همدا رنګه عبدالکریم زرغون د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په میاشت کې زنداني شوی وو. حکومت خلقي کدرونه لعل پادشاه عالمی، آقا ګل بائیس، پوهنیارعبدالسلام، پوهنیار عبدالعزیز بسام، پوهنیار زکریا،غلام رسول کهسان ، پوهیالی حبیب الله وطندوست ، محمدحنیف یرغل، حبیب الرحمن ، ډاکټرصدري، ډاکټرعوض شینډنډي او ډګرمن نیک محمد د بغاوت د اصلي عاملانو په توګه بیله محاکمې چانواري کړل. په چانواري شوو کسانو کې یوازې دوه وروستي پوځیان وو. د اوومې فرقې د پاڅونوالو د وژلو په اړه د شوروي اړخ لیوالتیا د هغه مهال د غزني د څوارلسمې فرقې د قوماندان جعفر سرتېر له څرګندونو څخه معلومېږي:« زه د اسد امین دفتر ته ورغلم . هغه له ستړې مشې او زما د شخصي ژوندانه پوښتنو کولو څخه وروسته ، له ما څخه د غزني ولایت ځېنو اړوندو چارو په باب پوښتنې کولې ...، زموږ د دغو خبرو منځ کې ، د ده د دفتر رییس راننوت او امین ته یې وویل چې شوروي سرمشاور (د کام ریاست د ک .ج . ب سرسلاکار) له ژباړن سره راغلی دی او وایي چې ستا سره ګوري او اړینه خبره درسره لري. سرتېر ویل چې د اسد امین دفتر ډېر لوی وه.هغه ما ته وویل چې ته چوکۍ درسره واخله او په هغې کونج کې کښېنه! اسدالله دوی راوغوښتل او ما چوکۍ واخېستله په کونج کې لېرې کښېناستلم.کله چې سرسلاکار او ژباړونکی یې د امین له مېز سره نږدې کېناستل ، نو سرسلاکار په نورمال ډول اواز سره ، جګې خبرې پیل کړل. خو د هغه ژباړونکي په ټیټ اواز سره چې ما نشولې اوریدلی، د هغه د خبرو ژباړه کوله. دوی داسې فکر کولو چې ګنې زه په روسي ژبه باندې نه پوهېږم...، هغه اسدالله ته وویل چې دغه څوک چې د مشر امین صاحب د رژیم پرضد باندې یې کودتا (د ریشخور خوځښت) کوله، دوی باید ووژل شي، ترڅو د نورو کسانو لپاره پند او عبرت شي او که داسې ونکړئ، هره اونۍ به دغه لوبې ګورئ.ځکه تره کی د ګوند جوړېدلو له وخت څخه د دې ګوند مشر وه او هغه په دغې ګوند کې ډېر ملاتړي او خواخوږي لرل او هغه نور به هم په آسانۍ باندې ،په قرار نه کښېني.» ۱۰۵ /۷۶۳ – ۷۶۴ امین هم د خپلو شوروي ملګرو سلا ومنله دا کودتاچیان یې د تره کي په څېر بیله محاکمې ووژل. د پرچمي کودتاچیانو د ژوندي پاتې کېدو او د خلقیانو د وژنې په اړه لیکوال د محمودسوما څخه پوښتنه وکړه چې د پرچمي کودتا چیانو اعترافونه په رسنیو کې خپاره شول هغوی ونه وژل شول خو د یشخورو د فرقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېښې د تورنو کسانو اعترافونه خپاره نشول او هغوی ووژل شول لامل يې څه وو؟ هغه ځواب راکړ شوروپانو نه غوښتل پرچميان ووژل شي. ليکوال ورته وويل لدې څخه معلومېږي چې د امين او کارمل تر منځ هېڅ توپير نه وو دواړو د شورويانو د امر او نهی له مخې ګامونه اوچتول . هغه غلی شو او څه يې ونه ويل.

د حفيظ الله امين لنډه واکمني

حفيظ الله امين د خلقي نظام کمزورو اړخونو او تيروتنو ته په کتو سره هڅې پيل کړې ترڅو هغه اصلاح او په يولړ سمونونو يې لاس پورې کړ چې په هغو کې لاندې اقدامات يې د پام وړ دي :

- د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کميسيون توظيفول چې غړي يې اکثراً غيرګونديان او استادان وو.
- د انقلاب د ملي دفاع سازمان جوړول ، ترڅو پدې خورا مهمه مسئله ډله ئيزغور اوعمل وشي او د چاروا‌کو د يکه تازی او پخپل سر پريکړو مخنيوی وشي .

د بند څخه د زيات شميربنديانوخلاصون او د زندانيانو د دوسيو بيا کتنه. (د بنديانو د خلاصون په اړه به وويل شي د ليکوال يو ملګری چې د امين د واکمنېدو پنځه مياشتې وړاندې د کندهار زندان ته اچول شوی وو د امين په واکمنېدو سره خلاص شو خو يوه مياشت وروسته بيا زنداني شو او دا ځل يې د څرخي پله زندان ته واستولو.)

د کابل ښارملاامامانو ته د مالي او پولي مرستو پيل اود جوماتونو رغول.

- د امريکې او پاکستان سره د دوستانه اړيکو د ټينګښت هڅې.

امين په ګوند کې د خپل دريځ د لاپياوړتيا لپاره د تلې په ديرشمه د ګوند د مرکزي کميټې تشکيلاتي پلنوم جوړکړ او ځوان کدرونه يې د ګوند مرکزي کميټې ته راپورته کړل چې د ګلداد پرته نور ټول د امين پلويان ګڼل کيدل. امين د عزيز اکبري پرځای خپل وراره او زوم اسدالله امين د ځارګرې ادارې ، کارګري استخباراتي مؤسسه(کام) د مشر په توګه چې هممهاله يې ځو نور مسؤليتونه هم درلودل موظف کړ. ځوان زوی عبدالرحمن يې د ځوانانود خلقي سازمان مرستيال وټاکه. د امين د کورنۍ د غړو د کړو وړو او د هغو په وړاندې د خلکو د غبرګون په اړه اقبال وزيري ليکي: « د امين وراره اسدالله امين ، د هغه ورور عبدالله امين او د هغه نورو خپلوانو د امين د موقف څخه ناوړه ګټه اخيستنه او د شوروي سفارت او د کی جی بی اجنټانو د تره کي او امين ترمنځ په نفاق اچونه کې د هغوی د ناوړه اعمالو څخه زښته زياته ګټه هم پورته کوله. زموږ د يوه مشر ملګري دا خبره په بشپړه توګه سمه ده چې ويل يې اسدالله امين او عبدالله امين به چې د هرې کوڅې نه تيريدل حفيظ الله امين ته يې دښمنان کول.»۶۰ / ۱۰۸ دې مشربايد ويلې وای چې د دې کورنۍ د غړو سلوک خلک خلقيانو او خلقي واکمنۍ ته دښمنان کول.

د ګوند لارښوونکي ارګان (مرکزي کميټې) ته يوازې امين ته د وفادارو ګونديانواو د ځوانانو راپورته کول، د امين د کورنۍ د غړو بيساره واکونه او د تره کي او زرغون د پلويانو په نامه د سلګونو ګونديانو بندي کول او وژل په ګوندي ليکو کې زياته نارضايتي منځته راوړه او د هغې سربيره مسکو چې د خلقي غورځنګ ورکه غوښتله دا ناراضه خلقي پېژندل شوي کدرونه او د امين پخواني خلقي مخالفان هڅول چې په دولت کې له کار کولوڅخه ډډه وکړي او شوروي اتحاد ته ولاړ شي. شوروي سلاکارانو او د سفارت کارکوونکو د ماليې وزير ميثاق، د اردو د سياسي چارو رئيس محمد اقبال وزيري ، علی محمدهوما د ګوند د دارالنشآ مشراو داود پنجشيري ته وړانديز کړی وو چې شوروي ته سياسي پناه يوسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یا استراحت ته لاړشي . « حتی داود پنچشیري(د دستګیر پنجشیري ورور) ته یې پاسپورت او ویزه هم جوړکړي وو او هغه له ډاره څخه دا ویزه امین ته وروړې وه.» ۶۰ / ۱۲۷ دا چې نوموړي له ویرې دا کار کړی یا یې کومه لوبه پر مخ وړله د مسلې یو اړخ دی خو دا ښیي چې شوروي سفارت داسې هلې ځلې کولې چې امین اندیښمن کړي تر څو په شورویانولا زیاته ډډه ولګوي او په وروستي ګام کې د هغوی په ځواکمنو منګولو کې ولوېږي . ښایي شوروي اړخ نور خلقي کدرونه هم هڅولي وي چې شوروي اتحاد ته پناه یوسي. میثاق پدې هکله د خپل کتاب په ۴۰۴ – ۴۰۵ مخونو کې په تفصیل سره غږېدلی دی چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. میرګن د سفارت کارکوونکي یوه ورقه را کړه چې ویې لولم په هغې کې لیکل شوي وو چې په ارګ کې تا ته دسیسه جوړه شوې ده او تا له منځه وړي او شورویان غواړي تا وژغوري چې شوروي اتحاد ته لاړشې. میرګن په اشاره وپوهولم چې خپل نظر ولیکم ځکه که خبرې وشي ښایي خبرې مو ثبت شي. میثاق په ورقه کې ور ته لیکي:« فعلا د ویلو څه نلرم. لاړشئ دا موضوع له امین صاحب سره شریکه کړئ.» د میثاق ځواب د یوه طالب مشر ځواب ته ورته دی چې کوم امریکایي ورته ویلي وو چې د ملامحمدعمر خلاف کودتا وکړئ موږ درسره مرسته کوو. طالب ورته ویلي وو چې دا خبره به له خپل امیر سره شریکه کړم. امین د شوروي سفارت د کارکوونکو دې ډول کړنو ته په کتنې سره له مسکو څخه غواړي چې سفیر او میرګن اوف تبدیل کړي او مسکو د هغه غوښتنې ته سملاسي مثبت ځواب وایي .

امین د دې دواړو د تبدیلولو مساله ددې پر ځای چې د بهرنیو چارو د وزارت له لارې په رسمي بڼه مسکو ته واستوي د دفاع وزارت پوځي او سیاسي سلاکارانو ته چې مسکو ته تلل او امین ته د خدای په امانی لپاره ورغلي دي ویلي وو چې د ده یو لیک به شوروي مشرتابه ته ورسوي چې اقبال وزیري به هغه ورکړي. سلاکارانو دا خبره د سفیر ترغوږ‌و رسولې وه او سفیر هوایي ډګر ته د نوموړو څخه د تلو مخکې د لیک د ترلاسه کولو پوښتنه کړې چې ځواب یې منفي وو.اقبال وزیري لیک هغه مهال سلاکار ته ورکړ چې هغه الوتکې ته ننوزي. جنرال ګوریلوف څه د پاسه دوې لسیزې وروسته د دې لیک په اړه وایي :« زه مسکو ته ورسیدم او لیک مې لوی درستیز ته ور کړ. نیکولای واسیلویچ راته وویل : لیک ولولم که څنګه ؟ ومې ویل : ملګری مارشال ! پریکړه ستا سره ده . ښه به دا وي چې لیک کی جی بی ته ورکړو... دا چې په پاکټ کې څه وو خبر نلرم.خو لیک مې تسلیم کړ، دا چې امین د بریژنف نه څه غوښتي وو، زه وروسته خبرشوم . هغه په شوروي اتحاد یا د افغانستان په هره برخه کې چې بریژنف وټاکي د لیدو هیله کړې وه .خو امین هیڅکله د خپل لیک ځواب ترلاسه نکړ. » ۱۷۷ میثاق لیکي چې په لیک کې د سفیر او تاجک توکمه میرګن اوف د تبدیلی غوښتنه شوې وه او دا هم شوني ده چې د بریژنف سره د ملاقات غوښتنه هم شوې وي. د کې جي بي په سندونو کې راغلي دي : « امین څوځو ځله شوروي سفیر ته ویلي ول چې دی غواړي د ا،خ،د، ګ د مرکزي کمیټې د عمومي منشي په توګه په هر وخت کې چې د مسکو لپاره مناسب وي شوروي اتحاد ته ولاړشي او له بریژنف سره وګوري . امین خپله وروستی غوښتنه د دسامبر په ۶ نیټه سفیر تابییف ته کړې وه . د امین له دغو په ټینګار غوښتنو څخه په مؤدبانه ډول سترګې پټې شولې.» ۱۲۴/ ۲۱۴ لیدل کیږي چې امین بریالی نشو له بریژنف سره وګوري لکه څرنګه چې هغه د خپلې لنډې واکمنۍ پرمهال د زیاتوهلوځلو سره سره ونه توانید د امریکې سره دوستانه مناسبات ټینګ کړي. د امریکې سره امین د خپلو ناکامو هڅو په اړه د کام سیاسي آمر سلطان احمد بهین ته ویلي وو:« د امریکا له متحده ایالاتو او نورو لویدیځو هیوادونو سره د اړیکو د ښه کولو په لاره کې زما ټولې هڅې بې ګټې وختلې . زموږ ټول امکانات په اوبو کې لاهو شول.» ۱۲۴ / ۲۲۰ د امین له لورې د زیاتو هڅو سره سره د دوو زبرځواکو د باور د نه ترلاسه کولو لامل باید د زبرځواکونو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تګلارو سربېره د امین په رواني ځانګړتیاوو کې ولټول شي. مسکو لیوال وو چې د افغان دولت په مشرتابه کې یوازې دوی ته لاس تړلی وفادار مشر وويني . واشنګټن هم ورته دريځ درلود او واشنګټن بیا د ا، خ، د،ګ پرځای اسلامپاله ډلې د خپلو موخو ډاډمنې پلې کوونکې ګڼلې. د امین د ځانګړتیاوو په اړه باید وویل شي چې د هغه د خبرو اوعمل ترمنځ ستر واټن لیدل کیده او کله ناکله د خپلو څرګندونو خلاف هم ګامونه اوچتول چې ساده وګړي هم په داسې وګړو باور نه کوي او زبرځواکونه خو بیا د هر سیاستوال د کرکتراو فعالیت ټول اړخونه په پام کې نیسي. ښه بېلګه يې د تره کي سره د امین چلند دی چې یو وخت یې لاسونه مچې کول او بیا يې د عزراییل په څیر ووژلو.

د ا، خ ، د،ګ کې د وړې د میاشتې د زعامت بدلون، د تره کي په پټه منفي تبلیغاتو او د هغه وژنې د ګوند اتوریته اواعتبار لا نور هم ټیټ کړ. امین بشپړ واک ته په رسیدو سره د داسې یوه حالت سره مخامخ شو چې له یوې خوا د وسله والو مخالفینو بریدونو دوام درلود له بله پلوه په خلقیانو کې د امین په وړاندې هم پټو او څرګندو مخالفتونو قوت وموند. سربېره پردې د پرچمیانو حکومتي ضد تبلیغات هم زیات شول. د وسلوالومخالفینو ترشا پانګواله نړۍ او د ګوند د ننه امین ضد مخالفتونو ته مسکو لمن وهله چې موخه یې د خلقیانو واکمنۍ ته د پای د ټکي اینبودل او د پرچم واکمنول وو. امین د ده خلاف دا کړنې د شوروي سفیر څخه ګڼل هماغه دي چې د هغه د بدلولو غوښتنه کوي او مسکو هم دده غوښتنې ته سمدلاسه ځواب ورکوي او افغانستان ته نوی سفیر را لیږي. د مسکو له لوري د ده غوښتنې ته مثبت ځواب د دې لامل شو امین ډاډمن شي چې دی د مسکو بشپړ باور او ملاتړ لري هغه ناسم ګومان چې دی یې د مرګ کندې ته ور ټېل وهلو. امین د تره کي د واکمنۍ پرمهال د یوه خپلواک هېواد د صدراعظم په توګه د شورویانوسره د چنو وهلو او سیاسي لوبو د مخته وړلو جوګه وو خو د دولت د مشر په مهال دا شونتیاوې له لاسه ورکړلې او په بشپړ ډول د مسکو د لاس په وسیله واوښت. دا مهال مسکو په خورا زرنګۍ سره امین او د ده واکمنۍ ته د انقلاب ضد سربېره د تره کي د پلویانو له لوري د ګواښونو خبرداری ورکولو . شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفینو او حتی د امریکا د پوځي لاسوهنې د ګواښونو ناسم انځور ایست او امین یې دې ته هڅولو چې د شوروي پوځیان راوبولي. له دې کبله يې د خپل استوګنځې چارچاپېر د شوروي اتحاد د پوځ پنځه سوه کسیز کندک ځای پرځای کړ او دشوروي دریو نورو کنډکونو را تګ ته غاړه کېښودله. پدې هکله د هغه مهال د ګارد قوماندان جګړن جانداد په زندان کې یوه خلقي زنداني ته ویلي وو:« د مرغومي له تورې ورځې څخه نږدې یوه اونۍ د مخه د شپې په یوولسو بجو شوروي سفیر د حفیظ الله امین سره د بیړنۍ کتنې غوښتنه وکړه . حفیظ الله امین د ده غوښتنه ومنله . شوروي سفیرد خپلې کتنې په وخت کې حفیظ الله امین ته وویل چې شوروي څارګرو راپور ترلاسه کړی دی چې امریکایان پلان لري د پاکستان خاورې نه د نورستان سیمې او بدخشان ولایت له لارې د افغانستان دموکراتیک جمهوریت په حریم باندې وسله وال تیری ترسره کړي، تاسي بیخي ډاډه اوسئ ، د امریکایانو ټول نظامي خوځښتونه د شوروي اتحاد تر همیشني تعقیب لاندې دي ... تاسوبیغمه اوسئ مونږ هیڅ وخت خپل دوستان په بده ورځ کې یواځې نه پرېږدو...» څو ورځې وروسته بیا شوروي سفیر د شپې ناوخته د حفیظ الله امین لیدلو ته راغی. په دا وار شوروي سفیر د ډېر هیجان په ترڅ کې حفیظ الله امین ته په ډاګه کړه چې امریکایانو د ا، د، ج په خاوره باندې وسله وال تیری پیل کړ. زمونږ پلي وسلوال ځواکونه د ثورانقلاب د دفاع په موخه د افغانستان خاورې ته راننوتل. پدې ترتیب حفیظ الله امین د شورویانو له خوا د سرته رسیدلي کار(انجام شوي عمل) سره مخامخ شو.» ۱۲۲ / ۲۶۵ ـ۲۶۶ د جانداد دا خبره چې امریکایانو د افغانستان په خاوره وسلوال تېری پیل کړ او د شوروي پلي ځواکونه د افغانستان خاورې ته ننوتل د منلو وړځکه نه ده چې د امریکایانو د برید سره سم دا شوني نه وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ځواکونه افغانستان ته ننوزي . عجيبه دا ده چې امريکايي قوتونه د افغانستان خاورې ته ننوتلي وو خو د سرحدي ولايتونو ملکي او پوځي بنسټونو يوه هم مرکز ته رپوټ نه دی ورکړی. دا د جانداد ښکرور درواغ دي. جانداد پدې داستان سره که له يوې خوا غواړي د شورويانومنافقت ننداري ته کېږدي له بله پلوه هڅه کوي د امين لخوا د شوروي پوځيانو د راتلو سره همغږي يوه اړتيا او مجبوريت وګڼي او يا وښيي چې امين د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ شو چې څه يې له لاسه پوره نه وو او پدې ډول هغه ته برائت ورکړي.

پورتنيوڅرګندونو ته په کتنې سره او د هغه مهال د سياسي بهيرونو او د شته لاسوندونو او روايتونو نه داسې بريښي چې امين د شوروي سلاکارانو په مشوره د ده د واکمنۍ د داړمنې ساتنې په موخه د شوروي د دريو کنډکونو راتګ ته غاړه ايښې ده چې د کابل په بالاحصار، باميان او ګيله ګۍ کې ځای پرځای شيږ. د دې کنډکونو د راتګ په اړه يې اقبال وزيري ته ويلي وو : « د شوروي د دريو کنډکونو په راتګ خفه دی ځکه هغه د ثور انقلاب ملي ارزښت کموي. امين زياته کړه چې شورويانو ته يې ويلي دي چې د دغو دريو کنډکونو سرتېري بايد پټ وساتل شي چې افغانان يې ونه ويني که نه نو نيمايي افغانان به هېواد پرېږدي.» ۶۰ / ۱۵۴هماغه دي چې د دسمبر له څلېرويشتمې څخه د هوا له لارې کابل ته د شوروي پوځيانو او محاربوي تخنيک را استول پيليږي او د حيرتان بندر څخه هم شوروي پوځيان راتېريږي. د مسکو چاروا‌کو د دريو کنډکونو پرځای دوې فرقې(يوه د هوا له لارې کابل او بله د حيرتان له بندر څخه) افغانستان ته راوليږدولې . دې رابلل شوو ميلمنو د دسمبر په اووه ويشتمه ماښام په کابل کې مهم دولتي بنسټونه او په مرکز کې پراته جزوتامونه تر ځار لاندې ونيول او له مخکې نه د تاجبيک د ماڼۍ شااوخوا ځای پرځای شوي د مسلمانانو کنډک او د کې جي بي ځانګړې ډلې په کوربه باندې د خپلو ټوپکو خولې راوګرزولې ، هغه يې ترور او ببرک کارمل يې ظاهرآ د واک په ګدۍ کيناوه.

د مسلمانانود کنډک پرسونل چې افغاني پوځي يونيفورم يې درلود د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه يوولسمه – دوولسمه د بګرام هوايي ډګر ته را ولېږدول شو او د دسمبر په اوولسمه د تاجبيک د ماڼۍ لويديځ اړخ ته ځای پر ځای شو او په خپله امين د دسمبر په شلمه دې جزيرې ته ورغی او پدې ډول يې پخپل برخليک شوروي پوځيان واکمن کړل. ميثاق په آلمان کې خپل خورزوی(خوربيی) ته پدې اړه ويلی وو:« کله چې امين صاحب د تاج بيک ماڼۍ ته وکوچيده ، يوه ورځ مې ورته وويل چې دلته ته د اخوانيانو لپاره يوه مړی يې . ملګري امين راته وويل : ملګری ميثاق شوروي ملګرو وويل چې موږ داسې وسله دلته ځای پرځای کړېده چې تر ديرش کيلومترمربع پورې د لايزر د شعاع پواسطه هر دښمن له منځه وړي . »۸۷ / ۲۶۹

د مسلمانانو د کنډک په اړه ليخافوسکي د افغان مېړانه اوغميزه نومي کتاب په ۸۲ مخ کې راوړي چې ددې کنډک د جوړولو چارې د ۱۹۷۹ کال د مې مياشتې په لومړيو کې پيل شولې . ښايي د تره کي په واکمنۍ کې يې هم تره کی هڅولی وي چې د خپل داړمن خونديتوب په موخه هغه ومني چې پدې کار کې پاتې راغلي دي. ددې سربيره شورويانو امين پدې قانع کړی وو چې غوره به دا وي چې د تاجبيک د ماڼۍ په پخلنځي کې د افغان آشپزانو پرځای شوروي آشپزان په دنده وګوماري تر څو د ده ژوند ته د افغانانو له لورې د ګواښ مخه نيول شوې وي. پردې اساس ويلی شو چې امين پخپله پخپلو پښنو او لاسونو کې د شورويانو زولنې واچولې . همدې آشپزانو د هغه په خوړو کې زهر واچول او شوروي مسلمان کنډک د خپلو ټوپکو خولې د امين په افغان ساتونکو را وګرزولې ، هغوی يې له پښنو وغورزول او ځانونه يې امين ته ورسول او هغه يې هم ووژلو. څه ښه يې ويلي دي چې په پردي لاس مار هم مه وژنئ !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حفيظ الله امين ترور او د خلقي واكمنۍ پاى

د شوروي د يرغل وروسته ببرک کارمل او شوروي دولت افغانستان ته د شوروي لښکر راتګ د افغانستان د دموكراتيک جمهوري حکومت په غوښتنه او د افغان- شوروي د دوستۍ د تړون د څلورمې مادې له مخې تبليغول. خو دا ادعا دومره بې بنسټه وه چې د هغه حكومت ټول غړي يې زنداني كړل او مشر يې ترور كړ چې دا تړون يې ورسره لاسليک کړی وو. که چېرې خلقي حکومت دا لښکر رابللی وي بايد چې مسکو او کارمل پدې اړه د تره كي يا امين يا د هغوی د حکومتونو رسمي غوښتنه ښودلې وای . پدې اړه محمد حسن کاکړ ورته ليدلوری لري او ليکي:« حتی همدې کودتايي حکومت (د خلقيانو حکومت) د شورويانو څخه نه دي غوښتي چې د تش په نامه ګواښ د مقابلې لپاره پوځي مرسته وکړي. که داسې غوښتنه شوې وي څرنګه چې د جګړې مسئله ده بايد د دوو خپلواکو هيوادونو ترمنځ د رسمي سند پر بنسټ صورت نيولی وي، دا سند يې بايد خپورکړی وای.» ۱۲۶ /۱۲۰ لکه څرنګه چې خلقي دولت د شوروي دولت سره افغانستان ته د سره پوځ د راتلو کومه رسمي هوکړه نده لاسليک کړې نو مسکو نشوای کولی داسې سند چې وجود نه لري هغه خپور کړي . البته د دريو كنډكونو د راتګ سره په خپلسر امين موافقه كړې وه بېله دې چې د ګوند له سياسي دفتر او حکومت سره يې مشوره کړې وي . پدې اړه د نجيب الله پوځي سلاکار محمداحمدويچ ګاريیف ليکي :« يو وار بيا په خپل پخواني دريځ ټينګار كوم چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د رابلنې په هکله هيڅ کومه مصوبه او يا سند د ا، خ، د، ګ د مرکزي کميټې د پلنوم ، سياسي دفتر او د ا، د ، ج حکومت او انقلابي شورا له لوري نه دي لاسليک شوي او د ډيپلوماتيکو لارو نه دي مبادله شوي. » ۱۷۸ لدې کبله پدې اړوند کوم سند شتون نلري او که سند موجود وي هغه به کارمل ورسره لاسليک کړی وي چې هغه هم نشته دی ځکه د واک دې ترې د امين په خبر د شوروي لښکر را تګ ته په شفاهي ډول لبيک ويلی دی . د شوروي پوځيانو د رابللو په هکله نجم الدين کاوياني محمداعظم سيستانی ته ويلي وو :« کارمل يوځل ما او خپلو څو تنو ارادتمندانو ته وويل : ملګري فکر کوي چې سور پوځ په خپله افغانستان ته راغلی دی . ما دری ځله او هرځل څو تختې کاغذ تور کړاو شوروي مشرتابه ته تسليم کړ ترڅو مې هغوی قانع كړل خپل پوځ افغانستان ته راوليږي . »۵ / ۱۷۲ کله چې د شوروي د تيري وروسته د اشغال خلاف ملي پاڅون پيل شو او په ټولنه کې کارمل د دوهم شاه شجاع يا روسي شاه شجاع نوم وګټلو مسکو چاره پدې کې وليدله چې د شوروي لښکر رابلونکي ن .تره کی او ح . امين معرفي کړي. دا دنده يې پخپله کارمل ته وسپارله او ليکلې وينا يې په لاس کې ورکړه چې هغه د هوايي او مدافعه هوايي منسوبانو ته ولولي. دا وينا د۱۹۸۰ کال په دوبي کې يعني د تيري څه د پاسه نيم کال وروسته ورکړل شوه. کارمل په وينا کې دا خبره وکړه چې تره کي او امين اتلس ځله د شوروي دولت څخه د ځواکونو غوښتنه کړې وه . وروسته له څه مودې شوروي دولت د دولتي رسنيو له لارې تبليغات پيل كړل چې شوروي ځواكونه د خلقي مشرانو د پرله پسې غوښتنو له مخې افغانستان ته استول شوي دي. پدې اړه يې د مستند فلم په نامه يو فلم هم ننداري ته كېښود چې په هغه کې تره کی د کاسېګين څخه د شوروي پوځونو د رالېږلو غوښتنه کوي .خو پدې مستند فلم كې د تره كي ، كاسيګين او د هغوی د ژباړونكي آواز يا غږ شتون نلري. دا بيا مستند فلم نه بلکې هنري فلم دی.

مخکې يادونه شوې وه چې شورويانو امين د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې افغانستان ته د شوروي د دريو کنډکونو راتګ ته غاړه کېږدي .د جنرال لياخفسکي په وينا د دسمبر د څلېرويشتمې څخه تر اووه ويشتمې پورې ټولټال ۴۰۹ الوتنې ترسره شوې چې ۷۷۰۰ تنه پوځيان(۱۰۳ فرقه)،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۹۴ عرادې پوځي تخنيک او ۱۰۶۲ ټنه توکي افغانستان ته راوليږدول او۱۰۸ لمبر فرقه يې د آمو له سيند نه د پانتوني(شناور) پله پواسطه افغانستان ته د ننه کړه ، د بګرام په لورخپل مارش ته دوام ورکړ او د دسمبر په اووه ويشتمه بګرام ته ورسيدله. دا لښکر چې دوې فرقې وې بيله کوم خنډ څخه خپلو موخو ته ورسيدلې يوازې د دسمبر په ۲۵ يوه الوتکه د غره سره ولګيده او پکې ۳۷ تنه ووژل شول. کله چې په شمال کې شوروي پوځيان افغانستان ته ننوتل د شمال ولايتونو مسئول عبدالله امين د حفيظ الله امين څخه پدې هکله پوښتنه کړې او امين په ځواب کې ورته ويلي وو: « داړه اوسه کومه خبره نشته دا ځواکونه د يوې کومکې لوزنامې پربنسټ چې لاسليک شوې ده د کابل او بګرام په لور راځي او موږ ته تجهيزات رسوي.» ۶۷ / ۱۳۶ د هغه مهال د ګوند د دارالنشاء د مشر د ليکنې له مخې امين د مرغومي په پنځمه د شوروي پوځيانو د راتګ په اړه د ګوند دارالنشاء او د مرغومي په شپږمه(د امين د ترور په ورځ) يې په هغه ميلمستيا کې چې د شوروي اتحاد څخه هېواد ته د دستګيرپنجشيري د راستنيدو په موخه جوړه کړې وه د سياسی بيرو غړو ته معلومات ورکړل. دلته ليدل کيږي چې د ګوند مشرانو يوه هم اعتراض نه دی کړی چې ولې امين د داسې يوې مهمې مسالې په اړه د دوی سره مشوره نه ده کړې او په خپل سر يې د شوروي پوځيانو له راتګ سره همغږي ښودلې ده . د امين د ترور په ورځ د امين د مخکني دستور له مخې د ماپښين په دوو بجو د تاجبيک مانۍ ته د ټولنيزوعلومو د انستيتوت پوځي محصلين(سياسي کارکوونکي) راغوښتل شوي وو چې هغوی ته وينا اوروي. خو لکه څرنګه چې امين مسموم کړل شوی وو د اردو د سياسي چارو د رييس مرستيال په تالار کې منتظرو سياسي کارکوونکو ته ويلي چې امين ناروغه دی وينا نه اوروي او دوی يې رخصت کړي دي. د امين پلويان وايي چې نوموړي غوښتل د شوروي پوځيانو له لوري افغانستان ته د پوځي تجهيزاتو د رسونې او بيرته خپل هيواد ته د ستنيدو په هکله معلومات ورکړي. منطقا داسې بريښي چې امين د شوروي د قطعاتو د راتګ په هکله وينا کوله نه د پوځي تجهيزاتو. که د پوځي تجهيزاتو په اړه يې وينا اوروله منطقا هغه يې ددې تجهيزاتو د رارسولو په درشل کې کړې وای تر څو کابليان د دريو ورځو پرله پسې الوتکو د راتګ له امله چې ناکراره کړي يې وو خبر شوي وای.

اوس به پدې تم شو چې څه ډول شوروي سلاکارانو اود تاجبېک د مانۍ شا وخوا ځای پر ځای شوي د مسلمانو کنډک او د کې جي بي ځانګړې ډلې د تاجبيک مانۍ د نيولو او يا د خلقي حکومت د نسکورولو په موخه چمتو کېدل او دا کار يې څرنګه ترسره او امين يې ترور کړ. د دسمبر په ۲۳ د مسلمان کنډک مشران سفارت ته وغوښتل شول . باريس ايوانوويچ (په افغانستان کې د کی جی بی مشر) د کنډک قوماندان ته د هغه د ريوټ د اورېدلو وروسته وويل :« د مانۍ د ساتنې په ځای که اړينه شي د هغې په نيولو فکر وکړئ » ۴۹ /۱۳۳همدارنګه د کنډک قوماندان ته وويل شول چې دوی ته به يو د ديسانت ټولی او د کی جی بی دوې ځانګړې ډلې هم ورکړل شي. د دسمبر په پنځه ويشتمه په کابل کې د پوځي جزوتامونو شوروي سر سلاکاران د کابل هوايي ډګر ته را وبلل شول تر څو هغوی ته د امين د رانسکورولو د برياليو عملياتو د پرمخ وړلو په مهال ځانګړې دستورونه ورکړل شي. پدې هکله و، ګ سالکين د څلورمې زغره والې لوا د ژباړونکو د ډلې مشر وايي:« د دسمبر په پنځه ويشتمه ويکتور پياسيتسکي يې د څلورمې قوا سرسلاکار د کابل د خواجه رواش هوايي ډګر ته د پوځي سرسلاکارانو غونډې ته ور وغوښت. زه هم د ژباړونکو د ډلې د مسئول په توګه د نوموړي سره ولاړم خو ماته يې اجازه رانکړه چې په غونډه کې ګډون وکړم...، د دسمبر په اووه ويشتمه پياسيتسکي زه د اړينو تدبيرونو د نيولو په اړه آشنا کړم . پدې ورځ هغه ټولو سلاکارانو ته دستور ورکړ خپلو استوګنځيو ته ولاړ شي.زه يوازې د تبليغاتو د سلاکار او پخپله د پياسيتسکي سره پاتې شوو. مابنام پياسيتسکي راته وويل که

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرهپوښونو ته ښار ته د تللو دستور ورکړل شي باید په دریم ټانک کې سپاره شو، ځکه د مخکې نه توافق شوی وو که شوروي زغره وال کوماندو د هوايي ډګر څخه ځلورمې قوا ته راځي پدې ټانک ډزې ونکړي. دې دا معنی درلودله که ټانکیستان خپل وضع الجیش ته د ستنېدو څخه ډډه کوي پر هغوی برید وشي. ماښام نږدې په ۳۰ :۱۸ د قوا قوماندان احمدجان ته امر و شو چې یو کنډک ښار ته واستوي. هغه مهال همیشه ما او د قوا سرسلاکار د احمدجان تر څنګ ناست وو . احمدجان د سلاکار سره د سلا وروسته لومړي کنډک ته امر وکړ چې ټانکونه چمتو کړي او وروسته به د خوځښت دستور ورکړي ...، پیاسیتسکي به تل خپل لاسي ګړی ته کتل او لوا ته د نویو دستورونو د ورکولو انتظار یوست. په ۱۵ : ۱۹ یې د احمدجان څخه وغوښتل چې ښار ته د کنډک د لیږلو په هکله ځانګړي دستورونه ترلاسه کړي خو د اړیکې د نشتون له امله ټینګه نشوه. (دا مهال د کی جی بی مامورانو د مخابراتو په مرکز کې چاودنه کړې وه.) پیاسیتسکي چې د اړیکو د نشتون له امله ډاډ من شو، احمدجان ته یې سلا ورکړه چې د ټلفون قابلوګانې(لینونه) کنټرول کړي . بیله ځنډه په پوره غور سره قابلوګاني کنټرول شوې او دې کار ۳۰ دقیقې وخت ونیو. د۰۰: ۲۰ شاوخوا د سرسلاکار په دفتر کې د قوماندان او سیاسي آمر سره ناست وو چې ناڅاپه یو وارخطا رنګ الوتلي افسرریوټ ورکړ چې راډیو د امین د فاشیستي رژیم د نسکوریدو خبر خپروي...، خو دا ریوټ د کابل راډیو څخه نه دی...، ناڅاپه څلور زرهپوښونه په ډېر تلوار سره د پوځې ښارګوټي له دروازې تېرشول د قوا مانۍ یې محاصره کړله . د یوه زرهپوښ څخه یو شوروي افسر راووت . ځان یې معرفي کړ او پیاسیتسکي یې یوې ګوښې ته کړاو د هغه سره وغږید. وروسته یې د شرابو بوتل را واخیست او نور یې هم ور وبلل او احمدجان ته یې وویل په ښارکې ناآرامي ده او د زرهپوښونو استول اړین نه دي . قوماندان د سلا وروسته لومړي کنډک ته د استراحت امر وکړ...» ۲۶۳/۱۰۶ ــ ۲۶۵

مسکو د امین د اغفالولو په موخه د دسمبر په پنځه ویشتمه (مرغومې څلورمه) د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په نشراتي ارګان (پراودا) کې یوه مقاله خپره کړه چې د امین په ملاتړ څرخیده ،یوه ورځ وروسته د افغانستان د راډیو ټلویزیون څخه ددې مقالې ژباړه خپره شوه ترڅو ګوند او خلکو ته وښیي چې حفیظ الله امین د شوروي اتحاد له بشپړ ملاتړ نه برخمن دی. همدا مقاله د دسمبر په اووه ویشتمه (مرغومې شپږمه) د ځینو دولتي ورځپاڼو په لومړي مخ کې خپره شوه چې د لینن، بریژنف او امین انځورونه پکې چاپ شوي وو. دا دوهم ځل وو چې د امین په واکمنۍ کې د لینن انځور په رسنیو کې خپور شو.لومړی ځل د اکتوبر د انقلاب د کلیزې په مناسبت د لینن ، بریږنف او امین انځورونه د ثور انقلاب په ورځپاڼه کې چاپ شوي وو. البته چې د افغانستان په رسنیو کې لومړی ځل د پرچم په جریده کې د دموکراسی په لسیزه کې هم د لینن ستر انځور چاپ شوی وو. د دسمبرپه ۲۶ د امین د وژلو یوه ورځ وړاندې د شوروي د مسلمان کنډک له لوري د ګارد د لوا ۱۵ تنو قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو ته میلمستیا شوې وه. ددې مېلمستیا موخه دا وه چې د مسلمان کنډک مشرتابه د ګارد د لوا مشران او د جزوتامونو قوماندانان او سیاسي کارکوونکي وپیژني. په همدې ورځ (مرغومې پنځمه) د ماپښین د څلورو بجو شاوخوا امین په مسکو کې افغان سفیر رازمحمدپکتین ته چې په کابل کې و ویلي وو:« نور نو د ثور انقلاب تضمین دی همدا اوس مې قطعاتو ته امر وکړ چې شوروي دوستانو ته ځای ورکړي.» ۱۳۷ / ۱۵۲

د دسمبر په اووه ویشتمه د تاجبیک په مانۍ کې هیواد ته د پنجشیري د راستنیدو په موخه د امین له لوري میلمستیا شوې وه او پنجشیري د ډوډۍ د خوړلو پر مهال ویلي وو: « د شوروي مشرتابه مې د تره کي د مرګ او د هیواد د لیډرشپ له بدلون څخه راضي کړل او سفر د سوسیالستی شوروي اتحاد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهوريتونو سره د اړيکو په ټينګښت کې ګټور وو. هلته ټينګار وشو چې شوروي اتحاد به افغانستان ته زياتې پوځي مرستې ورکړي . ح، امين په وياړ سره حاضرينو ته وويل: شوروي فرقې په لاره کې دي . هرڅه ښه پرمخ ځي. زه په دوامداره توګه د ملګري ګروميکو سره د تلفون له لارې اړيکې لرم ، او موږ دا مسئلې څيړو چې څه ډول نړيوالو ته موږ د شوروی اتحاد له لوري د پوځي مرستو په اړه معلومات ورکړو.» ۴۹ / ۱۴۴ د ډوډۍ د خوړلو پر مهال د امين له څرګندونو څخه ښکاري چې هغه د ټولنيزوعلومو د انستيتوت محصلينو ته د شوروي پوځيانو د راتګ په هکله وينا اوروله . خو شوروي آشپزانو په خوړو(سوپ) کې زهري مواد ګډ کړي وو ځکه چې امين د سوپ سره زياته ليوالتيا لرله او ښايي په زياته پيمانه يې سوپ څښلی وي او يا دا چې آشپز د ده په لوښي کې ډېر زهر اچولي وي . له همدې امله د امين د مسموميت کچه خورا لوړه وه او د کوما کچې ته رسيدلي ده . د پنجشيري پرته د سياسي بيرو ټولو غړو خواړه خوړلي او سوپ څښلی وو .کله چې ګوندي مشران د ډوډۍ د خوړلو له کوټې څخه بل سالون ته تللي د کمزورۍ، سرګرزيدنې او بيسيدۍ احساس يې کړی دی. امين دا مهال د ګوند د سياسي دفتر غړو ته ويلي چې حالت يې ښه نه دی او غواړي دمه وکړي .هماغه دي چې مشران د خپلو کورونو او يا دفترونو په لورخوځيږي. د زيري، ميثاق او سوما د ليکنو له مخې چې هغوی خپلو دفترونو ته تللي وو په خپلو دفترونو کې خوب وړي دي او جليلي څلورسوه بستريز روغتون ته تللی دی. کله چې د امين وضعيت خراب شوی دی د څلورسوه بستريز روغتون قوماندان او دوه شوروي ډاکټران او همدارنګه د شوروي سفارت څخه هم ډاکتران د تاجبيک ماڼۍ ته را غوښتل شوي دي . د ډاکټرانو د هڅو وروسته امين نورمال حالت ته راوګرزيد او په تعجب سره يې و پوښتل:« ولې دا زما په کور کې پيښه شوه؟ چا دا وکړل؟ تصادف وو که ورانکاري ؟»۴۹ / ۱۴۶ د ماښام په ۳۰ : ۱۹ شوروي پوځيانو دوه سره رنګه راکټونه فير کړل چې په ماڼۍ باندې د بريد اشاره يا قومانده وه. د راکټونو په فيرولو سره د تاجبيک په ماڼې د۳۳۳ لمبر مسلمان کنډک ، شوروي څارګرو او کوماندوګانو بريد د شلکا په ډزو سره پيل شو. د ګارد جزوتامونه هم په خوځښت راغلل خو د هغو خوځښتونه د مسلمان کنډک تر څارنې لاندې نيول شوي وو. د شوروي چينو له مخې کله چې د ټانک يوه قوماندان خپل کندک ته د خوځښت امر ورکړ شوروي پوځيانو هغه په خپل زرهپوښ کې واچاوه او سرتيرو د هغه د خلاصون لپاره د زرهپوښ په لور منډې پيل کړلې خو هغوی د شورويانو د ډزو سره مخامخ شول چې زيات شمير يې ووژل شول او نورو د زرهپوښ د تعقيب څخه ډډه وکړه. د تاجبيک ماڼۍ ته د کی جی بی جنګيالي او کوماندوګان چې شمير يې شپيته تنه وو ننوتل . اصلي مقاومت په ماڼۍ کې وو او د ماڼۍ ساتونکو چې شاوخوا ۱۵۰ تنه وو په پوره ميړانې مقاومت وکړ. د شوروي ډاکټر الکسييف په وينا کله چې په ماڼۍ ډزې پيل شوې امين چې په لاس کې يې سيروم وو د خپل کوچني پنځه کلن زوی سره د ماڼي د دوهم پوړ په دهليز کې را څرګند شو چې سپينه زيرپيراهني يې اغوستې وه . آلکسييف وايي چې له هغه څخه مې د سيروم ستن وايستله. دا مهال په دهليز کې چاودنه وشوله د امين زوی چې ژړل يې امين تر پښه نيسي او د بار تر څنګ ديوال ته ډډه لګوي خو د چاودنو او ډزو له امله امين او يو شوروي ډاکټر چې د امين درملنه يې کړې وه هم وژل کيږي.

مخکې لدې چې په ماڼۍ بريد وشي شوروي ورانکارې ډلې د پښتونستان په څلور لارې کې د ټلفون ارتباطي شبکه والوزوله . د تاجبيک په ماڼۍ د بريد سره سم شوروي پوځيانو په کابل راډيو، صدارت ، دفاع وزارت ، کورنيو چارو وزارت ، څارګرې ادارې (کام) اونورو مهمو بنسټونو بريد وکړاو هغه يې ونيول. د تاجبېک په ماڼۍ کې جګړې ۴۳ دقيقې دوام وکړ او يرغلګر وتوانيدل ماڼۍ ونيسي. د شوروي ډاکټرآلکسييف او په جګړه کې د نورو شوروي پوځيانو د مرکو پربنسټ بريدکوونکو د امين

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور درلود، کله یې چې د امین مړی پیدا کړ د انځور سره یې پرتله کړ او ډاډمن شول چې امین دی هغه یې په یوه قالینه کې واچاوه او د ماڼۍ د لویدیځ اړخ په یوه تپه کې یې ښخ کړ. د شوروي تېرې کوونکو په وړاندې د تاجبیک د ماڼۍ د ساتونکو د اتلوال مقاومت سربېره د رادیو تلویزیون ساتونکي په مېړانې و جنګېدل . همدا رنګه د بګرام د هوایي ډګر د محافظ کنډک او رادار ټولي منسوبین په پوره اتلولۍ سره د شوروي یرغلګرو په وړاندې وجنګېدل. ویل کېږي چې د بګرام په هوایي ډګر کې شاوخوا یونیم زره افغان پوځیان شهیدان شول.

د شوروی سرچینو له مخې د تاجبیک په ماڼۍ او شا وخوا یې د ښنتو له امله ۸۶ شوروي او د ۳۰۰ څخه تر ۳۵۰ تنو پورې افغانان ووژل شول چې د امین سربېره یې دوه زامن او د سیاسي بیرو د غړي شاه ولي میرمن هم ووژل شوه . ۱۷۰۰ تنه افغان پوځیان اسیر او د دریو ورځو وروسته افغانانو ته وسپارل شول. د امین د کورنۍ ټول غړي او په هغو کې یوه لور چې ټپي شوې هم وه د څرخي پله زندان کې زنداني شول. همدارنګه د زېري مېرمن او بچیان یې چې میلمستیا ته ورغلي وو هم د څو ورځو لپاره بندیان شول او د زېري خپلوانو یې فاتحه هم اخېستې وه . په ماڼۍ د ډزو پرمهال لوی درستیز یعقوب غوښتل قوتونو ته قومانده ورکړي چې د خپل شوروي سلاکار له لوري په توپانچه وویشتل شو ،یعقوب چې ټپي وو دا مهال عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی چې شوروي یونیفورم یې اغوستی وو پیدا کېږي لوی درستیز وژني. همدا رنګه د مرکزي قول اردو درستیزوال شهزاده هم د شورویانو له لوري په ارګ کې وژل شوی دی. د ماښام د اوو بجو شاوخوا د تاجکستان بوران نومې راډیو چې خپرونې یې د کابل د راډیو په څپوعیار کړل شوې وې د ببرک کارمل وینا خپره کړه چې ګواکې « د ا، خ ، د، ګ سالموغړو د امین واکمني ته د پای ټکی کیښود، امین محاکمه شو او دی یې د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد ګوند د عمومي منشي اود دولت د مشرپه توګه وټاکه. » پدې ډول امین ووژل شو، ببرک کارمل واک ته ورسول شو او د خلقیانو شل میاشتنۍ واکمني ختمه شوله . د کورنیو چارو په وزارت کې د دې وزارت د سیاسي ریاست یو افسر وایي چې ماښام د کورنیو چارو د وزیر په دفتر ډز وشو چې البته وزیر په دفتر کې نه وو. د برید وروسته شوروي پوځیان وزارت ته راننوتل او نوکریوال افسران یې په یوه ځای کې را غونډ کړل. د شورویانو سره دوه افغانان یو نوراحمدنور او بل جګړن بسم الله د میر اکبر خیبر ورور چې د کورنیو چارو وزارت کې یې دنده لرله همکاري کوله.

د ا، خ، د،ګ د خلقیانو په وړاندې د شوروي دولت او کی جی بی کړنو ته په کتنې سره کریستین اوسترومن او آډ آرنه ویستاد امریکایي پوهان پدې باوردي چې : (کی جی بی له سره تر پایه د خپلو ډڼدورو د خپراوي او دسیسو جوړولو په عملیاتي ګډولي کې د نوموړو هڅو په وړاندې او برخلاف کړووړو لاس واچاوه، کی جی بی د افغانستان د خلق ډیموکراتیک ګوند په دړې وړې کولو کې بشپړه(د دسامبرپه میاشت کې د شوروي یرغله مخکې) ونډه« او د افغانستان- شوروي د پالیسیو په شنډولو کې څرګنده ونډه لوبولې ده»۱۲۴/ ۱۰ همغږي وښودل شي . په ا، خ، د،ګ او حکومت کې د۱۹۷۹ او په تیره د وږي (سپټمبر) د میاشتې پیښو ته په کتنې سره څرګندیږي چې د خلقي ګوند په مشرتابه کې نورمحمدتره کې د مسکو موخې درک کړې وې چې غواړي د ده او امین ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري ، پدې ډول د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند کې کړکیچ راشي او مسکو د هغه څخه ناوړه ګټه پورته کړي. خو امین دا وړتیا پیدا نکړه چې د مسکو موخې درک کړي بلکې د مسکو د خلقي ضد او افغاني ضد نقشو پلې کوونکی شي . پدې هکله ځینې روسي شنونکي هم پدې څرګند واقعیت اعتراف کوي چې : « د مسکو چارواکو د افغانستان راتلونکي په پام کې نه نیوله او هڅه یې کوله څو تره کی پدې پوه کړي چې امین یې دښمن دی خو تره کي له مسکوسره دا خبره نه منله .» ۱۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې دا برخه په ځو کرښوکې راونغاړو ویلی شو چې:

الف – کارمل او امین دواړه د شوروي پوځیانو په راتګ کې ښکېل دي. شوروېانو په درغلی سره امین قانع کړ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د شوروي د پنځه سوه کسیز مسلمان کنډک او دریو کنډکونو راتګ ته غاړه کېږدي او کارمل په شفاهي او لیکني ډول افغانستان ته د شوروي پوځیانو د استولو غوښتنه کړې ده. البته ددې دواړو ځانپالو توپیر پدې کې دی چې مسکو امین د خپلو هژمونیستي تګلارو د پلې کولو په لاره کې خنډ ګڼلو او کارمل یې واک ته ورسولو. دا هم هېره نشي چې کرملن ناستي د ک ګ ب د ناسمو اطلاعاتو له مخې پر افغانستان د یرغل پرېکړه کړې ده .

ب- دولتي زعیمانو او د واکمنیو مشرانو ته ښایي ستړې پرېکړې په ډېله یېزه توګه ونیسي او په پردیو پوځونو باور ونکړي.

ج - سیاستوالو او چارواکو ته ښایي چې د بهرنیو دولتونو سره په اړیکو کې محتاط اوسي، زیرکانه ډپلوماسي پرمخ یوسي ، د حکومت او تقنینه ارګان سره د سلا او مشورو وروسته د دولتونو سره لوزنامې لاسلیک کړي او د ډپلوماتیکو لارو دا ډول لوزنامې مبادله کړي نه دا چې د امین په څېر په خپلسر د شوروي پوځیانو د راتګ سره موافقه وکړي.

د- هغه سیاستوال چې د پردیو پوځیانو پر مټ خپل واک ساتي او یا د پردیو ځواکونو پرمټ غواړي واک ترلاسه کړي داسې حکومتونه او مشرتابه یې مشروعیت نلري او د ولس له مخالفت سره مخامخ کېږي . همدا حکومتونه د همدې پردیو له لوري رانسکورېدای او مشران یې له واکه ګوښه او وژل کېدای شي چې د امینِ د حکومت نسکورېدل او د امین ترور ، د کارمل واکمنول او پر ځای یې د نجیب الله مقررول او د نجیب الله د واکمنی راپرزول یې څرګندې بېلګې دي.

پورتنیو څرګندونو ته په کتنې سره ویلی شو چې امین او کارمل د شوروي د سیاست دوه مخونه وو پدې توپیر چې امین د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د انترناسیونالیسم ښکلي سیاسي شعار ړوند او کوڼ کړی وو چې شوروي پوځیان به د انترناسیونالیستی مرستې په نامه د ده له واکمنی ساتنه کوي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي . خو کارمل دا ورتیا لرله و پوهېږي چې شوروي پوځیان پدې شرط د افغان حکومت څخه دفاع کوي چې مشر یې د یوه ګوډاګي په توګه ظاهراَ د واک په ګدی ناست وي او واک به د شوروي انترناسونالستانو سره وي.

حفیظ الله امین د شوروي دوست یا دښمن !؟

د شوروي پوځیانو له لوري د امین د ترور وروسته شوروي دولت او د اشغال زېږنده حکومت دواړو امین د سی آی اې د جاسوس په نامه تبلیغاوه. دا تبلیغات او د شورویانو له لوري د امین ترور د دې لامل ګرزیدلي دي چې ځینې څېرونکي او سیاستوال امین د شوروي دښمن وګڼي. له بله پلوه د هغه پلویان هم امین شوروي ضد ګڼي . دې پوښتنې ته چې امین د شوروي دوست وو یا دښمن اړینه بریښي د هغه ویناوو، کړو وړواو د هغه په اړه د هغه د ملګرو او شوروي سیاستوالو او څېرونکو څرګندونو ته ځغلنده نظر واچوو. البته چې پدې برخه کې د نوموړي کړه وړه د هغه د پیژندنې ښه معیار دی. د هرڅه د مخه د امین له خوا د تاجبیک په ماڼی کې دده د استوګنځي د ډاډمنې ساتنې په موخه د پنځه سوه کسیز شوروي کنډک توظیف او په پخلنځي کې یې د شوروي آشپزانو شتون ښیي چې هغه د شوروي دوست وو. دا چې شوروي واکمنو د هغه سره خپله خاینانه لوبه پرمخ وړله د دې معنی نلري چې امین د شوروي دښمن وو. امین تردې کچې د شورویانو سره لیواتیا لرله او شوروي دولت یې دوست

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرلو که کوم خلقي به د شوروي دولت د سیاستونو اوحتی د شوروي ټولنې د نیمګړتیاوو په هکله څه وویل پدې اړه به یې د خبرو کولو اجازه هم نه ورکوله. پدې هکله د هغه مهال د پکتیا والي لیکي : « دا خبره خو دې دلته وکړه چې بیا یې په هیڅ ځای کې تکرار نه کړې روسان زموږ دوستان دي او په دوستۍ کې یې شک نشته . » ۱۷۹ / ۲۰۱ د کی جی بی ډګروال بوګدانوف چې د خلقیانو د واکمنۍ په مهال د شوروي په سفارت کې د کی جی بی مشر وو د شوروي د استخباراتو د خارجی کشف رئیس ګریچکوف ته ویلي وو : « یوځل امین د یوې کتنې په مهال زموږ یوه پلاوي ته ویلي وو زه د تاسو شورویانو څخه شوروي پلوه یم. هیڅکله اوهیڅا هم زموږ د هیواد په اړه د هغه څخه ناوړه خبره نه ده اوریدلې، دا مسئله په بشپړ ډول ثابته شوې ده . سربیره پردې که څوک د امین په وړاندې حتی په غیر مستقیم ډول په شوروي کې ځینو نیمګړتیاوو ته چې شتون لري ګوته ونیسي ، هغه بیله ځنده د هغه خبرې پرې کوي او ټینګار کوي چې په راتلونکې کې هیڅکله هم دا ډول شیان په ژبه رانه وړي .»۶۳ / ۱۱۲

د امین د واکمنۍ په مهال « د هند صدراعظم موراجی دیسای په هند کې د افغانستان سفیر پاچاګل وفادار د یوې کتنې لپاره ورغواړي او د دې کتنې په ترڅ کې نوموړی د وفادارڅخه غواړي چې دی دې پخپله کابل ته سفر وکړي او امین ته د ده (د هند د صدراعظم) له خوا ووایي چې شوروي اتحاد په افغانستان باندې یرغل کوي...، د مخه تردې چې پاچا ګل امین ته د هند د صدراعظم پیغام وړاندې کړي امین د خپلو خبرو په ترڅ کې پاچا ګل وفادار ته وایي چې هر څوک د شوروي پرضد واوسي د ده له خوا به د جدي عمل سره مخامخ شي. پاچاګل د دې خبرې په اوریدو ویریږي او امین ته د هند د صدراعظم پیغام نه رسوي ...پاچا ګل بیرته هند ته راستنیږي او په هند کې د افغانستان د سفارت یو کارکوونکی ، چې زمری نومیږي او د امین نږدې خپلوان دی کابل ته استوي ترڅو د هند د صدراعظم پیغام امین ته ورسوي. زمري ته وفادار دا یادونه هم کوي چې امین ته ووایي که امین یې بېر ته وغواړي نو بېرته نه ورځي. زمری کابل ته ځي اود هند د صدراعظم پیغام امین ته رسوي ... خو امین لکه چې د هند صدراعظم له خوا پیغام ته جدي پام نه وي کړی.» ۶۰ / ۱۳۵ – ۱۳۷ په پورتنیو څرګندونو کې شوروي ته د امین د وفادارۍ سربیره د هغه شخصیت او رواني ځانګړتیاوې هم انځوریږي. هغه تر دې کچې شوروي اتحاد ته پالیاله دی چې د یوه هیواد د حکومت د مشر پیغام ته چې د هیواد ملي واکمنۍ او خپلواکۍ او د ده ژوند ته یکې څرګند ګواښ لیدل کېږي بیا هم پام نه راګرزوي . د شورویانو سره د امین د دوستۍ کچه لدې نه ښه جوتیږي چې کله د۱۳۵۸ کال د مرغومی په شپږمه هغه د شوروي آشپزانو له لوري په خوړو کې د زهري توکو د اچولو له امله د سیاسي دفتر غړو غیرنورمال حالت غوره کړ د میثاق په وینا« پداسې حال کې چې مې ځان ناراحته احساساوه له امین څخه مې وپوښتل فکرکوم چې په خوړو کې یې څه شي اچولي دي !؟ رښتیا آشپز دې څوک دی؟ امین زما د پوښتنې په ځواب کې وویل اندیښنه مه کوه ، زما آشپز او ساتونکي شورویان دي.» ۵ / ۱۶۳ د امین باوري دوستانو چې دی مسموم او د کوما حالت ته ورساوه او « د ډاکټرانو د پرله پسې هڅو له امله د امین وضع ګام په ګام ښه کیده او مازدیګر ته په هوښ راغی او سترګې یې وغړولې یو څه وخت وروسته یې خبرې وکړې او دې ته یې پام شو چې دا څه پیښ شوي دي . بیا یې د ګارد قوماندان جانداد ته وویل چې د ماڼۍ د خدماتو کارکوونکي کورونو ته ولاړ نشي . امین پدې فکر و چې ګواکې په ډوډۍ کې زهردوی اچولي دي .خو جانداد ورته وویل چې ډوډۍ شوروي آشپزانو پخه کړې ده او هلته بل هیڅوک نشي تلای او ډوډۍ ته همدې شوروي آشپزانو زهر اچولي دي. امین جانداد ته په قهر شو او د هغه خبرې یې په جدي توګه رد کړې.» ۶۰ / ۱۶۱ د هوا په تیاره کیدو سره چې شوروي کوماندوګانو او مسلمان کنډک د تاجبیک په ماڼۍ برید وکړ « حفیظ الله امین خپل یاور ته امر وکړ چې په ماڼۍ باندې د برید له امله شوروي سلاکاران خبر کړي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل چې شورویان مرسته کولای شي. یاور امین ته راپور ورکړ چې شورویان دړې کوي . دې خبرې عمومي منشي عصبي کړ، هغه سګرټ داني واخیستله او یاور یې پرې وویشت ، چیغه یې وکړه چې دروغ وایي داسې نشي کیدای! وروسته هغه هڅه وکړه چې لوی درستیز او ځلورمې زغره والې قوا ته ټلفون وکړي خو اړیکې پرې شوې وې . وروسته هغه سوکه وویل ما هم داسې فکر کاوه ټول سم دي .» ۴۹ / ۱۴۹ وروستۍ خبرې په ځلور سوه بستریز روغتون کې د شوروي ډاکټراناتولي الکسییف دي چې د امین درملنه یې کړې وه .

الکساندرموزوروف په شوروي سفارت کې د کی جی بی مرستیال د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي ریاست د سلاکار جنرال زاپلاتین له قوله راوړي: « موږ دفاعي حالت درلود ځکه په کابل کې ځینو سلاکارانو او متخصصینو د هغو ستونزو په اړه چې د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند کې شتون درلود له خپله ځانه له کچې وتلی غبرګون ښود. مسکو ته د هغوی رپوټونه دا وو چې هرشي مخ په خرابیدو دي او امین موږ ته ګواښمن دی. لیدل کیدل چې جنرال ګریلوف (شوروي لوی پوځي سلاکار) پریشانه وو. زه هم پریشانه وم. زموږ نظر دا وو چې کیدای شي د امین سره کار وشي . هغه د شوروي دښمن نه دی . باید د نوموړي د وړتیا او ښه لیاقت څخه ګټه پورته کړو. » ۸۶/۱۸۰ جنرال لیاخفسکي لیکي :« امین نه یوازې خپل ځان د شوروي پوځي سلاکارانو په محاصره کې راوړی وو ، بلکې د کی جی بی او د شوروي دفاع وزارت له پلاویو سره مشورې کولې. یوازې به یې شوروي ډاکټرانو ته مراجعه کوله او په بشپړ ډول یې پر هغوی باور درلود او په وروستي تحلیل کې یې زموږ سپاهیانو ته تمه لرله .» ۱۸۱ / ۱۶۷ د امین له خوا پر شورویانو بشپړ باور د تره کي له هغو څرګندونو ښکاري چې شوروي اتحاد ته د افغانستان د پلاوي له لومړي سفر وروسته کابینې ته کړې وې. لکه څرنګه چې مخکې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ د دوستۍ او همکارۍ تړون سرلیک لاندې راغلي وو چې د افغان او شوروي مشرانو رسمي لومړنۍ غونډه بېله کومې پایلې پای ته ورسېده خو په دوهمه ورځ شوروي اړخ افغانستان ته د زیاتو مرستو ژمنې وکړلې. هېواد ته د پلاوي د راستنېدو وروسته تره کي د لومړۍ بې پایلې غونډې په اړه کابینې ته ویلي وو:« کله چې استوګنځي ته راورسېدو امین ته مې چې د شورویانو په مرستو یې زړه تړلی وو وویل، ودې لیدل چې شوروي دوستانو ستا د انتظار خلاف چمتو نشول مرستې را کړي»۱۷۱ د تره کي دا خبره ښیي چې امین تل د تره کي تر غوږو رسول چې په شورویانو حساب وکړي خو تره کي کابینې ته دا خبره کړې چې امین په شورویانو زیات باور لري او د دوی پام یې دې ته هم را ګرزولی دی چې له شورویانو سره په اړیکو کې ځیرکانه او محتاطانه ګامونه اوچت کړي . د شورویانو سره د امین د دوستۍ په اړه به د هغه له مېرمنې واورو. هغې د ۱۳۷۹ کال د کب په یوویشتمه (۲۰۰۱ کال مارچ یوولسمه) د بي بي سي د فارسي څانګې سره په مرکه کې د تاجبېک په ماڼۍ باندې د شوروي پوځیانو د دړو په پیلېدو سره وایي:« امین صاحب د ګارد قوماندان جانداد ته وویل وګوره چې دړې څوک کوي . جانداد معلومات واخیست او راغی ، امین صاحب ته یې وویل معلومېږي چې دړې د روسانو له خوا دي خو امین صاحب وویل نه.» د امین پلویان وایي چې شورویانو د هغه زوم اسدالله د مرغومې د شپږمې څو ورځې وړاندې مسموم کړ . د هغه پلار عبدالله امین غوښتل هغه د درملنې لپاره هند ته واستوي خو امین هغه شوروي اتحاد ته واستولو او وروسته د هغه ژوندی اومړی معلوم نشو. د امین د فرکسیون غړو هم د شورویانو په دوستۍ بشپړ باور درلود او په مرستو یې زړه تړلی وو ښه بېلګه یې ظریف د مخابراتو وزیر دی چې د امین د واکمنۍ په وروستۍ ورځ کله چې نوموړي د شوروي د مخابراتو وزیر مسکو ته د ستنیدو پرمهال د کابل هوایي ډګر په لور بدرګه کاوه د خپل یوه افغان ملګري د دې پوښتنې په ځواب کې چې شوروي پوځیان د څه لپاره راغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي څواب ور کړ:« غم مه خوره ! دوی د یوې لوزنامې پر بنسټ موږ ته د مرستې لپاره راغلي دي او و به وينې چې ډېر ژر به د انقلاب ضد ټغر ور ټول کړي .» ۶۷ / ۱۳۶ ظريف هم د امين په څېر نه پوهېده چې دا پوځيان به د انقلاب ضد ټغر نه بلکې د امين او د هغه د فركسيون ټغر ورټول او خلقي واكمني به نسكوره كړي .

پرچميان امين د سی آی اې جاسوس ګڼی . تردې مهاله هېڅا هم داسې سند ندی خپور کړی وښيي چې امين د سي آی اې سره اړیکي درلودلي. يوری کوزنتس چې د ا، خ، د،ګ په مرکزی کميټه کې په ۱۹۷۸ ــ ۱۹۷۹ کې سلاکار وو د شوروي اتحاد د «سره ستوري» د ورځپاڼې د خبريال د دې پوښتنې په ځواب کې چې امين په ربښتيا سره د امريکايانو مامور وو وايي :«زه دې موضوع ته د شک په سترګه ګورم، د دې مسئلې د طرحې دليل د نوموړي د يادداښت په كتابچه كې په هند كې د سيا د پلاني مامور د ټلفون ليکل وو چې ده ورته اړتيا لرله . د دې پرته ددې ادعا د تائيد لپاره هيڅ لاسوند شتون نه لري .» ۱۸۲ په کابل کې د وژل شوي امريكايي سفير په شمول امريكايي ډپلوماتان د خپل هيواد د څارګرې ادارې سره د امين اړيکې ناسم تبليغات ګڼي. امريكايي ليكوال ستيوکول او د واشنګټن پوست د ورځپاڼې مدير ليكي:« په کابل کې د میشتو امريكايی ډپلوماتانو لپاره امين يو ډيکتاتور وو چې د آدولف دابس قاتل هم ګڼل کيده. هغوی هم حتی د امين د سی آی اې د غړيتوب د اوازو نه خبر وو... دابس د خپل مرګ نه مخکې د سی آی اې د مسئول نه پوښتنه کړې وه څرنګه چې اوازې دي په ربښتيا سره امين د سي آی اې اجنټ دی؟ هغه په ځواب کې ويلي چې امين هيڅکله هم په سي آی اې کې کار نه دی کړی.دا خبرې جی بروس امستونز چې هغه مهال د آدولف دابس مرستيال وو او د دابس د وژنې وروسته د امريكا د سفارت شارژدافير مقرر شو ما ته وويل . د كتاب ليكوال د امستونز له وينا راوړي چې د منځني ختيځ د سي آی اې افسرانو ما (امستونز) ته ويلي چې امين هيڅکله هم زموږ سره اړيکې نه لرلې او نه يې زموږ څخه حقوق تر لاسه كړي. »۱۸۳/ ۱۰۲ امريكايي خبريال سليک هريسن هم د امستونز له قوله امين د نوموړي هيواد د څارګرې ادارې سره د اړيکو نه لرونکی ګڼي بلکې د امريكايانو سره دښمن معرفي کوي او ليکي:« د۱۹۷۹ کال برخليک ټاکونکي مني کې امستونز پنځه ځله د حفيظ الله امين سره خصوصي ملاقاتونه لرل خو خبرې يې د اړينو پايلو پرته وې ...امستونز امين د امريكايانو په وړاندې يو ستيزه جو، غير قابل سازش اوانعطاف ناپذيره رهبر مومي.»۳۰ / ۱۶۷

د پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله را وځي چې حفيظ الله امين د شوروي ربښتينی دوست وو نه دښمن، پربله خوا هغه د امريکا دښمن وو نه دوست. په هغه باندې د سي آی اې د اجنټ تورلګول يو بې بنسټه تور او پربله خوا هغه د شوروي ضد ګڼل د اپلتو پرته بل څه نه دي.

د افغانستان د اشغال لاملونه

د شوروي سره پوځ له لوري په افغانستان باندې د يرغل او د اشغال د لاملونو په هكله اندونه ويشلي دي .هر څوک د خپل سياسي- ايدئولوژيکي ليدلوري ، سازماني تړاوونو او بهرنيان بيا د خپلو دولتونو د تګلارو او ستراتيژيو له مخې دې مسئلې ته ګوري خو زياتره د افغانستان د اشغال لاملونه دا ګڼي :

۱ــ د شوروي پراختيا غوښتونكي تګلاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- ایدئولوژیکي تړاوونه
۳- د اسلامي بنسټپالو سره د شوروي بهر مبارزه (امنيتي ملحوظات)
۴- په شوروي اتحاد کې د واک په سر مبارزه

د شوروي د هستوي فزیک پوه او د شوروي اتومي بمب جوړونکي اندرې سوخاروف له انده د « افغانستان د اشغال او یرغل ربنتیني انگېزه شوروي پراختیا غوښتنه وه.» ۱۸۴ / ۲۰ که چېرې په افغانستان کې د شوروي د یرغل وروسته ټیکاو ټینگ شوی وای هغه مهال یې امکانات درېدل ترڅو شوروي اتحاد د فرضي کربنې د هغې خوا پښتنو او بلوڅو د ملاتړ د ترلاسه کولو له لارې په آسانی سره د هند سمندرگي ته ځان هم رسولی وای او د ستر پېتر خوبونه په واقعیت اوښتي وای . ځکه دا هم ویل کېږي چې شوروي تودو اوبو ته د رسېدو په موخه پر افغانستان یرغل وکړ. بېځایه نه وو چې د شوروي اشغال پر مهال په پاکستان کې «جهاد افغانستان دفاع پاکستان» شعارونه ورکول کېدل .

د ایدیالوژیکي تړاوونو په هکله باید وویل شي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د بنکلو سیاسي شعارونو لکه انترناسیونالیسم، گلوبالیسم، اسلامي اخوت ، بشري حقونه او دموکراسی وړاندې کول د وروسته پاتې نړۍ د ولسونو د تیرایستني او د زبرځواکونو لخوا د خپلو موخو او هژمونېستي تگلارو د پټوني لپاره د یوې وسیلې پرته بل څه نه وو او نه دي. د زبرځواکونو له لوري د نورو او په تېره وروسته پاتې دولتونو سره د هغوی د دولتي جوړښت څرنگوالی ، د حکومتولی بڼه او د نورو هیوادونو سره د ایدئولوژیکي تړاونو پربنسټ د اړیکو ټینگښت ستراتژیک هدف نه دی بلکه لنډ مهاله یا اوږدمهاله تکتیک دی. ښه بیلگه یې پخپله شوروي اتحاد دی. کله چې د گرباچف د واکمنی پر مهال کرملن دې پایلې ته ورسید چې نور د ا، خ، د،ګ چې د سوسیالستي ټولنې د جوړولو هوډ یې درلود د دوی گټې نشي ساتلې او یا د نوموړي گوند ملاتړ دوی ته دروند تمامیږي د برهان الدین رباني په مشرۍ یې د ۱۹۹۱ کال په نوامبر کې د مجاهدینو یو پلاوی مسکو ته وروباله او دې هوکړې ته ورسره ورسید چې د کابل په پلاز به رباني کینوي او هماغه دي چې د ملگرو ملتو د سولې پنځه فقره ئیز پروگرام یې د ۱۹۹۲ کال د اپریل په اته ویشتمه د کارملي پرچمیانو او د اسلامي جمعیت پر مټ شنډ کړ. دلته لیدل کېږي چې مسکو ته ایدیولوژیکي تړاو هېڅ ارزښت نه درلود بلکې مسکو ته د هغوی ملي گټې مطرح وې.که د ایدیالوژیکي تړاو له مخې پر افغانستان یرغل شوی وي نو اشغالگرو ولې خلقیان له واکه گوښه کړل او د کارمل په مشرۍ پرچمیان واک ته ورسول چې خلقیانو هم د پرچمیانو په څېر سیاسی-اېدیولوژیکي باورونه لرل .

د اسلامي بنسټپالو په وړاندې د شوروي بهر په افغانستان کې مبارزه . د دویمې نړیوالې جگړې وروسته د سوسیالستي بلاک د را څرگندېدو او د سوسیالستي ایدیولوژۍ او مترقي اندونو د ودې او لاپیاوړتیا د مخنیوي یوازېنی لاره پانگوالي نړۍ پدې کې لیدله چې شوروي اتحاد د اسلامي ځوځښتونو په پیاوړې کولو او اسلامي دولتونوپه واسطه محاصره کړي. همدا لامل وو چې لویدیځ د سرطان او ثور انقلاب په وړاندې اسلامپالو ډلو ته مالي او تسلیحاتي مرستې کولې او په افغانستان کې یې د جگړې اورونه بل کړل چې خلقي حکومت ته یې سرخوږی جوړ کړی وو او د وخت په تېرېدو سره دا ډلې پیاوړې کېدلې . لکه څرنگه چې د شوروي اتحاد د منځنی آسیا ولسونه مسلمان وو او مسکو لدې څخه وېره درلودله چې اسلامي تنظیمونه په منځنی آسیا کې نفوذ وکړي. د وخت د کې جي بې د مشر اندروپوف په وینا مخکې لدې چې اسلامپالې ډلې شوروي اتحاد ته را ورسېږي باید په افغانستان کې وځپل شي . هماغه دي چې پر افغانستان یې یرغل وکړ. پدې هکله بیا دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې مسکو پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

يرغل سره خلقيان له ډګره وايستل او واک يې د کارمل دلې ته ولېږدولو. د کارمل د ډلې واکمنول هم د شوروي د هژمونېستي پراختيا غوښتنې تګلارې تر سيوري لاندې عملي جامه واغوستله ځکه کارمل د يوه ګوډاګي په توګه د مسکو د موخو رښتينی پلې کوونکی وو.

په شوروي اتحاد کې د واک په سرمبارزې په اړه بايد وويل شي چې دا مبارزه روانه وه . خو د سترو دولتونو سياستوال اړين بصيرت لري اوځانته اجازه نه ورکوي چې د خپل هېواد د اوږدې مودې په ترڅ کې منځته راغلې ستراتيژۍ خلاف ګامونه اوچت کړي. لدې امله په شوروي اتحاد کې د واک پر سر مبارزه قطعا د اشغال لامل نشي کېدای.

لکه څرنګه چې وينو د افغانستان اشغال لامل مختلف اړخونه لري . له بله پلوه ټولې سياسي ـ ټولنيزې پديدې د يوه زنځير د کړيو په څېر د يوې بلې سره نه شليدونکی تړاو لري. له بله پلوه نړيوال شرايط هم د يوه هېواد په سياسي بهيرونو اغېز لري .لدې کبله اړينه بريښي چې د خلقي واکمنی مخکې جمهوري نظام ته ور وګرځو او د هغه مهال نړيوال حالات د شوروي دولت د وضعيت او دريځ پربنسټ وڅېړو.

د افغانستان د اشغال په درشل کې په نړۍ کې د شوروي اتحاد دريځ مخ په کمزورېدو وو . مصر د کمپ ديويد په تړون سره د مسکو له نفوذ څخه وتلی وو. سوريې هم د کورنيو بنسټپالو مذهبي ډلو له ويرې د مسکو سره په احتياط چلند کاوه . په عراق کې ځانغوښتونکي صدام حسين خپل دريځ پياوړی کړی وو او د مسکو پروا يې نه کوله په ليبيا کې ورته حالت تر سترګو کيده. د وارسا د تړون غړي هېوادونو کې شوروي ضد روحيه خورا غښتلې وه. شوروي دولتي اقتصادي سکتور خپل تېر رونق نه درلود او فساد د شوروي دولت او شوروي ټولنې له ځانګړتياوو څخه ګڼل کيدل . خو د شوروي سيال د متحده ايالاتونو او د هغه د ناټويي متحدينو اقتصادي وضعيت بد نه وو او واشنګټن سوسيال دموکراسي خوځښتونه ، ګڼ شمېر بنې لاسي او يو شمېرکيڼ لاسي خپل لوري ته په نږدې کولو سره په نړۍ د واکمنيدو په موخه راکښول او په منځني ختيځ کې عملاً واک چلاوه . که څه هم ايران يې له لاسه ورکړی وو خو پاکستان يې خپل کړی وو او د دوو ځواکمنو دولتونو چين او جاپان سره يې هم اړيکې دوستانه وې خو د شوروي اړيکې ورسره خړې پړې وې. چين د دې وضعيت څخه په ګټې اخېستنې سره د دريمې نړۍ د مترقي غورځنګونو د مشرۍ په موخه ګټه پورته کوله. امريکې په ويتنام کې ماتې خوړلې وه خو د سويلي کوريا سره يې اړيکې خورا تودې وې . د نړی په ګوټ ګوټ کې د امريکې د پوځي اډو د جوړيدو لړۍ په قوت سره دوام درلود او سمندري پوځونه يې د پاکستان تر بندرو پورې رسيدلې وو. په سيمه کې شوروي ته يوازې هند ور پاتې وو. دا مهال په افغانستان کې جهادي تنظيمونو د خلقي واکمنی خلاف مبارزه کوله او د وخت په تېرېدو سره غښتلې کېدل او د خلقي واکمنۍ د نسکورېدو له امله افغانستان هم د شوروي ضد تګلاره غوره کوله . ددې ګواښ د مخنيوي په موخه يې پر افغانستان يرغل وکړ او د کابل په پلاز يې بنه غوړنيوونکی کارمل کېنولو ترڅو د ايران کيڼ خوځښت ته قوت ور وبښي پدې تمه چې د ايران د اسلامي جمهوريت امريکايي ضد دريځ ته د توده يانو پواسطه د امپرياليزم پرضد د مترقي ځواکونو د مبارزې رنګ او بڼه ورکړي. په دواړو ګاونډيو هيوادونو افغانستان او ايران کې د پرچميانو او توده يانو په واکمنولو سره د سيمې د لويديځ پلوه دولتونو خلاف ولسونه راوپاروي پدې خام خيال چې مسکو به وکولی شي خپلې ماتې جبران کړي او خپل نړيوال اعتبار لوړ کړي. د کارمل د واکمنۍ په لومړيو کې د آيت الله خميني په پته د له درناوی ډک ليک استول او د امريکې د امپرياليزم خلاف د دواړو مسلمانو هيوادونو په ګډې مبارزې ټينګار د مسکو د ارادې پرته ناشونی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

افغانستان د شوروي اشغال پرمهال

د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ويشتمه (مرغومي شپږمه) د تاجکستان د پلازمېينې دوشنبې د(بوران) په نامه راډيو چې د کابل راډيو فريکونسۍ نېږدې يې خپروني لرلې د ماښام د اوو بجو شاوخوا د ببرک کارمل وينا خپره کړه چې په يوه برخه کې يې راغلي وو : « زه ببرک کارمل د افغانستان د خلک دموکراتيک واحد ګوند د مرکزي کميټې، د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا ، د افغانستان دموکراتيک حکومت له خوا تاسو د افغانستان ځوريدلو مسلمانو سني او شيعيه هيوادوالو ، پوهانو او روحانيونو،د هيواد د اتل اردو سرتيرو او افسرانو،ملي سوداګرو او ملي پانګه والو ته د حفيظ الله امين دا د امريکې د خونخوار جاسوس اوعوام غولوونکي جبار ديکتاتور د فاشيستي رژيم د نسکوريدو له امله مبارکي وايم ...، د اردو او د ا ، خ ،د ،ګ د انقلابي حرکت له امله
او د امين د فاشيستي رژيم په نسکوريدو سره زموږ د ګران هيواد افغانستان ملي خپلواکي او آزادي او د ثور پرتمين انقلاب ګټې خوندي شوې ... » ۱۸۶ / ۳ وينا په دې شعارونو پای ته رسيدلې وه : مرګ په نادري ستمګرو او ويني زبيښونکو امينيانو! مرګ په ارتجاع او امپرياليزم او د هغو په ځنځيري سپيانو! مخ په وړاندې د ثور د پرتمين انقلاب د سترو آرمانونو د سولې ،آزادۍ ...
د بوران راديو په اړه بايد وويل شي چې شوروي مقاماتو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اتمه په افغانستان کې خپل سفارت ته داسې لارښوونه وکړه:« په کابل او نورو ولايتونو کې په ډېر ځيراو پاملرنې له دوشنبې څخه د افغانستان پر لور د بوران په نامه د خپرېدونکې خپروني څرنګوالی ترڅارنې لاندې ونيسئ او پدې اړه خپل اند موږ ته راولېږئ چې خپروني يې په څه ډول اورېدل کېږي.» ۲۰۰/۱۲۴ دې دا معنی لرله چې آيا د دې راديو خپروني د کابل د راډيو د فريکونسي سره برابرې دي که نه. د کارمل د وينا په پای کې شعارونه ښيي چې هغه د يوه سياستوال او د يوه هيواد د مشر په څېر نه بلکه د يوې اعتراضيه مظاهرې د ښکنځلمار ويناوال په رول کې راڅرګند شو. د کارمل په وينا کې د نادري ستمګرو په پته د سپکو سپورو د ويلو اړتيا څه وه . ځکه هغه مهال نه د نادرخان کورنۍ واکمنه وه او نه دې کورنۍ د افغانستان د ننه کومه جبهه لرله. که د امينيانو خلاف يې سپکه ژبه کاروله کوم اعتراض شتون نه درلود ځکه امين په افغانستان واک چلولو. د شورويانو له تيري وروسته کارمل خپل لومړی مطبوعاتي کنفرانس د ۱۹۸۰ کال د جنوري په دريمه يعني د اشغال يوه اونۍ وروسته د چهلستون په ماڼۍ کې ورکړ او دا پرديو واک ته رسولی د خپلواک مشر په رول کې د خبريالانو مخې ته ودرېده. کارمل مخکې لدې چې د خبريالانو پوښتنو ته ځواب ووايي هغوی يې د دوستو او د ښمنو هېوادونو په استازو ووېشل. هغه د بي بي سي د خبريال د دې پوښتنې چې « آيا د حفيظ الله امين حکومت د واکمن حکومت په توګه د خپل حکومت د نسکورولو په موخه شوروي قوتونه وغوښتل چې افغانستان ته راشي، په غوسې سره د سګرټو قوطی د خبريال پر لوري واچاوه او و يې ويل : د انګليس د زاړه امپرياليسم استازی ! درې ځله مو زموږ په هېواد تېری وکړ او غاښ ماتوونکی ځواب مو ترلاسه کړ! کفايت کوي.» ۱۸۷ لکه څرنګه چې هغه د خبريال پوښتني ته ځواب نه درلود نو د يوه ماشوم په څېر يې خبريال ته د هغه د نيکونو د ماتې پېغور ورکړ. همدا رنګه له کارمل څخه د هغه په دوهم مطبوعاتي کنفرانس (مرغومي شلمه) کې د انګستان د تلويزيون يوه خبريال داسې پوښته وکړه. جلالتمآب ليونېد برژنف د مبارکۍ په تلګرام کې تاسې ته په دموکراتيک ډول د افغانستان د حکومت د مشر په توګه مبارکي ويلې ده.زما پوښتنه دا ده چې تاسې په څرنګه دموکراتيک ډول وټاکل شوئ ، په څه ډول شرايطو کې وټاکل شوئ او همدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګه که داسي وي نو ولې شوروي ځواکونو تاسي ته د واک په نیولو کې مرسته وکړه ؟
ځواب: د بریتانیا د امپریالیسم د پخواني آشنا استازی چې پخوا یې دری واری زموږ هېواد اشغال کړ او دری واری یې ماتې و خوړله ستا پوښتني ته به ځواب ووایم . که ستاسي په یاد وي د ثور د ستر انقلاب وروسته زه د انقلابي شورا او صدراعظم مرستیال او د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند منشي وم. وروسته له هغې چې د امین د باند او د امینیانو په وجود کې د امریکا د امپریالیسم د سي آی اې د توطیې له امله اروابناد نورمحمد تره کی په شهادت ورسېد د ا، خ ، د ، ګ غوځ اکثریت د مرکزي کمېټې اصولي غړو او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا اکثریت غړو پرېکړه وکړه چې د حفیظ الله امین د باند په وجود کې د امریکا د امپریالیسم د سیا جاسوسي سازمان توطیه له منځه یوسي . هغه اصولیت چې زموږ په ګوند او دولت کې موجود و دوی زه د راتلونکي عمومي منشي او د انقلابي شورا د رییس او صدراعظم په توګه و ټاکلم.»۱۸۸ / ۳۲۲ پدې اړه د اسوشتیدپرس خبریال ترې پوښتنه وکړه : څرنګه چې جلالتمآب وفرمایل چې امین د امریکې جاسوس وو،ولې هغه د شوروي اتحاد لښکر راوغوښت؟ کارمل ځواب ورکړ: « حفیظ الله امین د امریکا اجنټ د شوروي اتحاد څخه د محدودو قطعاتو د مرستي غوښتنه نده کړې بلکې دا مرسته د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا په اراده او د رایو په اتفاق صورت نیولی دی.» ۱۸۷/ ۲۳۵ د کارمل د مرغومي د شېژمي وینا او لومړی دوې مرکې د اضدادو ټولیزې دي . لامل یې دا دی چې هغه چمتو نه دی واک ته د ده د رسیدو ربښتیني انځور وکاږي. کارمل خان د هغه ګوند او حکومت مشر معرفي کوي چې همدې ګوند هغه څه د پاسه یو کال مخکې (د۱۳۵۷ کال د لیندۍ شپږمه) له ګوند څخه شړلی او حکومت هغه د هېواد له تابعیته محروم کړی وو. کارمل په خپله وینا کې هڅه کړې ثابته کړي چې د خلقي حکومت په راپرزولو کې افغان پوځ لاس درلود. خو واقعیت دا دی چې د دسمبر په اووه ویشتمه د واکمنی خلاف د پوځ یو کوچنی جزوتام (دلګی) هم نه و راپاڅیدلی بلکې واکمنی ته د شوروي لښکرخاینانه غلچکي یرغل د پای ټکی کیښود. د جنرال لیاخفسکي په وینا « کارمل ژمنه کړې وه چې د هغه ۵۰۰ تنه جنګیالي به زموږ سره مل شي. د هغوی لپاره وسلې او بمونه راوړل شول ، انتظارمو ویوست . د۵۰۰ تنوڅخه یو تن راغی.» ۴۹ / ۱۵۰ ښایي دا یو تن د میر اکبر خیبر ورور بسم الله وي چې د کورنیو چارو په وزارت کې یې دنده لرله. د کارمل له لوري دا ادعا چې پوځ واکمنی ته د پای ټکی کیښود څه موده وروسته یې په خپله ناسمه وبلله او وایي: « که چیرې د شوروي سوسیالستي اتحاد بې غرضه او د وروګلوۍ مرستې نه وای د ثور بریالی انقلاب به خپل نوي پړاو ته نه ننووت او نن به نه یوازې په افغانستان بلکه په سیمه کې یوه ستره غمیزه منځته راغلې وه.» ۱۸۷/ ۱۵د کارمل پورتنی ضد او نقیض ویناوې ښیي چې نوموړی هڅه کوي واقعیتونه پټ کړي چې دا امکان نلري ځکه لمر په دوو ګوتو نه پټیږي او بربنډ وسلوال یرغل او اشغال هم د پټېدو نه دي.« دلته که له انقلابي شورا څخه مقصد د نورمحمد تره کي انقلابي شورا وي نو د هغه په ژوند کې خو روسان رانغلل نو د هغه له مرګه وروسته روسانو د هغه تړون عملي کاوه ؟ او که د امین د وخت له انقلابي شورا څخه مقصد وي نو هغه خو دی خپله ردوي چې امین نه دي راغوښتي . بله عجیبه خبره خو دا ده چې راغوښتي هغوی دي (!) خو قدرت ته یې دی ورساوه؟ » ۱۸۹/ ۱۸ البته مسکو هم ورته ستونزې لرلې او څرګندونې یې د کارمل په شان ضد اونقیض وې. د شوروي اړخ د ضد اونقیض څرګندونو په هکله باریس ګروموف په افغانستان کې د شوروي لښکر وروستی قوماندان د ملګرو ملتو په غونډه کې چې پدې غونډه کې شاه محمد دوست د بهرنیو چارو وزیر د ډول ډول پوښتنو سره مخامخ شو د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو وزیر ګرومیکو خبرې راوړي چې شاه محمد دوست ته وایي: « تاسي ملګری وزیر زیات دلیلونه لرئ نه د تورن په بڼه بلکې د یوه اړخ په توګه وینا وکړئ . اړین دي پر دې ډډه ولګوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې شوروي اتحاد د افغانستان د جمهوري حکومت د پرله پسي غوښتنو په ځواب کې د شوروي اتحاد مشرتابه د خپلو ځواکونو یوه برخه افغانستان ته واستوي. دا غوښتني مخکې هم د نورمحمدتره کي د مسکو نه په خپلې لیدنې او هم د حفیظ الله امین لخوا شوې وې.» ۷۶/۱۹۰ دا چې کارمل په خپله لومړۍ وینا کې وایي د امین په نسکوریدو سره د افغانستان خپلواکي او آزادي خوندي شوه. څو کاله وروسته د شوروي اتحاد د صنفي اتحادیو د نشراتي ارګان (ترود) سره په مرکه کې ردوي او وایي : « ستاسو سلاکاران هر چیرې وو په پوځ ، په خاد ، په دولتي ادارو، په ډله ئیزو رسنیو، ښاروالی ، د لوړو زده کړو په بنستونو، په هرځای کې، زه د یوه خپلواک او آزاد هیواد لاربنود نه وم زموږ هیواد یو نیول شوی هیواد وو چې په واقعیت کې تاسو فرمان ورکاوه .» ۱۹۱ / ۱۱۰ د کارمل دا کار د ستایلو وړ دی چې د خپلې بلواکې واکمنۍ ترخه واقعیتونه یې د خپل ژوند په وروستیو کې درک کړل خو د ده ځینې ملګري او په هغو کې د هغه صدراعظم کشتمند دا نه مني چې د شوروي لښکر د تیري له امله د افغانستان پرخلکو تپل شوي رژیم د « هر ډول خپلواکی نه بې برخې وو ، د کوچنیو کارونو څخه نیولې تر لویو پورې د شورویانو له خوا اداره کیدل. »۳۹ / ۹۳۶ عجیبه لا دا ده کارمل واک ته د ده د رسولو وروسته د ثور د اوومې وسلوال پاڅون ته د ثور ستر انقلاب وایي خو کله چې مسکو هغه د۱۹۸۵ کال په اپریل کې د واک څخه ګوښه کړ او په مسکو کې یې ساته همدې ستر انقلاب ته ستر جنایت وایي. د۱۹۸۹ کال په دسمبرکې د پراودا د شوروي کمونست ګوند ارګان خبریال د نوموړي څخه د ثور انقلاب په هکله وپوښتل وویل : « د اپریل انقلاب د افغانستان د خلکو په وړاندې یو سترجنایت وو. کله چې خبریال وویل : اوهو! خو تاسې ددې انقلاب د فعالو ګډون کوونکو او حتی مشرانو څخه وئ . نو تاسې هم یو جنایتکار یاست ؟ ببرک کارمل خپل لاس د اعتراض په ډول پورته کړ او ویې ویل : نه خیر! زه مخالف وم انقلاب زما او د ګوند د ارادې پرته پیښ شو.» ۱۹۲ که د کارمل دا خبره ومنل شي نو د خپلې واکمنۍ پر مهال یې ولې د ثورانقلاب د نوي بشپړتیایي پړاو خبرې کولې ، د ثور د ستر انقلاب د بري شعارونه یې ور کول او ګوندیان یې هڅول چې د سر په بیه د ستر انقلاب یا د ده په خبره د سترجنایت په پایله کې راپنځیدلې واکمنۍ څخه ساتنه وکړي ؟

د پورتنیوڅرګندونو په پام کې نیولوسره د بوران د رادیو څخه د کارمل د وینا د خپریدو وروسته کله چې د کابل رادیو هم شوروي پوځیانو ونیوله د کارمل ثبت شوې وینا چې د امین د واکمنۍ په نسکورېدو څرخېدله څو ځله خپره شوله. کله چې د کارمل وینا خپریده « ببرک کارمل په بګرام کې د شوروي پاراشوټ – دیسانټ غونډ او د کی جی بی د اوومې ادارې د ساتونکو په واک کې وو چې قوماندان یې ن.ای سردیوکف وو.د امین له وژلو وروسته د دسمبر د اووه ویشتم په ماښام یوری اندروپوف د کارمل سره اړیکه ونیوه هغه ته یې د خپل ځان او لیونیدایلیچ بریژنف له لوري د انقلاب د دویم پړاو او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د رئیس په توګه د هغه د ټاکنې مبارکی وویله. » ۱۵۲/۴۹ کله چې په کابل کې شوروي یرغلګرو امین او د هغه لوړپوړي پوځیان ترور کړل او په وضعیت واکمن شول د دسمبر په اته ویشتمه کارمل او اناهیتا دواړه د شورویانو په پوځي یونیفورم ملبس د بګرام د هوایي ډګر څخه د کی جی بی د ځانګړي ځواک په ملتیا په ټانک کې ناست کابل ته راولیږدول شول. ویل کیږي لومړی صدارت او وروسته د چهلستون ماڼي ته یوړل شول. په همدې ورځ د ماښام په خبري سرویس کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت دولت اعلامیه خپره شوه چې پکې راغلي وو:« د افغانستان دموکراتیک جمهوری حکومت د افغانستان د خارجي دښمنانو پرله پسي لاسوهنو او ورانکاریو ته په کتنې سره د ثورانقلاب د لاسته راوړنو، ځمکنۍ بشپړتیا، ملي خپلواکۍ او د سولې او امنیت د ساتلو په موخه د۱۹۷۸ کال د دسمبر د پنځمې د دوستۍ ، ښه ګاونډیتوب او همکارۍ د لوزنامې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پربنسټ د شوروي اتحاد څخه په څوڅو ځله او په ټینګار د پوځي مرستو په شمول د بیړنیو سیاسي او اقتصادي مرستو غوښتنه کړې وه. د شوروي اتحاد لوري د افغان اړخ غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ.» ۱۰۶ / ۲۵۲ د دسمبر په اته ویشتمه (مرغومي اوومه) ډله ډله پرچمیان اماني لیسې ته ورتلل او اړین دستورونه یې ترلاسه کول. جنرال نبی عظیمي د اماني لیسې د هغې ورځې د خپلو سترګو لیدلی حال داسې انځوروي :« په اماني لیسه کې سترمحشر دی،د ښادیو ولولې اوهورا ویل ، د چکچکوغږونه له لیرې اوریدل کیږي، د بغل کښیو بازار، د مچولو او د تودو غیږو نیولو بازار ...» ۳۸۶/۱۹۳ پرچمي ځوانانو چې سپین بازوبندونه یې لرل د ښار څلور لارو او د دولتی بنستونو مخې ته چې شوروي ټانکونه او زرهپوښونه ولاړ وو تلل او ښاریانو ته د امین د رژیم د نسکوریدو او هیواد ته د شوروي لښکر د راتګ په اړه معلومات ورکول ګواکې چې دا لښکر د افغان ولس لاس نیوي او مرستې لپاره راغلي دی. خو افغان ولس ، ملي دموکراتیکو کړیو او په هغو کې غوڅ اکثریت خلقیانو د شوروي لښکر راتګ د افغان ولس او د دې هیواد د تاریخ د غمیزې پیل ګڼلو.

د ببرک کارمل واک ته رسیدو نه د څه د پاسه د څلورو لسیزو په تیریدو سره د خلق دموکراتیک ګوند په سندونو او د هغه د پلویانو له لوري د کارمل په اړه دوو پوښتنو ته ځواب ندی ویل شوی. یو د هغه قومي تړاو او بل د ا، خ، د،ګ د عمومي منشي، د ا، د،ج د انقلابي شورا د رئیس او صدراعظم په توګه د هغه ټاکنه. خو د کارمل په اړه دا واقعیت د لمر په څیر روښانه دی چې هغه د یوه ځانپاله لوېدلي وګړي په توګه واک ته د رسېدو په موخه هر خیانت او حتی وطن پلورنې ته چمتو وو له همدې کبله هغه ته ولس دوهم شاه شجاع ویل او خلکو دا لاندې بیت :

سکه زد بر سیم و زر شاه شجاع ارمني
نور چشم لارد و برنس خاک پای کمپني

داسې اړولی وو :

تکیه زد بر تاج و تخت کارمل پرچمي
نور چشم برېژنف خاک پای کې جي بي

کارمل ډېر ژر د ګوند نوې رهبري (مرکزي کمیټه او سیاسي بیرو) او خپله کابینه د مسکو د منظوري وروسته اعلان کړله. د هغه سیاسي بیرو له پنځو تنو(ببرک کارمل، اناهیتا راتبزاد، سلطانعلي کشتمند، صالح محمدزیري او دستګیرپنجشیري) څخه جوړه شوې وه او د حکومت غړي یې لاندې کسان وو:

۱- ببرک کارمل ،د انقلابي شورا رئیس او صدراعظم	پرچمی
۲- اسدالله سروري، د صدراعظم لومړی مرستیال او د انقلابي شورا مرستیال	خلقی
۳ - سلطانعلی کشتمند ، د صدراعظم دوهم مرستیال او د پلان وزیر	پرچمي
۴- شاه محمد دوست، د بهرنیوچارو وزیر	پرچمی
۵ – محمدرفیع ، د دفاع وزیر	پرچمی
۶- عبدالوکیل، د مالیې وزیر	پرچمی
۷- عبدالمجیدسربلند، د اطلاعاتو او کلتور وزیر	پرچمی
۸- عبدالوهاب صافی، د عدلیې وزیر	پرچمی
۹- اناهیتاراتبزاد، د ښوونې او روزنې وزیره	پرچمی
۱۰- عبدالغفارلکنوال، د کرهنې او ځمکواصلاحاتو وزیر	پرچمی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ – فیض محمد، د سرحدونواو قبایلو وزیر	پرچمی
۱۲ - نجیب الله ،د دولتي اطلاعاتي خدماتو(خاد) رئیس	پرچمی
۱۳-سیدمحمدګلابزوی ، د کورنیو چارو وزیر	خلقی
۱۴- محمداسلم وطنجار. د مخابراتو وزیر	خلقی
۱۵- ګلداد ، د لوړو او مسلکي زده کړو وزیر	خلقی
۱۶- رازمحمدپکتین ، د اوبواو بریښنا وزیر	خلقی
۱۷ – نظرمحمد ، د فوایدعامې وزیر	خلقی
۱۸-شیرجان مزدوریار،د ترانسپورت وزیر	خلقی
۱۹- محمداسمعیل دانش، د کانواوصنایعو وزیر	خلقی
۲۰ - محمدابراهیم عظیم، د روغتیا وزیر	(ناڅرګند)

۲۱ -محمدخان جلالر، د سوداګرۍ وزیر (هغه د ک . ګ. ب سره په اړیکو لرلو تورن دی.)

کارمل ته د خلقي مشرانو بیعت

د شوروي اشغالګرو له لوري د امین د ترور وروسته ماخوستن ناوخته کابل راډیو یوه اعلامیه خپره کړه او پکې راغلي وو چې د ګوند د مرکزي کمېټې ، انقلابي شورا او حکومت غړي سبا سهار د راډیو تلویزیون تالار ته تشریف یوسي او دا اعلامیه د مرغومي په اوومه سهار بیا خپره شوله. که څه هم د مرغومي په شپږمه ماښام ګوندي مشران پوهېدل چې شوروي یرغلګرو دولتي مشر وژلی دی خو ځېنو یې ځانونه ناخبره اچولي لکه څرنګه چې زیری پدې اړه لیکي : « سهار مې ډېر تلوار وو، چې د افغانستان راډیو ته ولاړشم، او ژر را معلومه شي څه پیښه ده.» ۴۰ / ۴۵۰ د دې اعلامیې په وړاندې د یو شمېر مشرانو د غبرګون په هکله د ګوند د دارالنشاء مشر لیکي: « سهار وختي مې د کابل راډیو په څپو کې د وسله وال پوځ د سیاسي چارو د لوی رییس محمد اقبال وزیري وینا واورېده چې د لاندي خبرو په ترڅ کې یې خپل ځان ته د کنځاوو په کولو سره خوشالي څرګندوله : د دکتاتور او تروریست حفیظ الله امین فاشېستي رژیم نسکور شو...، بیا د ګوند د مرکزي کمېټې او د دولت د انقلابي شورا غړو ته د راډیو له لارې اعلان وشو چې په بیړه سره دې د ملي تلویزیون تالار ته تشریف راوړي.په ۱۰۴ بلاک کې د مرکزي کمېټې او انقلابي شورا استوګنو غړو ټاکل شوي ځای ته په داسې خندا او خوشالۍ سره تشریف یووړ چې تا به فکر کاوه چې بیا له سره په نویو، لوړو او دبدبه لرونکو پستونو باندې ټاکل کېږي.» ۱۲۲ / ۲۲۷– ۲۲۸ د غوربندي په وینا په تالار کې ځوک ناسوب نه وو یعنې د دولت ټول لوړپوړي هلته ورغلي وو. دوی په تالار کې کارمل ته د دولت د مشر په توګه د مبارکۍ پیغام هم لیکلی او پدې ډول یې کارمل ته بیعت وکړ. د زیري په وینا تبریک لیک لومړی بارق لیکلی وو. خو«میثاق هغه ځیرې کړاو ویل چې بارق بیا هم کارمل تر ضرورت زیات ستایلی او غیر لازمي خبرې یې لیکلې وې . وروسته میثاق د ببرک کارمل په نامه تبریک خط ولیکی .» دا مهمه نه ده چې د کارمل په پته ضروري یا غیرضروري خبرې لیکل شوې وې مهمه دا وه چې په خپله میثاق او د ګوند ټولو مشرانو اشغال ته لبیک ویلی دی. د میثاق ساده ګي پدې کې وه چې هغه په بیعت لیک جملو ته کټل نه د لیک منځپانګې ته چې ده پخپله پردیو واک ته رسولي ته بیعت لیک ولیکلو او نورو ټولو که ځانونه د امین مخالفان ګڼل او یا د امین پلویان بربنډ اشغال ته سرونه ټیټ کړل . ګوندي مشران په راډیو کې دوې ورځې وساتل شول او په دریمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ په دوولسو شوروي ټانکونو کې د څرخي پله زندان ته ولېږدول شول. په ټانکونو کې د هغوی د کېنولو مسؤلیت دوو پرچمي کدرونو عبدالکبیر رنجبر او حشمت اورنګ لرلو، هغه رنجبر چې د ناټويي اشغال په ګټه په رسنيو کې خورا فعال وو ، ګوند يې هم جوړ کړی وو او د بلواک فاسد دولت د ولسي جرګې غړی هم پاتې شوی دی. د میثاق د وینا له مخې د امین د کابینې د غړو چورت هغه مهال خراب شو چې « ټانکونو د څرخي پله په لور حرکت وکړ.» دا مهال د څوکیو د شوقیانو سر خلاص شو چې د دبدبه لرونکو څوکیو پرځای باید د زندان کړاوونه و ګالي. د خلقیانو له لوړپوړو څخه یوازې د مرکزي کمېټې د دارالنشاء د څانګې رییس محمد علي هوما د اشغال شپږ ورځې وروسته د ا ، خ ، د ، ګ د مرکزي کمېټې « تاریخي اعلامیه» خپره کړه چې پکې یرغل غندل شوی وو. دې اعلامیې هغه اته کاله د څرخي پله د زندان مېلمه کړ.پدې هکله په زړه پورې دوې خبرې دي. یوه دا چې کله په زندان کې د عدلیې وزیر او لوی څارنوال شرعي جوزجاني لدې اعلامیې خبرېږي ویلي یې وو:« هوما څه حق درلود چې زموږ په غیاب کې دا ډول خپلسری کار وکړي.» بل دا چې د هوما په وینا د امین د دسترخوان یوه ملګري د هوما د زنداني کېدو په اړه ویل چې هغه دستوري بندي شوی دی. دې دا معنی لرله چې هوما د دوی په څېر د زنداني کېدو دوسیه نلري. هوما دا اعلامیه وروسته له هغې خپره کړله چې د ګوند د مرکزي کمیټې اپراتو ، د ګوندي کمېټو غړو ته اشغال د منلو وړ نه وو او دی یې هڅولی چې دا اعلامیه خپره کړي. په خلقي مشرانو کې اسدالله سروري هغه څوک وو چې د اشغالګرو سره یوځای راغی او د اشغال لاندې دولت کې دوهم مقام درلود خو ډېر ژر خپلې نه ښونکې تېروتنې ته متوجه شو او د اشغال ضد دریځ یې غوره کړ. د سروري د دریځ په هکله شوروي څارګرو او سلاکارانو مسکو ته دا رنګه رپوټونه استول: « هغه (سروري) د ۱۹۸۰ کال په لومړیو کې په ښکاره ډول ویل چې شوروي دې هغوی (خلقیانو) ته واک وسپاري او خپل هېواد ته دې ولاړ شي.» ۱۸۳ / ۱۸۸ د سروري د دا ډول دریځ پایله دا شوله چې هغه د سفیر په نامه منګولیا ته تبعید شي. د یرغل وروسته لومړیو ورځو کې د څه د پاسه ۱۶۰ تنه لوړپوړي خلقیان او څو تنه ځوانان د امینیانو په نامه زنداني شول خو د وخت په تېرېدو سره د باندېستانو،امینیانو او فرکسیونبازانو په نامه په مرکز او ولایتونو کې د خلقیانو بندي کولو لړۍ پیل او د ګوند د واکمنۍ ترنسکورېدو پورې یې دوام وموند. ویل کېدل چې د مرغومې د شپږمې د لومړیو ورځو په زنداني کولو کې دریو تنو لوړپوړو خلقي پوځیانو(سروري، ګلابزوی، وطنجار) رول درلود . وروسته خلقي کدرونه د پرچمیانو له خوا د شورویانو د همغږۍ وروسته زنداني کېدل . لومړۍ ډله خلقی مشران چې له بنده خلاص شول زیری او پنجشیري وو چې د یوې اونۍ وروسته آزاد شول بیا بارق، لایق ، میثاق او هاشمي خلاص شول. خو هاشمي بېرته زندان ته واستول شو. کارمل زېري ته د هاشمي بېرته زندان ته د لېږلو په هکله ویلي وو چې هاشمي د اشغال مخکې په بدخشان کې د حکومت د ځانګړی استازي په توګه ډېر خلک وژلي دي او ژوند ته یې ګواښ دی. هاشمي د تنظیمونو د واکمنۍ په لومړیو کې په کابل پوهنتون کې ووژل شول . البته هاشمي او شېرمحمد ولسي یوازینی خلقي لوړپوړي وو چې د تنظیمونو په واکمنېدو سره ترور شول، نور پاتې بندیان د امینیانو په نامه په بند کې پاتې شول. دې بندیانو بیا د خپلې بېګناهۍ له امله کارمل ته دوهم لیک یا عریضه استولې چې د دوی له بنده خلاص کړي. هغه مهال او تردې دمه هغه خلقیان چې ځانونه د امین پلویان ګڼي وایي چې دوی د اشغال ضد وو. پداسې حال کې که دوی د اشغال ضد وای نو ولې یې د نوې بلواکې واکمنۍ بلنې ته مثبت ځواب ورکړ، را دیو ته لاړل او کارمل ته د مبارکۍ لیک خو په واقعیت کې بیعت لیک لاسلیک کړ ؟ دا بیا ښیي چې هغوی په خپله خوښه رادیو تلویزیون ته لاړل، د نورو خلقي مشرانو په څېر کارمل ته د مبارکۍ پیغام واستولو یعنې دا چې هغه ته یې بیعت وکړ. که دوی د زیري، پنجشیري او نورو په څېر له زندان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاص شوي وای او د اشغال لاندې پرچمي واکمنۍ کې دنده ورکړې وای په پوره لېواتیا او ربښتینولۍ سره به يې د اشغال زېږنده واکمنۍ کې دندې تر سره کړې وې. پردې بنسټ اشغال ته په لبیک ویلو کې په خلقي مشرتابه کې د امینیانو او د امین د مخالفانو ترمنځ هېڅ توپیر نشته دی. غوره بېلګه يې میثاق دی .هغه له بند څخه خلاص شو او د شوروي د یرغل وروسته د ګوند په لومړي پلنوم کې د برخه اخېستونکي په نامه ور بلل شوی وو. خو کله چې مسکو خبر شو د هغه مخه يې ونیوله او پدې اړه به له ده ولولو: « دا وخت صالح محمد زیری راغی او د سالون د دروازې نه يې په اشارې سره وغوښتلم . زه له خپله ځایه پورته شوم او هغه ته ورغلم. هغه زما لاس ونیو او زه يې بهر ته بوتللم...، را ته و يې ویل د پلنوم دایرېدل ستا له امله ځنډېدلی دی. ما وپوښتل ولې؟ هغه وویل له هماغه ځایه احوال راغلی چې ته باید په پلنوم کې نه وې. ما وویل له کومه ځایه احوال راغلی دی؟ هغه وویل له هغه ځایه چې باید احوال راغلی وای. ما وویل هغه ځای څه حق لري چې زموږ د ګوند په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي؟ » عجیبه دا ده چې دواړه له شرمه یا له ډاره د هغه ځای نوم نه اخلي چې میثاق باید په پلنوم کې ګډون ونکړي . آیا د میثاق له انده د افغانستان نیول او د امین وژل د ګوند او افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه نه وه؟ خو کله چې د ده مخه نیسي چې د ګوند په مشرتابه کې راڅرګند نشي هغه د ده د ګوند په کورنیو چارو کې لاسوهنه ګڼي او که دی د مرکزي کمیټې غړی شوی وای هغه مهال به ده هم اشغال ته انترناسیونالستي دنده ویله .

د امین پلویان تر دې دمه ځانونه اشغال ضد او د اشغال زېږنده واکمني نامشروع ګڼي له همدې امله بندیان او یا په کورکې کېنول شول. خو ولیدل شول چې کله نجیب له بنده آزاد کړل زیاترو يې د نجیب د حکومت سره لکه نورو خلقي مشرانو همکاري پیل کړه. پدې اړه په زړه پورې خبره دا وه ترڅو چې د دوی سره شوروي سلاکارانو ونه لیدل د نجیب په حکومت کې د کارکولو فرصت ورنکړل شو . پدې هکله میثاق د خپل کتاب په۵۵۸ - ۵۵۹ مخونو کې توضیحات ورکړي چې دی او شاه ولي شوروي سفارت ته غوښتل شوي وو او د سفارت یوه کارکوونکي یعني د کې جي بي کوم غړي ورته ویلي وو:«اوس چې زموږ پوځیان له افغانستان څخه وتلي دي باید ټول ځواکونه د سولې او د ملي روغې جوړې له تګلارې ملاتړ وکړي او سره یو شي ترڅو جګړه په افغانستان کې پای ته ورسېږي ...، دا موضوع ستاسو یو ملي امر دی چې باید د خپل ګوند پخواني مخالفتونه هېر کړئ او باید یو نوی ارګانیګ یووالی منځته راشي. » لدې کتنې وروسته میثاق د کابل د ښاروال په توګه مقررشو. دا کتنه ښیي چې د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته شوروي سفارت د لوړپوړو ګوندي او حکومتي چارواکو د ګومارلو او ګوښه کولو واک درلود. له بلې خوا دا هم ښیي چې د امین د پلویانو د اشغال زېږنده بلواکې پرچمي واکمنۍ سره همکاري پیل کړله. د امین د پلویانو له لوري د نجیب په حکومت کې کار کول دا معنی ورکوي چې ګواکې نجیب د شوروي اشغال زېږنده واکمنۍ چارواکی او د کارمل د واکمنۍ د وژنو او شکنجو دوزخي اداري (خاد) مشر نه وو. ددې بندیانو څخه د ۱۳۵۹ کال د غبرګولي په میاشت کې دیارلس تنه اعدام او نور د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال له بنده خلاص شول. د محمود سوما، عبدالرشید جلیلي او منصور هاشمي پرته د امینیانو په نامه خلقي مشرانو نجیب ته بیعت وکړ او د اشغال زېږنده حکومت سره د نورو خلقیانو په پرتله ربښتیني همکاري پیل کړله. په زړه پورې لا دا ده چې نجیب دوی ته د بند د مودې تنخواوې هم ورکړې ، ځېنو ته يې د بند د مودې ترفیع او زیاتو ډاډمنو ته يې څو ترفیع ګانې ورکړلې. پدې بندیانو کې داسې یو پوځی هم وو چې بریدمن زنداني شو او د اتو کلو زندان تېرولو وروسته جنرال راووت. دې زیاتو ډاډمنو امینیانو ته په واقعیت کې د زندان اکادمي یا پوهنتون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امينيانو په نامه يوه ټيټ پوړي بندي د امين د دوو وزيرانو (صديق عالميار او ظريف) له خولې چې وروسته دواړه اعدام شول وايي: «عالميار ويل زه وژل کېږم خو تاسو ته وايم چې کله له بنده خلاص شوئ په ګوند او حکومت کې کار وکړئ ، شوروي ملګري به وپوهوئ چې موږ شوروي ته وفادار يو او پرچميانو تاسو غولولي ياست. ظريف ويل . مونږ ځان ملامت ګڼو چې موږ لښکر پرېښود او هغوی ته مو ونه ويل چې څه وکړي.» د لښکر څخه د ظريف موخه خلقيان دي. د دې سوېټستانو له څرګندونو څخه ښکاري چې هغوی د شوروي د خاينانه تيري په لومړيو ګړيو کې د راديو څخه د اعلان وروسته ډاډمن شوي وو چې دوی ته شورويان څه نه وايي ، سبا ته راديوټلويزيون ته تللي چې هغوی به بيا په دبدبه لرونکو څوکيو و ګوماري . دې رښتينو سووېټستانو د خپلو شوروي دوستانو له لوري د بندي کېدو او بيا وژل کېدو هېڅ فکر هم نه کاوه خو په زندان کې د هغوی څخه د څېړنو وروسته پوهېدلي دي چې وژل کېږي خو سره لدې شورويانو ته وفادار وو او ځوانان يې هڅول چې د اشغال زېږنده واکمنی کې کار وکړي اوشورويانو ته وفادار پاتې شي. د صديق عالميار د شوروي پالنې په اړه د (کام) يو کارکوونکي وايي : « د مرغومي د شپږم په ماښام په صدارت کې وم . شوروي پوځيان صدارت ته را ننوتل او ډزې يې پيل کړې . ددې ډزو په اورېدو سره په هغه کوټه کې چې زما سره دوه تنه نور هم وو د کوټې لوی قنديل د کلا شنکوف په قنداق وواهه او بريښنا لاړه. څو شېبې وروسته دروازه پرانېستل شوه او شورويانو هرې خوا ته ډزې پيل کړې موږ لا د مخه د کوټې په يوه خوندي ځای کې وو او ژوندي پاتې شوو. په صدارت کې د ډزو د ختمېدو لنډه موده وروسته له کوټې ووتلو او يوه سالون ته ولاړو چې څو تنه نور هلته ناست دي. پدې ډله کې صديق عالميار ، ګلنواز او غني وثيق هم وو. د خبرو په ترځ کې عالميار دا هم وويل: موږ سوېټستان يو او د شوروي ملګرو سره همکارۍ ته چمتو يو.» که د هېواد د ننه خلقي مشرانو د اشغال ضد غږ نه شوای اوچتولای لږ تر لږه يې د حکومت سره د همکارۍ ډډه کولای شوای. که دوی د حکومت سره د همکارۍ ډډه کړې وای ښايي زرګونوخلقيانو هم خپلو مشرانو ته په کتنې سره د اشغال په چوپړ کې نه وای درېدلي او نن به خلقي غورځنګ په ټولنه کې د شوروي اشغال د ملاتړي په نامه نه يادېده. البته په بهر کې خلقي دپلوماتانو دا شونتياوې لرلې چې د اشغال ضد غږ اوچت کړي چې په چکوسلواکيا کې د سفير محمد ياسين بنيادي پرته بل هېڅ کوم دپلومات دا کار ونکړ. په پراګ کې د افغانستان سفير او د ګوند د مرکزی کميټې غړي بنيادی د دسمبر په ۲۹ په افغانستان کې د رژيم د نسکورولو په اړه خبريالانو ته ويلي وو: « په هيواد کې اوسنی روان سياسي اکروکر د شوروي اتحاد له لاسه رامنځته شوی دی چې چکوسلواکيا ورسره ببرک ته د سياسي پناه د ورکولو له لارې مرسته وکړه . په ساده ژبه ويلای شم چې دا د افغانستان په کورنيو چاروکې يوه بربنډه لاسوهنه ده. » ۱۲۴/ ۲۴۱
هغه هېواد ته راستون شو او د چرګانو کوچنی فارم يې جوړ کړ او غريبانه ژوند يې درلود. يوه ورځ تصادفا په هالند کې په يوه موټر کې د دريو تنو نورو سره کېناستلم چې يو يې نظيف الله نهضت په کيوبا کې پخوانی سفير وو. د خبرو په ترځ کې مې ترې وپوښتل د شوروي اشغال پرمهال تاسې په هاوانا کې سفير وئ ولې افغانستان ته راغلئ او پرچميانو بندي کړئ ؟ هغه وويل :« پرچميانو ته خو شورويانو ويلي وو موږ ته يې نه وو ويلي.» د ده له ځواب څخه ښکاري چې هغه د شورويانو سره د همغږۍ له امله هېواد ته راستون شوی دی لکه په ملګرو ملتو کې د افغانستان استازی بسم الله سهاک. د هغه په اړه د (افغانسکي شتورم) پر افغانستان بريد په نامه روسي کتاب په ۳۵۹ ــ ۳۶۰ مخونو کې راغلي دي .
سهاک ته امريکايي مقاماتو د افغانستان په اړه د م ، م د بېړنۍ غونډې په درشل کې چې د شوروي د تېري خلاف درېځ نه دی نيولی ويلي وو چې له خپل استوګنځي څخه ووځي او ده دا ستونزه په م، م کې د شوروي استازي سره شريکه کړې او دا يې هم ورته ويلي دي چې غواړي په شوروي اتحاد کې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ سره ژوند وکړي او شوروي دولت ورسره مرسته وکړي. شوروي سفير دا موضوع له مسکو سره شريکه کړې او له دوو ورځو وروسته له مسکو څخه د سفير غوښتني ته مثبت ځواب راغلی او شوروي استازی د سهاک سره ګډ هوايي ډګر ته لدې امله تللی چې امريکايان کومه ستونزه ورته جوړه نکړي او سهاک د خپلې روسي ميرمنې سره د شوروي اتحاد د ورونژ ښار کې ژوند پيلوي .

څه ډول وګړي يې واک ته ورسول ؟

دا چې شوروي ښکېلاکګرو څه ډول وګړي د کابل په پلاز کينول هغه به د جنرال مايوروف د کارمل د لومړي پوځي سلاکارڅخه واورو. نوموړی د خپل (په افغانستان کې ربښتيا څه تيريدل؟) نومي کتاب ژباړونکي ته ويلي وو:« ببرک کارمل ، نجيب، اناهيتا ... دا ټول مصنوعي خلک دي. په لاس جوړې شوې څيرې دي... » د جنرال پورتنۍ خبره د دې څرګند واقعيت ښکارندوی ده چې شوروي اشغالګرو د کابل په پلاز د سياستوالو په نامه جوړې شوې څېرې واک ته ورسولې چې د يوه هيواد د مشرانو له ځانګړتياوو څخه بې برخې وو. که څه هم ببرک او اناهيتا چې اصلي نومونه يې سلطان حسين او ناهيد دي د دموکراسی په لسيزه کې د ولسي جرګې غړي پاتې شوي وو خو د هغه مهال د ولسي جرګې د يوه غړي په وينا« په کابل کې دا هم ويل کېدل چې د شوروي اتحاد د خوشحالولو له پاره حکومت په انتخاباتو کې د ببرک کارمل او اناهيتا سره مرسته کړې ده .» ۴۱ / ۱۵۲ د دې معنی دا کيږي چې د دموکراسی په لسيزه کې کارمل او اناهيتا د ولس استازي نه بلکې د حکومت استازي وو. د دې لپاره چې د شورويانو پرمټ پرافغان ولس تپل شوو پرچمي واکمنو په اړه يوه شو مشت نمونه خروار د دريو تنو(کارمل ، نجيب ، کشتمند) په اړه به د دوو شورويانو او دريو پرچميانو، مايوروف او ميتروخين ، ذبيح الله زيارمل ،عبدالقدوس غوربندي، او ثريا بها ولولو. مايوروف پنځلس مياشتې د دې مشرانوسره په هميشنيو کاري اړيکو کې پاتې شوی دی او واسيلي ميتروخين شوروي څارګر د کی جی بی د آرشيف مرستيال وو . دری تنه افغانان لدې کبله غوره شوي چې هغوی له هر چا زيات خپل پرچمي مشران ښه پيژندل. البته چې جنرال مايوروف د ثور انقلاب د بشپړتيايي پړاو د نورو پرچمي مشرانو(راتبزاد، نور، لايق ، رفيع ، بريالي ،جنرال ګل آقا او جنرال خليل الله) د ځانګړتياوو په هکله څرګندونې لري که پرهغې بحث وشي ليکنه اوږديږي. که د شوروي د اشغال په مهال د دولت او حکومت د مشرانو د ځانګړتياوو يوې برخې ته چې د هغوی د شخصيت ښکارندوی دي ګوته ونيول شي لوستونکی اړين معلومات تر لاسه کوي چې مسکو د خپل يرغل وروسته څه ډول وګړي د ا. خ. د. ګ او ټولنې په مقدراتو واکمن کړل.

کارمل چې د پرچميانو منلی لاربښود شميرل کيده غوڅ اکثريت څيرونکي هغه ځانغوښتونکی ، دايم الخمر او په اخلاقي لحاظ کمزوری وګڼی ګڼي. په افغانستان کې د لوی پوځي سلاکار کاري ډلې په خپلو کې نوموړی شرابي اعلی سرقوماندان او راتبزاد د نادېژده (د لينن مېرمن) په نومونو يادول. د کارمل د شرابو څښل لوی پوځي سلاکار ته هم د زغم وتلی کار ګرزيدلی وو او هغه ته په ارګ کې د نوموړي په دفتر کې چې د شرابو(ودکا) بوتل يې په لاس کې وو، وايي: « زه ستر جنرال مايوروف د افغانستان په ديموکراتيک جمهوريت کې لوی پوځي سلاکار تاسي ببرک کارمل په ټينګه د شرابو څښلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منع کوم او ټینګارکوم چي سملاسي له دغه کار نه لاس واخلئ... ملګرى د ا. خ. د. ګ د مرکزي کميټې عمومي منشي او د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا رئيس تاسي خبر ياست چي په هر ولايت کې د جګړې اور بل دى . هيواد په اور کې سوځي . سلګونه افغان او شوروي عسکر مري... که دى، ببرک کارمل ، همدا نن له شرابو څښلو نه لاس وانخلئ نو زه به يوري اندروپوف او ديمتري اوستينوف ته خبر ورکړم او هرڅه به په پاى کې ليونيد بريژنف ته ورسيږي... او بله دا چي خو دا تا ته وايم له دې ځايه به داسي والوزې چي خداى خبر چيرته به ځمکي ته راکوز شې...، همدا سبا د کابل پرتلويزيون وينا وکړئ . د هيواد د حالاتو او د انقلاب د برياوو په ساتنه کي له دښمن سره د وسله والي مبارزې د برياليتوبونو په اړه وغږيږې... دوهمه او بنسټيزه خبره بايد عسکري چونيو ته ورشي. له قوماندانانو، د ټبرونو له مشرانواو د ولايتونو د واليانو سره وګورې.» ۷ / ۱۲۳ – ۱۲۶ کارمل د جنرال د دستور پربنسټ د ټلويزيون له لارې ديرش دقيقي ملغلرې وشيندلې او څو ورځې وروسته جلال آباد ته ولاړ او هلته يې هم يوې سترې غونډې ته خپله انقلابي وينا واوروله. کارمل د خپلې يوې کلنى واکمنى پرمهال يوځل د بګرام هوايي ډګرته تللى وو چي هلته د شوروي لښکر رابلونکي نورمحمدتره کى او حفيظ الله امين معرفي کړي او دا دوهم ځل وو چي د مايوروف په امر جلال آباد ته وخوځېد. دا چي ببرک د اناهيتا سره د ميني ککړ رومان درلود پدې هکله د شوروي استخباراتي سندونو کي راغلي دي:« د ببرک کارمل نفساني اخلاق هم ډير ټيټ ول. هغه د سياسي بيرو د غړې ميرمن اناهيتا راتبزاد سره ناوړه جنسي اړيکې درلودلې. »۱۲۴ / ۳۰۴ د کارمل – اناهيتا د رومان په اړه د (پرونده ناپديد) نومی کتاب ليکوال په ۱۶۱ مخ کې راوړي: « د داود د واکمنى پرمهال پوليسو د دواړو د رومان کستونه ثبت کړي وو ، د کورنيو چارو د وزير په دفتر کي ساتل کېدل او د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د امين لاس ته لوېدلي وو او پدې اړه ذبيح الله زيارمل وايي: د دې کستونو راتلونکى برخليک ډراماتيک دى ،ځکه چي د دې لاسوندونو په بربنډېدو سره کارمل ومنل چي د خپلو نږدې ملګرو سره له هېواد څخه ووزي پدې شرط چي د کستونو محتوا افشا نشي... » يو وخت کارمل ثريا بها ته چي وروسته يې د نجيب د ورور صديق راهي سره واده وکړ د خپلې ميني احساس داسي بيانوي :« ته د اور يوه ټوټه يې چي ما سوځې! ته ما وژنې. زه ډير وخت په دې تمه وم چي د ډاکترجاني (اناهيتا) په نشتون کي وکولى شم د خپل زړه احساس تاته څرګندکړم .پوهيږې پدې پوهه او ميرانه چي ته يې لرې کولى شي ډير ژر د اناهيتا ځاى ونيسي. اناهيتا زړه شوې ده او ته اتلس کلنه يې.» ۸۶/ ۱۲۵ مايوروف د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کې د کارمل سره خپلو پنځلس مياشتنيو کاري اړيکو ته په کتني سره د نوموړي د شخصيت داسي انځور کاږي: « په ژوند کي مي احمقان، لټان او شرابيان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په يوه کس کي راټول شوي وو. او دا بيا ګوندي لارښود او د دولت مشر و.» هو! د مسکو واکمنو د خپل لښکر پرمټ په افغان ولس احمق ، لټ، بد اخلاقه او شرابي کارمل واکمن کړ چي تل خمار او له هرڅه بيخبره وي او شورويان په سره سينه په افغانستان کي خپلې نقشي پلي کړي. د پرچم د فرکسيون د مرکزي کميټې غړى غوربندى د شوروي اتحاد د څارګرى اداري سره د کارمل د اړيکو په اړه ليکي:« کارمل د ګوند د قدرت منبع او سرچينه د ګوند څخه بهر لټوله او د دې سرچينې د اعتماد او باور د ترلاسه کولو په خاطر له هيڅ ډول هلوځلو ډډه نه کوله.بايد اعتراف وشي چي کارمل د روسانو د رښتيني ماهيت په پيژندني کي بې سياله استاد وو او په هغه هيواد کي يې د قدرت سلسله مراتب د هربل چا نه ښه درک کړي وو. هغه پوهيده چي هلته د ک. ګ. ب د واړه ضابط واک د بل هر سياسي او دولتي مقام نه زيات دى. د دې هوښيارى او زيرکى له امله وو چي هغه فخرخرڅونه کوله او ويل چي د واک د ځنځيراصلي کړى ته يې لاس اچولى دى او پدې ډګر کي سيال نلري...، دا چي کارمل يوه ستره شبکه په کار اچولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ترڅو ثابته کړي چې له ده پرته بل ښه نوکر نشته او څرنګه چې هغه د قدرت سرچینه د ګوند بهر ګڼله ملي واکمنۍ ته د رسیدلو امکان یې هم د ملي ارادې بهر لټاوه.لدې کبله دا تصادف نه وو چې شوروي د یوې نړیوالي رسوایي په منلو سره خپل سور پوځ په خوځښت راووست او د بشري ټولني د ټولو نورمونو خلاف یې په یوه څرګند خونړي یرغل لاس پورې کړ.داسي دولت یې را نسکور کړ چې رئیس یې د شوروي دوست وو خو په خپلو کورنیو چارو کې یې د شورویانو لاسوهنه نه غوښتله مسموم او بیا ترور کړ او خپل(حلقه به ګوش) مزدور یې په اصطلاح تش په نامه د واک په ګدۍ کیناوه.» ۸۰ / ۵۰ کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال د ځوانانو یوې غونډې ته چې د وطندوستی درس ورکړې ویلي وو:« وطنپال افغان څوک دی؟ د نوي افغانستان انسان څوک دی؟ چې د افغان –شوروي دوستۍ ته وفادار وي.» ۱۷۴ د پرچمي مشرتابه شوروي پالنه او شورویانو ته خوش خدمتي ،د شورویانو د جنایتونو د پټولو هڅې او سربیره پردې خپل ولس ته سپکاوی به د دې سازمان د دوو نورو مشرانو (کشتمند او نجیب) له لوري د شوروي پوځیانو د یوه جنایت په وړاندې غبرګون کې ووینو.کیسه داسې وه چې د۱۹۸۱ کال د فبروري په ۱۵ شوروي پوځیانو د ګزمې یوه یوولس کسیزه ډله جلال آباد ته څیرمه پرګزمه بوخته وه او دې ډلې پټیپلي چې خپل کنډک ته د کبابو لپاره د پسونو ډالۍ له ځانه سره یوسي. هغوی یوه کور ته د دیوال له لارې ننوزي چې د پسونو سربیره درې ښځې هم ویني . دا یوولس تنه د دوو ګړیو په ترڅ کې د دوو سپین ږیرو او۷ کوچنیانو ترمخه د ښځو پرعزت تیرې کوي. هغوی په ښځو د جنسي تیرې وروسته لومړۍ ښځې او بیا زاړه او ماشومان وژني. د زغره وال ګاډي د تیلو له ټانکۍ نه تیل را اخیستي ، پر شهیدانو یې شیندلي ، د پاسه یې کالي، کټونه، لمڅې او پوزي غورځولي او وروسته یې اور وراچولی دی. دې ډلې یوولس پسونه خپل کنډک ته ورسره بیولي وو چې ګواکې کلیوالو د شوروي پوځ د ورځې ډالۍ وراستولي ده.(د فبروري درویشتمه د شوروي د پوځ ورځ بلل کیده) د وژل شوې کورنۍ یو دوولس کلن هلک چې په یوه ګوټ کې پټ شوی دا د وحشت ډکې صحنې لیدلې دي او د ډلې مشر یې پیژندلی دی. په شوروي کنډک کې د تحقیقاتو وروسته تورنو په خپل جرم اعتراف کړی او لوی پوځې سلاکار د دې پیښې له امله د ښښنې لپاره صدراعظم کشتمند ته ورغلی دی ځکه چې دا مهال کارمل د شوروي د کمونست ګوند په ۲۶ کنګره کې د ګډون لپاره مسکو ته تللی وو. پدې اړه هغه ډیالوګ چې د کشتمند او شوروي جنرال ترمنځ ترسره شوی دلته کټ مټ رانقلیږي :

کشتمند- د خاد رئیس او جنرال سپولنیکوف(د نجیب الله سلاکار) همدا لږه شیبه وړاندې خبر را کړ چې دا جنایت په بدلو جامو کې غلیم پخپله کړی دی.

مایوروف – موږ ځای پرځای د دغه جنایت په اړه پلټنې وکړې له بده مرغه هغه د څلویښتم لښکر پوځیانو ترسره کړی دی.

کشتمند- دا هیڅ امکان نلري. کشتمند دا وویل او بیا یې زما خوا ته د مکر له کتنې وروسته د هرڅه د بیا پلټنې اړتیا ته ګوته ونیوله.

مایوروف- نن به همدا کار وکړو هیله کوم چې خپل یو مرستیال هم د کمیسیون د غړي په توګه وګمارئ. دوهم ځل سیمې او نوموړي کنډک ته پلاوی ولاړ او ور ته څرګنده شوه چې ترسره شوی جنایت شوروي پوځیانو کړی دی. لوی سلاکار او د پلاوي غړي کشتمند ته ورځې او دا ورته وایي چې جنایت شوروي سپاهیانو کړی دی او کشتمند ته د شوروي سپاهیانو له لوري د ترسره شوي جنایت له امله د خواشیني د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولوسربېره ښښنه غواړي. خو د مایوروف په وینا« د حکومت رئیس د دې پرځای چې زموږ ښښنه ومني ، سره لدې چې ملکي وګړو ته زموږ له خوا شوي سپکاوي ته یې بد وویل ، د پېړ ډېره برخه یې پخپله پر افغانانو واچوله. ګواکې دا چې افغانان پخپله لکه ځناور بې نظمه دي او له همدې امله یې دې ته لاره هواره کړې چې دغسې چلند ورسره وشي. اوس هغه له دې امله له موږ نه ښښنه غواړي.» په یوه بله افغاني ضد او د پښتنو د دود خلاف پېښه کې د نجیب کړنو ته په کتنې سره نوموړي ته جنرال مایوروف داسې پیغور ورکوي: «پښتانه له شریعت پرته د پښتونوالی یو دود هم لري. له هغه نه د سرغړونې سزا مرګ دی. نجیبه ته خو پښتون یې تا ځنګه پښتونولي پرېښوده ؟ » هغه څه چې پورته بیان شول د مایوروف د کتاب د ۳۳۳ څخه تر۳۵۴ مخونو مفصلو تشریحاتو لنډیز وو. د نجیب الله په اړه د سلاکار خبره د هغه جنایت په اړه ده چې هغه په هرات کې په یوه شپه د څلورو سوو تنوشاوخوا اسیران چې د هغوی سره ژمنه شوې وه که تسلیم شي ژوندي به پاتې شي خو نجیب د کارمل د دستور له مخې هغوی ووژل. انګلوساکسوني اشغالګرو هم پرچمي مشرانو ته ورته لوېدلي او خپلو بادارانو ته پالیاله وګړي واک ته ورسول چې د کشتمند په څېر د اشغالګرو جنایتونه په خپلو پوځیانو واچوي. غوره بېلګه یې د اشرف غني په واکمنۍ کې په کندز کې د بې پولې ډاکترانو په روغتون بمبارۍ وې چې امریکایانو دا جنایت ومنلو خو غني ویل چې دا بمبارۍ افغاني پیلوټانو کړې دي . که چېرې د لیکنې دا برخه په څو کرښو کې را ونغښتل شي دا پایله ترې راوځي چې شوروي اشغالګرو په افغانستان داسې څېرې واکمنې کړلې چې له یوه پلوه اخلاقي کمزورتیاوې لرلې او له بله پلوه د ملي ګټو په پرتله یې شوروي ګټو ته لومړیتوب ورکاوه او ټول ګامونه یې د شورویانو د خوښې او د هغوی د بشپړ باور ترلاسه کولو په موخه اوچتول. اشغالګرو ته د اشغال زېږنده واکمنانو د شخصیت جوهر د هغه د مشر له وینا بربنډېږي چې د ګوند په دوولسم پلنوم کې وایي: « زموږانقلاب شا ته نه ځي ځکه زموږ تکیه ګاه زموږ ستر دوست شوروي اتحاد دی».

خپلواکي یا بلواکي ؟

ببرک کارمل په خپله لومړۍ ثبت شوې وینا کې هېواد ته د« ملي خپلواکۍ او آزادۍ » د راتګ زېرۍ ورکړ. دا د ملي خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د دوو شوروي فرقو پر مټ واک ته ورسول شو. آیا د نړۍ په کوم هېواد کې پردي لښکر ددې هېواد ولسونو ته خپلواکي او آزادي راوړې ده چې کارمل یې ادعا کوي.دا دوې فرقې د وخت په تېرېدو سره په یوه ستر لښکر واوښتې چې شمېر یې یولک اوشل زرو تنوته ورسېد. دا د دې ښکارندوی وو چې ولس د دې خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د واکمنۍ په وړاندې ودرېد او مسکو اړ شو نور ځواکونه افغانستان ته را ولېږي. خو بیا هم کارمل او د دسترخوان یارانو یې هغه محدود قطعات بلل. د محدودو قطعاتو په اړه اسدالله سروري په یوه مجلس کې د یوه خلقي په ځواب کې په خندا ویلي وو: «موږ چې راتلو ما پخپلو سترګو ولیدل چې ډېرې محدودې وې . یو سر یې د خیرخانې کوتل ته رارسېدلی و بل سر یې په حیرتان کې و.» ۴۰ / ۴۶۸ سربېره پردې د یرغل وروسته د شوروي د زرګونو ملکي ، پوځي او استخباراتي سلاکارانو راتګ هم پیل شو چې البته د اشغال مخکې هم ګڼ شمېر شوروي سلاکارانو په هېواد کې شتون درلود. لکه څرنګه چې د سلاکار له نامه څخه ښکاري د هغه د نده سلا او مشورې ورکول دي خو د کارمل په واکمنېدو سره هغوی مشورې نه بلکې دستورونه او امرونه ورکول. پدې هکله د کې جي بې مرستیال شبارشین لیکي :« مونږ کې جي بي له افغانانو سره مرسته نه کوله ،مشوره مو نه ورکوله، بلکې قومانده مو ورکوله...» ۱۹۴/ ۱۴۰ پورتنۍ وینا ښیي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمې وروسته د افغانستان اصلي واکداران شوروي سلاکاران وو ، کارمل ، نجیب ، کشتمند، شرق ، خالقیار ، وزیران او والیان او قوماندانان یې د تمثیل لپاره کینولي وو. ددې بربنډ واقعیت د اثبات لپاره به څو بیلګې راوړل شي. کله چې مسکو د افغانستان د اشغال وروسته د کارمل لپاره ستر پوځي سلاکار وټاکه هغه د کی جی بی مشراندروپوف ور وغوښت او د ځانګړو دستورونو د ورکولو سربیره یې دا هم ورته وویل :« پوهیږو چې کارمل یوه کرغېړنه څیره ده . خو زموږ لاربښوونو ته کلک غوږ نیسي . د هغه ملاتړ وکړه ...، پدې توګه نو هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ او عمل وکړئ.» ۷ / ۵ کله چې اندروپوف جنرال ته وایي هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ یعنې واک ستا سره دی هرڅه چې کوې هغه کوه . د پرچمي مشرانو په بیواکۍ د ښه پوهیدو لپاره اړینه بریښي د شوروي لوړپوړو پوځیانو او افغان ګوندي او حکومتي جګپوړو ځینو څرګندونو ته لوستونکی راوبولم. د کی جی بي په افغانستان کې نومي کتاب په ۲۷۵ او۲۹۵ مخونو کې راغلي دي :« د ګوند د لوړپوړو غړو، د کی جی بی د پوځي سلاکارانو، د کورنیو چارو د وزارت، او د زونونو د اداري مشرانو ترمنځ غونډې یو په بل پسې نیول کیدلې. له افغان لوري د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې او د انقلابي شورى هغه غړي چې د زونونو د اداري مشرانو په توګه ټاکل شوي ول او هم کشتمند،نور، زیري، رفیع ،ګلابزوی اونجیب الله دغو غونډو ته رابلل کیدل. د غونډو د اجندا په اړه پریکړه یواځې شورويانو کوله...، د ګوند د مشرتابه ډله په ګوند او هیواد کې د ننه د روانو چارو او ستونزو ربښتونی انځور نه شوای لیدلای. هغوی په خپلو عمومي دندو نه پوهیدل.د دغې خبرې د زباد لپاره هغه لاسوندونه شته چې د۱۹۸۰ زکال د جولای په میاشت کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې پلنوم ته ټولې ویناوې او پریکړې د شوروي له لوري جوړې شوې وې . د دغه کار لویه برخه د کی جی بی د پلاوي د مالوماتو د څانګې د مشراو د کی جی بی د لومړي لوی مدیریت غړي جګړن الف.وي . پاولوف جوړه کړې وه.» لیاخفسکي راوړي: « سربیره پردې ببرک کارمل او نجیب الله سیاسي سلاکاران درلودل کومو چې د ا، خ، د،ګ ستراتیژیکي کربښې برابرولې او د ا، خ، د،ګ د مرکزي کمیټې عمومي منشي ته یې مختلفو غونډو ته وینا‌وې چمتو کولې.» ۴۹ / ۳۶۶ د لیاخفسکي موخه شوروي سیاسي سلاکاران دي نه افغان سلاکاران.

د ګوند د عمومي منشي نجیب الله مرستیال فریداحمدمزدک د ګوند د واکمنۍ د نسکوریدو وروسته د خپلو پرچمي ملګرو سره په یوه فیسبوکي بحث کې د ګوند د سندونو د چمتو کولو په هکله وایي :« د ا، خ، د، ګ د اساسي سندونو د چمتو کولو په هکله د هغه د بنسټ ایښودلو څخه د ویکتورپیتروویچ پکنیچینکه تر وروستۍ ورځې پورې د تره کي او امین د زمانې د ځینو لیکنو او سندونو پرته داسې لاسوند نشته چې موږ او تاسو چمتو کړی وي.» ۱۹۵جنرال عظیمي د دفاع وزیر مرستیال لیکي :« یوازې د مسکو او د څلوېښتمې اردو د قوماندان یوه اشاره د اردو لوی سلاکار ته کفایت کاوه چې د افغانستان د اردو وتلي قوماندانان له خلقي نه نیولې تر پرچمي پورې په مختلفو نومونو... تبدیل او یا زندان ته واچول شي...، څرنګه چې مسکو امرکاوه هغه باید عملي شي. »۱۲۹/ ۲۶۰ همدا رنګه فقیرمحمد ودان د ګوند د تبلیغ او ترویج د څانګې مشر د جنرال عظیمي له قوله د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د هغه د مطبوعاتي کنفرانسونو او مرکو په اړه لیکي :« بېله شکه مونږ هغه څوابونه ورکول چې مخکې د نجیب الله سرسلاکار ویکتورپیتروویچ دیکتې کول او زمونږ په واک کې یې ایښي وو او مونږ اړ وو همغسې ځواب ور کړو.» ۱۹۱/ ۱۱۱ ګلدادخان د صدراعظم کشتمند مرستیال لیکي :« شورويانو ببرک کارمل ټاکلی و. شورويانو کارمل ایسته کړو او د هغه پر ځای یې نجیب الله وټاکلو. د شورويانو بې سلا او مشورې کشتمند او یارانو یې وزیران، رییسان او د امنیتي وزارتونو د ټولیو قوماندانان هم بې د شورويانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلاو او مشورو نه ټاکلی شول او نه یې پوځي رتبې ورکولی شول، شورویانو د یوه دویمې رتبې ر ییس په ټاکلو کې هم باید سر ښورولی وای.» ۱۰۵/ ۳۳۸ ، ۵۳۲ د نجیب الله پوځي سلاکار د جمهور رییس د واک په اړه لیکي :«ما هره ورځ د اعلي قوماندانی د بورد د غونډو د جوړیدو مخکې ماښام یا سهار د جمهوررئیس د دستورونو طرحه څیړله. معمولاً د اصلي مسئلو په هکله چې باید دستورونه ورکړل شي هغه ما لیکل...» ۱۹۶/ ۱۵۳د شوروي سلاکارانو د بشپړ واک په هکله به لیکوال د کندهار د قول اردو د سیاسي آمریت د مرستیالی څخه د خپل تبدیلېدو په اړه رڼا واچوي. لیکوال په روسي ژبه تسلط درلود او د سلاکار سره ښېله ژباړونکي کاري اړیکي ساتلې . لیکوال لیوال نه وو په محاربوي جزوتام کې چې د ملي مقاومت سره نېغ په نېغه په جګړه کې ښکېل وي دنده تر سره کړي. دا موضوع یې د سیاسي آمریت له شوروي سلاکار سره پدې پلمه طرحه کړله چې غواړي د قول اردو د جزوتامونو د سیاسي کارکوونکو وړتیاوو ته په کتو سره هر څوک په مناسب ځای و ګوماري. هغه دا وړاندیز ونه منلو او لیکوال ورته وویل که زما وړاندېز نه منل کیږي پدې څوکی کار نه کوم. سلاکار وړاندیز ومنلو او یوه ورځ وروسته د دفاع وزارت د سیاسي ریاست څخه د سیاسي آمریت د مرستیال د تبدیلی شفر راغی. عجیبه دا وه چې په شفر کې په سیاسي ریاست کې یې پداسي څوکی ګومارلی وم چې هغې په تشکیل کې شتون نه درلود او پوره شپږ میاشتې وزګار وم یعني احتیاط ته سوق شوم. په شفر کې یې لدې کبله احتیاط ته د لیکوال د سوقولو مساله نه وه لیکلې چې خلقیان کومه ګډوډې جوړه نکړي .دا ددې واقعیت ښکارندوی و چې د افسرانو د تبدیلولو، ګوښه کولو او ګومارلو واک د سلاکارانو سره وو نه د قوماندانانو او سیاسي آمرانو سره. همدا رنګه په ارګ کې شورویانو د کارمل ټول کړه وړه او لیدنې کتنې تنظیمول . د کارمل د ملګري حسن شرق په وینا « په ۱۳۵۸ کال کې د کارمل جمهوري ریاست ته ورغلم.د انتظار په کوټه کې کېناستم.د ښاغلي عبدالرحیم هاتف د وتلو وروسته یې ماته اجازه را کړله چې د کارمل د کار کوټې ته ننوزم. له بده مرغه د پښو د دردونو له امله ښېله لکنې مې نشوای کولای کوټې ته ننوزم. شوروي ساتونکي مخه ونیوله او ما هم مقاومت وکړ.زموږ دواړو خبرې کارمل واورېدلې . په خپله هغه را ووت او له شوروي ساتونکي یې هیله وکړه چې د لکنې سره اجازه راکړي. لکه چې د هغه امر یې نه وي اورېدلی لرګی یې را څخه واخیست . کارمل خپلې کوټې ته بېرته ننووت او زه ګوډ ګوډ کوټې ته ننوتم او په مینې سره یې په غېږ کې ونیولم مچې یې کړم او و یې ویل په شوروي ملګرو ډېر ګران یم او زما د ځان د ساتلو په موخه زما امرونو ته هم پام نه راګرځوي » ۳۸ / ۲۳۹

د پورتنیو لنډو ځرګندونو څخه جوتېږي چې د شوروي اشغال پرمهال او همدا رنګه د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته د افغانستان په دموکراتیک جمهوریت کې بشپړ واک د شوروي سلاکارانو سره وو او افغان مشران د تمثیل لپاره کېنول شوي وو او دا خپلواکي نه بلکې بلواکي وه.

د پاک زړو خلقیانو فرصت غوښتونکي مشران

مخکې لدې چې پدې اړه بحث وشي اړینه ښکاري د شوروي د تېري پرمهال د خلقیانو د کورنې وضعیت څخه خبرشو . د لیکوال درې خاطرې کولای شي لوستونکی د شوروي د اشغال پر مهال د خلقیانو د کورنې وضعیت او د پاک زړو خلقیانو له لوري په خپلو مشرانو په کاذب باور وپوهېږي. په افغانستان باندې د شوروي لښکر یرغل ، د دولت او دفاع وزارت د مشرتابه ترور او د هیواد د مخابراتي سیستم شنډول خلقیان هک پک کړل او له یوبل سره یې اړیکې پرې شوې . له بله اړخه ۱۰۳ ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې د امین له لورې د تره کي ګوښه کول او بیا یې وژل چې د سلګونو خلقي کدرونو زنداني کیدل او وژل هم ورسره مل وو خلقیان په دوو دښمنو ډلو ویشلي وو. پداسې یوه حالت کې ډیر پاخه او مجرب ګوند هم دا وړتیا نلرله چې مناسب دریځ غوره کړي.

الف – لومړۍ خاطره

هغه مهال لیکوال د کندهارد قول اردو په سیاسي څانګه کې دنده لرله او د دې څانګې مشر په کابل کې وو، څانګې مرستیال هم نه درلود او لیکوال د دې څانګې د چارو د لارښوونې مسئولیت درلود. د راډیو څخه د کارمل د وینا په اوریدو سره د قول اردو قوماندان محمدکبیر کاروانې ته ورغی ترڅو وپوهیږي چې په کابل کومه ټکه لوېدلې ده. څو شیبې وروسته د سرحدونو وزیر او د کندهار والي صاحب جان صحرایي او د ولایتي ګوندي کمیټې منشي میر احمدشاه خالص هم راورسیدل. په کابل کې د پیښو په اړوند خبرې پیل شوې چې د کارمل وینا بیا له راډیو څخه خپره شوه. کله چې وینا پای ته ورسیدله صحرایي قوماندان ته وویل: « په کابل کې چې څه پیښ شول په هغو کې د دستګیر پنجشیري لاس دی او باید چې قول اردو ته د کابل په لور حرکت ورکړي.» قوماندان ور ته وویل: « د قول اردو ډېرې جزوتامونه په شپږو ولایتونو کې ځای پرځای شوي دي د هغوی راټولول لږترلږه دوې – درې ورځې وخت نیسي او بیا کله چې د کابل په لور جزوتامونه په کتار کې ودرېږي او د مارش قومانده ورکړل شي د څوجنګې الوتکو د بمبارۍ له امله له منځه ځي او زه چمتونه یم دا کار و کړم. » صحرایي د قوماندان د خبرو په اوریدو سره ورته و ویل :« په میتینګو کې د خپلې لاسي توپانچې په ښودلو سره وایي چې د انقلاب دښمنان به د هغې پواسطه له منځه وړم او اوس دا ډول خبرې کوې » کاروانې ور غبرګه کړله:« هو! ماویلي دي چې د انقلاب څخه دفاع کوم نه له رهبرانو. » د دې خبرې په اورېدو سره صحرایي له خپله ځایه پورته شو او منشي ته یې وویل :« هرڅه څرګند شول راځه چې ځو » هغوی دواړه لکه مرور له دفترنه ووتل او د خپل ګاډي په لور وخوځیدل موږ هم ورپسې وخوځیدو خو هغوی بیله دې چې شاته وګوري او خدای په اماني وکړي پخپل موټر کې سپاره شول . د هغوی د تګ وروسته لیکوال قوماندان ته وویل ، ښایي صحرایي صاحب کومې خوا ته ولاړ شي. نوموړي وویل که زما څخه مرسته وغواړي زه به د هغه سره د یوه سپین ږیري په توګه هر ډول مرسته وکړم. خو ولیدل شول چې صحرایي د کومې بلې خوا پر ځای کابل ته تللی وو.

که چیرې د صحرایي او کاروانې مشاجرې ته ځیرشو لیدل کیږي چې د هغوی ترمنځ د څرګندې بې اعتمادۍ او مخامختیا نښې نښانې لیدل کېږي. هغه مهال په ټول ګوند کې ورته حالت واکمن وو چې پداسې یوه حالت کې یې نشوای کولای په ګډه اړینه پریکړه وکړي. هغه مهال چې د حکومت او د دفاع وزارت مشرتابه وژل شوي وو،مخابراتي سیستم شنډ او پر هغو سر بیره په ګوند کې د ژور بحران او بې اعتمادۍ شتون ټول د دې سبب شول چې وسله والو ځواکونو ته کوم امراوهدایت ورنکړل شي او هغوی هم کوم اړین غبرګون ونشي ښودلی څکه چې وسلوال ځواکونه د اعلی سرقوماندان او یا لوی درستیز د امر له مخې فعالیت کوي اوهر قوماندان په خپل سر نشي کولای عمل وکړي. دې ټولو دې ته لار هواره کړله چې شوروي یرغلګر وتوانیږي ډیر ژر پر وضعیت واکمن شي .

ب – دوهمه خاطره

د شورویانو له یرغل ، درې څلور ورځې وروسته د قول اردو قوماندان وروغوښتم ، یوه ورقه یې راکړه چې ویې لولم. پدې ورقه کې لیکل شوي وو چې د قلات د ۴۳ قطعې امینیانو پټه غونډه کړې او غواړي غونډ اشرارو ته تسلیم کړي .دا رپوټ د نوموړي غونډ یوه پرچمي افسر د کندهار نوي والي(شهنواز شیواني) خلقي افسر ته چې د امین په واکمنۍ کې زنداني شوی وو ورکړی وو. قوماندان لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وویل دری کسیزه پلاوی مې چې ته یې یوغړی یې د غونډ د وضعیت د څیړلو په موخه ټاکلی دی ته به دا موضوع وڅیړې او همدا راز د سیاسي ریاست نه د راغلي پلاوي یو تن به ستاسوسره لاړشي ترڅو په هیواد کې د وروستیو پیښو په اړوند د غونډ ګوندیانو او منسوبینو ته معلومات ورکړي.موږ څلور تنه قلات ته ولاړو. لیکوال او د سیاسي ریاست استازي لومړی د غونډ له ګوندیانو سره وکتل چې پدې کتنه کې د غونډ قوماندان محمدآصف شور هم ګډون درلود. د سیاسي ریاست استازي دوهم بریدمن کوچي د انقلاب د نوي پړاو په هکله غونډې ته خپله وینا واوروله چې د قهر اوغوسې نه له ډکو پوښتنو سره مخامخ شو . قوماندان چې د لیکوال ترڅنګ ناست وو وویل تر اوسه پورې ګوندیان راپاتي وو هغه هم دې ښاغلي اشرارکړل. پدې وخت کې مې اجازه وغوښتله چې پدې اړه څه ووایم. د غونډې برخه والو ته مې وویل ستاسو پوښتنې ، اندېښنې او نیوکې سمې دي چې د یوه هیواد مشر که ښه وي یا بد بل هیواد حق نه لري چې هغه ووژني او پرځای یې بل څوک کینوي او دا د دې هېواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه ده. خو خبره دا ده پردې مساله وغږیږو چې اوس څه وکړو ؟ زما له نظره په دوو مسالو باید بحث وشی:

۱- له وسله والو مخالفینو سره یوځای کېدل

۲– له واکمن حالت سره موقتآ ځان جوړول .   د

لیکوال د لنډو خبرو وروسته ددې غونډې ګډون کوونکې چې شمیر یې د دیرشو تنو شا وخوا وو پدې سلا شول چې د وسلوالومخالفانو سره چې د ثور انقلاب وروسته د جهاد په نامه د پردیو په اراده خپل وطن ورانوي اوروڼ اندي وژني نشو کولای ګډه ژبه پیداکړو او وکتل شي چې د ګوند بنسټ اېښودونکي (زیری ، پنجشیری او میثاق) په راتلونکې کې کوم برخلیک لري. که هغوی په ګوند او حکومت کې خپل پخواني دریځونه تر لاسه کړي هغوی به په هیواد کې د داسې شرایطو د راوستلو لپاره مبارزه وکړي چې د انقلاب هدفونه پلی اوهیواد د نورو خپلواکه هیوادونو په کتارکې ودریږي او که هغوی له پامه وغورزول شول هغه وخت به بیا تصمیم ونیسو. کله چې په غونډه کې حاضرین یوې نتیجې ته ورسیدل د هغه ریوټ څیرنه مې پیل کړه چې ګواکې امینیانو پټه غونډه کړې او د اشرارو سره د یوځای کیدو په لټه کې دي . د حاضرینو څخه د داسې یوې غونډې پوښتنه وشوه چې پرې خبردي که نه ؟ پدې وخت کې د غونډ قوماندان وویل دلته د امینیانو په نامه څوک نشته او چا پټه غونډه هم نده کړې . د مرغومې په اوومه لومړي ګوندي سازمان په هیواد کې د نوي وضعیت په اړوند غونډه درلوده او داسې پریکړه یې وکړه :

الف – د شوروي یرغل موږ ته د منلو وړ نه دی او اوس چې د ترسره شوي عمل سره مخامخ یوغوره دا ده چې شوروي پوځیان دې په ښارونو او کلیو کې نه راڅرګندیږي بلکې پولې دې وتړي ترڅو له بهر نه د اورپکو د راتګ مخنیوی وکړي.

ب – د ګوند څخه اېستل شوی ببرک کارمل او ملګري یې باید د لومړنیو ګوندي سازمانونو له لارې ګوند ته ومنل شي او د ګوند رهبري د کنګرې له لارې وټاکل شي.موږ د دې غونډې پروتوکول د پستې له لارې د قول اردو سیاسي آمریت ته درلیږلی ښایي دررسیدلی وي یا در ورسیږي.

په دې ډول د ګوندیانو سره کتنه پای ته ورسیده او د ریوټ مسئله چې د درواغو پرته بل څه نه وو هم روښانه شوه . د دې سفرڅخه دې پایلې ته ورسیدم چې ددې غونډ خلقیانو او افسرانو لکه د کندهار د قول اردو د منسوبانو په شان د نیواک او د تېل شوي ګوندي مشرتابه ضد روحیه درلوده ، پرچمیانو د خلقیانو د ځیلوخیال درلود او بل دا چې د ګوند خلقي برخې پخپلو مشرانو داسې کاذب باوردرلود چې د ژمنو رهبرانو په شان به داسې ګامونه پورته کړي چې د ګوند غښتلتیا او د یوه خپلواک او پرمختللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان جوړول وي.خو د ګوندیانو له لوري پدې بې پروا، فرصت غوښتونکو او د څوکیو لیوالو مشرانو دا ډول باور د هغوی پاک زړي ښودله. دې مشرانو چې د واک خوند لیدلی وو او شوروي اتحاد یې د خپلو ایدیولوژیکي باوروونو له مخې د ثور انقلاب د بري ضمانت کوونکی شمیرلو پدې ډول د شوروي اتحاد د هژمونیستي پالیسیو او افغاني ضد موخو رښتیني پلي کوونکي شول. دې پاک زړو ګوندیانو فکرکاوه چې مشران به یې هم د دوی په څیر د ګوند د اساسنامې د تطبیق په هڅه کې وي، د کنګرې د رابللو په موخه به هڅې وکړي تر څو د آزادو ټاکنو له لارې ګوندي لارښوونکي مقامات وټاکل شي. پرهمدې بنسټ وو چې دې ګوندیانو په راتلونکو دوو ګوندي کنفرانسونو کې ټولې هڅې دې ته راوګرزولې چې غوره استازي هغو ته لار پیداکړي خو مشرانو یې «په ډیره سپین سترګی لستونې رانغښتي وو چې په انتخاباتو او کنفرانس کې د خلقیانو د مخالفت او بې نظمی مخه ونیسي.» ۴۰ / ۵۰۰ عجیبه داده چې ګوندي مشرانو د ګوندیانواصولي دریځ ته او د اساسنامې غوښتنو پلې کولو ته د خلقیانو مخالفت او بې نظمي ویله. د خلقیانو دې مشرانو نه یوازې په ګوندي غونډو کې د ګوندیانو له خوا د ناخوالو او نیمګړتیاوو خلاف د جوړوونکو نیوکو مخنیوی کاوه بلکې په کاري غونډو کې چې په یوه ځانګړي ارګان ، اداره او یا سیمه کې د ستونزو او د هغو د حل د لارو چارو د موندلو په موخه کیدلې هم د خپلو ملګرو خولې ورتړلې چې دریمه خاطره د دې مشرانو له لوري د خلقي کدرونو د روا وړاندیزونو، غوښتنو او نیوکو مخنیوی ښیي.

ج – دریمه خاطره

د۱۳۵۹ کال د دوبی میاشت وه ، د کندهار ښارامنیتي وضعیت خورا کړکیچن وو.د دې حالت نه د وتلو په خاطر د پلازمېینې نه د سیاسي بیروغړي خلقي صالح محمد زیری او پرچمي نوراحمدنور چې شوروي سلاکارانو ورته غبرګوني ورونه ویل او له هغو سره یو شوروي سلاکارهم راغلي وو. دې پلاوي د کندهار د ښار د امنیتي کړکیچن حالت له کبله د جنوب لویدیځ زون آمر او د کندهار ولایت ملکي او امنیتي مسئولین،د هغوی شوروي سلاکاران او د قول اردو مشرتابه په قول اردو کې جرګه شوي وو چې لیکوال هم پدې غونډه کې ګډون درلود. د نوموړو ارګانونو مسئولانو هر یوه د وضعیت په اړوند خپل رپوټونه ور کړل او هغه څه یې ویل چې په کابل کې د ناستو مشرانو او شوروي سلاکارانو په مزاج ښه لګیدل خو د قول اردو د قوماندان وینا له نورو توپیر درلود چې هغه د وضعیت د خړپړکیدو په اصلي لاملونو چې د جنوب لویدیځ زون نویو واک ته رسول شوو پرچمي مشرتابه کړنو ته ځانګړې شوې وه. د قوماندان د خبرو پر مهال زیري هغه ته وویل چې ملګری قوماندان پردې موږ پوهیږو پرنورو مسالو خبرې وکړه خو قوماندان بیا هم پرهغو مسالوغږیده چې د وضعیت د خړپړکیدولاملونه وو لکه په ګوند کې د یووالی نه شتون ، د پرچمیانولخوا د خلقیانو څخه غچ اخیستنه، د انقلاب د دفاع د کمیټو د کمزوري کولوهڅې او د ملکي او امنیتي ارګانونو ترمنځ د پوهاوي او همغږۍ نشتون او.. یوځل بیا زیري د قوماندان په خبرو کې ورګډ شواو خپله خبره یې تکرارکړه چې د کارواني د زغم کاسه ډکه شوه و یې ویل که تاسو پوهیږئ خو زه غواړم چې ملګری نورهم پرې پوه شي .

دغونډې په پای کې د ګوند د منشیانو او د هغوی سره مل شوروي سلاکار ویناوې وکړلې او په ځانګړې ډول شوروي سلاکار وویل چې د جنوب لویدیځ زون د مشرتابه او د قول اردو د قوماندان ترمنځ د نظریووالی نه لیدل کیږي چې دا د وضعیت په کړکېچن کېدو او خرابېدو اغیزلري. میاشت تیره نه وه چې د جنوب لویدیځ د زون د مسؤلینو او د قول اردو د بولندوی ترمنځ د نظر د یووالي د تامینیدو په موخه د قول اردو قوماندان تبدیل کړل شو او پرځای یې د ظاهرشاه د واکمنۍ بوډا پرچمي جنرال میرطهماس رؤف مقررشو. ددې غونډې بهیر ښیي چې څرنګه زیري هغه خلقی مشر چې د قلات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډ ګونډیانو د ده او نورو خلقي مشرانو په خاطر د شوروي په لاس کینول شوې واکمنۍ په دفاع کې ودریدل او قربانۍ یې ورکړې خو زیري هغه چا ته د خبرو فرصت نه ورکاوه چې د دې ګونډیانو غوښتنې او اندیښنې او د جنوب لویدیځ زون د وضعیت د ښه کېدو په موخه خپل وړاندیزونه لوړو مقامونو ته رسول .

د نظام کاتبان او ساتونکي

د شوروي د تېري په پایله کې خلقي واکمني نسکوره او ظاهرآ د کارمل په مشرۍ پرچمیانو ته واک ولېږدول شو. اشغالګرو خپلو موخو ته د رسېدو په موخه اړ وو چې یوازې په پرچمیانو بشپړباور ونلري ، په حساسو ځوکیو یې وګوماري او خلقیان لکه نور افغانان تر همېشنۍ څارنې لاندې ونیسي او د خلقیانو څخه د کاتبانو په څېر او د نظام د ساتونکو په موخه افزاري ګټه پورته کړي. د اشغال په لومړیو کې د ا، خ، د ، ګ د غړو شمېر د پنځلسو زرو شاوخوا اټکل کېده چې یونیم زره یې پرچمیان وو. لدې څخه معلومېږي چې د نظام د ملاتېر خلقیانو جوړاوه. پر دې اساس شورویان اړ وو چې خلقیان په واک کې شریک او د هغوی څخه د نظام د ټینګښت په موخه ګټه پورته کړي. اشغالګرو د خلقي لښکر د کابو کولو ، له هغوی څخه د نظام د کاتبانو او ساتونکو په موخه ځیرکانه تګلاره غوره کړله چې هغوی هېڅکله هم ګډه ژبه سره و نه مومي. دا تګلاره داسې وه چې د خلقیانو یوه ډله مشران یې په واک کې ور ګډ او بله برخه یې زنداني او یا په کور کېنول چې دې کار خلقیان په طبیعي ډول په دوو ډلو ووېشل او بل دا چې د خلقیانو داسې مشران او کدرونه راپورته کړي چې د سیاسي مشرتابه ځانګړتیاوې ونلري او د دې مشرانوڅخه بیا داسې یو ځوک د خلقیانو د مشر په ستېژ ودروي چې د اړین بصیرت څخه په بشپړ ډول بې برخې، ایډیولوژۍ ځپلی او ښه غوړنیوونکی وي. دا مشر صالح محمد زېری وو.هغه تردې کچې د اړین سیاسي بصیرت بې برخې وو چې د شوروي د تېري څه کم دوه کاله وروسته لا پدې اند وو چې شورویان د پرچمیانو په پېژندنه کې تېروتلي دي. هغه په ۱۳۶۰ کې یوه خلقي ګونډي کدر ته دنده سپارلې وه چې د پرچمیانو د مخورو او پېژندل شوو کدرونو د ټولنیز جوړښت په اړه ورته معلومات را غونډ کړي تر څو دا معلومات د شورویانو مخې ته کېږدي او ورته ووایي چې تاسو په اشرافو او شتمنو ډېره لګولې ده . زېری پدې نه پوهېده چې د افغانستان د استخباراتو په پرتله شوروي څارګرو افغان سیاستوال ښه پېژندل چې ځوک، ځوک دي؟ زېري که د خلقیانو او پرچمیانو مشران پېژندل خو د شوروي استخباراتو نه دا چې د ګوند د مشرانو او پېژندل شوو کدرونو د اروایي ځانګړتیاوو او وړتیاوو په اړه اړین معلومات درلودل بلکې د هغوی د قبیلي او طایفي له شجرو هم خبر وو. دلته لیدل کېږي چې شورویانو له ځان او جهان بې خبره زېری د خلقیانو د مشر په توګه پرخلقیانو تپلی وو. البته زېری یو پاک نفسه، متقي او پرهېزګار سیاستوال وو او هېڅا د هغه د مالي او اخلاقي فساد خبره نده کړې.

د زېري د نه وړتیا او د پرچمیانو د لاس د وسیلې په توګه یو خلقي کدر محمدیوسف سهار په ۱۳۵۹ کال کې د کورنیو چارو د وزارت د قرارګاه د ګوندي کمېټې منشي وایي: « یوه ستره ګوندي غونډه وه او ده د غونډې مشري کوله چې په غونډه کې د اړونده وزارت د ګوندي سازمانونو د استازو سربېره زېري او جنرال عبدالقادر هم برخه لرله. په غونډه کې سلطان الدین حساس د کورنیو چارو د وزارت د سرحدي قواوو (وروسته د انقلاب د دفاع عمومي قوماندانې) سیاسي آمرمخکې لدې چې خپله لیکلې وینا غونډې ته واوروي په شفاهي ډول یو شعر (موږ سره خلقیان یو) وویلو. د دې شعرپه ویلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خلقیانو چکچې کولې ، پرچمیان جګ شول او له تالار څخه د وتلو په موخه د دروازې په لور وخوځېدل. دا مهال ګلابزوی د کورنیو چارو وزیر وویل مه یې پرېږدئ ! خلقیانو د پرچمیانو د وتلو مخه ونیوله او هغوی اړ شول بېرته خپلو ځایونو ته راستانه شي. دا مهال زېري را ته وویل ویناوې ختمې اعلان کړئ او د غونډې پرېکړه لیک ولولئ. غونډه د پرېکړه لیک په لوستلو سره پای ته ورسېدله. د غونډې وروسته زېري زه په خپل موټر کې کښېنولم او په مرکزي کمېټه کې یې نوراحمدنور ته ودرولم او هغه ته یې وویل چې دې سري ګوندي غونډه اخلال کړه. نور د غونډې د څرنګوالي پوښتنې را څخه کولې او ما هم معلومات ورکول چې دا مهال ګلابزوی دفتر ته را ننووت او ما ته یې وویل وزارت ته لاړشه ، زه هم جګ شوم او د دروازې په لور وخوځېدم. نور غږ را باندې وکړ ودرېږه، ودرېږه خو زه د هغه له دفترڅخه ووتم .» زېري د دې پر ځای چې په غونډه کې او یا د غونډې وروسته دا بې ارزښته پېښه او غونډه وارزوي، جاج یې واخلي د غونډې پرمخ وړونکی د یوه مجرم په څېر د ګوند بل منشي ، خو د واکمن فرکسیون ځواکمن منشي ته ودروي چې دې خلقي مجرم ته سزا ورکړي.

البته دا یوازې زېری نه وو بلکې د زېري په څېر یې هغه خلقیان ظاهراً په لوړو څوکیو ګومارل چې د پرچمیانو د دیکتې او دستورونو د پلې کولو پرته د خپلو قانوني واکونو څخه د ګټې پورته کولو وړتیا او مېړانه نلرله او یوازې د کاتبانو په شان د خپلو شوروي او پرچمي آمرانو د هدایتونو پر اساس ګامونه او چتول. په خلقي مشرانو کې یوازې سروري، ګلابزوی او شهنوازتنې د خپلو واکونو څخه ګټه پورته کړې ده . اکثریت خلقي کدرونو د خپلو مشرانو دریځونو او مشورو ته په کتو سره ورته دریځ نیولی وو او پدې ډول د نظام د کاتبانو او ساتونکو دنده پرمخ وړله. البته داسې کدرونه هم لږ نه وو چې د خپلو قانوني واکونو څخه یې په سمه توګه ګټه پورته کوله او په ګوندي ژوند کې یې د ګوندي اصولو او پرنسیبونو له مخې عمل کاوه خو د هغوی د لا غوړېدنې مخه نیول کېده، ترور او له دندو شړل کېدل ، په پاسیفو دندو ګومارل کېدل او خلقي مشرانو هغوی منفي بافان، ماجراجویان او فرکسیونبازان ګڼل. شوروي سلاکاران چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته په ګوندي او حکومتي بنسټونو او وسلوالو ځواکونو کې بشپړ واک درلود د خلقیانو هغه پوځې کدرونه را جګول چې پرنسیبي، وړ، پوه او د آرام کرکتر خاوندان وو او پرچمیانو بیا معامله ګر، څوکۍ پال، ناپوه او فاسد خلقیان را پورته کول او د ژمنو او با پرنسیبه خلقیانو د راپورته کولو مخه یې نیوله . لکه څرنګه چې د اشغال وروسته ملي مقاومت پیل شو ، امنیتي حالات کړکېچن شول او د وسلوالو مخالفینو سره مبارزه یوه حیاتي مسآله ګرزېدلې وه همدا لامل وو چې په امنیتي ارګانونو کې د خلقیانو له ظرفیت څخه شورویانو پوره ګټه پورته کوله او هلته یې زړور او وړ خلقي افسران د جنګي جزوتامونو مشرتابه ته راپورته کول خو د پرچمیانو هڅې پدې را څرخېدلې چې د زړورو، اصولي او ژمنو خلقیانو پرځای د آرام کرکتر خلقیان لوړو څوکیو ته را پورته کړي ترڅو د پرچمیانو د یکه تازۍ په وړاندې و نه درېږي. په شوروي- پرچمي حکومت کې د پرچمیانو او خلقیانو د رول او ځای په اړه چې پرچمیان د نظام لوړپوړي او آمران او خلقیان د نظام کاتبان او مادونان وو د کارمل لومړی شوروي پوځې سلاکار مسکو ته په یوه رپوټ کې داسې راوړي :« د پرچم د غړو شمېر اوس یو نیم زر تنو ته رسېدلی دی. دا د سرسر کسان، ممتاز وګړي دي او په عمومي توګه په پلازمېینه کابل ،وزارتونو، مرکزي کمېټه ، ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی په منګولو کې دی. خو خلقیان دیارلس یا دیارلس نیم زره تنه دي چې په اردو کې اکثریت جوړوي ...، په دغسې یوه حالت کې نو ده(کارمل) او پرچمي پلویانو یې کولی شول په مرکز او اطرافو کې د مشرتابه حق له ځان سره وساتي او خلقیان شاته ، فرعي رول ته پورې وهي.» ۷ / ۶۶ ، ۹۷ په امنیتي ارګانونو کې خلقیانو ته اړتیا او د شورویانو له لوري د هغوی ملاتړ اوغوښتنو ته هرکلی د سیاست او سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوبو څخه بې خبرو خلقیانو او پرچمیانو کې دا ګومان پیدا کړی وو چې په پوځ او څارندوی کې شوروي سلاکاران د خلقیانو پلویان دي . دوی پدې نه پوهېدل چې شوروي سلاکاران د خلقیانو نه د واکمنۍ د ساتنې په موخه ګټه پورته کوي نه دا چې هغوی د خلقیانو پلویان دي. ښايي ځېنو شوروي سلاکارانو د انقلاب د ساتنې په چاره کې د خلقیانو رښتینولۍ ته په کتو سره د هغوی سره خواخوږي هم لرله خو د شوروي دولت پالیسي د پرچمیانو په ملاتړ او د خلقیانو د کمزورلو او د هغوی څخه د افزارو په توګه د ګټې اخېستنې پر محور څرخېدله. پدې هکله به هم د جنرال مایوروف د کارمل له پوځي سلاکار ولولو چې پرچمیانو غوښتل د خلقیانو سته په پوځ کې هم وباسي خو شورویانو یې مخه نیوله :« که چېرته مو مخه نه وای نیولې نو وختي به لا د دې پوځ نښه هم نه وای. واک به د پرچم ممتازو وګړو ته رسېدلی وای او بیا به نو څوک نه وای چې د جګړې ډګر ته ولاړشي.» ۷ / ۲۹۹

په لوړو مقامونو د خلقي کدرونو د ګومارنې په اړه ټوکې ته د ورته یوې پېښې یادول اړین برېښي. لیکوال په ۱۳۶۰ کې د دفاع وزارت په سیاسي ریاست د تبلیغ او ترویج په مدیریت کې دنده لرله او په هغه څانګه کې چې یې کار کاوه یو بل د آرام کرکټر، ژمن او پاک زړي خلقي (ډګروال عبدالرزاق پیکار)هم کارکاوه . دا خلقي د کورنیو چارو د وزارت د سیاسي ریاست د تبلیغ او ترویج مدیر محمد کریم سرباز د خپل مرستیال په توګه د دفاع وزارت څخه تبدیل کړ. لکه څرنګه چې خبره د یوه وزارت څخه بل وزارت ته د سیاسي کارکوونکي تبدیلي وه د تبدیلۍ دا بهیر د ګوند د مرکزي کمېټې له لارې ترسره کېده. په مرکزي کمېټه کې د کورنیو چارو د وزارت د تبلیغ اوترویج د مدیریت مرستیالۍ ته وړاندېز شوی کدر د کورنیو چارو د وزارت د سیاسي ریيس د مرستیال په توګه وټاکل شو. پدې ډول چا چې هغه د خپل مرستیال په توګه پېشنهاد کړی وو هغه د ده د آمرپه توګه وګومارل شو. علت یې دا وو چې پیکار د آرام کدر خاوند وو . پرچمیانو د آرام کرکټراو کمزورو خلقیانو د پورته کولو څخه دوې موخې لرلې . لومړی دا چې ښه غوړنیوونکی همکاران ولري او بل دا چې غیر ګوندیانو او ولس ته وښيي چې خلقیان غوره ، پوه ، وړ او تکړه کدرونه نلري. پرچمیانو چې د زړورو او ژمنو خلقیانو د ځېلو تګلاره غوره کړې وه دا ډله خلقي کدرونه اړشول چې په ملکي ادارو کې دندې پرېږدي د دفاع او کورنیو چارو وزارتونو ته مخه کړي او هلته د افسرانو په توګه مقررشي چې پدې ډول د دفاع او کورنیو چارو وزارتونه د خلقیانو په سنګرونو واوړي ، د نظام د ساتونکو رول ولوبوي او پدې توګه د انقلاب د سون په توکو هم واوړي. د اشغال د دوام او د بلواک نظام د ساتنې له امله هم قرباني شي او هم د خپلو خلکو دېښمني وګټي. هغه مهال به پرچمیانو په خپلو کې ویل چې « خلقیان مو له اشرارو ساتي او شورویان مو له خلقیانو.»

ښايي لوستونکي ته دا پوښتنه پیدا شي خلقیان چې شورویانو یې هېواد اشغال او د دوی حکومت نسکور او دوی یې بېواکه کړل او دېښمنانه چلند هم ور سره کېده خو بیا یې هم د اشغال لاندې حکومت کې دنده ترسره کوله ولې د اشغال خلاف ونه درېدل ؟ دې پوښتنو ته هغه مهال ځواب ورکول کېدای شي چې د هغه مهال د ملي او نړیوالو شرایطو سربېره په خلقي ګوند کې واکمن ذهنیت ، د خلقیانو کورنۍ وضعیت ، ټولنیز جوړښت او د خلقیانو په وړاندې د وسلوالو مخالفینو درېځ په پام کې ونیول شي . همدا رنګه د دې مسألې واقعبینانه ارزونه هغه مهال شونې ده چې دا ارزونه د افغانستان د ننیو شرایطو له مخې نه بلکې د افغانستان د هغه مهال د شرایطو له مخې ترسره شي. دې ټولو مواردو ته په کتو سره د اشغال لاندې حکومت سره د خلقیانو د همکارۍ په اړه شپږو ټکو ته باید پام را وګرزول شي چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب پکې شتون لري :

۱ـ غوځ اکثریت خلقیان د خوارو او بې وزلو کورنیو له لمنې راوتلي وو . د ژوندي پاتې کېدو یواځېنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبع يي تنخوا وه . لدې امله خپلي کورنۍ ته د نفقې د برابرولو په موخه اړ وو په دولتي ادارو او امنيتي ارګانونو کې دندې ته دوام ورکړي او پدې ډول لکه لسګونه زره نور ماموران او افسران په دولت کې کار وکړي. د دولتي ادارو او امنيتي ځواکونو څخه په وتلو سره که په کوم شخصي کار بوخت شوي هم وای د جلب او احضار د ګروپونو له لوري نيول کېدل او پوځي خدمت (عسکري مکلفيت او احتياط دورې) ته سوقېدل . پدې توګه بيا هم د اشغال په چوپړ کې درېدل.

۲– بيله کومه شکه د هر هېواد وال رسالت او مسوليت دی چې د اشغالګرو په وړاندې ودريږي . خلقيانو د شوروي اشغال پورې د محمد داود او خلقي واکمنيو کې دندې لرلې. دوی د جمهوري دولت او خلقيانو خلاف د جهادي ډلو مبارزه او کارنامې ليدلي وې چې هغه د دولتي مامورينو په تېره ښوونکو په ترور او د دولتي ، اقتصادي او ټولګټو بنسټونو په ورانولو او سوزولو کې خلاصه کېدلې نه يي غوښتل د جهاد په نامه د تنظيونو په ليکو کې ودرېږي او خپل هېواد وران او روڼ اندي ووژني.

۳– د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په پاکستان او ايران کې جوړشوو تنظيمونو د خلقيانو په وړاندې د سياست اوسياسي لوبو څخه د ناخبرو افغانانو د تېرايستنې په موخه د خلقي حکومت او خلقيانو پر ضد ډول ډول فتواګاني ورکړې وې. د بېلګې په توګه د مجاهدينو په يوه اعلاميه يا فتوا کې راغلي وو:« د يوه خلقي (د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوندغړي) وژل د اتيا زرو لمونځونو ادا کولو ثواب لري. پدې تبليغاتو کې د يوه ملا له قوله ويل کېدل چې زموږ ځوانان په يوه لاس کې قرآن او په بل لاس کې ټوپک (د کمونستانو) پرضد جنګيږي.» ۱۵۸/ ۲۱ کله چې يوه بېسواده له سياست او سياسي لوبو بې خبره سپېڅلي مسلمان ته يو ملا د يوه خلقي د وژلو له امله د دومره زيات ثواب خبره وکړي هرومرو به خلقي وژني او خلقيانو د خپلې واکمنۍ پرمهال د داسې پېښو شاهدان هم پاتې شوي وو . دوی جرآت نه کاوه چې د شوروي د يرغل وروسته خپلو کليو ته ولاړشي او يا دا چې د تنظيمونو په ليکو کې ودرېږي. يو شمېر خلقيان چې د اشغال وروسته خپلو کليو يا پاکستان او ايران ته ولاړل هلته د جهادي ډلو او يا د نوموړو هېوادونو د خارګرو له لوري ووژل شول.

۴- غوڅ اکثريت خلقيان چې لوستي وو او د دې واقعيت د درک وړتيا يې لرله چې ايران او پاکستان د افغانستان سره تاريخي ستونزې لري ، د نظام د مخالفينو مرکزونه په همدې هېوادونو کې دي او د جهاد لارښوونه او قومانده هم د همدې هېوادونو په لاس کې ده چې دا هېوادونه د افغانستان بربادي غواړي لدې امله يې نه غوښتل د تنظيمونو غړيتوب ترلاسه کړي او د خپل هېواد د تاريخي دښمنانو د لاس وسيله شي.

۵ – يو شمېرخلقيانو انقلاب او حکومت خپل ګڼل او پدې باور وو چې شورويانو د دوی د حکومت په نسکورولو کې تېروتنه کړې ده او واک يې پرچم ته ولېږدولو او شورويان به په خپله تېروتنه وپوهېږي او واک به بېرته دوی ته وسپاري.لدې امله يې په واکمنۍ کې چوپړ ته دوام ورکړ.

۶- يوه ډله خلقيان د هغه مهال د غولوونکي سياسي شعار(پرولتري انترناسيوناليسم) ، ځېنې د څوکۍ او مقام د ساتلو او يا لاسته راوړلو په موخه په صادقانه ډول د نوي رژيم په چوپړ کې هم ودرېدل.

د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره

د شوروي اشغال پر مهال مسکو د وخت د واکمنۍ د تګلارې ستراتيژيکې کرښې ټاکلې، شوروي سلاکارانو د ګوند د مشرانو وېناوې،دستورونه او امرونه ليکل او افغان مشرانو به د ويناوويانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څېر هغه لوستل او هغه به يې د خپلو دستورونو او امرونو په نامه خپلو مادونانو ته ورکول. پردې بنسټ د پرچمي واکمنۍ د مهموحياتي پړيکړو د نيولو واک د شوروي اړخ سره وو. البته د فرعي پريکړو د نيولو واک يې افغان لوري ته ورکړی وو. کارمل په خپله دوهمه تلويزيوني - راډيويي وينا کې د خپلې واکمنۍ د تګلارې اساسي کرښې وړاندې کړلې چې په يوه برخه کې يې راغلي وو :«د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت نوې انقلابي شورا،ځان د ثور انقلاب د لوړو ارمانونو ادامه او وده ورکوونکې اعلانوي او خپله لومړۍ دنده ګڼي چې د ثورآزادي ببنونکي انقلاب صراط المستقيمه لار ونيسي ، غملړلې تيروتنې اوغلطې اصلاح کړي،غميزې جبران کړي او کړکيچ حل کړي ... » ۱۸۶ / ۸ په تګلاره کې د رژيم د ټولنيز بنسټ په ټينګښت ، د سياسي بنديانو په آزادۍ، د وګړو د خپلسره ځارنې او نيونې مخنيوی، د کورونو او د عقايدو د پلټنې په ممنوعيت، د اعدام د قانون او همداراز د ټولو دموکراتيک ضد او انساني ضد مقرراتو پر لغوې ټينګار شوی وو. کله چې د انقلاب د نوي بشپړتيايي پړاو او يا د انقلاب د لوړو ارمانونو د ادامې او ودې خبره کيږي معنی يې دا ده چې د ثور له وسله وال پاڅون وروسته پيل شوي ريفورمونه ، په هغو کې د ترسره شوو غلطيواو تيروتنو په سمولو سره ادامه پيدا کړي. د انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې پيل شوو ريفورمونو نه دا چې دوام و نه موند بلکې ترسختو نيوکو لاندې ونيول شول او په ټپه ودرېدل. کله چې په يوه ټولنه کې د انقلاب خبره کيږي اړينه بريښي چې په اقتصادي برخه کې د واکمنو توليدي مناسباتو د ماتولو په خاطر عملي ګامونه پورته شي کوم چې د ټولنې د پرمختګ خنډ ګرزي يا دا چې د دولت په سياسي جوړښت او د دولت او ټولنې د ادارې په څرنګوالي او په اقتصادي او فرهنګي برخه کې سمونونه او بدلونونه راشي . په افغانستان کې د يوه زراعتي هېواد په توګه د انقلاب معنی بې ځمکو بزګرو ته د ځمکې په وېش ، د شاړه ځمکو خړوبول ، د کوچيانو د څړځايونو د ستونزې حل او د اوبواو برېښنا بندونو او کرنيزو فارمونو جوړول وو. د انقلاب په دې پړاو کې د ګوتو په شمېر بزګرو ځمکه ترلاسه کړله چې هغې هم لنډمهاله تبليغاتي موخې لرلې. د سارې په توګه« د۱۹۸۲ کال په پسرلي کې دکتورلکنوال د کرنې اوځمکو د اصلاحاتو وزير د عسکري ټولګيو سره يوځای د چهارآسياب ولسوالی ته ولاړ او پنځو بزګرو ته يې ځمکه ورکړه دا ننداره په رسنيو کې په پراخه ډول تبليغ شوه خو بله ورځ بزګران د بغاوت کوونکو له ډاره د ځمکو له اخيستلو ډډه وکړه.» ۱۰۶ / ۲۹۳ دا پرچمي وزير امريکې ته د يوه رسمي سفر پرمهال بېرته هيواد ته راستون نشو او هلته يې سياسي پناه واخيستله.

که څه هم مسکو ليوال وو چې په افغانستان کې يوڅه تر سره کړي ترڅو پخپلو تبليغاتو کې د ويلو څه ولري .خو د نيواکګرو خلاف ملي مقاومت پيل شو، امنيتي وضعيت لا کړکيچن شو او د اصلاحاتو او ريفورمونو د پلي کولو امکاناتو شتون نه درلود. لکه څرنګه چې نوې واکمنۍ د پرمختيايي پروژو د پلي کولو شونتياوې نه ليدلې خپل پام يې روبنايي چارو ته راوګرزاوه پدې برخه کې لومړی ګام د پلاروطني ملي جبهې جوړول او د تېرو واکمنيو پرمهال د جوړشوو ټولنيزو او صنفي بنسټونو وده او پراختيا وه . د پلاروطني ملي جبهې د جوړولو څخه موخه د هيواد په سياسي – ټولنيز بهير کې د ټولنې مختلفو قشرونو او طبقو ته د ګډون شرايط برابرول ، د حکومت د وګړنيز ملاتړ پياوړي کول او د مخالفينو په ليکو کې د اختلاف اچول وو. دې کار په لومړيو کې يو څه برياوې لرلې خو وروسته وليدل شول چې د جبهې مشري او رهبري واکمن ګوند لري او د نورو د نوښت او رول مخنيوی کيږي جبهې په ولسونو کې ريښې ونه زغلولې . وروستيو پيښنو وښودل چې جبهه د ګټې پرځای په زيان واوښته ، په دې معنی چې يو شمير ډلو او کړيو چې د هماغه پيل نه يې خپلې موخې لرلې په جبهه کې د ګډون له امله ځانونه غښتلي کړل او په تيره « د شمال ځواکونو د همدې جبهې تر نامه لاندې قوت او امکانات تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه کړل او د مرکزي حکومت د ماتي او نسکورېدو شرايط يې برابر کړل. »۱۹۷ /۱۵۸ دا چې پلاروطنه ملي جبهه په يوه ځواک وانه وښتله س. کشتمند هغه « د پور ته څخه د واک د ويش لپاره د اړينې سياسي ارادې نشتون او د سياسي کثرت گرايۍ او سياسي پلوراليسم نه منل »۳۹ / ۶۷۸ گڼي .د پرچمي مشرانو څخه يوه د پلاروطني ملي جبهې په هکله د ټوکې په انداز ويلي وو چې موږ د جبهې پر ځای جبه جوړه کړله.

د پلار وطني ملي جبهې سربيره په نوي بشپړتيايي پړاو کې يو شمير هغو شوروي پلوه گوندونو ته چې د ثور له پاڅون مخکې شتون درلود د سياسي فعاليت اجازه ورکړله او دې سازمانونو ته ور ته ځيني نور سازمانونه هم راڅرگندشول. د زيري په وينا ددې گوندونو « د غړو شمير لږ او د خاد څخه يې مالي مرستې ترلاسه کولې. » ۴۰ / ۵۴۵ خلکو دا گوندونه دولتي گوندونه بلل او د هيواد په سياسي بهيراو د امن او ټيکاو په ټيگښت بې اغيزې وو. لياخسفکي چې په خپل کتاب کې يې زياته هڅه کړې چې شوروي اشغال توجيه کړي ، پرچم فرکسيون يو منځلارى سازمان او احمدشاه مسعود په جهادي قوماندانانو کې وړ سياسي شخصيت معرفي کړې د نورو کيڼ لاسو په اړه د کارمل د مخالف دريځ د نيولو خبره کوي او ليکي: « ببرک کارمل او همفکرانو يې د هيچا سره د همکارۍ ليوالتيا نه لرله ، د هيچا سره يې د واک ويشل نه غوښتل او برعکس گوندیان يې پردې قانع کول چې اړينه نده د کيڼ لاسي دموکراتيک ځواکونو سره گډه ژبه ومومي...» ۴۹ / ۳۶۲ کارمل واک ته په رسيدو سره امين لدې امله غندلو چې د ملي – دموکراتيکو ځواکونو سره د گډې ژبې د موندلو او گډې همکارۍ ليوالتيا نه لرله او د هغوی په بيرحمانه ځپلو يې لاس پورې کړ خو ده هم ورته دريځ ونيولو پدې توپير چې په تبليغاتو کې يې د نورو ډلو په پټه لهجه نرمه وه خو زندانونه د تېرې واکمنۍ په څېر له وسلوالو او غيروسلوالو مخالفينو ډک وو. څرنگه چې د ثورانقلاب د بشپړتيايي پړاو د واکمنۍ بنسټ په درواغو او هغه هم د پرديو پوځيانو پرمټ کيښودل شو تر پايه پورې پر درواغو، سياسي او اپراتيفي لوبو او معاملو ولاړه وه. پدې زمانه کې نه يوازې فرمايشي گوندونه جوړيدل بلکې« د کارمل او د نجيب د واک د پيل د مرموزې پاليسى له امله گوندي کارکوونکي اړکيدل چې په مستعارو نومونو ليکنې وکړي.» ۱۸/ ۷۴ دا د کارمل د دماگوژۍ پاليسي وه چې موخه يې د خلکو تېرايستنه وه.

د کارمل د واکمنۍ په لومړيو(د۱۹۸۰ کال د جنوري په اوومه) سياسي بنديان آزادشول او د واکمنۍ هغه ډله مخالفين چې د انقلاب په لومړي پړاو کې د دولتي ضد فعاليتونو په تور بنديان او وژل شوي وو د هغوی کورنيو ته د غم شريکى د ښودلو په موخه د۱۹۸۰ کال د جنوری ديارلسمه د ملي وير او د شهيدانو د ورځې په نامه رخصتي اعلان کړله او د عيدگاه په جومات کې د فاتحې د اخيستلو مراسم ونيول شول . دا فاتحه د ببرک کارمل او اسدالله سروري په حضورکې چې د يوې سياسي ننداري پرته بل څه نه وه واخيستل شوه . ځېنو دا فاتحه د پرچميانو او نورو د کارمل – سروري فاتحه بلله حتى د دا ډول فاتحې اخيستل په خپله د پرچم مشرتابه ته هم يوه مسخره ننداره برېښيده لکه څرنگه چې نوراحمد نور د گوند د سياسي بيروغړي او منشي ويلي وو: « د پرچميانو او ټولو سياسي بنديانو کار خو د اگسا له خوا کيده چې سروري صاحب يې رئيس و موږ هم د پرچميانو د شهيدانو بازماندگانو ته سروري د فاتحه اخيستونکي په څير کښينولى و.» ۴۰ / ۴۸۸ که چيرې هغه مهال د ملي وير په نامه کومه ورځ يادېده نو هغه د مرغومي شپږمه وه.د اشغال لاندې واکمنۍ دا د ملي وير او شهيدانو ورځ يوازې هماغه کال د عمومي رخصتۍ په توگه ونمانځله او بيا هغه هېره شوه ځکه چې «د مصيبت د مرغه (خاد) د لومړي کال په واکمنۍ کې دومره خلک مړه او تاراو مار شول چې نور نو شرم وو چې د شهيدانو د ورځې په نامه کومه ورځ ياده شي.» ۱۸ / ۱۸۸ نوې واکمنۍ د يوې سترې ستونزې سره لاس او گريوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې هغه د پوځ او نورو امنيتي ارګانونو د ليکو پياوړتيا وه چې د جنګ جګړو له امله يې منسوبان وژل کيدل ، معلوليدل او تښتېدل. د پوځ څخه تېښته واکمنی ته يوه ستره ستونزه وه. له بلې خوا د عسکري مکلفيت وړ ځوانانو نه غوښتل چې د نيول شوي هيواد په وسله والو ځواکونو کې خدمت وکړي . واکمني اړه شوله چې د عسکري مکلفيت په قانون کې په پرله پسي توګه بدلون راوړي چې عسکري ته د جلب سن له يوويشت نه شلو او بيا اتلسو کلو ته راټيټ او د عسکري مکلفيت د خدمت دوره هم زياته کړي. همدارنګه د احتياط دورې هم خدمت ته راوبولي او عسکرى مکلفيت او احتياط د دورې موده په پرله پسې ډول غزوله يا پخپل وخت ترخيص ورنکړل شي . دا ډول حالت سرتېرو ته د زغم وړ نه وو همدا لامل وو چې په ځينو جزتامونو کې د اعتراض په توګه مظاهرې هم ترسره کېدلې. په امنيتي ځواکونو کې د سرتېرو لړوالی حکومت ته دومره ارزښت پيدا کړ چې د جلب او احضار ګروپونو به له کوڅو او بازارونو او کورونو نه ځوانان نيول او عسکري خدمت ته استول يعنی دا چې جلب او احضار د انسانانو د دولتي اختطاف بڼه نيولې وه . د جلب او احضار هغو ډلو به چې زيات شمير ځوانان اختطاف کړي وو په نقدي مکافاتو ، مډالونو او فوق العاده ترفيع ګانو نازول کيدل . په هيواد کې د ملي مقاومت د پيليدو، د وخت په تېرېدو سره د نوي رژيم په وړاندې د مخالفتونو زياتيدل او له هيواد نه د تيښتې د بهير زياتوالی د دې سبب شو چې د هيواد څارګره اداره خورا پلنه شي ترڅو په دولتي مامورينو او خلکو خپل کنترول او څارنه لا زياته کړي.نوې واکمنی پدې پوهيدله چې د پخواني څارګرې ادارې (اګسا او کام) د چلند نه ولس ناوړه خاطرې درلودلې له دې امله يې د هغې نوم په خدمات اطلاعات دولتي (خاد) واړاوه خو د خلکو او بنديانو سره يې په چلند کې کوم بدلون رانغی تر دې چې په ډېرو مواردو کې د بنديانو سره د خادېستانو چلند وحشيانه وو چې څرنګه بنديان په روحي او فزيکي ډول شکنجه کړي ترڅو اړين معلومات ترې ترلاسه کړي او يا هغه څه ووايي چې خادېستانو غوښتل. د ساري په توګه د پرچمي واکمنۍ مخکې دورو کې په صدارت کې توقيف شوي کسان په داسې کوټو کې ساتل کېدل چې رڼا وې خو په پرچمي واکمنی کې د کوټو د کړکيو شيشو ته تور رنګ ورکړل شو چې بنديانو ته يې ورځ هم په توره شپه اړولې وه دا په خپله په بندي د روحي فشار راوړلو يوه هڅه وه. د وخت په تېرېدو سره د خاد اداره دومره ستره شوه چې د اطلاعاتي ادارې نه په يوه اردو او بالاخره په دولت کې پر بل دولت واوښته چې د فرقو او لواګانو او همداراز د توپونو، ټانکونو ، زره پوښونو، د لنډ مزله او اپراتيفي توغنديو او د تبليغاتي، عدلي او قضايي بنسټونو خاونده شوه.

د نجيب الله د جمهوري رياست په زمانه کې د خاد نوم يې د دولتي امنيت په وزارت (واد) واړولو ځکه چې خاد کوم چې نجيب الله يې مشر وو د زجر او شکنجې، وژنو او ډار په سمبول اوښتی وو خو خلکو د دې ادارې کارکوونکو ته بيا هم خاديستان ويل ځکه چې چلند او کړه وړه يې هماغه پخواني وو يوازې يې نوم بدل شوی وو . په ولسواکه هيوادونو کې څارګرې ادارې د حکومتونو د نافذه قوانينو په چوکاټ کې فعاليت کوي او د حکومت په وړاندې د خپلو فعاليتونو او اجرآتو مسئوليت لري خو د کارمل- نجيب څارګره اداره پخپلو اجرآتو کې تردې کچې خپلواکه وه چې د حکومت مشر د هغې له تشکيلاتو څخه معلومات نه درلودل. دا اداره له دې کبله خپلواکه ،ځواکمنه او وپرسول شوه چې کارمل او نجيب الله دواړو په پوځ او څارندوی باور نه درلود او ترې وېرېدل نو هغوی پدې کې شول ترڅو خپل باوري کسان په دې ارګان کې ځای پرځای کړي او هغه په يوه ډاډمن اطلاعاتي او استخباراتي مرکز ، ځواکمن پوځ او په دولت کې په بل دولت واړوي ترڅو د ګوند، دولتي ادارو او پرګنو په کړو وړو په خپلواکه توګه د نظارت، څارنې او عدالت د پلې کولو جوګه شي.ښايي لوستونکي ته پوښتنه پيدا شي چې څارګره اداره څه ډول د عدالت د پلي کولو يو ارګان کيدای شي . واقعيت دا وو چې د امنيت د اخلالولو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولتي ضداعمالواو سیاسي فعالیتونو تورن او شکمن کسان او همداراز د خادیستانو استنطاق او محکمه د انقلابي اختصاصي بنستونو(څارنوالیو او محکمو) له لوري ترسره کیدل چې کارکوونکي یې خادپستان وو او د عدلیې د وزارت، ستري محکمې او د وسلوال پوځ د څارنوالی او محکمې سره یې هیڅ کاري تړاو نه درلود . له دې امله ویلای شو چې په ټولو سیاسي بندیانو، د مخالفینو سره په اړیکو شکمنو کسانو، د جګړې په ډګرکې نیول شویو جنګیالیو او د خاد په کارکوونکو د اختصاصي انقلابي محکمو له لوري عدالت پلی کیده یعني خاد- واد پرې عدالت پلی کاوه. «ببرک او د کړی ملګرو یې ژوره اندیښنه درلودله چې په وسلوال ځواک او څارندوی کې پرچمیان په سترګو نه لیدل کیږي. هغوی د داسې لارو چارو په لټه کې شول چې ربنتونی وسله وال ځواک د خاد او د ګوند د یو شمیرځانګړو فعالیتونو په ستنه ودروي. » ۱۲۴ / ۲۹۷ د شوروي له تېري وروسته د هیواد د څارګرې ادارې د پراخولو او ځواکمنولو او د هغې په مشرتابه کې د هغو ډاډمنو کسانو ګومارل مطرح وو چې د شوروي د افغاني ضد او پښتني ضد تګلارو ربنتیني پلي کوونکي وي له همدې امله « د دې ادارې زیاتره څوکی د تاجکانو په لاس کې وې چې د پنځمې ادارې د رئیس کریم بها له لوري معرفي شوي وو...، د شوروي لښکر د وتلو او د خپلواکې دفاع په مهال نجیب الله ځانګړی جنګي ګارد چې د جمهور رئیس د ګارد په نامه یې شهرت پیدا کړ جوړ او تاجک توکمه کدرونه چې له مخالفانو سره په مبارزه کې یې تجربه ترلاسه کړې وه د خاص ګارد په مشرتابه کې وګومارل .» ۱۹۸/ ۱۱ د مسکو هژمونیست واکمنان پوهیدل چې هغه مهال افغانستان پخپل شپاړلسم جمهوریت اړولی شي چې اکثریت په اقلیت واړوي او واک پښتون دښمنه ړندو قومي متعصبینو ته ولیږدوي چې واک ته د کارمل رسول د همدې پالیسی یوه برخه وه . شوروي لیکوال اولیانوفسکی د شوروي د اشغال په هکله لیکي:« موږ ځکه افغانستان ته لښکرکشي وکړه چې د اکثریت(پښتنو) دیکتاتوري ختمه او دولتي ځواک اقلیتونو ته ولیږدوو.» د الیانوفسکي دا وینا (درباره حقیقت انقلاب ثور) نومې رساله کې چې د بیهقي د کتاب خپرولو موسسې خپره کړه شتون درلود چې د څه مودې وروسته دا رساله د منفي غبرګونو له امله ټوله شوله.

د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د پښتنو ضد تګلاره او د پښتو ژبې د ودې مخنیوی په خورا ماهرانه ډول پلی شو. د پښتنو د سیمو بمبارد او پښتو د ژباړې په ژبې اړول یې ځرګندې بیلګې دي. د شوروي اشغال مخکې مشهورو ورځپانو لکه ثورانقلاب ، خلق ،انیس ، هیواد، اصلاح او نورو کې لیکنې د هیواد په دواړو رسمي (پښتواو دري) ژبو په متوازنه توګه تر سترګو کېدلې . د کارمل په واکمنېدو سره د ثورانقلاب (دافغانستان دخلق دیموکراتیک ګوندنشراتي ارګان) ورځپاڼې نوم د ثورانقلاب حقیقت باندې واوښت چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند نشراتي ارګان، پراودا (حقیقت) څخه اخېستل شوی وو. د خلق د جریدې خپروني ودرېدلې . د خلق جریدې لیکنې د هماغه پیل څخه په پښتو او دري وې خو د پرچم په جریده کې غوڅ اکثریت لیکنې په دري وې او یوازې اعلانونه او شعرونه په پښتو ژبه خپرېدل. د پرچم په جریده کې پښتنو لیکوالو لکه خیبر او لایق هم په دري ژبه لیکنې کولې. د نوي حکومت په نشراتي پالیسی کې یو ځرګند بدلون راغی. د لوړ تیراژ لرونکې ورځپاڼې په دري ژبه واوښتې او په هغو کې خپرې شوې لیکنې به په پښتو ژبه ژباړل کیدې چې دې ژباړنې تاکلی وخت نیولو. په دري ژبه خپرې شوې ورځپاڼې به په ښارونو او دولتي بنستونو کې وویشل شوې او پښتو ژباړه به یې وروسته د چاپخانې راووتې چې د لوستلو اړتیا یې نه لیدل کیده ځکه چې پکې خبرې شوې لیکنې یې په دري - پارسي لوستې وې. ددې ډول پالیسی د پلې کولو څخه واکمنی دوې موخې لرلې. یو دا چې پښتو ژبه د ژباړې ژبه شي چې د یوه پوه په وینا ژباړه د ژبې پښتې ماتوي . بله دا چې پښتون لیکوال دا امکان ونلري چې د لومړي لاس ورځپاڼې ته پخپله ژبه مطلب ولیکي یدې ډول پښتون لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غوړیدو چانس نه درلود او ضمناً د مادي امتیاز څخه هم بې برخي کیده. د پرچم په واکمنۍ کې نه دا چې د پښتو ژبې د ودې مخنیوی کیده بلکې د پښتون قوم سپکاوي ته هم ملا تړل شوې وه .پدې هکله محمدصدیق روهي لیکي:« ما یوه ورځ د ځو تنو په مخکې یوه غټ پرچمي ته وویل : تاسي څنګه اجازه ورکوئ چې په کابل پوهنتون کې داسي کتاب تدریس شي چې هیڅ علمي ارزښت نلري خو یوازې پدې خاطر تدریس کیږي چې پښتنو ته ښکنځل پکې راغلي دي . د مثال په توګه پوهاندجلال الدین صدیقي لیکي چې پښتانه قبایلي خلک دي او قبایل ننګ او ناموس نه پیژني . البته واقعیت ددې په خلاف دی ، پښتنو ته له ناموس ساتنې څخه بل شی زیات ارزښت نه لري ...، ده په ځواب کې وویل : زه پوهاند جلال الدین صدیقي ته په دې درناوی کوم چې تراوسه پښتنو ته څه ویل ټابو(ممنوع) ګڼل کیدل خو ده د لومړي ځل لپاره پښتانه د تقدس له حریم نه راوایستل او د دوی غرور یې ورمات کړ.»۱۹۹ د شوروي اشغالګرو د ګوډاګیانو دښمني د پښتو ژبې سره لدې هم معلومیږي چې په ټلویزیون او سینماګانو کې یې د پښتو فلمونو په ښودلو بندیز ولګاوه پدې پلمه چې په هغوکې د بې حیایی صحنې دي او د دښمن هیواد لخوا جوړشوي دي.« ترکومه چې د بې حیایی خبره ده پرچمیان د ایراني ،عربي نڅاوو په ښودلواو په تلویزیون کې د افغاني نجونو په نڅولو سره پخپله د بې حیایی تشویق کوونکي وو.» ۱۹۹که د بې حیایی خبره وي نوهغه مهال په ټلویزیون او سینماګانو کې د روسي او تاجکي فلمونو بازارخورا تود وو. په شوروي اتحاد کې د ښځو مخ لوڅي ، د وجود د نوروغړو بربنډتیا او په عامه ځایونو کې د نجلی او هلک ښکلول یوه عادي پدیده او معمولي دود ګڼل کیده چې په روسي او تاجکي فلمونو کې دا صحنې ترسترګوکیدی چې په پښتو فلمونو کې نه وې. لدې څخه بریښي چې د پښتو فلمونو د نه ښودلو څخه موخه د پښتو ژبې د ودې او پرمختګ مخنیوی وو او دا هغه څه وو چې شوروي اشغالګرو غوښتل. دا برخه به په ننګرهار کې د کارمل د ځای ناستي پښتون نجیب الله چې پښتنو ننګرهاریانو ته یې په دري وینا کړې وه د پای ټکی کېښودل شي. کله چې هغه یوګوسلاویا ته د ناپیيلوهیوادونو د غونډې په نیت روان وو د جلال آباد په ښار کې تم شو. له خلکو یې وپوښتل په پښتو خبرې وکړم که په دري؟ ټولو وویل په پښتو. خو ده وویل ښښه غواړم په یوګوسلاویا کې څوک په پښتو نه پوهیږي او هلته زموږ پښتو ترجمانان نشته او پښتنو ننګرهاریانو ته یې په دري وینا واوروله. د نجیب الله د دې خبرې په هکله چې په یوګوسلاویا کې څوک په پښتو نه پوهېږي په دري هم نه پوهېدل . په دري ژبه د نجیب الله د وینا علت دا وو چې هغه ته وینا شورویانو لیکلې او شوروي تاجکي ژباړونکو ژباړلې وه او نجیب الله اړ وو هغه پښتنو ننګرهاریانو ته په دري ژبه ولولي.

د اشغال په وړاندې غبرګونونه

لکه څرنګه چې د ثور انقلاب کرملن ته په شنه آسمان کې د تالندې په څیر یوه پیښه وه ، خلقیانو ته بیا د افغانستان په دموکراتیک جمهوریت باندې د شوروي لښکر یرغل په شنه آسمان کې تالنده شوه . د اشغال په وړاندې غبرګونونه هم د کور د ننه او هم بهر ډېر سخت وو. افغان ولس د نیواک په وړاندې ودرېد. سلیک اس هاریسون امریکایي لیکوال د شوروي د یرغل مخکې واکمنۍ او د یرغل وروسته واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه داسي پرتله کوي:« که څه هم د شوروي د اشغال مخکې د مارکسیستي-لیننستي رژیم خلاف نامنظم بغاوتونه ، سیمه ئیز پاشلي پاڅونونه او مذهبي مخالفتونه موجود وو، اوس د بهرنیو نیواکګرو پرضد په پراخ مقاومت اوښتي دي . » ۴۷/ ۶۷ د اشغال په وړاندې د افغان ولس مخالفت او مقاومت د الله اکبر په نعرو پیل شواو پدې ډول یې له اشغالګرو او نویو واکدارانو څخه خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکه ښرگنده کړله.په پلازمېینه کابل کې د الله اکبر نعرې د ۱۹۸۰ کال د فبرورې په ۲۱ پیل شولې چې سهار یې کابلیان کوڅو ته راووتل ، پراخ لاریونونه یې پیل کړل او شوروي او حکومتي ضد شعارونه یې ورکول، د هېواد څخه یې د پردي لښکر وتل غوښتل چې دا خوځښت د کب د دریمې نیټې په نامه یاد شو. دا سوله ییز لاریون د شوروي او دولتي ځواکونو له لوري وځپل شو.پدې هکله له کابل څخه مسکو ته د کې جي بې په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د فبروري له ۲۰ تر ۲۳ نېټې پورې (چې د کب میاشتي د دریمې په پېښه شهرت لري) په کابل ښار کې د شوروي پر ضد لاریونونه را وپارېدل. د اکروکر په سمونه کې له پوځ څخه کار واخېستل شو. د ښار گردچاپېره امنیتي کړۍ راتاو شوه. ښار ته د ننوتو لارې وتړل شوې...، د ۲۴ قطعې ۲۰۰۰ شوروي سرتیري ، دېرش شوبلې ، ۲۰۰ زغروال گاډي او د افغان پوځ ۱۱ ټولي (تر ۱۰۰۰ زیات سرتېري) ۴۳ شوبلې ، ۴۰ زغروال گاډي، ورسره خوځنده راکټ لانچر لارۍ د ښار د څارنې د پاره په کار ولوېدل...، د خلکو د ډارولو لپاره شوروي الوتکو۱۵۸ او افغاني الوتکو ۴۹ ټیټې پرغلیزې الوتنې ترسره کړې.د ۹۰۰ څخه زیات لاریون کوونکي ونیول شول او بندیان شول.» ۱۲۴ / ۲۶۳ د هغه مهال د ریشخورو د اوومې فرقې پرچمي قوماندان د افغانستان حالات داسې ارزوي :«بیله شکه په ۱۹۸۰ کې هر ځای د جگړې خبره کیدله اوهرځای د وینو او اور بوی وو. »۱۲۹ / ۲۵۱ پورتنۍ خبره په هیواد کې ملي مقاومت ښیي چې خلک د هیواد په گوټ گوټ کې د نیواکگرو په وړاندې جنگیدل، وینې توییدلې ، د اور لمبې او لوگي وو . د اشغال په وړاندې په پوځ کې هم غبرگونونه منفي وو چې هغه د پوځ څخه د پوځیانو تیښته وه .« د اوومې فرقې په پنځه څلویښتم غونډ کې چې ډگرمن عبدالباقي د جنرال عبدالرزاق خان زوی یې نوی د غونډ د قوماندان په توگه ټاکل شوی وو په یوه شپه کې دوه سوه شل تنه سرتیري د خپلې وسلې سره وتښتیدل. » ۱۲۹/ ۲۵۰ په یوه شپه د دومره زیاتو سرتېرو تېښته د دې ښرگندوی ده چې سرتېرو ته نوی ټاکل شوی جنرال زاده قوماندان لکه د دولت جنرال زاده مشر هم د منلو وړ نه وو . د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې له هېواد نه د خلکو د تیښتې بهیر گړندی شو چې پاکستاني سرچینې د جمهوري نظام د ټینگښت وروسته په نوموړي هیواد کې د افغان کډوالو د شمیر لاندې ارقام ښیي : « د محمد داؤد واکمنې (کال ۱۹۷۳) څوسوه تنه ، د نورمحمدتره کی واکمنۍ (کال ۱۹۷۸) ۱۵۹۹۰۰ تنه ، د حفیظ الله امین واکمنی (کال ۱۹۷۹ سپتمبر) ۱۹۳۰۰۰ تنه ، د ببرک کارمل د واکمنۍ پیل (دسمبر ۱۹۷۹) ۴۲۱۰۰۰ تنه ، ۱۹۸۰ کال د جون میاشت (څه د پاسه یو میلیون) ، ۱۹۸۱ کال می (دوه میلیون)، کال ۱۹۸۲ جون (۳، ۲ میلیونه)، کال ۱۹۸۳ می (۸، ۲ میلیونه)» ۱۰۶ /۱۳۳ پورتنۍ شمېرې د منلو وړځکه نه دي چې د پاکستان د افغاني ضد دریځ او تگلارې څخه اغېزمنې دي او کچه یې لوړه ښودلې ده خو د دې واقعیت ښرگندوی دي چې د شوروي د اشغال وروسته د هیواد څخه تیښتې قوت موندلی دی.

که څه هم د اشغال په وړاندې د ا، خ، د،گ خلقي مشرتابه کوم منفي غبرگون ونښود خو غوڅ اکثریت خلقي کدرونو د شوروي لښکر راتگ د هیواد د ملي واکمنۍ خلاف یوعمل شمیره او هغه یې د دوو دوستو گاونډیو ولسونو(افغانانو او شورویانو) د تاریخ تراژیدي گڼله.د نوي بهیر په وړاندې د خلقي کدرونو د مخالفت له امله وو چې د۱۳۵۸ کال د مرغومې په دوولسمه د ا، خ، د،گ د مرکزي کمیټې د دارالنشاء د اداري لخوا د افغانستان په خاوره باندې د شورویانو د وسله وال تیري په هکله(تاریخي اعلامیه) خپره شوه چې د کابل ښار په ټولو گوندي کمیټو کې وویشل شوه. ددې اعلامیې خپرونکی محمد علي هوما وایي :« د تېرې سبا ته د کابل ښار د گوندي کمېټې منشیان ، د مرکزي کمېټې اپارات او نور خلقیان د شوروي یرغل په اړه ډول ډول پوښتنې او د غبرگون په اړه ښرگندونې کولې چې څه وکړو؟ ما به هغوی ته اړین توضیحات ورکول خو دې لړۍ دوام درلود او بالاخره دې پایلې ته ورسېدلم چې یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلامیه خپره کړم.» دلته لیدل کیږي چي د شوروي ځواکونو د راتګ په وړاندې د خلقیانو منفي غبرګون د ګوند د دارالنشآ د څانګي مشر اړ ایستلی چي د اشغال خلاف اعلامیه خپره کړي. همدا رنګه په ځینو ګوندي سازمانونو کې د کنګرې د دایرېدلو وړاندیزونه وشول چي کنګره د نویو حالاتو جاج واخلي او د ګوند نوی مشرتابه وټاکي. د شوروي د یرغل په وړاندې د نړۍ او په هغو کې د شوروي ټولني غبرګون ته ځغلنده کتنه وشي .

الف ـ افغانستان ته د شوروي لښکر د استولو په وړاندې د شوروي ټولنې غبرګون

شوروي میډیا افغانستان ته د خپل لښکر استول د افغانستان د حکومت غوښتنه تبلیغوله او دا یې هم ورسره غبرګول چي حفیظ الله امین د سي آی اې جاسوس غوښتل افغانستان د شوروي خلاف د امریکې په یوه اډه واړوي .هغه مهال په شوروي ټولنه کې آزادو رسنیو شتون نه درلود ، د لویدیځ او حتی د بهرنیو راډیوګانو اوریدل جرم ګڼل کیدل او هغه څه یې چي د افغانستان د حالاتو په اړه خپرول هغه یې منل. البته په لویدیځ کې چي وګړي یې بهرنیو رسنیو ته لاس رسی هم لري بیا هم لیدل کیږي چي غوڅ اکثریت وګړي یې د خپلو دولتونو د رسنیو تراغیزلاندې هغه ډول فکر وکړي چي دا رسنۍ پرې شخوند وهي. د رسنیو د دې جادویي اغېز په اړه د آلماني نازیانو د تبلیغاتو وزیر ویلي وو:« ماته ډله ییزې رسنۍ په لاس راکړه ، زه له هر ولس څخه د خوګانو رمه جوړوم.» البته هغه لږکیو شوروي روڼ اندو چي خپلواکه فکر یې کاوه پدې پوهیدل چي افغانستان ته د دوی د پوځیانو استول د نړیوالو قوانینو خلاف یو تیري کوونکی عمل دی خو د واکمن توتالیتاردولت له وېرې یې د مخالفت د ښودلو جرئت نه درلود. «له اکراین څخه ترلاسه شوي عملیاتي ګزارشونه وایي چي د دغي سیمي پوهانو افغانستان ته د شوروي د سرتیرو د لیږلو په اړه منفي غبرګون څرګند کړ.» ۱۲۴/ ۲۴۷ د اکراینې پوهانو د منفي غبرګون اصلي لامل دا وو چي په اکراین کې د لویدیځ او حتی آلماني نازیانو اغېز ډېر قوي وو لکه څرنګه چي اوس هم قوي دی. دا بیا ښیي چي د دې غبرګون لامل او چینه لویدیځ وو چي په اکراین کې یې کلکې ریښې ځغلولې وې.خو سره لدې د سره پوځ یرغل د شوروي اتمي فزیکپوه او د نوبل د جایزې ګټونکي سوخاروف او د هغه د پټې کړۍ له لوري په لویدیځو رسنیو کې په سختو ټکو وغندل شو او پایله یې دا شوه چي سوخاروف د شوروي اتحاد د اتوم د بم پلار د ګورکي ښار ته تبعید شي. د وخت په تېرېدو سره چي د افغانستان څخه شوروي ته د پوځیانو د جنازو او ټپیانو د لیږد لړۍ نه درېدله د اتیایمو کلونو په دوهمه نیمایي کې د شوروي ولس مخالفت هم بربنډ شو. په شوروي رسنیو باندې د شوروي ولس بشپړباور په اړه به لیکوال د خپلو زده کړو په مهال په مسکو کې یوه خاطره راوړي. موږ افغاني محصلین یې چي افغاني پوځي یونیفورم مو درلود د یوه موزیم لیدو ته بوولي وو. په موزیم کې یوه مېرمن د یوه اته یا لس کلن ماشوم سره زما مخې ته ودرېدل او دې مېرمنې چي ښوونکې وه ماشوم ته وویل: ته لدې افغان کاکا وپوښته چي ولې دې پلار په افغانستان کې ووژل شو؟ لیکوال مېرمنې ته وویل تاسې دا ماشوم ګرباچف ته بوزئ ترڅو هغه ځواب ورکړي . ددې مېرمنې د دې پوښتنې اصلي لامل په شوروي تبلیغاتو باور وو چي ګواکي د دوی پوځیان د افغانستان د حکومت د غوښتنې له مخې افغانستان ته استول شوي دي .

ب ـ د اشغال په وړاندې د غیر اسلامي نړۍ غبرګون

د شوروي لښکر له لوري د افغانستان نیول د نړۍ او په تیره د امریکې او د لویدیځ له سخت غبرګون سره مخامخ شو. د امریکې ولسمشرجیمی کارټر سمدلاسه لئونید بریژنف ته لیک واستاوه او په افغانستان کې یې د شوروي د مداخلې په اړه د خپلې اندیښنې د څرګندولو سربیره دا عمل نړۍ ته یو ګواښ وګاڼه او د هغه څخه یې وغوښتل چي شوروي پوځونه بېرته خپل هیواد ته ستانه شي. بریژنف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۷۹ کال د دسمبر په ۲۹ د کارتر لیک ځواب کړ. د بریژنف د لیک په اړه لیاخفسکي د افغان میرانه او غمیزه نومي کتاب په ۱۵۵- ۱۵۶ مخونو کې رښا اچولې او افغانستان ته د شوروي محدودو قطعاتو استول د افغان حکومت د پرله پسې غوښتنو پراساس ګڼي او دا یادونه هم پکې شوې وه چې شوروي پوځیان د افغان حکومت په راپرزولو کې ښکیل نه وو. همدارنګه په لیک کې د کارتر دې نیوکې ته چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د لیږلو مخکې امریکایي اړخ په جریان کې نه وو اچول شوی ویل شوي وو کله چې امریکایي سمندري پوځونه د فارس د خلیج حوزې ته واستول شول آیا شوروي اتحاد په جریان کې اچول شوی وو. جنرال ګروموف هم د خپل کتا ب په ۱۳۴ مخ کې پدې اړه ورته څرګندونې لري چې بریژنف ، کارتر ته لیکلي وو:«ستاسي په لیک کې دا یادونه هم د منلو وړنه ده او له واقعیت سره سمون نلري چې ګواکي شوروي اتحاد د افغانستان حکومت نسکور کړی دی. غواړم په قاطعیت سره یادونه وکړم د افغانستان په مشرتابه کې بدلون په خپله د افغانانو کار دی او یوازې د دوی په لاس ترسره شوی دی. پدې هکله د افغانستان د حکومت نه وپوښتئ.» واشنګتن د بریژنف د ځواب د ترلاسه کولو وروسته په شوروي اتحاد لاندې شپږ بندیزونه ولګول : د اقتصادي او فرهنګي راکړې ورکړې ځنډول ، په سوداګریزو اړیکو کې په شوروي اتحاد سخت قیودات ،د امریکې په اوبو کې شوروي اړخ ته د امتیازاتو مخنیوی، د۷۱ میلیونو ټنو غنمو د پلور لغوه (څه موده وروسته یې د غنمو پلورل پیل کړل) او د ۱۹۸۰ کال په دوبي کې په مسکو کې د المپیا د لوبو تحریم. د امریکې ولسمشر راډیوټلویزیوني وینا وکړه چې په هغې کې یې د امریکې دولت په پاکستان باندې د وسلو د بندیز لیرې کولو او د فارس په خلیج کې د چټک غبرګون د ځواکونو د ځومرحله یې ځای پرځای کولو ته هم ګوته ونیوله. پدې هکله د امریکې غیر رسمي غبرګون د افغان دولت مخالفینو ته د مرستو زیاتېدل وو. پرافغانستان باندې د شوروي لښکر تیري په نړیواله کچه د ځینو مخالفو او حتي دښمنو دولتونو ترمنځ همغږي پیدا کړله. څرګند ساری یې چین دی چې د امریکا او لویدیځ سره یې د شوروي ضد جبهه ونیوله همدارنګه اسراییل او زیاتره عربي دولتونو ورته دریځ ونیولو.حتي د شوروي دوست سوسیالستي دولت رومانیا او د اروپا ځینو کمونستو او کیڼ لاسو سازمانو(انګلستان ،ایتالیا ، بلژیک ، پرتګال ، فرانسه ، سویدن ، هسپانیه) او نورو خپل هیواد ته د شوروي پوځیانو د بېرته ستنیدو غوښتنه کوله.

ج – د اسلامي نړۍ غبرګون

د اسلامي نړۍ غبرګون خورا توند وو او یوه میاشت وروسته (د۱۹۸۰ کال د جنوري په ۲۷- ۲۹) د بنګله دیش د ولسمشر شیخ مجیب الرحمن په وړاندیز د اسلامي کنفرانس د بهرنیوچارو د وزیرانو فوق العاده غونډه په پاکستان کې راوبلل شوه . غونډې د افغانستان نیواک محکوم کړ، د افغانستان څخه یې د شوروي لښکر د وتلوغوښتنه وکړه او په اسلا مي کنفرانس کې یې د افغانستان غړیتوب وځنډاوه.

د – د نړیوالو سازمانو غبرګون

د افغانستان د نیواک په وړاندې د ملګروملتو د سازمان امنیت شورا د۱۹۸۰ کال د جنوري په پنځمه یعنې د تېري اته ورځې وروسته غونډه وکړه د افغانستان اشغال یې محکوم کړ او د افغانستان څخه یې د پردیو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړله خو شوروي د امنیت د شورا پریکړه ویټو کړه او استازي یې د شوروي پوځیانو وتل هغه مهال شوني وګڼل چې د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنې ودریږي. د امنیت د شورا د غونډې اته ورځې وروسته د دې سازمان عمومي بیرنۍ غونډه راوبلل شوه چې په هغې کې « د۷۰ هیوادو استازو ویناوې وکړې او زیاترو یې د افغانستان نیواک د ملګروملتو د منشور او نړیوالو قوانینو د سرغړونې له امله محکوم کړ. په هماغه ورځ یې پریکړه لیک صادر کړ چې د نیواک څخه سخته خواشینې څرګنده شوې وه او د افغانستان څخه سملاسي، بیله کوم قید او شرطه او په بشپړډول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنیوځواکونو د وتلوغوښتنه شوې وه .دا پریکړه لیک د۱۰۴موافقو، ۱۸ مخالفو او۱۸ مستنکفو رایو سره تصویب شو. یادشوي تعبیرونه په مختلفو ډولونو سره د رسنیو له لوري د تمسخر وړ وګرزیدل.»۴۷ / ۸۸ د تعبیرونو څخه موخه په پرېکړه لیک کې د افغانستان څخه د بهرنیو پوځیانو وتل دي چې د اشغالګر هېواد د نامه له یادولو ډډه شوې وه. همدارنګه په همدې کال د نوامبر په میاشت کې د افغانستان په اړه د م، م عمومي کلنۍ غونډه وشوه چې د۱۱۱ موافقو، ۲۲ مخالفو او۱۲ مستنکفو رایو سره پریکړه لیک تصویب شو. په افغانستان کې د شوروي لښکر د شتون پر مهال هرکال د نوموړي سازمان په کلنۍ غونډه کې د افغانستا ن مسئله تر بحث لاندې نیول کیده او۹ ځله د افغانستان اشغال محکوم شو .البته چې د اشغال د مخالفانو شمیر زیاتیده څرنګه چې د م، م د۱۹۸۵ کال په کلنۍ غونډه کې ۱۲۲دولتونو شوروي اتحاد محکوم کړ. د افغانستان لپاره د م ، م استازی دیه ګوکوردویز وایي: « کوزیروف فکر کوم د نیمه ټوکې په ډول را ته وویل په مسکو کې مې وړاندیز وکړ چې شوروي د پرېکړه لیک په طرفدارۍ رایه ورکړي .» په م، م کې د شوروي اتحاد د استازي ټوکه ښيي چې شورویانو په دې نړیواله مؤسسه کې لیدل چې غوڅ اکثریت له شوروي اتحاد څخه غواړي د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي او شوروي اتحاد محکوموي له بله پلوه یې غوښتل دیه ګوکوردویز وپوهوي چې شوروي اتحاد لیوال دی له افغانستان څخه خپل سپاهیان وباسي. هیره دې نه وي چې د افغانستان د نیواک د مخالفانو د شمېر په زیاتېدلو کې په م، م د پاکستان د استازي پرله پسې هڅو ځانګړی رول درلود.

کرملن ته ترخه پیغامونه

په افغانستان باندې د شوروي د یرغل پرمهال په نړۍ کې واکمن ذهنیت داسې وو چې د شوروي د سره پوځ په وړاندې څوک د مقابلې وس نلري. ښایي دې ډول ذهنیت شوروي مشران هڅولې وي پر افغانستان د پوځي یرغل پریکړه وکړي. خو د کرملن واکمنو په افغانستان کې د خپل ژوراغیزاو نفوذ سره سره هغوی افغانان نه وو پیژندلي چې په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نشي زغملی. د مسکو بله تیروتنه د خلقیانو په اړه وه چې د خلقیانو د دوو مشرانو (تره کي او امین) په نشتون کې به خلقیان ښېله څه ویلو د نوې واکمنۍ په چوپړ کې ودریږي چې داسې څه پیښ نشول. د شوروي واکمنو د دې تیروتنو او د افغانستان واقعیتونو د ناسم درک پایله دا شوه چې ډېر ژر د افغانستان څخه د خپلو پوځیانو د مرګ او ژوبلې ترخه پیغامونه ترلاسه کړي . د تېرې څخه دیارلس ورځې وروسته د نهرین د۲۰ فرقې د توپچي په غونډ کې د شوروي سلاکارانو په چانوارۍ سره پاڅون پیل شو. اشغالګرو په غونډ ځمکنې اوهوایي پوځي عملیات ترسره کړل.« ددې جګړې له امله چې د جنورۍ له نهمې تر لسمې پورې دوام پیدا کړ د دې قطعې سل تنه پوځیان شهید او د شوروي ځواکونو له لوري دوه تنه مړه او دوه تنه ټپیان شول .» ۴۹ / ۱۷۵ د وخت په تیریدو سره امنیتي وضعیت کړکیچن کیده او په دولتي بنسټونو او پوځي چونیو د مخالفینو بریدونو شدت موند او د جګړو لمن پراخیده ،دولتي او شوروي ځواکونه اړکیدل چې د ولس زیاتیدونکی مقاومت وځپي .په هغو سیمو کې چې د دولت وسله والو مخالفانو چې د ولس کلکه خواخوږي او همکاري ورسره وه دولتي سیمه ییزې اداري ترخپلې ولکې لاندې راوړلې هلته یې ځواکونه استول چې اکثرآ د مخالفینو د کمینونو سره مخامخ کیدل او بیا جنګیالي له سیمې څخه تښیدل چې دا ډول جګړه د پشۍ او موږک لوبې ته ورته لوبه وه چې د منظمو پوځي ځواکونو لپاره ستړې کیدونکې، د لګښت ډکه او د زیاتو تلفاتو سره مل وه. مسکو ته د شوروي پوځیانو د مرګ او ژوبلې د پیغامونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربيره د خلقيانو مخالفت او په تيره د ګوند او دولت د مشر په توګه د کارمل نه منل شوروي مشرتابه اندیښمن کړي وو . د شوروي د اشغال په لومړيو ورځو کې د هرات ولايت « د ولايتي او ښاري ګوندي کميټې ګډه غونډه راوبلله ،تيرى يې په ځرګند ډول محکوم کړ،د ګوندي کنګرې د دايريدو او د وضعي د ارزوني غوښتنه يې وکړه او اعلان يې کړل چې د روسي ځواکونو او د کارمل واک ته رسول د ګوندي لوړو ارګانو د پريکړې پرته صورت نيولى دى ، د دې تشې د ډکولو لپاره بايد د آزادو، مستقيمو او پټو ټاکنو له لارې د ګوند کنګره راوبلل شي ترڅو وضعيت پخپل صلاحيت سره وارزوي او تصميم ونيسي.» ۱۸ / ۲۱۴   د کابل څخه د بارق شفيعي په مشرۍ يو پلاوى هرات ته واستول شو او دې پلاوي د ولايتي ګوندي کميټې منشي او څو تنه نور خلقيان بنديان کړل.همدارا‌ز د کارمل د واکمنۍ درۍ مياشتي نه وې تيرې شوې چې د کابل پوهنتون ګوندي سازمانو ټاکني وکړې. ځرنګه چې د پرچميانو په پرتله د خلقيانو شمير زيات وو د ګوندي لومړنيو سازمانو په مشرتابه کې خلقيان وټاکل شول. دې مسئلې د پرچمي مخورو غوسه راوپاروله اود دې بهير خلقي فعالان تر سخت فشار لاندې ونيول چې له هغې ډلې نه « محمدسليم علمي ترور، ډاکتر جوکت سنګهه باور زنداني او نورو د دفاع او کورنيو چارو وزارتونو ته پناه يوړله او هلته د افسرانو په توګه جذب شول.» ۱۰۹ / ۱۷۳ د پرچميانو له لوري د خلقيانو په وړاندې د فشار او زور او په هغو کې د ترور او زنداني کولو له امله يو شمېرخلقي کدرونه اړشول چې د واکمن وضعيت څخه د وتلو په موخه په پټو ځنځيري تشکيلاتو لاس پورې کړي چې مشري يې اسدالله سروري د انقلابي شورا مرستيال په غاړه لرله او د ګوند په مشرتابه کې ګلابزوى هم ورسره همغږى شوى وو . ليکوال د کندهار په قول اردو کې د دې پټو ځنځيري تشکيلاتو مسؤليت ورکړل شو. خو ځرنګه چې شورويانو او پرچميانو خپل دوربينونه د خلقيانو په لور توجيه کړي وو دا شبکه ډېر ژر کشف شوه . «د۱۹۸۰ز کال د مي په مياشت کې تابييف او ايوانوف سپارښت وکړ چې د شوروي اتحاد کمونست ګوند د مرکزي کميټې سياسي بيرو او کى جى بى دې له يو بل سره په سلا، همغږي شي چې سروري دې لومړى د طبي درملنې لپاره شوروي اتحاد ته وغواړي او له هغه وروسته دې منګوليا ته د سفير په توګه وليږل شي او پدې ډول د افغانستان د خلق په ديموکراتيک ګوند کې د خلق او پرچم د ډلو ترمنځ پر نانډريو دې د پاى ټکى کيښودل شي. له ګلابزوى سره دې همدې ته ورته چلند وشي.» ۲۹۸/۱۲۴ بهر ته د سروري د استولو وروسته دې ځنځيري کړى فعاليت ودرولو خو د پرچميانو د يکه تازۍ خلاف ددې کړى کړنې و نه دريدلې . د خلقيانو د تشکل د مخنيوي او د هغوى د کمزورولو په موخه واکمنۍ حتى د آزادخيالو خلقي کدرونو له ترور څخه هم ډډه ونکړه ځرنګه چې مسکو ته د سفارت په يوه رپوټ کې راغلي دي : « په ځينو ځايو کې پرچميانو د خپلو سيالانو په وړاندې په ترهګرۍ لاس پورې کړ. د بلخ د ولايت لومړي سکرتر له لسو تنو نه زيات خلقيان له منځه يوړل.په ګوند او وسله والو ځواکونو کې خلقي فعالينو ته د خپل کار او خونديتوب په اړه انديښنې را وپاريدلې. هغوى ډنډورې او ګنګوسې خپرې کړې چې شوروي اتحاد د بورژوازي رښتوني استازي ، پرچميان ، په کار ګومارلي چې نه د ولس ګټو ته پالياله دي او نه د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت د مشرتابه وړتيا لري. » ۲۹۷ /۱۲۴ له بله پلوه د اشغال په وړاندې د افغان ولس پياوړى ملي مقاومت چې شورويانو ته د سراو مال بيساره تلفاتو پرته بله پايله نلرله شورويان اړ کړل د افغانستان د ډنډ څخه د وتلو په فکر کې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د شوروي لښکر جګړه

په افغانستان کې د شوروي اشغالګر پوځ مشري د شوروي اتحاد د دفاع وزير لومړي مرستيال مارشال سوکولوف لرله او مرستيال يې د لوی درستيز مرستيا ل اخرامييف و او هغوی د خپلې لويې ډلې سره په افغانستان کې د خپلو ځواکونو د فعاليت لارښوونه کوله او قرارګاه يې د تاجيکستان په مانۍ کې وه. د افغانستان د نيواک په درشل کې د کرملين مغروره واکمنو فکر کولو چې افغانستان ته د خپلو پوځيانو په استولو سره به دا ځواکونه د دې جوګه شي چې په خپل سويلي ګاونډي هيواد کې ټيکاو راولي . د شوروي اتحاد د مشرتابه دا ډول تفکر د نوموړي هيواد د د دفاع وزير مارشال اوستينوف په دې وينا کې چې « په افغانستان کې به د شوروي سپاهيانو په څرګنديدو سره يوه ډله بغاوتګر بيله ځنډه وسله په ځمکه کيږدي او نور به وتښتي.» ۴۹/ ۱۲۱ بربنديږي. د شوروي د دفاع د وزير د دې خام خيال له مخې «سوکولوف او اخراميیف د افغانستان د جګړې په پيل کې پدې ګومان استول شوي وو چې دا ټوله خبره به د اونيو يا څو مياشتو د ننه غوځيږي. په هغه هيواد کې به شوروي پلوه رژيم ټينګيږي او د افغانستان حالات به آراميږي.» ۷/ ۱۲ همدارنګه جنرال ورينيکوف د شوروي ځواکونو بل لوی قوماندان به يوه مرکه کې پدې هکله وايي:« موږ په پيل کې پدې ګومان وو چې زموږ سرتيري به د سترو ښارونو په ګارنيزيونو کې ځای پرځای شي او د مختلفو بنستونو ساتنه به کوي او په پوځي عملياتو کې به برخه نه اخلو.خو دا کار د توطئو او زموږ په عسکرو د بريدونو له کبله عملي نه وو.جګړه د واورې د توپ په څير په خوځښت راغلله.» ۲۰۰ افغانانو چې هيڅکله په خپل تاټوبي کې د پرديو پوځيانو شتون ته غاړه نه ده ايښې دا ځل بيا د شوروي اشغال په وړاندې ودريدل چې د لويديځ د هراړخيزملاتړ څخه برخمن هم شول او پايله يې دا شوه چې شوروي ځواکونه په ستومانه کېدونکي جګړه کې ښکيل شي. د وسلوالو مخالفينو په وړاندې د سترو پوځي عملياتو پلانونه د څلوښتم پوځ قرارګاه جوړول او هغه يې مسکو ته د منظورۍ په موخه استول او د مسکو د هوکړې وروسته عملي کيدل. پدې پلانونو کې هم د څلويښتم پوځ او هم د افغان ځواکونو لپاره دندې ايښودل کيدلې چې يو نقل به د افغانستان د دفاع وزير ته ورکول کيده او نوموړی به د هغه پراساس د سترو جزتامونو قوماندانانو ته پوځي عملياتو ته د خپل جزوتام د چمتو کولو امرونه ورکول. پوځي عمليات اکثرآ داسې جوړيدل چې يوه پراخه سيمه چې دا سيمه د وسلوالو مخالفينو تر ولکې لاندې وه هغه به د شوروي پوځونو له خوا محاصره کيدله . بيا به د چورلکو په واسطه تبليغاتي پاڼې په سيمه خپريدلې يا د لودسپيکرو پواسطه له خلکو څخه يې غوښتل له سيمې ووځي او وسلوالو ته يې خبرداری ورکاوه چې دوی محاصره شوي، وسلې په ځمکه کيږدي او ځانونه تسليم کړي . داسې هم پيښ شوي دي چې په سيمه کې د انقلاب د دفاع د کميټو اړونده وسلوال کسان ددې اعلاميو وروسته د سيمې څخه د وتلو پرمهال د شوروي ځواکونو له لوري چې د محاصرې دنده يې لرله د وسلوالو مخالفينو په ګومان وژل کيدل . هغه مهال دا هم ويل کيدل چې د شورويانو له لوري د خلقي واکمنۍ پرمهال د انقلاب د دفاع د کميټې د غړو وژنه د پرچميانو د همغږۍ اوحتی هڅونې له مخې ترسره کيدله او دليل يې دا راووړ چې هغه د امين پلويان دي .يا ښايي شورويانو د سيمې د خلکو د ژبې د نه پو هيدو له کبله هغوی د وسلوالو مخالفينو (اشرارو) په نامه وژل. دا ډول يوه پيښه د۱۹۸۰ کال په دوبۍ کې د کندهار د ارغنداب په ولسوالۍ کې پيښه شوله. د يادولو وړ ده چې د افغان ځواکونو قوماندانانو ته مخکې له مخکې د پوځي عملياتو د پرمخ وړلو سيمه نه ويل کيده . شورويانو دا کار د احتياط په خاطر کاوه چې په پوځ کې د وسلوالو مخالفينو سره ارتباطي کسان هغوی ته خبر ورنکړي. د کارمل د لوی پوځي سلاکار د ادعا له مخې دې حالت ته په کتو سره يو ځل لوی پوځي سلاکار د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستيال سره دوې نقشې جوړې کړې يوه اصلي او بله جعلي او هغه پدې اړه ليکي:« دوهمه نقشه د غولولو لپاره غوره شوې وه. ټاکل شوې وه ببرک کارمل ته همدا نقشه وښودل شي او کيدای شوای ده او يا د دفاع وزير ته بيخي ور پريښودل شي. د هرډول تيروتنې يا ناوړه پوهاوي (سؤتفاهم) د مخنيوي او دغه راز د دې لپاره چې د دوو نقشو د شته والي په اړه زما پريکړه بيخي پټه پاتې شي چيريومنيخ ته مې امر وکړ چې شوروي سفير د ک. ګ. ب او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د مرکزي کميټې استازو ته همدا غولوونکي نقشه وښودل شي. البته چې هغه وخت مې لويه ګناه کوله خو يوازې د يوې موخې لپاره د خپل پلان د پټولو لپاره څو تر وسه زموږ او د افغاني پوځيانو د ژوندانه ژغورنه شوني شي...، د ارګ د وره بهر چيريومنيخ له شيطانی په ډکې موسکا ويل: موږ سم کار وکړ. نقشه به د رفيع په ميز کې ساتل کيږي د هغه دفتر د خاد د غړو له خوا ساتل کيږي... او دا ساتونکي ټول خاين دي. » ۷/ ۶۰ - ۶۲ پدې هکله د کارمل په اړه د هغه د پوځې سلاکار څرګندونې د حيرانتيا سربيره د پوځ په اړه د پرچم د مشرتابه دريځ هم بربنډوي هغه ليکي: «رښتيا خبره دا ده چې هغه (کارمل) نه له دغه پوځ سره مينه لرله او نه يې پرې باور کاوه . ترې ډاريده د هغه له بريالیتوبونو، آن ډيرو وړو برياوو نه ډاريده. د هغه له ماتو يې خوښي کوله ځکه همدا افغانستان ته د نورو او لا نورو پوځونو د راليږلو په اړه مسکو ته د لمن غوړولو موجه پلمه وه. دلته اصلي خبره دا هم وه لکه چې ومې ويل د ا. خ. د. ګ د پنځلسو زرو خلقيانو له ډلې نه د هغوی ډيری برخې يانې ديارلسو زرو په پوځ کې خدمت کاوه. که چيرې په دغه هيواد کې يا د هغه په ځانګړو سيمو کې د ټينګې واکمنۍ په اوسني جوړښت کې پوځ په بنسټيز ځواک اوښتی وای د دې مانا د پرچميانو لپاره د مشرتابه د اوسني دريځ له لاسه تلل يا کمزوري کيدل راختلی شوه. له همدې امله وه چې ببرک په هيواد کې د ملي ديموکراتيکې واکمنۍ د ټينګښت چاره په عمومي ډول د شوروي په مټو ټينګول غوښتل. په دغې يوه حالت کې د مشرتابه حق له ځانه سره وساتي او خلقيان شاته، فرعي رول ته پورې وهي. ببرک کارمل او پلويانو يې د پرچم د ډلې د شميرمصنوعي ډيروالي ته ملاتړلې وه. د دې خبرې په پام کې لرلو سره چې ببرک د اندروپوف تر وزر لاندې دی. ما داسې پايله (نتيجه) راوايسته چې شوروي سفير او په افغانستان کې د ک. ګ. ب نمايندګی د هغه او د پرچميانو ملاتړ کوي او په راتلونکې کې به هم دغه ملاتړجاري ساتي.» ۷/ ۹۷ په سيمه د توپچي اوهوايي بمباريو وروسته افغان پوځيان سيمې ته ننوتل اوهلته يې چانيز عمليات پرمخ وړل کله ناکله به شوروي پوځيان هم ورسره مل وو خو اکثراً په لومړی ليکه کې به افغان پوځيان تر سترګو کيدل. په سيمه کې به عسکري چوپړ او احتياط ته مناسب ځوانان او مشکوک کسان نيول کيدل. پوځي خدمت ته مناسب ځوانان به پوځي خدمت ته استول کيدل اومشکوک کسان به خاد ته سپارل کيدل. سيمه به چې د مخالفينو څخه پاکه شوه چې البته د مخالفينو زياته برخه په تيښته برياليي کيدله. د څه مودې لپاره به هلته د افغان پوځ يو کنډک يا ټولی او د شوروي پوځيانو يو آولی يا بلوک پاتې شو ترڅوهلته دولتي نظم ټينګ او د انقلاب څخه د دفاع کميټې يا د انقلاب د سپاهيانو په نامه ډلې جوړې کړي ترڅو د مخالفينو په وړاندې د دولتی واکمنۍ ساتنه وکړي. کله به چې پوځي جزوتامونه بير ته خپل دايمي سوق الجيش ته راستانه شول بيا به وسلوالو مخالفينو پر نوموړې سيمه عمليات پيل کړل او اکثراً به دا سيمه ئيزې دولتي واکمنۍ (ولسوالۍ او علاقدارۍ) سقوط وکړ، سيمه ييز مسؤلين او مدافعين به يې ووژل او بيا به پدې سيمه د شوروي او افغاني پوځونو ګډ عمليات پيل شول. دې حالت د سيمه ييزو ادارو د مسؤلينو مورال ټيټولو. پدې اړه به د کندهار د خاکرېز د ولسوالۍ د يوه پرچمي ولسوال يادونه وشي چې د ولسوالۍ څخه د يوه ټولي د وتلو سره مخالفت ښودلی وو . کله چې ټولی له ولسوالۍ وتلو ولسوال هم غوښتل د ټولي سره ګډ کندهار ښار ته لاړشي. د ټولي قوماندان هر څومره چې ورته ويلي وو تاسي بايد ولسوالي خوشې نکړئ خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان ولسوال پرېکړه کړې وه چې هرو مرو د دوی سره ولاړ شي. دا وخت د ټولي قوماندان ورته ویلي وو: ولسوال صاحب ! لومړی خو اشرار دومره ځواکمن نه دي چې ولسوالي ونیسي ځکه د ولسوالۍ ساتونکي کولای شي چې د ولسوالۍ ساتنه وکړي خو که احیاناً اشرار بریالي شي ولسوالي ونیسي او تاسي ووژني نوم به مو په تاریخ کې په زرینو کرښو ولیکل شي . ولسوال ورته ویلې وو « من میخواهم زندگی کنم و به مرگ طبیعي بمیرم در آنوقت نام مرا به خط زرین نی بلکه به سرگین بنویسند. » ژباړه « زه غواړم ژوند وکړم او په خپل طبیعي مرګ مړ شم هغه وخت مې دې نوم په زرینو کرښو نه بلکې په خوشیو ولیکي.» کله نا کله شوروي قطعاتو بیله دې چې افغان سیمه ئیز او یا مرکز خبر کړي په خپلواکه توګه پوځي عملیات هم ترسره کول. ځلوېښتم پوځ د خپلو کشفي او استخباراتي چینلونو له لارې د مخالفینو د خوځښتونو په اړه د معلوماتو د ترلاسه کولو وروسته بمباری کولې. شوروي ځواکونو د وسلوالو مخالفینو د ځپلو پر مهال د بیګناه ولسي وګړو د وژنو، جنسي تیریو او لوټماریو څخه هم ډډه نه ده کړې. پدې اړه د جنګ در افغانستان د کتاب روسي لیکوالان راوړي:« د ۹ کلو جګړې په مهال هرڅه وو.هم د بیګناه خلکو وژنه ، هم قاچاق او احتکار... هرهغه څه چې د یوه باوجدانه انسان کرکه یې راپاروله. د پوځي څارنوالۍ د لاسوندونو پراساس په ۱۹۸۳ په افغانستان کې د جنګي جنایتونو له امله ۵۵۹ تنه محاکمې ته وړاندې شول. یوه افسر چې د یوه افغان په وژنه تورن وو(د شرابو په څښلو کې د افراط له امله) په شوروي کې په اعدام محکوم شوی وو وویل: هو ما جنایت کړی دی ، سړی مې وژلی دی. خو د دې جنایت زمینه جوړوونکي ولې محکمې ته نه وړاندې کیږي؟ اوس په رسنیو کې خبره د قانون د واکمنی کیږي . ووایئ زموږ دولت څه حق درلود چې موږ افغانستان ته ولیږي؟ د کوم قانون پربنسټ؟ چیرې دی دغه قانون؟ یوازې اوس اعتراف کیږي چې دا کار(افغانستان ته لښکرکشي) ناروا او بې عقلي وه. هو موږ د سیاسي تیروتنو قربانیان یو چیرې دی عدالت ؟ » ۱۰۶/ ۲۸۵ شوروي نیواکګرو د شلمې پیړۍ په اتیایمه لسیزه کې افغانان پدې جرم وژل چې انټرناسیونالست شوروي ځواکونه یې تیري کوونکي او د خپل هیواد نیوونکي ګڼل خو د یوویشتمې پیړۍ په لومړۍ او دوهمه لسیزه کې د پخواني شوروي اتحاد سیال امریکا او د هغه ناټویي متحدینو د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه هغه څه تر سره کړل چې انټرناسیونالستانو کړي وو. د یوویشتمې پیړۍ اشغالګر د شلمې پیړی د اشغالګرو په پرتله په وحشت، بربریت او جنایت کې مخکښ وو. که انټرناسیونالستانو افغانان وژل خو هغوی زندانونه نلرل او هلته یې افغانان نه شکنجه کول. ګلوبالستانو هم وژل ،هم سپکول اوهم ربړول تر دې چې افغان وطنپال جنګیالي یې په کیوبا کې د ګوانتانامو په بدنامه زندان کې زنداني او شکنجه کړل .

ګوندي ناندرۍ ، شخړې او وژنې

کارمل په مسکو کې په خپله ثبت شوې وینا کې ځان د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد ګوند د منتخب مشر په توګه اعلان کړ. کله چې د واحد ګوند خبره کیده معنی یې دا وه چې نور پدې ګوند کې د خلق او پرچم په نامه او یا بله کومه ډله شتون نلري او کارمل د واحد ګوند مشر دی. خو ډیر ژر څرګنده شوه چې کارمل د پخوا په شان د پرچمیتوب په مزمنه ناروغۍ اخته دی . ټولي هڅې یې د خپل دریځ او خپلي ډلي په پیاوړتیا او د مقابل لوري ، خلقیانو په ځپلو متمرکزې کړې دي. لایق د خپلو یادداشتونو په نولسم ټوک ۱۰۳ ـ ۱۰۴ مخونو کې راوړي چې کله دی د قبایلو وزیر وو او مقر ته کاري سفر درلود ، مقر ته مخکې له تللو کارمل ور غوښتی او ور ته ویلي یې وو چې د اوومې فرقې خلقي قوماندان ته دوسیه جوړه کړي چې له دندې یې ګوښه کړي خو لایق نه وو ورسره منلي . کارمل د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتنې په پای کې ورته ویلي دي:« زما وروستۍ خبره او د ملګرتیا مشوره دا ده تر څو یو خلقي په ګوند کې د ننه غړیتوب ولري ، تاسي یو پیاوړی اصولي ګوند نشئ جوړولای.» د کارمل پورتنۍ خبره ښيي هغه کله چې د واحد ګوند خبره کوله موخه یې د پرچم واحد ګوند دی او خلقیان پدې ګوند کې ځای نلري. همدا لامل دی چې لیکوال د ا، خ ، د ،ګ دوه جلا جلا ګوندونه او واکمنۍ یې هم دوې مختلفې واکمنۍ ګڼي. کارمل حتي شوروي اړخ هم د نوموړي د دې هوډ سره همغږی ګڼي او په یوه غونډه کې وایي :« د شوروي سوسیالستي جمهوریتونو اتحاد یوازې د پرچمیانو مرسته کوي. خلقیان او د خلقیانو پلویان دې خپل غوړونه پدې خبرو ښه خلاص کړي که هر ډول ګوندیماري او ګوندي بېلتونپالنه د دولت په وړاندې په وسلوالي نښتنې واوړي . ترڅو چې د شوروي اتحاد د وسله وال ځواک یو سرتیری ژوندی وي هغه به دړې وړې کړي. » ۱۲۴/ ۲۸۹- ۲۹۰ د شوروي - پرچمي واکمنۍ هم وښودل چې شورویانو د پرچمیانو ملاتړکاوه. خو په افغانستان کې په دننه بوختو شوروي پوځي سلاکارانو چې د جګړې تودې او سړې زغملې او هره ورځ یې د خپلو او افغان پوځیانو مرګ او ژوبله لیدله او د افغانستان په اړه یې د خپل دولت د ستراتیژیو د درک وړتیا نه لرله چاره یې پدې کې لیدله چې د ا، خ، د ،ګ یو موټې ووینې هماغه دي چې د ګوند د یووالي ضد پرچمي مشرانو په اړه مسکو ته رپوټونه استول چې په یوه کې یې راغلي دي: « د۱۹۸۲ کال د مارچ په میاشت کې سوکولوف او اخرامییف اوستینوف ته ګزارش ور کړ چې نور، بریالی او ګل آغا د ګوند د یووالي پرضد چلند کوي د هغوی ملاتړ کشتمند، نجیب الله او رفیع کوي. دغه کسان خورا زیات خطرناک دي ځکه چې د دوی د اغیز لمنه پراخیږي. هغوی ټل د شوروي سلاکارانو له لیدلوري او وړاندیزونو څخه سترګې پټوي او د ریاکارو زاهدانو په شان چلند کوي. پوځي مشران وړاندیزکوي چې دوی سوکه سوکه له کلیدي پوستونو څخه لیرې او بهر ته دې واستول شي. » ۱۲۴/ ۳۰۶ د شوروي پوځي سلاکارانو ساده ګي پدې کې وه چې همدا خطرناک وګړي د مسکو د ارادې له مخې پر ګوند او واکمنۍ تپل شوي وو نوڅرنګه به یې هغوی بهر ته لیږلي وای.ددې خطرناکو وګړو څخه یې نجیب الله ګوندي- دولتي مشرتابه ته هم راپورته کړ ځکه چې هغه په ګوندیمارۍ او ګوندي بیلتونپالنه او د خلقیانو په ځپلو کې ښه ځلېدلی وو هغه څه چې کی جی بی غوښتل. خو بالمقابل د خلقي اړخ هغه مشرانو(سروري ، ګلابزوی ، تڼي) چې د پرچمیانو د یکه تازۍ اودسیسو په وړاندې ودریدل سروري یې د۱۹۸۰ کال د می په میاشت کې منګولیا ته د تبعیدي سفیر په توګه ولیږلو او د نجیب الله د واکمنۍ په لومړیو کې یې ګلابزوی په مسکوکې سفیر مقررکړ او تڼی یې د پوځي کودتا په تور اړ کړ پاکستان ته وتښتي. «ببرک کارمل هیڅکله له دولتي پوستونو څخه د خلقیانو په ځانګړې توګه د ګلابزوی، مزدوریار، وطنجاراو سروري د شړلو له هڅو څخه لاس پرسر نه شو. هغه به ټل ویل چې د دوی لاسونه تر اوږو پورې په سرو وینو کې ډوب دي. » ۱۲۴/ ۲۹۲ عجیبه دا ده چې کله سروري ، ګلابزوی او وطنجار د حفیظ الله امین له وېرې شوروي سفارت ته پناه یووړله او شورویانو په پټه شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولیږدول ، د کارمل سره یې یووالي ته وهڅول او د نوموړي سره یې ګډه ژبه وموندله هغه مهال هغوی رښتیني انقلابیان او د ا، خ، د،ګ سالم غړي وو. خوکله چې د وطنجار پرته دری نور د کارمل او شریکانو د ګوندیمارۍ په وړاندې ودریدل لاسونه یې په وینو ککړ شول. که چیرې د نوموړو دریو تنو رواني ځانګړتیاواو مخینې ته وکتل شي سره لدې چې سترې تیروتنې یې کړي دي خو هغوی د ګوندي او دولتي مشرانو د ناروا وو او ګوندیماریو په وړاندې دریدلي دي . هغوی د نورو خلقي مشرانو په شان د څوکۍ او مقام د ساتلو پرځای د امین ، کارمل او نجیب ګوندیماریو او خپلسریو مقابلې ته دانګلي دي چې دا ډول دریځ یې د ستاینې وړ دی. البته وطنجار د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې لکه د نورو خلقي مشرانو په څېر د مصلحت تګلاره غوره کړله . هغوی د ثور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځي پاځون کې د پریکنده رول د لوبولو له کبله د امین د وړاندیز له مخې لوړګوندي او دولتي دریځونه ترلاسه کړل . خو د خلقي واکمنۍ پرمهال هغوی د حفیظ الله امین له لوري د وسلوال پوځ (اردو ، څارندوی ، استخبارات) څخه ناوړې ګټې اخېستنې ته په کتنې سره د نوموړي په وړاندې ودریدل. اسدالله سروري د شوروي اشغال پر مهال د پرچم د یکه تازۍ په وړاندې د خپل پرېکنده دریځ له امله د مسکو او پرچمیانو داسې دښمني وګټله چې پوره ۲۷ کاله یې په هندوستان ، پنجشیر او کابل کې بند هم تیر کړ. خلقي کدرونو ته د انقلاب په بشپړتیایي پړاوکې د خپل سیال(پرچم) ناغیرې او ټګماري چې هڅې یې کولې خپلې لیکې په مصنوعې ډول پیاوړې او خپل دریځ د غیرقانونی لارو غښتلی کړي هغه وخت بربنډې شوې چې شاه محمددوست یې د مرکزي کمیټې د غړي او د بهرنیوچارو د وزیر په توګه اعلان کړ چې نوموړی د خلقي واکمنۍ پرمهال د غیرګوندي په توګه د بهرنیوچارو د وزارت معیین وو . سربیره پردې د مرغومې د شپږمې څو ورځې وروسته د کابل ښاراو د ولایتونو ګوندي کمیټو او د وسله وال پوځ سیاسي څانګو ته د مرکز څخه د پټو (مخفي) ګوندي ملګرو په نامه اوږده لستونه واستول شول چې په ګوندي حوزو کې د ګوندیانو په توګه تنظیم کړل شي. پردې لستونو باندې په ځینو ګوندي کمیټو او سازمانونو کې اعتراضونه و شول او حتي د امنیتي ارګانونو په ګوندي کمیسیونو کې غونډې وشوې ترڅو د هغوی د پټې مبارزې ربښتیا یا درواغ معلوم کړي . پدې غونډو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ هم مخالفتونه بربنډ شول. پرچمیانو هغوی ګوندیان ګڼل او خلقیانو بیا د هغوی د سازماني اړیکو د شتون یا نشتون پربنسټ د هغوی ګوندیتوب مسئلې ته کتل. لیکوال هغه مهال د کندهار د قول اردو د سیاسي آمریت د ګوندي کمیسون د منشي (مشر) په توګه کار کاوه چې د دې کمیسیون په څو پرله پسې غونډو کې د دې پټو پرچمیانو څخه د هغوی د سازماني اړیکو په اړه پوښتنې وشوې چې د زیاترو څرګندونې د منلو وړنه وې او د ګوند د غړو په توګه ونه منل شول. خو څه موده وروسته د اردو د سیاسي رئیس په لاسلیک یو مکتوب راورسید چې ګوندي کمیسیون دا صلاحیت نلري د مخفي ملګرو په راالیړل شوي لست بحث وکړي. هغوی بلا استثنی د ګوند غړي دي. پټ (مخفي) پرچمیان هغه کسان وو چې د خلقي واکمنۍ پرمهال یا زنداني شوي وو او یا د نوموړو د ګوند د غړیتوب غوښتنو ته په دندو کې د نیمګړتیاوو ، بې دسپلینی او نه وړتیا له امله منفي ځواب ورکړل شوی وو. هیره دې نه وي چې د ثور د پاځون وروسته ګڼ شمیر افسرانو او وړوضابطانو او ملکي مامورانو د مختلفو لاملونو او موخو له کبله لیوالتیا لرله چې د ګوند غړیتوب ترلاسه کړي.د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ ناندرۍ او شخړې په لومړنیو ګوندي سازمانونو او په تېره پوځ او څارندوی کې زیاتې وې. د ګوند د مرکزي کمیټې په پلنومو کې ندي لیدل شوې چې خلقي مشرانو د ګوند د اساسنامې او ګوندي اصولو د پلې کولو په موخه په څرګند ډول هلې ځلې کړې وي. پرچمیانو ددې ناندریو مخنیوی پدې کې لیدلو چې ژمن ، اصولو ته پالیاله او زړور خلقي کدرونه د ګوندي او دولتي ارګانونو له مشرتابه ګوښه او پرځای یې پرچمیان ،پرچمیانو ته لیوال کسان او فرصت غوښتونکي او ضعیف النفسه خلقیان وګوماري. د دې لپاره باید یوه پلمه او لاسوند موجود وای چې هغه شورویانو ته وښیي ځکه چې د شوروي اشغال یر مهال انقلاب واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې څوک ګوښه او څوک مقرر یا زنداني کړي. لدې امله یې په هغوی د انتي سوویتست ، امیني یا باندیسټ او یا مشکوک ټاپې لګولې. پدې څنډنه کې یې په ملکي برخه کې اړیني برياوې لرلې خو د پوځ په ځېنو جزوتامونو کې د مقاومت سره مخامخ شول. د ساري په ډول د ۱۹۸۰ کال په پیل کې د څوارلسمې فرقې د خلقي قوماندان جعفرسرتیر پرځای پرچمي قوماندان عبدالصبور وګومارل شو چې د نوموړې فرقې د خلقیانو له منفي غبرګون سره مخ شو او نوی قوماندان اړ شو بیرته مرکز ته لاړ شي. دفاع وزارت د خلقیانو د څرګند بغاوت د حل په موخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته غيرګونديې لوی درستيز تورن جنرال بابه جان او د دفاع وزارت لوی سلاکار فرقې ته ولېږل ، دا پلاوی پنځه ورځې هلته پاتې شو خو د هغوی سفر کومه اړینه پایله نلرله او خلقيان يې قانع نشوای کړای .دوهم ځل يې د دې ستونزې د حل لپاره د وسلوال پوځ لوی څارنوال محمدهاشم نوري او د شورویانو د پوځي قرارګاه مشر غزني ته واستول خو هغوی هم د ستونزې په حل کې پاتې راغلل او بېر ته کابل ته راستنيږي. نوري وايي چې حتی په فرقه باندې د بمباری خبره هم کېدله خو ما د شوروي قرارګاه مشر ته وويل زه به يوازې هلته لاړشم . هغه وويل سمه ده خو جعفر په هيڅ صورت هلته د قوماندان په توګه نه پاتې کيږي. نوري ورته ويلي زه هم لاندې شرطونه لرم:

١. په فرقه کې به زه د خلقي له دريځه خبرې وکړم او هلته به خلقي قوماندان ټاکل کيږي. ددې خبرې معنی دا وه چې د خلقيانو د دريځ څخه به ملاتړ کوم.
٢. تر يوه کال پورې به هيڅ کوم خلقي د فرقې څخه د مقام د تنزيل په نامه نه تبديليږي.

اوهغه را سره ومنل . هماغه وو چې هلته بل خلقي قوماندان عبدالوکيل وټاکل شو. جعفر سرتېر يو مغرور ، با جرآته او په خپل ځان متکي افسر وو. سرتېر د فرقې له قوماندانۍ څخه د ګوښه کېدو وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د استاد په توګه مقررشو. څوارلسمې فرقې د محمديونس په نامه يو عجيب پرچمي سياسي آمر درلود. د يونس په اړه وايي چې يوه ورځ د نوي قوماندان او د ده ترمنځ د قوماندان په دفتر کې شخړه وشوه چې خبره د سياسي آمر وهلو ته رسيدلې وه. سياسي آمرغوښتل د هغه له دفتر نه وتښتي خو قوماندان نوموړی د هغه د جمپر له لستوڼي نيسي چې لستوڼي د قوماندان په لاسونو کې پاتې کيږي اوهغه په تيښته بريالی کيږي. کله چې بهر پوځيانو سياسي آمر په بې لستونو جمپر کې چې د واسکټ په څير بريښيده ليدلی د هغه نوم يې واسکټ کيښود او په پوځ کې په همدې نامه مشهور شو. محمد يونس عجيب سړی او د سياسي هوښيارۍ نه په بشپړډول بې برخې وو.غواړم د ده په هکله خپله يوه خاطره دلته راوړم . ليکوال په ١٩٨٧ کال کې په پوځي – سياسي پوهنتون په هغه ديپارتمنت (کافدرا) کې د استاد دنده لرله چې ډګروال محمديونس يې مشر وو. يوه ورځ د لکچر ورکولو پر مهال د پوهنتون مشرتابه ، د کافدرا آمر او د بي بي سي خبريال ټولګي ته راننوتل او خبريال له ليکوال سره مرکه پيل کړه. يوه پوښتنه يې د ليکوال د زده کړو په هکله وه او ليکوال هغه ته د خپلو زده کړو په اړوند معلومات ورکړل. دا مهال محمديونس خبريال ته وويل چې استاد په هندوستان کې هم زده کړې کړې دي . کله چې خبريال دا خبره واوريدله په انګريزي ژبه يې زما نه پوښتنه وکړه چې ما هغه ته په دري ځواب ورکړ. د خبريال د دې پوښتني په ځواب کې چې ما ولې په انګريزي ځواب ور نکړ وويل چې ما يوازې شپږ مياشتې او هغه هم د ژباړونکي له لارې په هند کې زده کړې کړې دي له دې امله په انګريزي ژبه څرنګه چې لازم دي خبرې نشم کولای. په دې ډول مې د بي بي سي د خبريال له جنجاله ځان خلاص کړ. يوه ورځ مې له يونس څخه وپوښتل چې ولې تاسو خبريال ته وويل چې ما په هند کې زده کړې کړې دي ؟ هغه وويل دا مې له دې امله وويل پر موږ دا تور دی چې يوازې د شوروي اتحاد سره اړيکې لرو، ما غوښتل دا تور ناسم ثابت کړم . د خلقيانو دا ډول دريځ او يا د پرچميانو ارادې ته د خلقيانو غاړه نه ايښودل د دې لامل شول چې په ځينو ځايونو کې پرچميان د خلقيانو په وړاندې په ترهګرۍ لاس پورې کړي. د خلقيانو د سرکښو ملکي او پوځي کدرونو د ترور بيلګې زياتې دي او يوې ته به يې ګوته ونيول شي. په کال ١٩٨٢ کې د مرکزي قول اردو قوماندان عبدالودود په خپل دفتر کې ووژل شو. دولت اعلان کړل چې نوموړي ځانوژنه کړې ده. عجيبه دا وه چې نوموړی کيڼ لاسی وو او توپانچه يې په ښي لاس کې ورته اينبې وه. دلته دا پوښتنې را پيداکيږي چې د قول اردو قوماندان ولې ځان ووژني .بل دا چې څرنګه يو کيڼ لاسی په ښي لاس ډزې وکړي .هغه مهال د انقلاب په لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قربانیان د شهیدانو په غونډۍ (مرنجان غونډۍ) کې خاورو ته سپارل کېدل خو واکمن فرکسیون هڅه وکړه چې د نوموړې جنازه د شهیدانو په تپه کې خاوروته ونه سپارل شي ځکه چې هغه ځانوژنه کړې ده او د نوموړي د وژنې مسئله هم ونه څېړل شوه خو د خلقیانو د فشار له امله هغه د شهیدانو په غونډۍ کې خښ کړل شو. د پرچمیانو له لوري د خلقیانو ترور ته بهرنیانو هم ګوتې نیولې چې پدې اړه بروس ریچاردسن امریکایي لیکوال لیکي: « پرچمیانو واک ته د رسیدو څخه وروسته په خلقیانو کې د خپلومخالفینو په وژلو پیل وکړ.» ۱۵۴/ ۳۸

بې سره لښکر

د شوروي اشغال پر مهال به شوروي سلاکارانو ویل :« پرچمیان سر لري لښکر نلري ، خلقیان لښکرلري خو سر نلري .» د شورویانو دا ډول ارزونه سمه وه او عاملین یې په خپله شورویان وو چې د خپلو توطیو او دسیسو او بیا مستقیم پوځي یرغل له لارې د خلقیانو لښکر بې سره کړ ، د پرچمیانو په لمسون سره یې ژمن خلقي کدرونه بې اغېزې کړل او بې لښکره کارمل یې هم پر خلقیانو او هم پر ولس واکمن کړ . البته هر اشغالګر بې لښکره سیاستوال چې د خلکو له ملاتړ برخمن نه وي واک ته رسوي چې د اشغالګرو ملاتړ او لاس نیونې ته اړ وي. که څه هم هغه مهال کارمل د پرچمیانو یوازینې منلی مشر وو خو سره لدې پرچم ونه توانید په ولس کې ریښې وځغلوي او د ټولنې د مختلفوطبقو او اقشارو استازي ځان ته راکش کړي او د خپلې واکمنۍ د پاینت په خاطرډاډمن لښکر جوړ کړي . اصلي لامل یې دا وو چې ملتپالو روڼ اندو او قومي مخورو پرچم یوه پردۍ پاله ډله ګڼله او د هغې سره همکارۍ ته چمتو نه وو. همدا لامل د دې سبب شو چې پرچم وګړنیز ملاتړ ترلاسه نکړ. خو د هغه سیال خلقیانو د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې سره لدې چې د پرچمیانواو د شورویانو د فشارونو، توطیو او دسیسو سره مخامخ وو او د دولتي رسنیو له لارې تخریبېدل بیا یې هم د غړو شمیر د وخت په تیریدوسره زیاتېده. علت یې دا وو چې خلقیانو ثور انقلاب او واکمني خپل ګڼل او د سر په بیه یې د هغه څخه ساتنه کوله. دا واقعیت ځوان نسل چې د دولتي حاکمیت په ساحه کې ژوند کاوه درک کړی وو او نوهماغه دي چې خلقیان کیدل او پدې توګه یې خلقي لښکر پیاوړی کولو. خو دې زیاتیدونکي لښکر سر(مشر) نه درلود او دا بې سره لښکرد پرچم د واکمنۍ د سون توکي وګرزید. بېځایه یې نه دي ویلي چې سل دې ومري خو د سلو سر دې نه مري.دا واقعیت چې د یوه ګوند ټول مشران په سیاسي مشرانو نه اوړي ، هر یو یې د یوه سیاسي مشر ځانګړتیاوې نلري او یا هغه نشي ترلاسه کولی. د تره کي ، امین او زرغون پرته نورو خلقي مشرانو په ډېرو مواردو او په تېره دوو حساسو شېبو کې د مشرتابه نه وړتیا او بربنده کمزوري ننداري ته کیښودله. البته پدې اړوند د تره کي او امین له تېروتنو او په تېره د امین له لېونۍ ځانغوښتنې سترګې نشي پټېدلی چې په ټولنه کې یې د ګوند اعتبار ته زیان ورسولو.

لومړی ـ د۱۳۵۸ کال د وږی د میاشتې د ۲۵ نیټې تور پلنوم . پدې پلنوم کې د امین په شمول د ګوند مشرتابه (د امین پلویانو او مخالفانو) وښودل چې هغوی د دې پلنوم د پرېکړو د ناوړه پایلو د درک وړتیا نلرله .دا بیا ښیي چې هغوی د سیاسي مشرانو د ځانګړتیاوو ، وړتیاوو او اړین بصیرت د لرلو څخه په بشپړ ډول بې برخې وو.

دوهم ـ د ۱۳۵۸ کال د مرغومې په شپږمه د شوروي ښکېلاکګرو په وړاندې غیرمسؤ لانه دریځ . د ګوند مشرانو د خپل هیواد نیواک ته د خپلو ایدیالوژیکي او سیاسي باورونو یا د ډار ،جبن او مقام پالنې له مخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی ویلی دی پدې تمه چې دوی به بیا لوړ مقامونه ترلاسه کړي. دوی کولی شول چې د هیواد څخه ووزي، یا کوم سفارت یا د ملګرو ملتو کومې نمایندګۍ ته پناه یوسي او هغه مهال هر دولت په تېره لوېدیځ دوی ته سیاسي پناه هم ورکوله. که دا کار یې مناسب نه ګڼلو لږ تر لږه د اشغال لاندې بلواکې واکمنۍ سره یې له همکارۍ ډډه کړې وای . دوی په واکمنۍ کې د شریکېدو وروسته هم په واکمنۍ کې د ناخوالو ،د پرچم د یکه تازیو ، د مخالفینو په وړاندې د زور زیاتۍ او د خپلو ملګرو په وړاندې د توطیو او دسیسو په وړاندې غبرګون ونښود. دوی د دري ژبو د دې خبرې په شان« پهلوان زنده خوش است » شپې او ورځې تیرولې او کوم خلقي به چې د شته ناخوالواو د خلقیانو په وړاندې د دسیسو خبره ورته و کړله د امیني ، منفي باف ، احساساتي ، ماجراجو او د سیاسي پوهې څخه بې برخې نومونه ایښودل یا چوپه خوله پاتې کیدل. ځینو به لا دا ویل چې پرون تاسو پرچمیان و ځورول اوس د هغوی وار دی. دوی خپلې ترسره کړې تېروتنې او ګناوې په عادي ګوندیانو اچولې، هغه ګوندیان چې هم له پروني حالت څخه ځوریدل او د نن څخه یې هم شکایت درلود.

پدې برخه کې به د لیکوال په وړاندې د خاد د دسیسو څخه د یوې دسیسې او د خلقي لوړپوړو د بې تفاوتۍ او منفي دریځ په هکله یادونه وشي. ددې یادونې څخه موخه د خلقي مشرانو د کمزورۍ او نه وړتیا سربیره د خپلو ملګرو هڅول هم دي چې څرنګه خپل دریځونه وساتي، مصلحت ته لومړیتوب ور کړي ، د حالاتو سره ځان عیارکړي او هڅه وکړي چې شوروي سلاکاران خپل کړي. په ۱۹۸۲ کال کې لیکوال د حربي پوهنتون د سیاسي څانګې د مرستیال په توګه دنده لرله او لیکوال لومړی خلقي وو چې د شوروي یرغل وروسته د حربي پوهنتون د سیاسي آمریت د کارکوونکي په توګه وګومارل شو. د انقلاب د نوي پړاو وروسته د حربي پوهنتون څخه ټول خلقي قوماندانان او سیاسي کارکوونکي تبدیل شول. ددې کارڅخه د پرچمیانو موخه دا وه چې پوځ پرچمي کړي. پرچمیانو د۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته دا پلان درلود چې په تعلیمي موسسو کې یوازې پرچمیان د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکوپه توګه وګوماري او پوځي تعلیمي مؤسسو ته هغه ځوانان ونیسي چې د پرچمیانو له لوري تضمین او یا معرفي شوي وي . خو د امنیتي وضعیت د خرېږ کیدو وروسته او د ملي پاڅون د پیل له امله دا پروژه پلې نشوه او پرچمیان اړشول چې بېله استثنی ټول داوطلب ځوانان پوځي تعلیمي مؤسسو ته ونیسي. کله چې لیکوال په حربي پوهنتون کې د سیاسي آمریت د مرستیال په توګه مقرر شو د اتلسو سیاسي کارکوونکو څخه یې یوازې یو تن خلقي وو. په حربي پوهنتون کې د لیکوال د اتو میاشتې دندې په تیریدو سره یوه ورځ ډګرمن عبدالغفار د پوهنتون اجتماعي مستنطق او استاد چې د ګوندغړی نه وو لیکوال ته و ویل:« خاد درې تنه محصلین پدې تور بندي کړي دي چې د قراول په مهال یې یو میل کلاشنکوف ورک کړی دی. د محصلینو د تحقیقاتو څخه راته معلومه شوه چې کوم خادېست دا وسله پټه کړې او محصلینو ته ویل شوي دي وواېي چې د سیاسي آمریت د مرستیال په دستور یې دا کلاشنکوف اشرارو ته ورکړی دی. دا تا ته یوه دسیسه ده . ما ورته وویل چاره څه ده؟ استاد وویل د وسلوال پوځ لوی څارنوال جنرال محمد هاشم کولای شي مرسته وکړي. هماغه ورځ مازدیګر د لوی څارنوال کور ته ورغلم. د نوموړي سره د خبرو په مهال ګلابزوی د کورنیو چارو وزیرهم راغی او زموږ خبرو ته یې غوږ ونیو.لوی څارنوال د مرستې څخه خپله بېوسې وښودله. دا مهال ګلابزوی لیکوال ته وویل سبا ته د کورنیو چارو وزارت ته راشه زه به تا پخپل وزارت کې مقرر کړم . خو ما د منني په ویلو سره د هغه سره موافقه ونکړله. وروسته مې دا ستونزه د یوه ملګري سره طرحه کړه اوهغه وویل چې د مخابراتو د وزیر محمداسلم وطنجار له لارې به دا ستونزه حل کړو او زه به د نوموړي یاورته وواېم چې ستا ملاقات ورسره تنظیم کړي. وطنجار ته ورغلم . د ځان د معرفي کولو وروسته د کېناستو اجازه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه او هغه وویل :« دا ملګری چې دلته ناست دی د شوروي اتحاد د سیاسي اکادمۍ څخه فارغ شوی او د هوایي پوهنتون د سیاسي آمریت د مرستیال په توګه مقرر شوی دی اوس تاسو دواړه کولی شئ وطن ، خلکو او انقلاب ته وفاداره افسران اردو ته تقدیم کړئ.» ما په ځواب کې ورته وویل د هوایي پوهنتون څخه خبرنه یم چې هلته محصلین څه ډول روزنه ویني خو په حربي پوهنتون کې محصلین په ملي روحیه نه روزل کېږي. ما خپلې خبرې نه وې بشپړې کړې چې وطنجار وویل:« هغه وخت چې تره کی صاحب وژل کیده چیرې وې چې اوس دا ډول خبرې کوې؟ » د وطنجار دې خبرې هک پک کړم او ورته ومې ویل . زه د تره کي صاحب په وژلو کې نه ښکېل وم او نه کوم وزیر او قوماندان وم چې ځان ملامت و ګڼم. چا چې هغه وژلی دی او چا چې د هغه وژني ته لار هواره کړله هغوی پیژنم او هغوی ملامت دي نه نور خلقیان. د دې خبرې په کولو سره له ځایه جګ شوم او له دفتر څخه یې ووتلم.
د وطنجار سره د لیدنې وروسته پدې فکرکې شوم چې دا مسئله د حربي پوهنتون د ګوندي فعالینو په غونډه کې طرحه کړم چې یوه اونۍ وروسته پلان شوې وه . د غونډې د چمتووالي ټولې چارې بشپړې شوې وې او د غونډې پرمخ وړونکی هم زه وم . د غونډې مخکې مې په پوهنتون کې یوازینی خلقي سیاسي کارکوونکی لومړی بریدمن عبدالقادر راوغوښت او یوه ورقه سپین کاغذ مې د قلم سره ورکړل او ورته ومې ویل څه چې درته وایم هغه به ولیکې . په ورقه کې د خاد د مدیریت د دسیسو، د محصلینو د وهلو ټکولو او د ګوندي یووالي خلاف د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو کړنو څخه یادونه شوې وه. هېره دې نه وي چې د ګوندي فعالینو په غونډو کې د غونډې د اساسي رپوټ او ویناوو وروسته نورو برخه والو ته وخت ورکول کیده چې په لیکلې ډول خپل انتقادونه او وړاندیزونه رئیسه هیآت ته راوړي او هغو ته به مسئولین ځواب ورکړي. په غونډه کې د لوړو زده کړو وزیر سرور منګل ، لوی درستیز بابه جان او د سیاسي ریاست استازي هم برخه لرله. غونډه په معمولي ډول پرمخ تلله او د برخه والو انتقادونه مې ترلاسه کړل او د هریوه په لوستلو مې پیل وکړ. هغه ورقه چې زما د شعبې ملګري لیکلې وه هغه مې هم ولوستله ، هغه مې تائید او د پوهنتون له مشرتابه څخه مې هیله وکړه چې دې نه منونکې حالت ته د پای ټکی کېږدي. معمولا په ګوندي غونډو کې د لوړ مقام څخه راغلي میلمه د غونډې او پدې ګوندي یا دولتي بنسټ کې د چارو د څرنګوالي نتیجه ګیري کوله خو منګل د غونډې بهیراو په پوهنتون کې وضعیت خورا ښه ارزیابي کړ اود دې مؤسسي له مشرتابه څخه یې مننه وکړه او پدې ډول غونډه پای ته ورسیدله. کله چې غونډه پای ته ورسیدله ما د غونډې له برخه والو وغوښتل چې د مېلمنو د وتلو وروسته په صالون کې پاتې شي. د میلمنو د وتلو وروسته مې حاضرینو ته په پوهنتون کې د نه منونکې وضعیت او په تیره د خادیستانو دسیسي او منفي کړه وړه ، د پوهنځیو د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو کړنې انتقاد کړل. د لیکوال خبرې په چکچکو بدرګه شوې چې نابېره د مخابرې د پوهنځي قوماندان، ډګروال غازي چې مخکې د کنړ د نهمي فرقې قوماندان وو په خپل ځای کې ودریده او ویې ویل څخه خبره ده چې چکچکې کوئ ! لیکوال د هغه څرګندونو ته پام را ونه ګرزولو او خبرو ته دوام ورکړ او د غونډې پای یې اعلان کړ.

د غونډې وروسته د سیاسي آمرشعبې ته ورغلم . څو شېبې وروسته د خاد مدیر پنجشیری احمدشاه د خپلو دوو تنو همکارانو سره یوځای دفتر ته راننوت او ما ته یې سپکې سپورې وویلې . لیکوال د خاد مدیر ته وویل: « احمدشاه هرڅه چې کولی شې ویې کړه خو زه سپکې سپورې نه درته وایم » سیاسي آمر زما د دې خبرې په اوریدو سره نوموړي ته وویل له شعبې څخه ووزه . د شعبې څخه د خادیستانو د وتلو وروسته زه هم ووتلم . سبا سهار چې د پنجشنبي ورځ ده یوه عریضه سیاسي آمر ته وړاندې کړه ترڅو د خاد د مدیر سپک چلند وڅېړل شی . هغه وغوښتل چې دا عریضه رسمي بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره نکړي ما ورسره ونه منل نوموړي عريضه قوماندان ته راجع کړه او هغه هم د عريضې د رسمي کيدو سره مخالفت څرګند کړ خو ما ټينګار کاوه چې دا مساله هرو مرو تعقيب شي. هغه خپل شوروي سلاکار را وغوښت. هغه راغی او قوماندان د عريضې مسئله ورته وويله . سلاکار زما څخه هيله وکړه چې له عريضې څخه تيرشم. ماورسره ومنله ځکه پوهېدم چې د هغه د غوښتنې سره نه همغږي ناوړه پايلې لري ځکه شورويان د هيواد اصلي واکداران دي او له بله پلوه ما فکر کاوه چې سلاکار به هرومرو دا قضيه تعقيبوي . د قوماندان له دفتر نه راووتلم ګورم چې د سياسي رياست د ځوانانو د مديريت څخه عبدالواحدخرم چې خلقی ګنل کېده د ځوانانو د مسئول سره ناست دی . ما ترې پوښتنه وکړه چې څنګه راغلی يې . هغه وويل پرون د پوهنتون د ګوندي فعالينو په غونده کې جنجال شوی دی او سياسي رئيس زه او د سياسي رياست د تبليغ او مالي چارو مديران د پلاوي په توګه راليږلي يو چې دا موضوع وڅيړو. هغوی سياسي آمر ته ورغلل او ماته يې وويل چې د ځوانانو د سازمان کارونه کنټرول کړم . زه خپل دفتر ته لاړم چې هرو مرو پلاوی زما سره ګوري خو ځوک را نغلل. په دوولسو بجو د سياسي کارکوونکو شعبې ته ورغلم چې خرم لا هلته ناست دی او د هيآت په اړه مې ترې وپوښتل هغه وويل دوی ولاړل او ما ته يې وويل چې ته به د عملي په موټر کې خپل کور ته لاړ شي. هغه ته مې وويل زه سياسي رياست ته ځم کولی شم تا د سياسي څانګې په جيپ کې ښار ته ورسوم. هغه مې په ښار کې کښته کړ او زه د دارالامان مانۍ د دفاع وزارت قرارګاه ته ولاړم. په مانۍ کې مې تصادفا د سياسي رياست د پيژند مدير عبدالقيوم وليد او هغه راته و ويل همدا شيبه سياسي رئيس هدايت راکړ چې احتياط ته ستا مکتوب وليکم. ښه به وي چې شيخ محمد باور د رياست مرستيال ته ورشو . هغه ته ورغلو او نوموړي راته وويل چې زما په موټر کې د پوهًي خاد رئيس جنرال عبدالحق صمدي ته ورشه. ما ورته وويل زه لومړی د سياسي رئيس سلاکار ته ورځم او د هغه د ليدو وروسته به صمدي ته ورشم. هغه راسره ومنله او سلاکار ته ورغلم. هغه ته مې د سياسي رياست د هيآت د راتګ او د ګوندي فعالينو د غونډې په اړه معلومات ورکړل. مشاور د تبليغ مدير راوغوښت او د هغه څخه يې د نوموړي د ماموريت په هکله معلومات وغوښت. مدير(خليل) ورته وويل « خاد په ملګري آصف کره اسناد لري چې د اشرارو سره اړيکې لري. څرنګه چې ملګری پيژنم هغه تضمينوم او زما وړانديز دا دی چې پدې خبره غټه دبره کيږدو او ور پسې ونه ګرزو. » سلاکار زما نظر وغوښت ما ورته وويل «که خاد پرما اسناد لري هغه دې وښيي او دا مساله بايد وڅيړل شيي» سلاکار وويل چې د شنبې په ورځ په لسو بجو زه ، ملګری باور(د سياسي رييس مرستيال) او ملګری خليل(د تبليغ مدير) حربي پوهنتون ته درځو ته او سياسي آمرپه خپل دفترکې اوسئ .د هغه له دفتر نه ووتلم او باور ته ورغلم هغه خپل موتروان راوغوښت او ورته ويې ويل چې ما د نظامي خاد رياست ته ورسوي. د پوهًي خاد رئيس راته وويل چې د حربي پوهنتون د خاد مدير په تا باندې عريضه کړې ده چې د خاد په چارو کې لاسوهنه کوي او ښايي دا د افغانستان د استخباراتو په تاريخ کې لومړۍ پيښه وي چې د استخباراتو مدير په چا باندې عريضه کوي. ما ورته وويل دا ښه خبره ده د هغې په اړه بايد څيړنې وشي . نوموړي وويل تا ته سلا درکوم چې د خلکوسره ګوزاره کوه، دا چې د محصلينو سره ناوړه چلند کيږي ته مه پسې ګرزه . ما ته دسيسې جوړوي او زه نه پسې ګرزم ته به څه وکړې . هڅه وکړه چې د دوستانو(شورويانو) سره ښې اړيکې وساتې او... د هغه له دفتر ووتلم. د شنبې په ورځ په ټاکلي وخت د سياسي رييس سلاکار، د سياسي رئيس مرستيال او د تبليغ اوترويج مدير راغلل زه او سياسي آمر يې سره کښينولو او د سياسي آمرڅخه يې وپوښتل چې د ستا د مرستيال د ادعاوو د څيړلو لپاره کوم پوهنځي ته لاړ شو هغه ورته وويل سياسي پوهنځي ته. بيايې ماته وويل چې پدې پوهنځي کې له هغومحصلينو سره چې بد چلند شوی دی د هغوی نومونه راکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

. ما د څو تنو محصلینو نومونه په روسي ولیکل او مشاور ته مې ورکړل او په ګډه پنځه تنه سیاسي پوهنځي ته لاړو. مشاور د نوموړي پوهنځي قوماندان ته نومونه ورکړل چې هغه ورته حاضرکړي. د څو دقیقو وروسته قوماندان دوه تنه محصلین راوستل او ویې ویل نور په اراضي کې درس لري. سلاکار د محصلینو خبرې واورېدلې او ویې ویل هرڅه روښانه شول له پوهنځي څخه ووتلو او سیاسي آمریت ته راستانه شوو. د سیاسي ریاست سلاکار د حربي پوهنتون د قوماندان مشاور هم راوغوښت او دا نتیجه ګیري یې وکړه. « په حربي پوهنتون کې د چارو وضعیت د اندیښنې وړدی ، سیاسي آمر له وضعیت څخه په بشپړ ډول بې خبره دی او مرستیال یې له وضعیت څخه خبر دی خو کوم اقدام یې نه دی کړی اویوازې یې اسناد راټول کړي دي .» دا مهال د قوماندان مشاور د خبرو اجازه وغوښتله او ویې ویل سیاسي مرستیال فرکسیونباز دی او ستاسو څخه هیله کوم چې هغه لدې ځای څخه تبدیل کړئ. جنرال هغه تهدید کړ او ورته ویې ویل د هغه تبدیلي ستا واک نه دی.پدې ډول غونډه پای ته ورسیده او زه خوښ وم چې لوبه مې وګټله . په هماغه ورځ خبر شوم چې په خیمو کې اچول شوي محصلین هم خلاص شول او د ورک شوي کلاشنکوف خبره هم هېره شوه . اونۍ لانه وه تیره چې د لیکوال د تبدیلی مکتوب راورسید او د ملکي مدافعي په ریاست کې د تبلیغ او ترویج د مسؤل په توګه وګومارل شو . د پورتنیو څرګندونو څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو د کارمل او نجیب الله د واکمنۍ په دوران کې یوازې سترو مقامونو ته زړونه خوښ کړي وو خو د واکمن فرکسیون د ملي ضد او خلقي ضد تګلارو سره د جوړجاړي له کبله نه ځان ته څه وکړل ، نه خلقیانو ته او نه ولس ته. هغوی د خپل ګوند او د هغه د سیاسي راتلونکي لپاره د غوڅې پریکړې د نیولو جوګه نشول . پدې ډول ستر خلقي لښکر د خپلومشرانو د مقام پالنې، ډار او یا د پیښو څخه د تیښتې د دریځ قرباني شول . د لیکوال په وړاندې د خاد د دسیسې او د خلقي یادو مشرانواو شورويٍ سلاکارانو له غبرګون څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو یوازې او یوازې د خپلو دریځونو د ساتلو په هکله فکر کاوه او شوروي سلاکارانو د خلقیانو په ځپلو او کمزوري کولو کې د پرچمیانو ملاتړ کاوه .

د وسله والو مخالفینو ښکار

د شوروي د څلویښتم لښکر کشفي او استخباراتي شبکو ، د خاد او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت په ګوندي او امنیتي ارګانونو کې شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفینو د راخپلولو او د تنظیمونو ترمنځ د دښمنیو د تخمونو د کرلو په موخه پراخ اقدامات پیل کړل چې موخه یې د ملي پاڅون کمزوري کول وو. د دولتي واکمنۍ په محدوده کې د ملایانو او قومي مشرانو پیرل ، د ځایي جهادي قوماندانانو سره اړیکي ټینګول او په پاکستان او ایران کې په تنظیمونو او کډوالو کې نفوذ هغه اقدامات و چې په ګډه شوروي څارګرو او خادیستانو ترسره کول. البته چې وسلوالو مخالفینو ورته چلند کاوه تر څو خپل وکړي د ا، خ، د، ګ لیکو، امنیتي ارګانونو او په تیره کشفي او استخباراتي بنسټونو ته ورننه باسي. وسلوالو مخالفینو د ګوند د دواړو ډلو(خلق او پرچم) دښمنیو ته په کتنې سره چې پرچم برلاسی دی خپل غړي او پلویان هڅول چې د خلقیانو خلاف په تبلیغاتو او د خلقیانو په اړه خاد ته د ناسمو رپوټونو په ورکولو سره د پرچمیانو باور ترلاسه کړي او ګوند ته ورننوزي چې پدې تکتیک سره د واکمن فرکسیون د اعتماد د لاسته راوړلو په موخه له یوې خوا د خپلو تنظیمونو په ګټه فعالیت وکړي او له بله پلوه خلقیان او خپل جهادي سیالان او په نظام کې د هغوی پلویان پرې وځپي. ښه بیلګه یې د اسلامي جمعیت د تنظیم نفوذ د دفاع وزارت د کشف په ریاست کې وو. دا شبکه په کال ۱۹۸۲ کې کشف شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې رياست مشرتابه (رئيس ، مرستيالان او د خارجي کشف مدير) هم پکې شامل وو چې هغه ټول پرچميان او يا د پرچميانو پلويان وو. کشف د رييس جنرال خليل مېرمن روسۍ وه ښايي هغې ددې شبکې په کشفولو کې شوروي سفارت يا په افغانستان د کې جي بي مسؤلينو مرسته کړې وي. خاديستانو د شوروي څارګرو تر لارښوونې لاندې نه يوازې د افغانستان په د ننه کې د تنظيمونو ترمنځ بې اتفاقيو او شخړو ته لمن وهله بلکه په ځينو هيوادونو کې يې پټې شبکې لرلې . دا فعاليتونه د دولتي امنيت د لومړۍ اداري له لوري تنظيمېدل. « دا ځانګې په کويټه،پېښور، اسلام آباد، ډيلي ، بمبئي، تهران، مشهد، بن ، انقره،کويټ ، کراچۍ او چمن کې وې چې له کابل سره يې اړيکې د شوروي ميشتو څارګرو ځانګو له لارې ساتلې او شوروي کودونه يې کارول...، د بېل يې کړه ، اېل يې کړه متل پر بنسټ هڅې وشوې چې هره ډله له يو بل سره لاس او ګريوان کړي. د۱۹۸۰ ز کال په پای کې د ګلبدين حکمتيار پر ضد۸۰۰ شپه پاڼې چې د حرکت انقلاب اسلامي د ګوند د مشر محمدنبي له پلوه چې په پښتو ليکل شوې وې په پېښور کې د کډوالو د ورسکو او کچه ګړی په پنډغالو کې تيتې شوې.په همدې ترڅ کې د افغانستان د اسلامي ګوند د يوه ناپيژندلي غړي له پلوه يو ځانګړی ليک د م. نبي پرميز اپينودل شوی وو. په ليک کې ويل شوي ول چې ګلبدين حکمتيار غواړي تاسو ووژني. کی جی بی په برياليتوب د افغانستان د اسلامي ګوند د مورچل د يوه جهادي بولندوی په نامه د ګ. حکمتيار له پلوه يو جعلي ليک جوړاو پر بنسټ يې په ورځپاڼه کې يوه وړنده کره کتنه هم خپره کړه د دغه ليک خټه او موخه دا وه چې حکمتيار د مجاهدينو د مشرانو او د پاکستاني چارواکو په وړاندې بې اعتباره کړي.» ۱۲۴ /۳۲۰-۳۲۲ د جهادي قوماندانانو ښکار د ځلوبينتم لښکر لپاره ډېر ارزښت درلود. ځکه چې د هغوی خپلول د وسلوالو مخالفينو کمزورولو ته لارهواروله چې پدې ډول د شوروي پوځيانو د ځاني تلفاتو او مالي زيانونو د کمښت سبب ګرزيده. شورويانو د دولت سره همکارۍ ته د جهادي ډلو د ماتولو په چاره کې دوه ګونې تګلاره لرله .ځينې يې د دولت سره څرګندې همکارۍ ته هڅولې او ځينې يې د پټو پروتوکولونو په لاسليکولو سره د دولت بهر د وسلوالو مخالفينو په نامه ساتلې. شورويانو پښتون توکمه وسلوال مخالفين د دولت سره مستقيمې همکارۍ او د هېواد په لرکيو پورې تراو لرونکې ډلې پټې ساتلې او هغوی ته يې وسلې او نور د اړتيا وړ توکي ورکول. ددې کار څخه يې موخه داوه که د ا، خ، د ،ګ واکمنی نسکورېږي د افغانستان په پلاز لږکي وويني. هغه مهال ځېنو شوروي سياستوالو دا هم نه پټول چې امريکا اووه ګونې لري ولې موږ هم څو ډلې ونلرو. د ساري په توګه په هرات کې د شيرآقا چونګرعلي زي، آمرسيداحمد علي زي، عارف- آصف بارکزي، داود جوان نورزي او غني تيموري ډلې دولت ته تسليم شولې او د کړوخيل ، جبارقهرمان اوعصمت مسلم اڅکزي د ډلو په څير خپلواکه وې چې د وسلوال پوځ جنرالان يې هم ډبولې او سپکولی شول.خو په هرات کې د تاجک توکمه يحيی سياوشان او تورن اسماعيل خان سره لکه د احمدشاه مسعود په شان پټې اړيکې ساتلې . د ساري په توګه به د اسلامي جمعيت د قوماندان احمدشاه مسعود په ښکار او خپلولو تم شو چې د هغه سره يې تړونونه لاسليک کړل ، د نوموړي سره يې د دوامدارو اړيکو د ساتلو سربېره سياسي او روزنيز کارهم پرمخ وړلو او د هغه د اتوريتې د لوړولو په هکله يې زياتې هلې ځلې وکړې او په وروستي ګام کې يې په کابل واکمن کړ . کې جي بی ته د نوموړي سره د اړيکو د ټينګولو سره سم پته ولګيده چې نوموړی هغه څوک دی چې دوی يې په لټه کې دي چې هغه د مسعود د منفي رواني ځانګړتياوې (ځانغوښتنه، تاجک پالنه او پښتني ضد روحيه) دي. ک ګ ب ډادمنه شوه چې د مسعود په وجود کې خپلو موخو ته رسيدلی شي. لدې کبله يې په خپل ټول قوت سره خپلې هلې ځلې پدې راوګرزولې چې نوموړی په راتلونکې کې د افغانستان او يا لږترلږه د شمالي افغانستان يا لوی تاجکستان مشرۍ ته ورسوي. جنرال لياحفسکي د خپل کتاب ۳۵ مخه د مسعود سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي پوځي او استخباراتي کړيو د اړيکو، د مسعود غوره ځانګړتياوو او اتلوليو په اړه بشپړ توضيحات وړاندې کړي چې په کتاب کې د هيڅ بل کوم افغان سياستوال حتى کارمل په اړه دومره معلومات يا په بله خبره تبليغاتي کمپاين نه دى شوى. لياخفسکي د خپل کتاب په ۵۳۰ مخ کې پدې هکله داسې اعتراف کوي:« په واقعيت کې څرنګه چې ما وويل موږ په خپله تر يوې کچې له مسعود څخه ملي اتل جوړ کړ.» هېره دې نه وي چې د مسعود د شخصيت د لوړولو لپاره فرانسويانو، انګريزانو، ايرانيانو او همدارنګه د افغاني جهادي ډلو معنوي پلرونو مولانافضل الرحمن ،مولانا سميع الحق او عربي جهادي عبدالله عزام د اسامه بن لادن نږدې ملګري هم کمپاين کړى دى. بېله کومه شکه د امريکايي – انګريزي خونړي يرغل زيرڼده واکمنۍ پر مهال مسعود ته د ملي اتل لقب ورکول د اشغالګرو د هوکړې له مخې صورت نيولى دى. د شوروي ليکوالو له ليکنو څخه بريښي چې د ک ګ ب او مسعود ترمنځ اړيکې وروسته له هغې ټينګې شولې کله چې د۱۹۸۰ ز کال په اپريل کې شوروي او افغان ځواکونو په پنجشير ګډ عمليات پيل کړل او د مسعود مليشو ته يې ځاني او مالي زيانونه ورسول مسعود اړشو چې د شورويانو ارادې ته سرټيټ کړي ، ور سره پټه همکاري پيل کړي ،څلويښتم لښکر هغه ترخپل چتر لاندې ونيسي ، د وسلو او پيسو او هغه ته د شخصيت په ورکولو سره هغه ونازوي. ک ګ ب هغه وخت مسعود ډاډمن سرى وګاڼه چې «هغه(مسعود) پدې باوردى چې په افغانستان کې هيڅ يو رژيم نشي کولى د شوروي اتحاد له ملاتړ او دوستانه اړيکو پرته ژوند او دوام وکړي.»۴۹ / ۴۹۵ د مسعود سره د شوروي څارګرو د اړيکو پايله دا شوه چې د څلويښتم لښکراو مسعود ترمنځ يوه لوزنامه لاسليک شي چې د هغې له مخې « نوموړي ومنله چې د شوروي او دولتي ځواکونو خلاف به دښمنانه عمليات نه تر سره کوي. د دې کار په بدل کې له هغه سره لوظ شوى وو چې په پنجشير به هوايي ګوزارونه نه ترسره کيږي، د ده کاروانو ته به د درې نه د ننوتلو او له هغې نه د وتلو اجازه ورکول کيږي، او همدارنګه د افغانستان اسلامي ګوند له سيالو ډلو ټپلوسره د احمدشاه د ډلو د وسله والو د نښتو پر وخت به د هوايي بمباريو او توپچي ګوزارونو له لارې له نوموړي ننګه او ملاتړ کيږي. » ۴۹ / ۴۹۵ د دې لوزنامې په لاسليک سره د څلويښتم پوځ او مسعود ترمنځ د دوستۍ مزي ټينګ شول. « شوروي پوځي څارګره اداره هم لاس ترزنې ناسته نه وه او پدې پړاو کې د مسعود سره د خپلې همکارۍ په ټينګولو او لا پياوړتيا باندې بوخته وه. د ساري په توګه ډګرمن ت. اناتولي خورا اوږد وخت د احمدشاه په استوګنځي کې تير کړ او پدې ترڅ کې يې له هغه سره اړونده کار پرمخ بيوه . هغه يې د شوروي ژوند د بنې او د مارکسيسم د بنسټ ايښودونکو له ليکنو سره هم بلداوه .» ۴۹ / ۴۹۶ په افغانستان کې د څلويښتم لښکر وروستي قوماندان جنرال ګروموف د مسعود سره د خپل هيواد د څارګرې ادارې د بريالیو استخباراتي اړيکو په هکله ليکي :« د څلويښتم لمبر لښکر د استخباراتي مرکزهڅو په پاى کې ټاکلي نتيجې ورکړې. په ۱۹۸۲ ميلادي کال کې موږ خپل لوى مقصد ته ورسيدو، له احمدشاه سره مو داسې ټينګې اړيکې پيدا کړې چې آن له افغانستان څخه د شوروي پوځونو د وتلو تر وخته په خپل حال پاتې شوې. په افغانستان کې زموږ د پوځي حضور په ټولو کلونو کې له مسعود سره زموږ اړيکو بريالى وده موندله، خو لدې سره سره د محدودو پوځي ټولګيو قوماندانۍ د ده د وسله والو باندونو فعاليت له نظره نه غورزاوه. په ۱۹۸۲ کال کې د څلويښتم لښکر د استازو او شخصاً د مسعود له خوا يو تړون لاسليک شو چې د هغه له مخې مسعود ژمنه کړې وه چې په جنوبي سالنګ کې به چې د ده بې رقيبه باداري سيمه وه ، پر شوروي پوځي قطارونو يرغل ته اجازه نه ورکوي... د مسعود سره د لاسليک شوي تړون له مخې، مسعود خپلو وسله والو ته امر وکړ چې د حکومتي عسکرو خلاف دې له جګړې څخه لاس واخلي او خپل ټول ځواک دې د مخالفې ډلې اسلامي حزب د باندونو پر خلاف جګړې ته اړم کړي.» ۱۹۰/ ۲۶۶ ـ ۲۶۷ البته د مسعود سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروپانو اړیکو د هغه تر مرګه پورې دوام وموند. د شوروي لښکر د وتلو پرمهال د مسکو- مسعود اړیکې دومره دوستانه وې چې د مسکو- کابل اړیکې یې ترسیوري لاندې راوړې وې. دا مهال مسکو د نجیب هغو وړاندیزونو ته منفي ځواب وایه چې په پنجشیر پوځي عملیات تر سره شي. حتی کله چې د۱۹۸۸ کال په اګست کې کندز د لندې مودې لپاره د دولت له کنټرول نه ووت بیا هم مسکو د نجیب الله له لوري د پنجشیر په جبهه کې د عملیاتو وړاندیز ته منفي ځواب ور کړ. لیکوال ته په هالند کې د دولتي امنیت د وزارت د کدراو پرسونل د ریاست لوړپوړي نصرالله امیني کیسه کوله : « په دولتي امنیت کې په یوه ستره غونډه کې نجیب ته یو تن راغی او په غوږ کې یې څه وویل. کله چې نوموړی له صالون څخه ووت نجیب غونډې ته وویل چې تاسو ته یو زیری لرم . د څو ګړیو وروسته به احمدشاه مسعود لاس تړلی کابل ته راوستل شي. ځکه چې هغه په پنجشیر کې زموږ د ځواکونو په محاصره کې دی او د تیښتې ټولې لارې یې تړل شوي دي. ورځې تیرې شوې خو په کابل کې د مسعود څرک ونه لګیده. یوه ورځ مې د مکتوبونو د لاسلیک وروسته ترې وپوښتل. ډاکټرصاحب ! تاسې څو ورځې مخکې موږ ته وویل چې مسعود به لاس تړلی کابل ته راوستل شي خو د هغه درک نشته علت یې څه دی ؟ هغه وویل مسعود محاصره وو ، ناڅاپي د دوستانو هلیکوپټر کښته شو او مسعود یې له هغه ځایه یورته کړ. ماښام یې د تخار څخه د بي بي سي سره مرکه وکړه.» د کارمل د واکمنۍ پر مهال د مسعود په شمول څو تنه جهادي قوماندانان چې یوازې جلال الدین حقاني پېښتون توکمه وو په غیابي اعدام محکوم کړل ګني چې دا قوماندان خورا غښتلي قوماندانان دي .کله چې نجیب الله واک ته ورسول شو او هغه د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه په اعدام محکومو قوماندانانو پریکړه یې بیرته واخیستله او د څه مودې لپاره یې پدې نامه چې احمدشاه مسعود دفاع وزیر شي دا څوکی تشه پریښودله. دا د شوروپانو له لوري مسعود ته د کریدیت ورکولو یوه هڅه وه . مسعود دومره شوروپانو ته پالیاله او وفادار وو چې د نجیب د واکمنۍ په مهال د هغه جنګیالیو د سالنګ په لار په تېرېدونکو شوروي پوځي کتارونو بریدونه نه ترسره کول خو په افغان امنیتي ځواکونو یې بریدونه کول. « د اګست په یوولسمه د سالنګ له لارې شوروي اتحاد ته تلونکي د شوروي پوځونو یوه کتار ته اشرارو د کوم خنډ پرته اجازه ور کړه. خو د اګست په ۱۵ دوی په دولتي کتار برید وکړ. دوی ۳۰ ګاډي، ۲ زرهپوښونه له منځه یوړل ، ۴۰ تنه یې ووژل او۲۰ تنه یې ټپیان کړل... ۵۰ تنه یې ګروګان ونیول.دوی لومړی د افغان پوځ په کتار دزې وکړې، په هغوی پسې روان شوروي کتار ته یې بیله ډزو اجازه ورکړله او په هغه پسې د څارندوی په کتار یې هم بریدونه تر سره کړل.»۴۹ / ۵۱۳ دا وو د احمدشاه مسعود مجاهد تر قوماندانی لاندې د کافرو اشغالګرو په وړاندې د اسلامي جمعیت د جنګیالیو د سپیڅلي جهاد یوه بیلګه . دې سپیڅلو مجاهدینو کفارو ته د خپل هیواد په لارو کې د خوندي تګ او راتګ اجازه ورکوله خو په خپلو افغان ځواکونو یې بریدونه کول او هغوی یې وژل. یو افغان لیکوال چې د۱۹۹۲ کال د اپریل د اته ویشتمې وروسته د شمال له لوري کابل ښار ته د جهادي جنګیالیو د راننوتو شاهد دی لیکي :«ما پخپله داسې کسان ولیدل چې د خیرخانې له لیارې د کابل ښار په لوري روان وو ، چې له اورمیږ نه یور ته افغانان معلومیدل ځکه چې پکول او ږیره یې درلوده ولې د اورمیږ نه لاندې یې ټولې جامې روسي مارک درلوده.» ۱۷۹/ ۴۹۶ د څلویښتم پوځ څارګرو د وسلوالو مخالفینو هغه ډلې ښکار او خپلې کړې وې چې د ببله څه ویلو د مسکو د افغاني ضد پالیسیو رښتیني پلې کوونکي وې . دا واقعیت د پېښدو نه دی چې نه یوازې شوروپانو له مسعود سره اړیکې لرلې او هغه یې واک ته ورسولو بلکې د شوروپانو د ارادې او دستور له مخې نجیب الله هم ورسره اړیکې ساتلې . ضمیرالدین میهن پور د دولتي امنیت د لومړۍ اداري رییس چې د ډاکټر ضمیر په نامه مشهور دی د بهار تلویزیون سره (۲۰۲۳ کال د جنوري څوارلسمه) په مرکه کې وایي چې د ظاهرشاه د زماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سناتور حاجي ګلبت د نجيب ـ مسعود ارتباطي غړی وو او د خپلو ليدنو کتنو رپوټ به يې شخصاً نجيب الله ته ورکولو. هغه وايي چې زموږ د اداري کارکوونکو به حاجي ګلبت تر څلوريکاره رسولو چې مسعود ته ورشي. يوځل مسعود د لينن د کلياتو دری ټوکې غوښتي وو او موږ هغه سناتور ته ورکړل چې مسعود ته يې ورکړي.

مسکو د وتلو په لټه کې

د اشغالګرو په وړاندې د افغانانو اتلوال مقاومت او د نړيوالو د سخت منفي غبرګون سربېره د کارمل او پرچميانو په وړاندې د خلقيانو حساسيت او د شوروي پوځيانو د شتون سره د خلقيانو نه همغږي شوروي سلاکاران او د څلوېښتم لښکر مشرتابه وهڅول مسکو ته وړانديزونه وکړي چې د افغانستان د کړکيچ سياسي حل ته مخه کړي . پدې اړه مزوروف د شوروي اتحاد د بهرنيو چارو لوړپوړی مامور په افغانستان کې د شوروي لښکر د عمومي قوماندان د مرستيال جنرال اخراميیف له قوله د فارسي رو په ويب پاڼه کې د ګروګانهای تاريخ نومې مقاله کې راوړي :« په افغانستان کې وروسته له دريو مياشتو وپوهېدم چې بايد لدې هېواده ووځو.دا مفکوره زمو د پوځ د کمزورتيا له امله نه وه .زه وپوهېدلم چې يو شمېر افغانان چې موږ ورسره کار کاوه هغه څه چې موږ غوښتل هغوی نه غوښتل .» همدارنګه د شوروي اتحاد د دفاع وزيرد ۱۹۸۱ کال په فبروري کې په سياسي بېرو کې خپل يوه ملګري ته په يوه ليک کې راوړي :«د افغانستان د جګړې لپاره د پوځي حل هيڅ لاره نشته بايد د کړکيچ څخه د وتلو سياسي او ډيپلوماتيکې لارې و لټول شي.» ۴۷ / ۷۶ يا داچې د افغانانو اتلوال مقاومت ته په کتو سره د څلوېښتم پوځ قوماندانانو ته دا ډول پوښتنې پيدا شولې « آيا کولی شو چې د افغانستان په جګړه کې بريالي شو؟ سليم عقل حکم کوي چې د خلکو په وړاندې په جګړه کې بری ناشونی دی.» دې ډول حالت او شوروي اتحاد ته د پوځيانو د جنازو او ټپيانو رسېدو ته په کتنې سره کرملن ناستی پدې لټه کې شول چې څه ډول د افغانستان له ډنډ څخه ووزي. هماغه دي چې کارمل ته يې يوه طرحه ور کړله چې د افغانستان د کړکيچ حل ته ځانګړې شوې وه. پدې اړه د افغانستان د کشالې د سياسي حل په موخه د م، م استازی ديه کوردويز ليکي: «پنځه مياشتې وروسته د شوروي ترحمايي لاندې د کابل حکومت د افغانستان د سياسي کړکيچ د حل لپاره د پاکستان او ايران سره د مستقيمو خبرواترو لپاره ليوالتيا وښودله او د۱۹۸۰ ز کال د مې په پنځلسمه يې خپله طرحه وړاندې کړه چې دا طرحه په افغانستان کې د بهرنيو لاسوهنو پای ته رسول او د شوروي لښکر وتلو ته زمينه برابرول وو. همدا رنګه په طرحه کې راغلي وو چې د هند اوقيانوس او د فارس خليج د سولې په سيمه واوړي. د ملګرو ملتو سازمان دا طرحه رياکارانه وبلله او هغې ته يې پام راونه ګرزاوه. » ۴۷ /۸۸ که دا طرحه صادقانه هم و نه ګڼل شي خو د دې واقعيت ښکارندوی وو چې په افغانستان کې امنيتي وضعيت کړکيچن کيده نو ځکه افغان حکومت غوښتل چې د وضعيت د عادي کولو په موخه د ګاونډيانو(ايران او پاکستان) همکاري ترلاسه کړي . هغه مهال يو شمېر هيوادونو او په هغو کې پاکستان د کارمل دولت په رسميت نه پيژاند او پدې هکله د پاکستان جمهوررئيس ضيآ ءالحق ويلي وو:« د داود او تره کي رژيمونه يې په رسميت پيژندلي وو ځکه هغوی په بهرنيو ټانکونو سواره واک نه وو قبضه کړی.» ۱۸۸/۴۷ مسکو چې په افغانستان کې د خپلو پوځيانو مرګ او ژوبلې او لګښتونو سرسام کړی وو هلې ځلې يې پردې را ګرزولې وې چې د افغانستان څخه د خپلو پوځيانو د وتلو يوه لار پيدا کړي. د مسکونقشه دا وه چې افغان حکومت د پاکستان او ايران سره مخامخ خبرې پيل کړي او يوه پوهاوي ته سره و رسيږي ، پدې ډول د دوی په لاس کينولي حکومت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشروعیت ورکړي او له بله پلوه د افغانستان د کړکیچ حل نړیواله بڼه ونه نیسي. م،م د۱۹۸۰ کال په نوامبرکې د افغانستان د کړکېچ په هکله غونډه راوبلله د غونډې په پریکړه لیک کې راغلي وو چې د دې مؤسسې عمومي منشي د افغانستان د مسئلې لپاره ځانګړی استازی وټاکي، هغه څه چې مسکو د هغې څخه وېره لرله ، ځکه چې د افغانستان موضوع چې مسکو نیغ په نیغه پکې ښکیل دی نړیواله بڼه نیوله. لکه څرنګه چې د م، م عمومي غونډې د دې سازمان له مشر څخه غوښتي وو چې د افغانستان د کړکیچ د حل لپاره ځانګړی استازی یا منځګړی وټاکي هماغه دي چې د۱۹۸۱ کال د اپریل د۱۲ نه تر۱۶ پورې یې پریزدوکوئیلار افغانستان او پاکستان ته واستاوه. پریزدوکوئیلار څه موده وروسته د م،م د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او د هغه پرځای دیه ګوکوردویز وګومارل شو. ترهغه پورې چې بریژنف په واک کې وو د م،م د ځانګړې استازي هلې ځلې هیله بښونکې نه برېښیدې او کله چې اندروپوف د برېژنف ځای ونیو د افغانستان د مسئلې حل هم قوت وموند خو د متحده ایالتونو د نه همکارۍ له امله د م، م د استازي فعالیتونه ګړندي نشول. د افغانستان د کشالې د حل لپاره د اندروپوف نقشه داسې وه که د افغانستا ن د کړکیچ د حل په موخه کومه لوزنامه لاسلیک کیږي د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د حکومت برخلیک پکې څرګند وي چې واشنګټن ورسره همغږی نه وو.په شوروي اتحاد کې د ګرباچف په واکمنېدو سره د مسکو په بهرني سیاست کې بنسټیز بدلونونه راغلل. د همدې بدلونونو له مخې په هغوهیوادونو کې چې شوروي د سترګو وړاغیز درلود دودیزه مشران ګوښه کیدو ته اړ ایستل کیږي او له ځینوهیوادو څخه د شوروي پوځیانو د وتلو چمتووالی نیول کیږي. له همدې کبله د ا،خ،د،ګ مشران (کارمل ،کشتمند، زیری، نجیب ، لایق او جنرال نظرمحمد) مسکو ته ور وغوښتل شول او ګرباچف د هغوی سره د شوروي پوځیانو د وتلو خبره شریکه کړه خو کارمل ورته ویلي وو :« که تاسې اوس افغانستان پرېږدئ بیا به اړشئ چې یو میلیون سرتیري راولیږئ.» ۴۷/ ۲۰۷ ګرباچف د کارمل د منفي غبرګون له امله د هغه د ځای ناستي د غوره کولو په لټه کې شو چې هغه د خاد رئیس نجیب الله وو. هماغه دي چې هغه لومړی د ګوند د تشکیلاتو او امنیتي چارو د مسؤل دنده تر لاسه کوي چې په حقیقت کې یې هغه ته د ګوند د مشرتابه لپاره د تمرین فرصت ورکاوه. د ګوند حرفوي کار ته د نجیب د را جګولو په مسئله کې د کارمل او د هغه د پرچمي یارانو دریځ دا وو چې « دې ځوکې ته دې یو بې تعصبه پشتون چې وفادار پرچمي وي وټاکل شي. » ۳۹ / ۷۰۹ د ګرباچف د واکمنۍ پرمهال دي چې د م، م ځانګړي استازی کابل ، اسلام آباد، مسکو ، واشنګټن او نورو هېوادونو ته سفرونه وکړل ترڅو د نوموړو دولتونو د مشرانو سره د افغانستان د کشالې د حل په موخه خبرې وکړي.همدارنګه یې د افغانستان او پاکستان د بهرنیوچارو وزیرانو سره په ژنیو کې د شپږو کلونو په ترڅ کې یوولس ځله وکتل ترڅو د کړکیچ د حل په موخه د هغوی دریځونه سره نږدې کړي. د دې هڅو پایله دا شوله چې د۱۹۸۸کال د اپریل په څوارلسمه د افغانستان او پاکستان د بهرنیو چارو وزیرانو یوه لوزنامه لاسلیک کړه چې مرکزي ټکی یې د افغانستان څخه د شوروي لښکر وتل وو .

ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتنې

د شوروي یرغل وروسته خلقیان پدې اند وو چې ګوندي کنګره کولی شي په ګوند کې ارګانیک یووالی راولي،د شوروی یرغل وروسته د حالاتو جاج واخلي، ټولو اویا غوڅ اکثریت ته منلې رهبري وټاکي او پدې توګه د هېواد د غمیزې د دوام مخنیوی وکړي . خلقي کدرونو د کنګرې د رابللو اړتیا د شوروي سلاکارانو سره هم شریکوله. مسکو بالاخره د کنګرې د رابللو پرځای د ګوندي کنفرانس جوړېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه کیښودله. البته شورویانو د خلقیانو د فشارونو سربیره د کنفرانس د رابللو څخه دوې موخې لرلې یوه دا چې خپل ولس او خپلو متحدینو د وارسا تړون اړونده هېوادونو او نړیوالو کیڼ لاسو سازمانونو ته وښیي چې په افغانستان کې د هغوی پوځي شتون پدې هېواد کې د دموکراسۍ د ټینګښت لپاره اړین دی او دوهمه دا چې د کنفرانس په دایرولو سره د دوی پرمټ واکمن مشرتابه ته مشروعیت ورکړي. هغه مهال د شورویانو او پرچمیانو وېره لدې څخه وه چې په ګوند کې د خلقیانو اکثریت د دې لامل کېږي چې کنفرانس ته زیات خلقیان لار ومومي او د خپل د دې برلاسي دریځ څخه په ګټې اخیستنې سره د تیري وروسته راغلي سیاسي بدلونونه چې د کوم باصلاحیته ګوندي ارګان د پریکړې پرته ترسره شوي دي تر پوښتنې لاندې راوړي. د دې لپاره چې په کنفرانس کې یې د دې ګواښ مخه نیولې وي د کنفرانس لپاره یې داسې طرزالعمل او مقررات جوړ کړل چې د پرچمیانو د سترګو وړ برخه کنفرانس ته لار پیدا کړي. په طرزالعمل کې راغلي وو چې د کلیدي ګوندي او دولتي مقامتیتونو مشران هرومرو کنفرانس ته د استازو په توګه وټاکل شي چې غوڅ اکثریت یې پرچمیان وو. د کارمل د لوی پوځي شوروي سلاکار په وینا « په عمومي توګه په پلازمینه کابل ، وزارتونو، مرکزي کمیټه ،ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی (پرچمیانو) په منګولو کې وو.» ۷/ ۴۴ سربېره پر دې د یادو مقامونو خلقي برخه اکثرآ هغه کدرونه وو چې یا بلې ګویان وو او یا د نوي بهیرسره د زړه له کومې همغږي وو او ظاهرآ یې د خلقیانو سره سر ښوراوه. سربیره پردې د کنفرانس د برخه والو څلورمه برخه د ګوند د مشرتابه له لوري انتصابیدله چې پردې بنسټ د ګوندي کنفرانس څخه د مشرانو جرګه جوړېدله. د خاد د تشکیلاتو په اړه حتی صدراعظم معلومات نه درلودل. پردې اساس کنفرانس ته د خاد د استازو شمېر هم تر پوښتنې لاندې وو. دې ټولو دې ته زمینه برابروله چې د کنفرانس د ګډونوالو زیاته برخه واکمنې کړۍ او اشغالګرو ته پالیاله ګوندیان وي. د دې سره سره خلقیانو کنفرانس ته د چمتووالي په پړاو کې زیار وایست چې د دوی په اند خپل وړ استازي کنفرانس ته وټاکي . که څه هم خلقیان په پوځ، څارندوی او ولسوالیو کې وتوانیدل زیات شمېرخلقیان کنفرانس ته واستوي خو په ټوله کې په سلو کې د پنځوسو څخه زیات استازي د پرچم په فرکسیون پورې تړاو درلود. هغه مهال د کنګرې او بیا کنفرانس د رابللو په اړه د زیاترو خلقیانو تیروتنه دا وه چې هغوی د شورویانو له لوری د خپل هیواد اشغال د شوروي مشرتابه تیروتنه ګڼله او فکر یې کاوه چې هغوی ته به شورویان فرصت ورکړي چې خپل استازي کنفرانس ته غوره کړي، د کنفرانس ګډونوال به د ګوند اوهیواد واکمن ترینګړي حالات په هراړخیزاو انتقادي ډول وارزوي او د دې حالت څخه د وتلو په موخه به اړینې پریکړې وکړي چې هم د افغانستان د خلکو او هم د شوروي ولس ګټې پکې خوندي وي. پدې هکله د خلقیانو تیروتنه دا هم وه چې په یوه نیول شوي هیواد کې د آزادو ټاکنو او کنګرې رابلنه چې د یوه عادل قاضي په څېر پرېکړې وکړي یو خوب او خیال وو. کنفرانس جوړ شو، هغه ته اساسي رپوټ کارمل ورکړ او اساسي رپوټ د ګوند د ځینو مشرانو او نورو ګډون کوونکو په تائیدي ویناوو سره بشپړشو چې البته د مشرانو ویناوې شوروي سلاکارانو لیکلې وې او دوی د ویاندانو په څېر ولوستلې .د زېري په خبره« د کارمل وینا شوروي سلاکارانو لیکلې وه او د نورو ویناوې پخوا جوړې او لیدل شوې وې. ما ته هم د مرکزي کمیټې مشاور زمریانوف د ګوندي وحدت د ټینګولو د ضرورت په اړه یوه د ملي او وطنپرستانه احساسات پاروونکې بیانیه جوړه کړې وه . دغه ما په پښتو ژباړلې وه . ماهم هغه په ښه جوش ولوستله .» ۴۰ / ۵۱۰ د کنفرانس په بهیر کې انتقادي ویناوې ، د واکمن وضعیت څخه نه رضایت ، د ګوندي او دولتي چارو د لاربښوونې د څرنګوالي په اړه شکایتونه او د سمونې وړاندیزونه د خلقی مشرانو رازمحمدپکتین او ګلابزوی له لوري کنفرانس ته وړاندې شول.هغه څه چې د ګوند په لومړي ګوندي سرتاسري کنفرانس (کال ۱۹۸۱) کې د پام وړ وو د انتقادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویناوو په وړاندې د خاد د رئیس نجیب توند غبرګون وو. نوموړی د خطابې د میز شا ته راغی او د څو مقدماتي او تشریفاتي خبرو وروسته یې خپله اصلي خبره چې « قسم خورم تر څو مې خادیستان پدې ګوند(ا، خ،د، ګ) واکمن کړي نه وي یوه شیبه به آرامه ونه اوسم. »۱۸ / ۲۵۷ وکړله. نجیب الله په واقعیت کې هغه کسان ګواښل چې جرئت یې کړی په ګوند او حکومت کې د واکمن وضعیت څخه شکایت وکړي . نجیب الله د خپلو خبرو په ترڅ کې مخ کارمل ته را وګرزاوه او د رهي معبري د شعر دا بیت:

مـــــوی سفید رافلکم به رایګان نداد
این رشته را به نقد جوانی خریده ا م

په لاندې ډول واړاوه او په احساساتو سره ووایه :

مـــوی سفید را فلکش به رایګان نداد
این رشته را به نقدجوانی خریده است

د نجیب الله دا احساساتي وینا او شعر د پرچمي ګډونوالو له لوري په پرله پسې هورا ګانو اوچکچکو سره بدرګه شول چې دا مهال د صالون څخه غږ واوریدل شو څوک چې د ببرک کارمل مشري مني لاسونه دې جګ کړي. بیا هوراګاني ، چکچکې ،د خوښی ناري سورې ، په خپلو ځایونو کې دریدل او د لاسونو پورته کول د کنفرانس هوا خورا توده کړه . نه چا د مخالفي رایې خبره وکړه او نه د مستنکفي رایې. پداسې حال کې چې د کنفرانس په آجندا کې تشکیلاتی مسئلې مطرح نه وې. لومړی ګوندي کنفرانس د دې پرځای چې په ګوند کې د یووالي د ټینګښت لپاره ګټور تمام شي او د ګوند د عمومي منشي دریځ پیاوړی کړي پایلې یې منفي وې. «تر ټولومهمه دا چې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ یې درزونه لا ژور کړل ،نوې عقدې یې راوزیږولې او زړې یې بیرته تازه کړې...، همدارنګه د سراسري کنفرانس وروسته د صالح محمد زیري په پټه د خلقیانو تبلیغات پیل شول چې زیری پرچمیانو ته تسلیم شوی دی ...، زیری اړشو د کابل ښار د ګوندي فعالینوغونده د پولیتخنیک په تالار کې راوبولي او هلته خبرې وکړي ...، زما په هکله ویل کیږي چې زه تسلیم شوی یم ، بلې زه تسلیم شوی یم ، ملګري کارمل ته تسلیم شوی یم ، پرچمیانو ته تسلیم شوی یم ، ملګري بریژنف ته تسلیم شوی یم او د شوروي اتحاد کمونست ګوند ته تسلیم شوی یم.» ۱۰۹ / ۲۲۷ – ۲۲۸ د کنفرانس د پایلو په هکله زیری کوم چې په کنفرانس کې د ده په خپله وینا په سپین سترګۍ سره یې د خلقیانو د مخالفت او بې نظمی مخه نیوله لیکي: « لیکن وروسته یو شمیر خلقیانو شکایت کاوه چې د خاد په ګزارش کې هغه خلقیان چې د کنفرانس په انتخاباتو کې یې ضد خبرې کړې وې او یا یې د کوم پرچمي د انتخابیدو مخه نیولې وه ، تبدیل او بیکاره کړل شول او یا په کومه دسیسه کې زنداني او حتی ترور کړل شول. » ۴۰ / ۵۱۳ دوهم ګوندي کنفرانس لومړي کنفرانس ته ورته یوه سیاسي ننداره او بله مسخره ډرامه وه.

د دوو کنفرانسونو سربیره د نجیب الله د واکمنی پرمهال د نظرپوښتني غونډې ګني پدې موخه راوبلل شوې چې ګوندیان د ګوند او واکمنی د اغیزمن فعالیت د منځته راوړلو په خاطر خپل وړاندیزونه د ګوند سره شریک کړي. پدې نظرغوښتني کې خلقیانو د کنګرې په رابللو او په ګوند کې د اساسنامې د موادو په پلي کولو ټینګار درلود. دا کنفرانسونه او په تېره د نظرغوښتني غونډې د واکمني کړی له لوري د ګوند د نبض د معلومولو او د ژمنو ګوندیانو د په ګوته کولو په موخه جوړیدې ترڅو وروسته د هغوی سره اړین چلند وکړي یعني دا چې د ګوند له لیکوڅخه یې وشړي، له حساسو څوکیو یې ګوښه کړي او یا یې خوله ور وتړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولت کې دولت

د هر هیواد د ډاډمن ملي امنیت د خوندیتوب په موخه څارګرې اداري جوړېږي ترڅو د پردیو د جاسوسي فعالیتونو او ورانکاریو مخه ونیسي. څارګرې اداري د نورو دولتي بنسټونو او خلکو سره په همغږۍ کې د هیواد د موضوعه قوانینو په رڼا کې فعالیت کوي او خپل فعالیتونه د حکومت د مشر تر لارښوونې لاندې پرمخ وړي. په ولسواکه نظامونو کې دا اداره د ولسي وګړو د خپلې خوښې همکارۍ څخه برخمنه وي . خو په استبدادي رژیمونو کې دا بنسټ د خلکو د عقایدو د تفتیش په یوه مرکز،د حکومت د سیاسي مخالفانو اوحتی د نظام د ننه آزادخیالو وګړو د څار ،ځورونو او شکنجو په ماشین اوړي. دا دولتي بنسټ هغه وخت په څرګند ډول په یوه ملي ضد ارګان بدلېږي کله چې د پردیو پرمټ واکمنی جوړې شي او یا پردی لښکر په یوه هیواد کې شتون ولري. په خواشینۍ سره باید وویل شي چې د تاریخ په اوږدو کې اکثراً افغانستان د ښو واکمنیو څخه بې برخې وو همدا لامل دی چې زموږ څارګره اداره د دې پرځای چې خپله اصلي دنده چې د ملي امنیت خوندیتوب او د پردیو د جاسوسي شبکو د فعالیتونو او د پنځم ستون کړنې وڅاري د کور د ننه د سیاسي مخالفینو په څار، بندیانولواو ځورونو لاس پورې کړی دی. د څارګرې اداري دې ډول کړنو د خلکو په ذهنیت خورا ناوړه اغیز پرې ایښی دی چې هغه په افغان حکومتونواو په تېره په څارګرو ادارو نه باور دی.د دا ډول وضعیت څخه بیا د هیواد دښمنانو ګټه پورته کړې چې د حکومت څخه ناراضه کسان، د سیاسي شعور څخه بې برخې وګړي او د واک اوځواک تږي خپل کړي او بیا یې د افغان حکومتونو په وړاندې د یوې وسیلې په توګه وکاروي ، حکومتونو ته ستونزې جوړې اوهیواد ته غمیزې راوړي. د افغانستان څارګره اداره په مختلفو نومونو(استخبارات، ضبط احوالات، ملي مصئونیت ، اګسا ، کام ، خاد ، واد ، ملي امنیت) نومول شوې ده. دا بیا ښیي چې د واکمنیو په اوښتون سره د څارګرې اداري په نومونو کې هم بدلون راغلی دی .

لکه څرنګه چې دا لیکنه د افغانستان د خلک دیموکراتیک ګوند فعالیت ته ځانګړې شوې ده د دې ګوند د واکمنۍ پرمهال د هیواد څارګرې اداره په څلور نومونو « د افغانستان ګټو ساتونکې اداره (اګسا) ، کارګري استخباراتي مؤسسه (کام)، خدمات اطلاعات دولتی (خاد) ، وزارت اطلاعات دولتي (واد) » یادېده . که چېرې دې نومونو ته وګورو دوه لومړي یې پښتو او دوه وروستي یې دري دي. دا بیا ښیي چې ګواکې د هېواد دوه لومړي مشران پښتانه او دوه وروستي یې غیرپښتانه وو . پداسې حال کې چې نجیب الله هم پښتون وو خو هغه د کارمل د مکتب د شاګرد په توګه چې ددې مکتب پیروانو پښتو ژبه د قبیلې ژبه بلله همدا لامل وو چې پښتون نجیب وښیي چې هغه له قبیلوي ژوند سره مخه ښه کړې او ګنې متمدن شوی دی د خپلې څارګرې اداري نوم یې هم دري غوره کړی دی. ددې اداري د نومونو بدلون ښیي چې د ګوند د مشر په بدلون سره د هېواد د څارګرې اداري نوم هم اوښتی دی. خو د نامه په تبدیلېدو سره د دې اداري په کړنو کې کوم مثبت بدلون رانغی بلکې د خلکو د ځورونو او شکنجو کچه یې لاپسې لوړېده ، تشکیلات یې پرسیدل تردې چې د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال هغه په دولت کې په بل دولت واوښتله. د ن. تره کي په واکمنېدو سره د څارګرې اداري (ملي مصؤنیت) په تشکیلاتو کې کوم بدلون رانغی خو نوم یې په (اګسا)واوښت. د تره کي د واکمنۍ پر مهال تر ډېره بریده د اګسا دنده ګوندي کمېټو او په وسله والو ځواکونو کې سیاسي څانګو پرمخ وړله یعنې د شکمنو وګړو څارل او په ګوته کول همدې ګوندي ارګانونو ترسره کول او څارګرو ته یې د نیولو امرونه صادرول. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته حفیظ الله امین د بهرنیو چارو وزیر او د صدراعظم د مرستیال مسؤلیت در لود. هغه د دولت امنیتي او په سیاسي بوروکې د تشکیلاتو او وسلوال پوځ (اردو، څارندوی او اګسا) د چارو لارښوونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله. ددې معنی دا شي چې هم په حکومت او هم سیاسي بیرو کې د اکسا د چارو لاربښوونه کوله . کله چې امین رسماً واک ترلاسه کړ ددې اداري نوم یې په کارګري استخباراتي اداره (کام) واړاوه او تشکیلات یې یو څه پراخ شول . د شوروي د اشغال په مهال د کام عمومي ریاست په خدمات اطلاعت دولتي واوښت چې څوارلس ریاستونه یې لرل او په ولایتونو کې د مدیریتونو تشکیل ریاستونو ته لوړ شو. نجیب الله دا اداره په دولت کې په بل دولت واړوله. ځکه چې دې ارګان د استخباراتي او اطلاعاتي شبکو سربیره وسلوال ځواکونه ، د قانون اوعدالت د پلي کولو اداري (اختصاصی انقلابي څارنوالی او اختصاصي انقلابي محکمې) او فرهنګي اوسیاسي بنستونه لرل. د شوروي استخباراتي د سرچینو له مخې« د دغې اداري د کارکوونکو شمیره د۱۹۸۰ز (۱۳۵۸ ل) کال د جنوري په میاشت کې ۷۰۰ تنه بښودل شوې وه چې په ۱۹۸۲ ز(۱۳۶۱ ل) کال کې ۱۶۶۵۰ تنو ته لوړه شوه. » ۱۲۴ / ۳۱۱ د نجیب الله د واکمنۍ د نسکوریدو په درشل کې یې شمیره ۹۱۵۰۰ تنو ته رسېدلې وه. د انقلاب په نوي بشپړتیایي پړاو کې د خاد پیاوړتیا د اندروپف په واکمنیدو سره ګړندۍ شوه چې پدې اړه د افغانستان درمنګنه ژئوپولیتیک نومې کتاب په ۴۵ مخ کې راغلي دي: « وروسته له هغې چې په شوروي کې اندروپوف راغی د خاد په واک کې یو لړ منابع ورکړل شول. د۶۰۰ تنو شاوخوا د کی جی بی سلاکارانو د خاد پراختیا ته مرسته کوله د خاد بودجه د۳۶ میلیون افغانیو څخه تر۱۹۸۳ پورې ۸ میلیاردو افغانیوته زیاته شوه. »

د شوروي لیکوالو له انده په دولت کې په بل دولت د څارګرې اداري د اړولو اصلي لامل دا وو چې« نجیب الله په دولتي امنیت ډېره لګوله او په پوځ او څارندوی یې باور نه درلود. داسي فکر کیږي چې ولسمشر د پوځ څخه ډاریده ...» ۴۹ / ۴۲۵ کله چې د شوروي د اشغال پر مهال د دولت ټولې اړتیاوې شوروي اتحاد برابرولې دا چې د خاد تشکیلات په وزارت اوړي او د دولتي امنیت په چوکاټ کې ستر جزوتامونه جوړېږي دا ټول د مسکو د ارادې له مخې پلې کېدل . د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال د مسکو له لوري په دولت کې په بل دولت د خاد د اړولو څخه موخه دا وه ترڅو څارګره اداره په دولت کې د بل پولیسي دولت پواسطه د اشغال د زمانې څخه ګواښمن پلانونه پلي کړي. د یوه هیواد لپاره چې د۱۳۰۰۰۰ تنه پوځ ۹۰۰۰۰ تنه څارندوی او ډول ډول نورې وسلوالې ډلې لکه د انقلاب سپاهیان ، تسلیمي قوتونه او قومي ملیشي ولري څه اړتیا لیدل کیږي چې څارګره اداره په یوه جنګي وزارت واړوي چې ټولټال پرسونل یې ۹۱۵۰۰ تنه وي او په توغندیو، ټانکونو او توپونو هم سمبال وي. هغه مهال د دولتي امنیت تشکیلات تر دې کچې پړسول شوي وو چې پرسونل یې د خلقیانو د واکمنۍ د استخباراتو څخه ۱۳۰ ځله زیات وو.

کله چې نجیب الله دې پایلې ته ورسید چې ملي روغه جوړه یې عملي نده او د پرچم واکمني د پایښت چانس نلري ددې لپاره چې د پرچمي واکمنۍ او په تېره د خاد ملي ضد کړنې پټې په تیارو کې پاتې شي ، د سلیمان لایق په مشرۍ یې یو پلاوی وټاکلو چې د خاد د لاسوندونو سربېره د رادیو تلویزیون آرشیف وڅیړي او هغه څه چې اړین ګڼي له منځه یوسي او دې پلاوي د خاد هغه سندونه چې د خلکو د وژنو سره تړاو درلود په بالا حصار کې وسوځول. د رادیو تلویزیون له آرشیف څخه یې د ن.تره کي او ح. امین هغه ټلویزیوني او راډیویي وینا وې چې ملي او ولسي جنبه یې درلودله له منځه یوړلې او کومو ته چې د انتقاد ګوته نیول کېدله هغه یې وساتلې او د پرچمي مشرانو او په تېره د نجیب الله پاروونکې ، لمسوونکې او شوروې پالنې وینا وې یې هم له منځه یوړلې. نجیب الله دا کار د کی جی بی د تجربو او د کی جی بي د سلاکارانو د مشورو پربنسټ تر سره کړ . جنرال شیبارشین د کی جی بی له لوړپوړو څخه د اندروپوف له لوري پر افغانستان د پوځي تیري د لاسوندونو د له منځه وړلو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:«داسې پټ لاسوندونه چې د امین د رانسکوولو د پریکړې پر پروسې د کارمل تر مشر تابه لاندې د حکومت پر جوړیدو او افغانستان ته د شوروي پوځونو پر لیږلو باندې رڼا واچوي په ک.ج.ب کې شتوالی نلري. زما د ملګرو د کیسو او خبرو له مخې ډیر لږو داسې لاسوندو شتوالی درلود. چې یوه کاپې یې درلوده او پخپله د اندروپوف (د ک. ج. ب رییس) په شخصي سپارښتني سره له منځه وړل شوي دي. زه نه پوهیږم چې یوري اندروپوف د څه شي له مخې داسې عمل کاوه. ښایي چې ده به لا په هماغه وخت کې دا احساس کړی وو، چې چارې به بده پایله ولري. د رژیم پایداري، ټینګوالی او ابدیت، د ښکنتیو لپاره د باور سمبول وو. کیدای شي چې د هغه د کچې شخصیت د بنسټیزي ډیرې ناپایداري او لنډ مهالتوب احساس کړی وي. د افغاني پوځي –سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډیرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي . » ۲۰۱ / ۱۴۶ پدې اړه واقعیت دادی چې کی جی بی د خلقیانو د واکمنۍ پرمهال شوروي مشرتابه ته په لوی لاس ناسم معلومات وړاندې کول ترڅو د شوروي اتحاد مشرتابه پر خلقي مشرانو بې باوره کړي او د هغوی د نسکورولو په خاطر کارمل واک ته ورسوي. لدې امله یې د خلقي واکمنۍ د رانسکورولو په موخه لاسوندونه له منځه وړل . د جنرال شبارشین په څرګندونو کې پخه خبره دا ده چې (د افغاني پوځي – سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډیرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي) او پدې ډول د څیړونکیو او لیکوالانو پام دې ته راګرزوي چې د شوروي په دولتي سندونو او په تیره د کی جی بی په لاسوندونو لکه (د کابل څخه مسکو ته لیږل شوي تلګرامونه ، د شوروي سلاکارانو مرکې او ویناوې) ډېره لګول پوره احتیاط او اړین غورغواړي .

پرچمیان یې هم د بې اتفاقی په ویروس ککړ کړل

پرچمیان د ثور د وسلوال پاځون څخه د ۱۹۸۶ کال تر لومړیو پورې متحد او یو موټی وو او کارمل یې ټولو ته منلی مشر وو. د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د خپلو نقشو د پلې کولو یعنې د وسلوالو مخالفینو د ځپلو د ا، خ، د ، ګ له ګېډې را وتلو کوچنیو ډلو او په هغو کې د خلقیانو په وړاندې ګډ دریځ درلود او په مشرتابه او لیکو کې یې د بې اتفاقیو کوچنۍ نښنه هم نه ترسترګوکیده تر دې چې بارق او لایق هم د کارمل د نقشو ربښتیني پلې کوونکي پاتې شول. د اسلامي انقلاب له بري وروسته ځینې پرچمیان ځانونه د خیبر پلویان او د کارمل مخالفان معرفي کوي .خو د پرچم د فرکسیون د فعالیت پر مهال داسې لاسوند نه شته چې خیبراو یا د نوموړي پلویان د کارمل خلاف درېدلي وي او یا د پرچم په ډله کې د کوم مخالف فرکسیون شتون وښیي . دا ډله پرچمیان نجیب هم د خیبر له پلویانو څخه ګڼي پداسې حال کې چې نجیب د کارمل له خورا ډاډمنو او نږدې کسانو څخه وو تر دې چې ډېری نجیب د کارمل د ساتونکي(باډیګارد) اوځینې هغه د کارمل د فرکسیون غړی ګڼي. د خیبر سره د نجیب مخالفت لدې څخه څرګندیږي چې نجیب هغه حقوق چې د خلقیانو او کارمل د واکمنیو پر مهال د خیبر کورنۍ ته ورکول نجیب هغه ودرول . د ثور د پاځون وروسته د خیبر کورنۍ ته هره میاشت د پنځه زره افغانیو سربیره په مکروریانو کې یو اپارتمان هم ورکړل شو او د کورمخې ته یې پیره ودروله . دا پیره د امین په واکمنۍ کې لیرې شوه . د کارمل د واکمنۍ پر مهال هم دا پیسې ورکول کیدلې خو نجیب الله هغه ودرولې. د۱۹۸۲ کال په لومړي سرتاسري ګوندي کنفرانس کې چې ځینو خلقیانو د ګوند او حکومت په تګلارو نیوکې وکړې یوازینۍ څوک چې د دې نیوکو په وړاندې ودریده هغه نجیب وو . پردې بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب خیبر پلوی او کارمل ضد نشي کېدای. د پرچمیانو په واکمنۍ کې د خیبر د ترور د پېښې څېړنه ونشوه او مازې د پرچم د فرکسیون د دې تئوریسن یادونه هم نده شوې. د شوروي اشغال پر مهال د پرچم په فرکسیون کې د کومې ډلې حتی یوه کس څرک ندی لګېدلی چې کارمل او د پرچم تګلاره انتقاد او په هغو کې په افغانستان کې د شوروي لښکر سره مخالفت ښودلی وي . دا چې نن یو شمېر پروني خلقیان او پرچمیان د ګوند د واکمنۍ حالات انتقادوي دا ښه کاردی خو درواغ ویل ، د اتلانو، خاینانو او تاریخ جوړول د تاریخ قضاوت نشي اړولی. خو هغه څه چې د دې ګوند د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته د کارمل پرچمي مخالفان په رسنیو او ټولنیزو شبکو کې خپروي د هغه ویروس ناوړې پایلې دي چې د اتلسم پلنوم په درشل(۱۹۸۶ کال می) کې شورویانو پرې ککړ کړل. پدې پلنوم کې د مسکو د ارادې له مخې د کارمل د خوښې خلاف نجیب د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. د ګوند د مشرتابه د دا ډول بدلون ورسته پرچمیان په دوو دښمنو ډلو کارملیانو (د اتلسم پلنوم مخالفانو) او د نجیب په پلویانو ووېشل شول. د اتلسم پلنوم پایلې پرچمیانو ته د خلقیانو د ۱۳۵۸ کال د وری د۲۵ تور پلنوم په شان شوې چې پرچمیان یې په دوو دښمنو ډلو و ویشل. دې وېش د پرچم د واکمنۍ نسکورېدو ته لار پرانېستله. په خلقیانو او پرچمیانو کې د دا ډول حالت واکمنېدل د مسکو ارادې له مخې پېښ شول. توپیر یې پدې کې وو چې په خلقي مشرتابه باندې مسکو داسې نفوذ نه درلود چې د پلنوم په رابللو سره تره کی په امین تعویض کړي بلکې د دوی ترمنځ یې بې باوریواو دښمنیو ته د یو شمیرله سیاست څخه بیخبره خلقیانو او د واک د مدعي د ځانغوښتنې څخه په ګټې اخیستنې سره د تره کي په استوګنځي کې د یوې ډرامې په جوړولو سره خپل پلان پلی کړ. په پرچمي واکمنۍ کې چې واک د شورویانو سره وو د کارمل څخه ګرباچف په مسکو کې وغوښتل چې د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه شي او کارمل هم ورسره ومنل. خو کارمل خپلو پلویانو ته لارښوونه وکړه چې هېواد ته د راستنېدو په ورځ اعتراضیه مظاهره وکړي ګواکې چې ګوند چمتو نه دی خپل لارښود له لاسه ورکړي. مسکو د کارمل دې دریځ ته په کتو سره سملاسي خپل دوه لوړپوړي څارګر افغانستان ته راولېږل ترڅو کارمل وپوهوي چې په مسکو کې کړې خپله ژمنه عملي کړي . لومړی کارمل اعتراض وکړ، بیا یې لکه ماشوم وژړل چې په واک کې یې پرېږدي خو کومه ګټه یې و نکړله . هماغه وو چې کارمل اړ شو د شورویانو له لوری د ګوند د مشرۍ څخه چمتو شوی استعفی لیک لاسلیک کړي. د کارمل له لوري شوروي څارګرو ته د استعفی لیک د لاسلیک وروسته د اپرېل په شپاړلسمه اتلسم پلنوم جوړ شو او نجیب د کارمل په ځای د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. لدې وروسته د کارمل پلویانو کوم چې د پرچم د فرکسیون اصلي برخه یې جوړوله د نجیب الله او د هغه د تګلارو د غندنې او د دولتي چارو په سبوتاژ لاس پورې کړ. په ګوندي بنسټونو کې د کارمل د پلویانو بیسارې نفوذ لدې نه جوتیږي چې د نجیب الله د واکمنولو په درشل کې د ګوند په نشراتي ارګان (د ثورانقلاب حقیقت) ورځپانه کې یې یو کاریکاتورچاپ کړ چې یوغویی د ګوند د مرکزي کمیټې د مانۍ په لور په حرکت کې ښیي. د کاریکاتور لاندې لیکل شوي وو: « سر یې غټ خوعقل یې لږ دی» چې اشاره نجیب الله ته وه چې هغه ته په کابل پوهنتون کې «نجیب ګاو» ویل کیدل. که څه هم دا اخبار په بشپړ ډول و نه ویشل شو خو ځینو دا اخبار تر لاسه کړی وو.د پلنوم وروسته نجیب د خپلو دې پرچمي ملګرو په وړاندې د مکافات او مجازات ، تهدید او تقدیر تګلاره غوره کړه ځیني یې بیکاره او زندانونو ته واچول او نورو ته یې لوړمقامونه او امتیازات ورکړل چې پدې ډول به لومړۍ ډله وبیروي اودوهمه ډله به د ده څخه ملاتړوکړي. د دې ویرولو او تقدیرولو لړۍ دوام وکړ . یوه ورځ به یو پرچمي کدر زنداني شو او څه موده وروسته به لوړ مقام ترلاسه کړ ښه بیلګه یې محمودبریالی دی چې له زنداني کیدو وروسته د صدراعظم مرستیال وټاکل شو. بریالي په زندان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړیره پرې ایښې وه اوخپلو ملګرو ته یې ویلي وو: « نجیبه ! تا ړیره راباندې پریښوده ترڅو مې په تا ړیره نه وي پرې ایښې خپله ړیره به ونه خریېم.» دا بیا ښیي چې کارملیانو پریکړه کړې وه چې له نجیب الله څخه غچ واخلي. نجیب الله چې د خپلو پرچمي ملګرو د دا ډول مخالفتونو سره مخامخ وو هغه یې د کارمل څخه چې لا د سیاسي بېرو غړی او د انقلابي شورا رئیس وو ګڼل چاره یې پدې کې لیدله چې کارمل د سیاسي بېرو د غړیتوب او د انقلابي شورا د ریاست څخه وباسي او د هېواد څخه یې هم وشړي. په دې صورت کې به ښايي پرچمیان له مخالفت څخه لاس واخلي. هماغه دي چې شوروي اړخ ته مراجعه کوي ده ته اجازه ورکړي چې کارمل د سیاسي بیرو د غړیتوب او انقلابي شورا له ریاست څخه هم ګوښه کړي او دوی هغه شوروي اتحاد ته بوزي. جنرال ګروموف په افغانستان کې د شوروی پوځ وروستی قوماندان پدې هکله لیکي:« ملګري نجیب په کابل کې د ملګري ورانتسوف او په نورو لیدنوکتنو کې، په وروستیو ورځو کې پدې ټینګار درلود چې ډېر ژر باید ببرک کارمل د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې له سیاسي دفتر او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا له ریاست څخه ګوښه کړل شي. ملګري نجیب ویل چې کارمل د ګوندي او دولتي کارونو څخه ډډه کړې په نیوکو یې پیل کړی او د ملي روغې جوړې پر ضد ګامونه اوچتوي .» ۱۹۰ / ۱۵۶د جنرال ګروموف څرګندوني ددې واقعیت ښکارندوی دي چې نجیب الله د خپل سلف په شان د مسکو د خوښې ، ارادې او اجازې پرته د سترو او مهمو پریکړو د نیولو واک نه درلود. کشتمند د انقلابي شورا څخه د کارمل د استعفی په هکله لیکي: « هغه (نجیب الله) له شورویانو څخه هیله وکړه چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته ور وغواړي. سره لدې چې شورویانو ومنله او کارمل ته یې بلنه ورکړه ، خو کارمل سخت مقاومت وښود او د هغوی بلنه یې رد کړه. نجیب الله غلی پاتې نشو او زیار یې وایست تر څو د هیواد څخه د کارمل د لېږې کیدو په اړتیا د سیاسي بیرو غړي قانع کړي. کله چې ببرک کارمل د سیاسي بیرو او د مرکزي کمیټې د پریکړې په وړاندې چې شوروي اتحاد ته لاړ شي مخامخ شو بیله دې چې هغه ومني بله لاره نلرله» ۳۹ / ۹۸۴ کشتمند غواړي پدې توګه د پرچم خپلواکي وښیي چې ګڼې کارمل د سیاسي بېرو د غوښتني له امله مسکو ته تللی دی. میرصاحب کاروال چې د کارمل سره په مسکو کې لیدلي وو د کارمل له قوله لیکي :« دی (نجیب الله) مې د زوی په شان وروزلو او جګ مې کړ او هغه ناځوانه حتي زما د فزیکي له منځه وړلو لپاره څو ځله آمادګي نیولې وه لکن شوروي اړخ ور سره موافقه نه وه کړې.» ۱۲۸ / ۱۵۱ د کارمل پورتنۍ وینا ښیي چې کرملن ناستو نه غوښتل دا طلايي آس له لاسه ورکړي هغه یې په مسکو کې وساتلو تر څو په اړین فرصت کې بیا پرې سپاره شي. پدې هکله د نجیب تیروتنه پدې کې وه چې د پرچمیانو له لوري د ده په وړاندې مخالفتونه یې د کارمل څخه ګڼل پداسې حال کې چې د دې مخالفتونو تر شا مسکو ولاړ وو چې کارمل او د هغه پلویان یې د توکو په څېر کارول.

د نجیب الله د واکمنېدلو ړښتیا

افغانستان د خپل جیوپولیتیک او جیوستراتژیک موقعیت له مخې مسکو ته ډېر ارزښت درلود تر دې چې لینن « افغانستان د منځنۍ آسیا کلی » ګڼله. د افغانستان دا ډول ارزښت وو چې مسکو تل هڅه کړې ده چې له افغانستان سره دوستانه اړیکي ولري نه دا چې دا کلی د هغه د سیالانو په لاس کې و لوېږي . د ثور انقلاب بري شورویان اندېښمن کړل ځکه کرملن ناستو فکر کولو چې د داودخان بدیل به پرچمیان وي خو د مسکو د وړاندوېینې خلاف خلقیان واک ته ورسېدل. که څه هم د شورویانو د فشار له امله په خلقي واکمنۍ کې پرچمیانو ته کابو نیمايي برخه ورکړل شوه خو د کارملیانو د ګوندي ضد کړنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پايله دا شوه چې کارمل او د هغه ملګري له واکمنۍ وشړل شي . له بله پلوه د خلقيانو په وړاندې د جهادي ډلو د وسلوالې مبارزې له امله په افغانستان کې امنيت خرابېدلو او مسکو وېره لرله چې د خلقي حکومت په راپرزېدو او د جهادي ډلو په واکمنېدو سره د شوروي اتحاد منځنۍ آسيا ته به اسلامي ولولې خپرې شي. له بله پلوه د خلقي مشرتابه خپلواک دريځ د کرملن د هژمونيستو مشرانو لپاره د زغم وړ نه وو پرافغانستان يې تيری وکړ خلقي واکمني يې نسکوره او پرچميان يې د واک په ګدۍ کينول پدې هيله چې د منځنۍ آسيا کلی ترلاسه کړي. د شوروي واکمنو د تمې خلاف افغانان د اشغالګرو خلاف ودرېدل چې نه يوازې د افغانستان په اړه د کرملن د واکمنو خوبونه او خيالونه چې دا کلی يې ترلاسه کړې ده د خاورو او ايروسره يو کړل بلکې د نوموړي هيواد تاريخ يې هم په بل مخ واړاوه دا ځکه چې په افغانستان کې د شوروي سره پوځ لپاره جګړه « له هغو وروستيو ځان وژونکو ماينونو څخه راوختله چې يو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو. » ۷ / ۳۹۶ مسکو چې د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شو او هره ورځ د خپلو پوځيانو د تابوتونو شاهد وو دا يې د کارمل د لټۍ ، عياشۍ او نه وړتيا څخه ګڼل او دې پايلې ته ورسېدل چې يابو (کارمل) بدل کړي ځکه د کارمل د پوځي سلاکار همکارانو په خپلو کې په کارمل د يابو نوم ايښی وو .لکه څرنګه چې په شوروي نظام کې(ک.ګ. ب) وروستۍ خبره کوله . همدې ادارې د کارمل د بدلولو واک درلود. کې ګې بې ته جوته شوې وه چې د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلي ځواک پښتانه دي نو پدې لټه کې شوله چې د تاجک پرچمي پرځای پښتون پرچمي د هيواد د مشر په توګه نصب کړي ګني پښتانه به پرې راټول شي او يا دا چې د يوه بې بصيرته مزدور پښتون په وجود کې پښتانه ښه ځپلی شي . دا مشر نجيب الله د خاد رئيس وو. کله چې ک. ګ. ب د کارمل ځای ناستی کرملن ته ور وپېژندلو . ګرباچف کارمل ، کشتمند، زيری،نجيب ، لايق ،جنرال نظرمحمد په پټه مسکو ته ور وغوښتل . ګرباچف هغوی ته د شوروي پوځيانو د وتلو د خبرې د شريکولو سربېره ويلي وو:« هغه بدلونونه چې ښايي ستاسو په ګوند کې راسي اوس يې تصور هم نشي کولۍ » ۴۰/ ۵۳۵ پدې غونډه کې کارمل د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه مخالفت ښودلی وو او يوازې نجيب د ګرباچف خبره تاييد کړی وه. پدې اړه زيری د کشتمند له قوله ليکي :« لکه چې کاليګين (د خاد سلاکار) د غونډې په باره کې نجيب ته پوره معلومات ورکړي و ، د نجيب څخه ليکلي مواد موجود وه. دغه نظريات چې پرون ګرباچف ويل ، نجيب لکه چې په کابل کې په خبر و، ای بچه را ملاکرده بود(دا هلک يې ملا کړی و)» ۴۰ / ۵۳۶ د زيري په پورتنيوڅرګندونو کې دوه شيان د پام وړ دي . يو دا چې ګرباچف پلاوي ته په ګوند کې د داسې بدلونو خبره کړې ده چې دا خواران يې تصور هم نه کوي او بل دا چې د ا، خ، د، ګ د پلاوي له جملې څخه يوازې نجيب الله ته د ګربا چف د ليدنې د آجندا په اړه معلومات ورکړل شوي وو چې په غونډه کې څه ډول دريځ ونيسي. دا بيا ښيي چې کرملن پرېکړه کړې وه چې نجيب الله په راتلونکې کې په ارګ کې ووينې . د افغان پلاوي د سفر وروسته شوروي سلاکارانو د نجيب د واکمنولو او نوې تګلارې په پروژه کار پيلوي . ويکتورپيتروويچ د کارمل سلاکار د ګوند د نوې تګلارې(ملي روغې جوړې) د پلې کولو په موخه کار پيل کړ او ضمناً د کارمل د دريځ د کمزورولو په چارو هم بوخت شو. هغه لومړی په مرکزي کميټه کې د ګوند د اغېزمنو کدرونو يوه غونده راوبلله اوغونډې ته کارمل وينا واوروله چې هغه د مخالفانو سره په روغې جوړې څرخيده او د ګډونوالو نظر يې غوښت. دا وينا په رسنيو کې د مرکزي کمېټې د لسګونو تزسونو په نامه تبليغېدله خو کارمليانو د کارمل د لسګونو تزسونو په نامه يادوله . ځېنو خلقيانو په خپلو کې په ريشخندۍ هغه د « کارمل لس تېزونه » بلل . د زيري په وينا ډيری او په هغو کې نظام الدين تهذيب د سترې محکمې رئيس او عبدالمجيدسربلند د اطلاعاتواو کلتور وزير ددې تزسونو په مخالفت کې و دربېدل . لدې غونډې وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګوند د مرکزي کميټې شپاړلسم پلنوم جوړشو چې آجندا يې د ملي روغې جوړې د سياست اعلانول وو. د پلنوم په اساسي رپوټ کې چې کارمل ولوستلو د ګوند او دولت کارونه انتقاد او ناکام بلل شوي وو او همدارنګه په ګوند او دولت باندې د خلکو د نه باور خبره هم شوې وه. کله چې په رپوټ کې د ګوند او دولت ناکامی ته ګوته نيول کېږي او په ګوند او دولت د خلکو د نه باور خبره کېږي دې دا معنی ورکوله چې د ګوند او دولت مشر د خپلو مسئوليتونو په سر ته رسولو کې پاتې راغلی او بايد استعفی ورکړي . خو کارمل استعفی ور نکړه ځکه ده ځان ناکام نه بللو . هغه څه چې په رپوټ کې وو هغه د ده نظر نه بلکې د شوروريانو ليدلوری وو چې ليکلی رپوټ يې ده ته ورکړی وو چې په پلنوم کې هغه د ويناد په څير ولولي . د۱۹۸۶ کال د مارچ په مياشت کې په پام کې وه چې په کابل کې د قبايلو يوه ستره جرګه راوبلل شي . يوه ورځ شوروي سفير تابييف کارمل ته ورغی او ورته و يې ويل :« تاسي يې مسکو ته بللي ياست. زمونږ مشران غواړي ستاسي سره د اړينو مسئلو په اړه خبرې وکړي .» ۲۰۳ کارمل مسکو ته ولاړ د هوايي ډګر څخه يې د کمونست ګوند د مرکزي کميټې روغتون ته وليږداوه هلته شل ورځې بستر وو او دوې مياشتې نور هم په مسکو کې پاتې شو ترڅو هغه ګرباچف ور وغوښت او ورته ويې ويل غوره به دا وي چې د ګوند له مشرۍ نه ګوښه او خپله څوکی يوه ځوان ملګري ته وسپاري او کارمل ورسره ومنل. کارمل د مې په لومړۍ کابل ته راستون شو. کابل ته په رسيدو سره د ده يو شميرپلويان چې زياتره يې نجونې او مېرمنې وې د مرکزي کميټې او ارګ مخامخ د ده په ملاتړ او د ګرباچف- نجيب ضد شعارونو په ورکولو سره اعتراضيه غونډه وکړله. په دې غونډه کې د کارمل ورور محمود بريالي هم ګډون کړی وو. پربله خوا د ګوند په مشرتابه او په تيره په پرچمي اړخ کې د کارمل د پلويانو له لوري د بې نظميو د منځته راوړو له امله انديښنو شتون درلود د ماخوستن تر ناوخته ګونډي مشران او شوروي سلاکاران د مرکزي کميټې په څانګو کې پاتې کيدل البته د کارمل پلويان هلته نه تر سترګو کيدل. کابل ته د کارمل د رارسېدو په دوهمه ورځ (مې دويمه) کوم شوروي سلاکار زيري، ګلابزوی ، محمدرفيع او د خاد رئيس يعقوبي ته دستور ورکوي کارمل ته ورشي او د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه د ناروغی په نامه د هغه د استعفي غوښتنه وکړي. هغوی د ماخوستن په ۹ بجو کارمل ته ورغلل. د ډلي مشر زيری وايي:« خبرې ما پيل کړې و مې ويل ته وينې چې په ګوند کې وضعه پيچلې ده موږ راغلي يو د وضع د بهبود لپاره ستا څخه مرسته وغواړو. د سياسي بيرو ملګري پوهيږي چې تاسې د ګوند په جوړولو او روزلو کې زيات کار کړی دی. ټول ګونډيان تاسو ته احترام لري. اوس مو صحت ښه نه دی او د ګوند لپاره کار نه شی کولای. نو د کړکيچ د پای ته رسولو لپاره د ناروغی له کبله استعفی وکړئ د ګوند په ګټه ده...، زما خبرې رفيع ، ګلابزوی او يعقوبي په لنډو جملو او يا سر ښورولو تائيد کړې...، خو وروسته يې د ميز بلې خوا ته چې رفيع او يعقوبي ناست وه مخ واړوی او له قهره لړزيدلي ږغ يې رفيع خطاب کړ ، وويل ليکن ته ، ته څرنګه زما استعفی غواړې . ته ،ته څنګه دا خبرې کوې . له کومو غارو مې راويستې ، له مرګه مې خلاص کړې وزارت ته مې ورسولې، بيا يې يعقوبي مخاطب کړ ويې ويل دغه وګوره ، والله که چا پيژندی اوس د خاد ، د واد وزير ماته څه وايي... لږ څه شرم وکړئ . تاسو ته نه ښايدل ما ته راشئ او دغه خبرې وکړئ ...، زه به ستاسو د خبرو په اړه فکر وکړم بله ورځ به درته ووايم.» ۴۰ / ۵۵۵ .ددې ليدنې وروسته سبا ته د شوروي د څارګرې ادارې دوه لوړپوړي جنرالان ګريچکوف او شبارشين کابل ته راغلل ، کارمل ته ورغلل او په مسکو کې يې د خپلو ژمنو د پلې کولو غوښتنه ترې وکړه او استعفی ليک يې مخې ته ورته کېښود. کارمل ورته وايي: « ورته څرګنده نشوه چې په کوم اساس شوروي اتحاد د يوه خپلواک دولت په کورنيو چارو کې بيشرمانه لاسوهنه کوي. خو ګريچکوف په قاطعيت سره په خپل دريځ درېږي او وايي د استعفی د نوښت مرکز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل دی او مسکو یوازې افغان ملګرو ته مرسته رسوي. کارمل ته نه ښایي وضعیت لا کړکیچن او کړکیچن کړي...، دا د تشنج ډک دیالوګ د۱۹۸۶ د می په دریمه پدې پای ته ورسید چې د مانۍ خاوند د شوروي جنرالانو په شتون کې د ګوند د رهبرۍ څخه خپل استعفی لیک د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند جوړیدونکي پلنوم ته لاسلیک کړي» ۲۰۲ او هغه ګریچکوف ته وسپاري. پدې اړه د پښت پرده افغنستان په کتاب کې راغلي دي چې کابل ته د کارمل د رسیدو یوه ورځ وروسته د می په دوهمه ولادیمیر ګریچکوف د کی جی بی د لومړۍ اداره مشر چې په ۱۹۸۸ کې د کی جی بی رئیس شو د جنرال شبارشین د کی جی بی د مرستیال سره کابل ته راورسیدل . هغوی دنده لرله چې د کارمل د استعفی بهیرسمبال او تنظیم کړي. د جنرال شبارشین په وینا کله چې ګریچکوف کارمل ته دا خبره وکړه چې په مسکو کې خپلې کړې ژمنې عملي کړي « د کارمل رنګ تور شو. هغه منکر نشو چې په مسکو کې ځینو توافقاتو ته رسیدلی وو خو ګوتڅنډنه یې وکړه چې ګوښه کیدنه یې نارضایتي او مخالفتونه زیږوي او د شوروي اعتبار ته جبران نه کوونکی زیان رسوي. وروسته لدې ناڅاپه پریشانه شو، ژبه یې بنده شوه او و یې ژړل. ما ووژنئ! قرباني مې کړئ ! زه مرګ ، زندان او شکنجې ته چمتو یم ! » ۲۰۳/ ۲۱۱

په لیکني بڼه د کارمل د استعفی لیک د ترلاسه کولو یوه ورځ وروسته د می په څلورمه د مرکزې کمیټې اتلسم پلنوم راوبلل شو.د پلنوم د جوړیدو مخکې شپه « د کورنیوچارو د وزیر په دستور د کارمل نږدې ملګري ، همفکران او خپلوان د مؤسساتو د کنډک د قوماندان خلیل امین زاده له خوا ونیول شول او ارګ ته ولیږدول شول.» ۲ / ۱۵۲ همدارنګه د پلنوم په ورځ د الوتکو الوتنې هم ودرول شوې. د ثورانقلا ب په بشپړتیایي پړاو کې ددې پلنوم توپیر له نورو پلنومونو نه پدې کې وو چې په نورو پلنومونو کې به د مرکزي کمیټې د غړو سربیره ځینو لوړپوړو چارواکو لکه د ولایتي ګوندي کمیټو منشیانو،والیانو، معیینانو،قوماندانانو او رئیسانو ګډون درلود خو پدې پلنوم کې یوازې د اسلامی شئونومعیین او د قومونو او قبایلو د وزارت نه دوو تنو ګډون کړی وو. په پلنوم کې کله چې د کارمل د استعفی خبره و شوه نظام الدین تهذیب او مجید سربلند د کارمل د استعفی لیک غوښتنه وکړه او نجیب ورته ویلي وو:« ملګري کارمل په خپل خط استعفی کړې ده هغه زموږ سره موجوده ده که ضرورت پیښ شو ملګرو ته به یې وړاندې کړو.» ۴۰ / ۵۵۷ پدې پلنوم کې په زړه پورې دا وه چې د کارمل پرځای د چا د ټاکل کیدو وړاندیز نه وو شوی چې د اسلامي شئونو معیین د خبروغوښتنه وکړه او د خبرو په ترڅ کې یې وویل: « محترم نجیب الله ! موږ ستاسو په انتخاب ډیرخوښ شوو او ستاسو د بریالیتوبو هیله کوو، نجیب پرې ږغ وکړ : مولوي صاحب ! زه تر اوسه کاندید شوی هم نه یم ته د ټاکل کیدو مبارکي راکوې. نوراحمد نور ورته وایي ستا بیانیه باید تر انتخاباتو وروسته ویل شوې وای .» ۴۰ /۵۵۷ – ۵۵۸ د سیاسي لوبو څخه د بې خبره ساده مولوي له وینا څخه دا تریخ واقعیت جوتیږي چې څرنګه د افغانستان په روان ناورین کې ځینې سست عنصره ملایان او روحانیون لکه یو شمیر روڼ اندي د توکو په څیر پلورل او پیرل کیږي . پلنوم د رایو په اتفاق کارمل ګوښه او نجیب الله یې د هغه پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکه. په پلنوم کې بریالي او راتبزاد برخه نه وه اخیستې. په استعفی لیک کې راغلي وو: « ملګرو! له ډیرفکر وروسته ما پریکړه وکړه چې د مسئولیت د احساس او روغتیایي عواملو او نړیوالو مسئلو او ستونزو ته په کتنې سره د خپلو امکاناتو د ژورې ارزونې له مخې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي له مقام څخه زما معذرت ومنئ .» ۳۹ / ۷۲۵ سره لدې چې کارمل د کی جی بی د دوو لوړپوړو سره د شوروي دولت خلاف ترخې خبرې لرلې خو په استعفی لیک کې د شوروي دولت څخه داسې قدرداني شوې وه : «خپله ملي او انترناسیونالستي دنده ګنم په همدې شیبه کې یو ځل بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ستر ولس د ګوندي او دولتي مشر څخه زموږ ځوريدلي ولس ته د هراړخيزه انټرناسيونالستی مرستو د ورکونې څخه د زړه له کومې خپله مننه وړاندې کړم.» ۲۰۴ د اتلسم پلنوم په درشل کې د کارمل د ځای ناستې په هکله د ګوند په مشرتابه کې نظرونه ویشلي وو خو مشترک ټکی یکې دا وو چې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه یو وټاکل شي. په پرچمیانو کې کشتمند او لایق هریوه ځان مستحق ګاڼه . خلقي زیري هم د ګوند د مشرۍ شوقي وو چې ځینو د خلقي اړخ د مرکزي کمیټې غړو هم زیري ته لیوالتیا لرله. کاروال د ګوند رهبرۍ ته د خلقي اړخ په مشرتابه کې د واحد نظر د نشتون خبره کوي او لیکي: « صالح محمدزیري په لومړیو کې د نجیب الله مخالف وو او سلطانعلي کشتمند ته یې ترجیح ورکوله ځکه چې د ګوندي سابقې او د سلطانعلي کشتمند د نرم کرکتر له امله یې د کوچنيتوب او سپکاوۍ احساس نه کاوه. د نیازمحمدمومند او زما(میرصاجب کاروال) لپاره د کارمل تبدیلي په صالح محمد زیري او یا پنجشیري د منلو وړ وه.که څه هم موږ د سلطانعلي کشتمند سره ښې اړیکې لرلې. څرنګه چې وروسته معلومه شوله سیدمحمدګلابزوی د مخکنیومصلحتونو پر بنسټ د نجیب الله په اړه خپله موافقه ښودلې وه. د وطنجارلپاره اصلاً دا مطرح نه وه چې څوک دې شي؟ هغه په وروستيې تحلیل کې د شورویانو د نظر تابع وو او کوم ځانګړی دریځ یې نه درلود. په هرصورت د شورویانو رول ټاکونکی وو.» ۱۲۸ / ۱۴۶ پدې هکله د افغانستان درمنګنه ژئوپولیتیک کتاب روسي لیکوالان د کتاب په ۵۹ مخ کې د مسکو رول ته ګوته نیسي او راوړي: « د کارمل د ځای ناستي په توګه د نجیب په غوراوي کې شورویانو ټاکونکی رول درلود. اندروپوف ، اوستینوف او پونوماریوف د نجیب وړتیاوو ته لوړ ارزښت ورکاوه او هغه یې ښه پیژاند. پدې هکله نظریات داسې وو چې د کارمل د بدلولو په صورت کې یوازې نجیب کولی شي د هغه پرځای وټاکل شي .» د ا، خ، د،ګ د مشر په توګه د نجیب د غوراوی به د شوروي جنرال لیاخفسکي ولولو: « د ۱۹۸۰ لسیزې په نیمایي کې په شوروي اتحاد کې د رهبرۍ د بدلون له کبله په افغانستان کې هم د مشرتوب د بدلولو خبره مطرح شوه، د ګرباچف د ټینګار په وجه ډاکترنجیب الله د مشرتوب لپاره غوره شو.» ۲۰۵ / ۱۹ پدې ډول د ګوند د اتلسم پلنوم په جوړولو سره د مسکو له خوا د نجیب الله په ګټه کودتا په بري سره سرته ورسیده.

د پورتنیو څرګندونو نه ښکاري چې کارمل د مسکو د ارادې او د کی جی بی د جنرالانو د فشارونوله امله د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه استعفی ته اړایستل شو او پرځای یې نجیب الله وټاکل شو خو بیا هم کشتمند د اتلسم پولینوم دایریدل او په هغه کې د نجیب الله ټاکنه د ګوند د مشرتابه (سیاسي بیرو) اراده ګڼي ، د شورویانو اغیزاو نفوذ نه مني او لیکي :«۱۹۸۶ کال داسې پیل شو چې یوځل بیا د رهبرۍ په د ننه کې اختلافونه زیات شول او دا ځل د رهبرۍ د مشر د تبدیلیدو پرته له منځه نه تلل. د سیاسي بیرو اکثریت د رهبرۍ تغییر یو اړین ضرورت ګاڼه چې نجیب الله د کارمل پرځای وټاکي، کارمل شخصاً هم لدې څخه خبر درلود.» ۳۹ / ۷۲۵ هغه مهال لیکوال د دفاع وزارت د ملکي مدافعې په ریاست کې دنده لرله. د اتلسم پلنوم د دایریدو وروسته ددې ریاست عمومي رئیس جنرال دوست محمد د ګوند د مرکزي کمیټې علی البدل غړي د ریاست منسوبینو ته پدې اړه معلومات ورکړل او ټول خپلو څانګو ته لاړل . څو شیبې وروسته رییس لیکوال خپل دفتر ته و غوښت او ور ته و یې ویل: « نور څه غواړئ ببرک کارمل خو مو هم لیرې کړ.» لیکوال ورته وویل نه پوهیږم چې کارمل چا لیرې کړ ځکه چې څو ورځې مخکې ویل کېدل چې د سیاسي بیروغړي په پام کې لري چې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه یو د کارمل پرځای وټاکي .خو وینو چې نجیب د ګوند د سیاسي بیرو د غړو د ارادې خلاف د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو . د کارمل پر ځای د کشتمند یا زیري د ټاکنې خبره رییس لیکوال ته کړې وه. په خپله نجیب الله میثاق ته د ده واک ته د رسېدو په اړه داسې ویلي دي: « کارمل ته ویل شوي وو چې د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نامه د ګوند او دولت له رهبرۍ استعفی وکړي او شوروي ته د استراحت لپاره لاړ شي او هلته د ژوند کولو ټول امکانات او آسانتیاوې ور ته چمتو کېږي.کارمل مقاومت کاوه او چمتو نه وو داسې سیاست ومني. شوروي سلاکارانو د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د ټولو غړو سره کار پیل کړاو هر یوه ته یې جلا جلا دا سیاست توضیح کاوه. په پای کې د محمود بریالي، اناهیتا راتب زاد، ظهور رزمجو، نظام الدین تهذیب او مجید سربلند پرته د مرکزي کمېټې ټول اصلي او علی البدل غړي د دې تګلارې سره همغږي شول . باید د مرکزي کمېټې پلنوم جوړ شوی وای او کارمل د ناروغۍ په پلمه استعفی ورکړې وای...»۷۹ / ۵۵۲ - ۵۵۳ د نجیب الله د واکمنېدلو ربښتیا به په خپله له ده څخه هم ولولو. کله چې مسکو د ۱۹۸۹ کال د نوامبر په میاشت کې د برهان الدین رباني په مشرۍ د مجاهدینو یو پلاوی مسکو ته تللی وو او د دې پلاوي سره مسکو دې هوکړې ته رسېدلی وو چې د ۱۹۹۲د جنورۍ د لومړۍ وروسته به افغان حکومت ته پوځي تسلیحاتي مرستې دروي. لدې پرېکړې وروسته نجیب الله په نهیلۍ او ګیلې سره د شوروي اتحاد د وخت بهرنیو چارو وزیر شیواردنادزې ته یو لیک استولی او په یوه برخه کې یې راغلي دي:« ما نه غوښتل جمهور رییس شم ، تاسې زه رضا کړم. پرله پسې مو هیله وکړله او د ملاتړ ژمني مو را کړلې ...، اوس مو زه او د افغانستان جمهوریت تقدیر ته پرېښودل. څرنګه دا مسآله درک شي.»۲۰۱ /۱۹۴

ملي روغه جوړه

د کارمل پر ځای د نجیب الله د ټاکلو څخه د مسکو موخه دا وه چې له افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي او نجیب پدې لاره کې ورسره کاملاً همغږی او همکارۍ ته چمتو وو خو کارمل ور سره مخالفت ښودلی وو . نجیب الله واک ته په رسیدو سره د مسکو له لوري د چمتو شوې نسخې پربنسټ رسماً د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه چې منځپانګه یې د وسلوالو مخالفینو سره په پخلاینې، د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لوري د واک د انحصار څخه ډډه ، په هیواد کې د سیاسي ګوندونو او آزادو رسنیو فعالیت ، د پراخ بنسټه حکومت منځته راتګ او د افغانستان څخه د شوروي پوځیانو وتل وو. خو نجیب ادعا کوي چې دی د ملي روغې جوړې د تګلارې د غوره کولو نوښتګر دی. نجیب الله د۱۳۷۰ کال د تلې په دریمه په پارلمان کې دا پوښتنه طرحه کړه « چې د ملي روغې جوړې تګلاره له کومه ځایه پیل شوه؟ وویل، ځواب روښانه دی .څرنګه مې چې څو ځله د مختلفو مناسبتونو له کبله د دې مسئلې سره تماس نیولی دی چې پنځه کاله مخکې د پوهانو، روحانیونو او د افغاني مختلفو شخصیتونو سره ناستې او لیدنې کتنې ترسره کړې او د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې وروسته تجربې راغونډې شوې. د ملي روغې جوړې لومړنۍ مفکوري د همدې ناستو او د نظریاتو د مبادلې څخه منځته راغلې . » ۲۰۶ / ۲۰۱ خو واقعیت دا دی چې د روغې جوړې تګلاره د شورویانو له لوري په چمتو شوې رپوټ کې چې کارمل د ګوند په شپاړلسم پلنوم کې ولوست اعلان شوله او وروسته هغه د مسکو له لوري د یوه جامع سند په توګه تنظیم او د نجیب الله په واک کې کېښودل شو. کاروال د هغه مهال د دارالنشاء غړی پدې هکله لیکي: « دا سند له روسي ژبې نه په تاجکي ژباړل شوی وو چې لومړی ځل د نجیب الله له لوري په سیاسي بیرو کې مطرح شو.» ۱۲۸ / ۱۵۳ نه یوازې کاروال د ملي روغې جوړې د تګلارې نوښتګر مسکو ګڼي بلکې شوروي جنرالان او په هغو کې ګروموف ورته څرګندونې لري او لیکي: « د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي په توګه د نجیب الله د ټاکنې سره جوخت شوروي ګوندي سلاکارانو نوې ستراتیژي جوړه کړه چې موخه یې په هیواد کې د کورنۍ مخامختیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمول وو. دا ستراتیژي په ټوله نړۍ کې د ملي پخلاینې(ملي مصالحې) په نامه شهرت وموند.» ۱۹۰ / ۱۹۲ د نجیب له لوري د اعلان شوې ملي روغې جوړې د تګلارې په اړه (افغانستان در منګنه جیوپولتیک) نومي کتاب په دېرشم مخ کې داسې راغلي دي:« ښېله شکه نجیب الله یو پیاوړی ځیرک چلباز او سرزوری سیاستوال وو. د اوازو خلاف نه هغه او نه کوم بل افغان مشر د ملي پخلاینې تګلاره اعلان کړله . د ملي پخلاینې سناریو د کرملن د مانۍ د لارښوونکو په دستور ولیکل شوله او افغاني اړخ یې یو عادي پلې کوونکی وو. همدارنګه لیاخفسکي د افغان میرانه اوغمیزه نومي کتاب لیکوال د کتاب په ۳۴۳ مخ کې د ځلوېښتم پوځ له لوري مسکو ته د یوه لېږل شوي رپوټ یوه برخه راوړي چې دا رپوټ که له یوې خوا د ملي روغې جوړې جوړوونکی شوروي اړخ ګڼي له بله پلوه د دې تګلارې د ناکامۍ پیغام هم له ځانه سره لري. په رپوټ کې راغلي دي:« اوس معلومیږي چې د ملي روغې جوړې تګلاره چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند لارښوونکو وړاندې کړه او د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند یې پلې کوي عملي نه ده . سربېره پردې هغه د مخالفانو په ګټه واوښتنه.» د ځلوېښتم پوځ له لوري مسکو ته د استول شوي رپوټ څخه ښکاري چې د ملي روغې جوړې څخه مسکو موخه دا وه چې څه ډول خپل لښکر له افغانستان څخه وباسي. کارمل د پاخه سیاستوال په توګه د مسکو پدې موخه پوهېدلی وو او د ګرباچف د وړاندیز په وړاندې ودرید خو ځوان نجیب الله دا درایت او هوښیاري نه لرله. هغه نه یوازې د مسکو له لورې پدې پیل شوې لوبه کې خپل سر بایلود بلکې افغانستان یې د کړکیچ خورا ګواښمن پړاو ته ورټېل واهه چې د شوروي د اشغال نه یې پایلې افغانانو ته ګواښمنې شوې. البته دا د دې معنی نلري چې د ملي روغې جوړې تګلارې ته اړتیا نه وه بلکې د هغې د بریا لپاره باید رښتینې هلې ځلې شوې وای. دا تګلاره هغه مهال بریالۍ کېدله چې د هرڅه د مخه نجیب په ګوند کې د خلقیانو او په واکمنۍ کې د نورو سیاسي ډلو سره جوړه کړې وای ، د پرچمي له تنګ چوکاټ څخه یې باید ځان را ایستلی وای، د مخالفینو سره یې صادقانه خبرو اترو ته مخه کړې وای نه اپراتیفي لوبو ته. د ملي روغې جوړې د تګلارې د اعلانولو وروسته د نجیب الله له کړنو ځرګنده شوله چې هغه ګومان نه کولو چې شورویان د افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي همدا لامل وو چې د ملي روغې جوړې د تګلارې د پلې کولو په موخه یې رښتینې هلې ځلې ونکړلې او خپلې اپراتیفي- خادېستي لوبې یې پر مخ وړلې. هغه د ژنیو د لوزنامې د لاسلیک یوه اونۍ مخکې چې په تاشکند کې له ګرباچف سره وکتل سر یې پدې خلاص شو چې شوروي اړخ د خپلو پوځیانو په اېستلو کې جدي دی. د نجیب لخوا د دا ډول ناسم ګومان ، د هغه له لوري د اپراتیفي لوبو پر مخ وړل او دې ملي پروسې ته د یوې پروژې په څېرد لیدلو پایله د ملي روغې جوړې ناکامي او په هېواد کې د تنظیمونو د وحشت واکمنېدل شول .

طرحه که عریضه !؟

د نجیب الله له خوا د ملي روغې جوړې د اعلان وروسته پرچمیانو د وسلوال او غیر وسلوال اپوزیسیون سره پټو او ځرګندو اړیکو ټینګولو ته مخه کړله چې دا اړیکې د اسلامي جمعیت او شیعه ګوندونو سره خورا تودې وې. تردې چې اته ګوني تنظیمونه یې په یوه دسترخوان کېنول. د فقیرمحمد ودان په خبره «... د اسلامي وحدت ګوند په یوه اپراتیفي لوبه کې د دولتي امنیت د وزارت د مالي لګښتونو او تخنیکي امکاناتو له مخې منځته راغی او پروژه یې د جمهور رئیس له لوري جوړه شوله.» ۱۹۱/ ۲۵۱ د نجیب دې اپراتیفي لوبو د وطن تباهۍ ته شرایط برابر کړل. د یوې ملي مسألې په اړه د هېواد له سیاسي مخالفو او موافقو ډلو سره اپراتیفي او استخباراتي لوبې مردودې دي. خلقي مشرتابه دا اړیکې لیدلې خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمن فرکسیون د دې اړیکو، د هغو د بهیر او پایلو په اړه سیاسي بیرو ته رپوټ نه ورکاوه او هرڅه د خلقیانو څخه پټ پرمخ تلل. د ودان په خبره « ترهغه ځایه چې لیکوال خبر یم د اسلامي ګوند سره په خبرو کې نجم الدین کاویاني،لایق او یعقوبي برخه لرله د اسلامی وحدت سره کشتمند او د هغه کاري ډلې کار کاوه . د نظار شورا سره د جمهوررئیس مرستیال محتاط یا محبوب الله کوشاني توظیفیدل. د پاچا د پلویانو سره سلیمان لایق اوعبدالوکیل همدارنګه د ملي محاذ او ملي ژغورنې سره د بهرنیوچارو ، د ګوند د نړیوالو اړیکو او اکثرآ د دولتي امنیت د وزارت له لارې مذاکرې پرمخ تللې. » ۱۹۱ / ۶۷ څرنګه چې ښکاري د مخالفینو سره د مذاکرو په پرمخ وړونکو کې د خلقیانو یو کدر نه ترسترګوکیږي پداسې حال چې د ګوند د مؤتلف سازا استازی پکې شتون لري. نجیب د خپلو سیاسي سیالانو ، مخالفانو او دښمنانو سره سولې او جوړجاړي ته چمتو وو خو د خپلو سازماني ملګرو سره یې د ګډ کار څخه ډډه کوله. دا که له یوې خوا د خلقیانو سره د هغه دښمني ښیي له بله پلوه د سولې او د افغان ولس سره هم دښمني وه.د نجیب له لوري د دا ډول دریځ غوره کول د ملي روغې جوړې په تګلاره د مخالفینو باور ته هم زیان رساوه او له بله پلوه په ګوند کې یې هم کورنیو کشمکشونو او مخامختیا ته لار هواروله. کله چې ګرباچف د شوروي کمونست ګوند په اووه ویشتمه کنګره کې د افغانستان جګړه شوروي اتحاد ته ناسور ټپ وبلله او د افغانستان څخه یې د شوروي سپاهیانو د وتلو پریکړه افغاني مشرانو ته اعلان کړه په واک کې شریکو خلقي مشرانو دا خلقیانو ته ښه فرصت وګڼلو ګواکې چې د آزادې ساه د کښلو مناسب شرایط را رسېدونکي دي چې نور به په هېواد کې شوروي لښکر د داموکلس د تورې په شان خلقیان نه ګواښي او د خپل فعال شتون د ښودلو په موخه یې هلې ځلې پیل کړلې. خو د خلقیانو سره د پرچمیانو له لوري د مخالفینو سره د خبرواترو د بهیر نه شریکول یعنې د سولې له بهیر څخه لرې ساتل خلقي مشران وهڅول خپل کورني اختلافونه شا ته پریږدي او خلقي صفوف یې اړ شول چې د خپلو آزمایل شوو مشرانو تر شا ودریږي. خلقي مشرتابه د خپل دریځ د ساتلو په خاطر په واک کې شریکو نورو سیاسي ډلو سره د پوهاوي او ګډې ژبې د موندلو په موخه اړیکې ونیولې خو کومه بریا یې نه لرله . لامل یې د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د خلقي مشرتابه پاسیف دریځ ، د واک نشتون او په خپله د خلقیانو کورني اختلافونه وو.

د پرچمیانو سره په واک کې شریکو خلقي مشرانو د دې لپاره چې د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته خلقیان په یوه قوت واوړي د۱۹۸۸ کال د اپریل په میاشت کې یوه طرحه جوړه کړله چې په مرکزي کمیټه کې د۳۰ تنو خلقیانو څخه ۲۸ تنو لاسلیک کړه او هغه یې د شوروي سفیر له لارې ګرباچف ته واستوله. هغه مهال د ګوند د مرکزي کمیټې غړي ۱۲۰ تنه وو. طرحه دوو تنو محمداسلم وطنجار او انجینر نظرمحمد لاسلیک نه کړه ځکه هغوی د نجیب الله ترڅنګ دریدلي وو . ګرباچف ته د طرحې لیږل یو ځل بیا د خلقي مشرتابه نه وړتیا نندارې ته کینودله .هغوی د دې پر ځای چې خپلې غوښتنې او وړاندیزونه په سیاسي بیرو یا مرکزي کمیټه کې طرحه کړې او د پرچمیانو سره یوه پوهاوي ته ورسیږي طرحه ګرباچف ته استوي . د خلقیانو د مشرتابه له لوري ګرباچف ته د دې طرحې استول په واقعیت کې د عریضې لیږل وو. خلقي مشرانو د مسکو له دوه مخی ،د شورویانو له لوري د خلقي غورځنګ د کمزورولو، او د هغه د رهبرانو د له منځه وړلو له ترخو تجربو څخه درس نه وو اخیستی او فکر یې کاوه چې په شوروي اتحاد کې د ګرباچف په واکمنیدو سره به شورویان د ریښتینو دوستانو په خیر د افغانستان سره همکاري وکړي. دوی ددې واقعیت د درک وړتیا نلرله چې د شوروي اتحاد په شان د یوه ستر هېواد تاریخ نه یوه واکمن جوړکړی او نه یې یو واکمن اړولی شي. ګرباچف دا طرحه له یوه مکتوب سره ګډه نجیب الله ته واستوله چې پکې یې لیکلي وو دا ستاسو کورنۍ موضوع ده هغه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

حل کړئ. د ګرباچف دا غبرګون منطقي او مناسب غبرګون وو چې یو حکومت یا یو سیاسي ګوند خپلې کورنۍ ستونزې باید پخپله حل کړي. په زړه پورې لا دا ده چې په مرکزي کمیټه کې د ګرباچف لیک زیري هغه چا چې د طرحې سره متمم لیک لاسلیک کړی وو ولوست . د ګرباچف مکتوب نجیب ته دا پیغام هم درلود چې خلقیان د ده له تګلارو سره همغږي نه دي د تشکل په لټه کې دي او کولی شي ده ته ستونزې جوړې کړي. د دې مکتوب په وړاندې د ولسمشر غبرګون دا وو چې د خلقیانو له تشکل مخنیوی وکړي او هغه خلقیان چې د ده د تګلارې په وړاندې درېږي له ډګره وباسي او څوک چې د ده له دریځ څخه ملاتړ کوي په خپل غېږ کې ونیسي. په دې موخه یې په خلقي مشرانو او کدرونو کار پیل کړ تر څو د هغوی دریځ ځانته معلوم کړي هغه کسان چې د خپلولو وړ دي خپل او هغوی چې ځانګړی دریځ لري ور سره اړین چلند وکړي . د میثاق په وینا « کله چې په ۱۳۶۷ ل/ ۱۹۸۸ز کې ډاکټر نجیب الله د کارمل د پلویانو او د کارمل د همکارانو او همسنګرانو صالح محمد زېري ، دستګیر پنجشیري ، نیاز محمد مهمند، میرصاحب کاروال ، سیدمحمد ګلابزوی او یوشمیر نورو خلقیانو د فشار لاندې راغی د امین د دوران ګوندیانو ته یې مخه کړه » ۷۹/ ۵۲۴ ترڅو دوی د ځانګړي دریځ لرونکو خلقي مشرانو او کدرونو خلاف لکه توکي وکاروي چې پدې کار کې بریالی هم شو. پدې برخه کې د نجیب بریا تر دې کچې وه چې د ګوند بنسټ ایښودونکي لکه میثاق او شاه ولي هم خپل او د خلقیانو د سترې برخې په وړاندې یې ودروي . میثاق د نووستي آژانس له خبریال سره په یوه مرکه کې ویلي وو :«نورمحمدتره کی د خلقیانو رهبراو ببرک کارمل د پرچمیانو رهبر وو خو ډاکتر نجیب الله د ټول د ا،خ ، د ، ګ یعني د خلق او پرچم د فرکسیونونو رهبر دی .» ۲ / ۱۴۴ میثاق دومره نجیب ته وفادار دی چې د هغه په اړه د یوه څرګند واقعیت څخه سترګې پټوي او هغه دا چې نجیب لکه نور پرچمي مشران د سفاراتونو څخه د شتمنیو په لوټ کې ښکېل نه وو . هغه په خپل کتاب کې د پرچمي سفیرانو له لوري د سفارتونو د شتمنیو د وړلو کچه راوړې ده خو یوازې د نجیب لخوا د شتمنیو د وړلو په اړه څه نه لیکي.
محمد اعظم سیستاني د خلقي واکمنی د دولتي رسنیو پر بنسټ په خپل کتاب مقدمه برکودتای ثور و فجایع هشت ثور په ۱۱۳ مخ او میثاق د خپل کتاب په ۳۲۰ – ۳۲۱ مخونو کې د سفارتونو د وړل شوو شتمنیو د کچې په اړه راوړي :

محمد اعظم سیستاني	عبدالکریم میثاق
۱- ببرک کارمل ۷۵۰۰ ډالر	- ۷۰۰۰ ډالر
۲- اناهیتا راتب زاد ۷۶۰۰ ډالر	- ۱۱۰۰۰ ډالر
۳- نوراحمدنور ۲۱۰۰۰۰ ډالر	- ۲۲۰۰۰۰ ډالر
۴- عبدالوکیل ۲۰۰۰ ډالر	- ۱۰۰۰۰ انګریزي پوند او ۲۰۰۰ ډالر
۵- محمودبریالی ۲۴۰۰ ډالر	- ۵۰۰۰ ډالر او ۷۰۰۰ کلدارې
۶- نجیب الله ۲۱ میلیون ریال	- صفر.

نجیب الله د خلقیانو د دریځ د معلومولو وروسته پدې کې شو چې هغه خلقي مشران چې د پخوا په څیر د پرچم د ارادې سره سم ګامونه نه اوچتول په بهر کې دپلوماتیک مسئولیتونه او تحصیلي بورسونه ومني چې له ګلابزوی پرته نورو د نجیب الله وړاندیزونه ونه منل. کله چې د ګلابزوی د سفارت اوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرې شوې « د خلقي اړخ مشران د څارندوی په کلوپ کې سره جرگه شول د وطنجاراو انجينرنظر محمد پرته ټولو په يوه خوله وويل چې گلابزوی بايد په هيڅ صورت خارج ته ولاړ نشي ...،خارج ته د گلابزوی په اړه اړينه بريښې وويل شي چې د وسله وال پوځ لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري او د سياسي بيرو غړی ميرصاحب کاروال د هغه کور ته ورغلل ترڅو هغه قانع کړي چې خارج ته له تگ نه ډډه وکړي چې دا مهال د شوروي د سفارت نه د ټلفون زنگ راځي او گلابزوی ته خبر ورکوي چې د مسکو نه ځانگړي الوتکه د ده لپاره راغلي او په هوايي ډگرکي د ده انتظار باسي ،سبا ته بايد حرکت وکړي ،هغه موافقه وکړه او د خپلو کاليو په ټولولو يې پيل وکړ. » ۱۲۸ / ۱۶۴ له سفارت نه گلابزوی ته ټلفون ښيي چې مسکو هغه مهال هم د افغانستان د دولت د چارو او په هغو کې د لوپوړو د مقرريو واک درلود چې څوک چيرې په دنده وگوماري او څوک لېرې يا بيواکه کړي . له هغه سره جوخت نجيب الله د خپلواپراتيفي لوبو پراساس د خلقي کدرونو د دريځ د معلومولو په موخه په گوندي سازمانو کې د نظرغوښتنې ډرامه سازماندهي کړه. پدې نظرغوښتنې کې غوڅ اکثريت خلقيانو د کنگرې د رابللوغوښتنه کوله او کله چې دا موضوع په سياسي بيرو کې طرحه شوله د نجيب الله ځواب دا وو چې « د کنگرې د دايريدو وخت نه دی،هيواد د جگړې په حال کې دی او کارمليانو د دې لپاره چې د خلقيانو او نجيب ترمنځ اختلافونه زيات کړي له دې مسالې سره علاقه وښودله هغوی هم د کنگرې د دايريدو سره سرښوراوه. » ۵۸۷/ ۴۰

نجيب الله چې د کنگرې د رابللو له توپان سره مخامخ شو، هڅوونکي يې خلقي مشران او په ځانگړې توگه زيری گڼه. د زېري په وينا نجيب هغه ورغواړي او ورته وايي: « د شفاخانې د راپور له مخې ته زيات ناروغه يې بهتره ده ته پولنډ ته د سفير په څير ولاړشې ، استراحت او خپل علاج به وکړې خو ما له دغه کار څخه د بيلابيلو علتونو په وړاندې کولو انکار وکړ ، څه وخت وروسته په کوم پلنوم کې زما د اخراج مسئله طرحه شوه. »۴۰ / ۵۹۱ داسې بريښي چې تردې وروسته د زېري د فزيکي له منځه وړلو څو ناکامې هڅې کيږي چې په يوه کې يې د شوروي د سفارت د لاس لرلو شک هم کيدای شي. زيری د دولتي امنيت د وزارت د سلاکار له خوا سفارت ته بلل کيږي د شپې نا وخته چې د سفارت څخه د کور خوا ته ستنيږي د آرتن پله ته نږدې په نوآباد کې د ده موټر ته بم اينودل شوی وو ، ده ته کوم زيان نه رسيږی خو موټر يې ويجاړيږي او څه موده وروسته هغه د ۱۹۸۹ کال د اکتوبر په مياشت کې د مرکزي کميټې په پلنوم کې د سياسي بيرو نه وايستل شو. د پلنوم د دايريدو نه يوه ورځ مخکې شوروي سفير ورانسوف زيري ته ويلي وو چې« بايد په گوند کې د يووالي روحيه پياوړې شي او هرچا ته مناسب ځای پيدا شي.»۱۲۸ / ۱۶۱ د خلقي مشرانو گوښه کولو نه دا چې د يووالي روحيه نه پياوړې کوله بلکې د دواړو اړخونو ترمنځ يې اختلافونه لا زياتول.

د خلقي مشرتابه له لوري د دې طرحې د طراحانو کمزوري او نه وړتيا به په يوه بيلگه کې وړاندې کيږي. هغه مهال ليکوال په سياسي – پوځي پوهنتون کې د استادئ دنده لرله. يوه ورځ ډگروال محمدقاسم چې مخکې لدې د خوست د۲۵ فرقې سياسي آمر هم په پوهنتون کې په تدريس بوخت وو. هغه د ليکوال سره د خلقي مشرانو له لورې د دې طرحې خبره شريکه کړله چې د هغې په اړه گډ کار وشي. ليکوال دا طرحه يوه جامع سياسي طرحه وگڼله خو دا يې پرې اضافه کړل چې د داسې يوې طرحې عملي کول يوه وړ او غښتلي مشرتابه ته اړتيا لري چې خلقيان هغه نه لري. يو سياسي سازمان ځانله تکتيکي او ستراتژيکي هدفونه ټاکي . ځرنگه چې طرحه د خلقيانو د تشکل پيغام لري . کله چې د يوه سازمان خبره کيږي هغه بايد تکتيکي او ستراتژيک هدفونه ولري . زه د خلقي سازمان دا تکتيکي او ستراتژيکي هدفونه نه وينم. ښه بېلگه يې ولسي جرگې ته ټاکنې دي. تاسې را ته ووايئ چې زموږ د پوهنتون خلقيان او پلويان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې ددې ناحیې د دریو کاندیدانو څخه کوم کاندید ته رایه ورکړي؟ هغه ځواب راکړ نه پوهیږم. لیکوال ورته وویل خلقي مشرانو د سترو موخو د پلې کولو لپاره متې رانغښتې دي پداسې حال کې چې د تکتیکي او کوچنیو مسالو په هکله ځانګړې دریځ او د شته ستونزو د حل په اړه کومه نقشه نلري آیا دوی د دې ستر پیټې د وړلو وړتیا لري؟ لدې کبله په داسې مشرانو پسې تلل تېروتنه او د ځان تېرایستل دي او زه پدې برخه کې همکارۍ او ګډ کار ته چمتو نه یم . څه موده وروسته چې د ګرباچف لیک زیري د مرکزي کمیټې په پلنوم کې ولوست معنی یې دا وه چې هغه خپله تیروتنه ومنله چې طرحه یې مسکو ته استولې وه خو بیا یې هم په همدې پلنوم کې د پلنوم برخه والو ته د دې طرحې په سموالي ټینګار ونکړ او خپل دریځ یې د پلنوم له برخه والو سره شریک نکړ . د دې طرحې خو په واقعیت کې د عریضې وروسته بهیرونو څخه داسې ښکاري چې د دې کار ترشا هم مسکو ولاړ وو ترڅو خلقیان او پرچمیان د یو بل په وړاندې ودروي.

نجیب الله او ورسره زیاتیدونکي مخالفتونه

د ګوندي او دولتي مشر په توګه د نجیب الله د ټاکل کېدو وروسته ډېر ژر د هغه په وړاندې په ګوند کې مخالفتونه پیل شول او د وخت په تیریدوسره یې کچه لوړیدله . شورویانو چې په ګوند او دولت کې ژورې ریښې ځغلولي وې او له هر څه نه خبر وو د هغوی څخه یې یو لیکي:« خبره پدې کې ده چې د نجیب الله په واکمنېدو سره په ګوند کې داخلي ګوندي مبارزه کمزورې نه شوه بلکې برعکس لا یې قوت وموند .»۴۹ / ۳۷۶ د نجیب الله په وړاندې د مخالفتونو د زیاتېدو لاملونه دا وو.

۱ – د نجیب الله تېروتنې

مخکې ویل شوي وو کله چې د پرچم خبره کېدله معنی یې د کارمل ډله وه . لکه څرنګه چې کارمل د شورویانو د فشار له امله د ګوند له مشرتابه ګوښه کړل شو او چمتو نه وو له خپل مقام څخه تېر شي ببله کومه شکه پلویانو یې د هغه د ځای ناستي ضد دریځ نیولو . دا چې نجیب الله د کارمل د همغږۍ پرته د ګوند مشرتابه ته زړه خوښ کړ دا یې ستره تېروتنه وه. بله تېروتنه یې دا وه چې د ګوند د عمومي منشي د مقام څخه د کارمل د ګوښه کولو وروسته د کارمل سپکاوی کېده چې دې ډول وضعیت نه یوازې د کارمل په ټېونو د مالګې دوړول وو بلکې د نجیب الله خلاف د کارمل پلویان هم لمسول . دریمه تېروتنه یې په خلقیانو نه باور او د هغوی د کمزورولو هڅې وې. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره ټولو ګوندي او حکومتي بنسټونو ته دستور ورکړل شو چې د سولې بهیر ته د مخالفینو را جلبولو ته متې را ونغاړي. خلقي مشرانو او اغېزمنو خلقي کدرونو هم پدې لارکې هلې ځلې پیل کړلې او د خپلو اجرآتو رپوټونه یې په خپل وخت له مسؤلو مقاماتو سره شریکول. خو کله به چې د خلقیانو له لوري مخالفین چمتو شول چې له مخالفت لاس اخلي نجیب الله به هدایت ورکړ چې هغه له خاد سره تنظیم کړي که مخالفینو به د خاد سره د اړیکو د ټینګولو ډډه وکړه نو نجیب الله به همدې خلقي کدرونو ته هدایت ورکړ چې نور د هغوی سره اړیکي پرې کړي . د بېلګې په توګه خلیل الله کوهستاني د ګوند د مرکزي کمیټې غړی د « نجیب الله له خوا د مصالحې د پروګرام په خاطر تګاب او نجراب ته استول کېږي...،په تګاب اونجراب کې د محل له جهادي قوماندانانو سره یې وسیع او ثمربخش فعالیت وکړ. نوموړي به په هرو دری میاشتو کې کابل ته راته او جمهور رییس ته به یې د کار ګزارش وړاندې کاوه.بالاخره جهادي قوماندانان د مصالحې پروګرام ته آماده شول.له دې وروسته خلیل الله کوهستاني نجیب الله ته ګزارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړچې جهادي قوماندانان آماده دي چې له مصالحې سره پيوست شي، نور نه غواړي جنګ ته ادامه ورکړي.نجيب الله هدايت ورکوي چې قوماندانان د خاد ارګان ته تسليم کړه ! خليل الله کوهستاني له هدايت سره سم ، جهادي قوماندانو ته اعلانوي – چې تاسو اوس د خاد ارګان ته تسليموم. جهادي قوماندانان کوهستاني صاحب ته وايي ، موږ له تا سره موافقه کړېده ، موږ خاد ته نه ورځو. کوهستاني صاحب بيا نجيب الله ته د عين موضوع ګزارش ورکوي .جمهور رييس نجيب الله ،کوهستاني صاحب ته هدايت ورکوي : تماس دې له جهادي قوماندانانو سره قطع کړه.» ۱۷۰ / ۲۲۲ – ۲۲۳ د نجيب الله دا ډول دريځ د خلقيانو سربېره د مخالفينو له لوري هم د روغې جوړې په تګلاره او په نجيب الله هم شکونه پيدا کول .

۲ - په ګوند کې د اختلافونو سرچينه

په هرسياسي سازمان کې د اختلافونو سرچينه د هرڅه د مخه د نوموړي سازمان په مشرتابه او اغېزمنو کدرونوکې بايد ولټول شي . په ا، خ ،د ، ګ کې تل د اختلافونو سرچينه ګوندي مشران او د ګوند د واکمنۍ پر مهال سياسي بېرو وه چې غړي يې يا د ګوند بنسټ ايښودونکي يا اغېزمن او ځواکمن کسان وو . دا مشران چې د افغاني قبيلوي ټولنې محصول وو دوی هم د ګوند د مشر وروسته لکه د قبيلو د مشرانو په څېر د ګوند د مشرۍ خوبونه ليدل. همدا لامل وو کله چې د۱۹۸۶ کال په لومړيو کې کله چې د واک څخه د کارمل د ګوښه کېدو ګنګوسې وې ويل کېدل چې د کارمل ځای ناستی به د ګوند د بنسټ ايښودونکو څخه يو وي . خو د ګوند په رهبرۍ کې د واکمن ذهنيت خلاف نجيب الله د کارمل ځای ونيو. له همدې امله وو چې د سياسي دفتر هغو غړو چې د زعامت خوبونه ليدل د نجيب الله خلاف دريځ غوره کړ. پدې هکله به دوې بيلګې راوړل شي:

الف – شاه محمود حصين خلقي کدر د۱۹۸۶ کال په لومړيو کې د دوو تنو سره لايق ته ورغلي وو په يوه ليکنه کې راوړي: « لايق صاحب په يوه پاريدلي رواني حالت کې وويل . عجيبه ده :هغه هلکانو چې لا يې پرتوګ نه وو اغوستی او زموږ مخې ته دې خوا او هغې خوا ټوپونه وهل نن د ګوند او سبا د دولت مشري ترلاسه کوي.» ۲۰۷

ب- کشتمند هم چې له هره پلوه ځان د ګوند د مشرتابه مستحق ګڼلو ليکي :« د يادولو وړګنم چې غوښتنو، وړانديزونو او نظرياتو شتون درلود چې زه د ببرک کارمل په ځای د ګوند او دولت رهبري او رياست په غاړه واخلم ځکه چې د ګوندي او د دولتي کار،مشرتوب او صلاحيت ، ګوندي او وګړنيز ملاتړ په بشپړډول طبيعي او منل شوي ګڼل کيدل چې داسې بدلون راشي . د ګوند د ننه او په ټولنه کې داسې انتظاراتو شتون در لود ...، تصادفآ په دې مقام کې زه وم چې د ګوند د بنسټ ايښودونکو او د کارمل وروسته په ګوند کې دوهمه څيره شميرل کيدلم او په ګوند کې زما په وړاندې کوم مخالفت موجود نه وو خو ما شخصآ د رهبرۍ ادعا نلرله او يا ښايي اړين شرايط لا برابر نه وو.» ۳۹ / ۷۰۶- ۷۰۷ د پرچم د فرکسيون د پورتنيو دوو مشرانو څرګندونې ښيي چې هغوی ځانونه د ګوند د زعيم مستحق ګڼل خو باز د نجيب الله په سرکيناست او نجيب د دوی دواړو او د ګوندي زعامت د نورو ليوالو دښمني وګټله . د ګوند د مشر په توګه د نجيب الله د ټاکل کېدو له امله د زېري او نور ناخوښي د زېري له لاندې وينا نه جوتېږي:« يوه ورځ نوراحمدنور په دفتر کې ناخوښه رامعلوم شو، نو مې پوښتنه ځنې وکړه څنګه داسې مايوسه ناست يې نه وايي کاروانونه دې غرق سوي دي. دی له چورتونو راووتی ، و يې خندل او ويې ويل، آوو ، ته يې پرڅه يې . ته بيچاره پرڅه خبر يې . ما سمدستي جواب ورکړ ولې نه يم خبر ځوان فعال عمومي منشي مو دی . په هرڅه خبردی سړی اوس داسې فکر کوي چې يو څوک شته چې د وطن په باره کې فکر کوي، پلان لري نخشه جوړوي. د هغه بل غوندې خو بيغمه نه دی پروت. نوراحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل : بیشکه دغسي ده . ته به خود خوشاله یې کارونه ستا په طبیعت برابر دي ، زما له احواله به هغه وخت خبر شوی وای چې میرزاعلم دې عمومي منشي شوی وای او تا یې ترلاس لاندې کار کولای...، ما او نور پر دغه خبره وخندل او ډېر وخت مو یادول. څه وخت مو په خپلو منځو کې د نجیب نوم میرزاعلم ایښی و.» ۴۰ / ۵۷۹ خوستی میرزا علم حمیدي خلقي کدر وو.همدا لامل وو چې نجیب الله کاروال ته د نهیلۍ په ډول ویلي وو:« زه په سیاسي بورو کې دوست نلرم. هغوی ټولو د دښمن په څېر زما په وړاندې دریځ نیولی دی. زه یوازې یم. » ۱۲۸ / ۲۳۷

۳- د ګوند په تشکیلاتي چارو کې په خاد ډېره لګونه

« کله چې نجیب عمومي منشي شو نو کدرونه یې د تشکیلاتو له لارې نه، بلکې د خاد له لارې غوره کول او مهم ځایونه یې ورسپارل.پداسې حال کې چې د کارمل د دورې په ټوله موده کې دغه کار د تشکیلاتو د شعبې په معرفي کولو کیدی.» ۴۰ / ۵۷۸ دې هم د ګوند د مرکزي کمیټې د تشکیلاتو څانګه او د سیاسي دفتر او دارالانشاء غړي ناراضه کړي وو.

۴- د اپوزېسیون سره د نجیب الله د استازو د کتنو د بهیراو پایلو پټ ساتل

نجیب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره د دولت د وسلوال او غیروسلوال اپوزېسیون سره د خپلو استازو له لارې خبرې اترې پیل کړې خو د دې خبرو د بهیر ، پایلو او د مخالفینو د غوښتنو په اړه یې د سیاسي بیرو خلقي برخه او چپ دموکراتیک اتحاد اړونده سازمانونه او حکومت نه خبرول . دې کار په نجیب الله باندې د خلقیانو او د دې سازمانونو د مشرانو او د حکومت د ځېنو غړو بې باورۍ او مخالفت ته لاره هواره کړله .

۵- د نجیب الله اېراتیفي لوبې

مخکې مو هم دې مسئلې ته ګوته نیولې وه چې ولسمشرپه ګوند او دولت کې د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره د ګوندیانو او په تېره کارملیانو د تقدیراو تهدید تګلاره غوره کړه. د نوموړي د تګلارو او یا نظریاتو سره د نه همغږۍ له امله ګوندي او دولتي کدرونه او چارواکي یا له دندو ګوښه کول ، یازندانونو ته اچول ، له څه مودې بند وروسته یې آزادول او په لوړو مقامونو ګومارل. دا ډول بهیر د نوموړي د واکمنۍ تر پایه دوام وموند. د نجیب الله دا رنګه کړنې او بدلیدونکی دریځ لامل پدې کې وو چې هغه کومه ځانګړې نقشه نلرله بلکې د ګوندي او حکومتي کدرونو سره یې چلند یوازې ده ته په وفادارۍ کې لیدلو او یا دا چې ټولې پریکړې او کړنې یې د پېښواو بهیرونو په وړاندې تحمیلي غبرګون وو. د محمد آصف محسني د تنظیم پرته د شیعیه اوو ګونو څخه د وحدت د ګوند جوړول د هغه د اېرتیفي لوبو څرګنده بېلګه وه. په نړۍ کې داسي بېلګه نشته چې یو حکومت دې خپلې څو مخالفي وسلوالي ډلې په یوه محور را غونډې کړي خو نجیب الله دا کار وکړ او خپل دې کار ته یې اېراتیفي لوبه ویله. پدې هکله واقعیت دا وو چې دا د مسکو پلان وو چې غیرپښتنانه وسلوال مخالفین او کارملیان په یوه تلواله کې تنظیم او د دې تلوالي پر مټ د م، م دسولې پروګرام شنډ کړي.

۶- د وسلوال اپوزېسیون له لوري د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت

یوه مسئله چې په ګوند کې د نجیب الله په وړاندې د مخالفتونو د زیاتیدو لامل کېده د تنظیمونو لخوا د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت وو خو نجیب الله پردې تګلاره ټینګار درلود . البته هغه مهال سوله افغانانو ته د هوا په شان اړینه وه . خو واقعیت دا وو چې وسلوالو مخالفینو روغې جوړې ته نه دا چې هرکلی ونکړ بلکې هغه یې رد کړله. روغه جوړه یو طرفه لار نه ده بلکې مقابل لورې هم باید هغې ته هرکلی ووایي. کله چې مقابل لورې روغې جوړې ته چمتو ندی خو پدې اړوند عملي ګامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوچتېږي داسي کړنلاره بيله ناکامی بله پايله نلرله. څرنګه چې د ملي روغي جوړې نوښت د مسکو سره وو او مسکوغوښتل د يوې لوزنامې له مخې خپل پوځونه له افغانستان څخه وباسي نجيب د يوه لاسپوڅي په توګه اړ وو چې د مسکو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي بيله دې چې د دې تګلارې ناوړه پايلو ته پام را وګرزوي.

د ژنيو لوزنامې

د مسکو مغروره مشران پرافغانستان باندې د خپل خاينانه لښکرکشۍ وروسته په افغانستان کې د ملي پاڅون په پيل سره پوه شول چې ستره تيروتنه يې کړېده او پدې کې شول چې په آبرومندانه ډول د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي. د شوروي دولت دا هوډ هغه مهال جوت شو چې د۱۹۸۲ کال په نوامبر کې يوروي اندروپوف د کی جی بی رئيس د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر په توګه وټاکل شو او د افغانستان د کشالي د حل په موخه يې هڅې پيل کړې. خو د نوموړي هڅو لدې امله پايله نلرله چې هغه مهال متحده ايالاتواو پاکستان يوې سياسي معاملي ته چمتو نشول ځکه چې د افغانستان د کشالي د سياسي حل په اړه د اندروپوف نقشه د نوموړو دوو دولتونو په پرتله د شوروي اتحاد او افغانستان د ګټو پرمحور څرخيدله. اندروپوف « ټينګارکاوه چې اسلام آباد د کابل د رژيم مشروعيت ومني او ضمناً په پام کې يې لرل، د کارمل ځای چې د افغانستان اکثريت خلکو د شوروي د ګوډاګي په توګه ترې کرکه لرله يو منل شوی شخصيت ونيسي ترڅو واک د غيرکمونست عناصرو سره وويشي. اندروپوف د کابل د رژيم ساتل پدې کې ليدل پاکستان ژمنه وکړي چې د ملګرو ملتو د سازمان د مذاکرو پربنست د شوروي ځواکونو د وتلو وروسته د مقاومت له مرستې لاس واخلي او متقابلاً کابل د پاکستان ضد ځواکونو ته مرسته ونکړي.» ۴۷ / ۱۰۵- ۱۰۶ پداسي حال کې چې د ګرباچف په پلان کې دې مسئلې ته پام نه وو راګرزول شوی . د افغانستان د کشالي د سياسي حل په موخه د مسکو د هلوځلو پايله دا شوله چې د۱۹۸۲ کال د جون په مياشت کې د ملګرو ملتو د استازي د سولې مآموريت پيل شي چې هغه له پاکستان سره د غير مستقيمو مذاکرو له لارې پرمخ تللو البته ايراني لوري له خبرو نه ډډه وکړه. پدې مذاکراتو کې د ګرباچف تر واکمنېدو پورې پرمختګ نه ليدل کيده ځکه چې د شوروي مشرانو د نه نرمښت سربيره اصلی خنډ واشنګټن وو.د ملګروملتو د ځانګړې استازې ديه ګوکوردوويز د وينا له مخې کله چې دې مؤسسي د افغانستان د ستونزې د حل لپاره خپل استازی وټاکه په دې مؤسسه کې د متحده ايالتونو استازي(جورج شرمن) هغه ته ويلي وو: « متحده ايالتونه د خبرواترو له لارې د قضيې د حل غوښتونکی دی خو ليوال نه دی چې دپلوماتيکې هڅې پيل او دا کړکيچ حل شي .»۴۷ / ۱۰۱ د غيرمستقيمو خبرو په پيل کې د ښکيلو اړخونو کابل او اسلام آباد او د هغو ملاتړو مسکو او واشنګټن دريځونو زيات واټن درلود. واشنګټن -اسلام آباد د دری اړخيزه خبرو اترو (اسلام آباد، کابل ، ملګري ملتونه) او مسکو- کابل په دوه اړخيزه مذاکرو (کابل – اسلام آباد) ټينګارکاوه . البته خبرو د واشنګټن- اسلام آباد د طرحې پر بنسټ پيل او دوام وموند. مذاکرې په لومړي پړاو کې د شوروي لښکر پر وتلو او د افغانستان په چارو کې په نه لاس وهني څرخيدلې. د افغانستان دريځ دا وو چې شوروي ځواکونه هغه وخت بيرته خپل هيواد ته ستنيدلی شي چې د افغانستان په کورنيوچارو کې لاسوهني ودريږي او مقابل لوری د لاس نه وهنې تضمين ورکړي او پاکستان بيا د شوروي لښکر د وتلو د مهال ويش د ټاکلو موضوع راپورته کوله. کله چې ګرباچف واک ته ورسيد او په افغانستان کې د مسکو د ارادې له مخې هم زعامت تغيير وموند د ملګروملتو د استازي د ماموريت هڅو قوت وموند په تيره کله چې ګرباچف د شوروي کمونست ګوند په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه ويشتمه کنګره کې افغانستان (ناسورتپ) وباله او د افغانستان څخه يې د شوروي لښکر وتل وړاندې کړل خبرې دوهم پړاو ته ننوتلې چې هغه د افغانستان په کورنيو چاروکې د نه لاس وهنې او د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړيدو څرنګوالي ته ځانګړې شوې او مسکو په خپل دريځ کې زيات نرمښت وښود پدې معنی چې د خپلو ځواکونو د وتلو موده يې له دوه ويشت مياشتو نه نهو مياشتو ته راټيټه کړه پداسې حال کې چې پاکستان د شوروي سپاهيانو د وتلو موده د اوو مياشتو پر ځای نهه مياشتې ومنله.

د م، م د استازي کوردوويز په وينا کله چې مذاکرې پای ته نږدې کيدلې « هغه (نجيب الله) يو ځل بيا د خپل پخواني سلف په څير د دې په لټه کې شو چې د شوروي لښکر د وتلو په لار کې خنډ او د هغو د ځنډېدو سبب شي .» ۴۷ / ۲۱۷ د نجيب دا ډول دريځ ښودل چې هغه په لومړيو کې فکر نه کولو چې شوروي اړخ د خپلو سپاهيانو په وتلو کې جدي دی خو کله چې وپوهېدلو ګرباچف خپل پوځيان وباسي نو د سولې په وړاندې د خنډونو د جوړولو هڅې پيل کړلې. اشرف غني هم دېرش کاله وروسته کله چې امريکايي اشغالګرو په ۲۰۱۸ کال کې د طالبانو سره په دوحه کې د سولې خبرې پيل کړلې د سولې د ټينګښت په موخه عملي ګامونه ځکه پورته نکړل چې هغه ګومان نه کولو چې اشغالګر له افغانستان څخه وځي. نجيب الله په تبليغاتو کې د سولې او روغې جوړې خبرې کولې خو هڅې يې پدې راګرزولې وې چې په واکمن ګوند کې خپل سيال له ډګره وباسي او د وسلوالو اوغير وسلوالو مخالفينو سره استخباراتي اپراتيفي لوبې پرمخ بوزي چې دده د دې لوبو منطقي پايله د ده ناکامه تېښته او د حکومت مفتضحانه نسکورېدل شول. پدې توپير چې غني په تېښته بريالی شو اونجيب بريالی نشو . پدې اړه ګرباچف شل کاله وروسته د (ابخوا مسکوه) راديو سره په مرکه کې داسې وايي: «ما د نجيب سره په تاشکند کې وکتل .هغه په خپل ځان باورنه درلود او باور يې نه کاوه چې موږ په جدي ډول(د وتلو لپاره) تصميم نيولی دی. ټولو انتظار يوست چې ګواکې موږ له افغانستان څخه نه وزو. خولازم نه وو چې پاتې شو.» کله چې د سولې خبرې اترې د يوې لوزنامې په لاسليکولو سره په بري سره پای ته ورسېدلې د نجيب د پوځي سلاکار سترجنرال ګارييف په خبره « جمهور رييس ټينګار کاوه چې د شوروي سپاهيانو يوه برخه په افغانستان کې پرېږدو او يا د امکان له مخې په خپله خوښه سرتېري د حيرتان د لارې او د خوراکي توکو اوکمالاتي موادو د ساتنې لپاره ور واستوو.» ۱۹۶/ ۵۱ البته هغه مهال نه يوازې نجيب د سولې د ټينګښت په لار کې د خنډونو د جوړولو په لټه کې وو ،بلکې وسله والو مخالفينولا ناوړه دريځ نيولی وو. هغوی که له يوې خوا د روغې جوړې تګلارې سره مخالفت څرګند کړ له بله پلوه د۱۹۸۸ کال د فبروري په نيمايي کې «مخالفينو پلان جوړکړی وو چې د م،م د منځګړي ديه ګوکوردوويز الوتکه به په ژنيو کې د خبرو اترو د ځنډولو په موخه را وغورزوي. »۴۷/ ۳۴۰ د م، م د استازي د هڅو په وړاندې د ستونزو او خنډونو د جوړولو سره سره د سولې خبرو شپږ کاله دوام وموند ، يوولس ځله د افغانستان، پاکستان او د م ،م د استازو ترمنځ په غير مستقيمه ډول مذاکرې پرمخ تللې او کله چې دا هڅې وروستي پړاو ته نږدې شوې د لوزنامې د لاسليک نه درئ ورځې وړاندې د۱۹۸۸ کال د اپريل په يوولسمه د امريکي ولسمشر رونالدريګن وويل: « زه باور لرم چې متحده ايالات اوس کولای شي له شوروي سره يوځای د لوزنامې تضمين کوونکی شي.»۴۷/ ۳۶۹ د امريکا د ولسمشر له وينا وروسته د اپريل په څوارلسمه د ژنيو لوزنامې د م ،م د سرمنشي پريزدوکويلار تر څارنې لاندې د افغانستان او پاکستان د بهرنيوچارو د وزيرانو عبدالوکيل او زين نوراني په ګډون چې په تالار کې د امريکې او شوروي د بهرنيو چارو وزيرانو شولتز او شېواردنادزی شتون درلود لاسليک شوې. « دا مراسم ډېرساده او د جنازې مراسمو ته ورته وو او شل دقيقې يې وخت ونيو. » ۳۶۹/۴۷ د ژنيو د لوزنامې لاسليک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکی شیواردنادزي وايي:« ما د لوزنامې د لاسلیک په مهال بد احساس درلود او دا کار راته ستونزمن برېښېده او په الوتکه کې د راستنېدو په لار کې وپوهېدم چې د نجیب الله سره مو خیانت کړی دی.»

لوزنامې پنځه فقرې لرلې لدې امله د ملګروملتو پنځه فقره یې پلان نوم یې خپل کړ او منځپانګه یې د افغانستان څخه د شوروي ځواکونو پر وتلو، هیواد ته د کډوالو په بېرته راستنېدو او د افغانستان او پاکستان له لوري د یو بل په کورنیوچارو کې نه لاسوهنه وه. که څه هم په لوزنامه کې دوو سیالو زبرځواکونو د بهرنیوچارو وزیرانو د تضمین کوونکو په توګه خپل لاسلیکونه کیښودل. خو د لوزنامې د لاسلیک وروسته بهیرونو وښودل چې دواړو تضمین کوونکو خپل نړیوال اخلاقي مسئولیت ته د یوه داسې هیواد د ولس په وړاندې چې د دوی د سیالیو اولاسوهنو له امله یې سلګونه زره تنه شهیدان او معلول او میلیونونه کډوال شول شا کړه او دې ولس ته یې نور بې شمیره کړاوونه راوړل. د ژنیو د لوزنامې د لاسلیکولو د مراسمو په پای کې شولتز وویل: « نن تاریخ جوړ شو، او زیاته یې کړه چې پدې اړه متحده ایالتونو شوروي ته اطلاع ورکړې وه چې امریکا د خپلو ژمنو مطابق د تضمین کوونکي په توګه دا حق ځانله ساتلی دی چې خپلې پوځي مرستې د افغانستان ګروپونو ته ورکړي که چیرې شوروي اتحاد په افغانستان کې موجودو ګوندونو ته محدودیت قایل شي، متحده ایالات به هم هغومره محدودیت عملي کړي.» ۴۷/ ۳۶۹ ـ ۳۷۰ د شولتز په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي، یو دا چې شوروي په افغانستان کې د ا،خ،د،ګ پرته نورو ډلو ته هم مالي او پوځي مرستې ورکولې چې زیاتره په شمال کې سکتاریستي او پښتني ضد ډلو ته ګوته نیول کیده ، بل دا چې واشنګټن او مسکو پردې هوکړه کړې وه چې د لوزنامې له نافذیدو وروسته به بیا هم خپلو افغا ن چوپړیانو ته د پوځي او مالي مرستو په ورکولو سره په افغانستان کې په بل شوي اور غوړي تویوي او لیوال نه وو چې د افغان وژنې لړۍ ودرېږي.

د ژنیو د لوزنامې له لاسلیک وروسته د هغې د عملي کولو پړاو پیل شو چې هغه د شوروي ځواکونو وتل او د افغان کډوالو بیرته راستنیدل وو. د شوروي پوځیانو وروستی ډله د جنرال ګروموف په مشرۍ د حیرتان د پله نه وروسته له نهو کلو یوې میاشتې او اتلسو ورځو د۱۹۸۸ کال د فبرورۍ په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې شپږ ویشتمه) ووتله او نجیب الله دا ورځ د لوزنامې د لاسلیک څلور کاله وروسته چې نور د شوروي اتحاد په نامه دولت شتون نه درلود د آزادۍ ورځ او عمومي رخصتي اعلان کړه. عجیبه دا وه چې هغه د سلواغې شپږویشتمه د آزادۍ ورځ ونوموله خو د خپلې واکمنۍ په لومړیو دریو کلونو کې په خپلو ویناوو او د کورنیو او بهرنیو خبریالانو سره په مرکو کې داسې ملغلرې شیندلې : «موږ د هغو شوروي سرتیرو او پوځیانو اوغیر پوځي کارپوهانو ،ډپلوماتانو او ورځپانه لیکونکو او خبریالانو په وړاندې خپل سرونه ټیټوو چې خپل ژوند یې د خپل رسالت د ترسره کولو په لار کې له لاسه ورکړ. جګړې ډیرغمونه راوړل ، دا غمونه ژر نه هیریږي. همدا رنګه ډیر افغانان به د شورویانو مهرباني او میرانه ، انسانیت او رښتینولي له یاده ونه باسي. » ۱۰۶ /۳۲۵ یا دا چې له هغه څخه د ملي روغې جوړې د اعلان په لومړیو کې د لاس انجلس خبریال وپوښتل چې په ۱۹۷۹ کې د شوروي اتحاد د لاسوهنې وروسته ډیر افغانان له هیواد څخه ووتل آیا هغوی مخکې لدې چې شوروي ځواکونه ووځي بېرته به راستانه شي په ځواب کې وویل : « راځئ د لاسوهنې کلمه استعمال نکړو.دا کلمه د واقعیت سره سر نه خوري، خبره د وروړګلوۍ په مرستو کې ده ، یعني خلکو خلکو ته بېله کومو شرطونو اوبېله کومو موخو مرستې وکړلې .شوروي خلک زموږ په خاطر زیاتو قربانیو ته چمتو شول ، باید داسې پدیدې بې ارزښته و نه ګڼل شي د داسې پدیدو بېلګې په تاریخ کې شتون نلري .» وګورئ یو وخت نجیب الله د اشغالګرو جنایتونو ته مهرباني ، میړانه ، انسانیت او رښتینولي ، د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنیو چارو کې د شورویانو لاسوهنې یا بربنډ تیري ته خلکو ته د خلکو مرستې وایې خو څو کاله وروسته چې نور دا پوځونه په افغانستان کې نه وو د افغانستان څخه د دې پوځیانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي. پدې ډول یې د خلکو په سترګو کې خاورې اچولې او له سیاست څخه بیخبرې پرګنې یې تیر ایستلې. له بده مرغه ځوان نسل چې اوس د هغه ثبت شوې ویناوې اوري هغه اتل ګڼي.آیا هغه څوک چې د پردي لښکر پر مټ واک ته رسېدلی وي هغه اتل کېدای شي؟

د لوزنامې د پلې کیدو د څارنې لپاره د م ،م کاري ډلې افغانستان او پاکستان ته استول شوې وې چې د شوروي لښکر د وتلو او د کډوالو د بیرته راستنیدو د بهیر څارنه وکړي. دې ډلو د افغان او شوروي اړخ څخه د سرغړونو رپوټونه نه ورکول خو د پاکستاني لوري څخه د سرغړونو رپو ټونه موجود وو. د دې سرغړونو له امله « څو ځله افغان چارواکو له شوروي څخه غوښتې وو چې د ځواکونو وتل ودروي ځکه چې پاکستان او امریکا د ژنیو لوزنامه نه پلې کوي. » ۴۹/ ۴۸۱ خو مسکو دې غوښتنو ته مثبت ځواب ورنکړاو د لوزنامې د غوښتنې پر بنسټ یې د خپلو سپاهیانو ایستلو ته دوام ورکړ . د شوروي سپاهیانو له وتلو وروسته د افغانستان د وسله والو ځواکونو لپاره ستر آزمایښت (د خپلواکې دفاع) مسئله پرته وه چې هغه یې په ډاډمنه توګه ترسره کړله.د شوروي سپاهیانو د وتلو په درشل کې وسله والو مخالفینواو د هغو ملاتړو فکرکاوه چې د شوروي لښکر له وتلو وروسته به کابل ډیر ژر راولویږي له دې امله یې په ۱۹۸۷کال د مارچ په میاشت کې په پیښور کې د احمدشاه احمدزي په مشرۍ د مجاهدینو انتقالي حکومت جوړکړ خو هغه د تنظیمونو د کورنیو اختلافونو له امله رنګ او د شوروي لښکر د وتلو وروسته یې بیا د اسلامي موقتي حکومت په نامه یوه اداره چې مرکز یې پیښور او مشري یې صبغت اله مجددي لرله جوړه کړه.

د شوروي ځواکونو د بشپړ وتلو وروسته د م،م استازي په افغانستان کې د داسې یوه منځ مهاله حکومت د جوړولو په موخه خپلوهڅو ته دوام ورکړ چې د ټولو افغانانو استازیتوب وکړای شي او د هڅو زیاته برخه یې پردې را واړوله چې نجیب الله له واک نه ګوښه شي ترڅو په جګړه او د افغانستان په کړکیچ کې ښکیلې ډلې د راتلونکي حکومت د جوړولو په چارو کې له مساوي امکاناتو نه برخمنې وي. د نوموړي استازي له نظره پخوانی پاچا داسې یو څوک وو چې ولس پرې راټولیدلی شي خو پاچا عملي ډګر ته را و نه ووت یا دا چې لویدیځ اجازه ورنکړله.دیه ګوکوردویز د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو په موخه د واشنګټن او مسکو سره په همغږۍ کې لاندې طرحه کابل ، تهران او اسلام آباد ته وړاندې کړه :

- د روغې جوړې په دوره کې دې افغانانو ته وخت ورکړل شي چې پخپل هیواد کې د بیا پیوستون او یووالي د ټینګښت په موخه فعالیت وکړي ترڅو نړیواله ټولنه وکولای شي هلته مرستې ورسوي.

– د یوه ملي حکومت بنسټ ایښودل چې د یوې ټاکلې مودې په ترڅ کې د سولې او بیا جوړونې چاپیریال رامنځ ته او لویه جرګه راوبولي. دا موده شپږ میاشتې په پام کې نیول شوې وه .

- د ملي حکومت د کار د پیل او له لومړۍ ورځې نه د مخالفینو او سیالو ډلو ترمنځ اوربند.

دا طرحه په حقیقت کې په افغانستان کې د یوې داسې واکمنۍ جوړول وو چې د اوربند او سولې لپاره اغیزمنه تمامه شي . وروسته څرګنده شوه چې طرحه د دواړو زبرځواکونو او یا د یوه اړخ د ګټو سره برابره نه وه او دیه کوردوویز د افغانستان د کشالې د حل له ماموریت نه ګوښه کړل شو. هغه د دې ماموریت نه د ده ګوښه کول «د خپل ځان په وړاندې د عمومي منشي د مرستیالانو له خوا کودتا ګڼي. »۴۷/ ۳۹۳ د کوردوویز پرځای بینن سیوان چې د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره کومه ځانګړې نقشه او یا لیوالتیا نلرله وګومارل شو. دا بیا د دې ښکارندوی دی چې زبرځواکونو یا د زبرځواکونو یوه اړخ نه غوښتل چې د افغانستان کشاله حل شي. د ژنیو د لوزنامې له مخې لاسلیک کوونکو مسؤلیت درلود چې د افغانستان د جګړې ښکېلو خواوو ته به وسلې نه ورکوي خو دیه ګوکوردویز د امریکا او پاکستان لخوا د ژنیو له لوزنامې څخه سرغړونو ته ګوته نیسي او لیکي:« جورج شولتز په شیطاني ډوله موسکا توضیحات راکړل چې دا ستونزه څنګه حل شي . د شولتز په وینا ، جونجو (د پاکستان صدراعظم) د مارچ په دېرشمه په ټلفون ورسره اړیکه ونیوله او هغه یې و هڅولو چې مرستې دوام وموومي.جونجو وویل چې پاکستان تر اوسه لیوال دی چې د مرستو پلې کوونکی وي . څو ګړۍ وروسته ضیاء الحق د ریګن سره اړیکه ونیوله او ورته پیغام یې ورکړ. د شولتز په خبره چې د جمهور رییس په دفتر کې وو، ریګن له ولسمشر وپوښتل چې د لوزنامې څخه د سرغړونې له کبله به د شورویانو د تورونو په وړاندې څه کوي . د ریګن د څرګندونو له مخې ضیاء ځواب ورکوي ،(مونږ به د خپلو پولو څخه د هر ډول مرستو د تېرېدو منکر شو. دا نوی شی نه دی. اته کاله دي چې مونږ همدا وایو.» هغه مخکې هم ویلي وو،« د مصلحت په موخه د درواغو ویل جواز لري.» ۴۷ / ۲۷۶

که چیرې د ژنیو لوزنامې د لاسلیک وروسته د مسکو او واشنګټن او په تېره د م ، م چلند ته ځیر شو ویلی شو چې د نړۍ په هیڅ ګوټ کې ملګرو ملتو د سولې او جوړجاړي او د سولې د ټینګښت په موخه داسې کړغېړنه لوبه نه وه کړې چې په افغانستان کې یې تر سره کړله .

د شوروي ځواکونو د وتلو بهیر

ګرباچف پخپل هوډ چې شوروي لښکر له افغانستان څخه وباسي کلک ولاړ وو. هماغه دي چې د۱۹۸۶ کال د اکتوبر په میاشت کې د ښه نیت د ښودلو په موخه یې شپږ غونډونه له افغانستان څخه وایستل. په همدې مناسبت د اکتوبر په شپاړلسمه د کابل په بالاحصار کې یوه پرتمینه غونډه نیول شوې وه او په هغه کې نجیب الله په افغانستان کې د شوروي سپاهیانو د کارنامو په اړه ډېرې ملغلرې وشیندلې او دا یې هم وویل:« نن مونږ بیا شوروي انترناسیونالست سپاهیان چې خپل سوله غوښتونکي هیواد ته ستنیږي بدرګه کوو.یدې وروستیو ورځو کې مونږ د خپلو شوروي دوستانو څخه د نه هېرېدونکي کورودانۍ د تودو احساساتو د ښودلو شاهدان یو. مونږ ولیدل چې د شینډنډ څخه د شوروي په لوري په تلونکو ټانکونو د ګلابو ګلونه اچول کیدل...، مونږ د زرګونو افغانانو په سترګو کې د بیلتون د غمونو اوښکې ولیدلې ، هغه اوښکې چې مونږ سره نښلوي. » ۱۰۶/ ۳۱۶ – ۳۱۷ کله چې لوستونکی د نجیب الله له لوري د اشغالګرو په پته چې د سلګونو زرو وطنوالو مرګ او ژوبله، د میلیونو کډوالي او د زرګونو کلیو وراني یې له ځانه سره درلودله دا ډول څرګندونې اوري خو څه موده وروسته ددې انترناسیونالستو پوځیانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي نه پوهیږي چې دا ډول وګړی په کوم نامه یاد کړي. د بالاحصار په غونډه کې یوه پېښه چې د نجیب الله د شل کلن ګوندي مشر(کارمل) د شخصیت ښکارندوی ده او له بله پلوه د کارمل په وړاندې د نجیب الله سپک چلند هم ښیي یادول یې اړین ښکاري.
« کارمل چې په دغه وخت کې لا د انقلابي شورا رئیس او د سیاسي بېرو غړی وو د نوروعادي میلمنو سره کښینول شوی وو. خو له نجیب سره لوی مشاوران په خاص ځای ناست وو. دغه کار ټولو میلمنو ته د تعجب وړ وو خو کارمل ته د تحمل وړ نه وو. وروسته یوې برندې ډول ځای ته راووتلو. ګوندي او دولتي مشران په برنده کې قطار ولاړ وو او د هغو قطعاتو رسم ګذشت کتنه یې کوله چې په دغه ورځ له افغانستان څخه وتل. نجیب او لوی مشاوران په منځ کې ولاړ وو او د تېرېدونکو سلام یې اخیستی ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کارمل د مرکزي کميټې له غړو سره درول شوی وو. ببرک کارمل هم له هغه ځای څخه يوازې را کښته شو او لاندې يې په ميدانی کې په قدم وهلو پيل وکړ. په دغه ورځ زيات کورني او بهرني ژورنالستان راغلي وو، د شوروي نظاميانو او افغانانو سره يې مصاحبې کولې ، هغوی د کارمل په ليدو ډير خوښ او پرهغه راټول شوي وو. نجيب ورته متوجه شوی وو او يو څوک يې ور واستوی ، چې له هغه ځای څخه يې گوښه کړي...، کارمل يې بيرته راوستی وو او د نجيب شا وخوا يې ځای ور ته خالي کړ...، کله چې د پريټ مراسم پای ته ورسيدل نو گوندي ـ دولتي رهبري په خپلو موټرانو کې د ښار پر لور حرکت وکړ. ځکه د خيرخانې په کوتل کې د وروستی خدای په امانی لپاره ترتيبات نيول شوي وو...، له بالاحصار څخه چې راووتلو نو گوندي- دولتي رهبري نوموړې ځای ته د تګ په لاره کې د نجيب په موټر پسې روان وو...، ښايي کارمل به خپل موټروان ته امر کړی وي چې تر نورو د مخه شي . د تګ مسير ډير نری وو ، ځکه د شوروي قطعاتو ټانکونه ورو ورو حرکت کاوه . د سړک په دواړو غاړو مکتبيان او نور گلان په لاس کې ولاړ وو...، نو د رهبرئ د موټرانو لپاره د ټانکونو او خدای په امان کوونکو ترمنځ تنگه لار پاتې کيده. د کارمل موټر په دغه نری لار کې ځان تر نورو مخ ته کاوه. شوروي ټانک چلونکو لاسونه ښورول چې دغه موټر له لارې وايستل شي، خو د کارمل موټر پرمخ روان و. گلابزوی کيسه کوله چې د لارې د صافولو لپاره يې د کارمل په موټر پسې حرکت کړی و او د کارته پروان په ساحه کې يې د هغه موټروان يوې کوڅې ته په ننوتلو مجبوره کړی و. په کوڅه کې يې موټروان تهديد کړی او امر يې ورته کړی و چې سړک ته راونه وزي او کارمل کور ته بوزي. » ۴۰ / ۵۶۰ – ۵۶۱ د دې پيښې څه موده وروسته يې کارمل د ځوانانو د دموکراتيک سازمان يوې غونډې ته د بلې سپکاوی لپاره ور بللی وو. کارمل غوښتل په غونډه کې وينا وکړي خو د ځوانانو د سازمان منشي فريد احمد مزدک ورته ويلي وو تاسو ناروغه ياست درته تکليف کيږي خو کارمل ځواب ورکړی وو هيڅ ناروغه نه يم جوړ تيار يم. خو مزدک د خبرو فرصت نه وو ورکړی او دا پيښه په ټلويزيون کې هم وښودل شوه. که چيرې په بالاحصار کې د شوروي سپاهيانو سره د خدای په امانی مراسمو ته وکتل شي هغه دولتي مراسم وو نه گوندي مراسم. منطقي دا وه چې دولتي مشر (د انقلابي شورا رئيس) ببرک کارمل د نجيب الله ترڅنګ ولاړ وای او د تېرېدونکو سلام يې اخيستی وای خو هغه يې د مرکزي کميټې د غړو سره درولی وو. د ځوانانو د سازمان غونډې ته د کارمل وربلل او هغه ته د خبرو اجازه نه ورکول هغه ته سپکاوی وو. د پرچم په واکمنی کې د سترو غونډو د جوړولو نوښت او واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې د دې غونډو برخه وال څوک وي. د ببرک کارمل د سپکاوي سناريو شورويانو جوړوله او ملامتي يې پر نجيب الله لوېدله. بيله شکه نجيب الله دا لوبه ليدله خو اړ وو چې د شورويانو د غوښتنو سره سم گامونه اوچت کړي او يا دا چې ده هم غوښتل کارمل سپک کړي . د سياسي بيرو د غړي او د انقلابي شورا د رئيس په توگه د کارمل ساتل خو د واک څخه محروموول د مسکو خاينانه لوبه وه او پدې لوړو مقامونو کې د کارمل شتون پخپله نجيب الله ته هم سرخوږی وو. مسکو څرنگه چې د تره کي او امين ترمنځ ناباوريو ته لمن ووهله همدارنگه يې د کارمل او نجيب ترمنځ ورته لوبه پرمخ يوړله چې پدې دواړو لوبو کې بريالی راوخوت. کارمل ته په کار وو چې د بالاحصار مراسمواو د ځوانانو د دموکراتيک سازمان غونډې ته نه وای تللی خو هغه اړ وو چې لاړشي ځکه چې شورويانو ورته امر کړی وو. همدارنگه مزدک ته هم دستور ورکړل شوی وو چې کارمل ته د وينا اجازه ورنکړي . مزدک خپلو بادارانو ته د اخلاص د ښودلو له امله د گوند مرستيالی ته ورسول شو او بيا يې د خپلو شوروی بادارانو په دستور د م، م دسولې پروگرام په شنډولو کې هم خپلو بادارانو ته خپله وفاداري ثابته کړله. تره کي او امين د خلقي واکمنئ پرمهال سپک نشول خو کارمل او نجيب کلونه سپکاوي ومنل او هره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيبه مړه کيدل دوی پدې خاطر ژوند کاوه چې زعيمان شي او يا زعيمان پاتې شي. راځو د بحث اصلي موضوع د شوروي پوځيانو وتلو ته. د ۱۹۸۶ ز کال په مني کې شوروي اتحاد ته د شپږو غونډونو تګ و ښودل چې مسکو خپله پريکړه کړې وه چې خپل ځواکونه له افغانستان څخه وباسي. هماغه دې چې د ژنيو په مذاکراتو کې نرمښت ښيي او مقابل لوري ته امتيازات ورکوي ترڅو د يوه تړون له مخې خپل پوځيان له افغانستان څخه وباسي. کله چې تړون د لاسليک لپاره چمتو شو يوه اونۍ مخکې(۱۹۸۸ کال اپريل اوومه) ګرباچف ، نجيب الله تاشکند ته ور وغوښت او د هغوی په ګډه وينا کې راغلي وو چې د ژنيو په مذاکراتو کې وروستي خنډونه له منځه تللي او د هغې د لاسليک کولو څخه يې ملاتړ څرګند کړ. د دې کتنې وروسته د شوروي اتحاد د دفاع وزير يو ديرکتيف لاسليک کړ چې پکې راغلي وو:« د افغانستان او پاکستان ترمنځ د ژنيو د لوزنامې د لاسليک کولو په صورت کې د ځواکونو ايستل د تائيد شوي پلان له مخې په دوو پړاونو کې د۱۹۸۸ کال د مې ۱۵ څخه د۱۹۸۹ کال د فبروري تر۱۵ پورې ترسره کيږي.» ۴۹/ ۳۸۸ د ګرباچف او نجيب د کتنې يوه اونۍ وروسته (اپريل ۱۴) لوزنامه لاسليک شوله او د نافذيدو نيټه يې يوه مياشت وروسته د مې ۱۵ ښودل شوې وه . د ژنيو د لوزنامې د لاسليک پرمهال په افغانستان کې ۱۰۳۰۰۰ تنه شوروي پوځيانو شتون درلود چې په اتلسو مرکزونو کې ميشت وو. د شوروي د دفاع د وزير د ديرکتيف له مخې دا پوځيان په دوو پړاونو(د۱۹۸۸ کال د مې ۱۵ تر اګست ۱۵) او (د۱۹۸۸ کال اګست ۱۵ تر ۱۹۸۹ کال فبروري ۱۵) خپل هيواد ته ستنيدل. په لومړي پړاو کې د هيواد د۱۲ ولايتونو څخه ۵۰۲۰۰ تنه پوځيانو په دوو استقامتونو (حيرتان او کوشک) ووتل. د شوروي پوځيانو لومړی کتار چې شاوخوا ۱۲۰۰۰ تنه سپاهيان يې درلودل د ۱۹۸۸ کال د مې په ۱۵ د جلال آباد څخه د کابل په لور وخوزيد. په همدې ورځ په کابل ښار کې يو ستر ميټينګ چې د نجيب الله په شمول ګوندي او دولتي مشرانو پکې ګډون کړی وو جوړ شو. د دې پوځې کتار د ليدو لپاره د۲۲ هيوادونو څخه ۲۱۲ خبريالان راغلي وو چې په هغو کې د وارسا د تړون د هېوادو سربېره د امريکې ، کانادا، بريتانيا، اطريش، فنلند، ايتاليا، هسپانيا، سويدن، لويديځ آلمان او جاپان خبريالان هم وو. د لومړي پړاو وروسته د شوروي پوځيان د افغانستان په شپږو ولايتونو(کابل ، هرات، پروان، سمنګان، بلخ، بغلان) کې پاتې شول چې وروستی ډله يې د۱۹۸۹ کال د فبروري په پنځلسمه نيټه د شوروي د څلويښتم پوځ د وروستي قوماندان او شوروي اتل جنرال ګروموف په مشرۍ د حيرتان د دوستۍ له پله څخه تيره شوله او پخپله قوماندان د شوروي پوځيانو وروستی پوځي وو چې له پله تېر شو. ګروموف ترمز ته په رسيدو سره په هغه غونډه کې چې د شوروي پوځيانو د ورتګ په موخه جوړه شوې وه ويلي وو: « موږ خپله دنده سرته ورسوله، موږ خپل رسالت ادا کړ خو هغوی چې بيرته هيواد ته راستانه نشول د هغوی درد به مو آرام پرې نه ږدي .» ۱۰۶ / ۳۱۶ د افغانستان جګړه شورويانو ته په لويه بيه تمامه شوله د زياتو مالي لګښتونو او تاوانونو سربيره يې ۱۳۳۱۰ تنه پوځيان ووژل شول او۳۵۴۸۷ تنه ټپيان شول. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره شوروي پوځيان د ختيځ او سويلي سرحدي ولايتونو څخه د دې ولايتونو مرکزونو ته راوليږدول شول چې د هغوی سره ګډ افغان سرحدي ځواکونو هم دا سيمې پريښودلې. د دې سيمو(ننګرهار ، کنړ، ارګون، څمکنی، کندهار، هلمند، نيمروز، وازه خوا، خوست) څخه د سرحدي جزوتامونو د وتلو سره سم وسلوالو سيمه ييز مامورين او ددې سيمو حکومت پلوه اوسېدونکي ووژل چې په ځينو سيمو کې يې ډله ئيزه ښه هم لرله. ډيری پدې اند وو چې دا د شورويانو له لوري يو عمدي کار وو چې له پښتنو څخه د خپلې ماتې غچ واخلي ځکه چې پښتانه د شوروي د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلي ځواک ګڼل کيدل. د ژنيو د لوزنامې د پلې کولو لپاره د ملګرو ملتونو د څار ډلې په افغانستان او پاکستان کې ځای پرځای شوې وې . د سرغړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه دواړو خواوو کابل او اسلام آباد ادعاوې کولې. « کابل شواهد ښودلي وو چې په دوامداره توګه د پولې څخه افراد او وسایل تېرېږي ،په سرحدي سیمو ډزې کیږي، د پوځې زده کړو دوام او د وسلو د دیپوګانو شتون، په هغو کډوالو فشارچې هیواد ته د ستنیدو لیوال دي، د دښمنۍ ډک سیاسي فعالیتونه او په هغوکې راډیویي تبلیغات. د پاکستان تورونه د بم ایښودلو پیښو او ورانکارۍ فعالیتونه وو.» ۴۷/ ۳۸۸

خپلواکه دفاع

جهادي ډلو د ژنیو لوزنامه په هیواد کې جګړې ته د پای د ټکي د ایښودلو جوګه ونه ګڼله. تنظیمونو په خپله وسلواله مبارزه(جهاد) ټینګار وکړ او اعلان یې کړل چې د افغانستان په یوه سیمه کې به خپله موقتي اداره جوړوي او وروسته به ټاکنې ترسره کوي. د مجاهدینو دې اعلان ښودل چې هغوی به د رژیم تر نسکوریدو پورې جګړې ته دوام ور کوي. د دې سره سره شوروي اتحاد د خپلو سپاهیانو ایستل پیل کړل او وروستۍ ډله یې د ۱۹۸۹ کال د فبروري په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې ۲۶) خپل هیواد ته ستنه شوله پدې ډول اشغال پای ته ورسېد. د ژنیو د لوزنامې له لاسلیک وروسته د لویدیځ په ډله ئیزو رسنیو کې د کابل د حالاتو ګواښمن انځور کاږل کیده . د امریکې د اطلاعاتي مرکزونو د وړاندوېینې له مخې د شوروي لښکر د وتلو وروسته به د کابل حکومت د۳- ۶ میاشتو په ترڅ کې رانسکورېږي او مجاهدین به واک ترلاسه کړي. « له همدې کبله د۱۹۸۹ کال د فبروري په نهمه د متحده ایالتو د امنیت شورا جورج بوش ته مشوره ورکړه چې افغان مجاهدینو ته مرستې دوام و مومي.په دې وخت کې د افغانستان کین لاسي رژیم سره لدې چې د۱۹۸۹ کال د جنوري له لومړۍ څخه د شوروي اتحاد مالي او پوځي مرستې قطع شوې وې ، د لوړ مورال او د مادي او پوځي ذخیرو څخه برخمن وو. په عملي ډګر کې یې د سقوط هیڅ نښه نه تر سترګو کیده. » ۲۰۸ د شوروي عسکرو د وتلو په مهال(دسمبر ۱۹۸۸) په پیښور کې د صبغت الله مجددي ترمشرۍ لاندې د مجاهدینو موقتي حکومت اعلان شو.« د امریکایانو د انتظار خلاف د۱۳۶۸ کال په پسرلي کې د افغانستان د حکومت د ماتې نښې نه ترسترګو کیدلې لدې امله په پاکستان کې د امریکې سفیر(رابرت اوکلي) او د پاکستان صدراعظمې بینظیربوتو د افغانستان د مجاهدینو د ځواکونو له لوري د افغانستان د سرحدي مهم ښار جلال آباد د نیولو نقشه جوړه کړله.» ۲۰۸« د جلال آباد په ښار برید په دریو جبهو کې په پیښور کې د میشت افغان مجاهدینو په نامه بلواګرو د پاکستان د وسلوالو ځواکونو ، د بن لادن په مشرۍ د القاعده په نامه د سخت دریځ سازمان له لوري د۱۹۸۹ په پسرلي کې ترسره شو.» ۲۰۹ میرمن نسرین کتونا د هنګري دپلوماته ، د پوځي چارو ډاکتره او د افغانستان په قضیه کې م،م همکارې د جلال آباد جګړه د دویمې نړیوالې جګړې وروسته په نړیواله کچه ستره د پېچلو استخباراتي او اطلاعاتي عملیاتو سره مل جګړه ګڼي. مخکې لدې چې په ښار برید ترسره شي د مخالفینو او د هغوی د نړیوالو ملاتړو له لوري د افغانستان په دولت او وسلوالو ځواکونو کې پراخ استخباراتي کار پیل شو ترڅو وکولی شي سیمه ئیزچارواکي او پوځیان تطمیع یا جذب او هغوی په خپله ګټه استعمال، پدې ډول پوځ خپل مورال وبایلي او د جلال آباد د ښار نیولو ته لارهواره کړي. دا مهال د ننګرهار والي محمداعظم چې مخکې د مولوي خالص د اسلامي ګوند غړی وو او له دولت سره یو ځای شوی وو د فبروري په میاشت کې ببر ته مجاهدینو ته ورغی او همدا رنګه د جنرال نوبهاري تر مشرۍ لاندې سرحدي قوتونو کې ګډوډې پیدا شوله او دا ځواک عملاً وپاشل شو. پداسې یوه وضعیت کې مجاهدینو پر ننګرهار ولایت برید وکړ. د دولتي امنیت د اطلاعاتو له مخې په جګړه کې ۱۳۰۰۰ مجاهدینو، ۲۷۰۰ پاکستاني ملیشو او ۱۳۰۰ عرب جنګیالیو ګډون درلود. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارچ په څلورمه څلور ټانکونه او د بی ام ۲۱ یوه دستگاه د مخالفینو په لاس کې ولویدل او د مارچ په پنځمه د جلال آباد په ښار برید تر سره شو چې د پاکستان د توپچي ملاتړ یې درلود .ددې برید له امله جنرال گل حبیب د۱۱ فرقې مرستیال شا تګ ته اړ شو او د فرقې سوق الجیش د وسلوالو مخالفینو تر ولکې لاندې راغی چې یوه اونۍ د هغوی په لاس کې وو. د فرقې تجهیزات چور شول او یو شمیر پوځیان گروگان ونیول شول. د مارچ په اتمه دولتي ځواکونو چې مشري یې د لومړي قول اردو قوماندان جنرال بارکزي لرله متقابل برید ترسره کړ چې پدې برید کې قوماندان شهید شو. د وسلوالو مخالفینو د عملیاتو رهبري عبدالرحیم وردګ د محاذ ملي د تنظیم اړونده غړي درلودله . په جلال آباد باندې د برید سره مل د هیواد په نورو ولایتونو(کندهار، هلمند، هرات ، لغمان ،غزنی ، خوست، کابل – حیرتان لار) هم د مجاهدینو(اشرارو) بریدونو دوام وموند. کابل هم د توغندیو هدف گرزیدلی وو.څرنګه چې د کابل – حیرتان لار د مسعود د نفوذ سیمه کڼل کیده خو دا لار چې کابل ته د اکمالاتو یوازینۍ لار وه و نه تړل شوه. که څه هم امریکایانو مسعود ته پنځه لکه ډالر ورکړي وو خو مسعود د دوو لاملونو له امله لار و نه تړله. یو دا چې مسکو خوابدی نکړي او بل دا چې که مجاهدین په جلال آباد کې بریالي شوي وای د ده دریځ نه پیاوړی کیده. په جګړه کې د هوایي قواوو او د لونا او سکاد توغندیو ټاکونکی رول ولوباوه . د جلال آباد د جګړې د ستراتیژیستانو پالیسي دا وه چې د ښار د نیولو سره سم به امریکا د مجاهدینو موقتي حکومت چې پایتخت به یې جلال آباد وي په رسمیت پیژني او د هغه په پله به یې متحدین هم گام ایږدي او خپلې مرستي به د مجاهدینو حکومت ته رسوي . هماغه دي چې د مارچ په لسمه د مجاهدینو د موقتي حکومت د څوارلسو وزیرانو څخه د هغه د مشر په گدون لس تنه وزیران د افغانستان د ننه د دیورند تپل شوي کرښې ته نږدې د (شنای) په نامه روزنیز گوریلایي کمپ کې غونډه وکړه. د غونډې وروسته مجددي خبریالانو ته وویل:«بله غونډه به مو د افغانستان به بله سیمه کې وشي.موږ د افغانستان په لور پر مخ روان یو. » ۲۰۸ د جګړې د پیل په مهال نجیب الله د شوروي دولت څخه وغوښتل چې افغان دولت ته د پوځي تجهیزاتو مرسته وکړي . پدې اړه د مارچ په دوولسمه د شوروي اتحاد د کمونست گوند سیاسي بیرو پریکړه وکړه چې افغانستان ته د پوځي تجهیزاتو مرسته بیا پیل شي او د شوروي دفاع وزارت ته لاندې دستور ورکړل شو:« د شوروي اتحاد دفاع وزارت دې مختلف توکي د څلورو ترانسپورتي کتارونو (۱۰۰ کامازه په هر یوه کې) د شوروي ملکي ډریورانو (په خپله خوښه) په واسطه او همدارنګه د تاشکند- کابل هوایي پل دې د شوروي د هوایي قواوو څخه د مرستي رسونې په موخه تنظیم کړي.» ۴۹/ ۵۳۸ د جلال آباد د جګړې په مهال د اپریل په شپږمه نجیب الله د روژې د میاشتې د رسیدو له امله له مخالفینو وغوښتل چې له جګړې لاس واخلي او هغوی ته یې د ائتلافي ادارې د جوړولو وړاندیز وکړ خو کوم مثبت غبرگون تر سترگو نشو. همدا راز ولسمشر م، م ته یو یادداښت واستاوه ترڅو د دې سازمان ځانګړي کتونکي د پاکستان او افغانستان د پولې په مختلفو سیمو کې ځای پر ځای شي چې هغې ته هم پام راونه گرزول شو. دولتي ځواکونو د اپریل له پیل څخه د جګړې نوښت ترلاسه کړ او د جولای په پای کې یې مخالفین له تورخم څخه وشړل. د مخالفینو په لاس کې د لوېدلو څلورو ټانکونو څخه دوه له منځه یوړل شول او دوه یې مجاهدینو پاکستان ته ولیږدول. پدې جګړه کې د مخالفینو مرګ او ژوبله درنه وه چې د وژل شوو شمیر د ۶۰۰۰ څخه تر۱۱۰۰۰ زرو او د ټپیانو شمیر ۳۰۰۰ ، د دولتي ځواکونو تلفات ۳۰۰۰ تنه ښودل کیږي .همدا رنګه ګڼ شمېر ملکي وګړي شهیدان شول. د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفینو د ماتې لاملونه پدې کې وو چې جګړه د واحد مرکز له لوري نه رهبري کیده ، ترمنځ یې گډه همکاري نه وه ، د جګړې په ډګر کې مجاهدین کله نا کله پخپلو کې سره نښتل چې څو ځله د اسلامي گوند او محاذ ملي جنګیالیو ترمنځ نښتې وشوې، د جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پلان جوړونه او پلي کولو کې چې د پاکستان په پوځي اکادمیو کې ترسره کیدل هم غلطۍ شتون درلود او د جګړې اکمالات هم نیمګړي وو. سربیره پردې مجاهدینو د منظمې جګړې د پرمخ وړلو تجربه نلرله .

د پاکستاني ډګروال محمدیوسف په وینا « د جلال آباد د غمیزې وروسته نور جهاد رونق تر لاسه نکړ.» ۱۵۴ / ۳۶۱ د دې جګړې له امله مجاهدین د پوځي پلوه کمزوري شول ، تنظیمونه نهیلي شول او ډیری قوماندانان یې پدې هڅه کې شول چې د دولت سره خبرې پیل کړي. د جګړې وروسته د مجاهدینو د موقتي حکومت مشر مجددي ویلي وو:« زیاتې جګړې مخته پرتې دي دا جګړه د هغې څخه چې موږ فکر کاوه زیاته موده به ادامه پیدا کړي. »۲۱۰د جلال آباد په جګړه کې د مجاهدینو ماتې د پاکستان په پرستیژ هم منفي اغیز پریښود او هماغه وو چې د آی اس آی مشر تورن جنرال حمیدګل له دندې ګوښه کړل شو. د جلال آباد جګړې د افغان پوځ ژمنتیا او مسلکي توب ننداری ته کېښود، پخپل ځان باور یې زیات شو او د واکمنۍ دریځ هم پیاوړی شو چې البته ویاړ یې جمهور رییس درلود.د شوروي اتحاد د سرچینو پر بنسټ د جلال آباد د جګړې وروسته د شوروي اتحاد څخه یو لوړپوړی پوځي پلاوی کابل ته ولاړ. دې پلاوی د ولسمشر سربیره د وسلوال پوځ د مشرتابه سره هم وکتل. د دې پلاوي د یوه غړي په وینا د هغوی سره د نجیب چلند هیښ کړ تردې چې پلاوي ته یې د کتنې پر مهال د څښلو او خوړلو څه هم ورنکړل پدې نامه چې روژه ده. د دې پلاوي یو غړی د نجیب الله ، شهنوازتني او غلام فاروق یعقوبي سره د لیدنې په اړه لیکي:«په افغانستان کې زما د استوګنې په مهال ما د نجیب الله سره څو ځلې لیدلي وو. خو دا ځل مې چې ولید د هغه کبر او غرور بلکل هیښ او حیران کړم. د ده له خبرې، چلند او پر ځان ډاډمنتوب څخه داسې معلومېدل چې هغه نجیب الله نه بلکې د یوه بل هېواد رییس جمهور دی...، تني د زړه له کومې خوښ وو او په رښتینې ډول یې په حکومت او ګوند کې د وضعیت په هکله خپل لیدلوری را سره شریک کړ او د خلقیانو د ځپلو د امکان خبره یې هم وکړه خو د یعقوبي سره خبرو بله بڼه لرله چې لیوال نه وو څه وواییی.» ۴۹ / ۵۴۱ د شوروي جنرال په څرګندونو کې دوه ټکی د پام وړدي چې یو یې په خپل ځان او حکومت باندې د نجیب الله له کچې وتلی باور چې نور نو د هغه آس مخ په وړاندې ځغلي او بری یې حتمي دی او بل د پرچم له لوري د خلقیانو د ځپلو مسئله ده. د جلال آباد د جګړې څخه ولسمشر دا انتباه اخیستې ده چې نور نو مجاهدین د ده واکمنۍ ته ګواښ نه دي له همدې امله د وسلوالو او غیروسلوالو مخالفینو سره جوړجاړي ته اړتیا نه لیدل کېږي .پدې هکله د پخواني پاچا سلاکار او باجه میر محمدامین فرهنګ د ۲۰۲۲ کال د می په یوولسمه د بهار په نامه د امریکا څخه خپرېدونکې تلویزیون سره په مرکه کې وایي:« نجیب پاچا ته یو لیک رالیږلی وو چې دی چمتو دی پاچا ته واک تسلیم کړي او هغه د افغانستان د زعیم په توګه ومني. د پاچا له لوري ورته ویل شوي وو چې د دې وړاندیز په اړه به د خپلو سلاکارانو سره مشوره وکړي.خو کله چې د جلال آباد د جګړې وروسته د پاچا پلاوی کابل ته تللی دی، ګوري چې د نجیب په دریځ کې بدلون راغلی او پلاوي ته یې ویلي وو چې د ده په ټیم کې کار کولی شي.» د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفینو له ماتې وروسته نجیب الله او ملګري دې پایلې ته ورسول چې اوس نو د خپل سیال(خلقیانو) حساب او کتاب ته ورسیږي. د جلال آباد په جګړه کې د دفاع ،کورنیو چارو او دولتي امنیت منسوبین د وسلوالو مخالفینو په وړاندې جنګیدل او د جلال آباد په جګړه کې پوځ چې غوڅ اکثریت یې خلقیان وو ټاکونکی رول ولوباوه. تر دې چې د دفاع وزیر شهنواز تنی د جګړې پر مهال پداسې یوه حالت کې په چورلکه کې جلال آباد ته ولاړ چې د جلال آباد د هوآیي ډګر رانوې (لیکه) د وسلوالو مخالفینو او دولتي ځواکونو ترمنځ بېلوونکې کرښه وه. د خلقیانو د ځپلو په هکله باید وویل شي چې هغه مهال د خلقیانو ځپل په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیت کې په پوځ برید وو چې په پوځ د برید پایله د واکمنی کمزوري وه . سیاست هغه وخت بریالی سیاست دی چې هلته ټولو سیاسي کړیو ته د ګډون حق ورکړل شي نه دا چې نور حذف شي. نجیب هغه مهال ځواکمن کیده او حکومت یې ملاتړ ترلاسه کاوه چې په نظام کې شریکو ځواکونو په ګډه کار کړی وای لکه چې د جلال آباد په جګړه کې چې خلقیان او پرچمیان اوږه په اوږه و جنګېدل ، قربانی یې ورکړې او جګړه یې وګټله. که څه هم د شوروي لښکر د وتلو وروسته د رژیم دریځ پیاوړی شو او د جلال آباد د جګړې وروسته یې دریځ خورا غښتلی شوی وو. خو دې دا معنی نلرله چې نور به د نجیب الله آس مخ په وړاندې ځغلي او څوک به یې مخه نشي نیولی .

د پوځ د درې وړې کولو نقشه

افسري کدرونه د هر پوځ د ملاتیرجوړوي او د هغوی لیدلوری ، رواني حالت او پوځي چمتووالی د پوځ په فعالیت او د سرتېرو په مورال مستقیم اغیزلري . د معاصرافغانستان د پوځ بنسټ د احمدشاه بابا په زمانه کې کېښودل شو او د امیرشیرعلي خان د واکمنی په مهال د منظمو تشکیلاتو او اصولنامو خاوند شو. پوځ د خپلې ودې په بهیرکې د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د وخت په عصري پوځي تخنیک سمبال شو. حربي ښوونځي چې د اردو د افسري کدرونو بنسټیز پوهنیز بنسټ ګڼل کیده تنکي ځوانان پکې روزل کیدل او هغوی ته به د معاصروعلومو د تدریس سره جوخت د وطنپالني ، د هیواد د خپلواکۍ اوځمکنی بشپړتیا د ډاډمنې دفاع درس ورکول کیده چې د وخت په تیریدو سره د وطنپالنې روحیه پدې تنکیو ځوانانو کې په نه ماتیدونکي قوت بدلیدله.له بله پلوه دوو نورو مسئلو د دې ځوانانو په سیاسي – ټولنیز لیدلوري اغیزدرلود چې ملي روحیه یې پیاوړې او د یوه ډاډمن پوځي په توګه وروزل شي. یو دا چې په دې پوهنیز بنسټ کې خورا سخت مقررات د دې سبب کیدل چې هغه ډله ځوانان د هغو د زغملو وس پیدا کړي چې اکثراً له کلیوالي چاپیریال او زیارکښو کورنیو نه را وتلي وو. له بله پلوه په دې مؤسسه کې د هېواد د ټولو ورونو قومونو استازي لیدل کیدل چې د یوې کورنی د غړو په څیر یې ژوند کاوه . دې دواړو لاس سره یو کړی وو چې د حربي ښوونځي زده کوونکی او د پوځ راتلونکی کدر ځان د ملي پوځ غړی وګڼي.کله چې د شوروي له یرغل وروسته پوځیانو او په تیره افسري کدرونو شوروي پوځیان پخپل هیواد کې ولیدل ځانونه یې سپک او توهین شوي شمېرل او د شوروي سلاکارانو سره یې چلند تغییر وموند . شوروي سلاکارانو دا حالت لیدلو او پوهیدل چې افغان پوځیان شورویان دوستان نه بلکې دښمنان ګڼي.

نویو واک ته رسول شوو پرچمیانو چې په پوځ کې یې اړین نفوذ او اغیز نه درلود یوازې په شوروي سلاکارانو ډېره لګوله او خپل سیالان خلقیان یې چې د پوځ د جزوتامونو مشري کوله د اشرارو سره په اړیکو لرلو تورنول او یا انتي سوویتیست (شوروي ضد) معرفي کول. له بله پلوه شوروي سیاسي او پوځي استازو مسکو ته د پوځ د ترکیب او فرکسیوني تړاو په اړه په دوامداره توګه رپوټونه ورکول او ځانګړي دستورونه یې تر لاسه کول. د کارمل لوی پوځي سلاکارد خپل یوه رپوټ په برخه کې د کې جي بي مشر اندروپوف ته لیکي چې په پوځ کې خلقیان اکثریت جوړوی اندروپوف هدایت ورکوي چې د پرچم پراختیا چټکه شي خو داسې څه پیښ نشول. دا د مسکو تلپاتې اندېښنه وه او بریالی نشو چې پوځ د پرچمیانو په ګټه واړوي . له همدې امله یې له پوځ څخه کرکه کوله او یوه ورځ فکرت احمدجانوېچ تابییف شوروي سفیر د کارمل پوځي سلاکارته ویلي وو: « دا پوځ ، دا لعنتي پوځ باید درې وړې شي. »۷ / ۲۳۱ د سفیر لخوا له افغان پوځ نه کرکه پدې کې نه وه چې په هغه کې خلقیان ډېر دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې پدې کې هم وه چې افغان پوځ ربښتینی ملي پوځ دی چې نه یوازې د مسکو نه خوښیده بلکې واشنګټن ،اسلام آباد او تهران هم له هغه څخه کرکه لرله او د هغه د دریځ ورځ کولو په فکر کې وو. مسکو د اتیایمو کلونو په لومړیو کې د افغان پوځ د دریځ ورځ کولو په هڅه کې نه وو بلکې د هغه د تدریجي کمزورولو او بیا یې د دریځ ورځ کولو نقشې جوړولې.هغه مهال یې د پوځ بدیل نه درلود ترڅو د شوروي لښکر سره ګډ د مخالفینو په ځپلو کې برخه واخلي . شورویانو د پوځ د کمزورولو لپاره چې دریځ ورځ کولو ته یې شرایط برابرول لاندی ګامونه پورته کړل :

- د کورنیوچارو په وزارت کې د اپراتیفي قطعو او نورو جنګي جزوتامونو جوړول. -
د قومي ملیشو جوړول چې خبره یې فرقو ته ورسېده او زیاتره یې د هیواد په لرګیو پورې تړاو درلود.
- د دولتي امنیت په چوکات کې د بل پوځ جوړول.
- د دولت له وسله والو مخالفینو څخه ځینې ډلې د دولت په لورجلبول .

پورتني وسلوالي ډلې د اردو په پرتله له غوره امتیازاتو نه برخمني وې . هغو ځوانانو چې د عسکري مکلفیت او احتیاط د دورې تابع کېدل او د مختلفو لاملونو له امله چمتو نه وو چې د وسلوالو مخالفینو په لیکو کې ودریږي غوره دا ګڼله چې د پوځ پرځای نوموړو وسلوالو ځواکونو په تیره دولتي امنیت ته چې ښه امتیازات یې لرل مخه کړي او پایله یې د پوځ کمزوري کېدله چې د هغه د دریځ ورځ کولو لپاره یې لار هواروله. سربیره پردې یې آزاد خیال افسران د جګړې سختو جبهو ته لېږل چې د مرګ او ژوبلې احتمال یې ډېر وو ترڅو پوځ د ډاډمنو وطنپالو افسرانو څخه بې برخې کړي. سره لدې د پوځ او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ژمنو جنرالانو او افسرانو کمی نه وو او کولی یې شول د ملي ضد دسیسو او توطیو مخه و نیسي. له همدې کبله مسکو پدې هڅه کې شو چې په لومړي ګام کې د پوځ مشري هم پرچم ته ولېږدوي. مسکو خپل دې پلان ته رسیدل هغه وخت شوني ګڼل چې په ګوند کې د خلق او پرچم ترمنځ دښمنیو ته لمن ووهي ، دا دښمنی د ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچم ملاتړ وکړي. د دې موضوع د ښې روښانتیا په اړه به د وخت د وسلوال پوځ د لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري واورو. هغه یو سپیڅلی افسر، د آرام کرکتر خاوند او په مالي او اخلاقي فساد ککړ نه وو. لدې امله د خلقیانو او شوروي سلاکارانو له درناوي برخمن وو.اکثراً شوروي سلاکارانو په مهمو مسالو کې د هغه سره سلا او مشوره کوله. نوري وایي:« د۱۳۶۶ کال د سنبلې په لومړۍ هفته کې مې د سترجنرال ورینیکوف سره ، چې د جمهور رییس مشاور و ، ملاقات درلود. دې ملاقات نږدې دری ساعته دوام وکړ.بحث ډېر اوږد و خو دلته به یې مختصر ټکي را واخلم. ما (نوري) خپل سوال داسې مطرح کړ: د شوروي اتحاد نظامي قوتونه له افغانستان څخه وځي ، تاسو موږ اپوزیسیون ته لاس تړلي تسلیموئ ؟ او که لاس او پښې مو راته آزاد پرېږدئ؟ ورینیکوف په جدي لهجه راته وویل : ته ولې داسې فکر کوې؟ د ده د جدي لهجې په نظر کې نیولو سره مې دا سوال ټوکه وبلله ! په داسې حال کې چې چای ، شودې او بسکېټ مو خوړل ، بحث دوام درلود. ما (نوري) وویل : موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو، خو هیله لرو چې تاسو موږ ته دوه شرطه مهیا کړئ:

۱-انتخابات کول.

۲-ټول رزمي قوتونه (د څارندوی، خاد ، ګارد، قومي قطعات) په دفاع وزارت کې مدغم کړئ.

د ورینیکوف عکس العمل مې چې ولید نو دریم سوال مې ونکړ ځکه ، ما ورته وویل چې موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو خو محترم ډاکټر صاحب تاسو ته ګزارشونه درکوي چې خلقیان کودتا کوي . ورینیکوف وویل : ما د نجیب سره په دې باره کې خبرې وکړې ، خو نجیب وایي دا به تهمت وي...، که ربښتیا ووایم له ورینیکوف څخه خفه را ووتلم ځکه هغه دپلوماسي را سره وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ورځې وروسته د شوروي له سفارت څخه راته تيليفون وشو او د ملاقات غوښتنه يې وکړه. دا ملاقات په دريم مکرويان کې د ده په کور کې جوړ شو. هلته هم خوراکي مواد تيار وو. د هغه سړي د نوم سره بلد نه وم ... نوموړي يوازې پوښتنې کولې او ځوابونه يې اورېدل. د پوښتنو له محتوا څخه پوهېدم چې ستر جنرال ورينيکوف، سفارت ته خپل گزارش ورکړی دی. د سفارت د استازي غبرگون هم شديدالحن و. ده وپوښتل تاسي څنگه خپلواکه دفاع کولای شئ ؟ ستاسو امکانات کوم دي؟ ما دا ځواب ورکړ، چې موږ د هېواد سرتاسري پياوړی او مجرب گوند لرو او بله دا چې موږ پياوړی او مجرب وسلوال پوځ لرو... او برسېره پردې ښه تخنيک او لازم تجهيزات لرو. خو تاسو موږ ته دوه امکانه را کړئ. د سفارت نماينده خپل ښی لاس موټی کړ، په داسي حال کې چې غټه (بټه) گوته يې پورته نيولې وه په هوا کې يې يو منحني خط رسم کړ او د منحني خط د رسمولو سره يې يو ځای شپېلاق واهه او د خط په سر کې يې د نجيب الله نوم ياداوه د شپېلاق ... معنا يې دا چې د دواړو پېشنهادونو په صورت کې ملگری نجيب الله سرنگون کېږي . ما ورته وويل : ته کولی شي ماته رښتيا ووايې؟ ده وويل : هو، هر څوک چې د نجيب الله په مخالفت کې سر راپورته کړي ، که کابل د وينو په ډنډ بدل هم شي موږ به يې سرکوب کړو... ما ورته وويل چې که زما په خبرو باور نلرې ، نو نجيب الله ته دوه تختې کاغذ ورکړئ، په يوه تخته کې دې د هغو کسانو نومونه وليکي چې دغه کسان دې په سفارت خانو کې د مامورينو په توگه خارج ته ولاړ شي او په بله تخته کې دې وليکي چې دا کسان دې په کور کې کېني . يوڅه معاش راکړي ځکه ډودۍ نلرو !! بالاخره مي ورته وويل : زه د شپې نوم نلرم ، ما خپل کور ته ورسوه ! بيا يې په توره تېنده کور ته راورسولم.» ۱۷۰ / ۱۸۸ ـ ۱۹۰

ښايي پدې اړه دا پوښتنه پيدا شي چې ولې شورويانو ته نجيب الله دومره ارزښت درلود چې په کابل کې د وينود ډند په اوښتو سره د هغه څخه ملاتړ کوي ؟ د دې پوښتني ځواب به د ميرصاحب کاروال څخه واورو:« د ملي دفاع وزير د نجيب الله سره د دفاع وطن د شورا په جلسه کې گډون لري ، د جلسې په پای کې شهنواز تنی ، نجيب الله ته پېشنهاد کوي :

داکتر صاحب ! که ممکنه وي زه او ته به يو څو دقيقې سره پاتې شو.جلسه ختمه ده دوی دواړه سره پاتې کېږي.

شهنوازتنی: ډاکټر صاحب ! زما او ستا تر منځ ولې فاصله پيدا شي ؟

شهنواز هغه ټول مشترک وجوهات چې د دواړو تر منځ په طبعي ډول موجود دي يادوي...، نو څه شی زما او تا ترمنځ نه تقسيمېږي ؟

ډاکټر صاحب نجيب الله : نو زه له خدايه نور څه غواړم، ته مي سراو سترگي يې ، ته مې وزر يې ...، د ډاکټر نجيب الله خوږې خبرې ډېرې زده وې چې بل څوک (مخاطب) جذب کړي. د ډاکټر نجيب الله خبرو په شهنواز تني دومره تاثير کړی چې تنی يې کاملاً جذب کړی دی . لدې کبله شهنواز تنی ، ډاکټر نجيب الله ته وايي: ډاکټرصاحب ! کور دې ړنگ شه ، دغه تا ته د شورويانو توطيه ده !

نجيب الله : ډېره مننه چې زه د متوجه کړم، اوس پوه شوم چې ته مي تر هرچا نږدې دوست يې!

پدې ډول دوی دواړه د خوشحالۍ په فضا کې يو له بل نه رخصتېږي.

خو ډاکټرصاحب نجيب الله په سرسپردگۍ سره خپل صداقت کې جې بې ته ثابتوي او د خپل لوی مشاور (پولينيچکه) دفتر ته ورځي او د شهنواز تني ټولې خبرې ور ته انتقالوي...

په بله ورځ د نجيب الله لوی مشاور(پولينيچکه) د ميرصاحب کاروال دفتر ته ورځي او ورته وايي چې د ملي دفاع وزير شهنواز تنی د شوروي ضد سړی دی ، د نجيب الله خبرې ټولې ميرصاحب کاروال ته بيانوي. په بله ورځ، کاروال د ډاکټر نجيب الله دفتر ته ورځي او نجيب الله ته د گيلي په شکل وايي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفاع وزیر (تني) له تاسو (نجیب الله) سره په وطني حساب یوه مرکه وکړه ، آیا ضرور وه چې دا موضوع دوستانو ته انتقال شي؟
ډاکټر نجیب الله : کارواله ! ستا دې هم کور خراب شي ، دا اوس څو دقیقې د مخه زما لوی مشاور زما مخې ته ناست و او راته ویل یې : نجیب الله ! مه ناوخته کوه ، آمادګي ونیسه ، خلقیان در باندې کودتا کوي ... اوس نو زه د تا (کاروال) خبره ومنم او که د خپل مشاور خبره ومنم؟ مشاور خو پیسې راکوي ،سلاح راکوي ...نو ته خو هېڅ شی نه شې را کولی.» ۱۷۰ / ۲۵۶ - ۲۵۷ کله چې نجیب الله او تنی ګډ وجوهات (اسلامیت، افغانیت ، پښتونولي ، پکتیاوالي ، د یوه ګوند غړیتوب) لري او سربېره پردې تني یې د دفاع وزیرهم دی خو نجیب الله د شورویانو په اړه د تني لیدلوری او اخېستني هغوی ته انتقالوي بېله کومه شکه به د نجیب الله څخه په کابل کې څه چې په افغانستان کې د وینو د ډنډ د جوړېدو په بیه ملاتړ وکړي تر څو هغه په واک کې پاتې شي . مسکو چې د پرچمیانو په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر کار لاس پورې کولو ته چمتو وو او خلقیان یې د پرچمیانو بدیل ځواک ګڼلو ددې بدیل ځواک ځپل یې پدې کې شوني ګڼل چې خلقي پوځ دړې وړې کړي. هغه مهال د دواړو ډلو هغو مشرانو کوم چې د یوه پرمختللي افغانستان غوښتونکي وو د م، م د سولې د پروګرام د پلې کېدو په حساسو شېبو کې ورته په کار وو چې یووالی یې ساتلی وای . خو نجیب الله « د ۱۹۸۹ کال په وروستیو کې د هغوی (خلقیانو) د لېدرانو په وړاندې په ځېونکو اقداماتو لاس پورې کړ.» ۴۹ / ۵۴۸ دې کارخلقیان اړ ایستل د نجیب الله په وړاندې ودرېږي. د وخت د صدراعظم شرق په وینا « ورانسوف چې د ا ، خ ، د ، ګ د یووالي لپاره د هلو ځلو مدعي وو خو په عمل کې د ده د سفارت پر مهال د خلق او پرچم تر منځ اختلافونه زیاتېدل او اوربدل کېدل چې د ورانسوف په لارښوونه شوروي سلاکارانو د دواړو اړخونو د اختلافونو اور ته په پکه وهلو کې بې اغېزه او غلی نه وو.» ۳۸ / ۲۶۸
هغه مهال د ګوند د دوو سیالو ډلو تر منځ دښمنیو د را پنځولو په موخه شوروي سلاکارانو په خپل چلند کې داسې بدلون راووړ:

۱– د کارمل د واکمنۍ پر مهال شوروي سلاکارانو هڅه کوله چې په ګوند کې ماتیدونکی یووالی وساتي او کله به چې پرچمیانو د خلقي کدرونو د ګوښه کولو یا زنداني کولو هوډ درلود شورویانو به د هغه ژوره څارنه کوله چې د غچ اخیستنې په موخه نه وې شوې خو د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته یې پرچمیان هڅول چې خلقیان تر څارنې لاندې ونیسي او حتی دوی د خلقیانو په اړوند د سمو او ناسمو رپوټونو په برابرولو کې مرسته کوله.
۲ - « کی جی بی نجیب الله ته خبرداری ورکړ چې د افغانستان د پوځ په وفاداری ډډه و نه لګوي ، له دې امله یې لازمې پیسې او تجهیزات ورکړل تر څو د جمهوري ریاست نوی ګارد د لوړو حقوقو او امتیازاتو سره چې له یوه خصوصي پوځ پرته بل څه نه وو جوړ کړي. » ۲۵۹/۴۷ د شوروي سلاکارانو له مشورو او د کی جی بی د راپورونو له امله نجیب الله په پوځ په بشپړه توګه بې باوره شوی وو او « جمهوررئیس داسې ګامونه اوچتول چې پوځ په کابل کې کمزوری شي.»۴۹ / ۴۲۷ په پلازمېینه کې د پوځ کمزوري کول له دې امله مسکو ته ارزښت درلود چې وکولای شي ددې تشې نه په ګټه اخیستو سره په دفاع وزارت هم پرچمیان واکمن کړي . د ولسمشرله لوري د اردو د کمزوري کولو له امله د شوروي سپاهیانو د وروستیو ټولګیو د وتلو په درشل کې اردو په داسې وضعیت کې وو چې د عسکري تعلیمنامو د غوښتنو له مخې یې عملاً پوځي جګړه ئیزه وړتیا له لاسه ورکړې وه. لاندې رپوټ چې شوروي لوی سلاکار مسکو ته استولی وو د دې خبرې څرګند ثبوت دی. « د افغانستان وسله وال پوځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولټال درې سوه زره تنه وو چې په هغه کې ۱۳۲۰۰۰ تنه اردو،سل زره تنه څارندوی ، اتيا زره دولتي امنيت او يوولس نيم زره تنه د گارد منسوبان وو چې د اردو د اکمال کچه په سلو کې پنځوس،څارندوی په سلو کې شپيته او دولتي امنيت په سلوکې ۵ /۷۰ وه.» ۴۹/ ۴۲۵ د پوځي تعليمنامي له مخې کله چې د يوه جزوتام د اکمال کچه په سلو کې د پنځوسو څخه لوړه نه وي هغه جزوتام د جگړې وړتيا نلري پردې اساس پوځ د جگړې پر مخ وړلو وړتيا نلرله.

د شوروي پوځيانو د وتلو وروسته افغانستان د تاريخ خپل حساس پړاو ته ورننووت چې هغه د رژيم پايښت وو. هر رژيم هغه مهال د پايښت څخه برخمن وي چې قوي مرکزي حکومت او غښتلي وسلوال ځواک ولري. سياسي ډلو يې خپل اختلافاتونه يوه اړخ ته پرې ايښي وي او په گډه د وسلوالو مخالفانو او بهرني گواښونو په وړاندې مبارزې ته چمتو وي لکه څرنگه چې د جلال آباد په جگړه کې د وسلوالو ځواکونو گډو پوځي عملياتو دښمن ته ماتې ورکړه. خو د جلال آباد د جگړې وروسته نجيب ډا دمن شو چې د وسلوالو مخالفينو په وړاندې د دريدو وس لري هماغه دي چې د خلقيانو د ځپلو لپاره متې را نغاړي چې منطقآ د خلقيانو منفي غبرگون يې درلود. له بله پلوه مسکو او واشنگټن د ژنيو د لوزنامې د تضمين کوونکو په توگه هم ظاهرآ د خپلو افغان متحدينو د غښتلتيا لپاره خپلو مرستوته ادامه ورکوله خو د پردې شاته پردې لگياوو چې خپلو ډاډمنو چوپړيانو ته واک ته د رسيدو زمينه برابره کړي. مسکو ظاهرآ د م،م د سولې د پروگرام د پلې کولو اکټونه کول خو ټولې هڅې يې پدې څرخيدې چې هغه شنډ کړي. کرملن دې موخې ته رسيدل هغه مهال شوني گڼل چې خلقيان وځپې او پوځ د اغېزمنو خلقي افسرانو څخه وځنډي او پدې ډول د پوځ مشري پرچم ته ولېږدوي او په راتلونکي گام کې واک خپلو جهادي پروتوکولي ډلو ته ولېږدوي. هماغه دي چې نجيب الله هڅوي چې پر دفاع وزارت بريد وکړي او نجيب الله هم ښېله دې چې ددې کار ناوړه پايلو ته پام را وگرزوي په پوځ بريد کوي چې په هغو به په راتلونکې برخه کې بحث وشي. نجيب الله د ولسمشر په توگه د خپل دې کار د ناوړه پايلو د درک وړتيا نلرله پداسې حال کې چې ډېرې افغانانو ددې کار د ناوړه پايلو د درک وړتيا لرله لکه څرنگه چې عبدالحميدمبارز وايي: «که چيرې نجيب د دې اړخ (خلق) نه ځان نه وای لرې کړی د هرې توطئې په مقابل کې که له مسکو نه هم کيده مقاومت يې زياتيده او مقاومت يې کولی شو. » ۸۸/ ۴۷

پدې اړه د کې جي بي - نجيب نقشه داسې وه چې دفاع وزير شهنواز تنی په خپله خوښه له وزارت څخه گوښه شي او پرځای يې پرچمي لوړپوړي چې گوته دريو تنو کارملي جنرالانو(محمدنبی عظيمي، نورالحق علومي او محمدآصف دلاور) ته نيول کېده د دوی څخه يو مقررکړي . که احياناَ د دفاع وزير له وزارت څخه په خپله خوښه گوښه نشي په دفاع وزارت بريد وکړي او د دفاع وزارت غبرگون د شهنوازتني له خوا کودتا اعلان کړي او پدې بريد کې اغېزمن خلقي افسران بندي او يا ووژني او په ځای يې پرچميان مقرر کړي . خلقي لوري چې انقلاب او واکمني يې خپل گڼل پدې حساسو شيبو کې چې د انقلاب او واکمنۍ نه د خپلواکه دفاع سوال طرحه وو او د پرچم له لوري د مخالفينو سره د پټ جوړجاړي شاهدان وو چمتو نه وو چې د دفاع وزارت له لاسه ورکړي او د هغه له لاسه ورکول يې د خلقي غورځنگ د کمزوريدو سرببېره د م ،م د سولې د پروگرام شنډيدل او د ثور انقلاب ماتې گڼل. خو پربله خوا « د افغانستان د جمهوريت جمهور رئيس د خپل دريځ د پياوړتيا لپاره له هرې وسيلې څخه کار اخيست چې خلقيان کمزوري کړي » ۴۹ /۵۴۸ او دا کمزوري يې د اردو د مشرتابه د گوښه کولو له لارې شوني گڼله. پرچميانو د خلقيانو دې ډول هوډ ته چې چمتو نه دي د دفاع وزارت څخه تېرشي په کټلو سره خپلې هڅې دې ته راوگرزولې چې د دفاع وزير اړ کړي چې په خپله خوښه استعفی ورکړي. د نجيب الله دا خبرې چې د تني له خولې عظيمی ته ويلې وې:« مايې ټول صلاحيتونه سلب کړي ، جنرالان يې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اجازې پرته نیسم ، مکافات او مجازات زه ورکوم او ځواکونه زه اداره کوم » ۱۲۹ / ۴۰۴ ښیي چې جمهور رئیس د دفاع وزیر په یوه ستونزمن حالت کې درولی وو. سربېره پردې پرچمي لوړپوړو پوځیانو هم داسې چلند کاوه چې په پوځ کې یې د قوماندې او ادارې د یووالي اصل چې د پوځ او ملکي ادارې توپیرپه همدې مسئله کې دی له منځه وړلو او د دفاع وزیر لپاره یې سرخوږی جوړکړی وو دغه څه هم د ولسمشر د همغږۍ او حتی دستور پرته نه تر سره کیدل. د ساري په توګه د هغه لومړي مرستیال او د کابل د ګارنیزیون قوماندان د وزیر په وړاندې د اتمې فرقې بولندوی او د دې فرقې د یوه غونډ افسرانو ته چې د وزیر له امر نه سرغړونه وکړې داسې هدایت ورکوي: «ما د فرقې قوماندان او د غونډ افسران راوغوښتل او ورته ومې ویل تر هغو پورې چې د تني مساله نده حل شوې تاسې به د کابل په ګارنیزیون کې حاضري لاسلیک کوئ او د تني د اوامرو له اجرا نه به ډډه کوئ .» ۱۲۹/ ۴۹۶ همدارنګه « د ۱۹۹۰ کال د فبرورۍ په میاشت کې د جلال آباد څخه د دفاع وزیرشهنواز تني د لیدو پر مهال د جلال آباد د جبهې قوماندان ډګرجنرال لودین (د پرچم د اړخ) د دفاع وزیر هرکلي او لیدو ته رانغی او همدارنګه د قوماندانانو په غونډه کې یې ګډون ونکړ.» ۱۹۶/ ۸۲ سربېره پردې د تني د لمسولو په موخه څه کم شپېته تنه خلقي جنرالان او افسران بیله دې چې وزیر خبر وي دولتي امنیت بندیان کړل . پدې اړه «د وسله وال پوځ د سرقوماندانۍ په غونډه کې د نجیب الله او یعقوبي له لوري لنډ ګزارش ورکول کیږي چې ګواکې دا توطئه د مشاورینو لخوا د کیهاني امکاناتو په استفادې سره کشف شوې ده .» ۱۲۸/ ۱۹۵ پدې اړه د شوروي د مرکزي تلویزیون له خوا « په افغانستان کې د یوې توطئې د کشفولو او د عاملینو د نیولو خبر ورکول کیږي چې اکثریت یې افغان پوځیان دي خو د افغانستان تلویزیون دا خبر یوه ورځ وروسته خپروي.» ۱۲۸ / ۱۹۶ د شوروي اتحاد په تلویزیون کې د توطئې د خبر خپرېدل او وروسته د کابل د تلویزیون څخه ددې خبر خپرېدل ښیي چې هرڅه مسکو تنظیمول او کابل د هغې له مخې عمل کاوه. دفاع وزیر له جمهوررئیس نه غوارې چې نوموړي افسران خوشي او یا د هغوی په اړوند لاسوندونه د ده په واک کې کیږدي خو ولسمشر دې غوښتنې ته ارزښت نه ورکوي. دا د دې سبب کیږي چې د دفاع وزیر او ولسمشر ترمنځ اړیکې لا خرې پرې شي. هغه توطېه ګواکې چې شورویانو د خپلو کیهاني امکاناتو له مخې کشف او هغه یې په یوه تلویزیوني ویدیو کې ثبت او د نجیب الله په واک کې اېښې وه . نجیب الله به دا ویډیو هر جګپوړي ملکي او پوځي کدر په تېره خلقیانو ته ورښودله ترڅو د تني خلاف دریځ ونیسي . اړینه برېښې پدې مساله بحث وشي.

د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلان سره ټولو ګوندي او دولتي ارګانونو او په هغو کې د امنیتي چارو وزارتونو ته هدایت ورکړل شو چې د خپلو امکاناتو له مخې د سیمې د خلکو په همکارۍ د دولت له مخالفینو سره اړیکې ونیسي او هغوی د حکومت سره همکارۍ ته چمتو کړي .د همدغه دستور سره سم ، د دفاع وزارت اړوند د راکټو او هوايي دفاع قوماندانۍ یوې پوستې چې چهارآسیاب ته څېرمه خیر آباد کې ځای پر ځای شوې وه ، مشرتابه یې د هغې سیمې د سپین ږیرو په همکارۍ ، د سیمې له مجاهدینو سره اړیکې جوړې کړې وې. بیله کومه شکه د راکټو او هوايي دفاع قوماندان جنرال ولي شاه د دې اړیکو جوړولو رپوټ دفاع وزیر شهنواز تني ته ورکړی دی او د خپل شوروي سلاکار سره یې دا خبره شریکه کړې ده. شوروي سلاکاران د دافع هوا د پوستې د افسرانو اړیکې د مجاهدینو سره څارې او د خپلو امکاناتو له مخې یې ثبتوي او عکاسي کوي او هغه ولسمشر ته سپاري او پدې ډول ولي شاه او یو شمېر خلقي افسران د اشرارو سره د اړیکو د لرلو په تور زنداني کوي او د دافع هوا سیاسی آمر د هغه په دفتر کې وژني او اعلانوي چې د دې توطېې د کشف له امله هغه په خپله ځان وژلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کب د شپاړلسمې ډرامه

د۱۹۹۰ کال د مارچ په پنځمه (۱۳۶۸ کال د کب شپاړلسمه) د کابل ښاریان یو ځل بیا د درنو او سپکو وسلو د ډزو او بمباریو شاهدان وو ، دا ډزې د دارالامان د تاریخي ماڼۍ شا وخوا او بمبارۍ په ارګ تر سره کېدلې. دولت دا پېښه سملاسي د تني- ګلبدین کودتا اعلان کړه چې تردې مهاله دا پیښه د تني د کودتا په نامه یادیږي. البته شاوخوا یو کال وړاندې په هېواد کې د تني د کودتا اوازې خپرېدلې. هغه مهال واکمنۍ پدې ډرامه کې اسلام آباد ښکیل ګڼلو خو د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته پرچمیان په هغې کې د مسکو لاس ته هم ګوته نیسي. دا پیښه هراړخیزه څېړنه غواړي ترڅو لاندې پوښتنو ته ځواب و موندل شي چې په واقعیت کې څه پېښ شول ، لاملونه یې څه وو، کوم اړخ برید وکړ او د ښکېلو اړخونو موخې څه وې؟ خو واقعیت دا دی چې ددې پېښې یا ډرامې د پړې سر له مسکو سره وو او موخه یې په پوځ باندې د پرچمیانو په واکمنولو سره لړکیو ته واک ته د لېږدولو لپاره د لارې هوارول وو . ددې لپاره یې باید خلقیان آو پرچمیان د پوځې ټکر تر کچې رسولي وای او پدې ټکر کې یې د پرچمیانو ملاتړ کړی وای . همدا لامل وو چې شورویانو په اصطلاح د خپلو کیهاني امکاناتو له مخې د یوې توطیې د کشفولو خبره کوله چې ګواکې ځېنې خلقي افسران له اشرار وسره اړیکې لري . د دې لاسوند پر بنسټ د۱۹۸۹ کال د نوامبر په نیمایي کې شاوخوا شپېته تنه خلقي جنرالان او افسران د دفاع وزیر د خبرتیا پرته د دولتي امنیت له خوا زنداني شول چې د نجیب او تني ترمنځ یې اړیکې ترینګړې کړې . له بلې خوا پټ او ښکاره لاسونه فعال وو ترڅو د هغوی ترمنځ مناسبات لا نور هم خراب کړي. د دفاع وزیر د۱۹۸۹ کال د دسمبر په دوهمه د جمهور رئیس سره د خبرواترو په ترڅ کې بریالی نشو چې د وزارت ستونزې او په هغو کې زنداني شوي جنرالان او افسران خوشي کړي . د دې بې پایلې کتنې وروسته وزیر پوځ ته د تیارسۍ امر ورکړ او د شپې ناوخته یې خپل دفتر ته یو شمیر خپل باوري افسران (جنرال محمدآصف شور د حربي پوهنتون استاد،جنرال عزیزالرحمن د۲۲ اکمالاتي لوا قوماندان، جنرال خان آقا باندیزی د افسرانو د عالی کورس قوماندان، ډګروال محمد کبیرکاروانی د افسرانود عالی کورس استاد ، ډګروال نوراحمدناب د اوومې فرقې قوماندان، ډګروال خان محمد د راکټ د۹۹ لوا قوماندان، ډګروال دولت وزیری د اتمې فرقې درستیزوال، ډګروال عبدالمجید ارغستانی د اوومې فرقې سیاسي آمر، ډګروال عبدالغفور د ستر درستیزد قرارګاه د۲۳۵ قطعې قوماندان، ډګروال فیروزد دفاع وزارت د قرارګاه افسر) ورغواړي او د هغوی سره پردې پیښه چې له جمهور رئیس سره یې ډغرې وهلې دي مشوره وکړي چې راتلونکي ګامونه څه وي؟

د دې غونډې په لومړیو شیبو کې د راکټ د قوا قوماندان ډګروال خان محمد وزیر ته ویلي چې خادیستانو د نوموړې لوا د بطریو(ټولیو) اداره په لاس کې نیولې ده. تنی هغه ته هدایت ورکوي چې لوا ته لاړشي او د بطریو اداره د بطریو اړونده قوماندانان په غاړه واخلي او د ټلفون له لارې د خپلو اجراآتو رپوټ ورکړي.د حاضرینو لخوا مختلف نظرونه ورکړل شول او محمدآصف شور ویلي وو، خبره باید دې حالت ته نه وای رسېدلې اوس چې دا کار شوی دی باید چټک پوځې اقدام وشي. د دې وړاندیز په اړه وزیر ویلي وو چې مرکزي کمیټې (هدف د خلقي اړخ څخه دی) ځلېرویشت ساعته وخت غوښتی دی. شور ورته ویلي وو: « ترملکه دې کړه ورکه دې کړه » او اضافه کوي چې پوځې عمل د ګوندیانو کار نه دی. په غونډه کې کومه پرېکړه نه ده شوې او وزیر حاضرینو ته ویلي چې پوځې چمتووالی ولري ، د راتلونکو هدایتونو انتظار دې باسي خو بیا هېڅکله هغوی ته د وزیر لخوا چې ټول دوهم ځل را وغواړي کوم هدایت ورنکړل شو. د دفاع وزیرلخوا پوځ ته د احضاراتو ورکول په واقعیت کې د اعلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرقوماندان په وړاندې بغاوت وو او انتظارایستل ځان وژنه وه. د دې غونډې وروسته بهیرونو او د تني له دریځ او کړنو څخه ښکاري چې هغه د پوځي عمل هوډ نه درلود او لدې کار څخه یې موخه دا وه چې جمهور رئیس دې ته متوجه کړي چې پوځ یعني خلقي اړخ له پامه ونه غورزوي. که داسي هم وي دا د تني تیروتنه وه منطقاً د جمهوررییس غبرګون دا وو چې څرنګه خپل یاغي وزیراو د هغه ملګري له ډګره وباسي. وایي چې له پاڅون سره لوبې د پاڅون کوونکو د ژوند سره لوبې دي خو هغه مهال دا نه یوازې د خلقي پوځیانو د ژوند بلکې د یوه سیاسي خوځښت ، د پوځ او هېواد له برخلیک سره لوبې وې. د تني له لوري اردو ته د تیارسۍ له امر ورکولو وروسته بېله شکه جمهوررییس د دفاع وزیر او د هغه د ملګرو د ځپلو لپاره لارې چارې لټولې. هماغه دي جمهور رییس جنرال نبي عظیمي ته دستور ورکړ چې د احتمالي پوځي عملیاتو(د دفاع وزیر وفادارو ځواکونو سره د مقابلې او یا د هغوی د ځپلو) لپاره خریطې یا نقشې جوړې کړي. عظیمي هم دوې خریطې (نقشې)جوړوې . لومړۍ خریطه پدې موخه جوړه شوې وه که تنی برید یا کودتا وکړي ولسمشر ته وفادار ځواکونه څرنګه د برید مخه ونیسي او بله په د دفاع وزارت د برید یا تعرض خریطه وه. ولسمشر دوهم وریانت تائید کړې دی یعنې په دفاع وزارت او دفاع وزیر ته په وفاداره جزوتامونو برید. دا بیا ښیي چې نجیب پدې پوهېدلو چې تنی د کودتا هوډ نلري بلکې دی پلان لري په دفاع وزارت برید وکړي او دا برید د تني له خوا کودتا اعلان کړي.د احضاراتو د نیولو وروسته هغو حکومتي ځواکونو چې د دفاع وزارت په قرارګاه او وزیر ته د وفاداره قواوو د ځپلو دنده لرله د کب په څوارلسمه او پنځلسمه د کابل په ښار کې پوروا (مشق اوتمرین) اجرا کړ ترڅو د راتلونکو عملیاتو د ترسره کولو لپاره پوره آمادګي ونیسي. کله چې د خلقي اړخ مشرتابه د ولسمشر نه په ښار کې د دې ځواکونو د شتون وضاحت غوښتی هغه یې یوه تیروتنه بللې وه. همدا رنګه حکومت د کب په ۱۵ د مزارشریف د هوایی ګارنیزیون خلقي قوماندان جنرال ولي بندي کړ ترڅو د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت د برید په ورځ د دولتي ځواکونو خلاف کوم ګام اوچت نه کړي. وروسته لدې احضاراتو د کب په شپاړلسمه د دولتي امنیت ځواکونوپه دفاع وزارت برید وکړ او د رادیو او تلویزیون له لارې یې دا پېښه د تني – ګلبدین کودتا اعلان کړله.

ډګروال ارغستاني وایي چې د وزیر له لوري د پوځي احضاراتو د اعلان څو ورځې وروسته د وزیر لیدو ته ورغلی چې میرصاحب کاروال هم هلته وو. د خبرو په ترڅ کې د پوځي احضاراتو خبره راپورته کیږي، تنی کاروال ته وایي: « ما خپل کار و کړاو نجیب مې متوجه کړ اوس ستاسو سیاستوالو کار دی چې څه وکړئ ؟ کاروال ورته وایي بریتوره لکه چې وډار شوې. » کاروال ته د تني له وینا او د دې خبرې نه چې یو وخت شاه محمودحصین وزیر ته د پرچمیانو له لوري د شکمنو فعالیتونو په اړه خپله اندیښنه ښودلې وه ویلي وو :« مور د دفاع لپاره اړین چمتووالی لرو او پدې هکله د اندیښنې ځای نشته. »۱۸ / ۴۵۴ معلومیږي چې تني د پوځي عمل یا کودتا په فکر کې نه وو . خو داسي ښکاري چې د خلقیانو په مشرتابه کې داسې کسان هم وو چې پوځي مخامختیا ته یې لمن وهله .او د هغې د ناوړه پایلو د درک وړتیا یې نلرله او یا ډاډمن وو چې پدې سیالۍ کې برۍ د دوی سره دی هغه ډاډ چې په ښځېر ډول ناسم وو .هغوی پدې نه پوهیدل چې د دوی یو شمیرخلقي جنرالان او افسران لامخکې نجیب خپل کړي دي او یا د وطنجار او انجینرنظرمحمد سره چې د نجیب الله ملاتړي وو اړیکې لرلې او دوه ګونی رول لوبوي . لکه څرنګه چې پدې هکله دستګیر پنجشیری لیکی:« د جنرال هاشم زرمتي، جنرال شیخ محمدباور او د ستردرستیز د څو تنو افسرانو سرونه د محمداسلم وطنجاراو د ډاکټرنجیب د واکمن فرکسیون له ګریوانه راووتل.» ۲/ ۱۵۱ لکه څرنګه چې د شیخ محمد باور نوم یاد شو چې هغه د نجیب د فرکسیون سره تړاو درلود هغه به له محمدآصف شور واورو. هغه وایي « په ۱۹۸۵ د لندې مودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورس لپاره مسکو ته استول شوی وو چې دې کورس ته باور او جنرال قادر اکا هم استول شوي وو. یوه ورځ باور چې جنرال قادر اکا هم ناست وو را ته وویل نجیب ، وطنجار او ګلابزوی وحدت کړی دی او نور باید د پرچمي او خلقي خبرې ونشي . شور وایي هغه ته مې و ویل د پکتیا والو او زرمتیانو یووالی به دا ګوند لا نور هم مردار کړي.» دا د دې ښکارندوی دي چې شیخ محمد باور د نجیب د واکمنېدو وړاندې د هغه سره لکه وطنجار پټ تارونه غزولي وو. په هغو څو تنو کې چې د دسمبر په دوهمه وزیر ورغوښتی وو داسي کسان هم وو چې په اصطلاح د تني د کودتا وروسته چې څه کم زر تنه خلقیان بندي شول او له اتیا تنو زیات شهیدان شول هغوی ته چا څه ونه ویل او خپلو دندو ته یې دوام ورکړ. دا د دې واقعیت ښکارندوی دی چې د تني سره دا ډول کسان لږ نه وو چې دوه ګونی رول یې لوباوه . څرنګه چې د لوبې د پړي سر له مسکو سره وو شورویانو دواړو اړخونو ته د غلطو او لمسوونکو اطلاعاتو او مشورو د ورکولو له لارې زمینه دې ته برابروله چې هغوی د پوځی مخامختیا تر کچې ورسوي. د ساري په توګه په مسکو کې سفیر ګلابزوی پنجشیري ته ویلي وو: « که چیرې د نجیب د امنیتي دستګاه د برید په وړاندې سوله بیزمقاومت ونشي نجیب د منظم اردو د کمزوري توب لپاره ښایي د خلقیانو اته سوه تنه غوره خلقي افسران د شفا ترنامه لاندې بندیان کړي او پدې نیرنګ سره د ځینو تنظیمي مشرانو د داخلي قوماندانانو سره د پردې شا د سیاسي معاملو زمینه برابره کړي. د هغه د خبرتیا سرچینه د افغانستان لپاره د شوروي اتحاد د بهرنیوچارو د وزیر شیواردنادزې د شوروي دولت د کمیسیون نږدی همکاران وو .» ۲/ ۱۴۴ شوروي اړخ ګلابزوی ته د نجیب له لوري د شاوخوا اته سوه خلقي افسرانو د بندې کولو خبرداری ورکوي او پر بله خوا نجیب ته د خلقي پوځیانو داسي اسناد چې ګواکي د کیهاني امکاناتو له مخې یې یوه توطېه کشف کړې ده چمتو کوي. له بده مرغه دواړو خواوو ونشوای کړای د مسکو دا کرغیړنه لوبه درک کړي. هغه شمېره افسران چې شورویانو ګلابزوی ته ویلي وو هغومره کسان نجیب بندیان هم کړل . دا بیا ښیي چې مسکو بشپړ معلومات درلود چې څومره خلقیان باید زنداني شي. شوروي اړخ زمونږ د خلکو د هغې مشهورې خبرې پر بنسټ عمل کاوه چې غله ته وایي غلا وکړه او د کورخاوند ته وایي ویښ اوسه. شورویان چې خلقیان کمزوري کړي د وطنجار ، انجینر نظر او رازمحمد پکتین سربېره د امین پلویان هم د نجیب سره همکارۍ ته وهڅول چې ښه بېلګه یې د دستګیر پنجشیري لاندې خبره ده : « د څرخي پله په زندان کې مې د حفیظ الله امین د دولت د استخباراتي دستګاه د رییس اکبري څخه خبر شوم د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو پخواني وزیر شیوارد نادزې د نجیب او د حاکم فرکسیون د سازماني ، سیاسي او پوځي دریځ د پیاوړتیا لپاره د داکترشاولي او کریم میثاق سره په کابل کې لیدنې کړې وې چې د خلق د فرکسیون د دریځ په کمزورۍ او پاشلتیا کې یې لاسوهنې کړې او فعال رول لوبولی وو.» ۲/ ۱۶۷ د تنې لخوا اردو ته د تیارسۍ د امر ورکول ولسمشر ته ښه لاسوند شو چې د تني د کودتا په اړه پراخ تبلیغاتي کمپاین پیل ،تنی په اذهانو کې د یوه کودتایي وزیر په توګه وټکوي او ضمناً د خلقیانو د ځپلو لپاره بشپړ چمتووالی ونیسي. نجیب الله د دفاع وزارت د ځپلو په موخه کابل ته د شمال نه د ملیشواو پرچم ته د وفاداره ځواکونو په را لیږدولو او نورو سیمو ته د کابل نه د دفاع د وزارت د ځواکونو په استولو لاس پورې کړ ترڅو په پلازمینه کې پخپلو وفاداره ځواکونو متکي شي او په ډاډمنه توګه وکولی شي د دفاع وزارت ځواکونه وځپي.

اوس به وګورو چې پدې پوځي مخامختیا کې برۍ د کوم اړخ په برخه وو؟

د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د بشپړ نوښت خاوند وو. د ګوند په کورنی مبارزه کې د خپل سیال د وهلو لپاره یې متحدانه عمل کاوه. دې حالت دوی سره راټولول د مشرتابه او عادي غړو د ناخوښۍ اسباب یې نه برابرول . استخباراتي اداره په بشپړه توګه د پرچم په لاس کې وه او د خلقي اړخ له کورني

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت نه يې اړين معلومات درلود. د بهرنيو ،سرحدونو، ماليې او د قبايلو وزارتخانې او بانکونه د پرچم په لاس کې وو، د مسکو او د وارسا د تړون د دولتونو له ټينګ ملاتړنه هم برخمن وو. ډله ييزې رسنۍ هم د پرچم د فرکسيون په لاس کې وې. دا هغه مثبت عوامل وو چې د پرچم د ډلې بريا پرې تړلې وه. خلقيان نه يوازې چې له يوه ژور کورني بحران سره لاس او ګريوان وو بلکې په لاندې دوو د ښمنو ډلو ويشل شوي وو :

١. هغه ډله خلقيان چې د شوروي له تيرې وروسته په واک کې وو.
٢. هغه ډله خلقيان چې د امينيانو په نامه بنديان او يا بيکاره شول .

کله چې نجيب په واک کې د شريکو خلقيانو د ځپلو تصميم ونيولو د امين پلويانو ته مراجعه وکړه له زندانه يې خوشي او په لوړو څوکيو يې مقرر کړل. هغه خلقيان چې له زندانه راوتلي وو او يا په زندان کې شپې او ورځې تيرولې پرچميانو او نجيب پلوه خلقيانو ورته ويل چې دوی د هغو خلقي مشرانو لخوا په زندان کې اچول شوي دي چې د پرچم سره په واک کې شريک دي. پدې اړه عبدالرشيدجليلی او د هغه سره له بنده خلاص شوو کسانو ته ويل شوي وو : « دومره موده چې په جيل کې پاتې شوئ ستونزې موجودې وې او اوس چې ستونزې له منځه ولاړې نو خوشي شوئ ، ددې ټکو نه مراد دا و چې هغه ډله خلقيان چې د حوت د شپاړلسمي نيتې کودتا په تورجيل ته واچول شول ګني. » ١٠ /١٧٣يوه مسئله چې د خلقيانو د ګډ دريځ د غوره کولو مخه يې نيوله خلقي اړخ منل شوي مشران نلرل ځکه تره کی او امين او هغوی هم د واک پر سر په سيالی کې له منځه ولاړل. د پرچم او خلق دا ډول وضعيت ددې سبب کېدلو چې پرچم د واکمن فرکسيون له دريځه د خپل سيال د کمزوررولو ، دعامه اذهانو د خپلولو، د ډاډمنو پوځي قوتونو د راټولولو،د کابل نه دفاع وزير ته د وفادارو ځواکونو د ايستلو او د احتمالی عملياتو د پرمخ بيولو لپاره بشپړ چمتووالی ونيسي.

پر بله خوا خلقيانو لومړی بايد پخپلو کې د اعتماد فضا را منځته کړې وای چې لاسته راوړنې يې نه لرلې. لدې وروسته خلقي مشران(نيازمحمد مومند، دستګير پنجشيری، ميرصاحب کاروال ، صالح محمد زېری، عبدالرشيد آرين، جنرال نظرمحمد،خليل الله کوهستاني او ګلداد) د وضعيت د هراړخيزې څېړنې په موخه د ډسمبر پر نولسمه يعنی يوه اونۍ وروسته له هغه چې د دفاع وزير پوځي احضارات اعلان کړل د پنجشيري په کور کې راغونډيږي او له خبرواترو وروسته دې نتيجې ته رسيږي :« د افغانستان د مسئلې پوځي حل روښانه راتلونکې نه لري ...، لدې امله بايد په ډله ييزه توګه مبارزه وشي ترڅو د خلکواو وسله وال پوځ غوښتنې د سوله ييزې لارې د نړيوالو بنسټونو او د م،م د سازمان ترڅارنې لاندې عملي شي .» ٢ / ١٤٥ ددې غونډې بل برخه وال ګلداد د خپل کتاب(٤٤٢- ٤٤٨) مخونو کې بشپړ توضيحات ورکړي دلته به يې لنډيز راوړل شي. « پنجشيري له مسکو څخه دا معلومات راوړي چې نجيب غواړي اته سوه خلقيان محاکمه کړي. د غونډې برخه والو د شته معلوماتواو د پنجشيري د نويو معلوماتو له يوځای کولو وروسته دې پايلې ته ورسېدل چې نجيب الله او يارانو يې په بې جګړې ، غلې او تدريجي کودتا باندې لاس پورې کړی دی. په غونډه کې اصلي پوښتنه دا وه موږ څه وکړو، آيا موږ پر دوی باندې پوځي بريد وکړو او که غلي پاتې شو؟ د خبرو په لومړي پيل کې د متقابل کلک ځواب ورکړې نظر درلودونکو کسانو تله درنه وه. د پوځي عمل په پايلو له بحث وروسته ټول په يوه اتفاق دې پايلې ته ورسېدل :

١- د پوځي عمل مرګ او ژوبله به خامخا په لوړې کچې وي . موږ د هغې مرګ ژوبلې مسؤليت پر غاړې باندې نشو اخستلی.

٢ – په دغې ګډوډ ګوندي او دولتي حالت کې چې د ډېرو کسانو دريځ ناڅرګند دی، د هېڅا بری تضمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدلی نشي.نو په دغسې خړې پړې فضا کې د دومره غټ مسؤلیت پر غاړې باندې اخېستل هم له لېونتوب څخه بل څه نشي کېدلی.

۳-که مرګ او ژوبلې ته هم ملا وتړل شي او داسې هم ومنل شي چې برې به هم ترلاسه شي . نو له برې څخه وروسته به امنیت څنګه وساتل شي؟ ځکه ، دولت په همدې اوس حالت کې له ډېرو او ګڼو ستونزو سره مخ دی. هغه مهال خو امنیتي قوتونه هم د شمېرې له مخې لږترلږه نیمه یې را ټیټېږي او هم یې مورال کمزوری او ټیټېږي.

۴- له دغو ټولو ستونزو څخه زیاته ستونزه د امنیتي ارګانونو د وسلو،مهماتو او خوراکي توکو اکمال دی. دغه سترمشکل به څرنګه حل کېږي؟ د امنیتي ارګانونو تر څنګ ، د نورو دولتي ارګانونو د منسوبینو تنخواګاني او کوپراتیفي توکي به له کومه کېږي او څرنګه به ورته رسول کېږي؟ همدا ډول د عام ولس د لومړنیو اړتیاوو توکو پیدا کول ، بازارونو ته رسول او اکمالول بله غټه ستونزه او درونده کار دی.دغه ټولې ستونزې او ورسره نورې اقتصادي او ټولنیزې ستونزې به څرنګه حل کووﻮ؟» ۸۴۷ /۱۰۵ په غونډه کې پردې هم خبرې وشوې چې د یادوو شویو اړتیاو پوره کولو سرچینه شوروي اتحاد دی. که موږ په پوځې زور واک ترلاسه کړو شوروي اتحاد به مو ملاتړ ونکړي بلکې که په ښکاره نه وي په پټې به موږ له ماتې سره مخ کړي. برخه وال دې پایلې ته ورسېدل چې د مخامختیا پرځای د پخوا په شان د حکومت سره همکاري وکړي خو هڅې به وکړي چې بېګناه بندیان شوي افسران را خلاص کړي ، د ګوند د ننه به سیاسي مبارزه چټکه کړي او د ګوندي کنګرې جوړولو لپاره به خپلې هلې ځلې لا ګړندۍ کړي.

د دې غونډې یوه ورځ وروسته (پنجشیری، مومند، جنرال نظرمحمد، ګلداد) د نجیب سره وکتل او دې موافقې ته ورسېدل چې د دفاع وزیر به خپلې دندې ته ادامه ورکوي، په پوځ کې د امراو قوماندې او د مراتبو سلسله مراعات شي ، د افسرانو څارنه او زنداني کول دې ودرېږي او بندیان شوي افسران دې خوشې شي ،د تنی د پوځې شورا غړي به ترڅارنې لاندې نه نیول کیږي ،دا شورا به منحل او دفاع وزیر به د ستردرستیز په غونډه کې خپل وروستي کړه وړه سؤتفاهم ګڼي. دا پلاوی دوه ورځې وروسته د شوروي سفیر سره ګوري او د نجیب الله سره د دوی د کتنې په اړه معلومات ورکوي او د ولسمشر او دفاع وزیر تر منځ د کړکېچ د حل په موخه د خلقیانو دریځ ورسره شریکوي. پدې کتنه کې شوروي سفیر د تنې وروستۍ کړنې غندلې وې. لدې وروسته سفیر په سفارت کې د نجیب او تنې ترمنځ جوړه وکړه او یوه یوولس ماده اي لوزنامه یې هم سره لاسلیک کړه. د لوزنامې په اړه د محمد کبیر کاروانې له خوا له وزیر څخه د تضمین کوونکي اړخ پوښتنه شوې وه چې هغې ته ځواب شتون نه درلود. د موافقې زیات شمیر ټکي د دوو- دریو ورځو په ترڅ کې عملي شول. کله چې د دواړو اړخونو ترمنځ د توافقاتو عملی کیدل پیل شول تنی او کاروال د ولسمشر کور ته د وطني دود او دستور له مخې ورځې ترڅو د هغوی ترمنځ خوابدي او سؤتفاهم په بشپړ ډول له منځه لاړشي. پدې هکله د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته نجیب په یوه وینا کې وویل چې ګواکې ده تنې ته میلمستیا وکړه، آشک یې ورته پاخه کړي وو چې د ده خلاف له کړنو لاس واخلي خو هغه په کودتا لاس پورې کړ.البته چې د دسمبر د دوهمې وروسته د نجیب او تنې ترمنځ په بشپړ ډول اړیکې شلېدلې وې. د توافقاتو له عملي کېدو او د نجیب او تنې د ملاقات وروسته نجیب الله د سیاسي بیرو په غونډه کې رپوټ ورکړ چې «مسایل حل شوي ،ملګري تنې هم تیروتنه وکړه او ما هم جدي چلند وکړ ځکه چې موږ د جګړې په شرایطو کې یو ټول سؤتفاهمات حل شوي او سر د نن نه داسې شی زموږ ترمنځ نشته چې حل نشي. »۱۲۸ / ۲۰۱ لدې وروسته تنی د سیاسي بیرو او د وطن د دفاع د شورا په غونډو کې ببرته ګډون کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه مهال د يوې غونډې په اړه يادونه اړينه ښکاري چې د کب د شپاړلسمې ډرامې سره تړاو لري. ددې غونډې د برخه وال ګلداد په وينا د دې پېښې څلور ورځې وړاندې د کب په دوولسمه د کريم ميثاق او د زندان څخه د امينيانو په نامه را خوشې شوو خلقيانو د نوښت له مخې د پنجشيري په کور کې غونډه وشوه. په غونډه کې زيري ، پنجشيري ، ګلداد او عبدالرشيد آرين له يوه اړخ او ميثاق، شاولي ، جوزجاني او غوربندي له بل اړخه برخه لرله. « د ناستې د ګډون کونکو مشرانو د خبرو پيل داسې وښودل شوله چې ګنې د دغې ناستې موخه، په اصطلاح د امين ډلې نورو خلقيانو سره د بېرته يوځای کول او اتفاق جوړول دي. خو له څو خبرو ښکته پورته کولو وروسته ، رکارډ د اتفاق جوړولو له خبرو څخه واوښتلو او خبرې پر کودتا کولو او نه کولو باندې را وڅرخېدلې او پيل شولې. ميثاق، جوزجاني ، غوربندي او شاه ولي به په خپلو خبرو کې په تکرار سره داسې وانمود کوله ، لکه دغه خلقيان کوم چې په دولت کې پاتې او بنديان شوي نه وو، کودتا کوي او دوی هڅې کوي چې هغوی له دغې کار څخه منع کړي.زېري او پنجشيري به بيا په تکرار سره دا ورته ويل چې موږ کودتا نه کوو . خو که چيرې ستاسو پر نجيب الله زور او وس رسيږي ، نو دا هڅې وکړئ چې هغه پر موږ باندې له کودتا کولو منع کړئ. دا خبرې دومرې تکرار او ګرمې شولې چې د پنجشيري له خولې څخه دغه خبره ور ووتله: تاسي لکه چې نجيب الله توظيف کړي ياست . تاسي لکه چې غواړئ له موږ څخه داسې خبرې وباسئ چې د دولت د پاليسې ضد وي. خو موږ داسي پټ څه نلرو چې ستاسو په درد وخوري. د پنجشيري د خبرو لهجه او شکل داسې وو چې ګنې تاسي زموږ خبرې ثبتوئ او بيا يې نجيب الله او د امنيت وزارت مسؤلينو ته رسوئ ... ، زموږ د هغې ناستې خبرې اوږدې وې ، خوکومه پايله يې نلرله. زموږ هغه خبرې له دې امله بې پايلې پای ته ورسېدلې چې دوی ظاهرآ د اتفاق جوړولو خبرو په نوم باندې راغلي وو ، خو موخه يې بله وه . د هغې موخې د پړې سر زموږ په لاسونو کې نه وه ، بلکې د هغې موخې د پړې سر د نجيب الله او د هغه د يارانو او په خاصه توګه د شورويانو په لاسونو کې وه. زموږ د بې پايلو خبرو په پای کې وپتېيل شوله چې کومه بله ورځ به هغو خبرو ته دوام ورکوو. خو د هغې ناستې په دويمې ورځې باندې ، چې د کب مياشتې څوارلسمه نېټه کېدله ،زما دفتر ته استاذ عبدالکريم فکور راغی. هغه ماته يوه پاڼه ليکلی کاغذ راکړلو او ويې ويل چې دغه اعلاميه (شبنامه) ميثاق، شاه ولي ، غوربندي او جوزجاني خپره کړې ده ...، دغو مشرانو په هغې پاڼې کې داسې څرګنده کړې وه چې دوی پرون د زېري، پنجشيري، آرين او ګلداد سره ناسته لرله . د ناستې ګډون کوونکو د خپلمنځي اتفاق پر خبرو برسېره ، د کودتا په اړه هم خبرې سره وکړې. خو هغوی(زېری ، پنجشيري، آرين او ګلداد) د خلقيانو له لوريه څخه د کودتا کولو امکانات نه ردول...، ما هغه شبنامه سر ترپايه ولوستله، داسې راته وبرېښېدله چې هغه خادېستانو له لوريه څخه ، مخکې له مخکې ليکل شوې وه او دوی ته د نجيب الله او يا يعقوبي په لاس باندې ورکړل شوې وه. ځکه په هغې شبنامې کې هغه ډول خبرې کومې چې موږ پخپل منځ کې پرې غږېدلي او بحث مو پرې کړی وه ، هغه خبرې نه په سترګو کېدلې...، زما په فکر، ښه خبره دا وه چې د نجيب الله واکمنې له ړنګېدو څخه وروسته ،هغو مشرانو چې اعلاميه (شبنامه)، د دوی په نومونو باندې خپره شوې وه ، که دوی نه وه خپره کړې نو په رسنيو کې رد کړې وای. خو دوی لا تراوسه پورې په هغې خبرې باندې غلي دي.» ۱۰۵/ ۸۶۰ – ۸۶۳ يو شمېر خلقي کدرونه پدې اند دي چې د امينيانو په نامه ځېنو خلقيانو د ولسمشر او دفاع وزير ترمنځ مخامختيا کې د ولسمشر ربنتيني ملاتړي وو چې دا شب نامه يې څرګنده بېلګه ده. که څه هم د امين پلويانو کوم منظم تشکيلات نلرل خو مېثاق او شاه ولي پر هغوی اغېز درلود. البته د شوروي يرغل وروسته په ۱۳۶۰ کې د « جنبش اصولي در حزب دموکراتيک خلق افغانستان » په نامه کله ناکله اعلاميې خپرېدې چې بنسټ ايښودونکي يې امين پلوه خلقيان وو چې کليدي کسان يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالکریم میثاق ، بسم الله محشور او محمد یونس فکور وو. دوی د خلقیانو څخه د امین په نامه بندي شوو خلقیانو ته د مرستې په نامه پیسې ټولولې خو دا مرستې غوڅ اکثریت بندیانو ته نه دي رسېدلې .ددې غورځنګ د اعلامیو منځپانګه اشغال ضد او د هغو خلقیانو خلاف وه چې د کارمل په حکومت کې شریک وو.د شوروي اشغال پر مهال چا ندي اورېدلي چې د دې اعلامیو د خپرولو له امله د دې غورځنګ کوم غړی د اشغال زېرنده حکومت له لوري تر څارنې لاندې نیول شوی وي که څه هم په اعلامیو کې اشغال غندل کېده . عجیبه خو لا داده میثاق د دې غورځنګ !؟ مشر په خپل کتاب کې ددې غورځنګ مازې نوم هم نه دی اخېستی. داسې ښکاري چې ددې خوځښت ترشاه مسکو- کارمل او یا خاد ولاړ وو او موخه یې د خلقیانو مصروف ساتل او د یوبل خلاف درول او مشرانو یې د پاک زړوخلقیانو د مرستو څخه ګټه پورته کوله.

د خلقیانو د کب د دوولسمې نېټې د غونډې په هکله د دستګیرپنجشیري په وینا پر درو مسئلو د نظر اختلاف وو او پریکړه وشوه چې پرهغو به په راتلونکې کې بحث ته ادامه ورکوي او خپل نظریات به سره تبادله کوي خو ددې غونډې په اړوند به د کومې اعلامیې له خپرولو څخه ډډه کیږي. د اختلاف وړتکي دا وو:

الف – د کنګرې مساله

د کارمل – نجیب سره په واک کې شریک اړخ د کنګرې د رابللو لیوال وو خو مقابل لوري(د امین پلویانو) ویل چې د کنګرې د دایریدو لپاره شرایط چمتو نه دي چې د ګوند ټول ځواکونه پکې برخه واخلي او دلیل یې دا وو چې یو شمیرملګري یې په زندان کې بندیا ن دي.

ب- د وسله وال پوځ د امتیازاتو مساله

لومړی ډلې غوښتل چې د وسله وال ځواک (اردو،څارندوی، دولتي امنیت) یو ډول امتیازات ولري خو د زندان نه راخوشې شوې ډلې د دې مسالې راپورته کول اړین نه ګڼل.

ج – لومړۍ ډلې د هرډول پوځي ماجراجویۍ چې له هرلوري (تڼي یا نجیب) څخه وي په وړاندې مبارزه غوښتله خو د مقابل لوري وړاندیز دا وو چې د هرډول کودتایي اقداماتو پرضد مبارزه وشي. د امین د پلویانو له لوري د کودتایي اقداماتو پرضد د مبارزې خبره په واقعیت کې د تڼي له لوري د کودتا د ترسره کیدوسره تړاو درلود چې واکمن پرچمي فرکسیون تبلیغاوه. په واک کې شریک اړخ یوه ورځ وروسته د نویو طرحو متن مقابل لوري ته وسپاره خو امینیانو د موافقې خلاف په همدې ورځ په اردو اوڅارندوی کې اعلامیه خپره کړه چې ګلداد هغه د امینیانو په نامه د خاد له لوري اعلامیه بولي.

د امینیانو له لوري د اعلامیې د خپرولو په ورځ په ښار کې هرې خوا ته د دولتي امنیت اړونده پوځیان ترسترګوکیدل او په مهمو دولتي بنسټونو کې ځای پرځای شوي وو. د زېري په وینا« د حوت په پنځلسمه د غرمې خوا ته نیازمهمند سترې ستومانه په شورا کې زما دفتر ته راغی او و یې ویل ملګری زېری ! سیاسی او نظامي وضعه پېچلې ده ، نظامي ملګري تشویش لري وایي نجیب د دفاع په وزارت حمله کوي ...، نظامیان هیله لري چې د ګوند سپین ږیري هلته ورشي او د نظامي نښتې مخه ونیسي.» ۴۰/ ۵۹۴ همدا لامل وو چې خلقي مشران ولسمشر او دفاع وزیر ته ورځي او له هغوی څخه د حالاتو توضیح غواړي او که کوم سؤتفاهم پیدا شوی وي په ګډه هغه له منځه یوسي. پدې هکله زېری او پنجشیری په خپلو کتابونو کې توضیحات ورکړې دي چې دلته به یې لنډیز راوړل شي. زیری، پنجشیری، مومند، جنرال نظرمحمد، آرین ، ګلداد لومړی دفاع وزیر ته ورځي او هغه خپله پوځي شورا را غواړي . دفاع وزیر اندېښمن وو او دوی ته یې ویلي چې خندان د نظامي خاد مرستیال خپه وو او ښایي نن شپه د مخکنیو توافقاتو خلاف د ده ګوښه توب له رسنیو څخه اعلان کړي. نجیب بیله دې چې ستردرستیز په جریان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واچوي ملي گارد يې د احضاراتو په حالت کې راوړی دی . ښايي د دفاع د وزارت د رهبرۍ د نيولو او يا د بريد پلان ولري. شهنوازتني رپوټ ورکړ د ځواکونو تناسب مو مساوي دی. که نجيب په رهبري بريد وکړي او وضعيت کړکيچن شي. اردو د خلکو د واکمنۍ څخه د دفاع پرته بله چاره نلري. پدې صورت کې اردو کولی شي د خلق د فرکسيون نه دفاع وکړي.د خلق د فرکسيون مشرتابه پداسې يوه حالت کې ځانونه د زرهدارې ۱۵ قوا قوماندانی جنرال عبيدگل ته ورسوي. تني اضافه کړل چې له نجيب څخه هيله وکړئ چې د۱۳۶۸ کال د قوس د شلمې ژمنې نقض نکړي. د تني يوځې شورا پدې ټينگار درلود چې اختلافونه بايد د خبرو له لارې حل شي . جگړه او مخامختيا د هيچا په گټه نه ده. د آرين او گلداد پرته دا خلقي مشران د تني سره د ليدو وروسته ماخوستن جمهور رئيس ته ورځي. نجيب پدې کتنه کې د تني څخه سر ټکولی او دا يې هم ورته ويلي دي .« تنی د سياسي بيرو اصلي غړي ، سترجنرالۍ او د جمهوررييس مرستيالۍ ته راپورته کوم پدې شرط چې د دفاع وزارت څخه په خپله خوښه او ښېله کوم غبرگون گوښه شي.» د ليدنې په پای کې نجيب زېري او پنجشيري ته ويلي وو په تاسو په قهر يم . زېري په موسکا ورته ويلي مونږ کولی شي اوس بندي کړې چې آرام شي.نجيب دوی ته دنده سپاري چې سبا يا بل سبا ته خپل وړانديزونه ده ته وسپاري. هغوی له ولسمشرسره له کتنې وروسته خپلو کورونو ته ځي او مومند ته دنده سپاري چې د کتنې په اړه تني ته معلومات ورکړي. د نجيب دا خبره چې دفاع وزير ته امتيازات ورکوم پدې شرط چې له دفاع وزارت گوښه شي ښيي چې د وزير په توگه تنی نشي زغملی ځکه د دفاع د وزير په توگه د هغه پاتې کېدل د ده خو په واقعيت کې د شورويانو د پلانونو او نقشو خنډ گرځي. تنی وايي :« کله چې دوی (خلقي مشرانو) له نجيب الله سره په نيمې شپې وکتل او خبرې وکړې ، نو بيا يې ماته په هغې شپې باندې له خپل منځ څخه نيازمحمدمومند را ولېږلو.مومند په څرگندو ټکو کې را ته وويل چې نجيب الله دوه پښې په يوې موزې کې کړې دي او وايي له خپل تصميم څخه نه اوړم » ۱۰۵/ ۸۷۹ يعنې دا چې تنی بايد د دفاع وزارت څخه گوښه شي. گومان کيږي چې تنی اومومند د نجيب دريځ او د دفاع وزارت د قرارگاه شاوخوا د دولتي امنيت د جزتامونو شتون ته په کتو سره او يا ښايي تني ته د دفاع وزارت څخه د گوښه کېدو پيغام ور کړل شوی وي دې نتيجې ته رسيدلي دي چې سبا سهار د خپلو کورنيو سره له هيواد څخه ووزي. تنی خپل ياور د هوايي قواوو د پخوانی سياسي آمر ډگروال حکيم کورته استوي ترڅو هغه وزير ته راولي . هغه د شپې ناوخته وزير ته ورځي او وزير له هغه نه غواړي چې ده ته د‌ادمن پيلوټان ور وپېژني. همدا رنگه تني د هوايي او مدافعه هوايي قوماندان جنرال عبدالقادر اکا د دفاع وزارت قرارگاه ته ور غواړي. اکا د دې کتنې په اړه ليکي :« په آخره ورځ مې چې شهنواز تنی ډېر نيازمند وليد، نو خپله مرسته مې له ده څخه ونه سپموله او بگرام ته مې پدې هيله ورساوه ،چې له هغه ځای څخه کوم مصؤن ځای (داخل يا خارج) ته د تگ امکان پيدا کړي.گمان کېده چې تنی به د فرار کوم پلان ولري ...هغه وخت نو د شهنواز تني حواسو او مفکورې کاملاً تغير وکړ او د بگرام گارنيزيون قومانده يې په خپل لاس کې ونيوله . نو په هغه لحظه کې يوه شوم چې زه د يوه تر سره شوي عمل سره مخامخ يم دا په داسې حال کې چې زما او نجيب الله ترمنځ ښې اړيکې وې.» ۱۷۰ / ۲۵۸ سبا سهارتنی د يوه جيپ په واسطه په پټه د خپلې قرارگاه نه د چهارکلاه-ميرويس ميدان له لارې ځان مرکزي سيلو ته رسوي اوهلته يې خپله کورنۍ ،نيازمحمدمومند اوکورنۍ يې ورسره يو ځای کيږي او شيرپور ته چيرې چې دوه ويشتمه لوا ده ځي اود نومورې لوا قوماندان جنرال عزيزالرحمن سره گډ د زرهپوښ په واسطه د خواجه رواش نه جنرال عبدالقادرآگاه هم ورسره اخلي او بگرام ته ځي. په همدې ورځ (د حوت شپاړلسمه) نجيب الله د يوولس بجوشاوخوا جنرال نظرمحمد ته ټلفوني وايي چې پرونی پلاوی چې نجيب هغه د سولې کميسيون يادکړی په يوه بجه ده ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارګ ته ورشي. د سولې کمیسیون د نیازمحمدمومند پرته په مرکزي کمیټه کې د پنجشیري په دفتر کې راټولېږي او د ولسمشر دفتر ته د ټلفون پواسطه د ورتلو خبر ورکوي خو دوی ته ویل کیږي چې ولسمشر نشته او دوی دې انتظار وباسي. څوشیبې وروسته په ارګ باندې د الوتکو بمباری پیلیږي. دا مهال جنرال نظرمحمد د بمباریو په اړه مختلفو ځایونو ته ټیلفون کوي او د دفاع وزیر د دفتر څخه ورته ویل کیږي چې د دفاع وزارت په مقر د درنو وسلو ډزې روانې دي. د پنځو بجو وروسته د خاد وسله وال افسران په مرکزي کمیټه کې د نوموړو دریو تنو په لاسونو کې زولنې وراچوي او په ارګ کې یې بندیانوي. د هفتې په نامه د واکمن فرکسیون پښ اخبار د۱۳۷۰ کال د زمري د۱۷ نیټې په دریمه ګڼه کې راغلي وو :« ډاکټرصالح محمدزیری ، ډګرجنرال نظرمحمد اوغلام دستګیر پنجشیری د۱۳۶۸ کال د کب په ۱۶ د مرکزي کمیټې په مقر کې د راډیویي ویناوو او اعلامیو سره د رهبری په انتظار ناست وو.» کله چې د مخکې څخه چمتو شوو ویناوو او اعلامیو خبره کیږي غوره دا وه چې اخبار دا ویناوې او اعلامیې هم خپرې کړې وای او یا حکومت د پیښې په ورځ د رسنیو له لارې خپرې کړې وای . واقعیت دا وو چې نوموړي دری تنه نجیب الله ور غوښتي وو. له بله پلوه یوه ورځ مخکې تنې دوی ته ویلي وو که وضعیت کړکیچن شي او خبره پوځې مخامختیا ته رسیږي خلقي رهبري دې ۱۵ زرهداري لوا ته چیرې چې د دوی خوندیتوب تضمین دی لاړشي نه دا چې مرکزي کمیټې ته چیرې چې د دولتي امنیت د لسم ریاست اړونده پنځمې لوا د کنټرول لاندې ساحې ته چې مشر یې شاه پوراحمدزی د نجیب الله ورور وو ولاړ شي. دا به لیونتوب وي چې خلقي مشران داسې ځای ته لاړشي چې د امنیت دنده یې غلیم ولري.د دفاع وزارت په قرارګاه باندې د برید په اړه ویل کیږي چې د هوایي بمباریو نه مخکې په هغه برید پیل شوی وو او ځینې بیا د هوایی بمباریوسره سم په دفاع وزارت د درنو او سپکو وسلو د ډزو خبره کوي. د کب په شپاړلسمه له غرمې مخکې په مرکزي قطعاتو کې د مخکې نه د تثبیت شوو خلقیانو نیونې او وژنې هم پیل شوې وې . د پوځې مخامختیا یا کودتا په لومړیو شیبو کې د دولت له لوري د راډیو او ټلویزیون له لارې په پرله پسې توګه دا اعلانونه خپریږي چې د تنې او حکمتیار کودتا د دولتي ځواکونو له لوري شنډه شوه او د دفاع او کورنیو چارو نوي وزیران محمداسلم وطنجار او رازمحمد پکتین ټاکل شوي دي. تنې بګرام ته په رسیدوسره جنرال عبدالفتاح د هوایي او هوایي مدافعې قوماندان چې یوه ورځ مخکې بګرام ته تللی وو ترڅارنې لاندې نیسي اوله هغه ځایه جنګي الوتکو ته د ارګ د بمبارۍ اوامر صادروي. د دفاع د وزیر لخوا د قرارګاه پرېښودل ددې سبب شول چې ده ته په مرکز کې وفادار ځواکونه په دفاع وزارت باندې د دولتي امنیت او د دوستم د ملیشو د برید له امله کوم غبرګون ونه ښیي ځکه چې هغوی ته کومه قومانده نه وه ورکړل شوې. د دې خبرې څرګند ساری په مکرویانو کې پرته د دافع هوا قطعه وه چې هلته یوه خلقي کدر د سرتیرې په توګه دنده لرله داسې کیسه کوي.زه د غونډ په انګړکې ولاړ وم چې په ښار کې ډزې پیل شوې دا مهال استاد ګلداد د مرکزي کمیټې غړی غونډ ته راننووت او د هغه سره یو ځای د قوماندان دفترته لاړم ، هغه د قطعې د درستیزوال ډګروال غلام حسین څخه وغوښتل چې د دفاع وزیر سره اړیکه ونیسي چې څه خبره ده او غونډ څه وکړي ؟ د وزیر له دفتر نه کاروانې ورته وایي چې پخپل نوښت عمل وکړئ. کله چې په پوځ کې امراو قومانده نه وي او پوځیانو ته د خپلې خوښې او یا په خپل سر اجرآتو آزادي ورکړل شي دا نو پوځ نه بلکې یوه ملکي اداره ده چې په ملکي ادارو کې هم دا ډول خپلسریو ته اجازه نه ورکول کیږي. له بله پلوه ښيي چې د دفاع وزارت د کوم پوځې عمل یا کودتا لپاره کوم مخکېنی پلان نه درلود چې د جزوتامونو دندې پکې تثبیت شوې وي.

د جنرال دوست محمد د دفاع وزارت د تفتیش ریاست د عمومي رییس په وینا لوی درستیز جنرال محمدآصف دلاور د کب په اوولسمه سهار وختې موږ(دوست محمد، جنرال فاروق ناصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوجنرال محمداسمعيل وردګ) د دفاع وزارت په قرارګاه کې چې د کب په شپاړلسمې شپه تيره کړې وه د جنرال بابه جان سره يو ځاى راغى او ويې ويل: « مونږ په تنې ټولې لارې تړلې وې نه پوهيږم چې هغه په کومه لار له مانۍ نه وتلى دى.» بګرام ته په رسيدو سره تنې د نجيب الله خلاف هوايي ګوزارونه ترسره کړل هغه ګوزارونه چې د پليو او ټانک ځواکونو د ګډوعملياتو پرته بې مفهومه ګوزارونه وو. د دفاع د وزير دا ډول چلند په حقيقت کې د لوبې د هغه ناکام لوبغاړي چلند ته ورته وو چې د لوبې منل شوي اصول او مقررات په پام کې و نه نيسى اوغواړي پرته له منل شوو اصولو او مقرراتو خپل سيال له پينو وغورزوي چې دا شوني نه ده. د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې (کب شپاړلسمې) نيټې د پوځي مخامختيا يا ډرامې چې هغه دولت د تنې – ګلبدين د کودتا په نامه تبليغ کړله څرګنديږي چې هغه د نبى عظيمى له لوري پلان شوي پوځي عمليات وو چې منظوري يې مخکې جمهوررئيس ورکړې وه. پدې اړه د پام وړ خبره دا ده نبي عظيمي چې د کب ۱۶ پوځي مخامختيا کې يې د دولتي ځواکونو د عملياتو لارښوونه کوله د خپل اردو وسياست در سه دهه اخير نومي کتاب په ۴۱۵ مخ کې هغه څه ليکي چې د شهنوازتنې لخوا پوځي کودتا نفي کوي بلکې د پرچميانو له لوري په دفاع وزارت بريد ښيي. نوموړى د کب په پنځلسمه نيټه د کابل په ښار کې د دولتي امنيت د ځواکونو د شتون په اړه چې د جمهور رييس د مرستيال جنرال محمدرفيع په امر راوتلي وو ليکي :« رفيع فوق العاده وضعيت اعلانوي دى د مرحوم يعقوبي سره ګډ د کابل ګارنيزيون ته راغلى دى. له موضوع نه خبرشوم او ګارنيزيون ته راغلم . د ښار بنې عصبي کړى وم رفيع ته مې وويل ...زما په څوکۍ کې ناست يې او د تنې د لمسونې لامل ګرزيدلى يې موږ سخته مشاجره پيل کړه ... وروسته يې راته وويل (منظوريې نحيب الله وو) هغه وخت رارسيدلى دى چې خپله خريطه رفيع او يعقوبي ته پرانيزې او هغوى د کودتا د شنډولو په جريان کې واچوې. موږ د ارګ د ګلخانې په دوهم پوړ کې کيناستو او دوى دواړو کومه اضافي خبره او نيوکه نلرله. يعقوبي د پلان د شتون له امله ډير خوښ شو او پريکړه وشوه چې پلان پلى شي.» د عظيمى له څرګندونو څخه معلوميږى چې د نجيب الله په دستور رفيع او يعقوبى کابل ګارنيزيون ته تللي چې عظيمى هغوى ته په دفاع وزارت باندې د پوځي عملياتو د بريد خريطه (نقشه) ور وښيي که اړينه وي هغه اصلاح او بشپړه يې کړي او ګډې پريکړې ته له رسيدو وروسته ارګ ته ورشي ، د پرچمي ملکي مشرانو سره هم هغه شريکه کړي ، د هغوى هوکړه هم ترلاسه کړى او د کب په ۱۶ يعنى سبا ورځ هغه عملي کړي. د دوى دا فعاليت په واقعيت کې د پوځيانو په خبره د وضعيت محاکمه وه چې معمولآ د تعرض (بريد) مخکې ترسره کيږي . د جمهوررئيس له لوري د وضعيت د محاکمې ترسره کيدل د صدراعظم کشتمند د ليکنې پربنسټ چې« يوه ورځ مخکې ويل کيدل د هوايي او مدافعې هوايي ټول ځواکونه د دولت پلويان دي ، خو وروسته څرګند شول چې جنرال قادراکا د هوايي قوا قوماندان تر وروستيو شيبو پورې وطنجارغولولى وو.»۳۹ / ۱۰۰۸ ښيي چې نجيب يا کشتمند د کب په پنځلسمه د پرچميانو د ملکى او پوځي ټيم سره په ټولو جزئياتو د مقابل لوري او حکومت ته د وفادارو ځواکونو د امکاناتو څيړنه کړې وه او بريد ته يې بشپړه آمادګي نيولې وه خو د کشتمند په وينا چې جنرال اکا وطنجار غولولى وو او يا د اکا په خبره د نيازمند تنې سره يې همکاري وکړله د دوى محاسبه يو څه نيمګړې را وختله. د تنې سره د اکا مرسته د دې لامل شو چې هوايي قوتونه د نجيب الله د ځواکونو په ملاتړ نه بلکې د تنې په ګټه دريځ غوره کړي او پدې ډول پرچميان فکر وکړي چې ګواکې اکا وطنجار غولولى دى .

د کب په شپاړلسمه د بګرام په هوايي ډګر باندې د مزارشريف د هوايى ګارنيزيون د جنګي الوتکو د بمباريو له امله تنى او ملګري بې اړ شول چې يوه ورځ وروسته د کب په اوولسمه د يوې ان - ۱۲الوتکې او يوې چورلکې پواسطه د پاکستان په لور پرواز وکړي. الوتکه په پاره چنار کې کښته کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چورلکه چې په هغه کې تنی او نیازمحمدمومند وو د پاکستاني جنګي الوتکو لخوا په جمرود کې په یوه پوځي اډه کې کیناستو ته اړایستل کیږي. ځینې پیلوټان وایي چې د مزار شریف د هوایي ګارنیزیون د جنګي الوتکو سربېره شوروي الوتکو په بګرام او کابل ښار بمبارۍ ترسره کړلې.

یوه خبره چې لا تراوسه بې ځوابه پاتې ده او تنی هم د هغه په اړه له ویلو ډډه کوي هغه دا ده چې د تنې سره پا کستان ته تښتیدلي کسان د یوه تن (غلام جیلاني یفتلي) پرته ټول خلقیان وو. یفتلي د کابل پوهنتون د ښووني اوروزنې د پوهنځي استاد، د بدخشان اوسیدونکی او د اسلامي جمعیت شک پرې کېده. د یفتلي شتون له تنې سره دا ګومان را پیداکوي چې تنې غوښتل د جمعیت د ډلې تر ولکې لاندې سیمې ته ولاړ شي. پاکستاني پوځیان له تنې او د هغې سره تښتیدلو ملګرو څخه غواړي چې بیرته خپل هیواد ته ستانه شي ،تنې دهغوی نه د تیلوغوښتنه کوي خوهغوی د تیلو له ورکولو څخه ډډه کوي . پاکستانیان تنی له نورو تښتېدلو افغانانو جلا کوي. په همدې ورځ (کب اوولسمه) ماښام د بي بي سي راديو نه د تنې مرکه خپریږي چې په هغې کې د هغه له لوري د نجیب ضد کودتا خبره کوي اوداً هم وایي چې ده ته وفادار ځواکونه د دولتي قوتونوسره په جګړه بوخت دي ، هغه څه چې واقعیت یې نه درلود ځکه چې د کب په اوولسمه په کابل کې قطعاً نښتې نه وې. البته د دفاع وزارت د قرارګاه د ۲۳۵ قطعې پرته د کب په شپاړلسمه د کابل په یوه جزوتام کې نښته ونشوله. دا چې د کب په شپاړلسمه د شپې په رارسېدو سره په کابل کې وضعیت نورمال وو هغه به له عظیمي ولولو :«د شپې پراتو بجو د کابل ګارنیزون سلاکار عظیمي دفتر ته ورځي او عظیمي ته وایي په سفارت کې وضع آرامه ده ټول او له هغو نه سفیر اوس ستاسو په بري باور پیداکړی دی.» ۱۲۹ / ۴۱۹ داسې ښکاري چې کله پاکستانیانو تنی له خپلو ملګرو جلا کړی دی د بي بي سي خبریالان یې هلته راوستلي دي او له تنې سره یې مرکه کړې ده. تنی او د هغه ملګري هغه شپه په نوموړې پوځي اډه کې تیروي او سبا ته پاکستانیان ګلبدین حکمتیار نوموړي اډې ته راولي او د افغانستان د دفاع وزیر ډګرجنرال شهنوازتنی او د هغه سره پاکستان ته تللي ملګري هغه ته ورسپاري.دې کار د دولت له خوا پرهغو تبلیغاتو د سموالي مهر ولګاوه چې ګواکې تنې او ګلبدین په ګډه کودتا کوله چې د دولتي ځواکونو لخوا شنډه شوه.عجیبه دا ده چې د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته ګڼ شمېر پوځي او ملکي کدرونه پاکستان ته وتښتېدل یا خپلو سیمو ته لاړل چیرې چې وسلوال مخالفین واکمن وو. دا ډله خلقیان که هر تنظیم ته ورغلي وو یا هغوی نیولي دي ټول یې د څه مودې وروسته اسلامي حزب ته تسلیم کړې دي . دا بیا ښیي چې د حکمتیار اسلامی حزب ته د تښتېدلو خلقیانو تسلیمول د پاکستان یا د هغه د نړیوالو ملاتړو نقشه وه چې هم خلقیان او هم د حکمتیار اسلامي حزب کمزوری کړي . همدا لامل وو چې د حکمتیار ځینو سازماني لوړپوړو له هغه څخه لاره جلا کړله .

که چیرې تنې او حکمتیارپه ګډه سره غوښتل د نجیب الله ضد کودتا وکړي د حکمتیار ډلې به هم د مارچ په پنځمه (کب شپاړلسمه)په کابل او یا نورو ولایتونو کې د دولت خلاف عملیات کړي وای چې پدې ورځ اسلامي حزب او یا بل کوم تنظیم هیڅ ځای په کوم دولتي ضد عمل لاس پورې نکړ. عجیبه دا ده چې د کب په شپاړلسمه د بګرام هوایي ډګر د احمدشاه مسعود د جنګیالیو د توغندیو هدف وګرزید. دې دا ښودله چې مسعود نه دا چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د سیالو ډلو د پوځي مخامختیا څخه خبر وو بلکه د نجیب الله په ننګه او د تنې خلاف یې دریځ غوره کړی دی .د اسلامي جمعیت د تنظیم کدر محمداکرام اندیشمند د خپل کتاب« سال های تجاوز ومقاومت » نومي کتاب په ۱۱۷ مخ کې د کب د شپاړلسمې د ډرامې په هکله لیکي :« په پوځ کې د شهنوازتنې او ملګرو د کودتا خبر د کودتا څخه یوه اونۍ مخکې د نظار د شورا په نشراتي ارګان (شوری) کې چاپ او خپورشوی وو. احمدشاه مسعود د نجیب الله د رژیم په وسله والوځواکونو کې خپلو پلویانو ځواکونو ته هدایت ورکړی وو چې د تنې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکمتیار د اسلامي حزب د کودتا د بري مخه ونیسي.» دا چې وسله وال مخالفین هم د تني له کودتا څخه خبر وو ښیي چې ټول افغانستان د تني له کودتا څخه خبر وو او تني بیا هم کودتا کوله چې د سلیم عقل خاوندان به په داسې یوه وضعیت کې کودتا ونکړي. خو واقعیت دادی چې تني نه د کودتا خیال درلود او نه یې د کودتا هڅه کړې ده بلکه دا دوه احتماله شتون لري چې د کب په پنځلسمه د ماښام په رارسیدو سره د دفاع وزارت قرارګاه د دولتي امنیت د ځواکونو له لوري محاصره شوې چې دا کار شوی هم وو یا دا چې په همدې ماښام د نجیب الله پیغام تني ته ابلاغ شوی دی چې د دفاع وزارت څخه ګوښه شي چې پدې دواړو حالاتو کې یې خپل ژوند ته ګواښ لیده، شپه یې د دفاع په وزارت کې تیره کړه او د رسمیاتو په پیلیدو سره په پټه له قرارګاه څخه ووت او ځان یې د بګرام هوايي ډګر ته د جنرال اکا په مرسته ورساوه. د کب په شپاړلسمه د غرمې وروسته د یوې بجې مخکې د دولتي امنیت او د جنرال محمدنبي عظیمي په مشرۍ د کابل ګارنیزیون ځواکونو او د دوستم ملیشو په دفاع وزارت برید وکړ، د مرکز په جزوتامونو اوپوهنیزو پوځي بنسټونو کې یې خلقي افسران ونیول او ووژل او تني په غبرګون کې د بګرام څخه جنګي الوتکو ته په ارګ د بمبارۍ اوامر صادر کړ.

د دولتي امنیت د ځواکونو لخوا د دفاع وزارت په قرارګاه برید یا د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته واکمن فرکسیون په خپلو تبلیغاتو کې د حکمتیار او د پاکستان دولت سره د تني اړیکو ته ګوته نیوله خود نجیب الله صدراعظم څو کاله وروسته د خپل حکومت د پخوانیو ادعاوو او څرګندونو خلاف لیکي:« پدې هکله چې ویل کیږي شهنوازتني مخکې له حکمتیاراو د پاکستان له پوځي استخباراتي ادارې سره اړیکه درلوده کوم لاسوند نشته ، خو هغه ښايي بله لارنلرله چې یوازې ځان هلته ورسوي .»۳۹/ ۱۰۱۱ د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نیټې پوځي مخامختیا (ډرامه) محمدابراهیم عطایي داسې ارزوي : «د کی جی بی فعالانو وضعه داسې راوستله چې تنی اغفال او نجیب الله ته ووایي چې په ناڅاپي ډول پرهغه برید وکړي. دا پلان داسې ماهرانه ترتیب شوی وو چې جنرال تنی په وروستیو شیبو کې وپوهیږي، په بیړه سره هوايي بمبارۍ پیلوي او داسې ښیي چې لومړی برید د تني له لوري ترسره شو.» ۱۷/ ۴۵۲ پدې ډرامه کې چې کی جی بی له نجیب الله سره همغږې وه او د هغه ملاتړ یې کاوه د نجیب الله پوځي سلاکارلیکي:« د۱۹۹۰ کال د مارچ په بغاوت (د ۱۳۶۸د کب کودتا) کې لکه څرنګه چې وروسته وپوهیدم زموږ د کی جی بی استازي د جمهور رئیس د مخکنیوآمادګیو څخه خبر وو، داسې معلومیږي چې په مسکو کې ناستو آمرانو یې اجازه نه وه ورکړې چې موږ خبر کړي.حتی په مسکو کې د دفاع وزیر او لوی درستیز هم په جریان کې نه وو او اچول شوي.» ۱۹۶/ ۱۷۹ پدې پیښه کې زیاتره وژل شوي پوځیان هغه پیژندل شوي خلقي جنرالان او افسران وو چې هغه مهال په تعلیمي مؤسسو او قرارګاوو کې دندې لرلې او په نوموړو بنسټونو کې هیڅ ډول دولتي ضد فعالیت نه وو شوی چې کیدای شي د حربی پوهنتون د تدریساتو رئیس ډګروال محمدزي نیک مل، د افسرانو د عالي کورس استاد ډګروال شهنواز شیواني او جعفر سرتیر، د حربي ښوونځي مرستیال ډګروال سیدانور او ډګروال فیروز د دفاع وزارت د قرارګاه افسر نه یادونه وشي. دا بیا ښیي چې پرچمیانو د هغو ژمنو خلقیانو د له منځه وړلو پلان درلود چې د پرچمیانو د واک د انحصار او یکه تازیو په وړاندې د دریدلو مخینه او په پوځ کې یې اړین اغیز او اعتبار درلود ترڅو په راتلونکې کې د واکمن فرکسیون د معاملو په وړاندې خنډ نشي. عجیبه دا وه چې د کب په اوولسمه د صدارت په دروازه کې د خلقي بندیانو لست ځړول شوی وو چې په هغه کې د وژل شوو او تښتیدلو خلقیانو نومونه هم تر سترګوکیدل. دا بیا ښیي چې دا نوملړ د کب له شپاړلسمې مخکې ترتیب شوی وو.

د کب د شپاړلسمې ډرامې واقعیت د حربي پوهنتون د تدریساتو د رئیس محمدزي نیک مل له

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژني معلومېږي. د کب په شپاړلسمه د غرمې مخکې یو شمیر خلقي افسران د حربي پوهنتون د قوماندان جنرال عبدالستار دفترته غوښتل کیږي. هغوی د راټولېدو وروسته د سینما د تالار د ځمکې لاندې یوې کوټې ته وړل کیږي او نیک مل د تدریساتورئیس هم هلته تر نظارت لاندې نیول کېږي. ماپښین د حربي پوهنتون د انضباطو د ټولي قوماندان پنجشیری احمدجی راځي او نیک مل پدې نامه چې قوماندان غوښتی دی له ځان سره وړي. یوه ورځ وروسته یې جسد د ترمیم خانې شا په یوه کنده کې پیداکیږي. که د حکومت ادعا ومنل شي چې تني کودتا کوله او بمباری د ماپښین په یوه بجه پیل شولې نو د حربي پوهنتون قوماندان د غرمې مخکې ولې خلقي افسران بندیان کړل . دا بیا ښیي چې حکومت په همدې ورځ د خلقیانو د ځپلو پلان درلود او پرچمي قوماندانانو د نجیب د مخکني دستور له مخې اجرآت کول. د حوت په شپاړلسمه د دفاع وزارت په قرارګاه (دارالامان) تاریخي مانۍ باندې د توپونو، ټانکونو او نورو درنو وسلو ډزې وشولې چې مانۍ یې سخته زیانمنه کړې وه . وروسته له دې چې دا مانۍ سخته زیانمنه شوه نجیب ته وفاداره ځواکونو (دولتي امنیت او د دوستم ملیشو) په مانۍ کې پراخ تصفیوي عملیات چې د مانۍ چور او تالان وو پیل کړل، د ټلویزیونو نه نیولې تر سترو قندیلونو او یخچالونو پورې ټول لوټ او تالان شول. ددې عملیاتو عمومي قوماندان جنرال عظیمي چې د دې بریالیو عملیاتو له امله سترجنرال هم شو د دارالامان د مانۍ د تجهیزاتو او وسایلو د تالان په اړه لیکي : «له بلې خوا د کودتا ضد کسانو هغه داسې لوټ کړي وو چې په هغې کې هیڅ شی نه پیدا کیدل.»۱۲۹ / ۴۲۴ پدې پیښه کې اتیا تنه خلقي افسران ووژل شول او د اته سوه تنو شاوخوا بندي شول . محکمې سلو تنو پوځیانو او ملکیانو ته د اعدام حکم صادر کړاو نورو ته د دایمي او اوږدمهاله قید سزا اورول شوې وه. د وژل شوو خلقي افسرانو جسدونه د ټلویزیون په پرده څو ځله وښودل شول . کله یې چې د وژل شوو افسرانو جسدونه د تلویزیون په پرده ښودل د وژل شوي کاروانې میرمنې ویلي وو :« نجیبه! همداسې په ګولیو سوروی سوروی دې غواړم . » د شهنوازتني د پوځي قرارګاه د غړو د وژنې یادونه هم اړینه ښکاري . د تفتیش د عمومي رئیس جنرال دوست محمد په وینا چې د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت په مقر کې یې د جنرال فاروق ناصري ، جنرال محمدآصف شور، جنرال خان آقا باندیزی ، جنرال محمداسمعیل وردګ ،ډګروال محمدکبیر کاروانې سره وو او شپه یې هلته تیره کړې وه وایي: « د کب په اوولسمه سهار وختي په تیاره کې شور، باندیزی او کاروانې د دارالامان له مانۍ څخه ووتل او د باندیزي له قوله دوی د ریشخورو په لور وخوځیدل او نور دری تنه په مانۍ کې پاتې شوو. په لار کې شوراو کاروانې غوښتي چې په ریشخورو کې پرتې د توپچي لوا ته ولاړشي خو باندیزي نه دې ورسره منلې، هغه غوره ګڼلې چې پټ شي او سره جلاکیږي. شور او کاروانې لوا ته ننوزي چې د لوا قومانده نجیب ته وفاداره پوځیانو نیولې وه هغوی نیسي او د توپچي د لوا په مرکز ثابت د مخابرې په مرکز کې یې وژني او جنازې یې د دارالامان مانۍ ته لیږدولې ګڼي هغوی په جګړه کې ووژل شول.په قرارګاه کې پاتې درې جنرالان د کب په اوولسمه نیټه د لوی درستیز دلاوراو جنرال بابه جان په واسطه د خاد پنځم ریاست ته وړل کیږي هلته توقیف او وروسته د څرخي پله په زندان کې بندیانیږي.» د پوځي مخامختیا وروسته په پوځ کې عمومي څنډنه پیل او د سترو جزوتامونو په مشرتابه کې په پرچم پورې تړلي او د نجیب سره ولاړ خلقي جنرالان او افسران وګومارل شول. د څارندوی او اردو هغو خلقي جنرالانو او افسرانو ته چې د پرچمیانو سره د ځپلو خلقي ملګرو په ځپلو کې همکاري وکړه لکه جنرال عظیم زرمتی، ډګروال دریا زرمتی ،جنرال ولي، جنرال محسن هلالي ،ډګروال کاظم ،جنرال امام الدین، جنرال عبدالله او ...،په یوه یوه ترفیع ونازول شول. اسلم وطنجار ، فاروق یعقوبي ، آصف دلاور او نبي عظیمی ته د سترجنرالی رتبې ورکړل شوې. نه یوازې د افغانستان د وسله وال پوځ جنرالان او افسران چې د تني د پلویانواو شکمنو خلقیانو په ځپلو کې ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلیدلي وو تقدیر شول بلکي « د هغو شوروي سلاکارانو د تقدیر مساله هم طرحه شوه چي د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي نیټي په خنثی کولو کي یي پوره ونډه اخیستي وه ، یوازي د کورنیو چارو په وزارت کي دیارلس تنه سلاکاران تقدیرشول.»۱۲۸ /۲۲۱ د شوروي سلاکارانو تقدیر ښیي چي د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي نیټي ډرامه د مسکو او د پرچمیانو ګډه دسیسه وه. پدې ډرامه کي ظاهرآ نجیب الله بریالی شو خو اصلي ګټونکی یې مسکو او بایلونکی یې افغان لوری وو.

له پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله راوزي چي د شورویانو د استحباراتي لوبو پر بنسټ نجیب او تنی د پوځي ټکر ترکچي ولوبول شول او د دولتي امنیت ځواکونو او د دوستم ملیشو د تني او د هغه د پلویانو د نیولو او وژلو په موخه عملیات پیل کړل ، تنی د بګرام هوایي ډګر ته د خپلي کورنۍ سره په تېښته بریالی شو او له هغه ځای څخه یې په ارګ د بې مفهومه بمباریو قومانده ورکړله او تني ته وفادارو پلي او ټانک ځواکونو د دولتي امنیت په جزوتامونو باندې او یا د هغو خلاف کوم عملیات تر سره نکړل ځکه چي هغوی ته د عملیاتو قومانده نده ورکړل شوې او پایله یې دا شوه چي تنی او څو تنه پلویان یې پاکستان ته پناه یوسي او نجیب الله پلوي ځواکونه د تني د اتیا تنوشاوخوا پلویان ووژني ، سلګونه تنه بندیان کړي او په دفاع وزارت خپل برید د تني - ګلبدین د کودتا په نامه اعلان کړي. د تني په قومانده په ارګ بمباریو د حکومت هغو تبلیغاتو ته چي تني کودتا کوله د صحت مهر ولګولو او پدې ډول د نجیب الله له لوري پرخلقیانو د خپلي کودتا پېټی د خلقیانو په اوږو بار کړي .

د ګلداد د لیکني له مخي شهنواز تنی د نجیب الله په وړاندې پوځ ته د تیارسۍ د قوماندې ورکولو، په ارګ د بمبارۍ او پاکستان ته د خپلي تېښتي په اړه لاندې دلیلونه راوړي :

« ا- پوځ ته د تیارسۍ د ورکولو په هکله وایي چي ما پدې کار سره چي هغه « کوچنی اکټ » بولي د نجیب الله د غلي کودتا مخه ونیوله چي هغه د خلقیانو د بندیانولو او بیا د محکمي کولو له لارې غوښتل په بشپړ ډول د خلقي خوځښت هڅونه ورمات کړي. پوځ ته د تیارسۍ ورکولو وروسته هغه د خلقي افسرانو له زنداني کولو او محاکمي ډډه وکړه او دا خپل برۍ ګڼي.

۲- په ارګ د بمبارۍ په هکله وایي کله چي زه په بګرام کي وم او په حربي پوهنتون او حربي ښوونځي کي د خلقي ملګرو له نیولو او وژنو او بیا په دفاع وزارت د برید معلومات را تلل د اکا او مومند سره د مشورې وروسته په ارګ د بمباریو پدې خاطر امر ورکړ چي هغوی (د نجیب الله پلویان) له وحشتونو او وژنو لاس واخلي.

۳ – پاکستان ته د تګ پرته بله چاره نه وه . شوروي اتحاد ته تګ ځانوژنه وه او ایران هم هغه مهال د نجیب الله سره ښې اړیکي لرلي که هلته تللي وای ببله شکه یې حکومت ته سپارلو. تنی د خپلي تېښتي دلیل دا راوړي چي د کب په پنځلسمه د دفاع وزارت شاوخوا د دولتي امنیت ځواکونه ځای پرځای شول او دفاع وزارت ته راغلي لارې ټولي د دولتي امنیت د ځواکونو له لوري ترڅارني لاندې نیولي وې. پداسي یوه حالت کي زه باید پدې تمه په خپل دفترکي د نجیب د پلویانو انتظار وباسم چي راشي بندي مې کړي یا مې ووژني او یا پوځ ته د متقابل برید یا حملي امر ورکړم. په لومړي حالت کي د بندي کولو وروسته د غیرانساني شکنجو له امله اړ شم ووایم چي ما کودتا کوله او ونیول شوم او خپل کودتایي ملګري هم د دوی په خوښه ورته معرفي کړم او بیا مورږ د ملي خاینانو په توګه اعلان کړي . د نجیب د پلویانو له لوري زما د وژني وروسته اعلان کړي چي د حکومت خلاف د پوځي هڅي له امله زه ووژل شوم او د ملي خاین په نامه ما او نور خلقیان اعلان او هغوی محاکمه کړي. متقابل برید او حمله مې ځکه نه کول چي زه د خپلو خلقي مشرانو د لېندې د شلمي پرېکړې ته ژمن وم. د هغي پرېکړې وروسته ما د نجیب ټول دستورونه او امرونه که زما په مزاج برابر هم نه وو عملي کړي نه دا چي جمهور رییس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر ونکړي چې زه په خپلو ژمنو ولاړ نه یم . لدې امله مې تېښته غوره وګڼله او بګرام هوایي ډګرته ولاړم او د پوځ کومې قطعې ته مې د جګړې قومانده یا امر ور نکړ. د دفاع وزارت د ساتنې یوازېنۍ قطعه چې د دولتي امنیت د برید هدف ګرزېدلې وه په هغې جګړه تحمیل شوله او بل کوم جزوتام په جګړه کې برخه نده اخېستلې ځکه د جګړې امر نه دی ورکړل شوی.»

د کب د شپاړلسمې ډرامې په اړه پرچمیان د خلقي مشرانو له لوري د ولسمشر سره د لیدنو کتنو او همدارنګه د نجیب او تني ترمنځ د شوروي په سفارت کې د لوزنامې د لاسلیک په اړه څه نه وایي او د هغه مهال حکومتي تبلیغات تکراروي .په حربی پوهنتون ، حربي ښوونځي او د افسرانو د عالي کورس د خلقي افسرانو د وژنو په اړه یې شونډې ګنډلې دي . کشتمند خو بیا د دې پېښې په اړه نه دا چې ځان بې خبره اچوي بلکې کیسي جوړوي او لیکي:« د ۱۹۹۰ د مارچ په اوومه ، پداسې حال کې چې د وزیرانو د شورا نوبتي غونډه وه ، د ماپښین د یوې بجې وروسته یې فوراً ټلیفون ته وغوښتلم . د لیکې هغه خوا د نجیب الله دستیار خبر راکړ چې د شهنوازتني هوایي بریدونه پیل شوي دي...،ما ته د هوایي بریدونه هېښوونکي و،ځکه یوه ورځ مخکې ویل کېدل چې ټول هوایي او هوایي ضد ځواکونه د دولت په پلوی دربځ لري.» د وزیرانو د شورا دا نوبتي غونډه د دې شورا غړی ګلداد نه مني او لیکي:« ده دغه درواغ پدې خاطر ویلي دي چې لوستونکو ته داسې څرګنده کړي ، ګنې دی د هغې توطېې په اړه تر هغې شېبې پورې خبر نه وه. زه هم د وزیرانو د شورا غړی وم،خو زه د وزیرانو شورا له هغې نوبتي غونډې څخه خبر نه وم. حال دا چې د وزیرانو شورا د نوبتي غونډو خبر، د غونډې غړو او ګډون کوونکو ته په لیکلي توګه لږترلږه دوې اونۍ یا تر دغې زیات وخت د مخه ورکول کېدلو...، د وزیرانو د شورا د مرستیال سرورمنګل له دفتر څخه یوه اونۍ د مخه خبر راکړل شوی وه چې د کب په شپاړلسمې نېټې باندې، د ښوونې او روزنې وزارت اړوند کومې موضوع په باب ، د ده په دفتر کې ، په لسو بجو غونډه ده.ما د منګل دفتر په هغې غونډه کې ګډون کړی وه. په هغې غونډې کې د ښوونې اوروزنې وزیر برسېره ، د لوړو او مسلکي تحصیلاتو وزیر، د روغتیا وزیر او...ګډون درلود.که چېرې په همغې ورځې باندې د وزیرانو شورا غونډه وای ، نو زه او دغه نور وزیران او پخپله سرورمنګل د صدارت مرستیال ، باید او لازمي د وزیرانو شورا نوبتي غونډې ته خبرشوي وای او ګډون مو پکې کړی وای. » ۱۰۵/ ۸۷۲-۸۷۳

ددې ډرامې په جزییاتو پوهېدل ناشوني دی خو سره لدې یوشمېر خلقي مشرانو پدې اړه لیکنې کړې دي خو پرچمیان د طوطیانو په څېرد هغه مهال د حکومتي رسنیو تبیلغات زمزمه کوي او د کشتمند په څېر د درواغو داستانونه جوړوي . که څه هم کشتمند د خپل کتاب په ۶۷۷ مخ کې دا راوړي چې « پدې کودتا کې د مسکو او اسلام آباد شواهد نشته دي.» دا بیا هغه مشهوره خبره چې درواغجن حافظه نلري ښیي ځکه چې د ده د صدارت پر مهال تبلیغات کېدل چې په کودتا کې پاکستان ښکېل وو. د محمدابراهیم عطایي په وینا د کب د شپاړلسمې ډرامه د افغانستان په پوځي پوتانسیل کې داسې چاودنه وه چې« نجیب یې د ګوندي او سیاسی پلوه کمزوری کړاو د کارمل ملګرو چې تردې مهاله پټ فعالیت درلود د نجیب خلاف یې څرګند مخالفتونه پیل کړل ،ځکه چې نجیب کمزوری شوی وو.»۱۷ / ۴۵۳ لدې درنې چاودنې وروسته په پوځ هم کارملیان واکمن شول او نجیب د دوی په منګولو کې لکه په قفس کې د مرغه په څېر ولوید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخامختیا پر ځای ملګرتیا

د ملي روغې جوړې تګلارې ته وسلوالو مخالفینو منفي ځواب ورکړ، خلقیانو ترې ملاتړ وکړ او کارملیانو ظاهراً له هغې څخه ملاتړ کاوه خو په پټه یې د هغې خلاف تبلغات کول او نجیب الله یې د ګوند ارمانونو ته په خیانت محکوماوه. د وخت د صدراعظم شرق د خپل تاسیس و تخریب اولین جمهوري افغانستان نومي کتاب په ۴۰۵ او ۴۳۶ مخونو کې ملي روغې جوړې ته د خلقیانو د ژمنتیا په اړه راوړي :« د تنې په مشرۍ د خلقیانو یوې برخې هڅه کوله چې نجیب الله او یو شمېر خلقي او پرچمي مشران استعفی وکړي ترڅو د مخالفینو سره د مذاکرو زمینه برابره شي.» دا چې وسلوالو مخالفینو روغې جوړې ته هرکلی ونه ویلو ، د جګړې په دوام ټینګار درلود او کارملیانو د ملي روغې جوړې تګلاره تخریبوله د وسلوال پوځ په مورال یې منفي اغېز درلود . د پوځیانو د روحیې د راټیټېدو په اړه به د دفاع وزارت د کنفرانسونو په تالار کې د یوې غونډې یادونه وشي. نجیب د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبینو ته د ملي روغې جوړې د تګلارې په اړه وینا واوروله. ډګروال علم ګل واصل چې د لیکوال تر څنګ ناست وو د هغه څخه وپوښتل :« موږ د قوت له دریځه د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړې یا د کمزورۍ له امله ؟» ولسمشر ځواب ورکړ د قدرت له دریځه. واصل ورته وویل دا چې ټول د اطرافو څخه مرکز ته د تبدیلېدو هڅې کوي ښیي چې موږ کمزوري یو. نجیب ورته وویل تا به د اطرافو په کومه قوا کې د قوماندان په توګه مقررکړم لاړشه د انقلاب څخه دفاع وکړه. واصل ورته وویل زه ولې دومره ساده شم چې په اطرافو کې قومانداني و منم چې ټول غواړي مرکز ته راشي. »

دې ډول وضعیت ژمن جنرالان اوافسران اړکړل چې د واکمنۍ د سقوط د مخنیوي په موخه څه وکړي. همدا رنګه هغه مهال ګنګوسې وې چې پرچمیان د اسلامي جمعیت سره واک ویشي. پدې صورت کې بیا هم جګړې دوام موندلو .دې د اندېښنې وړ نا څرګندې را تلونکې ته په کتو سره جنرال محمدآصف شور، ډګروال محمدکبیر کارواني ، ډګروال محمدزي نیکمل، ډګروال جعفرسرتېر او ډګروال فېروز دې پایلې ته رسېدلي وو مخکې لدې چې وسلوال مخالفان د زور له لارې واکمني نسکوره کړي او یا پرچمیان د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو سره واک جمعیت ته وسپاري باید دفاع وزیر قانع کړو چې په پوځ کې د غونډونواو مستقلو کنډکونو قوماندانان داسې ژمن خلقیان و ګوماري چې له یوې خوا د مخالفینو او همدا رنګه جمعیت ته د واک د سپارلو په وړاندې ودرېږي. پوځیانو ته څرګنده ده چې د جګړې برخلیک په غونډ او مستقل کنډک پورې تړلی دی. که هغه مهال ددې جزوتامونو قوماندانان ژمن افسران ټاکل شوي وای پوځ به بېله جګړې خپل مورچلونه وسلوالو مخالفینو نه پرېښودل لکه څرنګه چې د ۱۳۷۱ کال د ثور په لومړۍ اونۍ کې جهادي ډلو ته خپل مورچلونه پرېښودل او بېله جګړې یې قوتونه ور ته تسلیم کړل.

نوموړو افسرانو د دفاع وزیر شهنوازتني سره دا مساله شریکه کړه او هغه هم ورسره همغږي ښیي او عملا کار پیلوي. د ډاډمنو افسرانو موندل بله ستونزه وه .ځکه زیاتره روڼ اندي فطرتا د څوکۍ او مقام سره لیوالتیا لري او سست عنصره برخه یې د هرڅواک سره سر ښوروي . د تني له لوري پدې اړه د عملي ګامونو اخېستل ددې لامل وګرزېدل چې پرچمیان تبلیغات پیل کړي چې تنی کودتا کوي . دا تبلیغات تر دې کچې زیات شول چې په کوڅه ، بازار ، سماوار، دفتر او مجاهدینو کې د تنې له لوري د کودتا خبرې کېدلې او د تني د کودتایي ملګرو نومونه هم یادېدل. داسې ښکاري چې شوروي سلاکارانو د ک .ګ. ب په دستور د تني تر غوږو هم رسولې وي چې تاسو حق په جانب یاست .

مخکې یادونه شوې وه چې د ۱۳۶۸ کال د لېندۍ په دوولسمه تني پوځ ته د تیارسۍ امر ورکړ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال شور د دې تیارسی ورکولوسره مخالفت کړی وو او له تنې څخه یې د چټک عمل غوښتنه کړې وه چې تنې نه و ورسره منلې . د دې پېښې وروسته د دې ډلې ترمنځ بې باورې منځته راغلله او دا ناباورې یا اختلاف هغه مهال زیات شو چې تنې د شوروي اتحاد په سفارت کې د ۱۳۶۸ کال د لېندۍ په شلمه د نجیب الله سره یوه لوزنامه لاسلیک کړه او کله چې هماغه ماخوستن تنی دفاع وزارت ته راغلی وو او خپلې قرارګاه ته یې پدې اړه معلومات ورکړ، کبیر کاروانې ترې پوښتلي وو چې د دې لوزنامې تضمین کوونکی شتون لري ؟ تنې ځواب نه درلود او غونډه کړکېچنه شوې وه. د حکومت له خوا د خلقیانو له خوا د کودتا اوازو شور ، کاروانې ، نېکمل ، سرتېر او فیروز دې ته اړایستل چې د ولسمشر سره وګوري او هغه قانع کړي چې دوی ګډ کارته چمتو دي. هماغه دې چې محمد آصف شور جنرال فقیرمحمد د شپېتمې فرقې قوماندان ته چې د سرقوماندانی په غونډو کې یې ګډون کولو ویلي چې دوی غواړي له جمهوررییس سره ووینې. د کتنې موخه د ولسمشر سره همکارې ده. جنرال فقیر د شور پیغام ولسمشر ته رسوی او هغه ورته وایي زه به هغوی حتمآ راوغواړم او ورسره و به ګورم. خو ولسمشر هغوی هېڅکله ونه غوښتل او د کب په شپاړلسمه او اوولسمه یې پنځه واړه(شور، کاروانې، نېکمل، سرتېر، فېروز) پداسې حال کې د خپلو جلادانو پواسطه ووژل چې کوم وسلوال اقدام یې نه و کړی ځکه چې هغوی په تعلیمي بنستونو او قرارګاوو کې دنده لرله.

دا چې جنرال شور د نجیب الله ضد فعالیتونو نوښتګر ګڼل کېده د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته یوې غونډې ته دا خبره کړې وه چې د کودتا هڅوونکی آصف شور وو . دا بیا ښیي چې نجیب د خلقیانو له کورنې حالت څخه بشپړ معلومات درلود. دا چې جنرال شور د جمهور رییس سره د مخامختیا او مقابلې په ځای ملګرتیا او همکارۍ ته مخه کړې ده دری لاملونه لرلی شي .

لومړی ـ د لېندۍ د اتلسمې نېټې د خلقي مشرانو پرېکړې چې او د شوروي اتحاد په سفارت کې لاسلیک شوې هوکړې ته ژمنتیا وه چې د نظام د ساتلو په موخه ګډ کار کوي.

دوهم - شور د یوه ځیرک افسر په توګه پدې پوهېدلو چې د ا، خ، د ، ګ واکمنۍ او خلقیانو ته ټولې ستونزې شورویانو جوړې کړې دي او شورویانو پر پرچمیانو ستره پانګه اچولې ده ، د هغوی ملا یې ور ترلې او د خلقیانو په وړاندې هرو مرو د پرچمیانو ملاتړ کوي . لدې کبله غوره دا ده چې د تقابل پرځای له پرچم سره تعامل و کړي .

دریم - پرچمیانو د واکمن اړخ په توګه د خلقیانو په پرتله زیاد امکانات لري او پدې مبارزه کې د هغوی بریا حتمي ده نو منطقي دا ده چې د دې مخامختیا مخه ونیول شي.

د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل کې لیکوال د جنرال شور سره ولیدل او د دوی لخوا د کودتا د اوازو په اړه وپوښتل چې آیا تاسې په ربښتیا کودتا کوئ؟ لیکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې او د سلواغې په میاشت کې د ژمنیو رخصتیو تېرولو لپاره هېواد ته تللی وو. شور وویل:« پوځیان پوهېږي چې کودتا په پټه او نابېره ترسره کېږي . کله چې ټول افغانستان خبر وي چې موږ کودتا کوو پداسې یوه حالت کې کودتا کول حماقت او لېونتوب دی. موږ کره شواهد لرو چې نجیب اسلامي جمعیت ته واک سپاري او موږ د پرچمیانو له لوري جمعیت ته د واک د تسلیمولو په وړاندې احضارات نیسو. موږ تنې ته قناعت ورکړی دی چې د پوځ د غنډونو او مستقلو کنډکونو قوماندانان هغه خلقي افسران مقرر کړي چې که پرچمیان واک جمعیت ته سپاري د هغو په وړاندې ودرېږي . اوس مهال موږ هڅې کوو چې له حکومت سره د م، م د سولې پروګرام په پلې کولو کې همکاري وکړو . موږ نجیب ته احوال لېږلی دی چې غواړو له ده سره وګورو.»

د کی جی بی پلان چې پرچمیان او خلقیان د پوځي ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچمیانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا وروتړي د ولسمشر له شوروي پوځي سلاکار واورو. هغه د خپل کتاب په ۷۸ او ۷۹ مخونو کې را وړي :« ما جمهور رییس (نجیب الله) ته په زغرده وویل چې باید دې کشمکشونو ته د پای ټکی کېښودل شي.نشي کېدای چې یوازې په دولتي امنیت باندې په ډېره لګولو سره ملي روغې جوړې ته ورسېږو.ما هغه ته سلا ورکړه چې په خلقیانو ډېر حساب وشي. سربېره پردې مې د هغه پام دې ته را وګرزاوه چې په ډېرو مسآلو کې د دفاع وزیر حق په جانب دی، څکه په کدري سیاست کې د هغه خبره لړ اورېدل کېږي او ټولې پوځي چارې د جمهور رییس پوځي دستیاران جنرال باقي او جنرال عبدالحق علومي څرخوي...، هغه دې د زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شي.» د شوروي دفاع وزیر ته مې وویل: « یا تاسي کابل ته راشئ یا تنی مسکو ته در وغواړئ او زیاته مې کړله چې شهنواز تنی له ډېرې مودې راهیسي هیله لري چې د مسکو څخه لیدنه وکړي . خو نه په خپله د دفاع وزیر راغی او نه یې تنی مسکو ته وروغوښت.» د نجیب د پوځي سلاکار له څرګندونو ښکاري چې هم نجیب الله او هم شوروي اړخ لیوال نه وو چې ددفاع وزیر او ولسمشر تر منځ کړکیچ حل شي . البته د شوروي د دفاع وزیر نشوای کولای پدې اړه کوم اقدام وکړي څکه چې په شوروي اتحاد کې وروستی خبره کې جي بي کوله او همدې دوزخي سازمان تنی د دې لپاره د دفاع وزیر په مقام ساتلی وو چې نجیب او تني ترمنځ اړیکې خرې پرې کړي او د دولتي امنیت څواکونو ته په دفاع وزارت د برید امر ورکړي ، خلقیان وځپي او پرچمیان په بشپړ ډول په پوځ واکمن کړي. پدې ډرامه کې د کی جي بي ښکېلتیا د وخت د بهرنیو چارو د وزیر عبدالوکیل له لیکنې څرګندېږي . هغه لیکي چې جمهور رییس د سیاسي بېرو غړي ارګ ته ورغوښتي وو تر څو کودتا ته د تني له خوا د چمتووالي په اړه معلومات ورکړي. دا مهال په ارګ بمبارئ پیل شوې او موږ د حرمسرای لاندې پټنځای ته چې شورویانو د خپلو څواکونو د وتلو مخکې جوړکړی وو لاړو. نجیب د ک ګ ب د مشاور له لارې د ک ګ ب د مشر ګریچکوف سره اړیکه ونیوله چې ژباړونکی یې د نجیب الله ورور شاه پوراحمدزی وو. نجیب الله له ګریچکوف وغوښتل چې شوروي جنګي الوتکې د دفاع وزارت مقر او د بګرام هوایي ډګر بمبارد کړي . ګریچکوف ورته وویل: « لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بریدونو د دوام په اړه فکر وکړو او پرېکړه به وکړو...، ځانګړې قطعه د بېړنی مرستې لپاره شخصآ ستاسي لپاره په پوله کې چمتو ده.» ۲۱۱ / ۶۱۸ لدې څخه ښکاري چې د امنیتي وزارت له لوري په دفاع وزارت برید په ټولو جزیاتو سره د نجیب او د ک ګ ب د مشر ګرېچکوف تر منځ کوردینه شوی وو تر دې چې که نجیب د شورویانو مرستې ته اړتیا ولري په پوله کې یې ځانګړې قطعه د مرستې لپاره چمتو کړې هم وه . له بله پلوه ښیي چې په شوروي اتحاد کې د واک اصلي مرکز ددې هېواد څارګره اداره وه نه د کمونست ګوند مرکزي کمیټه .

خاینانه لوبی

له وروستیو دوو لیکنو څخه ښکاري چې نجیب الله د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د ناباوریو د له منځه وړلو لپاره قطعآ لیوالتیا نلرله او د هېواد د وسلوال پوځ یوې برخې(استخبارات) ته په بله برخه (پوځ) د برید قومانده ورکړله. په تاریخ کې به داسې پاچا ، امیر او یا ولسمشر نه وي تېر شوی چې پداسي یوه خیانت لاس پورې کړي.دا بیا ښیي چې اشغالګروخه ډول وګړی د څارګرې ادارې مشرئ او بیا زعامت ته رسولی وو. که د پرچمیانو دا ادعا چې تني کودتا کوله و منل شي بیا دا پوښتنې پیدا کېږي چې ولې نجیب الله د کودتا مخه ونه نیوله او یا یې ولې د دفاع وزیر په لاسونو کې زولنې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانه چولې او محکمې ته يې ونه درولو؟ که په رښتيا سره وزير کودتا کوله ، وزير د سر قوماندانی او په نورو ګونډي او دولتي غونډو او مجلسونو کې ګډون کاوه ولسمشر دا شونتياوې لرلې چې ددې غونډو مخکې او يا وروسته د هغه په لاسونو کې لکه د هغه د جنرالانو او د ګوند د مشرانو زېري او پنجشېري په لاسونو کې زولنې واچوي . ولسمشر کولای شوای هغه لکه د ګلابزوی په څېر مسکو يا بل کوم هېواد ته د سفير په توګه او يا زده کړو ته واستوي . دا بيا ښيي چې نجيب غوښتل تنی په کابل کې وساتي او د کب شپاړلسمه ډرامه جوړه کړي. ښېله کومه شکه د دې ډرامې سناريو کې جي بې جوړه کړې وه ځکه چې د شوروي اتحاد دفاع وزير او د نجيب پوځي سلاکارهم ترې خبر نه وو.

د نجيب الله دا خاينانه لوبه د هغه د دوو پرچمي ملګرو کشتمند او جنرال سلطان خندان له څرګندونو بربنډېږي. کشتمند ليکي:« يو ځل مې له نجيب الله پوښتنه وکړه چې ولې له هغه سره جوړه نه کوي يا ولې داسې لار نه لټوي چې د دې غميزې مخه ونيول شي، هغه په ځواب کې وويل د هغه (شهنواز تنې) سره جوړه شونې نه ده ، پرېږده لومړی هغه په کوم کار لاس پورې کړي. نه پوهېدلم چې د ده دا ډول دريځ يو ډول قېمار، ځانپالنه او زورښودنه وه يا د مقابل لوري ملامتول يا د چمتووالي د نيولو لپاره يې وخت ته اړتيا درلودله. » ۳۹ / ۱۰۰۴ د کشتمند پورته دری واړه ګومانونه (زور ښودنه ، د مقابل لوري ملاماتول او د تنې د ځيلوپه موخه وخت ته اړتيا) سم وو. جنرال سلطان خندان د يوه ليکوال د دې پوښتنې چې د تنې د کودتا په اړه ټوله اداره خبره هم وه ولې يې نجيب الله او يا نورو دولتي ځواکونو مخه نه نيوله په ځواب کې وايي:« ډاکترصاحب نجيب وويل چې دا هر څه تاريخ ليکي او زه نه غواړم چې متعرض شم انتظار اوباسم چې تنی څه کوي.» ۲۱۲ د نجيب دا خبره ښيي چې هغه غوښتل تنی يا خلقيان ملامت او بدنام کړي او هغه هم د يوې ډرامې د جوړولو له لارې . دا چې د خلقيانو د ملامتولو او بدنامولو ناوړه پايلې افغان ولس ته په کومه بيه تمامېږي هغه ته ارزښت نه درلود. دلته ليدل کېږي چې نجيب د خپل سازماني تعصب له مخې د ا، خ ، د ، ګ ته تاريخ جوړوي، داسې تاريخ چې خلقيان ملامت او پرچميان سلامت ثابت کړي. دې ته که خاينانه لوبه و نه ويل شي څه ورته ويلی شو؟

نجيب نه يوازې د خلقيانو سره خاينانه لوبې پر مخ وړلې بلکه د ملي روغې جوړې د تګلارې سره چې د سولې او جګړې، د نظام پايښت او پاشل ورسره تړلي وو هم لوبې پرمخ وړلې. د ملي روغې جوړې سره د نجيب د خاينانه لوبې په اړه به د وطن ګوند د يوه غړي ولولو چې نجيب د ګوند د غړو يوې غونډې ته ويلي وو: « له شماله به مسعود، له غربه به هزارګان، له جنوبه به حقاني او سياف او له ختيځه به عبدالحق په کابل راشي او په خپلو کې به داسې وجنګېږي چې د کابل په کوڅه کوڅه کې به وينې توېږي شي ، مجاهدين به بدنام او دوی(د نجيب ملګري) به نېک نام شي. د غونډې په منځ کې ترې وپوښتل شول ، چې داسې ده نو موږ بايد د وطن د لوړو ګټو په خاطر يوه قرباني ورکړو او حکومت د مجاهدينو په منځ کې داسې چا ته وسپارو چې ثبات ټينګ کړای شي، خير دی زموږ يو څو ملګري دې پکې قرباني شي، خو چې نظام بيخي و نه پاشل شي.د ډاکتر نجيب ځواب دا وو : د مجاهدينو په منځ کې حکمتيار دغه قوت لري ، خو هغه را نه ، نشي راتلای، زه غواړم هغه بيرون پاتې شي .کله چې ورته وويل شول، چې آيا موږ پخپله د نظام پاشلو ته زمينه جوړوو؟ د نجيب ځواب دا وو: (همګي را ميمانيم ، خو حکمتياراز پيشم آمده نميتواند، وی بيرون و ديګران را داخل ميکنيم، باز
ديګران از دست او حکومت کده نميتواند...) له دې څخه ښکاره معلومېږي ،چې دا د مسکو هغه نقشه وه چې نظام بايد روغ پاتې نشي» ۱۷۰/ ۲۰۰ـ ۲۰۱هېواد هم تباه شي او پدې ډول نجيب د مسکو دا افغاني ضد نقشه پلي کړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب الله پلوي خلقیان څوک وو ؟

د کتاب له منځپانګې نه معلومیږي چې د ا، خ، د، ګ په نامه سیاسي سازمان د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې ډرامې پورې هېڅکله یو موټی نه وو بلکې د دوو نه پخلاکېدونکو دښمنو ډلو (پرچم او خلق) څخه جوړشوی یو سیاسي جوړښت وو .د دې دوو ډلو دا ډول له دښمنۍ ډک تاریخ ته په کتو سره دا پوښتنه پیدا کیږي چې ولې یو شمېر خلقي مشران د کب د شپاړلسمې په ډرامه کې د نجیب د پلویانو رول ولوبولو. مخکې لدې چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب وویل شي دې خبرې ته باید د لوستونکي پام راوګرزول شي چې د دې ډرامې په درشل کې د افغانسان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه د خلق او پرچم د تلوالې د رهبري ارګان(مرکزي کمېټې) د ۱۲۰ تنوغړو څخه دېرش تنه خلقیان وو.د دې دیرشو تنو څخه درې تنه (وطنجار، انجینرنظر، پکتین) او پلویان یې همدا رنګه شاه ولي، میثاق ، جوزجاني، غوربندي او همفکران یې چې د امینیانو په نامه یادېدل هم د نجیب الله سره ودرېدل .د نجیب الله سره د دې دواړو ډلو ملګرتیا ددې سبب شوه چې نجیب په خلقیانو برید وکړي. د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل او ډرامه کې د پرچمیانو په ګټه د نجیب الله پلوه خلقیانو رول ته په کتو سره هغوی په فوق العاده رتبو، مډالونو او بنډلونو روپیو ونازول شول.

دا چې د خلقیانو په ځېلو کې یو شمېر خلقیانو برخه اخېستې وه نه یوازې د نظام د ننه بلکې جهادي تنظیمونه هم څرګندونې لري .پدې اړه د اسلامي جمعیت کدر محمداکرام اندیشمند لیکي:« د کودتا په ناکامۍ کې د پرچم ټولو ډلو او د خلقیانو په اړخ کې د حفیظ الله امین او د اسلم وطنجار او رازمحمد پکتین پلویانو رول درلود.» ۲۱۴ / ۱۱۰ دستګیر پنجشېری هم د نجیب سره درېدلي خلقیان د امین پلویان او د خلق د فرکسیون د زرمل(زرمت) درې تنه مشران معرفي کوي. میرصاحب کاروال د نجیب خلقي پلویان داسې راپېژني :«...له بله پلوه د سلیمان لایق ترمشرۍ لاندې یوه نوې سیمه ئیزه نشنلستي ډله لکه انجینر نظرمحمد،اسلم وطنجار، رازمحمدپکتین ، وزیري ، منوکی منګل ، اسدالله پیام ، مبین یې پرځان راټول کړل که وکولای شي په لازم فرصت کې یې د خلقیانو خلاف استعمال کړي وروسته له هغې په امین پورې تړلي ځېنې مشران لکه غوربندي، شرعي جوزجاني، شاه ولي، فقیرمحمدفقیر، خیال محمد کتوازي او حتی عبدالکریم میثاق او نور ټاکلو سیاسي موخو ته د رسېدو په خاطر ورسره یو ځای کېږي.»

اوس به د طرحه شوې پوښتنې په ځواب تم شو. د ګڼ شمېر پخوانیو خلقیانو له انده د امین د پلویانو په شمول لاندې پنځه کټګورۍ خلقي مشران او کدرونه له نجیب سره ودرېدل.

۱ ـ په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړ.

۲ـ سیمه ئیز تړاو.

۳ ـ د امتیازاتو او څوکیو شوقیان

۴ــ له مخکې د خاد سره تنظیم (دوه ګوني رول لوبوونکي)

۵ـ سوویتستان

د شوروي اشغال د هماغه پیله شوروي سلاکارانو او پرچمیانو بلا استثنی ټول خلقیان څارل، ب ژمن خلقیان یې د حساسو څوکیو او په پوځ کې له محاربوي جزوتامونو څخه پاسیفه دندو(قرارګاوو او علمي بنسټونو) ته تبدیلول، ضعیف النفسه، څوکی پال او ښه غوړنیوونکي خلقي کدرونه یې په لوړو څوکیو ګومارل او بلا استثنی په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړو خلقیانو ته یې دوسیې جوړولې. خادېستانو حتی په زندان کې د ځېنو امین پلوه خلقیانو د شخصیت کمزورو اړخونو او د خلقي واکمنۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال د هغوی تورو کارنامو ته په کتو سره د هغوی څخه د اجنټانو په توگه کټه پورته کوله چې یوه بېلگه یې سلطان احمدبهین د خلقیانو د استخباراتي اداریې (اکسا او کام) د سیاسي څانگې مشر وو. د عبدالرشید جلیلي په وینا « دا سړی (سلطان احمد بهین) چې پرچمیانو او په خاص ډول خاد ته د جاسوسی او خدمت کولو په تعهد سره د اعدام نه خلاص شوی و ، تر آخره پورې پرچمیانو او خاد ته وفادار او د خلقیانو د ځان غم شو. دې سړي یو ځو نور ضعیف النفس کسان لکه نور آقا روپین او د هغه سره رابطه کې نور کسان پیدا کړل او د یوه پخواني پرچمي خلیل زمر سره چې د ثور انقلاب په لومړیو ورځو کې نوراحمدنور د هغه وخت د کورنیو چارو وزیر په دې اتهام بندي کړی و چې گوندې داود خان استخباراتي اداریې ته یې د پرچمیانو د پټو فعالیتونو او تشکیلاتو په هکله راپور ورکړی و ، یو ځای د خلقیانو د پخواني گوندي او دولتي مشرتابه په مقابل کې په توطیو پیل وکړ.»۱۰ / ۱۴۶ - ۱۴۷ مخکې د میثاق له قوله راغلي وو کله چې د شوروي اشغالگرو له وتلو وروسته په حکومت کې شریکو خلقیانو د نجیب خلاف دریځ غوره کړ نو نجیب امینیانو ته مخه کړله له هغوی سره یې په زندان او زندان بهر سیاسی کار پیل کړ، هغوی یې خپل او له زندان څخه خوشې او په لوړو ځوکیو وگومارل . له زندان څخه د خوشې شوو کسانو دریځونو ته په کتو سره د هغوی سره چلند کېدلو یعنې هغه چا چې ربښتینې همکاري پیل کړه غوره مقامونه او امتیازات یې ورکړل او چا چې همکاري نه کوله دندې یې ور نکړلې یا دا چې عادي ماموریتونه یې ورکړل. د بېلگې په توگه پدې اړه محمد دوست وردگ د مرکزي قول اردو پخوانی قوماندان د خلقیانو په یوه مجلس کې ویلي وو: « زموږ ځینې ملگري د نورو د تهدید او تطمیع تر اغېز لاندې راغلي دي او د مقام او شخصي دریځ په اړه فکر کوي. دا لوبه چې نورو پلان کړې ده زموږ لپاره تباه کوونکې ده. موږ ته د زندان څخه د خلاصېدو مخکې د دولتي مقامونو ژمنې شوې وې خو ځېنو ته چمتو نه دي عادي حقوق هم ورکړي.دا د یوه بام او هوا لوبه څه معنی لري. یو شمېر ته یې ملکي او پوځي وزارتونه او معیینتونه ، ریاستونه او قوماندانۍ ورکړې او ما چې نه غوښتل د نورو ښکار شم حتی زما د تقاعد عادي حقوق یې هم اجرا نکړل .» ۱۸ / ۴۹۳ همدا رنگه په حکومت او یا کور کې کېنولو خلقي امین پلوه کدرونو سره ورته سیاسي او استخباراتي کار تر سره شو . ښه بېلگه یې د افسرانو د عالی کورس استادانو(احمد علي او گلرنگ) ته د جنرالی د رتبو ورکول او د سترو جزوتامونو د بولندویانو په توگه ټاکل دي. د شوروي یرغل وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د لسو څخه زیات د خلقي واکمنۍ د سترو جزتامونو قوماندانان د استادانو په توگه وگومارل شول . خو ولیدل شول چې د کب د ډرامې په درشل کې جمهور رییس د هغوی څخه دوو تنو احمدعلي او گلرنگ ته جنرالي ورکړله او د قوماندانانو په توگه یې مقرر کړل. جعفرسرتېر چې هغه هم د افسرانو په عالي کورس کې استاد وو کیسه کوله چې نجیب الله د کب د شپاړلسمې څه موده وړاندې وروغوښتلم او راته ویې ویل: « تاسې ډېرې سختۍ وگاللې دا یو میلیون افغانۍ واخله چې لږترلږه نورمال ژوند وکړې .ما ورته وویل مننه ، زما گوزاره کېږي دا پیسې کوم بل چاته چې اړتیا لري ورکړئ.» دا یوه بېلگه وه چې څه ډول نجیب خلقیان پېرل. نجیب له زندان څخه خوشې شوو امینیانو ته د گوند د جوړولو اجازه ورنکړه خو لوړ لوړملکي او پوځي مقامونه یې ورکړل . دې دا معنی لرله چې هغوی د نجیب د حکومت د مامورانو په توگه د کار کولو حق درلود خو د سیاسي فعالیت اجازه یې نلرله. د شوروي اشغال پرمهال په واک کې شریکو خلقي مشرانو د اشغالگرو د وتلو وروسته هوډ درلود چې نور د پرچم امر او نهی ونه مني او لدې امله یې تنې د کودتا په تور بندیان کړل خو امینیانو د نجیب الله د حکومت د مامورانو په څېر د نجیب د واکمنۍ د ټینگښت په موخه د خپلو خلقي ملگرو خلاف د پرچم تر څنگ ودرېدل او پدې ډول یې دوهم ځل د خپلو خلقي ملگرو خلاف جبهه ونیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرى خلقيان چې له نجيب سره ودربدل په مالي او اخلاقي فساد ككړ كسان وو. د بېلګې په توګه نجيب په مالي فساد ككړ انجينرنظرمحمد د وخت د ټولګټو وزير ته په يوه ستره غونډه كې ويلي وو: « زه خبر يم چې په خوشحال مېنه كې دې كور جوړ كړى دى .د حكومت د سمنټو او ګاډرو دې ګټه پورته كړې ده ، ګلكاران او تركاڼان هم د حكومت خلک دي خلاصه هرڅه د حكومت دي. بيا د وسلوال پوځ له لوى څارنوال پوښتنه كوي د هغو شپاړلسو تنو دوسيه څنګه شوه چې له دفاع وزارت څخه ټولګټو وزارت ته تبديل شوي دي ؟ هغه ځواب وركړ دوسيه بشپړه شوې ده. هغوى انجينران نه بلكې د قالينو سوداګر وو او اوس په جرمني كې سوداګري كوي ...، نجيب بيا د ټولګټو د وزارت د لومړي ګوندي سازمان د منشي څخه پوښتي چې هغه شپږ ميليونه افغانۍ څه شوې ؟ هغه ورته وايي هغه وزير صاحب اخېستي دي. وروسته نجيب الله نظرمحمد ته وايي له غونډې وروسته زما دفتر ته راشئ.» همدا لامل وو چې انجينر نظرمحمد د خپل مالي فساد له امله چې محاكمه نشي د خپلو خلقي ملګرو خلاف د نجيب الله ترڅنګ ودرېد. د محمد اسلم وطنجار له خولې په مسكو كې د انجينري اكادمي محصل افسر جګتورن نجيب الله وايي : « د ګوند د واكمنۍ د نسكوريدو وروسته په مسكو كې پاتې شوم او د اكادمۍ په كور كې له خپلې كورنۍ سره مې ژوند كاوه او د اكاډمې د اداري له مسولينو سره مې دوستانه اړيكې لرلې تر دې چې زما د غوښتنې له مخې د اكادمۍ مشرتابه افغانانو ته د اكادمۍ اپارتمان هم وركاوه . يوه افغان را ته وويل كه وطنجار ته د كوم اپارتمان په وركولو كې مرسته وكړې. ما ورته وويل د هغه سره مرسته نه كوم. تصادفا څه موده وروسته په يوه مجلس كې له وطنجار سره مخامخ شوم. وطنجار ګيله وكړه چې د اپارتمان په وركولو كې مې مرسته نه ده ورسره كړې . ما ورته وويل لدې امله مې مرسته نه ده كړې چې د كب د شپاړلسمې په پېښه كې د نجيب سره ودرېدې . وطنجار وويل هغه اسناد چې نجيب په ما لرل كه په تره كي صاحب يې هم لرلاى هغه به هم د نجيب سره درېدلى واى. » كله چې د شورويانو او پرچميانو د ګډ پلان له مخې د خلقيانو د ځپلو فرصت راورسېد ، پرچميانو په فساد ككړو خلقيانو ته د هغوى د فساد دوسيې مخې ته كېښودلې. ور ته و يې ويل كه د پرچميانو سره همكاري ونكړئ قانوني چلند به در سره وشي .دې خوارانو بله چاره نلرله بېله دې چې د نجيب سره ودريږي، د هغه هر دستور ومني او حتى د خپلو خلقي ملګرو په اړه د جاسوسانو په توګه ترې ګټه پورته كړي او د خپلو ملګرو په وژلو او بنديانولو هم لاس پورې كړي.

بله ډله خلقيان هغه كسان وو چې د يوې ولسوالۍ او ولايت په كوچني چوكاټ كې ايسار وو. هغوى د سيمه ييز تړاو له مخې له پكتياوال نجيب الله سره ودرېدل. البته د نجيب الله پر لوري د خلقيانو په را ماتولو كې شوروي سلاكارانو هم رول درلود لكه څرنګه چې ګلداد ليكي:« شوروي سلاكارانو د كورنيو چارو وزير محمد اسلم وطنجار، د برېښنا وزير رازمحمد پكتين او د ساختماني چارو وزير نظرمحمد درى واړه زرمتي خلقي وزيران ، د نجيب الله لور ته ورمات كړل او نجيب الله دغو كسانو ته د لا بهترو ګوندي او دولتي مقامونو وركړې ژمنې وركړلې او د دوى مالي امكانات يې لا زيات برابر كړل.» ۱۰۵/ ۸۲۱ جنرال محمدهاشم نوري چې هغه هم د زرمت دى يوه ورځ ليكوال ته په بلجيم كې وويل: « په يوه مجلس كې چې انجينر نظر، پكتين او څو تنه نورو زرمتيانو شتون درلود انجيرنظر ما(نوري) ته وويل چې موږ زرمتيان بايد يوه خوله شو او تر دې وروسته د خلقيانو د مشرانو رول ولوبوو خو ما ور سره ونه منل او دا رنګه فكر مې وغندلو.» له بده مرغه د افغانستان د روان ناورين پر مهال شوروي او ناټويي اشغالګرو د بنكېلاك د هغه مشهور فورمول « بېل يې كړه اېل يې كړه» له مخې ناوړه ګټه پورته كړې ده . د لږكيو او ډېركيو ، پښتنو او غيرپښتنو، درانيو او غلزيو، شمال او جنوب ، لويې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکتیا ، لوی کندهار او لویې مشرقي ویشني او د نجیب الله په ګټه د زرمتي خلقیانو استعمالول او د لړکیو د حقوقو په نامه د م، م د سولې د پروګرام شنډول یې څرګندې بېلګې دي.

د ګوند دوهمه کنګره

د افغانستان د خلک دموکر اتیک ګوند د مؤسسې کنګرې په دایریدو سره د واک د تر لاسه کولو پورې بله کنګره را ونه بلله. واک ته په رسیدوسره بیا هم ګوندي مشرتابه د کنګرې د رابللو لپاره لیوالتیا ونه ښودله پداسې حال کې چې د ګوند د اساسنامې له مخې په هرو څلورو کلونو کې باید کنګره دایره شوې وای. ګوند واک ته په رسیدو سره د زعامت د لیوالو د ګوندي ضد کړنو له امله د کورنې کړکیچ سره لاس او ګرېوان شو چې پایله یې د ګوندي مشرانو او ګڼ شمېر کدرونو زنداني کېدل، وژل کېدل ، تبعیدېدل ،کودتایي هڅې او شوروي نیواک شو . د پېښو دا ډول بهیر ته په کتو سره د شوروي اشغال پر مهال د خلقیانو له لوري د کنګرې د رابللو مسئله طرحه کېده تر څو کنګره د مرکزي کمیټې د کړنو جاج واخلي او د هغو پربنسټ د ګوند نوی مشرتابه وټاکي . البته د خلقیانو په شل میاشتنی واکمنی کې چې هر څه د انقلاب د ولولو او بنسټیزو سمونونو تر اغېز لاندې پر مخ تلل د کنګرې د رابللو په اړه چا فکر هم نه کاوه. د شوروي یرغل وروسته د خلقیانو لخوا د کنګرې د رابللو غوښتني ، پر واکمن فرکسیون او شوروي سلاکارانو فشار هغه وخت زور واخیست چې د شوروي پوځیانو د وتلو او د انقلاب څخه د خپلواکي دفاع مساله رامنځ ته شوه. د دفاع وزیر او جمهور رئیس ترمنځ د اختلافونه د پیدا کېدو وروسته خلقیانو د کړکیچ حل د کنګرې په رابللو کې لیده خو د نجیب ځواب دا وو چې« د کنګرې د دایرولو وخت نه دی هیواد د جګړې په حال کې دی. » د نجیب الله د دې پلمې سره خلقي لوړپوړي (انجینرنظرمحمد ، وطنجار) او د امین پلویان همغږي وو. د پرچمیانو له لوري په دفاع وزارت له برید وروسته چې د خلقیانو ستره برخه له ډګره وایستل شوه ،امنیتي حالات لا کړکیچن شول او جګړو زور واخیست د ۱۹۹۰ کې د جون په شپږویشتمه د ګوند دوهمه کنګره راوبلل شوه. مخکې لدې چې پرچمیانو د کنګرې نه رابلل د جګړې له امله ګڼل، خبره په جګړه کې نه بلکې په ګوند کې د هغوخلقیانو شتون وو چې په کنګره کې د هغوی د ګډون له امله د مسکو په لاس پر ګوند تپل شوی مشرتابه بدلېده. د ګوند دوهمه کنګره چې ځینو د هغې دایریدل یومثبت ګام ګڼه او فکر یې کاوه چې هغه به داسې پریکړې وکړي چې په ګوند کې یووالی تینګ او اعتبار به یې لوړ شي. د کنګرې له دایرېدو وروسته د دې ګوندیانو دا هیلې هم په نهیلۍ واوښتې ځکه کنګرې ته ټاکنې رښې نه وې او د انتخابي غړو نه د انتصابي کاندیدانو او د هغو کسانو شمیر زیات وو چې د ګوندی مشرتابه له لوري نیول شوې پریکړې ښېله څه ویلو او په پټو سترګو ومنې. کنګرې ته داسې استازو هم لاره موندلې وه چې د کنګرې په غونډو کې یا ویده وو یا نه پوهیدل چې هلته څه تیریږي یا څه ویل کیږي. د ساري په توګه کله چې د ګوند د لارښوونکي هیآت اوږد لست د فرید احمدمزدک له خوا ولوستل شو د بابه صاحب په نامه یو استازی چې د ګوند د تفتیش د کمیسیون د غړي په توګه اعلان شوی هم وو لاس پورته کړ او ویې ویل :«ملګری نجیب الله! اوس چې ملګری دوستم د مرکزي شورا اصلي غړی شو او ځای یې تش شو زه ځان د مرکزي شورا مستحق ګڼم . لدې کبله هیله کوم چې د مرکزي شورا د علی البدل غړي په توګه وټاکل شم.» ۱۰۹ / ۲۸۵ کنګرې ته د استازو د ټاکلو په بهیرکې خلقي اړخ هیڅ لیوالتیا نه لرله ځکه چې د امین د پلویانو او نجیب الله ته د وفاداره خلقیانو پرته خلقي مشران او پېژندل شوي کدرونه چې شمیر یې اته سوه شاوخوا وو بندیان او یا بهر ته تښتیدلي وو.لیکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې. په شوروي اتحاد کې ګوندیان د کنګرې له دایریدو څخه له رسنیو خبر شول او وروسته ویل کیدل چې د سفیر لخوا دوه تنه محصلین په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنګره کې د ګډون لپاره استول شوي وو. کله چې د هيواد نه بهر کنګرې ته استازي انتصاب شوي دي دا چې په هيواد کې جګړه روانه وه ، د مرکز او ولايتونو، د ولايتونو د مرکزونو او ولسواليو ترمنځ د تګ او راتګ نسبتاً خوندي لار هوايي کرښې وې څه ډول به ټاکني ترسره شوې وي. غوربندی چې د نجيب الله له پلويانو نه ګڼل کيده د خپل کتاب په ۱۱۶- ۱۱۷ مخونو کې د کنګرې برخه وال په لاندې پنځو ډلو ويشي :

۱. د بريالي پېټ تشکيلات چې ځانګړې رهبري ، موخې او سازمانونه يې لرل.
۲. د نجم الدين کاوياني او فريدمزدک ډله چې هغه د جمعيت د نظار د شورا پېټ غړي بولي.
۳. د کشتمند ډله چې هغوی د کنګرې چلوونکي او فاسد بوروکراتان ګڼي.
۴. د تڼي د کودتا په تور زنداني شوې سترې برخې پلويان چې د کنګرې پر قانونيت او د استازو او د ګوند د رهبرۍ د ټاکنو په څرنګوالي يې اعتراض درلود.
۵. نجيب الله او د ملي روغې جوړې تګلارې ته وفاداره برخه.

د ا، خ ، د ، ګ د زياترو مشرانو له ځانګړتياوو نه يوه دا وه چې هغوی د ګوند عمومي منشي ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو او يا د خپل دريځ د ساتلو په موخه د هغه د هرې پريکړې که ور سره همغږې هم نه وو ملاتړ کړی دی چې غوربندي د هغو څخه يو دی .هغه په خپل کتاب کې د کنګرې ترکيب او د هغې د پريکړو ښه انځورکاري خو د کنګرې د ګډون کوونکي په توګه د کنګرې د هغو پريکړو په اړوند چې پخپل کتاب کې يې له هغو څخه نارضايتي ښودلې ده کوم اعتراض ونکړ او د نورو په څير يې د کنګرې ټولې پريکړې تائيد کړې تر څو نجيب الله ته خپله وفاداري څرګنده کړي. هغه مزدک او کاوياني د جمعيت پېټ غړي ګڼي خو هغوی ته يې د ګوند د مرستيالانو په توګه مثبته رايه ور کړه . ددې معنی داکېږي چې هغه جمعيتيانو ته د وطن ګوند د مرستيالانو په توګه رايه ورکړې ده . کنګرې نوې اساسنامه او کړنلاره تصويب او د ګوند نوم يې (وطن) کيښود. په نوې تصويب شوې اساسنامه کې د دموکراتيک سانترااليزم اصطلاح نه وه خو د ګوند په تشکيلاتي جوړښت کې هيڅ بدلون رانغی. يوازې يې د تيرو اصطلاحاتو پرځای د مير غلام محمدغبارد وطن د ګوند اصطلاحات لکه مرکزي شورا، ولايتي شورا او د عامل هيآت پرځای يې اجرائيه هيآت راوړل. د ګوند کړنلاره د ملي روغې جوړې د تګلارې يوه کاپي وه. د غوربندي په وينا کله چې په تشکيلاتي برخه کې د ګوند د نوي مشرتابه نومونه اعلان او د رايو په اتفاق تائيد شول «د مرکزي کميټې په لست کې هماغه پخواني نومونه وليدل شول »۸۰ / ۱۱۷ د هغو کسانو نومونه چې زياتره يې د شوروي اشغالګرو اردليان او پاخه فرکسيونبازان وو، هغه نومونه چې په خبرو کې د ملي روغې جوړې سره سر ښوراوه خو په عمل کې يې هغه تخريب او سبوتاژوله او د شوروي اتحاد د پنځم ستون تله پکې خورا درنه وه. په کنګره کې کاوياني او مزدک د ګوند مرستيالان وټاکل شول چې وروسته يې د خپلو نويو دريځونو او ګوندي امکاناتو نه په استفادې سره د بغاوتګرو جنرالانو دوستم او مؤمن په لمسولو کې ټاکونکي ونډه لرله او همدا بغاوتګرجنرالان هم کنګرې د ګوند رهبرۍ ته راپورته کړل. د ګوند په نوي مشرتابه کې د کارمل ډلې او نورو سکتاريستي اندونو د خاوندانو دريځ خورا غښتلی شو چې نجيب الله يې اړايست له شوروي نه د کارمل راستنيدلو ته غاړه کيږدي. د کنګرې د رابللو په درشل او وروسته ويل کېدل چې نجيب الله د بريالي دې غوښتنې ته لبيک ويلی چې د هغه غوښتنې به منې پدې شرط چې نجيب د ګوند د عمومي منشي په توګه پاتې شي. په کنګره کې د ګوند لارښوونکي هيآت ته د کارمل د زياتو پلويانو راپورته کيدو هم وښودل چې نجيب د بريالي غوښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مثبت ځواب ورکړی دی . د نجیب الله له لوري د کنګرې د رابللو موخه د نوموړي د هغې وینا څخه چې د کنګرې د جوړیدو مخکې د کابل ښار د ګوندي سازمان په کنفرانس کې کړې وه جوتیږي چې ویلي یې وو: «ملګرو! څرنګه چې زه د شوروي ځواکونو د وتلو ویاړ لرم د ګوند د دوهمې کنګرې د جوړیدو ویاړ هم زما دی.پدې بنسټ د ګوند دوهمې کنګرې د دایریدو موخه د نجیب الله د ویاړونو د لست اوږدول وو.» ۱۰۹/ ۲۸۰ عجیبه دا ده چې نجیب د شوروي د اشغالګرو ځواکونو د ایستلو ویاړ خپل ګڼي چې دا د خندا وړ خبره ځکه ده چې هغه د شوروي اشغال له برکته شورویانو وزارت او زعامت ته رسېدلی وو نو هغه به څرنګه خپل بادار ته ویلي وي چې پوځیان یې له هېواد څخه وباسي. که چېرې د کنګرې پرېکړو ته وکتل شي د ګوند نوم یې بدل کړ، نوې اساسنامه او کړنلاره یې تصویب کړه خو هماغه ناکام آزمایل شوي مشران د ګوند په مشرتابه کې پاتې شول او د دوستم په څېر افرادو هم د ګوند مشرتابه ته لار ومونده . دا کنګره په واقعیت کې د موټر د ترمیم هغه ورکشاپ ته ورته وه چې سور رنګه موټر یې په شنه رنګې موټر واړولو خو انجن یې هماغه زوړ زنګ وهلی انجن وو چې د مقصود مزل ته یې سپرلی نشوای رسولی .

د ببرک کارمل نوی ماموریت

مسکو کارمل په ۱۹۷۹ کې د کابل په پلاز کېنولو په ۱۹۸۶ کې یې له واکه ګوښه او مسکو ته وغوښت هلته یې ورته د مېلمه په څېر د ژوند آسانتیاوې برابرې کړې او د ۱۹۹۱ کال د جولای په شلمه کابل ته ولېږلو. کارمل افغانستان ته د تګ پر مهال د مسکو په هوایي ډګر کې شاوخوا پنځوسو تنو ته چې د مخې ښې لپاره ورغلي دي ویلي وو:«... که افغانان وغواړي چې زه بیا د دولت مشر شم زما کابینه به هماغه پخوانۍ کابینه وي.» دا بیا ښیي چې هغه بیا د زعامت لیوال وو. فقیرمحمدودان د نجیب الله له قوله لیکي : « شوروي مقامونو ورته ویلي وو ، ببرک کارمل د افغانستان یو تبعه دی او حق لري په افغانستان کې ژوند وکړي . لدې کبله هیڅوک حق نلري هغه لدې حق څخه محروم کړي او نه باید چې محروم یې کړي.» ۲۰۶/ ۶۶ لدې وینا څخه معلومیږي چې شوروي حکومت یا د شوروي اتحاد په دولت کې ځانګړې ځواکمنې شبکې چې ښیله شکه ک.ګ.ب ده کارمل د بل ماموریت د ترسره کولو لپاره افغانستان ته استولی دی او نجیب الله چاره نلرله بیله دې چې د خپل بادار دستور ومني. د پردیو په لاس کېنولو واکمنو برخلیک همدا دی چې د خپل بادار هرې غوښتنې ته که ورسره همغږې هم نه وي لبیک ووایي. مسکو کارمل د خپلو راتلونکو نقشو د پلې کولو په موخه له واکه ګوښه کړی وو او په مسکو کې یې ساتلو چې دا د ګرباچف له هغې وینا څخه څرګندیږي چې کارمل ته یې ویلي وو: «موږ هر یو دا امکانات نلرو چې د وخت غوښتنو او په نړۍ کې بدلونونو ته اړین ځواب ووایو. البته د ملګري کارمل خدمتونه ستر دي او د هغه ونډه د انقلاب او د افغان- شوروي د دوستۍ په ټینګښت کې بیساري ده. خوعاقلانه به دا وي چې د عمومي منشي مقام یوه ځوان ملګري ته وسپارل شي. د ببرک کارمل لپاره کار کړل ډیر ستونزمن دي باید د خپلې روغتیا په اړه فکر وکړئ موږ په راتلونکي کې هغه ته اړتیا لرو.» ۲۱۴ دا اړتیا پداسې حال کې لیدل کیدله چې د شوروي په کمونست ګوند کې محافظه کار اړخ او که وویل شي ک .ګ. ب د ګرباچف خلاف کودتا ته چمتووالی نیولو چې په مسکو کې د ګرباچف د ګوښه کولو وروسته د پروسترویکا مخالفان چې د بریژنف د دکتورین پلویان ګڼل کیدل په واکمنیدو سره په کابل کې کارمل ورته ګام اوچت کړي او د خپلو پلویانو پرمټ چې په اصطلاح د تنې د کودتا وروسته په پوځ واکمن شوي وو نجیب الله را وپرزوي. هغه مهال نوراحمدنور د نیویارک او جنرال عبدالقادر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوګوسلاویا څخه هم کابل ته تللي وو . دوې میاشتې وروسته د اګست په شلمه په مسکو کې د کودتا هڅه وشوه ګرباچف یې په کریمیا کې تر څارنې لاندې ونیو خو د روسیې د جمهوررئیس باریس یلتسن د مخالفت له کبله کودتاچیان ټکنی او کودتا ناکامه شوله خو یلتسن د ګرباچف په پرتله د بشپړ واک اوغوره دریځ څخه برخمن شو. کارملیانو بېله ځنډه کودتا په خوښیو ونمانځله او نجیب هم سملاسي بیله دې چې د کودتا برې یقیني شوی وي د کودتا مشرتابه ته د مبارکی پیغام واستاوه. په شوروي اتحاد کې د کودتا ناکامی د پرچم د دواړو سیالو مشرانو (کارمل او نجیب) لپاره ناوړه پیغام درلود. د کارمل د بیا واک ته رسیدلو خوبونه د اوبو ځګ شول او نجیب الله په شوروي اتحاد کې خپل اصلي حامي د ک ګ ب مشر ګریچکوف له لاسه ورکړ . یلتسن او ټیم یې دې پایلې ته رسیدلي وو چې نور د شوروي اتحاد اقتصاد د افغانستان دولت د ملاتړ دروند پېټی نشي وړلی او نشي کولی د ا، خ، د، ګ (وطن ګوند) ترمشرۍ لاندې افغان دولت ته خپلې مرستې جاري وساتي او په افغانستان کې د واکمنی د بدلون لپاره چې لا مخکې یې ورته چمتووالی نیولی وو په ټول قوت سره متې بډ وهلي. د روسیې مشرتابه غوره وګڼله چې د نجیب الله پرځای خپل پروتوکولي غیرپښتنانه جهادیان د کابل په پلاز وويني چې کارمل هم ورسره همغږی وو. د پروني انترناسیونالست او نني ناسیونالست کارمل نوی ماموریت د شپیګل مجلې د خبریال سره د هغه له مرکې جوتیږي چې وایي : « موږ ناسیونال دموکراتان یو...، زه غواړم د لږکیو ملیتونو د حقوقو د لاسته راوړلو په خاطرمبارزه وکړم.»۲۱۵ همدارنګه کارمل د شپیګل د خبریال ددې پوښتنې په ځواب کې چې د مسکو څخه د بیا راستنیدو انګیزه مو څه ده؟ بیا غواړئ سیاست ته ور ودانګی؟ وایي: « زه غواړم په افغانستان کې د سولې او امنیت د بیا راستنیدو لپاره مبارزه وکړم.د ځمکنی بشپړتیا ،د ملیتونو د حقوقو، د دموکراسی د ارزښتونو د ساتنې او د بشرد حقوقو لپاره مبارزه وکړم.» ۱۶۶/ ۱۵۵ کارمل افغانستان ته د رسېدو سره سم زعامت ته د رسېدو په موخه فعالیت پیل کړ. په لومړي ګام کې یې پلویانو یوه اعلامیه خپره کړه چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د۱۳۶۹ کال مرکزي کمیټه دې غونډه وکړي چې د ګوند مشر وټاکي. بیله شکه نجیب الله دې کار ته لیواتیا نلرله خو هغه ته یې دا پیغام درلود چې کارمل او پلویان یې د واک د ترلاسه کولو هوډ لري. د کارمل دا لوبه د ګوند بهرهم ډیرو ته څرګنده شوی وه او د محمدابراهیم عطایي د لیکنې پربنسټ« ببرک کارمل هیواد ته د راستنیدو وروسته خطرناکه لوبه پیل کړې وه د ګوند غیرپښتنانه غړي چې ستمي روحیه یې لرله سره نږدې کول . د دې خطرناک خوځښت رهبري د محمودبریالي، کاوياني او فرید مزدک په لاس کې وه .» ۱۷ / ۴۸۵ نجیب د ده خلاف د خپلو پرچمي ملګرو نقشې او ملي ضد کړنو ته چې د هیواد د میشتو وروڼو قومونو تر منځ دښمنیو ته په لمن وهلو څرخیدلې په مړو سترګو کتل او د مخنیوی په موخه یې تدبیرونه نه نیول . ترڅو خبره په شمال کې د پرچمي جنرالانو (دوستم ، مؤمن ، نادري) بغاوت ته ورسیدله او بیا یې هم د دې بغاوت د کابو کولو لپاره کارملیان استول. عجیبه دا ده چې نجیب الله د خپلو کارملي ضد همکارانو او د ده ربښتینو خواخوږو اندیښنو او وړاندیزونو ته چې په کارملیانو بشپړ باورلري او هغوی په شمال کې د ستونزو د حل لپاره ګوماري چې عاملین یې دوی په خپله دي پام نه راګرزوي. د بیلګې په توګه کله چې په شمال کې بغاوت پیل شو د دې بغاوت د کابو کولو لپاره عظیمي استوي او د کورنیو چارو وزیر رازمحمد پکتین د مزارشریف د څارندوی د قوماندانی څخه یو شفر ترلاسه کړی وو چې عظیمي د کودتاچیانو سره همغږی دی. پکتین لیکي :« ما ډاکترصاحب ته وویل چې ما د څارندوی له قوماندانۍ څخه داسې شفر اخیستی چې دوستم نبي عظیمي ته وظیفه سپارلې ده چې ځه کابل ته ولاړ شه موږ هم کابل ته درځو. ته هلته تیاري ونیسه . ډاکترصاحب بیله دې چې د شفر په هکله څه ووايي ما ته یې په ځواب کې وویل چې نبي عظیمي کارملی نه دی.»۱۳۷ / ۱۸۶ – ۱۸۷ د نجیب الله دا ډول دریځ د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیت ښکارندوی دی چې هغه یوازې پخپلو پرچمي ملګرو باور درلود او خلقي پکتین ورته د ډاډ وړ همکار نه برېښیده. البته په پرچمي مشرانو کې داسې کسان هم وو چې د هغه مهال په حساسو شرایطو کې یې د پرچمیانو یووالی غوښت چې یو له هغو څخه ظهور رزمجو دی. نوموړي د کارمل او نجیب ترمنځ د اختلافونو د حل کولو په موخه هڅې پیلوي. پدې هکله د۲۰۰۶ کال د مارچ د میاشتې د آزادئ مجلې په ۷۱ ګڼه کې د ظهور رزمجو مرکه خپره شوې چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. رزمجو وايي ، ما نجیب الله قانع کړ چې د کارمل سره وګوري او د روانو پېښو په اړه ګډ دریځ غوره کړي . نوموړی دوه ځله د نجیب الله سره ګډ د کارمل لیدو ته ورغی او په دواړو لیدنو کې کارمل د اختلافونو د له منځه وړلو او ګډ کار ژمنه وکړله. خو کله چې رزمجو د دریم ځل لپاره کارمل ته ورځي دا مهال محمود بریالی ، د لغمان د ولایتي کمیټې پخوانی منشي شفیق توده یي ، د ننګرهار د دولتي امنیت پخوانی رئیس معاذان او انجینر نعمت هم د کارمل کور ته راغلل. هغوی د رزمجو څخه پوښتنه کړې ده چې د څه لپاره راغلی دی او هغه د خپل راتګ په هکله ورته ویلي دي چې پرچمیان ګډ کار وکړي د هغوی د غوسې سبب ګرزي او د رزمجو په خبره « د دې خبرو په اوریدو سره، ګواکې د نړۍ نظم ګډوډ شو او د صغرا(کوچني) قیامت ننداره پیل شوه: ټولې چیلکې او بوټونه چې هلته وو پرما وویشتل او کومې ښکنځلې نه وې چې ما ته ونه ویل شوې؟!..» پدې ډول د رزمجو د منځګړیتوب ماموریت چې د کارمل پلویان د نجیب خلاف کړنو لاس واخلي ناکامیږي .

د دسترخوان یاران په غلیمانو واوښتل

د کب د شپاړلسمي ډرامه کې نجیب الله د بریالي لوبغاړي رول ولوبولو خو دا برې د هغه د رالویدو پیلامه وه. ځکه چې په پوځ کارملیان واکمن شول هغه پرچمیان چې د نجیب الله ورکه یې غوښتله او دې ته یې آمادګي نیوله چې له نجیب الله څخه د کارمل غچ واخلي. پدې هکله نبي عظیمي لیکي :« د ببرک کارمل پرچمي پلویانو د هیواد د دفاع هیله لرله سره لدې چې نجیب ته یې په سپکه سترګه کتل د خپل او خلکو د ژوند د ساتلو په خاطر هر ډول سربښندنو ته چمتو وو. خو د نجیب څخه غچ اخېستل او هغه ته یي د ضربې ورکول نه هېرول .» ۱۲۹/ ۳۹۷ د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته د حکومت د پرله پسې ماتو لړۍ پیل شوه ځکه چې د پوځ مورال ټیټ او بر عکس د وسلوالو مخالفینو مورال لوړ شو . د نجیب الله پلویان هم دا مني چې د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته په پوځ د نجیب مخالفان واکمن شول کومو چې د خپلې واکمنۍ د نړېدو په بیه یې د نجیب څخه د غچ اخېستلو ډډه نکوله. د نجیب دستیار محمداسحق توخي پدې هکله لیکي: «دا کودتا د مسکو د سناریو پر بنسټ د دکتورنجیب الله د دریځ د کمزورولو په موخه ترسره شوه ، چې د هغې په پایله کې د دولت پوځي توان ته یې سخت ګوزار ورکړ او په وسلوال پوځ کې یې د ځواکونو توازن د هغوعناصرو په ګټه واړاوه ، چې یو کال وروسته د دولت پرضد د شمال په بغاوت کې د ملګروملتو د پنځه فقره یی د سولې د پلان په شنډولو کې یې څیرې بربنډې شوې.» ۲۱۶ توخي رښتیا وایي چې د کب د شپاړلسمي ډرامې سناریو مسکو جوړه کړې وه او هغه نجیب الله عملي کړه خو توخي بیا هم د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې نیټې په هکله هماغه پخوانی حکومتي اپلټې وایي چې ګواکې شهنواز تني کودتا کوله خو پدې توپیر دا ځل د پاکستان پرځای د مسکو ښکیلتیا ته پکې ګوته نیسي. توخی هغه عناصر چې له کودتا وروسته قوي شول نه معرفي کوي ځکه شرمیږي چې هغه د ده او د نجیب الله د دسترخوان یاران وو. توخي ته په کار دي له خپل ملګري عبدالوکیل څخه د کب د شپاړلسمي ډرامې د حقیقت په اړه واوري چې مسکو چا ته د کودتا په بري کې مرسته کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده تني يا نجيب ته . پدې اړه مخکې هم يادونه شوې وه چې يوځل بيا د کې جې بې د مشر خبره تکراراً راوړل کيږي چې نجيب الله ته يې ډاډ ورکړی وو:« لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بريدونو په اړه فکر او پرېکړه وکړو...» د پرچميانو له کودتا څخه بهرنيان هم خبر وو لکه څرنګه چې بينن سېوان په خندا وکيل ته ويلي وو:« لکه چې تاسې کودتا په خپله ګټه تنظيم کړې وه.» د پوځ د کمزورۍ پايله دا شوه چې د۱۹۹۰ کال د اکتوبر په مياشت کې تيرين کوټ د ارزګان مرکز او د۱۹۹۱ کال د اپريل په مياشت کې د خوست لويې ولسوالۍ د وسلوالو مخالفينوپه لاس کې ولوېږې. په خوست کې زرګونه دولتي ځواکونه مخالفينو ته تسليم شول . د خوست سقوط چې هلته دوستمي مليشې د مخالفينو له لوري ونيول شولې مسکو او کارمليانو ته ښه لاسوند شو چې دوستم د نجيب الله خلاف ولمسوي هماغه دي چې په خوست کې د ازبکو د مليشو قوماندان ډګروال جوره بيګ دوستم ته داسې شفر ليږي :« ښه شوې چې ته راغلې ټولې خبرې ستا پر سر وې . »۱۵۵ / ۲۴۲ په خوست کې د دوو زرو شا وخوا دولتي ځواکونه هم مخالفينو ته تسليم شوي وو چې دا دوستم ته کومه توطئه نه وه . پدې اړه اسدالله ولوالجی د(خروج جنرال دوستم و سقوط نجيب الله) نومی کتاب په ۲۴۲ مخ کې راوړي چې وروسته لدې دوستم د خپلو ملګرو سره غونډه وکړه اوپرېکړه وشوه چې رسول پهلوان دې په فارياب اوغفار پهلوان دې په سرپل کې د جهادي ډلو سره او سراج الدين صيادي به د دوستم اړيکې د مسعود او آزادبيګ سره ټينګې کړي . البته د جهادي ډلو سره د دوستم اړيکو په ټينګولو کې اصلي رول پرچميانو او د لږکيو د حقوقود لاسته راوړلو د داعيې سازمانونو (ستميانو) ولوباوه. د خوست د سقوط وروسته «د داکترنجيب الله او دوستم ترمنځ يو ډول ځانګړې وضعيت منځته راغی چې دوستم يې اغيزمن کړی وو.د ببرک کارمل پلويانو چې د دولت په څارګره اداره او د واکمن ګوند په مشرتابه کې د سترګو وړ نفوذ درلود دا ورته ښه لاسوند شو، د دی مسئلې د حساسيت په پام کې نيولوسره د نجيب الله څخه دوستم او له دوستم نه نجيب الله ته د تخريبوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د هغوی اړيکې ترينګړې کړي. » ۱۵۵ / ۲۳۲ هغه مهال نه يوازې کارمليان په دې وتوانيدل چې د دوستم او نجيب الله ترمنځ اړيکې ترينګړې کړې بلکه پدې هم بريالي شول چې د دوستم اړيکې د داسې اطلاعاتو په ورکولو سره چې« وايي عبدالعلي مزاري هزاره پرچميان پدې تور چې پرچميان دي نه وژني څه کيږي چې د هغه سره هم اړيکې ونيسو...، زموږ ځيني ګوندي ملګري چې د شمالي دي وايي چې د مسعود سره يې اړيکې نيولې دي موږ هم د هغوی له لارې د احمدشاه مسعود سره اړيکې ونيسو. » ۱۵۵/ ۲۴۵ ـ ۲۴۶ البته دا ټول د ک . ګ. ب په اراده ترسره کيدل. شوروي استخباراتي کړيو چې د نظار شورا سره له پخوا اړيکې لرلې او د وحدت ګوند سره يې يا په خپله يا ايرانيانو پرمټ اړيکې ټينګې کړې وې غوښتل يې د هغوی اړيکې په دولت کې د دوی د مزدورانو(کارملي پرچميانو) سره هم ټينګې کړي. د وحدت حزب په هکله مخکې ويل شوي وو چې هغه د نجيب الله د هڅو له امله د شيخ آصف محسني د ډلې پرته له نورو اوو شيعيه ډلو څخه جوړشو. په ايران کې د شارژدافير په توګه په هنګري کې د صدراعظم کشتمند د وروړ اسدالله کشتمند مقرري د دې پروژې د بريالی مخ ته وړلو يوه برخه وه . له جمعيت سره د دوستم د اړيکو په ټينګولو کې د پرچميانو په پرتله د سازا (سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان) رول ټاکونکی وو . د سازا پلاوي کله چې لومړی ځل له مسعود سره وکتل او په دولت کې د نجيب الله ضد حرکت په هکله خبره شريکوي مسعود ور ته وايي: «دا د پرچم په ګوند کې نوی خوځښت دی چې د ببرک کارمل د پلويانو له خوا منځته راغلی او غواړي د کودتا له لارې نجيب الله نسکور کړي او د هغوی استازي څو ځله ما ته راغلي او منفي ځواب يې ترلاسه کړی دی له دې امله نه غواړم پدې بدنامه بهير کې شامل شم. د سازا پلاوی دوه ځله بيا هغه ته ورځي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود ته وايي دا حرکت دومره د کارمل له ډلې سره تړاو نلري ناسيونالستي صبغه يې پياوړې ده، د ده د نه ګډون له امله د واکمن ګوند پښتانه به کابل حکمتيار ته تسليم کړي هغه مهال به غير پښتنو قومونو ته ستر ګواښ متوجه شي. سربيره پردې که د نظارشورا وغواړي او يا و نه غواړي د شمال پاڅون پيل کيږي او نوموړی سازمان (د نظارشورا) به له دې بهير نه لېرې پاتې شي. احمدشاه مسعود د سازا د پلاوي مشر ډګروال بسم الله ته وايي : تاسې ډاډمن اوسئ په شمال کې چې هر حرکت وشي د نظار د شورا پرته هغه په مخ نه ځي او زه پردې اعتقاد لرم.» ۲۷۰/۱۵۵ د احمدشاه مسعود او د سازا د پلاوي په خبرو کې دوه ټکي د پام وړ دي:لومړی دا چې مسعود هغه وخت د نجيب ضد حرکت سره يو ځای کيږي چې دا يو پښتني ضد بهير دی.دوهم دا چې مسعود په شمال کې د هردولتي ضد حرکت بری د نظار د شورا پرته نا شونی ګڼي دا ځکه چې په شمال کې د حکومتي ضد خوځښت د را پنځولو ترشا مسکو ولاړ وو او هغه مهال مسکو د هرچا نه زيات په مسعود حساب کاوه. د شوروي د يوه سرتيري د خاطرو نه چې « د مسعود د چريکانو سره زموږ اړيکي دومره تودې وې چې د چريکانو مشران به ډله ډله زموږ د ليدو لپاره زموږ کنډک ته راتلل ، هغوی ته يوه ډيره ښه ميلمستيا هم ورکړل شوه. د چريکانو مشر مسعود او زموږ قوماندان دا ژمنه سره کړې وه چې يو بل ته به زيان نه رسوي د دې ژمنپاڼې وروسته نور زموږ ژوند بلکل په امن کې سو.»۲۱۷ / ۳۲ ۵۱۳ په مسکو کې د کرملن له واکمنو سره د برهان الدين رباني يو لړ پټې معاملې په جمعيت د مسکو ټينګ باور ښيي چې د هغو پربنسټ مسکو په راتلونکې کې غوښتل رباني د افغانستان د مشر په توګه ووينې چې دې سفر د افغانستان په وروستيو انکشافاتو نيغ په نيغ اغيز درلود.

د۱۹۹۱کال د نوامبر(۱۱– ۱۵) په مياشت کې رباني د مجاهدينو د يوه پلاوي په مشرۍ مسکو ته سفر وکړ.د سفر په پای کې يوه ګډه اعلاميه خپره شوه چې د هغې په شپږمه ماده کې راغلي وو :« د شوروي لوری موافقه کوي چې د۱۹۹۲ کال د جنوري مخکې به د کابل رژيم ته تسليحاتي اکمالات ، پوځي تخنيک او د پوځي وسايطو لپاره د سون د توکو استول دروي . »۲۱۸ د دې پلاوي سره د دا ډول ګډې اعلاميې خپرول ښيي چې مسکو پټيلې وه چې د نجيب پر ځای رباني د کابل په پلاز کښنوي. د مسکو او رباني ترمنځ له پټو معاملو نه هغه وخت پرده پورته شوه چې د رباني د واکمنۍ په لومړۍ دوره « په کال۱۹۹۲ کې په ملګرو ملتو کې د ملا رباني د حکومت استازي چې د رباني د پټ شفاهي توافق نه د شوروي له لوري د جګړې د تاوان د نه ورکړې په هکله خبر نه وو د افغانستان د ستونزې په اړوند بحث کې د پخواني شوروي نه د جګړې د زيانونو غوښتنه وکړه. د شوروي استازي په ځواب کې دومره وويل چې مخکې موږ پدې اړوند د رباني په مشرتابه د افغاني پلاوي سره توافق ته رسيدلي وو ...، او رباني وروسته په يوه مرکه کې وويل د جګړې مسؤليت د شوروي پخواني نظام په غاړه دی .» ۲۱۹مسکو ته د رباني سفر د افغانستان په کشاله کې د ښکيلو هيوادونو د افغاني ضد توطئو او دسيسو د ځنځير يوه کړۍ وه چې پدې هيواد کې د م، م د ژنيو لوزنامې د پلې کېدو مخنيوی وکړي او افغانستان ته ټيکاو او سوله رانشي. لدې سفروروسته « د دسمبر په دريمه د پاکستان جمهور رئيس غلام اسحاق خان او صدراعظم نوازشريف په اسلام آباد کې د افغاني مهمو تنظيمونو مشران ومنل د خبرو په ترڅ کې يې مسکو ته د مجاهدينو د پلاوي سفرمثبت ارزيابي کړاو د افغانستان د کشالې په سوله ييز حل ټينګار وشو دې هدف ته د رسيدو لپاره يې اړينه وګڼله چې پاکستان ته د روسيې د جمهوررئيس د مرستيال الکساندر روتسکوی د کيدونکې سفر نه ګټه پورته شي. » ۴۹ / ۵۸۵ رباني له مسکو وروسته سعودی او ايران ته هم سفرونه لرل چې د ده د واک ته رسولو په اړه تهران او رياض ته د مسکو د تګلارې په اړه معلومات ورکړي . د مارچ په لومړيو کې په تهران کې د روسيې سفير د وحدت اسلامي حزب له مشرانو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکتل چې د دې کتنې وروسته د نوموړي ګوند ځینې قوماندانان تهران ته غوښتل کیږي. دا ډول کتنې د مسکو- تهران او اسلام آباد ګډې هڅې ښيي چې موخه یې د اسلامي جمعیت او وحدت ګوند ترمنځ د اړيکو د ډاډمن ټينګښت سربېره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه د ځواکونو متحدول وو. هغه مهال مسکو نه يوازې له وسلوالو مخالفينوسره لیدنې کتنې کولې بلکې د وطن ګوند د ځینو مشرانو لکه مزدک او جنرال عظیمي هم کوربه وو. په مسکو کې مزدک عظیمی ته ویلي وو:« په مزارکې به داسې اور بل کړو چې وچ او لانده پکې وسوزيږي. د اختر زوی (هدف نجيب وو) ته به داسې درس ورکړو چې تاريخ هغه هېر نکړي. »۱۲۹/ ۴۹۶ دا دواړه د پرچم د فرکسيون لوړپوړي يو ځای د مسکو نه کابل ته په يوه الوتکه راځي تر څو لومړی په مزار او بيا په کابل کې اور بل کړي. دوی نه يوازې په مزار بلکې په ټول افغانستان کې داسې اور بل کړ چې وچ او لانده پکې وسوزيدل ، دوی نه يوازې د اختر زوی بلکې افغانانو ته داسې درس ورکړ چې تاريخ به هغه هېر نکړي. مسکو د نجيب د راپرزولو چاره د واکمن ګوند د ځواکمنو څيرو پواسطه چې پر افغانستان واکمن وو، په مدرنو وسلو سمباله مليشو يې نفوذ درلود ليدله نوهماغه دي چې د عظيميانو او مزدکيانو په څير کسان يې استخدام کړي وو چې د دې مليشو د مشرانو او په تېره دوستم او نجيب ترمنځ د بې باورۍ فضا را وپنځوي او هغوی د مرکزي واکمنی پر ضد استعمال کړي. دې هدف ته د رسيدو په موخه يې د مختلفو کانالونو څخه ګټه پورته کوله. د ساري په توګه «د انقلابي اختصاصي څارنوالۍ روسي سلاکار يوه دوسيه چې د دوستم اړيکې د آزادبيګ د شمال د اتحاديي سره ښودل د اختصاصي انقلابي څارنوالی سياسي مسؤل افسر مسعود ته چې د فارياب د درزاب ولسوالۍ اوسيدونکی وو سپاري چې هغه په درۍ وژباړي ... ، سلاکار پدې خبر وو چې نوموړی د سيداکرام پيګيرسره چې د دوستم حامي دی اړيکي لري اوهغه ته دا دوسيه ښيي چې دوستم بايد محاکمه شي. » ۱۵۵/ ۱۹۷ د شوروي سلاکار موخه د دوستم خواخوږی هغه ګواښ ته متوجه کاوه چې دوستم د انقلاب ضد سره تړاو لري ترڅو د دولت نه خپله لار بيله او د انقلاب ضد په کتار کې ودريږي.همدارنګه « کارمل د دوستم سره د ترکمني عمرآغا په کور کې چې د دوستم د۵۳ فرقې افسر وو ګوري. د دوی دا کتنه لدې امله د دوستم يا کارمل په کور کې ونشوه چې دوستم د کارمل سره د اړيکو د جوتيدو نه وېرېده...، همدا راز فريداحمدمزدک هم دوستم خپل دفتر ته رابللی وو او هغه ته يې يوه تابلو ډالۍ کړه چې په هغې کې يو زمری د يوه غويي په څېرلو کې ښيي. دې تابلو د خپل سمبوليک والي له کبله دا ارزښت درلود، ټول پوهيدل چې نجيب د خپلو زده کړو په وخت د نجيب ګاو په نامه شهرت درلود.» ۱۵۵ / ۲۵۸ دا ټول د مسکو او د هغه د افغان چوپړيانو له لوري چې د نجيب د نسکورولو هوډ يې درلود په ګډه تر سره کېدل . پدې کې شک نشته چې شورويانو نجيب الله ته هم داسې اطلاعات ورکول چې پر دوستم او نورو ځواکمنو کسانو چې د هغوی د پنځم ستون رول لوباوه بې باوره کړي هماغه دي چې « په شمال کې ځينې لوړپوړي مسؤلين(جنرال مؤمن د حيرتان د ګارنيزيون قوماندان ،جنرال جمعه نظيمی د اتلسمې فرقې قوماندان ،جنرال هلال الدين هلال د مزار د هوايي مفرزې قوماندان او جنرال احمديار د بلخ د څارندوی قوماندان) له دندې ګوښه او پرځای يې نوي مسولين وګومارل. د حيرتان د بيز نوی قوماندان کله چې حيرتانو ته لاړ د جنرال مؤمن لخوا بندي شو او هلال هم مؤمن ته پناه وړ وړي پدې توګه له حيرتان نه د مرکزي واکمنی خلاف بغاوت پيليږي. په شمال کې د بغاوت د پيلېدو وروسته نجيب ته په کار وو چې د ټولومطرح سياسي ډلو او متنفذينو همکاري يې جلب کړې وای. خو داسې بريښيدل چې نجيب يوازې په خپلو پرچمي ملګرو باور درلود او هغوی يې په شمال کې د ستونزو د حل په موخه استول. په پرچمي توب کې ډوب نجيب ته د مجنون په څېر هر پرچمی ليلي بريښېده او پرهغوی يې اعتماد کاوه چې پايله د مرکزي واکمنی نسکوريدل شول. پدې هکله د هغه د دسترخوان يار

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظيمي په خپل کتاب کې راوړي په وروستيو کې« ډاکټر نجيب احمق شوی وو. زه به يې لېږلم چې دوستم او مؤمن راضي کړم ، خو ما به هلته د ټولو جهادي او غير جهادي پوځي لړکيو ځواکونو ترمنځ اړيکې او نظم برابراوه او چې کله مو کابل ونيو، نو ده ته معلومه شوه چې موږ څوک يو او دی څوک دی.»۱۷۰ /۲۰۰ کله چې مؤمن له حيرتان څخه بغاوت پيل کړ د «جنرال حسام الدين د اتيايمې فرقې د مرستيال او جنرال دوستم نه د مرستې غوښتنه کوي او خپلې اړيکې د سياسي بيرو د ځينو غړو لکه فريدمزدک او کاوياني د وطن د ګوند د مرستيالانو سره ټينګوي او ويل کيږي چې محمود بريالي هم د مؤمن له لوري د مرکز له فرمانونه په سرغړونه کې رول درلود. »۱۵۵ / ۲۵۸ جنرال دوستم د ټولو نه مخکې د مؤمن څخه خپل ملاتړاعلان کړ پدې ډول د مسکو هلوځلو نتيجه ورکړه چې دوستم د دولتي واکمنی په وړاندې ودريږي. نجيب الله د وضعيت د کابو کولو لپاره شمال ته مختلف پلاوي چې مرکزي رول پکې عظيمي درلود استوي هغوی بغاوت کوونکو ته اړينې مشورې ورکولې او نجيب ته يې د وضعيت د ښه کيدو ډاډګېرنه ورکوله او د هغو سره جوخت يې مرکز ته داسې وړانديزونه کول چې د بغاوت ګرو دريځ لا پياوړی شي. جنرال عظيمی چې د بغاوت له پيل وروسته يې زياته موده په شمال کې تيروله ترڅو يې د دوستم قوتونه او هغه هم د نجيب الله د هدايت سره سم د ۱۹۹۲ کال د مارچ په اوولسمه مزارشريف ته داخل کړل. دوستم مزار ته په ننوتو سره لومړی عظيمی ته ورغی او ورته وايی :« د خپل ځان سره مې پنځه زره تنه او زيات ټانکونه او توپچي راوړي دي هرډول چې امر وکړئ اجرا به يې کړي. » ۱۹۸ / ۲۲ د جمهور رئيس دا پريکړه چې د دوستم مليشې مزارشريف ته ننوزي لدې امله د حيرانتيا وړ وه چې يوه ورځ مخکې هغه د کابل ښار د ګوندي کميټې فعالينو ته پخپله وينا کې د شمال د پيښو په اړوند د دوستم ،حسام الدين او مؤمن په پته سپکې سپورې ويلې وې. مزار ته د دوستم د مليشو په ننوتلو سره هغوی سملاسي د څارندوی او اردو امنيتي پوستې بې وسلې کړې چې د هغو سره جوخت جهادي ډلې هم مزارشريف ته ننوتلې. د دولتي بغاوتګرو او جهادي ډلو له لوري د مزارشريف له نيولو وروسته په شمال کې نور ولايتونه هم مخالفينو ته سپارل کيږي. په همدې نيټه(مارچ اوولسمه) د احمدشاه مسعود په مشری يوه شورا جوړه شوه چې مرستيال يې حاجی محمدمحقق او دوستم يې د پوځي چارو مسئول ټاکل کيږي او د شمالي ولايتونو اداره په لاس کې نيسي. دا مهال په مزارشريف کې د کابل څخه د ګوند، اردو، څارندوی او دولتي امنيت يو ګډ پلاوی موجود وو چې غړي يې د دوستم لخوا بندي شول خو نبي عظيمی او سيداکرام پيګير د ګوند د مرکزي شورا غړي يې بنديان نکړل . عجيبه دا وه چې د دوستم او جهادي ډلو له لوري د مزارشريف د نيولو په شپه نجيب الله د راډيو ټلويزيون له لارې د وينا په ترڅ کې د جمهوري رياست نه د ګوښه کيدو چمتووالی وښود. « د نوروز په شپه د سيدمنصورنادري د اسماعليه مذهبي ډلې د مشر په کورکې غونډه وشوه چې په هغې کې علم خان آزادي ،فهيم خان ، دکتور مشاهد،د وحدت ګوند استازي، جنرال دوستم ، جنرال مؤمن او پخپله ښاغلي نادري ګډون درلود ...،او پريکړه وشوه چې جنرال عظيمي، نه د دولت د ځانګړې استازي بلکې د خپل ځان له خوا د يوه تاريخي دود په توګه جنډه پورته کړي. »۱۹۸ / ۳۳ نجيب الله هم په همدې نيټه عظيمي ته هدايت ورکړ چې د نوروز په ورځ د حضرت علی (رض) د روضې جنډه پور ته کړي. د دوو دښمنو خواوو(نجيب او په شمال کې د وسلوالو مخالفينو) له لوري ګډه پريکړه دا ګومان په واقعيت اړوي چې د پردې شا اصلي مرکز چې هم نجيب د هغه د مشورو پربنسټ ګامونه اوچتول او هم يې د شمال بلواګرو ملاتړ کاوه ولاړ وو چې هغه مسکو دی.عظيمي د ولسمشر د دستور له مخې د سيداکرام پيګير سره يوځای د روضې په انګړ کې چې هلته د مجاهدينو د قوماندانانو او دوستم سرببره يې سلګونه وسله وال جنګيالي موجود وو جنډه پورته او حاضرينو ته يې وينا وکړه. دا چې د دولت مخالفين او بغاوت چيان په مزارشريف واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي بيا هم عظيمي او پيګير ته اجازه ورکوي چې جنده پورته کړي لامل يې دا وو چې هغوی يې خپل ګټل او ډاډمن وو چې په کابل به يې هم بيله کومې ستونزې دوی واکمنوي. د جنډې له پورته کولو وروسته عظيمي کابل ته ستنيږي ځکه چې هلته يې مسئوليت چې جهاديانو ته د شمال ولايتونه سپارل وو پای ته رسېدلی دی. کابل ته په را رسيدو سره هغه د وطن ګوند د اجرائيه بيرو په غونډه کې ګډون وکړ. د هغه نه غوښتل شوي وو چې د شمال د پېښو په هکله رپوټ ورکړي: « ستر جنرال عظيمي چې په شمال کې خپل پلان د بريالي ،کاوياني او مزدک د دستور له مخې پلی کړی وو د ويلو له پاره يې څه نلرل د بل ټاکونکي کارت نه يې استفاده وکړه او يوه هنري ننداره يې پيل کړه په ژړا يې پيل اوغټې غټې اوښکې يې پرمخ راغلې او داسې حالت يې غوره کړ چې د خبرو اړتيا پاتې نشوه او په پرله پسې توګه يې تکرارول زه يې سپک کړم نجيب الله له ځايه پاڅيد د متې نه يې ونيو او ورته ويې ويل ته د وسله وال پوځ يو ستر افسر يې داسې وضعيت ستاسو سره نه ښايي کور ته ولاړ شئ ، دمه وکړئ وروسته به سره وويښو. » ۸۰/ ۱۲۷ کله چې شمالي ولايتونه د مرکز له ولکې ووتل نجيب له دوو انتخابونو سره مخامخ شو يا بايد د ملګروملتو د سولې پلان ته غاړه کېږدي يا د شمال د پيښو سمبالوونکو ته. « په لومړي حالت کې يې برخليک د تنظيمي ډلو او د ملګروملتو لخوا د ټاکل شوو تکنوکراتانو په لاس کې لويده چې د تنظيمونو په پرتله يې د رژيم سره زياتې عقدې لرلې په دوهم حالت کې يې برخليک هغو مختلفو ډلو چې د ده د پرچم اړخ پکې فعال رول درلود ټاکه، خو داسې برېښي چې هغه په وروستي فرصت کې دوهم حالت غوره وګاڼه او پدې تمه چې رول به يې وساتل شي دوستم ته د عذر لمن نيسي او د کارمل د زړه سوي په هيله کښيناست. »۱۸ / ۵۷۹ له همدې امله يې عظيمي، مزدک ،بريالي ،پيګير او د هغوی په څېرد خپل دسترخوان يارانو ته واک ورکړ هرڅه چې غوارړي همغسې وکړي. عظيمي چې په دې خاينانه لوبه کې په پوره مهارت سره په شمال کې پښتني ضد ځواکونه واکمن کړل چې د کارملیانو غوښتنه وه. پدې کارسره هغه د خپلو پرچمي ملګرو په منځ کې ښه وځليده ، د ده په وينا هغه دله پرچميان چې د نجيب د نسکورولو ليوال وو ده ته راتلل او داسې وړانديزونه يې کول. «جنرال لطيف راغی او ويې ويل معاون صاحب عظيمي اوس هغه وخت رارسيدلی دی چې نجيب بې وسلې شي او قدرت په لاس کې ونيسئ ، د دوستم او احمدشاه مسعود نه مرسته وغواړه او د زرګونو ګونديانو ژوند چې په خطر کې دی وژغوره ...، يوازې لطيف نه وو بيشميره خلکو په هغو ورځو کې زما نه دا هيله لرله .»۱۲۹/ ۵۵۳ عظيمي او نورو کارمليانو د مسکو د سناريو پربنسټ او د خپلو ملګرو د خوښې له مخې او د هغوی پرمټ د اپريل په يوولسمه جبل السراج، په ديارلسمه چهاريکار او په څوارلسمه بګرام د احمدشاه مسعود مليشو ته تسليم کړل. د مزار څخه کابل ته د عظيمي د راستنيدو وروسته د م،م ځانګړی استازی بينن سيوان د جمهور رئيس پرځای له هغه سره ګوري ځکه پوهيږي چې اوس د افغانستان اصلي واکدارعظيمي دی. بينن سيوان د اپريل په ديارلسمه مزارشريف ته ځي او د دوستم سره ګوري. کله چې مسعود د کابل ښار څنډو ته راورسول شو « د پروان په ولايت کې د ښاغلي مسعود تر مشری لاندې او د عبدالعلي مزاري او جنرال دوستم په مرستيالی د افغانستان د عالي جهادي شورا بنسټ کيښودل شو او د کابل د نيولو طرحه يې جوړه کړه. د کابل په ښار کې چې پوځي اختيارات د محمدنبي عظيمی سره وو د دې شورا پوځي ځواکونو ته د سرخوړی پرته د ننوتلو لارې هوارې کړې وې. »۲۲۰/ ۱۷ پدې شورا کې« احمدشاه مسعود، جنرال دوستم ،حاجی محمد محقق ،عبدالعلي مزاري ، سردارمحمدارغون د آزادبيګ استازي او يو شمير نورو جهادي قوماندانانو ګډون درلود. »۱۵۵ / ۲۸۹د دې شورا په جوړيدو سره د شمال ټلوالې سياسي جوړښت بشپړ شو چې مرکزي رول پکې خبيثه مثلث(اسلامي جمعيت ، وحدت ګوند او پرچم) درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وطن نه کفن

د شوروي لښکر د بشپړ وتلو وروسته د کابل د عامې روغتیا په څلورلارې کې یو ستر مېټېنګ جوړ شو چې د نجیب الله په شمول د ګوند او حکومت مشرانو پکې ګډون کړی وو. د دې مېټېنګ ځانګړتیا پدې کې وه چې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو د مشرانو په شمول د مرکزي کمېټې اپراتو او د ګوندي کمېټو غړو وسله په لاس ځانګړی یونیفورم هم اغوستی وو. نجیب الله په میټینګ کې وینا وکړه او د(یا وطن یا کفن) په زړه پورې شعار یې ورکړ. پدې شعار کې د وطنپالنې لوړ احساس پروت وو او هغو افغانانو ته پیغور وو چې هېواد یې پرې ایښی او یا د پردیو د ارادې له مخې د خپلو خلکو په وړاندې جنګیږي. خو پر بله خوا ولسمشر څه موده وروسته خپله کورنی د هندوستان د (پونه) ښار ته د کفن له وېرې واستوله او دې دا معنی ورکوله چې په خپله یې پدې شعار باور نه درلود. هندوستان ته د خپلې کورنۍ د استولو سربېره د ده د ناکامې تېښتې هڅه یې بله بېلګه ده چې د دې شعار د ورکولو څخه یې موخه د ځوانانو په احساساتو لوبه وه. تر دې دمه نه ده څرګنده شوې چې کوم ګواښ هغه اړ ابست د شپې په تیاره کې بېله دې چې کابینه ، د ګوند مشران او حتی د هېواد د استخباراتو مشر د هېواد څخه وتلو په اړه خبر کړي . د هغه دستیار پدې اړه لیکي: «د ۱۹۹۲ کال د اپریل د څوارلسم په شپه(۱۳۷۱ وري پنځه ویشتمه) د دکتور نجیب الله د تلفون زنګ راغی چې د هغه دفتر ته ورشم ، کله چې دفتر ته ورننوتم را ته و یې ویل ...، همدا اوس د اجراییه کمېټې غړي راغلي وو ، سلیمان لایق، وکیل، مزدک ، کاویاني او بریالي د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره د ایتلاف مساله طرحه کړله...، او سربېره پردې یې زما استعفی هم وغوښتله خو ما په ځواب کې ورته وویل چې زما ګوښه کېدل له واکه او استعفی د ملګرو ملتو د عملیې یوه برخه ده خو تاسو له یوه اړخه د ملګرو ملتو د عملیې لاندې لاسلیک کړی ، اوس د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف سوال راپورته کوئ . زه د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره ستاسو د اعلامیې سره بالکل همغږی نه یم انتظار وباسئ چې سبا ته بینن سیوان راشي. دکتور نجیب الله وویل چې د وطن د ګوند د اجراییه کمېټې دله بیزه راتګ او د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف او زما د استعفې غوښتنې څخه و پوهېدم چې تر شا یې علاءالدین بالا ولاړ دی. د علا ءالدین بالا څخه د دکتور نجیب الله موخه د شوروي سفارت وو.» ۲۲۱ / ۲۷۷ په زړه پورې دا ده چې د شوروي سلاکارانو وروستۍ ډله یوه ورځ وړاندې د اپرېل په دیارلسمه له افغانستان څخه ووتله او نجیب ته یې د ډاډمنو دوستانو په څېرسلا مشورې ورکولې خو نجیب یوه ورځ وروسته د اپرېل په څوارلسمه په روسانو بې باوره شو. لدې څخه ښکاري چې یا توخي رښتیا نه وایي یا دا چې نجیب تر دې کچې غبي وو چې خپل انترناسیونالست دوستان یې نه وو پیژندلي او د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته یې هغوی وپیژندل . بیا هم نجیب د امین په پرتله هوښیار وو چې د خپلو انترناسیونالستو دوستانو ماهیت او حقیقت د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته ورته روښانه شو خو امین یوازې د خپلو دوستانو پواسطه د ده د وژنو نیمه ګړۍ مخکې هغوی و پیژندل چې دی یې غولولی دی. عجیبه خو لا داده چې نجیب الله پوره څلور کاله د ملګروملتو په دفتر کې د توخي او خپل ورور سره ژوند کاوه لړترلږه یې د ده د واکمنۍ د بهیرونو ، د خپلو غدارو پرچمي ملګرو او انترناسیونالستو دوستانو د خیانت په اړه خپلې خاطرې ونه لیکلې ترڅو افغانانو ته واقعیتونه معلوم شوي وای. لدې څخه ښکاري چې هغه د لیکلو لپاره څه نلرل ځکه چې ده کومه څرګنده تګلاره نه لرله او ټول ګامونه یې د شورویانو او خپلو پرچمي ملګرو د ارادې له مخې پورته کول. که د خپلې سیاسي مبارزې او په تېره د خپلې واکمنۍ خاطرې او د ناکامې تېښتې واقعیت یې لیکلې وای اصلي مجرم دی راخوت . غوره یې دا ګڼلې وه چې د م، م په دفتر کې د هندي فلمونو ننداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. د توخي د ليکنې په هکله بايد وويل شي هغه څه چې ده ليکلي دي واقعيت نلري بلکې د هغه پرچمي ملګرو له نجيب څخه نوري غوښتني لرلې او که هغو ته يې لبيک ويلی وای د ده او د ده د ټيم کړنې يې ترغتې پوښتنې لاندې راوړلې او ښايي د ملي خيانت تور پرې لګول شوی وای. هماغه دي چې د م، م له کارکوونکو څخه غواړي د بينن سيوان سره اړيکه ونيسي او دی له هېواد څخه په قاچاقي ډول وباسي او هندوستان ته يې ورسوي. سربېره پردې کله چې د ۱۹۹۲ کال د اپريل په څوارلسمه د شمال د بلواګرو ملاتړو پرچمي جنرالانو(جنرال محمدنبي عظيمي، جنرال محمدآصف دلاور، جنرال عبدالفتاح او جنرال يارمحمد) خپل وروستی ګام چې جمهور رئيس د دوی غوښتنې هم ومنې د نجيب الله سر پدې خلاص شو چې د دسترخوان ياران يې د ده سره نه دي ،دی يې غولولي او خيانت يې ورسره کړی دی هماغه دي چې د هغوی غوښتنو ته منفي ځواب ورکوي يا ښايي پدې هکله د فکرکولو وخت غوښتی وي ترڅو د تېښتې لارې ولټوي او پدې ډول د هغوی له شره ځان خلاص کړي. دا چې دې جنرالانو د ده څخه څه غوښتل، نه ده په خپله چا ته څه وويل ، نه يې رښتينو يارانو او نه يې غدارو يارانو . ښېله کومه شکه هېڅکله به پرچمي جګپوړي د دې راز څخه پرده پورته نکړي ځکه چې د پرچمي مشرانو ټول تاريخ د ناولو معاملو او پټو رازونو ټوليزه ده . په هرصورت د ده پروني د دسترخوان غدار ياران خو ننني غليمان د نوموړي په پرتله ځيرک وو او دې يې تر کلکې څارنې لاندې نيولی دده د تېښتې خنډ ګرځي او اړ کېږي د م ، م دفتر ته پناه يوسي. د نجيب الله د ناکامې تېښتې وروسته د اپريل په پنځلسمه د ګوند د مرکزي شورا (سياسي بيرو) غونډه را بلل کېږي. پدې غونډه کې بريالی لايق د غونډې د رئيس په توګه پيشنهادوي چې دا پخپله يوه لوبه وه ځکه چې که په غونډه کې د ګوند رئيس نه وي معمولاً د هغه مرستيال د غونډې د مشرئ مسؤليت لري. د غونډې په پيل کې مزدک کابل ته د د الوتکو پواسطه د دوستم د مليشو د رارسيدو رپوټ ورکړ چې د دې خبرې به اوريدو سره سمدلاسه غلام فاروق يعقوبي د دولتي امنيت وزير « پورته شو او ويې ويل : دا ستر خيانت دی او له جلسې ووت. » ۲۲۰/ ۱۷ هېره دې نه وي چې د دوستم مليشې يوه ورځ مخکې هوايي ډګر ته رارسول شوې وې او جمهور رئيس عظيمي ته هدايت ورکړی وو چې هغه چهارآسياب ته وليږي ترڅو کابل ته د حکمتيارد جنګياليو د ننوتلو مخه ونيسي . دا بيا ښيي چې نجيب خپله هغه خبره چې د ګونديانو يوې غونډې ته کړې وه چې حکمتيارته به اجازه ورنکړم کابل ته ننوزي عملي کوله ترڅو په کابل کې د وينو لښتې وبهېږي. کابل ته د دوستم د مليشو رسول چې د نظارشورا جنګيالي يې هم د همدې مليشو په نامه په هوايي ډګرکې کښته کړي وو کودتا چيانو بشپړ ډاډ پيدا کړ چې نور يې برې حتمي دی د جمهور رئيس سره خپل ځرګند مخالفت ښيي او يا د هغه څخه داسې غوښتنې لري چې هغه چمتو نه وو هغې ته غاړه کېږدي. ښايي هغوی داسې غوښتنې لرلې چې جمهور رئيس د مرګ ګواښ پکې ليدلو د خپل شعار(يا وطن يا کفن) په ځای يې (نه وطن نه کفن) غوره وګڼلو ،د کفن له وېرې له وطن څخه د تېښتې په لټه کې شو.هماغه دي چې په کابل کې د م،م له کارکوونکو سره د هېواد څخه د وتلو خبره شريکوي . د دې نړيوالې مؤسسې کارکوونکې د بينن سيوان سره چې په پاکستان کې وو اړيکه نيسي تر څو کابل ته راشي اونجيب الله له هېواد څخه وباسي. د سيوان الوتکه د شپې په يوه نيمه بجه را ورسېدله . نجيب الله او ور سره ملګري يې له څو امنيتي پوستو تير شول خو الوتکې ته څيرمه د دولتي امنيت د وزارت اړونده پوستې د جمهور رئيس د تګ مخه ونيوله. نجيب الله اړکيږي چې بيرته ښار ته راستون او د م،م دفتر ته پناه يوسي .دا مهال د دوستم مليشې د بينن سيوان الوتکه محاصره کوي او هغه ته د الوتکې څخه د وتلو اجازه نه ورکوي. بينن سيوان دا موضوع له نجيب سره شريکوي او د سيوان په وينا جمهور رييس د تلفون په کرښه ورته وايي چې د امنيت مسؤل (غلام فاروق يعقوبي د دولتي امنيت رييس) به درشي خو څوک نه ورځي . سيوان بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجيب ته تلفون کوي او نجيب ورته وايي چې جنرال عظيمي به درشي ، عظيمي ورځې او بينن سيوان له هوايي ډګر څخه د م،م دفتر ته رالېږدوي. پدې اړه دا پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې په افغانستان کې داسي حالات راغلل چې د واکمن ګوند او دولت مشرانو شو د هيواد څخه د تيښتې هڅه وکړي چې په تېښته کې هم پاتې راغلې. د دې پوښتنې ته لاندې پنځه لاملونه او يا يې يوه برخه ځواب ويلې شي:
لومړی - د دا ډول وضعيت واکمنيدل د وخت د زبرځواکونو په پالیسيو کې بايد ولټول شي چې نه يې غوښتل په افغانستان کې د م ،م د سولې پروګرام پلې شي.
دوهم ـ دا واقعيت هم د ليدو وړ دی چې د ملګرو ملتونو استازی بينن سيوان په خپله له توطئې څخه لېرې نه وو. لکه څرنګه چې د ملګرو ملتو پخواني استازي ، ديه ګو کوردوويز چې د ژنيو د لوزنامې د لاسليک وروسته له دې دندې ګوښه کړل شو د ده ګوښه کول د خپلو مرستيالانو له لوري کودتا ګڼله. دې دا معنی لرله چې بينن سېوان د م، م د سولې د پروګرام د شنډولو په موخه ګومارل شوی وو.
دريم – نجيب الله ټولې هڅې د خپل او پرچميانو د دريځ د پياوړتيا په موخه متمرکزې کړې وې چې ټول د ده په وړاندې ودرېدل او کارمليانو بيا دده سره خاينانه لوبه پر مخ وړله .
څلورم – نجيب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې څخه د يوې پروژې په توګه ګټه پورته کوله داسې سوله يې غوښتله چې ټول او په هغو کې وسلوال مخالفين د ملي پخلاينې په نامه ده ته تسليم شي.
پنځم ـ د نجيب الله په اړه د مسکو د دريځ بدلون.

کله چې د کرملن په مانۍ کې د کارمل د ځای ناستي په اړه بحث کېده « ګرباچف عقيده لرله چې نجيب الله د ک . ج . ب لومړی درجه نوکر د مسکو د هر هدايت د اجراکولو لپاره ډاډمن سړی دی.» ۱۸۳ /۱۹۹ د نجيب الله واکمنۍ هم وښودل چې هغه د کې جي بي ښه نوکر وو او خپل ټول ګامونه يې د کې جي بي په خوښه پورته کول . همدا لامل وو چې کې جي بي هغه ته دستور ورکړ چې له امريکايانو سره نږدې شي او د افغانستان په اړه د واشنګټن د تګلارو او نيت په اړه شوروپانو ته معلومات ورکړي . پدې هکله شبارشين د ک . ج . ب لوړپوړی ليکي: «کله چې زه د کې جي بي د بهرنۍ څانګې مرستيال وم زموږ په اجازه نجيب الله د خپلې واکمنۍ په وروستيو کلونو کې د امريکا سره نږدې شو. تر يوه وخته پورې د هغه د اړيکو د جزيياتو څخه خبر وو خو يو وخت راغی چې موږ خپله لار ورکه کړله.» د لارې د ورکولو معنی دا ده چې نجيب الله د شوروپانو سره لوبې پيل کړې وې. دا نو د خپل بادار سره غداري وه او بادار هرومرو خپل غدار مزدور ته سزا ورکوي هماغه دي چې په واکمن ګوند کې يې خپل نور پرچمي مزدوران چې د دولت او په تېره دولتی امنيت او دفاع وزارت کې کليدی مقامونه لرل د نجيب الله خلاف ولمسول چې څه ډول خپل دې غدار نوکر ته سزا ورکړي.
نجيب د خپلې واکمنۍ تر وروستيو پورې خپلو پرچمي ملګرو ته د فعاليت بشپړ واک ورکړی وو او هڅې يې پدې متمرکزې کړې وې چې پر افغانستان يوازې دوی حکومت وکړي او خلقيان له ډګره وباسي. د نجيب الله د کابل ښار د څارندوی خلقي قوماندان جنرال ولي احمدزی چې د نجيب الله له پلويانو نه ګڼل کيږي هغه ته عبدالرحيم وردګ د څارندوی د دريمي فرقې قوماندان ويلي وو :« عظيمي را ته وويل که کوم وخت غږ درباندې وکړم چې فرقه دې زما د غوښتنې سره سم استعمال کړې دا کار به وکړې که نه. ما د جنرال وردګ دا خبره ولسمشر ته وکړله هغه را ته وويل تاسو خلقيان عظيمي تخريبوئ. څو ورځې وروسته جنرال وردګ د قوماندانۍ نه ګوښه کړل شو.» د جنرال ګوښه کول ښيي چې نجيب او د دسترخوان يارانو يې پلان درلود چې د وسله وال پوځ د ځواکونو په مشرتابه کې پرچميان او يا داسي څيرې ويني چې د پرچميانو غوښتنو ته بېله څه ويلو مثبت ځواب ورکړي او چا چې دې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه نه ایښودله د ځواکونو له مشرۍ نه گوښه او په پاسیفه دندو وگوماري . له بله پلوه نجیب الله د کارمل په څېر د شورویانو د دستورونو رښتینی پلې کوونکی وو چې په شمال کې د ځواکمنو قومي ملیشو جوړول یې ښه سارۍ دی.ولسمشر ته په شمال کې د ملیشو د جوړولو د احتمالي گواښونو په هکله د هغه رښتینو همکارانو داسي ویل : « که هره ورځ د نویو قطعو د جوړولو په هکله د دوستم وړاندیزونه ومنۍ ډیر ژر به په هر ولایت کې د دوستم ځواکمنې قطعې راڅرگندې شي او داسي ورځ به راورسیږي چې د مرکزي دولت نه اطاعت ونکړي. » ۱۲۹ /۴۹۴ددې سره سره بیا هم نجیب په شمال کې د ملیشو د جوړولو لړۍ ونه دروله او پایله یې دا شوه چې دا ملیشې دومره ځواکمنې شي چې د دولت خلاف بغاوت وکړي او همدا ملیشې بیا د ۱۹۹۲ کال د اپریل په څوارلسمه د خپلو پرچمي ملگرو په وړاندیزاو د ده د هدایت سره سم کابل ته راولیږدوي او کله چې دی د مرگ له گواښ سره مخامخ شو اوغوښتل یې له هیواد څخه وتښتي د ده په لاس جوړ شوي گارد اوهمدغو ملیشو یې د خواجه رواش په هوایي ډگر کې مخه ونیوه او اړ شو چې د م ، م دفتر ته پناه یوسي.

که چیرې د نجیب الله واکمنۍ او په تیره په شمال کې د۱۹۹۲ ز کال پیښو ته وکتل شي هغه « په سیاست کې هیڅکله څرگنده تگلاره چې ستراتژیک او باثباته خصلت ولري نه لرله، هغه د ورځې په نرخ لوبغاړی وو ، تر وروستۍ ورځې پورې یې اپراتیفي اوخادیستي ځانگړتیاوې له لاسه ورنکړې، هغه په هیڅا سربیره پر یوه ورور،یوه توخي او یوه جفسر اعتماد نه درلود ،د خپل واک په وروستیو ورځو کې یې خپل وفادار کسان لکه لایق او یعقوبي هم له خپله ځانه لیرې کړي وو.»۱۸ /۵۷۲ د ده دا ډول ځانگړتیاوې ددې سبب شولې چې ټول دده نه مخ وگرزوي ،د ده شاوخوا کمزوري ، فرصت غوښتونکي او د مسکو په پنځم ستون پورې تړلې څیرې راټولې شي او بالاخره دی اړشي چې د شپې په تیاره کې د هغو سلگونو زرو افغانانو په شان چې په پټه قاچاقبرانو له هیواد نه ایستل د هیواد نه د تیښتې هڅه وکړي چې دا هڅه یې هم د ده په لاس جوړشوي گارد شنډه کړه او په نهیلۍ سره د ملگرو ملتو دفتر ته پناه یوړله پدې تمه چې دا نړیوال سازمان به مرسته ورسره وکړي هندوستان ته چیرې چې خپله کورنۍ یې پخوا استولې وه ورسوي. دې سازمان هم ورسره مرسته ونکړه او څه د پاسه څلورکاله هلته پاتې شو ترڅو د ۱۹۹۶ ز کال د اکتوبر په پنځمه طالبانو دی او د ده ورور جنرال شاه پوراحمدزی د عامه روغتیا په څلورلارې کې په دار وځړول . د نجیب الله پلویانو په لومړیو کې د هغه تښتنه په نجیب الله تور گاڼه خو کله چې پدې هکله فلیپ کاروین د م،م د سازمان کارکوونکي په خپل « دافغانستان غملړلي برخلیک» نومي کتاب کې د کابل څخه د نجیب الله د تښتې په اړه بشپړ معلومات خپاره کړل ملگرو یې د هیواد څخه د هغه وتل د مخکنیو توافقاتو له مخې چې د گوند او حکومت د همغږۍ له امله ترسره شوي وو گڼي . د وطن د گوند په مشرتابه کې د نجیب الله مخالفان او حتی ملاتړی لایق هم دا ادعا نه مني چې نجیب د گوند او حکومت سره د هېواد څخه د وتلو خبره شریکه کړې وي. د کارمل ډله دا هم وایي چې ده ته د اپریل په څوارلسمه د خوندیتوب ژمنه ورکړل شوې وه خو هغوی خپلې شوندې گندلي دي چې دوی له هغه څخه څه غوښتل چې د خوندیتوب ژمنه یې ور کړې وه. کله چې نجیب الله د م، م په دفتر کې پناه واخېستله ښایي د شهنواز تني په اړه یې خپلې هغه سپکې څرگندونې چې یوې سترې غونډې ته یې کړې وي ذهن ته راغلي وي د شرم احساس یې کړی وي ځکه چې زمری هم کله ناکله د څو ښرمښانو څخه تښتي. تنی د نجیب د پرچمي ښرمښانو له وېرې و تېښتېدلو او نجیب هم د خپلو همدغو پرچمي ښرمښانو له ډاره د تېښتې هڅه وکړه خو هغوی یې مخه ونیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجیب الله ناکامه تیښته

د نجیب الله د ناکامې تېښتې په اړه د ملګرو ملتو د کارکوونکي فلیپ کاروین په کتاب کې راغلي دي. د اپریل په څوارلسمه (ورې څلېرویشتمه) لوړپوړو پرچمي جنرالانو له نجیب الله سره کټلي له هغه نه یې داسې غوښتني کړې دي چې نوموړي ته د منلو وړ نه وې او د هغو د نه پلې کولو له امله خپل ژوند په خطرکېویني ، یوازینی چاره له هیواد څخه تیښته ګڼي او د ملګرو ملتو له استازو څخه یې هیله کړې چې دی له افغانستان څخه وباسي.
کله چې نجیب د اپرېل د ۱۴ / ۱۵ په شپه د پرچمي جنرالانو د غوښتنو په اړه په کابل کې د م، م دفتر ته معلومات ورکړی دی فلیپ کاروین وروسته لدې د م، م د کارکوونکو د اجرآتو په هکله لیکي : « عوني بوتسالي (د بینن سیوان لومړي مرستیال) د۱۹۹۲ کال د اپریل په پنځلسمه په ۳۰ : ۷ په سهارنۍ غونډه کې خبر راکړ چې تیره شپه د بګرام هوایي ډګر بیله نښتې د احمدشاه مسعود ځواکونو نیولی دی. د ډګرمن لاوان په خبره اوس د کابل دفاع مسخره برېښي .ځکه د بګرام هوایي ډګر د مجاهدینو په لاس کې لویدلی دی .عوني موږ ته وویل چې نن شپه په دوولس نیمو بجو نجیب ټیلیفون کړی وو او د بیطرفه شورا د بیرنۍ غونډې غوښتنه یې کړې ده اوهمدارنګه غواړي چې بینن عاجلا هغه په الوتکه کې کینوي او په خوندي ډول یې بهر ته ولیږدوي.
د دورځې ۳۰ : ۱۰
د کلنل ناولان په کوټه کې غونډه. ټولو وسایطو ته تیل واچوئ. ډاډمن شئ چې ټول وسایط فعال وي او په ټولو موټرو کې د ملګرو ملتوجنډې(بیرغونه) موجودې وي.
۱۹۹۲ ، اپریل ۱۶ ، شپې ۱۰ : ۱

دعوني بوتسالي ټیلیفون ویښ کړم ویې ویل د پنځلسو دقیقو په ترڅ کې موټر در رسیږي او تا اخلي ما خپل کالي مخکې له خوبه چمتو کړي وو ترڅو په بیړه چمتو شم...

ساعت ۳۰ : ۱

د ملګروملتو یو موټر راورسید. چلوونکي زه د اسکاپ قرارګاه ته یووړم. د هغه ځایه بیله ځنډه د نجیب د استوګنځي په لور وخوځیدو. نجیب یوه خړه خط داره دریشي اغوستي وه. یوه سوداګر ته ورته وو او په اپشتیا سره یې خندل. توخي ، میرمن او دوه ماشومان(یوه لور او یو زوی) ، د نجیب ورور، یو ساتونکی او یو خدمتګار هم له نجیب سره وو. په ټوله کې د نجیب په شمول۹ تنه کیدل. موږ موټر ته ننوتلو او بیله ځنډه توخي اوعوني د نجیب د استعفی په وینا کار پیل کړ. هغوی څو ورځې پرې کار کوي او اوس غواړي هغه پای ته ورسوي. عوني چې د نجیب په وینا باندې د توخي سره بوخت وو راووت ویې ویل باید د هوایي ډګر په لور وخوځیږو. توخي په موټر کې د نجیب سره په وینا بحث کوي. نجیب وینا مخکې لیدلې او کوم د سترګو وړ بدلون نه دی پکې راغلی.

ساعت ۴۵ : ۱

موږ بکسونه بار کړل او تصمیم مو ونیو چې په دریو موټرو کې د هوایي ډګر په لور وخوځیږو... موږ د غرمې وروسته د دولتي امنیت له وزارت نه د اخیستل شوي د شپې نوم څخه په استفادې سره د څو امنیتي پوستو څخه تیر شوو. بینن د ملګروملتو په الوتکه کې د کابل په هوایي ډګر کې کیناست. هغه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

الوتکه کې زموږ انتظارایست.ما فکرکاوه چې د بیطرفي شورا پنځلس کسیزه غړي به یې راوړي وي. لومړی پلان داسي وو چې هغوی به په همدې الوتکه کې چې نجیب الوزي کابل ته راوړي. پدې ډول د واک لیږد لاس په لاس ترسره کیده. خو چې بینن په نیمه شپه کې کابل ته راشي د دې کار مخه یې ونیوله..کله چې وروستی پوستي ته ورسیدو ودرول شوو. سرتیرو د تیریدو اجازه را نکړله. د شپې نوم چې د هغه په واسطه له څو پوستو تېر شوي وو ناڅاپه باطل شو. کوریکې څو ځله د شپې نوم تکرار کړاو ساتونکي د تېرېدو اجازه را نکړله. کوریکي په محلي ژبه خبرې وکړې ترڅو سرتیری قانع کړي چې هر شی سم او نورمال دي. هغه تکراراً سرتیري ته ویل چې هرشی سم دي. خو سرتیري هیڅ څه نه منل. کوریکي کله چې خبرې کولې ، موټر یې سوکه سوکه مخ ته بوولو. هغه په شوخی سره خبرې کولې ، دا کار یې لدې امله کاوه چې موټر د ډګر د پارکینګ څنډې ته ورسوي. ، هغه وویل زړګیه اجازه راکړه. خو سرتیري څه نه اوریدل او شور یې نه خوړ او لدې امله چې کوریکي موټر مخ ته بوولو عصبي شو. شمېر یې دری څلور تنه وو. د هغوی څخه یوه خپله وسله د اوږې نه پورته کړله، ښه نه معلومیدل ځکه نیمه شپه وه او یوازینی څراغ زموږ د موټرڅراغ وو... کوریکي موټر ودراوه او ویې ویل چې دوی بل یونیفورم لري. ما وویل دا یعني څه ؟ ځواب یې را کړ، د نورو پوستو څخه یې یونیفورم توپیرلري... د نجیب ساتونکی د موټر څخه ووت. خپل کلاشنکوف یې واخیست ، خو هغه یې په اوږه کړ. هغه د ساتونکوسره مناقشه پیل کړله. کلنل ناولان د خپل موټر نه کښته شو او راغی تر څو وپوهیږي څه ستونزه ده. عوني بوتسال هم له خپل موټر څخه پلی شو. هغه غواړي واوري چې څه خبره ده. شورماشور پنځه دقیقې دوام وموند پدې وخت کې عوني د سیوان سره چې د ملګروملتو په الوتکه کې دی اړیکه ونیول. هغوی د موبایل له لارې په ترکی ژبه خبرې وکړلې... عوني زموږ لوري ته راغی ترڅو وګوري څه پېښ شوي دي. په پوسته کې لوړ رتبه یو وړوکی ضابط دی. هغه موافقه وکړه چې خپل ضابط ته ټیلیفون وکړي چې د نجیب د ساتونکي سره د خبرو لپاره پوستې ته راشي. د ازبک دوستم ځواکونو ډګر نیولی دی. هغوی هیچا ته د تېرېدو اجازه نه ورکوي... په عین وخت کې بینن نشي کولی له الوتکې ووزي .هغه هدایت ورکړی چې د ملګروملتو الوتکه قلف شي ترڅو هیڅوک ونشي کولی چې د الوتکې څخه ووزي او یا ورننوزي. د نوموړي الوتکه د سرتیرو له لوري محاصره شوې ده. یو بریدمن له لسو دقیقو وروسته زموږ خواته راغی او لفظي مشاجره وشوه. شورماشور ډیر واوریدل شو. هرڅوک د هرچا نوم اخلي. دا یوه مباحثه نه ده ، بلکه ښکنځلې ، تهدید او سپکاوی دی. موږ ناست یو او د وضعې شاهدان یو. د نجیب ساتونکی د بریدمن سره نجیب ته ورغلل. د عوني په وینا نجیب هغه ته وویل :« حرامي موږ ته د تیریدو اجازه راکړئ . هرشی تنظیم شوي دي ، نجیب د زوره ډک غږ درلود. حتی د موټر د ننه پوهیده چې ژوند یې له ګواښ سره مخامخ دی . په افغانستان کې د دومره کلونو او د څومره وژنو ترشا اوس نابېره، ... احساس پرې واکمن شو که ونشي تښتیدلی له کوم برخلیک سره به مخامخ شي. خو بریدمن ادعا وکړه هیڅ واک نلري چې نجیب ته ډګر ته د ننوتلو اجازه ورکړي. که دا کار وکړي ټوله ډله به یې په ډګر کې ووژل شي. ځکه چې د دوستم ځواکونه د۲۴ګړیو لپاره چا ته میدان ته د ننوتلواو وتلو اجازه نه ورکوي ...، په اوسنی شیبه کې ازبکان چې هرڅوک ډګر ته نږدې شي ډزې کوي...(یادونه: دا راغلی پوځي بریدمن نه بلکې ډګروال عبدالوهاب نورستانی د دولتي امنیت د پنځمې لوا د کنډک قوماندان او کونړ هم وو.) د څو دقیقو غالمغال وروسته، نجیب خپله پریکړه وکړه. نوموړي چاره او نفوذ نه درلود او لږ دوستان یې لرل . نور یې ځواک نه درلود چې وبېروي یا تهدید کړي او بدې یې هم نشوای ورکولی. هغه عوني ته وویل چې وګرزي. هغه پدې پوهیدلو چې نن شپه الوتکې ته نږدې کیدای نشي. عوني نجیب ته وویل چې غواړې خپل استوګنځي ته ولاړشي؟ نجیب ځواب ورکړ« نه»

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا ځواکونه چې له کابل څخه د وتلو خنډ شول ، که استوګنځي ته لاړ شم ما وژني. يوازيني خوندي ځای د اسکاپ قرارګاه ده. هغه ټينګار درلود چې م،م د ده د خونديتوب مسئوليت لري... د شپې په دوو بجو زموږ کتار راوګرزيد او د اسکاپ د قرارګاه په لور وخوځېدو. موږ د اسکاپ احاطې ته راورسيدو. عوني لا د موبيل په ټيلفون له بينن سره خبرې کوي. هغوی بيله وقفې په اړيکه کې دي. بينن زموږ په بېرته راګرزيدو پوهېده. هغه خبر وو چې موږ نجيب د اسکاپ قرارګاه ته راوستلی دی... عوني بوتسال وروسته راته وويل چې نجيب غوښتل خپلې ميرمنې ته دهلي ته د خپلې تيښتې په هکله چې ناکامه شوه ټلفون وکړي. خوعوني ټينګار وکړچې هغه به د يوه دوو جنرالانو سره چې تراوسه ده ته وفادارپاتې دي ټلفون وکړي ترڅو سيوان ته چې په الوتکه کې بند پاتې دی او د مرګ له ګواښ سره مخامخ دی مرسته وکړي...

ساعت ۵۰ : ۲

بينن بيا زنګ وواهه. دری جنرالان په مرسدس کې ډګر ته راورسيدل. غالباً د نجيب په غوښتنه. نوموړي جنرال عظيمي او جنرال دلاور وپيژندل. هغوی د مليشو سره خبرې وکړلې... نجيب همدارنګه له غلام فاروق يعقوبي سره لنډې خبرې وکړې او د وضعيت پوښتنه يې ترې وکړه . هغه وويل چې څو شيبې وروسته به ټلفون وکړي. هغه بيا ټلفون ونکړ. بله ورځ آوازه شوه چې ځان يې وژلی دی.

ساعت ۰۰ :۳

بينن د آندره ګليمور(د بينن سيوان ځانګړی سکرتر) د الوتکې نه د وتلواجازه ترلاسه کړله . هغوی بېله ځنډه د اسکاپ قرارګاه ته راغلل . همدا شيبه د ملګروملتو الوتکه د ازبک سرتيرو په محاصره کې ده.

ساعت ۱۵ : ۳

د ملګرو ملتو پيلوټ د موبايل ټلفون له لارې خبر راکړ چې د پرواز اجازه ورکړل شوه...
ساعت ۲۰ : ۳

بينن د جنرال عظيمي سره د هوايي ډګرڅخه راورسيدل. عوني د هندوستان له سفارت سره د نجيب الله د سياسي پناهندګۍ په اړه تماس نيولی وو. موږ ګومان کاوه چې دوه ګړۍ وروسته د ورځې په رڼا کې سيمه ئيز کارګران قرارګاه ته راشي هغه وخت به ټول ښار او ټوله نړۍ وپوهيږي چې څه پيښه شوې ده.
ساعت ۰۰ : ۴

بينن د پاکستان د سفارت سکرترجنرال ته ټيلفون وکړ ترڅو په پيښور کې د مجاهدينو د رهبرانو سره پلان جوړ کړي. ددې پلان له مخې هندوستان ته د نجيب د خوندي تېرېدو سره يوه پوځي شورا عاجلاً د کابل اداره په لاس کې نيسي . دا شورا به جنرال عظيمي رهبري کوي. بيطرفه شورا به واک د پوځي شورا څخه تسليموي. بينن غوښتل د واک سوله ئيز ليږد څه ډول چې په شمال کې پلی شو عملي شي. هغه د هغو کسانو نومونه چې بايد د پوځي شورا غړيتوب ولري سکرترجنرال ته قرائت کړل.

ساعت ۲۰ : ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوځي شورا نظر رد شو. بينن بيا د عظيمي سره اړيکه ونيوله. د عظيمي د لست نومونه نور په لاس کې نه وو.

ساعت ۴:۳۰

د هند شارژدافير راغی او ويې ويل چې فکر کوي کولی شي چې نجيب ته د هند په سفارت کې پناه ور کړي. خو هغه بايد د بينن سيوان څخه يو رسمي غوښتنليک ترلاسه کړي او د نوي ډهلي سره هغه شريک کړي. عوني له غونډې ووت ترڅو چې شارژدافير ته د يادداښت طرحه جوړه کړي.
ساعت ۱۵ : ۵

د هند سفير بد خبر راووړ. نوی دهلي نجيب ته د پناه ورکولو له امله په کابل کې د ميشت هندوانو څخه د غچ اخيستنې له امله ويره لري. لدې کبله ليوال نه دی چې نجيب ته پناهندګي ورکړي.
ساعت ۱۵ : ۶

د هند ، ترکيې ، ايران ، فرانسې ،پاکستان ، چين او ايټاليا له سفارتونو څخه پلاوي راغلي دي. بينن په بله کوټه کې بوخت دی.هغوی زما نه پوښتنه وکړله چې د څه لپاره راغوښتل شوي يو؟... بينن راورسيد او پلاوي ته يې وويل : هوډ يې درلود چې له نجيب سره هندوستان ته والوزي ، خو کله چې الوتکه کيناستله محاصره شوله. د دا ډول هرکلي تمه مو نلرله. په هوايي ډګر کې هيڅوک په انګريزي نه پوهيدل او ژباړونکي هم شتون نه درلود. زه له خپلو ملګرو سره برمټه شوی وم. بالاخره جنرال عظيمي پيدا شو او ما ته وويل شول که په کابل کې پاتې شم د ملګرو ملتو الوتکه د پرواز حق لري. هغه د الوتکې د عملې د خونديتوب له امله انديښنه لرله او ويې ويل چې وس يې پيدا نکړ چې نجيب نن شپه وباسي. د دوستم سرتېرو د عظيمي په مرسته موافقه وکړه چې د ملګروملتو الوتکه بيرته پاکستان ته ستنه شي.
ساعت ۴۵ : ۶

پاکستان موافقه وکړله چې نجيب ته د پاکستان په سفارت کې پناهندګي ورکړي. موږ يوه زرهداره وسيله چمتو کړله ترڅو نجيب او ورسره کسان د ملګروملتو د اسکاپ له قرارګاه څخه د پاکستان سفارت ته وليږدوو. موږ هيله درلودله چې دا ليږد د څو دقيقو په بهيرکې ترسره شي ، مخکې لدې چې د کابل ښاريان ويښ شي.

ساعت ۶:۵۵

بينن د پاکستان وړانديز نجيب ته وړاندې کړ.

نجيب – زه پاکستان ته نه ځم. دا د حل لار نه ده . زه د ملګرو ملتو په احاطه کې پاتې کېدل غوره ګنم...

د ماپښين ۳۰ : ۱۲(۱۶ اپريل) بينن او زه د وطن ګوند قرارګاه ته د وطن د ګوند د اجرائيه کميټې سره د خبرو لپاره ورغلو. د مذاکرې مقابل لوری سليمان لايق دی.(د وطن ګوند د اجرائيه هيآت د غونډې رئيس).

د وطن ګوند د اجرائيه هيآت(سياسي بورو) په غونډه کې د لايق او سېوان د ډيالوګ يوه برخه.
لايق: تاسې مخکې زموږ نه غوښتي وو ترڅو واک د ملګروملتو له لارې يوې انتقالي ادارې ته وسپارو موږ موافقه وکړله. موږ د ملګرومتلو پلان ومنلو ملګري ملتونه کولی شي په خپلواکه ډول بيطرفه شورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي . د غړو شميريې مهم نه دی . د موقتي حکومت تر جوړيدو پورې به دا شورا دنده ترسره کوي...
سيوان: خو تراوسه د نجيب مسئله طرحه ده . څرنګه چې تاسې پوهيږئ هغه د سولې د مذاکرو په لاره کې ستر خنډ وو. تر يوې اوږدې مودې پورې مو هڅه وکړه ترڅو دا خنډ لېرې کړو خو دا کار آسانه نه وو. بالاخره هغه مو د مارچ په ۱۸ قانع کړ چې د وينا په خپرولو سره خپل چمتووالی د ګوښه کيدو او په بيطرفه شورا يا په انتقالي حکومت کې نه ګډون اعلان کړي. سره لدې چې د نجيب الله ګوښه کېدل د ټولو ډلو غوښتنه وه، خو لدې څخه هم خبر وو چې د نجيب د استعفی له کبله د واک تشه منځته راځي . د نجيب الله شتون په کابل کې د سولې د بهير لپاره ګټور نه دی...، لدې امله اړينه ده چې هغه سمدلاسه له هيواد څخه ووزي. که د نوموړي سره څه پيښ شي د افغانستان لپاره ناوړه اغيز لري. د هغه لپاره له هيواد څخه خوندي وتل تضمين شي، ترڅو د سولې بهير په بري سره پای ته ورسيږي.

لايق: هغه څه چې تېره شپه پيښ شول اوغوښتل مو هغه له هيواد څخه بهر ته وليږدوئ د خواشينی وړ دي، په تيره چې هغه وکولی شول ملګري ملتونه پکې شامل کړي. هغه کار چې نجيب الله وکړ لکه يوغل په نيمه شپه کې له هيواد نه ووزي د خواشينی وړ دی، ځکه چې هغه نه د ګوند او نه له دولت سره سلا کړې وه ... هغه بايد خپل استوګنځي ته وليږدول شي. موږ يې خونديتوب او صحت تضمينوو ترڅو چې د نوموړي د تګ په هکله پريکړه وکړو.

سيوان: تاسې ملګري ملتونه په يوه ستونزمن دريځ کې دروئ. نجيب الله د ملګروملتو څخه پناه غوښتې ده که موږ هغه و نه منو د سولې د پرمختګ بهير ته به مطلوب نه وي ...که دا ستونزه ژر حل نشي د سترو ستونزو د حل لپاره به لارې وتړل شي. تاسو بايد خپل تصميم ونيسئ ،کوم شی ستاسو لپاره ارزښت لري د نجيب الله د وتلو مخنيوی يا د سولې د بهيرسره همکاري. دا په تاسو پورې اړه لري.

لايق : اړينه وه چې د وضعيت د انکشاف مخکې د نجيب الله سره مو خبرې کړې وای.

سيوان : موږ موافقه کړې وه ، موږ ته مو د هغه د خوندي وتلو وعده راکړې وه .ولې مو پرې نه ښودل زموږ کاروان له پوستو تير شي؟

لايق: ټاکلي پروسيجرونه شتون لري چې په هرحالت کې بايد مراعات شي نه يوازې ستاسې په هکله .
سيوان: خو موږ موافقتنامه لرله.

لايق : دلته غلط فهمي شوې ده. لکه چې مې وويل ټاکلي طرزالعملونه شتون لري چې په هرحالت کې بايد رعايت شي...

سيوان: ښه د نجيب الله په هکله څه وکړو؟
لايق: نجيب الله کولی شي ستاسو سره وي، خو اجازه نلري د ملګروملتو له حريم څخه خارج شي ، ترڅو د هغه په هکله تصميم ونيول شي چې چيرې لاړشي.
سيوان: اوس مهمه مسئله په هيواد کې د سولې پلې کول دي .په کابل کې د نجيب الله په ساتلو سره تاسو هيڅ نشی ګټلی او د هغه شتون دلته د سولې بهير شنډوي. څرنګه چې تاسې د امنيت مسئول ياست کولی شئ ماته ډاډ راکړئ چې د اوسګاپ د قرارګاه مخې ته ډله ئيزې مظاهرې به نه ترسره کيږي... دا چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پریزیدنت نجیب الله استعفی کړیده او وړاندیز یې کړی چې له هیواد څخه ووزي یقیناً چې ستاسو سره یې سلاکړې ده ...

لایق: تاسي ډاډمن اوسئ چې د ملګروملتو د قرارګاه مخې ته به مظاهرې ونشي. خوهیله کوم چې تر هغه پورې چې مو درته ویلي نه وي هغه د اوسګاپ څخه لېرې نکړئ.

سیوان: زه ترهغه پورې چې دا مسئله حل نکړم له کابل څخه نه وزم ... تاسې که هغه ته د وتلواجازه ورنکړئ په کابل کې د هغه په وړاندې دښمنی هڅوئ . دا مهال بینن د نجیب الله استعفي په لوړ غږ اجرائیه کمیټې ته قرائت کړله.

لایق: موږ دا لیک په رسمیت نه پیژنو. نشو کولی هغه په دولتي رادیو کې اعلان کړو.
سیوان: ... خو نړیوالې ډله ئیزئ رسنی یې کاپي په لاس کې لري اوهغوی به هغه خپره کړي.
لایق: د کابل خلک آرام دي . د دې خبراعلانول به هغوی ناآرامه نکړي ؟ اوس مهال په کابل کې د خوندیتوب احساس کولی شئ ، د ښار شاوخوا امنیت ښه دی . هو جنرال یعقوبي د دولتي امنیت وزیر ځانوژلی دی، سبا ته یې جنازه خاورو ته سپارل کیږي.

سیوان: راځئ چې بیا په ۹ بجوسره ووینو. لایق : طبعاً.»

هېره دې نه وي مخکې لدې چې د لایق او بینن سیوان ترمنځ پورتنی بحث وشي بینن سیوان د ګوند د اجرائیه بیروغړو ته معلومات ورکړل چې په افغانستان کې د وروستیو دراماتیکو پیښو وروسته د تنظیمونو په غوښتنو کې بدلون راغلی دی چې هغوی د انتقالي حکومت پرځای غواړي واک د مجاهدینو ګډ حکومت ته ولیږدول شي چې البته هغوی به عمومي ښښنه اعلان کړي پدې شرط چې واک په سوله ییز ډول ولیږدول شي او پدې هکله د اجرائیه شورا نظر غواړي. په غونډه کې د دفاع او کورنیو چارو وزیران د هرځواک سره چې وغواړي خپله اراده په وسلوالو ځواکونو تحمیل کړي د مقابلې څخه خپله بیوسي وښودله.په غونډه کې د جګړو د مخنیوي په خاطر پریکړه وشوه چې مسعود او حکمتیار ته پلاوي واستول شي ترڅو هغوی پر کابل برید ونکړي او پریږدي چې د مجاهدینو مشران کابل ته راورسیږي او واک په سوله ییز ډول مجاهدینو ته ولیږدول شي.وکیل له مسعود او رفیع له حکمتیار سره مذاکرو ته چمتو شول. په رفیع باندې چهارآسیاب ته د تلو په مهال د کابل د ګارنیزیون د ځواکونو لخوا ډزې وشوې تر څو د هغه د ماموریت په وړاندې خنډ شي خو هغه یوه ورځ وروسته حکمتیار ته ورځي او حکمتیار ژمنه کوي که د مسعود ځواکونه د کابل د امنیتي کمربند نه تیر نشي هغه به هم په کابل برید و نکړي. خو حکمتیار خبر نه وو چې د مسعود جنګیالي په الوتکو کې د دوستم د ځواکونو تر پوښښ لاندې د کابل هوایي ډګر ته راالیږدول شوي دي.

د شوروي - پرچمي واکمنۍ پای

د ملګرو ملتو دفتر ته د نجیب الله پناه وړل په واقعیت کې د پرچمي واکمنۍ پای وو ځکه چې په پلازمېینه کې د واک دوه مرکزونه د کابل ګارنیزیون او تش په نامه دولتي اداره را څرګندیږي خو د واک اصلي مرکز د کابل ګارنیزیون وو چې د وسلوالو ځواکونو رهبري یې لرله.د کابل ګارنیزیون واک لدې نه جوتیږي چې«عظیمي جنرال عزیز حساس (د کارمل د ګارد قوماندان) د لسم ریاست د رییس په توګه ټاکي او د هغه په وړاندې پکتین د هاتف (د ولسمشر مرستیال) په شتون کې مخالفت کوي او عظیمي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب کې وايي چې عزيز حساس له پخوا پېژنم د جمهوري رياست په ګارد کې د کار مخينه لري او هغه څه چې د صلاحيت په هکله دي زما په اند په اوسنی شېبه کې مور. هېڅوک قانوني صلاحيت نلرو ځکه چې د واک تشه ده او هرڅوک چې زور لري صلاحيت هم لري.» ۳۴۶/۱۹۱ د لسم رياست مشر جنرال باقي چې د نجيب له پلويانو څخه وو هغه هم د يعقوبي د وژني په شپه د کودتا چيانو له خوا وژل شوی وو. وايي د غلو جګړه په غلا نه بلکې په وېش وي . پرچمي کودتا چيان هم د نجيب تر ګوښه کولو پورې متحد وو او د هغه له ګوښه کولو وروسته چې د واک وېش راورسېد په دوو ډلو ووېشل شول. لومړۍ ډله د محمودبريالي په مشرۍ د کارمل پلويان وو چې غوښتل يې په راتلونکي حکومت کې دوی ټاکونکی رول ولوبوي او د پوځي شورا د منځته راتګ ليوال وو چې د پوځي شورا د امکاناتو پر اساس د واک اصلي مرکز وي.بله ډله مزدک او کاوياني د اسلامي جمعيت پلويان چې د پوځي شورا پرځای يې غوښتل واک نظار شورا ته ولېږدول شي. هېره دې نه وي چې د نجيب الله پرچمي مخالفينو اوږد مزل وهلی وو او دا مزل د ملي روغې جوړې د تګلارې د اعلان سره سم يا ښايي لا د مخه پيل شوی وي. ددې معنی دا وه چې ددې تګلارې د اعلان سره سم پرچميانو(د نجيب پلويانو او د هغه مخالفانو) د وسلوالو او سياسي مخالفينو سره پټط معاملې پيل کړلې. پردې بنست نجيب الله او د دسترخوان پرچمي يارانو ته ملي روغه جوړه يوه پروژه وه. ددې معاملو څخه د نجيب موخه دا وه چې دی په واک کې پاتې شي او سيالانو يې غوښتل د کابل په پلاز د هېواد لړکي ووينې ، هماغه دي چې د شمال تلواله يې واکمنه کړله. د نجيب الله د پرچمي مخالفانو په اړه چې د شمال ټلوالې په واکمنولو کې يې ټاکونکی رول درلود هغه به د نجيب د پرچمي مخالفينو سره د م،م د کارکوونکو فليپ کاروين او عوني پوتسالي د بينن سيوان د مرستيال په ليدنو کتنو کې درک کړو. دا ليدني کتني په هغه ورځ وروسته له هغې ګړندۍ شوې چې د نجيب الله مخالفانو خپل وروستی ګام پورته کړ چې نجيب د دوی غوښتنو ته غاړه کيږدي او نجيب اړ شو د م، م د کارکوونکو پر مټ له هېواده وتښتي . عوني او فليپ د اپريل په څوارلسمه چې ظاهرآ نجيب الله واکمن دی په يوولسو بجو د بهرنيو چارو له وزير وکيل سره وکتل او هغه هغوی ته وايي:« د پروان په ولايت کې د مسعود ځواکونو جبل السراج او چاريکار، د کابل په شمال کې له حکومت څخه ونيول او زه د هغه سره په اړيکه کې يم ، کوښښ کوم د نومورې سره د کابل د راتلونکې په اړه معامله وکړم ...هڅه کيږي د دولتي ځواکونو له لوري د عملياتو مخه ونيول شي مسعود د کابل په ۲۵ ميلي(۴۵ کيلومتري) د بګرام په هوايي ډګر فشار راوړي. مسعود ډاډمن دی چې له حکمتيار نه مخکې بګرام ترلاسه کړي...، وکيل وويل د څو اونيو راهيسي غواړي د يوې معاملې د ترسره کولو لپاره مسعود ته ورشي ، خو نجيب د دې کار خنډ ګرزي. وکيل وويل مسعود د افغانستان د ائتلانو څخه دی... ټول د مسعود سره دوستانه او ښې اړيکې لري. د پروان په ولايت کې بشپړه آرامي ده.» د ملګروملتو دا استازی د وکيل سره د ليدنې وروسته د ماپښين په دووبجو د جنرال عظيمي سره ګوري او هغه ور ته وايي:« دوهمه فرقه (جبل السراج) د مسعود سره يوځای شوې ده ... او مسعود همدا مهال د بګرام په شمال جبل السراج او چاريکار کنټرول لري ، وضعيت آرام دی ... هغه د چاريکارو د نيولو په مهال د هغو ځواکونو سره چې د مسعود سره يوځای شوي دي په اړيکه کې دی هغوی د وضعې څخه رضايت لري او غواړي هلته پاتې شي د دې پرځای چې کابل ته راشي... په پام کې نه لري چې په هغو سيمو عمليات پيل کړي چې د مجاهدينو په لاس کې لويدلې دي. »۲۲۲ / ۱۴- ۱۵ پوتسالي او کاروين يوه ورځ وروسته د اپريل ۱۵ په ۳۰ – ۱۱ د جنرال يارمحمد د دولتي امنيت د وزارت لومړي مرستيال د مزدک د ورور سره ګوري او نومورې دوی ته وايي:« په بګرام کې چې پرون د مسعود په لاس کې ولويد يو ائتلافي حکومت جوړ شو، هلته د ښتو کوم رپوټ نشته ، همداراز د بندي کولو کوم رپوټ هم شتون نلري ، يوې معاملې ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه ... د مسعود ځواکونو چې چاريکاراو بګرام ونيول کابل ته د ننوتلو هوډ نلري... پرون د افغانستان حکومت پريکړه وکړه چې د شمال ځواکونو سره چې د شمال ټلوالې په نامه ياديږي ، د دوستم او مسعود ترمنځ د ائتلاف اړيکې ټينګې کړي ، نن رسمي امرونه ورکول کيږي چې د ويني د توئيدو د مخنيوي او د ملګروملتو د سولې د پياوړتيا په خاطرد شمال د مجاهدينو د ځواکونو سره يوځای شي... تيره شپه د وطن ګوند اجرائيه کميټې (هيئت) اعلان کړل چې حکومتي ځواکونه د جمهور رئيس د مستقيم امر پرته په يوځې عملياتو کې برخه وانخلي ... يوه ډله د مسعود خوا ته د تماس په موخه استول شوې ده ترڅو ورته ووايي چې د شمال په ائتلاف هوايي بريدونه ځنډول شوي دي.» ۲۲۲ / ۱۶، ۱۸ ، ۱۹ ، ۲۰ فليپ د يارمحمد د څرګندونو پربنسټ ليکي:« جنرال به ډيرخوښ وي چې د شمال په شان په کابل کې هم توافقات پلې شي ، پدې ډول به د حکومت او شمال ټلوالې متحد ځواک منځته راشي... جنرال يارمحمد پدې عقيده دی چې د کابل په ډيرو سيمو کې د حکومتي ځواکونو او شمال ټلوالې ترمنځ د يووالي شونتيا شتون لري. » ۲۲۲ / ۲۱ د جنرال يارمحمد په څرګندونو کې په زړه پورې خبره دا ده چې هغه د کودتايي ځواکونو ټولې کړنې د بېواکه جمهور رئيس او حکومت پريکړې ګڼي . فليپ کاروين د نجيب الله خلاف د کودتا انځور داسې کاږي :« د بګرام د هوايي ډګر له سقوط او د هوا له لارې د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړي او د هوايي او مدافعي هوايی ځواکونو د قوماندان ډګرجنرال عبدالفتاح په وسيله د دوستم د افرادو تر پوښښ لاندې د کابل هوايي ډګر ته د دوستم او نظار شورا د ګډو افرادو په سمبوليکې ليږدونې سره د(پنځم ستون) له لوري چې د وطن ګوند د مرکزي شورا په رياست او اجرائيه پلاوي کې د شاملو (سياست بازانو) لکه محمود بريالی ،عبدالوکيل ، فريداحمد مزدک ،نجم الدين کاويانی اوسيداکرام پيګير چې د ببرک کارمل او سلطانعلی کشتمند له ملاتړ نه برخمن وو او د وسله والو ځواکونو د لوړپوړو قوماندانانو لکه د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړو هر يوه سترجنرال محمدنبی عظيمي ، سترجنرال محمدآصف دلاور، ډګرجنرال عبدالفتاح، ډګرجنرال سيداعظم سعيد، ډګر جنرال عبدالعظيم زرمتی او ډګرجنرال يارمحمد نه جوړشوی وو کودتا پيل شوه کودتاچيانو د ولسمشر نيول،له هغه نه يې د اړتيا وړ (سندونو او اعترافونو) ترلاسه کول او په پای کې د هغه وژنه چې (ځان وژنه) به اعلانيده خپله موخه ټاکلې وه ...» بيله کومه شکه د کارمل پلوه جنرالانو د کودتا په اړه د فليپ کاروين څرګندونې د نجيب الله خبرې دي چې د م، م استازي ته ويلې دي چې ژوند يې له ګواښ سره مخ دی او له هېواد څخه يې وباسي. د م،م دفتر ته د نجيب د پناه وړلو وروسته چې د واکمنۍ لوېدنه حتمي وه سيمه ئيز ملکي او يوځې چارواکي د سر او يا ځوکيو د ساتلو په موخه هڅې کوي چې د وسله والو مخالفينو سره معاملې وکړي که څه هم په زياترو سيمو کې کارمليان واکمن وو چې ليوال وو واک د شمال ټلوالې او يا د هغې پلويانو ته وليږدوي. د بيلګې په ډول په ننګرهار کې ډګرجنرال افضل لودين د مشرقي د تنظيمې عمومي آمر د سيمه ييزو چارواکو او جهادي شورا سره د ژمنو خلاف« حاجی قدير ښار ته داخل کړ ... ، حاجي قدير د ټولو مجاهدينو سره توافق ته رسيدلی وو او ټول مجاهدين يې جلال آباد ته داخل کړل او جنرال لودين نورهيڅ شو. » ۴۹۷/۱۹۱ ـ۴۹۸ د پرچمي لودين او جهادي قدير له چلند نه معلوميږي چې حاجي قدير په جلال آباد کې د تنظيمونو د راتلونکو احتمالي شخړو او جګړو د مخنيوي لپاره مسئولانه ګام پورته کړ خو لودين د خپلو همکارانو او جهادي شورا سره د شوې ژمنې خلاف د حاجی قدير سره پټه معامله تر سره کړه .پدې ډول د هيواد په ولايتونو کې د واک د نيولو سيالي او د معاملو لړۍ پيل شوه، وضعيت کړکيچن کيده په تيره کابل له سترګواښ سره مخامخ وو.د جنرال عظيمي د ليکنې پربنسټ د اپرېل څلېرويشتمه « د شپې په اوو بجو محمود بريالی ، مزدک، کاويانی ،وکيل، دکتور ضمير، نورالحق علومي، عبدالحق علومي، عبدالرحمن د نظار د شورا مرستيال ، دکتورنجيب الله د حضرت مجددی زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

،حمیدالله وروسته د مالیې وزیر د کابل ګارنیزیون ته راغلل ، هغوی ویره وونکې امنیتي وضعه وڅیړله او نتیجه ګیرۍ یې وکړه که چیرې د صبغت اله مجددی دولت اعلان نشي د کابل ښار نن شپه او یا سبا سهار له حتمي لوېدو سره مخامخ دی...، لدې امله پریکړه وشوه چې دکتور عبدالرحمن او دکتورنجیب الله د پېښور د جهادي تنظیمونو په استازیتوب د پشاور فیصله خلکو ته ورسوي او له ما نه یې وغوښتل چې د خبرو په ترڅ کې د صبغت الله مجددي د دولت څخه د افغانستان د وسله وال پوځ ملاتړ اعلان کړم.» ۱۲۹ / ۵۸۲ د یادولو وړ ده چې د اپریل په ځلېرویشتمه په پېښور کې د پاکستان د صدراعظم نوازشریف او د سعودي د استازي په ګډون د دوو میاشتو لپاره صبغت الله مجددی د افغانستان د اسلامي دولت د ممثل په توګه ټاکل شوی وو. په همدې شپه عظیمي د رادیو تلویزیون له لارې د وسله وال پوځ په استازیتوب د مجددی د واکمنۍ نه ملاتړ اعلان کړ. د دې اعلان وروسته سبا سهار د (اپریل پنځه ویشتمه) له ځلورو خواوو د تنظیمونو جنګیالي کابل ته راننوتل او هرې ډلې هڅه کوله چې د ښار زیاتې سیمې تر ولکې لاندې راوړي او د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنګي بنستونو،پوځي تجهیزاتو ، وسلو او د وسله وال پوځ د بیزونو او دیپوګانو په لوټولو سره چې تر منځ یې نښتې هم کېدلې په کابل کې محشر جوړ کړ. یوازې « د ثور له پنځمې څخه تر اوومې پورې په کابل کې یو زر شاوخواه کابلیان په شهادت ورسیدل.» ۲۲۳ / ۳ د ثور په اوومه صبغت الله مجددي او ورسره ځېنې جهادي مخور د جلال آباد له لارې د کابل په لور وخوځېدل او د څرخي پله په سیمه کې یې نبی عظیمي هرکلی وکړ. مجددي د سردار محمدنعیم په کور کې استوګنه غوره کړه او یوه ورځ وروسته د ثور په اتمه رسماً مجددي ته دولتي واک وسپارل شو چې پدې ډول د ا،خ،د،ګ څوارلس کلنه واکمني ختمه، د م ، م د سولې پروګرام شنډ او په افغانستان کې د اسلامي انقلاب د برې په نامه د تنظیمونوغوبل پیل شو. د اسلامي انقلاب د برې ربښتینی انځور د پوهاند محمد رحیم الهام پدې خبره کې چې د افغانستان د علومو په اکادمۍ کې یې یوه جمعیتي استاد ته کړې وه کښل شوی دی چې وایي:« کابل هیچا ندی نیولی ، کابل فتح کیدونکی نه وو ، کابل یو شمیر ملي خاینانو تاسو ته تسلیم کړ، کابل د توطئې قرباني شو، هغه توطئه چې زموږ د هیواد یوموټې توب او ملي سلامتي له ګواښ سره مخامخ کړی دی. » ۱۸/ ۵۴۴

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند واکمنۍ ته کتنه

که د ا ،خ ،د ،ګ په نامه سازمان څوارلس کلني واکمنۍ ته وکتل شي هغه د سولې او جوړونې دوره نه بلکې د جګړو او ورانونې دوره ده چې د دې بهیر او یا د جګړې د ښکېلو اړخونو تر شا پردې ولاړ وو. ددې معنی دا کیږي چې افغانانو د زبرځواکونو نیابتي جګړه پر مخ وړله. خو دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې دا جګړه لویدیځ د بنسټپالو اسلامي ډلو پر مټ پر افغانانو تحمیل کړله چې تخمونه یې د محمد داود د واکمنۍ پر مهال کرل شوي وو . شوروي اتحاد ته د دې تحمیلي جګړې د لمنې د پراخېدو له ډاره په مسکو کې ناستو واکمنانو پر افغانستان د پوځي یرغل پرېکړه وکړله،خلقي واکمني یې نسکوره او د کارمل په مشرۍ یې ظاهرا پرچمیان واک ته ورسول او دې یرغل د ثور انقلاب ناکامي یقیني کړه . البته دا د شوروي اشغالګرو یرغل او د افغانانو په وړاندې د هغوی د جنایتونو ته د برآت ورکولو معنی نلري. لکه څرنګه چې افغانانو هېڅکله هم په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نه دی زغملی دا ځل هم د اشغالګرو خلاف ودرېدل ، شوروي اشغالګر یې له افغانستان څخه وشړل او څه موده وروسته په خپله پرچمیانو د مسکو د ارادې له مخې خپله واکمني نسکوره او واک یې شمال ټلوالې ته ولېږدولو. د ۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاڅون په پایله کې چې واک د ا، خ ، د ، ګ تر لاسه کړ خپل نظام یې د افغانستان دموکراتیک جمهوریت اعلان کړخو پدې دموکراتیک جمهوریت کې د دموکراسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرک نه لګېده. ګوند واک ته په رسېدو سره د اساسنامې هغو غوښتنو ته چې په ګوند کې دموکراسي ټينګه او وده ومومي او د کړنلارې مرکزي مسالې يعنې د ملي د موکراتيکې جبهې جوړولو ته شا کړله. که څه هم خلکو د وسلوال پاڅون د برې وروسته نوې واکمنۍ او د هغې له سمونونو څخه ملاتړ وکړ خو د واکمنۍ له لورې د واک د انحصار ، د بيان په آزادۍ او سياسي فعاليتونو بنديز، د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ د تګلارې د غوره کولو له امله د ولس منفي غبرګونونو ته لاره هواره کړله . پر بله خوا د وخت سياسي ډلو او له واکه راپرزېدلو کړيو ښيله څنډه د نوې واکمنۍ په وړاندې و درېدلې چې منطقآ يې د واکمنۍ د غبرګون سبب کېده چې خپل ټول ظرفيت د مخالفينو د ټکولو په موخه وکاروي . پدې اړه دا پوښتنه را پيدا کېږي چې ولې هم واکمنۍ د مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ او هم سياسي ډلو د نوې واکمنۍ په وړاندې د ښمنۍ دريځ غوره کړ ؟ که څه هم په دريم او څلورم څپرکو کې تر يوه بريده رڼا اچول شوې ده چې دلته به يو ځل په هغو ځغلنده کتنه وشي:

د هر څه د مخه بايد وويل شي چې د دواړو اړخونو د دا ډول دريځ د نيولو اصلي لامل دا دی چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې سياسي مخالفت دښمني ګڼل کېږي . همدا تريخ واقعيت ددې سبب شو چې دواړه اړخونه د يوبل خلاف د ښمنۍ دريځ ونيسي. لکه څرنګه چې د کتاب منځپانګه د ا، خ ، د ،ګ په اړه ده لدې کبله به يوازې د دې ګوند او د هغه د واکمنۍ په تګلارو تم شو چې په ټولنه کې يې منفي غبرګونونه را وپنځول.

- لکه څرنګه چې د ا. خ .د . ګ د مساوات د ډلې پرته د د دموکراسۍ د لسيزې د نورو ګوندونو په څېر په پټه جوړ شو او نيمه پټ فعاليت يې در لود هغه يو ناقانونه ګوند وو . لدې امله يو غيرقانوني سازمان هېڅکله هم دموکراتيک سازمان نشي کېدای بلکه يو انقلابي – پارتيزاني ګوند به وي. پردې اساس د يوه انقلابي ګوند څخه چې سياسي اپوزيسيون وزغمي ، د بيان آزادۍ او سياسي پلوراليسم ته ژمن وي تمه يو خوب او خيال دی.

- هغه څه چې د افغانستان په دوديزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې د دې ګوند را څرګندېدل تر پوښتنې لاندې راوړل هغه د ګوند له لورې د علمي نړۍ ليد په رڼا کې د يوه پرمختللي افغانستان په جوړولو او د شوروي اتحاد ، سوسيالستي بلاک او د نړۍ د کارګري او کمونستي غورځنګ سره په دوستۍ او د نړيوال پانګوال سيستم او امپرياليسم ضد تګلارې ټينګار وو. لکه څرنګه چې په اسلامي ټولنو کې کمونيسم د لا دينۍ او الحاد په نامه تبليغ شوی دی او سربېره پر دې د پانګوال سيستم او امپرياليسيم ضد دريځ نيول ددې سبب شول چې په هېواد کې د سمون او بدلون مخالفان او نړيوال ملاتړي يې دا ګوند د شوروی اتحاد سپوږمکۍ او کمونست ګوند و بولي او پدې ډول د ارتجاع ، زبېښاکګرو او د پانګوالې نړۍ دښمني و ګټي. دا دوه لاملونه هغه اصلي لاملونه وو چې د ا، خ ،د ، ګ د واکمنۍ(افغانستان دموکراتيک جمهوريت) په وړاندې نالوستي ، له سياست څخه بې خبره دوديزه مسلمانو افغانانو ، ارتجاعي روحانيت، شتمنو طبقو ،له واک څخه رالوېدلو او اسلامپالو ځواکونو د توطئو او دسيسو ښکارشي او پايله يې په هېواد کې بې ثباتي او د جګړې د اورونو بلېدل شي.

- د ثور انقلاب په برې سره د هېواد په تاريخ کې لومړی ځل د ټيټواو خوارو طبقو استازو واک تر لاسه کړ. دا که له يوې خوا د سياسي انقلاب معنی لرله له بله پلوه د افغانستان په وروسته پاتې قبيلوي ټولنه کې د ټيټو طبقو د استازو واک ته رسېدل د واکمن ذهنيت خلاف يو نه منونکی بدلون وو په تېره شتمنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خانانو ته د کوچيانو ، بزگرانو او مزدورانو د بچيانو واکمنېدل د زغم وړ نه وو. همدا تفکر يا واکمن ذهنيت دی چې د ا، خ ، د ، گ سيالان او مخالفان د کوچي زوی نورمحمد تره کي ته بې سواد او ساده دولتي مشر وايي ځکه د هېواد کوچيان او بزگران نالوستي او پاک زړي ساده وگړي دي. پداسي حال کي چې تره کی د افغانستان په تاريخ کې لومړی دولتي زعيم دی چې د شلو څخه د زياتو کتابونو مؤلف ، وتلی ليکوال او ژورنالست دی. دا څرگند واقعيت دی چې ژورنالستان او ليکوالان د هرې ټولنې د لوړې پوهې خاوندان او باسواده قشر څخه وي.
—
تاريخي تجربې ښيي چې په وروسته پاتې ټولنو کې په خپله گوندونه د ستونزو د جوړولو چينه ده چې د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند د هغې څخه نشي مستثنی کېدای. همدا لامل وو چې گوند د پرله پسې کورنيو جنجالونو او کشمکشونو، انشعابونو ،کودتا گانو او کودتايي هڅو او د زعامت د پرله پسې بدلېدو سره مخامخ شو چې هم يې گوند او هم د هغې د واکمنۍ اعتبار ته زيان ورسولو.
—
په ماشومتوب او بې تجربه گۍ کې پر گوند د واک تحميليدل د دې سبب شول چې گوند او واکمني يې د پرله پسې تېروتنو سره مخامخ شي. د دې معنی دا کېږي چې گوند سياسی بلوغ ته نه وو رسېدلی او قطعاً د دولت او ټولنې لارښوونې ته چمتو نه وو. گوند پداسي شرايطو کې واک ته ورسېد چې د داود د پوځي کودتا وروسته افغانستان د وخت د زبرځواکونو په سياليو او کشمکشونو اوښتی وو. د محمدداود د جمهوري نظام په وړاندې بنسټپالو ښي اوکيڼ لاسو کړيو مبارزه کوله چې مرکزونه يې په پاکستان او ايران کې وو او ترشا يې لويديځ ولاړ وو. د ا، خ، د،گ په واکمنېدو سره چې هغه د محمد داود په پرتله زيات سمونپال وو لويديځ همدا مخالفې ډلې د واکمنۍ خلاف ترهگريزو فعاليتونو ته وهڅولې چې پايله يې په هېواد کې د جگړې پيلېدل او د خلقي واکمنۍ له لوري د زورزياتی د تگلارې غوره کول شول. لدې څخه دا پايله را وزي چې د حالاتو په کړکيچنتيا کې د ا، خ ، د ،گ سربېره د خلقي واکمنۍ د مخالفينو او د هغوی ملاتړو ټاکونکې ونډه لرله .
-
د ثور انقلاب وروسته په نوې واکمنۍ کې د زعامت د مدعيانو دريځونو او کړنو د نوي نظام اعتبار ته سخت زيان ورسولو . له بله پلوه د گوندي او دولتي زعامت په پرله پسې بدلېدل او هغه هم د زورياتۍ او شوروي تېري له امله په گوند او واکمنۍ يې د خلکو د باور کچه ټيټه کړله. د واکمنانو په بدلېدو سره چې هر يوه تېر واکمن ملامت بللی دی په خپله گوند تر غټې پوښتنې لاندې راووړ . نويو واکمنانو د دې واقعيت د درک وړتيا نلرله چې دی هم د همدې گوند له لوړپوړو څخه وو او په ترسره شوو تېروتنو کې دی هم پړ او ملامت دي. د بېلگې په توگه يو وخت نجيب الله ويلي وو: « موږ خلکو ته د کور، کاليو او ډوډۍ وعده ورکړه خو موږ خلکو ته د کور پرځای گور، د کاليو پرځای کفن او د ډوډۍ پر ځای مرمۍ ورکړې.» نجيب الله دې ته پام نه راگرزاوه چې د گوند په څوارلس کلنه واکمنۍ کې دی شپږ کاله د خاد رييس او شپږ کاله جمهور رييس وو چې د وسلوال او غيروسلوال اپوزيسيون سره د حساب او کتاب واک د خاد سره وو. که وژنې شوې دي هغه دده اداري کړې دي او که د پوځي عملياتو امرونه ورکول هغه جمهور رييس ورکول يعنې مرمۍ د ده د ارادې له مخې د ټوپکو له شپېلۍ وتلي او انسانان د ده په لاس جوړې شوې څارگرې ادارې او يا د ده وسلوال پوځ گور ته لېږل. پردې اساس د ټولو څخه زيات د ده په امر زياتې مرمۍ په خلکو لگېدلې دي خلکو ته ده ډېر کفنونه جوړ کړي او همدارنگه ډېر خلک ده گور ته لېږلي دي.

سره لدې د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند په واکمنۍ کې او په تېره په خلقي واکمنۍ کې په هېواد کې يو لړ بنسټيز بدلونونه او سمونونه چې د رښتيني انقلاب زېری يې ورکاوه پيل شول ، د ښووني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او روزني په اړه پرمختګونه د پام وړ وو، هر کار زرګونه محصلین د لوړوزده کړو لپاره سوسیالستي هېوادونو ته استول کېدل، په ښارونو کې عمراني چارې پر مخ تللې ، زیاترو ښاریانو له حکومت څخه ملاتړ کاوه او د ولس یوه برخه د نظام د پاینت په موخه وسله په لاس د وسلوالو مخالفینو په وړاندې جنګېدله او قربانۍ یې ورکولې. د اداري او اخلاقي فساد کچه ټیټه شوې وه او ګوندیانو په پوره شوق خلکو ته د چوپړاو د هېواد د هراړخیز پرمختګ په موخه په پوره رښتینولۍ سره خپلې دندې ترسره کولې او د شتمنیو په ټولولو لګیا نشول . که په ګوند جګړه نه وای تحمیل شوې ښایي د خلکو په ګټه او د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په لور ګړندي ګامونه اوچت شوي وای . خو جګړې د سمونونو مخه ونیوله ،هېواد ته یې زیات زیانونه ورسول او لګونه افغانان د جګړو خوراک شول . پدې جګړو کې یوازې د دې ګوند شاوخوا پنځوس زره غړي چې ستره برخه یې خلقیانو جوړوله د ثور انقلاب څخه د دفاع په لار کې قرباني شول . هېڅوک نشي موندلی چې د دې ګوند مشرانو او کدرونو ماڼۍ او ښارګوټې جوړ کړي وي او یا په بانکونو کې حسابونه ولري چې ددې ګوند د واکمنۍ مخکې او وروسته د واک خاوندانو شتمنۍ ټولې کړې دي او په واکمنیو کې یې په لوړه کچه فساد او اختلاص شتون درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د اسلامي انقلاب بری

د۱۹۹۲ کال د اپریل په اته ویشتمه (۱۳۷۱ کال غویي اتمه) د بهرنیو چارو په وزارت کې د رسمي مراسو په ترڅ کې واک صبغت الله مجددي ته وسپارل شو. مجاهدینو دې سیاسي اوښتون ته د اسلامي انقلاب برى وویلو. د دې معنی دا کېږي چې ګواکې جهادي ډلو واکمن حکومت نسکور او دوی واک تر لاسه کړ. خو واقعیت دا دی چې د جلال آباد له جګړې وروسته تنظیمونه نهیلي شول او تمه یې نلرله چې واکمني نسکوره کړي. پدې هکله د۱۹۹۳ کال په اپریل کې احمدشاه مسعود د المسلمون عربي اونیزې سره په مرکه کې چې مرکه یې په ۴۲۶ ګڼه کې خپره شوې وایي:« ...هیڅوک نه پوهیدل چې څه به کیږي .ټولو د مجاهدینو څخه واټن نیولو.حتی ډیر نږدې کسان چې څوارلس کاله زمونږ سره صبر او زغم ښودلی وو د واکمن بن بست او پوځي وضعې څخه نهیلي شوي وو...، پخپله تنظیمونه د ډار او وېرې سره مخامخ وو.» د مرکې څخه خبریال دې پایلې ته رسیږي :« هغه (مسعود) لکه ګلبدین نه پخپلو ځواکونو او نه د اپوزیسیون په نورو تنظیمونو باور درلود ، بلکې هغه د وطن د ګوند او د افغانستان د وسله وال پوځ د هغو مشرانو پر مټ کابل ته راورسول شو چې د ملګرو ملتو د سولې د پلان او د ملي روغې جوړې مخالفین وو چې د مسکو په حکم یې سرونه ور ته ټیټ کړي وو. »
د اسلامي انقلاب د بري ربنتیا د دې سیاسي تحول د اصلي لوبغاړي مسعود له مرکې څخه معلومیږي چې د بی بی سي سره یې ترسره کړې او په یوه برخه کې یې راغلي دي:
« پوښتنه ـ تاسې د دولت د وسله وال پوځ له جنرالانو یعنی جنرال عظیمي ،جنرال علومي، جنرال دلاور، جنرال فتاح سره څه ډول چلند کوئ ؟
ځواب – جهادي مشرانو ټل د وسله وال پوځ له جنرالانو او افسرانو څخه غوښتل چې د رژیم سره همکاري و نکړي او د مجاهدینو سره یوځای شي ، دې جنرالانو د جهادي تنظیمونو غوښتنو ته لبیک ووایه هم یې د رژیم په رانسکورولو او هم یې د کابل د ښار په امنیت کې زیاته همکاري وکړه نو دا جنرالان د تقدیر وړ دي نه د توبیخ وړ.
پوښتنه – د مجاهدینو په واکمنی کې به ښاغلی فرید احمدمزدک ، کاویانی، وکیل او نور وکولای شي له هیواد څخه ووزي یا نه ؟
ځواب ـ تر اوسه د جهادي مشرانو او جهادي شورا له خوا کوم مقررات چې څوک د هیواد څخه و نه وزي نه دي ترتیب شوي هغوی کولای شي چې په آزادانه ډول د هیواد د ننه او بهر ته سفر وکړي. »
۱۹۱/ ۳۳۱ که چیرې د خبریال پوښتنو ته ځیرشو هغه د وطن د ګوند د هغو پوځي او ملکي چارواکو په اړه پوښتنه کړې ده چې هغوی مسعود واک ته رسولی دی. لدې څخه ښیا څرګندیږي چې د اسلامي انقلاب اصلي لوبغاړي جهادي ډلې او په شمال کې بغاوتګر پرچمي جنرالان نه بلکې په کابل کې د پرچم ګوند په مشرتابه کې سیاسي معامله ګر وو. جنرال مومن د بغاوت چیانو څخه یو په کابل کې ناست پرچمي ملکي او پوځي معامله ګر داسې معرفي کوي: « کله چې مزارشریف سقوط وکړ، پاڅون د وطن د ګوند د مرکزي کمیټې او په کابل کې د جنرالانو له ملاتړ نه برخمن شو.جنرال آصف دلاور لوی درستیز، جنرال نبي عظیمي د کابل د ګارنیزیون قوماندان ، جنرال سیداعظم سعید د جمهوري ریاست د ګارد قوماندان او لسګونو نورو جنرالانو پیغامونه را واستول او په څرګند ډول یې خپل پیوستون وښود .» ۲۲۵/ ۲۰۵ د احمدشاه مسعود او جنرال مومن مرکې د اسلامي انقلاب د بري اصلي لوبغاړي ښیي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسلامي انقلاب د بري په نامه يې د شمال تلوالي واکمنولو ته لار هواره کړله او پر بله خوا يې نه يوازې خلکو بلکې خپل گوند ته هم خيانت وکړ. دا د اسلامي انقلاب برى نه بلکې د پرچميانو له لخوا د مسعود په گټه کودتا وه چې د افغانستان تباهى ته يې لاره هواره کړله. د دې کودتا توپير د چنگاښ د شپږويشتمې او غويي د اوومې له کودتا وو څخه پدې کې وو چې لومړۍ دوې کودتاوې د حکومتونو او سياستونو خلاف تر سره شوې خو دا وروستۍ (د ثور اتمې) کودتا د افغانستان د شتون پر ضد کودتا وه. دا توره کودتا د افغانستان په لرغوني تاريخ کې يو تور داغ دى . البته د هغو رښتينو مجاهدينو اتلولۍ او سرشندنې چې د شوروى اشغال په وړاندې وجنگېدل د درناوى وړ دي خو د تنظيمونو د مشرانو او ځينو جهادي قوماندانو خاينانه معاملې او په هغو کې د م،م د سولې د پروگرام شنډول چې هېواد يې کورنۍ جگړې ته ور ټېل وهلو د بښنې وړ نه دي . سره لدې بيا هم د جهاد ټيکه داران د غويي اتمه د جهاد د فتحې ورځ او يا د اسلامي انقلاب د بري ورځ گڼي پداسې حال کې چې دا ورځ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې او د ۱۳۸۰ کال د تلې د پنځلسمې په څېر د افغانستان د تباهۍ او بربادۍ توره ورځ ده ځکه چې:

الف - د م ، م د سولې د پروگرام يې شنډ کړ.

ب – ددې کودتا په پايله کې د شمال دا د شر اوفساد تلواله واک ته ورسېده کومه چې د ړانده قومي تعصب د لړکيو د حقونو د ترلاسه کولو په نامه يې د هېواد ورونه قومونه په پښتنو او غيرپښتنو، ډېرکيو او لږکيو او هېواد يې په شمال او جنوب ويشلو چې پدې توگه يې د ملي نفاق تخمونه وکرل .

ج ـ تنظيمونو ته د واک د لېږد په ورځ (د غويي اتمه) د کابل په ښار کې چور او تالان ، د عامه شتمنيو لوټول او د وحشتونو لړۍ پيل شوله او دې بهير ځلورکاله دوام وموند. د دې وحشتونو په ترڅ کې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې ، لرغوني آثار ،د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنگي بنسټونو او وسلوال پوځ تجهيزات او وسلې له منځه ولاړل. سربېره پردې په افغانستان کې داسې وحشت واکمن شو او داسې جنايتونه وشول چې قلم يې د ليکلو او ژبه يې د ويلو څخه شرمېږي . د په اصطلاح د اسلامي انقلاب د لوبغاړو موخه د عبدالعلي مزاري د مرکې څخه څرگندېږي چې د ۱۳۷۲ کال د مرغومي د جگړو وروسته د آزادۍ له راديو سره کړې وه او وايي: « مسعود څو ځله ما ته هيات را ولېږه او ويې ويل چې موږ او تاسې ټول محروم ملتونه يو.موږ بايد ټول سره يو ځاى او متحد اوسو او د پښتنو دوه سوه کلن استعمار ته نوره اجازه ور نکړو اوس واکمنې محرومو ولسونو ته انتقال شوې ده بايد د هغې ساتنه وکړو.» بېله شکه چې د دې تکلارې پايله د کورنۍ جگړې پيلېدل او د هېواد تباهي وه.

ولې تنظيمي جگړې پيل شولې ؟

مخکې لدې چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب وويل شي بايد لومړۍ دوو نورو پوښتنو ته ځواب ولټول شي . ولې اووه تنظيمونه په پاکستان او اته تنظيمونه په ايران کې جوړشول او ولې په افغانستان کې جهادي تنظيمونه واک ته ورسول شول. دې دوو پوښتنو ته د ځواب ويلو وړاندې بلې پوښتنې ته هم ځواب ورکړل شي چې څه وخت په افغانستان کې جهاد پيل شو. د ليکنې د دې برخې سرليک ته د څو پوښتنو د ځواب لټول ښيي چې سياسي – ټولنيزې پديدې لکه د ځنځير د کړيو په څېر له يوبل سره تړاو لري همدا لامل د سياسي – ټولنيزو بهيرونو پېچلتوب ښيي. که څه هم وروستۍ پوښتنې ته مخکې ځواب ورکړل شوى دى چې جهاد د سرطان د انقلاب وروسته پيل شو چې يوځل به بيا پرې ځغلنده کتنه وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۲ کال د کودتا وروسته په هېواد کې د هراړخیزه سمونو د پلي کولو ژمنې ور کړل شوې. د دې سمونونو د اعلان سربېره د محمد داود مخینې او په جمهوري دولت کې د پرچمیانو غوښنینه برخه د دې لامل شول چې د هېواد محافظه کار او ارتجاعي ځواکونه او د شوروي اتحاد مخالفان نوی جمهوري نظام د شوروي اتحاد سپوژمکی وبولي او د هغه خلاف یو تبلیغاتي کمپاین پیل کړي. له بله پلوه د محمد داود اروایي ځانګړتیاوې چې د سیاسي مخالفینو شتون یې نشوای زغملای او د نوي نظام د مخالفینوخلاف یې د زورزیاتی تګلاره غوره کړله مخالفین اړ شول پاکستان ته پناه یوسي، هغوی هلته تر پوځي روزنې لاندې ونیول شول او د نوي رژیم خلاف یې د جهاد په نامه افغانستان ته د ورانکاریو لپاره را ولېږل. دې دولتي ضد فعالیتونو تر هغو پورې دوام وموند چې داود خان لویدیځ ته په ګونډو شي.د ثورد وسله وال پاڅون وروسته سمدلاسه د محمد داود د واکمنی سناریو پیل شوله . د افغانستان د پرمختګ دښمنانو او ملاتړو یې هغه وخت د واکمنیو خلاف د جهاد فتواوې ورکړې دي او د اسلام نه د یوې وسلې او وسیلې په توګه استفاده کړې چې واکمنیو په ټولنیزو- اقتصادي سمونو لاس پورې کړی دی خو دغو مفتیانو د امیرحبیب الله خان په څېر پاچا چې په عیش اونوش کې ډوب وو د خادم الملته الدین او هغو لسګونو ښځو ته چې د امیر په حرمسرای کې یې په مختلفو نومونو ژوند کاوه هغوی ته یې د صباحه الحرم، مرجانه سراري او نور عربي لقبونه ورکول او ولس یې د دې پاچا اطاعت ته رابللی دی. دا ټول هغه اسلام دښمنه څېرې وې چې د نړیوالو استکباري شیطاني مرکزونو په چوپړ کې ولاړې وې ، ترڅو افغانان په تورتم کې وساتي اود دې استکباري ځواکونو د ګټو خلاف ونه دریږي. دا هغه استخدام شوي دین پلورونکي وو چې د لږ مادي او دنیوي امتیاز په وړاندې وطن پلوري. دې حالت ته په کتلو سره د هیواد هغو سیاستوالو او واکمنانو ته چې د هیواد د آبادۍ او د خلکو د سوکالۍ په موخه یې متې رانغښتې وې په کار وو چې د خپلو سمونونو د پلي کولو پر مهال یې د پوره غور او اړین احتیاط څخه کار اخیستی وای او په تېره د خلکو مقدساتو او دودونو ته یې پوره درناوی کړی وای ترڅو یې په کمین کې ناستو دیني سوداګرو ته دا پلمه نه وای ورکړې چې پردوی د کفر او الحاد تور ولګوي، د ولس له سپیڅلومذهبي او ملي احساساتو نه ناوړه ګټه پورته کړي او د جهاد په نامه هغوی د نړیوالو شیطاني ځواکونو او د هغوی د سیمه ییزو چوکره ګانو په چوپړ کې ودروي. له بده مرغه د اماني نهضت نه نیولې تر دې دمه د هیواد د مترقي غورځنګ لارویانو او په هغو کې د ا ، خ، د ، ګ و نشوای کړای دا تشه ډکه کړي. د دې ترخه واقعیت لامل پدې کې دی چې هغوی خپل تاریخ نه وو لوستی ، د خپل ولس رواني ځانګړتیاوې ، دودونه او نرخونه یې درک نکړل، یا یې هغو ته ارزښت ور نکړ او یا دا چې پر داسو ظاهري بدلونونو چې د ټولنې د پرمختګ لپاره یې هیڅ ګټه نه لرله لاس پورې کړي او داسې اداره چې د خلکو د همکارۍ او ملاتړ د جلبولو جوګه شي جوړه نکړای شوه چې پایله یې د ریفورمونو دریدل ، د واکمنیو نسکوریدل او د محافظه کارو په پردیو پورې تړلیو ډلو واکمنیدل شي. افغانان د نړۍ د نورو ولسونو په څېر د خپلو واکمنیو څخه د هرڅه ړومبی په هیواد کې د قانونیت اوعدالت د ټینګښت او د دوی مقدساتو او دودونو ته د درناوي هیله لرله او لري یې. ولس دې ته نه ګوري چې واکمنۍ یې ځانته اسلامی وایي یا دموکراتیکي، انقلابي یا ریفورمیستي، جمهوریت یا امارت، ولسونه د واکمنیو عملي کړنو ته ګوري .
غازي امان الله خان چې د انګریزانو څخه د خپلواکۍ د ترلاسه کولو اتل دی داسې کارنامې هم لري چې د هغه د سقوط لپاره یې لار هواره کړله. هغه د اروپا له اوږده سفر وروسته داسې فرمانونه لکه په ښار کې د چادرۍ په اغوستلو بندیز لګول صادر کړل. د هغه په اداره کې داسې چارواکي هم تر سترګو کیدل چې استبداد او فساد یې ساری نه درلود. د بیلګې په توګه د پغمان په لویه جرګه کې د کابل یوه استازي چې درۍ لکه روپۍ یې د بسپنې په ډول حکومت ته د جنګي مهماتو د اخیستنې په موخه هم ورکړې وې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا ته وايي: « ترهغه پورې چې ستاسو په فساد ککړ وزیران محکمې او دار ته و نه رسول شي په هیواد کې د هیڅ ډول سمونونو امکان نشته. » ۲۲۵ /۸۱۳ لکه څرنګه چې وایي «تاریخ د عبرت هنداره ده » د ا، خ ، د، ګ مشرتابه د اماني غورځنګ د نسکوریدو له ترخو تجربو څخه زده کړه نه وه کړې او د ریفورمونو په پلې کولو کې چې د وخت او ولس غوښتنه وه داسې تیروتنې او ناسنجول شوي ګامونه پورته کړل چې د اماني دورې سره یې هېڅ توپیر نه درلود. که د امان الله خان په زمانه کې کوم والي د شریعت پر ځای د قانون د پلي کولو پر ضرورت ټینګار کاوه، د خلقي حکومت ځینو مسؤلینو بیا په کلیو کې نالوستي وګړي او حتی ښځې اړ ایستلې چې د سواد د زده کړې کورسونو ته ولاړ شي یا دا چې د انقلابي شورا د اووم لمبرفرمان(د ښځو د حقونو) د پلي کولو په نامه د خلکو د ودونو د خوښیو د مراسمو مخنیوی وکړي او یا د ځمکو د اصلاحاتو په ترڅ کې د حکومت د سیاستونو د بیانولو په نامه د ملاکانو او خانانو په پته سپکې سپورې ویلې او ملاکان یې سپکول. دا سپکاوی په هغه بزګر چې دولت وړیا ځمکه ور کوله هم ښه نه لګیده ځکه چې نوموړی خان د هغه له قوم او قبیلې څخه وو چې هغه ته یې سپکاوی ځانته سپکاوی ګاڼه. البته چې ګڼ شمیر پرچمیانو او د امین پلویانو په لوی لاس د حکومت چارې سبوتاژولې . پدې هکله سیستاني د خپل کتاب مقدمه بر کودتای ثور ۱۳۵۷وفجایع هشت ثور په ۱۱۱ مخ کې راوړي چې کله خلقیانو کارمل په پراګ کې د سفیر په توګه وګومارلو هغه په هوایي ډګر کې هغو پرچمیانو ته چې د ده سره مخه ښې ته ورغلي وو د کارمل یوازېنۍ سپارښتنه دا وه چې « تاسې به په ټول قوت سره خپلې هڅې د تره کي ، امین د رژیم د ناکامولو په موخه را ګرزوئ.» د ا،خ،د،ګ هم د شاه امان الله په څېر واک انحصار او خپل طبیعي متحدین یې هم په واک کې شریک نکړل. ددې ګوند په واکمنۍ کې د غازي امان الله د حکومت په څیرد نظر او عمل یووالی نه لیدل کیده او د یو بل خلاف یې تحریکات کول، دې دا معنی لرله چې نوي انقلابي واکداران نه یوازې د وسلوالو مخالفینو سره په جګړه اخته وو بلکې په خپلو کې هم سره جنګیدل . د واکمنی په وړاندې د پرچمیانو دریدل ، د امین لخوا د تره کي وحشیانه وژنه او د کارملیانو له لوري د م،م د سولې د پروګرام شنډول یې څرګندې بیلګې دي چې پایله یې د جهادي تنظیمونو واکمنېدل شول. .

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره به اوس لوموړۍ پوښتنې ته چې ولې اووه ګونه او اته ګونه جهادي تنظیمونه جوړشول ځواب ووایو. د دې ډلو له جوړولو څخه د اسلام آباد او تهران او د هغوی د نړیوالو ملاتړو موخه دا وه چې دا ګڼ شمېر تنظیمونه د ا، خ، د ، ګ د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته ګډه ژبه پیدا نکړي او یو مرکزي ځواکمن حکومت جوړ نکړي . کله چې دې د ښمنو ډلو د ګډ حکومت د جوړولو وړتیا نلرله په طبعي ډول سره نښتل او د جګړو اورونه بلېدل . له همدې امله یې جهادي تنظیمونه واک ته ورسول چې د یو بل د منلو او زغملو اراده او لېوالتیا یې نلرله . ددې دوو پوښتنو کې ځواب د هغه مهال د زبرځواکونو(شوروي اتحاد او امریکا د متحده ایالتونو) تګلارو او ستراتېژیو هم خپل رول خو ټاکونکی رول درلود. د تنظیمونو د واکمنېدو په درشل کې شوروي اشغالګر د افغان ولس د اتلوالې مبارزې په وړاندې په ګونډو شول او له افغانستان څخه ووتل، خو لکه څرنګه چې مسکو د وخت په افغان دولت او جهادي ډلو کې نفوذ او اغېز درلود او په تېره نجیب الله او د هغه د دسترخوان یارانو د مسکو د ښه غوړنیوونکو مزدورانو په توګه د شورویانو د دستورونو پلې کوونکي وو د شورویانو د دستورونو له مخې ګامونه اوچتول ښېله دې چې د دې دستورونو د اړتیا ، ګټورتوب او زیان په اړه سوچ وکړې . شوروي سلاکاران ترهغو پورې د نجیب الله ترڅنګ ناست وو او هغه ته یې مشورې ورکولې چې هغه یې لاس تړلی پرچمي کارملیانو او د نظارشورا ته تسلیم کړ. هغه مهال د کرملن ناستو نقشه دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې د پرچم ـ جمعیت تر مشرتابه لاندې واک شمال تلوالې ته ولېږدوي. د تلوالې له واکمنېدو سره د شوروبانو سربېره ایران ، پاکستان ،هندوستان او لوېدیځوال هم همغږې وو. د تلوالې په واکمنېدو سره چې مرکزي رول پرچم ـ جمعیت ته پکې ورکړل شوی وو ، ددې تلوالې تګلاره د شوروي اشغال لاندې د کارمل ـ نجیب حکومتونو کاپي وه چې هغه د مسکو ګټو ته په لومړیتوب ځرخېدله . که چېرې شمال تلوالې په خپلو کې نه وای سره خوړلې بېله کومه شکه هغه به تر ډېرې مودې پورې پر افغانستان واکمنه پاتې شوې وای، ځکه چې د سیمه ییزو ځواکونو(روسیه، هند، پاکستان او ایران) له ټینګ ملاتړ ځخه برخمنه وه. د م، م دسولې د پلان د شنډولو او د شمال تلوالې د واکمنولو څخه د مسکو موخه دا وه چې په افغانستان کې یو قوي اسلامي دولت جوړ نشي چې د داسې یوه دولت د جوړېدو له کبله د شوروي اتحاد د منځنۍ آسیا اسلامي جمهوریتونه د خپلواکۍ او اسلامي ولولو څخه اغېزمن کېدل او پدې ډول شوروي امپراطوري له ګواښ سره مخامخ کېدله. همدا لامل وو چې د هېواد هغه لړکۍ ډلې چې پښتنې ضد روحیه یې لرله واک ته ورسولې ترڅو پښتانه وټکوي چې منطقآ د پښتنو له غبرګون سره مخامخ کېدل او د جګړې اورونه بلېدل . د نجیب الله هغه خبره چې حکمتیار ته به اجازه ورنکړم کابل ته را ننوزي او د هغه څخه به دا نور حکومت ونکړي د مسکو نقشه وه چې نجیب په ناپوهۍ کې او کارملیانو په شعوري دول پلې کړله.

امریکا هم د شوروي اتحاد په څېر د ا، خ ، د ،ګ د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته په افغانستان کې د ځواکمن اسلامي دولت د جوړېدو له امله وېره لرله. لکه څرنګه چې د ا ، خ ، د ، ګ د واکمنۍ د راپرزېدو یوه ورځ وروسته ګراهام فیلر د امریکا د سي آی اې د اداري پخواني مرستیال ویلي وو :« وروسته له هغې چې د جهاد له برکته یو ستر زبرځواک ماتې وخوړه په افغانستان کې د مجاهدینو له لوري د اسلامي دولت جوړېدل د امریکا او لوېدیځ لپاره یو ستر ګواښ جوړوي. اسلام اوس مهال د مارکسیسم – لیننیسم ځای نیولی او په هماغه کچه د لویدیځ تمدن ته ورانوونکی دی.» ۲۲۶/ ۲۰۲ د واشنګتن ددې پالیسۍ په اړه ډګروال یوسف د آی اس آی د افغانستان د څانګې مشر لیکي :«زه عقیده لرم که چېرې د مجاهدینو برې د امریکا له ګټو سره سم وای د هغوی برې له کورنیو شخړو سره سره حتمي وو، له بده مرغه داسې نه وو.»۱۵۴/ ۱۹ پاکستان او ایران چې د چنګاښ د انقلاب وروسته د افغان حکومتونو ضد اوربکو ملاتړي وو هغوی هم په افغانستان کې د کمزوري حکومت شتون د خپلو ملي ګټو سره برابر ګڼلو ، د قوي مرکزي حکومت مخه یې ونیوله او د خپلو جهادي چوپړیانو پر مټ یې جګړو ته لمن ووهله. که چېرې په افغانستان کې مرکزي ځواکمن دولت جوړ شوی وای افغانستان د پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېده ، هغه مهال ایران او پاکستان د خپلو تولیداتو بازار(افغانستان) له لاسه ورکاوه . له بلوه پلوه با ثباته او ځواکمن افغان حکومت د دې وړتیا موندله ، ایران او پاکستان ته پرېمانه تلونکې اوبه مهار کړي چې اسلام آباد- تهران دا هم نه غوښتل . همدا لاملونه وو چې اسلام آباد- تهران ، مسکو- واشنګتن او د هغوی متحدینو تنظیمي جګړو ته لمن ووهله. ددې لپاره چې واشنګتن د افغانستان څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته په افغانستان کې د یوه اسلامي قوي دولت د جوړېدو مخه نیولې وي چې بېله شکه اسلام آباد هم ورسره همغږی وو لا د مخه چمتووالی نیولی وو. عبدالحمید مبارز د خپل کتاب (حقایق وتحلیل وقایع مسایل سیاسي افغانستان) په ۴۳ ـ ۴۴ مخونو کې د۱۳۶۸ کال د تلې په میاشت کې د بدخشان په توپخانه کې د مهمو جهادي قوماندانانو جلال الدین حقاني ، احمدشاه مسعود، سید جګرن، قاري بابا، عبدالحق، ملاملنګ، خلیفه عبدالودود،محمد امین وردګ، بلال نیرم، تورن نظري او نورو د یوې غونډې یادونه کوي چې آی اس آی او سي آی اې هغه را بللې وه چې ظاهرآ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل له سقوط وروسته د واک د تشې مخنیوی وو خو موخه یې د واک د تشې مخنیوی نه بلکې « واشنګټن د اووه ګونو تنظیمونو جوړښت، ځواک او مشرتابه ته په کتلو سره هغه د خپلو ستراتیژیو د پلې کولو په وړاندې خنډ ګڼل .له همدې امله امریکایان د افغانانو په منځ کې د لیډرشپ د ماتولو په هڅه کې شول چې د ګوندونو او قوماندانانو تر منځ بې اتفاقي راوړي. په کال ۱۹۹۰ سي آی اې نېغ په نېغه د قوماندانانو ترمنځ د وسلې وېش پیل کړ دا کار یوه ښه وسیله شوه چې د قوماندانانو تر منځ شخړې پیدا کړي.» ۸۸/ ۴۲ سربېره پردې پدې کار سره جهادي قوماندانانو د خپلو تنظیمي مشرانو څخه د خپلواک درېځ شونتیا تر لاسه کوله . دا په تنظیمونو کې د ژور کړکېچ واکمنېدو او خپلسریو ته د لمن وهلو یوه بریالۍ هڅه وه. له یاده و نه باسو چې مخکې لدې قوماندانانو ته د وسلې وېش د تنظیمونو د مشرانو او آی اس آی له خوا تر سره کېدلو او اسلام آباد حتی سي آی اې ته اجازه نه ورکوله چې په تنظیمونو وسلې وویشي. د پورتنیو څرګندونو او وروستیو پېښو څخه داسې ښکاري چې د تنظیمونو ترمنځ جګړې د واشنګټن د پلان یوه برخه وه. له بله پلوه څرګنده شوله چې سي آی اې په تنظیمونو کې داسې قوماندانان لرل چې د دوی د نقشو رښتیني پلې کوونکي وي چې د بدخشان د توپخانې د غونډې ستره برخه وال له همدې قوماندانانو څخه وو. پدې اړه ددې غونډې یوه ګډون کوونکي ملاملنګ یوه خلقي ته چې د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته پاکستان ته تښتېدلی وو ویلي وو: « موږ مستقل خلک یو ، د قوماندانانو شورا لکه حاجي عبدالحق،رحیم وردګ او زه...، راځئ زموږ سره ، زموږ سره خبرې یعنې د امریکا سره خبرې ، موږ د امریکا خلک یو، د تنظیمونو او پاکستان پروا نلرو.» ۲۸۳/۲۲۷ – ۲۸۴ کله چې ملاملنګ د قوماندانانو د شورا غړي د امریکا خلک بولي دا د دې معنی ورکوي چې سي آی اې د جهاد په زمانه کې دا ډله قوماندانان ښه غوړنیوونکي او امریکا ته وفادار تثبیت کړي وو . همدا لامل هم وو چې کله امریکایانو په ۲۰۰۱ کې پر افغانستان یرغل وکړ څه موده وروسته یې رحیم وردګ د دفاع وزیرمقرر کړ ، ملاملنګ یې ولسي جرګې ته راپورته کړ او که عبدالحق طالبانو نه واى وژلي هرومرو به عبدالحق د امریکایي اشغال لاندې حکومت لوړپوړي وای . ببله شکه د امریکا همدې باوري قوماندانانو په خپلمنځي تنظیمي جګړو کې ټاکونکی رول لوبولی دی چې پدې ډول یې د یوه قوي اسلامي دولت مخه ونیوله او له بله پلوه یې اسلام چې« د مارکسیسم – لینینسم وروسته د لویدیځ تمدن ته ورانوونکی دی» هم بدنام کړ. البته په تنظیمو جګړو کې د مسعود رول لکه د لمر په څېر څرګند دی. دا هغه څه وو چې د وخت زبرځواکونو(شوروي اتحاد او د امریکا د متحده ایالتونو) غوښتل چې هغې ته هم ورسېدل . همدا لامل وو چې احمدشاه مسعود ته مسکو د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو کې مرکزي رول ورکړی وو اوښایي دا کار د واشنګټن سره په همغږۍ کې ترسره شوی وي ځکه چې په روسیه کې یو شمېر څېړونکي د شوروي اتحاد وروستی مشر ګرباچف د امریکا د نقشو پلې کوونکی ګڼي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلق د موکراتیک گوند(وطن گوند) د نسکورېدو وروسته

کله چې د۱۹۹۲ کال د اپریل په نیمایی کې د افغانستان شمالي ولایتونه د مرکزي حکومت له کنترول څخه ووتل د اپریل په ۲۴ په پیښور کې د پاکستان د صدراعظم نوازشریف او د سعودي عربستان د استازو په ګډون جهادي مشران سره جرګه شول او د افغانستان د راتلونکي واکمنۍ بنسټ یې پدې ډول کېښود چې صبغت الله مجددي په د دوو میاشتو لپاره د دولت ممثل او برهان الدین رباني به د څلورو میاشتو لپاره د افغانستان د سرپرست دولت رییس وي . د صدارت مقام اسلامي حزب او د دفاع وزارت به د جمعیت برخه وي. د کابینې غړي به د تنظیمونو د دویمي کچې له غړو څخه ټاکل کېږي. ددې شپږو میاشتو په ترڅ کې به د راتلونکي حکومت لپاره اسلامي متفق علیه شورا تصمیم نیسي او د هغه انتقالي عمر به دوه کاله وي. ګلبدین حکمتیار په خپل کتاب (پټې توطیې او بربنډې څېرې) کې د پېښور د غونډې په اړه راوړي:« آی اس آی ټینګار کاوه که چېرې مسعود د دفاع وزیر، رباني او مجددي جمهور رییسان نشي بحران نه حل کېږي او په کابل مسلط ځواکونه چا ته واک نه سپاري.» د همدې لوزنامې له مخې د غوبې په اتمه مجددي ته د اسلامي دولت د ممثل په توګه د بهرنیو چارو په وزارت کې چې د نجیب الله د واکمنۍ ګڼ شمېر لوړپوړو چې په هغو کې عبدالواحدسرابي د جمهوررئیس مرستیال او صدراعظم فضل الحق خالقیار هم ګډون درلود د ځانګړو مراسمو په ترڅ کې واک وسپارل شو. د جمهور رییس لومړي مرستیال عبدالرحیم هاتف پدې مراسمو کې ګډون ونکړ. کله چې د بهرنیو چارو په وزارت کې د واک د لیږد مراسم ترسره کېدل د کابل په ښار کې د تنظیمونو جنګیالیو د دولتي ادارو او مؤسسو د نیولو او له هغو څخه د مالونو او تجهیزاتو پر ایستلو بوخت وو. د وزارتخانو ، دولتي او اقتصادي بنسټونو د نیولو په خاطر جګړه ظاهراً د شمال ټلوالې او د حزب اسلامي تر منځ روانه وه خو پخپله د شمال ټلوالې جنګیالي هم د زیاتو سیمو د نیولو او غنیمتونو د ترلاسه کولو په موخه په خپلو کې سره جنګېدل . په همدې ورځ د تنظیمونو له لوري د خلکو او ټولنیزو شتمنیو د غلا او خپلسرۍ څرګنده بیلګه دا ده :«کله چې پخوانی صدراعظم خالقیار د بهرنیو چارو د وزارت څخه پخپل موټر کې ووت، د مسعود نفرو د بهرنیو چارو د وزارت مخکې له موټر نه کښته کړ، موټر یې ترې وتښتاوه خالقیار پلې روان وو ترڅو یوه پوځي افسر پخپل موټر کې یووړ. ماښام خالقیار د بابا جلندر د مسعود د قوماندان لخوا وتښتول شو او له هغه څخه یې پیسې غوښتې وې ترڅو د ځینو افسرانو په مرسته خوشې شو.» ۱۷/ ۴۶۸ کله چې د تېر نظام د صدراعظم سره دا ډول چلند وشو د هېواد عادي وګړي به له کومو ستونزو او ګواښونو سره مخ وو. د جهادي ډلو له لوري د دولتي بیزونو او زیرمو څخه خوراکي توکي او لوازم په ټیټه بیه په بازارونو کې خرڅ شول ، نرخونه را ولویدل او مجددي به په ویاړ سره ویل: «زما د واکمنۍ په مهال د اوړو او خوراکي توکو نرخ ټیټ شوی دی خو هغه خبر نه وو چې دا توکي جهادي غلو غلا کړي او په ټیټه بیه یې بازار ته وړاندې کړي دي.»۲۲۳ / ۷ د مجددي د واکمنې انارشي او د تنظیمونو خپلسري له دې نه جوتیږي چې د « سوداګرۍ او امنیت وزیران شهباز احمدزی او جنرال نوروز د اسلامي وحدت جنګیالیو پرې نه ښودل چې نوموړو وزارت خانو ته ننوزي. »۸۸ /۶۳ جهادیانو ته د واک د لیږد یوه ورځ وروسته مجددي د افغانستان د اسلامي دولت ممثل په ارګ کې د واک په ګډۍ ډډه ولګوله او عمومي بښنه یې اعلان کړه.هغه پداسې شرایطو کې د دولت مشري په غاړه واخیستله چې په هیواد او په ځانګړې ډول په پلازمینه کې تنظیمونو هلې ځلې کولې چې زیاتې سیمې تر خپلې ولکې لاندې راولي . مجددي د دولت د ادارې لپاره نه کوم پلان درلود او نه یې د امنیت د ټینګولو په خاطر کوم منظم امنیتي ځواک ، چې د ده د فرمانونو او امرونو له مخې عمل وکړي. پداسې یوه حالت کې چې پرسر د ځمکې پرسر د محشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بل څه نشو ورته ویلی ټول ولس او په هغو کې د ا، خ، د، ګ خلقي برخه او د نجیب الله پلویان د واکمن وحشت او انارشۍ څخه د خوندي پاتې کیدو په موخه غارونه لټول او د هیواد څخه د وتلو په لټه کې وو. پر بله خوا کارملیانو چې د واکمنۍ برخه جوړوله د واکمنانو اکثونه کول. د وخت په تېرېدو سره که څه هم د جګړو کمی نه وو خلقي مشرانو او کدرونو هڅې پیل کړې ترڅو خپل ګوند بیا په پښو ودروي . د هغوی د هڅو پایله دا شوه چې د شوروي اشغال پر مهال په دولت کې د شریک اړخ په استازیتوب زیری ، پنجشیری ، آرین او جنرال نظرمحمد او د امین د پلویانو څخه شاه ولي ، سوما، جلیلي او هاشمي سره جرګه شول. د سوما په وینا دوی د دې شرطونو له مخې د نوي ګوند په جوړولو هوکړه وکړله :

- د ببرک کارمل سره به جوړه نه کېږي.
- د ګوند نوم به بدلوي .
- د کنګرې تر جوړېدو پورې به د ګوند مشر او رییس نه وي.
- د مرغومي شپږمه به توره ورځ اعلانیږي.

د مجاهدینو په واکمنېدو سره چې کارملیان د دولت برخه او احمدشاه مسعود د اسلامي دولت بې تاجه ټولواک وو د ۱۳۷۱ کال د زمري په میاشت کې مسعود د خلقي مشرانو زیري ، پنجشېري ، جنرال نظرمحمد او آرین سره وکتل او دوی ته یې په هېواد کې د ژوند کولو ډاډ ور کړی دی . شا وخوا درې میاشتې وروسته یې بیا وربللي او په دې کتنه کې یې له دوی څخه غوښتي چې خپل پوځي ملګري وهڅوي ترڅو له حکومت سره همکاري وکړي . خلقي مشرانو ورته ویلي وو چې اوس مهال موږ کوم سازمان نلرو او له هغوی سره اړیکي نشته خوهڅه به وکړو چې هغوی تشویق کړو او ستاسې له استازی سره به د آرین سره په تماس کې وي . د زیري په وینا « موږ نه غوښتل د مسعود خبره پر ځمکه واچوو.» لکه څرنګه چې د وخت په تېرېدو سره تنظیمي جګړې نه درېدلې او د هېواد څخه تېښتې دوام درلود خلقیان هم له هېواد څخه وتل او ډېری یې پاکستان ته کډوال شول. خلقي مشرانو په پاکستان کې په۱۳۷۲ کال کې د سولې د غورځنګ په نامه د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کېښود او مشر یې شهنواز تنی وټاکه. د دې خوځښت د جوړولو په غونډه کې خلقي مشرانو(زیري، پنجشیري، سوما، جلیلي ، مومند) برخه لرله . تنې یې لدې کبله د ګوند مشر ټاکلی دی چې په ګوند کې یې ناپیلی دریځ درلود. که د ا، خ، د ،ګ مشرتابه او په هغو کې خلقي مشرانو له خپلو پرله پسې تېروتنو او ناکامیو د عبرت درس اخېستی وای ور ته په کار وو چې له سیاسي مبارزې یې لاس اخېستی وای د یوې اعلامیې په صارولو سره یې له خپلو ملګرو او ولس څخه بښنه غوښتي وای چې د دې جوګه نشول ګوند ، دولت او ټولنه په ښه توګه رهبري کړي او د ګوند له کدرونو یې غوښتي وای چې تېرو ترخو تجربو ته په کتو سره سیاسي مبارزې ته دوام ورکړی. یادوخلقي مشرانو د سولې د غورځنګ بنست کېښود خو عملاً یې د خپلې پرېکړې او ژمنې خلاف د سولې غورځنګ سره سازماني اړیکي وشلولې او خپلواکه سیاسي هڅې یې پیل کړلې. همـاغه دي چې د جلیلي په مشرۍ د۱۳۷۵ کال د زمري د میاشتې په اته ویشتمه د پیښور په ښار کې شاوخوا د ۱۳۰ تنو په ګډون یوه غونده را وبلله او د ملي یووالي په نامه یې ګوند جوړ کړ چې مشران او پیژندل شوي کدرونه یې ټول د امین پلویان وو. همدا رنګه هغه مهال په مسکو کې یو شمېر پرچمیانو د حبیب منګل په مشرۍ د(نهضت اعتدالیون) په نامه د پرچمیانود بیا تنظیمولو هڅې پیل کړلې خو کومه لاسته راوړنه یې نلرله . دا هم د یادولو وړ ښکاري چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته یو شمېر کارملیانو د عبدالرشید دوستم ترمشرۍ لاندې د افغانستان د ملي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځنګ په نامه ګوند جوړ کړ. هغه ډله پرچمیان چې د شمال ټلوالې سره په حکومت کې شریک وو د۱۹۹۴ ترجنوري پورې چې دوستم د رباني خلاف په جګړه کې ماتې وخوړله وروسته سوکه سوکه د هیواد څخه په وتلو پیل وکړ چې غوڅ اکثریت یې د شوروي اتحاد د ټوټې شوې امپراطورۍ په هېوادونو کې مېشت شول. په ۱۳۷۲ کال کې اسلامي ګوند(حکمتیار)، د ملي ژغورنې جبهې (مجددي) ، ملي اسلامي غورځنګ(دوستم) ، وحدت حزب (مزاري) د هماهنګۍ په نامه یوه شورا جوړه کړله او د رباني د حکومت خلاف یې بیا جهاد پیل کړ . په تنظیمي واکمنۍ کې شریک پرچمیان چې د دوستم سلاکاران او ملاتړي ګڼل کېدل د هماهنګۍ د شورا فعالان وو. د دې نوې سیاسي- پوځي ارګان په راڅرګندیدو سره د۱۳۷۲ کال د مرغومي یوولسمه (جنورۍ لومړۍ) د دوستم ځواکونو د حضورۍ چمن او مکرویانو څخه چې د اسلامي ګوند له ملاتړ څخه برخمن وو د ارګ په لور وخوځېدل تر څو ارګ ونیسي خو د دولتي ځواکونو له خوا شا ته وتمبول شول. د دې جګړو په ترڅ کې د باختر آژانس له خوا یو خبر خپور شو چې « یو شمیر پرچمیانو په ډله ییز ډول ځان وژنه کړې خو واقعیت دا وو چې د دولتي امنیت کارکوونکي چې شمیر یې دیرشو تنو ته رسیده د مسعود د ځواکونو له خوا چناواري شوي وو .»۲۲۳ / ۳۴ هېره دې نه وي چې د رباني د څارګرې دستګاه کارکوونکي خادیستان وو. هغوی دوستم د رباني پر ضد جګړې ته وهڅولو او د « جګړو په ترڅ کې یې غوښتل د رباني خلاف کودتا وکړي چې د کودتا د پلان په هکله جنرال بابه جان مسعود ته راپور ورکړی و. » ۸۸ /۹۳ ځینې پرچمیان بیا ګوته جنرال یارمحمد د فریداحمدمزدک ورور ته ګوته نیسي چې مسعود یې د پرچمیانو له پلان څخه خبر کړی وو. دا چې ولې مسعود پرچمیان کوم چې دی یې واک ته رسولی و ووژل باید وویل شي چې پرچمیانو هغه مهال دوه اړخیزه خوځېدنه پیل کړې وه چې هم یې له مسعود سره راشه درشه او همکاري درلودله او هم یې د ملي – اسلامي غورځنګ له لارې چې د هماهنګۍ د شورا غړیتوب یې درلود له حکمتیارسره اړیکې ټینګې کړې وې. پرچمیانو د پنجابیانو په څېر تل د خپلې سیاسي مبارزې پر مهال دوه ګونی رول لوبولی دی او د خپلو ابتلافي ملګرو خلاف یې دریغ هم نیولی دی. ښېله شکه مسعود هغه پرچمیان وژلي دي چې په کودتا کې ښکېل وو . پدې هکله ډګروال شریف احمد د پرچم د فرکسیون غړی وايي:« د کودتا یوه ورځ وړاندې په بادام باغ کې چې د رباني د ګارد قرارګاه وه د ګارد درستیزوال تورن جنرال شمس الرحمن پنجشیري د ګارد د کنډکونو د درستیزوالانو غونډه راوبلله او ویې ویل موږ او تاسې باید د خپل پرچمي ملګري جنرال دوستم سره همکاري وکړو ترڅو اخواني رباني له واک څخه ګوښه کړو. ما ورته وویل چې زه دا کار نه کوم . هغه را ته وویل ته د استادۍ صدقه شې . ما څه و نه ویل او له غونډې ووتلم او زما پسې د دافع هوا درستیزوال هم له غونډې ووت.» هغه وايي چې هغه مهال د پوځي قطعاتو قومانداننان جهادیان او درستیزوالان یې پرچمیان وو.دا بیا ښیي چې د ۱۹۹۴ کال د جنورۍ په لومړۍ نیټه پرچمیانو د رباني خلاف د کودتا هڅه کړې ده. عجیبه دا ده چې د هماهنګۍ د شورا تر جوړېدو پورې د حکمتیار مخالفت له رباني سره پدې کې وو چې ګنې د دوستم ملیشې او پرچمي کمونست جنرالان د رباني ترڅنګ ولاړ دي خو حکمتیار د همدې دوستمیانو او پرچمیانو سره د رباني خلاف ابتلاف وکړ. دا د دې معنی ورکوي چې د حکمتیار سره د «کمونستانو» په یو ځای کېدو سره هغوی د زم زم په اوبو غسل وکړ او له ګناوو پاک شول. د پرچمیانو له لوري د کودتا په درشل کې په مسکو کې د پخواني حکومت د وسلوالو ځواکونو د یو شمېر افسرانو غونډه چې غوڅ اکثریت یې پرچمیان وو د دې کودتا سره تړلې ده یادونه یې اړینه برېښي. هغه مهال لیکوال په مسکو کې ژوند کاوه . د۱۹۹۳ کال د نوامبر په میاشت کې د پاتریس لومومبا په دولتي پوهنتون کې دا غونډه جوړه شوه چې لیکوال هم پدې غونډه کې د خبرېدو وروسته ګډون وکړ. په غونډه کې د۷۰ ـ ۸۰ تنو شاوخوا کسانو ګډون کړی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د لیکوال په شمول څلور تنه پخواني خلقیان او ښایي نور ټول پرچمیان وو. البته یوې میرمنې هم پدې غونډه کې برخه لرله. په غونډه کې د کارمل د واکمنۍ د ګوند منشي او د دفاع وزارت د سیاسي ریاست رییس جنرال محمدیاسین صادقي هم ګډون کړی وو. غونډه د افغانستان د وسلوالو ځواکونو د افسرانو د کمیټې د جوړولو په نامه رابلل شوې وه. د غونډې مشرتابه د کورنیوچارو د وزارت خلقي جنرال اکرم هلالي، د امنیت د وزارت پرچمي جنرال عزیزحساس او د اردو پرچمي جنرال محمدهاشم رودوال کاوه. ددې غونډې لپاره مخکې له مخکې اساسنامه او کړنلاره جوړه شوې وه ، د هغو د لوستلو وروسته پرې بحث وشو. دا دوه سندونه په واقعیت کې د یوه سیاسي غورځنګ اساسي سندونه وو. د غونډې په وروستۍ برخه کې د ګډون کوونکو پوښتنو او وړاندیزونو ته وخت ورکړل شو. د تائیدي څرګندونو ترڅنګ دریو تنو، دوو خلقیانو او یوه پرچمي چې دری واړه څنګ تر څنګ ناست وو د خپلو پوښتنوپواسطه د غونډې موخه تر پوښتنې لاندې راوړله. لومړی پوښتنه د پخواني پرچمي وه او ویې ویل : « تاسو دا غونډه په دولتي پوهنتون کې جوړه کړې ده بېله شکه د پوهنتون د مشرتابه د هوکړې او همغږۍ پربنسټ مو دا غونډه را بللې ده او دا د دې معنی ورکوي چې ددې خوځښت تر شا د دې هیواد څارګره اداره ولاړه ده ...» خلقي وویل اړینه دا وه چې موږ پدې غونډه کې په مسکو کې د کډوالو د ستونزو په اړه بحث کړی وای . د لومړۍ پوښتنې په اړه د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال وویل چې د پوهنتون په صالون کې د غونډې جوړول د شخصي اړیکو پرمټ صورت نیولی او د دوهم وړاندیز په اړه وویل شول چې د کډوالو ستونزې به د دې غونډې د مشرتابه له خوا چې هغه به وټاکو حل کړي. دریمه لاندې پوښتنه لیکوال طرحه کړه : « په مسکو کې د افغانستان د وسلوال پوځ د افسرانو د کمیټې د جوړولو اړتیا څه ده آیا موږ بیا د کومې کودتا لپاره آمادګي نیسو تر څو واک تر لاسه کړو او مخکې له مخکې ورته تشکیلات جوړوو.» د دې پوښتنې په راپورته کولو سره میرمن پاڅېدله د افغانانو د یووالي د اړتیا په اړه یې په زړه پورې انقلابي وینا وکړله او دا یې هم وویل څوک چې دا غونډه سبوتاژوي هغه د دښمن ژرندې ته اوبه ورخوشوي . د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال هم د لیکوال پوښتنې ته د خپل منطق پراساس ځواب ورکړ. البته د غونډې په پای کې یې د کمیټې مشرتابه چې یو اوږد نوملړ وو وړاندې کړ چې ډېری یې په غونډه کې هم موجود نه وو او رئیسه هیآت د لیکوال نوم هم پرې اضافه کړ. لیکوال وویل چې هغه د دې کمیټې د جوړېدو مخالف دی او تاسې یې د هغې مشرتابه ته پیشنهادوئ او نه غواړي د دې کمیټې په مشرۍ کې ځان ووینې.دا مهال د غونډې د رئیسه هیآت مشر پدې اوږده نوملړ رایګیري وکړله او ټولو مثبته رایه ورکړه . داسې بریښي چې دې غونډې د دوستم او پرچمیانو له لوري د رباني خلاف کودتا سره تړاو درلود ، برې یې یقیني ګڼلو خو کودتا ماتې وخوړله او د پرچمیانو دا هیله هم پوره نشوله.

لکه څرنګه چې د اسلامي انقلاب د بري وروسته په افغانستان او په تېره کابل کې د تنظیمونو د جګړو او انډوخر له امله وحشت واکمن شو او د واک مختلف مرکزونه منځته راغلل خو د واک یوازینی مرکز چې د نورو په پرتله منظم وو، د حکومتولۍ اړینه تجربه او غوره امکانات یې لرل هغه د کابل ګارنیزون وو چې مشري یې نبي عظیمي لرله او هغه په خپله پدې اړوند لیکي : « د دې ورځو په ترڅ کې د کابل ګارنیزون کابو د پخواني او نوي دولت د اداري په مقر اوښتی وو او عمومي اداره تر اوسه زما په لاس کې وه د کابل په ګارنیزون کې د اسلامي جمعیت د نظار د شورا مرستیال دکتر عبدالرحمن او د هغه قوماندانان اوسېدل ځکه چې د دولتي امنیت او ځارندوی د وسلو او اعاشې بیزونه د نظار د شورا په لاس کې وو، له دې امله سلګونه وسله وال قوماندانان او مجاهدین چې پکول او پټو یې درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ته راتلل او هر یوه یې د تیلو، مهماتو ، اعاشې او د شپې نوم او د وسلې د لیږد ټکټ او نور غوښتل. هغه به د یوې کوچنۍ ورقې پواسطه نوموړو بیزونو ته لیږل او یا به یې ماته معرفي کول. د دفاع وزارت څانګو، دولتي ادارو لکه مرکزي سیلو، دولتي انحصاراتو، مخابراتو او بانکونو او نورو زما په لاسلیک سره اجرأت کول . د کابل ګارنیزیون د ریزورو وسله والو څخه ډک وو پداسې حال کې چې هلته د پخواني دولت سلګونه کارکوونکي ، د ګوند غړي ، افسران او جنرالان ،د کابینې غړي اوحتی د جمهور رئیس مرستیالان د پکول او پټو سره تر ماښامه پورې اوسیدل. »۱۲۹ / ۵۹۷ د عظیمي څرګندونې ښیي چې د مجددي په واکمنۍ کې د واک اصلي مرکز د کابل ګارنیزیون وو چیرې چې جنرال عظیمي د پخواني حکومت او دکتورعبدالرحمن د مسعود مرستیال د نوي حکومت په استازیتوب د ګډ ائتلافي حکومت لاربښوونه کوله. همدا د کابل د ګارنیزیون واک او کلیدي رول وو کله چې احمدشاه مسعود په چهاریکارو کې د خپل سیال (حکمتیار) د جنګیالیو سره د جګړې نه وروسته کابل ته راغی د عظیمي دفتر ته چې هلته « آصف دلاور ، نورالحق علومي ، سیداعظم سعید، فتاح ،عبدالحق علومي، امیرمحمد، داودعزیزي او نورو شتون درلود هغه پخپل غیږکې نیسي.» ۱۹۱/ ۲۲۳ د پرچم – جمعیت ایتلاف د نورالحق علومي له هغې مرکې څخه ښه جوتیږي چې د آلمان فدرال جمهوریت نه د مسکو له لارې د راستنیدو وروسته چې ملګرو یې هغه ته د کانتیننتال په هوټل کې مطبوعاتي کنفرانس سمبال کړی وو د بي بي سي د خبریال د دې پوښتنې په اړه چې تاسې د کومو شرایطو له مخې اسلامي جمعیت ته تسلیم شوئ په ځواب کې وایي:« زمونږ ستر ایتلاف ته تسلیمي مه وایئ. افغان ، افغان ته نه تسلیمیږي، مونږ ایتلاف کړی دی مونږ تسلیم شوي نه یو.» ۵/ ۲۹۸ – ۲۹۹ د همدې ایتلاف له امله وو چې د مجددي او رباني په کابینه کې د پرچمیانو څو تنه غړي ترسرګو کېدل او د خلقیانوڅخه یو تن هزاره توکمه جنرال خدایداد د ملي امنیت د مشر په توګه د وحدت د ګوند له خوا معرفي شوی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشران يا ممثلان

د ۱۹۹۲ کال د اپرېل په څلېرویشتمه په پېښور کې د پنجابيانو او سعوديانو د ارادې له مخې پروفيسور مجددي د دوو مياشتو او پروفيسور رباني د څلورو مياشتو له پاره د تمثيل په موخه د کابل په پلاز د ولسمشرانو په نامه کېنول خو د کابل اصلي واکمن احمدشاه مسعود وو . لکه څرنګه چې د اسلامي واکمنۍ بنسټ د يوې توطېې او هغه هم د پرديو دارادې له مخې کېښودل شو ددې واکمنۍ مخورو تر پايه د يوبل خلاف توطېو او دسيسو ته دوام ورکړ او د ګور د چنجيانو په څېر يو بل وخوړل او پايله يې دا شوله چې د جهادي تنظيمونو له ګېډې را وتلي رښتيني مجاهدين د طالبانو په نامه سر راپورته کړي او دا د شر اوفساد زېږوونکي لوټماران او لنډغر له ډګره وباسي.خو د شر او فساد د تلوالې د جګړو او وحشتونو له امله نه دا چې د دوی د جنګياليو ککری ماتې شي بلکه د افغانستان د مدنيت ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې، لسګونه زره کابليان شهيدان شول او لکونه نور د هيواد څخه وتښتيدل.د شمال تلوالې په واکمنۍ کې ډول ډول وحشتونو چې ساری يې په تاريخ کې نه دی ليدل شوی ترسره شول. د مجددي دوه مياشتنۍ واکمني د انساني ضد، ملي ضد او اسلامي ضد له وحشت، بربريت او انارشۍ ډکه واکمني وه. مجددي د دې وحشتونو مخه نشوای نيولی ځکه دی د تمثيل لپاره په ارګ کې کېنول شوی وو او واک د بې تاجه جهادي ټولواک د دفاع وزير احمدشاه مسعود سره وو او مسعود بيا د خپلو روسي ، ايراني، پنجابي او ... بادارانو د خوښې سره سم ګامونه اوچتول. ښه بيلګه يې د مجددي وينا ده چې د۱۳۷۱ کال د چنګاښ په اوومه کله يې چې واک رباني ته سپاره د اسلامي جمعيت او په ځانګړي ډول له رباني او مسعود څخه د خفګان په څرګندولو سره داسې ګيلې وکړلې :« د پېښور د لوزنامې د دويمې مادې پر بنسټ د رهبري شورا غونډې بايد د جهادي شورا د کار د پای وروسته دايرې شوې وی خو د استاد رباني تر مشرۍ لاندې رهبرۍ شورا غونډې کولې چې د رهبرۍ د شورا پريکړې د جهادي شورا سره په ټکر کې راتلې چې دا ډول اجرأت د يوه هيواد په اداره کې ګډوډې منځته راوړي...، اسلامي جمعيت او د نظار شورا راډيو ټلويزيون لکه شخصي ملکيت د خپل ګوند او د اشخاصو په چوپړ کې راوړی وو او زما ويناوې يې سانسور يا نه خپرولې ...، د دفاع وزير پداسې حال کې چې د امنيت د کميسيون رئيس هم وو د کابل د امنيت په هکله هيڅ اقدام ونکړ او حتی زما شخصي پيغامونو او هدايتونو ته يې ارزښت نه ورکاوه... » ۲۲۳/ ۱۰ – ۱۱ البته د رباني واکمني که د مجددي له واکمنۍ بده نه وه ښه هم نه وه . د افغانستان د اسلامي دولت د لومړي ممثل له پورتنيو څرګندونو څخه چې د هغه څرګنده بېواکي او د مسعود ټولواکي ښيي بريښی چې اسلام آباد هغه « د دوو مياشتو لپاره د اسلامي دولت د(ممثل) په توګه تمثيل ته وړاندې کړی و خو اصلي واک د حضرت صاحب سره نه و، ځکه چې ده خو يوازې تمثيل کاوه واک خو د بل چا سره و. » ۲۲۸/ ۷۰ ـ۷۱ د دوو پروفيسورانو د واکمنۍ بله ځانګړتيا دا وه چې حزب اسلامي ته د رسېدلي د صدارت مقام صدراعظم استاد فريد د دفاع د وزير مسعود له وېرې اړ شو د صدارت څخه وتښتي او د خپل تنظيمي مشر سره يوځای په چهارآسياب کې مورچل ونيسي. حکمتيار خو دا جرآت نشوای کولای ښار ته ننوزي. د مجددي دوه مياشتنۍ واکمني په ټوله کې د اسلامي حزب او جمعيت د ګوند ترمنځ د سياسي واک پرسر او د نورو تنظيمونو ترمنځ د دولتي او عامه شتمنيو د چور او تالان په موخه د زياتو سيمو ترولکې لاندې راوړلو جګړو او د کابليانو د کړاوونو ټوليزه ده . که د مجددي دوې مياشتنۍ واکمنۍ ته وکتل شي د هغه د واک ساحه د ارګ څخه د کابل ښار نورو سيمو ته ونه غزېدله . د مجددي د واکمنۍ په وروستۍ اونۍ (جون دويمه) د دولتي ځواکونو(اسلامي اتحاد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدت حزب) تر منځ جګړې پيل شولې. دا جګړې د شمال تلوالې د قوم پالنې او د احمدشاه مسعود له لوري د واک د انحصار له تګلارې سره تړاو درلود. د نظار شورا خپلو موخو ته د رسېدو لپاره د وحدت ګوند ځلور تنه فعالان ترور کړل او دا ترور يې د اتحاد اسلامي کار وګڼله او همداسې يې اعلان هم کړل. دا اعلان سبب شو چې د وحدت او اتحاد ترمنځ جګړه پيل شي. دې جګړې عملاً شمال تلواله په دوو دښمنو ډلو ووېشله. جمعيت(رباني) ، اتحاد(سياف) او ملي غورځنګ(دوستم) په يوه اړخ او د محمدآصف محسني د حرکت تنظيم ظاهرآ بې طرفي غوره کړله خو د مذهبي تړاو له کبله د وحدت سره خواخوږي ښودله. دې جګړو د رباني په واکمنۍ کې دوام ومومند چې د افشارو غميزه يې غوره بېلګه وه چې پدې جګړه کې د جمعيت او اتحاد جنګياليو د زرو تنو څخه زيات بېګناه هزاره ګان ووژل. د مسعود د ړانده قومي تعصب په اړه د حزب وحدت په اخبار کې را غلي دي:« هغه چا چې جنايت کړی، عامې وژنې يې کړې دي او په شعوري ډول يې د (هزاره وژنې)، (ازبک وژنې) او(پښتون وژنې) شعارونه ورکړي څرنګه کولای شي سولې ته غاړه کېږدي...، که جګړه د ملي اسلامي غورځنګ سره ده د ازبکو سره د جګړې په نامه تبليغېږي، که جګړه د وحدت اسلامي حزب سره ده په څرګنده توګه (جګړه د هزاره ګانو او د هزاره ګانو څخه د غچ اخېستنې) په نامه تبليغېږي ...، کله چې د طالبانو پر ضد جګړه ده د پښتنو او پښتونېزم پر ضد جګړه او د پښتنو د بيا واکمنۍ په هکله تبليغېږي.» ۲۲۹/ ۲ عجيبه دا ده چې د امريکا په مشرۍ د ناټويي اشغال پر مهال همدې متعصب توکمپال ، د م ، م د سولې د پروګرام شنډوونکي او د تنظيمي جګړو اصلي لوبغاړي ته د ملي اتل لقب ور کړل شو. د مجددي د ځای ناستي رباني په واکمنۍ کې په حالاتو کوم مثبت بدلون رانغی ،د مجددي د واکمنۍ وحشت ادامه وموندله او په هيواد او پلازمېينه کې عملا د واک مختلف مرکزونه چې د يوبل سره په جګړو لګيا وو شتون درلود. د کابل ښار په لويديځ کې شيعيه تنظيمونو او اسلامي اتحاد ، جنوب لويديځ کې اسلامي حزب، حضوري چمن او مکرويانو کې اسلامي ـ ملي غورځنګ او په نورو برخو کې د نظار شورا واک چلاوه. د رباني په واکمنۍ کې د اسلامي انقلاب د بري د دوهمې کاليزې په درشل کې رباني په ارګ او غازي اکبرخان مينه، حکمتيارپه چهارآسياب ، دوستم په بالاحصاراو د مرنجان غونډۍ ، مزاري د دريمې او ځلورمې کارتې شاوخوا ، محسني د برچي د دښتې په سيمه او د مسعود جنګياليو د تلويزيون په غره کې مورچلونه نيولي وو. د رباني د حکومت مسخره وضعيت لدې نه معلومېږي چې« د اسلامي انقلاب د بري دوهمه کليزه رباني د ارګ مخکې ،حکمتيار په چهارآسياب ، مزاري په دريمه کارته ، محسني په حربي ښوونځي او دوستم په مزار کې او رباني بيا دريمه کليزه په پروان کې ونمانځله چې د رباني ـ مسعود ترڅنګ قاضي حسين احمد د پاکستان د جماعت اسلامي مشر هم د پوځي پريټ ننداره کوله. » ۱۳۲/ ۲۹۴ حکمتيار او رباني دواړو چې د ځوانو مسلمانانو د غورځنګ د ګډې مبارزې مخينه لرله او ددې خوځښت د مشرتابه پرسر مبارزې له کبله لارې سره جلا کړې وې يوبل ښه پېژندل . حکمتيارد رباني په واک کې د پاتې کېدو ليوالتيا ته په کتو سره د هغه د واکمنۍ د دريو مياشتو په تېرېدو سره هغه ته خبرداری ورکړ چې د ځلورو مياشتو په تېرېدو سره د پېښور د لوزنامې له مخې واک قيادي شورا ته و سپاري. خو رباني پدې نامه چې د واک تشه راځي د اهل الحل العقد د شورا تر جوړېدو پورې به خپلې دندې ته دوام ورکړي. همدا لامل وو چې د جولای په مياشت کې د حزب اسلامي ځواکونو په کابل د توغنديو باران پياوړی کړ او د کابليانو د کړاوونو او بدمرغيو کچه لا نوره هم لوړه شوله . يوازې د اسلامي حزب توغندي نه وو چې کابليان يې وژل بلکې د ښار په د ننه کې د شمال تلوالې اربکيانو چې بې مهاره مليشې وې په خپلو کې سره جنګېدلې . د دې لپاره چې رباني خپله واکمنۍ وغزوي د اهل الحل العقد شورا(۱۹۹۲ ، دسمبر دېرشمه) پداسې حال کې را وبلله چې په کابل کې د جګړو او نښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نه وو. د شورا د را بللو په درشل د لېندئ میاشت کې اسلامی حزب ، نجات ملي ، ملي محاذ ، وحدت او د خالص اسلامي حزب د یوې اعلامیې په خپروني سره شورا تحریم کړه. همدا لامل وو چې د شورا په غونډه کې د تنظیمونو د مشرانو څخه یوازې رباني او سیاف د الازهر د پوهنتون د اخوان المسلمین له ایدیولوژئ اغېزمنو مشرانو ګډون کړی وو. دې شورا لکه د کارمل د زماني د ګوندي کنفرانسونو په شان چې په هغو کې چکچکې کېدلې او هورا ګاني ویل کېدلې په چکچکو او د تکبیر په نارو سره بدرګه کېدله . د دولت د مشر د ټاکل کېدو لپاره سیال نوماند شتون نه درلود . په صالون کې د رایې اچولو لپاره دوه صندوقونه ایښودل شوي وو چې په یوه د رباني انځور نښلول شوی وو او په بل صندوق د چا انځور نه وو . دې شورا رباني د دوو کلونو لپاره د جمهور رییس په توګه وټاکلو او د حکومتي تبلیغاتو له مخې له ۱۵۰۰ تنو ګډونوالو نه ۹۰۰ تنو رباني ته رایې اچولې وې . په غونډه کې رباني یو شمېر کسان د پارلمان د غړو په توګه اعلان کړل خو د رباني د واکمنئ تر پایه پورې چا د پارلمان مشر ونه پېژاند او نه پارلمان کومه غونډه وکړه . دا نو یو خیالي پارلمان وو. څرنګه چې د اهل الحل العقد شورا نوم خورا پیچلی او تلفظ یې ستونزمن وو او له بله پلوه د غونډې مسخره بهیر او د شورا برخه والو ته د پیسو ویش په ولس کې دا شورا دومره بدنامه کړه چې هغه یې د شورای حق و ناحق ، شورای پول نقد او شورای هک و پک په نامه یادوله. د شورا وروسته حکمتیار پر کابل فشار زیات کړ تر څو د پاکستان صدراعظم نوازشریف د ۱۹۹۳ کال په فبرورئ کې کابل ته راغی او ویل کېدل موخه یې د جهادي مشرانو ترمنځ روغه جوړه وه. د نوموړي لومړی بریالی ګام د مولوي خالص او ملا رباني پخلا کول وو. د دوی له پخلا کولو وروسته « خالص رباني د اسلام برحق خلیفه وباله.» ۱۷/ ۴۸۳ خو د مولوي خالص او رباني پخلا کېدو او د خالص لخوا رباني د اسلام د برحق خلیفه اعلانولو په وضعیت کوم مثبت اغېز پرېښود یعني په جګړو کې کمی را نغی او جګړو لا قوت وموند. لدې کبله د جهادي ډلو سیمه ییز ملاتړي اړ شول تنظیمي مشران پاکستان ته ور وغواړي تر څو دا سیاسي ماشومان وپوهوي چې جګړو ته د پای ټکي کېږدي.

قرآن وهلي لوزنامه

شمال تلواله واک ته په رسېدو سره ونه توانېده د یوه حکومت په څېر عمل وکړي ځکه چې د لېدرشپ وړتیا یې نلرله. ترکیبي ډلې یې سمدلاسه لکه ښرمښان د یو بل په داړلو لګیا شول . له بله پلوه هغوی او په تیره د جمعیت مشرتابه تر دې کچې په تاجک پالنه کې ډوب وو چې د تلوالې غیرپښتانه ملګري یې هم نشوای زغملی. د دا ډول تګلارې پایله دا شوه چې د تلوالې هزاره او ازبک توکمه ډلې د افغانستان د اسلامي دولت په وړاندې ودرېږي . پر بله خوا د اهل الحل العقد د شورا د پرېکړې وروسته چې شورا د رباني د جمهوري ریاست دوره دوه کاله وغزوله حکمتیار هم خپل فشار پر کابل زیات کړاو تنظیمي خپلمنځي جګړو قوت وموند چې پایله یې د کابلیانو د مرګ او ژوبلې او بهر ته د کډوالئ زیاتوالی شو. همدا لامل وو چې د مجاهدینو سیمه ییز ملاتړي(ایران، پاکستان، عربستان) دې پایلې ته ورسېدل چې خپل چوپړیان اسلام آباد ته ور وغواړي تر څو له جګړو لاس واخلي. د تنظیمونو مشرانو په پاکستان کې یوه لوزنامه لاسلیک کړه چې د اسلام آباد د لوزنامې په نامه یې شهرت پیدا کړ.دې لوزنامې د رباني د ولسمشرئ دوره د دوو کلونو څخه اتلسو میاشتو ته را لنډه کړله. د دې پرېکړې پربنسټ رباني هغه نسبي مشروعیت چې د اهل الحل العقد د شورا څخه اخیستی وو هم له لاسه ورکړ. رباني په دې کار سره د خپلو پلویانو د نیوکو او پوښتنو سره مخامخ شو او ده د هغوی په ځواب کې ویل چې پرده فشار وو او لوزنامه یې لاسلیک کړله. پدې هکله په زړه پورې دا ده چې « په اسلام آباد کې لوزنامه په انګریزي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چمتو شوې وه او لکه څرنګه چې شپه پای ته رسیده هغه (رباني) بیله دې چې لوزنامه ولولي لاسلیک کړې وه. » ۸۸ /۱۲۵ د دې لوزنامې د لاسلیک پر مهال د پاکستان صدراعظم نوازشریف، محمدي، حکمتیار، رباني ، محسني، ګیلاني، حسیني ، فاضل ،احمدشاه احمدزي او د سعودي او ایران استازو شتون درلود.غونډې حکمتیار د صدراعظم په توګه مؤظف کړ. د لوزنامې له مخې به حکمتیار په دوو اونیو کې خپله کابینه جوړوله ، مسعود به له دفاع وزارت څخه ګوښه کېده او د دې وزارت چارې به د یوه کمیسیون له لوري اداره کېدلې ، وسلې به ټولیدلې... خو ځان غوښتونکي مسعود د شمال د تلوالې تر نسکورېدو پورې چمتو نشو چې لوزنامې ته غاړه کېږدي . معمولاً د ګوندونو او حکومتونو ترمنځ لوزنامې د دواړو اړخونو او یا څو اړخونو له لوري ترتیب، د هغوی د همغږۍ او پوهاوي وروسته لاسلیک کیږي خو د افغانستان د اسلامي دولت مشر رباني د پردیو له لوري جوړه شوې لوزنامه بیله دې چې هغه ولولي لاسلیک کړې وه. البته پروفیسور رباني لومړی افغان مشر نه وو چې لوزنامه یې بېله دې چې هغه ولولي لاسلیک کړې وه بلکې مخکې له دې پروفیسور مجددي هم هغه لوزنامه نه وه لوستې چې دی یې د افغانستان د اسلامی دولت د ممثل په توګه نومولی وو او د خپلې دوې میاشتنۍ بېواکه واکمنۍ په زمانه کې یې د لوزنامې په اړه ویل : « ما یې اصلي متن نه وو لوستی او په بیړه یې راباندې لاسلیک کړله...، استاد سیاف زما سره وعده کړې وه چې دا متن به راښیي خو په خپله ژمنه یې وفا ونکړه. » ۱۷ / ۴۶۶ عجیبه خو دا ده چې لوزنامې او تړونونه د اړونده دولتي بنسټونو(وزارت خانو، ریاستونو) صدارت او جمهوري ریاست په آرشیفونو کې د مهمو دولتي سندونو په توګه ساتل کیږي خو په پېښور کې د افغانستان د اسلامي دولت د جوړېدو تړون د سیاف په کور، ګوندي دفتر یا ښایي په جیب کې ساتل کېده او د دولت ممثل ته یې نه ورښودلو. لکه څرنګه یې چې مجددي د دولت د ممثل په توګه اعلان کړی وو د افغانستان اسلامي دولت د دولت په نامه یو تمثیلي اداره وه .د اسلام آباد د لوزنامې له لاسلیک وروسته نوازشریف د تنظیمونو د مشرانو دا کاروان سعودي ته بیایي چې هلته د سعودي پاچا د تضمین کوونکي په توګه په لوزنامه لاسلیک ایږدي. جهادي مشران په مدینه منوره کې د حضرت محمد(ص) په حرم او بیا په مکه مکرمه کې قسم خوري چې لوزنامې ته به درناوی کوي. وروسته لدې « نوازشریف دا کاروان له سعودي څخه تهران ته وړي. مشران د ایران د جمهور رئیس رفسنجاني په وړاندې یوځل بیا ژمنه کوي، د ایران جمهوررئیس هم د تضمین کوونکي په توګه پرهغې لاسلیک کوي ...، یوه اونۍ تېره نه وه چې بیا تنظیمي جګړې پیلیږي. څرنګه چې په قرآن شریف باندې قسم اوهغه هم د اسلام د پیغمبر د قبر په وړاندې مات شوی وو خلکو لوزنامه قرآن وهلې لوزنامه بلله.» ۱۷ /۴۸۴د تنظیمونو د مشرانو د دې سفر وروسته د لوزنامې د پلې کولو په موخه حکمتیار د کابینې د جوړولو په چارو لګیا شو او د مارچ په شپاړلسمه په جلال آباد کې د جهادي مشرانو سره جرګه شو خو هغوی د کابینې په جوړولو سره جوړ نشول . حکمتیار خپل استوګنځي چهارآسیاب ته را ستنیږي د کابینې نوملړ جمهور رئیس ته استوي او دواړه په پلچرخي کې سره ګوري خو بیا هم کومې موافقې ته نه رسیږي ترڅو د سیاف په کور کې چې د کابینې پخوانیو او نویو غړو شتون درلود د مې په اوولسمه حکمتیار د رباني په وړاندې لوړه ترسره کړه او په دې ډول له څه کم دوو میاشتو وروسته د کاغذ پرمخ د حکمتیار کابینه جوړه شوه. همدارنګه د سیاف په کور کې پریکړه شوې وه چې کابل ته دې د صدراعظم حکمتیار د خوندي راتګ لپاره یو کمیسیون جوړ شي. خو حکمتیار بریالی نشو چې ښار ته راننوزي. د کابینې لومړۍ غونډه چې باید په دارالامان کې شوې وای د لارې د بندیدو له امله دایره نه شوه او پریکړه وشوه چې د وزیرانو غونډه په چهارآسیاب کې وشي. « لسو تنو وزیرانو چې غوښتل یې د پلچرخي له لارې چهارآسیاب ته لاړشي د مسعود د ټوپک والو لخوا ونیول شول او وروسته د سعودي عرب د استازي په منځګړیتوب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشي شول.» ۲۲۳ /۲۷ په دې ډول حکمتیار د مسعود د ټوپکیانو له لوري د خنډونو د جوړولو او یا په بله وینا د مسعود له ویرې بریالی نشو کابل ته راشي او یا د خپل حکومت غونډه پخپل استوګنځي کې جوړه کړي نو هماغه دي چې قهرېدلي صدر اعظم په کابل باندې د توغندیو بریدونه پیل کړل. د اسلامي انقلاب وروسته واکمنانو (مجددي او رباني) هیڅکله دا وس پیدا نکړ چې حتي په پلازمېینه کې یوه واحده اداره جوړه کړي بلکې په ښار کې د واک بېلابېل مرکزونه موجود وو. دا مرکزونه او یا خپلسره قوماندانان د بشپړ واک څخه برخمن وو او هرڅه یې چې غوښتل تر سره کول یې. د تنظیمونو د واکمنۍ پر مهال په هیواد کې داسې ناوړه پېښې وشوې چې د افغانانو په تاریخ کې یې ساری نه وو لیدل شوی چې ددې میړني ولس په له برمه ډک تاریخ کې یې تور داغونه پریښودل ، چارواکو یې مخه نشوای نیولی او په مړو سترګو یې ور ته کتل چې لاندې بیلګه کولای شي د واکمني انارشۍ، لنډغرۍ او د جمهور رئیس رباني بیوسي وښیي .د نوموړي په واکمنۍ کې یوه جهادي قوماندان یوه مېرمن تښتولې وه ، د ښځې خاوند رباني ته په دې اړه عریضه وکړه هغه په عریضه کې لاندې احکام ورکړي وو: « قوماندان صاحب محترم ! زن عارض را ایله کنید. با احترام ، پروفیسور برهان الدین رباني ، رئیس جمهور دولت اسلامي افغانستان » ۲۲۸ / ۱۱۸ پربله خوا د واک دا مرکزونه داسې توري کارنامې لکه د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول، د ښځو د تیو پرې کول، ژوندي انسانان په کانتینرونو کې سوځول او په نجونو ، مېرمنو ، هلکانو او لېونیانو جنسي تیري لري . د تنظیمونو حرفوي قاتلانو د مړو د نڅا او د نامحرمو ښځو د زېږېدني له ننداره هم خوند اخیست. جهادي جنګیالیو سلګونه بېګناه خلک د هغوی د کورونو د غضبولو او شتمنیو د خپلولو په موخه ووژل. پدې ډله کې په مکرویانو کې د مسعود د جنګیالیو له لوري د خلقي واکمنۍ د وزیر صالح محمد زیري د مېرمني او ماشومانو وژنه او د هغه د اپارتمان غضبول د جهادي ډلو د وحشت یوه بېلګه ده. د هغه مهال د واکمن فساد ، اخلاقي انحرافاتو او بې حیایۍ کچه دومره لوړه شوې وه چې په کندهار کې « د خان محمد په نامه یوه قوماندان د یوه هلک سره واده وکړ او هغه یې په یوه موټر چې په ګلانو پوښلی وو سپور او د هغه تر شا د اوږو راکټونه وو او په هره ثانیه کې د کلاشنکوفونو زرګونه ډزې کېدې په ښار کې ګرزاوه چې دې رسوایۍ ټول ښاریان اندېښمن کړي وو...، او ټول د یوه بدلون په هیله وو چې د دې فاسدانو مخنیوی وشي.» ۱۷ /۵۱۰- ۵۵۱ همدا باتور لویدیځ فکره جهادي قوماندان چې په کندهار کې د (خانو) په نامه مشهور وو د حامدکرزي په واکمنۍ کې د کندهار د امنیه قوماندان په توګه مقرر شو. تنظیمي اربکیانو د تنظیمونو په غوبل کې د دولتي ادارو، پوهنېزو او اقتصادي بنسټونو ټول لوازم او تجهیزات ، د کتابتونو کتابونه او د مرکزي موزیم زیاته برخه لرغوني آثار غلا کړل او په دفترونو کې جهادي چارواکي د څوکیو او میزونو پر ځای په توشکو کېناستل . دا د شمال تلوالې د واکمنۍ د بې شمیره ناخوالو کوچنۍ بیلګې وې. دا چې څومره پاک لمنې نجوني او مېرمني به بې پته شوې وې او پر څومره هلکانو به جنسي تیري شوي وي د هغو کره شمېره ځکه نشته چې په افغاني ټولنه کې څوک نه حاضرېږي چې د خپلو خپلوانو په اړه چې بې پته شوې وي څه ووایي. د افغانستان د اسلامي دولت واکدارانو چې د اسلام او شریعت د ټینګولو په موخه ولسونه سرشندنو او اتلولیو ته هڅول واک ته د رسیدو وروسته د هغوی د بې کفایتۍ، ځانغوښتنې، د شتمنیو سره د مینې، خپل منځي جګړو ، اسلام او اسلامي ارزښتونو ته نه درناوی پدې کې لیدلی شو چې د دوی په واکمنۍ کې د کابل په مرکزي جامع پل خشتي کې « تقریباً یو کال چا سجده ونکړای شوه ، دا سیمه د ګله یې او کوڅه ډبو سپیانو یوه ځاله جوړه شوې وه او د جومات په انګړ کې به په ډله ییز ډول ګرزیدل او راګرزیدل. »۲۲۸ /۱۱۹ هغه له زغمه وتلی او له شرمه ډک حالت چې د تنظیمونو په واکمنۍ کې زموږ په هیواد واکمن شو نقشې یې هغه وخت جوړیدلې کله چې سي آی اې ، آی اس آی او د ایران د پاسدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه د جهاد په نامه په پاکستان او ایران کې د جهادي ډلو په جوړولو او روزنه لاس پورې کړ. سید بهاوالدین مجروح د دې افغاني ضد سناریو پایله داسې لیدله :« بیلا بیل تنظیمونه به د افغانستان د مړه او رالویدلي جسد له پاسه سره وخوري. » ۲۱۷/ ۶ چې له بده مرغه همدغسې حالت د اسلامی انقلاب په بري سره په افغانستان کې واکمن شو. دا ډول وضعیت د دې سبب شو چې زیاتره ربښتیني مجاهدین مرکزي حکومت ته شا وګرزوي او یا د هغه د نسکورولو په لټه کې شي چې هغوی خپل خوځښت د طالبانو د تحریک په نامه اعلان کړ. البته د طالبانو د تحریک د راټوکېدو په اړه اندونه وېشلي دي . زیاتره افغانان او په هغو کې رباني هغه یو خپل پاڅی خوځښت او مجددي هغه مرور مجاهدین ګڼي چې د تنظیمونو د وحشت او بربریت د ختمولو په وړاندې منځته راغی. ځېنې پدې اند دي چې د شلمې پېړۍ د اتیایمې لسیزې په دوهمه نیمایي کې« د پاکستان پوځي څارګرې دستګاه په څرګند ډول یوه افغاني اردو روزلې ، غښتلې کړې ، کنټرول کړې...، او غواړي چې هغه د افغاني مقاومت د نورو ځواکونو او د پاکستان د پښتنو په مقابل کې استعمال کړي او دا طرحه د پاکستان سترو هدفونو ته د رسېدو په موخه چمتو کېږي .»۲۳۰ /۵۱ – ۵۲ نور بیا هغه د پاکستان د استخباراتو له لوري جوړشوی یو خوځښت بولي او طالبان د پاکستان لاسپوڅی ځواک تبلیغوي. بله ډله طالبان یوه پروژه ګڼي او پدې اند دي چې « د طالبانو پروژه د انګلستان په نوښت ، د عربستان په مالي مرسته ، د امریکا په ملاتړ او د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه.» ۲۳۱

سره لدې چې ځېنی طالبان د پاکستان مخلوق تبلیغوي خو د طالبانو د ځواکمنېدو پر مهال په پېښور کې د امریکا قونسل واشنګټن ته د طالبانو په اړه لاندې رپوټ ورکړی وو: « طالبانو ته په عین وخت کې د پاکستان لاسپوڅي او پاکستان ضد ویل کیږي.خو د هغوی ملاتړو ته به څرګنده شي داسې یو پړانګ یې جوړ کړی دی چې ټینګه اراده لري خپلواک عمل کوي او د هیڅا لاسپوڅي نه دی.» ۱۴۴/ ۴۳۲ دې ارزونې خپل سموالی هغه مهال وښود چې کله طالبانو اسلامي امارت اعلان کړ د پاکستان د وخت د کورنیو چارو وزیر نصرالله بابر د ملاعمرمجاهد لیدو ته کندهار ته ورغلی وو. د عوامي نشنل ګوند مشر اسفندیار د نصرالله بابر له قوله وایي: « یوه ورځ مې ملاصاحب ته د دیورند د کرښې خبره یاده کړه ، په یوه پټکه یې له کوره را ووېستم.» همدا راز د طالبانو کارنامو او په تېره د دوی په اړوند د اسلام آباد د چارواکو دښمنانه دریځ ته په کتو سره ویلی شو چې د طالبانو تحریک یو خپل پاڅی ملي کتو ته ژمن افغاني خوځښت دی چې دیني او مذهبي اړخ یې خورا دروند دی. ډېری افغانان پدې اند دي کله چې طالبانو په خپل پاڅي توګه په کندهار کې سر راپورته کړ او د هېواد په جنوب لویدیځ زون کې یې اړین امنیت ټینګ کړ او هلته ژوند عادي بڼه ونیوله د دا ډول وضعیت واکمنېدل د اسلام آباد پام ځانله را ګرزوي، د طالبانو سره اړیکې ټینګوي او اسلام آباد امریکا ، بریتانیا او سعودي چې د پاکستان متحدین ګڼل کېدل د طالبانو د غورځنګ پیاوړتیا ته هڅوي او هغوی هم د اسلام آباد غوښتنې ته لبیک وایي. د دې کار څخه د پاکستان موخه د افغانستان له لارې منځنۍ آسیا ته د توکو رسول وو او امریکا بیا غوښتل د با امنه افغانستان له لارې د منځنۍ آسیا ګاز او تېل د هند سمندرګي ته ولېږدوي. د هغه مهال له سیاسي بهیرونو او پېښو څخه داسې برېښېدل چې امریکا په پام کې لرل ترڅو طالبان او احمدشاه مسعود یوې موافقې ته ورسېږي چې پخوانی پاچا د دولت د مشر په توګه کابل ته راستون شي. همدا لامل وو چې کله طالبانو جلال آباد ونیو پاچا د یوې اعلامیې په ورکولو سره هېواد ته د راستنېدو چمتووالی وښود چې د سلطنت د نسکورېدو وروسته هېواد ته د هغه د راستنېدو په اړه لومړۍ خبرتیا وه. خو د امریکې د تمې خلاف د طالبانو او مسعود تر منځ جوړه ونشوله او طالبان وتوانېدل کابل ونیسي . جنرال رحمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صافي چې هغه مهال د امريکا غړ او پخواني پاچا د ارتباطي کړۍ مسؤليت درلود او پاچا يې په افغانستان کې د روانو پېښو په جريان کې اچولو پدې اړوند ليکي:« د طالبانو پرمختګ پيل شو، امريکا غړ به هره ګړۍ ما ته خبر را کاوه او ما به روم ته. د جلال آباد تر نيولو او آن تر سروبي پورې خوښ ښکارېده. کله مې چې د کابل د نيولو راپور ورکړ ځو دقيقې وروسته مصطفی(د پاچا لمسي) راته وويل چې د راپور په سموالي کې غور ته اړتيا ده ما ور ته وويل چې زه خبريال نه يم او د ټلفون غوږۍ مې کېښود...، پلان دا و چې اعليحضرت به د يوې معاملې په ترڅ کې راشي. کابل طالبانو ونيو او دا پلان هم بريالی نشو.» ۲۳۲/ ۸۴ – ۸۵ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته د منځنۍ آسيا د خپلواکو دولتونو د پرېمانه د ځمکې لاندې د ګازو او تېلو زېرمو د سترو دولتونو پام ځانله را ګرزولی وو او امريکا د نړۍ د سوپرځواک په توګه غوښتل چې د افغانستان له لارې پاکستان او هند ته د ترکمنستان څخه پايپ لاين وغزوي او هغه مهال طالبانو دا وړتيا لرله چې په افغانستان کې امن راولي او د توانېدل په لنډه موده کې د بدخشان ، تخار ، پنجشير پرته چې د رباني د ځواکونو تر ولکې لاندې وې امنيت ټينګ کړي. سره لدې چې د طالبانو د تحريک په اړه اندونه ويشلي دي خو د طالبانو د غورځنګ د را څرګندېدو په اړه ډېرې پدې اند دي کله چې شوروي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل يو شمېر مجاهدين له جګړې لاس پر سر شول او عادي ژوند ته يې مخه کړله. د اسلامي انقلاب د بري وروسته چې په هېواد کې د ځمکې پر سر محشر جوړ شو همدې په کور ناستو مجاهدينو د ملامحمد عمر مجاهد په مشرۍ و پتېيله چې دې وحشت ته د پای ټکي کېږدي او د طالبانو د تحريک په نامه يې د واکمن شر او فساد په وړاندې مبارزه پيل کړله. پنځه دېرش کلن ملامحمد عمر مجاهد د مولوي خالص اړونده تنظيم غړی وو. هغه د شوروي اشغالګرو د وتلو وروسته د کندهار د سنګ حصار د ګېشانو کلي کې چې د هلمند – کندهار لارې څېرمه پروت دی ديني مدرسه جوړه کړه په مدرسه کې د زده کړو سربېره امامت هم کاوه. کله چې په هېواد کې د تنظيمونو وحشت واکمن شو د۱۹۹۴ کال د اکتوبر په ديارلسمه د هغه په مشرۍ د طالبانو تحريک سر راپور ته کړ. هغه د خپل پاڅون په اړه وايي :« د بدامنيو، فساد او داړه مارۍ ادامې زه د دې وضعيت د بدلون په فکر کې واچولم ، پداسې حال کې چې د دې حالت تغيير او اصلاح ډېر مشکل او حتی ناشونی بريښېده يوازې مې د خدای په توکل سره د فساد په ضد د مبارزې ډګر ته راووتلم.» ۲۳۳/ ۹۹- ۱۰۰ په يوه روايت د ملاعمر دېرشو تنو ملګرو چې شپاړلس تنو يې ټوپک لرل او په بل روايت اتلس تنو د واکمن وحشت په وړاندې لومړۍ ګام په هغه پاټک بريد وو چې هلته دوې نجونې ساتل کېدلې او د هغوی ويښتان يې هم خرېيلي وو . د بريد په پايله کې برمته شوې نجونې ژغورې او د پاټک قوماندان هم وژني او پرېکړه کوي چې ولس د دې جګړه مارانو له شره وژغورې او دې کوچنۍ ډلې ډير ژر د کندهار ښار د کوچني مقاومت پرته ترخپلې ولکې لاندې راووست . هلته يې جګړه ماران بې وسلې کړل او اړين امنيت يې ټينګ کړ. ګاونډي ولايتونه (زابل ، ارزګان ، هلمند او غزني) چې په کندهار کې د واکمن وحشت او ګډوډۍ پای ويني هم طالبانو ته هرکلی وايي. د کندهار څخه ترکابله د حکمتيار د اسلامي حزب پرته د نورو تنظيمونو قوماندانان او جنګيالي طالبانو ته ور واوښتل او يا يې مورچلونه بيله جګړې ور پرېښودل. کله چې طالبانو غزني ونيو جمهور رييس رباني په يوه مرکه کې طالبان يو «خپل پاڅې تحريک» او د سولې ملايکې وبلل او «کله چې د طالبانيزم څپې ګام په ګام د مرکز په لور رانږدې کېدلې ، د دولت الوتکو په دې خيال چې دا نوی ځواک د هغه نه پخلاکيدونکی سيال ځېږي ، د اسلامي حزب پوځي سنګرونه په کندهار، غزني او ميدان وردګو کې بمبارول. ترڅو چې د استاد رباني په دستور د پيسو بنډلونه د مولوي سخيداد فايز، قاضي زاده او مولوي خليل الله مولوي زاده (چې وروسته د طالبانوسره يوځای شو) د طالبانو مشرتابه ته استول کيدل .» ۱۹۸/ ۶۳ خو کله چې طالبانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتيار سنګر چهارآسياب ونيو او حکمتيار لغمان ته په تېښته بريالی شو کابل ته څېرمه په ريشخورو او چهارآسياب کې د دولت او طالبانو ترمنځ جګړه پيليږي. دا مهال دي چې رباني اوحکمتيار لکه نورو جهادي مخورو « خپلې دښمنۍ هېرې کړې. د خبرواترو او پخلاينې لاره يې غوره کړه، البته دا لومړی ځل نه وو چې هغوی پدې ګواښمن حالت کې د يووالي او ګډ دريځ د نيولو لپاره چمتو وو بلکې د نورو جهادي مشرانو په شان کله به چې کابل له نه ګرځيدونکې ماتې سره مخ کيده په کړکيچ کې ښکيلو خواوو به خپل پايښت د يو بل تر څنګ ليده ټولې پخوانۍ دښمنۍ او د هغو له امله تلفات او زيانونه به يې هېرکړل او د يوبل تر څنګ په معنی داره موسکا سره کيناستل. په تېرېدنې او وروګلوی سره به يې مهم دولتي مقامونه پخپل منځ کې وويشل هغه وخت به يې هيڅ کوم اختلاف او خوابدي نه درلودله .» ۲۳۴/ ۳۵ دا ځل رباني او حکمتيار خپلې دښمنۍ او جګړې چې د کابل د ورانيدو ، لسګونو زرو کابليانو او نورو هيودوالو د وژل کيدو او د لکونو وطنوالو د کډوالۍ سبب شوې وې هېرې کړلې او پردې سلا شول چې د جمهور رئيس او صدراعظم په توګه ايتلافي حکومت جوړ کړي ترڅو د طالبانو خلاف غښتلې جبهه جوړه او پدې ډول په واک کې پاتې شي. حکمتيار د۱۹۹۶ کال د جون په اوومه کابل ته راغی او د صدارت عظمی په څوکۍ يې ډډه ولګوله. يوه ورځ وروسته رباني جلال آباد ته ولاړ ترڅو د جهاد د زمانې خپل ياران محمدي، خالص او ګيلاني لکه حکمتيار پخلا او نوي بهير ته چې موخه يې د طالبانو خلاف جبهې غښتلې کول او د لعنتي واک ساتل وو را جلب کړي خو پدې کار کې پاتې راغی. د رباني - حکمتيار د تمې خلاف « په جون کې محمدي، خالص، ګيلاني او د مجددي استازي په کندهار کې د طالبانو له مشرانو سره ګوري، هغوی د يوې اعلاميې په ترڅ کې رباني د هيواد د ټولو بدمرغيو عامل وګاڼه او د جمهوري رياست نه يې د هغه د ګوښه کيدو غوښتنه وکړه.» ۲۲۶ / ۳۴۱ دې اعلاميې وښودل چې نور د مسعود، رباني او حکمتيار ستوري په لويدو دي او هماغه دي چې طالبانو د۱۹۹۶ کال د سپتمبر په اووه ويشتمه کابل ونيو. حکمتيار د پلازمېينې څخه خپل او د خپلو ائتلافي ملګرو د تېښتې داسې انځور کاږي :« طالبان له دواړو خواوو پلچرخي ته راورسيدل په پلچرخي کې محدود شمير کسانو د څو محدودو ساعتونو لپاره مقاومت وکړ، کابل عملاً تخليه شوی و، قومندانان او مسؤلين وتلي وو، زه په صدارت کې وم ورونيو مسئولينو د وتلو اطلاع راکړه، ارګ ته ولاړم په ارګ کې له څو انضباطانو پرته هيڅوک نه وو، راته وويل شول چې استاد رباني په بلنداژونو کې ستاسو انتظارکوي هلته ورسيدم ګورو چې ټولو بار او بستره تړلې او د جبل السراج په لوري د خوزيدو لپاره تياري نيسي له دوی سره يو ځای په هغه لوري وخوزيدو او پدې ترتيب مظلوم کابل په ۵ / ۷ / ۱۳۷۵ د پنجشنبې په ورځ د طالبانو په لاس کې پريووت او د کابل منحوس ائتلافي حکومت را نسکور شو.» ۲۲۶/۲۳۵ - ۲۲۷ رباني ارګ پريښود خو تخت يې د ښکلې پيغلې په څېر له کابل نه د تخار ولايت تر خواجه بهاوالدين پورې په غېږ کې نيولی ګرزاوه او ځان يې د افغانستان د اسلامي دولت جمهور رئيس ګاڼه او استازي يې په ملګروملتو کې د افغانستان د اسلامي دولت نماينده ګې په غاړه لرله .

د افغانستان د اسلامي امارت لومړۍ واکمني

د طالبانو د تحريک را څرګندېدل د هغه نه زغمونکي انارشيزم، د هېواد د ځمکنۍ سلامتيا نړېدو ته ګواښونو او د واکمن وحشت په وړاندې د افغان ولس هيلو ته ځواب وو ترڅو انارشيزم او وحشت پای ته ورسېږي ، د هېواد سلامتي تضمين او په هېواد کې امن اوټيکاو ټينګ شي. طالبان په هيواد کې د فساد او انارشيزم د له منځه وړلو، شريعت د پلي کولو، د امنيت د ټينګولو او د افغانستان د جغرافيايي يووالي د تضمينولو ترشعارلاندې لومړی ځل د کندهار څخه سر راپور ته کړ. په کندهار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملامحمد عمر د ملګرو له لوري د بشپړ امنیت ټینګښت پایله دا شوله چې په لنده موده کې طالبان د کابل تر څنډو را ورسیږي. د ولس له لوري د طالبانو له تحریک څخه ملاتړ د دې لامل شو چې د ۱۳۷۵ کال د وري په څوارلسمه د کندهار په زړه میخانیکي لیسه کې یوزر او پنځه سوه دیني عالمانو او ملایانو ملامحمدعمر ته د امیر المؤمنین په توګه بیعت وکړ او د افغانستان اسلامي امارت یې اعلان کړ. طالبانو د ۱۳۷۵ کال د تلې په شپږمه د کابل ښار د کمزوري مقاومت وروسته ونیو او پدې ډول د حکمتیار په وینا منحوس ایتلافي حکومت نسکور او واکمنان یې لومړی پنجشیر او وروسته مزارشریف ته وتښتېدل . د کابل د نیولو سره سم طالبانو نجیب الله او د هغه ورور د م، م له دفتر څخه وایستل ، بېله محاکمې یې چناواري کړل او جسدونه یې د عامي روغتیا په څلور لارې کې د ننداري لپاره را وځړول چې دا کار یې په کورنۍ او نړیواله کچه وغندل شو. د نجیب له وژلو وروسته ملا رباني د طالبانو د دولت مشر د یوه خبریال د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې مو نجیب بېله محاکمې چناواري کړ ویلي وو د هغه محاکمې ته اړتیا نه وه ځکه چې هغه په خپلو جنایتونو اعتراف کړی وو چې « موږ خلکو ته د کور ، کالیو او ډوډۍ ژمنې کړې وې خو د کور پر ځای مو ګور، د کالیو پر ځای مو کفن او د ډوډۍ پر ځای مو مرمۍ ورکړې.» طالبانو د کابل له نیولو وروسته د تخار ، بدخشان او پنجشیر د ولسوالۍ پرته په ټول هېواد ولکه ټینګه کړله. طالبان هر ځای چې واکمنېدل هلته یې محمدي شریعت پلی کاوه ، وسلې او پاټکونه یې ټولول او دایمن امنیت یې ټینګاوه . پدې ډول یې د پیاوړي مرکزي حکومت بنسټ کېښود او افغانستان یې د حتمي تجزیې وژغورلو. هغه مهال هیواد د ټوټې کیدو له ګواښ سره مخ وو ځکه چې په هرات کې د اسمعیل خان امارت چلېده، په مشرقي کې د حاجي قدیر پاچاهي وه او په کابل کې ګنې واکمنۍ ترسترګو کېدې تردې چې په شمال کې د دوستم کرنسي هم چلېده او د شمالي سالنګ د تونل په خوله کې یې ستره لوحه لګولې وه چې پرې لیکل شوي وو (به خراسان خوش آمدید !). د دې معنی دا وه چې شمالي ولایتونه د افغانستان برخه نه بلکې د خراسان په نامه جلا هیواد دی . د طالبانو دا هوډ چې په افغانستان کې سوله ټینګه او د هېواد جغرافیایي یووالي تضمین شي چمتو وو د دوستم غوښتنې ته چې په افغانستان کې فدرال سیستم د جوړولو لیوال وو لبیک ووایي. همدا لامل وو چې د پاکستان د کورنیو چارو وزیر نصرالله بابر او مولانا فضل الرحمن د پاکستان د جمعیت العلمای اسلامي مشر په کابل او مزارشریف کې د اسلامي امارت او اسلامي – ملي غورځنګ له مشرانو سره لیدنې کتنې تر سره کړلې چې په پایله کې یوه پنځه ماده یي لوزنامه لاسلیکولو ته چمتو شوه چې پنځمه ماده یې د فدرال سیستم په هکله وه. خو کله چې د افغانستان لپاره د ملګرو ملتو ځانګړي استازي رابرټ هول دا ماده ونه منله د طالبانو او اسلامي – ملي غورځنګ ترمنځ جوړجاړی هم له ماتې سره مخ شو. د طالبانو له لوري د فدرال سیستم منل ښیي چې هغوی غوښتل هیواد ته سوله او ټیکاو راوړي اود دې هیواد جغرافیایي یووالي تامین شي خو ملګرو ملتو یې مخنیوی وکړ. دا بیا ښیي چې هغه مهال ملګرو ملتونو نه غوښتل په افغانستان کې جګړه پای ته ورسیږي او افغانستان قوي مرکزي واکمني ولري. پداسې حال کې چې هغه مهال د شمال تلوالې د افغانستان د کشالې حل د افغانستان د تجزیې له لارې ګڼلو او غوښتل یې افغانستان په دوو ، شمالي او سویلي برخو وویشي. پدې اړه رزاق مامون د رد پای فرعون نومي کتاب کې په مزارشریف کې د ایران د پوځي قونسل تلفوني خبرې را وړې دي چې احمدشاه مسعود ته داسې وایي: « بالاخره په افغانستان کې د خپلو دوستانو او بهرنیو دوستانو سره د مشورې وروسته پرېکړې ته رسېدلي یو چې د افغانستان کړکېچ د منلو وړ د عادلانه حل لپاره باید دا هېواد په دوو شمالي او سویلي برخو وویشل شي، ...ستاسې د معلوماتو لپاره غواړم ووایم چې د متحدې جبهې ټول مشران په تېره سپین ږیری (رباني) او پهلوان(دوستم) خپله بشپړه همغږي اعلان کړې ده .» د لته د شمال تلوالي ملي ضد دریځ او د یو موټي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د شتون سره مخالفت او دښمني بربنډېږي. د طالبانو لخوا د کابل له نیولو وروسته رباني او ملګري یې شمال ته وتښتېدل لومړی یې مزارشریف او بیا د تخار ولایت د خواجه بهاوالین ولسوالي د افغانستان د اسلامي دولت د پایتخت په توګه غوره کړل. د خواجه بهاوالیدن ولسوالۍ چې دولتي ادارو ته اړینې ودانۍ نه لرلې رباني کانتنرونه کېښودل او هلته یې د وزیرانو لپاره دفترونه جوړ کړل او په یوه زاړه کور کې یې د جمهور رییس مقام غوره کړ لدې امله نړیوالو رسنیو د رباني حکومت « د استاد رباني کانتېنري حکومت بللو» ۱۷ / ۴۹۲ خو د رباني د واکمنۍ غوره نوم ګرځنده حکومت وو . له یاده ونه باسو چې مسعود او یارانو یې یوه اونۍ مخکې تردې چې طالبان کابل ونیسي د کابل څخه وسلې او پوځي تجهیزات او د بانک خزانه د پنجشیر ولسوالۍ ته لېږدولي وو . د شمال تلوالي مشرانو شمال ته په رسیدو سره خپلې پرونۍ دښمنۍ او د یوبل د جنګیالیو قصابۍ هېرې کړې او په خنجان کې یې د مسعود ، خلیلي او دوستم تر مشرۍ لاندې د افغانستان د دفاع عالي شورا چې یوه پوځي ټلواله وه جوړه کړه چې پدې ډول هیواد په دوو شمالي او جنوبي جبهو وویشل شو. وروسته لدې شمال ټلواله د طالبانو تر ولکې لاندې سیمې د عادي توغندیو پرځای د سکاد، اوراګان او لونا توغندیو او الوتکو هدف ګرزوي . عجیبه داده کله چې د شمال ټلوالي د واکمنۍ پر مهال د هغې جهادي سیالانو کابل په توغندیو ویشت هغه یې غیراسلامي عمل او د خلکو په وړاندې جنایت ګڼه خو شمال ټلوالي خپل دې کار ته جهاد او د مقاومت نوم ورکاوه. د طالبانو د راڅرګندېدو پر مهال رباني طالبان د « سولې ملایکې » ګڼل خو د کابل څخه له تښتېدو وروسته یې ځواکونو د سولې ملایکې لکه شیطانان په توغندیو ویشتل او بمباردول . دلته لیدل کیږي چې څه ډول د اسلام له سپېڅلي نامه څخه ناوړه ګټه پورته کیږي. د اسلامي دولت په واکمنۍ خو په واقعیت کې د تنظیمونو په اندوخر کې نه یوازې امنیت ګډوډ شو، د عامه او د خلکو د جایدادونه غضب پیل ،کابل په کنډواله واوښت او دولتي ادارې لوټ شوې د هغه سره جوخت د مخدره توکو کښت او د هغه قاچاق وده موندله خو طالبانو د ډاډمن امنیت د ټینګولو ترڅنګ او د ملا محمدعمر د یوه فرمان له مخې په هغو سیمو کې چې طالب واک چلاوه په بشپړ ډول د تریاکو کرنه له منځه ولاړه . په کابل باندې د واکمنېدو سره سم طالبانو لاندې پنځه فقره ئیزه اعلامیه خپره کړله :

۱– ټولې اداري اسلامي دي.

۲ – هرڅا چې د بیت المال ، مال وړی وي هغه دې نوموړو اسلامي ادارو ته وسپاري.

۳ – هرڅوک چې د امنیت په اخلالولو اوغلا باندې لاس پورې کړي سخته سزا به ورکړل شي.

۴ – ښځې به د بل امر پورې په کور کې ناستې وي او دفترونو ته د تګ اجازه نلري.

۵ – ښځې د کورڅخه د وتلو په مهال په بشپړه توګه په بورقو(چادریو) کې وي.

د دې اعلامیې د تطبیق لپاره د امربالمعروف او نهی عن المنکر اداره چې په نړیوالو رسنیوکې مذهبي پولیس یادیدل مؤظفه شوله. طالبانو د لمانځه ادا کولو مسئلې ته زیات پام راګرزولی وو او خلک یې اړ ایستل چې د لمانځه په وخت کې جوماتونو ته لاړشي . داسې هم پېښ شوي دي چې یوه تن د یوه وخت لمونځ څو ځله ادا کړي. طالبانو په موسیقي او دودیزو مېلو،سپورټ ، انځوراخیستنې، د مجسمو جوړولو، رسامۍ او د ښځو په کاراو د نجونو په زده کړو بندیز ولګاوه. طالبانو ویل چې نجونو او ښځو ته به هغه مهال زده کړو او کار ته اجازه ورکړي چې اړین چاپېریال چمتو کړي خو د خپلې پنځه کلنې واکمنۍ تر پایه یې دا چاپېریال چمتو نکړ. طالبانو په بامیان کې د بودا سترې مجسمې و نړولې . د طالبانو د مقرراتو په وړاندې په هرات او کابل کې ښځو اعتراضیه لاریونونه او مظاهرې وکړلې. د۱۹۹۶ کال د جنورۍ په یوولسمه د هرات د ښځو لاریون د طالبانو له لوري وځپل شو. دا د ښځو په وړاندې دوهم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل وو چې د حکومت لخوا ځواک استعمالیږي. لومړی ځل د کارمل د واکمنۍ په مهال په ۱۹۸۰ ز کال کې کله چې د کابل د ځینو لیسو نجونې د شوروي د اشغال خلاف کوڅو ته راووتلې وځېل شوې چې مرګ او ژوبله یې هم لرله. د طالبانو له لوري د دا ډول مقرراتو پلي کول غوڅ اکثریت ځوانانو او ښاریانو ته د زغم وړ نه وو له همدې کبله د هیواد څخه د تیښتې بهیر چې د شوروي اشغال او د تنظیمونو د واکمنۍ په مهال یې قوت موندلی وو د طالبانو په واکمنۍ کې دوام وموند. سربېره پردې طالبانو په هیواد کې د نړیوالو خیریه مؤسسو په فعالیت پدې نامه بندیزونه ولګول چې عیسویت ترویجوي. ځیني بهرنۍ اتباع یې وشړل او بندیان کړل. طالبانو د دوی د شکمنو فعالیتونو په اړوند شواهد او اسناد هم خپاره کړل.
د طالبانو له لوري د تخار او بدخشان پرته د نورو شمالي ولایتونو د نیولو وروسته پاکستان ، سعودی عربستان ، اماراتو او بحرین د طالبانواسلامي امارت په رسمیت و پیژندلو خو بحرین ډېر ژر خپله رسمیت پیژندنه بېرته واخیستله . هیره دې نه وي چې د شمال خلک د افغانستان د سویلي سیمو د ولسونو په شان د شمال تلوالې له وحشت څخه تر پوزو راغلي وو همدا لامل وو کله چې «طالبان د سرې او برېښنا د فابریکې او اتلسمي فرقې شاوخوا و رسیدل د ښار په د ننه کې د طالبانو په ملاتړ پاڅون وشو.» ۴۲ /۲۳۴ په مزارشریف کې د طالبانو په ملاتړ ولسي پاڅون ښیي مزاریانو چې غوڅ اکثریت یې د شمال تلوالې په اند د هیواد د لړکیو سره تړاو لري هغو ډلو ته شا کړه چې د دوی د حقوقو د ترلاسه کولو په نامه یې جنډې پورته کړې وې .د مزاریانو پاڅون وښودل چې مزاریانو لکه د افغانستان د نورو سیمو اوسیدونکو افغانان په پښتنو او غیرپښتنو ، ډېرکیو او لږ کیو نه ویشل او هغوی غوښتل پخپل ټاټوبي کې یې سر، مال او پت خوندي وي که په واک کې پښتون وي یا غیر پښتون. مخکې وویل شول چې امریکې د طالبانو غورځنګ څخه پدې خاطر ملاتړ وکړ چې په افغانستان کې د امنیت د ټینګولو له لارې د منځنۍ آسیا انرژي او په هغو کې د ترکمنستان څخه پایپ لاین نړیوالو بازارونو ته وغزوي. هماغه دي چې امریکایي یونیکال کمپنۍ د طالبانو سره پدې تړاو مذاکرې پیلوي چې اړینې پایلې یې نلرلې او له هغه وروسته طالبان د ارجنتایني بریداس کمپنۍ سره خبرې پیل کړي چې د نوموړې کمپنۍ سره موافقې ته ورسېدل. لدې وروسته واشنګټن د افغانستان د اسلامي امارت د راپرزولو په نقشه کار پیلوي او هغه د بنسټپاله اسلامي ډلې په نامه چې ګواکې نړۍ ته ګواښ جوړوي د خپل تبلیغاتي ماشین موخه ګرزوي.
دلته دا واقعیت بربنډیږي چې واشنګټن د نورو هیوادونو د سیاسي ډلو او حکومتونو سره په اړیکو کې خپلو ګټو ته لومړیتوب ورکوي که دې ډلو او حکومتونو د خپلو ملي ګټو په پرتله امریکایي ګټو ته لومړیتوب ورکاوه او د واشنګټن دیکتې ته یې غاړه ایښودله په غیږ کې یې نیسي او هغوی چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکوي د واک څخه تر راپرزولو پورې متې رانغاړي او رنګارنګ ناولي نومونه لکه ترهګر پرې اېږدي. ژوند ښيي چې امریکا په سره سینه د پرمختګ څه چې د انسانیت د دښمنانو سره همغږې او همغاړې شوې او په یوه جبهه کې دریدلې ده. امریکا د افغانستان د اسلامي امارت دریځ ته چې خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکاوه د دښمنۍ لاره غوره کړه پدې کې شوه چې څرنګه دا ځواک د افغانستان له سیاسي ډګر څخه وباسي او خپل ګوډاګیان واک ته ورسوي. کله چې د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په یوولسمه د امریکایانو د ادعا پر اساس دالقاعده شبکې د نیویارک په سوداګریز مرکز او پنتاګون ترهګریز بریدونه وکړل چې هغه مهال د دې شبکې مشر اسامه بن لادن د جورج بوش د کورنۍ پخوانی ملګری او تجارتي همکار په افغانستان کې مېشت وو وپتېيله د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان برید وکړي. اسامه یمني الاصله عربستانی د شوروي اشغال پرمهال لومړی پاکستان او بیا افغانستان ته راغی. هغه په ۱۹۸۷ کال کې د پکتیا په ځاځیو کې د القاعده شبکې بنسټ کېښود چې غړي یې ټول عرب جنګیالي وو. اسامه د شوروي د اشغال د ختمېدو وروسته بېر ته عربستان ته ستون شو. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویټ د جګړې وروسته چې زرګونه امریکایي پوځیان په سعودي کې مېشت شول هغه د امریکا او سعودي دولت خلاف دریځ غوره کړ او اړ شو سودان ته کډه شي. د اسامه د سیاسي سلاکار مصطفی حامد(ابوالولید مصري) په وینا« افغانستان ته د اسامه بن لادن راتګ د امریکا د متحده ایالاتو او سوډاني حکومت د قبلي تفاهم او موافقې له مخې تر سره شو، او دغه خبره د سوډان د استخباراتو د وخت رییس قطبی المهدي مونږ ته په واضح تورو کې وکړه چې افغانستان ته د اسامه بن لادن انتقال د امریکا د دولت ، سوډاني حکومت او خپله اسامه بن لادن په ګډه یوه پرېکړه ده.» ۲۳۶ مصطفی حامد د رباني د واکمنی پر مهال د عمر البشیر د سودان ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې له اسامه سره یوځای د ۱۹۹۶ کال د مې په میاشت کې د الخرطوم څخه ننګرهار ته راغلی او دوی ټول د مولوي خالص په فامیلیو کې د انجینر محمود په اړوندې یوې ودانۍ کې ځای پر ځای شوي دي . البته د رباني حکومت یو پلاوی سودان ته واستولو چې اسامه او ملګري یې افغانستان ته راولي. د اسامه د راتګ وروسته په سودان کې د القاعده د شبکې او د هغه د کورنۍ سل تنه غړي هم په دوو سوډاني الوتکو کې د افغانستان ننګرهار ته راولېږدول شول. رباني هغوی ته افغاني تذکرې ورکړلې. دا په خپله معما ده چې د امریکا تر تعقیب لاندې بن لادن د امریکا او سودان د حکومتونو د ګډې پرېکړې له مخې د سودان د ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې افغانستان ته را لېږدول کېږي . د طالبانو په واکمنۍ کې اسامه او ملګري یې په کندهار کې د لویې ویالې څلور برجه کلا کې ځای پرځای شول . مصطفی حامد ملامحمدعمرمجاهد ته د اسامه د بیعت ورکولو په اړه چې بالنیابه یعني د ده د استازي مصطفی په لاس د ۱۹۹۸ کال د نوامبر میاشتې په دوهمه وشو وایي:«ما پر اسامه بن لادن ډېر ټینګاردرلود چې هغه باید له ملامحمدعمرمجاهد سره بیعت وکړي، خو نوموړي زما د دې غوښتنې په مقابل کې د ځنډ لپاره پلمې لټولې...، نوموړي چې کله زما اصرار ولیده را ته یې وویل چې بس سبا به د ملامحمدعمر مجاهد دفتر ته د بیعت کولو لپاره ورځو!...، سهار وختي زه د اسامه استوګنځي ته ورغلم چې له نوموړي سره یوځای د امارت دفتر ته ولاړ شم ، خو هلته مې چې وضعیت وکوت داسې نه معلومېده لکه شیخ چې د امارت دفتر ته د تللو اراده لري. له لږ انتظار وروسته مې ور ته وویل : ما چې د امارت دفتر ته ستاسې د ورتلو کوم وخت ښودلی پر هغه اوس یو ساعت اوښتی ، هغوی به انتظار وي ، تاسو به کله ورځئ؟ شیخ په ځواب کې راته وویل چې زمونږ مشوره دا شوه چې تاسو ورشئ او زما په نیابت ور سره بیعت وکړئ.» ۲۳۷ کله چې اسامه خپل سیاسي سلاکار ته زمونږ د مشورې خبره کوي دا پوښتنه را زیږوي چې هغه له چا سره مشوره کړې ده او د« زمونږ» څخه یې موخه څوک دي ؟ د سپتمبر د یوولسمې مرموزې ترهګریزې پېښې وروسته د سپتمبر په شلمه امریکا له طالبانو وغوښتل چې اسامه او د القاعده ټول غړي امریکا ته وسپاري. طالبان په پېښه کې د هغوی د ښکېلتیا ثبوت غواړي خو امریکا دا وړاندیز نه مني وروسته طالبان چمتو کېږي چې اسامه پاکستان ته وسپاري تر څوهلته محاکمه شي خو پرویز مشرف دې کار ته چمتو نشو. امارت د امریکایانو سره د ستونزې د حل په موخه د خبرو وړاندیز وکړ چې امریکایا ن دا وړاندیزهم رد کړ. وروسته لدې ملاعمر د اسامه په هکله د امریکایانو وړاندیز د ملایانو غونډې ته راجع کړ او ملایانو پرېکړه وکړله چې اسامه دې په خپله خوښه له افغانستان څخه ووزي. خو امریکایانو د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) پر افغانستان هوایي او د فارس د خلیج څخه د اوږد واټن توغندیو بمباری وکړلې چې لومړني ګوزارونه یې په کندهار او د ملاعمر په استوګنځي وو. هېره دې نه وي چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته د شمال تلوالې مخورو امریکایانو ته د اسلامي امارت په نسکورولو کې د چوپړ ټېرونه و ډبول او امریکایانو هم د افغانستان په نیولو کې د هغوی او د هغوی له ملیشو څخه د اجیرومزدورانو په توګه ګټه پورته کړله. د امریکایي – انګریزي هوایي او توغندیو د ګوزارونو او د شمال تلوالې د ملیشو د یرغلیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملیاتو له امله په پرله پسې توګه طالبانو د ولایتونو کنټرول له لاسه ورکاوه د شمالي ولایتونو زرګونه تنه جنګیالي يې په کندز کې د شمال تلوالې له خوا اسیر او د نورو سیمو جنګیالي يې په ولس کې متواري شول پدې ډول د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د هېواد په برخلیک صلیبي اشغالګر واکمن شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د ترهګرۍ ضد که ډېرمخیزه نه ختمیدونکې جګړه ؟

د ۲۰۰۱ ز کال د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) امریکایي او انګرېزي الوتکو او توغندیو د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان بمبارۍ پیل کړې او د شمال تلوالې ملیشو د یرغلګرو د مزدورو پلې ځواکونو په رول کې د اسلامي امارت په سنګرونو ور ختل چې په پایله کې د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د شمال دا د شر اوفساد تلواله ظاهراً واک ته ورسول شوه. اشغالګرو پدې پلمه پر افغانستان یرغل وکړ چې ګواکې د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په یوولسمه د امریکا د متحده ایالتونو په سوداګریز مرکز برید د اسامه بن لادن له لوري تنظیم شوی دی. د امریکې د دولت رسمي روایت داسې وو چې د ۲۰۰۱ز کال د سپتمبر په یوولسمه د نیویارک په وخت سهار په ۸ بجو او ۴۵ دقیقو نولس تنه عرب چې پنځلس یې سعودیان وو د امریکې په ختیځه برخه کې څلورو الوتکو ته پورته شول او د الوتکو کنترول یې پخپلو لاسونو کې ونیو .دوې الوتکې د نیویارک د سوداګریز مرکز له دوو ودانیو ، بله په واشنګتن کې د امریکې د دفاع وزارت د مانۍ (پنتاګون) سره وجنګولې او څلورمه په پنسلوانیا کې ولوېدله. د دغه برید قربانیان ۲۷۹۳ کسان وو. ددې پېښې په اړه بېله څېړنو د برید په ورځ د امریکې دولت پېړه په اسامه بن لادن واچوله. انګلوساکسوني اشغالګرو د افغان ولس رواني ځانګړتیاوو ته په کتو سره چې د خپلواکۍ د ګټلو په موخه به وسلې ته لاس اچوي تر څو د خپلو ځاني او مالي تلفاتو کچه او د افغانانو مورال را ټیټ کړي خپل ناتویي او غیر ناټویي متحدین هم له ځان سره ملګري کړل. پدې ډول په افغانستان کې د پنځوسو هېوادونو پوځیان دېره شول. په افغانستان کې لویدیځ خپل پوځي شتون ته د ترهګرۍ سره نړیواله مبارزه اعلان کړله. خو افغان ولس د دې ډله ییز اشغال په وړاندې د آزادۍ جګړه پیل او دې جګړې څه کم شل کاله دوام وموند. د افغان ولس مقاومت چې مشري یې د طالبانو اسلامي تحریک لرله اشغالګر دې ته اړ ایستل له طالبانو سره د سولې خبرې پیل کړي ترڅو په ۲۰۲۰ کال کې د فبرورۍ په ۲۹ په دوحه کې د طالبانو او امریکایانو تر منځ د سولې تړون لاسلیک شو چې منځپانګه یې د افغانستان څخه د بهرنیو پوځیانو وتل وو. دا تړون د م، م د امنیت په شورا کې ثبت شو. د تړون د لاسلیک پر مهال د شپږ دېرشو هېوادونو استازي موجود وو. د تړون له مخې به اشغالګر په څوارلسو میاشتو کې له افغانستان څخه وتل. خو امریکایانو د تړون څخه سرغړونه وکړله او د اشغالګرو وروستۍ ډله د ۲۰۲۱ کال د اګست په یودېرشمه د شپې په تیاره کې لکه غله د کابل د هوایي ډګر څخه ووتل . پدې ډول د افغان ولس خلاف د ناټویي اشغالګرو توده جګړه پای ته ورسېدله خو ماتې خوړلې امریکې د افغانانو خلاف سړه (اروایي او اقتصادي) جګړه و نه دروله. د ترهګرۍ په وړاندې د نړیوالې جګړې په اړه د ځینو د نظر خاوندانو له څرګندونو معلومېږي چې د دې جګړې موخه مبهمه او ناڅرګنده او په اړه یې اندونه او تفسیرونه ویشلي وو چې دا د دې جګړې پیچلتیا جوتوي. تردې چې ځینې امریکایي څېړونکي هم د سپتمبر د یوولسمې برید په پیښېدو کې امریکایي څارګره اداره ښکېله ګڼي. د جګړې د پیل پر مهال د هغې په هکله د نړیوالې ټولنې ظاهري اجماع شتون درلود خو د وخت په تېریدو سره دا اجماع پیکه کېدله او سیمه ییز ځواکونه د واشنګټن – لندن په موخو شکمن شول او پدې هڅه کې شول ترڅو د افغان ملي مقاومت سره اړیکې ټینګې کړي او پدې ډول افغان ملي مقاومت په نړیواله کچه مشروعیت پیدا کړ. دې بنسټیز بدلون او د افغان ملي مقاومت په ځپلو کې د ناټویي ځواکونو د پاتې راتلو پایله دا شوله چې د دوحې تړون لاسلیک شي . د تړون د لاسلیک وروسته د اشغال لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت امنیتي ځواکونو جګړه بیز مورال تر دې کچې کمزوری شو مخکې لدې چې ټول اشغالګر ځواکونه له افغانستان څخه ووزي دوې اونۍ مخکې د اشغال زیږنده بلواک حکومت نسکور شو ، مشران یې بهر ته وتښتیدل، طالب جنګیالي کابل ته ننوتل او پدې ډول طالبانو د دوهم ځل لپاره د ۲۰۲۲ کال د اګست په پنځلسمه واک تر لاسه کړ. د افغانستان څخه د اشغالګرو د وتلو وروسته دا ځل طالبان په بشپړ ډول په ټول افغانستان واکمن شول چې پدې وروستیو څلورو لسیزو کې یوه حکومت هم په ټول افغانستان ولکه نه وه ټینګه کړې . خو تر دې دمه (۲۰۲۴ کال د نومبر شلمه) یوه هېواد هم اسلامي امارت په رسمیت نه دی پیژندلی. که کوم دولت د اسلامي امارت د په رسمیت پیژندلو هڅه کړې د واشنګټن له تهدید سره مخ شوی دی .له بله پلوه واشنګټن په نوي حکومت ظالمانه بندیزونه ولګول ، د افغانستان اسعاري زیرمې یې کنګل کړلې ، د سوفیت بانکي سیستم څخه یې افغانستان و ایست چې د افغانستان په اقتصادي وضعیت یې ناوړه اغېز پرېښود. که ۲۰۰۱ کال کې په وروستیو کې دا جګړه د القاعده شبکې ضد جګړه ګڼل کېده خو د وخت په تېرېدو سره دې جګړې ته مختلف نومونه او تعریفونه ورکړل شول . د افغانستان د دې جګړې ځانګړتیا پدې کې وه چې هغه د یو چا (القاعده) په نوم د بل چا (افغان ولس) سره پر مخ تلله. له همدې کبله د افغانستان د دې ډېر مخیزه نه ختمیدونکې جګړې بهیراو څرنګوالي او په جګړه کې د ناټو د سازمان مرموز فعالیتونه او د افغانستان ځمکني واقعیتونه ددې سبب شول چې څېړونکي او سیاستوال دې جګړې ته لاندې نومونه او تعریفونه ورکړي:

۱– د امریکې د ګټو جګړه
۲- د ترهګرۍ ضد جګړه
۳ – د افغانستان د خپلواکۍ د ګټلو جګړه
۴ - د پرمختلونکو او پرشا تلونکو ځواکونو ترمنځ جګړه
۵ - د نللیکو جګړه
۶– د افغانستان د هویت د بحران جګړه
۷ - نیابتي او تحمیلي جګړه
۸- د افغانستان د بیلابیلو قومونو ترمنځ جګړه
۹ - د پښتنو د ځپلو جګړه.

پر افغان ولس د دې تپل شوې جګړې په هکله مختلف تعریفونه په جګړه کې د ښکېلو اړخونو د نقشو، ستراتېژیو، څرګندو او ناڅرګندو موخو او تبلیغاتو څخه اغېزمن دي .له بله پلوه د ځواکمنو دولتونو، سیمه ئیزو لوبغاړو او ګاوندیانو ستراتېژۍ او د متحده ایالتو برلاسي دریځ هم پکې ځانګړی ځای لري. دا په پام کې ولرو چې انګلوساکسوني لښکر د افغان ولس په غوښتنه ، د کومې لوزنامې او د ملګرو ملتو د سازمان د پریکړې له مخې افغانستان ته نه بلکې د یوویشتمې پیړۍ د واکمن د ځنګل د قانون تر اغېز لاندې د ټولو نړیوالو قوانینو او نورمونو خلاف پرافغانستان یرغل ترسره شو، یرغلګرو د خپلې خوښې وګړي د واک په ګدۍ کینول چې دا د بشرد حقوقو د نړیوالې اعلامیې څخه څرګنده سرغړونه وه کومه چې ولسونه باید خپل برخلیک پخپله وټاکي. ښکېلاکګر عملاً د افغانستان پرځمکه او هوا واکمن وو او اشغالګرو په افغانستان کې هم ټولو ته څرګند فورمول «بېل یې کړه ، اېل یې کړه» عملي کړ . د آلمان د بن په کنفرانس کې د قومونو د ونډې او هغه هم په غیرعادلانه ډول د طالبانو وروسته واکمنۍ بنسټ اېښودل د بېل یې کړه ، اېل یې کړه د فورمول د پلې کولو لومړی افغاني ضد اقدام وو. د بن د غونډې د پریکړو له مخې د قومي تړاوونو پربنسټ د واکمنۍ جوړول او وروسته قومي او ژبنیو اختلافونو ته لمن وهل، په هیواد او په تیره شمال او شمال لوېدیځ کې د پښتنو په وړاندې پرله پسې زورزیاتي ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتني سره ځيني دا جګړه د پښتنو د ځپلو جګړه ګڼي چې تر يوې کچې دا ډول ارزونه سمه برېښي ځکه چې اشغالګرو په افغانستان او پنجاب دا دانګرېز- امريکې مخلوق په پاکستان کې د پښتنو د ځپلو تګلاره غوره کړې وه . په رسنيو، ټولنيزو شبکو او د سياستوالو ترمنځ د پښتون او غيرپښتون ، ډېرکيو او لږکيو، افغان او افغانستاني ، درانيو او غلزيو د وېشونکو اصطلاحاتو کارول او د قومي شوراګانو جوړول ټولو ته ځرګند دي چې افغان قومونه او پښتني قبيلې سره جلا او يو د بل په وړاندې ودروي. د۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه د امريکې- انګريز د پوځي ټلوالې لخوا پر افغانستان پوځي يرغل د نومړو دولتونو له لوري د امريکې په ۱۱۰ پوړيزه غبرګونو سوداګريزو ودانيو د ترهګرو بريدونو په وړاندې غبرګون وو چې ګڼي اسامه بن لادن تنظيم کړي وو. پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د۲۰۰۹ کال د مارچ په ۲۸ په کانادايي (تورنتوسن) نومې مشهوره ورځپاڼه کې راغلي دي چې په نيويارک او واشنګټن باندې يرغل په هسپانيه او آلمان کې جوړ او طرح کوونکي او پلي کوونکي يې پاکستاني ، سعودي او عربي اتباع وو .

لکه څرنګه چې په تېر څېرکي راغلي وو چې د پاکستان د وخت صدراعظمه بينظير بوتو د طالبانو تحريک يوه پروژه بولي چې « د انګلستان په نوښت، دعربستان په مالي مرسته ، د امريکا په ملاتړاو د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه .» که دا ادعا ومنل شي بيا دا پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې د دې پروژې جوړونکو د خپلې پروژې د منځه وړلو په خاطر ګام اوچت کړ. واقعيت دا دی چې اسلامي امارت د يوه خپلواک حکومت په توګه هغه مهال د امريکې دښمني وګڼله چې هغوی د افغانستان له لارې د نلليکې د غځيدا په تړاو د امريکايي د يونيکال د کمپنۍ وړانديزونه ونه منل او د خپلې ونډې برخليک د ارجنتاين د برايډاس کمپنۍ سره تړلی وو ځکه برايډاس د يونيکال په پرتله طالبانو ته د نلليکې د غځيدا او د سړکونو د جوړيدو په تړاو د لا ګټورو پانګو وړانديز کړی وو.کله چې واشنګټن د طالبانو له دې هوډ څخه خبر شو د امريکې د بهرنيو چارو د وزارت مرستيالې کرستينا روکا طالبان پخپله دې وينا وګواښل چې « يا به زموږ د سرو زرو وړانديز منئ يا به مو د بمونو تر باران لاندې شخ کړو.» ۲۳۸ په پانګوالو سترو صنعتي هيوادونو کې حکومتونه او واکمن سياستوال د غټو کمپنيو د ارادې پر بنسټ خپلې تګلارې جوړوي ان تردې چې دا کمپنۍ د دې هيوادونو مشران خپل نوکران ګڼي. د (هيڅوک جرآت نلري هغه توطئه وبولي) په کتاب کې د ديويد راکفلر، ريچارد نکسن او هنري کسنجر انځورونه يو ځای چاپ او د انځور لاندې ليکل شوي وو : « راکفلراو د هغه دوه نوکران.» همدا علت وو چې د واشنګټن واکمنو د يونيکال د کمپنۍ د ارادې له مخې پريکړه وکړه چې د طالبانو د اسلامي امارت د رانسکورولو لپاره پلمه ولټوي. د تېرې پيړۍ د وروستۍ لسيزې په نيمايي کې د واشنګټن ليوالتيا چې طالبان د کابل په پلاز وويني د مايکل بيرون چې د جهاد په دوران کې د سی آی اې غير رسمي وياند وو ښه څرګنديږي. کله چې طالبانو لومړی ځل کابل ونيو هغه وويل: «دا ځوانان د نورو نه بد نه دي . هغوی احساساتي برېښي خو د هغوی برې د کورنۍ جګړې څخه ښه دی. طالبان اوس په هغه خاوره واکمن شوي دي چې پاکستان او ترکمنستان سره نښلوي .اوس موږ کولی شو چې د نفتو نلليکه د افغانستان نه تېره کړو.نفت او ګاز نورو بازارونو ته وليږدوو او ټول بايد د هوساينې احساس وکړو.» ۲۳۹ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته امريکايانو د منځنۍ آسيا او د کسپين د حوزې د ځمکې لاندې طبيعي انرژۍ د لاس ته راوړلو په موخه اړينې څېړنې او ارزونې کړې وې او پدې اړه د يونيکال د کمپنۍ يوه لوړپوړي (جان مارسکا) د۱۹۹۸ کال د فبرورۍ په دوولسمه د کانګرس يوې کميټې ته ويلي وو: «داسې برېښي چې د افغانستان له لارې د نلليکې غځول خورا لږ لګښت، لږ خنډونه او لږې فني ستونزې لري. افغانستان اوبو ته لنډه لار ده چې د منځنۍ آسيا نفت د آسيا نږدې بازارونو ته رسولای شي او لدې امله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نفتو د لیږدولو ممکنه ارزانه لار ده»۲۳۰/ ۱۲۲خو کله چې د یونیکال کمپنۍ سره د طالبانو مذاکراتو نتیجه ور نکړه واشنګټن د طالبانو د اسلامي امارت د نسکورولو په لټه کې شو. په همدې بنسټ یو شمیر څیړونکي چې په هغو کې امریکایان هم شتون لري پدې اند دي چې د سپتمبر د یوولسمې پیښه یوه پلمه وه ، حتی ځینې هغه د سي آی اې لخوا یوه پلان شوې دسیسه ګڼي ترڅو ددې پېښې په پلمه نړیوال ملاتړ ترلاسه کړي، په افغانستان خپل پوځي یرغل توجیه کړي او پدې اند دي چې پر افغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. ویل کیږي چې د امریکې متحده ایالتونه د یوه زبرځواک په توګه د نړۍ لس کلن تحولات پروګراموي. پدې هکله حبیب الله رفیع چې په ۱۹۸۹ کې په یوه پلاوي کې امریکې ته تللی وایي چې د مریلنډ د ایالت د یوه پوهنتون استاد د یوه لکچر په مهال وویل چې دی په سپینه ماڼۍ کې سلاکارهم دی او وایي:« موږ هلته د دنیا د بیلابیلو هیوادونو لپاره بېلابېلې کمیټې لرو ، چې هغوی د نړۍ لس کلن تحولات پروګرام کوي، زه د لبنان یم د منځني ختیځ د کمېټې مشرهم یم او هر کال د لسو کلونو لپاره د منځني ختیځ تحولات پروګرام کوو او سپیني ماڼۍ ته یې سپارو، چې هغه بیا عملي کیږي. »۲۴۰/ ۳ پدې کې شک نشته چې پر افغانستان د امریکې پوځي یرغل د همدې لس کلن پروګرام پراساس صورت نیولی وي. د دې معنی دا شي چې پرافغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. پدې اړه محمدعثمان روستارتره کي لیکي:« د افغانستان د نیولو پلان د شوروي د امپراطورۍ د ماتېدو او د امریکې هژمونیستۍ د رسېدو سره تر لاس لاندې ونیول شو. د امریکې د ملي امنیت سلاکار برژنسکي کلونه مخکې د منځنۍ آسیا د شطرنج پر تختې کنټرول د آسیا په وچې باندې د تسلط وسیله ګڼله. د ترهګرۍ سره د جګړې په اعلان او د افغانستان او عراق نیول پلمه شوله چې د برژنسکي د خوبونو د رښتیا کیدو په لور لومړی ګام پورته شي. » ۲۴۱ که د امریکا او د هغې د ستراتېژیکو متحدینو له لوري د ترهګرۍ ضد جګړې ته وکتل شي د افغانستان په شمول د هغو هېوادونو د لاندې کولو لپاره هڅه وه چې د سړې جګړې په لسیزو کې د امریکا له کنټرول څخه د باندې وو. د امریکا او متحدینو دا خوبونه په افغانستان او یمن کې د افغانانو او یمنیانو د اتلوال مقاومت له امله په اوبو کې لاهو شول او په سوریه کې د روسیې د مداخلې له امله واکمن رژیم په واک کې پاتې شو. البته په عراق او لیبیا کې امریکایان او متحدین یې بریالي شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر افغانستان له پخوا پلان شوی یرغل

یو شمېر څېړونکي د واشنګټن د رسمي روایت خلاف پر افغانستان یرغل د نیویارک په سوداګریز مرکز او پنټاګون د بریدونو په وړاندې غبرګون نه ګڼي . هغوی پدې اند دي چې دا بریدونه په افغانستان د یرغل لامل نه بلکې یوه پلمه وه او د دغه یرغل لپاره د اوږدې مودې ستراتیژي له پخوا جوړه شوې وه . پر دې اساس د سپتمبر د یوولسمې نیټې بریدونه واشنګټن ته داسې طلایي چانس شو چې د ترهګرۍ په وړاندې د جګړې په نامه پر افغانستان یرغل وکړي اسلامي امارت نسکور او د خپلې خوښې حکومت واک ته ورسوي چې هم هدف ته ورسېږي ، هم نړیوال ملاتړ تر لاسه کړي او هم څوک د ملامتۍ پېره پرې وا نه چوي.د دې نظر خاوندان یو لړ فاکتونه او دلیلونه وړاندې کوي چې ځینو ته به یې ګوته ونیول شي. د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو د تګلارې په اړه د هر چا څخه زیات زلمي خلیل زاد بشپړ معلومات درلود. هغه د استازي په نامه د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کې راوړي : « پردې سربېره موږ د طالبانو پر ضد درې – ګامه ستراتیژي را منځته کړې وه ، لومړی، یو امریکایي استازی به د طالبانو رژیم ته اخطار ورکړي چې له القاعدې سره خپلې اړیکې پرې کړي. که طالبان په دې برخه کې همکاري نه کوي نو متحده ایالات به په افغانستان کې د کورنۍ جګړې بندولو په موخه له طالب ضد ډلو سره پټې مرستې زیاتې کړي او د القاعدې پر مېشت ځایونو به د بریدونو لپاره ځایي ملیشه ځواک را منځته کړي ، پر دې سربېره متحده ایالات به د طالبانو د راپرځولو په موخه د نړیوال ایتلاف پر جوړولو لاس پورې کړي...، د مرستیالانو غونډې د سپتمبر په لسمه نیټه پلان ومانه ، پلان د سپتمبر په یوولسمه د ولسمشر لاسلیک ته چمتو شو.» د خلیلزاد له لیکنې ښکاري چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې یوه ورځ مخکې د اسلامي امارت د نسکورولو په موخه د امریکې پلان جوړ شوی دی او عجیبه دا ده چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې په ورځ دا پلان د امریکې د ولسمشر د لاسلیک کولو په موخه چمتو شوی دی . سلیم عقل خو دا نه مني چې دپلان چمتو کېدل او د سپتمبر یوولسمه ترهګریزه پېښه تصادفا په یوه ورځ شوې وي. همدا رنګه میخایل شودوفسکي لیکي :«په واقعیت کې د امریکې د نوې جګړې لپاره پلان جوړونه د سپتمبر د ۱۱ نیټې د غمجنې پېښې څخه څه کم دری کاله مخکې پیل شوې وه .» ۲۴۲/ ۱۱۴ همدا راز دا خبره چې « په کال ۱۹۹۷ کال په متحده ایالتو کې یو غیر دولتي سازمان او فکري مرکز (د یوې نوې امریکایي پېړۍ لپاره پروژه) (پی ان سي) نومېږي جوړ شو ...، د تمرکز ډګر یې د امریکا بهرنۍ سیاست او په نړۍ کې د امریکا لېډرشیپ ته پراختیا ورکول ټاکل شوي وو. نوموړي بنسټ په ۲۰۰۰ کال کې ګزارش خپورکړ، ورځپانو هغه (پر نړۍ باندې د امریکا د واکمنۍ ابتدایي طرحه) وباله.ګڼ شمېر څېړونکو ، سیاستوالو او د جګړې ضد غورځنګ فعالینو دغه ګزارش د هیټلر (زما مبارزه) کتاب سره په تله برابر وګاڼه.په ګزارش کې د منځني ختیځ په اړه په څرګنده توګه ، د تېلو هغو طبعي زېرمو چې لا نه دي ایستل شوي، په تېره بیا د تېلو او ګازو د زېرمو نیونه ، د نویو پوځي اډو جوړونه او د اړتیا په صورت کې د رژیمونو بدلونونه غوښتل شوي دي » ۲۴۰ / ۴۰ بنیې چې پر افغانستان برید مخکې پلان شوی وو. د زلمي خلیلزاد په وینا د شوروي اتحاد له ړنګېدو وروسته واشنګټن داسې طرحه وړاندې کړه چې« له مخې یې متحده ایالتونه باید د هر ناانډوله سیال د راپورته کیدو مخنیوی وکړي . په طرحه کې زیاته شوې وه : زموږ لومړۍ موخه د پخواني شوروي اتحاد په بڼه یا بله سیمه کې د هر هغه سیال د بیا راپورته کیدو مخنیوی وي ، چې موږ ته د پخواني شوروي په څېر ګواښ زېږوي. موږ د خپلې طرحې پر بنسټ پټیلې وه چې د سړې جګړې او نورو سترو شخړو د مخنیوي په موخه د دوه قطبي او څو قطبي نړۍ د راپورته کیدو مخه ونیسو.» ۲۴۳/ ۹۹هغه مهال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

امريکې ستراتژيستان پدې پوهېدل چې د افغانستان شاوخوا کې د داسې ځواکونو د راټولېدو لپاره شونتيا
ليدل کېږي چې په نړۍ د امريکې د ليډرشپ او هژمونيستي تګلارې په وړاندې ودريږي لدې کبله د
هغوی د خوځښتونو د څارنې او ورته د ستونزو د جوړلو په موخه اړينه بريښيده په سيمه کې پوځي او
استخباراتي شتون ولري چې افغانستان د خپل جغرافيايي موقعيت له کبله مناسب ځای وو. له همدې کبله
يې پردې هيواد د يرغل نقشې جوړولې او د پلې کولو لپاره يې فرصتونه لټول. همدا لامل وو چې
واشنګټن د سيمه ئيزه ځواکونو سره د طالبانو د راپرزولو په موخه سلامشورې هم سرته رسولې وې .
پدې اړه شته لاسوندونه ښيي چې سپينه مانۍ د ۲۰۰۱ کال د جولای په مياشت کې دې پريکړې ته رسيدلې
وه چې «په افغانستان کې پوځي عمليات د واورې د اوريدو نه، چې تر ټولو ناوخته نيټه به يې د اکتوبر
منځ وي ترسره شي.» ۲۴۴ د جينز نړيوال امنيت په نامه له بريتانيا څخه خپريدونکي پوځي ستراتژيکي
مجلې د ۲۰۰۱ کال د مارچ په پنځلسمه رپوټ ورکړ چې د امريکې نوي حکومت له هند، ايران او روسيې
سره ګډ « په افغانستان کې د طالبانو د حکومت پرخلاف جبهه جوړوي. هند پوځي سامان آلې ، سلاکاران
او د څرخي الوتکو تخنيکران د شمال ټلوالې په واک کې ورکوي او همدارنګه هند او روسيه دواړه د
خپلو عملياتو لپاره په تاجکستان او ازبکستان کې له پوځي اډو ګټه اخلي.» همداراز د انديا ريکټز هندي
مجلې د ۲۰۰۱ کال د جون په شپږويشتمه د طالبانو د حکومت پرخلاف د امريکې د متحده ايالتونو، هند،
روسيې او ايران د ګډ چلند په اړه نور جزئيات په ډاګه کړل « که چيرې پر طالبانو لګيدلي نوي سخت
اقتصادي بنديزونه د افغانستان بنسټپال حکومت پر ګوندو نکړي.نو هند او ايران به د طالبانو خلاف د يوه
(متحد پوځي ګوزار) په مهال د امريکا او روسيې تر څنګ ودريږي.» د ۲۰۰۱ کال د جون د مياشتې په
پيل کې ولاديمير پوتين د روسيې ولسمشر د همکټو هيوادونو په غونډه کې څرګنده کړه چې د طالبانو خلاف
پوځي ګوزار مخکې دی. د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په اتلسمه د بي بي سي خبريال جورج آرني د پاکستان
د بهرنيو چارو د پخواني وزير نيازنايک له خولې رپوټ ورکړ چې امريکايي چارواکو ورته د اړيکو د
يوې نړيوالې ډلې د پلان په باب ، چې د ملګرو ملتو ترمشرۍ لاندې په برلين کې کتلي وو خبر ورکړی
وو که بن لادن په لنډ وخت کې ونه سپارل شي ، نو امريکا به له پوځي وسيلو نه کار واخلي چې هم بن
لادن او هم ملا عمر ووژني يا ونيسي. د نوموړو ټولو موخه دا ده چې د طالبانو رژيم راوپرزوي.» ۲۴۵
د دې رپوټ له خپريدو څلور ورځې وروسته د سپتمر په ۲۲ د ګارډين ورځپاڼې دا سناريو تائيد کړه او
د هغې پر بنسټ افغانستان ته ګوتڅنډنه د هغه څلور ورځني کنفرانس په ترڅ کې وشوه چې د جولای د
مياشتې په منځ کې د برلين په يوه ميلمستون کې د امريکا، روسيې ، ايران او پاکستان د حکومتونو د
استازو په ګډون جوړ شوی وو، دا د يو لړ هغو نارسمي کنفرانسونو په بهير کې چې د افغانستان په اړه
ليدموندنې (نظرياتی) تر نامه لاندې جوړيدل دريمه کتنه وه. د دې غونډې ګډون کوونکي پرنايک
سربيره دری پاکستاني جنرالان، په م،م کې د ايران پخوانی سفيرسيد رجايي خراساني ، د شمال ټلوالې د
بهرنيو چارو وزير عبدالله ، د افغانستان لپاره د روسيې پخوانی استازی نيکولای کوزيروف او د روسيې
ګن شمير نور استازي او دغه راز (امريکايان)، په پاکستان کې د امريکا پخوانی سفيرټام سمينر، د
سويلې آسيا په چاروکې د بهرنيوچارو مرستيال وزير کارل ايندفورت اولې کالډرين وو. دغه غونډه د
افغانستان لپاره د م،م د هغه مهالني او اوسني ځانګړي استازي فرانسيس ويندرل لخوا وربلل شوې وه.
پدې اړه چې د سپتمبر د يوولسمې وړاندې پر افغانستان د يرغل نقشې جوړېدلې د قبرس د ډلې د مشر
همايون جرير له هغې مرکې جوتيږي چې د ۲۰۲۳ کال د دسمبر په مياشت کې د بن د کنفرانس په اړوند
د افغانستان انټرنشنل تلويزيون سره کړې ده هغه وايي: « د ۲۰۰۱ کال جولای او سپتمبر په ژنيو کې
غونډې را بلل شوې وې چې د امريکا ، روسيې او ګاونډيانو استازو سربېره د قبرس ، روم او عبدالستار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیرت ډلو پکې برخه لرله. سیرت وروسته د روم د ډلي سره یوځای شو. د غونډې آجندا د اسلامي امارت راپرزول، د راتلونکي حکومت په جوړښت او په افغانستان کې د ناټو د پوځیانو ځای پرځای کول وو. یوه امریکایي د راتلونکي حکومت د احتمالي مشرانو عبدالحق ، کرزي او پاچا خان ځدران څخه یادونه وکړه . غونډو دوام درلود چې د سپتمبر پېښه وشوله او د م، م استازی غونده ختمه اعلان کړه چې وروسته به غونډو ته دوام ورکړو . څه موده وروسته د بن کنفرانس را وبلل شو.» له پورتنیو څرګندونو څخه ښکاري چې د سپتمبر د یوولسمې پېښه د افغانستان د اشغال لپاره یوه پلمه شوې ده. د امریکې له لوري پر افغانستان د یرغل لپاره هراړخیز چمتووالی هغه وخت بربنډ شو چې د امریکې د ملي امنیت مؤسسې اعلان کړل چې« د ازبکي، عربي او افغاني ژبو متخصصینو لپاره اړتیا لري. دا مؤسسه په پام کې لري پدې سیمه کې پوځي تطبیقات ترسره کړي چې په هغو کې به سلګونه امریکایي ، ازبک ، قزاق ، قرغز او ترک پراشوتیستان ګډون وکړي.» ۲۴۶عجیبه دا وه د هغو تطبیقاتو خبره کیدله چې امریکایانو، ازبکانو ، قزاقانو، قرغزانو او ترکانو پکې ګډون کاوه خو د افغاني اوعربي ژبو متخصصینو ته هم اړتیا وه. دې دا معنی لرله چې پر افغانستان اوعراق یرغلونه پلان شوي وو چې د پورتنیو هیوادونو له خاورې نه ګټه پورته شي ځکه افغاني او عربي ژباړونکو ته اړتیا وه. سربیره پردې هغه مهال کله چې «پنتاګون په افغانستان باندې د یرغل نقشې نهایي کولې د امریکې د بهرنیو چارو وزارت هم د افغانستان له لارې د پایپ لاین نقشې نهایي کولې، له همدې امله د امریکې سفیره په پاکستان کې د پاکستان د انرژی له وزیر سره ګوري او د پایپ لاین د طرحې په اړه ورسره مذاکره کوي.»۲۴۷ وروستی دا چې د هالیووډ ډایرکټر، فلم جوړونکی ، بزنسمن او سیاسي فعال آرون روسو وایي چې نیک روکفلر ورته« د۱۱ – ۹ پېښې له پیښېدو یوولس میاشتې د مخه وویل ، یوه پیښه پیښېدونکي ده او د دغه پیښې له امله به موږ پر افغانستان تېری وکړو، ترڅو د کسپین سمندرګي له پایپلاین څخه کار واخلو. موږ به پر عراق هم برید وکړو ترڅو د تېلو زیرمې خپلې او په منځني ختیځ کې یوه (نظامي) اډه جوړه کړو...» ۲۴۸ د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته شپږ ورځو کې د امریکې د دفاع وزیردونالد رامسفلد ویلي وو:« که جګړه د نړۍ سیاسي نقشې ته تغییر ورنکړي ، د امریکې متحده ایالات به خپلې اصلي موخې ته ونه رسیږي، باید وویل شي چې یو ستر ارزښت پدې اړین بدلون کې نغښتی دی.» د رامسفلد خبره ښیي چې واشنګټن هوډ درلود چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه په سیمه کې د افغانستان سربیره په هغو هیوادونو ورودانګي چې د امریکې ډیکټې ته غاړه نه ایږدي، هلته د خپلې خوښې حکومتونه واکمن کړي چې معنی یې د نړۍ د سیاسي نقشې اړول وو. ددې سربېره د سپتمبر د یوولسمې وړاندې امریکایانو د خپل یرغل لپاره عملي اقدامات پیل کړي وو چې هغه د طالب ضد ځواکونو او طالب ضد څېرو متحدول وو. «د ۲۰۰۱ م کال له پیله په دوبۍ ، پاکستان، تاجکستان او لویدیزو هېوادونو کې د سي آی اې له لوري زاړه قوماندانان، له طالبانو سره جنګېدونکي مخالفین او یو شمېر بهر مېشته افغانان سره جرګه کېدل او د طالبانو پر ضد د یوې داخلي ځواکمني جنګي جبهې د جوړولو لپاره تېز کار روان وو، چې د بري په صورت کې له داخل نه د یوه ملي قیام نوم ورکول شي او د امریکا مداخله په ظاهره تثبیت نشي. » ۲۵۸/۲۵۹ – ۲۵۹ خو امریکایان بریالي نشول چې د افغانستان د ننه د طالبانو خلاف پاڅون تنظیم کړي. پدې لار کې د امریکا ملګرتیا پښتني ضد شمال تلوالې لرله او په پښتون توکمه وګړو کې د حاجي عبدالقدیر، حامد کرزي او ګل آغاشیرزي کورنیو ور سره همکاري کوله.

پر دې بنسټ ویلی شو وروسته له هغې کله چې د طالبانو او یونیکال ترمنځ د نللیکې د غځیدا په اړه خبرو نتیجه ورنکړه، امریکایانو، ملګرو ملتو او سیمه ئیزو ځواکونو پرافغانستان د یرغل پلانونه جوړول. او په پوره ډاډ حکم کېدای شي چې پرافغانستان د امریکي – انګریز پوځي یرغل د سپتمبر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسمي نیټې له بریدونو سره هیڅ تړاو نلري. پدې افغاني ضد پلانونو جوړولو کې د م، م ښکېلتیا د فیډل کاسترو په هغه وینا د صحت مهر لګوي چې د ملګروملتو سازمان د سي آی اې ملکي څانګه ده.

حمله که توطېه ؟

یو شمېر څېړونکي او پوهان د سپتمبر یوولسمه غمجنه پېښه د امریکې او اسرائیلو ګډه توطئه ګڼي. پدې اړه د توطئې د تئوري پلویان لاندې دلیلونه وړاندې کوي .

۱ - سره لدې چې د امریکې دولت سیګنالونه او رپوټونه لرل چې یوه ناوړه پېښه د القاعده لخوا کیدونکې ده ولې یې اړین تدبیرونه ونه نیول او ترهګر یې پریښودل خپله نقشه پلې کړي ترڅو دولت ته پلمه پلاس ورشي پر افغانستان برید وکړي او د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه« د نړۍ سیاسي نقشې ته تغییر ورکړي. » که د دولت روایت و منل شي دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي کله چې ترهګرو د الوتکو د کنټرول د ترلاسه کولو په بهیر کې له پیلوټانو سره مجادله کوله او دا ټول د رادار پواسطه د کنټرول د مرکز څخه لیدل کیدل او بیا الوتکو خپل مسیر بدل کړ ولې هڅه ونشوه چې د تښتول شوو الوتکو مخه و نیول شي ؟ سربیره پردې ولې د پیښې وروسته د اف بی آی ، سي آی اې او نورو اړونده بنسټونو مسئولین په دنده کې د غفلت له امله مجازات نشول ؟

۲- د پیښې څو ګړۍ وروسته بوش په یوه پوځي اډه کې د صلیبي جګړې یادونه وکړه. همدا راز د ټلویزیون په پردو داسې تصویرونه خپریدل چې فلسطینیان د ترهګریزو بریدونو څخه خوښي ښیي خو وروسته څرګنده شوه چې دا تصویرونه حقیقي نه بلکې د آرشیف څخه اخیستل شوي وو. د صلیبي جګړې یادول او د فلسطینیانو د خوښۍ د جعلي تصویرونو ښودنې دا معنی لرله چې په اسلامي هېوادونو باید برید وشي.

۳- د نیویارک په سوداګریز مرکز کې چې خاوند یې یهود وو ۴۰۰۰ یهودانو کار کاوه خو پدې ورځ دا یهودان کار ته نه وو راغلي . په قربانیانو کې یوازې پنځه تنه یهودان وو.

۴- د پیښې په اړه په چمتو شوي رپوټ کې دولت قصداً داسې مسئلې حذف کړې دي چې د دې پیښې د پېښیدو او په تیره د پیښې د مخنیوي په اړه د امریکا یې مقاماتو ناغیري ، په پیښه کې د سعودي حکومت ښکیلتیا او د اسامه د نه نیولو لیوالتیا ته پام را ونه ګرځي. امریکایي پروفیسور دیوید رې ګریفن « د۱۱ سپتمبر د تحقیق د کمیسیون ویلي او ناویلي» په نامه خپل کتاب کې راوړي چې په ۵۷۶ پاڼیز رپوټ کې د۲۰۰۱ کال د جون په میاشت کې په دوبۍ کې د اسامه سره د سي آی اې د مامورانو او د سعودي عرب د څارګرۍ ادارې د مشر لیدنې نه تر سترګو کیږي . د رویټر خبري آژانس په حواله د سپتمبر تر پیښې دوې میاشتې مخکې د اسامه بن لادن او د سي آی اې مامورینو ترمنځ د دوبۍ د متحده اماراتو په امریکایي روغتون کې چې د پښتورګو د ناروغیو په خاطر بستري وو ، لیدنې وشوې چې حالت یې د ښه کیدو وو...، په روغتون کې دا لیدنه د فرانسې د فیګارو ورځپاڼې د۲۰۰۱ کال په اکتوبر کې تائید کړه او بیانوي : د۲۰۰۱ زکال د جون په میاشت کې دوبۍ د اسامه بن لادن او سي آی اې د محلي مامورینو د ملاقات ځای وو. د نوموړي روغتون د اداري برخې یو مامور وایي چې د خلکو لومړۍ درجه دښمن د جون (۴ تر۱۴) نیټې پورې په همدغه روغتون کې بستري وو...، د فیګارو رپوټ د څو نورو ورځپاڼو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لخوا تائيد شوی دی چې د هغې ډلې څخه يې لندن ټايمز هم تائيدوي : اسامه بن لادن د دوبی په امريکايي روغتون کې د يوولسو ورځو په جريان کې د کاناډايي يورولوژېست ډاکټر تري کالويي تر درملنې لاندې وو. » ۲۴۴/ ۵۰ ، ۵۳ همدارنګه « د سي پی اې شبکې د ويانډ، دن رادر له قوله د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په لسمه د پيښې يوه ورځ مخکې اسامه بن لادن بيا ناروغه شو خو دا ځل د پاکستان په مهربانۍ چې د امريکې همپشنی متحد دی د پاکستان پوځي اطلاعاتو سی بی اس ته وويل چې اسامه بن لادن د راولپنډۍ په پوځي روغتون کې بستراو تر درملنې لاندې وو...،احمد رشيد چې د طالبانو په تړاو يې ډيرې ليکنې کړې دي وايي چې د سپتمبر ۱۱/۹ تر پيښې مخکې په اغلب ګومان پوځيان د هغه سره د مرستې لپاره هلته وو.» سره لدې چې د ملګروملتو د امنيت د شورا د۱۲۶۷ لمبر پريکړې(۱۵ اکتوبر ۱۹۹۹) له مخې چې بايد طالبان بن لادن يوې صلاحيت لرونکې مرجع ته تسليم کړي امريکايي، سعودي او پاکستاني څارګرو له اسامه سره اړيکې ساتلې او د هغه درملنه يې هم کوله. د دې څخه ښکاري چې امريکايي مقاماتو د اسامه د نيولو پلان نه درلود بلکه د هغه څخه يې د يوې پلمې او تبليغاتي وسيلې په توګه کار اخيست ، ترڅو پر افغانستان يرغل وکړي او پدې کار کې سعودي او پاکستاني مقامات ورسره همغږي وو. همدارنګه ويليام رودريګز چې د۱۱/۹ پېښې وروسته يې په سوداګريز مرکز کې ګڼ شمير کسان وژغورل او د اتل لقب يې تر لاسه کړ ادعا کوي چې د ده څخه پدې اړه دده سره مرکه وشوه خو د امريکې د دولت په رسمي رپوټ کې يې نه نوم شته او نه يې څرګندوني . ځکه ددې امريکايي نوم او څرګندوني په رپوټ کې نشته چې څه موده وروسته يې پدې پېښه کې امريکايي مقامات ښکېل وګڼل.

۵ ـ هغه څه چې د دې پيښې د پيښيدو په اړه د کارپوهانو، سياستوالو او شاهدانو شکونه زياتوي چې دا يوه جعلي پيښه يا توطئه وه د هغو کسانو څارنه ، تهديد او مرموزې وژنې دي چې د امريکې د دولت له روايت سره همغږي نه وو.

۶ـ عجيبه دا ده چې د نيويارک په نړيوال سوداګريز مرکز په دوو ودانيو يوه يوه الوتکه ولګيدله خو يوه بله (اووم لمبر) فولادي اسکليټ لرونکې ودانۍ هم ونړېده . د اووم لمبر ودانۍ نړيدنې دا پوښتنه را وزيږوله چې څه ډول يوه پخه د فولادي ستنو اسکليټ لرونکې ودانۍ د عادي اور لګيدنې له کبله په بشپړ ډول ونړيږي. انجينران او د تاسيساتو د ورانولو متخصصين پدې اند دي چې د ودانيو دا ډول عمودي او ګړندي نړيدل يوازې هغه مهال شوني دي چې په ودانۍ کې د ننه څخه چاوديدونکې توکي کارول شوي وي . د جم هافمن په نامه امريکايي متخصص د خپلو څيړنو د پايلوپه اړه ليکي : « د سوداګريز مرکز په خاورو او دوړو (ګرد) کې منفجره اور اچوونکې توکي (ناتوترميټ) کشف شوي دي ترڅو د نيويارک د ښار آسمان ځکې ونړول شي.» ستيون ارل جونز د هستوی فزيک پروفيسور وايي چې د ودانيو د نړيدو۹۹ په سلو کې توکي او مدارک ورک شوي دي، نوموړی په يوه څيړنيزه ليکنه کې دې پايلې ته رسيدلی دی چې «د۲۰۰۱ کال د سپتمبر په ۱۱ فولادي اسکليت لرونکې ودانۍ د اورلګيدنې له امله ندي نړيدلې، بلکې ودانۍ د قوي چاودېدونکو توکو لکه ترميت او ناتوترميت چې د وسپنې او الومينيم ترکيب دی او د وسپنې ويلوونکې مواد توليدوي نړيدلي دي.» له بله پلوه عيني شاهدان هم د ودانيو د ننه د چاودنو خبره کوي چې د الوتکو د لګېدو څو شيبې مخکې يې اوريدلې دي. د(۱۱-۹سرګردانه فلم) جوړونکي وايي :«د۲۰۰۱ د سپتمبر په ۱۱سهار د نيويارک غبرګوني د الوتکو د سون موادو و نه نړول، برجونه د امريکا امنيتي سازمان وران کړل.» ويليام رودريګز چې شل کاله يې په سوداګريز مرکز کې کار کړی او د پيښې پر مهال د ودانۍ د ځمکې لاندې لومړي پوړ کې وو وايي چې ده او همکارانو يې د برج د لاندې پوړونو څخه د چاودنو غږونه اوريدلي او همدارنګه د يوه کس چې اور يې اخيستی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د لاندې پوړ څخه د لفت له لارې راپور ته شو یادونه کوي. رودریګز په هماغه ورځ ګڼ شمیر کسان وژغورل، ځکه هغه داسې کلۍ لرله چې د ودانۍ ټول قلفونه پرې خلاصیدل. د دې کار له امله هغه ته د امریکې او د سپتمبر د یوولسمې اتل لقب ورکړل شو. په نړیوالو ورځپاڼو کې هم پرې تبصرې وشولې. خو کله چې نوموړي په ۲۰۰۴ کې په جورج ډبلیوبوش او ځینو دولتي مامورانو په فدرال محکمه کې پدې پیښه کې د لاس لرلو شکایت وکړ د ده د اتلوالۍ کیسې ختمې شوې، وګواښل شو، د اوباما په واکمنۍ کې لنډه موده زنداني هم شو او د درواغجن اوغولوونکي تورونه پرې ولګول شول. وروسته لدې هغه په رسنیو کې د جورج بوش سره خپل خپور شوی انځور د شیطان سره یادګاري انځور یادوي. د اووم لمبر ودانۍ د نړیدو په هکله د ۷۹ کلن امریکایي مهندس (مالکوم هاوام) چې ۳۶ کاله د سي آی اې غړی وو او د تخریباتو تخصص یې هم درلود د نیوجرسي په روغتون کې د مرګ په حالت کې ویلي چې دی د هغه څلور کسیزې ډلې څخه یو تن وو چې اووم لمبر ودانۍ یې ونړوله.

۷- د پیښې وروسته دوه سوه تنو تجربه لرونکو امریکایي پیلوټانو غونډه وکړله او یوه ګډه وینا یې خپره کړه چې پکې راغلي وو:«بې تجربې پیلوټان نشي کولی الوتکې له برجونو سره وجنګوي. »هغوی پخپله وینا کې پدې ټیګار کوي چې « امریکا د داسې پرمختللي تکنالوژۍ شونتیاوې لري چې الوتکه بیله پیلوټه والوزوي او د هر هدف سره یې چې غواړي وجنګوي.» څرګنده بېلګه یې ډرون الوتکې دي.

۸- یو شمیر څیړونکي،کارپوهان او شاهدان په پنتاګون(دفاع وزارت) باندې د الوتکې د لګیدنې دولتي ادعا ناسمه ګڼي او په پنتاګون کې هم ورانې د توغندي لګیدنه ګڼي ځکه چې د ودانۍ په دیوال کې رامنځته شوی سوروی کوچنی دی او د الوتکې او د مسافرینو د توکو هیڅ نښې نښانې په سیمه کې تر سترګو نشوې . د وزارت د پارکینګ کامره یوازې د یوه توکي چې دود یې تعقیبوي او د ودانۍ په لور حرکت کوي ښیي. پنتاګون ته ورته په پنسلوانیا کې د راغورزیدلې الوتکې او د انسانانو د بدن یا بکسونو نښو نښانو شتون نه درلود. عجیبه دا ده چې هیڅ ځای د الوتکو تور بکس پیدا نشو.

۹- پروفیسور دیویدری ګریفین امریکایي لیکوال ادعا کوي چې د نولس تنو الوتکو تښتوونکو څخه چې دولت اعلان کړل شپږ تنه ژوندي دي. یو د هغو څخه (عبدالعزیزالعمری) نومیږي. هغه د پیښې پنځه ورځې وروسته د سپتمبر په شپاړسمه د عربستان د جدې په ښار کې د امریکې کونسلګرۍ ته مراجعه وکړه چې ولې یې نوم د ترهګرو په ډله کې چې ګواکې ووژل شول راوړل شوی دی او بل نفر د (ولیدالشهری) په نامه چې په امریکې کې یې د پیلوټۍ زده کړې ترسره کړې وې د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر په میاشت کې له امریکې څخه وتلی وو خو نوم یې د ترهګرو په نوملړ کې راغلی دی.

۱۰ - هغه کسان چې د امریکې د رسمي روایت سره همغږي نه دي ځورول شوي او یا وژل شوي دي چې کورت ساننفیلد یو له هغو څخه دی. کورت ساننفیلد په بیړنیو شرایطوکې د مرکزي اطلاعاتو د سازمان پخوانی مامور او عکاس د څلورو عکاسانو څخه لومړی کس وو چې د صفر ټکي یا د چاودنې سیمې ته یې ځان ورساوه وایي: « داسې ویډیو په لاس کې لري چې د تخریب له امله ډیرې په کوچنیو ټوټو او خاورو اوښتې وې. » نوموړی د خپلې میرمنې د وژنې په تور زنداني شو ،محکمې برائت ورکړ خو د محکمې له پریکړې وروسته بیا هم څلورمیاشتې په زندان کې وساتل شو. کله یې چې د خپلې ادارې څخه پدې اړه پوښتنه وکړه ورته وویل شول چې تاسې « تهدید» حسابیږئ خو کله چې له زندان څخه آزاد شو دفتر او کور یې تلاشي شوي وو کمپیوټراو ځینې فیتې وړل شوې وې. کور یې د دوامدارې څارنې لاندې وو او لدې کبله اړشو ارجنټاین ته پناه یوسي. په کال ۲۰۱۰ کې د امریکې دولت د ارجنټاین

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دولت څخه وغوښتل هغه امریکې ته وسپاري خو ارجنتاین ورسره ونه منل. هغه په ارجنتاین کې د(ځورول شوي) په نامه کتاب ولیکه چې د خپل ژوند سربیره د سپتمبر د یوولسمې نیټې په اړه معلومات پکې لیدل کیږي. هغه په پوره ډاډ سره وایي چې د پیښې څخه دولت خبر درلود او امنیتي سازمانونه له سیمې وتلي وو.

د ناین اېلېون وروسته بله نړۍ

د ملګرو ملتو د سازمان مقر د نیویارک د سودا ګریز مرکز څېرمه پروت دی او د دې نړیوال سازمان استازي په سوداګریز مرکز د الوتکو د لګېدنې له امله د آسمانڅکو(۱۱۰ پوړیزې ودانیو) د نړېدو او د اورونو لمبې لیدلې چې ښېله کومه شکه یې هغوی هک پک کړي وو . کله چې بریدونه ختم شول د دې سازمان د امنیت شورا غړو وړاندیز وکړ چې پدې اړوند بېړنۍ غونډه را وبولي خو مشر یې پدې دلیل چې اکثرا کارکوونکي وتلي دي اود دې وېرې له امله چې بیا برید ترسره نشي د غونډې را بلل وځنډول . یوه ورځ وروسته د سپتمبر په دوولسمه د ملګروملتو امنیت شورا غونډه وکړه او ۱۳۶۸ لمبر پرېکړه لیک یې صادر کړ. دا پرېکړه لیک نړیوالې سولې او امنیت ته د تروریستي فعالیتونو د ګواښ په اړه وو نه پر افغانستان برید. پرېکړه لیک په امریکا غبر کوي چې برید کوونکي او د برید طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د برید مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي.البته مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي م، م ته مسؤلیت لري نه امریکا ته. پرېکړه لیک امنیت شورا ته واک ورکړ چې د خپل منشور له مخې خپل مسؤلیتونه اجرا او اړین اجرآت وکړي. امنیت شورا د دې پېښې په اړوند د سپتمبر په اته ویشتمه بله غونډه را وبلله او ۱۳۷۳ لمبر پرېکړه لیک یې تصویب کړ چې اصلي ټکي یې دا وو:

- د ترهګرو د پیسو کنګلول او یا ضبطول
- د ترهګرو سره مرسته جرم شمېرل
- د ترهګرو په اړه د معلوماتو تبادله
- د ترهګرو څارنه ، تعقیب او نیونه.

که چېرې دواړو پرېکړه لیکونو ته وکتل شي په هغو کې د پېښې د عاملانو په وړاندې د ځواک د کارولو څه نښته خو په پرېکړه لیک دا ډول څرګندونې په« امریکا غبر کوي چې برید کوونکي او د برید طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د برید مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي» په واقعیت کې امریکا ته شین څراغ ښودلی دی چې د برید ورکوونکو د ډلې مشر ته جزا ورکړي . ځکه واشنګټن ادعا وکړه چې دا برید د القاعده شبکې کار دی چې مشر یې اسامه بن لادن په افغانستان کې پناه اخېستې ده.همدا لامل وو چې د دې پېښې څه کم یوه میاشت وروسته د اکتوبر په اوومه امریکایي ـ انګریزي ځواکونو په افغانستان یرغل وکړ. په داسې یوه هېواد یرغل چې په پېښنه کې یې یو تن هم نه لیدل کېده. دې نړیوالې مؤسسې چې اصلي دنده یې په نړۍ کې د سولې او امنیت ساتل دي پر افغانستان د برید په وړاندې هېڅ غبرګون ونښود پدې توګه یې خپلو مسؤلیتونو ته شا وګرزوله.پدې اړه په ملګروملتو کې د ناروې سفیر چې هغه مهال ناروې د امنیت د شورا غړیتوب درلود د یوه خبریال د پوښتنې په ځواب کې داسې وایي:" موږ ټول په شوک او اندېښنه کې وو...، ما په هغه وخت کې ښېله دې چې سوچ وکړم په زغرده مې د ترهګرۍ پرضد د جګړې سره موافقه وښوده ځکه زما په اند دغه برید پر موږ ټولو برید وو...، کله چې په پرېکړه لیک کې موږ ټول مکلف کړل چې د ترهګرۍ پرضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید له ټولو وسایلو کار واخیستل شي . په طبیعي ډول پوځي وسایل یې هم په غېږ کې نیول...» ۲۵۰ هېره دې نه وي د دې پېښې وروسته د پېښې انځورونه په پرله پسې توگه نړیوالو ټلویزیونو خپرول او د هغو ترڅنګ یې د عاملانو خلاف تبلیغاتو زور اخېست چې په نړۍ کې یې یوه عاطفي څپه را منځته کړه تر دې چې د چین او روسیې په څېر د امریکا مخالف دولتونو هم د امریکا سره ملگرتیا ته چمتو شول. دا د دې معنی لرله چې د ناین اېلېون وروسته نړۍ بدله شوې وه.خو دې حالت یوې لسیزې هم دوام ونه موند. په سوداګریز مرکز د برید دوولس ساعته وروسته د واشنګټن په وخت د شپې په اته نیمو بجو د امریکا ولسمشر جورج بوش ملت ته وینا وکړه چې برید یې د القاعده شبکې کار وګڼه بېله دې چې پدې اړه څېړنې شوې وي او دا یې هم وویل چې" مونږ به د هغه کسانو او هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو."د دې خبرې څخه ښکاره وه چې امریکا د القاعده شبکې ته د سزا ورکولو په نامه پر افغانستان د برید هوډ لري ځکه چې د القاعده مشر اسامه بن لادن د رباني د واکمنۍ راهیسې په افغانستان کې ژوند کاوه. د ملګرو ملتو د سازمان مشر کوفي عنان د امریکې ډپلوماتیکو هڅو او د پوځي عملیاتو چمتووالي ته په کتو سره د برید څخه دیارلس ورځې وروسته د سپتمبر په څلېرویشتمه د دې مؤسسې عمومي اسامبلې ته د کلني رپوټ د ورکولو په ترځ کې وویل چې امریکې ته د نیویارک د پېښې له امله رسېدلی تاوان دا حق نه ورکوي چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په پلمه په هرکار لاس پورې کړي .هغه د (اې بي سي) په یوه ټلویزیوني پروګرام کې د امریکایي خبریال (دیان سویر) د پوښتنې په ځواب کې وویل« د م،م مخکنی پرېکړه طالبان دې ته اړباسي چې بن لادن م،م ته وسپاري .که طالبان دغه غوښتنې ته هرکلی نه کوي ترتعزیراتو لاندې به راشي . خو د نظام بدلول د افغانانو کار دی نه د بهرنیانو.» ۲۵۱ مخکې ویل شوي وو چې امریکا لا د مخه پر افغانستان د یرغل تابیا نیولې وه. همدا لامل وو چې د خلیل زاد په وینا د سپتمبر په یوولسمه پر افغانستان د یرغل پلان د بوش د مېز پرسر د لاسلیک لپاره اېښودل شوی وو . البته د سپتمبر د پېښې وروسته پر افغانستان برید ته چمتووالی چټک شو اوامریکایان په دوو(سیاسي او پوځي) برخو کې لاس په کارشول .

الف- په سیاسي برخه کې د امریکایانو هڅې په دوو استقامتونو متمرکزې شوې.د امریکا یوه ډله ډپلوماتان ،پوځیان او څارګر پرافغانستان د پوځي یرغل په موخه د تلوالې په جوړولو لګیا شول . په لومړي ګام کې انګلستان د امریکایانو دې غوښتنې ته هرکلی وکړ او د افغانستان د اشغال وروسته شا وخوا پنځوسو دولتونو خپل پوځیان افغانستان ته واستول. د افغانستان دا ډول ډله ییز اشغال ته د اشغالګرو چوپړیانو نړیواله مرسته ویله. دوهمه ډله امریکایي سیاستوالو او څارګرو هڅې پیل کړلې چې د افغانستان شاوخوا هېوادونه وهڅوي خپله ځمکه اوهوا د امریکایانو د پوځیانو په واک کې کېږدي . د ترکمنستان پرته د افغانستان ټولو ګاونډیانو پدې لاره کې د امریکایانو ملګرتیا وکړه. پر بله خوا یې لوستي افغانان د طالبانو وروسته حکومت سره همکارۍ ته چمتو کول .پدې کار کې یې د زلمي خلیلزاد او اشرف غني په شان افغاني الاصله امریکایانو څخه ګټه پورته کړله. اشرف غني د افغانستان لپاره د ملګروملتو د ځانګړي استازي اخضرالابراهیمي سره د نړۍ هغو هېوادونو ته چې هلته زیات شمېر افغانان مېشت وو په سفر ووتل چې د دوی له انده با اعتماده افغانان او هغه هم په لوړو امتیازاتو دې کارته وموندي. پدې اړه عبدالکریم خرم لیکي :« کله چې د اسلام آباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي ګېلاني کور ته ورسېدو خدمتګارانو مېلمستون ته بوتلو.پیرصاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده.له نوموړي سره یو بل تن هم ملګری وو...، نوموړي (ابراهیمي) دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هرګوټ کې کدرونه وپېژني او را یې ولې چې د ځانګړو امتیازاتو په بدل کې افغانستان ته راشي ...، چې کله مېلمانه رخصت شول د پیرصاحب له زوی نه مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپوښتل چي دغه سړی خو افغان ښکارېده ،دا څوک و ؟ هغه په ځواب کي راته وويل چي دا د اخضر الابراهيمي همکار ډاکټر اشرف غني احمدزی و.»۲۵۲ / ۱۵۶ د غني - ابراهيمي او نورو افغان توکمه امريکايانو او بهرنيو استخباراتي شبکو له لوري په لويديځ او پاکستان کي غوره شوي افغانان د کرزي په اداره کي سترستر منصبونه لرل او د غني په واکمنی کي همدا کسان د واکمنی اصلي کړی وې چي افغانانو دوی ته ټاميان ويل. زياترو يې مخکي د بهرنيو انجوګانو او د م ، م اړونده بنسټونو کي کار کاوه.

د انګريزانو په پوځ کي هغه پراشوتي پوځي ته ويل کېده چي د هوا له لارې د Tommy) (ټامي - جګړې ليکي ته استول کېده ، دا چي جګړه به تر ډېره پلې عسکرو په مخ وړله، دوی ته په جګړه کي اړتيا نه پيښېده ، نو له دې امله دوی ته ټاميان يعني هغه کسان چي ځمکه نلري ويل کېدل . وروسته دا کلمه د پوځيانو په ليکو کي د ډارن، لټ، نازدانه او ښځونکي د پاره استعمالېده. د امريکايي اشغال پر مهال هغو دوه پاسپورته افغانانو ته ټاميان ويل کېدل چي له بهر څخه راغلي او په لوړو مقامونو ګومارل شوي وو. د دوی کورنی بهر ژوند کاوه او کله به چي له دندې ګوښه شول بېرته بهر ته تلل .
ب – د ناين ايلېون د پېښي وروسته د امريکا ښارګر په پاکستان او افغانستان کي خورا فعال شول تر څو جهادي قوماندانان او د جهادي ډلو پلويان د طالبانو خلاف جګړې ته وهڅوي.لکه څرنګه چي شمال ټلواله په پنجشېر ، بدخشان او د تخار په يوه برخه واکمنه وه د امريکايانو اصلي موخه همدا مزدوره ټلواله وه . امريکايانو نه يوازې شمال تلواله د اسلامي امارت خلاف جګړې ته چمتو کوله بلکې په پښتون توکمه سياستوالو او جهادي قوماندانانو يې هم پانګه اچولې وه ترڅو پښتني قبيلې هم د طالبانو په وړاندې وجنګوي. پدې اړه رابرټ ال ګرينير په پاکستان کي د سي آی اې سيمه ئيزمشر په خپل کتاب کي راوړي چي د طالبانو خلاف يې د پښتني قبيلو چمتو کول د سپتمبر د يوولسمي پېښي يونيم کال مخکي پيل کړي وو.« د ګېرې شيرون د کتاب په حواله حامد کرزی په پښتنو کي لومړنی څېره وه چي د طالبانو پرضد د امريکا د دولت سره ملګری شو. نوموړی د سپتمبر د يوولسمي نېټي څخه څو ورځي وروسته په اسلام آباد کي د سي آی اې له مامورينو سره وکتل .» ۲۵۳ امريکايانو د افغانستان د نيولو او يا په افغانستان کي د خپل پوځي او استخباراتي شتون په موخه راز راز نقشي لرلې چي اصلي نقشه يې د افغانستان تجزيه وه . دې موخي ته د رسېدو په خاطر يې هڅې پدې را وګرزولې چي له طالبانو سره يوه معامله وکړي. پدې موخه يې هم د طالبانو د مخورو سره ليدني کتني درلودلې او هم يې د پاکستان دوه پلاوي يو د آی اس آی د مشر جنرال محمود ترمشرۍ لاندې او بل د پوځيانو اوعلماوو ګډ پلاوي کندهار ته استوي ترڅو ملاعمرمجاهد وهڅوي د امريکايانو سره معامله وکړي خو هغه ورسره موافقه نه ده کړې . پدې اړه ويل کېږي چي امريکايانو غوښتل د دريو مسالو څخه پر يوې د طالبانو د امير سره معامله وکړي .

لومړی - اسامه او ملګري يې امريکايانو ته وسپاري .

دوهم - د واخان ستراتېژيکه سيمه د امريکايانو په واک کي کېږدي .

دريم - د کندهار شاوخوا څو ولايتونو کي طالبان واک و چلوي او نورې سيمي د هغوی مزدورانو ته پرېږدي.

د ناين ايلېون وروسته جورج بوش په چين کي د روسيي ولسمشر پوتين سره وکتل او هغه ته يې د تور او سپين په نامه افغانستان د ويش وړانديز وکړ .پوتين د توراو سپين معنی ترې پوښتلې وه .بوش ورته ويلي وو سپين افغانستان به د سالنګ شمالي برخه وي چي هلته به ستاسې پلويان لږه کي (شمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټلواله) واکمنه وي هلته به پرمختګ او تمدن روان وي. په تور افغانستان کې به طالبان واکمن وي ،هلته به جګړه وي.پدې اړه د تاجکستان ولسمشر امام علي رحمان په کابل کې کرزي ته چې په هغه مجلس کې مارشال فهیم او داودزي شتون درلود داسې ویلي وو:« پوتین د شانګهای ترغونډې وروسته سملاسي تاجکستان ته راغی او زما څخه یې هیله وکړه چې د استاد رباني په شمول د شمال ټلوالي مشران ورته راوغواړم .ما هغه وخت استاد رباني را ونه غوښت ،خو فهیم خان او نور مشران مې ملاقات ته راوبلل ،سره لدې چې استاد رباني له ما څخه په ټینګه هیله وکړه چې له پوتین سره یې د ملاقات زمینه برابره کړم ،خو ما دا کار ونکړ، استاد رباني په همدې خبره له ماڅخه خفه دی...، پوتین ، فهیم او نورو ته د بوش پیغام ورساوه او د خپل هر ډول مستقیمي او نا مستقیمي مرستې ډاډ یې ورکړ، فهیم ورته یو موټی شګه لاس کې ونیوله ویې ویل :دې ته موږ ریګ وایو ،دې ته هلمند کې شګه وایي دا یوه مانا لري ،ټول افغانستان یو دی.» ۲۵۴ /۵۵۸-۵۵۷ د افغانستان د تجزیې په اړه یو طالب مشر وایي :« زموږ د حکومت وروستۍ ورځې وې ، موږ تر ډېر فشار لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بریدونه روان وو او هغه سیمې مو له لاسه ورکولې. دغه مهال د آی اس آی مشر جنرال محمود ما ته احوال را کړ چې د یوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده لیدو ته ورشم.زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر اوکار ولرم .په هرصورت د ملامحمد عمرمجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم.له جنرال محمود سره د لیدو پر مهال نوموړي د افغانستان یوه لویه نقشه پرمېز وغوړوله او دری قلمونه یې چې بېل بېل رنګونه یې درلودل را واخېستل د نقشې پرمخ یې دری دایرې وکښلې .وې ویل چې موږ له امریکایانو سره هوکړې ته رسېدلي یو نور ستاسو حکومت ختم دی ،خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سیمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ.نورې سیمې به د نورو کسانو په لاس کې وي.ما ونه منله ورته ومې ویل چې له ملامحمدعمر نه هدایت اخلم.کله مې چې په کندهار کې نوموړي(ملاعمر) ته دغه کیسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما یوه دوره زندان هم تېرکړی و.یوه ورځ په یوه بهرنې هېواد کې په یوه غونډه کې یو بهرنی ماته را نږدې شو وې ویل چې زه یو امریکایي یم ،زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژنې ،هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره لیدنه وه او نوموړي یو وړاندیز درته درلود چې تا ونه مانه .په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ یوازې یو دېوال درېدلی و،که تا وړاندیز منلی وای زه د څنګ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسمیت ورکاوه.» ۲۵۲/ ۱۵۴- ۱۵۵ دا چې بوش پوتین ته وایې چې په جنوب کې به جګړې وي ، د دوو حالتونو څخه به یې یو وي .لومړی دا چې امریکایانو غوښتل په سویلي افغانستان کې داسې تګلاره عملي کړي چې هلته جګړه دوام ومومي او د دې برخې اوسیدونکي چې غوڅ اکثریت یې پښتانه دي د دې جګړو د سون توکي شي او دا قوم د ځمکې له سره ورک شي. دوهم لامل یې دا دی چې بوش پدې ښه پوهېده چې پښتانه د پردیو غلامي نه مني او د اشغالګرو په وړاندې به تر وروستي پښتونه جنګېږي چې بېله شکه د جګړې پر مهال د تمدن نښې نښانې له منځه ځې ښوونځي او مدرسې بندېږي چې دا د تورتم یا تور افغانستان معنی لري . دا هم ویل کېږي چې پاکستان په لاندې دریو شرطونو د افغانستان په نیولو کې مرستې ته چمتو شو :

الف- په افغانستان کې د ځواکمن پوځ د جوړېدو مخنیوی.

ب- د افغانستان د صنعتي کېدو مخنیوی.

ج- د افغان دولت له لوري د دیورند د فرضي کرښې منل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د امریکا پوځي شتون یا شل کلن نیواک هم وښودل چې د پاکستان غوښتنې منل شوي دي. د اشغال تر پایه امریکایانو افغان پوځ په پر مختللي پوځي تخنیک او تجهیزاتو لکه جیټ الوتکو ، اوږدمزل توغندیو او توپونو ، د دافع هوا او رادارسیستم سمبال نکړ. د اشغال په شلو کلونو کې د افغانستان د صنعتي کولو په موخه ګامونه اوچت نشول. په کربښه اغزن تار وغزول شو او د پاکستان له لوري په پوله تحکیمات جوړ شول چې دا د فرضي کرښې منل وو. هېره دې نه وي چې د شمال ټلوالې مخور او پلویان د امریکا خیالونو ته په کتو سره د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته فعال شول چې د طالبانو په رانسکورولو کې د امریکایانو په چوپړکې د خپل هېواد په نیولو کې مرسته وکړي.د پېښې څلور ورځې وروسته عبدالرشید دوستم د سپتمبر په پنځلسمه او برهان الدین رباني په شپاړلسمه د بي بي سي سره په مرکو کې د طالبانو په ځپلو کې د همکارۍ چمتووالی وښود او د سپتمبر په نولسمه محمد یونس قانوني د امریکا ولسمشر ته لیک واستاوه چې منځپانګه یې د طالبانو د راپرزولو په موخه د امریکایي ځواکونو سره په ګډو پوځي عملیاتو څرخېده.دلته د شمال ټلوالې د مشرانو ماهیت څرګندېږي چې واک ته د رسېدو په موخه د خپل هېواد پلورنې ته هم چمتو دي .وروسته لدې چې امریکایانو وطنپلورنکي و موندل « د سپتمبر په شپږویشتمه د زامې ماتوونکې په نامه دوولس کسیز پوځي ټیم افغانستان ته واستاوه، د هغوی سره یوازې یوچرمي دپلومات بکس وو چې درې میلیونه ډالر پکې وو.» ۲۵۵ د زامې ماتوونکې ډله د ګېرې شیرون په مشرۍ د ازبکستان څخه په چورلکه کې پنجشېر کې کته شوله. شېرون لومړی د نظار د شورا د استخباراتو د مشر عارف سروري سره وکتل . سروري د امریکایانو سره د هر راز همکارۍ ډاډ ورکړ. امریکایي څارګرو یوه ورځ وروسته د سپتمبر په اووه ویشتمه د قسیم فهیم سره د پنجشېر په بازارک کې وکتل .فهیم هم د همکارۍ ټېر وواهه او دا یې هم ورسره ومنل چې د کابل د شمال جبهې قوماندان ته به قومانده ورکړي چې د سي آی اې له ټیم سره همکاري وکړي. یوه ورځ وروسته شېرون او ملګرو یې د عبدالرب رسول سیاف سره په ګلبهار کې ګوري.شېرون لیکي چې سیاف ظاهراً داسې ښکارېده لکه آیت الله خمیني ، خو په عمل کې د امریکا دښمن نه بلکې دوست وو. شېرون د عبدالله سره ملاقات وکړ.پدې کتنه کې عبدالله امریکایانو ته ویلي چې فهیم یوازې پوځي مشر دی او سیاسي واک له ده سره دی او دی چمتو دی له امریکایانو سره په سیاسي برخه کې همکاري وکړي. پدې لیدنو کتنو کې امریکایانو یادوکسانو ته د ډالرو بستې ورکړې چې د عبدالله برخه د ټولو څخه زیاته وه .په پاکستان کې د سي آی اې مشر لیکي چې پر افغانستان د برید څو ورځې وروسته یې په کویټه کې د ګل آغا شیرزي او د هغه له وراره یوسف پښتون سره وکتل .هغوی له موږ وغوښتل چې وسلې او امکانات ورته برابر کړو.لدې وروسته ګل آغا شېرزی، یوسف پښتون ، اکرم خاکرېزوال او خالد پښتون د سي آی اې په ملاتړ د جګړې لپاره چمتووالی ونیو. شیرزي او یوسف پښتون د اکتوبر په نه ویشتمه په اسلام آباد کې د امریکایانو له عمومي قوماندان جنرال ټامي فرانکس سره وکتل .وروسته لدې د دوی لپاره له پاکستان څخه وسلې برابرېږي او د سپین بولدک له لارې افغانستان ته واوښتل.همدارنګه امریکایي څارګر د نورو وطنپلورونکو(عبدالرشید دوستم ، عطامحمد نور، حاجی محمدمحقق ،مصطفی کاظمي ، سیدحسین انوري، اسمعیل خان، ډاکټر ابراهیم غوري او قوماندان احمدخان مرغابي) سره ګوري او د طالبانو خلاف یې جګړې ته هڅوي او دوی د همکارۍ ډاډ ورکوي. بېله شکه دوی ته هم د ډالرو بنډلونه ورکړل شوي دي. کله چې د سپینې ماڼۍ چارواکي ډاډمن شول چې د افغانستان د نیولو لپاره افغان خدایي خدمتګاران لږ نه دي او هغوی د امریکایانو سره ګډ د طالبانو په ځپلو کې همکاري کوي په افغانستان کې د پوځي عملیاتو د سمبالولو په موخه خپل لوړپوړي جنرالان او افسران د جنرال ټامي فرانکس په مشرۍ سیمې ته استوي.لومړی هغوی په اسلام آباد کې د پاکستان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشر جنرال پرویز مشرف سره وکتل او بیا بله ورځ تاجکستان ته ولاړل .د تاجکستان د جمهور رییس امام علي رحمانوف سره د کتنې وروسته د شمال ټلوالې د مشرانو عبدالرشید دوستم ، محمدکریم خلیلي ، اسماعیل خان او محمدقسیم فهیم سره د جنرال تامی فرانکس په الوتکه کې ګوري او پرېکړه کېږي چې د طالبانو په وړاندې به هغوی د ځمکنیو قواوو قوماندانان وي، د اور ځواک به د امریکې اوعسکر به د شمال ټلوالې وي.پدې ډول د شمال ټلوالې مشرانو د امریکایانو د پلي ځواک د قوماندانانو په توګه د طالبانو خلاف د خپل هېواد په نیولو کې د مرستې ژمنه وکړله .
یو شمېر افغانان وایي که امارت اسامه امریکایانو ته سپارلی وای امریکایانو پر افغانستان یرغل نه کاوه چې دا ډول لیدلوری په بشپړ ډول ناسم دی . که طالبانو اسامه سپارلی هم وای امریکا بیا هم پلمه لټوله چې پر افغانستان یرغل وکړي او دا مهمه جیوپولټیکه او ستراتیژیکه سیمه ترخپلې ولکې لاندې راولي چې ښه بېلګه یې د ملا عمر د ویاند لاندې لیکنه ده : «په ۱۹۹۹ز کال کې طالبانو اعلان کړل چې اسامه له افغانستان نه وتلی دی .د امریکا د بهرنیو چارو وزارت ویاند جېمز رابن وویل که اسامه له افغانستان نه ولاړ هم شي ، د طالبانو په اړه زموږ په تګلاره کې به بدلون رانشي. » ۲۴۹/ ۲۱۹

ویل کېږي چې پاکستان امریکې ته د طالبانو د ځپلو په موخه خپل دوه هوایي ډګرونه د دریو میلیاردو ډالرو په بدل کې په اجاره ورکړل خو شمال ټلوالې ټول هېواد په ۷۰ میلیون ډالرو خرڅ کړ. امریکایانو چې په ارزانه بیه وطنپلورونکي وموندل د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) کابل ، کندهار ، هرات ، کندز او نور ښارونه د کروز توغندیو اوهوایي بمباریو هدف وګرزول .دا بریدونه یې د ترهګرۍ پرضد جګړه وبلله او دا پوځي عملیات یې" د آزادۍ اوږد مهال عملیات " ونومول . پرافغانستان د برید وروسته امریکایانو حامد کرزی په ارزګان کې ښکته کړ او عبدالحق د پاکستان له لارې افغانستان ته ننوزي طالبان هغه په لوګر کې نیسي او چانواري کوي یې. د یادولو وړ بریښي چې د سپتمبر په درویشتمه عربي اماراتو او په څلېرویشتمه سعودي د طالبانو سره دپلوماتیکې اړیکې وشلولې خو پاکستان د اسلامي امارت سره خپل سیاسي تعلقات ونشلول.د امریکا - انګریز بمباریو د پیل په لومړیو کې داودجنبش د بی بی سي خبریال د اسلامي امارت امیرالمومنین ملامحمدعمر سره مرکه وکړه چې یوه برخه یې دلته وړاندې کېږي. خبریال : تاسې د امریکا د برید په اړه څه غبرګون لرئ؟ ملاعمر د مقاومت خبره کوي اودا هم وایي :« تاسې یې منئ یا نه خو دا واورئ چې امریکا به د لېښت له سره و د لېښت و پای ته راځي." جنبش: تاسې څه نویو وسلو بند وبست کړی څه بلا؟ ملاعمر: دا د وسلو خبره نه ده موږ دا میدان په الهي نصرت ګټو.» د امریکایي- انګریزي هوایي بریدونو او د شمال ټلوالې د ځمکنیو بریدونو له امله طالبانو یو په بل پسې ولایتونه او ښارونه له لاسه ورکول او د امارت ړنګېدل یقیني کېدل چې داود جنبش د ملامحمدعمرسره بله مرکه وکړه چې دا مرکه د ملاعمر وروستۍ مرکه ده.خبریال ترې پوښتنې.پدې وروستیو څو ورځو کې د ډېرو ولایتونو کنټرول ستاسې له لاسونو څخه ووت ، تاسې بیا هم هیله من یاست چې همدغه پوځي بریاوې به بیا تر لاسه کړئ؟ ملاعمر په ځواب کې وایي :« موږ امېدوار یو لکه څرنګه مو چې اوس دغه تحول ولید، لږ وخت بعد به بیا دا بل تحول همداسې وینئ.» که د انګلوساکسون اشغال په وړاندې د افغان ولس مقاومت ته وکتل شي ولیدل شول چې د ملامحمد عمر مجاهد وړاندوېینه سمه را وختله د اوولسو کلونو وروسته تحول راغی او امریکایان اړشول د طالبانو سره په دوحه کې د سولې رسمي خبرې پیل کړي . د څه کم شلو کلونو وروسته د ۲۰۲۱ کال د اګست په پنځلسمه په افغانستان کې بل ستر تحول راغی، د امریکایي اشغال لاندې واکمنۍ نسکوره شوله او د ملامحمد عمر پلویان بیا په کابل واکمن شول او اشغالګر د اګست په یودېرشمه له افغانستان څخه په بشپړ ډول ووتل. د ناټویي اشغال په وړاندې د طالبانو جهاد یو ځل بیا وښودل چې په جګړه کې بری د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخ نصيب کېږي چې د جګړې انګېزه او په الهی نصرت باور ولري .
کله چې د ۲۰۰۱ کال د نوامبرپه میاشت کې د هېواد ګڼ شمېر ولايتونه او په هغو کې پلازمېینه کابل هم د طالبانو له لاسه ووتله او یوازې په کندهار طالبان واکمن وو د اسلامي امارت مشر امير المومنين ملامحمد عمر دې پايلې ته ورسېد چې نور يې جنګيالي د مقاومت جوګه نه دي او کندهار بايد تخليه کړي امريکايانو ته په غږيز پيغام کې وايي: « تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسليم او له مقاومته لاس پر سر شي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطر غرونو ته خېژي او له هغه ځايه به ستاسې پرخلاف خپل جهاد ته دوام ورکوي.» ۲۵۶ د کندهار د تخليې مخکې « ملامحمد عمر د یوه سوداګر په کور کې طالب مخور رابولي او ورته وايي راتلونکی ګام به څه وي؟ خاموشي وه ، ټول وېرې په سراخېستي وو، نه د جګړې د دوام وس و او نه هم د خپل امير مقابل کې د دې احساس اظهار.بالاخره يو تن جرأت کوي ، سکوت ماتوي او وايي چې اوس د نړۍ مقابل کې مقابله ګرانه ده. ډېری غړي په سکوت سره له دغه نظره د تائيد اظهار کوي. ملاعمر وايي : اوس د امارت مشر زه نه ملاعبيد دی ټول پوه سواست؟ څوک خو اعتراض نلري ؟ ټول د تائيد په پار خاموش وو. ملا محمدعمر کلاشنکوف په لاس ، څادر په اوږه اچوي او همداسې د خدای په امانی پرته له خپلو باوري ساتونکو سره له کوټې وځي." ۲۵۷ پدې هکله د شپيګل آلماني مجله کې راغلي چې ملاعمر خپلو ملګرو ته وايي:« زه پوهېږم چې زما واک ، زما پوزيشن ، زما کورنۍ له ګواښ سره مخ دي ، خو زه دې ته تيار يم چې ځان قربان کړم.زه نه غواړم چې د يوه نامسلمان ملګری شم ځکه زما د ايمان ، عقيدې او زما د مذهب مخالفان دي ، زه پدې وياړم چې ځان قربان کړم او تاسې هم داسې وکړئ.لدې خبرو څخه وروسته په يوه موټرسايکل سپورشو او له کندهاره احتمالأ د پاکستان په لور ولاړو.» ۲۵۸ د ملاعمر د تللو په اړه لکه څرنګه چې شپيګل او ډېری پدې اند دي چې هغه پاکستان ته ولاړ خو (بېټی تم) يوه هالندۍ څېړونکې د ملاعمر له شخصي ساتونکي ملاجبارعمري سره مرکې تر سره کړې دي او پدې هکله يې د(ملاعمر پټ ژوند) په نامه کتاب ليکلی پدې باور ده چې ملامحمدعمر په افغانستان کې د ژوند تر پايه اوسېده او خپل جنګيالي يې د اشغال ضد رهبري کول تردې چې زياته موده هغه په زابل کې د (وولورين) په نامه امريکايي پوځي اډې په پنځه کيلومترۍ کې اوسېده. د انګلوساکسون خونړی یرغل او د افغانستان د اشغال په وړاندې چې د طالبانو د جنګياليو د ډله ئيزو وژنو په ملکي بنسټونو حتی روغتونونو، مدرسو ، جنازو ، ودونو او جوماتونو د بمباريو سره مل وې کوم دولت او ملګروملتو منفي غبرګون ونښود. البته اسلامي کنفرانس غونډه راوبلله د ترهګرۍ ضد مبارزه يعني د افغانستان اشغال يې تائيد خو نورو اسلامي هېوادونو ته يې خپرېدنه معقول کار ونه ګاڼه. په جهادي مشرانو کې حکمتيار، مجددي ، خالص او محمدي پر افغانستان د احتمالي برید سره مخالفت وښود خو د يرغل وروسته یوازې حکمتيار او خالص د اشغال ضد دريځ غوره کړ. د حکمتيار ځېنو ملګرو د اشغال لاندې حکومت کې لکه مجددي او ګيلاني کار ته دوام ورکړ او پخپله حکمتيار د۲۰۱۶ کال په لومړيو کې د دولت سره د سولې تړون لاسليک کړ او په شاندارو مراسمو سره کابل ته راغی. طالبان د دوو مياشتو مقاومت وروسته د دسمبر په اوومه نيټه د کندهار څخه هم ووتل او پدې توګه د طالبانو پنځه کلنې واکمنی ته د پای ټکی کېښودل شو .البته چې په کابل د نوامبر په ديارلسمه نېټه شمال ټلواله واکمنه شوې وه او برهان الدين رباني د دوهم ځل لپاره د ارګ په تخت کېنول شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بن ناولی کنفرانس

د انګلوساکسوني اشغالګرو له لوري پر افغانستان د خونړي یرغل په وړاندې د ملګروملتو سازمان چوپه خوله پاتې شو ، یوازې د دې مؤسسې مشر کوفي عنان د یرغل وروسته په ژنېو کې وویل " باید ډېر ژر دغه پوځي یرغل پای ته ورسي ،د افغانستان د خلکوملي ارادې ته په درناوي سره دې د دغه هېواد استقلال خوندي وساتل شي." خو کوفي عنان د م ، م د سازمان د مشر په توګه دا مکلفیت درلود چې د دې مؤسسې بېړنۍ غونډه راوبولي او د خورا مهمې نړیوالې مسألې چې د یوه هېواد د خلکو برخلیک ورسره تړلی دی بحث وکړي او د بشرد حقوقو د نړیوالې اعلامیې څخه چې هر ملت پخپله خپل برخلیک وټاکي دفاع وکړي. دې سازمان نه یوازې دا کار ونکړ بلکې د یرغل د څه د پاسه یوې میاشتې وروسته د دې سازمان د امنیت شورا د افغانستان په اړه ۱۳۷۸ لمبر پرېکړه لیک صادرکړ چې دا موسسه به په افغانستان کې اساسي رول لوبوي. دلته له وړایه ښکاري چې دا سازمان د نړۍ د سوپرځواک یا په بله وینا د انګلوساکسوني اشغالګرو په چوپړ کې دریږي .پرافغانستان د پوځي یرغل وروسته د افغانستان لپاره ددې سازمان ځانګړی استازی اخترالابراهیمي د افغانستان د راتلونکې په اړه لاندې پنځه فقره ای طرحه جوړه اوهغه یې د م،م د امنیت شورا ته وړاندې کړله:

۱- ملګري ملتونه دې ژر د شمال ټلوالې او د افغاني ټولنې د استازو په توګه د نورو افغان سیاستوالو په ګډون یوه غونډه راوبولي چې د "سیاسي لیږد پړاو " پر محور بحث وکړي.

۲-پدې غونډه کې دې یوه موقتي شورا جوړه شي چې برخه وال یې د افغانستان د ټولو قومونو او د هېواد د هرې برخې استازیتوب وکړي .د دې شورا په مشرۍ کې د داسې یوه څېره وي چې د هېواد د ټولو قومونو،مذهبونو او سیمو د ملي یووالې سمبول وي.

۳- دا شورا به دنده لري چې د "منځ مهاله اداري" جوړښت او کړنلارې پېشنهاد کړي.

۴- د دې وړاندیزونو د تائید لپاره دې بېړنۍ لویه جرګه راوبلل شي.

۵- په پای کې دې دوهمه لویه جرګه د اساسي قانون د تصویب لپاره را وبلل شي چې د یوه کمیسیون لخوا تسوید شوې وي.

لکه څرنګه چې د امریکا - انګرېز ځواکونو له لوري پر افغانستان یرغل د ملګروملتو د موسسې د پرېکړې پرته ترسره شو.پردې بنسټ د شلو کلونو په ترڅ کې په افغانستان کې د بهرنیو ځواکونو شتون او پوځي فعالیتونه په هېڅ منطق د ملګرو ملتو او یا د دغه سازمان د امنیت د شورا ماموریت نه دی . د ملګرو ملتونو او یا د امنیت د شورا هېڅ داسې پرېکړه لیک نشته چې په افغانستان یرغل ته یې اجازه ورکړې وي . یرغلګرو خپل یرغل د ملګرو ملتونو د منشور د ۵۱ مادې له مخې له ځان څخه دفاع وبلله. د ځان څخه دفاع امریکا ته دا اجازه ورکوله چې د القاعده شبکې غړي او مشر په افغانستان کې تعقیب کړي نه دا چې د طالبانو واکمني نسکوره او د خپلې خوښې حکومت هلته واک ته ورسوي. د نړۍ وتلي حقوق پوهان د امریکا او ناټو نظامي اشغال او کړنې د نړیوال قانون خلاف ګڼي.د ابراهیمي د طرحې له مخې د امریکایي مقامونو د ارادې او د ملګرو ملتو ترنظارت لاندې د نوامبر په اووه ویشتمه د جرمني د بن په ښار کې د افغانستان په اړه کنفرانس جوړ شو چې لاندې څلور ډلې یې د افغان ولس د استازو په توګه ور بللې وې .

۱- د روم ډله(د ظاهرشاه پلویان) : نولس تنه ،(یوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر عبدالستار سیرت.

۲- اسلامي متحده جبهه (شمال ټلواله): شل تنه، (یوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر محمدیونس قانوني.

۳- د سولې او ملي یووالې ټولنه (د پېښور ډله): اووه تنه، (دری رسمي غړي) ، د ډلې مشر سیدحامد ګیلاني.

۴- د قبرس غورځنګ : لس تنه، (دری تنه رسمي غړي) ، د ډلې مشرهمایون جریر .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې ملګروملتو د مدني ټولني د فعالانو په نامه د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د اويا تنو شاوخوا افغانان او يوه آلماني (توماس روتيګ)هم يو شمېر افغانان د غونډې ځای "پيترسبورګ مانۍ " ته راوستلي وو. دې غونډې ته را بلل شوي د مدني ټولني فعالانو غټه برخه د طالبانو وروسته واکمنۍ کې مهمو څوکيو ته ورسېدل. د غونډې برخه والو چې د رايو ورکولو او پريکړې حق يې در لود د روم د ډلې پرته چې اکثريت يې عمرخوړلي تکنوکراتان وو نور ټول د جنګي ډلو استازي يا په خپله جګړه ماران وو. په غونډه کې د امريکا له لوري څلورو تنو استازو(جيمز دابنز امريکايي ډپلومات، زلمي خليل زاد، محمداشرف غني ، فاطمه ضيايي) اوهمداراز د انګلستان ، آلمان ، ايران او پاکستان استازو ګډون درلود. که څه هم د غونډې رسمي نوم "د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو خبرې اترې "اېښودل شوی وو خو د م ،م د استازو سربېره د پنځو دولتونو د استازو شتون ښيي چې هغوی ته دا حق ورکړل شوی وو چې د افغانستان د برخليک د ټاکلو واک ولري. هېره دې نه وي چې دې غونډې پر ځای پيترسبورګ مانۍ کې د نورو دولتونو او په هغو کې د روسيي او هند استازو هم شتون درلود او د شمال تلوالي د ډلې مشر محمد يونس قانوني د هغوی سره په اړيکو کې وو. ددې غونډې برخه وال عبدالکريم خرم په کنفرانس کې د دوو افغاني الاصله امريکايانو د نفوذ په اړه ليکي:"د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خليل زاد او اشرف غني احمدزی داسې کسان وو چې اغېزاو نفوذ يې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنيانو ياني امريکا او ملګروملتونو په رازونو کې شريک وو.دوی د پروژې جوړونکو سره همکار وو. " عجيبه دا ده چې خرم غونډې ته د پروژې په سترګه ګوري هغه پروژه چې پرديو را پنځولې ده . د افغانستان شل کلن اشغال هم وښودل چې غني او خليل زاد د بن د پروژې مرکزي لوبغاړي پاتې شوي دي. د غونډې مشري د روم د ډلې مشر عبدالستار سيرت درلودله خو د پردې ترشا د غونډې لارښوونه امريکايي ډپلومات جيمز دابنز کوله. په غونډه کې حامدکرزی نه وو او هغه ګواکې د ارزګان ولايت څخه د ټلفون له لارې په پښتو او دري ژبو شپږ دقيقه ای وينا واوروله او د لندمهال حکومت او لويې جرګې په جوړولو يې ټينګار درلود. د کنفرانس له بهير او د کنفرانس د خينو برخه والو له څرګندونو څخه ښکاري چې د غونډې پرېکړې او سندونه له مخکې چمتو شوي وو او د غونډې برخه وال مجبور وو هغه لاسليک کړي او د برخه والو غوښتنو ته ارزښت نه ورکول کېده .د سارې په توګه حاجي عبدالقدير غونډه پدې نامه تحريم کړه چې ويناوې په پښتو نه ژباړل کېدې. په کنفرانس کې يوه تن هم په پشتو وينا نه ده کړې او حامدګيلاني په انګريزي ژبه وينا کړې وه . عبدالله وردګ د بي بي سي سره په مرکه کې وويل: " چا ته د خبرو اجازه نه وه .سهار په شپږو بجو يې له خوبه راپاڅولو ، اسناد يې په استازو لاسليک کړل خو ما سندونه لاسليک نکړل ." همدا رنګه د کنفرانس رييس سيرت د امريکا څخه د خپرېدونکي (آريانا تلويزيون) سره څه موده وروسته په مرکه کې وايي :"د دغه کنفرانس لارښوونه يوه امريکايي جنرال کوله اوهلته ما او د ملګروملتونو استازي هېڅ واک نه درلود.هرڅه له پخوا جوړ او پرمور لاسليک شول. " د سيرت بې خبرې پدې کې ده چې نوموړی امريکايي ډپلومات جنرال ګڼي. د کنفرانس بل برخه وال خرم پدې اړه چې هرڅه مخکې له مخکې چمتو شوي وو ليکي : "مور لا د قبرس ګروپ په دفتر کې وو چې د دې ګروپ مشر همايون جرير ساه نيولی له يوه بل مجلس نه راغی .ګومان کوم چې د ايران له پلاوي سره يې ليدلي وو.نوموړی چې اطاق ته راننوت مور ټولو ته يې په خطاب کې وويل : مور هسې کنفرانس ته درومو، هرڅه مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده. ترې ومې پوښتل څه ډول؟ ويل يې : دا پرېکړه شوې چې حامدکرزی به د نوې ادارې د رييس په توګه ټاکل کېږي." ۲۵۲/ ۱۵۹- ۱۶۰ ياد کسان په دا ډول څرګندونو سره نشي کولی د خلکو او هېواد په وړاندې له مسؤليت څخه ځان خلاص او يا ځانته برآت ورکړي.د کنفرانس ټولو برخه والو د خپلو خلکو په وړاندې څرګنده جفا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده.هغوی نه یوازې اشغال ته سرونه ټیټ کړي دي بلکې داسې سندونه يې هم لاسليک کړي چې د افغان ولس ملي یووالی يې سخت زيانمن کړ . د بن د کنفرانس د رابللو اصلي موخه د طالبانو وروسته حکومت جوړول وو. دا غونډه پداسې شرايطو کې رابلل شوې وه چې امريکايي الوتکو د طالبانو د ځپلو په موخه پرله پسې بمباری کولې او زر کيلويي بمونه يې د افغانستان په ګوټ ګوټ غورزول او د شمال تلوالې مليشو طالب جنګيالي قصابي کول. د کنفرانس را بلونکو(پرديو) برخه وال قانع کړي يا اړ اېستلی وو چې د راتلونکي حکومت مشر د روم اړونده ډلې څخه وي او يا د هغو له خوا وړاندې شي. دې ډلې درې تنه(عبدالستار سيرت ، حامدکرزی ، هدايت امين ارسلا) د حکومت مشرۍ ته کانديد کړل . د دې ډلې د رايو څخه څرګنده شوله چې سيرت د دوو نورو په پرتله زياتې رايې ګټلې وې خو سره لدې حامدکرزی د راتلونکي حکومت د مشر په توګه وټاکل شو." نور ګروپونه د ښاغلي سيرت په منلو کې زړه نازړه وو . ښاغلي قانوني ټينګار کاوه چې د حکومت مشر بايد پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه د حل لاره نلري."۲۵۲/ ۱۶۶ دا چې ولې کرزی د حکومت د مشر په توګه وټېل شو ابراهيمي په يوه مرکه کې وايي:" حامد کرزی د افغانستان د مشرتابه لپاره يو مناسب سړی وو.دا نظر په پښتنو، شمال ټلوالې ، پاکستانی او ايراني مقامونو کې هم وو...، د هرچا سره يو لست وو ، خو کرزی د ټولو لپاره د منلو وړ وو او په همدې دليل يې هغه وټاکلو..." د منځمهاله حکومت د مشر د ټپلو وروسته د حکومت غړي هم تثبيت شول او شمال ټلوالې ته يکې غوښينه برخه ورکړل شوه ، هغه ډلې چې په ۱۹۹۲ کال کې د م،م د سولې د پروګرام د شنډولو مخينه لرله. ببله کومه شکه په راتلونکي حکومت کې د غوښينې برخې ورکول لدې کبله دي چې د افغانستان په اشغال کې يې د امريکا ـ انګرېز سره په خپله خوښه ملګرتيا کړې وه. دا بيا ښيي چې د کنفرانس واک د امريکا سره وو. دې ډلې ته د ۲۹ لوړو څوکيو څخه اتلس ورکړل شوې چې په هغو کې کليدي وزارتونه (دفاع ، کورنيو چارو، بهرنيو چارو او ملي امنيت) شامل وو.د راتلونکي حکومت دا ډول ترکيب چې د جګړه مارانو او پښتنې ضد تلوالې تله پکې خورا درنه وه د يوه ژمن او خادم حکومت شتون يې تر پوښتنې لاندې راووړ . کنفرانس جګړه مارانو ته چې خپل ځواک په خپل توکم ، قوم ، طايفه او قبيله کې لټوي ببله شکه دا ډول حکومت اېديال او د منلو وړ وو خو د خليل زاد، اشرف غني او عبدالستار سيرت په شان تکنوکراتانو او د لويديځ د ژوند سره آشنا کسانو څرنګه ځانته اجازه ورکړه چې په يوويشتمه پېړۍ کې په قومي بنيادونو ولاړ د جګړه مارانو يو حکومت جوړکړي.دلته وينو چې پرديو څرنګه لوېډلې د علومو ډاکتران او پروفيسران غونډې ته غوره کړي وو چې د پرديو هرڅه ومني . عبدالکريم خرم ليکي چې کله مې د راتلونکي حکومت " لست وليد جتکه مې وخوړه ...، د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم ...، ورته ومې ويل : ډاکترصاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه .د حکومت لپاره ډېر بد ترکيب رامنځته شو، ګواکې د جګړې يوه لوري حکومت جوړ کړی وي .وېره مې دا ده چې له بدمرغيو به و نه ژغورل شو. اشرف غني احمدزي په بړوسه څېره اوغوسه ناک غږ ځواب راکړ : ډېره ښه پرېکړه وشوه ، تردې غوره حکومت نشو کېدای." ۲۵۲ / ۱۶۷- ۱۶۸ د بن د غونډې د امريکايي پلاوي مشر جيمز دابنز د ۲۰۲۲ کال د جولای په څوارلسمه د افغانستان انترنشنال ټلويزيون سره په مرکه کې وايي چې « ده د بن د کنفرانس مخکې سيمې ته سفر وکړ او د افغانانو او د سيمې د سياستوالو سره مې وکتل چې د پاکستان د استخباراتو د مشر سربېره ايران ، روسيې ، هند او د شمال تلوالې ځواکمنو کسانو قانوني، عبدالله او فهيم غوښتل چې د طالبانو وروسته حکومت مشر حامدکرزی وي. هغه دا هم وايي چې د بن د غونډې د شمال تلوالې نورو برخوالو غوښتل چې برهان الدين رباني د افغانستان مشر پاتې شي. کرزی د تاجکانو غوراوی وو او شمال تلوالې کرزی واک ته ورسولو. » په مرکه کې دابنز دا هم وايي چې امريکا قطعا نه غوښتل چې څوک د افغانستان مشر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نو د دابنز ټوکه وه . هغه مهال شمال ټلواله چې په کابل او د هېواد په زیاته برخه واکمنه وه غوښتل یې چې لا زیات امتیازات ترلاسه کړي . خلیل زاد وایي رباني د نوي حکومت نوملړ استولو ته غاړه نه ایښودله او د ایراني پلاوي د غوښتنې له امله هغه رباني ته تلفون کړی تر څو پر هغه فشار راوړي. د خلیلزاد په وینا « له نیکه مرغه یوې امریکایي الوتکې زموږ له خبرو یوه ورځ وروسته په تصادفي توګه د رباني کور ته نږدې راکټ توغولی و، هیڅا ته زیان نه و رسیدلی ، خو رباني پوه شو چې موږ سګنال ور استولی ...» ۲۴۳/ ۱۵۲ خلیل زاد دا هم وایي چې« د کنفرانس پر مهال ایراني پلاوي له شمال تلوالې سره ژوره خواخوږي څرګندوله ، کله به چې ایرانیانو فکر کاوه چې موږ شمال تلواله مصلحت ته اړ باسو ، نو د دوی په استازیتوب به یې خبرې کولې.» د" انټرنشنل ډیفلپمنټ سټډیز "یا د نړیوال پرمختګ درسونه» په یوه څېړونه کې د پي بی اس خبري آژانس له قوله راغلي دي :"د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د غونډې پر مخ وړونکو ته ویلې وو د کنفرانس دروازه د هغوی (افغاني پلاوي) پرمخ وتړئ او پرې یې نږدئ چې بهر ولاړ شي، که هغوی (مخکې له هوکړې) خوشې کړو بېرته به یې تنظیمول ستونزمن وي." ۲۵۹غونډه د دسمبر په پنځمه پای ته ورسېدله او طالبان هم دوې ورځې وروسته د کندهارڅخه ووتل او کندهار ته د ګل آغاشیرزي قوتونه ورننوتل. مخکې لدې چې طالبان د کندهار څخه ووځي د طالبانو مشران ملاعبیدالله ، ملا عبدالرزاق ، اخترمحمدآخوند، طیب آغا او... شاولي کوټ ته د حامدکرزي لیدو ته ورغلل او ورته ویې ویل چې د جګړې څخه پدې شرط لاس اخلي چې په کندز کې یې زرګونه اسیران خوشې شي. کرزي ور سره ژمنه وکړه چې اسیران به نه وژل کیږي. خو ولیدل شول چې زرګونه طالب اسیران د شمال ټلوالې له لوري چې امریکایي او انګریزي پوځیان او څارګر ورسره وو په محدودو کانتینرونو کې اچول کیږي چې له کندز څخه مزار ته ولیږدول شي . په کانتنرونو کې د هوا د نشتون له امله یې ګڼ شمېرمړه شول او هغه کسان چې ژوندي پاتې وو هغه یې هم په ډزو وویشتل او د لیلي په دښته کې یې په ډله ئیز ډول خښ کړل. همدارنګه امریکایي ـ انګریزي الوتکو پنځه سوه تنه طالب اسیران د مزارشریف په جنګي کلاه کې پدې نامه چې بغاوت یې کړی دی بمبارد او شهیدان کړل. دا ډله طالب اسیران په کندز کې وروسته له هغې چې " د طالبانو استازي ملافضل الله او ملا نوري شمال اتحاد ته وړاندیز وکړچې طالبان چمتو دي خپلې وسلې ملګرو ملتونو یا نړیوالو ځواکونو ته ورکړي، پدې شرط چې دوی ته د خوندي پاتې کېدو ډاډمنې ژمنې ورکړل شي .دوستم ، عطامحمد، محقق او همدا شان امریکایان او انګرېزان هلته وو.په پای کې پرېکړه وشوه چې د کندز د مقاومت اسیران وروسته لدې چې بې وسلې کیږي خپلو سیمو ته واستول شي .د القاعدې غړي او نور بهرنیان ملګرو ملتونو ته وسپارل شي. طالبانو د همدغې موافقې له مخې ځانونه وسپارل." ۲۶۰د اسلامي امارت د نسکورېدو وروسته امریکایانو او د هغو افغان مزدورانو چې زیاتره یې د شمال تلوالې مخور وو د طالبانو خلاف ځورونو او وژنو ته ملا وتړله په کورونو یې چاپې وهل کېدلې طالبان د هغوی د کورنیو مخکې وژل کېدل او یا بندیان کېدل. تر دې وروسته طالب مشران د خپل امیر ملامحمد عمر حکمت ته متوجه کیږي او بېرته د خپل مشر پرمحور را غونډیږي او د اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو ستونزمنه او ګواښمنه سپیڅلې آزادۍ غوښتونکې جګړه (جهاد) پیلوي.

امریکایانو د خپل خونړي یرغل وروسته کرزی لومړی د ارزګان په سرخاب کې د چورلکو پواسطه کته کړ خو طالبانو په هغه او د هغه سره امریکایانو برید وکړ او د هغوی څخه یې ۶۰۰ میله وسله هم ترلاسه کړله . لدې وروسته امریکایانو کرزی پاکستان ته د (جیکب آباد اډې) ته یووړ. له هغه ځایه یې دوه اونۍ تبلیغات کول چې ګواکې په ارزګان کې دی او بیا یې په دهراووت کې کته کړ او د کندهار شاولیکوټ ته یې ولیږداوه. همدارنګه عبدالحق د دوبۍ څخه لومړی پاکستان او بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننګرهار له لارې لوګر ته راغی. هغه طالبانو د لوګر په ازره کې ونیو. « امنیه قوماندان د والي په امر عبدالحق کابل ته روان کړ، کابل ښار ته چې غرمه مهال نږدې شول ، له بن ساره (بیني حصار)، قلچه(قلعچه) او شهدای صالحین سره پر عمومي سړک ورته مخ ته د داخله وزارت پیک اپ موټر راغی. د داخله وزارت ، یو تن چارواکی ملا ظاهر ور نه را کوز شو او د امنیه قوماندان موټر یې ودراوه او د ملا محمدعمر یو لیکلی فرمان یې ور ښکاره کړ چې د مشر له خولې په ساده الفاظو لیکل شوي وو : د غه وطن فروش او خاین کابل ته تر رسېدو وړاندې و غځوئ او د کابل ښار یې په وینو مه پلیتوئ . دواړه موټر بېرته شا ته راغبرګ شول او د سنګ نوشتې له عمومي سړک نه چې ریشخور فرقې ته لارتللې ده، پر سړک یې عبدالحق او ډګروال حامد را کوز کړل او سترګې پرې وتړلې ...، دواړه یې په یوه وړه شېله کې وویشتل. ۲۴۹/ ۲۸۷پدې ډول د اشغال اردلي د حاجي قدیر ورور عبدالحق چې د کابل د قوماندان په نامه مشهور وو او د پوځ پخوانی افسر ډګروال حامد خپله سزا ولیدله.

د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنی تګلارې

شمال تلواله د انګلوساکسوني اشغالګرو پر مټ د ۲۰۰۱ کال د نومبر په دیارلسمه کابل ته ننوتله او پر کابل واکمنه شوله او پدې ډول رباني بیا د ارګ په تخت کېنول شو. رباني ارګ ته په ننوتو سره د اسلامي جمعیت اړونده غړي محمد یونس قانوني ، عبدالله عبدالله ، محمد قسیم فهیم او عارف سروري د څلورو کلیدي وزارتونو مشران مقرر کړل . د بن د غونډې د پرېکړې له مخې د دسمبر په دوه ویشتمه واک حامد کرزي د لندمهاله حکومت مشر ته و سپارل شو . پدې ډول د رباني څلوېښت ورځنی دوهمه واکمني هم پای ته ورسېدله. د واک د لېږد په درشل کې رباني " داسې یو فرمان ترتیب کړ چې په یوه فرمان یې ټول مقرراو په یوه فرمان یې ټولو ته څلورنیم کلن امتیازات ورپه برخه کړل ، د استاد رباني له خوا په دې فرمان کې چې حامدکرزي ته د واک تررسمي انتقال یوازې دوه ـ دری ورځې د مخه صادر او له دولتي راډیو تلویزیون څخه خپور شو، راغلي و ټول هغه اشخاص چې د مقاومت په څلور نیم کلنه دوره کې له دوی سره پاتې شوي او د طالبانو تر واکمنی د مخه په کومو ځایونو کې مقرر وو، پرهمغو ځایونو بېرته مقرر دي ، دولت مکلف دی په یاده موده کې د دوی ټول معاشونه ، ترفیعات او نور حقوق ادا کړي."۲۵۴/ ۱۹۶ د پروفېسور رباني له مغزو راوتلي د دا ډول مسخره فرمان څخه ښکاري چې اشغالګر دا رنګه لوېدلي سیاستوال چې د ملي ګټو په پرتله ورته ګروپي او تنظیمي ګټو لومړیتوب درلود واک ته ورسول. البته چې د رباني په څېر د سیاستوالو شتون د افغانستان د غمیزې په ېنځولو او ژورولو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. دې جهادي مشر تردې کچې د واک سربېره له مادیاتو سره لېونی مینه لرله چې د خپلې لومړۍ واکمنی پرمهال« د ۲۰۰۱ کال د جنوری په دوهمه د آریانا افغان هوایي شرکت الوتکه د ایران د کسپین هوایي شرکت ته په څلورنیم لکه ډالرو وپلورله چې اصلي بیه یې دری سوه لکه ډالره وه. هغه د خپلې اصلي بیې نه دوه سوه لکه او شپږ نوي زره ډالره ارزانه خرڅه شوې ده او د خرڅلاو پیسې یې دولتي حساب ته نه دي لېږدول شوې .» ۲۶۱ کله چې د یوه ګوند لارښود او د دولت مشر غل او فاسد وي نو د دې ګوند غړي او دولت مامورین هرو مرو غله او مفسدین را خېژي. د یوه حکومت د مشر تقوای او ژمنتیا تر ډېره بریده د دې حکومت په لوړپوړو اغېز لري . د ثور انقلاب د بري وروسته د والیانو او د معارف مشرانو ته د دولت مشر نورمحمدتره کې د وینا وروسته برخوالو ته د پوښتنې کولو وخت ورکړل شو یوه تن ترې پوښتنه وکړه چې په تېرو حکومتونو کې بدې اخیستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

معمول وو او ډېرى ماموران پدې کرغېړن کار عادت شوي دي تاسې ددې منفي پديدې د له منځه وړلو په اړه څه مشوره راکوئ . تره کي يوازې دا ورته وويل: « زويه ! ته يې مه خوره دا بلا ورکېږي.» همدا لامل وو چې په خلقي واکمنۍ کې د رشوت په اړه څه نه ويل کېدل ځکه چې د خلقي حکومت مشر فاسد نه وو.

حامد کرزي ته د واک د لېږد په ورځ زړه بوګنوونکي او عجيبې پېښې وشوې چې د شمال ټلوالې ړوند قومي تعصب او پښتني ضد ماهيت هم ښيي. د واک د لېږد مراسمو ته د هېواد د ګوټ ګوټ څخه قومي مشران را بلل شوي وو. د نظار د شورا د ناسمو رپوټونو له امله د خوست د مخورو او مشرانو کاروان په ستو کنډو کې د امريکايانو له لوري بمبارد شو چې پنځه شپېته تنه يې شهيدان او څلوېښت تنه يې ټپيان شول.د پکتيکا استازو ته په لوګر کې وسلوالو ستونزې او خنډونه جوړکړل هغوی اړشول بېرته خپلو سيمو ته ستانه شي او د پکتيا مشرانو ته يې پدې نامه چې مراسم پيل شوي دي د مراسمو د ترسره کېدو ځای ته د ننوتلو اجازه ور نکړه.د يادو سيمو د مخورو سره د دا ډول چلند موخه دا وه چې د نوې واکمنۍ په وړاندې ددې سيمې خلک راوپاروي .له بله پلوه د دې سپک چلند مخينه بايد په تاريخ کې ولټوو .د همدې سيمې ولسونو د حبيب الله کلکاني د واکمنۍ پر مهال د نادرخان ملا ور وتړله او هغه وتوانېد ددې خلکو په ملاتړ د کلکاني د وحشت او بربريت واکمنۍ ته د پای ټکی کېږدي. د نظاريانو له لوري د دې سيمې د خلکو سره دا ډول سپک چلند او د مشرانو وژنه لدې کبله وشوه چې د کلکاني غچ ترې واخلي.

د واک د لېږد وروسته ظاهرأ حامدکرزی د هېواد د ولسمشر په توګه د چارو واګې په لاس کې ونيولې خو هغه د هر لاسپوڅي په څېر د تمثيل لپاره کېنول شوی وو او د واک اصلي مرکز په کابل کې د امريکا سفارت او د واکمنۍ اصلي لوبغاړي يې د شمال ټلوالې مخور وو .دا چې د شمال ټلوالې مخور د واکمنۍ اصلي لوبغاړي وو د حامدکرزي د سلاکار زلمي هېوادمل څخه به يې واورو :" د کرزي صيب د پاچاهۍ لومړي وختونه وو،ما ته يې وويل ، که فهيم خان همدا اوس وغواړي ،نه به په ارګ کې ستا کورتۍ وي او نه به زما قره قلي " يې ښه ښېلګه ده .خو بيا هم کرزي په دا ډول بې واکه تمثيلي ولسمشرۍ خوښ وو. کرزی داسې ولسمشر وو چې هم يې بايد د امريکايانو امرونو ته غاړه اېښې وای او هم د شمال ټلوالې د مخورو غوښتنو ته . دا نو ډېل ګوډاګی وو. البته د هغه ځای ناستي محمد اشرف غني ورته حالت درلود. سره لدې چې واک د شمال ټلوالې سره وو خو همدې ټلوالې بيا هم کرزی او غني داوړه په قومپالنه تورنول او د لړکيو د حقوقو د ترپښو لاندې کېدو نغارې يې ډنګولې. غني ته خو يې بيا فاشيست ويل، پداسې حال کې چې غني خپل سکنې ورور، ورور نه ګانه او هزاره محمد سرور دانش خپل مرستيال يې رښتينی ورور باله ګواکې چې دانش متعصب نه دی او ورور يې متعصب دی. د غني د دې غير متعصب ورور په دفتر کې د هزاره ګانو پرته بل څوک نه تر سترګو کېدل تا به فکر کاوه چې د کوم هزاره مېشتي کلي ميلمستون يا تکيه خانې ته تللی يې. د غني دې هزاره ورور د غني د حکومت له نسکورېدو وروسته په نيوزرلند کې په يوه مرکه کې د افغانيت څخه هم منکر شو. د بې ۵۲ الوتکو د بمباريو په پايله کې د جمهوريت په ټينګېدو سره په هېواد کې ظاهرأ د دموکراتيک او ولسواک نظام د جوړېدو بهير په خورا ګړندي ډول پيل شو . هماغه دي چې د سياسي ګوندونو ،مدني ټولنو، قومي شوراګانو د جوړېدو او د رسنيو د راڅرګندېدو خورا پياوړې څپه را منځته شوه. لسګونه سياسي ګوندونه، سلګونه مدني ټولنې او زرګونه قومي شوراګانې جوړې شوې او ګڼ شمېر رسنيو (ورځپاڼو ، مجلو ،راديويي مرکزونو او ټلويزيوني چېنلونو) په فعاليت پيل وکړ. د قومي شوراګانو منځته راتګ د ملت جوړونې په لار کې ستر خنډ وو. ددې شورا ګانو ملي ضد موخه لدې څخه څرګندېږي چې د هوتکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه شورا په دفتر کې د میرویس نیکه انځور ځړول شوی وو. پدې کار سره میرویس نیکه چې ټولو افغانانو ته د یوه منلي ملي زعیم حیثیت لري او افغانان پرې ویاړي دا ستر ملي شخصیت یې د هوتکو د قبیلې د مشر دریځ ته راټیت کړی وو . سفارتخانو او په افغانستان کې انجوګانو په پټه او یوناما په برالا دې ګوندونو، ټولنو، شوراګانو او رسنیو ته پدې نامه شنه ډالر ورکول چې مشران یې ددې بنسټونو د په ښو درولو او د رسنیو د چلولو وس نه لري. خو د دې لاسنیوي موخه د ښکېلاکګرو د هغه مشهور فورمول "بېل یې کړه ، ابل یې کړه" پلې کول وو. د لسګونو کوچنیو ګوندونو د جوړولو څخه موخه د سترو ګوندونو د راڅرګندېدو مخنیوی وو چې د بلواک حکومت په وړاندې قوي اپوزیسیون را منځته نشي. همدا لامل وو چې دې ګوندونو ته انجویي ګوندونه ویل کېدل او بلا استثنی دې ګوندونو که اسلامي ، ملي ، مترقي او دموکراتیک مختاړي لرل د اشغال په چوپړ او د اشغال زېږنده بلواک حکومت په ملاتړ کې درېدلي وو. اشغالګرو نه یوازې د بن په کنفرانس کې د قومي ونډې پراساس د راتلونکې حکومت بنسټ کېښود او د ګڼ شمېر کوچنیو ګوندونو په جوړولو سره یې د سترو ګوندونو د جوړولو مخه ډب کړه بلکې شته ستر ګوندونه او تنظیمونه یې هم ټوټې ټوټې کړل . د بن د کنفرانس برخه وال جنرال عبدالرقیب جاوید کوهستاني وایي: "نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځواني څېرې راولي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي. "
۱۸۹/۲۵۲ د سیاسي ګوندونو د قانون له مخې هرګوند باید لس زره غړي لرلی ، افغان او افغانستان شمول وای یعني د هېواد د هرقوم او توکم او هر ولایت استازي پکې شتون لرلی او وسلوالې ډلې یې نلرلی.په عدلیه وزارت کې داسې راجستر شویو ګوندونو شتون درلود چې د وسلوالو ډلو د لرلو سربېره په یوه قوم ، یوه مذهب او ځانګړې سیمې پورې تړاو درلود چې ملي اسلامي غورځنګ او شیعیه ګوندونه یې ځرګندې بېلګې دي.په ملي اسلامي غورځنګ کې به د ترک تباره هېوادوالو پرته د هېواد د بل قوم او په شیعیه ګوندونو کې د هزاره ګانو او شیعیه ګانو پرته د بل قوم او مذهب استازي نه ترسترګو کېدل . د ګوندونو په اړه ددې ټکي یادول اړین بریښي چې یا ګوندونه واکمن وي او یا په اپوزیسیون کې .خو په جمهوریت کې نه د واکمن ګوند په توګه کوم ګوند را څرګند شو او نه په اپوزیسیون کې .ټول ګوندونه موافق ګوندونه وو یعني د بلواکې واکمنی ملاتړي . دا د دې ښکارندوی وو چې هغوی هغه شنه ډالر چې له انجوګانو، یوناما او یا د ځواکمنو دولتونو له سفارتونو څخه ترلاسه کول په هغوی یې منلي وو چې د اشغال لاندې حکومت ملاتړ به کوئ یعني چې اشغال به منئ او د اشغال ضد ځواکونو خلاف به دریځ نیسئ. غوڅ اکثریت ټلویزیوني چېنلونه په جګړه مارانو، پردي پالو او جګپوړو پورې تړاو در لود .پردې بنسټ به څرنګه یو پردی پال او جګړه مار د دموکراسۍ د ټینګښت او د بیان د آزادۍ لپاره خپل شخصي ټلویزیون وکاروي؟ دلته لیدل کېږي چې په افغانستان کې د دموکراسۍ او بیان د آزادۍ د نغارو ډنګول د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو. د رسنیو د منځپانګو او خپرونو څخه په ښکاره معلومېدل چې ټولو بلااستثنی اشغال ته نړیواله مرسته او د اشغال ضد ځواک(طالب) ته ترهګر ویل ،قومي او ژبنیو دښمنیو ته لمن وهله ، تاریخي ویاړونو او ملي شخصیتونو ته یې سپکاوی کاوه او کوم بنسټ هم شتون نه درلود چې د دې ملي ضد بهیر مخنیوی وکړي. د دې رسنیو په یوه ستره برخه دا شکونه کېدل چې هغه پردیو ډګر ته راوړاندې کړې او له مالي ملاتړ نه یې هم برخمنې دي او د پردیو ګټې ساتي . د اشغال د پای سره سم ولیدل شول چې د دې رسنیو سترې برخې د مالي ستونزو له امله خپلې خپرونې ودرولې ځکه چې سپانسرانو یې نور په افغانستان کې شتون نه درلود او سربېره پردې اسلامي امارت هغه ډول تبلیغاتو ته اجازه نه ورکوله چې د بیان د آزادۍ په نامه د پردیو د ویاندویانو او مبلغینو رول ولوبوي . په ۲۰۱۰ کال کې د ویکي لیکس په نامه یوې وېب پاڼې د افغانستان په اړه لسګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زره سندونه خپاره کړل چې په هغو کې په افغانستان کې د رسنیو په اړه راغلي وو چې امریکایان څېنو آزادو او دولتي رسنیو لکه د غزنویانو راډیو، د غزني راډیو، د جلال آباد ملي تلویزیون او په ننګرهار کې د شایق شبکې سره تړونونه لاسلیک کړي چې د هغوی له لوري ورکړل شوي مواد خپاره کړي او د هغوی د پروګرام سره سم به خپلې خپروني تنظیموي. د اشغالګرو له لوري د افغانستان له نیولو وروسته غربي میډیا د افغانستان د بیا رغونې، د دموکراسۍ او قانونیت د ټینګښت ، د لږکیو او ښځو حقوقو ته د درناوي او د میلیاردونو ډالرو د مرستې تبلیغات پیل کړل او د اشغال اردلیانو د مارشال د دوهم پلان د پلې کولو نغارې هم ډنګولې او اجوره شوو کارپوهانو دا هم ویل چې په یوه لسیزه کې به له افغانستان څخه سنګاپور، جاپان او... جوړشي. همدا لامل وو چې افغانستان ته د ایران او پاکستان څخه د لسګونو زروکډوالو د بېرته راستنېدو لړۍ پیل شوه.خو هرڅه پدې جګړه ځپلې هېواد کې سرچپه روان وو. د بیارغونې د داسې پروژې د جوړولو چې ستر وزګار لښکر ته د کارکولو زمینه برابره کړې څرک نه لګېده ، راستانه شوي کډوال په خیمو کې ژوند کولو ته اړشول او د هغوی سره هېڅ ډول مرستې نه کېدلې یا داسې مرستې کېدلې چې له لوږې مړه نشي.د خلکو او دولتي جایدادونوغصب لکه د تنظیمي واکمنۍ د زماني په څېر بیا پیل شو چې د شیرپور تاریخي سیمه یې څرګنده بېلګه ده.د جرمني د زیتونګ په نامه رسنۍ له قوله په شیرپور کې ۸۲۰۰۰ مترمربع ځمکه چې بیه یې شپاړلس میلیون ډالره اټکل کېده په درې لکه ډالرو په ۲۵۹ تنو پلورل شوې ده او یوازې ۲۱۷ تنو ته د محمدقسیم فهیم په امر ځمکه ورکړل شوې ده.عجیبه لا دا ده چې دا ځمکه ۷۸ پنجشېریانو،۳۵ پروانیانو ،۲۷ کابلیانو،۱۳ مزاریانو ،۱۰ بدخشانیانو،۸ کاپیسایانو او۱۳ کندهاریانو ته ډالۍ شوې ده. په شل کلن امریکایي اشغال کې په دولتي ادارو کې فساد، فحشا ،د ځمکو غصب ،د مخدره توکو کښت ، قاچاق او استعمال د یوه معمولي کار بڼه ونیوله. د ځمکو غصب ته هر څواکمن ملا وتړله خو د جهادي مشرانو او قوماندانانو ونډه پکې خورا درنه وه. حامدکرزي د ولسي فشار له امله د ۱۳۹۱کال د زمري په پنځمه ۱۶۵ لمبرفرمان صادرکړ ترڅو په هېواد کې د غصب شوې ځمکې کچه معلومه کړي . د ګومارل شوي کمیسیون د رپوټ له مخې مجموعاً دوه میلیون جریبه ځمکه غصب شوې وه خو حکومت د غاصبانو څخه د دې دولتي ځمکې د مستردولو هڅه ونکړه .د مخدره توکو په تولید کې افغانستان لومړی مقام ترلاسه کړ.د اداري فساد کچه لدې څخه څرګندېږي چې د۱۳۹۹ کال د چنګاښ په لسمه له اداري فساد سره د مبارزې د څارنې او ارزونې کمېټې "میک " یو رپوټ خپورکړ په هغه کې راغلي وو چې په ۲۰۱۸ کال کې دولتي ادارو له افغانانو څخه ۱،۶ میلیارده ډالر بډې اخېستي دي چې د یوکال د ملي عوایدو"دوه نیم میلیارده ډالرو "له نیمایي زیاتې وې. البته په پورته شمېرو کې هغه رشوتونه شامل نه وو چې په ګمرکونو کې اخېستل کېدل.دا له هېچا پټه نه وه چې د افغانستان په ګمرکونو کې د بل هر ارګان څخه فساد زیات وو. د کرزي ځای ناستي او د بن د کرغېړن کنفرانس وروسته حکومت هرکاره اشرف غني د ۲۰۲۱ کال په لومړیو کې په خپله اعتراف وکړ چې د ملي عوایدو نیمایي برخه حکومت ته نه ورکول کېږي او د مالیې وزیر ولسي جرګې ته وویل چې هره ورځ په اوسط ډول په ګمرکونو کې اته میلیون ډالر غلا کېږي.

د بن د کنفرانس د پرېکړو له مخې د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او هغه لویې جرګې تصویب کړه. د اساسي قانون مسوده د امریکا د متحده ایالتونو د" پنټاګون د رند د موسسې د کمېټې له خوا چې غړي یې لاندې کسان دي جوړه شوله:

- Barnet Rubin - Cheryl Benar - Zulmai Khalil Zad - Nina Hachigian – Khaked M.Abou El Fadl - Said Arjomand - Nathan Brown - Michael D.Rich

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا اساسي قانون هېڅکله هم تطبيق نشو او په خپله حکومت او ولسمشرانو د هغه څخه زياته سرغړونه کړې ده. د حکومت ځينو منتقدينو به ويل چې يوازې د اساسي قانون يوه ماده چې د افغانستان پلازمېينه کابل دی نه ده تر پښو لاندې شوې. د غني له لوري د اساسي قانون څخه سرغړونه لدې ښکاري چې د جمهوري رياست دواړه دورې يې د اساسي قانون خلاف د ټاکنو د پايلو پربنسټ نه بلکې د سياسي جوړجاړي له مخې پرمخ وړې دي. غني د اساسي قانون خلاف اجرائيه رياست رامنځته کړ خو هيڅوا او په هغو کې ولسي جرګې چې د قانون د پلي کېدو نظارت يې اصلي دنده ده هېڅ غبرګون ونښود. همدارنګه د غني د واکمنۍ پرمهال د ولسي جرګې يوې دورې ته ټاکنې ونشوې او پخوانيو وکيلانو خپل کارته دوام ورکړ. کله يې چې ولسي جرګې ته ټاکنې ترسره کړې داسې له درغليو ډکې وې چې د ټاکنو د کميسيونو غړي يې زندانونو ته واچول خو د همدې کميسيونو له خوا اعلان شوې له درغليو ډکې پايلې قانوني وګڼل شوې او په درغلۍ راغلي استازي د ولس د استازو په توګه د ملت په کورکې ناست وو.

د ناټويي شل کلن اشغال پر مهال څلور ځله ولسمشرۍ او درې ځله ولسي جرګې ته ټاکنې وشوې خو هره ټاکنه د تېرې په پرتله د درغليو ډکه وه. دا بيا ښيي چې اشغالګرو د افغاني ټولنې د فاسدولو پاليسي پر مخ وړله . د اشغال پرمهال داسې ريشخند ټاکنې تر سره شولې چې ښايي په نړۍ کې يې سارى نه وي ليدل شوې چې هغه په يوه وخت کې دوه ولسمشران د لوړې مراسم ترسره کړي او دا مراسم د۲۰۲۰ کال د مارچ په لسمه(۱۳۹۸د کب نولسمه) په ارګ او سپېدارمانۍ کې اشرف غني او عبدالله عبدالله ترسره کړل او دواړو ځانونه منتخب ولسمشران اعلان کړل.پدې توپير چې غني ځان ته منتخب او عبدالله ځان ته منتخب ټولشموله ولسمشر وويل .امريکا چې د طالبانو وروسته نظام حامي ګڼل کېده سفير يې دغني د لوړې په مراسموکې برخه لرله او په يوه اعلاميه کې يې دعبدالله اعتراضونه هم د پام وړ وبلل.د دې معنى دا کېداى شي چې حق د عبدالله سره دی يعنې چې غني د درغليو په پايله کې ولسمشر اعلان شوى دی. د امريکا له دا ډول دريځ څخه دا اخېستنه کېداى شي چې امريکا په لوى لاس کړکېچ ته لمن وهله ،کمزورى حکومت يې غوښت او د واک دوه مدعيان يې په واک کې ساتل چې د هر يوه څخه ناوړه ګټه پورته کړي . غني او عبدالله امريکايانو ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو سره سيالي کوله او د امريکايانوسره هر ډول ملي ضد معاملو ته چمتو وو. ښه بېلګه يې د ۲۰۱۴ کال د ولمشرېزو ټاکنېز کمپاين کې د افغانستان او امريکا تر منځ د امنيتي تړون د لاسليکولو اړوند د دواړو څرګندوني دي . يوه ورځ يوه خبريال له عبدالله څخه ددې تړون د لاسليک په اړه وپوښتل هغه په ځواب کې وويل که په ټاکنو کې بريالى شي يوه اونۍ وروسته به دا تړون لاسليک کړي. همدا پوښتنه څو ورځې وروسته له غني څخه وشوله هغه ځواب ورکړ چې په ټاکنو کې د بري يوه ورځ وروسته به دا تړون لاسليک کړم په خپله ژمنه ودرېد او د ټاکنو د پايلو د اعلان يوه ورځ وروسته يې امنيتي تړون يا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسليک کړ.

لکه څرنګه چې پرديو په بن کې د واکمنۍ بنسټ کېښود او بيا وروسته د پنځوسو دولتونو پوځيان او څارګر په هېواد کې ځاى پرځاى شول،بېله کومه شکه د قدرت په سيمه ئيزو دولتي ارګانونو او ولس کې هر هېواد خپل جاسوسان لرل ، هغوى يې نازول او چاغول.ددې لپاره چې ولسمشر هم دوى نازولي وي او هم يې باداران خوشاله ساتلي وي دوى ته يې تل باج ورکاوه. د پيسو څخه نيولې تر زرې ګادو،امنيتي ساتونکو اونورو.پدې باج اخېستونکو کې هر څوک ، جهادي قوماندان ، ملا ،ملک ، قومي مشر، تکنوکرات ، لندغر، قاچاقبراو بدلمنې ښځې خلاصه هرڅوک چې د اشغالګرو ملاتړ يې درلود تر ستر ګوکېدل.د دا ډول مفتخورو لپاره د سلاکار دنده چې نه يې د ولسمشر د ليدو ليوالتيا لرله او نه ولسمشر د هغوى ليدو ته اړتيا لرله ،ځکه د هېواد او دولت د لاربښووني او ادارې اصلي مرکزونه د امريکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو ځواکمنو دولتونو سفارتخاني وې . محمداسمعيل يون چي د ولسمشر کرزي په واکمنۍ کي د امنيت شورا د لوړپوړو څخه وو ليکي : "د ځينو راپورونو پر بنسټ ولسمشر کرزي په ټوليز ډول (۱۱۰) تنه مشاورين لرل چي له هغي جملي څخه يې(۶۰) تنه مشاور وزيران دي. "۲۵۴ / ۲۱۰ کرزي پنځه دېرش تنه قومي او پنځه تنه ديني سلاکاران لرل. منطق دا حکم کوي چي په ديني چاروکي دوو تنو سلاکارانو ته اړتيا ده ځکه د افغانستان مسلمان خلک د دوو مذهبونو پيروان دي.ددې څخه معلوميږي چي پدې کچه د سلاکارانو شتون د ځواکمنو کسانو خوشالول وو. البته وزيرانو هم سلاکاران لرل. د ليکوال يوه دوست کيسه کوله چي د اطلاعاتو او کلتور وزير عبدالباري جهاني يوه سلاکار ورته ويلي وو چي ما د وزير صاحب له سلا او مشورو څخه زياته ګټه پورته کړه. د دې سلاکار له خبرې معلوميږي چي ده وزير ته نه بلکي وزير ده ته مشورې ورکولې. دا چي د اطلاعاتو او کلتور وزير خپل سلاکار ته د څه په اړه مشورې ورکولې د خدای تعالی پرته يوازې دوی دواړه(وزير او سلاکار) پرې پوهيږي. عجيبه خو لا داوه چي دا سلاکار پخوانی پوځي وو چي د اطلاعاتو او کلتورپه وزارت کي د سلاکار په توګه ګومارل شوی وو. د اشغال د نازولو بله بېلګه د ګڼ شمېر وزارتونو او ادارو جوړول وو. د اشغال د پای په درشل کي د افغانستان د اسلامي جمهوريت حکومت ۲۹ وزارت خاني لرلې . ښايي چي افغانستان به د نړۍ د زياتو وزارت خانو ريکارد تينګ کړی وي. د ناټويي اشغال پر مهال ارګ د مالي او اخلاقي فساد مرکز وو. د غني د واکمنۍ پرمهال په رسنيو کي په ارګ کي د اتلس ډوله غوښو د خوړلو خبرې کېدلې او ددې فاسدې واکمنۍ د نسکورېدو وروسته يوې ښځينه د پاخه عمر وزيرې وويل چي لدې څخه هم په ارګ کي د غني د ټيم د يوه غړي له لوري د جنسي اړيکي غوښتنه شوې وه .

که د ناټويي اشغال لاندې واکمنۍ د لوړپوړو کړنو او په واکمنۍ کي بهيرونو او حالاتو ته وکتل شي چاروکي يې د شتمنيو د ټولولو سربېره د اشغالګرو د زړونو د لاسته راوړلو په فکرکي وو او د دې واکمنۍ ځانګړتيا فساد،زورزياتی ، قانون ماتونه او پردی پالنه وه نه يې هېواد او خلکو ته د چوپړ انګېزه لرله او نه ليوالتيا . په دولتي ادارو کي د فساد کچه د امنيتي وزارتونو د يوه وزير(معصوم ستانکزي) لدې خبرې معلوميږي چي د دفاع وزارت د يوه رياست رييس په اړه يې ويلي وو: « هغه تردې کچي فاسد دی چي پنځه زره ډالر رشوت هم اخلي.» ددې خبرې معنی دا کېږي چي د يوه جنرال لپاره پنځه زره ډالر رشوت اخېستل شرم دی. پدې واکمنۍ کي داسي عجيبي غريبي پېښي شوې دي چي د نړۍ د هيڅ هېواد تاريخ يې بېلګه نه راکوي.

اړينه بريښي چي د کرزي او غني د واکمنيو د ځينو عجيبو پېښو او وضعيت په اړه هم لږ شانتې بحث وشي تر څو لوستونکي ته د اشغالګرو پر مټ د جوړشوي نظام د څرنګوالي په پېژندلو کي مرسته وکړي.

- د افغانستان د اسلامي جمهوريت لوړپوړی د کينو اندونو خاوند رنګين سپنتا د خپل کتاب (سياست افغانستان روايتي از درون) نومي کتاب په ۲۶۴ مخ کي کابل ته د اوباما د مرستيال جوبايدن د سفر او په ارګ کي د کرزي په وړاندې د هغه د سپک چلند په اړه ليکي : « د ډوډۍ پر مهال کرزي جوبايدن ته د امريکايي عسکرو له خپلسرۍ شکايت وکړ او هم د پاکستان په اړه خپل شکايتونه ور سره شريک کړل . خو جوبايدن پرته له دليله عصباني شو. کرزي ته يې وويل چي له تاسو موږ ته پاکستان پنځوس ځله زيات اهميت لري . کرزي هڅه وکړه چي د جوبايدن غوسه سړه کړي مګر هغه لاسپاکی په دسترخوان ولي او په غوسه د ارګ له ډوډۍ څخه ولاړيږي او په خپله مخه ځي.» سپنتا په ۲۷۰ مخ کي دا هم راوړي چي په ۲۰۱۰ کال کي په واشنګتن کي کرزي او ورسره پلاوي ته امريکايانو ويلي دي تاسو نشئ کولی بېرته زموږ په الوتکه کي کابل ته ستانه شئ او د خپل ځان غم په خپله وخورئ او پلاوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړ کېږي په کرايي الوتکه کې افغانستان ته را شي. دا وو د امريکايي مقامونو چلند د خپلو افغان مزدورانو سره .

- عبدالکريم خرم د کرزي د دفتر مشر د افغانستان او امريکې تر منځ د ستراتژيک تړون د لاسليک په اړه د ځلوېښت کاله په توپان نومي کتاب کې د ۳۸۹ څخه تر ۳۹۵ مخونو کې مفصل غږېدلی دی چې دلته به يې لنډيز وړاندې شي .« پدې ورځ ارګ تش شوی وو د جګپوړو ساتونکي ، د لسم رياست زياتره غړي ، د جمهوري ګارد عسکر، د امنيت د شورا او ولسمشر د دفتر مامورين او... ټول له ارګه وتلي وو.د ولسمشر مرستيالان فهيم او خليلی ، د امنيت شورا مشر سپنتا او مرستيالان او ولسمشر په يوه صالون کې ناست وو او ولسمشر هغوی ته ويلي چې بارک اوباما راځي او پدې مراسمو کې ګډون کوونکي د امريکايانو له خوا تلاشي کېږي تر دې چې د فهيم پکول ، د خليلي او مجددی لونګی به هم تلاشي شي. ولسمشر خرم ته ويلي دي چې مېز او څوکۍ چې د تړون د لاسليک لپاره کارول کېږي بايد تنظيم کړي خو هغه ورته ويلي دي په ارګ کې څوک نه دي پاتې چې دا کار وکړي او ټول خپلو کورونو ته استول شوي دي . کرزی په غوسه او حيرانی پوښتنه کړې چې دا کار چا کړی ؟ ځواب يې ورکړی دامنيت د شورا دفتر اوپي پي ايس. امريکايانو د ژورنالستانو د راوستلو مسؤايت پخپله غاړه اخېستی وو.په هغه کوټه کې چې بايد د اوباما سره ملاقات شوی وای هلته يوه وسلواله امريکايی د کوټې مسوله ټاکل شوې وه افغانانو ته يې اجازه نه ورکوله چې د کوټې له منځه يوې او بلې خوا ته لاړ شي. اوباما د شپې په يوولس نيمو بجو ارګ ته په هليکوپټر کې راغلی او د هليکوپټر شاوخوا يې امريکايي ټانکونه ځای پر ځای شوي وو. اوباما د چای او آن د هغو اوبو له څښلو ډډه کړې ده چې د ارګ خدمتګارانو راوړې وې او هغه يوځل د خپل ساتونکي له بوتله اوبه څښلي دي ، تړون يې لاسليک کړی دی او بېرته د بګرام هوايي اډې ته تللی دی.»

- بله سپکه چې د اشغال زېږنده واکمنی ذلالت ښيي هغه دا وه چې په ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په څلېرويشتمه د امريکا د بهرنيو چارو وزير بګرام ته راغلی وو او ولسمشر غني او د اجراييه رييس عبدالله يې بګرام ته ورغوښتي وو. سبا ته د دوی د ملاقات خبر او انځورونه د هېواد په رسنيو کې خپاره شول ګواکي چې هغوی په کابل کې ورسره کتلي دي . خو څو ورځې وروسته نيويارک تايمز افشا کړل چې دا انځور فوتوشاپ شوی دی تر څو وښودل شي چې ګني دا ليدنه د بګرام په هوايي اډه کې نه ده ترسره شوې. خرم د خپل کتاب په ۳۲۳ مخ کې د ځانګړې قطعې د يوه تن له قوله وايي چې دا قطعه د امريکايي پوځيانو د « بلو ټيم » په نامه د يوه ګروپ سره ګډ عمليات تر سره کول وايی ددې ګروپ « چې غړيو يې اوږدې ږيرې او برېتونه پرې ايښي دي او د سختو دندو مسؤليت يې پر اوږو دی په کومه ورځ چې ددې ګروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر ناآرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي .»

- د۲۰۰۹ کال د ثور په اتمه چې د اسلامي انقلاب د بري جشن لمانځل کېدلو ، د ستېژ له مخامخ کورونو نه ډزې وشولې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله.دې ډزو داسې ګډوډي راوړله چې د پوځې پرېټ لپاره چمتو شوي عسکري ټولګي د سترګو په رپ کې له سيمې وتښتېدل او پدې ډول پرتمين پوځې پرېټ په پرتمين پوځې فرار(تېښته) واوښت يعنې مراسم سبوتاژ شول.دلته ليدل کېږي چې هغه مهال افغانستان څه ډول بې دسپلينه او ډارن پوځ درلود. عجيبه خو لا داده چې ولسمشر د ده د ساتنې ځواک منسوبينو ته چې پې پي اس يادېده د مکافاتو په نامه يوه مياشتې اضافي تنخواه ورکړله چې ګواکې ولسمشر يې په مېړانې او سرښندنې سره له سيمې ويوست.

- د۲۰۱۹ کال د مارچ په څوارلسمه په مزارشريف کې کمسارې پېښه وشوله چې د اشرف غني عجيبه حکومتولي ننداري ته ايږدي . ټولو ته څرګنده وه چې د کرزي د واکمنی پر مهال د بلخ والي عطامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بلخ د شهنشاه لقب ګټلی وو خو کرزي هغه وزغملو .البته چې کرزي هر زورواکی زغملو او د دې زورواکو هرې روا او ناروا غوښتنو ته یې غاړه اېښودله چې په ولایتونو باندې د پنجشیر او دایکندي ولسوالیو اړول یې څرګنده بېلګه ده چې د خپلو مرستیالانو محمدقسیم فهیم او محمدکریم خلیلي په غوښتنه یې دا کار وکړ. کله چې اشرف غني ولسمشر شو غني چې د دوزو ، لاپو شافو اوغوړو ژمنو اتل وو ویل چې زورواکي او د قدرت جزیرې به ختمې کړم . ساده ګان څه چې د لوړو زده کړو خاوندان یې هم تېر ابستلای شوای . خو دې سیاسي ماشوم دا ورتیا نلرله و پوهیږي چې دا زورواکان د ده په څېر پردیو د واک او ځواک خاوندان کړي دي او یوازې اشغالګر کولای شي زورواکان پخپل ځای کېنوي. غني پرېکړه وکړه چې د نوموړي شهنشاهۍ ته د پای ټکی کېږدي . غني عطا د یوې پټې معاملې له مخې قانع کړ چې له ولایت څخه ګوښه شي. هغه ګوښه کړل شو او د غني سیاسي خیاطانو تبلیغات پیل کړل چې غني د قدرت جزیرې له منځه وړي . غني د کرکتر له مخې هېڅکله هم په خپلو ژمنو نه دی درېدلی .
همدا لامل وو چې غوښتل یې په بلخ کې د خپلې خوښې امنیي قوماندان وګوماري خو په کور ناست بې تاجه شهنشاه عطامحمد نور ورسره مخالفت وکړ او غني اړشو د کابل څخه ځانګړي امنیتي ځواکونه مزارشریف ته ولېږي او د پوځي عملیاتو پرمټ نوی قوماندان د امنیي قوماندانۍ په څوکۍ کینوي. دې عملیاتو د مرګ او ژوبلې سربېره په سیمه کې پرتو ودانیو اوهټیو ته مالي زیانونه هم ورسول.خو د دې قوماندان د مسؤلیت دوره ډېره لنډه وه او د پنځه ویشتو ورځو وروسته غني اړشو د کورناستي شهنشاه ارادې ته سر ټیټ کړي او د پوځي عملیاتو پرمټ کېنول شوی قوماندان ګوښه او د شهنشاه سړی هلته د قوماندان په توګه وګوماري. داسې برېښي چې اشرف غني د نوي امنیه قوماندان په ګومارنه کې د حبیب الله کلکاني له تجربې څخه استفاده کړې ده .وایي چې کلکاني یو نوی حکمران مقررکړ خو پخوانی حکمران چمتو نه وو خپل مقام پرېږدي. کلکاني د ستونزې د حل لپاره د حکمرانۍ مدعیانو ته احوال استولی چې دوی دې غېږې ونیسي هرچا چې مقابل لوری څملاوه هغه حکمران دی. د نړۍ دوهم متفکر د ۹۰ کلونو په تېرېدو سره په مزارشریف کې د بلخ د امنیي د قوماندان د ګومارنې لپاره د کلکاني د تزس خو د غېږې نیولو پرځای د دواړو اړخونو د وسلوالو ځواکونو څخه استفاده وکړله. همدا لامل وو چې ځېنو د طالبانو وروسته واکمنیو ته دریمه سقاوي ویله . دوهمه سقاوي د شمال تلوالې واکمني وه .د غني د ریشخندې حکومتولۍ بله بېلګه د هغه د تېښتې په درشل کې یوه مسخره پېښه ده چې هغه جنرال مرادعلي د دایکندي د والي په توګه مقرر کړ هغه یې د یوه وزیر سره په چورلکه کې کینولو او ولایتي مسولینو ته یې هدایت ورکړ چې په هوایي ډګر کې د پلاوي او نوي والي هرکلی وکړي . خو چورلکې ته د الوتنې پر مهال دستور ورکړل شو چې بېرته را وګرځي او جنرال مراد علي خپل مراد ولایت ته و نه رسید او بل ځای هم مقرر نشو . د غني له لوري په جوزجان کې د داودلغماني په نامه مقرر شوي والي و نکړای شول د ولایت مقام ته لاړ شي هغه یې د قول اردو په قرارګاه کې د والي په توګه معرفي کړ دوې اونۍ یې په قول اردو کې ولایت وکړ خو غني اړشو د شمال د بل شهنشاه مارشال دوستم ارادې ته غاړه کېږدي او د دوستم د خوښې وړ سړی په جوزجان کې د والي په توګه وګوماري.
- د ناټویي شل کلن اشغال پر مهال د حامدکرزي او اشرف غني په شمول غوڅ اکثریت جګپوړو نه دا چې ولسي ریښه نلرله بلکې په ټولنه کې منفور هم وو . همدا لامل وو چې د خپلو ادارو او کورونو شا وخوا یې سمنټي دیوالونه درولي وو . کرزي او غني د خپلو نړیوالو ملاتړو د ارادې له مخې د پردیو د موخو پلې کوونکو، جګړه مارانو ، د اشغالګرو برېڅو، لوټمارانواو د خپلو خلکو د قاتلانو درناوی کاوه ، غټ ،غټ مقامونه اوهغوی ته د اتلانو او مارشالانو لقبونه ورکول او پوهنیز بنسټونه یې د جګړه مارانو او حرفوي قاتلانو په نامه ونومول.څرګندې بېلګې یې مسعود (ملي اتل) ، فهیم (مارشال)، دوستم (مارشال

(c) ketabton.com: The Digital Library

)، رباني (د سولې شهيد) او مزاري (د ملي يووالي شهيد)دي.که د يادو کسانو د تورو کارنامو يادونه وشي د يوه کتاب له حوصلې وتلی کاردی . آيا کوم حکومت به مسعود ته د ملي اتل او دوستم ته د مارشال لقبونه ورکړي چې لومړي په پټه د شوروي اشغالګرو سره د دوستۍ او همکارۍ پېټ ټړونونه لرل او دوهم يې د شوروي اشغالګرو سره ګډ د افغان اولس د ملي مقاومت د ځپلو له امله د افغانستان د جمهوريت د اتل لقب ترلاسه کړی وو. همدې دواړو(مسعود او دوستم) په ۱۹۹۲کال کې د ملګروملتو د سولې پروګرام شنډ کړ کوم چې د هېواد څوارلس کلنې جګړې ته يې د پای ټکی ايښود.د سولې د پروګرام په شنډېدو سره نه يوازې په افغانستان کې وحشت او بربريت واکمن شو بلکې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې پوپناه شوې ، وسلوال پوځ له منځه ولاړ او کابل په کنډواله واوښت. په بل هرهېواد کې به د مسعود او دوستم په څېر وګړي د ملي خاينانو په توګه پېژندل شوي وای خو زموږ د همدې زماني پړاو حکومتونو يو ملي اتل اعلان کړ اوبل ته يې مارشالي ورکړه. د اشغال په لومړيو کې چې د اشغال ګڼ شمېر اردليانو کومو چې د مارشال د پلان د پلي کولو اپلتې ويلې او د يوې لسيزې وروسته يې په سنګاپور او جاپان د افغانستان د اړولو نغارې ډنګولې د دوی د خوښې وړ ولسمشر چې هغه يې د نړۍ دوهم مفکر بللو خو همدې نړيوال مفکر په ۲۰۲۰ کال کې په هېواد کې د فقر لاندې کرښې هېواد والو شمېر په سلوکې (۹۰) اعلان کړ او نړيوالو بيا د اشغال زېږنده حکومت د نسکورېدو په درشل کې(اګست ۲۰۲۱) د هېواد د پنځه دېرش ميليونو خلکو څخه اتلس ميليونه بېړنيو مرستو ته اړمن اعلان کړل. آيا دا وګړي به اوس د وجدان د عذاب څخه نه ځوربږي؟ اشغال ګڼ شمېر ناوړه او کرغېړن ميراثونه افغاني ټولنې ته پرېښودل چې کلونه به زموږ خلک له هغو څخه ځوربږي چې يو له هغو څخه شا وخوا درې نيم ميليونه معتادان او نېشه يان دي او بل د پرديو په مرستو روږدي کېدل او د بهرنيو استخباراتي شبکو سره همکاري چې دې همکاريو (جاسوسۍ) ته يې کاري اړيکې ويلې. د افغانانو د لوږې او معتادانو په اړه پورتنې ارقام ښيي چې اشغالګر د يوه هېواد د آبادولو لپاره دا هېواد نه نيسي بلکې د هغې د شتمنيو د لوټلو، د ټولنې د فاسدولو او يا نورو سياسي موخو ته د رسېدو په خاطر هېوادونه اشغالوي. د اشغالګرو افغاني ضد موخې لدې څخه څرګندېږي چې هغوی په جاپان کې دې هوکړې ته ورسېدل چې افغانستان په ترانزيتي هېواد واړوي. پداسې حال کې چې افغانستان د صنعتي کېدو او پانګې اچونې غوره شونتياوې لري . خو اشغالګرو غوښتل افغانستان يو استهلاکی هېواد وي نه صنعتي هېواد تر څو په خپلو پښو و نه درېږي او پرديو ته اړ وي .

د امريکايي اشغال پرمهال پخواني خلقيان او پرچميان

د انګرېزۍ- امريکايي ځواکونو د خونړي يرغل وروسته زموږ د زماني د فرعون او د هغه د متحدينو لسګونه زره پوځيان او څارګر لکه وږي لېوان د افغانانو په داړلو لګيا شول. دا مهال د لويديځ يو سر او زر ژبو رسنيو په افغانستان کې د داسې يوه زماني پړاو د رارسېدو تبليغات پيل کړل چې ګواکې پدې هېواد کې د ټولنيز ستر انقلاب په څېر د بنسټيزو بدلونو لړۍ پيل شوې ده . دې تبليغاتو د افغانستان غوڅ اکثريت لوستی قشر داسې اغېزمن کړ چې ببله استثنی ټولو کيڼ لاسو اوښي لاسو ، مذهبي او غيرمذهبي ډلو بربنډ اشغال ته نړيواله مرسته ويله او د اشغال زېږنده فاسدې واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل او سياسي فعاليتونه يې پيل کړل. پداسې يوه حالت کې پخوانيو خلقيانو او پرچميانو د هېواد د ننه او بهر د خپلو ټوټې شوو ګوندونو د بيا په پښو درولو هڅې پيل کړې .البته دا هڅې د هېواد بهر او په تېره لويديځ کې ډېرې محسوسې ځکه وې چې هلته مېشت پخواني خلقيان او پرچميان د اقتصادي ستونزو سره مخامخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وو. په افغانستان کې دا هڅې ځکه پیکه وې چې هغوی د بېساره اقتصادي ستونزو سربېره د سیاسي فعالیت څخه هم وېره درلودله چې د دوی پرونی دښمني جهادي ډلې کومې چې د واکمنۍ د ملاتیر يې جوړولو ورته ستونزې جوړې نکړي . البته دا هڅې د پرونیو فرکسیوني تړاوونو پربنسټ پیل شولې. له څه مودې وروسته جوته شوله چې ددې بهیر لاربښوونه پروني ځېنې خلقي او پرچمي مشران کوي. ددې آزمایل شوو مشرانو د بیا فعالیت پایله دا شوله چې د یوه سترملي - مترقي غورځنګ راځرګندېدل یو خوب او خیال پاتې شي او کوچنۍ ډلې را څرګندې شي. دی نویو سازمانونو ټولو بلا استثنی لکه نورو سیاسي ډلو ناټوپي اشغال ته نړیواله مرسته ویله . پدې توګه دا سازمانونه یو ځل بیا د خپلو خلکو ترڅنګ و نه درېدل . البته غوڅ اکثریت پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو د کوم سازمان سره اړیکې ټینګې نکړلې او غوره يې و ګڼله چې پدې کوچنیو وچو جزیرو کې ځان و نه ویني.

د بېلګې په توګه به په هالند(ندرلند) کې د خلقیانو په هلوځلو مکث وشي چې وروسته يې څه ډول په اروپا کې د نورو اروپایي هېوادونو د خلقیانو سره ګډې هڅې پیل کړلې او د دې هلوځلو پایله د یوه ستر سازمان جوړول نه بلکې د پرونیو ګروپي او فرکسیوني تړاوونو له مخې د ګوندونو په نامه د کوچنیو بې اغېزه سازمانو منځته راتګ شو. په هالند کې د ۲۰۰۲ ز کال د جنوري په شپږویشتمه یعنې د انګلوساکسوني خونړي یرغل څه کم څلورمیاشتې وروسته د(هیلورسوم) ښار کې یوه غونډه جوړه شوله چې په هغې کې د دېرشو تنو شاوخوا پخوانیوخلقیانو برخه لرله. پدې غونډه کې د خلقي اړخ د مرکزي کمېټې اصلي او علی البدل غړو محمود سوما ، محمد اسمعیل دانش ، نیازمحمد مومند، اقبال وزیري ،خیال محمدکټوازي او محمد فاروق کارمند ګډون کړی وو. پدې مشرانو کې یوازې سوما د ملي یوالي ګوند د مشرتابه څخه برخه لرله. غونډه دانش پرانېستله لنډه وینا يې وکړه او دا يې هم وویل " موږ د خلقیانو رهبرۍ هرڅه چې وکړل و مو کړل اوس تاسو ځوانان خپل ټوټې شوی ګوند په پښو ودروئ ، موږ به تاسو ته سلامشورې درکوو او د ننني غونډې له مشرۍ هم ډډه کوو." دریو تنو د ګوند د بیا په پښو درولو کې د دوی په شتون ټینګار درلود خو دوی ونه منله او دلیل يې دا وو چې موږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو، لدې امله پدې خوځښت کې زموږ شتون د ګټې پر ځای زیان لري. کله چې د ګوند یو مشر وایي مونږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو ، معنی يې دا ده چې هغه د ګوند د مشرتابه په تېرو درېځونو او تېروتنو اعتراف کوي چې د افغانستان په څېر وروسته پاتې ټولنه کې يې د پرمختللو هېوادونو نسخې پلې کولې. د غونډې پر مخ وړونکې په خپلو خبرو کې دا هم وویل چې د لندن ملګرو د غونډې د برخه والو شهرت غوښتی دی. لدې خبرې څخه معلومېدل چې د دې بهیر ترشا په لندن کې مېشت مشران(زیری ، شاولي او میثاق) ولاړ دي . که چېرې دې مشرانو په ګډه ددې کارلاربښوونه کړې وای ښایي غوره پایلې يې لرلای ځکه هر یوه يې د شوروي د اشغال مخکې او وروسته خپل ځانګړي درېځونه لرل او که دا مهال هغوی ګډ دریځ نیولی وای او د فرکسیوني تمایلاتو او ځانغوښتني سره يې مخه ښه کړې وای یقیناً چې د دې شونتیا کچه لوړه وه چې د خلقیانو د یوه ستر خوځښت بنسټ کېښودل شي. په غونډه کې زیاتره ګډونوالو د خلقي خوځښت د بیا په پښو درولو ټینګار درلود او غونډه دې پایلې ته ورسېدله چې د ملګرو، علاقمندانو او روڼ اندو د تنظیمولو او د یوې سترې غونډې د رابللو په موخه د تدارک اته کسیز کمېسیون وټاکل شو چې لیکوال يې هم غړی وو. دې کمیسیون هره اونۍ غونډې کولې او د غونډو د بهیر د څرنګوالي څخه لیکوال شکمن شو چې ددې خوځښت لاربښوونه زېری کوي. د تدارک کمیسیون څو غونډې وکړې اړین سندونه يې چمتو کړل او د اپریل په اوومه عمومي غونډه راوبلل شوله.د غونډې د رابللو په اړه دا پوښتنې پیدا شوې چې څوک غونډې ته را وبلل شي او دا کار څرنګه ترسره شي .لکه څرنګه چې ددې خوځښت موخه په یوه واحد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت کې د افغان روڼ اندو تنظیمول وو ،د تدارک کمیسیون هم اړین سندونه په هالند کې د مېشت افغان کډوالو تنظیمولو ته را گرځولي وه. زیاترو کسانو وویل چې د شخصي اړیکو پربنسټ باید خلقي ملګري راوبلل شي. پدې اړه د لیکوال لخوا دا نظر ورکړل شو چې دوه میاشتې پدې کار وشو چې په هالند کې به د افغان روڼ اندو غونډه جوړوو په کار ده چې د هالند د کډوالو په کمپونو او هغه بنسټونو کې چې د کډوالو سره کاري اړیکې لري اعلامیې خپرې شي چې ټول لیوال افغانان پدې غونډه کې ګډون وکړي خو دا وړاندیز پدې دلیل ونه منل شو که د مختلفو اندونو کسان پدې غونډه کې برخه واخلي ښایي تخریبکار عناصر دا غونډه اخلال کړي.د دې دلیل په اورېدو سره لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې خلقیان په یوازیتوب د یوه ځواکمن غورځنګ د جوړېدو جوګه ندي او که د خلقیانو کوم سازمان هم جوړېږي هغه به د پخوانیو ډله بندیوڅخه رنځ وړي چې شتون به یې ګټور او اغېزمن نه وي . د تدارک د کمیسیون د پرېکړې له مخې ددې کمېسیون غړو د شخصي اړیکو له مخې هرچا خپل خلقي یاران یا په بله وینا همفکران غونډې ته راوبلل او غونډه د اپریل په اوومه د شاوخوا شپېتو تنو په ګډون سره چې د ملي یوالي ګوند دریو غړو هم پکې برخه اخېستې وه جوړه شوه او اووه کسیزه د انسجام کمیټه د ټاکنو پر اساس غوره شوه. لیکوال ددې غونډې وروسته ددې بهیر سره اړیکې وشلولې. په همدې بنه په ټولو اروپایي هېوادونو کې په اصطلاح د خلقي ګوند د بیا په پښو درولو هڅې شوې دي.

د ۲۰۰۲ ز کال د اپریل په یوویشتمه په دنمارک کې د پخوانیو خلقیانو د اروپایي هېوادونو استازو غونډه شوې او بله غونډه یې د اګست په یودېرشمه د آلمان د کولن په ښار کې شوې چې د ۵۰۰ څخه تر ۶۰۰ تنو خلقیانو پکې ګډون کړی وو .د شاه محمودحصین پرته د غونډې نورو ویناوالو په افغانستان کې د ناټویي پوځیانو شتون تائید او هغه یې په افغانستان کې د ولسواکۍ د ټینګښت لپاره اړین بللی دی . د حصین له وینا وروسته یوه برخه وال د حصین وینا طالبي تفکر بللی وو. عجیبه دا ده چې د حصین د مرګ وروسته همدې ښاغلي د حصین د کارنامو او ښو ځانګړتیاوو په اړه یوه لیکنه په ټولنیزو شبکو کې خپره کړله .غونډې د نوي جوړشوي خوځښت نوم (د تفاهم بهیر) کېښود. یوکال وروسته په ۲۰۰۳ ز کال کې د تفاهم د پروسې بله غونډه د سویډن د مالمو په ښار کې را وبلل شوه. پدې غونډه کې د خوځښت نوم د تفاهم په نهضت واړول شو چې موخه یې د نورو خلقي ډلو سره یو جوړجاړي ته رسېدل دي. د تفاهم د نهضت دریمه غونډه په۲۰۰۴ ز کال کې بیا په جرمني کې جوړه شوله .پدې غونډه کې د تفاهم د نهضت مشر د رپوټ په یوه برخه کې راغلي وو چې موږ هلې ځلې وکړلې چې د خلقیانو د شته سازمانونو سره ګډه ژبه پیداکړو چې بریالي نشوو خو لکه څرنګه چې په افغانستان کې یو شمېر ملګرو ملي ګوند جوړکړی دی او زیاتره د تفاهم نهضت غړي پدې باوردي چې ددې ګوند غړیتوب تر لاسه کړي او د تفاهم نهضت خپل شتون ته د پای ټکی کېږدي.ددې وړاندیز څخه ګڼ شمېر برخواله ملاتړ کړی ، د مخالفت غږونه هم پورته شول او هغوی پدې اند ووچې تراوسه د تفاهم نهضت د خلقي ریښه لرونکو سازمانو سره جوړجاړي ته نه دی رسېدلی او د ملي ګوند سره یوځای کېدل د سترخلقي ګوند د جوړېدو مخه نیسي. خو د اکثریت په رایو دا وړاندیز ونه منل شو. په اروپا کې د تفاهم د نهضت زیاته برخه د ملي ګوند سره لاړله. یو شمېر د تفاهم د نهضت په نامه خپل شتون ته دوام ورکړ او ګڼ شمېر ناپېیلي پاتې شول چې پدې ډول د تفاهم نهضت په دریو برخو وېشل کېږي.پدې غونډه کې د سلو تنو شاوخوا کسانو برخه لرله.البته په کابل کې د ملي ګوند مشر عبدالرشید آرین چې د زیري له کلکو پلویانو څخه شمېرل کېږي غوره شوی وو.

پرچمیانو هم په همدې بڼه د خپل پاشل شوي سازمان د بیا په پښو درولو هلې ځلې پرمخ وړلې. د کارمل پلویانو لومړی د نهضت میهني په نامه یو جوړښت را منځته کړ او هغه په دوو ډلو د بریالي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرۍ د نهضت میهني او د نورالحق علومي په نامه د ملي متحد ګوند په نامه ډلو ووېشل شو.البته د نجیب پلویانو د وطن د ګوند په نامه فعالیت درلود چې غړي یې نجیب الله پلوي خلقیان او پرچمیان وو. په همدې ډول د خلقیانو او پرچمیانو پخوانیو کدرونو د شلو څخه زیات ګوندونه جوړ کړل. لدې څخه ښکاري چې دواړه ډلې بریالۍ نشوې یو یا دوه ستر سازمانونه جوړ کړي . د خلقیانو او پرچمیانو له ګېډې څخه را وتلي سازمانونه (ملي ګوند ، حزب مردم افغانستان، ملي یووالی ګوند، د وطن ګوند) د نورو ډلو په پرتله د کمیت له مخې ځواکمن وو او غوڅ اکثریت غړي یې د پاخه عمر پخواني کدرونه وو . ویل کېدل چې د ملي ګوند او حزب مردم افغانستان ترشا صالح محمد زېرۍ او نوراحمد نور ولاړ وو دا هغه مشران دي چې د شوروي د اشغال پرمهال روسانو غبرګوني بلل. د خلقي آرین او پرچمي محمد آصف بکتاش تر مشرۍ لاندې ډلو د افغانستان د ترقۍ ملي ګوند تر نامه لاندې یووالی وکړ. خو کله چې آرین د کارمل د پلویانوحزب مردم افغانستان سازمانونو سره د یووالي خبرې پیل کړې پرچمي بکتاش مخالفت وښود او له ګوند څخه ووت . خو د یوالی پایدار نه وو او د عبدالحی مالک په مشرۍ د خلقیانو یوه ستره برخه له یووالي ووتله خو آرین او یو شمېر نورخلقیان د داود راوش ترمشرۍ لاندې په یوه ګوند کې پاتې شول . د ناټویي اشغال پر مهال د ا،خ،د،ګ له ګېډې څخه راوتلو سازمانونو هڅې وکړې چې تر یوه چتر لاندې راسره غونډ شي خو کومې اړینې پایلې یې نلرلې. د خلقیانو له ګېډې راوتلو دوو ځواکمنو ډلو (ملي ګوند او ملي یووالي ګوند) تردې کچې د یووالي په بهیر کې مخته لاړل چې په ځېنو هېوادونو کې یې سازمانونه هم منحل کړل خو بېرته سره جلا شول. په کال ۲۰۱۰کې په هالند کې د یوه دوست د بلنې له مخې مې د همدې دوو ډلو د یووالي په غونډه کې ګډون وکړ. خوغونډه په نااندریو او مشاجرو واوښتله . د غونډې له بهیر څخه لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې د خلقیانو او پرچمیانو او بیا په هره ډله کې د هغوی فرکسیوني مخینې ته په کتو سره امکان نلري هغوی په یوه ټغر کېني. هره ډله یې ځان سلامت او مقابل لوری ملامت ګڼي او چمتو نه دي په تېر انتقادي نظر واچوي او حقایقو ته غاړه کېږدي.ددې ډلو غړي تردې کچې په خپلو کوچنیو ډلو او په خپلو سیاسي مرشدانو میني دي که یووالي ته یې غاړه هم ایښې ده حتی د خپل نامه نه دي تېر شوي. دلته به یې یوه بېلګه راوړل شي. کله چې د آرین ترمشرۍ لاندې ملي ګوند د بکتاش تر لارښونې لاندې د ترقي ګوند سره یووالی وکړ نوم یې(دافغانستان ملي ترقي ګوند) غوره کړ چې په نوي ګوند کې د هرګوند د پخواني نوم یو څه شتون ولري .همدې د افغانستان ملی ترقي ګوند د افغانستان د خلکو ګوند د کارمل له ارادتمندانو(حزب مردم افغانستان) سره یووالی وکړ او د نوي ګوند نوم یې (د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند) ته وده ورکړه .همدې ګوند د نورالحق علومي تر ریاست لاندې (ملي متحد ګوند) سره یووالی وکړ اونوم یې(دافغانستان د خلکو د ملی متحد ترقی ګوند) ته ارتقا وکړه او ځېنو بیا په ټوکو دې ګوند ته د (وغیره ګوند) ویل. علومي هم لنډه موده وروسته د (وغیره ګوند) څخه ووت او په خپل پخواني ملي متحد ګوند په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ. د پخواني ا ، خ، د ، ګ له ګېډې راوتلي کوچني سازمانونه ځانونه کېڼ لاسي بلل خو په کړنلارو کې یې د کېڼو اندونو څه نه لیدل کېدل. پدې اړه په زړه پورې دا وه ، سره لدې چې دوی عملاً د خپل پروني لیډلوري او باورونو سره مخه ښه کړې ده خو د نورو جهادي یا غیر جهادي سازمانونو سره یووالي او یا ائتلاف ته زړه نه دی خوښ کړی او نور ګوندونه یې انجویي ګوندونه بلل .

پدې اړه به لیکوال د عبدالرشید آرین سره په هالند کې د یوه خلقي په کور کې د یوه مجلس یادونه وکړي چې شپږو اوو تنو نورو پخوانیو خلقیانوهم شتون درلود.آرین په خپلو خبرو کې وویل چې د نوراحمدنور سره بې ملاقات کړی او د دې کتنې موخه دا وه که د حزب مردم افغانستان سره یووالی وشي. لیکوال ترې و پوښتل چې په افغانستان کې لسګونه ګوندونه فعالیت کوي ولې تاسو د دې ګوندونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره یووالی نه کوئ چې یوازې په پرچمیانو پسې گرزئ؟ هغه وویل دا نور ټول انجویي گوندونه دي او موږ هغوی نه پیژنو . لیکوال ورته وویل فکرکوم دا ټول به شکمن گوندونه نه وي ،ښایي د ملي فکرخاوند گوندونه او وکړي پکې شتون ولري او د اړیکو په ټینگولو سره شوني ده ، هغوی وپیژنئ او جوړجاړي ته هم ورسره ورسېږئ .د پرچمیانو او خلقیانو مخینه معلومه ده چې شوني نه ده په یوه سازمان کې گډ فعالیت وکړي. د لیکوال له لیدلوري یوازې فاروق کارمند ملاتړ وکړ خو آرین خبره بلې خوا ته یووړله، ځکه چې قانع کوونکی ځواب یې نه درلود. که چېرې د ناټویي اشغال په وړاندې د پخواني د ا،خ،د،گ له گېډې څخه رازېږېدلو سازمانونو دریځ ته وکتل شي بربنډ اشغال ته یې نړیواله مرسته ویلې او د اشغال لاندې فاسد حکومت څخه یې ملاتړ کړی دی. دوی ځانونه د چپ او مترقي غورځنگ ملاتړي گڼل خو په ولسمشریزو ټاکنو کې د جهادي ریښه لرونکو یا د لویدیځ څخه دیسانت شوو نوماندانو ملاتړ کړی نه د خپلو پرونیو همفکرانو او سازماني ملگرو څخه .غوره بېلگه یې د۲۰۰۹ ز کال ټاکنو کې د شهنوازتڼي او حبیب منگل پرځای د کرزي او عبدالله څخه ملاتړ او حتی هغوی ته ټاکنیز کمپاین وو. هغه مهال لیکوال د ملي گوند له یوه غړي و پوښتل چې تاسې په ټاکنو کې د چا څخه ملاتړ کوئ هغه وویل له کرزي څخه . لیکوال ترې پوښتنه وکړه ولې د تڼي یا منگل څخه ملاتړ نه کوئ هغه په ځواب کې وویل د دوی بریا ناشوني ده . دا وه ددې گوندونو مبارزه چې باید د قوي کاندید ملاتړ وکړي او دا ورته ارزښت نلري چې هغه څه ډول مخینه او لیدلوری یا تگلاره لري. د خلقیانو او پرچمیانو تلپاتې دښمني لدې ښه جوتېږي چې کله په همدې ټاکنو کې تڼي د بدخشان او هرات څخه زیاتې رایې گټلې وې د کارمل پلوي حزب مردم افغانستان یوه غړي لیکوال ته وویل چې زموږ ملگرو سکایپي غونده راوبلله ترڅو تڼي ته په بدخشان اوهرات کې د زیاتو رایو گټلو لامل پیدا کړو. تڼي پدې ټاکنو کې ۲۹۶۴۸ او منگل ۲۱۵۱۲ رایې گټلې وې چې تڼي شپږم او منگل نهم ځای در لود او کرزي چې ولسمشر شو ټولټال ۲،۲۸۳۹۰۷ رایې گټلې وې. په ټولنه کې د دې سازمانونو اعتبار او نفوذ له دې ښه معلومېږي چې د ملي یووالي د گوند مشر عبدالرشید جلیلي ولسي جرگې ته په ۲۰۰۹ ز کال کې د ننگرهار څخه او د ملي گوندمشر عبدالحی مالک او داود راوش د حزب مردم افغانستان د گوند مشر په ۲۰۱۹ ز کال کې د کابل ښار څخه ولسي جرگې ته ځانونه کاندید کړل خو بریالي نشول.

د پورتنیو څرگندونو پربنسټ دې پایلې ته رسېږو چې د پخواني د افغانستان خلک دموکراتیک گوند د گېډې څخه راوتلو سازمانونه وچو جزېره ته ورته ډلې وې چې ښایي ستر سازمان یې د څلورو زرو تنو څخه زیات غړي نه لرل .که څه هم د گوندونو د قانون له مخې هغه مهال یو گوند په عدلیه وزارت کې راجستر کېدای شوای چې لس زره تنه غړي ولري خو د اداري فساد له امله عدلیې وزارت هغوی راجستر کړي دي یا دا چې عدلیې وزارت ته ویل شوي وو هر څوک چې د گوند د جوړولو لیوال وي او د اشغال زېږنده واکمنی ملاتړ کوي هغه راجستر کړئ تر څو وښودل شي چې په جمهوریت کې د هرې ایدیولوژۍ او فکر خاوندان کولای شي سیاسي فعالیت وکړي .د دې سازمانونو ټیټ کمیت او کمزوری سیاسي فعالیت ښیي چې ددې جوگه نشول په ځوان نسل کې ریښې و ځغلوي او د خپلو پخوانیو ملگرو ملاتړ یې هم تر لاسه نکړ. که څه هم د خلقیانو او پرچمیانو له گېډې را وتلو کوچنیو ډلو د اشغال زېږنده واکمنۍ څخه ملاتړ کړی دی خوعجیبه دا وه چې همدې بلواکې واکمنۍ پر پرچمیانو باور کړی دی او لوړ مقامونه یې ورکړي خو خلقیانو ته یې پام نه دی را گرزولی .د اشغال زېږنده جمهوریت کې پرچمیانو غوره درېځونه درلودل ، په واکمنۍ کې سربېره د ولسمشرانو سلاکاران هم پاتې شوي دي لکه نورالجق علومي، محمد عالم رزم، محمد حنیف اتمر، عبدالرشید دوستم، ذکي ، شاکر ، ډاکترسهیلا صدیق، جنرال افضل لودین ، خلیل الله زمر، سلیمان لایق، عبدالوهاب ساپي او ... وروستي دوه تنه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند د بنسټ ايښودونکي کنګرې برخوال وو او زمر د د پاڅون وړاندې د پرچم د رهبرۍ غړی وو. زمر د ثور د پاڅون وروسته زنداني شو او د نجيب الله د واکمنۍ په وروستيو کې له زندانه خوشی کړل شو . پرچميانو د ده د زنداني کېدو لامل دا ګڼلو چې هغه د داودخان حکومت ته د پرچميانو په اړه رپوټونه ورکول . عبدالوهاب صافي او جنرال لودين د غني سلاکاران وو. غني غوښتل چې لودين د دفاع وزير و ګوماري خو د ځينو چارواکو د مخالفت له امله د دفاع وزير په توګه د هغه په مقررۍ بريالی نشو. د ځينو په اند غني لدې کبله په پرچميانو ډېره لګوله او باور در لود چې هغه د دموکراسۍ په لسيزه کې د پرچم د سازمان سره سازماني اړيکې لرلې. پدې اړه مسکين يار چې د امريکې څخه د يوه ټلويزيون متصدي دی په يوه پروګرام کې وايي چې غني دی د کارمل او اناهيتا کور ته هم بوولی وو.

ناکامي هڅې

کله چې يو څوک په شعوري ډول سياست ته مخه کړي ، د يوه ګوند غړيتوب يې منلی وي او ډېره موده ددې ګوند حرفوي کدر پاتې شوی وي معنی يې دا کيږي چې د داسې يوه وګړي ژوند د همدې خوځښت او دهغه د ملي او انساني هدفونو سره تړلی دی او هيله لري دا غورځنګ د هېواد د سياسي ډګر يو اغېزمن لوبغاړی پاتې شي. يو د داسې کسانو څخه د کتاب ليکوال دی.له همدې امله د ګوند د ټوټې ټوټې کېدو وروسته ليکوال هڅې وکړلې چې ددې پاشل شوي خوځښت په بيا په پښو درولو کې ونډه واخلي. له بده مرغه دې هلو ځلو کوچنۍ بريا نه لرله .ښايي د نورو لاملونو سربېره د اړينې پوهې نشتون او د ګوند د واکمنۍ پر مهال د غوره دريځ نه لرل وي . لکه څرنګه چې مخکې راغلي وو د ناټويي اشغال په لومړيو کې په هالند کې د ګوند د په پښو درولو له بهير څخه دې پايلې ته ورسېد چې د ملي يووالي او د سولې غورځنګ سربېره د بل خلقي خوځښت جوړول ګټور نه دي. د همدې کبله پدې فکر کې شو که امکان ولري په هالند کې ټول پخواني خلقيان په يوه سازمان کې تنظيم شي. لدې وروسته دا لړۍ نورو اروپايي هېوادونو او افغانستان ته وغزېږي اوپدې ډول د خلقيانو د يوه واحد ګوند د بيا په پښودرېدو خوب په واقعيت واوړي. له همدې امله د ځينو ملګرو سره د همغږۍ وروسته د هالند د امستردام په ښار کې د داسې غونډې د سمبالولو کار ته اوږه ورکړه چې په هغو کې په هالند کې د ملي يووالي ،سولې غورځنګ ، د تفاهم د نهضت اړونده ډلو استازي اوغير سازماني پخواني خلقيان برخه ولري او د ګډ فعاليت يو سند لاسليک شي. دا غونډه د۲۰۰۳ کال په لومړيو کې جوړه شوه. په هالند کې د سولې غورځنګ ، د ملي يووالي ګوند ، د تفاهم د بهير مسؤلين د خپلو څوڅو تنو ملګرو او څو تنو غير سازماني ملګرو چې ټولټال پنځلس تنه کېدل په غونډه کې برخه لرله.د غونډې په پيل کې د ملي يووالي مسؤل ليکوال ته وويل: " موږ کوم سند نه لاسليک کوو." د دې خبرې په اورېدو سره لکه چې په اور اوبه واچوې خواشينی شوم او له ځان سره مې وويل چې سند نه لاسليکوئ نو د څه لپاره راغلي ياست.هغه ته مې وويل سمه ده .په غونډه کې ټولو د خلقيانو پر يووالي ټينګار وکړ خو داسې ښکارېدل چې د تفاهم نهضت او د غيرسازماني ملګرو پرته د سولې غورځنګ او د ملي يووالي ګوند استازي د ګډ فعاليت سره ليوالتيا نلري او ويل يې چې موږ خپل ګوندونه جوړکړي دي څوک چې د مبارزې ليواتيا لري زموږ د ګوندونو دروازې د هغوی پرمخ پرانېستې دي.پدې ډول غونډه بېله کومې پايلې پای ته ورسېدله. دې ناکامي هڅې نهيلی نکړم او پدې فکر کې شوم چې داسې يو مرکز را وپنځول شي چې خلقيان ګډ کار ته وهڅوي ، دا ګډ کار دې ته لاره هواره کړي چې د خلقيانو ترمنځ سليقوي اختلافاتونه له منځه لاړشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو کېډو لپاره اړین شرایط برابرشي او سربېره پردې د هېواد د روانو سیاسي –ټولنیزو بهیرونو او پېښو په اړه د خلقیانو دریځ ولس ته ورسول شي. د لیکوال له انده اړینه وه چې یوه ویب پاڼه را وپنځول شي . دا مسأله د هالند د ځېنو ملګرو سره طرحه شوله او ټولود عادت له مخې په پوره شوق سره پدې لار کې د مرستي او قلمي همکارۍ ټېرونه وډبول.د ملګرو دې لیوالتیا ته په کتو سره په ۲۰۰۴ ز کال کې د خلقي شته سیاسي ډلو اوعلاقمندانو کوچنۍ ناسته راوبلل شوه.دا مهال د تفاهم له نهضت څخه ملي ګوند زیږېدلی وو چې د دې ګوند استازو هم په ناسته کې برخه اخېستې وه. په غونډه کې ټولو د وېب پاڼې جوړول اړین وګڼل او د (۲۸ - اسد) په نامه مو د وېب پاڼې د جوړولو پرېکړه وکړه.خو کله چې د دې پاڼې د جوړولو تخنیکي پروسیجر پای ته ورسېد او د لګښت مساله را پورته شوله د ملي ګوند د غړو او څو تنو غیرسازماني ملګرو پرته نورو برخه وانه اخېستله.همدارنګه د عصمت الله رسا پرته نورو خلقیانو په خپلو تحلیلي لیکنو سره د پاڼې د غوړېدو سره مرسته ونکړه که څه هم ځېنو شعرونه او کیسې راولېږلې نه سیاسي او ټولنیزې شننې او ارزونې . د خلقیانو مشر صالح محمدزیري درې لیکنې چې یوه یې تحلیلي او دوې کیسې وې پاڼې ته رااستولي دي. پدې هکله عجیبه خبره دا وه چې یوه ورځ حبیب منګل د پرچمیانو له مشهورو کدرونو څخه د ټلفوني خبرو په ترځ کې را ته وویل " زیري صاحب زما څخه وغوښتل چې د ۲۸ - اسد ویب پاڼې سره قلمي همکاري وکړم " خو منګل د پاڼې سره همکاري ونکړه.لیکوال ته داسې ښکاره شول چې منګل لیکوال په دپلوماتیکه ژبه وپوهولو چې ګواکې د۲۸- اسد پاڼه زیرې رهبري کوي.داسې ګونګوسې هم خپرېدې چې دا وېب پاڼه په ملي ګوند پورې تړلې ده .که دا ویب پاڼه ملي ګوند خپله پاڼه ګڼله د دې ګوند د نظر او قلم خاوندانو چې په رسنیو او ټولنیزو شبکو کې فعال وو او یو شمېر یې د ناټویي ځواکونو پرمټ د واکمن بلواک حکومت په ملاتړ تحلیلي لیکنې کولې او په ګردیو میزونو کې هم د سیاسي کارپوهانو په نامه را ځرګندېدل پدې ویب پاڼه کې به یې یوه مقاله خپره کړې وای.دا ډول بې بنسټه تبلیغات او د خلقیانو نه همکاري د دې لامل وګرزېدل چې له دریو کلونو خپرونو وروسته ویب پاڼه خپلې خپرونې ودروي.د وېب پاڼې د خپرونو د درولو اصلي لامل دا وو چې دا پاڼه د خلقیانو د اندونو په نشراتي ارګان او د خلقیانو د یووالي په مرکز وانه وښتله . البته پاڼې د لوستونکو پام ځانته راګرزولی وو او د مختلفو نظریاتو د خاوندانو لیکنې پکې خپرېدلې .په ۲۰۰۵ ز کال کې د پالتک په نامه یوې رسنۍ د شته افغاني ویب پاڼو په اړه نظرسنجي کړې وه چې پدې نظرسنجۍ کې د۲۸ - اسد ویب پاڼې دریم ځای ترلاسه کړی وو. ښایي نورو پخوانیو خلقي او پرچمي کدرونو د افغانستان د ننه او بهر ورته هلې ځلې کړې وي خو دا چې هلوځلو یې اړینې پایلې نلرلې د هغوی د هڅو ناکامي هم ښیي .

خلقي خونې

په ۲۰۱۷ کال کې د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند خلقي اړخ د انټرنیټ په مجازي نړۍ کې د "خلقي خونو" په نامه خونې جوړې کړې . د دې خونو نوښتګر په امریکا کې مېشت زمری کمالپوري د ځارندوی پخوانی افسراوعبدالقیوم د شوروي د تېري وروسته د کندهار د ښاري ګوندي کمېټې منشي او په کابل کې عبدالله حبیب سرحدي برحال افسر او احمدستانکزی پخوانی افسر وو. دوی هغه خلقیان چې فیسبوکي اکاونټونه لرل په خونو کې ابډېټ او ترې ویې غوښتل چې د خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند په پښو درولو کې برخه واخلي . ګڼ شمېر پخوانیو خلقیانو دې بلنې ته مثبت ځواب ورکړ او د څو ورځو په ترځ کې د دې خونو برخوال تر اته سوو تنو هم واوښتل. لیکوال هم په پوره لیوالتیا پدې فکر چې ښایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونیو سازماني ملګرو یې د افغانستان د اوږد مهال ناورین، اشغالونو او د ګوند د واکمنی د ترخو تجربو څخه د عبرت درس اخیستی وي د ډله بندیو سره به یې مخه ښه کړې وي او غواړي یو ملتپال سیاسي ګوند جوړ کړي کوم چې د ناټویي اشغال خلاف دریځ غوره کړي . په خونو کې د لیکوال فعالي وندې ته په کتوسره د خونو د فعالیت سمبالوونکي ، زمري کمالپوري ورسره اړیکې ټینګې کړلې او د خونو د چارو د ښه سمبالولو په موخه یې سلا مشورې غوښتلې .د خونو د فعالیت په لومړیو کې اکثریت برخه وال د خونو د فعالیت څخه راضي برېښېدل . په خونو کې د یووالي د بهیر په اړوند د فعالو برخوالو د اندونو او نظریاتو څخه چې شمېر یې شاوخوا پنځلس تنه کېده جوت شول چې ډېری په پرون کې ژوند کوي ، تراوسه د مخکنیو ډله بندیو درانه پېټي لیږدوي د خپل ګوند د اته ویشت کلن تاریخ او د هېواد د روان ناورین څخه یې زده کړه نه ده کړې. د خونو د فعالانو دریځونو ته په کتو سره هغوی په دریو ډلو وېشل شوي وو.

لومړی ډله هغه کسان وو چې فرکسیوني تمایلات یې نلرل ، د ګوند پخواني مشران تره کي او امین یې سیاسي مرشدان نه ګڼل . هغوی د خلقیانو د یوه سترخوځښت د جوړولو په سوچ کې وو. دوهمه ډله د امین پلویان وو او دریمه ډله چې ظاهرآ د تره کي پلویان شمېرل کېدل. دا ډله بیا په دوو برخو ویشل شوې وه چې یوې ډلې تره کی ته د ګوند د بنسټ اېښودونکي په توګه درناوی کاوه نه دا چې د نوموړي په نامه سوداګري وکړي .دوهمه ډله یې هغه سیاسي سوداګر وو چې د شوروي د اشغال پرمهال د امین سره د مخالفت په تمثیل سره په سټېژ کې ناست وو. په خونو کې د لومړۍ ډلې(د فرکسیونبازۍ سره پردي او ناپېیلي) اغېز ځکه محسوس نه وو چې هغوی متشکل نه وو ،خو دوو نورو ډلو ځانګړی اغېز درلود ځکه چې هغوی سازماني تشکیلات لرل او د یوه مرکز څخه رهبري کېدلې. دې دواړو ډلو د خونو په فعالیت او پرېکړو ټاکونکی اغېز درلود پدې معنی چې د خلقیانو د یووالي کلۍ د دوی سره وه . دا متشکل خلقیان د خلکوملي ترقی ګوند(عبدالحی مالک) او ملي یووالي ګوند(عبدالرشید جلیلي) سازمانونو غړیتوب درلود. د خلقیانو د ګېډې څخه راوتلو دوو نورو سازمانونو سولې غورځنګ(شهنوازتنی) او د افغانستان خلق انقلابي ګوند(شیرګل اوستا)استازو هم په خونو کې شتون درلود خو هغوی ناندریو او پرونیو اختلافونو ته لمن نه وهله. د خونو د جوړېدو په درشل کې د سولې غورځنګ مشر شهنوازتني د خلقیانو په پته شعار ور ته دا پیغام «ته رهبر زه دې عسکر»خپور کړ. د دې شعار ډوله پیغام معنی دا وه چې دی د یووالي په موخه د مشرتابه څخه هم تېر دی. هممهاله د دا ډول پیغام خپرېدل او د خلقي خونو جوړېدل هم عجیب برېښېدل . د نظرونو د اختلاف سره سره د خونو اکثریت برخه والو په لیکنو او کمنټونو کې دوه ګډ دریځونه درلودل ،یو دا چې تېرهېراو خلقیان په یوه خوځښت کې راټول شي او بل دا چې د پرچمیانو سره ګډ فعالیت شونی نه دی او له هغوی سره باید اړیکې وشلول شي چې دا اشاره د خلکو ملي ترقي ګوند ته وه چې د پرچمي داود راوش په مشرۍ د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند کې تنظیم وو . د خلکو د ملي ترقي ګوند د پرونیو خلقیانو اکثریت د پرچم سره د سازماني اړیکو د پرېکون لیوال وو.البته د دې ګوند هغه غړو چې د عبدالرشید آرین پلویان شمېرل کېدل د یووالي په بهیر کې د ټولو ملي او مترقي ځواکونو پر یووالي ټینګار درلود چې په غیر مستقیمه توګه موخه یې د پرچمیانو سره د خپل یووالي څخه دفاع وه .د خونو د لنډې مودې فعالیت وروسته څرګنده شوله چې عبدالرشید آرین او عبدالرشید جلیلي د خلقیانو د یووالي د بهیر سره همغږي نه دي او پایله یې دا شوه چې غوڅ اکثریت د ملي یووالي غړي چې هغه مهال د نوموړي سازمان مشر عبدالرحیم سالارزی وو د جلیلي خلاف دریځ ونیسي .جلیلي دې وضعیت ته په کتو سره د خپلو همفکرانو ځانګړې ډله جوړه کړله او سربېره پردې د ببري امین (د امین زوی) په مشرۍ هم ددې ګوند یو شمېر غړو لدې ګوند څخه لار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببله کړې او پدې ډول د ملي يووالي گوند په دريو ډلو ووېشل شو. ملي ترقي گوند هم عملاً په دريو ډلو ووېشل شو .د عبدالحی مالک په مشرۍ د گوند يوه برخه د پرچم څخه جلا شوه ،آرين او پلويان يې د پرچم سره پاتې شول او بلې سترې برخې يې د منظمې سياسي مبارزې څخه لاس واخيست. پدې ډول دا دواړه گوندونه ټوټې ټوټې شول . د خونو د جوړېدو بله پايله دا شوه چې د پرونيو خلقيانو ترمنځ واټن لا زيات شي. د خونو فعاليت وښودل چې خلقيان د بيان د آزادۍ او د ډيالوگ او مشاجرو له لارې د اختلافونو د حل سره پردي دي او ډېرى يې په پرون کې ايسار پاتې دي او بده دا چې اکثراً د ناټويي اشغال په ملاتړ کې ولاړ دي . د خونو د جوړېدو څه موده وروسته د ملي يوالي گوند د خونو سره پدې نامه بايکاټ وکړ او جلا خونه يې جوړه کړله چې غوښتنو ته يې پام نه راگرزول کېږي ،ځکه چې عملاً د خونو رهبري د ملي ترقي گوند سره وه. همدارنگه يو شمير ناپېيلو خلقيانو د خونو نه اغېزمنتوب او د دوی وړانديزونو ته نه پاملرنې ته په کتو سره د خپلواکو خلقيانو په نامه جلا خونه جوړه کړله او خپل وړانديزونه او خپلې طرحې يې خونو او گوندونو ته لدې لارې وړاندې کولې .په خونو کې د خپلواکو خلقيانو په اړه د ملي ترقي گوند دريځ له هماغه پيل څخه دوستانه نه وو او د هغوی په اړوند د ملي يووالي گوند دريځ د وخت په تېرېدو مثبت لوری نيولو . ښايي د ملي يووالي د سازمان دا دريځ لدې امله وو چې د خپلواکو خلقيانو په څېر د هغوی وړانديزونو ته هم د خونو نوښتگرو او چلوونکو پام نه را گرزولو.د ملي يووالي گوند اړونده فعالانو پردې ټينگار کاوه چې د يووالي په بهير کې د خپلواکو خلقيانو طرحې ومنل شي. خپلواکو خلقيانو کوم تشکل نه درلود او د نوي تشکل د راخرگندېدو ليواتيا هم نلرله .د دې ډلې مرکزي کسان سيدرحمن رحماني، نورالحق نبي زاده ځلی ، عصمت الله رسا او ليکوال وو. خپلواکو خلقيانو د خلقي خونو وضعيت ته په کتو سره چې دا خونې د خلقيانو د يووالي لپاره گټه نلري بلکې د خلقيانو لا پاشلو ته لار هواروي او که نبغ په نيغه د خونو سره پريکون وکړي د نه يووالي ملامتي به پر دوی واچول شي. هغه مهال به اصطلاح خپلواکو خلقيانو غوره وگڼله چې لنډه موده به د خپلواکو خلقيانو په نامه فعاليت وکړي که دا دريځ يې يووالي ته مرستندوی شي موخې ته به رسيدلي وي او که دې موخې ته هم و نه رسېږي د خپلواکو خلقيانو په نامه خونه به وتړي. هماغه دي چې د يوشمېر نورو ملگرو لکه عصمت الله سهاک ، اسدالله زغرد او تاج محمدحبيب سره گډ د خپلواکه خلقيانو په نامه فعاليت ته دوام ورکړ او څه موده وروسته يې خپل فعاليت ودرولو. البته د ملي گوند او ملي يووالي اړونده فعالان لا تر اوسه ځانگړې خونې لري او د سياسي فعاليتونو په نامه خپل بندارونه پر مخ وړي .

د دې خونو د فعاليت پايله دا شوله چې پخواني سازماني او غير سازماني خلقيان يې لا نور هم سره ووېشل شي او يا په بله وينا د خلقيانو د يووالي پرځای يې ببلوالی راووړ ، د خلقيانو نسبي دوه غټ گوندونه يې ټوټې ټوټې کړل او د خلقيانو ترمنځ يې د بې باورۍ کچه لوړه کړله. ببله کومه شکه د هر چا څخه زياته پېره د خونو په نوښتگرو لوېږي .د خپلواکو خلقيانو د خونې د تړلو څه موده وروسته ليکوال ته د محمد سرور خوشحال لخوا يو عجيب مسېج راغی چې له ليکوال څخه يې يو لړ پوښتنې کړې وې. يوه يې دا وه چې خواتي د محمد کبيرکارواني په وژنه کې لاس درلود. دا پوښتنې هغه ته د ملي گوند او د دې گوند د پلويانو د يوې سکايپي غونډې له امله پيداشوې وې چې د ليکوال په پټه يو لړ نور تورونه هم لگول شوي وو. که څه هم خوشحال په ليکوال د تور لگوونکي نوم نه وو راوړی خو وروسته معلوم شول چې هغه معلم قيوم د شوروي خاينانه پوځي يرغل له برکته د کندهار د ښاري گوندي کمېټې د منشي په توگه گومارل شوی وو. ليکوال خوشحال ته ځوابيه مسېج وليږلو چې هغه د ليکوال د دولتي دندو په اړه وو تر څو دا ښاغلی وپوهيږي چې کله ارواښاد کارواني د شهنواز تني د کودتا په تور د پرچميانو له لوري ووژل شو ليکوال په مسکو کې زده کړې کولې. خوشحال ځوابيه مسېج راولېږه چې ځينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخي يې دا دي :« په پوره درناوي او ښښنه غواړم چې داسي پوښتني مې درته وړاندې کړې دي. اوس مې ياد ته راغلل ته د حربي پوهنتون د سياسي آمريت معاون وې. هغه وخت زه پوهنځی پياده کې محصل وم ترسخت فشار لاندې وم ...، زه تا د يو سپېڅلي خلقي په توګه پېژنم. د اردليانو په نامه ستا يو پوست مې تاييد او شېر کړی وو، هغه ماته په خونو کې جنجال جوړ کړ. دغه پوښتني چې ما درته وړاندې کړې وې ما غوښتل چې درواغ او ربښتيا معلوم کړم. له داسي بېځايه ټاپو لګولو رنځ وړم... » که د نوموړې سکايپي غونډې برخه وال ځو کربښې ولولي ښايي وپوهېږي چې قيوم سياسي فعال دی يا د امريکايي اشغال ملاتړی . د قيوم سره ليکوال هېڅ ډول اړيکې او مناسبات نلرل او ښايي د ليکوال د اشغال ضد دريځ ددې سبب شوی وي چې د هغه دښمني وکړي لکه څرنګه چې محمد سرور خوشحال ته يې د ليکوال د اردليانو په اړه ليکني خپرولو جنجال جوړ کړی وو. ددې څخه ښکاري چې معلم قيوم له هغو افغانانو سره دښمني لري چې اشغال ضد دريځ يې درلود. د معلم قيوم په اړه به يوه بل واقعيت ته ګوته ونيول شي او هغه دا چې ښايي هغه لومړی خلقي مجاهد !؟ وي داسي مجاهد چې د هېواد څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته د ا. خ. د . ګ د واکمنی خلاف جهاد کړی دی هغه ګوند چې دی يې د کندهار په څېر د ستر ښار د ګوندي کمېټي منشي وو. دا کومه ادعا نه بلکې د دې خلقي مجاهد خپلې څرګندوني دي چې د « استبداد» په نامه په خپل کتاب کې يې د خپلو جهادي کارنامو يادونه کړې ده . دا خلقي مجاهد جهاد ته د مجاهدينو قوماندان ملاملنګ چمتو کړی دی . هغه د خپل کتاب په ۲۸۴ مخ کې د مجاهد ملاملنګ دا خبرې راوړې چې قيوم ته يې په پاکستان کې کړې وې :« زموږ سره خبرې د امريکا سره خبرې .موږ د امريکا خلک يو . د تنظيمونو او پاکستان پروا نلرو. دا خبرې مې د نياز محمد مهمند ، قادر اکا او ګلداد سره شريکې کړې او خوند يې ورنکړ.» دا هغه مهال دی چې د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته يو شمېر خلقيان پاکستان ته وتښتېدل چې قيوم يو له هغو څخه وو. که څه هم هغه د مجاهدينو سره د همکارۍ په اړه خبره د دريو تنو مهمند ، اکا او ګلداد سره شريکه کړې او هغوی د اړين بصيرت له کبله د جهادي ډلو سره همکارۍ ته ليوالتيا نه ده ښودلې او د قيوم په وينا خوند يې ورنکړ خو ده د ملاملنګ له اربکيانو سره ګډ په هلمند او کندهار کې د حکومت خلاف جهاد کې برخه اخلي .

د يادولو وړ ښکاري هغو ژمنو خلقيانو چې د زړه له تله يې هيله لرله چې خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند بېرته په پښو ودروي او د يووالي په موخه يې خونو ته مخه کړه ورته ښايي دې پوښتني ته د ځواب موندلو په لټه کې شي چې په ۲۰۱۷ ز کال کې ولې د يووالي په ځای بېلوالی راغی ، دا تصادفي پېښ شول يا د خونو د طراحانو نقشه همداسي وه . د خلقي خونو د نوښتګرو نه ربښتينولي په لاندې بېلګه کې د پوهيدو وړ ده. يوه ورځ زمري کمالپوري د مسنجر له لارې را سره اړيکه ونيوله او د خبرو په ترڅ کې يې وويل چې « د شهنوازتني او عبدالرحيم سالارزي ترمنځ مې د يووالي د هوکړه ليک د لاسليک مخه ونيوله ، پداسي حال کې چې هغوی دواړو عبدالله حبيب سرحدي ته انتظار ايست او ما سرحدي ته وويل چې ورنشي.د خپل دې کار لامل يې دا ګاڼه چې ملي ترقي ګوند د امينيانو سره د يووالي ليوال نه دی.» ليکوال ورته وويل تاسي چې د امينيانو سره يووالی نه کوئ نو بيا مو ولې د ټولو خلقيانو د يووالي شعار اوچت کړی دی؟ ښايي نوموړي زما له دريځ څخه چې په ځېنو مواردو کې د امين منتقد پاتې شوی يم ، فکرکاوه چې زه به ورسره همغږی وم .پداسي حال کې چې د يوه سياستوال او يا د ګوند د مشر منتقد پاتې کېدل د هغه او يا د هغه د همفکرانو سره د دښمنۍ معنی نلري او په بله خوا د يوه ارمان د همفکرانو سره منافقت په هېڅ دليل د منلو وړ نه دی.

د خلقي رنګارنګ خونو د فعاليت او د خلقي ريښې لرونکو ډلو د فعالانو د پرله پسې لېدنو کتنو پايله دا شوه چې د کاغذ پر سر د ۱۳۹۹ لمريز کال د چنګاښ په ديارلسمه د(۲۰۲۰ زريز کال ،جولای دريمه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې یو هوکړه لیک لاسلیک او د جولای په اوومه زمري کمالپوري په خپل وال کې خپور کړ چې په یوه برخه کې یې راغلي وو:"تر اوږدې مودې بیلتون وروسته شپږو سیاسی جوړښتونو؛ د افغانستان ملی یووالي ګوند؛ د افغانستان د ملی ترقی ګوند؛ د افغانستان د خلکو د سولې او نېکمرغۍ سازمان؛ د افغانستان د سولې، دموکراسۍ، او بیا رغوني لپاره د تفاهم نهضت، د واحد، سراسري اغیزمن خلقي ګوند د جوړولو له پاره د تفاهم او انسجام کمیټې او د همفکرو ملګرو د یووالي مرکز تر زیاتو هڅو او هاند او اوږدو جدي بحثونو وروسته د وحدت د سندونو- تفاهملیک، د عمل مؤقتی برنامې او د وحدت د میکانیسم- طرحې تصویب کړې." ددې اعلامیې له خپرېدو دوې ورځې وروسته د چنګاښ پنځلسمه په فېسبوک کې د افغانستان د سولې غورځنګ ګوند،د خلق کارګرګوند، د سترتره کې د ښوونځې پلویان ، روسیه کې د خلق دموکراتیک ګوند پخواني غړي،د قضاوت ټولنه ،د یووالي خوځښت د عام او تام سازماني او انقلابي ، مفکوروي او سیاسي یووالي اعلامیه هم خپره شوله. ددې اعلامیو د خپرېدو سره هممهاله دې ډلګکیو د یو بل خلاف تبلیغات پیل کړل. ددې اعلامیو د خپرولو وروسته د دوی د فعالیت په اړه څه ندي اورېدل شوي . د امریکې په مشرۍ د ناټویي اشغال تر پایه کوم خلقي ګوند چې لږترلږه د دوو- دریو ډلو څخه جوړشوی وي را ځرګند نشو. د ناټویي اشغال پر مهال چې په کابل کې د ګوندونو کارخانه جوړه شوې وه رنګارنګ ګوندونه یې تولید او بازار ته وړاندې کړل. همدې کارخانې خورا بې کیفیته توکي یعنې د یو شمېر پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو څخه هم د ګوندونو په نامه خورا بې کیفیته توکي بازار ته وړاندې کړل .دا ګوندونه د اشغال د بدعتونو څخه یو بدعت وو. داسې ګوندونه پدې کارخانه کې تولید شول چې مشتریان یې نلرل خو عاید یې ډېر وو. شل کلن ناټویي اشغال وښودل چې ولسپال ګوندونه د پردیو په اشارو او مالي مرستو سربېره په پمنو فکرونو، سیاسي نیرنګونو او خېرنو معاملو نه جوړېږي.

له جګړې ترمصالحې

د ۲۰۰۱ کال ناین اېلېون ترهګریزو بریدونو وروسته د امریکا ولسمشر جورج ډبلیو بوش په خپله وینا کې وویل :" مونږ به د هغه کسانو او د هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو." همدارنګه د دې پېښې په ورځ یې بیله څېړنو د پېښې پړه په القاعده شبکې واچوله .دې ډول ځرګندونو ښودل چې افغانستان د امریکا د پوځي یرغل له ګواښ سره مخ دی . پداسې یوه بېړني حالت کې چې یوه اړخ ، امریکا د جګړې او مقابل لوري اسلامي امارت د جوړجاړي دریځ غوره کړی وو، سلیم عقل او د م ،م د منشور غوښتنه دا وه چې رامنځته شوې ستونزه د سیاسي لارې حل شي .خو د نړۍ سوپر ځواک له امارت د یولږ نورو غوښتنوسربېره دا هم غوښتل چې بېله څه ویلو اسامه بن لادن امریکایانو ته وسپاري او امریکایانو ته اجازه ورکړي چې په افغانستان کې ټول پوځي مرکزونه وڅاري .د طالبانو له لوري د امریکایانو غوښتنو ته د غاړې نه ایښودل د دې لامل شو چې امریکا – انګرېز پر افغانستان تېری وکړ. د تېري یوه ورځ وروسته د اکتوبر په اتمه بوش پخپله بله وینا کې طالبانو ته وویل : " یا به وژل کېږئ یا به بندیان کېږئ." دا نو د یوه باتور ولس ته د زمانې د فرعون التیماتوم وو. د دا ډول التیماتوم معنی مرګ او یا ذلت ته غاړه ایښودل وو. افغان مرګ مني خو ذلت نه ، او هغه د قربانۍ د پسه په شان ځان قصاب ته نه سپاري بلکې د قصاب په وړاندې هم درېږي . د بوش دا پیغام کوم سوداګریز ریکلام نه وو بلکې عملاً یې خپلو پوځیانو ته د طالب جنګیالي او هر سرکښ افغان د وژلو او تړلو دستور ورکړ. ځرګنده بېلګه یې په لیلي دښته او د مزارشریف په جنګي کلا کې د زرګونو طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسيرانو ډله ييزه وژنه ده . د انګلوساکسون د اشغال وروسته په لومړيو کلونو کې هم حامدکرزي او هم امريکايانو د طالبانو د تخم د ورکولو خبرې کولې همدا لامل وو چې هغو طالب مشرانو او جنګياليو چې عادي ژوند ته مخه کړې وه د ملي امنيت د دستګاه ، پوځ او د شمال تلوالې د ځورولو، وژلو او تړلو له ګوابنونو سره مخامخ شول د طالب او تر شک لاندې افغانانو په کورونو چاپې پيل شوې. دا ډول کړنې ددې لامل وګرزېدلې چې ګڼ شمېر پښتون توکمه هېوادوال اړشي غرونو ته وخيژي او يا پاکستان ته کډه شي او پدې ډول د اشغال خلاف وسلوال ملي مقاومت پيل شي.پدې اړه د دې واقعيت يادول اړين برېښي چې د نجيب الله د واکمنی د نسکورېدو په درشل کې د شمال تلوالې په جوړېدو سره افغاني ټولنه جبراً د يوې پردئ د سناريو له مخې د پښتون او غير پښتون د ويش له ګواښ سره مخ شوه. شمال تلوالې واک ته په رسېدو د پښتنو د ځورولو سربېره په هېواد کې د ځمکې په سرمحشر جوړ کړ او په رنګارنګ وحشتونو لاس پورې کړ. همدا لامل وو چې د دې وحشت د ختمولو په موخه طالبانو له کندهار څخه سر راپورته کړ او غوڅ اکثريت پښتنو دې تحريک ته مخه کړله . البته د نورو ورونو قومونو استازي هم د طالبانو د تحريک تر څنګ ودرېدل خو په مشرتابه کې يې د پښتنو ونډه غوښينه وه ، لکه څرنګه چې په شمال تلواله کې پښتنو هم شتون درلود خوغوڅ اکثريت يې غيرپښتانه او په مشرتابه کې يې تاجک توکمه مخور ولاړ وو.همدا لامل وو چې د انګلوساکسوني اشغال پرمهال هرپښتون طالب ګڼل کېده او تر ګواښ لاندې وو. لکه څرنګه چې مخکې ويل شوي وو ملامحمدعمر د طالبانو د اسلامي امارت مشر د کندهار د سقوط وړاندې د راديو له لارې امريکايي چارواکو ته دا پيغام خپورکړ :"تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسليم او له مقاومته لاس په سرشي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطرغرونو ته خېژي او له هغه ځايه به ستاسې پر خلاف جهاد ته دوام ورکړي. " ژوند هم د ملاعمرپه وړاندوېينه د صحت مهر ولګاوه ، د اشغال خلاف مقاومت پيل شو اود دې مقاومت د ملاتير طالب جنګياليو جوړ او لارښوونه يې هم ملامحمد عمرمجاهد کوله. د امارت د نسکورېدو څه کم پنځه مياشتې وروسته طالب جنګياليو د۲۰۰۲ ز کال د مارچ په څلورمه د پکتيا ولايت په شاه وليکوټ کې په امريکايي اډه بريد وکړ او څو چورلکې يې ور ويجاړې کړې.د بريد دوه اونئ وروسته جنرال ټامي فرانکس د امريکايي ځواکونو قوماندان اعتراف وکړ چې د طالبانو په بريد کې دوه چورلکې ويجاړې ، اته تنه عسکر ووژل شول او ۸۲ تنه ټپيان شول. د وخت په تېرېدو سره د جګړو لمن او ورسره جوخت د طالبانو د ولکې سيمې پراخېدې خو د طالبانو په اړه د امريکايانو په ستراتېژۍ کې چې د جګړې او طالبانو د بشپړې ماتونې ستراتېژي وه د بدلون کوم څرک نه لګېده.کله چې د امريکې د۲۰۰۸ کال ولسمشريزې ټاکنې دموکرات ګوند وګټلې اوباما د طالبانو د ماتولو په پار په افغانستان کې د اشغالګرو ځواکونو شمېر له پنځه څلوېښتو زرو څخه يو لک اودېرشو زرو ته ورسولو، او ښايي چې دا شمېره لا لوړه وي ځکه چې اشغالګرو د خپلو پوځيانو کره شمېر هېڅکله هم نه دی ويلې .خو د اشغالګرو ځواکونو زياتول او د هغوی وحشيانه بمباريو او د پوځې عملياتو زور نه دا چې اشغالګرو او د هغه مزدور حکومت ته ګټه ونکړه بلکې د افغانانو د غوسې، د طالبانو د پياوړتيا او د بهرنيو پوځيانو د مرګ او ژوبلې د زياتېدو سبب وګرزېدل . غوره بېلګه يې په۲۰۰۹, ۲۰۱۰ او ۲۰۱۱ کلونو کې د هغوی د تلفاتو زياتوالی دی چې په ۲۰۱۰ کال کې لوړ رقم ۷۱۰ ،په ۲۰۱۱ کې ۵۵۹ او په ۲۰۰۹ کې ۵۱۶ تنه ښودل شوی دی.لدې امله اوباما د خپلې لومړۍ دورې په وروستيو کې اړشو چې د طالبانو سره د جوړجاړي په اړه فکر وکړي. د امريکا په تګلاره کې د دا ډول بدلون معنی دا وه چې امريکا د آسمان څخه ځمکې ته راکښته شوله . که څه هم امريکايانو د طالبانو سره پټې خبرې اترې په ۲۰۰۷ کې پيل کړې وې خو په ۲۰۱۲ کال د جنورۍ په دريمه يې له طالبانو سره خبرې رسنيزه کړې چې د مارچ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر شپاړلسمې پورې يې دوام وموند. طالبانو دا مذاکرات لدې امله ودرول چې ګواکې امریکایان په خبرو کې رښتيني نه دي اوغواړي د مذاکراتو څخه رسنيزه ګټه پورته کړي. دا چې ولې امريکايانود طالبانو سره خبرو ته مخه کړه د اشغالګرو د تلفاتو او لګښتونو سربېره د سيمې د هېوادونو(چين ، روسيه ، ايران) نوی دريځ وو چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه د امريکا په نيت شکمن شول او نور يې د امريکا سره رښتيني همکاري نه کوله او د طالبانو سره يې اړيکې ټينګې او پاللې.دا امریکایانو ته د خطر زنګ وو چې له طالبانو سره په سوله او جوړجاړي فکر وکړي. هماغه دي چې د۲۰۱۳ کال د جون په اتلسمه (۱۳۹۲ل کال دغبرګوني اته ويشتمه) د قطر په پلازمېينه دوحه کې د نوموړي هېواد د بهرنيو چارو د وزير د مرستيال له لوري په رسمي ډول طالبانو ته سياسي دفتر پرانيزي. مخکې لدې حامدکرزي ويل چې د طالبانو پته ځرګنده نه ده چې د هغوی سره د سولې او پخلاينې خبرې وکړي.خو کله چې دا دفتر پرانستل شو کرزي پدې نامه اعتراض وکړچې پدې دفتر کې د طالبانو د اسلامي امارت جنډه رپيږي او د دفتر په دروازه د طالبانو د اسلامي امارت لوحه ځړول شوې ده چې دا د طالبانو د امارت په رسميت پيژندنه ده او له امريکا يانو يې وغوښتل چې دفتر وتړي. حامدکرزی د طالبانو د سياسي دفتر پرانستلو تردې کچې سربداله کړی وو چې د آزادۍ د راديو له قوله هغه د يوې ورځې په ترڅ کې دوه ځله پدې اړه د امريکا د بهرنيو چارو وزير ته تلفون کړی دی او پدې اړه د نوموړې راډيو د۱۳۹۲ کال د غبرګولي په دېرشمې نېټې وېب پاڼه کې داسې راغلي دي: " د امريکا د بهرنيو چارو وزير جان کري له ولسمشر حامد کرزي سره د چارشنبې په ورځ دوه ځلې تيليفوني خبرې کړي دي او نوموړې ته يې ډاډ ورکړی چې په قطر کې د طالبانو له سياسي دفتر سره واشنګټن هم د افغانستان د اسلامي امارت د سياسي دفتر په نوم موافق نه دی." د قطر هېواد د طالبانو د دفتر نه د امارت جنډه او لوحه لرې کړله . د دفتر د پرانېستلو له امله موافقه شوې وه چې دوه ورځې وروسته به د امريکا او طالبانو تر منځ مذاکرات پيلېږي خو کله چې امريکايان په ټاکلې ورځ دفتر ته ورغلل طالبانو له خبرو ډډه وکړه.

اسلامي امارت په دوحه کې د خپل سياسي دفتر د پرانستلو موخه په هماغه ورځ د لاندې اعلاميې په خپرولو سره روښانه کړه:

۱ – د نړی له هيوادونو سره د تعلقاتو د ښه کولو لپاره افهام او تفهيم او خبرې کول.

۲ - د يو داسې سياسي او سوله ييز حل ملاتړ کول چې په هغه کې د افغانستان د اشغال خاتمه، او هلته د يو خپلواک اسلامي نظام قايمېدل، او واقعي امنيت راتلل چې د ټول ملت غوښتنه او هيله ده يقيني وي.

۳ – د وخت له مقتضی سره سم له افغانانو سره لېدنې کتنې تر سره کول.

۴- له ملګرو ملتونو، نړيوالو او سيمه ييزو سازمانونو او غير حکومتي موسساتو سره تماس نيول.

۵ - د اوسنيو سياسي حالاتو په اړه سياسي بيانونه د مطبوعاتو په اختيار کې ورکول.

که څه هم دفتر فعال نه وو خو د طالبانو د دفتر کارکوونکي هلته ترسترګو کېدل او طالبانو د دې دفتر له لارې نړيوالو سره اړيکې ساتل . دا ډول اړيکې چې د طالبانو د سياسي برياليو هلوځلو او يا ښايي د نورو دولتونو ليوالتيا وه د طالبانو لپاره اړيني پايلې لرلې چې دا بيا واشنګټن ته نوي چلنجونه جوړول او بې تفاوته پاتې کېدل د لوبې څخه د وتلو معنی لرله . کله چې په ۲۰۱۴ ز کال کې روسي پوځيان په سوريه کې د بشارالاسد په ملاتړ د دمشق د وسلوالو مخالفانو خلاف چې د لويديځ له ملاتړ برخمن وو دېره شول ، د بشارالاسد مخالفان يې کمزوري کړل او د سوريې حکومت له نسکورېدو بچ شو د امريکا او روسيې ترمنځ هم مخالفتونو زور واخېست او روسانو په ۲۰۱۵ زکال کې د افغانستان په شمال کې د ناڅرګندو چورلکو خبرې کولې چې ګواکې هلته داعشيان رسوي او هغه يې د روسيې امنيت ته ګواښ ګڼله. روسانو دا پوښتنه کوله لکه څرنګه چې د افغانستان هوايي قلمرو د ناټو له خوا کنټرول کيږي او دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناځرګندې چورلکې څه ډول په شمال کې جنګيالي کښته کوي؟ د دې معنی دا کېدله چې دا د ناټويي ځواکونو کار دی چې سيمه بې ثباته ، روسيې او متحدينو ته يې ستونزې جوړې کړي.له همدې امله روسيې د سيمې د هېوادونو سره د دې ګواښ د له منځه وړلو په موخه ګډې هڅې پيل کړې چې هغه يې په افغانستان کې د سولې او ټيکاو په ټينګښت او د طالبانو سره په دوستانه اړيکو کې ليدلې. د دې هڅو پايله دا شوه چې د ۲۰۱۶ز کال د دسمبر په مياشت کې د افغانستان د حالاتو د ارزونې په موخه د چين ، پاکستان او روسيې ګډه غونډه را وبولې.په غونډه کې د افغانستان د حکومت نه را بلنه د دې معنی لرله چې افغان حکومت تجريدېږي. د دې غونډې دوه مياشتې وروسته لومړۍ غونډې ته ورته دوهمه غونډه راوبلل شوه چې د هند او ايران استازو هم پکې ګډون کړی وو. دريمه غونډه د۲۰۱۷ کال د اپريل په مياشت کې جوړه شوه چې د روسيې ،چين ، هند، ايران او پاکستان سربېره د امريکې پلاوي هم پکې برخه لرله.خو څلورمه غونډه چې په سپتمبر کې جوړه شوله د امريکا استازې پکې ګډون ونکړ. د سپتمبر په غونډه کې د امريکايي پلاوي د نه ګډون لامل دا کېدای شي چې د اګست په يوويشتمه دونالډټرمپ د سويلي آسيا او افغانستان لپاره بشپړه جنګي ستراتېژي اعلان کړه.لدې امله نور واشنګټن ته د سولې خبرې بابيزه ښکارېدې او ډاډمن وو چې د دې ستراتېژۍ پرمټ به طالبان کمزوري او له جګړې لاس واخلي او د حکمتيار په شان به حکومت ته تسليم شي. د افغانستان د وضعيت په اړه دا ډول غونډې چې موخه يې د افغانستان د کشالې سوله ئيز حل وو واشنګټن ته د خطر زنګونه وو چې هرو مرو د پوځي لارې طالبان وټکوي. همدا دليل وو چې ټرمپ د خپلې جنګي ستراتېژۍ د اعلام پر مهال په خپله وينا کې ځلور ځله د برې او اووه ځله د ماتې کلمې استعمال کړې . د همدې جنګي ستراتېژۍ له مخې وحشيانه بمباريو زور واخيست ترڅو چې د بمونو مور ستر بم هم د افغانستان په خاوره واچول شو. د دې ستراتېژۍ په ملاتړ د کابل ادارې او د اشغال اردليانو اتپونه کول او د طالب د تباهۍ او تسليمۍ د نغارو ډنګول يې پيل کړل.خو يوولس مياشتې وروسته جوته شوه چې طالبان نه تباه کېږي،هماغه دي د۲۰۱۸ کال د جولای په لسمه ټرمپ هدايت ورکړ چې په ستراتېژۍ له سره کتنه وشي او نيويارک ټايمز په جولای کې رپوټ ورکړ چې ټرمپ دستور ور کړی دی چې له طالبانو سره د سولې خبرې پيل شي.د جولای په وروستۍ اونۍ کې د امريکا يو پلاوی چې د بهرنيوچارو، پنتاګون او سي آی اې له مامورانو څخه جوړشوی وو په دوحه کې د طالبانو د سياسي دفترسره دوه ورځنۍ غونډه وکړه .واشنګټن د طالبانو سره د سولې د بهير د مخ ته وړلو په موخه زلمی خليلزاد د بهرنيوچارو د وزارت د استازي په توګه ګوماري هغه او د نوموړي ټيم د طالبانو سره خبرې پيلوي. د طالبانو سره د خليلزاد په مشرۍ د پلاوي په لومړۍ غونډه کې طالبانو د متقابل اعتماد او باور د را منځته کېدو په موخه لاندې درې غوښتنې وړاندې کړلې:

- د بنديانو مبادله
- د تورلست څخه د طالب مشرانو اېستل
- د هېواد څخه د پرديو پوځيانو د وتلو د مهالوېش اعلانول.

امريکايي اړخ د خبرو اترو په ترڅ خپلې هڅې پدې را وګرزولې چې طالبان د کابل ادارې سره خبرو ته اړباسي ترڅو پدې ډول وښيي چې د افغانستان روانه جګړه کورنۍ ريښې لري . ترڅو چې د امريکايانو او طالبانو څلورم پړاو خبرو ته د کابل پلاوی هم دوحې ته ورغلی وو خو طالبانو د هغوی په شتون کې له امريکايانو سره له خبرو ډډه وکړه او ويل کېدل چې پلاوي د خبرو اترو د کوټې بهر په دهليز کې انتظار اېست که طالبان پرې ورحمېږي دوی ته هم په خبرو اترو کې د ګډون اجازه ور کړي خو داسې څه پېښ نشول. پربله خوا مسکو هم غلی نه وو او د همدې ۲۰۱۸ کال د نوامبر پر نهمه يې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو کې یوه غونډه راوبلله چې هم طالبان او هم د حامد کرزي په شمول ګڼ شمېر اردلیانو پکې برخه لرله چې هغوی د طالب د یوه مشر په امامت لمونځ هم ادا کړ. دې غونډې امریکایان وهڅول چې د سولې خبرې اترې په قوت سره پر مخ بوزي. خو د کابل اداري غبرګون هم د دوحې د مذاکراتو او هم د مسکو د غونډې په وړاندې منفي وو تر دې چې اشرف غني د مسکو غونډه (افسانه سي سانه) یعنې بې ګټې غونډه وبلله او د دوحې د خبرواترو په وړاندې یې څکه توند غبرګون نشوای ښودلای چې دا خبرې د امریکا د افغان حکومت د بادار په اراده پر مخ تللې او د بادار په وړاندې نوکر کله تونده خبره کولی شي. دا هم د یادولو وړ ده چې نه یوازې حکومت د سولې د خبرو اترو څخه خوښ نه وو بلکې درجن درجن انجویي ګوندونو او په هغو کې د افغانستان د خلک د موکراتیک ګوند د ګېډې څخه راوتلو ډلو د سولې د خبرو په وړاندې منفي دریځ نیولی وو ، یوازې د عبدالرشید جلیلي په مشرۍ د افغان ستر ملت د یووالي ګوند د مذاکراتو څخه ملاتړ ښودلی دی.

امریکایي اړخ یوځل پدې نامه چې په کابل کې په یوه برید کې یې یو پوځي ووژل شو مذاکرات و درول خو له لنډې مودې وروسته یې بېرته مذاکرات پیل کړل ترڅو چې د یوولس پړاونو مذاکراتو وروسته د ۲۰۲۰ کال د فبرورۍ په نه ویشتمه په دوحه کې د امریکا او طالبانو ترمنځ د سولې هوکړه لیک لاسلیک شو. دا هوکړه لیک ملا عبدالغني برادر او زلمي خلیلزاد لاسلیک کړ چې د امریکا د بهرنیو چارو د وزیر په شمول د شپږدېرشو دولتونو د بهرنیوچارو وزیرانو او استازو پدې مراسمو کې ګډون کړی وو. د هوکړه لیک له مخې به بهرني پوځیان د ۲۰۲۱ کال د می ترپایه له افغانستان څخه وتل ، پنځه زره طالب او زر تنه افغان بندیان به د لسو ورځو په ترڅ کې له بنده خلاصېدل ، طالب مشران به له تورلست څخه وتل ، دواړه خواوې به پو یو بل بریدونه نه کوي ، د حکومت او طالبانو ترمنځ به مستقیمې خبرې پیلېدلې او د نوي حکومت په جوړېدو او اوربند به موافقه کېدله. د دوحې تړون د م، م د امنیت شورا لخوا هم تایید شو. عجیبه دا وه هغه مهال چې په دوحه کې تړون لاسلیک کېده په کابل کې هم د امریکا د دفاع وزیر د حکومت سره یو تړون لاسلیک کړ چې د امریکا او ناټو سازمان له لوري د افغان حکومت په ملاتړ څرخېده. د تړون د لاسلیک وروسته طالبانو په کلکه د تړون مواد پلي کړل خو امریکایي اړخ په کراتو طالبان بمبارد کړل، شپني عملیات یې ترسره کول او د جوبایدن په راتګ سره ، امریکا د خپلو پوځیانو وتل د اګست د میاشتې تر پایه وځنډول. طالبانو د دوحې د تړون له مخې په لسو ورځو کې د حکومت زر تنه بندیان خوشي کړل خو حکومت د طالبانو بندیان په شپږو میاشتو کې او هغه هم د امریکایانو د فشار وروسته خوشي کړل. همدا لامل وو چې د حکومت او طالبانو ترمنځ مذاکرات وځنډېدل، جګړې زور واخېست او د طالب بندیانو د خوشې کېدو وروسته د طالبانو او حکومت ترمنځ مذاکرات پیل شول. د مذاکراتو لپاره د حکومت د پلاوي غوره کولو هنګامه جوړه کړه او یو ستر لښکر یې مذاکراتو ته چمتوکړی وو . طالبانو دا پلاوی ونه منلو او په تولنیزو شبکو کې په طنز سره دا پلاوی د واده ورا وبلل شوه. د حکومت او طالبانو مذاکراتو کومه پایله نلرله او هر اړخ مقابل لوری ملامتاوه چې مذاکراتو ته لیوالتیا نلري او خنډونه جوړوي.د دوحې د تړون د لاسلیک وروسته د کابل د اداري او د وسلوال پوځ مورال ټیټ شول او د ولسوالیو او ولایتونو د سقوط لړۍ پیل شوه. دې حالت ته په کتو سره شمال تلوالې د حکومت سره په همغږۍ کې د ولسي خوځښتونو په نامه خپل جنګیالي بیا وسلوال کړل ترڅو د امنیتي ځواکونو سره ګډ د خپلې فاسدې واکمنۍ ساتنه وکړي. ولسمشر اشرف غني هرات او مزار ته لاړ او هلته یې د بدنامو جګړه مارانو(اسماعیل خان، عطا محمد نور، عبدالرشید دوستم) سره وکتل او ویل کېدل هغوی ته یې پرېمانه پیسې ورکړې وې ترڅو د طالبانو په وړاندې ودریږي. هغوی هم لاپې وهلې چې طالبان به مات کړي . لومړی ولایت چې د طالبانو په لاس کې ولوېد د نیمروز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت وو. دا ولایت مخکې تخلیه شوی وو. طالبانو د تمې خلاف د ۲۰۲۱ کال د اګست له پیله لومړی د شمال ولایتونو د نیولو لپاره پراخ عملیات پیل کړل او دا ولایتونه یې د کمزوري مقاومت وروسته ونیول ، تسلیم شوي پوځیان یې خوشې کړل او خپلو سیمو ته د تلو سفریه هم ورکړله. لدې وروسته د ولایتونو د لوېدو لړۍ قوت مومې . لومړي کسان چې وتښتېدل د شمال شهنشایان دوستم اوعطا وو. دوستم ترکیې او نور ازبکستان ته وتښتېدل او طالبانو اسمعیل خان په هرات کې د جګړې پرمهال ونیو خو هغه یې هم خوشې کړ، وروسته هغه ایران ته وتښتېده. کله چې طالبانو یو په بل پسې ولسوالۍ نیولې غني په ولسي جرګه کې د شپږو میاشتو په ترڅ کې د طالبانو د زنګنو د ماتولو خبره کړې وه او په یوه بله غونډه کې یې ویلي وو چې امان الله خان ته درناوی کوي هغه له هېواد څخه وتښتېده او دی د تېښتې سړی نه دی. خو د اګست په پنځلسمه رسنیو خبرونه خپاره کړل چې غني د خپلو نږدې کسانو سره په څلورو چورلکو کې د غرمې وروسته له ارګ څخه د تاجکستان په لور وتښتېدل.ویل کېږي تاجکستان خپلې خاورې ته دې فراریانو ته اجازه ورنکړه خو ازبکستان اجازه ور کړه او له هغه ځای څخه اماراتو ته ولاړل. د تېل شوي جمهوریت د ولسمشر لومړي مرستیال امرالله صالح د اګست په دیارلسمه د رسنیو په وړاندې را څرګند شو اولاپې یې ووهلې چې حکومت د طالبانو په وړاندې د مقاومت جوګه دی خو یوه ورځ وروسته پنجشېر ته تښتېدلی وو.

د اګست په پنځلسمه د کابل امنیتي کمربند مات شوی وو او ځینې حوزې تشې شوې وې . دې حالت ته په کتو سره حامد کرزي ، عبدالله او حکمتیار د عبدالله په کور کې جرګه شول او دې پایلې ته ورسېدل چې په کابل کې د ګډوډۍ د مخنیوي په موخه په دوحه کې د طالبانو سره اړیکه ونیسي او له هغوی څخه یې وغوښتل چې طالب جنګیالي ښار ته ننوزي . پدې اړه خلیلزاد په یوه مرکه کې وایي چې په دوحه کې طالب مرکچي ده ته ویلي وو چې امریکایان دې د کابل امنیت وساتي خو د امریکا عمومي قوماندانۍ (سنتکوم) دا وړاندیز و نه منلو .وروسته لدې طالب جنګیالي کابل ته ننوتل ، د واک واګې یې په لاس کې ونیولې او پدې ډول تېل شوې فاسده واکمني ړنګه او طالبان د دوهم ځل لپاره واک ته ورسېدل. په همدې ورځ سهار طالبانو یوه اعلامیه خبره کړې وه چې دوی ښار ته نه ننوزي ترڅو یوې هوکړې ته په رسېدو سره په سوله ییزه توګه واک تسلیم کړي. همدا رنګه یوه ورځ وړاندې د اګست په څوارلسمه غني په ارګ کې د سیاستوالو سره په لیدنه کې موافقه کړې وه چې یو باصلاحیته پلاوی به دوحې ته استوي ترڅو د طالبانو سره د سولې جدي مذاکرات ترسره کړي او د یوه لنډ رادیوـ تلویزیوني پیغام پواسطه یې دا مسله د ولس غوږو ته ورسوله. د اګست په پنځلسمه د کورنیو چارو وزیر هم د لنډ پیغام په اورولو سره خلکو ته ډاډ ور کړ چې پولیس د طالبانو سره موافقې ته تر رسېدو پورې د کابل ښار د امنیت چارې پر مخ وړي. خو په همدې ورځ ټول چارواکي لکه غله تري تم شول او یو شمېر یې د کابل هوایي ډګر ته چېرې چې شپږ زره امریکایي او انګرېزي پوځیانو شتون درلود ولاړل او هغوی یې د نورو یولک او شل زره خپلو چوپړیانو سره د دوو اونیو په ترڅ کې له هېواد څخه واېستل. په همدې ورځ د غرمې وروسته اسلامي امارت بله اعلامیه خپره کړه چې پکې راغلي وو: « زموږ ځواکونه له کابل څخه د باندې دي او موږ نه غواړو له نظامي لارې کابل ته داخل شو خو اوس راپورونه رارسیږي چې د کابل په ښار کې حوزې تخلیه شوې دي، پولیسو د امنیت ساتلو دنده پریښې ده، همدا ډول وزارت خانې هم تخلیه شوې دي او د کابل اداري امنیتي کسان تښتېدلي دي.نو د دې لپاره چې خدای مه کړه په کابل کې عام چور او تالان ګډ نشي، سوء استفاده کوونکي افراد خلکو ته ضرر او صدمه و نه رسوي، اسلامي امارت خپلو ځواکونو ته امر وکړ چې د کابل هغو ساحو ته داخل شي له کومو څخه چې دښمن تللی او سیمې د چور او تالان له خطر سره مخ دي.بناء د کابل ښاریان دې له مجاهدینو څخه هیڅ ویره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه محسوسوي، زموږ ځواکونه به په ډېر آرام سره د کابل ښار ته داخلېږي، له هیچا سره کار نه لري، حکومتي نظامي او ملکي کارکوونکي دې ډاډه اوسي چې هیڅوک په هغوی کار نه لري، مجاهد ته اجازه نشته چې د چا کور ته داخل شي، یا څوک وځوروي او یا د چا د آزار او اذیت سبب شي.» ۲۶۲ پدې ډول د غني او د حکومتي چارواکو نابېره تېښتي ټول هک پک کړل او د واک سوله ییز لېږد شنډ شو. دا چې غني دا تېښته د امریکایانو سره په همغږۍ کې وکړه قضاوت ستونزمن دی. خو لکه څرنګه چې د افغانستان د هوايي قلمرو واک له امریکایانو سره وو ، بېله شکه د هغوی د رادار سیستم یا د الوتکو د کنترول مرکز د څلورو چورلکو الوتنه د هېواد په فضا کې لیدله دا چې د دې چورلکو او تاجکستان او ازبکستان ته د شا وخوا شپېټوچورلکو د تېښتې مخه یې نه ده نیولې ښيي چې هرڅه د امریکایانو سره په همغږۍ کې تنظیم شوي وو. که څه هم امریکایانو ویل چې غني د امریکایانو د غوښتنو خلاف وتښتیده. پیلوټان او د هوايي چلند مسؤلان پوهېږي چې د هوايي ډګرونو څخه یوه الوتکه او چورلکه د الوتکو د کنترول د مرکز د اجازې پرته نه هوا ته جګېدلی شي او نه کته کېدای شي. نو څرنګه شونې وه چې شاوخوا شپیته چورلکې د کابل له هوايي ډګر څخه والوزي او امریکایان یې مخه ونه نیسي. دا چې چورلکې د اګست په پنځلسمه د هوايي ډګر د کنترول د مرکز د اجازې پرته د الوتنې اجازه نه لرله د هغه افغان پیلوټ له مرکې ښکاري چې خپله چورلکه یې په کونړ کې کته کړله . هغه وایي مرکز ته مې وویل چې د ازبکستان په لور الوزم او اجازه یې را کړه . د الوتنې وروسته مې د چورلکې رادار خاموش کړ چې زما خط السیر معلوم نشي او د کونړ په لور مې پرواز وکړ. د اشغال زېږنده فاسد حکومت پداسې شرایطو کې نسکور شو چې د کابل په هوايي ډګر کې شا وخوا شپږ زره امریکايي او انګریزي پوځیانو شتون درلود او د دې پوځیانو وروستۍ ډله د اګست په یو دېرشمه په توره شپه کې له کابل څخه داسې ووتله چې د ورانکارو ډلو په څېر یې الوتکې، چورلکې او د هوايي ډګر تجهېزات ویجاړ کړي وو او پدې ډول د ناټو څه کم شل کلن اشغال پای ته ورسېد او افغانستان بیا د خپلواکۍ څخه برخمن شو. کابل ته د طالبانو د ننوتلو وروسته په ولس کې تبلیغات پیل شول که هرڅوک غواړي له افغانستان څخه ووځي د کابل هوايي ډګر ته دې ورشي او امریکایان به هغوی له افغانستان څخه وباسي. د افغانستان په څېر خوار هېواد چې د فراري غني په وینا په سلو کې ۹۰ یې د فقر لاندې کرښې ژوند کولو چې وړیا د امریکې په شان شتمن هېواد ته استول کېږي زرګونه تنه واړه او زاړه، نارینه اوښځې هوايي ډګر ته ولاړل ، هلته یو محشر جوړ شو تر دې چې څو تنو په الوتکو پسې ځانونه وځړول له هوا څخه راولوېدل او شهیدان شول. نړیوالو رسنیو یې انځورونه خپرول او دا یې ورسره غبرګول چې افغانان د طالبانو له وېرې له هېواد څخه تښتي. دا د لویدیځ له لوري د طالب انځور کاږل وو چې ګواکې افغانان له طالبانو څخه کرکه لري.

په نړۍ کې کله ناکله تاریخي پېښې تکرارېږي . په ۱۹۷۴ کال کې امریکایان په سرتیټۍ د ویتنام له سایګون څخه و تښتېدل او د سایګون د اداري جګپوړي امریکايي الوتکو ته په کتارونو ولاړ وو چې هغوی له ځانه سره بوزي. د سیګون څخه د امریکایانو له وتلو وروسته د سیګون مزدور حکومت نسکور شو. په ۲۰۲۱ کال کې ورته پېښه د امریکايي اشغالګرو او د هغوی د افغان چوپړیانو سره په کابل کې تکرار شوله. البته توپیر یې پدې کې وو چې د سیګون مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو سره جوخت ړنګ شو خو د کابل مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو دوې اونۍ مخې نسکور شو. د نسکور شوو مزدورو حکومتونو د چارواکو او امنیتي منسوبینو سره د سایګون او کابل د فاتحانو(ویتکانګیانو او طالبانو) توپیر پدې کې وو چې ویتکانګیانو د و یتنام د مزدور حکومت دوه نیم لکه ماموران او پوځیان وطن او خلکو ته د دې خیانت له امله ووژل خو طالبانو هغوی وبښل. د اسلامي امارت دا کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستاینې وړ وو.د اسلامي امارت له لوري د کابل د نیولو وروسته د مسعود زوی احمد د دوهم مقاومت د جبهې د پرانستلو اعلان وکړ . طالبانو ورسره د سولې خبرې پیل کړې خو کومه پایله یې نلرله او بالاخره طالبانو له څو خواوو په پنجشیر پوځي عملیات پیل کړل او له پنځو ورځو جګړو وروسته پنجشیر هم طالبانو ونیو. په پنجشیر کې طالبانو د وسلو او پوځي تجهیزاتو ستري زیرمې ترلاسه کړلې او د امرالله صالح په کور کې یې شپږنیم میلیون ډالر وموندل . پدې ډول طالبان په ټول افغانستان واکمن شول. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره جګړه ماران او لنده غر د سترګو په رپ کې ترې تم شول ، د قدرت جزیرې له منځه ولاړې او له ۴۴ کلونو وروسته مرکزي حکومت په ټول افغانستان واکمن شو. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره په ټول هېواد کې بشپړ امنیت ټینګ شو. نوې واکمنی په یو لړ سترو پروژو کار پیل کړی دی چې د قوش تیپې ستره پروژه یې غوره بېلګه ده . واکمنی د ښارونو ځخه په نیشه اي توکو روږدي کسان ټول او تر درملنې لاندې ونیول چې اوس مهال په ښارونو کې د دې معتادانو څرک نه لګېږي . په ښارونو کې عمراني کارونه روان دي او حکومت د لویو سړکونو بیا رغونې او سمسورولو لپاره ځانګړې توجه را ګرزولې ده . د تریاکو کشت او کار هم لږ شوی دی. د معتادانو را ټولول او د مخدره توکو د کښت او کار محدودول د امارت سترې لاسته راوړنې دي چې څوک سترګې نشي ترې پټولی. امارت دا دری کاله خپله عادي او انکشافي بودجه د کورنیو عوایدو له لارې تمویلوي پداسې حال کې چې په جمهوریت کې په سلو کې ۷۵ بودجه د بهرنیو مرستو پر مټ پلې کېدله.اداري او مالي فساد کم شوی دی او سترو ښارونو د ښارونو ښه غوره کړې ده. د بهرنیو اسعارو په وړاندې د افغانۍ ارزښت ثابت پاتې شوی دی . په نږدې وخت کې به د واخان له لارې افغانستان د چین سره ونښلول شي. په بهرني سیاست کې اقتصاد محوره ناپیيلی سیاست پلې کېږي چې پدې لاره کې هم امارت اړینې بریاوې لري. د نوې واکمنۍ څه د پاسه دری کاله تېر شول خو لا تراوسه امارت اساسي قانون نلري او کابینه یې سرپرسته ده . د جېنکیو پر مخ د متوسطه او لوړو زده کړو د ښنځونو دروازې تړلې دي او د روغتیا ، پولیسو او ښوونې او روزنې په چارو کې پرته په نورو ښنځونو کې مېرمنو ته د کار زمینه نه ده برابره شوې چې دا د امارت له څرګندو ناکامیو څخه حکایت کوي. سره لدې امریکایانو د دوحې د تړون خلاف چې افغانستان سره به دوستانه مناسبات ساتي، د افغانستان په بیا رغونه کې به برخه اخلي او د طالب مشرانو نومونه به له تور لست څخه باسي دا کار یې ونکړ بلکې نوی حکومت امریکې او نورو دولتونو هم په رسمیت و نه پېژندلو، په امریکا او اروپا کې د افغانستان بانک نه نیم میلیارد ډالر زېرمې کنګل شوې. امریکې اقتصادي بندیزونه پر نوي حکومت ولګول ، افغانستان یې د سوفیت بانکي سیستم څخه وایست او د نورو بانکي محدودیتونو څخه افغانان او په تېره سوداګر کړېږي . دا ټول د افغانستان د اسلامي امارت خو په واقعیت کې د افغانانو خلاف د امریکا او د هغې د ناټویي متحدینو دښمنانه چلند یا د افغانانو څخه د خپلې ماتې غچ اخېستل دي.د هغې سره جوخت نړیوالو معتبرو رسنیو، د م، م مختلفو بنسټونو او نورو نړیوالوموسسو په پرله پسې توګه داسې تبلیغات چې په افغانستان کې بشري ناورین راتلونکی دی، بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او په افغانستان کې د شلو څخه زیاتې ترهګرې ډلې شتون لري پیل او لا ادامه لري. دا تبلیغات په واقعیت کې د اسلامي امارت او افغانانو په وړاندې اروایي جګړه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ناټويي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل ؟

ښايي لوستونکي ته د دې پوښتنې طرحه او په هغې بحث منطقي ونه بريښي ځکه چې د سليم عقل خاوندان پوهيږي چې د امريکې په مشرۍ ناټويي اشغالګر د افغان ولس د اتلوالي مبارزې له امله اړ شول په قطر کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پيل او د دوحې د تړون په لاسليک سره خپله ماتې ومني او له افغانستان څخه په سرکوزۍ ووزي. خو د ناټويي اشغال د پای او د اشغال زيږنده فاسدې واکمنۍ له نړېدو وروسته ليدل کيږي چې په رسنيو او ټولنيزو شبکو کې د سياسي چارو د کارپوهانو او د نظر د خاوندانو په نامه د نسکور شوې واکمنۍ پلويان يا په بله وينا د نړيوالي ټولنې (اشغالګرو) چوپړيان د اشغالګرو ماتې نه مني او وايي چې ناټويي ځواکونه په خپله خوښه ووتل او طالبان يې هم واک ته ورسول. عجيبه خو لا داده چې پدې وګړو کې داسې کسان هم لږ نه دي چې په افغانستان کې د انګريزانو او شورويانو ماتې هم نه مني او وايي چې هغوی هم په خپله خوښه ووتل. دا عجيب مخلوق د خپل ليدلوري اواندونو د سموالي د اثبات لپاره يو لړ غيرمنطقي دليلونه راوړي . هېره دې نه وي چې دا ډله وګړي ناپوهان ندي بلکې له لاندې دريو کټګوريو څخه به يو وي :

لومړی – ايډيولوژيو ځپلي

دوهم – ړانده قومي متعصبين

دريم – د پرديو استخباراتي شبکو سره تړاولرونکي.

لومړی به د دې ډله وګړو د څرګندونو يا که دقيق وويل شي اپلتو څو بېلګې راوړل شي او د هغو د ناسموالي په اړه به رڼا واچول شي . هغوی وايي افغانانو انګريزانو، شورويانو او امريکايانو ته ماتې نه ده ورکړې بلکې افغانان يې مات کړي دي ځکه لندن ، مسکو او واشنګټن آباد دي او افغانستان وران شوی دی. دوی ددې څرګند واقعيت څخه سترګې پټوي چې افغانان لندن ، مسکو او واشنګټن ته نه وو ورغلي بلکې انګريزان ، شورويان او امريکايان افغانستان ته راغلي وو او افغانان اړ شوي دي په خپله خاوره کې د ښکېلاکګرو په وړاندې و جنګيږي چې منطقآ افغانستان ورانېدلو نه انګلستان ، شوروي اتحاد او يا متحده ايالتونه. دوی پدې اپلتو سره غواړي د افغانانو آزادۍ بښونکې مبارزې او سرښندنې تر پوښتنې لاندې راوړي ګواکې که افغانان د ښکېلاکګرو په وړاندې نه وای جنګېدلي ټاټوبی به يې نه ورانېدلو او افغانستان به د ترقۍ او پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېدلی وای . دا وګړي پدې بل مسخره دليل سره اشغالګر مات نه ګڼي چې ګڼي هغوی د تړونونو په لاسليک سره له افغانستان څخه ووتل نه دا چې هغوی د افغانانو په وړاندې په ګونډو شول . د دې وګړو پدې سر نه خلاصيږي چې هره جګړه او هر اشغال د خبرو اترو او جوړجاړي وروسته د سولې د تړون په لاسليک سره پای ته رسيږي . هغه سياسي کارپوهان چې د اشغالګرو راتګ او بيا بېرته تګ د هغوی د خپلې خوښې کار بولي آيا دوی ته دا پوښتنه نه ده پيدا شوې چې اشغالګر د څه لپاره راغلي وو او ولې بېرته لاړل . آيا هغوی سيلانيان وو چې له افغانستان څخه ليدنه وکړي . که هغوی سيلانيان وای ، سيلانيان د ټانکونو، توغنديو او وسلو سره نه راځي . ددې غيرقانوني سيلانيانو د راتګ موخه او هغه هم د وسلو سره د افغانستان نيول او د افغانانو غلامول وو خو د دوی د خيالونو او نيتونو خلاف د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شول او اړ شول لدې هېواد څخه په نهيلۍ ووزي . د نړيوالي ټولنې د چوپړيانو له ليدلوري او يا اپلتو نه ښکاري چې هغوی د خپل هېواد له برمه ډک تاريخ چې افغانان په خپل ټاټوبي کې نه اشغالګر زغملی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه د اشغال زېږنده واکمنۍ بې خبره دي او د ماشومانو په څېر فکر کوي ځکه چې چا تاریخ نه وي لوستی د ماشوم په څېر فکر کوي. څوک چې خپل ولس ، خپل پلرونه او نیکونه نه پېژني معنی یې دا ده چې هغه ځان نه پیژني. د ناټويي پوځیانو د ماتې وروسته ګڼ شمېر واقعبینه څېړونکو او حتی د ناټويي دولتونو سیاستوالو او دولتي مشرانو په افغانستان کې په خپله ماتې اعتراف کړی او یوشمېر یې د ستراتیژیکې ماتې خبرې هم کوي. د ۲۰۲۴ کال د مې په څلېرویشتمه د امریکا ولسمشر جوبایدن د کینیا د جمهور رییس ویلیام روتو سره په یوه مطبوعاتي کنفرانس کې د یوه کینیایي خبریال ددې پوښتنې په ځواب کې چې امریکا غواړي په بهر کې خپلې جګړې پای ته ورسوي خو له کینیا غواړي هایتي ته چې دوولس زره کیلومتره له کینیا لرې پرته ده پوځیان واستوي د نورو خبرو سربېره دا هم ویلي وو:«افغانستان د امپراطوریو هدیره ده .» همدا رنګه بایدن د ۲۰۲۴ کال د جولای په یوولسمه د ناټو د ۷۵ کالیزې په غونډه کې وویل چې د افغانستان اشغال یوه تېروتنه وه . البته که ناټويي لښکرو په افغانستان کې ماتې نه وای خوړلې دا خبره یې نه کوله او په افغانستان کې به یې د ترهګرۍ خلاف د بریالۍ مبارزې کیسې کولې . پر بله خوا دونالد ټرمپ ، جوبایدن پدې هم تورنوي چې طالبانو ته تسلیم شو خو افغان اردلیان په خپل ټاټوبي کې د ناټو سربېره د انګرېزانو او شورویانو ماتې هم نه مني . دا نو خپلو نیکونو، پلرونو او هېوادوالو او د افغانستان تاریخ ته څرګند سپکاوی دی. هېره دې نه وي چې کله د ناین اېلېون پېښې وروسته امریکایانو پر افغانستان یرغل ته چمتووالی نیولو د شوروي اتحاد وروستي ولسمشر ګرباچف بوش ته خبرداری ورکړ چې پر افغانستان یرغل ونکړي نه دا چې د شوروي اتحاد له برخلیک یعني ماتې سره مخامخ شي . د شوروي او ناټويي اشغالګرو د مشرانو خلاف د ناټوی اشغال د اردلیانو دریځ ته په کتو سره د دوی په هکله زموږ د خلکو هغه مشهوره خبره چې « مدعي د خپلې ادعا څخه تېر شو خو شاهد له خپلې شاهدۍ نه تېرېږي» سر خوري . البته په خپله شاهدۍ کلک ولاړ شاهدان یوه موخه لري او هغه دا چې د خپلو خلکو ذهنونه مغشوش او هغوی د اسلامي امارت په وړاندې ودروي او پدې ډول وروسته له څلورنیمو لسیزو راغلی سیاسي ټیکاو او امنیت کړکیچن کړي ، د جګړو اورونه په هېواد کې بل شي او افغانستان بیا د پردیو د لاسوهنو او یرغلونو هدف وګرزي. دا دې هم هېره نه وي چې د سیاسي پدیدو او ټولنیزو پېښو را پنځېدل او ژورېدل او د ټیکاو ټینګښت او په هغو کې د یوه هېواد اشغال او د اشغال پای ګڼ شمېر لاملونه لري چې په هغو کې یو یا څو لاملونه ټاکونکی رول لوبوي .

ددې لنډې سریزې وروسته به د ا فغانستان څخه د امریکې په مشرۍ د ناټويي ښکېلاکګرو د وتلو او اشغال زېږنده واکمنۍ د نسکورېدو لاملونو ته ګوته ونیول شي. البته پدې اړه اندونه ویشلې دي . هر څوک او هره ډله د خپلو سیاسي اوعقیدتي باورونو، پوهې او سازماني تړاوونو له کړکۍ هغو ته ګوري چې دا لاملونه په لاندې دریو کټګوریو ویشلی شو :

لومړی ـ ذهني لاملونه

دا لاملونه د هغو کارپوهانو او سیاستوالو له لوري وړاندې کېږي چې لا تراوسه ماتې خوړلو اشغالګرو ته پالیاله پاتې شوي دي ، د پردیو استخباراتو شبکو سره تړاو لري او یا د پردیو تر فکري اسارت لاندې دي تر څو د اشغال خلاف د افغانانو ملي مقاومت او مبارزه (جهاد) تر پوښتنې لاندې راولي. هغوی لاندې بې بنسټه اوغیرمنطقي څرګندونې چې د ځمکنیو واقعیتونو سره په څرګند ټکر کې دي په رسنیو، ټولنیزو شبکو او غونډو کې خپروي:

- طالبان د امریکایانو لښکر دی او امریکایانو هغوی واک ته ورسول
- حامدکرزي او اشرف غني نه غوښتل د طالبانو خلاف رښتیې مبارزه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زلمي خليلزاد د سولې په خبرو کې خپله آجندا پرمخ وړله
- دغني او خليل زاد ترمنځ سيالي او دښمني
- واشنګټن ته د افغانستان په پرتله د اکراين ارزښت
- د واکمنۍ څخه د مجاهدينو شړل
- غني نه غوښتل افغانستان د اکراين په څېر وران شي.
د دې څرګندونو په هکله بايد وويل شي:
- که طالبان د امريکانو لښکر وي نو ولې يې خپل لښکر په ۲۰۰۱ کې له واکه ګوښه کړ او شل کاله ورسره و جنګېدل ، د ميلياردونو ډالرو د لګولو او زرګونو پوځيانو د مرګ او ژوبلې وروسته يې بېرته خپل لښکر واک ته ورسولو.
- آيا کوم مزدور به د خپل بادار د ارادې خلاف ګام او چت کړي؟ آيا کرزي او غني د اشغالګرو د ارادې خلاف د طالبانو په وړاندې ربښتيني مبارزه نه کوي دريغ نيولی شو؟ دا تبليغات د ړندو پښتون دښمنه متعصبه وګړو له لوري زمزمه کېږي چې ګواکې دا دواړه پښتانه وو او زياتره طالبان هم پښتانه دي.
- خليل زاد د امريکا يو مامور وو او د سولې په خبرو کې د هغه سره لويه ډله (د امريکې د مختلفو بنسټونو او په هغو کې د څارګرې شبکې غړو) شتون درلود . پداسي يوه ستر ټيم کې خليلزاد څرنګه کولای شول د دوحې په مذاکراتو کې خپله آجندا پر مخ بوزي.بل دا چې د امريکا دولت د افغانستان د اشغال زېږنده فاسد دولت په څېر دولت نه دی چې هر مامور يې خپلې شخصي آجنداوې پر مخ بوزي او د امريکې د دولت د پاليسيو خلاف عمل وکړي .دې وګړو د غني د واکمنۍ انډوخر او په خپله د غني نه وړتيا ليدلې وه چې فرمان يې په ارګ کې هم نه چلېده . دوی فکر کوي چې د امريکا په دولت کې هم د کرزي او غني د شړېدلې او شرمېدلې ادارې په څېر انارشي شتون لري او خليلزاد هم د دوستم، عطا او رازق په څېر خپلې نقشې پر مخ وړلی شي . په امريکا کې سيستم حکومت کوي نه يو فرد.
- د غني د حکومت د ملا تير مجاهدينو جوړاوه . آيا عبدالله مجاهد نه وو چې د کابينې نيمايي د هغه برخه وه .آيا د غني مرستيالان امرالله صالح او محمد سرور دانش د جهادي تنظيمونو(جمعيت او حدت) غړي نه وو؟
- امريکايانو په ۲۰۱۸ کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پيل کړلې او د اکراين جګړه په ۲۰۲۲ کې پيل شوه او دا جګړه اکراين د امريکې لاسپوڅې دولت نه بلکې روسيې پيل کړله. پر دې بنسټ د اکراين د جګړې له کبله د افغانستان څخه د اشغالګرو وتل منطقي نه ښکاري .
- که د زېلنسکي پوځ څه د پاسه دوه کاله د روسانو پر ضد جګړه کوي ، د غني تر قوماندې لاندې پوځ پوره اووه کاله د طالبانو خلاف جنګېده او کله چې طالبانو د کابل او پنجشير پرته ټول افغانستان ونيولو غني و تښتېده .آيا د افغانستان نور دوه دېرش ولايتونه او زرګونه کلي د افغانستان د جغرافيې برخه نه وه چې د جګړو له امله ورانېدل . آيا يوازې کابل او پنجشېرافغانستان دی. که غني د افغانستان وراني او تباهي نه غوښتله په ۲۰۰۱ کې به د اشغالګرو په رکاب کې افغانستان ته نه راتللو او په بلواک افغانستان کې به يې وزارت او زعامت نه منلو.ځوک چې رواني ناروغ وي او يا يې د عقل سترګې ړندې وې دا اېلتې به ووايي چې غني لدې امله له هېواد څخه وتښتېده چې افغانستان وران نشي. بل دا چې د اګست په پنځلسمه غني غوښتل د دفاع وزارت څخه ليدنه وکړي خو وزير تری تم شوی وو او د کابل اصلی واکمن د هغه لومړی مرستيال امرالله صالح يوه ورځ مخکې په پټه پنجشېر ته تښتېدلی وو. غني چې و ليدل د دفاع وزير يې ورک دی د ده سر پدې خلاص شو چې دی هم بايد خپلې پښې سپکې کړي او له هېواد څخه لکه غل وتښتي. ده د تېښتي وروسته وايي چې په چپلکو کې له هېواد څخه ووتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- فرعي لاملونه

فرعي لاملونو د اشغالګرو په ماتې کې رول درلود چې ولس له بلواکې اداري څخه واټن ونیسي، د طالبانو ملګرتیا وکړي او پدې ډول افغان مقاومت لا قوت ومومي چې هغه دا دي:

- په دولت کې پراخ فساد او د قدرت بېلابېلې جزیرې
- دوه سری حکومت
- د دولت په نامه سهامي شرکت
- د قومونو د وندې پربنسټ د حکومت شتون او د ملي یووالي ضد کړنې
- په واکمنۍ کې د ټامیانو او جګړه مارانو مخامختیا
- د پوځ څخه د تجربه لرونکو پوځیانو تقاعد
- د ملي پوځ په نامه د مزدور پوځ جوړول
- په هېواد کې متوازن انکشاف ته نه پاملرنه .
- د زېربنايي پروژو جوړولو ته نه پاملرنه
- د شتمنو او بې وزلو تر منځ د واټن زیاتېدل
- په فرضي کرښې د اغزن تار تېرول او د تحکیماتو او دروازو جوړول
- په هېواد کې د ناټویي اشغالګرو غوبل (ډله ییز اشغال) چې هر یوه یې خپلې آجنداوې هم درلودلې او خپلې نقشې پلې کولې.

ب - اصلي لاملونه

- د افغانانو اروايي ځانګړتیا چې اشغال او د اشغال زېږنده واکمنۍ نه مني
- د بدنامه جګړه مارانو پر مټ د یوه ژمن خادم حکومت د را منځته راتګ مخنیوی
- د پښتنو سره زور زیاتی.

البته د اشغالګرو د ماتې او د جمهوریت د نړېدو اصلي لامل د افغانانانو اروايي ځانګړتیا ده چې د اشغالګرو خلاف ودرېدل او ملي مقاومت پیل شو. البته په ملي مقاومت کې مرکزي او کلیدي رول د طالبانو اسلامي تحریک درلود. امریکایانو د افغانانو مخ په زیاتېدونکي اتلوال مقاومت او د اسلامي امارت سره د سیمه ییزو ځواکونوخواخوږۍ ته په کتو سره چې پوځیانو ته یې مرګ او ژوبله اوښتله او زیات لګښتونه پرې راتلل اړ شول د طالبانو سره دې هوکړې ته ورسېږي چې خپل پوځیان له افغانستان څخه وباسي . شل کلن اشغال وښودل چې جګړه ماران خپل واک او ځواک په جګړه او لوټمارۍ کې ویني له همدې امله د یوه یو لاسي حکومت د ټینګښت خنډ ګرځېدل چې پایله یې د واکمنۍ خلاف د خلکو درېدل او د اسلامي امارت د دریخ پیاوړتیا کېدله . د ناټویي اشغال وروسته واکمنۍ ماشین یا اصلي ځواک پښتنې ضد شمال تلواله وه چې ددې تلوالې د جوړښت فلسفه د پښتنو د واک ، اقتدار او هویت له منځه وړل وو. د طالبانو تحریک چې اکثریت یې پښتانه وو د شمال تلوالې د واکمنۍ وحشت ته د پای ټکی کېښود چې ددې تلوالې دښمني یې وکټله. همدا لامل وو چې د ناټویي اشغال پر مهال یې بیا د پښتنو په سپکولو ، ځورولو، په شمال او لوېدیځ کې د هغوی د جایدادونو د غضبولو او د هغوی د کلیو او کورونو په بمباریو لاس پورې کړ او دې حالت پښتانه اړ کړل چې د طالبانو په کرښو کې ودرېږي او د ملي ضد واکمنۍ او اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو په موخه قربانیو ته چمتو شي ، اشغالګر یې اړ کړل له افغانستان څخه ووزي او پدې ډول اشغال ختم او د اشغال زېږنده تش په نامه جمهوریت هم د شګو د دېوال په څېر ونړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي او امريکايي اشغالونو پرتله

د تاریخ په اوږدو کی بشریت د ډول ډول آفتونو سره مخامخ شوی دی خو په دې آفتونو کې د اشغال آفت ډېربد آفت دی ځکه چې :

لومړی - اشغالګر تر ټولو بې هویته او لوېدلي وګړي د ولس په برخليک واکمنوي.

دوهم – اشغال د نیول شوي هېواد اوسیدونکي د خپل مشهور فورمول " بېل يې کړه ، اېل يې کړه " پر بنسټ د قوم ، توکم ، ژبې او مذهب له مخې وېشي چې د دې هېواد د اوسيدونکو تر منځ مخامختيا او دښمنیو ته لمن وهي چې دا بیا د یوه ملت لپاره ناورین دی او د ملت جوړونې بهير ته زيان رسوي .

دریم – اشغال فرهنګي او اخلاقي ککړتیا را منځته کوي.

څلورم -اشغال کله ناکله د هېواد د ټوټې ټوټې کېدو سبب هم کېدای شي.

پنځم – د اشغالګرو په وړاندې هرو مرو درېږي تر څو د خپل پت او ټاټوبي ساتنه وکړي او دا د دې سبب ګرزي چې د جګړې اورونه بل شي چې په جګړه کې انسانان وژلې کېږي ، کلي او ښارونه ورانېږي او د نېول شوي هېواد د تمدن ټولې نښې نښاني له منځه ځي چې دا د یوه ملت لپاره ناورین او ناتار دی.

شپږم- ښکېلاکګر د نېول شوي هېواد شتمنۍ او لرغوني آثار غلا کوي.

لدې څخه ښکاري چې په یوه هېواد د پردیو واکمنېدل د دې هېواد د ولس او تاریخ لپاره ناورين دی . د هېوادونو اشغالونه که په هره پلمه اوهر نامه ترسره شي ګډ ې ځانګړتیاوې لري. د بابا آدمه نیولې تردې دمه اشغالګرو نیول شوي هېواد ته د غمیزو پرته بل څه نه دي راوړي. فکري غلامان او د اشغالګرو اردلیان دي چې اشغال ته توجیهات لټوي . له بده مرغه پدې وروستیو څلورنیمو لسيزو کې زموږ هېواد دوه ځله د خونړیو یرغلونو او اشغال هدف وګرزید. د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه شوروي اشغالګرو پخپل خونړي تيري سره خلقي واکمني راوپرزوله او د ببرک کارمل په مشرۍ يې خپل پرچمي لاسپوڅي واک ته ورسول او د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه امريکايي- انګريزي نيواکګرو په خپل وحشيانه يرغل سره د افغانستان اسلامي امارت نسکور او د برهان الدين رباني په مشرۍ يې جګړه ماران او لوټماران واک ته ورسول.سره لدې چې شوروي جمهوري سوسیالستي اتحاد او د امريکا متحده ایالتونه دوه مخالف سیاسي – اقتصادي(سوسيالستي او امپرياستي) سيستمونه پيژندل شوي وو خو زموږ په هېواد کې يې کړنو توپير نه درلود ته به وايې چې شوروي او امريکايي اشغالګر د یوې مور زامن وو او ګډه تګلاره او ستراتېژي يې لرله. البته دواړو اشغالونو د ګډو وجوهاتو په لرلو سره خپلې ځانګړتیاوې هم درلودلې چې دا ځانګړتياوې د هغوی توپير ښيي. پدې ليکنه کې به د دوو اشغالونو ګډو وجوهاتو او توپیرونو ته ځغلنده کتنه وشي.

– شوروي اشغالګر د افغانستان د وخت حکومت ته د پوځي مرستې په نامه خپل دوست حکومت نسکور او افغانستان يې اشغال کړ. انګلوساکسوني اشغالګرو د دښمن په نامه په برالا ډول واکمن حکومت نسکور او افغانستان يې ونيو.

– د شوروي اشغال په نړیواله کچه محکوم شو او م، م په پرله پسې ډول له اشغالګرو غوښتل چې له افغانستان څخه ووزي خو د امریکې له لوري د افغانستان اشغال نه دا چې محکوم نشو بلکې د م، م له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري د جرمني د بن په ښار کې د اشغال لاندې افغانستان لپاره د حکومت بنسټ کېښودل شو او د شل کلن اشغال پر مهال د م، م سازمان د امريکايي اشغال په چوپړ کې ولاړ وو.

– د شوروي اشغال پر مهال ملي مقاومت د لويديځ او د هغه د متحدينو د بشپړ سياسي ، معنوي، تسليحاتي او اقتصادي ملاتړ څخه برخمن وو او په پرمختللو پوځي تجهيزاتو يې سمبالولو خو د امريکايي اشغال پر مهال چا په بربنډ ډول د افغان ملي مقاومت څخه ملاتړ نه دی کړی او د ملي مقاومت اغېزمني وسلې واسکټ او بوشکي وې چې هغه يې هم په خپله جوړول.

- دواړو اشغالگرو يو فورمول « بېل يې کړه، ابل يې کړه» پلی کړ. د شوروي اتحاد د اشغال په مهال د لومړي ځل لپاره د لرکيو او ډېرکيو ويشونکي تبليغات پيل شول او د قومونو او قبايلو په وزارت کې د قومونو ځانگړي معيينتونه په اداري تشکيلاتو کې اضافه شول. د دې ترڅنګ قومي مليشې هم جوړې شوې. امريکايانو د بن په کنفرانس کې په بربنډ او رسمي ډول د راتلونکي حکومت بنسټ د قومونو او توکمونو پراساس کېښود. د شل کلن اشغال پر مهال د خراسان ، هزارستان او سويلي ترکستان د جنډو جګول ، په فاسده ولسي جرګه او مزدورو رسنيو کې د پښتنو او غيرپښتنو د ويشني څرګندونې او په تذکرو کې د قومونو ليکل د واحد او يوموټي افغانستان شتون تر پوښتنې لاندې راوړی وو.
– په دواړو اشغالونو کې ملي ارزښتونو او تاريخ ته سپکاوی شوی دی. توپير يې پدې کې وو چې په شوروي اشغال کې دا کار په زيرکانه او غلي ډول خو په امريکايي اشغال کې په بربنډ ډول پلی کېده .
- د دواړو اشغالونو پرمهال بې تومنې ، پردی پال او فرصت غوښتونکي وګړي د واک او ځواک خاوندان شول.

- شوروي اشغالگرو يوازې له فاسدو جګړه مارانو څخه د افزارو په توګه د ملي مقاومت په ځپلو کې ګټه پورته کوله. امريکايي اشغالګرو ټول دولتي ماشين فاسد کړ ، نه يوازې دولتي ماشين د جګړه مارانو په چوپړ کې وو بلکې په ملي شتمنيو هم جګړه ماران واکمن وو . د امريکايي اشغال پر مهال په دولتي ماشين کې ژمنو مامورانو په بشپړ ډول ځانونه پردي احساسول.

- د سره اشغال پر مهال شوروي سلاکارانو د افغان ځواکونو د لارښوونې او قوماندې مستقيم واک نه درلود. د تور اشغال پر مهال ناټويي سلاکارانو د امر او قوماندې بشپړ واک درلود تردې چې امريکايانو د ملي امنيت د صفري قطعاتو د روزنې، لوژيستيکي تاميناتو او په جګړه کې د استعمالولو بشپړ واک درلود . د ملي امنيت مسؤلين د دې قطعاتو د فعاليت د څرنګوالي څخه په بشپړ ډول بې خبره وو. ددې معنی دا کېږي چې د ملي امنيت صفري قطعې د امريکا د سي آې اې په چوکاټ کې د امريکايي پوځ برخه وه .

- شوروي اشغالگرو خپلو چوپړيانو ته ظاهرآ د نوکر په سترګه نه کتل او هغوی يې په ټولنه کې نه سپکول خو ناټويي اشغالګرو خپل چوپړيان لکه توکي کارول او هغوی يې خپل مرييان ګڼل. غوره بېلګه يې د دونالد ټرمپ له خوا بګرام ته د اشرف غني احضارول او د امريکايي پوځيانو په کتار کې درول وو چې د ده وينا واوري او د امريکايي سرتېري په شان يې وينا ته چکچکي وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د افغانانو لپاره زندانونه نلرل خو ناټويي اشغالګرو خپل زندانونه لرل تردې چې افغانان يې د ګوانتانامو په بدنامه زندان کې بنديانول او شکنجه کول. عجيبه خو لا داوه چې نه يوازې امريکايي پوځيانو زندانونه لرل بلکې ملکي وګړو يې هم په افغانستان او حتى د کابل په ښار کې زندانونه لرل.

- شوروي اشغالګرو د افغانستان د دولتي او ټولګټو بنسټونو د پياوړتيا لپاره تر يوې کچې اغېزمن ګامونه اوچت کړل خو ناټويي اشغالګرو يوازې د خپلو چوپړيانو د پياوړتيا او شتمن کولو لپاره هلې ځلې کولې. دې خاينانه تګلارې په ټولنه کې د خوارو او شتمنو تر منځ واټن زيات کړ او پدې ډول يې خپل چوپړيان په ميليادرانو او فرعونانو واړول .

- شوروي انترناسيونالستانو افغانستان ته يو پياوړی وسلوال پوځ جوړ کړ چې ساري يې په سيمه کې شتون نه درلود خو امريکايي ګلوبالستانو د پوځ په نامه اربکيو او مليشو ته ورته ځواک جوړ کړ چې يوازې د ملي مقاومت او ولس د مهارولو او ځپلو وړتيا ولري خو د بهرني يرغل په وړاندې د درېدو وس ونلري.

– شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د مالي او اخلاقي فساد د رواجولو ستراتيژي نلرله خو امريکايي اشغالګرو د مالي، اداري او اخلاقي فساد پاليسي پر مخ وړله. په ادارو کې پراخ فساد ، په ارګ او دولتي ادارو کې فحشا ، د امن د کورونو په نامه د فحشا د مرکزونو جوړول ، امريکايي اډو ته د بدلمنوښځو وړل او د شا وخوا درې نيم ميليونو معتادانو شتون په افغانستان کې د امريکايي اشغال د فساد د رواجولو د پاليسی ځرګندې ببلګې دي .

- د شوروي اشغال پر مهال افغانستان داسې باوري پوځ درلود چې د جګړې انګېزه يې لرله او د خپلو سياسي او عقيدتي باورونه له مخې د واکمنۍ د ساتلو لپاره قربانۍ ته چمتو وو . ناټويي اشغالګرو افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته داسي امنيتي ځواکونه را وپنځول چې د ناټويي اشغالګرو د بشپړې وتلو دوې اونۍ مخکې خپل مورچلونه ، چونۍ او حوزې خوشې کړلې او خپلو کورونه ته لاړل . د ناټويي اشغال پر مټ جوړ شوي پوځ عسکري لوړې او ملي ګټو ته قطعا ژمنتيا نلرله او وسلې ته يې د ناموس په سترګه نه کتل.همدا لامل وو چې کله د وسلوال مقاومت برى حتمي شو د خپلو وسلو او پوځي تجهيزاتو سره ايران، تاجکستان او ازبکستان ته وتښتېدل. د افغانستان د اسلامي جمهوريت وطنپلورونکو پيلوټانو يوازې ۶۳ الوتکې او چورلکې ازبکستان ته وتښتولې . دهغوی سره ۶۰۰ ټنه لوړپوړي ملکي او پوځي هم ازبکستان ته وتښتېدل. خو د ا، خ، د، ګ د واکمنۍ د نسکوريدو په درشل کې يوه پوځي هم يو ټوپک بهر ته نه دی وړی.

- شوروي انټرناسيونالستو پوځيانو خپلې موډرنې وسلې افغان پوځ ته ډالۍ کړې او دوی ووتل خو امريکايي اشغالګرو تر ځو کولای شول خپلې وسلې له ځانه سره يووړلې او يا پاکستان ته ورکړلې . تر دې چې د بګرام او کابل د هوايي ډګرونوتجهيزات او الوتکې يې د وتلو پر مهال ويجاړ او حتی د هوايي ډګر رانوې (ليکه) هم ويجاړه کړله. دلته د امريکايانو افغاني ضد ماهيت او موخې بربنډ ېږي.
- د سره اشغال پرمهال پنجابيانو دا جرآت نه کاوه چې د افغانستان خواته په سپکه سترګه وګوري ځکه پوهېدل چې هم افغان حکومت او هم يې بهرنی ملاتړی سخت غبرګون ښيي. د تور اشغال پرمهال پاکستانيانو په کراتو د افغانستان سرحدي ولايتونه د توغنديو او توپچي هدف ګرزولي چې ځاني او مالي زيانونه يې لرل خو امپريالستي اشغالګرو کوم غبرګون نه دی ښودلی او د دوی له لوري جوړشوي اربکي پوځ د غبرګون او متقابله بريد شونتياوې نه درلودلې . سربېره پر دې د امريکايي اشغال پرمهال پاکستاني اړخ د ديورند په فرضي کرښه اغزن سيم تېر کړ او دروازې يې ولګولې . دا بيا د دې واقعيت څرګندوی دی چې د افغانستان او پاکستان اړوند د واشنګتن پاليسي پدې څرخېدله چې افغانستان د پاکستان په ستلايت بدل کړي. همدا لامل وو چې د اوباما مرستيال جوبايدن کرزي ته ويلي وو چې امريکې ته پاکستان د افغانستان په پرتله پنځوس ځله زيات ارزښت لري.

- د افغانستان څخه دواړه ښکېلاکګر د سولې د تړونونو په لاسليک کولو سره ووتل پدې توپير چې شوروي سپاهيان په ځانګړو مراسمو سره وتل پيل کړل چې د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه لسګونو خبريالانو پدې مراسمو کې برخه لرله او د شوروي پوځيانو وروستۍ ډله په رڼا ورځ د حيرتان له پله څخه تېره شوله . خو د ناټويي لښکر د وتلو څخه هېڅوک هم نه خبرېدل او وروستۍ ډله پوځيان يې لکه غله په توره شپه کې د کابل له نړيوال هوايي ډګر څخه و تښتېدل . دا بيا ښيي چې امپريالستي ښکېلاکګر او لاسپوڅي واکمنۍ يې په ټولنه کې په بشپړه توګه منفوره او رټل شوې وه او لامل يې دا وو چې دا واکمنۍ د جګړه مارانو، قاتلانو ،غلو، لوټمارانو او د مختلفو دولتونو د جاسوسانو او مزدورانو يوه ټوليزه وه.
- دواړه اشغالګر کله چې د افغانانو د اتلوال مقاومت په وړاندې په ګونډو شول خپلو دوستانو خو په واقعيت کې چوپړيانو ته شا کړله او هغوی يې د دوی په غليمانو تعويض کړل.

- شوروي اشغالګرو خپلو هغو پوځيانو ته چې د افغانانو سره زورزياتی کاوه او د ملکی بېګناه افغانانو په وژنو تورن وو د قانون منګولو ته سپارل خو ناټويي اشغالګرو خپلو جنايتکارو پوځيانو ته ګوتځندنه هم نه کوله تر دې چې د بريتانيا شهزاده په خپل کتاب کې په وياړ سره په هلمند کې د افغانانو د وژنو يادونه کړې او دا وژل شوي ملکي افغانان د شطرنج داني بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنيو څرګندونو ته په کتو سره ويلی شو چي اشغالونو موږ ته ناورينونونه راوړل ، ميليونونه تنه شهيدان، معلولان او کډوال شول . دری نيم ميليونه افغانان معتاد کړل . غوره مغزونه له هېواد څخه ووتل .ملي يووالی مو سخت زيانمن شو. په خپل خان اتکا او باور مو له لاسه ورکړ . اوس مهال پردي پالنه او جاسوسي شرم نه ښکاري. ددې ټولو ناخوالو او بدمرغيو سره سره اشغالونو پښتانه د هېواد د ستر قوم په توګه د غفلت له خوبه را ويښ کړل ځکه ويې ليدل چې د اشغال لاندې افغانستان کې يې هويت او ژبه دواړه د ګواښونو سره مخ دي. دا بيا ښيي چي ښکيلاکګر په اشغال شوي هېواد کې ډېرکي تر سخت فشار لاندې نيسی تر دې چې هغه په اقليت اړوي. همدا لامل وو چي پښتانه د خپلې ژبې د غوړېدو په سوچ کې شول او پدې لار کې ټاکلي برياوې هم لري. په افغانستان کې د اشغالونو دې ناوړه پايلو ته په کتو سره دا درس تر لاسه کېږي چې واکمنۍ او سياستوال بايد د خپلو خلکو مقدساتو او دودونو ته درناوی وکړي ، د خپلو خلکو سره د زور زياتي پر ځای د پوهاوی تګلاره غوره کړي ، د خپلو خلکو او زماني د غوښتنو سره سم خپلې تګلارې عيارې کړي، د پرديو او د پرمختللو ټولنو د نسخو د پلې کولو او د واک د انحصار څخه په کلکه ډډه وکړي . سياستوالو ته بويه چې هېڅکله هم په پرديو باور ونکړي چې هغوی به يې هېواد آبادوي . چارواکو او سياستوالو ته ښايي چې د هېوادونو او په تېره ځواکمنو دولتونو سره په اړيکو کې محتاطانه ګامونه اوچت کړي. اوسنيو او راتلونکوچارواکو ته بويه چې ناپېيلی اقتصاد محوره سياست پر مخ بوزي . سياستوالو ته ښايي چې د ښکلو سياسي شعارونو لکه انټرناسيونالسم، ګلوباليسم او اسلامي اخوت ښکار نشي او هرڅه د ملي ګټو په تله و تلي او د ښوونځي او مدرسې واټن له منځه يوسي. اوسني او راتلونکو واکمنيو ته ښايي چې د شوروي او امريکايي ښکېلاکګرو څخه د جګړې غرامات وغواړي. همدارنګه اوسنی او راتلونکو واکمنيو ته ښايي چې د ښکېلاکګرو او کورنيو جګړه مارانو جنګي جنايتونه مستند کړي اوهغه نړيوالي محاکمې ته وسپاري . کورني ژوندي او مړه جنايتکاران او د اشغال لوړپوړي اردليان محاکمه کړي. ددې جنايتکارانو لپاره يو ځانګړې هديره غوره شي ،هغه د جنايتکارانو يا تورې هديرې په نامه و نومول شي او په يوه مرمرينه ډبره کې د دې وطنپلورونکو او جنايتکارانو نومونه وليکل شي تر څو ولس او راتلونکي نسلونه هغه وپېژني او پدې ډول ټولو ته د عبرت درس شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

١ – محمد حسن کاکړ، د سرطان کودتا د افغانستان د اوږدې بې ثباتۍ پیلامه،د افغانستان د کلتوري ټولنې ودې ټولنه ،٢٠٠٩ ، مخ ٥٧ .

٢ – غلام دستګیر پنجشیري، ظهور وزوال حزب دموکراتیک خلق افغانستان،١١ جدی ١٣٧٧، مخ ١٨٢.

٣ – ډاکتر نبي مصداق، افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنۍ مداخله،علامه رشاد خپرندویه ټولنه،١٣٨٩ ، مخ ٢٧٩.

۴- بي بي سي، پښتو،٢٠١٣ ،مې نهمه ،د کابل پوهنتون اتیا کلن تاریخ

۵- کاندید اکادمیسین محمد اعظم سیستاني،مقدمه یی بر کودتای هفت ثور و فجایع هشت ثور در افغانستان ، ١٩٩۵ ، مخ ١٠٨ .

۶- د افغاني محصلینو مجله ،لومړۍ ګڼه ،حمل -ثور ١٣۵٩ .

٧ - سترجنرال الکساندر مایوروف، په افغانستان کې رښتیا څه تېرېدل ؟ ١٣٨٢ ،مخونه ٣٢۵ – ٣٢۶

٨ – اکادمیسین محمد انور نومیالی، د ثور پاچا ګردشي،استقلال ویب پاڼه.

٩ – اقبال وزیري، پاچا خان اندونه، مخ ١٧ .

١٠ – پوهنوال عبدالرشید جلیلي، غمیزه څنګه منځته راغله ؟ دانش خپرندوی ټولنه ، ٢٠٠٨ ، مخ ۴٣.

١١ – میرغلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، جلد دوم ، مؤسسه نشراتی میوند، مخ ٢٠۴ .

١٢ – دکتر عبدالرحمن زمانی،قیام سال ١٣٣۴ صافی های کنر،قسمت دهم،افغان جرمن آنلاین،دوم جون ٢٠٠۴ .

١٣ – سیدقاسم رشتیا، خاطرات سیاسی، مخ ٩۶ .

١۴ – محمدعلم بځرکی ،ویښ ځلمیان د افغانستان یو سیاسي تحریک ، مخ ٣٠ .

١۵ – شاه محمود حصین ، جمعیت ویش ځلمیان ، مخ ۵١ .

١۶ – سیدشمس الدین مجروح ، سرګذشت من ،افغانستان تایمز کابل ، ١٩٩١ ، مخونه ٩۵- ٩۶ .

١٧ – کاندید اکادمسین محمد ابراهیم عطایی،نګاه مختصر به تاریخ معاصر افغانستان،١٣٨۴،مخ ٣٢۶.

١٨ – شاه محمود حصین ، مثلث بی عیب، ٢٠٠١، مخ ٢٩١ .

١٩ – محمدحسن شرق ، تاسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان ،مخ ۵٢ .

٢٠ – آدمک لویک،شخصیت های سیاسي افغانستان از ١٧۴٧ – ١٩۴۵ ،ګراس ، اطریش، ١٩٧۵، مخ ٢۴۶ .

٢١ – برهان الدین کشککی،نادرخان،لومړی چاپ، کابل ، ١٣١٠ ، مخونه ٣۴٩ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ – عبدالغفارخان (پاچاخان) ، زما ژوند او زما جد او جهد ، دانش خپرندوی ټولنه، ۱۳۸۷ ، مخ ۳۴۰ .

۲۳ – استوارت ریه تالی، آتش در افغانستان ،۱۹۱۹ – ۱۹۲۹ ،لومړی چاپ، پېښور، ۱۳۸۰ ،مخونه ۴۹ – ۵۰ .

۲۴ – حبل المتین ، ۱۳۰۹ ، ګڼه ۱۹۵ .

۲۵ – آدمک لویک ، مسایل خارجی افغانستان در وسط قرن بیستم،پوهنتون آریزونا ،۱۹۷۴ ، مخ ۱۸۰.

۲۶ – نهرو جواهرلعل ، نگاهی به تاریخ جهان،جلد دوم،محمد تفضیلی،تهران ،۱۹۶۷ ، مخ ۱۶۶۶ .

۲۷ – یوری تیخونوف،نبرد افغانی استالین،عزیز آریانفر،مسکو ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۴۴۸ – ۴۴۹ .

۲۸ – ډګرجنرال عبدالرزاق، افغانستان در جریان زندگی من، مخونه ۶۷-۶۶ .

۲۹ -کرسچن ساینس مانیتور، نوامبر لومړی ، ۱۹۶۵ .

۳۰ – میر محمد صدیق فرهنګ ،افغانستان در پنج قرن اخیر ،جلد دوم ،میوند مطبعه ، ۱۳۷۱ ، مخ ۶۹۸.

۳۱ – محمد حسن کاکړ ، مجله بی المللی شرق میانه ، اقتباس از پیام ها و کنفرانس های مطبوعاتی رهبرملی ، مؤسس جمهوریت ، چاپ وزارت اطلاعات وکلتور،کابل نمبر ۲۶ ص ۵/ ۱۰ جولای ۱۹۷۳ ، ۱۷ جولای ۱۹۷۴ .

۳۲ – صباح الدین کشککی ، دهه قانون اساسی ، بنګاه نشرات مطبعه میوند، ۲۰۰۰، مخ ۱۸ .

۳۳ – کابل تایمز ،۹ سپتمبر،۱۹۶۴ .

۳۴ – لویي دوپري ،کتاب افغانستان ، امریکا ،۱۹۸۰ ، مخونه ۶۱۷-۶۱۶ .

۳۵ – ګلبدین حکمتیار، اسلامي نهضت، مخ ۹۹ .

۳۶ – البدر جریده (عربي) ، لمړۍ ګڼه ، دریم کال ،۱۹۸۸ .

۳۷- کاروان جریده ،اکتوبر ۱۶ ، ۱۹۶۹ .

۳۸ – محمد حسن شرق ، کرباس پوشان برهنه پاه ،سبا کتابخانه ، پېښور ، مخونه ۱۰۵ – ۱۰۶ .

۳۹ – ساطانعلي کشتمند،یادداشت های سیاسي و رویدادهای تاریخي، ۲۰۰۲ ، مخ ۱۱۳- ۱۱۷ .

۴۰ – صالح محمد زیری، د نیمې پیړۍ خاطرې، ۱۳۸۴ ، مخ ۱۷۴ .

۴۱ – عبدالغفار فراهي، افغانستان د دموکراسۍ او جمهوریت په کلونو کې ، ۲۰۰۳ ، مخونه ۲۱۵-۲۱۷.

۴۲ -لیودوویک آدمک،تاریخ روابط سیاسي افغانستان از زمان امیرعبدالرحمن تا استقلال ،علي زهما، ۱۳۴۹ ، مخونه ۱۲ -۱۳.

۴۳ – سلیمان لایق، د ۱۳۶۸ لمریزکال ځینې سیاسي یادداشتونه،نولسم ټوک،روهی ویب پاڼه ، ۲۰۱۴ /۷ / ۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۴- عتیق الله مولوي زاده ،از دین پروری تا دین فروشی، آريايي ويب پانه.

۴۵ – حق مل ضیاء ،وحشي جنرالان ،الاماره ويب پانه۲۰۱۵ / ۱۰ / ۲۷ .

۴۶ – علامه عبدالحق مجددي ، افغانستان از امیر کبیر تا رهبرکبیر،۱۳۷۸، مخ ۵۵۶ .

۴۷ – دیه گو کوردویز او سلیک اس هاریسون ، پشت پرده افغانستان، ۱۳۷۹،مخ ۱۶.

۴۸- سیدخلیل الله هاشمیان،ترجمه مقاله جناب محمد آصف خواتي، افغان – جرمن آنلاین، ۲۰۱۵ / ۵ / ۲۳.

۴۹ – الکساند لیاخفسکي، د افغان غمېزه او مېړانه، روسي چاپ ، ۱۹۹۳، مسکو، مخونه ۲۲- ۲۳ .

۵۰ – ولاديمیرپلاستون او ولاديمیر اندریانف ،افغانستان در منگنه ژیوپولتیک،پشاور، ۲۰۰۱، مخ ۵۵.

۵۱-خاطره زندان،سالنامه انجمن سالمندان افغان،کالیفارنیای شمالي ،۲۰۰۸ ، مخونه ۱۶ / ۲۸ .

۵۲ – غوث الدین فایق ، رازې را که نمی خواستم افشاء گردد، ۱۳۷۹ ، مخ ۲۱.

۵۳ – شاه زمان ستانزی ، سهل انگاری محمد داود خان و کودتای ۷ ثور ، مخ ۶ .

۵۴ – عبدالحمید محتاط، سقوط سلطنت ،۲۰۰۴ ، کیف ، مخونه ۴۹ – ۵۱ .

۵۵ – خراسان مجله ، مخونه ۲۱- ۲۲ .

۵۶ – شهرت ننگیال ،شاه سابق محمدظاهرشاه ،مرکزنشراتی میوند ،پشاور ، ۲۰۰۱، مخ ۶۹ .

۵۷ – محمد آصف آهنگ ، مرکه، دویچه ویلي ، ۵ /۱ / ۲۰۰۶ .

۵۸ – سید عبدالله کاظم ، نظراندازی در لابلای واقعیت های تاریخی ، افغان – جرمن آنلاین،۱۷ اگست ۲۰۱۵ .

۵۹ – خاطرات محمدظاهرشاه در گفتگوی اختصاصی با بي بي سي، ۵ سپتمبر ۲۰۰۵ .

۶۰ – محمد اقبال وزيري ،د ثور پاڅون ، د کې جي بې دسيسې او د شوروي يرغل ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۵۲ .

۶۱ – میرعنایت الله سادات ، افغانستان سرزمین حماسه و فاجعه ،آلمان ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۳۶ .

۶۲ – سید عبدالله کاظم ، اظهارات یک شاهد عینی در باره آخرین سفر اعلیحضرت محمدظاهرشاه در لندن برای تداوی چشم و عواقب آن ، ۱۷ جنوری ۲۰۱۵.

۶۳ – ولاديمیر سینگروف ، چگونه ما با ویروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شدیم ، غوث جانباز ،مخ ۵۴ .

۶۴ – پروفیسور عبدالرسول امین ، د افغاني ټولنې د زعامت خلاء، آزادافغانستان لیکوالو ټولنه ، فرانکفورت، ۱۹۹۷، مخ ۲۵ .

۶۵ – انیس ورځپانه ، ۱۹۷۳ ، اگست ۲۳ .

۶۶ - پروفیسور داویدوف ، مسایل صلح و جنگ، ژباړونکی عزيز آريانفر ، ۱۹۹۶ ، مخ ۳۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۷ – محمد نذير كبير سراج ، رويدادهای نيمه اخير سده بيست در افغانستان ، فرانكفورت ، ۱۹۹۷، مخونه ۲۱- ۲۲.

۶۸ – جمهوريت ورځپانه ، گڼه ۴۱ ،۳۱ / ۶ / ۱۳۵۲.

۶۹ – امين الله دريځ ،افغانستان در قرن بيستم ، مخونه ۲۹۰ – ۲۹۱ .

۷۰ – محمد همايون اعتمادی ، مشاهدات و نظريات، مجله آيينه افغانستان، جنوری ۱۹۹۴ .

۷۱ – لويی دوپری ، بيرق سرخ بر فراز افغانستان، قسمت اول ، جنبش های چپي در افغانستان، ۱۹۷۶ ، مخ ۱۰ .

۷۲ ـ داود ملكيار ، رد اتهامات و شرح واقعيت ها ، قسمت هشتم ، افغان – جرمن آنلاين ، ۲۱ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۳ ـ كودتای ميوندوال بر اساس خاطرات بازمحمد منگل در كتاب شهسوار سنگروال نيازي، احمدفواد ارسلا، ۶ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۴ – عبدالصمد اظهر، خودكشي يا قتل ، اسرارمرگ محمد هاشم ميوندوال ، مخ ۱ .

۷۵ – افغان جرمن آنلاين، سيدعبدالله كاظم ، نظر اندازی در لابلای واقعيت های تاريخی، مطالبی از كتاب خاطرات ډگرجنرال عبدالرزاق ، ۱۷ / ۸ / ۲۰۱۵.

۷۶ – افغان جرمن آنلاين، احمد فواد ارسلا ، مرحوم ډگرجنرال غلام فاروق خان ، شهيد داودخان و رياست محاكمات اردو ، ۱۵ / ۲ / ۲۰۱۵ .

۷۷ – افغان جرمن آنلاين ،سيدعبدالله كاظم ، داود خان و اردو ، ۵ / ۸ / ۲۰۱۵ .

۷۸ – افغان جرمن آنلاين ،ارمغان زندان ، يادداشت های عبدالملک عبدالرحيم زی ، مخ ۵۹ .

۷۹ – عبدالكريم ميثاق،خاطره ها گپ هايی از گذشته ،انتشارات اميری ، ۱۴۰۱ ، مخ ۴۱ .

۸۰ – عبدالقدوس غوربندی ، نگاهي به تاريخ حزب دموكراتيک خلق افغانستان ، جرمنی ، ۱۳۹۷ ، مخ ۱۲.

۸۱ – پروفيسور عبدالحكيم شرعي جوزجانی، يادداشت های مختصر در باره تدارک و جريان كار كنگره مؤسس حزب دموكراتيک خلق افغانستان ، آريايی ويب پاڼه.

۸۲ – محمد اسمعيل اكبر، غلام دستگير پنجشيري آنچه گفته ...، د وطن پيغام ويب پاڼه ، ۲۱ /۲/ ۲۰۰۹.

۸۳ – عبدالحكيم شرعي جوزجاني ، د اووم د ثورځېنې پېښې، فيسبوک ۲۹ / ۱۲ / ۲۰۱۹.

۸۴– خليل الله زمر، بي بي سي، فارسي ويب پاڼه، ۲۴ / ۱۲ / ۲۰۰۷ .

۸۵ – د خبر او نظر نړۍ، عبدالجليل وجدي، ۱۳۸۷، كاروان مطبعه ، مخ ۷۳ .

۸۶ – ثريا بها ، رها در دريا ،انتشارات اميری ، چاپ سوم ، ۱۳۸۲ ،مخونه ۱۰۸ – ۱۰۹

۸۷ – محمداكرام انديشمند ، حزب دموكراتيک خلق افغانستا ن ،حاكميت و فروپاشي ، انتشارات ميوند، اكتوبر ۲۰۰۹ ، مخونه ۶۲ ، ۷۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۸– عبدالحمید مبارز،حقایق و تحلیل وقایع سیاسی افغانستان ،مرکزنشراتی حمید نور ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۰ .

۸۹– د امپراطورئ وروستئ جګړې نومی فلم ، ګېنریخ او بریا نوویچ بورویک.

۹۰ – محمدحسن کاکړ، رڼا او دفاع ، پېښور ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۶۲ .

۹۱ – په افغانستان کې کودتاوې او مرګونه ، ۱۹۸۲ ، نوامبر ۲۲

۹۲ – عبدالحکیم طبیبي ، خاطرات چهاردهه زندګي دپلوماتیک من در خدمت افغانستان و جهان ، مخ ۱۸۱ .

۹۳ – عبدالولي خان،پاچاخان او خدایي خدمتګاران ، لومړی توک، پېښور ، ۱۹۹۳ ، مخ ۴۹۱.

۹۴ – محمدعزیز نعیم ، مقاله پاکس پاکستانیکا، مجاهد ولس ، جون ۱۹۹۸.

۹۵ – عبدالولي خان، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دریم ټوک ، ۱۹۹۸، مخ ۱۷۰.

۹۶ – عبدالولي خان ، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دوهم ټوک ، ۱۹۹۴ ، مخ ؟؟؟؟

۹۷ – عبدالله بختانی ، فخرافغان او افغانستان ، پېشور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۹۱ – ۹۲.

۹۸– د افغانستان ۱۳۳۹ – ۱۳۴۰ کلنی ، مخ ۲۷۲ .

۹۹– تاریخ نوین افغانستان ، مخ ۳۹ .

۱۰۰ – دانش نامه خراسان ، ۱۰ آربان ، ۱۳۸۰ .

۱۰۱ – ارغنداوي عبدالعلي ، ژوندئ خاطرې ، مخ ۱۴۸ ؟؟؟

۱۰۲ – روسانه کلاس ، افغانستان : ستره لوبه بیا را پیل سوې ، ۱۹۸۷ ، نیویارک ، مخ ۱۴۱ .

۱۰۳ – شعله جاوید، خاکسترې بجا مانده از مائویسم افغاني،بې بې سي ، فارسي ، دسمبر ۲ ، ۲۰۱۳ .

۱۰۴ – هنری برادشر ، افغانستان تجاوز شوروی مقاومت مجاهدین ،دفهرنشراتی میوند، دریم چاپ ، پېښاور، ۱۹۹۱ ، مخ ۵۲ .

۱۰۵ – اکادمیسین ګلداد ، ګنځ ، ۲۰۱۲ ، مخونه ۱۷۷- ۱۷۸ .

۱۰۶ – ګروهی از دانشمندان انستیتوت تاریخ نظامی فدراسیون روسیه ، جنګ در افغانستان ، عزیز آریانفر، ۱۹۹۱ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۰۷ – کاروان جریده ، ۱۰ جون ۱۹۶۹ .

۱۰۸ – جورج آنی ، افغانستان ګذرګاه کشورګشایان ، سیدمحمد یوسف علمی و حبیب الرحمن هاله ،پېښور، میوند ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۴ .

۱۰۹ – جمعه نوپرور، از موج تا توپان ، ۱۳۸۲ ، مخونه ۱۱۲ – ۱۱۳ .

۱۱۰ – سلیمان لایق ، یادداشت های ۲۰ ثور ۱۳۵۶ ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱۱ – کابل ناتهها ، گڼه ۵۷ ، څلورم کال ، چنګاښ ۱۳۷۴ .

۱۱۲ – غرزی لایق ، نگاهي برنیم رخ دیگر واقعیت ، آریایی ، ۱ جون ۲۰۱۴ .

۱۱۳ – عبدالوکیل ، از پادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتیک افغانستان ، مخ ۲۴۴.

۱۱۴ – دپلوم انجینر کریم عطایي ،قیام و جمهوریت ۱۳۵۲ تحت قیادت سردار شهید داودخان ، ۲۰۰۴ ، سویزرلند، مخ ۲۱

۱۱۵ – هفته نامه پیمان ، قتلي که کودتای در پی داشت ،وحیدمژده ، ۲۰۰۴ ، جولای درویشتمه .

۱۱۶ – محمد ظاهر طنین ، افغانستان در قرن بیستم ،۱۹۰۰ – ۱۹۹۵ ، از مجموعه برنامه های بی بی سی، ناشرمحمدابراهیم شریعتی ، تهران ۱۳۶۴ ، مخونه ۲۰۱ – ۲۰۲ .

۱۱۷ – ځلمی محمدولي ، د کابل نومیالی ورځپاڼي او جریدې ، مخونه ۱۶۷ – ۱۶۸ .

۱۱۸ – هنری برادشر ،ایس هنری ، ۱۹۸۵ ، تاریخ او ټولنیز علوم ، لانګ دیوالی ، مخ ۳۷ .

۱۱۹ – بي بي سي فارسي ،۲۰۰۸ ، اپریل اوولسمه،

۱۲۰ – نوشیروانی کیهانی زاده ، روزنامک ویب پاڼه ، کمونست نمازګزار، ۲۰۰۶ ، دسمبر ۱۳ .

۱۲۱ – جنرال زاپلاتین ، تاریخ فلسفه ، زافترا ورځپاڼه ، ۵۱ / ۳۱۶ .

۱۲۲ – محمدعلی هوما ، زما نصیب ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخونه ۱۳۰ – ۱۳۱ .

۱۲۳ – روبین ، ۱۹۹۱ ، واک فوندیشن ، ۱۹۹۹ ، مخ ۵۵ .

۱۲۴ – واسیلی میتروخین ،کې جي بي په افغانستان کې ، دانش خپروندویه ټولنه ،پېښور ، رحمت آریا ، مخ ۳۰۴ .

۱۲۵ – بوررویک آرتیوم، پټه جګړه ، ۱۹۹۰ ، مخونه ۵- ۶ .

۱۲۶ – محمد حسن کاکړ ، افغانستان د ۶۶ کال پسرلي کې له روسانو سره په جنګ کې ،مخ ؟؟؟

۱۲۷ – محمدالله وطندوست ، سرګذشت سرخ ، مخ ۱۳.

۱۲۸ – میرصاحب کاروال ، درس های تلخ و عبرت انګېز افغانستان، انتشارات میوند، ۲۰۰۵ ، مخ ۷۶.

۱۲۹ – محمدنبی عئیمی ، اردو وسیاست در سه دهه اخیر ، ۱۳۷۷، پېښور، مخ ۲۴۴

۱۳۰ – عبدالصمد غوث ، سقوط افغانستان ، دوهم چاپ ، محمدیونس افغان ، مخ ۲۵۷ .

۱۳۱ – افغانستان د یرغلونو په لاره کې ، پوهاندخیرمحمدماموند، دوهم چاپ ، ۲۰۱۳ ، مخ ۲۳۶ .

۱۳۲ – محمدآصف خواتی،افغانستان تر سلطنت وروسته ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخ ۲۹۴ .

۱۳۳ – سیاسنګ عبدالصبور و آن ګلوله باران بامداد ، فردا ویب پاڼه ، اتمه برخه

۱۳۴ – عبدالحکیم شرعی ، قیام ثور چګونه پیروز شد؟؟؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۵ – داود ملکیار ، آیا فرد را برای نظام و یا نظام را برای فرد باید خواست؟ افغان – جرمن آنلاین ، ۲۱ جون ۲۰۱۵ .

۱۳۶ – محمدحسن کاکړ، د ثور انقلاب او دهغې ناوړه پایلې ، مخ ۷۴ .

۱۳۷ – رازمحمد پکتین ، افغانستان له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته ، دانش خپرندویه ټولنه، ۱۳۹۴ ، مخ ۷۴ .

۱۳۸ – فارسي رو ویب پاڼه ، د سره ستوري ورځپاڼې سره د یوري کوزنتس مرکه .

۱۳۹ – وهاب صالحه واصل ، کودتای پنجم در سقوط جمهوری سیاه سرخ وسبز ،یوولسمه برخه ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۷ / ۶ / ۲۰۱۶ .

۱۴۰ – خیرمحمد بایګان ،نقش استعمار نوین جهان ابرقدرت در افغانستان ،۱۳۷۹ ، مخونه ۱۴۳ ـ ۱۴۰.

۱۴۱ – شوفیلد ، ۱۹۹۳ ، مخ ۱۰۴ .

۱۴۲ – وبلاک چکاد ، ژباړه عزیز علی زاده .

۱۴۳ – شرعی ، حادثه خونین ارګ ،آریایی ، جون ۲۰۲۰ .

۱۴۴ – ستیوکول ، د پیریانو جګړې ،ژباړه غلام محمد زرملوال ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۸۱۷ .

۱۴۵ – میل بیورلی ، انقلابي افغانستان -تازه اورونه ، ۱۹۸۲، لندن، مخ ۱۳۰ .

۱۴۶ – شپیګل ، نولسمه ګڼه ، ۱۹۷۸، می اتمه .

۱۴۷ – محمد اعظم سیستاني ، اصلاحات ارضي در افغانستان ، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۵۱ .

۱۴۸ – ندیم شاهد ، اختصاصي مرکه ، دهیرالد ، پاکستان ، می ۱۹۸۸.

۱۴۹ – میک کولوم ، بل ، د سي آی اې مخلوق ، واشنګتن پوست ، ۱۹۸۹ ، سپتمبر لسمه ، مخ ۳۱.

۱۵۰ – افغان شمله ،مخونه ۱۳۲ – ۱۳۳ .

۱۵۱ – محمود حبیبي ،مکاتب افغاني ،دریم کتاب ، مخ ۱۳۳ .

۱۵۲ – نومیالی محمد انور ، د ثور پاچا ګردشي، استقلال ویب پاڼه .

۱۵۳ – فتاحي کالیبز ، بي بي سي فارسی ،۴ / ۱۱/ ۲۰۱۵ ، ۱/ ۶ / ۲۰۱۶.

۱۵۴ – ډګروال محمدیوسف او مارک اوکین ، تلک خرس ، دوهم چاپ، ۲۰۰۹ ، ژباړن داکتر نثاراحمد، مخ ۳ .

۱۵۵ – ولوالجي اسدالله ، خروج جنرال دوستم و سقوط نجیب الله ، دانش خپرندویه ټولنه ،پېښور، ۲۰۰۱ ، مخ ۲۴۹ .

۱۵۶ – روبین برنت ، د افغانستان شخړه ، پوهنتون یله کاننګ ، ۱۹۹۵ ، مخ ۱۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۷ – روهي ويب پاڼه،ملي رهبر شاغلي حامد کرزي د خوشحال بابا فکري بهير ځانګړې غونډه ، ۱۵ / ۴ / ۲۰۱۶.

۱۵۸ – غلام محمد زرملوال ،افغانستان تر وروستي افغانه ، دوهم ټوک ، مخ ۲۱ .

۱۵۹ – د افغانستان کلنی ، ۱۳۵۷ ، مخ ۶۷ .

۱۶۰ – نظیف الله نهضت ، د پردیو فتنې ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور، ۲۰۰۷ ، مخ ۳۴ .

۱۶۱ – احمدشاه فروزان ، قيام هرات ،انتشارات ميوند،مشهد، لومړی چاپ ،۱۳۷۲ ، مخونه ۶۲ – ۶۳.

۱۶۲ – مصباح زاده ،کودتای ثور و پیامد های آن ، پیام آفتاب ، بخش چهارم ،۲۳ / ۲ / ۱۳۸۷ .

۱۶۳ – مارک اربن ، جنګ په افغانستان کې ، مخ ۳۶ .

۱۶۴ – شرعي جوزجانی، اولین سفر هیات حزبی و دولتی ج ، د ، ا به مسکو، ۲۰ / ۱ / ۲۰۲۰ .

۱۶۵ – هنری برادشر ، افغانستان او شوروي اتحاد ، مخ ۸۷ .

۱۶۶ – جنرال عزیز احمد عزيزي،افغانها ملتی که دو ابر قدرت جهان را به زانو در آورد ،اداره دارالنشر افغانستان ، ۱۳۷۸ ،مخ ۱۱۵.

۱۶۷ – انور راجا ، د افغانستان غمیزه لومړی لاسي بیان ، ۱۹۸۸ ، مخ ۱۱۴ . ۱۶۸ - خاطرات سیاسی جنرال عبدالقادر ، ۱۳۹۲ ، هامبورګ، مخونه ۲۲۸ – ۲۶۹ .

۱۶۹ – جامعه باز ، روزنامه برای زندگی ، انقلاب ثور بر ما تحمیل شد، گلاب زوی ، گفتگو محمد اسلم جواد.

۱۷۰ – جنرال عبدالقادر (اکا) دافغان تراژيدي – د روسي تجاوز زېږنده ، سروش کتاب پلورنځی ، ۱۳۹۸ ،مخ ۶۵ .

۱۷۱- پوهاند محمود سوما ، د ثور وسلوال پاڅون او د افغانستان مسآله ، پېښور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۷۲ – يوالي جريده ، ۱۳۸۰ ، څلورمه ګڼه ، مرغومي شپږمه .

۱۷۳– یارمحمد تره کی ، د نورمحمد تره کي تلين ، ۸ / ۱۰ / ۲۰۲۲ .

۱۷۴ - فلم مستند دو روز پی در پی ، د افغانستان د تلویزیون محصول ، ۱۳۷۲ .

۱۷۵ – انیس ورځپاڼه ، ۱۱/۷/ ۱۳۵۸ .

۱۷۶ – بوروویک په نامه روسي مستند فلم.

۱۷۷ – د جنرال ګوریلوف مرکه ، دیدګاه ویب پاڼه ، ژباړه عزيز علی زاده.

۱۷۸ – څرنګه افغانستان ته راغلم ، صدير مجله ، ژباړه مسعود رؤفي ، ګڼه ۲۵ ، آلمان ، ۱۹۹۸.

۱۷۹ - محمد عثمان صافی ،د ثور نظامي پاڅون او دخلقی ګونډیاو هیلې ، يادداشتونه او واقعیتونه ، ۲۰۰۵ ، مخ ۲۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۰ - حقايق پشت پرده تهاجم شوروي بر افغانستان ، مخ ۸۶

۱۸۱ - توپان در افغانستان مخ ۱۶۷.

۱۸۲ – فیاض نجیمی ، معمای تجاوز شوروی در افغانستان ، دیدگاه ویب پاڼه

۱۸۳- جورج آنی،افغانستان گذرگاه کشورکشایان،سیدمحمدیوسف علمی وحبیب الرحمن هاله ،پشاور،میوند،۱۳۷۶ ، مخ ۱۰۲

۱۸۴ – د افغانستان جګړه او ګورکي ته زما تبعید، ژباړه زرين انځور، اګست ۲۰۰۴ ، مخ ۲۰ .

۱۸۵ - نیکیتامندوکوویچ ، روسیه فاکتور پشتونها ، فارسي رو ویب پاڼه.

۱۸۶ -ببرک کارمل ، در راه تحکیم حاکمیت خلق ، مجموعه بیانیه ها و نوشته ها ،۱۳۵۸- ۱۳۵۹ ،موسسه نشراتی کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، مخ ۳ .

۱۸۷ – د دولتي تلویزیون آرشیف ،۱۳۵۸ ،مرغومي څوارلسمه .

۱۸۸ – کلنی ، ۱۳۵۸ – ۱۳۵۹،ګڼې ۴۵ /۴۶ ، مخ ۳۲۲ .

۱۸۹ – وفا جریده ، ۱۳۷۴ ، مخ ۱۸ .

۱۹۰ – باریس ګروموف ،سرې لښکرې په افغانستان کې ، مخ ۷۶ .

۱۹۱ – فقیرمحمد ودان ، حقایق پندارها و کردارها ،مخ ۱۱۰ .

۱۹۲ – ولادیمیر سینګروف ،مصاحبه با کارمل ، دیدګاه ویب پاڼه.

۱۹۳- محمدنبی عظیمي، من و آن مرد موقر، مخ ۳۸۶

۱۹۴- شبارشین ، دست مسکو ،مخ ۱۴۰ .

۱۹۵– سخني در نقد از حزب دموکراتیک خلق افغانستان ،آسمايي فیسبوک ، ۱۵/ ۶ / ۲۰۱۲.

۱۹۶– جنرال محمد قاریيف ، افغانستان بعد از بازگشت سپاهیان شوروي،ژباړن عزیز آریانفر،تهران، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۵۳ .

۱۹۷– بصیراحمد دولت آبادي ،شناسنامه احزاب و سازمانهای سیاسي ، قم ایران،۱۹۹۲ ، مخ ۱۵۸.

۱۹۸– رزاق مامون ، رازخوابیده اسرار مرګ دکتر نجیب الله ،دوهم چاپ ،۲۰۰۸ ، مخ ۱۱ ؟؟؟

۱۹۹– افغان ملت جریده ، ۱۳۷۴ ، د تلې ۲۵ ګڼه.

۲۰۰ – پای عساکر مارا به افغانستان کشانیدند، پیمان ملي ویب پاڼه ،مرکه کونکی هارون امیرزاده.

۲۰۱ – ل. ای . شبارشین ، د مسکو لاس ، ژباړن محمدطاهر کانی ، مخ ۱۴۶ .

۲۰۲ – دوست وفدار شما ،دیدګاه ویب پاڼه ، دوهمه برخه .

۲۰۳ – عبدالجبار ثابت ، پشت پرده افغانستان ،مخ ۲۱۱.

۲۰۴- حقیقت انقلاب ثور ، ۱۵/ ۲ / ۱۳۶۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۵ – بريدجنرال الکساندر لياخفسکی ،ډيوه مجله ،لندن ،۱۹۹۵ ،دسمبر ، مخ ۱۹ .

۲۰۶ – فقيرمحمد ودان ، دشنه های سرخ ، ۱۹۹۰ ، مخ ۲۰۱.

۲۰۷ – شاه محمود حصين ، مکثی کوتاهی برنقلی از هزارويک پيشامدغرزی لايق ، ۲۰/ ۱۰ / ۲۱۷ ، استقلال ويب پاڼه.

۲۰۸ – نسرين کتونا ، د افغان ځورېدلي واس غږ ويب پاڼه.

۲۰۹ – ويکي پيديا ، د جلال آباد جګړه.

۲۱۰ – انديا تلګراف ،نوی ډهلي ، ۳۰ / ۹ / ۱۹۸۹.

۲۱۱ – عبدالوکيل، ازپادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتيک افغانستان،مخ ۶۱۸ .

۲۱۲- اجمل اټک يوسفزی ،شهنواز تنی ولې کودتا ته اړووت؟ فيسبوک ، لومړی برخه ، ۶/ ۶ /۲۰۲۰.

۲۱۳-محمد اکرام انديشمند،سال های تجاوز و مقاومت ، مخ ۱۱۰.

۲۱۴ – سنګيروف ، اسير سربيرياني بود ، اګست ۱۹۸۹ .

۲۱۵ - شپيګل ، جون يوولسمه ، ۱۹۹۱ ؟؟؟ سقاوی کې وکتل شي ؟؟؟؟؟

۲۱۶ -محمد اسحق توخي ، دکتورنجيب الله و خروج نيروهای شوروي از افغانستان ، نهضت آينده ويب پاڼه ، ۹ / ۲ / ۲۰۰۹ .

۲۱۷ – بروس ريچاردسن ، د لستوني مار ، ۱۹۹۸ ، ژباړن نثاراحمد صمد ، مخ ۳۲.

۲۱۸ – نيمروز جريده ، لندن ، مارچ ۱۹۹۶.

۲۱۹ – محمدعثمان تره کي ،معضله تاوان غرامات جنګ در افغانستان ،بعد حقوقي مسآله ،ټول افغان ويب پاڼه ، ۱۵ / ۸ / ۲۰۰۷.

۲۲۰ – اسدالله ولوالجي ، در شمال چی می ګذشت ، ۱۹۹۸ ، پيښور ، مخ ۱۷.

۲۲۱ – محمد اسحق توخي ، مداخلات فرامرزی و فاجعه سقوط جمهوريت ،۲۷۷ – ۲۸۰.

۲۲۲ – فليپ کاروين ، د افغانستان غملړلی برخليک ، مخ ۱۵ – ۱۶.

۲۲۳ – شاه زمان وريځ ستانزی ،از پاتک شاهي تا کبېل شاهي ،انتشارات زرنګار ، ۱۳۷۹ ، مخ ۳.

۲۲۴ – حامد علمي، سفرها و خاطره ها، مخ ۲۰۵.

۲۲۵ – ميرغلام محمد غبار، افغانستان در مسير تاريخ ، لومړی ټوک ، مخ ۸۱۳.

۲۲۶ – جميل الرحمن کامګار ، کرونولوژي حوادث تاريخی افغانستان ، انتشارات ميوند، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۰۲.

۲۲۷ –عبدالقيوم حکيم زی ،استبداد ، مخونه ۲۸۳- ۲۸۴

۲۲۸- سمسور افغان ، دويمه سقاوي ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه ،۱۹۹۸ ، مخنه ۷- ۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲۹ – نوې پاڼه ، وحدت حزب ، پېښور، ۱۹۹۵ ، مرغومي اووه ويشتمه ، ګڼه ۲۱ ، مخ ۲.

۲۳۰ – خواجه احمد انصاري ، افغانستان در آتش نفت ، انتشارات ميوند، څلورم چاپ ، ۲۰۰۳ ؟؟، مخونه ۵۱- ۵۲.

۲۳۱ – لوموند، انګلستان ، ۲۰۰۰، اکتوبر دېرشمه .

۲۳۲ – جنرال رحمت الله صافي ، مسعود پېژنئ؟ مخونه ۸۵-۸۴

۲۳۳ – حقاني مولوي حفيظ الله ، د افغانستان طالبان (عربي)اسلام آباد ، ۱۹۹۷ ، مخونه ۹۹- ۱۰۰

۲۳۴ – محمدظاهر عظيمي ، افغانستان و ريشه دردها ، مخ ۳۵.

۲۳۵ - ګلبدين حکمتيار ، پټې توطېې بربنډې څېرې ، مخونه ۲۲۶- ۲۲۷

۲۳۶ – ثاقب عبدالرحيم ، له اسامه بن لادن سره زما لومړی ملاقات ، نن ټکی آسیا ، می دریمه ، ۲۰۱۸.

۲۳۷ – ثاقب عبدالرحيم ، له طالبانو سره د القاعده غير مقيد بيعت احتمالي اضرار، نن ټکی آسیا ، می ۲۶ ، ۲۰۱۹.

۲۳۸ – بروس ريچاردسن ، درغلنی لومي ترهګري ، ژباړن رحمت الله آريانا ، افغان – جرمن آنلاين ، ۲۸/۶/ ۲۰۰۱. واشنګتن پست ۲۰۰۱/۶/۱۸ .

- ۲۳۹The US and the Taliban a don dool la monde Diplomatuque jan 5. 2002

۲۴۰ –نيکولای سنچنکوايوانويچ ، توطيه نړيوال سياست څوک مخته بيايي؟ ژباړونکی نورالحق نبي زاده ، ۱۳۹۷ ، مخ ۳

۲۴۱ – محمد عثمان روستار تره کی ، يازده سپتامبرشمال و جنوب دو سکوی پرتاب در تخته خيز افغانستان ، نن ټکی آسیا ، ۱۰سپتامبر ۲۰۱۸.

۲۴۲ – ميخايل شوسودوفسکي ،جنګ امريکا با تروريسم ، ژباړن جمشيد نوايي ،موسسه نشرات نګاه تهران، ۱۳۸۹ ، مخ ۱۱۴.

۲۴۳ – خليل زاد ، استازی ، څلورم چاپ، ژباړن لطف الله لطف ، ۱۳۹۷ ، مخ ۹۹ .

۲۴۴ – واشنګتن پست ، ۱۸ / ۱۱/ ۲۰۰۱.

۲۴۵ – پاتريک مارتين ، د افغانستان جګړه د يوولسمې څخه پخوا اعلان شوې وه ، فارسي رو ويب پاڼه ، ۲۸/ ۵ / ۲۰۰۸.

۲۴۶ – نيوزويک ، ۲۰۰۱/۶/۱۸.

Peshawer Pakistan/ October 11/2001. Pronitor Post -۲۴۷

Paul Joseph Waston Rokdfellers -۲۴۸

۲۴۹ – عبدالحی مطمېن، ملامحمدعمر طالبان او افغانستان ،افغان خپرندويه ټولنه ، لمړی چاپ ، مخونه ۲۵۸-۲۵۹.

Politikenzondag 11/09/2001 -۲۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۵۱ – محمدعثمان روستار تره کي،په افغانستان کې د نړيوال نظامي ايتلاف تر منځ اختلاف ، افغان – جرمن آنلاين ، ۲۰۰۸/۱/۱۲.

۲۵۲ – عبدالكريم خرم ، څلويښت کاله په توپان کې ، مخ ۱۵۶ .

۲۵۳ - رابرت ال ګرينير، مخ ۳۱۶.
۲۵۴ – محمداسمعيل يون ، د ارګ ناويلې خبرې ، دانش خپرندويه ټولنه ، ۱۳۹۶ ، مخونه ۵۵۷ – ۵۵۸.

۲۵۵ – تايمز ورځپانه ، لندن ، ۱۹/۱۱/ ۲۰۰۲.

۲۵۶ – ثاقب عبدالرحيم ،تر يرغل پنځلس کاله وروسته طالبان ،نن ټکی آسيا،۲۰۱۶/۱۰ / ۸

۲۵۷ - شفيع اعظم ، طالب جنګيالي سخت ترهېدلي وو، نن ټکی آسيا ، اپرېل ۲۳ ، ۲۰۲۰.

۲۵۸ - شپيګل آنلاين ، د طالبانو مشر ملامحمدعمر اروا ، فرانکفورت ، الګينه څېتونګ.

۲۵۹- پامير پيکار، وقايع افغانستان از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴، افغان- جرمن آنلاين ، لسمه برخه ۲۰۱۵/۱۱/۲۰.

۲۶۰ – لوموند دپلوماتيک ،سپتمبر ۲۰۰۲.

۲۶۱ – پژواک خبري آژانس ويب پاڼه ،۱۲/ ۱/ ۲۰۱۰

۲۶۲- نن ټکی آسيا ، اګست ۱۵ ، ۲۰۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب منځپانګه د افغانستان د سياسي غورځنګ برخليک او د مطلقه پاچاهۍ وروسته د هېواد د سياسي – ټولنيزو بهيرونو او په هغو کې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند ځای ځايګي او فعاليت ته ځانګړې شوې ده. د دې زماني له تراژيکو پېښو او د نظامونو د پرله پسې ړنګېدو څخه ښکاري چې چارواکو او سياستوالو مو يا تاريخی تجربو ته ارزښت نه دی ورکړی او يا د خپلې ټولنې ، نړيوالو واقعيتونو او د زمانې د غوښتنو د درک وړتيا نه لرله. له بله پلوه د افغان ليکوالانو او څېړونکو له لوري د افغانستان د تاريخ د دې پړاو د حالاتو د ارزونې څخه ښکاري چې هغوی په خپلو ارزونو کې يا ناپېيلې نه دي پاتې شوي او د تاريخ سره يې سياسي چلند کړی دی. دا بيا د ريالي استوارت ددې خبرې سموالی ښيي چې«د افغانستان رښتينی تاريخ يوازې د خلکو په سينو کې موندلی شئ نه په پاڼو او سندونو کې .»
دې تشې ته په کتو سره په کتاب کې هڅه شوې ده چې د روان ناورين د واقعيتونو روڼ او ښکاره انځور وکاږل شي او سربېره پر دې لوستونکي ته ملي فکر ولېږدول شي. ښايي په کتاب کې يو لړ واقعيتونه د نويو کتنو او څېړنو مينه وال را وهڅوي . همدا اوس اوس شاوخوا لس ميليونه هېوادوال په بهر کې او دری ميليونه د کور د ننه کډوال دي او غوځ اکثريت ولس مو وزګار او د اقتصادي ستونزو سره مخامخ امنيت دی. د دې ترخه واقعيت په پام کې نيولو سره که بيا هم زموږ سياستوال له تاريخ زده کړه ونکړي همداسې به نړيوال را پورې خاندي، زموږ په برخليک لوبې روانې وي او له هېواد څخه به د مغزونو او ځوانانو د تېښتې لړی و نه دریږي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library